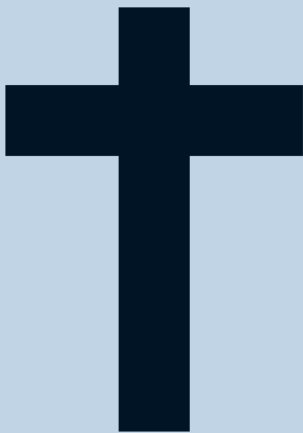

KILE JWUMPE SEMEŊI
JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

KILE JWUMPE SEMEŋI JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Senoufo, Supyire

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41

Contents

ZIINI	1
URUTI	81
MACWO	86
MARIKA	148
LUKA	187
YUHANA	254
KAPYIINKII	301
OROMU SHIINBII	362
1 KORENTI Shiinbii	389
2 KORENTI SHIINBII	416
GALATI SHIINBII	433
EFESE SHIINBII	443
FILUPI SHIINBII	452
KOLSI SHIINBII	459
1 TESALONIKI SHIINBII	465
2 TESALONIKI SHIINBII	471
1 TIMOTI	475
2 TIMOTI	483
TITI	489
FILEMO	493
EBURU SHIINBII	495
YAKUBA	515
1 PIYERI	522
2 PIYERI	530
1 YUHANA	535
2 YUHANA	542
3 YUHANA	544
ZHUDE	546
KACYEENKII	548

Dìnyeŋi sìnŋkanni sémeŋi pi maha u pyi Zhenεzi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋo jwumpe e ke

Nge sémeŋi u nyε Kile Jwumpe Sémpii puni nìncyiini. U mege nyε Zhenεzi, kuru mege jwòhò ku nyε: «tasiige». Uru sémeŋi meŋ'à le tasiige, naha na ye u na yu dìnyeŋi tasiige ná sùpyaŋi nìncyiini ná *Izirayeli shiinbii sìnŋkanni kyaa na.

Uru sémeŋi na yu kabwòhii shuunni kyaa na. Mà lwó kuni 1 na mà sà nò 11 wuuni na, kuru cyage na yu dìnyeŋi ná u funŋo yaayi puni sìnŋkanni kyaa na, mu à jwo sùpyaŋi nìncyiini kani ná kapiini jyenŋkanni dìnyeŋi i. Sùpyire kapegii nyahaŋi kurugo, Kile à jwo na uru sí múnyaaayi puni shi bò ná lùbwòh'e. Nka u à Nuhu shwò lire lùbwooni kakyaare na, naha na ye u mpyi a tíi.

Mà lwó kuni 12 wuuni na mà sà nò sémeŋi takwòge na, kuru cyage na yu *Ibirayima ná u tùluge shiinbii kyaa na, ná pire pi nyε Izirayeli shiinbii, pire mpiimu cye kurugo, Kile à jwo na uru sí jwó le nìŋke sùpyishiŋi pun'à ke. Uru sémeŋi mú à li cyée na Kile u nyε Kafooni, u nyii wuuni li nyε sùpyire shiŋi puni si dá uru na Ibirayima fiige. U à dá Kile na, ka Kile si u pyi u cevoo maa tunmbyaara le ná u ná u tùluge e.

TUNMBYAAARE na nyε mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nyε me cevee shuunni shwòhòl'e; yii maha ñkàa yiy'á na yii à pyi cinmpyii, lire nyε me shinnuu, na yii wà si kapii pyi u sanŋi na me, fo kacennkii kanni.

Kile dìnyε yaanŋkanni

1 Dìnyε tasiige e, Kile à nìnyini ná nìŋke dá.

2 Nìŋke yyaha baa woge nìŋgage ku mpyi. Lùbwòhò ná numpini mpyi ku cyeyi puni i. *Kile Munaani sí mpyi na mpéele kuru lùbwòhe nìnyini na.

3 Ka Kile si jwo: «Bèenmpe pu fwordo» ka bèenmpe si fwordo.

4 Kile à bèenmpe nya p'à jwò, ka u u pu ná numpini láha yiye na.

5 Maa bèenmpe mege le canŋke, maa numpini mege le numpilage. Ka numpilage si wwò, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canŋcyiige.

6 Nyε ka Kile si nùr'a jwo: «Lwòhe ku táa, laaga ku pyi ku shwòhòl'e.»

7 Maa kuru laage yaa, mà tég'a nìŋke lwòhe ná nìnyini lwòhe láha yiye na. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

8 Ka Kile si kuru laage mege le nìnyini. Ka numpilage si wwò, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canzhonwoge.

9 Nyε ka Kile si nùr'a jwo: «Nìnyini jwòhò lwòhe ku bínni cyaga nìŋkin i, cyage sanŋke ku pyi tawaga.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

10 Ka u u tawage mege le nìŋke, lwòh'à bínni cyage ñkemu i ke, maa kuru mege le suumpe lwòhe. Maa lire nya l'à jwò.

11 Nyε ka Kile si jwo na yaayi shiŋi puni yi fyín nìŋke na, sùmaŋi ná cire, yi i yasεε pyi yi tàanna ná yi shiŋi i. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

12 Ka yaayi shiŋi puni si fyín nìŋke na, sùmaŋi ná cire, maa yasεε pyi mà tàanna ná yi shiŋi i. Ka Kile si lire nya l'à jwò.

13 Ka numpilage si wwò, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canntanrawoge.

¹⁴ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo na bèɛnmpe yaayi yi pyi nìnyinji na, yi i canɲke ná numpilage tɛɛni láha. Yire yi pyi táafyee mpiimu pi sí raa katáangii ná canyi ná yyeegii cyère ke.

¹⁵ Yire yaayi yi pyi nìnyinji na, yi raa bèɛnmpe tírige jìɲke na. Ka lire si mpyi li jwɔɲkanni na.

¹⁶ Ka Kile si bèɛnmpe yaaya nimbwoyo shuunni yaa. Maa yi puni nimbwøhe yaha canɲke jùɲo na, maa nimbileni yaha numpilage jùɲo na. Maa worigii mú yaa.

¹⁷ Kile à yire yaayi yaha nìnyinji na, bà yi si mpyi s'a bèɛnmpe kaan jìɲke na me.

¹⁸ Maa yi tíɲe canɲke ná numpilage jùɲo na, bà yi si mpyi si numpini ná bèɛnmpe tɛɛni láha yiye na me. Ka Kile si lire nya l'à jwø.

¹⁹ Ka numpilage si wwò, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi cansicyere woge.

²⁰ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Nyii yaayi yi nyaha teetee lwøhe e, saɲcyɛɛnre mú ti yíri t'a mpéele njaaampe e.»

²¹ Maa lwøhe nyii yaayi nimbwoyi ná lwøhe nyii yaayi shinji sanɲi puni yaa teetee, maa yi pyi yi nyaha yi tàanna ná yi shinji puni i. Maa saɲcyɛɛnre yaa mú mà tàanna ná ti shinji i. Maa lire nya l'à jwø.

²² Kile à jwò le y'á, maa jwo yi si teetee yi i suumpe lwøhe jí. Maa jwo na saɲcyɛɛnre mú ti nyaha jìɲke na.

²³ Ka numpilage si wwò, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi canɲkanɲkuro woge.

²⁴ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo jìɲke ku jí nyii yaayi shinji puni na, mu à jwo yatøre, jìɲke yafiliyi, ná sige yaare, yi puni ná yi shinji. Ka lire si mpyi li jwɔɲkanni na.

²⁵ Ka Kile si sige yaare yaa ti shinji puni, maa yatøre yaa ti shinji puni, maa jìɲke yafiliyi yaa yi shinji puni mú. Ka u u lire nya l'à jwø.

²⁶ Cyire puni jwøhø na, Kile à jwo: «Nyɛ numɛ, wuu sùpyanji yaa wuye fiige, u u mpyi wuu málwøɔ. Bà u si mpyi si mpyi fyaabii puni jùɲo na, si mpyi saɲcyɛɛnre jùɲo na, si mpyi yatøre jùɲo na, si mpyi jìɲke ná ku jùɲo yafiliyi puni jùɲo na me.»

²⁷ Ka Kile si sùpyanji yaa uye málwøɔ.

U à u yaa u yabilinji fiige.

Maa u yaa nò ná ceewe.

²⁸ Ka Kile si jwò le pi na, maa jwo: «Yii si, yii jìɲke jí, yii i ntèen ku jùɲo na. Yii i mpyi fyaabii ná saɲcyɛɛnre ná nyii yaaga maha nyii yaaga ku nyɛ jìɲke na ke, yire jùɲo na.»

²⁹ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Yii wíi. Mii à jìɲke sùmanji shinji puni ná cire shinji puni yasɛere kan yii á, yi pyi yii yalyíre.

³⁰ Mii à nyɛpuruge (nyapuruge)* ná wyempuruyi puni kan sige yaare ná yatøre ná saɲcɛɛn'á, yire si mpyi ti yalyíre.» Ka lire si mpyi li jwɔɲkanni na.

³¹ Ka Kile si li nya na uru kapyiinɲkii pun'à jwø sèe sèl'e. Ka numpilage si wwò, ka jyège sí múgo, ka kuru si mpyi canbaani woge.

2

¹ Nyɛ nìnyinji ná jìɲke ná yi funɲo yaayi pun'à yal'a kwò amuni.

² Kile à kwò u báaranji puni na ke, ka u u nɲò canɲke baashonwoge e.

³ Puru nɲompe kurugo, u à báraga le canɲke baashonwoge e, maa kuru pyi u wogo, ka kuru canɲke si kuye wwù canyi sanɲi i.

4 Nye ninyinjí ná njñke yaanjanni l'à pyi lire.

Adama ná Awa kani

Nye tēni i Kafoonji Kile à ninyinjí ná njñke yaa ke,

5 cige mpyi na sàha ñkwò a fyín njñke na me, sùma mú mpyi na sàha ñkwò a fyín me, jaha na ye Kafoonji Kile mpyi na sàha zánha cyán me. Sùpya mú mpyi njñke na si ñkwò raa ku fàa me.

6 Kàñkurañ* mpyi maha fwore njñke e, maha mpyi lwòhò na ku puni lwúu.

7 Ka Kafoonji Kile si njñke pwoore tà lwó mà tég'a nàñi* cyeere yaa. Lire kàntugo, ka u u shìnjí kafεεge fwò a le u múnawyiini i, ka tire cyeere si mpyi nyii yaaga.

8 Ka Kafoonji Kile si cikòogò yaa Eɗeni kini canña fworompe e, nàñi u à yaa ke, maa uru yaha wani.

9 Maa ciyi shinjí puni pyi y'à fyín njñke na, cire nisínante ntemu yasεere t'à táan ke. Maa shìnjí cige yaha cire puni njñke e, ná cige ñkemu ku maha sùpyanjí pyi u à kacenni cè a wwú kapiini i ke.

10 Banji wà lwòhò mpyi na fwu na fwore Eɗeni kini i, kuru ku mpyi na fwu cire ñwòh'i, wani u mpyi a táa banjeyi sicyεere.

11 Banjeyi njñcyiige mege nyε Pishòn, kuru na fwu na ntùuli Kyavila kini puni funjke e. Sεenji na nyε lire kini i.

12 Uru sεenji nyε sεenji yabìli bilinjí. Sìnme nùguntanga wumò mú na ntaa wani, pu mege nyε bideliyomu, ná lulushinjí wà, u mege nyε onikisi.

13 Banjeyi shònwoge mege nyε Gikyòn, kuru na fwu na ntùuli Kushi kini puni funjke e.

14 Banjeyi tanrawoge mege nyε Tigiri. Kuru na fwu Asiri kini canñafyinmpe e. Sicyεrewoge mege nyε Efirati.

15 Nye ka Kafoonji Kile si sùpyanjí yaha Eɗeni cikòogge e, ur'à ku fàa, u s'a ku kàanmucaa.

16 Maa yi jwo u á: «Mu sí n-jà raa nte cire puni yasεere lyí,

17 ñka mu aha bú kapiini ná kacenni jicèñi cige yasεere tà lyí canjke ñkemu i ke, mu sí n-sì n-kwú.»

18 Nye lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si jwo: «Nàñi u kwòro uye njñkin, lire nyε a ñwò me. Mii sí tégεfoo yaa u á ñgemu u sí n-yaa ná u e ke.»

19 Kafoonji Kile mpyi a pwoore tà lwó mà tég'a sige yaare ná sanjeyenre puni yaa, nyε, maa ti puni yaha sùpyanjí taan, maa u kàanmucya, pyinjanni na u sí ti meyi le ke, mege maha mege u à le ti mú njñkin njñkin na ke, yire meyi y'à pyi ti meyi.

20 Nàñi mpyi a meyi le yatòore puni na, maa meyi le sanjeyenre puni na, maa meyi le sige yaare puni na, mà li ta yire yaayi puni i u mpyi a tégεfoo ta uye na, ñgemu u sí n-yaa ná u e me.

21 Nye ka Kafoonji Kile si nàñi ñón'a cùnnò. Mà u yaha puru ñòompe na, ka u u bèncibileni là njñkin wwú, maa kyambyimpe pà tég'a lire wyiini tò.

22 Lire bèncibileni, Kafoonji Kile à yaa ceewe, mà kan nàñ'á.

23 Tēni i nàñ'á ceenji nya ke, ka u funntangawunji si jwo

«Anhaan, numε sa, mii shinjí u ñge.

U kaciyy'à fworu mii kaciyyi i.

U cyeer'à fworu mii cyeere e.

U mege sí n-le ceewe,

Naha na ye u à fworo n̄n̄ji i*.»

²⁴ Lire kurugo n̄n̄ji sí u tun̄ji ná u nun̄ji yaha si mpw̄o u cwon̄ji na, pi mú shuun̄ni si mpyi shin̄ nin̄kin†.

²⁵ N̄n̄ji ná ceen̄ji cípyire wuu pi mpyi. N̄ka wà nȳe a mpyi a cw̄ôn̄r̄o ná w'e me.

3

N̄n̄ji ná u cwon̄ji à Kile nȳw̄m̄ēni yaha

¹ Nȳe Kafoon̄ji Kile mpyi a sige yaare ntemu yaa ke, ww̄ò̄n̄ji u mpyi a cȳlige tire puni na. Can̄n̄ka, ka ww̄ò̄n̄ji si jwo ceen̄j'á: «S̄èe wi na Kile à jwo, yii àha nk̄w̄ò cik̄w̄oge cire yaseere tà lȳi mà?»

² Ka ceen̄ji si jwo: «Wuu sí n-j̄à cik̄w̄oge cire yaseere lȳi yoo!»

³ N̄ka cige ku nȳe cik̄w̄oge nin̄ke e ke, Kile à jwo wuu àha kuru woore lȳi me, na wuu bá ká n-s̄i n-bw̄ò̄n̄ ti na me, na lire ká mpyi, wuu sí n-kw̄ú!»

⁴ Ka ww̄ò̄n̄ji si jwo ceen̄j'á: «S̄èe bà me, yii si n-s̄i n-kw̄ú me!»

⁵ Kile à yire jwo, naha na ye u à cè yii aha kure cige yaseere tà lȳi can̄n̄ke nk̄emu i ke, yii sí n-pyi uru Kile yabilin̄ji fiige, yii nȳiigií sí múgo, yii sí kacenni cè n-ww̄ú kapiini i.»

⁶ Nȳe ka ceen̄ji si li n̄ya na n̄ke cige yaseere sí n-t̄aan s̄èl'e, ti lem'á nȳw̄o, ti mú sí n-j̄à s̄ùpya yákili múgo, si mu pyi kac̄è̄n̄e. Ka u u tà kw̄ò̄n̄ a lȳi, maa tà kan u poon̄j'á, u à lȳi, uru na mpyi wani ná u e.

⁷ Pi à tire lȳi ke, ka pi i piye pyin̄kanni n̄ya, maa nc̄e na pire cípyire wuu pi nȳe. Ka pi i ntashan cige wēnȳi yà kw̄ò̄n̄ a tutu mà le piye na.

Kile à lan̄an̄ke nk̄emu cȳán n̄n̄ji ná u cwon̄ji ná ww̄ò̄n̄ji na ke

⁸ Nȳe yàk̄on̄ke, n̄n̄ji ná ceen̄j'á Kafoon̄ji Kile t̄un̄mpe l̄ogo, u u uye n̄aare cik̄w̄oge e ke, ka pi i f̄e a nȳw̄o u yyaaha na cire shw̄ò̄h̄ol'e.

⁹ Ka Kafoon̄ji Kile si n̄n̄ji ȳyere: «Taa mu de?»

¹⁰ Ka u u Kile pyi: «Mii à mu t̄un̄mpe l̄ogo cik̄w̄oge fun̄n̄ke e ke, ka mii i fȳá, naha na ye mii cípyire wu u nȳe, lire l'á mii pyi mii à nȳw̄o.»

¹¹ Ka Kile si jwo: «Jofoo u à mu pyi na mu cípyire wun̄ji u nȳe ye? Mii à mu sige cige nk̄emu yaseere na ke, tire tà bà mu à lȳi mà?»

¹² Ka n̄n̄ji si jwo: «Ceen̄ji mu à kan mii á ke, uru u à tà kan mii à lȳi de!»

¹³ Ka Kafoon̄ji Kile si ceen̄ji ȳibe: «Naha shi mu à pyi am̄e ye?» Ka ceen̄ji si jwo: «Ww̄ò̄n̄j'á mii nȳw̄o faan̄n̄a, ka mii i tà lȳi.»

¹⁴ Ka Kafoon̄ji Kile si jwo ww̄ò̄n̄j'á:

«Ná mu s'á nȳen'a lire pyi,

mii à mu l̄an̄a

yat̄oore ná sige yaare sannte puni shw̄ò̄h̄ol'e,

mu sí raa filili ma yaceni na

s'a nticȳenni m̄ure

ma sh̄in̄ji can̄mpyaagii puni i.

¹⁵ Mii sí pege le mu ná ceen̄ji shw̄ò̄h̄ol'e,

si kuru pege ninuge le mu yasege ná ceen̄ji woge shw̄ò̄h̄ol'e.

U aha mu ta, u sí mu n̄n̄n̄ke bw̄ò̄n̄ n-jya,

mu mú ká u ta, maa u n̄o n̄intaani na.»

* 2:23 *Eburubii shēnre e, n̄n̄ji ná ceen̄ji jwun̄kanni mpyi na n̄ko si mpyi nin̄kin. † 2:24 Pii maha jwo: Lire kurugo n̄n̄ji ná u cwon̄ji sí n-ww̄ò̄ si mpyi shin̄ nin̄kin, n̄n̄ji ná u cwon̄ji shw̄ò̄h̄on̄j'á yaa u nȳw̄o mà t̄oro n̄n̄ji ná u sifeebii wun̄ji na.

16 Maa jwo ceɛŋ'á

«Mii sí là bâre mu laani njyàŋi na.

Mu lahigii zini sí n-waha sèl'e.

Mu la si mpyi si ma poonji já,

ŋka uru u sí n-pyi mu jùŋo na.»

17 Maa jwo nàŋ'á

«Mu à ñen'a taha ma cwoŋi jwəmɛɛni fye e,
mii à yi jwo mu á ma hà cige ŋkemu yasɛɛre lyí mɛ,
tire mu à lyí.

Nye njɛk'à kɛɛge mu kurugo,

mu sí raa ŋkànre sèl'e s'a ma jwəlyiŋi taa jɛŋke e

ma shɛŋi canmpyaagii puni funŋke e.

18 Ngure ná jyepege sí n-fyɛn jɛŋke na,

mu njyɛŋi sí raa fwordo mu yafaanyi i.

19 Mu sí raa lyí ma byɛɛni fɛnmpe e,

fo zà mu núruŋo jɛŋke e,

ŋaha na ye pwordo tí jye mu,

mu sí núru n-pa n-pyi tire pwoore ninure.»

Kile à Adama ná Awa kòr'a yige cikɔɔge e

20 Nye cyire karigii puni kàntugo, Adama à u cwoŋi mɛge le Awa, ŋaha na ye
uru u à pyi sùpyire puni nuŋi. (Awa mɛge jwəhe ku jye shɛŋi.)

21 Ka Kafoonji Kile si yatɔɔre tà seeyi pyi vàanya mà le Adama ná u cwoŋi na.

22 Maa jwo «Nume, sùpyaŋi jye wuu fiige, u à kacɛnni ná kapiini cè a wwu
yiye e. Wuu u sige u àha ŋkwɔ shɛŋi cige yasɛɛre tà kwòn jiyi sí ŋkwôro shì na
fo tèekwombaa mɛ.»

23 Amuni l'à pyi, ka Kafoonji Kile si u kòr'a yige Edeni kɛni cikɔɔge e, maa u
pyi u sà a jɛŋke fàa, Kile à u yaa ná jɛŋke ŋkemu pwoore e ke.

24 Nye amuni Kile à Adama ná Awa kòrɔ. Maa sherubɛnbii* pìi yaha cikɔɔge
canŋa fwordompe e pi a ku kàanmucaa. Maa ŋwɔɔngɔ nawogo yaha ku u
fyinge, maa sùpyire tegɛle kwòn shɛŋi cige na.

4

Kaŋe ná Abeli à sàrayi wwù Kile á

1 Nye Adama à wwò ná u cwoŋi Awa e, ka u u laa lwó maa Kaŋe si, maa jwo:
«Ei! Mii à pùnambile si Kafoonji Kile barag'e.»

2 Lire jwəhɔ na, ka u u nùr'a laa lwó, maa Kaŋe cɔɔŋi *Abeli si. Ka Abeli si
mpa mpyi mpàbyi, ka Kaŋe si mpa mpyi faapyi.

3 Tɛni là à tɔro ke, ka Kaŋe si u kɛɛge yasɛɛre tà pyi sàraga Kafoonji á.

4 Ka Abeli mú si u mpàbilini là cù mpàpyire njɛcyiire e mà bò, maa li sɛnmpe
kyaare pyi sàraga Kafoonji á. Ka Abeli ná u sàrage kyaa si ntáan Kafoonji á.

5 Ŋka Kaŋe ná u woge kyaa jye a mpyi a táan u á mɛ. Ka lire si Kaŋe lùuni
yírigɛ sèl'e, ka u u yyaha tanha.

6 Nye ka Kafoonji si Kaŋe yíbe: «Ŋaha k'à mu lùuni yírigɛ fo mu à yyahe tanha
amɛ ye?»

* 3:24 Sherubɛnbii na jye Kile melekɛɛbii shiŋi wà, fukanyi maha mpyi pi na, pi maha mpyi Kile jwə
kurugo.

⁷ Mu kapyiin̄kii ká jwò, tá mu jùṅke sì n-yírigé mii yyaha taan mà? N̄ka mu kapyiin̄kii ká mpi, kapiini mpyinj̄i lage sí n-pyi mu na bà nan̄jyaaga maha mpyi ná kyaare lage e, maa yatòoge p̄er'a sige si ku ta j̄cũ m̄e. N̄ka mu s'à yaa mu u j̄cũ maye na.»

⁸ Nȳe can̄ka, ka Kaṅe si u còon̄ji pyi na pi shà sige e. Mà pi yaha wani, ka Kaṅe si j̄cwo u còon̄ji Abeli na a bò.

⁹ Lire kàntugo, ka Kafoon̄ji si Kaṅe yíbe: «Taa mu còon̄ji, Abeli j̄ye ke?» Ka Kaṅe si u pyi: «Mii à cè la? Taha mii u j̄ye na còon̄ji saṅcwònsigij̄i la?»

¹⁰ Ka Kafoon̄ji si jwo: «Naha kafile mu à pyi am̄e ȳe? Mu à ma còon̄ji bò ke? Mii à u sishange j̄ya j̄ṅke na ke, l'à pyi mu à jwo u na ṅkwúuli na mii u uru ṅkoon̄ji wwũ.

¹¹ Nȳe j̄ṅke k'à mu còon̄ji sishange bya mu cye kurugo ke, kur'à mu lán̄ja.

¹² Mà lwò num̄e na, mu aha n̄ur'a j̄ṅke f̄aa, mu saha si raa nta pyi k'e m̄e. Mu sí raa fahafaha raa ntúuli j̄ṅke na.»

¹³ Ka Kaṅe si jwo Kafoon̄ji á: «Mu à mii lùbyage pyi w̄eeḡe lwòhò, mii sì n-jà ku bya m̄e.

¹⁴ Nȳe mu à mii kòr'a yírigé faanj̄i tapyige e. Mii sí n-sà ṅwòhò mu yyaha na tatòonge e, s'a fahafaha raa ntúuli j̄ṅke na. Shin maha shin u à mii ta ke, uru sí mii bò.»

¹⁵ Ka Kafoon̄ji si jwo Kaṅe á: «Lire mpyi j̄ye m̄e, shin maha shin u à mu bò ke, lire kapiini fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuun̄ni.» Ka u u fyè bwòn Kaṅe na, shin maha shin u á círe ná u e ke, urufoo kà ṅkwò u bò m̄e.

¹⁶ Ka Kaṅe si yíri Kafoon̄ji taan, maa ṅkàr'a sà nt̄ēn Nòdi k̄ini i Edeni can̄ja fworompe e. *

Kaṅe t̄uluge kani

¹⁷ Lire j̄wòhò na, ka Kaṅe si ceewe l̄eṅe, maa p̄un̄abile si u na, maa li mege le En̄oki. Ka u u kànha faanra maa u jyan̄ji En̄oki mege le kuru na.

¹⁸ Nȳe En̄oki à Iradi si, ka Iradi si M̄ekwuyayeli si, ka M̄ekwuyayeli si M̄etushayeli si, ka uru si Lem̄eki si.

¹⁹ Lem̄eki mpyi ná cyee shuun̄ni i. Wà mege na mpyi Ada, u saann̄ji woge sí mpyi Zila.

²⁰ Ada à p̄un̄abile si, lire mege j̄ye Yabali. Uru t̄uluge shiin̄bii pi na yatòore byíi, marii jaare na ntúuli.

²¹ Yabali còon̄ji u mpyi Yubali, uru u mpyi ṅkònb̄wòn̄bii ná t̄impirewiyiibii tulyage.

²² Zila mú a p̄un̄abile si, lire mege mpyi Tubali Kaṅe. Ur'à pyi tunntun. U mpyi maha d̄an̄yan̄ji ná t̄oon̄t̄ire yaayi yaa. Tubali Kaṅe còon̄ji mpyi p̄uceebile, u mege mpyi Naama.

²³ Can̄ka, Lem̄eki à jwo u cyeebil'á:

«Ada ná Zila, yii lógo na j̄wò na.

Yii n̄ṅgyiigii múgo.

Nò maha nò cyee ká nò mii na ke, mii sí n-si urufoo bò.

N̄an̄jiibile maha n̄an̄jiibile l'à kampee t̄iri mii na ke, mii sí n-si urufoo bò.»

²⁴ L'à cyèe na Kaṅe mbòṅji fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuun̄ni.

N̄ka, mii, Lem̄eki, mii mbòṅji fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi beetaanre ná ke ná baashuun̄ni.»

* **4:16** Nòdi mege j̄wòhe ku j̄ye: «tukanha baa», Edeni woge sí j̄ye: «k̄ire nisinan̄ja».

²⁵ Nye ka Adama si núr'a pùnambile si u cwonji na maa lire mege le Seti. Ka Awa si jwo: «Kaŋe à *Abeli bò. Lire e, Kile à pùnambilini labere kan mii á Abeli cyaga.»

²⁶ Nye ka Seti mú si pùnambile si, maa li mege le Enoshi.

Lire tènì i, ka sùpyire si nta a li jwò cù na Kile père maa u pyi Kafoonji Kile.

5

Adama tùluge

¹ Adama tùluge shiinbii meyi yi nyε nje.

Canŋke Kile à sùpyanji yaa ke, u à u yaa uye fiige.

² U à u yaa nò ná ceewe, maa jwó le pi á, maa pi mege le sùpya.

³ Adama à yee nkúu ná beŋjaaga ná ke ta, maa pùnambile si uye málwòrò. Maa u mege le Seti.

⁴ Seti sinŋwooni jwòhò na, Adama à yee nkúuu baataanre pyi sahanŋi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

⁵ U shìŋi canmpyaagil' à pyi yee nkúuu baaricyεere ná beŋjaaga ná ke, ka u u nkúwù.

⁶ Seti à yee nkúu ná kanŋkuro ta maa Enòsi si.

⁷ Enòsi sinŋwooni kántugo na, Seti à yee nkúuu baataanre ná yee baashu- unni ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

⁸ Seti shìŋi canmpyaagii pun' à pyi yee nkúuu baaricyεere ná yee ke ná shuunni, ka u u nkúwù.

⁹ Enòsi à yee beecyεere ná ke ta, maa u jyanji Kena si.

¹⁰ Kena sinŋwooni kántugo na, Enòsi à yee nkúuu baataanre ná ke ná kanŋkuro ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

¹¹ Enòsi shìŋi canmpyaagil' à pyi yee nkúuu baaricyεere ná kanŋkuro, ka u u nkúwù.

¹² Kena à yee beetaanre ná ke ta, maa u jyanji Malaleli si.

¹³ Malaleli sinŋwooni kántugo na, Kena à yee nkúuu baataanre ná beeshu- unni ta. Cyire funŋke e, u à pyiibii piiberii si.

¹⁴ Kena shìŋi canmpyaagil' à pyi yee nkúuu baaricyεere ná ke, ka u u nkúwù.

¹⁵ Malaleli à yee beetaanre ná kanŋkuro ta, maa u jyanji Yεredi si.

¹⁶ Yεredi sinŋwooni kántugo, Malaleli à yee nkúuu baataanre ná beŋjaaga ná ke ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

¹⁷ Malaleli shìŋi canmpyaagil' à pyi yee nkúuu baataanre ná yee beecyεere ná yee ke ná kanŋkuro, ka u u nkúwù.

¹⁸ Zheredi à yee nkúu ná beetaanre ná shuunni ta, maa u jyanji Enòki si.

¹⁹ Enòki sinŋwooni kántugo na, Zheredi à yee nkúuu baataanre ta. Cyire funŋke e u à pùnampyire ná pùcepyire si.

²⁰ Zheredi shìŋi canmpyaagil' à pyi yee nkúuu baaricyεere ná yee bee- taanre ná shuunni, ka u u nkúwù.

²¹ Enòki à yee beetaanre ná kanŋkuro ta, maa u jyanji Metushala si.

²² Metushala sinŋwooni kántugo, Enòki à jaare Kile kuni i yee nkúuu taanre funŋ' i. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

²³ Enòki shìŋi canmpyaagil' à pyi yee nkúuu taanre ná yee beetaanre ná yee kanŋkuro.

²⁴ Enòki à u shìŋi puni pyi Kile kuni i. Lire kántugo, u saha nyε a kwôro naha diŋyeni i me, naha na ye Kile à u lwó a kâr'a sà yaha uye taan.

²⁵ Metushala à yee nkuu ná beecyεere ná baashuunni ta, maa u jyanji Lemeki si.

²⁶ Lemeki sinjkwoni kántugo na, Metushala à yee nkwoo baashuunni ná beecyεere ná shuunni pyi. Cyire funjke e u à pyiibii piiberii si.

²⁷ Metushala shiji canmpyaagil'à pyi yee nkwoo baaricyεere ná beetaanre ná baaricyεere, ka u u nkwú.

²⁸ Tèni i Lemeki shiji mpyi yee nkuu ná beecyεere ná shuunni ke, u cwonja' à pùnambile si u á.

²⁹ U à li mege le Nuhu, maa jwo: «Kafoonji Kile à njñke kεεge, maa wuu yaha báarawayi njemu na ke, nge pyàñi u sí n-pa wuu funjyi jíñe, si wuu yige tire kanhare e.»*

³⁰ Nuhu sinjkwoni kántugo na, Lemeki à yee nkwoo kanjuro ná beecyεere ná yee ke ná yee kanjuro pyi. Cyire funjke e u à pyiibii piiberii si.

³¹ Lemeki shiji canmpyaagil'à pyi yee nkwoo baashuunni ná yee beetaanre ná yee ke ná yee baashuunni, ka u u nkwú.

³² Tèni i Nuhu shiji mpyi yee nkwoo kanjuro ke, u cwonja' à pùnampyire taanre si a taha tiye na. Tire ti jye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

6

Kile à jwo na uru sí múnyaa yi shi bò

¹⁻² Tèni i sùpyir'à li jwò cù na nyahage njñke na ke, Kile à nyii yaayi njemu dá njnyini na ke, ka yire si li nya na pùceepyire t'à si njñke na ke, tire lem'à jwò, maa tire tà cwònrò mà pyi pi cyee.

³ Lire e, Kafoonji Kile à jwo: «Mii si jee sùpyire ti kwóro shi na me, jaha na ye pi à cyé mii jwumpe na* . Mii sí pi yaha pi yee nkuu ná bejjaaga ta, si nta pi shi bò.

⁴ Mà lwó lire tèni i, yire Kile yaday'à wwò ná sùpyiibii pworibil'e, maa pyii si pi na, pire pyiibii na mpyi sùpyibwoyo nintònyo. Pire pi mpyi tèecyiini nantefeebii, pi mege mpyi a fworò sèl'e.

⁵ Nyε Kafoonji à li nya na sùpyire peg'à pèl'a tòro njñke na, na pi funjò sònjore nyε a sii yaaga me, fo kapiini kanni canja maha canja.

⁶ Lire kurugo, u à núr'a li ta sùpyire njjaambaanj'à pwórò ti jjaanj na. Ka u u yyaha tanha sèl'e.

⁷ Maa jwo: «Mii à sùpyire yaa, nka mii sí ti shi bò njñke na, mà bàra yatòre ná sige yaare ná yafiliiyí ná sanjcyεenre na, jaha na ye nume mii jyin'à fworò yi njjaambaanj na.»

⁸ Nka Nuhu wi ke, u kyaa mpyi a táan Kafoonji Kile á.

Kile à jwo uru sí Nuhu ná u pyenge shiinbii shwò

⁹ Nuhu tanjaanj u jye nge: Nuhu mpyi a tíi, tìgire cyaga mpyi u na u tìñi sùpyire shwòhòl'e me. Kile kuni kanni i u mpyi na jaare.

¹⁰ Pùnampyire taanrenji u à ta ke, pire pi jye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

¹¹ Lire tèni i, dijneyñ'à kεεge Kile nyii na. Sùpyire mpyi a pi tiye na, cyeyi puni i.

¹² Kile à pa li nya na dijneyñ'à kεεge, sùpyire puni kapyiinkil'à pyi kapegii,

* **5:29** Nuhu mege jwòhe ku jye: «funjñe». * **6:3** «pi à cyé mii na», lire jye me: «pi jye kwùñi tεenre e»

13 kuru cyage e, ka Kile si jwo Nuhu á: «Ná ñiñke kàmpanñyi pun'à ñi pege na, lire kurugo, mii à li yaha si sùpyire puni shi bò. Mii sí n-sli ti ná ñiñke kèege sijnayan.

14 Lire e, mu sí batobwòhò yaa ná cige shìwoge e ná ñyeye e† maa u funñke ná u kàntuge wòogò ná mánalwòhe e.

15 U yaanñkanni li nde, u tòonmppe ñye meterii ñkuu ná beeshuunni ná ke, u yeparampe ñye meterii beñjaaga ná kanjkuro, u yerempe ñye meterii ke ná kanjkuro.

16 Yapwògò yaa u na, maa meteré taaga yaha yapwòge ná batonji ñkèrenkii shwòhòl'e. Maa tajyige yaa u ñkère na, maa u yaa sankazuu: ñwòhòbaga, ñiñibaga ná ñiñibaga.

17 Mii wi ke, mii sí n-pa zànbwòhò cyán ñiñke na, yaaga maha yaaga ku na ñni ke, si yire puni shi bò. Yafyin si n-kwòro ñyii na me.

18 Mii sí tunmbyaara‡ le ná mu i. Jyè batonji i ná ma jyaabii ná ma cwonji ná ma napworibil'e.

19-20 Ñyii yaayi shinji puni sí n-pa mu á, sañcyεenre ná yatòore ná sige yaare ná yafiliyi, bà yire si mpyi si ñkwòro ñyii na me. Ma a yi shinji puni shuunni shuunni nò ná ceewe le bakwòoge e.

21 Ma a yalyíre shinji puni lwó a le k'e, yii ná yir'á.»

22 Ñye lire Nuhu à pyi. Kile à kyaa maha kyaa jwo u á ke, u à lire pyi.

7

Nuhu à jyè batonji i

1 Lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si yi jwo Nuhu á: «Numε, yii jyè uru batonji i, mu ná ma pyenge shiinbii, naha na ye mii à li ñya mu kanni u à tí mii yyahe taan sùpyire puni shwòhòl'e.

2 Múnayaayi shinji puni yi sí n-jà n-kan sáraga Kile á ke, mu sí yire nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèñje batonji i. Múnayaayi shinji puni yi ñye yi sí n-jà n-kan sáraga Kile á me, ma a yire nò ñiñkin ná ceewe ñiñkin lèñje.

3 Ma a sañcyεenre shinji puni nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèñje, bà ti shinji si mpyi t'áha mpíni me.

4 Naha na ye ku sanña ñye cibilaaga ñiñkin, mii sí zànze cyán ñiñke na, si nta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. Mii à múnayaaga maha múnayaaga yaa ke, mii sí yire puni shi bò ñiñke na.»

5 Kafoonji à kyaa maha kyaa jwo Nuhu á ke, u à lire pyi.

6 Ñye canñke zànbwòh' à pa ñiñke na ke, lir' à pyi mà Nuhu shìñji ta yyeε ñkwuu baani.

7 Ka Nuhu ná u jyaabii ná u cwonji ná u napworibii si jyè batonji i, si shwò zànbwòhe na.

8-9 Múnayaayi yi sí n-jà n-pyi sáraga Kile á, ná ñje yi ñye yi sí n-jà n-pyi sáraga Kile á me, ná sañcyεenre ná ñiñke yafiliyi pun'à pa jyè Nuhu fye e batonji i, shuunni shuunni, nò ná ceewe, bà Kile yabilinji mpyi a yi jwo Nuhu á me.

10 Cibilaaga à tòro ke, ka zànbwòhò si ñcwo ñiñke na.

Lubwooni kani

† 6:14 «ná ñyeye e» lire ñye me «maa bakwòoge taa taa bapya a fiige» ‡ 6:18 TUNMBYAAARE na ñye mu à jwo kàaga, ti maha ja a pyi kànyi shuunni, lire ñye me ceveε shuunni shwòhòl'e;

¹¹ Lir'à pyi mà Nuhu shìjì ta yye ñkwuu baani. Lire yyeeni yin̄ke shònwoge, canmbilini k̄e ná baashònwuuni, kuru can̄ñke j̄in̄ke lùbilibii ná n̄j̄nyin̄ji wuubii pun'à múgo, ka lwòhe si fworò mà j̄in̄ke cù.

¹² Nȳe ka zànhe si j̄cwo j̄in̄ke na, canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni.

¹³ Kuru can̄ñke yabiliñi, Nuhu ná u cwon̄ji ná u napworibii ná u jyaabii taanren̄ji, Sh̄emu, Kyamu, ná Zhaf̄eti à j̄yè baton̄ji i,

¹⁴ ná sige yaare ná yat̄ore sh̄in̄ji puni, ná j̄in̄ke j̄ȳiiaare puni ná sāj̄cȳēn̄re sh̄in̄ji puni.

¹⁵ Ȳire múnayaayi pun'à j̄yè baton̄ji i Nuhu fye e, yaaga maha yaaga ku na ñòni ke, yire puni shuunni shuunn'à j̄yè.

¹⁶ Múnayaayi puni, yi puni shuunni shuunn'à j̄yè baton̄ji i, nò ná ceewe, mu à jwo bà Kile à yi jwo Nuhu á m̄e. Lire kàntugo, ka Kafon̄ji si ku j̄wage tò.

¹⁷ Nȳe zànbwòh'à cwo j̄in̄ke na, maa mpa canmpyaa beeshuunni. Lwòh'à j̄yaha fo mà baton̄ji ȳirig'a taha, marii ñk̄ēge ná u e.

¹⁸ Lwòh'à pa j̄yaha mà dùgo sèl'e j̄in̄ke n̄j̄nyin̄ji na, ka baton̄ji si ȳir'a taha.

¹⁹ Ka lwòhe si wá na j̄yahage fo mà j̄nȳi n̄nt̄onyi puni j̄in̄jò jò.

²⁰ Lwòh'à j̄nȳi tò, mà dùg'a nò m̄eterii baashuunni na.

²¹ Múnayaayi puni yi mpyi j̄in̄ke na ke, yire pun'à kwù: sāj̄cȳēn̄re ná yat̄ore ná sige yaare ná yafiliyi ná s̄upyire.

²² Múnayaaga maha múnayaaga ku mpyi j̄in̄ke na ke, yire pun'à kwù, lwòhe wuyi kanni y'à kwòro j̄ȳi na.

²³ Kile à yi puni shi tò, mà lwò s̄upyire na mà k̄are yat̄ore na, mà sà nò yafiliyi ná sāj̄cȳēn̄re na. Nuhu ná múnayaayi yi mpyi ná u e baton̄ji i ke, yire kanni y'à kwòro j̄ȳi na.

²⁴ Ka lwòhe si j̄in̄ke j̄in̄jò jò mà ta canmpyaa ñkuu ná beeshuunni ná k̄e.

8

Kile à zànbwòhe ȳȳē

¹ N̄ka Kile j̄ȳe a fun̄jò wwò Nuhu ná sige yaare ná yat̄ore na baton̄ji fun̄ñke e m̄e. U à kaf̄ēge pyi ku u fwu j̄in̄ke na, ka lwòhe si wá na nt̄ire.

² Ka j̄in̄ke lùbilibii ná n̄j̄nyin̄ji zànhe wyigigii si ntò, ka ku u ȳȳē.

³ Ka lwòhe si wá na fwu na ñk̄ēge, canmpyaa ñkuu ná beeshuunni ná k̄eñ'á ta cyi tòro ke, ka lwòhe fànhe si j̄cȳè̄.

⁴ Yin̄ke baashònwoge, canmpyike ná baashònwuuni, ka baton̄ji si nt̄ig'a t̄è̄n Arara k̄ini j̄an̄ke kà j̄ur'ì.

⁵ Ka lwòhe si ñkwòro na nt̄ire fo mà sà nò yin̄ke k̄e woge na, kuru canmpyicyiini j̄nȳi j̄in̄j'á fworò.

⁶ Canmpyaa beeshuunni kàntugo, Nuhu mpyi a j̄wage ñkemu yaa baton̄ji na ke, ka u u ku múgo.

⁷ Ka u u fwon̄r̄oḡo yaha a fworò, ka kuru si wá na s̄i, marii ma, fo ka j̄in̄ke lwòh'à sà ñkwò.

⁸ Ka u u mpánmp̄or̄oḡo yaha k'á fworò, ku sà w̄i kampȳi lwòh'a kwò.

⁹ N̄ka mpánmp̄or̄oḡ'á fworò ke, ku j̄ȳe a tat̄enge ta m̄e, lwòhe mpyi j̄in̄ke cyeyi puni i, ka ku u n̄r'a k̄are Nuhu ȳȳē. Ka u u cȳege yige mà t̄èg'a ku cù a l̄ēñe baton̄ji i.

¹⁰ Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro, maa n̄r'a mpánmp̄or̄oge yaha k'á fworò.

¹¹ Yàkòŋke, ka mpánmpòròge si láha a jyè batonji i ná olive cige wyempurug'e ñwòge e. Lire e, Nuhu à cè na pà a fworò lwòhe e sèl'e.

¹² Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro sahanji, maa nùr'a mpánmpòròge yige. K'à fworò kuru tòoge e ke, ku saha ñye a nùr'a pa u yyéere me.

¹³ Yyeeni Nuhu shìr'à pyi yye ñkwuu baani ná yye ninjin ke, lire yyeeni canmpyicyiini, ñjñke mpyi a li ñwò cù na lwòhe byii. Ka Nuhu si batonji ñjñjwòge múgo maa wíi, maa li ñya na lwòhe mpyi na ñkwúu ñjñke na.

¹⁴ Lire yyeeni yizhwónwoge canmpyibeeñjaaga ná baashwónwuuni, lwòh'à kwò ñjñke na feefeefee.

¹⁵ Lire tèni i, ka Kile si jwo Nuhu á

¹⁶ «Fworò batonji i, mu ná ma cwoñi, ná ma jyaabii ná ma napworibii.

¹⁷ Sige yaare ná yatòre ti ñye ná mu i ke, ti shiñi puni ná ñjñke yafiliyi ná sañcyeenre, yi puni yige, yi raa si ñjñke cyeyi puni i, yi raa sini yi raa ñyahage.»

¹⁸ Ñye Nuhu à fworò batonji i ná u jyaabii ná u cwoñi ná u napworibil'e.

¹⁹ Sige yaare ná yatòre ná ñjñke yafiliyi ná sañcyeenre pun'à fworò batonji i, yi shiñi pun'à fworò yiye ninjin ninjin.

²⁰ Ka Nuhu si sáraya tawwúgo yaa Kafoonji Kile mege na. Sige yaare ná yatòre ná sañcyeenre ti sí n-jà n-kan sárage Kile á ke, u à tire tà pyi sáraya nizógoyo Kile á.

²¹ Ka yire *sárayi nùgutaangawuyi si Kafoonji Kile lùuni bò. Ka u u jwo uye funñ'i: «Mii saha si ñee ñjñke kèege sùpyire kurugo me, sùpyañi múnaani méé ká ntaha kapegigii mpyiñi na, fo u nimbilere wunji. Mii saha si ñee múnayaayi puni shi bò, bà mii à li pyi me.

²² Mà ñjñke yaha wani, ñeempe ná sùmakwóngigii si n-kwò me, wyeere ná kafwuge si n-kwò me, nùñgwòhe ná bènge si n-kwò me, numpilage ná canñke mú si n-kwò me.»

9

Kile à tunmbyara le ná Nuhu i

¹ Ñye Kile à jwò le Nuhu ná u jyaabil'á, maa jwo pi á: «Sege ku táan yii na, yii pyii ñjñyahamii si, yii i ñjñke ñl.»

² Yii sí n-sii n-pyi fyagara yaaga ñjñke múnayaayi pun'á, sige yaare ná yatòre ná sañcyeenre ná ñjñke yafilyi ná fyaabii. Mii sí yi yaha yire puni ñjñò na.

³ Mii sí yire múnayaayi puni kan yii á yi pyi kyara, bà mii à fyànha a sùmanji kan yii á me.

⁴ Ñka yii àha múnayaage kà pyi kyara si ku múnaani yaha k'e me, lire ñwòho ku ñye, yii àha ku sishange yaha k'e si ku pyi kyara me.

⁵ Yii sishange ku ñye yii múnaani ke, yaaga maha yaaga k'à ku pyi k'à wu ke, mii sí yibige pyi ku kyaa na. Nañiyaaga ká sùpya bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe kuru nañiyaag'á, sùpya ká u sùpyiñee bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe urufol'á.

⁶ Kile à sùpyañi yaa uye málwòrò.

Lire e, sùpya ká u sùpyiñee múnaani kwòñ, urufoo wun'à yaa li kwòñ sùpya cye kurugo mú.

⁷ Ñye yii pi ke, sege ku táan yii na, yii pyii ñjñyahamii si, yii tég'a ñjñke ñl.»

⁸ Lire kàntugo, Kile à núr'a jwo Nuhu ná u pyiibil'á

⁹ «NUMε, mii yabilinji sí *tunmbyara le mii ná yii shwòhòl'e si ti le ná yii tùluge e,

¹⁰ si ti le ná múnayaayi puni i, mu à jwo saɲcyεenre, yatòore, sige yaare ná yaaga maha yaaga k'á fworò batonji i ná yii e ke.

¹¹ Tire tunmbyaare ti nyε: zànbwòhò saha sì múnayaayi shi tò ñìjke na mε, zànbwòhò saha sì ñìjke kèεge mε.

¹²⁻¹³ Nyε mii à zànhàɲwòoge yaa. Kuru ku sí n-pyi mii ná yii ná múnayaayi puni tunmbyaare tàfyεñi. Tire tunmbyaare sí n-kwòro n-yaha fo mu tùluge tēgeni.

¹⁴ Mii aha nahanyi bínni ñìjke ñìjyinjì na, zànhàɲwòoge sí n-fworo.

¹⁵ Lire tēni i, tunmbyaare mii à le mii ná yii ná múnayaayi puni shwòhòl'e ke, tire sí n-kwòro mii funñ'i. Mii saha sì zànbwòhò cyán ku kwò a múnayaayi puni shi tò mε.

¹⁶ Zànhàɲwòoge sí raa n-fworo nahanyi i. Mii aha kuru nya tère o tère e ke, mii funñò sí n-cwo na tunmbyaare na, nte mii Kile à le mii ná ñìjke múnayaayi puni shwòhòl'e ke.»

¹⁷ Nyε lire pyinjanni na, tunmbyaare Kile à le ná ñìjke múnayaayi puni i ke, Kile à jwo Nuhu á na tire tafyεñi u nyε zànhàɲwòoge.

Nuhu ná u jyaabii

¹⁸ Nyε Nuhu jyaabii pi nyε Shemu ná Kyamu ná Zhafeti, u ná pire pi à fworò batonji i. Kyamu u nyε *Kana tunji.

¹⁹ Pire pi nyε Nuhu jyaabii taanrenji. Ñìjke sùpyishinjì pun'à fworò pire tùluyi i.

²⁰ Nyε Nuhu na mpyi faapyi. Uru u nyε shincyyiwe mà *εεzenñi fàa.

²¹ Cannka, Nuhu à εεzenñi sinmpe pà bya, ka pu u u cyán, ka u u ñkàr'a sà sínni vāanñke bage e u cipyire wunji i.

²² Nyε Kana tunji Kyamu, ur'à kàr'a sà u tunji Nuhu cipyire wunji ta u à sínni. Ka u u fwor'a kàr'a sà yi jwo u sɲεεbii sanmpii shuunninj'á, cyínni na.

²³ Ka Shemu ná Zhafeti si vāanntinmbwòhe kà lwó a yaha pi fukanyi na, maa jyè kàntugo mà sà pi tunji cipyire wunji tò. Pi à kàntugo wà pi tun'á, lire e pi nyε a u vāanpyibaawunji nya mε.

²⁴ Sinmp'à pa Nuhu yaha ke, ka u yyahe si ñcwo, nde u pyiibii puni kàntugowun'á pyi ke, ka u u lire cè.

²⁵ Maa jwo

«Mii à Kana láɲa, u pyi u sɲεεbii bilibii kàntugowunji.»

²⁶ Maa núr'a jwo

«Mii à Kafoonji Kile metanga yyere, uru u nyε Shemu u Kilenji.

Kana u pyi Shemu biliwe.

²⁷ Kile u Zhafeti cyeyaayi nyaha, u u u yaha u sà ntēen u sɲεεñi Shemu yyére. U u Kana yaha u pyi pi bilinjì.»

²⁸ Nyε zànbwòhe paɲkwooni kàntugo, Nuhu à yyee ñkwuu taanre ná beeshuunni ná ke pyi sahanji.

²⁹ U à kwú mà u shinjì yaha yyee ñkwuu baaricyεere ná beeshuunni ná ke.

¹ Nye zànbwøhe toronŋkwooni kàntugo na, Nuhu pùnampyire taanrenji, Shemu, Kyamu ná Zhafeti, pir'à pùnampyire tà ta. Pire tùluge ku nyε ηke.

² Zhafeti u pùnampyire ti nyε, Gomeri, ná Magøgi, ná Madayi, ná Yavani, ná Tubali, ná Mεsheki, ná Tirasi.

³ Nye Asikεnazi, ná Irifati, ná Togarama tùluy'à fworø Gomeri i.

⁴ Elisiya, ná Tarisisi, ná Kitimu, ná Dodanimu tùluyi s'à fworø Zhavani i.

⁵ Pire pi à kàr'a sà ntèen suumpe lwøhe jwøge taare e, pimu ná pi cyaga, pimu ná pi shεεnrε, pimu ná pi tubaya, pimu ná pi shi.

⁶ Kyamu u pùnampyire ti nyε Kushi, ná Misirayimu, ná Puti, ná Kana.

⁷ Kushi u pùnampyire ti nyε Seba, ná Kyavila, ná Sabita, ná Arayema, ná Sabiteka. Nyε Shεba ná Dedan tùluy'à fworø Arayema e.

⁸ Kushi u pyàŋi wà mú u nyε Nimirødu. Uru u à pyi shincyiiwe jìŋke na mà fànhe pyi.

⁹ Maa mpyi lùuzupege. Lire kurugo, pi mpyi maha ηko na mucyiin'à pyi lùuzupege Nimirødu fiige.

¹⁰ Nimirødu à fyànha a tèen fànhe na Shiniyari kini kànyi juy'i, yire yi nyε: Babeli ná Ereki ná Akadi ná Kaline.

¹¹ U à pa yiri lire kini i, mà kàre Asiri wuuni i, maa kànya nijyahaya faanra wani: Ninive ná Eroboti Iri ná Kalaka

¹² ná Ereseni, Ninive kànhe ná Kalaka kànbwøhe shwøhøŋi i.

¹³ Misirayimu, u à pyi Ludi shiinbii, ná Anami shiinbii, ná Lehabi shiinbii, ná Nafitu shiinbii,

¹⁴ ná Paturusi shiinbii, ná Kasiluki shiinbii, ná Kafitori shiinbii tunji. Nyε Filisiti shiinbil'à fworø Kasiluhi shiinbil'e.

¹⁵ Kana à Sidøn ta u pyàŋi nijcyiini. Lire kàntugo, u à Kyeti ta.

¹⁶ Yebusi shiinbii, ná Amøri shiinbii, ná Girigashi shiinbii mú à fworø Kana e,

¹⁷ ná Kyivi shiinbii, ná Ariki shiinbii, ná Sini shiinbii,

¹⁸ ná Arivadi shiinbii, ná Zimari shiinbii, ná Kyamati shiinbii. Nyε lire kàntugo, Kana bagashiinbil'à caala.

¹⁹ Kana shiinbii kìn'à sii Sidøn na, mà kàre Gerari kànmpañke na, Gaza taan, maa ñkàre Sødømu kànmpañke na, ná Gømøri, ná Adima, ná Zeboyimu, mà sà nè fo Lेशa na.

²⁰ Nyε Kyamu tùluyi yi mpyi wani, yi puni ná yi tubaya, ná yi shεεnrε, ná yi cyaga, ná yi shi.

²¹ Shemu mú à pùnampyire si. Uru Shemu u à pyi Eberi shiinbii tulyage. Zhafeti yyahawunji u mpyi u wi.

²² Shemu pùnampyire t'à pyi Elamu, ná Ashuri, ná Arifasadi, ná Ludi, ná Aramu.

²³ Aramu pùnampyire t'à pyi, Uzi, ná Uli, ná Geteri, ná Masi.

²⁴ Arifasadi, ur'à Shelaki si, ka Shelaki si Eberi si.

²⁵ Eberi à pùnampyire shuunni si. Wà mεge na mpyi Pelεgi* jaha kurugo ye uru tiini i jìŋk'à taa. U sijnεŋi mεge na mpyi Yokitan.

²⁶ Ur'à Alimødadi si, ná Shelefu, ná Kyazamaweti, ná Yeraki,

²⁷ ná Adoramu, ná Uzali, ná Dikila,

²⁸ ná Obali, ná Abimayeli, ná Seba,

²⁹ ná Ofiri, ná Kyavila, ná Yobabu. Nyε pire puni pi nyε Yokitan tùluyi.

³⁰ Pi mpyi a tèen Mεsha ná Sefari janyì shwøhøŋi canja fworømpe e.

* 10:25 Pelεgi mεge jwøhe ku nyε: «k'à taa».

³¹ Nye Shemu tüluyi yi mpyi wani, yi ná yi tubaga, ná yi sheenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

³² Nye Nuhu pyilibii bayi y'à pyi yire, yi mú ná yi tüluyo, ná yi shi. Sùpyire shiji u à caala cyeyi puni i njinke na, zànbwøhe panjwooni kàntugo na ke, uru pun'à fworo Nuhu pyilibil'e.

11

Babeli etazhiji kani

¹ Tèecyiini i, dijnyeni sùpyire puni mpyi na sheenre ninjin yu, pi njirigii keenjkanni mú mpyi ninjin.

² Pi à yiri canja fworompe e mà kàr'a sà kaceebwøhe kà ta Shiniyari kini i, maa ntéen kuru cyage e.

³ Cannka, pi à yi jwo piy'á: «Yii a wá, wuu làfa wu, wuu u u fwø a waha.» Uru làfani u pyi bage kafaayi, mánalwøhe sí mpyi pwoore cyaga.

⁴ Ka pi i jwo: «Yii a ma, wuu u kànha faanra, wuu u etazhi faanra, nge u sí raa bwúun kilenji na ke. Lire pyinjanni na, wuu mege sí n-pêe, wuu sí n-wwò, yaaga si n-jà wuu caala njinke na me.»

⁵ Nye ka Kafoonji Kile si ntíge mà pa kànhe ná etazhiji wíi, nje sùpyire mpyi na faanre ke.

⁶ Maa jwo: «Nye yii pi wíi, pi pun'à pyi mu à jwo kire ninjin sùpyire ti, pi puni na jwumò ninjin yu mú. Numé, pi à báarañi síi. Pi aha nkwoóro ame, pi aha yíri si kyaa maha kyaa pyi ke, yaaga si n-jà pi sige lire na me.»

⁷ Wuu tíge, wuu u sà sheenre nijyahara tírige bà pi si mpyi pi àha raa piye jwumpe núru me.»

⁸ Lire Kafoonji à pyi, maa pi caala a láha piye na, mà tùugo njinke cyeyi puni i. Ka pi i kànhe vaañenji jwø yyérenje.

⁹ Lire kurugo, kuru cyage meg'à le Babeli, naha na ye wani Kafoonji à dijnyeni sùpyire puni jwumpe wùrugo, wani Kile à sùpyire kòr'a caala njinke cyeyi puni i. (Babeli jwøge ku nyé nyàhanjurgunji.)

Burama tulyei

¹⁰ Nye Shemu tüluge ku nyé nke. Mà Shemu shiji yaha yee nkuu, u à Arifasadi si. Zànbwøh'à tòro yee shuunni ka lire si mpyi.

¹¹ Arifasadi ziji kàntugo, Shemu à yee nkwoo kanjuro ta sahanji. Cyire funnje e u à pyilibii piibere ta.

¹² Mà Arifasadi shiji yaha yee bejjaaga ná ke ná kanjuro, u à Shelaki si.

¹³ Shelaki ziji kàntugo, Arifasadi à núr'a yee nkwoo sicyere ná yee taanre ta sahanji. Cyire funnje e u à pyilibii piibere ta.

¹⁴ Mà Shelaki shiji yaha yee bejjaaga ná ke, u à Eberi si.

¹⁵ Eberi ziji kàntugo Shelaki à yee nkwoo sicyere ná yee taanre pyi sahanji. Cyire funnje e u à pyilibii piibere ta.

¹⁶ Mà Eberi shiji yaha yee bejjaaga ná ke ná sicyere, u à Pelegi si.

¹⁷ Pelegi ziji kàntugo na, Eberi à yee nkwoo sicyere ná yee bejjaaga ná ke pyi sahanji. Cyire funnje e u à pyilibii piibere ta.

¹⁸ Mà Pelegi shiji yaha yee bejjaaga ná ke, u à Erehu si.

¹⁹ Erehu ziji kàntugo Pelegi à yee nkwoo shuunni ná baaricyere pyi sahanji. Cyire funnje e u à pyilibii piibere ta.

²⁰ Mà Erehu shiji yaha yee bejjaaga ná ke ná shuunni, u à Serugi si.

²¹ Serugi ziŋi kàntugo, Erehu à yjee ŋkwuu shuunni ná baashuunni pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberε ta.

²² Mà Serugi shiŋi yaha yjee beŋjaaga ná ke, u à Nakwōri si.

²³ Nakwōri ziŋi kàntugo, Serugi à yjee ŋkwuu shuunni pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberε ta.

²⁴ Mà Nakwōri shiŋi yaha yjee beŋjaaga ná baaricyεere u à Teraka si.

²⁵ Teraka ziŋi kàntugo, Nakwōri à yjee ŋkuu ná yjee ke ná baaricyεere pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberε ta.

²⁶ Mà Teraka shiŋi yaha yjee beetaanre ná ke, u à Burama ná Nakwōri ná Aran si.

Teraka ná Burama kani

²⁷ Teraka u tūluge ku ŋye ŋke. U à Burama ná Nakwōri ná Aran si, ka Aran si Loti si.

²⁸ Aran à kwû mà tufoonji yaha ŋyii na. U mpyi a si Kalide kini i, wani u mú à kwû, Uri kàhe e.

²⁹ Burama ná Nakwōri, ka pire si cyee lèŋε. Burama cwoŋi mege mpyi Sarayi, Nakwōri wuŋi mege sí mpyi Milika, uru na mpyi Aran pworō. U pworōŋi waberε mege na mpyi Yisika.

³⁰ Sarayi na mpyi cijiriŋε, lire e ur'à pyi pyà baa.

³¹ Ŋye ka Teraka si Burama, ná Loti, ná Burama cwoŋi, Sarayi lwó a fworō Uri kàhe e, Kalide kini i. Burama na mpyi Teraka jya, Loti sí ŋye u ŋampyiŋe, Sarayi sí ŋye u napworō. Ka pi i yiri na ŋkèεge zà ntéen *Kana kini i. Ŋka pi à nō Kyaran kàhe e ke, ka pi i ŋkwôro wani.

³² Teraka shiŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu shuunni ná kaŋkuro, maa ŋkwû Kyaran kàhe e.

12

Kile à Burama yyere maa u pyi u a si Kana kini i

¹ Ŋye Kafoonji Kile mpyi a jwō Burama á: «Burama, fworō ma tupyεnge e, fworō ma kàhe e, fworō ma kini i; kini mii sí n-cyêe mu na ke, ma a sà ntéen lire e.

² Mii sí mu pyi sùpyishi niŋyahawa tu,

si jwó le mu á,

si mu mege pêe,

si sùpyire sannte pyi ti jwó ta mu cye kurugo.

³ Shin maha shin u à jwó le mu á ke,

mii sí jwó le urufol'á.

Ŋka shin maha shin u à mu cùmō lemε pi ke,

mii sí urufoo láŋa.

Mii sí jwó le niŋke sùpyishiŋi pun'á,

mu cye kurugo.»

⁴⁻⁵ Ka Burama si ŋkàre bà Kafoonji à yi jwō u á mε. U yyahafoonji jyaŋi Loti mú à kàre ná u e. Burama à yiri Kyaran kini i mà u shiŋi ta yjee beetaanre ná ke ná kaŋkuro, maa u cwoŋi Sarayi ná Loti ná pi cyeyaayi puni lwó, ná pi báarapyiibii puni, ná yaaga maha yaaga pi à ta Kyaran kini i ke, maa fwor'a kàre ná y'e *Kana kini i.

⁶ Pi à nō Kana kini i ke, maa ŋkàre fo Sikεmu kàhe e, fo Mōri cibwōhe cyage e. Lire tēni i, Kana shiinbii na mpyi kini i.

⁷ Ka Kafoonji si uye cyêe Burama na, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kîni kan mu tûlug'á.» Ka Burama si sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji á, nge u à uye cyêe u na ke.

⁸ Maa yîri kuru cyage e mà kàre nànyî woge e, Beteli canñafyinmpe e. Maa vâanña baya kwòro Beteli kànhe ná Ayi woge shwòhõji i. Beteli à pyi canñacwumpe e, Ayi sí nyé canñafyinmpe e. Ka u u núr'a sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji Kile á, maa u mege pêe.

⁹ Maa yîri kuru cyage e mà kàre yyaha na, na ntèn na wá Negevi síwage kànmpañke na.

Burama à kàre Misira kîni i

¹⁰ Nyé lire tènî i, katibwòh'a cwo kîni na. Ka Burama si ñkàre *Misira kîni i, si sà tɛɛnle pyi wani, naha na yɛ katege mpyi a pêe kîni i sèl'e.

¹¹ Pi nînjyîibii Misira e, ka Burama si jwo u cwoñji Sarayi á: «Mii à cè na mu lem'à ñwò sèl'e.

¹² Misira shiinbii ká mu ñya, pi sí n-jwo na mii cwoñji u nyé mu, si mii bò, si mu yaha ñyii na.

¹³ Lire e, mii na mu ñáare, wuu aha nò wani, maa jwo na mu na nyé mii còon, bà pi si mpyi si mii cùmò lemɛ ñwò mu kurugo, pi àha bú ñkwò na bò mɛ.»

¹⁴ Burama ná u cwoñ'á nò Misira e ke, ka Misira shiinbii si li ñya na u cwoñji lem'à ñwò sèl'e.

¹⁵ Misira saanji, Faròn fyèñwòhòshiinbii mú à u ñya, maa u kyaa jwo u á ke, ka pi i u lwó a kàre Faròn bage e.

¹⁶ Lire e, ka Faròn si Burama* cùmò lemɛ ñwò Sarayi kurugo, maa mpàa ná sikyaa, ná ñiyi, ná dùfaanya, ná bilinambaa, ná bilicyee, ná dùfanjicyee ná ñwòhõjya mú kan u á.

¹⁷ Nka Kafoonji Kile à pa yampime wá Faròn ná u pyenge shiinbii na, Burama cwoñji Sarayi kurugo.

¹⁸ Faròn à li ñya amuni ke, ka u u Burama yyere, maa yi jwo u á: «Naha mu à pyi mii na amɛ yɛ? Naha na mu nyé a sèenji jwo mii á na mu cwoñji wí mà yɛ?

¹⁹ Naha na mu à mii pyi na mu còonji wí yɛ, maa mii yaha mii à u lwó a pyi na cwo yɛ? Ma cwoñji we, u lwó a yîri naha!»

²⁰ Maa u shiinbii pyi na pi Burama ná u cwoñji yige Misira kîni i, pi ná pi cyeyaayi puni.

13

Pyiñkanni na Loti ná Burama à tɛɛn tɛɛn piye piye ke

¹ Ka Burama si yîri *Misira kîni i maa nta a kàre Negevi síwage e ná u cwoñji ná u cyeyaayi puni i. Loti mú mpyi ná u e.

² Yatòore ná wyérefyinnji ná sɛɛnñi mpyi a ñyaha Burama á.

³ Lire kântugo, ka u u yîri Negevi síwage e na ntèn na ñkèege fo Beteli kànmpañke na, fo cyage e u mpyi a fyânha a u vâanñke bayi kwòro ke, Beteli ná Ayi kányi shwòhòl'e.

⁴ Cyage e u mpyi a fyânha a *sárayi tawwûge yaa ke, u à nò wani ke, maa Kafoonji Kile mege pêe.

⁵ Loti u mpyi ná Burama e ke, u yatoore ná u pyenge shiinbii mpyi a ñyaha mú.

* **12:16** Faròn: kuru mege na mpyi pèene mege ñkemu ku mpyi na leni Misira kîni saanbii puni na ke

⁶ Lire na, tateeng'á cyére pi mú shuunni i, naha na ye pi cyeyaayi mpyi a nyaha sèl'e, pi mú shuunni mpyi na si n-jà n-kwú cyage niŋkin i me.

⁷ Mâ bâra lire na, *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii mú na mpyi kuru cyage e. Canŋka, ka yogo si mpa yîri Burama yatonahabii ná Loti wuubii shwôhâl'e, tateenge kurugo.

⁸ Burama à lire nya ke, ka u u jwo Loti á: «Maye sanŋa yaha, Loti, wuu àha yogo yaha ku yîri mii ná mu shwôhâl'e me, lire nyε me mii yatonahabii ná mu wuubii shwôhâl'e me, naha na ye wuu na nyε cinmpyii.

⁹ Kin'à pée. Nke puni nyε tateenge mà? Ta wá wuu u ntéen téen wuu mege cyeyi i. Kampyi kâmeni kânmpañke k'à mu táan, ta si wani, mii sí raa si kâninε woge na. Kâninε kânmpañke sí ká nta kuru k'à táan mu á, ta si wani, mii sí raa si kâmeni woge na.»

¹⁰ Ka Loti si núnke yîrig'a Zhuruden bafage wí, lwôhe mpyi a nyaha kuru cyage e. Lire tēni i Kafoonji mpyi na sàha ŋkwò a Sòdumu kânhe ná Gómari kânhe jyà me, kuru cyage lemε mpyi a jwô fo mà sà nò Zowari kânhe na. K'à pyi mu à jwo Kafoonji cikôoge nisinaŋke ki, mu à jwo Misira kîni li.

¹¹ Loti à kuru nya ke, ka u u Zhuruden bafage puni lwó a pyi u wogo, maa ŋkâr'a sà ntéen kuru cyage e Beteli canŋafyinmpe e. Lire pyinŋkanni na, Burama ná Loti à tēen tēen piye piye.

¹² Ka Burama si ntéen Kana kîni i. Ka Loti si ŋkâr'a sà ntéen kuru bafage kanyi yà shwôhâl'e, maa u vâanŋke bayi kwôro kwôro fo mà sà nò Sòdumu kânhe byanhampe e,

¹³ Sòdumu kânhe shiinbii mpyi shinmpii. Pi mpyi na kapegigii niŋyahagii pyi Kafoonji yyahe taan.

¹⁴ Loti ná Burama tēenŋkwoni kântugo piye, ka Kafoonji Kile si jwo Burama á: «Burama, ma nyiigii yîrige niŋyini na, cyage e mu nyε ke, tēen wani ma a wí suumakulo ná wòrokulo yyére, canŋafyinme ná canŋacwumò yyére.

¹⁵ Mu nyii wá kîni ndemu na ke, mii sí lire kan mu ná ma tûlug'á tēekwòmbaa.

¹⁶ Mii sí mu tûluge nyaha bà niŋke nticenŋi nyε me. Kâmpyi sùpya sí n-jà niŋke nticenŋi tãro, nyε, sùpya mú sí n-jà mu tûluge sùpyire tãro.

¹⁷ Yîri ma a kîni jaare, ma a li tãonmpe ná li pēempe wí, naha na ye mu á mii sí li kan.»

¹⁸ Ka Burama si vâanŋyi bayi kòngò, ma a sà ntéen Mamire cibwôyi cyage e, kuru cyage na nyε Eburon taan. Ka u u núr'a sáraya tawwúgo yaa wani Kafoonji mege na.

14

Burama à saanbii pii tūn maa Loti shwô pi na

¹ Nyε lire tēni i, Amurafeli à pyi Shiniyari kîni saanŋi, ka Ariyôki si mpyi Elasari kânhe saanŋi, ka Kidôlameri si mpyi Elami kîni saanŋi, ka Tideli si mpyi Golimi kùligii saanŋi,

² pire saanbii shiin sicyεeren'á wwò maa sà saanli kanŋkuro tūn. Pire saanbii meyi yi nyε nje: Sòdumu saanŋi Bera, ná Gómari saanŋi Birisa, ná Adima saanŋi Shineyabi, ná Zeboyimi saanŋi Shemeberi, ná Bela kânhe saanŋi, Bela mege ku nyε Zowari niŋjaa ke.

³⁻⁴ Kuru kâshige niŋke ku mpyi: yyeε ke ná shuunni funŋ'i, saanŋi Kedolameri na mpyi pire saanbii kanŋkuruŋi niŋŋo na. Nka yyeeni ke ná taanre wuuni i, pi à niŋŋo kyán u na, maa piye ta Sidimi bafage e. (Suumpe Lwôhe Nyii Yaaga Baa Woge ku nyε kuru cyage e niŋjaa.)

⁵ Lir'à pyi ke, yyeeni ke ná sicyere wuuni i, ka Kedolameri ná u saanɲeebii si yiri, maa sí ta Arafayiti shiinbii na, lir'à pyi Asiteroti Karinayimu kánhe e, maa sí ta Zuzi shiinbii na mú, lir'à pyi Amu kánhe e, maa sí ta Emi shiinbii na mú, Shave Kiriyatamu kánhe e.

⁶ Maa sí ta Kwori shiinbii na mú, pi ɲaɲyi shwɔhɔl'e, na pi maha yire ɲaɲyi pyi Seyiri; maa pi kòr'a sà nɔ fo *Eli Paran taan, síwage ɲkère na.

⁷ Lire kántugo, ka pi i máhana a kàre Enimishipati kánhe e, pi maha kuru pyi Kadeshi mú, maa Amaleki shiinbii tùn mú, maa sí ta pi kùligii puni na, ná Aməri shiinbii, pire mpyi a tɛɛn Kyazazɔn Tamari kánhe e.

⁸ Nyɛ Sɔdɔmu saanɲi, ná Gɔməri saanɲi, ná Adima saanɲi, ná Zeboyimu saanɲi, ná Bela kánhe wuɲi ná pi maha kuru kánhe pyi Zowari ke; pire saanbil'à bégel'a pa yyére káshige mɛɛ na, Sidimi bafage e,

⁹ maa jwo na pire sí Elami saanɲi Kedolameri, ná Goyimi saanɲi Tideli, ná Shiniyari saanɲi Amurafeli, ná Elasari saanɲi Ariyoki tùn. Ka pire saanbii sicyereɲi, ná pire saanbii kanɲkuruɲi si ntùyi taha piye na káshige e.

¹⁰ Nyɛ Sidimi bafage mpyi a ɲi mána lwɔhe kacyyewiyi na. Mà pi yaha káshige na, ka Sɔdɔmu saanɲi ná Gɔməri wuɲi si fê, maa ntíg'a ɲwɔhɔ yire kacyyewiyi i, ka pi sanmpii si fê a kàre ɲaɲyi ɲuɲ'i.

¹¹ Tèni i Kedolameri ná u fyɛɲwɔhɔshiinbil'à jà pi na ke, ka pi i Sɔdɔmu ná Gɔməri shiinbii náfuɲi ná pi ɲwɔlyiɲi puni kul'a kàre.

¹² Burama yyahawuɲi ɲyaɲi, Loti u mpyi a tɛɛn Sɔdɔmu kánhe e ke, ka pi i uru ná u cyeyaayi puni kul'a kàre piye cye e mú.

¹³ Ka nàɲi wà si fê a shwɔ káshige na, maa sà yire yyaha jwo Burama á. (Burama mpyi *Eburu shiɲi nàɲi wà.) Lir'à u ta u à tɛɛn Mamire cire cyage e. Mamire à pyi Aməri u túluge shinɲi wà. Esikòli ná Aneri mpyi u sɲɲɛ. Pire mpɲii ná Mamire mpyi Burama wwoɲɛɛ.

¹⁴ Tèni i Burama à lógo na u cɪnmpworonɲi Loti na ɲyɛ cye e ke, ka u u u nàmbaabii pii ɲkwuu taanre ná ke ná baataanre bégele káshige mɛɛ na, mpɲii pi à si u yabilɲi pyenge e ke. Ka pi i pire saanbii fyɛ tɔrɔ fo Dan kùluni i.

¹⁵ Ka u u u káshikwɔɔnbii taa kuruyo kuruyo, maa pire saanbii tùn numpi-lag'e, maa sí ta pi na, maa pi kòr'a sà nɔ Kwoba kánhe na, kuru kánhe na ɲyɛ Damasi suumɔ kùlo kànmpañke na.

¹⁶ Maa mpa ná pire saanbii náfuɲi niɲkuɲi i ná u cɪnmpworonɲi Loti ná u cyeyaayi puni ná cyeebii ná sùpyire puni pi mpyi a cù a kàre ke.

Melikisedeki à jwó le Burama á

¹⁷ Nyɛ Burama à kàr'a sà Kedolameri ná u saanɲeebii tùn maa sí ta pi na ke, u nɪmpanɲi ka Sɔdɔmu saanɲi si fwor'a u ɲùɲɔ bɛ Shava bafage e. Pi mpyi a kuru ɲke mɛge le Saanɲi Bafage.

¹⁸ Nyɛ ka Salɛmu saanɲi Melikisedeki si mpa ná bwúuru ná *ɛɛɛɛɛn sinm'e Burama á, uru ɲge sí na mpyi Kile ɲiɲyi wuɲi sáragawwuɲi wà.

¹⁹ Ka u u jwó le Burama á, maa jwo

«Kile ɲiɲyi wuɲi
ná uru u ɲyɛ ɲiɲyiɲi ná ɲiɲke yaafoonɲi ke,
uru u jwó le mu á, Burama.

²⁰ Kile ɲiɲyi wuɲi u kèe,
ɲgemu u à mu zàmpɛɛnbii le mu cye e ke.»

Ka Burama si u cyeyaayi puni yahanɲi wwù mà kan Melikisedeki á.

21 Lire kàntugo, ka Sòdòmu saanŋi si jwo Burama á: «Nye na shiinbii kan na á, ma a ñkwòro ná na nàfuunji i.»

22 Ka Burama si u pyi: «Mii sí n-káa Kafoonji Kile na, Kile ñinyi wunji, ñinyiñi ná ñiñke yaafoonji,

23 na mii si yafyin shwò mu na me, ali diizi mee, lire ñye me tanhanja meere, ñaha na ye ma hà bú ñkwò ñjwo na mu à mii Burama pyi yaarafoo me.

24 Mii si yafyin shwò mu na me, mii ñye a jwo ñàñjùbil á ñjyñi ñgemu lyí wani, ná mpíi pi à kàre ná mii i kàshige takwònge e ke, Aneri, ná Èsikòli, ná Mamire, pire mpíi kòni sí pi nàzhannji lwó.

15

Kile à tunmbyaara le ná Burama e*

1 Nye ñcyii karigii puni kàntugo na, ka Kafoonji Kile si uye cyêe Burama na, maa jwo u á: «Burama, ma hà vyá me, mii u ñye mu sancwònsiginji, mii sí kacenji ñnyahagii pyi mu á.»

2-3 Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, pyá ñye mii á me. Naha mu sí n-sii n-jà n-kan mii á, ñkemu ku sí n-jà là ñwò mii na ye? Mu ñye a tùlugo kan mii á me. Mii bilinanji, Eliyezeri, u à si mii pyenge e, ná u tun'á yiri Damasi i ke, uru u sí n-pyi mii koolyinjii.»

4 Ka Kafoonji si Burama pyi: «Uru ñge bà u si n-pyi mu koolyinjii me, mu yabilinjii sí pyàñi ñgemu si ke, uru u sí mu kòoge lyí.»

5 Lire kàntugo, ka Kile si Burama yige ntàani na, maa yi jwo u á: «Burama, ma ñiñke yirige ma a worigii tòrò kàmpyi mu sí n-jà, ñaha na ye mu tùluge mú sí ñyaha amuni.»

6 Nye ka Burama si dá Kafoonji Kile ñwò mugure na, ka Kafoonji Kile si jwo na u à tíi u dányanji cye kurugo.

7 Lire kàntugo ka Kafoonji si jwo u á sahanji: «Mii u ñye Kafoonji, ñge u à mu yige Uri kàñhe e, Kalide kini i, maa nde kini kan mu á ke.»

8 Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, ñaha ku sí li cyêe mii na, si mii pyi mii u dá li na, na nde kini sí n-pa n-pyi mii wuu ye?»

9 Ka u u jwo u á: «Yee taanre ñucwo, ná yee taanre sikacwo, ná yee taanre mpápoo cù, ná kuumpaani ñiñkin ná mpánmpòrògo ñiñjaaga ñiñkin.»

10 Ka Burama si yire yaayi puni cù maa yi puni ñiñkin ñiñkinji taa ñiñke e, maa yi kwònyí yaha yaha yiye sicama na. Sañcyenre ti ke, u ñye a tire kwòñ kwòñ me.

11 Sañcyenre ti maha tiye ñwò caa ná kyaare e ke, ka tire si wá na ntíre yatòre nimbonte kurugo, ka Burama si wá na ti kàre.

12 Nye canñayin'á pa a ñkège tacwuge e ke, ka Burama si ñón'a cùnnu. Ka numpini si u máhana ka u u fyá sèl'e.

13 Ka Kafoonji si jwo u á: «Burama, li cè na canñka, mu tùluge sí n-kàre kini laber'e si sà mpyi nàmpwuun. Pi sí n-pyi bilii lire kini i, pi sí kànha fo si nò yee ñkwuu sicyere (400) na.

14 Nka kini li sí pi le tire bilere e ke, lire kini sí n-kyaala mii cye e, lire kàntugo, mu tùluge sí n-yiri lire kini i ná nàfuubwòhe e.

15 Mu wi ke, mu sí n-kwù yeyiñke e. Mu sí lyege lage kwò si nta ñkwù.

16 Mu tùluge bage sicyere woge, ku sí nuru n-pa naha, ñaha na ye kini sùpyire ti ñye Amòri shiinbii ke, pi kapegii ká nò tegeni na, mii sí pi kòrò.»

* 15: TUNMBYERE na ñye mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyí shuunni, lire ñye me cevee shuunni shwòh'e;

¹⁷ Nye canŋa nyiin'à cwo mà numpini lèŋe tènì ndemu i ke, ka Kile si nanŋkyanhii pyi cyi i nàŋguruge yige marii jî na ntùuli yatòore kyaare nintáare ná tiye shwòhol'e.

¹⁸ Kuru canŋke yabilinji i, ka Kafoonji si tunmbyaara le ná Burama e, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kîni kan mu tûlug'á, mà lwó *Misira banji na, mà kàre babwòhe na, ná pi maha kuru pyi Efirati.

¹⁹ Keni shiinbii ná Kenizi shiinbii, ná Kadimòni shiinbii,

²⁰ ná Kyeti shiinbii, ná Perezi shiinbii, ná Arafayi shiinbii,

²¹ ná Amòri shiinbii, ná *Kana shiinbii, ná Girigashi shiinbii, ná Zhebusi shiinbii, pi à tèn kuru cyage e.»

16

Sumayila ziji kani

¹⁻³ Nye Burama à nò yyeke ke na *Kana kîni i, mà u cwonji Sarayi ta u sàha ŋkwò a pyà si u á mɛ. Nye bilicwonji wà na mpyi Sarayi á, u mɛge mpyi Agari, *Misira shin u mpyi u wi. Ka Sarayi si jwo Burama á: «Wíi, Kafoonji Kile à mii pyi cijirinɛ. Maye sanŋi yaha, ma a wwò ná mii báarapyinji i, li si n-jà n-ta uru sí pyà si mii á.» Ka u u nyɛ Sarayi jwumpe na. Nye Sarayi à u báarapyinji Misira shinŋi lwó lire pyinŋkanni na, mà kan u poonji Burama á, u pyi u cwo.

⁴ Ka Burama si wwò ná Agari e, ka u u yyére. Tèni i u à li ta na ur'à yyére ke, ka u u wá na yyejyeere pyi ná u kàfɛɛɛwonji i.

⁵ Sarayi à lire nya ke, ka u u yi jwo Burama á: «Nde Agari à pyi mii na nume ke, lir'à fworò mu i. Mii à na bilicwonji kan mu á. U à uye nya u à yyére ke, ka u yyahe si jyè mii woge e. Nye Kafoonji Kile u wuu láha wuye na!»

⁶ Ka Burama si Sarayi pyi: «Mu bilicwonji na nyɛ mu yahare e, nde l'à táan mu á ke, lire mu sí n-pyi u na.» Yir'à jwo ke, ka Sarayi si kyaaye shinji puni tɛge Agari juŋ'i, fo ka u u fɛ a fworò pyɛnge e mà kàre tatòonge e.

⁷ Ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋi si Agari nya síwage e lùbilinji wà taan, uru lùbilinji na nyɛ Shuri síwage kuni taan.

⁸ Maa jwo Agari á: «Agari, Sarayi bilicwonji, taa mu à yîri ke, taa mu sí ke?» Ka u u jwo: «Mii na fi na kafeɛɛɛwonji Sarayi yyaha na.»

⁹ Ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋi si jwo: «Núru ma a si ma kafeɛɛɛwonji yyére, ma a sà maye kan u á.

¹⁰ Mii sí mu tûluge nyaaha, fo ku sí n-jà n-tòrò mɛ.

¹¹ Wíi, mu yacerewu u nyɛ,
mu sí n-si pùnambile,

ma a u mɛge le Sumayila*

jaha na ye Kafoonji à mu nàvunŋò parage lógo.

¹² Uru pyàŋi sí n-pyi sige dùfaanŋa fiige,

U sí n-pyi sùpyire puni kàshifoo,

sùpyire puni mú sí n-pyi u kàshifoo.

U sí n-láha u cìmpyiibii na.»

¹³ Ka Agari si jwo: «Ei! Sèe wi na ŋge u nyɛ na mii jaa ke, mii à uru nya la?» Maa kuru mɛge le Kile na: «Kilenji u nyɛ na mii jaa ke».

¹⁴ Lire kurugo, Agari mpyi lùbilinji ŋgemu taan ke, uru mɛg'à le Lakyayi Ōroyi (kuru mɛge jwòhe ku nyɛ: «ŋgemu u nyɛ nyii na ke, uru na mii jaa.») Uru lùbilinji na nyɛ Kadɛshi kàŋhe ná Bɛɛdi kàŋhe shwòhol'e.

* 16:11 Sumayila mɛge jwòhe ku nyɛ: «Kile à lógo»

¹⁵ Nye puru jwəhə na, Agari à pùnambile si Burama á. Ka u u li mege le Sumayila.

¹⁶ Agari à Sumayila si Burama á, mà Burama shìŋi yaha yeye beecyeere ná baani.

17

Burama meŋ'á kèenŋ'à pyi Ibirayima.

¹ Nye mà Burama shìŋi yaha yeye beecyeere ná ke ná baaricyeere, ka Kafoonji Kile si núr'a uye cyée u na, maa u pyi: «Mii u jye Kile síŋi puni foo. Ta mii jyii wogigii kanni pyi tigire cyaga baa.

² Lire e, mà tàanna ná wuu *tunmbyaare e, mii sí mu tùluge jyaha sèl'e.»

³ Burama à yire lógo ke, ka u u niŋkure sín, maa jùŋke sôgo maa Kile pêe. Ka Kile si núr'a jwo u á sahaŋki

⁴ «Nye wíi, tunmbyaare mii à le ná mu i ke, tire ti jye nte: mu sí n-pyi sùpyishi niŋyahawa tu.

⁵ Mu mege saha sì n-pyi Burama me. Ku sí n-kèenŋe n-pyi *Ibirayima (Ibirayima mege jwəhe ku jye sùpyishi niŋyahawa tu), jaha na ye sùpyishi niŋyahawa sí n-fworo mu i.

⁶ Mii sí mu pyiibii jyaha sèl'e. Mu pyiibii sí n-pyi sùpyishiŋi niŋyahawa, saanlii niŋyahamii sí n-fworo mu tùluyi i.

⁷ Tire tunmbyaare sí n-kwôro mii ná mu shwəhəl'e, ti sí n-pyi mii ná mu tùluyi shwəhəl'e tèrigii puni i mú. Ti sì n-kwò me. Lire kurugo, mii sí n-pyi mu ná ma tùluyi u Kilenji.

⁸ *Kana kàni i mu jye niŋjaa nàmparantèenre ke, mii sí lire kan mu ná ma tùluy'á. Li sí n-pyi pí wuu tèrigii puni i, mii sí n-pyi pí Kilenji.»

Kile à pùnampyire ŋkwòŋŋi sheenre jwo Ibirayima á

⁹ Ka Kile si núr'a jwo *Ibirayima á sahaŋki: «Mu ná ma tùluyi nimpajy'á yaa yii yákili yaha mii *tunmbyaare na, mà tàanna ná pi lyejwəyi i.

¹⁰ Nde yii à yaa yii pyi mà yyaha tí ná tire tunmbyaare e ke, lire li jye nde: mu ná ma tùluyi nimpajy'á yaa yii a pùnampyire puni kwùun.

¹¹ Yii à yaa yii a ŋkwùun, lire li sí n-pyi mii ná yii tunmbyaare tafyeenji.

¹²⁻¹³ Pùnampyire pun'à yaa ti kwòŋ ti canzege canmpyibataanre wuuni na mà tàanna ná pi lyejwəyi i. Bilibii pí à si mu pyenge e ná mpii mu à shwo ke, pire pun'à yaa pi *kwòŋ. Lire e, tunmbyaare tafyeenji sí n-pyi yii seenge na si li cyée na ti sí n-pyi niŋkwombaara.

¹⁴ Pùnambilini ndemu ká mpyi li jye a kwòŋ, maa uru fyèŋi yaha u seenge na me, ur'à yaa u kàr'a láha u kàni shiibii na, jaha na ye u jye a yákili yaha mii tunmbyaare na me.»

Kile à Ishaka ziji kyaa jwo

¹⁵ Nye puru jwəhə na, Kile à yi jwo *Ibirayima á sahaŋki: «Ma hà nùru raa ma cwoŋi Sarayi yiri sahaŋki Sarayi me. Numε u mege sí n-kèenŋe n-pyi Sara*»

¹⁶ Mii sí jwò le u á, si pyà kan u á mu á. Mii sí jwò le u á si u pyi sùpyishi niŋyahawa nu. Saanlii sí n-fworo u e mú.»

¹⁷ Ibirayima à puru lógo ke, ka u u niŋkure sín maa jùŋke sôgo, maa Kile pêe. Maa jcyàha maa jwo uye funŋi: «Sùpyanji u à yeye ŋkuu ta ke, di uru sí pyà ta

* 17:15 Sara mege ku jye saanŋi pworonji

n-jwo ye? Sara shiji na nye yye beecyere ná ke, di uru sí n-jà pyà ta n-jwo sahanji ye?»

¹⁸ Maa jwo Kile á: «Sumayila yaha u shì ta, ma a jwó le u á.»

¹⁹ Ka Kile si u pyi: «Mii à lógo mu jwò na, nka mu cwoji Sara sí n-sii pùnambile si. Ma a li mege le Ishaka. Mii sí n-kwòro na *tunmbyaare na ná u e, ná u tùluge e. Tire tunmbyaare si n-kwò me.

²⁰ Sumayila wi ke, nde mu à jáare u kyaa na ke, mii sí lire pyi mu á. Mii si jwó le á, si u pyilibii nyaha, si u tùluge nyaha sèe sèl'e. U sí njufee ke ná shuunni si, mii sí u pyi tùlubwòho tu.

²¹ Nka nde li nye mii tùmbyeere e ke, pyàni Sara sí n-si mu á yyeela nume cyiin ke, tire sí n-pyi mii ná ure shwòhòl'e mú.»

Ibirayima nkòndji kani

²² Nye Kile à puru jwumpe jwo a kwò *Ibirayima á ke, ka u u yìri u taan maa dùgo njinyi na.

²³ Nye kuru cannke, Ibirayima à Sumayila *kwònd, bilibii pi à si u pyenge e ná mpii u à shwò ke, maa pire kwònd. Pùnambile maha pùnambile li nye u pyenge e ke, Ibirayima à pire puni kwònd, bà Kile à yi jwo u á me.

²⁴ Ibirayima yabilinj'à kwònd mà u shiji yaha yye beecyere ná ke ná baaricyere.

²⁵ U jyanj Sumayila à kwònd mà u shiji yaha yye ke ná taanre.

²⁶ Nye lire pyinkanni na, Ibirayima ná u jyanj Sumayila à kwònd cannugo.

²⁷ Bilinambaabii pi à si u pyenge e ná mpii u à shwò ke, u à pire puni kwònd mú.

18

Sarayi mpyi a dá na uru sì pyà ta me

¹ Ncyii karigii puni kàntugo na, Kafooni Kile à uye cyèe *Ibirayima na sahanji Mamire cibwoyi taan. Pyinkanni na u à uye cyèe Ibirayima na ke, lire li nye nde. Cannka, mà u ninteenji yaha u vaañke bage jwòge na canvwuge tèni i,

² u à pa u njñke yìrige, maa wíl'a nàmbaa taanre nya pi à yyère u yyetiimpe na. Tèni i u à pi nya ke; ka u u fè a pi njñò bè, maa njñkure sín pi taan maa njñke sògo, maa pi shéere,

³ maa jwo pi wà njñkin á: «Mii njñufooni, kampyi mii kyal'à táan mu á, mii na mu jáare, mii u nye mu bilinani ke, ma hà ntòro na pyenge taan me.

⁴ Yii yyère, pi i mpa ná lwòhe e, yii tooyi si jyé. Yii i njò naha nke cige jwòh'i.

⁵ Mii sí n-sà yalyìre cya mpa nkan yii á, bà yii si mpyi si fànha ta si nta yii kuni lwò me. Naha kurugo ye yii à tòro yii bilinani yyère.» Ka pi i jwo: «Li pyi amuni.»

⁶ Ka Ibirayima si fyál'a jyè Sara fye e u vaañke bage e, maa yi jwo u á: «Ta fyáa, maa mbyime yanyeyi taanre súma, maa tànteenye te.»

⁷ U à puru jwo ke, maa fè a kàre u kàcwòge na, maa u ninage sìnme woge kà cù mà kan u báarapyinji wà á. Ka u u kuru bò, maa ku yal'a shwòho fwòfwò.

⁸ Puru jwòho na, ka Ibirayima si mpa ná njjirintanhaga ná nimpuruge e, ná nùkyaaare nizhwòhore e, mà pa yaha nàmbaabii taanrenji taan, maa yyère pi taan cige mbyimpe e, njjijni ká nkùunjo si wà kan pi á. Ka pi taanrenji si wà na lyi.

⁹ Ka pi i Ibirayima yíbe: «Taa mu cwoŋi Sara nyε ke?» Ka u u pi pyi: «U na nyε naha vāanŋke bage e.»

¹⁰ Ka pi wà ninŋin si jwo: «Nàkaana nyε mε, mii sí nùru n-pa naha mu yyéere yyeela numε cyiin. Lire sí mu cwoŋi ta u à pùnambile si.»

Sara mpyi u poonji kàntugo, vāanŋke bage e, marii puru jwumpe nùru.

¹¹ Lire tēni i, Ibirayima ná Sara mpyi a lyε sèe sèl'e. Sara pyitaani tēni mpyi a tòro.

¹² Nyε Sara à yire lógo ke, ka u u nyeyàha uye funŋ'i. Maa jwo: «Tatange ŋkire mii ninjyenŋwoŋi saha sí n-ta nanŋkwu i fo si zà nò pyà nta na yε? Mii pyengefoo mú à lyε.»

¹³ Ka Kafoonji si jwo Ibirayima á: «Naha kurugo Sara à cyàha uye funŋ'i, maa jwo na uru ninjyenŋwoŋi saha si n-jà pyà ta sēŋi na mà yε?»

¹⁴ Kani ndire li sí n-jà n-waha fo si Kafoonji, mii Kile jà yε? Yyeela numε cyiin, mii sí n-pa mu yyéere. Lire sí mu cwoŋi Sara ta u à pyà ta.»

¹⁵ Puru jwump'à jwo ke, ka Sara fyagara wuŋi si yi kyàala maa jwo: «Mii nyε a cyàha a dε!» Ka Kafoonji Kile si jwo: «Mu à sàa cyàha.»

Ibirayima à Kile jáare Sòdomu kànhe zhwoŋi kyaa na

¹⁶ Nyε lire kàntugo, ka pire nàmbaabii taanreŋi si yiri na ŋkēge maa dùgo nanŋke kà na maa Sòdomu kànhe kànmpañke wii. Ka *Ibirayima si pi tùugo.

¹⁷ Ka Kafoonji Kile si uye yíbe: «Nde mii sí n-pyi Sòdomu ná Gòmari kanyi na ke, tá mii à yaa mii u lire ŋwòhò Ibirayima na bε?»

¹⁸ Naha na yε nàkaana nyε sli mε, Ibirayima sí n-pyi tұлubwòhò tu, kuru tұлuge fānhe sí n-pēe. Dinyε tұлuyi sanŋyi sí jwó ta u cye kurugo.

¹⁹ Mii à u cwònrò bà u si mpyi si yi jwo u pyilibii ná u pyenge shiinbil'à mpii pi na ma u kàntugo ke, na pi à Kafoonji, mii Kile kuni jaare li jaarenŋkanni na, pi à li jaare ntiiŋi ná sēŋi nuŋ'i. Lire ká mpyi, mii à kyaa maha kyaa jwómεε lwó Ibirayima á ke, mii sí lire pyi u á.»

²⁰ Lire kurugo, Kafoonji à jwo Ibirayima á: «Sòdomu kànhe ná Gòmari kànhe shiinbil'à lawwuge ŋkemu ta ke, kur'à pēe fo mà tòro, pi kapegigil'à nyaha sèe sèl'e.

²¹ Lire na, mii sí n-tíge n-sà wii, l'aha nta nyε pi na yu pi na ke, yire na ntùuli yi jwuŋkanni na, sēŋi na, si jεcè.»

²² Ka nàmbaabii shuunnŋi sanmpii si yiri Ibirayima taan mà kàre Sòdomu kànha kànmpañke na. Nka Ibirayima ninjyēŋ'a kwòro Kafoonji yyaha taan.

²³ Maa file u na maa jwo: «Mu sí nyε shiincēenmpii ná shiinmpiibii shi bò sijnyan la?»

²⁴ Li sí n-jà n-ta shiincēenmii beeshuunni ná ke na nyε kànhe e. Mu sí nyε pire shi bò mú la? Mu si kànhe yaha wani pire mpii kurugo mà?

²⁵ Mà shiincēenmpii ná shiinmpiibii puni shi bò sijnyan, lire nyε mε mà pi sàraŋi tàanna, mii à cè na mu si n-sli nyε lire shiŋi i mε. Mu u nyε dinyeŋi sùpyire puni sàrafoonji mà tàanna ná pi kapyiinŋkil'e ke, mu sí n-jà n-pyi na mu nyε a kacenni cè a wwú kapiini i mà?»

²⁶ Ka Kafoonji si u pyi: «Mii aha shiincēenmii beeshuunni ná ke ta Sòdomu i, mii sí kànhe puni yaha wani pire mpii kurugo.»

²⁷ Ka Ibirayima si u pyi: «Mii káfoonji, mii à cè na mii nyε yafyin mu taan mε, ŋka mii na mu jáare ma a na yaha si jwo sahanŋi.

²⁸ Li sí n-jà n-ta kànhe shiincēenmpii nyε a beeshuunni ná ke kwò mε. Shiin kanŋkuro sí n-jà n-fò. Nyε kanŋkuro kanna ká fò shiin beeshuunni ná keŋi i,

pire kaŋkuruŋi kurugo mu sí kàñhe puni shi bò la?» Ka u u jwo: «Mii aha beeshuunni ná kaŋkuro ta, mii sí kàñhe yaha wani pire mpìi kurugo.»

²⁹ Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Li sí n-jà n-ta kàñhe shiincɛɛnmpii nyɛ a tòro beeshuunni na mɛ.» Ka Kafoonji Kile si jwo: «Pire mpìi kurugo mii sí yaaga pyi kàñhe na mɛ.»

³⁰ Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Mii kàfoonji, ma hà lùuni yîrige na taan mɛ. Mii sí n-jwo sahaŋki, l'aha nta kàñhe shiincɛɛnmpii pun'à bê beŋjaaga ná kɛ na de?» Ka u u jwo: «Mii aha beŋjaaga ná kɛ ta wani, mii sí yaaga pyi kàñhe na mɛ.»

³¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii kàfoonji, mii na mu jáare si jwo sahaŋki, li sí n-jà n-ta kàñhe shiincɛɛnmpii pun'à bê beŋjaaga na?» Ka u u jwo: «Pire beŋjaaganj kurugo, mii sí kàñhe shi bò mɛ.»

³² Ka u u núr'a jwo: «Mii kàfoonji, ma hà lùuni yîrige na taan mɛ, mii jwumpe sí n-yyére ŋke cyage e. Nyɛ kàñhe shiincɛɛnmpii puni ká mpyi kɛ de?» Ka u u jwo: «Pire kɛŋi kurugo, mii sí kàñhe shi bò mɛ.»

³³ Kafoonji Kile à jwo a kwó ná Ibirayima e ke, maa yîri u taan. Ka Ibirayima si núr'a kàre u pyenge.

19

Kile à Loti shwɔ maa Sɔdɔmu ná Gɔmɔri shi bò

¹ Nyɛ pire *Kile melekɛɛbii shuunnŋi pi à yîri *Ibirayima yyére ke, pir'à nɔ Sɔdɔmu i kuru canŋke yàkoŋke. Maa Loti nintɛnŋi ta kàñhe shiinbii piyetabenke e. U à pi nyɛ ke, ka u u yîr'a pi jùŋɔ bê. Maa niŋkure sín, maa jùŋke sɔgo, maa pi shéere.

² Maa jwo: «Mii jùŋufɛebii, mii na yii jáare, yii sumbage lèŋe mii, yii bilinanji, pyenge e, si lwàhe kan yii á, yii i yii tooyi jyé, yii i shwòn naha. Nùmpañja nyɛsɔage na, yii i ntòro ná yii kùsheeni i.» Ka Kile melekɛɛbii si u pyi: «Ōnhɔ, wuu sí n-shwòn naha cyínnji na.»

³ Ka Loti si yî jwo a waha pi á, fo pi à kàr'a sà shwòn u pyenge e. Maa njyi nintan shwɔhɔ, maa bwúuruŋi niŋjirimbaanji wà yaa, ka pi i lyí.

⁴ Mà nàmpwuunbii yaha sínimbaa, ka Sɔdɔmu kàñhe shiinbii si mpa pyenge kwúulo. Nànjiiibii ná nàŋkolyeebii puni na mpyi wani.

⁵ Ka pi i Loti yyere maa yi jwo u á: «Nàmpwuunbii pi à sumbage lèŋe mu pyenge e ŋke numpilage e ke, taa pi de? Pi yige naha, wuu u pi shwòn!»

⁶ Ka Loti si fwor'a pa pi fye e cyínnji na, maa tajyige jwɔge shwɔhɔ nàmpwuunbii na.

⁷ Maa jwo sùpyir'á: «Mii cìnmpyiibii, mii à yii jáare, yii àha kapii pyi pi na mɛ.

⁸ Mii pùcerii shuunni na nyɛ naha, pi sàha nàmbaa cè mɛ, mii sí pire yige yii á, nde l'à táan yii á ke, yii i lire pyi pi na. Yii àha yaaga pyi mii nàmpwuunbii na mà de!»

⁹ Ka kàñhe shiin si jwo Loti á: «Mu u yîr'ani de!» Ka pli si jwo: «Yii pi ŋge nàŋi wii de, uru nàmpɔnŋi u à núr'a kɛɛnŋe na *saliyanj cyére wuu na numɛ!» Ka pi i jwo Loti á: «Mu aha mpyi mu nyɛ a yîri wuu yyaha na numɛ mɛ, nde wuu sí n-pyi mu na ke, lire sí n-pi mà tòro nàmpwuunbii wuuni na.» Pi à yire jwo ke, maa Loti jwɔŋ'a lwó wani fàñhe e, maa file na pire na si pyenge jwɔge kebe.

¹⁰ Lire tɛni i, ka Kile melekɛɛbii mú shuunnŋi si pyenge múgo, maa Loti cù a lèŋe ku funŋke e, maa ku shwɔhɔ.

11 Sùpyire puni ti mpyi pyenge ɲwɔge na ke, melekεεbil'à tire puni pyi fyinmii, nànjii bâra nànkolyee na. Pi à pyi fyinmii ke, ka pi i pyenge ɲwɔge cya a kànha.

12 Ka Kile melekεεbii mú shuunninŋi si jwo Loti á: «Mu nafeebii, mu pùnampyire, mu pùceepyire, shin maha shin u ɲye mu sùpya ke, pi puni yige ɲke kànhe e.

13 Wuu sí ɲke kànhe shi bò, ɲaha na ye tìgìre pi na ɲcyáan ku shiinbii na ke, tire tìgìr'à pée sèl'e Kafoonŋi Kile yyahe taan. Lire e, u à wuu tun wuu u pa ku shi bò.»

14 ɲye ka Loti si fworò mà kàr'a sà jwo ná u pùcεribii tanambaabil'e, maa jwo pi á: «Yii fworò ɲke kànhe e, ɲaha na ye Kafoonŋi Kile sí n-pa ku shi bò!» ɲka pire mpyi a li yaha bàhaga na u ɲye.

15 ɲye ɲyèkwɔng'à nɔ ke, ka Kile melekεεbii si li jwo a waha Loti á sahanŋi: «Yiri wahawaha, ma a ma cwonŋi ná ma pùceepyire mú shuunninŋi cù cyege na, bà pi si mpyi pi àha bú ɲkwù ná kànhe e tasògoge e me.»

16 ɲye Kile melekεεbil'à li ɲya pi à ɲíɲe karigii tapyige e ke, ka pi i Loti cù cyege na, ná u cwonŋi ná u pùceepyire mú shuunninŋi, maa fworò ná pi e mà sà yaha kànhe kàntugo, ɲaha na ye Kafoonŋi Kile la mpyi si pi shwɔ kwùɲi na.

17 Pi à fwor'a kwɔ kànhe e ke, ka Kile melekεenŋi wà si jwo: «Yii a fi shwomò. Yii àha raa wíi kàntugo me. Yii mú sí kà n-yyére ɲke bafage cyage k'e me. Yii a fi, yii a si ɲaɲyi cyage e, bà yii si mpyi si shwɔ kwùɲi na me.»

18 Ka Loti si jwo: «Aa! mii ɲùɲfoonŋi, wuu sí n-jà kuru cyage ta la?

19 Mu à ɲwɔ wuu na, maa wuu ɲùɲaara ta mà nɔ fo naha, ɲka wuu si n-jà n-fê nɔ ɲaɲyi cyage e me, ɲaha na ye mà jwo wuu nɔ wani ke, kakyaare sí n-pyi, wuu sí n-kwù.

20 Kànhe kà ku ɲke, kuru laage ɲye a tɔɔn me. Wuu sí n-jà n-fê nɔ wani, si sà ɲwɔhɔ, kuru kànhe mú ɲye a pée me. Yii yiye sanmii yaha, yii kuni kan wuu á, wuu sà ɲwɔhɔ wani lire kànbileni na. Kànbwɔhɔ bà mo. Yii wuu yaha wuu sà wuye shwɔ wani.»

21 Ka Kile melekεenŋi si jwo Loti á: «ɲye mii sí nde kani ɲinŋin pyi mu á sahanŋi. Kànhe kyaa mu à jwo ke, mii si yaaga pyi ku na me.

22 Yii a fyáa, yii sà ɲwɔhɔ wani, ɲaha na ye ná yii ɲye a nɔ wani me, kuni ɲye a kan mii á mii i já a yafyin pyi me. Loti à kuru kànhe yyere nimbilere, lire e, kuru kànhe meŋ'à le Zowari. (Zowari meŋe ɲwɔhe ku ɲye nimbilere.)

23 Loti tēenoni Zowari kànhe e, lir'à bē ná canŋaɲyiini tēefworoni i.

24 Lire tēni i, ka Kafoonŋi Kile si nage ná ɲkiriginŋi tìrige Sɔdɔmu ná Gɔmɔri ɲunŋi zànpya fiige. Kafoonŋi yabilinŋi u à lire pyi.

25 Maa yire kànyi puni shi tò, ná bafage, ná ku kànyi shiinbii puni, ná yaaga maha yaaga ku mpyi a fyin kuru ɲinŋe na ke, yire pun'à sùugo kuru nage cye kurugo.

26 ɲye pi ɲinŋàribii na, Loti cwonŋi'à yyaha kēenŋi'a wíi kàntugo. Ka u u ɲkēenŋi'a pyi suunŋkunuŋò sùpya fiige.

27 ɲye kuru canŋke ɲyεsɔge na, cyage e Ibirayima à jwo ná Kafoonŋi i ke, ka u u yir'a kàre wani kuru tanuge e.

28 Maa ɲinŋe yirig'a wíi Sɔdɔmu ná Gɔmɔri kànyi ná kuru bafage kànmpaɲke puni i. Maa nanŋurugo ɲya ku u yiri ɲinŋe na, mu à jwo maan nanŋurugo.

29 Canŋke Kile mpyi na kuru bafage kànyi sùuge ke, u funŋk'á cwo Ibirayima na, maa Loti shwò nage na. Lire pyiŋkanni na, kànyi na Loti mpyi a téen ke, nag'á yire puni shi tò.

Loti ná u pworibii shuunniji kani

30 Nyé Loti nyé a ɲɛn'a kwôro Zowari kànhe e mɛ, maa ŋkàr'a sà ntéen ɲanŋke kànmpañke na, ɲaha na yé u mpyi na fyáge. U ná u pworibii mú shuunnij'á sà ntéen ɲanŋke wyige k'e.

31 Canŋka, Loti pworonji niŋjyêŋ'á jwo nimbilen'á: «Wuu tuŋ'á lyé, nò mú si nyé naha ŋgemu u sí wuu lèŋe nàmbaga na, bà li nyé cyeyi puni i mɛ.

32 Wuu *ɛɛɛɛɛɛ sinmɛ kan u bya, bà u funŋke si mpyi si wùrugo mɛ. Lire ká mpyi, wuu u wwò ná u e, bà wuu si mpyi si pyi ta wuu tuŋi tùluge kà mpini mɛ.»

33 Kuru canŋke numpilage e, ka pi i sinmpe kan pi tuŋ'á. P'á u cyán ke, ka pworofoonji niŋjyêŋi si sà sínni ná u e. Nka tufoonji nyé a u téesinnini ná u tēeyirini cè mɛ.

34 Nyég'á múgo ke, ka mucwofoonji si cɔɔnfoonji pyi: «Pilaga mii à sínni ná wuu tuŋi i. Niŋjaa numpilage e, wuu sinmpe pà kan u á, u àha bya a wùrugo, mu sí n-sà sínni ná u e, bà mu mú si mpyi si pyàŋi wà ta, wuu tuŋi tùluge kà mpini mɛ.

35 Kuru canŋke numpilage e, ka pi i sinmɛ kan tufoon'á sahanŋi, ka u u bya fo mà wùrugo. Ka pworofoonji nimbileni si sínni ná u e. Tufoonji nyé a u téesinnini ná u tēeyirini cè mú mɛ.

36 Nyé amuni Loti pworibii mú shuunnij'á lahigii lwó u á.

37 Ka pworofoonji niŋjyêŋi si si pùnambile na, maa u mege le Mwabi. (Mwabi mege ɲwòhe ku nyé: «Tufoon'á laa tēge u na.») Uru u nyé Mwabi shiŋi tulyage fo mà pa nɔ niŋjaa na.

38 Ka cɔɔnfoonji si si pùnambile na mú, maa u mege le Beni Ami*. Uru u nyé Amòni shiŋi tulyage fo mà pa nɔ niŋjaa na.

20

Abimɛlɛki à Ibirayima cwonji Sara kwòn a lwó si mpyi u cwo

1 Nyé ka *Ibirayima si yiri u tateɲɲyɛge e, mà sà ntéen Negevi síwage yyére, Kadɛshi kànhe ná Shuri kùluni shwòhòl'e. Puru ɲwòhò na, u à tēɛnɛ pyi Gerari i mú.

2 Nyé u à nɔ wani ke, maa yi jwo sùpyir'á na Sara na nyé uru cɔɔn. Canŋka, ka Gerari saanji Abimɛlɛki si Sara ɲya maa u lwó si mpyi u cwo.

3 Numpilage k'e, ka Kile si uye cyéé Abimɛlɛki ná ɲɔɔge k'e, maa yi jwo u á: «Abimɛlɛki, mu sí n-kwù, ceɛŋi mu à lwó ke, nɔ na nyé u á.»

4 Nyé lir'á ta Abimɛlɛki sàha ŋkwò a wwò ná Sara e mɛ. Ka u u jwo Kile á ɲɔɔge e: «Kafoonji, mu sí ɲɛɛ mii ná na tùluge shi bò mà li ta wuu nyé a kapii pyi mà?»

5 Nàŋi yabiliji bà u à mii pyi na uru cɔɔn wi mà? Ka ceɛŋi mú si jwo na uru yyahafoo wi mà? Mii à nde kani pyi ná funvyinge e, mii nyé a kapii pyi mà dɛ!»

6 Ka Kile si yi jwo Abimɛlɛki á kuru ɲɔɔge niŋkinni i: «Mii à cè na mu à nde kani pyi ná funvyinge e, na mu nyé a kapii pyi mɛ, lire na mii nyé a ɲɛn'a mu yaha mu u wwò ná ceɛŋi i, si ŋkwò kapii pyi mɛ.

* 19:38 Beni Ami mege ɲwòhe ku nyé: «Mii cinmpyiibii pyàŋi.»

⁷ Nume, nàñji cwoñji kan u á. U sí jwó le mu á bà mu si mpyi si shwò kwùñji na me, ñaha na ye Kile sùpya u ñye u wi. Nka mu aha mpyi mu ñye a u cwoñji kan u á me, li cè na mu ná ma pyenge shiinbii puni sí n-kwù.»

⁸ Ka Abimeleki si yíri kuru ñyesòoge na, maa u bilibii puni yyere, maa yi yyahe jwo pi á. Pir'à yi lógo ke, ka pi i fyá sèl'e.

⁹ Ka Abimeleki si Ibirayima mú yyere, maa u pyi: «Naha shi mu à pyi wuu na amé ye? Lire tēni i ke, kapiini ndire mii à pyi mu na, fo mà pa nò mu u ñke lawwuge fiige nò mii ná na kìni shiinbii na ye? Nde mu à sà a pyi amé ke, li ñye a sli kapyii me.

¹⁰ Naha na mu à nde pyi ye?»

¹¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii mpyi na sòñji na sùpya ñye a sli nde kìni i ñgemu u na Kile pēre me. Maa li yaha naye funñ'i, na pi sí mii bò na cwoñji kurugo. Lire na, mii à jwo na mii còon wi.

¹² Lire na li wuuni mú i, mii còon mú wi de! Wuu na ñye tu na, ñka wuu ñye nu na me. Mii cwo mú sí u ñye u wi.

¹³ Lire kurugo, canñke Kile à mii yige na tupyenge e ke, mii à yi jwo Sara á: «Nde mii na ñáare mu á ke, wuu aha nò cyaga maha cyag'e, ma a yi jwo sùpyir'à na mii na ñye mu yyahafoo.»

¹⁴ Ka Abimeleki si sikyaa ná mpàa ná ñiye, ná bilinambaa ná bilicyee kan Ibirayima á, maa u cwoñji Sara nùruñ'a kan u á.

¹⁵ Maa jwo Ibirayima á: «Mii kìni li nde mu taan, cyage k'à mu táan ke, sà ntēen wani.»

¹⁶ Maa jwo Sara á mú: «Mii sí wyèrfyinjñi darashii kampwoo kan mu yyahafoon'á, lire li sí li cyēe na mu zòvvinre wu u ñye nde kani i, mu shiinbii puni ñyii na.»

¹⁷ Ka Ibirayima si jwó le Abimeleki á, ka Kile si u cùuñò, maa u cwoñji ná u bilicyeebii puni cùuñò, ka pi i jà a pyi si sahanñi,

¹⁸ ñaha na ye Kafoonji Kile mpyi a zimbaa yama yaha u pyenge shiinbii na, Ibirayima cwoñji Sara ñkwòn ñjwoñji kurugo.

21

Ishaka ziji kani

¹ Ñye Kafoonji Kile mpyi a jwumpe mpemu jwo Sara á ke, u funñò mpyi a wwò puru na me. Pyàñi ñwòmēeni u mpyi a lwó Sara á ke, u à lire funñò.

² Tēni kyaa Kile mpyi à jwo *Ibirayima á ke, lir'à nò ke, ka Sara si laa lwó maa pùnambile si Ibirayima ñjñyenkwon'á.

³ Ñye lire pùnambilini Sara à si ke, ka Ibirayima si li mege le Ishaka.

⁴ Ishaka ziji canmpyibaataanrewuni na, ka Ibirayima si u *kwòn, bà Kile mpyi a fyánha a yi jwo u á me.

⁵ Ibirayima na mpyi yyee ñkuu u jyanji Ishaka tēsiini i.

⁶ Ka Sara si jwo: «Ei! Kile à funntanga ná katanra kyaa pyi mii á nde de!» Shin maha shin ká li lógo, urufoo funñke sí n-táan sèl'e.»

⁷ Ka Sara si nùr'a jwo: «Jofo u mpyi si ñee ñjwo Ibirayima á na Sara na sí pùnambile si fo si jirini kan u ñwòrò ye? Nka kuru canñke ku ñye ñjñjaa, mii à pùnambile si u ñjñyenkwon'á.»

Ibirayima à u cwoñji Agari ná u jyanji Sumayila yaha

* 21:6 Ishaka mege ñwòhe ku ñye: «katanra».

⁸ Nye pyàŋ'á pa lye a nò láchama jirimé na ke, ka *Ibirayima si jyjyí ninyahawa shwòhò maa katáan nimbwoo pyi.

⁹ Pùnambilini *Misira shiinbii pworonji Agari á si Ibirayima á ke, ka Sara si lire jya li i Ishaka fwóhòre.

¹⁰ Maa jwo Ibirayima á: «Ŋge bilicwoŋi ná u jyanji kòrò, jaha na ye u ná mii jyanji Ishaka jye a yaa pi wwò kòoge na me.»

¹¹ Puru jwump'á waha Ibirayima na sèl'e, jaha na ye Sumayila mú jye u pyàŋi wà.

¹² Nka Kile à jwo Ibirayima á: «Ma hà mpe jwumpe waha maye na me. Sara ká yaaga maha yaaga cya mu á mà yyaha tí ná bilicwoŋi ná u jyanji i ke, ma a lire pyi u á. Jaha na ye túluge jwóméeni mii à lwó mu á ke, Ishaka e kuru sí n-fworo

¹³ Nka mu bilicwoŋi jyanji wi ke, mii sí supyishinji wà yige u e mú, jaha na ye mu jya wi.»

¹⁴ Kuru canŋke nùmpañja jyèsòoge na, Ibirayima à yíri maa yalyíre kan Agari á, maa lwòhe le bùl'i mà kan u á mú, maa pyàŋi kan u á, maa u kòrò, ka u u ŋkàr'a sà a jaare na màre Berisheba síwage e.

¹⁵ Lwòh'á kwò ke, ka Agari si pyàŋi yaha tahe kà jwòh'i.

¹⁶ Maa ntèen u yyetiimpe na mà laaga wwù meterii lada fiige, jaha na ye u la mpyi si u jyanji jya takwúge e me. Ú à tèen wani ke, maa wá na mée súu fo na ŋkwúuli.

¹⁷ Ka Kile sí pyàŋi méeni lógo. Ka Kile Melekeŋi si ntèen ninyinji na, maa Agari yyere maa yi jwo u á: «Agari, jaha k'á pyi ye? Ma hà vyá me, jaha na ye Kile à pyàŋi méeni lógo mà u yaha tahe jwòh'i.

¹⁸ Yíri, ma a ma jyanji lwó, ma a u cú ná cyeyi shuunninji i. Mii sí sùpyishi ninyahawa yige u e.»

¹⁹ Ka Kile si Agari jyiigii múgo, ka u u lùbilinji wà jya maa kuru lwòhe kà kwó a le u bùluŋi i mà pa ŋkan pyàŋ'á, u a bya.

²⁰⁻²¹ Ka Kile si pyàŋi jwòhò tò, ka u u mpa lye maa ntèen Paran síwage e, maa mpa mpyi lùuzu nincenŋe ná sintaage e. Ka u nunji si u pyi u à Misira kini shiinbii pworonji wà lèŋe.

Ibirayima ná Gerari saanji Abiméleki kàage

²² Canŋka, Abiméleki à pa ná u kàshikwòonbii jùŋufoonji Pikòli i, si jwo ná *Ibirayima i. Maa jwo u á: «Mii à li jya na Kile jye ná mu i ma karigii puni i.

²³ Nye nume, mii la jye ma a ŋkàa Kile na mii á na mu si jye mii Abiméleki, lire jye me mii túluge jwòhò yaha, si kapii pyi wuu wà na me, na mu sí raa kacenŋkii kanni pyi mii na, s'a cyi pyi kini i mu jye nàmpantéenre e ke, bà mii à fyánha a cyi pyi mu á me.»

²⁴ Ka Ibirayima si jwo: «Mii sí n-kàa lire na.»

²⁵ Nka bèenŋke Abiméleki báarapyiibil'á shwò Ibirayima na ke, u à Abiméleki cège lire na.

²⁶ Ka Abiméleki si Ibirayima pyi: «Mii báarapyinji u à lire pyi ke, mii jye a u cè me, mu sí jye a yi jwo mii á me. Nijnjaa mii à yi lógo.

²⁷ Ka Ibirayima si mpàa ná sikyaa ná nìyi kan Abiméleki á, ka pi i wwòjége le piye shwòhòl'e.

²⁸ Lire jwòhò na, ka Ibirayima si mpàayaali baashuunni wwù u mpàabil'e mà yaha piye.

²⁹ Ka Abimeleki si u yíbe: «Naha na mu à mpíi mpàabii baashuunniŋi wwú mà yaha ñkèrè na ye?»

³⁰ Ka u u jwo: «Mu aha ñen'a mpíi mpàabii shwò mii cye e, lire li sí li cyêe na mii u à ñke bèenñke tùgo.»

³¹ Lire e, pi à kuru cyage mege le Berisheba, ñaha na ye kuru cyage e Ibirayima ná Abimeleki à káa piy'á.†

³² Tèni i pi à káa piy'á mà kwò ke, ka Abimeleki ná u kàshikwòonbii ñùñufoonji Pikòli si núr'a kàrè Filisiti shiinbii kìni i.

³³ Ka Ibirayima si támara cige cenme Berisheba i, maa Teekwombaa Kafoonji Kile mege pèe.

³⁴ Lire kàntugo, ka u u ntèen nàmpantèenre e mà mò Filisiti shiinbii kìni i.

22

Kile à Ibirayima kàanmucya a wíi

¹ Nyè ñcyii karigií puni kàntugo, Kile à *Ibirayima kàanmucya mà wíi. Pyyñkanni na u à u kàanmucya ke, lire li nde.

Canñka Kile à u yyere: «Ibirayima!» ka u u jwo: «Yo! Mii u ñge.»

² Ka Kile si yi jwo u á: «Mu jyanji ñinñinji, Ishaka kyaa l'à táan mu á ke, ta sí ná u e Mòriya kìni i. Mii sí ñanñke kà cyêe mu na, mu aha nò wani, ma a u pyi sáraga nizógogo kuru cyage e.»

³ Ka Ibirayima si sòl'a yíri, maa u dùfaanñke kà cù, maa u báarapyiibii pi shuunni yyere ná u jyanji Ishaka. Maa kàñciiyi yà jya maa yire lwò na ñkèege sárage tawwúge e, cyage kyaa Kile à jwo u á ke.

⁴ Canmpyaa taanre ñara pi à pyi. Canntanrawoge, ka Ibirayima si ñùñke dùrug'a wíl'a kuru cyage ñya tatañge e.

⁵ Maa jwo u báarapyiibil'á: «Yii tèen naha ná dùfaanñke e. Mii ná na pyànji sí n-kàrè ñanñke ñun'í zà Kile pèe. Wuu aha ñkwò, wuu si nùru n-pa.»

⁶ U à yire jwo ke, maa ntí'á u jyanji tugo sárage súugo kàñciiyi na, maa na ná ñwò lwò, ka pi i wá na ñaare na ñkèege sñycyan kuru cyage e.

⁷ Ka Ishaka si jwo u tun'á: «Baba!» ka Ibirayima si jwo: «Yo, na jya.» Ka Ishaka si jwo: «Nage nyè wuu á, kàñciiyi mú nyè wuu á, ñka mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, taa lire sí nyè ke?»

⁸ Ka Ibirayima si jwo: «Mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, Kile yabilinji u sí yire cwòonrò.» Ka pi mú shuunni si wá na ñkèege.

⁹ Cyage Kile mpyi a cyèe pi na ke, pi à nò wani ke, ka Ibirayima si sárage tawwúge yaa, maa kàñciiyi dùrugo ku ñun'í. U à kwò ke, maa u jyanji Ishaka cù a pwò, mà dùrugo ku ñun'í kàñciiyi na.

¹⁰ Maa ñwòni wwú sí ntèe raa u jyanji kòre. Tèni i u à jwo u sí li taha jyafoonji yacige e ke,

¹¹ lire tèenuuni i, ka Kafoonji Kile Melekenji si ntèen ñiñyiñi na maa sêe: «Ibirayima! Ibirayima!» Ka u u jwo: «Yo!»

¹² Ka Kafoonji Melekenji si jwo: «Ma hà ma cyege yaha ku nò pyànji na me! Ma hà yaaga pyi u na me! Numè, mii à li cè, sèenji na, mu na Kile pèe, ñaha na ye mu nyè a cyé mà ma jyanji tàange wunji pyi sáraga mà kan mii á me.»

¹³ Ka Ibirayima si yyahe kèenñ'a wíi wíi, maa mpàl'a mpàpoo ñya, u ñenñkil'á sùr'a yyère tahe k'e. Ka u u sà uru mpàpooñji cù a pyi sáraga nizógogo u jyanji cyaga.

† 21:31 Berisheba mege ñwohe ku nyè: «kàaga bèenñe» lire nyè me: «baashuunni bèenñe».

¹⁴ Maa kuru cyage mege le Yawe-Jire. (Yawe-Jire mege jwəhə ku nyɛ: «Kafoonji Kile sí yi yyaha cwəənrə.») Lire kurugo, sùpyire puni maha ŋko nɪnjaa: «Wuu aha nɔ Kafoonji Kile nanke juŋ'i, Kafoonji Kile yabilinji sí yi yyahe cwəənrə.»

¹⁵ Nyɛ ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋji sí ntɛɛn nɪnyɪŋi na, maa Ibirayima yyére tozhənwogo,

¹⁶ maa yi jwo u á: «Kafoonji Kile jwumpe pu nyɛ mpe: «Mii sí n-káa naye mege na, nde mu à pyi amɛ ke, mu nyɛ a cyé mà ma jyanji tàange wuŋi kan sáraga mii á mɛ,

¹⁷ lire kurugo, mii sí jwó le mu á, si mu tɔluge nyaha wərigii fiige, ná suumpe lwəhe nticensi fiige mú. Mu tɔluge sí raa jini ku zàmpeɛnbii na.

¹⁸ Dɪnyɛŋi sùpyishinji puni sí raa jwónji taa mu tɔluge cye kurugo, naha na ye mu à nɛn'a mii jwəmɛɛni cù.»

¹⁹ Puru jwəhə na, ka Ibirayima ná u jyanji sí núr'a kàre báarapyiibii taan. Ka pi i kuni lwó a nuru na ŋkɛge Berisheba e, Ibirayima tatɛnge e.

Erebeka tulyeyi

²⁰ Nyɛ cyire karigii puni kántugo, y'à pa jwo *Ibirayima á. na u yyahafoonji Nakwəri cwòŋi Milika mú à pùnampyire ta.

²¹ Jyafoonji nɪncyiŋi mege nyɛ Uzi, shənwunji mege sí nyɛ Buzi, tanrawunji mege nyɛ Kemuyeli. Kemuyeli u à Aramu si.

²² Milika jyanji sicyerewun'á pyi Kesedi, maa Kyazo taha uru na, maa Pidilashi taha uru na, maa Yidilafi taha uru na, maa nta a Betuyeli taha uru na.

²³ Ka Betuyeli si mpa Erebeka si. Nyɛ tire pùnampyire baataanreŋi Milika à si Ibirayima yyahafoonji Nakwəri á.

²⁴ Nakwəri cwonji shənwunji mege na mpyi Ereyuma, uru mú à pùnampyire si. Tire pùnampyire ti nyɛ nte: Tebaki ná Gakyamu ná Takyashi ná Maaka.

23

Sara kwùŋi kani

¹ Sara à yyee ŋkuu ná beŋjaaga ná baashuunni pyi ke,

² maa ŋkwù Kiriyati Ariba kànhe e *Kana kɪni i. Kuru kànhe mege mú ku nyɛ Eburən. Ka *Ibirayima si mpa ntɛɛn u cwonji buwunji taan marii yamɛɛni súu.

³ Maa ŋkwè a pa yiri u taan, mà sà jwo ná Kyiti tɔluge shiinbil'e.

⁴ Maa jwo pi á: «Mii na nyɛ nàmpɔŋŋə naha yii yyére. Yii taare cyage kà pére na á, si na cwonji buwunji lwó naye yyaha taan zà ntò.»

⁵ Ka Kyiti shiinbii si Ibirayima pyi:

⁶ «Wuu jùŋjufoonji, mu nyɛ shinbwo wuu shwəhəl'e. Wuu fanjyi cyaga maha cyaga k'à mu táan ke, sà ma cwonji tò wani. Wuu wà si jcyé sí u kwùubii tatonke yaha mu á, mu u ma cwonji tò mɛ.»

⁷ Ka Ibirayima si lyéele, maa Kyiti shiinbii shéere.

⁸ Maa yi jwo pi á: «Nyɛ yii aha mpyi a jɛɛ mii u na cwonji tò, lire e mii à yii jáare yii Zokyari jyanji Efurən jáare na á.

⁹ Nangyige ku nyɛ u á Makipela e, u kerɛge tɛgeni na ke, na u kuru kan na á. Mii sí ku wyérenji puni kan u á mà tàanna ná ku lwəore e, bà kuru cyage si mpyi mii u kwùubii tatonke naha yii shwəhəl'e mɛ.»

¹⁰ Nyɛ mà pi yaha puru jwumpe na kànhe shiinbii piyetabenke e, Efurən yabilinji na mpyi wani ná Kyiti shiinbii sanmpil'e. Ka u u Ibirayima pyi pi puni jyi na:

11 «Ɔɔn, mii nùŋufoonji, wíi, mii sí ɲaŋgyige kan mu á, si kerege kan mu á si ntaha. Mii sí yire puni kan mu á na kàñhe shiinbii puni ɲyii na. Sà ma bunji tò.»

12 Ka Ibirayima si lyéele kàñhe shiinbii ɲyii na, maa u shéere.

13 Maa jwo Efurɔn á pi puni ɲyii na: «Mii á mu ɲáare, maa kerege lwɔore shwɔ si nta zà na cwoŋji tò wani.»

14 Ka Efurɔn si jwo Ibirayima á:

15 «Mii nùŋufoonji, ŋke kerege lwɔore si n-tòro wyérefyinni darashii ŋkwuu sicyere (400) na mɛ. ɲaha shi lire sí n-jà n-kèege mii ná mu shwɔhɔl'e ye? Sà mà cwoŋji tò.»

16 Efurɔn à wyérenji ɲwɔge ŋkemu jwo ke, kur'à bê Ibirayima á, ka u u uru wyérenji tɔrɔ Kyiti shiinbii ɲyii na mà kan Efurɔn á wyérefyinni darashii ŋkwuu sicyere mà tàanna ná cwɔhɔmpii tɔrɔmpe e.

17 K'à ta amuni ke, Efurɔn kerege ku mpyi Makipela e, Mamire cyage canja fworompe e ke, kerege ná ɲaŋgyige ku mpyi kuru cyage e ke, ná cige maha cige ku ɲye kerege e ke,

18 yire pun'à pyi Ibirayima wuyo. Kyiti shiinbii puni, pi mpyi kàñhe shiin piye tabenke e ke, l'à pyi pire puni ɲyii na.

19 Lire kàntugo, ka Ibirayima si u cwoŋji Sara tò Makipela kerege ɲaŋgyige e, kuru cyage ɲye Mamire cyage canja fworompe e. Kuru cyage mɛge mú ku ɲye Eburɔn, maa mpyi Kana kini i.

20 Lire pyinƙanni na, kerege ná ɲaŋgyige ku mpyi wani ke, yire pun'à pyi Ibirayima wuyo, k'à pyi u kwùubii tatonke. Kyiti shiinbil'á u à ku shwɔ.

24

Ishaka ná Erebeke nàmbage

1 ɲye Kafoonji Kile mpyi a jwó le *Ibirayima á u karigii puni i fo u à pa lyɛ sèl'e.

2 ɲye canjka, Ibirayima á jwo u báarapyiibii puni ɲiɲjyen'á, ŋge u mpyi na u karigii puni cwɔɔnre ke: «Mii à mu ɲáare, ma cyege le na cyiini ɲwɔh'i* ,

3 maa ŋkáa Kafoonji Kile na, ɲiɲyiɲi ná ɲiɲke foo, na *Kana kini i mii à tɛɛn ke, na mu si ɲɛ lire kini pùceebilini là lwó ŋkan mii jyanji Ishaka á u cwo mɛ,

4 ŋka mu sí n-kàre mii kini i, mii cinmpyiibii yyére zà ceewe cya u á.»

5 Ka báarapyiɲi si u ɲwɔ shwɔ: «Ceɛnji ká mpyi u ɲye a ɲɛn'a taha mii fye e lire kini i mɛ, lire sanni i ke, tá mii à yaa mii u kàre ná mu jyanji i mu cinmpyiibii yyére u sà ntɛɛn wani ná ceɛnji i la?

6 Ka Ibirayima si jwo: «Ɔnhɔ de! ma hà zìi ŋkàre ná na jyanji i wani mɛ.

7 Kafoonji Kile, ɲiɲyiɲi foo, u à mii yige na tupyenge e ná mii kàni i bà mii si mpyi si mpa naha nde kini i mɛ, uru u à jwo ná mii i, maa ŋkáa na uru sí nde kini kan mii túlug'á. Uru yabilinji Kile, u sí u mɛlekɛɲi yaha mu yyaha na bà mu si mpyi si sà ceewe lwó na tupyenge e mii jyanji mɛɛ na mɛ.

8 Ceɛnji ká ɲcyé paɲa ná mu i, mii káage tugure sí n-láha mu na, ŋka mii na li caa mu á, ma hà ŋkàre ná na jyanji i wani mɛ!»

9 Ka báarapyiɲi si cyege le u ɲùŋufoonji Ibirayima cyiini ɲwɔh'i, maa ŋkáa, na nde u à jwo ke, na lire uru sí n-pyi.

* 24:2 Tɛcyiini i, kuru cyage sùpyire n'a mpyi na sí raa ŋkàre yaage kà na, amuni pi mpyi maha li pyi.

10 U à yire jwo ke, maa jwòhòjyò ke cù u jùhufooŋi, Ibirayima jwòhòjyò i, maa u jùhufooŋi yaceŋjyi shinji puni yà lwó a kàre, Mesopotami kini i, Nakwòri kànhe na.

11 U à nò wani ke, ka u u jwòhòjyò pyi y'á sínni kànhe kàntugo jcwòoni là jwò na. Lir'á bê ná cyeebii yàkoŋò jwò lùkwuuni i.

12 Maa jwo: «Kafooŋi Kile, mu u jye mii jùhufooŋi, Ibirayima u Kilenji ke, mii na mu jáare, maa na nijjaa karigii cwòonrò na á, maa jwò na jùhufooŋi na.

13 Jye mii nijjyérenji u nge, nde jcwòoni taan. Kànhe shiinbii pùcyaabii sí n-pa a lwòhe kwóre.

14 Mii aha bú pùcwòŋi ngemu pyi: «Mii à mu jáare ma lùkwoyaage fêen, si bya» ka u u jwòhòjyò mii jwò shwò: «Bya, si ma jwòhòjyò kan yi bya mú» ke, uru u pyi mu bilinanji Ishaka cwòŋi, ngemu mu yabilin'á cyêe mii na ke. Lire e, mii sí n-cè na mu à jwò mii jùhufooŋi, Ibirayima na.»

15 Mà u yaha puru jwumpe na, ka Betuyeli pworòŋi Erebeke si mpa ná u lùkwoyaage e fukange na, lwòhe takwóge e. Betuyeli tunji sí mpyi Ibirayima còonji Nakwòri, u nunji sí mpyi Milika.

16 Pùceebile nisnana li mpyi lili. Li mpyi a nò shi cè me. Ka u u ntíge jcwòoni i maa u lùkwoyaage jí a fwooro.

17 Ka Ibirayima báarapyinji si fyâl'a file u na, maa u pyi: «Mii à mu jáare, ma lùkwoyaage tírige, si bya.»

18 Ka pùcwòŋi si jwo: «Pa bya, Baba!» maa fyâl'a lwòhe tírige, maa u kan u a bya.

19 U à bya a kwò ke, ka pùcwòŋi si jwo: «Mii sí mu jwòhòjyò kan yi bya mú.»

20 Maa fyâl'a lwòhe kèenŋe yatòore yabyage e, maa nùr'a kàre fwòfwò mà sà kabere kwó. Amuni u à lwòhò nijyahaga kwó a kan jwòhòjyò'á y'á bya.

21 Ka nàŋi si yyére na wíi jwumòbaa, si jwò kàmpyí Kafooŋi sí n-sii jye uru kùsheeni táan uru na.

22 Jwòhòjyò'á bya a kwò ke, ka nàŋi si múnafegewe seenwu wwù uye jwòhòjyò, u mpyi a garamu baani kwò, ná seen kanjcyinnji shuunni, cyire ninjin ninjinnji mpyi a jyaha garamu ŋkuu na. Maa yire kan Erebeke á.

23 Maa u yíbe: «Joofo pwooro u jye mu ye? Na pwohò, tá wuu sí tashwòngò ta mu tunji pyenge e be?»

24 Ka Erebeke si jwo: «Nakwòri ná Milika jyanji Betuyeli pwooro u jye mii.»

25 Maa nùr'a jwo: «Yatòore yalyíre nijyahara sí n-ta wani, yii tashwòngò mú sí n-ta wuu yyére.»

26 Nàŋ'á yire lógo ke, ka u u ninjkuere sín, maa Kafooŋi shéere.

27 Maa jwo: «Mii à Kafooŋi Kile kèe, mii jùhufooŋi, Ibirayima u Kilenji, naha na ye u à kacene pyi u na ma u jwòmefente cyêe mii jùhufooŋi na sèl'e. Kafooŋi yabilinji u à kàre ná mii i, mii jùhufooŋi cìmpyiibii yyére.»

28 Ka pùcwòŋi si fê a kàr'a sà yire yyahe jwo u nun'á.

29-30 U yyahafooŋi wà mege na mpyi Laban. Tèni i ur'á múnafegenji ná kanjciinnkii nya u còonji cyege na, maa u jwumpe lógo nàŋi kànmpañke na ke, ka u u yír'a fê a kàre jcwòoni na, nàŋi fye e mà sà u nijjyérenji ta jwòhòjyò taan.

31 U à nò u na ke, maa jwo: «Yír'a jye pyenge e. Kafooŋi Kile à jwò le mu á. Naha na mu à tèn ntàani na ye? Mii à cyage kà bégele mu ná ma yatòore me na.»

³² Ka pi i yŋ'a kàre sɪŋcyan Laban pyenge e. Pi à nɔ ke, ka pi i ɲwɔhɔŋyi tugure tŋrige, maa yatɔɔɔ ɲjyi kan y'á, wyere ná ɲye, maa lwɔhe kan nàŋi ná u fyɛɲwɔhɔshiinbil'á pi à pi tooyi jyé.

³³ Puru ɲwɔhɔ na, pi à pa ná ɲjyi i pi á, ka nàŋi si jwo: «Ná mii ɲye a na kapani jwo me, mii si n-lyi me. Ka Laban si jwo: «Mpe pu ɲye mu á ke, pu jwo sá.»

³⁴ Ka nàŋi si jwo: «Mii na ɲye Ibirayima báarapyi.

³⁵ Kafoonji Kile à jwó le mii ɲũɲufoonj'á sèl'e, maa u pyi yaarafoo, u à mpàa ná sikyaa ná ɲiye kan u á, ná wyérefyin ná seen, ná báarapyii, nàmbaa bàra cyee na, ná ɲwɔhɔŋyɔ ná dùfaanya.

³⁶ Mii ɲũɲufoonji cwonji Sara niŋjyenkwonj'á pùnambile si u á. Lire pùnambilin'á, u à u cyeyaayi puni kan.

³⁷ Canŋka, u à jwo mii á na mii u káa uru ɲyii na, na Kana kɪni i ur'á tɛɛn ke, na mii si ceewe lwó uru jyanj'á lire kɪni i me,

³⁸ na mii u kàre uru tukanhe na, uru shiinbii yyére, si ceewe cya wani uru jyanj'á.

³⁹ Ka mii i u pyi: «Ceenji ká mpyi u ɲye a ɲɛn'a pa ná mii i mà de?»

⁴⁰ Ka u u jwo: «Kafoonji Kile ɲwɔmɛɛni mii à cù tèrigii puni i ke, uru yabilinj i si u melekenj wà le ná mu i, bà mu kuni si mpyi si ntáan, maa ceewe lwó mii tukanhe na na kan na jyanj'á me.

⁴¹ Mu aha shà ceenji ɲáare mii pyenge shiinbil'á, pi méé ká ɲcyé si u kan mu á, lire tɛni i mu káage tugure sí n-láha mu na.»

⁴² ɲye lire e mii à pa yyére nde ɲcwðoni ɲwɔge na, maa jwo: «Kafoonji Kile, mii ɲũɲufoonji Ibirayima u Kilenji, kampyi mu la ɲye mii kùsheeni si ntáan,

⁴³ lire tɛni i ke, mii sí n-yyére naha nde ɲcwðoni ɲwɔge na, pùcwonji u sí n-pa lwɔhe kwó ke, mii aha bú jwo u á: «Na pwɔhɔ, si bya ma lwɔhe e.»

⁴⁴ ka u u mii ɲwɔ shwɔ: «Bya, mii sí n-kwó kà kan mu ɲwɔhɔŋy'á mú» ke, uru u sí n-pyi mii ɲũɲufoonji jyanji cwonji, Kafoonji Kile yabilinj'á ŋgemu cyêe ke.»

⁴⁵ ɲye mà mii yaha puru jwumpe na, ka Erebeke si nɔ ná u lùkwoyaage e, fukange na, maa ntig'a lwɔhe kà kwó ɲcwðoni i. Ka mii u u pyi: «Na pwɔhɔ, si bya.»

⁴⁶ Ka u u ntíl'a lwɔhe tŋrige na mii u bya, maa jwo na uru sí kà yige ŋkan ɲwɔhɔŋy'á. ɲye ka mii i bya. Puru ɲwɔhɔ na, ka u u kà kwó a kan mii ɲwɔhɔŋy'á y'a bya.

⁴⁷ Ka mii i u yíbe: «Jofoo pworu u ɲye mu ye?» Ka u u jwo: «Nakwɔri ná Milika jyanji Betuyeli pworu u ɲye mii.» Ka mii i fègewe le u múnaani na, maa kancinŋji le u cyeyi na.

⁴⁸ Lire kàntugo, ka mii i niŋkure sín Kafoonji Kile yyahe taan mii ɲũɲufoonji Ibirayima u Kilenji, maa u shéere, naha na ye uru u à kuni niŋcenni le mii taan, maa mii pyi mii à ceewe ta na ɲũɲufoonji jyanji mɛɛ na, u cɪmpyiibii shwɔhɔl'e.

⁴⁹ Kampyi yii la ɲye si kacenne pyi mii ɲũɲufoonj'á si li cyêe na yii na ɲye u cɪmpyii, lire tɛni i, yii lire jwo na á, yii aha nta yii mú si n-jà lire pyi me, yii yire jwo mú, bà mii si mpyi si na takàrege cè me.»

⁵⁰ ɲye ka Laban ná Betuyeli si Ibirayima báarapyinj ɲwɔ shwɔ: «Nde kan'à fworo Kafoonji e. Wuu si n-jà n-cyé me.

⁵¹ Erebeke u ŋge, u lwó ma a si, u u sà mpyi mu ɲũɲufoonji jyanji cwonji, bà Kafoonji à li yaa me.»

⁵² Ibirayima báarapyinj'á yire lógo ke, ka u u niŋkure sín maa yyahe cyígile, maa Kafoonji pèe.

⁵³ Maa pùcyaga yaaya wwú uye ñun'i mà kan Erebeke á, wyérefyinwuyo, ná seenwuyo ná vāanɲya, maa yaceɲɲye mú kan pùcwoɲi yyahawuɲi ná u ñun'á.

⁵⁴ Puru ɲwɔhɔ na, ka u ná u fyèɲwɔhɔshiinbii si lyí maa bya, maa sínni.

Ñyèg'à múgo ke, ka Ibirayima báarapyiɲi si jwo Erebeke yyahawuɲi ná u ñun'á: «Yii kuni yaha, mii sí núru na ɲùɲufooɲi yyéere.»

⁵⁵ Ka pi i jwo: «Pùcwoɲi yaha u tère nimbilere pyi ná wuu e, canmpyaa ke fiige. Cyire ká ntòro, yii raa si ná u e.»

⁵⁶ Ka nàɲi si jwo: «Kafooɲi à mii kuni táan mà kwò, yii àha núru na cú n-yaha me. Yii na yaha s'a ñkèege na ɲùɲufooɲi yyéere.»

⁵⁷ Ka Erebeke shiinbii si jwo: «Nyè wuu pùcwoɲi yyere, wuu u u yíbe.»

⁵⁸ Ka pi i u yyer'a yíbe: «Mu la ɲye si ñkàre ná ɲge nàɲi i nume la?» Ka u u jwo: «Mii kèege.»

⁵⁹ Lire pyiɲkanni na, pi à pi cìmpworocwoɲi Erebeke yaha a kàre ná Ibirayima báarapyiɲi ná u fyèɲwɔhɔshiinbil'e. Báarapyicwoɲi u mpyi a Erebeke byé ke, uru mú a kàre ná pi e.

⁶⁰ Mà jwo pi kuni lwó ke, pi à jwó le Erebeke á maa jwo «Wuu cìmpworocwoɲi, Kile u pyi nɲyahayahamii kan ma á,

Kile u pi yaha pi jà pi zàmpeɛnbii na.»

⁶¹ Ka Erebeke ná u báarapyicyeebii si yír'a kàr'a sà dùgo ɲwɔhɔɲi ñun'i, maa ntaha nàɲi fye e.

amuni pi à kàre ná Erebeke e.

⁶² Lir'á ta Ishaka á yíri Lakyayi Ɔɔɔyi lùbilinɲi cyage e maa mpa ntèen Nègèvi síwage kànmpañke na.

⁶³ Cannka yàkoɲɔ, Ishaka à fwor'a kàr'a sà a uye ɲaare sige e, marii funɲke caa. U à ta u ɲùɲke yírige si wí ke, ka u u ɲwɔhɔɲi ɲya yi i ma.

⁶⁴ Tèni i Erebeke nimpan'á ɲùɲke yírige'á Ishaka ɲya ke, ka u u ntíge ɲwɔhɔɲke ñun'i.

⁶⁵ Maa jwo Ibirayima báarapyiɲ'á: «Nàɲi ɲgire u na wuu bēni amɛ sige e ye?» Ka u u jwo: «Mii ɲùɲufooɲi Ishaka wí.» Erebeke á yire lógo ke, ka u u u vāanɲke kà tèg'a yyahe tò.

⁶⁶ Nyè ka nàɲi si karigii toroɲkanni yyaha jwo Ishaka á.

⁶⁷ Nyè ka Ishaka si ñkàr'a sà Erebeke yaha u ñunɲi Sara bage e, maa u pyi u cwo, maa u kyaa táan uy'á. Ka lire si Ishaka funɲke ɲíɲe u ñunɲi kwùɲi woge na.

25

Ibirayima canmpyaaɲi sanɲkii toroɲkanni.

¹ Nyè ɲcyii karigii puni kántugo, ka *Ibirayima si ceenɲi wabere lèɲe, uru mege na mpyi Keturá.

² Pùnampyire u à si Ibirayima á ke, tire meyi yi ɲyeɲje: Zimiran, ná Yokishan, ná Medan, ná Madiyan ná Yishibaki, ná Shukya.

³ Yokishan mú à pùnampyire shuunni si: Sheba ná Dedan. Uru u tùluyi yi ɲye Ashuri shiinbii ná Letushi shiinbii ná Lemi shiinbii.

⁴ Madiyan u pùnampyire ti mpyi Efa, ná Eferi, ná Kyanòki, ná Abida, ná Elida. Nyè pire pun'á pyi Keturá pyiibii ná u ɲampyire.

⁵ Nyè Ibirayima á u kooɲe puni kan Ishaka á

⁶ Nka mà jwo u kwú ke, u à bùɲye pyi cyeebii sanmpii pyiibil'á maa pi tùugo canɲa fworompe kirigil'e mà laage tɔɔn u ɲaɲi Ishaka na.

⁷ Nye Ibirayima sh̄ŋi canmpyaagil'à pyi yye e ŋkuu ná beetaanre ná ke ná kan̄kuro.

⁸ U à lye fo mà lyege la kwò. Puru ŋwòhò na, u à kwù maa sà bàra u tulyeyi na.

⁹⁻¹⁰ Ka u jyaabii mú shuunni, Ishaka ná Sumayila, si u buwuŋi tò Makipela ŋaŋgyige e. Kuru ŋaŋgyige na mpyi Kyiti shiinbii keŋge k'e Mamire can̄ŋa fworompe e. Kuru cyage Ibirayima mpyi a shwò Kyiti shin̄ŋi Zokiyari jyan̄i Efuròŋ á. Nye wani Ibirayima ná u cwoŋi Sara à tò.

¹¹ Ibirayima kwùŋi kàntugo, Kile à jwó le u jyan̄i Ishaka á sèl'e. Ishaka mpyi a t̄en Lakyayi Ōroyi lùbiliŋi cyage e.

Sumayila t̄uluge

¹² *Ibirayima jyan̄i Sumayila u t̄uluge ku ŋye ŋke: *Misira shiinbii pworon̄i Agari, Sara bilicwoŋ' à ŋgemu si Ibirayima á ke,

¹³ u p̄nampyire meyi yi ŋye ŋje mà tàanna ná pi t̄eesiini i: p̄nambilini niŋcyiini mege ku ŋye Nebayoti, uru kàntugo Kedari ná Adibeli ná Mibisamu

¹⁴ ná Mishima ná Duma ná Masa

¹⁵ ná Kyadadi ná Tema ná Yeturi ná Nafishi ná Kedima á si.

¹⁶ Sumayila p̄nampyire ti ŋye tire. Pi meyi yi ŋye ŋje mà tàanna ná pi kanyi i. Pi à pyi j̄uŋufee ke ná shuunni mà tàanna ná pi tat̄eŋŋyi i.

¹⁷ Yye ŋkuu ná beŋjaaga ná ke ná baashuunni Sumayila à pyi maa ŋkwù maa sà bàra u tulyeyi na.

¹⁸ U pyiibii mpyi a t̄en mà lwó Kyavila kànhe na, mà kàre fo Shuri woge na, kuru cyage ŋye *Misira k̄ini ŋk̄ere na, mà kàre Asiri k̄ini kànmpañke na; pi à t̄en wani pi c̄inmpyiibii puni ŋk̄ere na.

Ishaka ŋampii: Ezawu ná Yakuba kani

¹⁹ *Ibirayima jyan̄i Ishaka taŋjaan̄i u ŋye ŋge.

Nye Ibirayima jya u mpyi Ishaka.

²⁰ Mà Ishaka sh̄ŋi yaha yye beeshuunni na, u à Betuyeli pworon̄i Erebeke l̄eŋe mà pyi u cwo. Erebeke na mpyi Laban c̄on. Aramu t̄uluge shiin pi mpyi pi pi, Mesopotami k̄ini i.

²¹ Ishaka cwoŋi Erebeke na mpyi cijirin̄e, ka u u Kafoon̄i Kile j̄áare u na, ka Kile si u jaarage shwò, ka u u yere ŋamii laa na.

²² Yacen'à pa lye ke, ka pyiibii si wá na piye fuuli nufoon̄i fun̄ŋke e, ka u u jwo: «Kampyi am̄e li ŋye, tá j̄uŋò saha na ŋye mii u kwòro shi na be?» Maa ŋk̄ar'a sà Kafoon̄i Kile yibe.

²³ Ka Kafoon̄i Kile si jwo:

«S̄upyishi shuunni u ŋye mu fun̄ŋke e, mu aha pi si, pi si n-b̄e niŋkin na me, pi sí n-láhala.

Pi mú shuunni i, wà f̄anha sí jyahaha wà wogo na.

Yyahawuŋi sí n-pyi c̄onfoon̄i biliwe.»

²⁴ Nye Erebeke canzeg'à nò, ka u u si ŋamii.

²⁵ Ka pyañi niŋcyiin̄i si si maa mpyi b̄ombeewe, maa mpyi ná shire e, mu à jwo shire yaaga. Ka pi i u mege le Ezawu.

²⁶ Lire kàntugo, ka c̄onfoon̄i si si, uru nimpan' à yyahafoon̄i nintaani c̄u, ka pi i uru mege le *Yakuba*. Pire ŋampil' à si mà Ishaka sh̄ŋi ta yye beetaanre na.

* 25:26 Yakuba mege ŋwòhò ku ŋye u à nintaani c̄u, lire ŋye me u à u n̄aŋwòhò

²⁷ Nyε pi à pa yyaha cwo, ka Ezawu si wá na lùuzoge pyi fo mà pa mpyi lùuzupege. Nka Yakuba sí wi ke, uru nùnje mpyi a jíne, ka uru si ntéen pyenge e.

²⁸ Ezawu kyaa li mpyi a táan Ishaka á, uru cye kurugo u mpyi maha kyaare taa na nkyáa. Nka Yakuba kyaa li mpyi a táan Erebeke á.

²⁹⁻³⁰ Canjka, Yakuba mpyi na jáhii sore, cyire yyaha mpyi a jáanja. Ka Ezawu kategewunji si yíri sige e mà pa. Maa Yakuba pyi: «Katege naha na nko si mii bò, ma jáhigii nijnyegii cyii kan na á njyí.» Lire kurugo, Ezawu meg'a le Edomu (kuru mege jwòho ku nyε ku yyah'á jáanja.)

³¹ Ka Yakuba si jwo: «Mu aha jen'a ma lyεge tònñi fáa mii á jáhigii na fòb, lire e mii sí cyii kan mu á.»

³² Ka Ezawu si jwo: «Ei! Katege na nko si mii bò, naha lyεge tònñi sí jwò mii á ye?»

³³ Ka Yakuba si jwo: «Kâa na nyii na» ka Ezawu si nkâa, maa u lyεge tònñi fáa Yakuba á jáhigii na.

³⁴ Ka Yakuba si nta a jáhigii cyii ná bwuurunji wà kan u á. Ka u u yire lyí maa bya, maa yír'a tòro.

Lire pyinjanni na, Ezawu à u lyεge njini faha.

26

Ishaka ná Abimelēki à wwojεεε le

¹ Nyε lire kántugo, ka katege si mpa jyè lire kini i. Kuru katege ná *Ibirayima tiri woge nyε a nūr'a pyi ninjin me.

Ka Ishaka si yíri mà kàre Filisiti shiinbii saannji Abimelēki yyére, Gerari kàhe e.

² Ka Kafoonji Kile si uye cyéε Ishaka na, maa yi jwo u á: «Ma hà nkàre *Misira kini i mà de! Kini mii sí n-cyéε mu na ke, maa ntéen wani.

³ Téen naha nde kini i. Mii sí n-pyi ná mu i si jwò le mu á, si nde kini puni kan mu ná ma tülug'á. Lire pyinjanni na, jwòmεeni mii à lwó mu tunji Ibirayima á ke, lire sí n-fünjò.

⁴ Mii sí mu tüluge nyaha, bà worigil'á á nyaha me, si nke cyage puni kan k'á. Ninke süpyishinji puni si jwóni ta mu tüluge cye kurugo,

⁵ naha na ye Ibirayima á mii jwòmεeni cü, nde mii à jwo u á ke, lire u à pyi, u à mii tünnture ná mii *saliyanji kurigii jaara.»

⁶ Nyε ka Ishaka si nkwòro Gerari i.

⁷ Pi n'a mpyi a Ishaka yibe u cwonji kyaa na, u mpyi maha jwo na uru cöon wi. U mpyi na fyáge na uru ká jwo uru cwonji wi, pi sí uru bò, naha na ye Erebeke lemε mpyi a jwò sèl'e.

⁸ Pi à pa mō Gerari i ke, canjka Filisiti shiinbii saannji Abimelēki à wíi finetirinji i, mà Ishaka ná u cwonji Erebeke nya, pi i báhare sjncyen mu à jwo wà ná u cwo,

⁹ ka u u Ishaka yyere maa yi jwo u á: «Nàkaana baa, mu ná nge ceenji baharanjann'á li cyéε na mu cwonji wi, naha na mu à jwo mii á na mu cöon u nyε wi ye?» Ka Ishaka si jwo: «Mii à yi jwo naha na ye mii mpyi na fyáge na yii sí mii bò u kurugo.»

¹⁰ Ka Abimelēki si jwo: «Naha kafiile mu à pyi amε ye? L'à kwòro jcyεεε, mii shinji wà mpyi na sí n-wwò ná mu cwonji i, mu mpyi na sí wuu pyi wuu lawwuugo ta.»

11 Maa li jwo a waha u shiinbii pun'á: «Shinji ngemu ká bwòn Ishaka na, lire nyε me u cwonji na ke, urufoo sí n-bò.»

12 Nyε ka Ishaka si nkwôro Gerari i na faanji pyi. Ka Kile si jwó le u á, ka faanji si ntáan u na sêe sèl'e.

13 Ka u cyeyaayi si wá na nyahage, fo u à pa mpyi nàfuufembwohò.

14 Yatonjurunwò shi nijyahaya na mpyi u á, ná báarapyii nijyahamii. Ka u nyipεenni si jyé Filisiti shiinbil'e.

15 Lire e, u tunji Ibirayima báarapyiibil'à bèenñe maha bèenñe tùgo u tünji i ke, ka pi i yire puni tò.

16 Puru jwòhò na, ka Abimeleki si jwo Ishaka á: «Ta sì, maa yíri wuu taan, naha na ye mu à fánha tò wuu na.

17 Ka Ishaka si yíri kuru kánhe e, maa nkàre Gerari bafage e. Maa ntèen kuru cyage e.

18 Nyε bèenñyi Ishaka tunji Ibirayima mpyi a tùgo, ka Filisiti shiinbii si yi tò Ibirayima kwùnkwooni kántugo ke, nyε, Ishaka á núr'a yire bèenñyi pwoore wwu. Mɛyi Ibirayima mpyi a le yi na ke, maa yire mɛyi ninuyi le yi na sahanji.

19 Nyε canñka, Ishaka báarapyiibil'à bèenñke kà tùgo kuru bafage e mà nò lwòhe na.

20 Gerari yatónahabil'à lire nya ke, ka pi i Ishaka wuubii tún, maa jwo: «Ñke lwòhe nyε wuu wogo.» Ka Ishaka si kuru bèenñke mɛge le Yogo.

21 Ka Ishaka báarapyiibii si núr'a bèenñke kabere tùgo, ka pi i núr'a tún kuru kurugo. Ka Ishaka si kuru cyage mɛge le Mbembaanji.

22 Ka pi i yíri wani, maa sà bèenñke kabere tùgo. Sùpya nyε a yogo *kwòn pi na kuru kurugo mε. Ka u u kuru mɛge le Tafabwòhò maa jwo: «Numε Kafoonji Kile à wuu funñke jññe maa tafabwòhò kan wuu á, wuu sí n-jà nyaha numε kuru cyage e.»

23 Puru jwòhò na, ka Ishaka si yíri kuru cyage e, maa nkàre Bεrisheba kánhe e.

24 U canñkarege numpilage e, Kafoonji Kile à uye cyêe u na, maa u pyi: «Mii u nyε mu tunji Ibirayima u Kilenji, ma hà raa fyáge mε, naha na ye mii nyε ná mu i. Mii sí jwó le mu á, si mu túluge nyaha, mii báarapyinji Ibirayima kurugo.»

25 Ka Ishaka si sáraya tawwúgo yaa kuru cyage e, maa Kafoonji Kile mɛge pèe. Maa u väänñke bage kwôro wani, ka u báarapyiibii si bèenñke kà wwu.

26 Canñka, Abimeleki ná u ceevoonji Ahusati ná u kàshikwòonbii jùñjufoonji Pikòli à yíri Gerari i mà kàre Ishaka yyére.

27 Ka Ishaka si pi pyi: «Naha kurugo yii à pa mii yyére sahanji mà li ta mii kyal'à pen yii á, yii mú s'a mii kòr'a yírige yii cyage e ye?»

28 Ka pi i jwo: «Wuu à li nya na Kafoonji Kile nyε ná mu i, lire kurugo wuu à pa mu yyére, wuu u mpa nkâa, wuu u wwoñεεge le wuye shwòhòl'e.

29 Mii la nyε maa nkâa, na mu sì kawaa pyi wuu wà na mε, mu à jwo bà wuu nyε wuu nyε a kapii pyi mu na mε, kacenñkii kanni wuu à pyi mu na. Wuu à mu yaha a yíri wuu yyére yyenñke e. Nyε numε Kafoonji Kile mú à jwó le mu á.»

30 Ka Ishaka si lyimbwoo shwòhò pi á, ka pi i lyi maa bya.

31 Kuru canñke numpañña nyεsòoge na, ka pi i yíri maa wwoñεεge le ná Ishaka e, maa jwòmεε lwó piye shwòhòl'e. Lire jwòhò na, ka Ishaka si kuni kan pi á, ka pi i nkàre yyenñke e.

³² Nye kuru canjke yabilinj, Ishaka báarapyiibii mpyi na bèenɛ tùru, maa mpa kuru bèenɛ kya a jwo Ishaka á na pir'à ku tũg'a nɔ lwɔhe na.

³³ Ka Ishaka si kuru bèenɛ mɛge le Sheba*. Lire kurugo, kuru kãnhe mɛg'a pa le Berisheba. Kuru mɛge ku na yiri fo nijjaa.

Ezawu à Kana kini cyeebii p̄i shuunni lɛɛ.

³⁴ M̄a Ezawu sh̄inj yaha yye beeshuunni na, u à Kyiti tũluge cyeebii p̄i shuunni lɛɛ nãmbaga na, Beri pworonj Yudit̄i ná Elɔn pworonj Basimati.

³⁵ Pire cyeebii shuunniñi kan'à Ishaka ná u cwonj Erebeke lũgii yĩrige sè'le.

27

Yakuba à u yyahafoonj jwónj ta nanwɔhɔre cye kurugo

¹ T̄eni i lyeg'à pa nɔ Ishaka na ke, ka u nyinyañni si li jwɔ cũ na jcyerege fo u à pa mpyi u sãha nyɛ na jaa na jcuu mɛ. Canjka, ka u u u jyanj nijjyenj Ezawu yyere, ka u u shwɔ: «Yo!»

² Ka Ishaka si jwo: «Na jya, ku ke, mii à lyɛ a kwɔ, ñka mii nyɛ a naye t̄ekwũu cè mɛ.

³ Nye mii à mu jãare, maa ma lũuzoge yaayi lwɔ, sintaage ná taanpyaagii, maa sã kyara cya maa ma na á.

⁴ Kyaare shwɔhɔnkanni l'à tãan mii á ke, maa ti shwɔhɔ amuni ma kan na á ñkyà, bà mii si mpyi si jwɔ le mu á si yaa ná na t̄ekwũuni i mɛ.

⁵ Nye puru jwumpe Ishaka á jwo u jyanj Ezawu á ke, Erebeke mpyi a puru lógo. Nye Ezawu à pa ñkãre sigɛ e kyaare tacyag'e ke,

⁶ ka Erebeke si jwo u jyanj *Yakuba á: «Mii à mu tunj jwumpe lógo, mpemu u à jwo mu yyahafoonj Ezawu á ke.

⁷ U à jwo u á: “Sã kyaare cya na á, kyaare shwɔhɔnkanni l'à tãan mii á ke, maa ti shwɔhɔ amuni, ma kan na á, lire kã mpyi, mii sí jwɔ le mu á Kafoonj Kile yyahe taan, si nta ñkwũ.”»

⁸ Nye Yakuba, ñje mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, maa li pyi li jwun̄kanni na.

⁹ Sã sikyaa ñjcenmii shuunni cũ maa ma. Kyaare shwɔhɔnkanni l'à tãan mu tunj'á ke, mii sí ti shwɔhɔ amuni,

¹⁰ ma sã ñkan u á u kyà, u u jwɔ le ma á, mà jwo u kwũ ke.»

¹¹ Ka Yakuba si jwo u nunj'á: «Nàa, mii tunj'á cè na shire na nyɛ Ezawu na, shire sí nyɛ mii na mɛ.

¹² Mii tunj kã bú mpa jwo u sí n-bwɔn mii na, u sí n-cè na Ezawu bà u nyɛ mii mɛ, mii sí n-pyi kafiniviniwe. Lire t̄eni i ke, mà jwo mii u jwɔ ta ke, lanjaga mii sí n-ta.»

¹³ Ka nufoonj si jwo: «Lire kã bú mpyi, na jya, Kile u kuru lanjake yaha ku cwo na na. Nje mii à jwo ke, lire pyi kanna, sã sikaabii cũ a pa.»

¹⁴ Ka Yakuba si nt̄il'a kãr'a sã pire sikyaabii shuunniñi cũ a pa ñkan u á. Kyaare shwɔhɔnkanni l'à tãan u tunj'á ke, ka nufoonj si ti shwɔhɔ amuni.

¹⁵ Maa u jyanj ñjncyiñj Ezawu vãan̄nyi nisin̄anyi yã lwɔ bage e mà le Yakuba na.

¹⁶ Maa pire sikyaabii seeyi t̄eg'a Yakuba cyeyi ná u yacige tò.

¹⁷ Bwurun̄j ná kyaare nintãanre u à shwɔhɔ ke, maa yire kan Yakuba á.

* 26:33 Sheba mɛge jwɔhe ku nyɛ kãaga

18 Ka Yakuba si nkàre ná y'e, u tunji yyére. Maa u yyere: «Baba.» Ka Ishaka si jwo: «Yo! Mii jyanji n̄gi u nyɛ mu ye?»

19 Ka Yakuba si u tunji jwɔ shwɔ: «Mii u nyɛ mu jyanji nij̄ncyiinj̄i Ezawu. Nde mu mpyi a jwo mii á ke, lire mii á pyi. Mii à mu j̄náare, maa ȳr'a t̄ɛɛn, maa na kyaare tà kyà, maa jwó le na á.»

20 Ka Ishaka si jwo u jyanj̄'á: «Ei! mu à kwò a kyaare ta la?» Ka Yakuba si jwo: «Mu Kafoonji Kile yabilinj̄i u à sige táan mii na.»

21 Ka Ishaka si jwo: «Na jya, file na na, si bwòn ma na, si j̄ncè kampyi s̄eè mii jyanji Ezawu u nyɛ mu.»

22 Ka Yakuba si file u tunji na, ka u u taala a wíi, maa jwo: «Ei! Yakuba mejwuuni li nyɛ nde de! Nka u cyeyi nyɛ Ezawu wuyi fiige.»

23 Ishaka mpyi a cè na Yakuba wi m̄ɛ, naha na ye shire mpyi u cyeyi na, u yyahafoonji Ezawu fiige. Ka u u wá na bégele si jwóŋi le u á.

24 Nka mà jwo u jwóŋi le u á ke, u à u yíbe: «S̄èè wi, mu u nyɛ mii jyanji, Ezawu la?» Ka Yakuba si jwo: «Mii wi.»

25 Ka Ishaka si jwo: «Na jya, lire t̄eni i, kyaare t̄rige na taan si tà kyà si nta jwóŋi le ma á.» Ka Yakuba si kyaare t̄rige u taan, ka u u tà kyà. Ka Yakuba si mpa ná *ερεzen sinm'e, ka u u puru bya mú.

26 Maa jwo: «Na jya, file na na, maa na pur'a cù, maa na shéere.»

27 Ka Yakuba si file u na, maa u shéere amuni. Ishaka à u v̄aan̄j̄yi nùge ta ke, ka u u jwó le u á, maa jwo:

«S̄èenj̄i na, k̄erege na Kafoonji à jwó le? ke, mii jyanji nùg'á táan kuru k̄erege fiige.

28 Na jya, Kile u nij̄nyinj̄i kam̄ɛŋke kan ma á, u u nij̄ke n̄àfuunj̄i kan ma á mú, u u s̄uman̄ji ná ερεzen̄ji nij̄nyahawa kan ma á.

29 Kile u ma yaha k̄irigii j̄n̄j̄o na, s̄ùpyishi nij̄nyahawa s'a nij̄kure sínni mu taan. Kile u ma yaha mà pyi ma s̄j̄n̄ɛbii saanwa, mu s̄j̄n̄ɛbii pi a nij̄kure sínni mu taan. Shin maha shin u à mu cùmɔ lem̄ɛ pi ke, Kile u urufoo l̄áŋa.

Shin maha shin sí u à mu cùmɔ lem̄ɛ jwɔ ke, Kile u jwó le urufol'á.»

30 Nyɛ t̄eni i Ishaka á kwò jwóŋi ndenj̄i na Yakuba á, Yakuba mú s'à ȳiri u taan mà kwò ke, ka lire si b̄è ná Ezawu e, u à ȳiri sige e mú.

31 Ka uru mú si kyaare tà shwòh̄o a t̄rige tufoonji Ishaka taan. Maa jwo tufoonj̄'á: «Baba, ȳiri maa ma jyanji kyaare nizhwòh̄ore tà kyà maa jwó le u á.»

32 Ka tufoonji si jwo: «Jofoo u nyɛ mu ye?» Ka u u jwo: «Mii u nyɛ mu jyanji nij̄ncyiinj̄i Ezawu.»

33 T̄eni i Ezawu à yire jwo ke, ka Ishaka si fyá fo na j̄ncȳɛnni s̄èl'e. Maa jwo: «Jofoo sí u à kyaare bò a shwòh'a pa ŋkan mii á, mà mu ta mu s̄aha mpa mà ye? Wà a pa ná kyaare e naha, ka mii i tà kyà maa jwó le u á, u mú sí uru jwóŋi ta.»

34 Nyɛ Ezawu à puru lógo u tunji jwɔ na ke, ka u l̄ùuni si ȳiri, ka u u ŋkyáala f̄anha na, maa tufoonji j̄náare: «Baba, jwóŋi wà le mii á mú ke!»

35 Ka Ishaka si jwo: «Mu cònn̄ji u à fini maa wwù mu jwòh'i, maa mu jwóŋi naj̄wòh̄orò de!»

³⁶ Ka Ezawu si jwo: «Ei! Mege k'à le u na Yakuba*, kur'à u cù ke, lire kurugo u à mii nàjwòhòrò tooyi shuunni ke? U à mii lyεge tònñi shwò a ta, numε maa nùr'a mii jwóni nàñkaaga mú.» Maa nùr'a jwo tufoon'á: «Lire tēni i ke, mu nyε a sà a jwóni wà yaha mii á mà?»

³⁷ Ka Ishaka si jwo Ezawu á: «Na jya, sēenji na, mii à jwóni le u á na u pyi mu jñò na, maa jwóni le u á, bà u cìmpyibii puni si mpyi u billi me, maa sùmanji ná εrezennji jwóni le u á. Jwóni ngire mii sí nùru n-le mu á ye?»

³⁸ Ka Ezawu si jwo: «Baba, lire tēni i ke, uru jwóni kanni u nyε mu á la? Jwóni wà le na á mú!» U à puru jwo ke, maa mεε le na sùu.

³⁹ Ka tufoonji si jwo:

«Mu sì jñjke nàfuunji ta me,
mu taare sí n-pyi kamεnjε baa.

⁴⁰ Mu kàshikwònñwòoni li sí raa mu jwò caa.

Mu sí n-pyi ma kàntugowunji biliwe,
mu sí raa báare u á mu à jwo faapyinupee,
ñka canñka, mu sí tire bilere zhwúnji kebe n-láha ma yacige e
si mpyi may'á.

⁴¹ «Nyε Ishaka à jwóobii mpiimu le Yakuba á ke, pir'à u jnyipεenni le Ezawu e. L'à pa na cyage k'e fo Ezawu na yu uye funnj'i: «Mii tunji tēekwúun'á byanhara, u áha ñkwú, ka wuu u kwúge pyi a kwò, mii sí na còññi Yakuba bò.»

⁴² Ka wà si ñkàre Erebeke yyére, maa sà u jyanji Ezawu funzònñòre jwo u á. Ka Erebeke si u jyanji Yakuba yyere maa yi jwo u á: «Wíi, mu yyahafoonji Ezawu à jwo uru sí mu bò, bà uru funjke si mpyi si jñjε me.

⁴³ Lire e, nde mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, mu à yaa mu u fê a kàre Kyaran kini i, mii yyahafoonji Laban yyére.

⁴⁴ Maa ntēen uru yyére mà tere pyi, mà jwo mu yyahafoonji lùuni li tēen ke.

⁴⁵ Sà ntēen wani fo mu yyahawunji lùuni ká ntēen, nde mu à pyi ke, fo u funjò ká wwò lire na. U funjò ká mpa wwò, mii sí n-jà mu nùruñò n-pa naha. Ná lire bà me, mii sí n-pòñ yii mú shuunni i cannugo.»

Yakuba à fê Ezawu yyaha na mà kàre Laban yyére, Mesopotami kini i.

⁴⁶ Nyε ka Erebeke si ñkàr'a sà yi jwo Ishaka á na Kyiti shiinbii pworibii Esawu à lēnjε ke, na pire cyeebil'á uru tεgεle ta fo mà dijnyε la wwú uru na. Maa nùr'a jwo na *Yakuba mú ká uru ceenji wà lēnjε, lire tēni i ke, ur'à jnyii yige kwùnji kurugo mà tòro lire na.

28

¹ Ka Ishaka si *Yakuba yyere maa jwó le u á, maa u pyi: «Ma hà ñkwò ma cwoñi lwó *Kana kini pùcepyire e mà dε!

² Ta sì fo Mesopotami kini i, maa nunji tunji Betuyeli yyére, maa sà ma nunji yyahafoonji Laban pwòrñi wà lwó a pyi ma cwo kuru cyage e.

³ Kile Sijji Punifoo u jwó le ma á, u u pyi nijyahamii kan ma á, u ma pyi tùlubwòho tu.

⁴ Jwóni Kile à le *Ibirayima á ke, u u uru fiige le mu ná ma tùlug'á, kini i mu à tēen nàmpònnte e, ná l'à kan Ibirayima á ke, bà mu si mpyi si lire ta mε.»

⁵ Lire e, Ishaka á Yakuba yaha a kàre Mesopotami kini i, Aramu shinji Betuyeli jyanji Laban yyére. Laban sí u mpyi Yakuba ná Ezawu nunji Erebeke yyahafoonji.

* 27:36 Yakuba mege jwòhò ku nyε nàjwòhòrò

Ezawu à ceenji waberε lèŋe nàmbaga na.

⁶ Nye Ezawu à pa li nya na Ishaka á jwó le *Yakuba á, maa u pyi u sà u cwonji lwó Mesopotami kini i ke, maa li nya mú na u à jwó le u á, maa yi jwo u á na u àha ceewe lwó *Kana shiinbii pùceepyire e mε.

⁷ Maa li nya mú na Yakuba á u tunji ná u nunji jwómεeni cù, maa ñkàre Mesopotami kini i ke,

⁸ lire e Ezawu à cè na Kana pùcyaabil'a pεn u tunji Ishaka á.

⁹ U à li nya amuni ke, ka u u yîr'a kàre *Ibirayima jyanji Sumayila yyére, maa u pwórɔŋi wà lwó nàmbaga na, mà bàra u cyeebii na. Uru pùcwonji mεge na mpyi Makyalati, u mupcwonji mεge sí jye Nebayoti.

Yakuba ηɔɔge

¹⁰ Nye *Yakuba á yîri Berisheba kànhe e na ñkεεge Kyaran kànhe e.

¹¹ U niŋkàriŋ'á sà nɔ cyage k'e, numpilag'á wwó ke, ka u u shwón wani, maa kafaage kà lwó a pyi jùntahaga, maa sínni.

¹² U à ηóɔ, mà katannɔɔciyiin nya l'á sín ñiŋke na, fo ñiŋyiŋi na, ka *Kile mèlεkεεbii si wá na dùru, marii ntîre li na.

¹³ Kafoonji Kile yabiliŋi mpyi a yyere Yakuba taan, maa yi jwo u á: «Mii u jye Kafoonji Kile, mu tulyage *Ibirayima ná mu tunji Ishaka u Kilenji. Cyage e mu à sínni amε ke, mii sí kuru cyage kan mu ná ma tùlug'á.

¹⁴ Mu tùluge sí jyahha ñiŋke nticyenŋi fiige. Mu sí n-pili canɔafyinmpe ná canɔacwumpe e, si mpili suumɔkulo ná wòrokul'e. Ñiŋke supyishinji puni sí jwó ta mu ná ma pyenge shiinbii cye kurugo.

¹⁵ Ma niŋgyiini táan maa lógo, mii sí n-pyi ná mu i ma tashèyi puni i, s'a mu kàanmucaa, si núru ná mu i nde kini i sahanji. Mii si n-si mu yyaha maye niŋkin mε, jwómεε maha jwómεε mii à lwó mu á ke, mii sí cyire puni fùŋŋɔ.»

¹⁶ Puru jwóhɔ na, ka Yakuba si jécél'a jé, maa jwo: «Nàkaana baa, Kafoonji na jye ñke cyage e, mii sí jye a mpyi a li cè mε.»

¹⁷ Ka u fyagarawunji si jwo: «Ñke cyage jye fyagara cyaga de! Numε mii à cè na Kile pyenge ná ñiŋyiŋi tajyige ku jye naha.»

¹⁸ Nye u à yîri kuru jyesɔɔge na ke, kafaage u mpyi a tég'a u jùŋke taha ke, maa kuru yîrig'a yyéŋe mà pyi funjɔcwogoyaaga, maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo.

¹⁹ Maa kuru cyage mεge le Beteli, (kuru jwóhɔ ku jye Kile pyenge) mà li ta tēcyyiini i, kuru cyage mεge na mpyi Luzi.

²⁰⁻²¹ Ka Yakuba si jwófaaga fáa Kile á maa jwo: «Kafoonji Kile, mu aha jεn'a mii tège, maa mii shwó kawagigii na, nde jani i, maa yalyíre ná vāanjiyi nindeyi kan mii á, maa mii pyi mii à núr'a pa yyenŋiŋke e na tupyenge e, maa mpyi mii u Kilenji* ,

²² lire ká mpyi, ñke kafaage mii à yyéŋe amε, mà pyi funjɔcwogoyaaga ke, kuru cyage ku sí n-pyi Kile pyenge. Mii aha yaaga maha yaage ta ke, mii sí kuru yáhanj wwú ñkan mu, Kile á.»

29

Yakuba à Leya ná Araseli lèŋe mà pyi u cyee

¹ Lire kántugo, ka *Yakuba si kuni lwó a kàre canɔafyinmpe k̄rigii kànmpañke na.

* **28:20-21** maa mpyi mii u Kilenji: JWUNKANNI LABERE: lire ká mpyi, Kafoonji sí n-pyi mii Kilenji

² Mâ u niŋkàriŋi yaha, u à sà nò bèenŋke kà na sige funŋke e. Mpàkuruyo taanre ná sikyaa mpyi a sínni sínni ku ŋwòge na. Yatòore tabyage ku mpyi ku ki, kuru bèenŋke ŋwòge mpyi maha ntùni ná kafaabwòh'e.

³ Yatòore puni n'a mpyi a pa bínni, pi mpyi maha kuru kafaage kùuŋkul'a láha bèenŋke ŋwòge na maa ti kan t'a bya, maa ŋkwò maa kuru fáage tég'a ku ŋwò tò.

⁴ Ka Yakuba si pire yatonahabii yíbe: «Mii cìmpyibii, taa yii à yíri ke?» Ka pi i u pyi: «Wuu à yíri Kyaran kànhe e.»

⁵ Ka u u jwo: «Ta yii à Nakwòri ŋambilini, Laban cè be?» ka pi i jwo: «Ɔn.»

⁶ Ka u u jwo: «U à cùuŋ la?» Ka pi i jwo: «Ɔn, u à cùuŋ, u pworonji Araseli nimpani u ŋge ná mpàabil'e.»

⁷ Nyè ka Yakuba si jwo yatonahabil'á: «Yatòore tèebínini sàha nò mà de! Yii nyè a cè na canŋke saha a nyaha mà? Yii yatòore yaha ti i bya, lire kàntugo yii sà a ti nàha.»

⁸ Ka yatonahabii si jwo: «Ná yatòore puni nyè a bín'a kwò mɛ, wuu nyè na lire pyi mɛ. T'aha bín'a kwò, wuu maha nta a kafaage láha bèenŋke ŋwòge na, maa ti kan t'a bya.»

⁹ Mâ Yakuba yaha u u yu ná pi e, ka Araseli si nò wani ná u tunji yatòore e. Uru u mpyi na ti nàha.

¹⁰ Tèni i Yakuba à u yalwonji Laban pworonji Araseli nyà ná yatòore e ke, ka u u ŋkàr'a sà kafaage láha bèenŋke ŋwòge na, maa ti kan t'a bya.

¹¹ Maa Araseli púr'a cù maa u yal'a shéere sèl'e, ka u nyanyi funntange si nyilwòhe pyi ku u ntúri u nyiigil'e.

¹² Maa jwo Araseli á na u tunji cìmpworo u nyè ure, na uru na nyè Erebeke jya. Ka Araseli si fê a kàre pyenge maa sà yi jwo u tunj'á.

¹³ Tèni i Laban à u còonji jyanji Yakuba kyaa lógo ke, ka u u fê a kàre u fye e, maa sà u púr'a cù, maa u shéere, maa ŋkàre ná u e pyenge. Kyaa maha kyaa l'à pyi ke, ka Yakuba si cyire puni jwo u á.

¹⁴ Laban à yire lógo ke, ka u u jwo: «Mà sèenji jwo, mii ná mu na nyè cìmpyii. Ka Yakuba si ŋkwòro na báaranji pyi Laban yyére mà nò yinɛ niŋkin na.

¹⁵ Nyè ka Laban si jwo u á canŋka: «Mii sùpya u nyè mu, ŋka lire ná li wuuni mu í, mu nyè a yaa mu u a báare mii á mana mɛ. Ma sàranji jwo na á, s'a uru kaan ma á.»

¹⁶ Nyè lir'à ta pworii shuunni na nyè Laban á. Niŋjyeni mege mpyi Leya, nimbileni woge sí nyè Araseli.

¹⁷ Leya lemɛ mpyi a ŋwò mà Araseli kwò mɛ.

¹⁸ Ka Araseli kyaa si ntáan Yakuba á. Ka u u jwo Laban á: «Mii sí báaranji pyi yyee baashuunni i mu pworonji nimbilenji, Araseli kurugo.»

¹⁹ Ka Laban si jwo: «Mii u u kan mu á, lir'à pwòro mii u u kan waber'á. Tèen naha ná mii i.»

²⁰ amuni Yakuba à kwòro Laban yyére, maa báaranji pyi yyee baashuunni Araseli kurugo. Bà Araseli kyal'à táan Yakuba á sèl'e mɛ, ŋcyii yyeeŋi baashuunni'á pyi u á canmpyaa fiige.

²¹ Cyire yyeeŋil'à tòro ke, ka Yakuba si jwo Laban á: «Na cwonji kan na á, tèn'à fúnŋ. Mii la nyè si u lèŋe numɛ.»

²² Ka Laban si kuru cyage sùpyire puni bínni, maa katáan nimbwoò pyi.

²³ Nyè kuru canŋke numpilage e, ka Laban si u pworonji Leya lwó a kàre Yakuba yyére. Ka Yakuba si shwòn ná u e kuru numpilage e.

²⁴ Laban mpyi a u báarapyipucwonji wà kan Leya á, uru mege mpyi Zilipa.

²⁵ Nyèg'à pa múgo ke, ka Yakuba si li ta na Araseli bà me, nka Leya wi. Maa jwo Laban á: «Naha mu à pyi ná mii i amé ye?» Lire tènì i ke, Araseli kurugo bà mii à báaranjì pyi mu á mà? Naha na mu à mii najwəhəɔ ye?»

²⁶ Ka Laban si jwo u á: «Mà tàanna ná wuu tɛnni i, cɔɔnfoonjì nyɛ na jà a kan nàmbage e muɲcwɔfoonjì yyaha na me.

²⁷ Cikwɔɔnre cibilaage sanɲke pyi ná Leya e. K'aha nkwɔ, wuu sí cɔɔnfoonjì kan mu á mú, maa núr'a yyee baashuunninjì wabere báara pyi mii á.»

²⁸ Ka Yakuba si kuru cibilaage sanɲke pyi ná Leya e, ka Laban si u pworonjì Araseli kan u á.

²⁹ Laban mpyi a u báarapyipucwonjì wà kan Araseli á, uru mege mpyi Bila.

³⁰ Nyɛ ka Yakuba si shwòn ná Araseli e mú. Ka u kyaa si ntáan u á mà tòro Leya na. Ka Yakuba si núr'a báaranjì pyi Laban á sahanjì fo yyee baashuunni.

Yakuba pyiibii kani

³¹ Ka Kafoonjì Kile si li njya na Leya kyaa nyɛ a táan *Yakuba á me, ka u u sege táan u na. Maa sege pen Araseli na.

³² Ka Leya si yyére maa si pùnambile, maa li mege le Uruben: «Kafoonjì Kile à mii nàvunɲke njya, nume mii kyaa sí n-táan na poon'á*.»

³³ Ka u u núr'a yyére, maa si pùnambile, maa jwo: «Kafoonjì Kile à lógo na mii kyaa nyɛ a táan na poon'á me, lire kurugo u à nde pùnambilini kan mii á mú.» Maa li mege le Simiyon'.

³⁴ Ka Leya si núr'a yyére maa si pùnambile, maa jwo: «Nume kɔni, mii poonjì sí mii màra, naha na ye mii à pùnampyre taanre si u á.» Maa li mege le Levi‡.

³⁵ Ka u u núr'a yyére, maa pùnambile sicyerewu si, maa jwo: «Nume, mii sí Kafoonjì kèe.» Lire kurugo, u à lire mege le *Zhuda§. Lire kàntugo, ka u sege si yyére mà tère pyi.

30

¹ Nyɛ Araseli à pa li njya na uru sàha nkwɔ a pyà ta *Yakuba á me, ka u muɲcwonjì yɲcyɛge si jyè u e. Ka u u jwo Yakuba á: «Pyiibii pii kan mii á mú. Fo lire bà me, mii sí n-kwú.»

² Ka Yakuba lùuni si yîri Araseli taan, maa jwo: «Lire tènì i ke, mii u nyɛ Kile la? Kile bà u à mu sige pyìsini na mà?»

³ Ka Araseli si jwo: «Mii báarapyipucwonjì Bila u nge, u lwó a pyi ma cwo, bà u si mpyi si pyi ta mii á me. Lire ká mpyi, pire pyiibii sí n-pyi mii wuu.»

⁴ Lire pyinɲkanni na, Araseli à u báarapyipucwonjì Bila kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

Ka Yakuba si u lèɲe.

⁵ Ka Bila si mpa laa ta, maa pùnambile si Yakuba á.

⁶ Ka Araseli si jwo: «Kile à mii tanga kan. Nde mii à jwo u á ke, u à lire lógo, maa pùnambile kan mii á. Lire kurugo, Araseli à li mege le Dan*.

⁷ Ka Araseli báarapyipucwonjì Bila si núr'a laa lwó maa pùnambile shɔnwuu si Yakuba á.

⁸ Ka Araseli si jwo: «Sèɲjì na, mii à zhìnjì le ná na muɲcwonjì i, maa jà u na.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Nefitali†.

* **29:32** Uruben mege njwohe ku nyɛ «Pùnambile li nde», lire nyɛ me «U à mii nàvunɲke njya.» † **29:33** Simiyon njwohe ku nyɛ U à lógo ‡ **29:34** Levi njwohe ku nyɛ U à mii màra § **29:35** Zhuda njwohe ku nyɛ U à kèe * **30:6** Dan mege njwohe ku nyɛ U à mii tanga kan † **30:8** Nefitali njwohe ku nyɛ «Mii à jà»

9 Nyε Leya à pa li nya na uru seg'à *kwòn mà tèrè pyi ke, ka u u u báarapyipucwoŋi Zilipa kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

10 Ka Zilipa si laa lwó, maa pùnambile si Yakuba á.

11 Ka Leya si jwo: «Mii òŋk'à táan de!» Lire kurugo, u à li mege le Gadi‡.

12 Ka Zilipa si núr'a pùnambile si Yakuba á.

13 Ka Leya si jwo: «Ei! funntange kyaa li nyε nde de! Cyeebii sí n-jwo na mii wuun'à òwó.» Maa lire pùnambilini mege le Asherí§

14 Nyε canŋka, sùmakwòŋgii tēni i, Urubēn à fwor'a kàr'a sà mandaragōri cige* kà nya kērege e. Ka u u kuru cige fwuugii cyii tūgo a pa ŋkan u nunji Leya á. Ka Araseli si jwo Leya á: «Na pwohó, maa ma jyanji mandaragōri cige fwuugii cyii kan na á.»

15 Ka Leya si jwo: «Na naha? Mu à mii poonji shwó mii na, lire nyε a mu funŋke òŋŋe mε, fo mu sàha na ŋko mii u na jyanji fwuugii kan mu á si ntaha lire na kε?» Ka Araseli si jwo: «Nyε kampyi lire li, u sí n-pa niŋjaa numpilage pyi ná mu i. Lire sí n-pyi mu jyanji fwuugii cyaga.» Ka Leya si jwε.

16 Nyε yàkōŋke Yakuba niŋjiriŋi kērege e, ka Leya si ŋkàr'a sà u òŋŋó bē, maa yi jwo u á: «Mu sí n-shwòn mii yyére niŋjaa. Mii à na jyanji fwuugii tēg'a mu fáa Araseli á niŋjaa kàzhwòŋni mεε na.» Ka Yakuba si ŋkàr'a sà shwòn Leya yyére kuru canŋke numpilage e.

17 Ka Kile si Leya òarage shwó. Ka u u laa lwó maa pùnambilini kanŋkuruwuuni si Yakuba á.

18 Maa jwo: «Mii à na báarapyipucwoŋi kan na poon'á ke, lire sàranji Kile à kan mii á amε.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Isakarí†.

19 Ka u u núr'a pa laa lwó maa pùnambilini baaniwuuni si Yakuba á.

20 Maa jwo: «Kile à bùnyebwòhó pyi mii á. Numε, mii poonji sí mii le njire e, naha na ye mii à pùnampyre baani si u á.» Ka u u lire pùnambilini mege le Zabulón‡.

21 Lire kántugo, ka u u pùceebile si, maa lire mege le Dina.

22 Nyε ka Kile si funŋó cwo Araseli na, maa u jaariyi shwó, ka u sege si jwó cù.

23 Ka u u laa lwó maa si pùnambile. Maa jwo: «Kile à silege láha mii na numε.»

24 Maa lire pùnambile mege le Yusufu. Maa jwo: «Kile u pùnambilini labere bára nde na mii á§.»

Yakuba á pa mpyi yaarafoo

25 Nyε Yusufu siŋkwooni kántugo Araseli á, ka *Yakuba si jwo canŋka Laban á: «Kuni kan na á, mii sí nuru n-kàre na tupyenge e.

26 Na cyeebii ná na pyilibii kan na á, pire kurugo mii à báaranji pyi mu á. Pi kan na á, mii kēge na tupyenge e. Nde mii à pyi mu á ke, mu yabilin'á li cè.»

27 Ka Laban si u pyi: «Kampyi mii kyal'à táan mu á, mii la nyε maa ntēen naha. Naha kurugo ye mii à cēere pyi mà li nya na Kafoonji Kile à jwó le mii á mu cye kurugo.

28 Mu sàranji nyε yaage ŋkemu ke, kuru jwo na á, si kuru kan ma á.»

29 Ka Yakuba si jwo: «Báarenŋkanni na mii à báara mu á, ná nyahanŋkanni na mu yatōr'á nyaha mii cye e ke, mu à li cè.

‡ 30:11 Gadi òwóhe ku nyε òntanga § 30:13 Asherí òwóhe ku nyε funntange. * 30:14 Tire sùpyire mpyi na sòŋŋi na kuru cige fwuugii na nyε pyitawyere † 30:18 Isakarí òwóhe ku nyε sàra wi

‡ 30:20 Zabulón òwóhe ku nyε bùnyε, lire nyε mε njire § 30:24 Yusufu òwóhe ku nyε «U à wà bára

³⁰ Yatɔɔre nimpɔyigire ti mpyi mu á, mà mii ta mii sàha mpa me, tir'à púgo a pyi kurumbwòhò. Kafoonji Kile à jwó le mu á mii cye kurugo. Numε, mà mii yaha naha, tɛni ndire mii sí n-ta si mbáare na pyεnge shiinbil'á yε?»

³¹ Ka Laban si jwo: «Naha mu la nyε mii u kan mu á ma sàranj yε?» Ka Yakuba si jwo: «Mii nyε a tige yaage kabεε kurugo mε, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu aha ntɛɛn yire taan, mii sí n-nyε mu yatɔɔre shwòhò'le si ti wíi ninjin ninjin. Mpàabii puni pi nyε pi nyε a fininjε mε, ná sikaabii puni pi à jéjε ke, pire pi sí n-pyi mii sàranji.

³² Nyε ninjaa, mii sí n-nyε mu yatɔɔre shwòhò'le si ti wíi ninjin ninjin. Mpàabii puni pi nyε pi nyε a fininjε mε, ná sikaabii puni pi à jéjε ke, pire pi sí n-pyi mii sàranji.

³³ Mu aha mpa mii yatɔɔre kàanmucya canŋke ŋkemu i ke, kampyi mii à tíi, mu sí n-cè. Mu aha bú mpa sika maha sika ta ti shwòhò'le ŋgemu u nyε u nyε a jéjε mε, lire nyε mε mpà maha mpà u à fininjε ke, mu kú n-cè n-jwo na mii à uru yú.

³⁴ Nyε ka Laban si jwo: «Bà mu à yi jwo mε, wuu yi pyi amuni.»

³⁵ Nka kuru canŋke yabilinj i, Laban à yíri maa sikaabii ninjɛnjɛbii, ná mpàabii ninjwòobii cwòonr'a yaha piye kanni na,

³⁶ maa pire kan u pylibil'á pi sà a pire nàha cyage kabεr'e, bà pi laage si mpyi si ntɔɔn Yakuba na mε. Canmpyaa taanre jara pi à pyi, maa nò kuru cyage e. Ka Yakuba si ŋkwòro na Laban yatɔɔre sannte nàha.

³⁷ Nyε ka Yakuba si kabiipuruyo *kwòɔn, pepiliye cige na, ná amandiye cige na, ná pilatani cige na. Maa cyire kàbigigii kwooyi nimpuruyi yà láhala láhala maa yire tafyinyi yige yig'a yaha.

³⁸ Maa cyi le le yatɔɔre yabyayi i, bà yatɔɔre si mpyi t'aha a ma tabyage e ti raa cyi jaa mε.

Nyε yatɔɔre tiye tèekòrɔŋ'à nò ke,

³⁹ ka ti i wá na tiye dùru tabyage e, marii cyire kàbigigii jaa, ka li i mpyi amuni, yatɔɔr'à pa a sini ke, ka ti pyire si jéjε.

⁴⁰ Yakuba mpyi a mpàɛɛbii cwòonr'a yaha piye kanni na. Mpàpeebii n'a mpyi na ŋkor'a pi dùru tɛni ndemu i ke, u mpyi maha pi yaha pi i Laban yatɔɔre ninjɛnjɛre ná ninjwòore jaa, bà pi si mpyi pi aha si, pi pyiibii si jéjε mε. Amuni Yakuba á pyi maa yatɔɔrɔ ninjahara ta, maa ti yaha tiye kanni na.

⁴¹ Mà bàra lire na, yatɔɔre sɛwoore n'a mpyi na ŋkòr'a tiye dùru tabyage e, Yakuba mpyi maha cyire kàbigigii jempe wogigii le lùbyayaayi i, ti i jaa.

⁴² Nka ninjcwògore n'a mpyi na ma tabyage e, u mpyi maha jɛn'a kàbigigii le lwòhe e mε. Nyε lire pyinjanni na, mpàpyire ná sikapyire ninjcwògor'à pyi Laban woro, ka nintubuunte si mpyi Yakuba woro.

⁴³ Nyε amuni Yakuba à pa mpyi náfuufeembwòhò, u à sikyaa ná mpàa ninjahamii ta. Báarapyicyee ná báarapyinambaa na mpyi u á, ná jwòhònyj ná dùfaanya.

31

Yakuba vèŋi kani

¹ Nyε l'à pa nò cyage k'e, fo Laban pyiibil'á jwo na: «*Yakuba à wuu tunji cyeyaayi puni lwó a pyi u wuyo. Lire pyinjanni na, u à uye pyi yaarafoo.» Ka puru jwumpe si nò Yakuba na.

² Ka Yakuba mú sí li jya na uyɛtange ku mpyi Laban á mà yyaha tíi ná ur'e ke, na u sàha nyε ná kur'e mε.

³ Nyε canŋka Kafoonji Kile à jwo Yakuba á: «Núru ma tupyεnge e, cyage e mu à si ke. Mii sí n-pyi ná mu i.»

4 Pur'à jwo ke, ka Yakuba si ntèen u yatòore cyage e sige e, maa wà tun u à Araseli ná Leya ywere.

5 Pi à pa ke, ka u u yi jwo pi á: «Mii à li nya yii tunj yyahe e, cùnkanni na u mpyi a fyànha a mii cù ke, u sàha nyε amuni ná mii i me. Nka mii tunj u Kilenj à kwòro ná mii i.

6 Yii yabilimpil'à cè na mii à báare yii tunj'á ná na fànhe puni i.

7 Lire ná li wuuni mú i, yii tunj'à mii najwòhòro, maa mii sàranj kèenhe fo tooyo ke. Nka Kile nyε a jεε u kapii pyi mii na me.

8 U n'a mpyi a jwo na mii sàranj u sí n-pyi yatòore t'à jéhe sèe sèl'e ke, ti puni pyiibii mpyi maha jéhe sèl'e. Nyε u n'a mpyi a núr'a yi kèenhe, maa jwo mii sàranj u sí n-pyi ntemu ti nyε ti nyε a jéhe sèe sèl'e me, yatòore pyire puni mpyi maha sini amuni.

9 Kile u à yii tunj yatòore shwò u na mà kan mii á.

10 Naha kurugo yε tēni i yatòore mpyi na tiye dùru ke, mii à ηòogò ηòò, mà li nya sikaperigii cyi mpyi na sikacyeebii dùru ke, cyire pun'á jéhe.

11 Lire tēni i, Kile Melekenj à mii ywere ηòoge e: «Yakuba» ka mii i shwò.

12 Ka u u jwo: «Ma yyahe yirige maa wí: Sikaperigii cyi wá na dùru sikacyeebii na ke, cyire pun'á jéhe jéhe.» Maa jwo: «Mii à lire pyi, jaha na yε nyēij puni Laban à pyi mu na ke, mii à cyire nya.

13 Kilenj u à uye cyèe u na Beteli i ke, mii u nyε ure. Kuru cyage e, mu à sìnpe wu kafaage na, maa ku pyi funjcwoyaaga, maa jwò fáa mii, Kile á. Nyε numε yír'a fworò nde kini i maraa si ma tasege e.»

14 Nyε Araseli ná Leya á puru jwumpe lógo ke, ka pi i jwo: «Wuu nàzhan yaaga sàha nyε naha me, wuu mú si kòogò ta wuu tunj pyenge e me.

15 Wuu tunj'à wuu cù nàmpwuun fiige numε, u à wuu pére maa uru wyérenj lyi a kwò.»

16 Maa jwo Yakuba á sahanjki: «Kile à nàfuunji ηgemu shwò u na, mà kan mu á ke, uru na nyε wuu ná wuu pyiibii wuu numε. Lire e ke, Kile à ndemu jwo mu á ke, lire pyi.»

17-18 Ka Yakuba si yíri, maa u cyeebii ná u pyiibii dùrugo jwòhònyijun'j'i, maa kuni lwó na nkégege u tunj Ishaka yyére, *Kana kini i. Maa nkàre ná u yatòore ná u cyeyaayi puni i, jje u à ta Mesopotami kini i ke.

19 Tēni i Yakuba a fè ke, lir'à Laban ta u à kàre u mpàabii shire takwònge e. Nyε pi ninjàribii na, ka Araseli si u tunj kacyanhigii yù.

20 Lire pyinjanni na, Yakuba á wwú Aramu shinj Laban jwòh'i, maa fwor'a kàre, u nyε a jwo ná u e me.

21 Yaaga maha yaaga ku mpyi u woge ke, u à fyàl'a yire puni lwó a kàre. U à Efirati banj *kwònd, maa nkàre Galadi janyj kànmpanjke na.

Laban à Yakuba fyè tòro

22 *Yakuba á canmpyaa taanre jaara, ka pi i nta a yi jwo Laban á na u à fè.

23 Ka Laban ná u shiinbii pii si yíri, maa Yakuba fyè tòro canmpyaa baashuunni i, mà sà u ta Galadi janyj shwòhòl'e.

24 Nka kuru canjke numpilage e, Kile à uye cyèe Aramu shinj Laban na ηòog'e, maa yi jwo u á: «Maye kàanmucya. Ma hà yaaga pyi Yakuba na mà de!»

25 Nyε tēni i Laban a Yakuba kòr'a ta ke, lir'à u ta u à u vāanjke bayi kwòro kwòro Galadi janyj shwòhòl'e. Ka Laban ná u fyèjwòhòshiinbii mú si pi wuyi kwòro wani cyage kabér'e.

²⁶ Kàntugo, ka Laban si ñkàr'a sà Yakuba yíbe: «Naha mu à pyi amε ye? Naha na mu à mii ñwòhò yaha maa mii pùceribii cù a fworo, mu à jwo bilii pi à cù kàshige takwònge e ye?

²⁷ Naha na mu à wwú mii ñwòh'i maa ñwòh'a fworo, mu ñye a yi jwo mii á mà ye? Kàmpyi mu mpyi a yi jwo mii á, mii mpyi na sí katáan nimbwo pyi mu ñkàranj mege na, ná myahigil'e, ná bàribii ná kònòbil'e.

²⁸ Mu bà ñye a yyéere mii u pishéere kan na pyìibii ná na ñampyrir'á me! Naha funnjò baara mu à pyi amε ye?

²⁹ Cyage e mu ñye numε ke, mii sí n-jà kapii pyi mu na. Nka tajjaa, mu tunj u Kilenj à jwo ná mii i. U à jwo: «Maye kàanmucya, ma hà yaaga pyi Yakuba na me.»

³⁰ Nye mii à cè na mu funnjò'á wyère, mu la ñye si ñkàre ma tukanha na. Nka naha kurugo mu ññkàrinj'á mii kacyanhigii yú ye?»

³¹ Ka Yakuba si u ñwò shwò: «Mii mpyi na fyáge na mu sí ma pwòribii shwò mii na, lire kurugo mii à ñwòh'a fê a yíri mu taan.

³² Nka mu aha ma kacyanhigii ta naha shin maha shin á, urufoo sí n-bò. Cinmpyiibii puni pi mpíi naha, kampyi mu wá ma yaaga ñya, ku lwó.» Lir'á ta Yakuba mpyi a cè na Araseli u à u tunj kacyanhigii yú me.

³³ Nye ka Laban si sà jyè Yakuba vāanñke bage e, maa cyeyi puni wíi, maa sà jyè báarapycyeebii mú shuunni wuyi i, maa wíi mú, maa jyè Leya woge e, maa kuru wíi. Puru ñwòhò na, maa sà jyè Araseli woge e.

³⁴ Taa Araseli u mpyi a u tunj kacyanhigii ñwòhò a lwó a le ñwòhòñke yatènnñke ñwòh'i, maa ntèen ku ñun'i. Ka Laban si cyeyi puni wíi, u ñye a yaaga ñya me.

³⁵ Ka Araseli si jwo: «Baba, maye sanña yaha, cyeebii làdanj u naha mii na ññjaa, lire kurugo mii nàha na si n-jà n-yíri me.» Ka Laban si u kacyanhigii cya shinj puni, u ñye a cyi ñya me.

³⁶ Ka Yakuba lùuni si yíri u taan, fo ka ku pyi kàshi maa jwo u á: «Kapiini ndire mii à pyi ye? Naha kafiile mii à pyi, ka mu u wá na mii fyè tòrò amε ye?

³⁷ Mu à mii yaayi puni wíi ke, mu à ma yaaga ñya la? Mu aha nta mu à kà ñya, ku cyèe ma shiinbii ná mii wuubii na, pire si mii ná mu láha wuye na.

³⁸ Yyee beñjaaga mii à pyi mu á báaranj na. Mu mpàacyeebii ná mu sikacyeebil'á pyà maha pyà si ke, pire puni ñyii wuubii pi à si. Canña ññkin mii ñye a mu mpàpoonj wà bò a kyà me.

³⁹ Nanjiyaaga n'a mpyi a mu yatòge kà cù, mii mpyi maha ntèenn'a yi jwo mu á me, mii yabilinj mpyi maha kuru faare cya. Yatòge kà n'a mpyi a yú, l'á pyi canñke e yoo, l'á pyi numpilage e yoo, mu mpyi maha jwo na mii u ku cyage cya.

⁴⁰ Canñke e, kafwuge mpyi maha mii sore, numpilage e, wyeere mpyi maha mii ndíri, fo mii si n-jà ñóó me.

⁴¹ Cyii yyee beñjaaga u ñye ñge, mii ñye mu pyenge e. Mii à báara mu á yyee ke ná sicyyere, mu pworibii mú shuunni kurugo. Puru ñwòhò na, mii à yyee baani pyi báaranj na sahanjki si nta yatòre tà ta. Nka mu à mii sàranj kèenñe fo tooyi ke.

⁴² Mii tulyage *Ibirayima u Kilenj, ñgemu yyaha fyagare e mii tunj Ishaka na ñaare ke, kàmpyi uru Kilenj mpyi ná mii i me, mu mpyi na sí mii cyengayi wunj yaha, mii u kàre. Kile à mii kanhare ná mii báaranj ñya, lire kurugo u à tànge kan mii á tajjaa mu ñoge e.

Laban ná Yakuba à wwoñeεge le

43 Nyɛ ka Laban si *Yakuba ɲwɔ shwɔ: «Mii pyi pi nyɛ mu cyeebii, pi pyilibii mú na nyɛ mii pyi. Nte yatɔɔre nyɛ mii woro, yaaga maha yaaga na mu nyii nya ke, yire puni nyɛ mii wuyo. Naha mii sí n-jà n-pyi na pworibii ná pi pyilibil'á nɲjaa yɛ?»

44 Maa núr'a jwo Yakuba á: «Wuu wwoɲɛɛge le, wuu u yaaga yaa mu à jwo shéere wuu ná wuye shwɔhɔl'e, bà kuru si mpyi s'a wuu funɲɔ cwo tɛrigii puni i mɛ.»

45 Ka Yakuba si kafaage kà lwɔ a yyéɛɲɛ mà pyi funɲɔwogoyaaga,

46 maa jwo u shiinbil'á na pi kafaayi yà bíl'a bínni. Y'à bíl'a bín'a kwɔ ke, ka pi puni si wwɔ maa lyí yire kafaayi ɲkère na.

47 Ka pi i yire kafaayi mɛge le Shéere. Kuru mɛge ku nyɛ Laban shɛɛnre e Yegari Sahaduta maa mpyi Yakuba woore e Galeɗi.

48 Ka Laban si jwo: «ɲke kafaajɲɲke ku pyi mu à jwo shéere mii ná mu shwɔhɔl'e nɲjaa. Lire kurugo, kuru cyage mɛg'á le Galeɗi.»

49 ɲka kuru cyage mɛg'a pa le Mizipa mú, naha na yɛ Laban à jwo Yakuba á: «Wuu aha mpa mpyi wuu saha nyɛ na wuye ɲaa mɛ, Kafoonji Kile u pyi wuu kàanmucyafoo.»

50 Ka Laban si jwo Yakuba á sahanɲi: «Mu aha mii pùcɛribii cùmɔ lemɛ pi, maa cyeebii piiberii lwɔ, sùpya nyɛ wuu shèrɛfoo mà ðe! Ta maye kàanmucaa, ɲaha na yɛ Kile u nyɛ wuu shèrɛfoo.»

51 Maa jwo sahanɲi: «ɲke kafaajɲɲke wíi, na kafaage mii à yyéɛɲɛ mà pyi funɲɔwogoyaaga ke,

52 yire yi pyi wuu shèrɛfoo, mii nyɛ a yaa mii u tòro yire kafaayi taan ná funmpɛge e si ɲkàre mu yyére mɛ, mu mú sí nyɛ a yaa mu u tòro yi taan si mpa mii fye e ná funmpɛge e mɛ.

53 *Ibirayima u Kilenj ná Nakwóri u kilenj, pire pi pyi wuu yukyaabii.» Ka Yakuba si ɲkâa Kile na, uru ɲgemu yyahafyagare e u tunj Ishaka na ɲaare ke.

54 Lire kántugo, ka Yakuba si yatɔɔge kà pyi sáraga kuru kafaajɲɲke cyage e. Maa pi yyer'a pa, ka pi i lyí sɲɲcyan maa shwɔn wani.

32

Yakuba á bɲnyɛ tùugo u yyahafoonji Ezawu á

1 Kuru canɲke nùmpañja nyèssɔge na, Laban à yíri maa pishɛere kan u pucɛɛbii ná u ɲampyr'á, maa jwɔ le pi á. Puru ɲwɔhɔ na, maa núr'a kàre u pyɛnge.

2 Nyɛ ka *Yakuba si ntòro ná ɲaani i. Mà u yaha u u ɲkèɛge u à círi ná *Kile mèlɛkɛebii pill'e.

3 Tèni i u à pi nya ke, ka u u jwo: «Kile tatɛenge kà ku nyɛ ɲkel!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mɛge le Tateɲnyi Shuunni.

4 Lire kántugo, ka Yakuba si u shiinbii pìi tun u yyahafoonji Ezawu yyére Seyiri ɲajyi i, Edɔmu kùluni i.

5 Maa yi jwo pi á na pi sà yi jwo uru ɲùɲufoonji Ezawu á na u bilinanj Yakuba u à pire tun, na uru na mpyi Laban yyére fo mà pa nɔ nɲjaa na.

6 Maa núr'a jwo pi á sahanɲi na pi yi jwo u á na nùyi na nyɛ ur'á, mà bàra dùfaanyi na, ná sikyaa ná báarapyinambaa ná báarapyicyee, na ur'á yire ɲje jwo u ɲùɲufoon'á, bà u si mpyi si uru cùmɔ lemɛ ɲwɔ mɛ.

7 Nyɛ ka túnunmpii si ɲkàr'a sà tire túnnture jwo Ezawu á maa núr'a pa yi jwo Yakuba á: «Wuu à shà mu yyahafoonji yyére. Nàmbaa ɲkwuu sicyɛere na wá u fye e na mu bɛni.»

8 Tèni i Yakuba á yire lógo ke, ka u u fyá fo na ꝑcyéenni. Sùpyire ti mpyi u á ke, ná sikaabii ná mpàabii ná nùyi, ná ꝑwòhòꝑyi, u à yire puni táa mà ꝑyi kuruyò shuunni.

9 Maa jwo uye funŋ'i: «Ezawu ká bú ꝑcwo kuruŋke kà na, ku sanŋke sí tashwògo ta.»

10 Maa Kile ꝑáare maa jwo: «Kafoonji Kile, mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka u Kilenji, mu à jwo mii á na mii u núru na kini i, na tasege e, na mu sí ꝑwò mii na.

11 Mu à kacɛnŋii ꝑyi mii á, maa ma ꝑwòmɛɛfente cyêe mii na, mii u ꝑye mu bilinanji ke, mà li ta mii mpyi a yaa ná lire e mɛ. Mii ninŋàrinji Laban yyére, tèni i mii à Zhuruden banji jyiile ke, yafyin mpyi mii cye e mɛ, fo kàbii kannna. Nka ninjaa, mii à na sùpyire ná na yatòore táa táa kuruyi shuunni.

12 Mii à mu ꝑáare maa na shwò na yyahafoonji Ezawu na, ꝑaha na ye mii na fyáge u aha ŋkwò mii ná na cyeebii ná na ꝑyilibii bò mɛ.

13 Kafoonji Kile, mu yabilinji u à jwo na mu sí ꝑwò mii á, si mii túluge ꝑyaha bà suumpe lwòhe nticyɛnŋi ꝑye mɛ, fo wà si n-jà ku tòro mɛ.»

14 Nye Yakuba á Kile ꝑáara a kwò ke, maa shwòn wani. Maa yà wwù u cyeyaayi i mà túugo u yyahafoonji Ezawu á mà ꝑyi bùꝑye.

15 Sikacyee ŋkwuu shuunni ná sikaperii benjaaga ná mpacyee ŋkwuu shuunni ná mpàpee benjaaga,

16 ná ꝑwòhòꝑcyee benjaaga ná ke ná yi ꝑyi, ná nùcyee beeshuunni ná nùꝑyahahii ke ná dùfaanꝑcyee benjaaga ná dùfaanmpɛe ke,

17 maa yire kan u báarapyiibii pi màra, pi puni ná pi mɛge yatonŋkuruyò. Maa yi jwo pi á: «Yii yaha na yyaha na, yii i laaga le le yatonŋkuruyi ná yiye shwòhò'e»

18 Maa yi jwo yatonŋkuruyi ninꝑcyiige foon'á: «Mii yyahafoonji Ezawu ká bɛ ná mu i, maa mu yíbe: «Taa mu si ke? Jofoo u báarapyi u ꝑye mu ye? Yatokuruŋke ku ŋke mu yyaha na ke, jofoo wogo ki ye?»

19 Maa u ꝑwò shwò: «Mu bilinanji Yakuba woge ki, u ꝑùŋufoonji Ezawu u bùꝑye u ꝑye u wi. Uru yabilinji mú sí ꝑye kántugo na ma.

20 Puru ninumpe Yakuba á jwo yatonŋkuruyi sanŋyi feebii ninŋin ninŋin á. Maa yi jwo pi á na pi aha ꝑcírí ná Ezawu i, pi i puru jwumpe ninumpe taha u á.

21 Maa nùr'a jwo pi á: «Yii yi jwo u á na u bilinanji Yakuba sí n-pa kántugo yyére.» Yakuba mpyi na yu uye funŋ'i: «Yatòore nte mii à yaha a kàre naye yyaha na ke, tire ká ŋkan u á, u funŋke sí ꝑiŋe. Lire e, wuu aha bá wuye ꝑya tèni ndemu i ke, lire kú n-jà u ꝑyi u mii bɛ ná funntange e.

Yakuba á zhi le ná Kile e

22 Nye *Yakuba á yire bùꝑyeyaayi yaha a kàre uye yyaha na ke, ka u yabilinji si ntɛɛn wani kuru canŋke numpilage e. Numpilag'á nò cyage e ke,

23-24 ka u u u cyeebii mú shuunniŋi ná u báarapyicyeebii shuunniŋi, ná u ꝑyilibii ke ná ninŋinŋi ꝑyi pi à Yabòki banji jyiile ná u cyeyaayi puni i.

25 Puru ꝑwòhò na, maa ntɛɛn uye ninŋin wani, ka nàŋi wà si mpa zhi le ná u e mà nò fo ꝑyèkwònge na.

26 Nàŋ'á pa li ꝑya na uru si n-jà Yakuba cyán mɛ, ka u u u bwòn dishige na, ka ku u ŋwòhògo.

27 Maa jwo Yakuba á: «Na yaha s'a ŋkèege, ꝑaha na ye ꝑyèg'á múgo.» Ka Yakuba si jwo: «Ná mu ꝑye a jwò le mii á mɛ, mii sí mu yaha mu u ŋkàre mà de!»

28 Ka u u jwo: «Di mu mege nyε ye?» Ka u u jwo: «Yakuba.»

29 Ka nàŋi si jwo: «Mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku sí n-pyi *Izirayeli, naha na ye mu à zhì le ná Kile e, mà bâra lire na, mu à sí ta sùpyire na*.»

30 Ka Yakuba si u pyi: «Mii na mu jáare, maa ma mege jwo na á.» Ka nàŋi si jwo: «Naha na mu na mii mege yibili ye?» U à yire jwo ke, maa jwó le Yakuba á.

31 Ka Yakuba si kuru cyage mege le Peniyeli†, maa jwo: «Mii yábilinji nyiigil'à Kile nya, lire na li wuuni mú i, mii à kwôro nyii na.»

32 Tèni i Yakuba à yîri Peniyeli i, mà banji *kwòn ke, lir'à canŋa nyiini ta li i fwore. Dishige njàŋi mpyi a u pyi u u sêgere tajaarege e.

33 Mà lwó kuru canŋke na, fo mà pa nò ninjaa na, Izirayeli shiinbii nyε na yatôgo dishige kapaanre tasogoge kyaare kyàa me, naha na ye kuru cyage kapaanre tasogoge e Kile à Yakuba bwòn.

33

Yakuba ná u yyahafoonji Ezawu à piye nùŋo bê

1 Nyε tēni i *Yakuba à pa nùŋke yîrig'a wii mà Ezawu nya u u u bēni ná nàmbaa ŋkwuu sicyεere ke, ka u u u pyilibii taa Leya ná Araseli, ná bárapyicyeebii shuunniŋi shwôhól'e.

2 Maa bárapyicyeebii yaha yyaha yyéere ná pi pyilibil'e, maa Leya ná u pyilibii taha pire na. Maa nta a Araseli ná Yusufu yaha pi puni kântugo.

3 Ka u yabilinji si ntôro pi yyaha na, maa ninjûre sín sín fo tooyi baashuunni, mà jwo u naar'a nò u yyahafoonji Ezawu na ke.

4 Ka Ezawu si fê a u nùŋo bê, maa u pur'a cû, maa u shéere. Ka pi mú shuunni si wá na myahii sùu funntange na.

5 Tēni i Ezawu à nùŋke yîrig'a cyeebii ná pyilibii nya ke, ka u u jwo: «Nte sùpyire ti nte mu fye e ke, mpirefee pi ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii, u nyε mu bilinanji ke, Kile à jwô mii na, maa pyilibii mpiimu kan mii á ke, pire pi.»

6 Ka bárapyicyeebii ná pi pyilibii si file maa ninjûre sín.

7 Ka Leya ná u pyilibii mú si file, maa ninjûre sín. Kântugo, ka Yusufu ná u nuŋi Araseli si file maa ninjûre sín.

8 Pi à kwò ke, ka Ezawu si Yakuba yîbe: «Ná yatokuruŋke e mu à pa ke, naha wogo ki ye?» Ka Yakuba si u jwô shwô: «Mii la nyε si ti kan na nùŋufoonj'a bà mii kyaa si mpyi si ntáan u á me.»

9 Ka Ezawu si jwo: «Mii còŋŋi, yatôgo ninjahara na nyε mii á mà kwò, tēen ná ma woore e.»

10 Ka Yakuba si jwo: «Mii na mu jáare, kampyi yog'à kwò mii ná mu shwôhól'e, maa ŋge bùnyenji shwô. Mu mii beŋkann'à jwô mu à jwo Kile u à mii nùŋo bê.

11 Mii na mu jáare maa ŋge bùnyenji shwô, naha na ye Kile à jwó le mii á sèl'e, yaaga kuu nyε mii na me.» Yakuba à pu jwo a waha amuni ke, ka Ezawu si nta a nyε uru bùnyenji na.

12 Puru jwôhò na, ka Ezawu si jwo: «Nyε wuu kuni lwó, wuu a si siŋcyan.»

13 Ka Yakuba si jwo: «Mii nùŋufoonji, nàŋkopyire karigil'à waha, mpàpyire mú na nyε mii á, nùnaare tà na ŋwôre. Wuu aha jani pée yi fânhe na, canŋa ninjin kanna, yatôre sí n-kwú.

* 32:29 Izirayeli jwôhe ku nyε Kile u nyε na cyi cwôonre † 32:31 Peniyeli jwôhe ku nyε Kile yyahe

14 Lire e, mii nùŋufooŋi, yaha ma bilinaŋi yyaha na. Mii sí raa ñkèege lùtaan na, yatòore kàntugo ná nàŋkopyire e, fo zà nò na nùŋufooŋi yyére Seyiri kùluni i.»

15 Ka Ezawu si jwo: «Lire tènì i, mii sí na sùpyire tà le ná mu i kuni i.» Ka Yakuba si jwo: «Mii nùŋufooŋi, nùŋo nyé lire na me, mii kyaa ká já a táan mu á mà kwò, lire kanni si mii tìn.»

16 Nyé kuru canŋke yabilinji, Ezawu à nùr'a kàre Seyiri kùluni i.

17 Ñka Yakuba nyé a ñen'a kàre Ezawu fye e me, maa ñkàre cyage kabere, maa бага faanra wani, maa kàcwògo yaa u yatòor'a. Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le Kacwògo.

18 Yakuba à fworò Mesopotami kini i, ka u nìncenŋe wuu si nò fo Sikemu kànhe e *Kana kìnì i. Ka u u u v àanŋke bayi kwòro kànhe yyaha yyére.

19 Cyage e u mpyi a u v àanŋke bayi kwòro ke, u à pa kuru cyage shwò Kyamòri shiinbil'á ná wyérefyinnji darashii ñkul'e. Kyamòri u mpyi Sikemu tunji.

20 Ka Yakuba si sàraga tawwùgo faanra wani, maa ku mege le Eli Elohe *Izirayeli*.

34

Sikemu à Yakuba pworonji Dina njini láha u na

1 Nyé Leya mpyi a pùceebileni ndemu si *Yakuba á, ná li mege nyé Dina ke, canŋka lire pùceebilin'a kàr'a sà fworò kuru kànhe pùcyepyire tà na*.

2 Tènì i Kyivi kùlunifoo, Kyamòri jyanji, Sikemu à Dina nya ke, ka u u u cyán a cù maa wwò ná u e. Amuni, Sikemu à Dina njini láha u na.

3 Nyé lir'à pyi ke, ka Yakuba pworonji Dina kani si ñòomò para Sikemu yyahe e, ka u u wá na u fòonŋi si u ta ndèŋe mpyi u cwo.

4 Li nyé a pa ñwò me, fo Sikemu à kàr'a sà yi jwo u tunji Amòri á, na u Dina cya a kan ur'á, uru u pyi u cwo.

5 Nyé ka Yakuba si mpa lógo na Sikemu à uru pworonji Dina njini láha u na. Lir'à Yakuba jyaabii ta sige e ná yatòore e, ka u u fyâha, u nyé a yaaga jwo me, fo tènì i pi à pa yîri sige e ke.

6 Nyé lire ñwòhò na, ka Kyamòri ná u jyanji Sikemu si ñkàre Yakuba yyére mà sà jwo ná u e.

7 Lir'à Yakuba jyaabii ta pi à pa mà yîri sige e, ka pi i puru jwumpe lógo, ka li i waha pi na sèl'e, ka pi lùgigii si yîri sèl'e, naha na ye Sikemu à kyaa pyi, ndemu *Izirayeli shiinbii na fún ke, u à wwò ná pi còonŋi Dina e fànhe e, kapyii sí bà me.

8 Ka Kyamòri si yi jwo Yakuba ná u jyaabil'á, na pi pworonji kyal'á táan uru jyanji Sikemu á, na ur'á pi ñáare pi u kan u á u pyi u cwo.

9 Maa nùr'a jwo pi á: «Yii wwòŋege le ná wuu e, yii sí raa yii pùceepyire kaan wuu á nàmbaga na, yii raa wuu wuubii lenji mú.

10 Yii sí n-kwòro naha ná wuu e. Kìni sí n-yaha yii á, ndemu ká yii táan ke, yii a lire pyi. Yii kwòro naha, yii raa si yii ñyii cyeyi puni i, yii ñŋke kà shwò yiy'á.»

11 Ka Sikemu mú si jwo Dina sìnɛebii ná pi tun'á: «Yii ñɛɛ, yii i nde ñŋkinŋi pyi na á sa! Yii aha yaaga maha yaaga ñáare mii á, mii sí kuru kan yii á.

* 33:20 kuru mege ñwòhe ku nyé Kile, Izirayeli u Kilenji * 34:1 Jwuŋkanni labere: lire pùceebilin'a yîri na lire kèege zà pùcyage kwàn kuru kànhe pùcyepyire shwòhòl'e.

1 Nye canjka Kile à jwo *Yakuba á: «Yîri, mà sà ntèen Beteli i. Mu aha nò wani, maa *sárayi tawwúgo faanra, mii, Kile á. Mii u à naye cyée mu na, mu nivèñi ma yyahawunji Ezawu yyaha na ke.»

2 Ka Yakuba si yi jwo u pyenge shiinbii ná u fyèjwəhəshiinbii pun'á: «Yii kacyanhigii puni yige yii shwəhə'e. Mesopotami kini yii à cyi ta. Yii yiye jyé a fíniñe, yii vaañyi yaberé le bə yii kyaa si mpyi si ntáan Kile á me.»

3 Naha na ye wuu sí n-kàre Beteli i, mii sí sárayi tawwúgo yaa Kile á wani, uru ngemu u à mii jaariyi lógo maa mii tège na kanhare tērigil'e, maa nkəwōro ná mii i na jaani i ke.»

4 Nye ka Yakuba shiinbii si pi kacyanhigii puni kan u á, ná pi sáraga fègempii. Ka Yakuba si wyige tūgo cibwəhe kà jwəh'i Sikemu taan maa yi le wani.

5 Lire kántugo, ka pi i nkàre. Ka Kile si kuru cyage kànyi shiinbii fūguro sèl'e. Pi sūpya nyé a jən'a taha Yakuba shiinbii fye e, si kàshi *kwōn pi na me.

6 Nye Yakuba ná u fyèjwəhəshiinbil'à kàre, mà sà nò Luzi i, kuru kàñhe mege mú na nyé Beteli, ku na nyé *Kana kini i.

7 Ka Yakuba si sárayi tawwúgo yaa wani, maa ku mege le *Eli Beteli, jaha na ye Kile à uye cyée uru na kuru cyage e tēni i uru mpyi na fi u yyahafoonji yyaha na ke*.

8 Nye lire tēni i, ceenji u mpyi a Erebeke byé ke, ur'à kwū. Ka pi i u tò Beteli taan, cige kà jwəh'i, kuru cige mege k'à pa le: «Meesuuni Cige».

9 Nye ka Kile si nūr'a uye cyée Yakuba na, maa jwó le u á, lir'à u ta u à yîri Mesopotami kini i.

10 Maa jwo u á: «Mu mege nyé Yakuba, nka mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku sí n-pyi *Izirayeli.» Lire pyinjanni na, Kile à Yakuba mege le Izirayeli.

11 Maa nūr'a jwo u á:

«Mii u nyé Kile Sinji Punifoo.

Mii sí pyii ninyahamii kan mu á,

sí mu pyi sūpyishinji wà tulyaga,

sūpyishi ninyahawa ná saanlii sí n-fworo mu tūluge e.

12 Kini mii à kan Ibirayima ná Ishaka á ke,

mii sí lire kini kan mu ná ma tūlug'á.»

13 Nye Kile à yîri cyage e u à jwo ná Yakuba e ke.

14 Ka Yakuba si kafaabwəhə yyéene kuru cyage e mà pyi funjcwogoyaaga, maa *erezen sinmpe pà pyi sáraga mà wu ku na, lire kántugo maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo.

15 Nye cyage Kile à jwo ná Yakuba e ke, ka u u kuru mege le Beteli.

Benzhama zinj ná Araseli kwūñi kani

16 Nye ka Yakuba ná u shiinbii si mpa yîri Beteli i na nkèege Efirata kàñhe kàmpañke na. Mà pi laage sanjke yaha ku nyé a tōon Efirata na me, ka Araseli laani si yîri, ka u zinj si waha sèl'e.

17 Mà u yaha u u laani yà, tēni i pyàñ'á pa li jwə cū na fwore ke, ka lashwonji si jwo u á: «Ma hà vyá me, mu à pūnambilini labere ta.»

18 Nye Araseli mpyi na kuro caa. Tēni i u múnaani mpyi na nko si fworo u e ke, ka u u pyàñi mege le Beni Oni* Nka kántugo, tufoon'á pa pyàñi mege le Benzhamá‡.

* 35:7 Eli Beteli mege jwəhe ku nyé Kilenji u à uye cyée Beteli i ke † 35:18 Beni Oni mege jwəho ku nyé: Pyàñi mii à ta yyefuge e ke ‡ 35:18 Benzhama mege jwəho ku nyé pyàñi u nyé mii kàñine cyege na ke, lire nyé me nò nyii cwo pyà

¹⁹ Nye kuru cyage e Araseli à kwû. Ka pi i u tò Efirata kânhe kuni na. Kuru kânhe mege k'à pa le Betilehemu.

²⁰ Ka Yakuba si kafaabwôho yyéne Araseli kwûnni juŋ'i. Ali niŋjaa kuru kafaage na nye wani na Araseli kwûnni cyêre.

Uruben à wwò ná u nubileni l'e

²¹ Ka *Yakuba si yîri wani mà kàre Migidali Ederi wòrokulo kânmpañke na, maa u vâanŋke bayi kwôro wani,

²² Mà Yakuba yaha kuru cyage e, Uruben à wwò ná u nubileni Bila e. Yakuba à pa yire cè ke, ka li i waha u na sèl'e.

Yakuba jyaabii meyi yi nye nje

*Yakuba pùnampyire na mpyi ke ná shuunni.

²³ Mpii u cwoŋi Leya à si ke, pire pi nye Uruben, jyafoonji niŋcyiinji, ná Simiyôn, ná Levi, ná *Zhuda, ná Isakari, ná Zabolôn.

²⁴ U cwoŋi Araseli wuubii pi mpyi Yusufu ná Benzhamá

²⁵ U cwoŋi Araseli u báarapyicwoŋi Bila wuubii pi mpyi Dan ná Nefitali.

²⁶ U cwoŋi Leya u báarapyicwoŋi Zilipa wuubii pi mpyi Gadi ná Asheri. Pire pi nye Yakuba jyaabii. Mesopotami kîni i pi à si.

Ishaka kwûŋi kani

²⁷ Nye *Yakuba à kâr'a sà nò Mamire cyage e, Kiriyati Ariba kânhe taan, cyage e u tulyage Ibirayima mpyi ke, ná u tunji Ishaka mú sí nye ke. Kuru kânhe ku nye Eburôn mú.

²⁸⁻²⁹ Nye Ishaka à pa nkû mà u shiŋi yaha yee nkû ná beecyere, ka u jyaabii Ezawu ná Yakuba si u tò. Ka u u sà bâra u tulyeyi na. U mpyi a lye fo mà lyege la kwò.

36

Ezawu tûluge

¹ Ezawu ná pi maha u yiri Edômu mú ke, u tûluge ku nye ŋke.

² Ezawu mpyi a u cyeebii lwó *Kana kîni pûcyaabii shwôhol'e. U cwoŋi wà mege na mpyi Ada, Kyiti shinŋi Elôn pworu u mpyi uru ŋge. Wà mege na mpyi Olibama, uru na mpyi Ana pworu, Ana yabilinji tunji u mpyi Zibeyôn. Zibeyôn na nye Kyivi shin.

³ Ezawu cwoŋi tanrawuŋi mege mpyi Basimati. Uru na mpyi Sumayila pworu, Nebayôti cœn u mpyi uru ŋge.

⁴ Ezawu cwoŋi Ada u à Elifazi si. Ka u cwoŋi Basimati si Ereweli si.

⁵ Ka u cwoŋi Olibama si Yeshi ná Yalamu, ná Kora si. Ezawu pùnampyire ti mpyi tire, Kana kîni i t'à si.

⁶ Nye canŋka Ezawu à yîri ná u cyeebii ná u pyiibii ná u shiinbii sanmpii puni i, ná u yatôre puni, ná yaaga maha yaaga u mpyi a ta Kana kîni i ke, maa nkàre kîni laber'e mà laaga tœn u cœnŋi *Yakuba na.

⁷ Pi cyeyaayi nyahaŋi kurugo pi mpyi si n-jà ntêen piye taan me. Kuru cyage mpyi a cyêre pi yatôre e.

⁸ Lire l' à pyi kaŋuŋo, ka Ezawu si nkâr'a sà ntêen Seyiri ŋaŋyi i. Ezawu mege kà mú ku nye Edômu.

⁹ Nye Ezawu u mpyi a tœn Seyiri ŋaŋyi i ke, uru u nye Edômu shiinbii tulyage. U tûluge ku nye ŋke.

10 U yabilinji jyaabii meyi yi nyε nje: Elifazi, u cwoŋi Ada jya u nyε ure, Reweli, u cwoŋi Basimati jya u nyε ure.

11 Elifazi yabilinji pyiibii pi nyε: Temani ná Omaru, ná Zefo, ná Gatamu, ná Kenazi.

12 Elifazi mpyi a bilicwoŋi ngemu lèŋe ná u mege nyε Timina ke, uru u à Amaleki si. Pire pi nyε Ezawu cwoŋi Ada nampyire.

13 Nyε Ezawu jyanji Erewele jyaabii pi mpyi Nakyati, Yeraki, Shama ná Miza.

Pire pi nyε Ezawu cwoŋi Basimati nampyire.

14 Ezawu cwoŋi wà mege na mpyi Olibama, Ana pworo u mpyi u wi, u tulyage ku nyε Zibeyon. Pùnampyire u à si Ezawu á ke, tire ti nyε Yeshi, ná Yalamu ná Kora.

15 Nyε tùluyi y'à fworu Ezawu e ke, yire yi nyε nje. U jyanji niŋcyiinji Elifazi u tùluyi yi nyε nje: Temana shiinbii ná Omaru wuubii ná Zefo wuubii ná Kenazi wuubii,

16 ná Kora wuubii, ná Gatamu wuubii, ná Amaleki wuubii. Pire puni pi à pyi Ezawu cwoŋi Ada u nampyire.

17 Ezawu jyanji Erewele u tùluyi yi mpyi a tēen Edomu kini i ke, yire yi nyε nje: Nakyati shiinbii ná Yeraki wuubii ná Shama wuubii ná Miza wuubii. Ezawu cwoŋi Basimati nampyire ti nyε tire.

18 Tùluyi y'à fworu Ezawu ná u cwoŋi Olibama e ke, yire yi nyε nje: Yeshi shiinbii ná Yalamu wuubii ná Kora wuubii. Olibama sí na mpyi Ana pworo.

19 Nyε yire tùluyi pun'à fworu Ezawu e, pire pi nyε Edomu shiinbii.

Edomu kɪnifeebii

20-21 Nyε Ezawu ná u jyaabil'à sà sùpyire ntemu ta Edomu kini i ke, pire pi mpyi Seyiri jyaabii. Seyiri sí mpyi Ōri tùluge shin. Nyε tùluyi y'à fworu Seyiri i ke, yire yi nyε nje: Lotan shiinbii, ná Shobali wuubii, ná Zibeyon wuubii, ná Ana wuubii, ná Dishan wuubii, ná Ezeri wuubii, ná Dishan wuubii.

22 Tùluyi y'à fworu Lotan e ke, yire yi nyε nje Ōri shiinbii ná Emanu wuubii. U cɪmpworocwoŋi mege na mpyi Timina.

23 Tùluyi y'à fworu Shobali i ke, yire yi nyε nje Alivan shiinbii ná Manakyati wuubii ná Ebali wuubii ná Shefo wuubii ná Onami wuubii.

24 Zibeyon jyaabii pi mpyi: Aya, ná Ana. Uru Ananji u à kàr'a sà fworu síwage e lùbilibii pìi na, pire mpyi na lùfwuge yige, mà u ta u u tunji Zibeyon dùfaanyi nàha.

25 Ana jyanji mege mpyi Dishan, u pworonji mege sí mpyi Olibama.

26 Tùluyi y'à fworu Dishan e ke, yire yi nyε nje Emadan shiinbii, ná Esibon wuubii, ná Yitiran wuubii, ná Keran wuubii.

27 Tùluyi y'à fworu Ezeri e ke, yire yi nyε nje: Bilan shiinbii, ná Zaavan wuubii, ná Akan wuubii.

28 Tùluyi y'à fworu Dishan e ke, yire yi nyε nje: Uzi shiinbii, ná Aran wuubii.

29 Nùŋufeebii pi à fworu Ōri tùluge e ke, pire pi nyε mpii: Lotan, ná Shobali, ná Zibeyon, ná Ana,

30 ná Dishan, Ezeri, ná Dishan. Pire pi à nùŋufente pyi Seyiri kini i.

Edomu kɪni saanbii

31 Saanbii pi à *saanre pyi Edomu kini i, mà *Izirayeli kini ta li saha ŋkwò a saanwa ta me, pire meyi yi nyε nje: uru saannji

32 niŋcyiinji u nyε Beyori jyanji Bela, u kàhe mege na mpyi Dinaba.

³³ Bela à kwû ke, ka Yeraki jyanji Yobabu si ntêen saanre tatêenge e, Bozura kànha shin u mpyi ure.

³⁴ Yobabu à pa ñkwû ke, ka Kwushamu si ntêen saanre tatêenge e. Uru mpyi na yîri Temani shiinbii kîni i.

³⁵ Kwushamu à pa ñkwû ke, ka Bedadi jyanji Kyadadi si ntêen u tatêenge e. Ur'à Madiyan shiinbii bò Mwabi kîni i. U kànhe mege na mpyi Aviti.

³⁶ Kyadadi à pa ñkwû ke, ka Samula si ntêen saanre e u tatêenge e. Uru mpyi na yîri Masireka e.

³⁷ Samula à pa ñkwû ke, ka Shawuli si ntêen saanre e u tatêenge e. Uru mpyi na yîri Ereboti kànhe e banj ñwoge na.

³⁸ Shawuli à pa ñkwû ke, ka Akibori jyanji Bala Kyanani sí ntêen saanre e u tatêenge e.

³⁹ Ur'à pa ñkwû ke, ka Kyadari si ntêen saanre tatêenge e. U kànhe mege na mpyi Pawu. U cwoŋi mege na mpyi Mahatabeli. Mahatabeli nunji u ñye Matiređi, Matiređi tunji u mpyi Mezahabu.

⁴⁰⁻⁴³ Ñye ñuñufeebii pi à fworó Ezawu pyiibil'e ke, pire meyi yi ñye ñje: Timina, ná Alíva, ná Yekyeti, ná Olibama, ná Ela, ná Píno, ná Kenazi, ná Temana, ná Mibizari, ná Magadiyeli, ná Iramu. Pire pi à ñuñufente pyi Edómu kîni i. Pi puni mpyi a têen pi mege kùligil'e. Ezawu u à pyi Edómu shiinbii tulyage.

37

Yusufu ñooyi

¹ Ñye Yakuba á têen *Kana kîni i. U tunji Ishaka mú mpyi a tæenle pyi wani.

² Yakuba tûluge tajiŋaŋi u ñye ñge.*

Mà Yusufu yaha yyee ke ná baashuunni na, u ná u sîñeebii, Bila jyaabii ná Zilipa wuubii, mpyi maha mpàabii ná sikyaabii náha sîñcyan. Yusufu mpyi maha mpaa pire kakuuyi yu pi tunji Yakuba á.

³ Ñye Yusufu kyaa li mpyi a táan Yakuba* á mà tòro u jyaabii sanmpii na, ñaha na ye u ñiñjyewunji u à Yusufu ta. Lire e, Yakuba mpyi a vaañntinmbwóho nisinaŋa jwool'a kan u á.

⁴ Yusufu yyahafeebil'à li ñya na pi tunj'à u kyaa táan uy'á mà tòro pire na ke, ka Yusufu kyaa si ntí'á pen pi á. Ali pi sàha mpyi na jwuñcenme yu ná u e me.

⁵ Canŋka, ka Yusufu si ñooŋo ñóó, maa kuru yyaha jwo u yyahafeebil'á, ka lire si là bàra pi shwòhŋi mpenŋi na.

⁶ U à yi jwo pi á «Yii na ñooŋe lógo!

⁷ Mii à ñóó mà wuu ñya keŋe e, wuu u sùmanji kwùun, marii u pwu kàmpahii. Ka mii u kàmpaani là si mpa yîr'a yyéŋe, ka yii wogigii si wá na ñcwo na búruli na yyéŋeli na mii wuuni kwùuli, mu à jwo cyi na mii wuuni pèŋe.»

⁸ Ka u yyahawuubii si jwo «Lire tēni i, mu na sōñŋi si ntēen wuu ñuñŋo na si mpyi wuu fānhafoo be?» Ka pi i là bàra pi shwòhŋi mpenŋi na, u ñooŋe kurugo.

⁹ Lire kántugo, Yusufu à nūr'a ñooŋe kabere ñóó, maa kuru mú yyaha jwo u yyahafeebil'á. U à jwo «Mii à ñooŋe kabere ñóó sahanjki, mii à canŋa ñyiini, ná yinje, ná wōrii ke ná ñiñkin ñya cyi à pa cyiye tíŋŋe mii taan.»

* **37:3** Yakuba mege kà mú ñye Izirayeli

10 Maa kuru ŋɔɔge yyaha jwo u tunji nyii na mú. Ka tufooni si yogo jwo u na, maa u pyi «Naha ŋɔɔɔ fiige mu à ŋɔɔ amɛ ye? Lire tɛni i ke, mu la ku nyɛ mii ná mu nuŋi ná mu siɲɛɛbii, wuu puni s'a niŋkure sínni mu taan kɛ?»

11 Nyɛ ka Yusufu nyiɲɛɛnni si jyɛ u yyahawuubil'e u ŋɔɔyi kurugo, ŋka u tunj'à puru jwumpe yaha uye funŋ'i, marii sɔnni pu na.

Yusufu yyahawuubil'à u pére

12 Nyɛ Yusufu yyahawuubil'à pa ŋkàre Sikɛmu kùluni i ná pi tunji yatɔɔre e zàa nâha.

13 Canŋka, Yusufu tunji Yakuba à u yyer'a tun, maa jwo u á «Mu yyahawuubil'à kàre ná yatɔɔre e Sikɛmu i, ta ma si ma tun pi yyére.» Ka Yusufu si u pyi «Ɔɔn.»

14 Ka u u jwo «Sà wíi, kampyi mu yyahawuubii ná yatɔɔre wá cùuŋɔ, maa mpa ná yyaha wwù kur'e.» Ka Yusufu si yíri Eburɔn bafage e u tunji taan mà kàre Sikɛmu kùluni i.

15 Ka nàŋi wà si sà bê ná u e sige e u u jaare na u yyahawuubii caa, ka u u u yíbe «Naha mu na jcaaa ye?»

16 Ka u u jwo «Mii na na yyahawuubii caa. Taa pi maha yatɔɔre nâha ke? Na pwɔhɔ, maa pi saha cyée na na.»

17 Ka nàŋi si jwo «Pi à yíri naha, mii à lógo pi jwɔ na, na pire na ŋkɛɛge Dotan e.»

Ka Yusufu si ŋkàre pi fye e mà sà pi ta wani kuru cyage e.

18 Ka u yyahawuubii si u nya tatɔɔnge e u u ma, maa jwɔ li na, na pi u bò.

19 Maa jwo piye shwɔhɔl'e «Wuu ŋɔɔyifoo nimpanji u ŋge!

20 Yii a wá, wuu u bò a cyán wyikuuŋke k'e, wuu u sà yi jwo na sige yaage kà k'à u bò a kyà. Wuu fyáha, wuu raa wíi u ŋɔɔyi ká bú já a pyi sɛe.»

21 Nyɛ pi puni niŋjyɛni, Urubɛn à u cɛɛnbii jwumpe lógo ke, ka u la si mpyi si Yusufu shwɔ pi na, maa jwo «Wuu àha u bò mɛ!

22 Yii àha jɛɛ sùpya bò mɛ! Yii u wà ŋke wyige e, naha sige e, yii àha kapii pyi u na mɛ.» Urubɛn à puru jwo, naha na ye u la mpyi si Yusufu yige pi kántugo, si nùru ná u e zà ŋkan pi tunj'à.

23 Nyɛ Yusufu à pa nɔ pi na ke, ka pi i vâanntinmbwɔhe nisinaŋke ðir'a wwù u na.

24 Maa u ŋɔɔŋ'a cyán wyige e, lwɔhe mpyi k'e mɛ.

25 Puru jwɔhɔ na, maa ntɛɛn na lyi.

Mà pi yaha njyɛni na, ka pi i mpa jùnyii yirig'a wíi mà Sumayila tùluge cwɔhɔmpii pii nimpamii nya ná jwɔhɔ kurunji mà yíri Galadi kùluni i, yire jwɔhɔnyii mpyi a tugo sínmpɛ nùgontaanwumpe ná látikolonji na, na ŋkɛɛge *Misira kɪni i.

26 Tɛni i Zhuda à pi nya ke, ka u u yi jwo u siɲɛɛbil'á «Wuu aha wuu cɔɔŋni bò maa li ŋwɔhɔ, naha lire sí jwɔ wuu na ye?»

27 Yii a wá, wuu u u pére mpɛ cwɔhɔmpil'á. Wuu àha u bò mɛ. Nka wuu li cɛ a jwo wuu cɔɔŋni wí, wuu wà wí.» Ka pi sanmpii si jɛɛ u jwumpe na.

28 Nyɛ pire Sumayila tùluge cwɔhɔmpil'á† nɔ wani ke, ka pi i Yusufu yige wyige e, mà pére pi á wyéɛfyinji darashii bejjaaga na. Ka pi i ŋkàre ná u e Misira kɪni i.

29 Nyɛ lire kántugo, Urubɛn à nùr'a pa wyige jwɔge na, na uru sí Yusufu yige. U à nɔ wani ke, ka u u fô Yusufu i wyige e. Ka u nàvunŋɔ wunji si u vâanntinŋke cù na jcwuun.

† 37:28 Sumayila shiinbii mege kà ku nyɛ Madiyan shiinbii mú.

³⁰ Maa nkàre u cɛɛnbii cyage e, maa yi jwo pi á «Ei! Pyàni sàha wá bèɛnɛke e mà de! Di mii sí nde kani pyi ye?»

³¹ Ka pi i Yusufu vâanntinmbwòhe lwó, maa sikapeni là bò, maa ku le kuru sishange e.

³² Puru njwòhò na, maa kuru vâanntinɛke tùugo pi tun'á maa yi jwo u á «Wuu à nke vâanntinɛke ta sige e, ku wíi, kampyi mu jyanj woge ki.»

³³ Ka *Yakuba si ku wíi mà ku ta u jyanj Yusufu woge ki. Maa jwo «Ei! mii jyanj vâanntinɛke ku nyɛ nke! Sige yaage ká k'á u cù maa u sulugo sulugo amɛ.»

³⁴ Ka nàvunɛke si Yakuba pyi u u u vâanntinɛke cwuun, maa kwùni vâanɛyi le, marii mɛɛ súu u jyanj kwùni na, canmpyaa nijyahagii funɛ'i.

³⁵ Ka u jyaabii ná u pworibii puni si mpa si u fòɔnɔ, nka u la nyɛ a mpyi wá si uru fòɔnɔ mɛ. U mpyi na nko «Mii sí n-kwòro mɛɛsuuni na fo sí n-kwù si nkàre kwùu kàna na, na jyanj fye e.» Maa nkòro mɛɛsuuni na.

³⁶ Nyɛ pire cwòhòmpil'á nò Misira kini i ke, ka pi i Yusufu pére Potifara á. Uru u mpyi Misira kini saanɛ Farɔn sòrolashiibii njufuonɛ.

38

Pyinkanni na lenkwucwoɛji Tamari à pyi maa pyà ta ke

¹ Nyɛ nyɛii karigii puni kántugo na, *Zhuda à yíri u sɛnɛɛbii taan mà sà ntɛɛn Adulamu kàhe shinɛji wá yyéɛ; uru mɛge na mpyi Kyira.

² Mà u yaha wani kuru cyage e, ka u u nyii yige *Kana kini pùcwoɛji wá kurugo maa uru lɛɛ nàmbaga na, uru pùcwoɛji mɛge na mpyi Shuwa.

³ Ka u u laa lwó maa si pùnambile, ka Zhuda si li mɛge le Èri.

⁴ Ka u u núr'a yyéɛ sahanɛki maa si pùnambile, maa lire mɛge le Ona.

⁵ Lire kántugo, ka u u núr'a yyéɛ, maa Ona tahare si pùnambile maa lire mɛge le Shela, lir'á Zhuda ta u à tɛɛn Kezibi kàhe e.

⁶ Nyɛ Zhuda jyanj nijcyiini Èri à pa nò cipɛɛre na ke, ka u u ceewe kan u á, uru ceeni mɛge mpyi Tamari.

⁷ Nka Èri mpyi shinɛpi Kafoonɛji Kile nyii na. Lire kurugo, u à u múnaani wwù u e, u nyɛ a já a shì ta mɛ.

⁸ Ka Zhuda si yi jwo Èri còɔnɛji Ona á: «Ma yyahafuonɛji cwonɛji lɛɛ zàbanngara na, bà mu si mpyi si pyi si u na, mu yyahawuɛji si mpyi ná tұлuge e mɛ.

⁹ Nka Ona mpyi a cè na uru ká pyà ta u na, kuru tұлuge si n-pyi uru wogo mɛ, lire e tère o tère u à wwó ná u e ke, ka u u li pyi, bà u si mpyi u àha pyà ta u na mɛ.

¹⁰ Nyɛ bà u à pyi u nyɛ a nɛɛ si pyi ta u na mɛ, ka lire si mpɛn Kafoonɛji Kile e, ka u u u múnaani wwù u e, uru mú nyɛ a já a shì ta mɛ.

¹¹ Ka Zhuda si yi jwo u napworonɛji Tamari á: «Ta sì ma tupyɛnge e, maa ntɛɛn wani lenkwucwògɔre e nò baa, fo mii jyanj sanɛji Shela ká lyɛ a nò cipɛɛre na. Zhuda à yire jwo, naha na ye u mpyi na fyáge Shela ká nkòwò nkòwù u yyahawuubii fiige mɛ, ka Tamari si nkàr'a sà ntɛɛn u tunj pyɛnge.

¹² Nyɛ canmpyal'á tòro ke, ka Zhuda cwonɛji si nkòwù, uru na mpyi Shuwa pworo. U à u cwonɛji kwùni yameɛni sú a kwò, ka u funɛke si níɛ tɛni ndemu i ke, ka u ná u cevoonɛji Kyira, Adulamu shinɛji si nkàre Tima e u mpàabii shire takwònge e.

¹³ Mà pi yaha pi sàha nkòwò a kuni lwó mɛ, ka wá si sà yire yyaha jwo Tamari á na u natunɛji wá na nko raa nkɛɛge Tima e, u mpàabii shire takwònge e.

¹⁴ Tèni i Tamari à yire lógo ke, ka u u u lenkwucwògɔre vâanɛyi wwù'a yaha, maa vâanɛke ká tɛg'a u njunke tò, maa uye sanɛji puni tò mú, maa nkàr'a sà

ntéen Enayimu kànhe tajyijwøge na, Tima kànhe kuni mpyi a tòro kuru kànhe funnke e. U à nò wani ke, maa uye pyi mu à jwo fworobacwo. Nyε Tamari à lire pyi, naha na ye Shela á pa lye a nò cipeεεε na, nka Zhuda nyε a u pyi u a uru lèñe mε.

15-16 Nyε Zhuda ninjàrin'á sà nò wani, maa u nya ke, ka u u wá na sònni na fworobacwoñi wà u nyε u wi, naha na ye u mpyi a yyahe tò ná väänñ'i, u mpyi a cè na uru napworoñi wi mε. Ka u u file u na, maa u pyi: «Ceewe, na pwòho, mu kyaa na naha mii na» ka Tamari si u natunji pyi: «Mii aha nyε mu ná, naha mu sí n-kan mii á ye?»

17 Ka u natunji si jwo: «Mu aha nyε, mii sí sika kan mu á.» Ka u napworoñi si jwo: «Mu à mii nya mii à nyε mu na, mu sí ma cyeyaage kà kan mii á, mà jwo sikanj u nò mii na ke.»

18 Ka Zhuda si jwo: «Na cyeyaage nkire mii sí n-kan mu á ye?» Ka ceenji si u jwò shwò: «Mu mεge tafyer'á sémε yaage nkemu na ke, ná ku mεεε, ná kàbiini li nde mu cye e ke. Ka Zhuda si yire puni kan u napworoñ'á, maa sà wwò ná u e, ka u u laa lwò.»

19 Lire kántugo, ka napworoñi si yíri kuru cyage e maa nkàre u tupyenge e. Väänñyi yi mpyi u na ke, maa yire wwùl'a yaha, maa núr'a u lenkwucwøgare väänñyi lwò a le sahanji.

20 Nyε lire jwòho na, ka Zhuda si uru sikanji kan u cevoonji, Adulamu shinj'á, u sà nkan ceenj'á, u u uru cyeyaayi shwò, u à ma. Nka uru nyε a sà ceenji cya a nya mε.

21 Maa kuru cyage shiinbii yíbe: «Fworobaacwoñi u mpyi naha ke, taa u nyε ke? U mpyi naha kuni jwøge na.» Ka pi i u pyi: «Fworobaacwo nyε a tél'a pyi naha mà nya mε.»

22 Ka u u núr'a kàre Zhuda yyére, maa yi jwo u á: «Mii nyε a jà a u cya a nya mε. Mpii mii à ta wani kuru cyage e ke, pir'á jwo na fworobacwo sàha ntél'a pyi wani mε.»

23 Ka Zhuda si jwo: «Ceenji u kwòro ná y'e ke! Wuu àha silege cya njaha wuye junj'i mε, mii nò, mii kòn'á sika tùugo u á. Mu aha mpyi mu nyε a u nya mε, y'á kwò.»

24 Nyε yinyi taanre tatòroge e, ka pi i sà yi jwo Zhuda á, na u napworoñi Tamari, na u à pyi fworobacwo, na u laa wu bá u nyε. Ka Zhuda si jwo: «Yii u yige kànha kántugo, yii i u hò, yii u súugo!»

25 Tèni i pi à jwo na pi sí raa u cwòre ke, ka u u wà tun u natunj'á, maa jwo: «Nànji ngeemu u à laani tège mii na ke, uru mεge tafyer'nyε yaage nkemu na ke, ná ku mεεε ná u kàbiini yi nyε nje, yi kàanmucya kampyi mu à yifoonji cè.»

26 Ka Zhuda si ntéen li taan na uru wuyo yi, maa jwo na nge ceenj'á tànga ta uru na. U à nde kani pyi uru na, naha na ye uru nyε a nyen'a u kan u jyanji, Shela á, zàbangara na mε.

Nyε mà láha lire tèni na, Zhuda saha nyε a sínni ná u e mε.

27 Ceenji tètigin'á pa nò ke, ka li i nta njamii laa li nyε u á.

28 Tèni i laan'á pa yíri ke, ka pyànji wà si cyεge yige, ka lashwoñi si ku cù, maa dizimεε nijnyaa pwò ku na, maa jwo na nge u nyε nijncyiñji.

29 Ka pyànji sí núr'a cyεge lèñe wani, ka shònwuñi si fworò, ka lashwoñi si jwo na u à kuni múgo, ka pi i uru mεge le Perezzi*.

30 Lire kántugo, ka u sanñi si sí, ná dizimεeni nijnyaani i cyεge na, ka pi i uru mεge le Yeraki.

* 38:29 Perezzi mεge jwòhe ku nyε kun'á múgo

39

Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii puni jùḡo na

1 Nyε pire Sumayila tùluge cwòhòmpil'á kàre ná Yusufu i *Misira e, maa u péré Potifara á, Faròn sòrolashiibii jùḡufeembwòh'á.

2 Mà u yaha u jùḡufooḡi Potifara pyenge e, ka Kafooḡi Kile si ḡkwòro ná u e, maa u karigii puni jwò u á.

3 Ka Potifara si mpa li jya na Kafooḡi Kile na jye ná Yusufu i, u àha cye le kyaa maha kyal'e ke, u maha lire jwò u cye e.

4 Ka Yusufu kyaa si ntàan u jùḡufooḡ'á fo u à u yaha u pyenge karigii jùḡo na, maa u cyeyaayi puni le u cye e.

5 Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii ná u cyeyaayi jùḡo na ke, ka Kafooḡi Kile si jwò le Potifara á, maa u pyenge ná u sige karigii puni jwò Yusufu cye kurugo.

6 Lire kurugo, ka Potifara si u karigii puni puni le Yusufu cye e. U sàha mpyi na bwùun u cyeyaage kà na sahaḡki mε, fo u yalyíre kanni.

Yusufu jùḡufooḡi cwòḡ'á jyii yige u kurugo

*Nyε Yusufu na mpyi nàḡjiiwe nisinaḡa, u lempe mpyi a jwò sèe sèl'e.

7 Canḡka, Yusufu jùḡufooḡi cwòḡ'á jyii yige Yusufu kurugo. Maa jwo «Sini ná mii i.»

8 Ka u u jcyé maa jwo u á «Ḣhò dε! Mii jùḡufooḡi sàha jye na cye leni kyal'e pyenge e mε. U à u cyeyaayi puni le mii cye e.

9 Mii ná uru mú à pyi ninḡin ḡke pyenge e. U jye a mii sige kyaa na mε, fo muye ninḡin, jaha na ye mu u jye u cwòḡi. Di mii sí jεε lire kapiini fiige pyi n-jwo Kile na ye?»

10 Canḡa maha canḡa, ceenḡi mpyi maha Yusufu yiri, ḡka Yusufu jye a jεn'a sínni ná u e mε.

11 Nyε canḡka Yusufu à jyé bage e na báaraḡi pyi, lir'à pyenge shiinbii puni ta pi à fworo.

12 Ka ceenḡi si Yusufu cù v àanntinḡke na, maa jwo na u sínni ná ur'e. Ka Yusufu si uye dir'a shwò u na, maa u v àanntinḡke fwòr'a yaha u cye e, maa fê a fworo ntàani na.

13 Nyε ceenḡ'á Yusufu jya u à v àanntinḡke yaha u cye e, maa fworo ntàani na ke.

14 ka u u u pyenge shiinbii puni yyere, maa yi jwo pi á «Yii wíi, ná *Eburu nàḡi i mii poonḡ'á pa ke, u à pa mpa wuu pyenge meḡe kèεεe. U à pa mii fye e si jcwò mii na, ka mii i ḡkwúulo fánha na.

15 U à mii jya mii i ḡkwúuli ke, ka u u u v àanntinḡke wwúl'a yaha mii cye e, maa fê a fworo ntàani na.»

16 Nyε ka ceenḡi si ntéεn ná Yusufu v àanntinḡke e na u poonḡi sigili.

17 U poonḡ'á pa ke, ka u u jwo «Wíi, Eburu bilinanḡ'i mu à pa ke, u la mpyi si mii jjiini láha mii na.

18 Ka mii i ḡkwúulo, ka u u u v àanntinḡke yaha mii cye e, maa fê a fworo ntàani na.»

19 Nyε ceenḡ'á yire jwo Yusufu na ke, ka u poonḡi lùuni si yíri sèl'e.

20 Ka u u Yusufu cù a le kàsḡi i ná saannḡi kàsḡyjiibil'e. U à mò wani.

21 ḡka lire ná li wuuni mu i, Kafooḡi Kile à kwòro ná Yusufu i, maa jwò u na, ka Yusufu kyaa si ntàan kasubage jùḡufooḡ'á.

²² Ka uru si Yusufu yaha kàsujyibii puni jùŋŋo na, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Nye lire pyinjanni na, Yusufu mpyi na karigii puni yyaha cwɔɔnre kasubage e.

²³ Kasubage kàanmucyafoonj' à pa cyeyi láha karigii puni na, maa cyi kan Yusufu u u mpyi, naha na ye Kafoonji mpyi ná u e, marii u karigii puni jwɔge.

40

Yusufu à kàsujyibii pìi shuunni ŋɔyɔ jwɔhe jwo

¹ Nye jcyii karigii kàntugo, *Misira saanji Farɔn* yabyaare kanfeebii jùŋufoonji ná bwúurufwoobii jùŋufoonj' à kyaa pyi, ndemu lemɛ p' à pi Farɔn jyyii na ke.

² Ka u lùuni si yíri pire jùŋufeebii mú shuunniŋi taan.

³ Maa jwo na pi pi cú a le kàsuni i. Kuru kasubage na mpyi sòrolashiibii jùŋufembwɔhe pyenge e, Yusufu mpyi kàsuni ŋgemu i ke.

⁴ Sòrolashiibii jùŋufembwɔh' à pi lèŋe ná Yusufu i, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Yusufu u mpyi na pi karigii puni cwɔɔnre. Pi à tère pyi wani kasubage e.

⁵ Canŋka, mà pi yaha kasubage e, yabyaare kanfeebii jùŋufoonji ná bwúurufwɔɔbii jùŋufoonj' à ŋɔyɔ ŋɔɔ numpilage ninuge e. Pi shin maha shin ná u wogo, wà ná wà wogo jwɔhɔ jye ninjin mɛ.

⁶ Nye jyeɔɔge na, Yusufu à pa pi kàanmucya ke, ka u u pi yyahayi jya y' à tanha.

⁷ Ka u u pi yíbe: «Naha na yii yyahay' à tanha niŋjaa ye?»

⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à ŋɔyɔ ŋɔɔ, sùpya sí nàha naha ŋgemu u sí n-jà yi jwɔhe cè jwɔ wuu á mɛ.» Ka Yusufu si jwo «Yii jye a cè na Kile u sí n-jà ŋɔyɔ jwɔhe jwo mà? Yii yii ŋɔyɔ jwo na á.»

⁹ Ka saanji yabyaare kanfeebii jùŋufoonji si u u ŋɔɔge jwo Yusufu á na «Mii ŋɔɔge e, *εεεzen cige mii à jya naye yyaha na,

¹⁰ ŋkéŋyi taanre na mpyi ku na, ku mpyi a fyèn, maa se, yasεεre s' à nɔ.

¹¹ Farɔn lùbyaceni mpyi mii cye e, ka mii i εεεzenji nimpinji lwɔ a yùg' a le lùbyaceni i mà kan u á.»

¹² Ka Yusufu si jwo u á «Mu ŋɔɔge jwɔhe ku jye ŋke: cige ŋkéŋyi taanrenji jwɔhe ku jye canmpyaa taanre.

¹³ Canmpyaa taanrenji ká fùŋŋo, Farɔn sí mu yige kàsuni i si mu pèe si mu le ma báaranji niŋjyenji i. Mu sí raa yabyare kaan u á bà mu mpyi a fyánha na li pyi mɛ.

¹⁴ Nka mu aha fèεmɛ ta tɛni ndemu i ke, ma hà funŋɔ wwɔ na na mɛ, maa jwɔ na na, maa na kyaa jwo Farɔn á, bà u si mpyi si mii yige kàsuni i mɛ.

¹⁵ Naha kurugo ye pi à mii cú fàhɛ e mà yíri *Eburu shiinbii kɪni i mà kàre naha. Pi à mii le kàsuni i mà li ta mii jye a kapii pyi mɛ.»

¹⁶ Nye bwúurufwoobii jùŋufoonj' à li jya na Yusufu à u shèεfoonji ŋɔɔge jwɔhe jwo a táan u na ke, ka uru mú si jwo «Mii ŋɔɔge e, sàhagii taanre na mpyi mii a tugo jùŋke e, bwúuru na mpyi cyi e.

¹⁷ Sàhani li mpyi cyi puni niŋyinjì na ke, Farɔn jyyii bwúuruŋi shinjì puni na mpyi lire e. Nye ka saŋcyɛnre tà si mpaá uru bwúuruŋi jòore sàhani i mii jwɔh' i.»

¹⁸ Ka Yusufu si jwo «Mu ŋɔɔge jwɔhe ku jye ŋke. Sàhagii taanrenji mú na jye canmpyaa taanre.

* 40:1 Farɔn: kuru mege na mpyi pèene mege ŋkemu ku mpyi na leni Misira kɪni saanbii puni na ke

¹⁹ Canmpyaagii taanre ká fûnŋo, Faron sí mu yige kàsuni i si mu dùrugo cige k'e si mu bò. Saŋcyεenre sí n-pa a mu jòore.»

²⁰ Nyε canmpyaagii taanren'á fûnŋo ke, ka canmpyitanrewuuni si mpa bê Faron canzege canmbilini na. Kuru canŋke katáanni mege na, u à jyjy niŋyahawa shwòhò kîni shinbwoobii puni mεε na. Maa yabyare kanfeebii jùŋufoonŋi ná bwúurufwòobii jùŋufoonŋi yige kàsuni i, u kîni shiinbwoobii puni jyii na.

²¹ Maa yabyare yaafeebii jùŋufoonŋi le u báaranŋi niŋjyenŋi i, ka uru si wá na yabyaare kaan u á.

²² Nka u à bwúuruŋi yaafeebii jùŋufoonŋi pwò cige e, mà tàanna ná Yusufu jwumpe e.

²³ Lire ná li wuuni mú i, mà lwó yabyaare kanfeebii jùŋufoonŋi'á fworo kàsuni i ke, u jye a sòŋŋ'a nò Yusufu na mε, u à funŋo wwò u na punò punò.

41

Yusufu à saanŋi Faron ŋòoyi jwòhò jwo

¹ Nyε yyee shuunni kántugo, ka Faron yabilinŋi si ŋòoge kà ŋòò. U à ŋòò mà uye jya Nili banŋi jwòge na.

² Maa niye nimbwoyo baashuunni nya, yi lem'á jwò sèl'e, y'á fworo lwòhe e, mà paa lyí banŋi jwòge na.

³ Maa niye niŋcwògòrò baashuunni nya, yi lem'á pi sèl'e, yire mú à fworo lwòhe e, niyi niŋcenŋyi baashuunniŋi kántugo, mà pa yyére yi taan banŋi jwòge na.

⁴ Ka niŋyi niŋcwògòre baashuunniŋi si niŋyi nimbwoyi baashuunniŋi kyà. Puru jwòhò na, ka Faron si jè ŋòompe na.

⁵ Nyε lire jwòhe na, ka u u núr'a ŋòoge kabere ŋòò. Maa sùmanchaya baashuunni nya y'á fworo sùmacige niŋkin na, yi puni pyàŋi mpyi a bùuŋo, u lemε mú s'á jwò.

⁶ Lire kántugo, ka sùmanchayi yabere baashuunni si fworo kuru sùmacige ninuge na, yire sùmanchayi mpyi a cyére cyére, síwage kafεεge mpyi a yi waha.

⁷ Nyε sùmanchayi y'á waha waha ke, yir'á sùmanchayi niŋcenŋyi lyí. Puru jwòhò na, ka Faron si jè mà li ta na ŋòogò ur'á ŋòò.

⁸ Nyε kuru nyèssòoge na, ka Faron funŋke si mpen, ka u u *Misira kîni céefeebii ná jcéfeebii puni yyere, maa u ŋòoyi yyahe jwo pi á, ŋka pi wà jye a jà a ku kà yyaha cè a jwo u á mε.

⁹ Lire tènì i ke, ka Faron yabyaare kanfeebii jùŋufoonŋi si puru jwumpe lógo, maa jwo u á «Ŋgurugonŋi u à mii ta ke, mii funŋ'á cwo uru na niŋjaa.»

¹⁰ Maa jwo «Canŋka, mu, Faron lùuni mpyi a yîri ma kîni shiinbwoobii pi taan. Mu mpyi a mii ná bwúurufwoobii jùŋufoonŋi cù lire tènì i, mà le sòrolashiibii jùŋufembwòhe kàsuni i.

¹¹ Mà wuu yaha wani, wuu mú shuunniŋ'á ŋòoyò ŋòò numpilage ninuge e, yi ŋòoyi jye a pyi niŋkin mε, yi jwòhe mú jye a pyi niŋkin mε.

¹² *Eburu nàŋjiinŋi wà u mpyi ná wuu e kàsuni i, sòrolashiibii jùŋufoonŋi báarapyinŋi wà u mpyi a fyánha a pyi u wi. Ur'á wuu à wuu ŋòoyi yyaha jwo, ka u u yi jwòhe cè a jwo u á.

¹³ Pyinŋanni na u à yi jwòhe jwo wuu á ke, y'á tòro li jwuŋkanni na. Mii à le na báaranŋi niŋjyenŋi i, ka bwúurufwoobii jùŋufoonŋi si mpwò cige e.»

14 Nye Faron à puru lógo ke, ka u u wà tun u sà Yusufu yyere. Ka pi i fyâl'a sà u yige kàsunji i, maa u jùñke ná u mahajwonji kùlu, maa vāanpyi yabere le u na, maa nkare ná u e Faron yyere.

15 Yusufu à nò wani ke, ka Faron si jwo u á «Mii à ñoogò ñóó, sùpya sí nyé a já a ku ñwòhe cè a jwo mii á mē. Mii s'á lógo na ñoogò ká jwo mu á, mu maha já a ku ñwòhe jwo.»

16 Ka Yusufu si jwo saanji'á «Sèenji na, Kile yabilinji u sí mu funjke níñe si mu ñoogò ñwòhe jwo mu á.»

17 Ka Faron si u pyi «Mii ñoogò e, mii à naye nya Nili banji ñwòge na.

18 Maa ñiye nimbwòyo baashuunni nya, yi lem'á ñwò sèl'e, y'á fworò lwòhe e mà pa a lyí banji ñwòge na.

19 Lire ñwòhe na maa ñiye niñcwògòrò baashuunni nya, yi lem'á pi sèl'e, y'á fworò lwòhe e. Misira kini puni i, mii nyé a yi ñiye lempe piñkanni fiige nya mē.

20 Nye ka ñiye niñcwògòyi si mpa nimbwòyi kyá.

21 Nka lire ná li wuuni mú i, l'á pyi mu à jwo yaaga nyé yi funjiyi i mē. Ka yi i ñkwòrò bà yi mpyi mē. Lire kántugo, mii à jè.

22 Nye mii à núr'a ñoogò kabere ñóó. Kur'e, mii à sùmançahaya baashuunni nya y'á fworò sùmacige niñkin na, yi puni pyañ'á bùñjò, u lemē mú s'á ñwò.

23 Sùmançahayi yabere baashuunn'á fworò yire kántugo, yi mpyi a cyère cyère, maa waha síwage kafèege cye kurugo.

24 Nye sùmançahayi y'á cyère ke, ka yire si niñceniñyi jò. Nye nje ñooyi mii à jwo na céfeebil'á, nka pi wà nyé a já a yi ñwòhe cè a jwo mē.»

25 Ka Yusufu si yi jwo Faron á «Ñooyi shuunniñyi mu à ñóó ke, yi nyé niñkin, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyèe mu na.

26 Ñiye niñceniñyi baashuunniñyi nyé yye baashuunni, sùmançahayi niñceniñyi baashuunniñyi mú nyé yye baashuunni. Yire puni na nyé ñoogò niñkin.

27 Ñiye niñcwògòyi baashuunniñyi (y'á fworò nje sanjiyi kántugo ke), yire nyé yye baashuunni katege. Sùmançahayi baashuunniñyi y'á cyère, kafèege s'á yi waha ke, yire mú na nyé yye baashuunni katege.

28 Bà mii à yi jwo mu Faron á numē mē, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyèe mu na.

29 Nye yyeegii baashuunniñyi cyi na ma ke, sùmanji sí ñwò Misira kini i sèe sèl'e.

30 Nka yyeegii cyiberii baashuunni sí n-pa kántugo, cyire nyé katege, li sí n-pyi fo sùpyire funjò sí n-wwò yyeegii baashuunniñyi sùmataani na. Katege sí kini puni kèege.

31 Katege piñkanni sí n-sii sùpyire funjò pyi ku wwò yyeegii nintòrogii sùmatani na.

32 Kampyi mu à nje ñooyi ñóonkanagii shuunni ñóó, lir'á li cyèe sèenji na, Kile kayaana li, li si mō si mpyi mē.

33 Nye numē, mu à yaa mu u wà cya, ñgemu nyé yákilifoo maa mpyi kacèñe ke, ma yaha Misira kini puni ñuñjò na.

34 Maa sùpyire tà tñe kini ñuñjò na ná u e, bà li si mpyi sùmanji ñgemu ká nta ke, uru u taa tatayi kanjuro, si taage niñkin yaha ñkère na, Misira kini puni yyeegii niñceniñkii baashuunniñyi funjke e mē.

35 Sùmanji ká ñwò yyeegii jcyiimu i ke, pi i wà bégel'a yaha mu, Faron mēge na, kanyi puni na, pi raa u káanmucaa.

36 Yyeegii baashuunniḡi katege ká nò Misira k̀ini na t̀eni ndemu i ke, s̀umaḡi u à b̀égel'a yaha ke, uru u sí n-t̀éḡe raa s̀ùpyire ḡwò caa. Lire ká mpyi, katege saha si k̀ini k̀éḡe me.»

Yusufu à pyi Misira k̀ini kacwànr̀oḡi niḡcyiḡi

37 Nyé ḡje Yusufu à jwo ke, yir' à táan Far̀on ná u k̀ini yyaha yyére shiḡnbil'á.

38 Ka Far̀on si jwo pi á «S̀ùpyanḡi ḡḡi u sí n-jà n-ta, Kile à yá kili niḡcḡḡe le ḡḡemu i ḡḡe nàḡi fiḡḡe ye?»

39 Maa jwo Yusufu á «Bà Kile à ḡcyii karigii cyéḡe mu na me, s̀ùpya saha si nta ḡḡemu u ḡye yá kilifoo, maa mpyi kac̀ḡḡe mà mu kwò me.»

40 Maa núr'a jwo: «Mii sí mu t̀ḡḡe na pyeḡḡe ná na k̀ini shiḡnbii ḡùḡò na. Mu aha ndemu jwo ke, lire pi sí n-pyi. Mii kanni u sí n-pyi mu ḡùḡò na *saanre tatéḡḡe kurugo.

41 Mii à *Misira k̀ini puni ḡùḡufente le mu cye e niḡjaa.»

42 U à puru jwo a kwò ke, maa u yabiliḡi fàḡhe kampefeḡḡi wwù mà le Yusufu kampeeni na, maa v̀aanḡcḡḡi le u na, maa s̀eḡḡ ḡk̀ḡḡcuro le u na.

43 Maa Yusufu d̀urugo sh̀oḡḡò wòtoro ḡḡḡ' i mà taha u yabiliḡi wuḡi fye e. S̀ùpyire tà na mpyi pi yyaha yyéḡe na ḡkwùuli, marii yu «Yabwòhe, yabwòhe na ma!» Nyé lire pyiḡkanni na, Far̀on à Misira k̀ini ḡùḡufente puni kan Yusufu á.

44 Maa jwo Yusufu á saḡanḡi «Mii u ḡye saanḡi Far̀on. ḡka s̀ùpya saha ḡye a yaa u kyaa pyi Misira k̀ini puni funḡke e na mu bà u à kuni kan urufoḡ'á mà ye.»

45 Maa Yusufu meḡe le Zafinati Panekya. Maa ceewe kan u á, ceḡḡi meḡe na mpyi Asanati. Ceḡḡi tuḡi meḡe mpyi Potifira, uru u mpyi ḡni k̀anhe s̀aragawwuḡi. Ka Yusufu si nt̀éḡḡ lire pyiḡkanni na Misira k̀ini puni ḡùḡò na.

46 U à báaranḡi s̀ii Misira saanḡi Far̀on á, mà u sh̀ḡi ta yeeḡ beḡjaaga ná ke. Puru ḡwòḡò na, u à yiri Far̀on taan, mà sà Misira k̀ini puni jaara.

47 Nyé yeeḡ baashuunni funḡ'i, s̀umaḡ'á ḡwò s̀èl'e.

48 Ka Yusufu si cyire yyeegii baashuunniḡi s̀umaḡi wà b̀éḡe mà yaha Misira k̀ini cyeyi puni i. U à k̀anḡa maha k̀anḡa wu b̀éḡe kuru k̀anḡe e uye kanna na.

49 S̀umaḡi u à bínni ke, uru mpyi a ḡyaha mu à jwo suumpe lwòḡe ḡwòḡe nticyeḡḡi fiḡḡe. Pi mpyi a li ḡwò cú na u peseli, ḡka pi à pa li ḡwò yyéḡḡe, ḡaha na ye u p̀éḡḡe mpyi na si n-jà n-cè me.

50 Nyé mà jwo katege t̀eni li nò ke, Yusufu mpyi a p̀unampyire shuunni si u cwḡḡi Asanati na, ḡni k̀anḡe s̀aragawwuḡi Potifira pworḡḡi u mpyi u wi.

51 Ka Yusufu si u jyanḡi niḡcyiḡi meḡe le Manase, ḡaha na ye Kile à uru funḡò wwò u yyefuge karigii puni na, ḡcyii cyi à u ta mà u yaha u tupyenge e ke*

52 Maa u jyanḡi sh̀onwuḡi meḡe le Efrayimu, ḡaha na ye ur'á kyaala k̀ini ndemu i ke, Kile à pyiḡbii kan ur'á lire k̀ini i†.

53 Nyé yyeegii baashuunniḡi s̀umaḡi u mpyi a ḡwò Misira k̀ini i ke, cyir'á pa ḡkwò.

54 Lire k̀antugo, bà Yusufu mpyi a yi jwo me, ka yyeegii baashuunniḡi katege si s̀ii. Katege mpyi k̀irigii sanḡkii puni i, ḡka yalyiḡe na mpyi Misira k̀ini cyeyi puni i.

* 41:51 Manase meḡe ḡwòḡe ku ḡye: «U à mii funḡke pyi k'á wwò.» † 41:52 Efrayimu meḡe ḡwòḡe ku ḡye: «U à p̀unampyire kan»

⁵⁵ Nye katege mú a pa nɔ Misira kɪni puni na tɛni ndemu i ke, sùpyir'a paa ŋkwúuli Farɔn taan na u yalyíre kan pir'á. Ka u u pi pyi «Yii a si Yusufu yyére, u àha ŋjemu jwo yii á ke, yii i lire pyi.»

⁵⁶ Kuru kateg'a cwo Misira kɪni puni na. Ka Yusufu si sùmaŋi tayahayi ɲwɔ múgo, marii u péreli Misira shiinbil'á, ɲaha na ye katege mpyi a pɛe sɛl'e kɪni i.

⁵⁷ Mà bàra lire na, katege mpyi a jyɛ díɲyɛŋi puni i. Ka sùpyire si wá na yíri kirigii puni i, na ma na sùmaŋi shuu Yusufu á, Misira kɪni i.

42

Yusufu yyahawuubil'à niŋkure sín u á Misira kɪni i

¹ Ka *Yakuba si mpa lógo na sùmaŋi na ntaa *Misira e. Ka u u yi jwo u jyaabil'á «Naha kurugo yii à tɛɛn naha na yiye wíi ye?»

² Mii à lógo na sùmaŋi na ntaa Misira e. Yii a si, yii sá wà shwɔ wani wuu á, bà wuu si mpyi si shwɔ katege na mɛ.»

³ Ka Yusufu yyahawuubii keŋi si yír'a kàr'a sà sùmaŋi wà shwɔ Misira e.

⁴ Nka Yakuba ɲye a Yusufu cɔɔŋŋi Benzhamá yaha u à kàre ná pi e mɛ, u mpyi na fyáge na kapii kà ŋkwɔ u ta wani mɛ.

⁵ Nye Yakuba jyaabii kanni bà pi mpyi na sùmaŋi shuu mɛ, ɲaha na ye katege mpyi a jyɛ *Kana kɪni puni i.

⁶ Lir'á ta Yusufu u ɲye Misira kɪni puni ɲuŋɔ na, uru u mpyi na sùmaŋi péreli sùpyir'á. Yusufu yyahawuubil'à pa nɔ wani ke, ka pi i niŋkure sín, maa yyahayi sɔgo u taan.

⁷ Yusufu à u yyahawuubii ɲya tɛni ndemu i ke, maa ntíl'a pi cɛ, ŋka u à uye yaha mu à jwo u ɲye a pi cɛ mɛ. Maa yu ná pi e, mu à jwo u lùun'a à yíri pi taan. Maa jwo «Taa yii à yíri ke?» Ka pi i u pyi «Wuu à yíri Kana kɪni i mpa sùma shwɔ naha.»

⁸ Yusufu mɛɛ mpyi a u yyahawuubii cɛ ke, ŋka pire mpyi a u cɛ mɛ.

⁹ Nɔɔyi Yusufu mpyi a ɲɔɔ u yyahawuubii kyaa na ke, ka u funŋke si ɲcwo yire na. Maa jwo pí á «Yii à pa mpa kɪni ŋwɔhɔ ŋgí, cyeyi yii sí n-jà n-tùn l'e ke, si yire cɛ.»

¹⁰ Ka u yyahawuubii si jwo «Wuu ɲùŋufooŋi, lire bà mɛ! Mu bilibil'á pa mpa sùma shwɔ kanna.

¹¹ Wuu puni ɲye tu niŋkin pyii. Sɛɛŋi wuu na yu. Wuu ɲye a pa mpa kɪni ŋwɔhɔ ŋgí mɛ.»

¹² Ka Yusufu si núr'a jwo «Sɛe bà mɛ! Yii à pa kɪni tawfíge e, cyeyi yii sí n-jà n-tùn ke, si yire cɛ.»

¹³ Ka pi i jwo «Wuu na ɲye mu bilii. Wuu na mpyi siŋɛɛ ke ná shuunni, wuu puni na ɲye tu niŋkin pyii, wuu à tɛɛn Kana kɪni i. Wuu puni kántugo wuŋi ɲye ná wuu tuŋi i pyɛŋge, wà niŋkin à pínni.»

¹⁴ Ka Yusufu si jwo «Nje mii à jwo ke, yire yi ɲye sɛɛŋi. Yii à pa mpa wuu kɪni ŋwɔhɔ ŋgí kanna.

¹⁵ Mii sí yii kàanmucya, ná yii puni nimbileni ɲye a pa mɛ, mii à kâa Farɔn mɛge na, yii sè n-yíri naha mɛ.

¹⁶ Yii wà niŋkin u nùru u a si yii cɔɔŋŋi fye e, u raa ma ná u e. Yii sanmpii sí n-kwɔro naha kàsŋi i. Mii sí yii jwumpe kàanmucya si ɲcɛ kampyi sɛe yii à jwo. Yii aha mpyi yii ɲye a lire pyi mɛ, lire tɛni i ke, mii à kâa Farɔn mɛge na, na yii à pa kɪni ŋwɔh'á wíi.»

¹⁷ Yusufu à yire jwo ke, maa pi le kàsŋi i canmpyaa taanre.

18 Canntanrawoge, ka u u jwo pi á «Numε, nde mii sí n-jwo yii á ke, yii aha lire pyi, lire tēni i ke, mii saha si yaage pyi yii na mε, ɲaha na ye mii na fyáge Kile na.

19 L'aha nta yii na sēenji yu, lire tēni i ke, yii wà niŋkin u tēen naha kàsunji i, yii sanmpii s'a si ná sùmanji i, yii sà ŋkan yii pyenge shiinbii katege wuubil'á.

20 Puru ɲwòhò na, yii ninúrubbii yii raa ma ná yii cōonŋi nimbileni i naha, lire ká mpyi, mii sí n-cè na yii à sèe jwo. Lire e, mii sí yii bò mε.» Ka u yyahawuubii si ntēen lire taan.

21 Ka pi i wá na yu piy'á «Sēenji na, wuu à kapii pyi wuu cōonŋi Yusufu na, u kyaaga wuŋ'á wuu ɲáare na wuu uru ɲùnaare ta, ŋka wuu ɲye a ɲεε mε. Lire kurugo, ŋke yyefuge pun'á wuu ta niŋjaa.»

22 Ka Uruben si jwumpe lwó maa jwo «Mii ná yi jwo yii á na wuu àha kapii pyi ŋge pyàŋi na mà? Yii ɲye a ɲen'a mii jwumpe lógo mε. Ku ke numε, kuru kyaage fwooni Kile na ntūni wuu na amε.»

23 ɲye pi ɲye a mpyi a cè na Yusufu na pire jwumpe nūru mε, ɲaha na ye wà u mpyi na Yusufu jwumpe kēenŋi pi á.

24 Yusufu à puru jwumpe lógo pi ɲwò na ke, ka u u yíri pi taan mà sà mεε sú. Maa núr'a pa jwo ná pi e. Lire kántugo, maa Simiyon cū pi ɲyii na, mà le kàsunji i.

25 Maa u báarapyiibii pyi na pi pi bərigii ɲi sùmanji na, pi i pi puni sùmanji lwɔore le pi bərigil'e, pi i pi kuni ɲjyŋi kan pi á. Ka báarapyiibii si li pyi amuni.

26 Ka pi i pi bərigii dūruugo dūfaanyi ɲun' i na ŋkēεge.

27 Pi à sà nɔ cyage k'e, lir'á numpilage ta k'á wwò, ka pi i shwòn wani. Ka pi wà niŋkin si u boni ɲwò múgo si yalyíre kan u dūfaanŋk'á, maa u sùmanji lwɔore ta wani.

28 Maa jwo pi sanmpil'á «Ei! pi naha mii sùmanji lwɔore nūruŋ'a le mii boni i, u we.» Pi sanmpil'á lire ɲya ke, ka li i mpen pi e. Ka pi i fyá fo na ɲcyéenni, maa jwo «ɲaha Kile à pyi wuu na amε ye?»

29 ɲye pi à pa nɔ pi tunji Yakuba yyére, Kana kɪni i ke, nde l'á pi ta ke, ka pi i lire puni jwo u á, maa jwo

30 «Misira ɲùŋufooŋi ɲye a jwo ná wuu e tɪcɛnme na mε. U à jwo na wuu à kār'a sà pire kɪni ŋwòhò ŋgí kanna.

31 Wuu à yi jwo na sēeshiin pi ɲye wuu, na wuu ɲye a pa mpa kɪni ŋwòhò ŋgí mε.

32 Wuu à yi jwo u á na wuu na mpyi sɪɲεε ke ná shuunni wuu tunji na, wà niŋkin sàha ɲye mε, wuu puni kántugo wunji na ɲye ná wuu tunji i, Kana kɪni i.

33 ɲye ka u u jwo «Kani li sí mii pyi mii u dá na yii na ɲye sēeshiin ke, lire li nde. Yii yii sɪɲεenji wà niŋkin yaha naha, yii sanmpii sí sùmanji lwó a sà ŋkan yii pyenge shiinbii katege wuubil'á.

34 Yii aha ŋkàre, yii núr'a pa ná yii puni kántugo wunji i naha mii yyére. Lire e, mii sí n-cè na yii ɲye a pa mpa kɪni ŋwòhò ŋgí mε, na yii na ɲye sēeshiin. Lire ká mpyi, mii sí yii sɪɲεenji yaha. Lire kántugo, yii sí n-jà raa si kɪni cyeyi puni i s'a perempe ná zhwoŋi pyi yiy'á.»

35 ɲye tēni i pi à pa sùmanji wwò pi bərigil'e ke, ka pi puni si pi wyérenji ta wani. Pi à u ɲya ke, ka pi ná pi tunji si fyá sée sèl'e.

36 Ka pi tunji Yakuba si jwo «Ei! yii sí mii pyi mii u pōon ná pyiibil'e de! Yusufu sàha ɲye mε, Simiyon mú sàha ɲye mε, ka yii la si núr'a pyi si Benzhamas shwò mii na la? ɲaha na yii à tire tugure puni tēge mii ɲun' i ye?»

³⁷ Ka Urubɛn si jwo tufoon'á «Mii aha mpyi mii ɲɲe a núr'a pa ná Benzhama e mu yyére mɛ, maa na jyaabii mú shuunni bò! Benzhama yaha na cye e, l'aha fworɔ cyaga maha cyag'e, mii sí núru n-pa ná u e mu yyére.»

³⁸ Ka Yakuba si jwo «Ŋho, mii jyanɲi si n-sii n-kàre ná yii e Misira e mɛ, ɲaha na ye u ná nge u ɲɲe jirini na ke, ur'á kwù, maa uye niŋkin yaha. Kyaa ká bú u kùshewunɲi ta, yii sí mii niŋjyenkwonɲi nàvunŋɔ wunɲi yaha mii u kàre kwùu kàha na.»

43

Yusufu yyahawuubil'à núru na ɲkèege Misira e ná Benzhama e.

¹ ɲɲe katege mpyi na nàare *Kana kɪni i.

² *Yakuba jyaabii mpyi a pa ná sùmanɲi ɲgemu i, mà yîri *Misira e ke, uru mpyi a kwò, ka Yakuba si yi jwo pi á «Yii núru, yii a sì Misira e, yii sà sùmanɲi wà cya.»

³ Ka u jyanɲi *Zhuda si u pyi «Misira nàŋ'à yi jwo a waha, na wuu aha mpyi wuu ɲɲe a núr'a shà ná wuu cɔɔnɲi i mɛ, na uru si wuu cumɔ lemɛ ɲwɔ mɛ.

⁴ Lire e, kampyi mu si ɲɛɛ wuu cɔɔnɲi yaha u kàre ná wuu e, wuu sí sà sùmanɲi shwɔ mpa mu á.

⁵ ɲka mu aha mpyi mu si ɲɛɛ u yaha u kàre ná wuu e mɛ, wuu si mɛ, ɲaha na ye nàŋ'à jwo na wuu cɔɔnɲi ká mpyi u ɲɲe ná wuu e mɛ, na uru si wuu cumɔ lemɛ pi.»

⁶ Ka tufoonɲi Yakuba si jwo «Yii à kapii pyi mii na de! Naha na yii à yi jwo nge nàŋ'à na cɔɔnfoonɲi wabere na ɲɲe yii á ye?»

⁷ Ka u pyilibii si u pyi «Nàŋi u à wuu yyahayi fwòhɔɔ ná yibiyi i, wuu ná wuu pyenge shiinbii kyaa na, u à jwo «Yii tunɲi na ɲɲe shì na la? Sɲɛɛɲi wabere na ɲɲe yii á la?» Ka wuu mú si u ɲwɔ shwɔ: «Ŋn.» Di wuu mpyi na sí n-jà n-cè, na u sí n-jwo, wuu a ma ná wuu cɔɔnɲi i ye?»

⁸ Ka Zhuda si jwo «Baba, pyàŋi yaha na cye e, u raa si ná wuu e, wuu yaha wuu yîri, wuu a sì, wuu sà yalyîre cya bà katege si mpyi k'àha wuu puni bò naha mɛ.

⁹ Mii sí n-yyére ná pyàŋi ɲùŋɔ karigil'e. Kyaa ká u ta, maa na yîbe. Mii aha mpyi mii ɲɲe a núr'a pa ná u e mu yyére mɛ, lire tɛni i, mii ɲcèege wuu u sí n-pyi tɛrigii puni i mu yyahe taan.

¹⁰ Kàmpyi wuu mpyi a cwùunɔ mɛ, numɛ mpyi a wuu ta wuu à tooyi shuunni pyi mà kwò.»

¹¹ Ka pi tunɲi Yakuba si jwo «Nye ná yii ɲkàriɲi sí naha pyi fànha, lire tɛni i, nde yii sí n-pyi. Yii wuu kɪni yacenyi yà le yii bɔrigil'e, yii a sì yii sà ɲkan Misira nàŋ'à: wyɛere tà ná nùguntanga yaayi yà ná sɛere tà, ná cire yasɛere tà mu à jwo pisitasi ná amandi woore tà.

¹² Yii yii wyérenɲi fiigii shuunni lwó, lire e wyérenɲi pi à le yii bɔrigil'e ke, yii núru ná u e, pi sí n-jà n-ta pi à wurugo.

¹³ ɲɲe yii yii cɔɔnɲi lwó, yii i núru yii a sì Misira nàŋi yyére.

¹⁴ Kile Sɲi Punifoo u yii ɲùnaare le nàŋi i, bà u si mpyi si yii sɲɛɛɲi sanɲi ná Benzhama yaha pi a ma mɛ. ɲka kampyi mii à yaa mii u pɔɔn ná pyilibil'e, lire tɛni i sí n-pɔɔn pi e.»

¹⁵ ɲɲe Yusufu yyahafeebil'à uru bùɲɲenɲi lwó, wyérenɲi i pi mpyi a yaa pi à ɲkèege ke, maa uru fiigii shuunni lwó. Ka pi ná Benzhama si yîri mà kàre Yusufu yyére Misira e.

16 Tèni i Yusufu à Benzhama nya ná pi e ke, ka u u jwo u báarapyiibii jùñufoonj'á «Mpii shiinbii lèñe pyenge e, maa yatáoge kà bò a shwáho, pi sí canñalyige lyí ná mii yabilinj i niñjaa.»

17 Ka nàñi si lire pyi. Maa nkàre ná pi e Yusufu pyenge e.

18 Yusufu yyahafeebil'á pi nya pi à kàre ná pire e Yusufu pyenge e ke, ka pi i fyá, maa jwo «Wyérenj i u à kwóro toñcyiige e wuu bərigil'e ke, mu sí n-ta lire kurugu, pi à pa ná wuu e naha ñke cyage e. sí wwò wuu na jicú mpyi pi bilii, si wuu dùfaanyi ta mú.»

19 Tire fyagare funñke e, pi à file Yusufu báarapyiibii jùñufoonj i na, pyenge jwáoge na, maa jwo ná u e.

20 Pi a jwo: «Yàkenj i yaha, wuu jùñufoonj i, wuu à tɛl'a pa sùma shwá naha.

21-22 Wuu sùmanj i shwáñcyiini na, wuu à nùr'a nò wuu tashwáonge e ke, wuu à bərigii múgo mà sùmanj i lwáore ta wani, uye jwá na. Wuu nyé a wyérenj i lefoonj i cè wuu bərigil'e mɛ. Numɛ wuu à nùru ná uru wyérenj i wuye cye e mpa ñkan. Wuu à pa ná wyérenj i waber'e mpa sùmanj i wà shwá.»

23 Ka báarapyiibii jùñufoonj i si jwo pi á «Tapege nyé mɛ, yii áha lire tɛge yiye funjə pɛn mɛ. Yii Kilenj i, yii tunj i u Kilenj i, uru u à uru wyérenj i yaha yii bərigil'e. Ná lire bà mɛ, sùmanj i lwáore yii à kan ke, ur'á nò mii na.» Nàñ'á puru jwo a kwò ke, maa mpa ná Simiyon e mà pa ñkan pi á.

24 Maa pi lèñe Yusufu bage e, maa lwáho kan pi à pi tooyi jyé, maa yalyíre kan pi dùfaanj i y'á.

25 Pi à pa ná bùnyenj i yaayi njemu i Yusufu mɛɛ na ke, ka pi i yire bégel'a yaha, na u sigili canvwuge na. Yi mpyi a jwo pi á na pi ná Yusufu sí n-pa lyí sñcyan u pyenge e.

26 Yusufu à pa tèni ndemu i ke, ka pi i yire yaayi kan u á, maa niñkure sín u taan, maa fwú kan u à sèl'e.

27 Ka Yusufu si pi yibe «Yii tunj i kyaa yii à jwo na u à lyé ke, u à cùñjə la? U saha na nyé nyii na la?»

28 Ka pi i u pyi «Mu bilinanj i u nyé wuu tunj i ke, u nyé nyii na, u à cùñjə.» Ka pi i nùr'a niñkure sín Yusufu taan, maa u shéere.

29 Tèni i Yusufu à u jirinwəgəñenj i Benzhama nya ke, maa jwo «Yii cəññj i kyaa yii à jwo ke, uru u nyé ñge la?» Ka pi i jwo «Uru wí.» Ka Yusufu si jwo Benzhama á «Mii yyanj i, Kile u jwó le ma á.»

30 Ka Benzhama nyanj i funntange si Yusufu ta fo mà mɛɛsuu tírige u funñ'i. Ka u u fyál'a jyé u baashənge e, maa mɛɛ sù.

31 Puru jwáho na, u à u yyahe jyé, maa fwo ro u baashənge e. Mɛɛsuuni lage saha mpyi u na, ñka u à jà a cù uye na. Maa jwo u báarapyiibil'á na pi a ma ná yalyíre e.

32 Ka pi i Yusufu njyinj i wwú uye kanni na, maa u sñɛɛbii wunj i wwú uye kanni na. Misira shiinbii pi mpyi ná pi e ke, maa pire wunj i wwú uye kanni na, naha na yɛ Misira shiinbii mpyi na jɛɛg'a lyí ná *Eburu shiinbil'e mɛ. Mà tàanna ná pi Kile kuni i, lire nyé a tí mɛ.

33 Ka pi i Yusufu sñɛɛbii tñe u yyaha na, lyéga lyéga, mà lwó niñyenyi na mà kàre nimbileni na. Ka pi kàkyañhala wuubii si wá na piye wí.

34 Yalyíre ti mpyi Yusufu taan ke, ka u u tire tà kan pi á. Maa pi sanmpii nàzhannj i fiigii kanñkuro kan Benzhama á. Ka pi i lyí maa bya, maa mùguro ná Yusufu i.

44

Yusufu à u yyahawuubii kàanmucya a wii sahanjki.

¹ Nye puru njwòhò na, Yusufu à yi jwo u báarapyiibii jùñufoonj'á «Mpii shiinbii borigii jii jii sùmanj na, pi fànhe sí n-jà ngemu na ke, uru kan pi á. Maa pi puni wyérenj taha taha sùmanj na pi borigil'e.

² Maa nta a mii wyérefyiinj fùñcwokwuuni le pi puni nimbileni boni i, u wyérenj jwun'i.» Nye bà Yusufu à yi jwo me, ka báarapyiibii jùñufoonj si li pyi amuni.

³ Nyèg'à múgo ke, ka pi i kuni kan *Yakuba jyaabil'á. Ka pi i pi tugure taha pi dùfaanyi jwun'i mà kàre.

⁴ Pi à fworò kànhe e ke, mà pi ta pi sàha ñkwò à laaga wwú me, ka Yusufu si u báarapyiibii jùñufoonj yyere, maa yi jwo u á na u yír'a taha pi fye e wahawaha, na u aha nò pi na, u u yi jwo pi á «Naha na yii à kacenni fwooni tò ná kapiini i ye?

⁵ Ta yii nyé a mii jùñufoonj fùñcwokwuuni lwó me, ná nde e u maha cèere pyi ke? Yii à kapii nimbwoo pyi amé de!»

⁶ Nye báarapyiibii jùñufoonj'á pi kòr'a ta ke, maa yi jwo pi á amuni.

⁷ Ka pi i u pyi «Wuu jùñufoonj, naha na mu na puru jwumpe shinj yu ye? Kile u wuu shwò lire kani shinj na.

⁸ Wyérenj wuu à nya wuu borigil'e ke, wuu nyé a yíri ná u e *Kana kinni i mà pa ñkan mu á mà? Di wuu sí n-pyi si wyérefyin, lire nyé me seen yu mu jùñufoonj bage e ye?

⁹ Nye nde fùñcwokwuuni ká nyé wuu shin maha shin jwun'i ke, yii urufoo bò, wuu sanmpii sí n-pyi yii bili.»

¹⁰ Ka báarapyiibii jùñufoonj si jwo «Nye nje yii à jwo ke, mii à jee, ñka fùñcwokwuuni ká nta shinj ngemu jwun'i ke, urufoo u sí n-pyi mii biliwe, yaaga si n-pyi yii sanmpii na me.»

¹¹ Ka pi puni si ntíl'a pi borigii tírige, maa cyi múgo.

¹² Ka báarapyiibii jùñufoonj si wá na borigii funjyi wii. Maa ku sii pi puni ninjyenj na, mà pa ñkwò nimbileni na. Ka fùñcwokwuuni si sà nta Benzhamà boni i.

¹³ L'à pyi amuni ke, ka li i tatéenge fô pi na fo pi na pi vaaantijyi cwuun. Maa núr'a pi tugure taha dùfaanyi na, maa nuru kànhe e.

Zhuda à Yusufu jáare Benzhamà kyaa na

¹⁴ Ka *Zhuda ná u sijnéebii si ñkàre Yusufu pyenge e, mà sà u ta wani sahanjki, maa ninjwure sín u taan maa u shéere.

¹⁵ Ka u u jwo pi á «Naha kafile yii à pyi amé ye? Yii nyé a cè na mii shinj maha kanjwòhòni jaa mà?»

¹⁶ Ka Zhuda si jwo «Wuu jùñufoonj, naha wuu sí n-jwo be? Jwumò sàha nyé wuu á me, di wuu sí wuye shwò n-jwo nde kani na ye? Kile à wuu njwòhò múgo wuu kapyiinjil'e. Numé, wuu mpii wuu à pyi wuu jùñufoonj bili, wuu ná nge u boni i fùñcwokwuun'à nya ke.»

¹⁷ Ka Yusufu si jwo: «Kile u na shwò nde kani shinj mpyinj na. Mii fùñcwokwuun'à nya ngemu u bor'e ke, uru kanni, u sí n-pyi mii biliwe. Yii sanmpii pi ke, yaaga nyé mii ná yii shwòhòl'e me. Yii a si yii tunj yyé.»

¹⁸ Ka Zhuda si file Yusufu na, maa yi jwo u á: «Mii jùñufoonj, maye sanja yaha, maa ma bilinanj yaha u jwo ná mu i. Ma hà lùuni yírigé na taan me. Seenj na, mu ná saanj Faròn tayírigé nyé ninjkin fànhe e.

19 Mii jùnjufuonji, wuu paŋcyiini naha, mu u ná wuu yíbe na wuu tunji saha na jye wani la? Na cɔɔnfooŋi wabere na jye wuu á la?

20 Ka wuu u mu pyi na wuu tunji na jye wani, u à lye, na wuu cɔɔnŋi wà na jye wani mú, wuu tun'á uru si, mà u ta u à lye sèl'e mà kwò. Yyahafoo ná mpyi uru nge cɔɔnŋ'á mú, ŋka ur'á kwù, pi shuunnŋi mpyi jirinwòɔŋɛɛ. Nye cɔɔnfooŋi kanni u jye wani nume, u kyal'à táan wuu tun'á sèl'e.

21 Mu à jwo na wuu a ma ná u e mu yyére, bà mu si mpyi si u jya me.

22 Ka wuu u mu pyi na pyàŋi si n-jà n-yíri u tunji taan me. Lire ká mpyi, tufoonji sí n-kwù.

23 Ka mu u jwo wuu á na, wuu cɔɔnŋi ká mpyi u jye a pa me, na mu saha si wuu cumu leme jwò me.

24 Tèni i wuu à núr'a kàre wuu tunji yyére ke, ka wuu u mu jwumpe ninjwumpe taha u á.

25 Canŋke wuu tun'á jwo na wuu núr'a pa sùmanji wà shwò ke,

26 wuu à yi jwo u á, na wuu si n-jà n-pa ná wuu cɔɔnŋi jye ná wuu e me, naha na ye *Misira nàŋ'á jwo na, wuu cɔɔnŋi ká mpyi u jye ná wuu e me, uru si wuu cumu leme jwò me.

27 Mu bilinanji, wuu tun'á jwo «Yii à cè na mii cwoŋi Araseli à pùnampyire shuunni si mii á,

28 ninŋin à wil'a fò, mii na sòŋŋi sige yaage kà ku si nta k'à uru cù.

29 Yii aha mpa nge lwó mú, yaaga ká u ta wani, yii sí mii ninjyekwòŋi yaha mii u kwù nàvunŋke e.»

30 Jye nume wuu aha núr'a kàre mu bilinanji, wuu tunji yyére, mà li ta pyàŋi u jye u karigii puni ke, uru jye ná wuu e me,

31 nàvunŋke sí u ninjyekwòŋi bò. Lire tèni i, wuu pi jye mu bilibii ke, wuu pi sí n-pyi lire jùŋke.

32 Mii jùnjufuonji, mii u à jwo na mii sí n-yyére ná pyàŋi jùŋo karigii puni i. Mii aha mpyi mii jye a nuru ná u e u tunji yyére me, lire tèni i, mii jɔcɛge wuu, u sí n-pyi tɛrigii puni i u yyahe taan.

33 Lire kurugo, mii jùnjufuonji, maye sanŋa yaha, maa na yaha si ŋkwôro naha pyàŋi cyaga, si mpyi mu biliwe, maa pyàŋi yaha u a si ná u yyahafeebil'e pyeŋge.

34 Di mii sí n-kàre n-jwo na tunji yyére mà li ta pyàŋi jye ná mii i mà ye? E! Mii si n-jà n-kàre zà na tunji kyaaga wunji jya me!»

45

Yusufu à uye cyéé u sɔŋɛbii na

1 Jye *Zhuda à kwò puru jwumpe na ke, Yusufu jye a jà a cù uye na sùpyire shwòhòl'e me, ka u u sèe maa jwo sùpyire puni ti fwooro bage e. Tèni i Yusufu à uye cyéé u sɔŋɛbii na ke, sùpyanji wabere mpyi ná pi e me.

2 Yusufu à mee sú, fo *Misira shiinbii pi mpyi ntaani na ke, pir'á u mee ni lógo, ka pure jwumpe si nò Farɔn pyeŋge.

3 Ka Yusufu si yi jwo u sɔŋɛbil'á «Mii u jye Yusufu! Mii tunji saha na jye shi na la?» ka pi i fyá fo pi jye a jà a u jwò shwò me.

4 Ka u u yi jwo pi á lùtaan na «Yii file na na.» Pi à file u na ke, ka u u jwo «Mii u jye yii sɔŋɛŋi Yusufu, nge yii à pére cwòhòmpil'á pi i ŋkɛge Misira e ke.

5 Yii wà jye a yaa u funŋke pen u u uye la wwu na yii à mii pére naha me. Kile u à mii tùugo naha yii yyaha na, bà mii si mpyi si sùpyire tà shwò kwùŋi na me.

⁶ Katege yee shuunni cyi nyε jcyii kɪni i. Nyε faaŋi saha sɪ n-jà n-pyi mε, sùmaŋi mú sɪ n-kwɔn mε, fo yee kanjuro ká ntòro sahaŋki

⁷ Kile u à mii tũugo yii yyaha na naha, bà yii tũluge si mpyi si ŋkwòro jũŋke na si nyaha mε.

⁸ Yii bà pi à mii tun naha mε, Kile yabilinji wi. U à mii tũŋe naha, maa mii pyi Farɔn kacwɔnrɔŋi niŋcyiinji, maa mii yaha u bage puni jũŋke na, maa mii pyi Misira kɪni puni jũŋufembwɔhe.

⁹ Nyε yii a fyáa, yii a sɪ mii tunj yyére, yii i sà yi jwo u á na u jyaŋi Yusufu à jwo na Kile à uru pyi Misira kɪni puni jũŋufoonji. Na u a fyáa, u a ma naha uru yyére.

¹⁰ Na u sí n-pa n-tèen uru taan Gozheni i, u ná u pyiibii ná u jampyi, ná u yatɔre ná u cyeyaayi puni.

¹¹ Na uru sí n-pa yalyíre kan u á, jaha na ye katege sí n-pyi yee kanjuro funj'i sahaŋki. U aha mpa naha u ná u pyenge shiinbii ná u yatɔre sɪ n-fò yaag'e mε.

¹² Yii yabilimpjii jyi wà li na, mii kàntugo wunji Benzhamaa yabilinji jyi nyε li na, na mii Yusufu u nyε na yu ná yii e.

¹³ Pèente ti nyε mii i naha Misira kɪni i ke, ná yii yabilimpjii mu à ndemu jya ke, yii a sɪ, yii sà li jwo mii tunj'á. Lire kàntugo, yii i nta, yii a ma ná na tunj i naha fwɔfwɔ.»

¹⁴ Nyε Yusufu à puru jwo ke, maa cyeyi míginε u cɔonji Benzhamaa yacige e maa mεε sù, ka Benzhamaa mú si u wuyi míginε Yusufu yacige e, maa mεε sù.

¹⁵ Ka Yusufu mεεsuwunji si u cyeyi míginε u yyahawuubii puni niŋkin niŋkin yacyi'e. Ka pi i nta a jwo ná u e.

Farɔn à Yakuba yyere na u pa ntèen Misira kɪni i

¹⁶ Nyε tɛni i Yusufu sɪŋɛbil'á mpaŋ'á nɔ Farɔn ná u kɪni yyaha yyére shiinbii na ke, ka lire si ntáan pi e.

¹⁷ Ka Farɔn si Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Yi jwo ma sɪŋɛbil'á na pi pi dùfaanyi tugo sùmaŋi na, pi nũru pi a sɪ *Kana kɪni i.

¹⁸ Na pi aha nɔ wani, pi pi tunj ná pi pyenge shiinbii puni lwɔ, pi a ma, pi pa ntèen naha na taan. Mii sí *Misira kɪni tacenŋke kà kan pi á. Pi sí n-pa a kɪni jyjɪŋi niŋcɛnŋi lyí.»

¹⁹ Maa jwo Yusufu á sahaŋki «Yi jwo ma sɪŋɛbil'á na mii à jwo pi shɔnyi wòtorobii pii lwɔ naha Misira e, pi i sà pi pyiibii ná pi cyeebii ná pi tunj lwɔ, pi a ma.

²⁰ Pi aha mpyi pi nyε a jà a pa ná yaayi y'e mε, lire kà pi funjɔ pɛn mε, jaha na ye Misira kɪni tacenyi puni niŋcɛnŋke ku sí n-kan pi á.»

²¹ Nyε Farɔn à ndemu jwo ke, ka *Yakuba jyaabii si lire pyi. Ka Yusufu si shɔnyi wòtorobii pii kan pi á, mà tàanna ná Farɔn jwumpe e. Maa jyjɪŋi wà kan pi á na pi a uru lyí kuni na.

²² Maa vɔanvɔnyɔ kan pi puni niŋkin niŋkinj'á, maa wyèrefyinjɪ darashii ŋkwuu taanre ná vɔanvɔnyɔ kanjuro kan Benzhamaa á.

²³ Maa dùfaanmpeeye ke tugo Misira jyjɪŋi niŋcɛnŋi na, maa dùfaancyaa ke tugo sùmapyanjɪ ná bwúuruŋi ná jyjɪŋi shinjɪ wabere na, pi i sà yire puni kan uru tunj'á, bà pi si mpyi pi aha ma, pi uru pyi kuni jyjɪŋi mε.

²⁴ Lire jwɔhɔ na, u à kuni kan u sɪŋɛbil'á na pi a sɪ. Maa jwo pi á «Yii àha ŋkwɔ ntũn kuni na mà de!»

²⁵ Ka pi i yiri Misira e, mà kàr'a sà nɔ Kana kɪni i, pi tunj Yakuba yyére.

26 Pi à nɔ ke, ka pi i yi jwo pi tun'á «Yusufu na wá shì na! Uru yabilingi u à tèn Misira kini jùṅṅ na.» Ka li i Yakuba p̄a maa u yákilingi wurugo fo u à fyâha fyiii, naha na ye u nyε a dá pi jwumpe na mε.

27 Nka jyafeebil'à pa a Yusufu jwumpe puni yu u á tèn ndemu i ke, shɔnyi wòtorobii Yusufu mpyi a yaha a pa u talwóge e, ka u u pire nya ke, ka u yákilingi si nta a tèn.

28 Maa jwo «Mii jyanji Yusufu na nyε shì na la? Mii saha nyε na yaaga caa mà tòro lire na mε. Mii k̄εge zà na jyiini t̄εε u na mà jwo mii u kwû ke.»

46

Yakuba kàreṅkanni Misira k̄ini i.

1 *Yakuba nin̄kàr̄ini *Misira e, u à kàre ná u cyeyaayi puni i. U à sà nɔ Berisheba e ke, maa sáraya wwû u tunj Ishaka u Kilenji á.

2 Ka Kile si uye cyêe u na kuru numpilage e, maa u yyere «Yakuba, Yakuba!» Ka u u jwo «Yo!»

3 Ka Kile si jwo «Mii u nyε Kile, mu tunj u Kilenji. Ma hà raa fyáge si ṅkàre Misira e mε, naha na ye mii sí mu t̄uluge nyaha wani kuru cyage e.

4 Mii, Kile yabilingi u sí n-kàre ná mu i Misira e, mii yabilingi mú u sí n-pa mu yige wani si n̄uru mpa naha. Yusufu yyéere, mu sí n-kwû, uru mú u sí mu nyiigi t̄ò.»

5 Nyε Yakuba à ȳiri Berisheba k̄anhe e. Farɔn mpyi a wòtorobii mpiimu yaha pi sà u lwó ke, ka u jyaabii si u l̄eṅε pire wòtorobil'e, ná pi cyeebii ná pi pȳiibii.

6 Maa pi yat̄ore mú lwó, ná yaayi puni pi mpyi a ta *Kana k̄ini i ke. Ka Yakuba ná u pyeṅge shiinbii puni si ṅkàre Misira e

7 Lire pȳiṅkanni na Yakuba à kàre Misira k̄ini i ná u pyeṅge shiinbii puni i: u jyaabii, ná u p̄uceribii, ná u ṅampyire.

Yakuba pyeṅge shiinbii meyi

8 Nyε *Yakuba pȳiibii ná u ṅampyire pi à kàre *Misira e ke, pire meyi yi nyε nje. U jyanji nin̄cyīiṅi mege ku nyε Uruben.

9 Uruben jyaabii pi mpyi, Kyan̄ki, Palu, Kyezir̄on, ná Karimi.

10 Simiȳon wuubii pi mpyi Yemuwoli, Yamini, Owadi, Yaken, Zokyari, Shawuli. *Kana shin u mpyi Shawuli nunji.

11 *Levi wuubii pi mpyi Gerish̄on, Kehati, M̄erari.

12 *Zhuda wuubii pi mpyi Eri, Ona, Shela, Per̄ezi, ná Yeraki. Nka Eri ná Ona mpyi a kwû Kana k̄ini i. Per̄esi u jyaabii pi mpyi Kyezir̄on ná Kyamuli.

13 Isakari wuubii pi mpyi Tola, Puva, Yobo ná Shimir̄on.

14 Zabol̄on wuubii pi mpyi Ser̄edi, El̄on, ná Yaleli.

15 Tire p̄unampyire Leya á si Yakuba á, mà pi yaha M̄esopotami k̄ini i, ná u pworonji Dina. Leya pȳiibii ná u ṅampyire na mpyi shiin beṅjaaga ná ke ná taanre.

16-18 Nyε bilicwonji Laban mpyi a kan u pworonji Leya á ke, uru mege mpyi Zilipa, u à Gadi ná Asheri si Yakuba á. Gadi jyaabii pi mpyi Sifȳon, Kyagi, Shuni, Ezib̄on, Eri, Aradi, ná Ar̄eli. Asheri wuubii pi mpyi Yimina, Yishiva, Yishiwi, Beriya ná pi p̄ucer̄eni Serakyi. Beriya wuubii pi mpyi Kȳeberi, ná Malikiȳeli. Zilipa pȳiibii ná ṅampyire mpyi shiin ke ná baani.

19 Yakuba cwonji Araseli u jyaabii mpyi Yusufu ná Benzhamā.

²⁰ Yusufu à jyaá shuunni ta Misira e, pire pi mpyi Manase ná Efrayimu. U cwonji Asanati, u à pire si u á. Asanati na mpyi Potifira pworonji wà. Potifera na mpyi Oni kànhe sáragawwuŋi wà.

²¹ Benzhamá jyaabii pi mpyi Bela, Bekeri, Ashibeli, Gera, Naamani, Eki, Ɔrɔshi, Mupimi, Kwupimi ná Aridi.

²² Araselì pyìibii ná jampyire mpyi shiin ke ná sicyεere.

²³⁻²⁵ Nyε bilicwonji Laban mpyi á kan u pworonji Araselì á, na u mege mpyi Bila ke, u à Dan ná Nefitali si Yakuba á. Dan jyaŋi u mpyi Kwushima. Nefitali jyaabii pi mpyi Yazeli, ná Guni, Yezeri, ná Shilemu. Zilipa pyìibii ná u jampyire na mpyi shiin baashuunni.

²⁶ Sùpyire t'à kàre Misira e ná Yakuba e ke, u yabilihji jyaabii ná u jampyire, pi puni mpyi shiin beetaanre ná baani. U napworibii nyε á tòro mε.

²⁷ Nyε jyaá shuunni mú à si Yusufu á Misira e, lire pyiŋkanni na, Yakuba ná u shiinbii pun'à bε shiin beetaanre ná ke na Misira e.

Yakuba ná u pyεnge shiinbil'à nɔ Misira e

²⁸ Nyε mà jwo *Yakuba u kuni lwó u a ŋkεεge *Misira kɪni i ke, u à *Zhuda yaha á kàre uye yyaha na, Yusufu yyére, u sà yi jwo u á na uru wá na ma Misira e, Gozheni kùluni i.

²⁹ Yusufu à yire lógo ke, ka u u shonge wòtoronji wà bégel'a kàr'a sà u tunji Yakuba jùŋɔ bε? Gozheni i. U à nɔ u tunji na ke, maa u cyeyi míginε u tunji yacige e, maa mεε sú sè'l'e.

³⁰ Ka Yakuba si jwo Yusufu á «Numε, mii méε ká ŋkwù, lire nyε á waha mii na mε, jaha na yε mii à mu jya á kwò, mà cè na mu saha na jyyε shì na.»

³¹ Ka Yusufu si yi jwo u sijnεebii ná u pyεnge shiinbii sanmpil'á «Mii sí sà yi jwo Farɔn á na mii sijnεebii ná mii tunji shiinbii pi mpyi *Kana kɪni i ke, na pi à pa.

³² Mii sí yi jwo u á na mii shiinbii na jyyε yatombyii, si yi jwo u á na yii à pa ná yii sikyaabii, ná yii mpàabii, ná yii niyi, ná yii cyeyaayi puni i.

³³ Farɔn ká yii ywere, maa yii yíbe «Jaha báara fiwe yii na mpyi yε?»

³⁴ yii yi jwo u á «Mu bilibii na yatɔre byí mà lwó pi nàŋkocyyεere e fo numε, wuu ná wuu tiibii pun'à lire pyi.» Lire ká mpyi, u sí yii yaha yii pi tɛen Gozheni kùluni i, jaha na yε mà tàanna ná pi Kile kuni i, Misira shiinbii nyε á yaa pi a wwúu kari i na ná yatombyii bil'e mε.»

47

Yusufu à u pyεnge shiinbii cyéε Farɔn na

¹⁻² Nyε Yusufu à kàre ná u sijnεebii pii kanjure e, maa sà yi jwo Farɔn á «Mii tunji ná mii sijnεebil'à yíri *Kana kɪni i mà pa, ná pi mpàabii, ná sikyaabii, ná niyi, ná pi cyeyaayi puni i. Pi nyε Gozheni kùluni i.» U à puru jwo á kwò ke, maa pire sijnεebii kanjurunji cyéε u na.

³ Ka Farɔn si pi yíbe «Báaranji ŋgire yii na mpyi yε?» Ka pi i u pyi: «Wuu jùŋufoonji, wuu na nyε yatombyii, wuu tiibii fiige.

⁴ Wuu à pa nàmpantεenre na mu kɪni i. Wuu wuuni i, yalyíre sàha nyε wuu yatɔr'á mε. Kateg'à pée Kana kɪni i. Wuu yaha wuu u ntɛen Gozheni kùluni i.»

⁵ Ka Farɔn si jwo Yusufu á «Nyε ná mu tunji ná mu sijnεebii s'à pa mu yyére,

6 *Misira kɪni li nde mu taan, ma tunji ná ma sɪjɛɛbii yaha kɪni tacɛnɲɪɪ puni nɪjɛɛnɲke e, Gozheni kùluni i. Mu aha pìi ta ma cɪnmpyibiil'e mpiimu pi à yatombiyiini cè sèl'e ke, maa pire yaha pi a mii yabilinji yatòore náha.»

7 Ka Yusufu si mpa ná u tunji *Yakuba e mà pa ɲcyêe Farɔn na. Ka Yakuba si jwó le Farɔn á.

8 Farɔn á Yakuba ɲya u à lyɛ ke, ka u u u yyeegii dání yíbe.

9 Ka Yakuba si u pyi: «Mii yyeɛ nkuu ná beɲjaaga ná ke u ɲyɛ nɪjɲyee, cyire mii à pyi ɲani na. Mii ɲyɛ a lyɛ sèl'e mɛ, mii tɪnɲi mú s'à waha, mii sí n-jà shì nintɔɔnwɔ ta, na tiibii fiige mɛ.»

10 U à puru jwo ke, maa jwó le Farɔn á sahanɲi, maa nta a kàre.

11 Ka Yusufu si cyage kà kan u tunji ná u sɪjɛɛbil'á bà Farɔn mpyi a yi jwo mɛ, u à kɪni tacɛnɲke kà kan pi á, Gozheni kùluni i.

12 Maa ɲjyi kan pi á mà tàanna ná sùpyire dání i.

Kateg'à nàara Misira e sahanɲi

13 Nyɛ ɲjyi yaaga sàha mpyi na ntaa *Misira kɪni puni i mɛ, katege mpyi a nàara sèl'e. Ka Misira ná *Kana kɪrigii sùpyire fànhe si ɲkwò fo mà cwɔgɔ katege cyɛ e.

14 Ka Yusufu si sùmanji péré pi á, maa cyire kɪrigii wyérenɲi puni shwɔ mà yaha náfuunji tamârage e Farɔn mɛɛ na.

15 Misira kɪni ná Kana kɪni wyérenɲ'à pa ɲkwò tɛni ndemu i ke, ka Misira shiinbii si mpa Yusufu yyére maa yi jwo u á «Yalyíre kan wuu á, ma hà wuu yaha katege ku bò mɛ. Wyére saha ɲyɛ a sù wuu á mɛ.»

16 Ka Yusufu si yi jwo pi á «Wyére ká mpyi u ɲyɛ yii á mɛ, yii pa yii yatòore fáa sùmanji na.»

17 Ka pi i wá na ma ná pi yatòore e yyeeni puni i Yusufu yyére. Ka u u wá na pi shɔnyi ná mpàabii ná sikyaabii ná nɪyi ná dùfaanyi fáre sùmanji na.

18 Lire yyeen'à pa ɲkwò ke, ka pi i mpa Yusufu yyére sahanɲi, maa yi jwo u á «Wuu ɲɪɲufoonji, wuu wyérenɲ'à kwò, wuu à pa ná wuu yatòore puni i mu yyére. Wuu si li ɲwòhɔ mu na mɛ, yaaga sàha ɲyɛ wuu pi kan mu á ná wuu yabilimpɪi ná wuu taare bà mɛ.

19 Ma hà ɲɛɛ wuu yaha wuu kwú ma taan mɛ, wuu taare kà ɲkwòro sùpyiibaa mɛ. Wuu ná wuu taare shwɔ, yalyíre kan wuu á. Wuu ná wuu taare si n-pyi Farɔn yahare e. Wuu la ɲyɛ sí ɲkwú si wuu taare yaha sùpyiibaa mɛ, sùma kan wuu á, wuu nùgo.

20 Ka Yusufu si Misira taare puni shwɔ Farɔn mege na, ɲaha na ye, kateg'à ta Misira shiinbil'e ke, ka pi i pi taare puni péré Farɔn á.

Lire pyɲkanni na taare pun'à pa mpyi Farɔn woro.

21 Ka Misira kɪni sùpyire puni si mpa mpyi Farɔn bilii, mà lwó kɪni ɲɪɲke kà na, ma sà fworo ku sanɲke na.

22 Taare t'à kwòro shwombaa ke, tir'à pyi sàragawwuubii woore. Farɔn mpyi a *saliyanji wà tɪɲɛ sàragawwuubii kurugo, nte u mpyi na ɲkaan pi á ke, tire mpyi a jà na pi ɲwɔ caa. Lire l'à pi ta pi ɲyɛ a pi taare péré mɛ.

23 Ka Yusufu si yi jwo sùpyir'á «Nyɛ numɛ, mii à yii ná yii taare shwɔ a kan Farɔn á nɪɲjaa. Mii sí sùmashɲi kan yii á yii nùgo.

24 Nka sùmakwòngii ká nɔ, yii sí sùmanji taa tataayi kanjuro, si taaga nɪɲkin kan Farɔn á. U sanɲi sí n-pyi shɲi, ná yii pyenge shiinbii ɲwɔlyɲi.

25 Ka pi i Yusufu pyi «Wuu ɲɪɲufoonji, mu à wuu shwɔ katege na. Nyɛ ná mu s'à lire kacenni nimbwoni pyi wuu á, wuu sí n-pyi Farɔn bilii.»

²⁶ Ka Yusufu si to le Misira kɪni i: «Nùŋgwòhò maha nùŋgwòhò, yii sí yii sùmanjɪ nintanjɪ t́aa tat́aayi kanjkuro si taaga ninjkin kan Farɔn á.» Uru tonjɪ nyɛ wani fo ninjaa. Sáragawwuubii u taare kanni t'á kwòro ti nyɛ a pyi Farɔn wooro mɛ.

²⁷ Nyɛ lire pyinjkanni na, *Iziráyeli shiinbil'à t́ɛɛn Gozheni kùluni i, Misira kɪni i. Ka pi cyeyaayi ná pi pyilibii si mpa nyaha.

²⁸ Lire kántugo, *Yakuba à yyeɛ kɛ ná baashuunni pyi Misira kɪni i. U shìŋjɪ yyeegii pun'à b́ɛ yyeɛ ŋkuu ná beeshuunni ná baashuunni na.

²⁹ U t́ɛɛkwùun'à nɔ ke, ka u u u jyanjɪ Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Kampyi mii kyal'à táan mu á, ma tàange ná ma jwómɛfente cyêe na na. Mii aha ŋkwù ma hà na tò Misira e mɛ, mii la nyɛ maa ma cyɛge le na cyiini jwòh'i, maa ŋkáa, na mu sì nyɛ mii tò Misira e mɛ.

³⁰ Mii aha ŋkwù, maa na buwuŋjɪ lwó a yige Misira kɪni i, mà sà ntò na tulyeyi tatonke e.» Ka Yusufu si jwo ur'à yi lógo, na uru sí li pyi, bà u à yi jwo mɛ.

³¹ Ka Yakuba si jwo «Lire t́eni i, mu sí n-káa mii á.» Ka Yusufu si ŋkáa. Lire kántugo, ka Yakuba si ninjkure sín u yasíninjke njòɔ yyére, maa Kile ṕɛɛ.

48

Yakuba à jwó le Yusufu jyaabil'á

¹ Lire kántugo, ka pi i mpa yi jwo Yusufu á, na u tunjɪ *Yakuba nyɛ a cùŋɔ mɛ. Ka Yusufu ná u jyaabii shuunniŋjɪ, Manase ná Efrayimu, si ŋkáre Yakuba taan.

² T́eni i y'à jwo Yakuba á na u jyanjɪ Yusufu wá na ma u yyére ke, ka u u ŋkárana a yír'a t́ɛɛn u yasíninjke na.

³ Yusufu à pa ke, ka u u yi jwo u á «Kile Siŋjɪ Punifol'à uye cyêe mii na Luzi kánhe e, *Kana kɪni i, maa jwó le mii á.

⁴ Maa jwo mii á «Mii sí pyi ninjahamii kan mu á, si mu shiinbii nyaha, si pi pyi sùpyishi ninyahawa, si nde kɪni kan mu t́ulug'á, li sí n-pyi pi wuu t́erigii puni i.»»

⁵ Maa núr'a yi jwo Yusufu á «P̀unampyire shuunniŋjɪ mu à ta naha *Misira kɪni i, mà mii ta mii sàha mpa mu yyére naha mɛ, Efrayimu ná Manase, pire sí n-pyi mii pyii, bà Uruben ná Simiyɔn nyɛ mɛ.

⁶ Ŋka pyilibii mu sí n-ta pire kántugo ke, pire sí n-pyi mu yabilinjɪ wuu. Pi sí pi nántan kóoge ta Efrayimu ná Manase cye kurugo.

⁷ Mii na lire pyi Araseli kurugo, jaha na yɛ mii ninjirinjɪ Mɛsopotami kɪni i, mu nunjɪ Araseli à kwù mii á Kana kɪni i, Efirata kánhe taan. Ka mii i u tò kuru cyage e Efirata kánhe kuni na.» (Efirata kánhe pi maha mpyi Betilehemu numɛ.)

⁸ Yakuba à Yusufu pyilibii nya ke, ka u u jwo «Mpii pi nyɛ mpii yɛ?»

⁹ Ka Yusufu si jwo «Kile à p̀unampyire shuunniŋjɪ ntemu kan mii á naha Misira e ke, tire ti.» Ka Yakuba si jwo «Maye sannja yaha, maa pi file na na, bà mii si mpyi si jwó le pi á mɛ.»

¹⁰ Nyɛ lyage mpyi a Yakuba nyinnyaani cyéɛɛɛ. U sàha mpyi na jaa na j́cúu mɛ. Ka Yusufu si u pyilibii file u na, ka u u pi lwó a taha u tooyi na, maa pi pur'a cù.

¹¹ Maa jwo Yusufu á «Mii mpyi a t́ɛɛn ná l'e na mii saha sí mu nya mɛ. Ŋka li le, Kile à li yaa mii à mu pyilibii yabilimpii nya.»

¹² Ka Yusufu si u pyilibii láha u tunjɪ tooyi na, maa ninjkure sín jinjke na u taan maa yyahe cyígile.

¹³ Lire kàntugo, maa u jyanji Efrayimu yaha u kàniŋe cyage na, maa Manase yaha u kàmene woge na. Maa file ná pi e u tunji na, maa Efrayimu yyérenje tufoonji kàmene na, maa Manase yyérenje u kàniŋke na.

¹⁴ Nka u tunji Yakuba à u cyeyi para a taha, maa u kàniŋe cyege taha Efrayimu jùŋke na, mà li ta uru u jye cœnfoonji, maa u kàmene taha yyahafoonji Manase woge na.

¹⁵ Maa jwó le Yusufu á maa jwo «Mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka, pir'à Kilenji ŋgemu pœe ke, uru u jwó le mpïi pyiibil'á.

Uru Kilenji jye ná mii i, mà lwó mii canzege na, mà pa bwòn nume na.

¹⁶ Kile Mélékēŋi u à mii shwó kawagii puni na ke,

Uru u jwó le mpïi pyiibil'á.

Mpii pyiibii pi mii mege pyi ku kwôro shi,

Mii tulyage Ibirayima ná mii tunji Ishaka mege kà mpîni me.

Pi tûluge ku jyahaha jùŋke na.»

¹⁷ Jye Yusufu à li jya na u tun'á u kàniŋe cyege taha cœnfoonji Efrayimu jùŋke na ke, ka li i mpēn u e, ka u u tufoonji kàniŋe cyege láha Efrayimu jùŋke na mà taha Manase woge na.

¹⁸ Maa jwo «Baba, mu à wurugo, ŋge u jye jyafoonji niŋcyiŋi ke, uru u jùŋke na mu mpyi a yaa mu u ma kàniŋe cyege taha.»

¹⁹ Nka tufoonji jye a jee me, maa jwo «Mii jyanji, mii à yi cè fo mà jwó. Manase u tûluge mú sí jyahaha n-pyi shiŋi wà. U sí n-pyi shinbwo, ŋka u kàntugo wuŋi sí n-pœe u na. U cœnŋi tûluge sí jyahaha n-pyi shi niŋyahawa.»

²⁰ Ka Yakuba si jwó le pi á kuru canŋke, maa jwo «*Izrayeli shiinbii sí raa jwóni leni ná yii mege e. Pi sí n-pa a ŋko «Kile u jwó le yii á, bà u à u le Efrayimu ná Manase á me.»» Lire pyiŋkanni na, Yakuba à Efrayimu yaha Manase yyaha na.

²¹ Lire jwóhó na, ka u u yi jwo Yusufu á «Mii à na tashàge byanhara, ŋka Kile sí n-pyi ná yii e. U sí yii pyi yii núru yii tulyeyi kini i, Kana kini i.

²² Mà bàra lire na, mii sí mu kœge jyahaha n-tôro mu siŋeēbii sanmpii woge taan. Mii sí Sikemu kûluni kan mu á. Mii à kuru shwó Amôri shiinbii na, ná na kâshikwônŋwœni ná sintaage e.

49

Yakuba à nûmpaŋŋa jwumpe jwo mà yyaha tí ná u pyiibil'e

¹ Lire kàntugo, ka *Yakuba si u jyaabii yyere maa jwo: «Yii a ma, yii i mpa bínni na taan, karigii nimpaŋkii cyi sí nœ yii na ke, mii sí cyire jwo yii á.

² Yakuba jyaabii, yii a ma yii i mpa bínni, yii lógo yii tunji *Izrayeli* jwó na.

³ Uruben, mu u jye mii jyanji niŋcyiŋi,

Mu u jye mii nànte yaage, mii à mu si mà mii ta nàŋjiwe.

Pœente mu à ta ke, tir'a fànha tò mu siŋeēbii sanmpii woore na.

Fànhe ku jye mu i ke, kur'à jyahaha mu siŋeēbii sanmpii woge na.

⁴ Nka mu na jye mu à jwo lwóhó ŋkemu k'à dùgo jî a fwooro na fwu ke, mu tēnm'á pēn.

Mu à dùgo ma tunji yasínŋŋke jūŋ'i, maa wwó ná ma tunji cwōŋi w'e.

Lire kurugo, mu saha si yyaha yyerenji ta me

* 49:2 Yakuba mege kà ku jye Izrayeli

5 Simiyɔn ná *Levi kapyiŋkii nyɛ niŋkin,
pi maha pi kàshikwɔŋŋwɔhɔgii lwúu marii kakaare pyi.

6 Mii nyɛ a sɪi ná pi e pi ŋgwɔŋi i mɛ

Pi kapyiŋkii mú sɪi nyɛ a táan mii á mɛ

Naha kurugo yɛ má pi lùyiriwuubii yaha, pi à sùpyire tà bò, pi pege kurugo.

Mà pi yaha bàhage na, pi à nùpyahii cyi sirakapanya *kwɔn.

7 Mii à pi láŋa pi lùyirini kurugo, naha na yɛ lùyirini l'á pi wà lire kapiini mpyiŋi na.

Mii à pi láŋa pi lùyirintoroni kurugo, naha na yɛ lùyirintoroni l'á pi wà lire kapiini mpyiŋi na

Mii sɪi pi tùluyi pyi yi láha yiye na Izirayeli kini i,

Yi sɪi n-tɛɛn n-tɛɛn yiye Yakuba kini† puni yyaha kurugo.

8 *Zhuda, mu sɪŋɛɛbii sɪi raa mu pɛre,

mu sɪi ma cyɛge taha ma zàmpɛɛnbii kɔŋɛkwuunni na,

mu sɪŋɛɛbii sɪi raa niŋkure sɪnni mu á.

9 Mii jyanj, Zhuda, mu na nyɛ mu à jwo cànraga

ku maha sà naare maa sige yaare tà cú a kyá,

maa nùr'a pa sɪnni, maa tooyi sànhana.

Mà ku yaha tasínage e, joofo u sɪi nyɛ n-jwo na uru sɪi ku kàrɔ n-yírige yɛ?

10 *Saandre kàbiini sɪi n-fworo Zhuda pyɛnge e mɛ,

nùŋufente kàbiini sɪi n-kwɔro u tùluge cyɛ e,

*supyishiŋi sanŋi sɪi raa làampurŋi kaan u á,

sɪi ŋkúu u á.

11 Zhuda, mu *ɛɛɛɛn cikɔɔge sɪi n-wɔ sɛɛ sɛl'e,

fo si mpyi mu mɛɛ ká dùfaanŋke pɔw k'e, lire sɪi yaaga kɛɛge mɛ.

Mu sɪi raa ma vàanntinŋke jyí ɛɛɛɛnŋi lwɔh'e

s'a ma vàanntinmbwɔhe jyí ɛɛɛɛnŋi sinmpe e.

12 Mu nyiigii sɪi raa ní ɛɛɛɛnŋi lwɔhe cyɛ kurugo,

nùjirimpe sɪi mu nkyanhagii pyi cyi finiŋɛ.

13 Zabalɔn tatɛɛnge sɪi n-pyi suumpe lwɔhe n-wɔge na,

batoo nimbwoo sɪi raa yyereli kuru cyage e,

mu kini sɪi n-kàre sà nɔ fo Sidɔn kànha na.

14 Isakari fành'a à nyaha dùfaanŋa fiige,

u tatɛɛng'à bɛ yatɔɔre tabyige na,

15 u à tatɛɛnge nya k'à n-wɔ,

kini mú s'á táan ke,

ka u u wá na báaranj niŋganj pyi

mu à jwo biliwe.

16 Dan sɪi u kini shiinbii shwɔ u zàmpɛɛnbii na,

Izirayeli tùluyi sanŋyi fiige.

17 U na nyɛ mu à jwo wwɔ ŋgemu u à sɪnni kuni i ke,

mu à jwo màcwɔn kɔŋcwɔre e,

u maha shɔnyi nɔni tooyi na, shɔndugubil'a sɪi wá na n-wɔ.

† 49:7 Yakuba kini ná Izirayeli kini nyɛ niŋkin

18 Kafoonŋi Kile, mii à tɛɛn ná l'e na mu sí mii shwɔ.

19 Gadi wi ke, kakuumpyiibii pii sí n-pa n-cwo u na, si u tun.
Ŋka u sí pi kɔrɔ n-caala.

20 Asheri wi ke, yafaayi sí raa ŋwɔge u kɪni i.
Saanbii ŋjyɪŋi niŋcɛnŋi sí raa ntaa l'e.

21 Nɛfitali na ŋyɛ mu à jwo cɛŋɛ, ŋkemu ku ŋyɛ kuy'á ke, ku maha cɛmpyire
nisinante sini.

22 Yusufu fành'á ŋyaha mu à jwo sige dùfaanŋa ku ŋyɛ lwɔhɔ ŋwɔ na;
mu à jwo sige dùfaanmbile kafaawaga ŋun'í.

23 Sintaayifeebil'á taha u fye e,
maa u ŋwɔ ná tãanbil'e, maa u kãnha sèl'e.

24 Ŋka u sintaag'á kwɔro u cye e,
Yakuba u Kilenŋi Siŋifol'á fãnha kan u cyey'á.
Uru Kilenŋi u ŋyɛ Izirayeli kãanmucyafoonŋi,
uru mú u ŋyɛ Izirayeli taŋwɔhɔge.

25 Mu tunŋi u Kilenŋi u sí mu tɛge,
Kile Siŋi Punifoo u sí jwó le mu á,
si niŋyiŋi zãnhe kan mu á,
si jwó le mu á,
si niŋke lùbilibii kan mu á,
si mu pyilibii pyi pi ŋyaha;
si mu yatɔre pyi ti púgo.

26 Jwóobii Kile à le mu tun'á ke,
pir'á fãnha tò ŋanyi niŋjyeyi yacɛnyi na,
Kile u jwó le Yusufu á amuni,
Kile u jwó le u á,
uru ŋgemu u ŋyɛ u cɪnmpyiibii niŋŋɔ na ke.

27 Benzhama na ŋyɛ mu à jwo sige pwun katege wu.
Ŋyɛge na, u maha sige yaare tà cù a kyà,
yàkɔŋke u maha tà tãa tãa u pyilibii na.»

28 Ŋyɛ Izirayeli tɔluyi ke ná shuunnin'á fwooro mpɪi shiin ke ná shuunninŋi
i. Pí tunŋi Yakuba jwumpe nizanmpe pu mpyi mpe mà yyaha tí ná pi puni
niŋkin niŋkinŋi i, wà ná wà wumɔ ŋyɛ a pyi niŋkin mɛ.

Yakuba kwùŋi kani

29 Ŋyɛ lire kãntugo, ka *Yakuba si yi jwo a waha u jyaabil'á na: «Mii aha bú
ŋkwù, yii i sà na tò na tulyeyi tatonke e, ŋangyige ku ŋyɛ Kyiti shinŋi Efirɔn
kɛɛge e ke, wani yii sí n-sà mii tò na tulyeyi taan.

30 Kuru ŋangyige na ŋyɛ Makipela kɛɛge e, Mamire cyage e, *Kana kɪni i.
*Ibirayima u à kuru cyage shwɔ Kyiti tɔluge shinŋi Efurɔn á, mà pyi u kwùu
tatòŋɔ.

31 Wani Ibirayima ná u cwonŋi Sara, ná Ishaka ná u cwonŋi Erebeke à tò, wani
mii à na cwonŋi Leya tò mú.

32 Kuru kɛɛge ná ŋangyige ku ŋyɛ k'e ke, yire pun'á shwɔ Kyiti shiinbil'á.»

³³ Nye Yakuba à puru jwumpe jwo a kwò u jyaabil'á ke, maa tooyi dùrugo yasínniŋke na, maa sínni, ka u múnaani si fwo u e.

50

¹ Tèni i Yusufu à cè na u tunj'à kwù ke, ka u u u yyahe búru u woge na, maa mɛɛ sú.

² U à kwò mɛɛsuni na ke, maa u wyempyiibii pyi pi à u tunji buwuŋi yal'a yaa ná nùguntangayaayi i mà yaha.

³ Ka pi i ŋkwòro u njaaŋi na fo mà sà nta canmpyaa beeshuunni, njaha na ye *Misira kɪni làda u mpyi ure. Ka Misira shiinbii si yameɛni sú fo canmpyaa beetaanre ná ke.

⁴ Cyire canmpyaagil'à fùŋŋo ke, ka Yusufu si yi jwo Farɔn fyèŋwòhoshiinbil'á «Kampyi sèe wí, mii kyal'à táan yii á, yii na pwòho yii sà yi jwo Farɔn á,

⁵ na mà mii tunji yaha u sàha ŋkwù mɛ, u à yi jwo mii á na uru ká ŋkwù, mii i sà uru tò u fanjke nintùgoge e *Kana kɪni i, mii s'à kâa u á na mii sí li pyi. Lire kurugo, mii la nyɛ si sà na tunji tò si láha nùru mpa.»

⁶ Nyɛ puru jwump'à nɔ Farɔn na ke, ka u u yi jwo Yusufu á «Sà ma tunji tò Kana kɪni i, maa nùru, njaha na ye mu à kâa mà kwò u á na mu sí lire pyi».

⁷ Yusufu niŋkàriŋi ná u tunji buwuŋi i, Farɔn kɪni nùŋufeebii pun'á sà u tùugo, Farɔn nàŋkolyeebii ná Misira kɪni nàŋkolyeebii sanmpii puni,

⁸ ná Yusufu pyenge shiinbii puni, ná u sɪŋɛbii, ná u tunji pyenge shiinbii puni. Pyiibii ná yatɔre kanni t'à kwòro Gozheni kùluni i, Misira kɪni i.

⁹ Shɔnyɛ wòtorobii ná shòndugubii mú na mpyi ná pi e. Sùpyiŋyahara ti mpyi tiye fye e na ŋkɛge.

¹⁰ Tafafyinge ku nyɛ Zhuruden banji kàntugo, ná ku mɛge nyɛ Atadi ke, pi à nɔ wani maa yameɛni sú, maa kwuuyi wà sèl'e. Canmpyaa baashuunni pi à pyi kuru kwùge na wani.

¹¹ Kana shiinbii pi nyɛ lire kɪni i ke, pir'à kuru kwùge pyiŋkanni njya Atadi tafafyinge e ke, maa jwo «Ŋke à pyi kwùbwohò Misira shiinbil'á de!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mɛge le na *Abeli Misirayimu, kuru cyage na nyɛ Zhuruden banji kàntugo*

¹² Lire pyiŋkanni na, *Yakuba mpyi a njemu jwo u pyiibil'á u kwùge kyaa na ke, lire pi à pyi.

¹³ Pi à kàre ná u buwuŋi i Kana kɪni i. Nàŋgyige ku nyɛ Makipela kɛɛge e ke, mà sà ntò wani. *Ibirayima u mpyi a kuru cyage shwò Kyiti tùluge shinŋi Efirɔn á, mà yaha kwuutatonɔ, kuru cyage laage nyɛ a tɔɔn Mamire woge na mɛ.

¹⁴ Yusufu à u tunji tò a kwò ke, ka u u nùr'a kàre Misira kɪni i. U sɪŋɛbii ná shin maha shin u mpyi a kàre ná u e tufoonji tatonjke e ke, ka pire puni si nùr'a pa Misira e.

Yusufu yyahafeebil'à yàfa cya u á

¹⁵ Nyɛ Yusufu sɪŋɛbil'á li njya na pire tunj'à kwù ke, ka pi i jwo: «Yusufu ká yiri wuu kurugo numɛ de! Wuu à kapiini ndemu pyi u na ke, u aha jwo u sí lire fwooni tò wuu na de!»

¹⁶ Ka pi i wà yaha a kàr'a sà yi jwo Yusufu á «Mà jwo mu tunji u kwù ke, u mpyi a jwo na

* 50:11 Abeli Misirayimu, njwòho ku nyɛ Misira shiinbii yameɛni tasùge.

¹⁷ wuu sà jwo ná mu i, wuu u mu ɲáare, maa náanŋi maa yàfa ma sɪɲɛɛbii na, ɲaha na ye pi à kapii pyi mu na.» Ka pi i jwo Yusufu á «Wuu na ɲye mu tunŋi Kilenŋi bilii, náanŋi (maa yàfa*) maa ma sɪɲɛɛbii kapiini yàfa pi na.» Yusufu à puru jwumpe lógo ke, ka u u mɛɛ sù.

¹⁸ Ka u yyahawuubii si ɲkàr'a sà niɲkure sín u taan, maa jwo «Mu bilibii pi mpii.»

¹⁹ Ka u u pi pyi «Yii àha vyá mɛ, mii u ɲye Kile la?

²⁰ Yii pi ke, yii la mpyi si kapii pyi mii na, ɲka Kile à li kɛɛnɲ'a pyi kacɛnnɛ, maa li kàntugo pyi nde niɲjaa, bà sùpyire niɲyahara si mpyi si shwɔ mɛ.

²¹ Lire e ke, yii àha raa fyáge mɛ, mii sí yii ná yii pyibii puni le na kaloge ɲwɔh'i.» Maa jwo ná pi e tɪpoom'i, mà pi zòmpii tɪɲɛ.

Yusufu kwùɲi

²² Lire kàntugo, Yusufu ná u cɪnmpyiibil'à kwôro *Misira e. Yusufu shɪɲi tɛgen'à pyi yyeɛ ɲkuu ná kɛ.

²³ U à u jyanŋi Efirayimu pyibii ná u ɲampyire ɲya. ɲye Manase ɲampyir'à si ke, ka Yusufu si pire pyi u pyii. Manase ɲampyire na mpyi Makiri pyii.

²⁴ Canɲka Yusufu à jwo u sɪɲɛɛbil'á «Li sɪ mɔ mɛ, mii sí n-kwû, ɲka yii i dá li na na Kile sí yii le u kaloge ɲwɔh'i, si yii yige nde kɪni i. Kɪni ɲwɔmɛɛni u à lwó wuu tulleyi *Ibirayima ná Ishaka ná *Yakuba á ke, u sí n-kàre ná yii e wani.»

²⁵ Lire kàntugo, Yusufu à u sɪɲɛɛbii pyi «Yii kâa na ɲyii na, na Kile ká bú yii yige Misira e, yii niɲkàribii, yii sí n-kàre ná mii kaciiyi i.»

²⁶ ɲye Yusufu à pa ɲkwû mà u shɪɲi yaha yyeɛ ɲkuu ná kɛ ke, ka pi i u buwuɲi bégele ná latikol'e mà le keshu funɲ'i mà tò Misira kɪni i.

Uruti

Elimileki ná u pyenge shiinbil'a kênne Mwabi kini i

¹ Tèni i *Izirayeli fânhe mpyi yukyaabil'a ke, katibwôho mpyi kini i. Lire kurugo, nâñi wà ná u cwo ná u jyaabii shuunnin'a fworô Betilehemu i, kuru jnye *Zhuda kini kânhe kà, sà tēenle pyi Mwabi kini i.

² Nâñi mege na mpyi Elimileki, ceenji woge sí i mpyi Nahami, pyibii wuyi sí i mpyi Makulôn ná Kiliyôn. Efirata tûluge wuubii pii pi, mà yîri Betilehemu kânhe e, Zhuda kini i. Lire tēenni funŋke e Mwabi i,

³ ka Elimileki si ŋkwû, maa Nahami ná u jyaabii yaha.

⁴ Ka pire si Mwabi kini cyeebii pii lēŋe, wà mege na mpyi Oripa, sanji woge sí jnye Uruti. Yyee ke fiige pi a pyi,

⁵ ka Makulôn ná Kiliyôn si ŋkwû mú. Ka Nahami si ŋkwôro nò ná pyii baa.

Uruti a taha Nahami ŋwôh'i na ŋkēge Betilehemu i.

⁶ Ka Nahami si lôgo na Kafoonji Kile na wá u kini shiinbii tēge ná yalyire e. Lire e, ka u u wá na bégele si yîri Mwabi kini i, s'a wá u kini i ná u napworibii mú shuunni i.

⁷ Ka u u yîri u tatēenge e, u ná u napworibii mú shuunni i, mà kuni lwó a núru na ŋkēge *Zhuda kini i.

⁸ Ka Nahami si yi jwo pi a: «Yii núru, yii a sì yii neebii yyé. Tēenŋkanni na yii a mii ná niŋkwúbii tēge ke, Kile u yii tēge amuni.

⁹ Kile u yyeŋŋke kan yii mú niŋkin niŋkin a, yii nâmbayi i.» Maa tàange fwùu kan pi a, ka pi mú shuunni si mē le na súu.

¹⁰ Ka pi i u pyi: «Ōnhô, wuu sí raa ŋkēge ná mu i mu shiinbii yyé.»

¹¹ Ka Nahami si yi jwo pi a: «Mii napworibii, yii núru, yii a sì. Naha kurugo yii sí n-tēen mii yyé ye? Mii yyeeŋil'a nò cyage ŋkemu i ke, mii saha sì n-jà pyii si, mpiimu pi sí n-jà n-pyi yii nâmbaa mē.

¹² Yii na yaha naha, yii núru yii a sì yii shiin pyenge, ŋaha na ye mii a lyé a kwò, mii saha sì n-jà nâmbaga jyé mē. Mii mēe n'a mpyi na sí nò ta niŋjaa, si pûnampyire ta u a,

¹³ yii sì n-jà pire sige fo pi aha lyé mē. Yii sì n-jà nâmbaabii sanmpii cyé mē. Kafoonji Kile a yyefuge yaha mii na, yii s'aha ntaha mii fye e, yii sí n-ta kuru yyefuge e, lire laage si i jnye mii na mē.»

¹⁴ Ka pi mú shuunni si myahii le na súu sahanŋi, ka Oripa si tàange fwùu kan, maa kântugo wà pi nacwon'a, ka Uruti si jncyé, maa yyé u taan.

¹⁵ Ka Nahami si yi jwo u a: «Mu jyii wà ma na yyahafoonji cwonji na, u a núru na ŋkēge u shiinbii ná u yasunji'a. Ma mú u núru u fiige mà sì ma shiinbii pyenge.»

¹⁶ Ka Uruti si yi jwo:

«Ma hà na kárama si ŋjîri ma taan,
s'a ŋkēge na shiinbii yyé mē.

Cyage maha cyage e mu a kàre ke,
mii mú sí n-kàre wani.

Cyage maha cyage e mu a tēen ke,
mii mú sí n-tēen wani.

Mu shiinbii mú sí n-pyi mii shiinbii,
mu Kilenji mú sí n-pyi mii Kilenji.

17 Mu aha ḡkwû cyage ḡkemu i ke,
kuru cyage e mii sí n-kwû.

Mii sí n-têen ná mu i,
fo mà sà nò kwùḡi na.

Cyage e mu sí n-tò ke,
wani mii mú sí n-tò.

Lire ká mpyi lí ḡye a pyi mε,
Kafoonji u kawaa pyi mii na!»

18 Nahami a pa ntêen ná l'e na Uruti na sí n-sii n-kàre ná u e ke, ka u u puru
jwumpe yyéḡe.

19 Ka pi mú shuunni si ḡkàre Betilehemu i. Pi a nò Betilehemu i ke, ka li i kànhe
shiinbii puni kàkyaanhala, ka cyeebii si jwo: «Ei! Nahami u ḡye amε la?»

20 Ka Nahami si jwo: «Yii àha nùru na yyere Nahami mε (Nahami ḡwòhe ḡye
ḡùntangafoo), yii a na yire Mara (Mara ḡwòhe sí ḡye ḡùmpengefoo), ḡaha na ye
Kafoonji Siḡi Punifoo la mii lùbyage pyi wεεge l'wòhò mii shùḡi funḡke e.

21 Mii ninḡariḡi cyeyi mpyi a ḡí, Kile s'a mii pyi mii a nùru ná cyēḡaayi i. Yii
àha zii nùru na yyere Nahami mε. Kafoonji Siḡi Punifoo u ḡye kani ḡyafoo ná
li cèvoò ke, uru u a pòḡḡi nò mii na.»

22 Lire pyinḡanni na, Nahami a nùr'a pa, mà yíri Mwabi kini i, ná u
napworonji Uruti i, u ḡye Mwabi kini shin ke. Pi tèepani Betilehemu i, lir'a bê
ná sùmakwòḡḡil'e.

2

Uruti a báare Bwazi kεεge e

1 ḡye Nahami poonji Elimileki pyēḡe shin maa mpyi u cévoò, ur'a pyi wani.
U mεge na mpyi Bwazi, maa mpyi yaara ná mεεfoo.

2 Canḡka, Mwabi Uruti a yi jwo Nahami a: «Mii kèεge sige e. ḡgemu ká bú sà
mii ḡùḡaara ta ke, mii sí sà sùma fùgo urufoo fye e. Ka Nahami si jwo: «Ta si,
mii pworonji.»

3 Ka Uruti si yíri, maa ḡkàr'a sà sùmaḡi kòḡge fùru sùmakwòḡḡii fye e. U
ḡùntancyage k'a pa mpyi, u a sà bê ná Bwazi kεεge e, Elimileki pyēḡe shinḡi
wà.

4 Canḡk'a ta ku nò cyage e ke, ka Bwazi si yíri Betilehemu i mà nò wani, maa
pi shéere, maa jwo: «Kile u pyi ná yii e.» Ka pi i u ḡwò shwò: «Kile u ḡwò le ma
a.»

5 Ka Bwazi si sùmakwòḡḡii ḡùḡufoonji yíbe na: «Joofoo wu u ḡye nde cibileni
yε?»

6 Ka u u ḡwò shwò mà jwo: «Mwabi kini cibileni l'a pa ná Nahami i mà yíri
Mwabi i ke, lire li.

7 U a kuni cya mii a, si ntaha sùmakwòḡḡii fye e, s'a fùru pi kantugo. Mà
l'wò ḡyege na, u na ḡye u tooyi na, numε u a nè na tēen vùḡke e si ḡò.»

8 Lire kantugo, ka Bwazi si yi jwo Uruti a na: «Ninḡyiini tēge, mii pworonji,
ma hà nùru ḡjiri naha ḡke kεεge taan, s'a ḡkēεge kabēr'e s'a sùma fùru mε. Ma
hà laaga tōn naha na mε, tēen mii sùmakwòḡḡii cyeebii taan.

9 Ma wíi sèl'e, cyage e pi na ntùuli ke, maa ntaha pi fye e. Mii sí yi jwo
nànḡiipyir'a pi àha raa báhare ná mu i mε. Byage ká ma ta, maa sà bya pi
kucwòḡhíl'e.

10 Ka Uruti si ninḡkure sín, maa yyahe cyígile, maa jwo: «Mii na ḡye nàmpòḡḡi,
ka ḡaha sí mu pyi mu a mii ḡaare ta yε?»

¹¹ Ka Bwazi si u jwɔ shwɔ: «Nde mu a pyi ma nacwoŋ'a, mu poonji ŋkwùŋi kantugo ke, pi a li jwo mii a. Mà bàre lire na, mu a yîri ma tunji ná ma nunji taan ma tasege e, maa mpa ntèen kini laber'e ná sùpyishinji w'e, ŋgemu u jye mu jye a pyi a u cè a lye me.»

¹² Nde mu a pyi ke, Kile u ma sàra lire na. Kafoonji, *Izirayeli Kilenji ŋge fukanyi jwɔh'i mu a maye ŋwɔhɔ ke, u ma kan sèe sèl'e.»

¹³ Ka Uruti si jwo: «Kàfoonji Bwazi, mu a sùpyigire pyi ná mii i. Mu a màban le mii i, maa lùtaanjwumbo jwo ná mii i, mà li ta, mii bá jye mu bilicwɔŋi wà kwɔ me.»

¹⁴ Tèelyin'a nɔ ke, ka Bwazi si Uruti ywere u pa lyi ná pire e, maa bwúurukwɔŋa kan, u a nígini cyenge e, u a lyi. Uruti a pa ntèen sùmakwɔɔnbii taan, ka Bwazi si u kan sùmakaaga na. Ka u u lyi a tin fo mà u sanji yaha.

¹⁵ Uruti a sà a fworɔ sahanji, ka Bwazi si yi jwo u sùmakwɔɔnbil'a: «Yii u yaha ba, u a yúu ninjkwɔnyahani i jwuŋyahama baa.»

¹⁶ Yii a sùmanjcyahayii yà cyán, ur'a yire bílili. Yii bà sàha yaaga jwo lire na me.

¹⁷ Ka Uruti si sùmanji fùg'a canjke kwɔ Bwazi kerenge e. Yàkɔŋke, ka u u u nintanji bwɔn mà taha a sàhalanjɛ.

¹⁸ U a yîri sige e mà pa, maa mpa u sùmanji nivugutanji cyèe u nacwoŋi na. Maa u canja lyige sanjke wu mà kan u a.

Nahami a Kile metange ywere.

¹⁹ Ka nacwoŋi si u yíbe na: «Taa mu a ŋge sùmanji puni fùg'a ta ninjaa ke? Taa mu a canjke pyi ke? Kile u jwɔ le ŋgemu u a jùnaara ta ma na ke, ur'a.» Ka u u nacwoŋi pyi na ur'a canjke pyi nàŋi ŋgemu kerenge e ke, na u mege na jye Bwazi.

²⁰ Ka Nahami si jwo: «Bwazi mú na jye wuu byanhama shin, u na jye wuu kɔɔge lyifoonji wà, u sàha ŋkwɔ u cyege láha wuu jyi wuubii ná ninjkwuubii na me, Kile u jwɔ le u a.»

²¹ Ka Uruti si yi jwo u a, na uru ŋge nàŋi bá a jwo, na uru u ntèen u kerenge e sùmakwɔɔnbii kantugo, fo uru sùmanji ká *kwɔn a kwɔ.

²² Ka Nahami si yi jwo Uruti jyi na sahanji, na lire nde a táan ur'e, jaha na ye u aha ŋkàre waberε u kerenge e, u sí n-jà yyefugo ta wani.

²³ Ka Uruti si ntèen Bwazi kerenge e ná u sùmakwɔɔnbil'e, fo ka pi i sà sùmanji kùuyi puni kwɔn mà kwɔ. Lire tɛni i, u mpyi na shùun nacwoŋi yyére.

3

Uruti a kàre Bwazi sùmanji fyiini na.

¹ Canjka, Nahami a jwo Uruti a: «Mii pworonji, mii sí mu le nàmbage e, bà mu si mpyi sà fèreme ná yyeŋiŋe ta me.

² Ŋge nàŋi, Bwazi u mpyi a mu yaha mu u sùmanji fùru u báarapyiibii jwɔh'i ke, mu a li cè wuu byanhamu shin u jye u wi. Ŋke numpilage e, u sí n-sà u sùmanji pyàŋi wwú fyiini na.

³ Lire tɛni i, mu a yaa mu u wili, maa ntiri, maa ma vàanjiyi nisinanji lwó a le, maraa si fyiini na. Ŋka ma hà u yaha u ma cè mà u ta u sàha ŋkwɔ a lyi maa bya a kwɔ me.

⁴ Mu aha shà, mu sí n-sà wíi u tasínage e, cyage e u na uye ŋóni ke, maa wíi u tooyi yyére, maa vàanntonji yîrige, mu sí tasínage ta, maa sínni wani. Nde mu a yaa mu u mpyi ke, u sí lire jwo mu a.»

⁵ Ka Uruti si u jwɔ shwɔ na: «Mu aha ndemu jwo mii a ke, mii sí lire pyi.»

⁶ Maa ñkàre sùmanji fyiini na. Bà u nacwoŋ'a yi jwo u a me, ka u u sà ntòro amuni.

⁷ Bwazi a lyí maa bya, u múguro wunji, maa ñkàr'a sà sínni sùmapyanji ñkwúnni taan. Tèni i u a ñóó ke, ka Uruti si mpeel'a file u na, maa tasínaga ta u tooyi yyére, vàanntoŋi jwɔh'í, maa uye sànhana.

⁸ Numpilag'a lyé ke, ka Bwazi si jè, fo na jcyéenni. L'a pâa u e sèl'e, u a yîr'a ceewe ta u a sínni u tooyi yyére.

⁹ Ka u u yíbe: «Jo u jye mu ye?»: «Mii u jye Uruti, mu bilicwoŋi. Mii na li jáare mu a, maa vànŋke cyege kà tò na na, maa na lwó mà le ma màrampe e. Mu na jye wuu pyenge kòolyibil'e.»

¹⁰ Ka Bwazi si yi jwo Uruti a: «Kile u jwó le ma a. Mu a li cyêe sahanŋi ma nacwoŋi pyenge shiinbii na, na mu na jye ceewe ñjɛɛŋɛ. Mu nume kacenn'a jwɔ ñjɛɛyiini na, ñaha na ye mu jye a jyii yíge si nàmbaga lèŋe ñàjjiw'a me, fòŋfofo bàre ntafoo na me.

¹¹ Lire tèni i, mii pwoŋi, ma hà nùru raa fyáge me, mu aha yaaga maha yaaga cya, mii sí lire pyi mu a, ñaha na ye ñke kànhe shiinbii pun'a li cè na mu na jye ceewe ñjɛɛŋɛ.

¹² Kuru cyage e, sèe u jye u wi, mii na jye mu pyenge kòolyinji wà, ñka wà a nùr'a mu pyenge shiinbii byanhara mà tòro mii na.

¹³ Numpilage sanŋke pyi naha. Nyège na, mu kyaa ká mpyi u na, u a bú mu lwó, li sí n-pyi kacenne. Nka u aha mpyi u jye a li pyi me, mii s'a na jwɔmèeni kan mu a, Kafoŋi Kile jyii wunji mege na, mii sí mu lwó. Síni fo jyeŋkwonge.

¹⁴ Ka Uruti si ntèen Bwazi tooyi yyére fo jyeŋkwonge, maa yîri. Bwazi la mpyi wà si jɛcè na ñge ceen'a yîri uru yyére fyiini na me.

¹⁵ Ka u u jwo na Uruti u u vànŋke sànhana u u ku cù sèl'e. U a ku sànhana ke, maa ku cù. Ka Bwazi si sùmanji yanjyeyi baani le k'e, maa u tège, ka u u ku tugo maa nùr'a kàre pyenge.

¹⁶ Uruti a nùr'a pa u nacwoŋi yyére ke, ka uru si u yíbe: «Di y'a tòr'a jwo ye, mii napwoŋi?» Nde Bwazi a pyi u a ke, ka u u jye yi yyahe e mà jwo,

¹⁷ maa sùmanji cyêe mú, maa nùr'a jwo na li jye a mpyi a táan Bwazi a uru cyenŋayi wunji si mpa Nahami yyére me.

¹⁸ Ka Nahami si jwo: «Tèen naha, mii napwoŋi fo wuu aha nde tùgo mà nò li tɛgeni na. Ná Bwazi jye a nde kani cwɔɔnrɔ me, u si tanjɔɔ ta wuu jyii na me.»

4

Bwazi a Uruti lèŋe nàmbaga na

¹ Ka Bwazi si ñkàre kànhe bàanni i, maa sà ntèen, koolyinji sheenre u a jwo ke, ka uru si mpa ntùuli, ka Bwazi si u yyere: «Mucyiin pa naha, maa mpa ntèen» ka ñàŋi si mpa maa ntèen.

² Ka Bwazi si kànhe yyecwugofeebii shiin ke yyere mà pa ntìŋe ná piye e. Tèni i pir'a pa ntèen ke,

³ ka u u yi jwo koolyinji jyii na: «Mu a li cè, Nahami, u a yîri Mwabi kini i mà pa, si mpa lwófoo caa wuu cinmpwoŋi Elimeleki keŋe ge na.

⁴ Mii a li ta maa yi jwo mu ñjɛɛyiini taan, si yi cyêe mu na naha, mpai pi naha naha ná wuu shiinbii yyecwugofeebii pi naha naha ke, pire jyii na. Mu u jye koolyinji, kampyi mu sí keŋe lwó, maa ku lwó Nahami cye e. Kampyi mu sí

ku lwó mε, maa yi jwo sí li cè, naha na ye wà nyε mu ná nke keεge shwòhòl'e mε, mii u a taha mu na.» Ka u u jwo uru sí ku lwó.

⁵ Ka Bwazi si jwo: «Mu aha keεge lwó, mu a yaa u lenkwucwoŋi Uruti lwó mà pyi ma cwo bà kooŋe si mpyi si nkwoòro kufoonji ninjkwúŋi pyenge e mε.»

⁶ Ka nàŋi si jwo: «L'aha mpyi amuni, mii a fworò kooŋe e, naha na ye, mii na fyáŋe mii kooŋe kà nkwoò mpíni mε. Lire tēni i, Bwazi, mu yabilinji u ku lwó, sēŋi na, mii si n-jà ku lwó mε.»

⁷ Tèecyiini i, *Izirayeli shin n'a mpyi na sí li cyēe na nde kani cyiin na yal'a kwò, u mpyi maha u tanhanjke wwú maha kan u shèrefoon'a. Lir'a pyi kalyee Izirayeli a ndemu l'a li cyēe na mbè a pyi nde kani na ke.

⁸ Kuru cyage e, koolyinj, ka uru si yi jwo Bwazi a: «Mu yabilinji mu u ku lwó.» Maa u tanhanjke wwú mà kan u a.

⁹ Bwazi, ka uru si yi jwo yyecwugofeebii nyii na, na sùpyire ti mpyi wani u shiinbii ke: «Mii a ku lwó Nahami cye e, yii mú puni nyii na. Yaaga maha yaaga ku nyε Elimileki, Kilwòn ná Makilwòn wogo ke,

¹⁰ ninjaa mii a nge ceenji Mwabi shinji Uruti lwó mà pyi na cwo, Makilwòn lenkwucwoŋi, bà kooŋefoo mege ku mpyi si nkwoòro ku na mε.»

¹¹ Bàanni shiinbii puni, ka pire si jwo l'a pyi pire nyii na, maa jwo: «Kile u li pyi nge ceenji u nge u u ŋkor'a jyè mu pyenge e ke, u pyi Araseli ná Leya fiige, mpii mú shuunni pi a Izirayeli bage sii ke. Ma nàfuunji u púgo, Efirata túluge e, mu mege ku táan, Kile u ma yaha mà pyà mege le Bètilehemu kànhe e.

¹² Kile u pyii ninjyahamii kan ma a, nde cibileni na. Ma pyenge sí n-pyi Perēzi woge fiige, nge Tamara a si *Zhuda a ke.»

¹³ Ka Bwazi si Uruti lèŋe u cwo, maa wwò ná u e tasínage na. Ka Kafoonji Kile si mpa ná l'e, ka u u laa ta, maa mpa si pùnambile.

¹⁴ Ka cyeebii si jwo Nahami a: «Kafoonji Kile a yaa u kēe. Ninjaa, u sàha nyε mu yaha koolyi baa mε. Kile u yaha u pyi metangafoo Izirayeli.

¹⁵ Mu nyii na yal'a fworò ma napworonji na, mà tòro pùnampyire baashu-unni na. U na njáa mu na, ur'a si, pyà na ŋgemu u sí n-pa fànhe kabere kan mu a, si mu tēge ma canmpyaagii sanjkil'e ke.»

¹⁶ Ka Nahami si pyàŋi lwó, maa u ta uye na, maa mpyi u byifoo.

¹⁷ Ka u cijneebii si múguronji pyi ná u e sèl'e, maa pyàŋi mege le Obedi. Nyε Obedi u a pa mpyi Zhese tunji, ka uru si mpyi saanrefoonji *Dawuda tunji.

¹⁸ Saanrefoonji Dawuda taslige ku nke: Perezi u a pyi Eziron tunji,

¹⁹ ka uru si Aramu si, ka Aramu si Aminadabi si,

²⁰ ka uru si Nakisən si, ka Nakisən si Salamə si,

²¹ ka uru si Bwazi si, ka Bwazi si Obedi si,

²² ka uru si Zhese si, ka Zhese si Dawuda si.

Macwo Jwumpe Nintanmpe Jwuŋkanni Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋə jwumpe e ke

Yesu cyelempyaŋi Macwo pi maha u pyi Levi ke, uru u à ŋge sémeŋi séme, múnalwəəre shwofoo u mpyi u wi. Nka mà jwo u pyi Yesu cyelempya ke, u à múnalwəəre shwoshwo báaraŋi yaha. Yesu kareŋkwooni kàntugo ñjyŋi na, Macwo à Yesu kapyiŋkii séme, si li cyéè sùpyaŋi shiŋi u ŋye Yesu ke, si li cyéè mú na Shwofoŋi kyaa Kile mpyi a jwo na u sí n-pa ke, uru u ŋye Yesu.

Yee ñjyahagii funŋ'i Yahutuubii mpyi na Kile Nijcwənrəŋi pi Shwofoŋi mpaŋi sigili. Kile túnntunmpil'à jwo uru Shwofoŋi mpaŋi kyaa na. Macwo sémeŋ'à li cyéè na pyàŋi u à si Bētilēhemu kàhe e, ná u mege ŋye Yesu ke, uru u ŋye uru Shwofoŋi. Karigii cyi à li cyéè na Yesu u ŋye uru Shwofoŋi ke, Macwo sémeŋ'à cyire puni kyaa jwo. Jwumpe Kile túnntunmpil'à jwo fo tēeməni i ke, Macwo à nūru puru pà kurugo maa li cyéè na nde Yesu mpyi na mpyi ke, Kile túnntunmpil'à jwo lire kyaa na mà jwo u pa ke.

Macwo mú à li cyéè na Yesu u ŋye Yahutuubii saanŋi ŋgemu u à Kile Saanre jwə cū ñŋke na ke. Mpii pi à taha u fye e ke, pyiŋkanni na Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u pyi ke, u maha pire kàlali lire na. Ti ŋye saanre sannte fiige me. Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u Kile kyaa táan uy'á u tòro wyéŋi na, nde u la ŋye sùpyire sannte t'a mpyi ur'á ke, u raa lire pyi t'á (7.12) u u zàmpeɛnbii kyaa táan uy'á mú (6.44).

Ŋye sùpyir'à Yesu bə, ŋka Kile à u ñè. Lire kàntugo Yesu à uye cyéè u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi a Jwumpe Nintanmpe yu ñŋke supyishiŋi pun'á.

Mà jwo Yesu u si ke, Kile mpyi a jwo na u mege sí n-pyi: «Emanuweli». Kuru mege jwəhe ku ŋye: «Kile na ŋye ná wuu e» (1.23). Yesu cye kurugo, Kile à pa sùpyire shwəhol'e. Mpe jwumpe p'à tég'a sémeŋi ñŋə kuu na: «Mii na ŋye ná yii e canŋa maha canŋa fo si sà nə diŋyēŋi tēekwooni na» (28.20).

Yesu Kirisita à fworu mpiimu i ke, pire meyi (Luka 3.23-38)

¹ Ŋye Yesu Kirisita à fworu mpiimu i ke, pire meyi yi ŋye nje: Yesu à fworu saanŋi Dawuda e, Dawuda s'à fworu Ibirayima tūluge e.

² Ŋye Ibirayima à Ishaka si,
ka Ishaka si Yakuba si,
ka Yakuba si Zhuda ná u siŋɛɛbii si,

³ Ka Zhuda si Pɛɛzi ná Zera si. (Pire nuŋi mege mpyi Tamari.)
Ka Pɛɛzi si Esirən si,

ka Esirən si Aramu si,
⁴ ka Aramu si Aminadabu si,
ka Aminadabu si Nashəni si,
ka Nashəni si Salamani si,

⁵ ka Salamani si Bwazi si. (Uru nuŋi mege mpyi Arahabu.)
Ka Bwazi si Obedi si. (Uru nuŋi mege mpyi Uruti.)

Ka Obedi si Zhese si,
⁶ ka Zhese si saanŋi Dawuda si.

Ka saanŋi Dawuda si Solomani si. (Uru nuŋi u mpyi Uri cwəŋi.)

7 Ka Solomani si Oroboyamu si,
ka Oroboyamu si Abiya si,
ka Abiya si Azafu si.

8 Ka Azafu si Zhozafati si,
ka Zhozafati si Zhoramu si,
ka Zhoramu si Oziyasi si.

9 Ka Oziyasi si Zhojatamu si,
ka Zhojatamu si Akazi si,
ka Akazi si Ezekiyasi si,

10 ka Ezekiyasi si Manase si,
ka Manase si Amōni si,
ka Amōni si Zhoziyasi si,

11 ka Zhoziyasi si Zhekoniya ná u s̄j̄n̄ebii si. (Lire t̄eni i Babilōn shiinbil'á Izirayeli shiinbii kul'a k̄are piye yyére.)

12 Nȳe pi à pi cye yaha Babilōn i, ka pi i n̄ur'a pa ke,
ka Zhekoniya si Salatiyeli si,
ka Salatiyeli si Zorobabeli si,
ka Zorobabeli si Abiyudi si,

13 ka Abiyudi si Eliyakimu si,
ka Eliyakimu si Azori si,
ka Azori si Sadōki si,

14 ka Sadōki si Akimu si,
ka Akimu si Eliyudi si,
ka Eliyudi si Eliyazari si,

15 ka Eliyazari si Matan si,
ka Matan si Yakuba si,
16 ka Yakuba si Yusufu si.

Nȳe Yusufu cwōŋi m̄ege mpyi Mariyama. Uru u à Yesu si, ŋgemu pi maha yiri Kile N̄j̄ncwōnr̄ōŋi ke.

17 M̄a lw̄ó Ibirayima t̄eni na m̄a pa n̄o saann̄i Dawuda wuuni na, tulyeye k̄e ná sicȳer'a t̄oro. M̄a lw̄ó saann̄i Dawuda t̄eni na fo m̄a s̄a n̄o t̄eni i Babilōn shiinbil'á Izirayeli shiinbii kul'a k̄are piye yyére ke, ka tulyeye k̄e ná sicȳere si nt̄oro mú. M̄a lw̄ó Izirayeli shiinbii t̄eécūni na Babilōn shiinbil'á, m̄a s̄a n̄o Kile N̄j̄ncwōnr̄ōŋi t̄eesini na, ka tulyeye k̄e ná sicȳere si nt̄oro mú.

Yesu ziji kani
(Luka 2.1-7)

18 Nȳe Yesu Kirisita siŋkanni l' à pyi nde: Mariyama u nȳe u nuŋi ke, uru na mpyi Yusufu t̄acwo. N̄ka m̄a jwo Yusufu u u l̄eŋe ke, u yacere wu u mpyi Kile Munaani sífente cye kurugo.

19 U t̄an̄ōŋi Yusufu mpyi a t̄í, u la nȳe a mpyi si Mariyama m̄ege k̄eŋe m̄e. U la mpyi si u n̄ambage fȳinne ŋw̄oh̄ore e.

20 M̄a u yaha ná tire s̄ōŋj̄ore e, ka Kafoŋi Kile m̄el̄ek̄eŋi w̄a si uye cȳée u na ŋw̄oge k'e, maa jwo: «Dawuda t̄uluge shin̄i Yusufu, ma hà raa fȳáge si ma t̄acwōŋi Mariyama l̄eŋe m̄e, jaha na ȳe yaceni li nȳe u á ke, Kile Munaani sífente cye kurugo u à li ta.

21 U sí n-pa si p̄un̄abile, maa li m̄ege le Yesu*, jaha na ȳe uru u sí n-pa u shiinbii kapegigii ȳafa pi na, si pi shw̄o.»

22 Nȳcii karigii pun'à pyi bà li si mpyi Kafoŋi Kile à u t̄un̄tun̄ŋi tun ná jwumpe mpemu i ke, puru si f̄un̄j̄o m̄e. U mpyi a jwo:

* 1:21 Yesu m̄ege j̄w̄áhe ku nȳe: «Kafoŋi Kile u nȳe Shwofōŋi.»

23 «Yii lógo, pùcèpyinocembaala sí n-pa laa lwó si pùnambile si, uru pyàñi mεge sí n-le Emanuweli†» kuru mεge jwóhe ku nyε: «Kile nyε ná wuu e.»

24 Nyε Yusufu à pa jè ke, maa li pyi bà Kafoonji Kile mèlεkεñi mpyi a yi jwo me, maa Mariyama lèñε mà pyi u cwó.

25 Nka u nyε a sínni ná Mariyama i mε, fo mà sà nò u tètigeni na. U à tíge pùnambile, ka Yusufu si li mεge le Yesu.

2

Ncèfeebii píl'à sà fworó Yesu na, maa u pèe

1 Nyε Yesu à si Zhude kùluni i, Betilehemu kànhe e. L'à pyi Saanji Eródi tèni i. Ka jécèfeebii pii si yíri canjafyinmpe e mà pa Zheruzalému kànhe e,

2 maa yíbe: «Yahutuubii saanji u à si numε ke, taa u nyε ke? Wuu à u woni jya mà wuu yaha canjafyinmpe e. Lire e wuu à pa mpa u pèe.»

3 Saanji Eródi à puru jwumpe lógo ke, ka lire kani si u ná Zheruzalému shiinbii puni funjò wwóñjò sèl'e.

4 Ka u u Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii puni bínni maa pi yíbe na Kile Njncwónrñji kyaa l'à jwo ke, taa ur'à yaa u si ke?

5 Ka píre si u pyi: «U à yaa u si Betilehemu kànhe e, Zhude kùluni i. Yire Kile tùnntunñ'á sémε na

6 “Betilehemu u nyε Zhude kùluni kànhe kà ke, kuru bà ku nyε Zhude kùluni kànyi puni nimbileni mà de!

Naha kurugo yε jùñufoonji wà sí n-pa fworó k'e,

ñgemu u sí n-pyi mii sùpyire, Izirayeli shiinbii jùñjò na ke*.”»

7 Nyε ka Eródi si jécèfeebii ñwòh'a yyere, maa pi yíbe na tèni ndire e won'à fworó yε.

8 Nyε lire kántugo ka u u pi yaha a kàre Betilehemu kànhe e, pi sà yíbe pyàñi kyaa na sèl'e, pi aha u jya, pi i mpa yi jwo ur'á, uru sí n-sà u pèe mú.

9 U à puru jwo ke, ka jécèfeebii si ñkàre. Pi mpyi a fyànha a woni ndemu jya canjafyinmpe e ke, lire ninuun'à fworó pi yyaha na, maa pi yyaha cú. Cyage e pyàñi mpyi ke, l'à nò wani ke, maa yyére kuru cyage ññji na.

10 Ncèfeebil'à li jya l'à yyére ke, ka pi funjyi si sàa táan.

11 Ka pi i jyé bage e, mà pyàñi ná u nuñi Mariyama jya, maa ññkure sín maa pyàñi pèe. Lire kántugo maa pi yaayi jwó múgo, maa seen† ná wusuna‡ ná miri§ kan pyàñ'á.

12 Lire kántugo ka Kile si yi jwo pi á ñjòge k'e, na pi àha núru ñkàre Eródi yyére mε. Nyε ka pi i kuni labεε lwó a kàre pi kini i.

Yesu sifeebil'à fè a kàre ná u e Misira kini i

13 Nyε jécèfeebii karenkwooni kántugo, Kafoonji Kile mèlεkεñi wà à uye cyéε Yusufu na ñjòge k'e, maa u pyi: «Yíri, maa pyàñi ná u nuñi lwó, maa fí maa sí Misira kini i, maa ntéen wani fo mii aha mu pyi ma núru ma a ma tèni ndemu i ke, naha na yε Eródi na pyàñi caa raa bùu.»

14 Nyε ka Yusufu si yíri numpilage e, maa pyàñi ná u nuñi lwó mà kàre Misira kini i.

† 1:23 Ezayi 7.14 * 2:6 Mishe 5.1 † 2:11 Seenji: uru na nyε yaaga ñkemu pi mpyi maha ñkan saanji'á ke. ‡ 2:11 Wusunanji: uru na nyε yaaga ñkemu pi mpyi maha ñkan Kile á ke. § 2:11 Miri: Uru na nyε yaaga ñkemu pi mpyi maha ntég'a buñi bégele si u tò ke.

15 U à kwôro wani fo saanji Erôdi à pa ñkwû. Lire pyinƙanni na, nde Kafoonji Kile mpyi a jwo u tûnntunji cye kurugo ke, lir'à fûnɲo. U mpyi a jwo: «Mii à na Jyanji yyer'a yige Misira kini i*.»

16 Nyɛ saanji Erôdi à pa li kàanmucya mà li nya na ɲcêfeebil' à uru ɲwôho yaha ke, ka u lûuni si yîri sêe sêl'e. Maa jwo na pûnampyire ti nyɛ Betilehemu kânhe ná ku kwûumpe kânyi na, ná pi sâha ntôro yyeɛ shuunni na mɛ, na pi pire puni bô, ɲaha na yɛ mà tâanna ná ɲcêfeebii jwumpe e, uru pyànji mpyi a yaa u ta cyire yyeegii shuunniɲi ɲwôhontaana pûnampyire e.

17 Nde Kile tûnntunji Zheremi mpyi a jwo ke, lir'à fûnɲo, u mpyi a jwo:

18 «Mejwul' à fworo Arama kânhe e, myahigil' à sú maa yameɛni sú sêl'e. Araseli u nyɛ na u pyilibii yameɛni súu, u la nyɛ wà si uru fôonɲo mɛ, ɲaha na yɛ u pyilibil' à wíl' a fô†.»

19 Nyɛ saanji Erôdi à pa ñkwû ke, ka Kafoonji Kile mèlekeni wà si uye cyêe Yusufu na ɲooge k'e, mà u yaha Misira kini i.

20 U à jwo Yusufu á: «Yîri ma a pyànji ná u nuɲi lwó ma a nûru ma a si Izirayeli kini i, ɲaha na yɛ mpîi pi mpyi na pyànji caa raa bùu ke, pire saha nyɛ mɛ.»

21 Nyɛ ka Yusufu si yîri maa pyànji ná u nuɲi lwó a nûr' a kàre Izirayeli kini i.

22 Nka Yusufu à pa lógo na Arikilasi à tɛɛn ɲùɲufente na Zhude kùluni i u tunji Erôdi kwûɲkwooni kântugo ke, ka lire si u pyi u u fyáge takarege e wani. Nyɛ ka Kile si nûr' a jwo ná u e ɲooge k'e. Ka u u yîri wani mà kàre Galile kùluni i,

23 maa sà ntɛɛn kânhe kà na, kuru mɛge nyɛ Nazareti. Lire pyinƙanni na, Kile tûnntunmpii jwump' à fûnɲo. Pi mpyi a jwo: «U sí raa yiri Nazareti shinji.»

3

*Yuhana Batizelipyiɲi na kuni bégeli Yesu yyaha na
(Marika 1.1-8; Luka 3.1-20; Yuhana 1.19-28)*

1 Nyɛ yyeɛ niɲyahagil' à tòro ke, ka Yuhana Batizelipyiɲi si uye cyêe Zhude kùluni síwage e maa Kile jwumpe yu.

2 U mpyi maha ɲko: «Kile Saanre tèn' à byanhara, yii yii toronƙanni kɛɛɲɛ.»

3 Yuhana kyaa Kile tûnntunji Ezayi mpyi a jwo, tènì i u à jwo na:

«Sùpya mejwuu na fwore síwage e fânha na
“Yii kuni yaa Kafoonji mɛɛ na,
yii kumpyɛɛ nintiire yaa u á*.”»

4 Nyɛ Yuhana vâanntinɲke mpyi a yaa ná ɲwôhoɲi shire e, u mpyi a uye pwo ná seepwage e. U ɲjyɲi mpyi kampɛɛɲɲi ná tuwyyi sɛɛɛɛ.

5 Zheruzalemu kânhe shiinbii ná Zhude kùluni kânyi sanɲi shiinbii puni ná Zhurudɛn banji taan shiinbii puni mpyi maha fwore na si u yyéɛ.

6 Maa ntèn li taan na pire kapyiɲkii nyɛ a tí mɛ, Yuhana sí i pi batizeli Zhurudɛn banji lwôhe e.

7 Farizhɛɛnbii ná Sadusiibii niɲyahara mpyi na ma si mpa piye batize u yyéɛ. Yuhana à pire nya pi i ma ke, maa jwo: «Yii màcwɔn fiige sùpyiibii, jofoo u à yii pyi na batizelini kanni sí n-jà yii shwô Kile lùyirini nimpani na yɛ?»

8 Yii a katiigii pyi, lire sí li cyêe na yii zòompil' à kɛɛɲɛ.

* 2:15 Oze 11.1 † 2:18 Zheremi 31.15 * 3:3 Ezayi 40.3

⁹ Yii àha ñkwòd raa sònni na li tɛgeni li nyɛ yii tulyage ku nyɛ Ibirayima mà dɛ! Naha na yɛ mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kɛɛnnɛ n-pyi Ibirayima nampyire†.

¹⁰ Yii li cè na kaciig'à cɛl'a yaha cire ndìre taan. Cige maha cige ku nyɛ ku nyɛ na yasɛrɛ nɛncɛnnɛ seni mɛ, kuru sí n-kwòn n-wà nage e.

¹¹ Mii wi ke, mii na yii batizeli lwòhe e si li cyèe na yii toronkann'à kɛɛnnɛ, ñka wà sí n-pa mii kántugo, uru tayyéreg'à fànha tò mii woge na. Ali mà u tanhanyi mɛɛrɛ sànhà, mii nùñk'à cyéɛ lire mpyiñi i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e.

¹² U ntanhe nyɛ u cye e, u u u sùmanji nimbwònñi fwu. U sí u sùmapyanji le bwùunni i, si sùmwòhòñke súugo nafugombaage e.»

Yuhana à Kile Jyani Yesu batize

(Marika 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Nyɛ ka Yesu si yíri Galile kùluni i, mà kàrɛ Yuhana yyéɛ Zhurudɛn banji jwòge na, si sà uye kan u batize.

¹⁴ Ñka Yuhana la mpyi si jcyé maa u pyi: «Mu u à yaa mu u mii batize, ka mu u nùr'a pa mii á la?»

¹⁵ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à yi jwo mɛ, jɛɛ wuu u yi pyi amuni numɛ, naha na yɛ lire cye kurugo wuu sí Kile jwumpe kuni jaara si nò li tɛgeni na.» Nyɛ ka Yuhana si jɛɛ maa u batize.

¹⁶ Yesu à batize a kwòd ke, maa ntl'l'a fworò lwòhe e. Lire tèenuuni i, ka nìnyinji si múgo. Ka u u Kile Munaani nya li i ntíri mpánmpòrògo fiige, mà pa ntɛɛn u na.

¹⁷ ka mejwuu si fworò nìnyinji i na: «Ñge u nyɛ mii Jyani, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiñkil'à táan mii á mú.»

4

Sitaanniñi na jcaa si Yesu sòn u kapii pyi

(Marika 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Lire kántugo ka Kile Munaani si Yesu yyaha cù mà kàrɛ síwage e, bà Sitaanniñi si mpyi si u sòn ñgíi kampyi u sí jɛɛ kapii pyi mɛ.

² Ka u u súnñi le a ta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni, ka katege si nta a u ta.

³ Sitaanniñi u maha zònni pyi ke, ka uru si file u na maa jwo: «Ná Kile Jyani sí u nyɛ mu, yi jwo nje kafaay'á na yi kɛɛnnɛ'a pyi bwúuru.»

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semɛñi i na “Yalyire kanni bà ti nyɛ na sùpyanji jwò caa mɛ, ñka jwumpe puni pu nyɛ na fwore Kile jwòge e ke*.”»

⁵ Nyɛ lire kántugo ka Sitaanniñi si ñkàrɛ ná Yesu i Kile kànhe nɛncwònɔge Zheruzalem u i, maa sà dùgo ná u e Kilejaarebage jnɔncyage e,

⁶ maa jwo: «Ná Kile Jyani sí u nyɛ mu, kwòn a cwo jnɔñke na, naha na yɛ y'à séme Kile Jwumpe Semɛñi i na “Kile sí u mèlɛkɛebii pyi pi mu cwòhò ná pi cyeyi i, bà li si mpyi kafaaga kà ñkwòd mu tòge kà bânni mɛ†.”»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semɛñi i mú na “Ma hà raa ma Kafoonji Kile jwò cwòre mɛ‡.”»

† 3:9 Yahutuubii mpyi na sònni na Kile sí pire shwò, mà lire jnɔñke pyi pir'à fworò Ibirayima e. Yuhana 8.33, 37, 39: yii yire cyeyi kála. * 4:4 Duterɛnòmu 8.3 † 4:6 Zaburu 91.11, 12 ‡ 4:7 Duterɛnòmu 6.16

⁸ Lire kàntugo ka Sitaanniŋi si njkàre ná Yesu i jaŋke kà nintɔnntɔngɔ jaŋŋi, maa diŋyɛŋi kirigii puni náfuŋŋi cyêe u na,

⁹ maa jwo: «Mu aha jaŋ'a niŋkure sín mii á maa mii pêe, mii sí njcyii kirigii jùŋufente puni kan mu á.»

¹⁰ Nyɛ ka Yesu si jwo «Sitaanna wà we, yîri na taan! Y'à séme Kile Jwumpe Semɛŋi i na “Ta ma niŋkure sínni ma Kafoonji Kile á, ma a uru kanni pêreŊ.”»

¹¹ Nyɛ lir'á pyi ke, ka Sitaanniŋi si láha Yesu na, ka Kile mèlekeɛbii pii si file u na, yaayi kyaa li mpyi u na ke, maa yire kan u á.

Bɛɛnmɛ nimbwom'à fworɔ

¹² Nyɛ Yesu à pa lógo na pi à Yuhana Batizelipyiŋi cù a le kàsuni i ke, ka u u núr'a kàre Galile kùluni i.

¹³ Njka u nyɛ a sà ntɛɛn Nazareti kànhe e mɛ, maa njkàr'a sà ntɛɛn Kapereɛnamu kànhe e. Kuru kànhe na nyɛ baŋi jwɔge na, Zabulon ná Nɛfitali taare e.

¹⁴ Nyɛ lire pyiŋkanni na, ka Kile tùnntunŋi Ezayi jwumpe si fùŋŋɔ. U mpyi a jwo:

¹⁵ «Zabulon tùluge taare ná Nɛfitali tùluge taare, ti nyɛ Galile kùluni i, baŋi jwɔge na, Zhurudɛn baŋi canŋacwumpe e ke, Yahutuubii ná supyishiŋi sanŋi shiinbii, pi à tɛɛn t'e ke,

¹⁶ pire mpyi numpini i, bɛɛnmɛ nimbwom'à fworɔ pi á, pi mpyi a tɛɛn kùluni i, kwùŋi numpini i, bɛɛnmɛ nimbwom'à fworɔ pi á*.»

¹⁷ Mà lwó lire tɛni na, ka Yesu si li jwɔ cù na Kile jwumpe yu, maa yi yu sùpyir'á na: «Kile Saanre tèn'a byanhara, yii yii toronŋkanni kɛɛŋŋɛ.»

Yesu à fyaɔumii sicyɛɛre yyer'a pyi u cyelemyii

(Marika 1.16-20; Luka 5.1-11)

¹⁸ Canŋka mà Yesu yaha u u jaare Galile baŋi jwɔge na, u à sɔŋɛ shuunni nya, Simɔ pi maha mpyi Pyɛri ke, ná Andire. Pi mpyi na cwòò wàa baŋi i. Fyácyaa pi mpyi pi pi. ¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa ma mɛ, mii sí yii taanna, yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.»

²⁰ Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

²¹ Nyɛ pi à ta naha vili yyaha na sahanŋi ke, ka Yesu si núr'a sɔŋɛ shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebedi mpyi a tɛɛn bakwɔge funŋke e, na pi cwòobii takegeyi yaa. Ka Yesu si pi ywere,

²² ka pi i ntíl'a kàntugo wà bakwɔge ná pi tunji na, maa ntaha u fye e.

(Luka 6.17-19)

²³ Yesu à Galile kùluni puni jaara, u mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á mà yyaha tí ná Kile Saanre e. U mpyi maha yampii puni ná cwòòhómɛfeebii puni cùuŋi pi shwòhò'e.

²⁴ Lire e u mɛge mpyi a fworɔ Siri kini puni i. Pi mpyi maha si ná yampii shiŋi puni i u yyère: cifwure feebii ná jínacyaanbii ná kíkirisaniŋi feebii ná supyimuruŋyi. Yesu mpyi maha pire puni cùuŋi.

²⁵ Supyikuruŋɔ nimbwòhò mpyi maha ntaha u fye e, tire sùpyire na mpyi Galile shiin ná Dekapoli kùluni shiin ná Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni sanni shiin ná Zhurudɛn baŋi kàmpañke sanŋke shiin.

5

Jofoo wuu l'à jwɔ ye?

(Luka 6.20-23)

¹ Nyɛ Yesu à kuru supyikurunke nya ke, maa dùg'a tɛɛn jaŋke kà na. Ka u cyelempyiibii sí file u na.

² Ka u u jwumpe lwɔ maa sùpyire kâlali na:

³ «Mpii pi à pi fãhãncyɛrɛrɛ cè Kile kãmpãnjke na ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye Kile Saanre nyɛ pire woro.

⁴ Mpii pi nyɛ na myahii sùu ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye Kile sí n-pa pi fɔɔnjɔ.

⁵ Mpii pi nyɛ nùmpinjɛfee ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye njɛke jwɔmɛɛni Kile à lwɔ ke, kuru sí n-kan pi á kɔɔgɔ.

⁶ Ntiŋji lage nyɛ mpiimu na bà njyɛŋi ná lwɔhe lage maha mpyi wà na mɛ, pire wuun'à jwɔ,

naha na ye pi sí n-pa n-tìn.

⁷ Mpii pi nyɛ na jùnaara taa sùpyire sannte na ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye Kile sí n-pa jùnaara ta pi na.

⁸ Mpii pi nyɛ ná zòvyinre e ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye pi sí n-pa Kile nya.

⁹ Mpii pi nyɛ na sisure leni sùpyire shwɔhɔl'e ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye Kile sí n-pa raa pi yiri uru pyiibii.

¹⁰ Mpii sùpyire nyɛ na ŋkyérege pi Kile jwɔmɛɛcuni kurugo ke, pire wuun'à jwɔ,

naha na ye Kile Saanre nyɛ pire woro.

¹¹ Sùpyire na yii mpiimu cyere, marii yii kyérege, marii kafinare ná jwumpimpe shiŋi puni yu yii na, mii mɛge kurugo ke, yii wuun'à jwɔ.

¹² Lire ká mpyi, yii a yógore, yii i mpyi funntange e, naha na ye Kile à sàra nimbwo bégel'a yaha yii mɛɛ na nɔnjyɛŋi na. Kile tũntunmpii pi à tòro yii yyaha na ke, amuni pi à pire kyérege.

Yesu wuubii nyɛ suumɔ ná bèɛnmɛ fiige

(Marika 9.50; Luka 14.34-35)

¹³ Yii pi nyɛ diŋyɛŋi suumpe. Nyɛ suumpe tìpoompe ká fworɔ p'e, naha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanji ye? Pu saha sí n-jà yafyin jwɔ mɛ, pu sí n-wà cyiŋŋi na, sùpyire s'a pu tánhani.

¹⁴ Yii pi nyɛ diŋyɛŋi bèɛnmpe. Kànhe k'à tɛɛn jaŋa juy'i ke, kuru sí n-jà njwɔhɔ mɛ.

¹⁵ Wà nyɛ na fùkina míni sí u le jcyígile cere jwɔh'i mɛ. Njka u maha dùrugo yaage kà juy'i, bà u bèɛnmpe si mpyi s'a nɔni bage shiinbii puni na mɛ.

¹⁶ Lire pyiŋkanni na, yii bèɛnmpe'á yaa p'a jí sùpyire puni nyii na, pi raa yii kacɛŋkii jaa, s'a yii Tunji nɔnyɛ wunji pèrɛ.

Yesu à jwo Musa Saliyanji kyaa na

¹⁷ Yii àha raa sɔnŋi na mii à pa mpa Kile tũntunŋiMusaSaliyanji ná Kile tũntunmpii sanmpii jwumpe fyinŋe mɛ. Mii nyɛ a pa mpa pu fyinŋe mɛ, njka mii à pa mpa pu fũnjɔ.

18 Sèenji na mii sí yi jwo yii á, fo mà sà nìnyinjí ná nìjke kwò, Saliyanjí sémenjí gyanrampe pà, lire nyé mɛ u sémebilini là sí n-sii n-pínni mɛ, fo mà sà nò karigii puni tɛgɛni na.

19 Lire e ke shin maha shin ká nge Saliyanjí tabilere ninjkin kèege, maa sùpyire sannte leni lire kumpiini i ke, urufoo u sí n-pyi Kile Saanre shiinbii puni nimbilini. Nka shinjí u nyé na uru Saliyanjí kurigii jaare marii sùpyire sannte taanni u na ke, urufoo sí n-pyi shinbwo Kile Saanre e.

20 Mii sí yi jwo yii á, yii aha mpyi yii nyé na Kile Saliyanjí kurigii jaare mà tòro Kile Saliyanjí cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii na mɛ, yii sí n-jà n-jyè Kile Saanre e mɛ.

Yesu à pi sɛnhɔ lùyirini kyaa na

21 Yii à yi lógo na y'á jwo yii tulyey'á na “Ma hà sùpya bò mɛ. Shin maha shin u à sùpya bò ke, urufoo sí n-yíbe lire na*.”

22 Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u lùu yírigɛ u shinjɛɛ taan ke, urufoo sí n-yíbe lire na. Ngemu ká u shinjɛɛ pyi “Sijnɔɔ!” ke, yukyaala kurunke sí urufoo yíbe. Ngemu ká u shinjɛɛni pyi “Sicyerefoo!” ke, urufol'á yaa u wà nafugombaage e.

23 Lire e ke mu aha a si sárage wwù Kile á, ka li i ntíge mu funnj'i na mu shinjɛɛni wà à mu la wwù,

24 tíl'a sárage yaayi yaha sárayi tawwuge taan ma a núr'a sà jwo a bê ná urufol'e, ma a nta a pa ma sárage wwù.

25 Wà ha mu ywere fàhɛ e, ka yii i wá na njèege wani, mu à yaa mu u jwumabenjɛ cya fwɔfwɔ ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanji cye e, uru si ma le u bárapyinjɛ cye e, pi i ma le kàsunjɛ i mɛ.

26 Sèenji na mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu nyé a lire pyi mɛ, mu sí n-sii n-fworo wani ná mu nyé a urufoo fwooni tò feefee mà ye!

Yesu à jwo jacwɔre ná ciyahani kyaa na

27 Yii à yi lógo na y'á jwo “Ma hà zinni ná wabere cwo e mɛ†.”

28 Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à ceewe wíi fo ká tasinnage wuuni si sà ntíge urufoo funnj'i ke, urufol'á jacwɔrɔ pyi a kwò ná u e u zòmbilini na.

29 Mu kàniɛ nyibilini ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwùl'a wà tatɔnge e. Naha na ye mu u mpɔɔn ma cyeere cyage kà ninjkin i, lire sí n-pwɔrɔ mu á pi mu cyeere puni wà nafugombaage e.

30 Mu kàniɛ cyege ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwò a wà tatɔnge e. Naha na ye mu u mpɔɔn ma cyeere cyage kà ninjkin i, lire sí n-pwɔrɔ, mu cyeere puni ti njkwò a sà jyè nafugombaage e.

31 Y'á jwo mú na “Ngemu ká u cwonji nàmbage kwò ke, urufol'á yaa u ciyaha séme kan u á‡.”

32 Nka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwonji nàmbage kwò, mà li ta jacwɔrɔ nùjɔ taan bà u à ku kwò mɛ, li maha mpyi mu à jwo urufol'á kuni kan u á, u a jacwɔre pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lèɛ ke, urufoo mú à jacwɔrɔ pyi.

Yesu à pi sɛnhɔ kàage kyaa na

33 Yii mú à yi lógo na y'á jwo yii tulyey'á na “Ma hà raa njàre tawage e mɛ, njka mu aha jwɔfaaga fáa Kafoonji Kile á, mu à yaa mu u ku wwù.”

* 5:21 Ekizodi 20.13 † 5:27 Ekizodi 20.14 ‡ 5:31 Duterenomú 24.1

34 Nka mii sí yi jwo yii á, yii nyε a yaa yii a nkâre puno puno mε. Yii àha raa nkâre ninyini na mε, naha na yε uru u nyε Kile fânhe tatεenge.

35 Yii àha raa nkâre ninke na mú mε, naha na yε kuru ku nyε u tooyi tatahage. Yii àha nkwo nkâa Zheruzalemu kânhe na mε, naha na yε kuru ku nyε “Saanbwøhe kânhe.”

36 Yii àha raa nkâre yii ninyi na mε, naha na yε yii wà si n-jà u nùnjunke kà ninjin kēenye mpyi nivyinge, lire nyε mε ningwoho mε.

37 Kani ndemu ká mpyi “Ɔon” kyaa ke, yii jwo “Ɔon” ndemu sí ká mpyi “Ɔnhø” wuu ke, yii jwo “Ɔnhø” kàaga baa. Mpemu ká ntaha puru na ke, pur'á fworo Sitaanniji i.

Yesu à jwo na wuu àha raa nkooŋwuure pyi mε
(Luka 6.29-30)

38 Yii à yi lógo na y'à jwo “Wà ha wà nyii jya, urufoo wuuni mú à yaa li jya, wà ha wà nykàan wwù, urufoo wuuni mú à yaa li wwù[§].”

39 Nka mii sí yi jwo yii á, wà ha kawaa pyi yii na, yii àha li nkooŋi wwù u na mε. Wà ha kantawaa bwòn mu mùmpenge k'e, ku sanŋke kēenye urufol'á*.

40 Wà la ká mpyi si mu ywere fânhe yyére si mu vāanntinmbileni shwø mu na, ma vāanntinmbwøhe kan u á mú†.

41 Wà ha tuguro kárama a tēge mu nuy'i mà sà yaha culumetiri ninjin na‡, ti tugo mà sà yaha culumetirii shuunni na, ná urufol'e.

42 Wà ha mu jáare, urufoo kan. Wà ha mu cyeyaaga jáare si là pyi ná k'e si núru mpa ku kan mu á, ma hà jcyé mε.

Yesu à jwo na wuu wuu zàmpeebii kyaa táan wuy'á
(Luka 6.27-28, 32-36)

43 Yii à yi lógo na y'à jwo “Mu kyal'à táan ngemu á ke, na ma uru kyaa táan may'á, mu kyal'à pēn ngemu á ke, maa uru kyaa pēn may'á.”

44 Nka mii sí yi jwo yii á, yii yii zàmpeebii kyaa táan yiy'á, yii raa Kile jáare yii kyérefeebil'á.

45 Lire e yii sí n-pyi yii Tuŋi ninyi wuŋi pyi. Naha na yε uru u maha canjanyiini pyi li i fwoe shinpiibii ná shincēmpil'á, maa zànhe kaan shintiimbaabil'á.

46 Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, sàranj ngire yii sí n-ta lire e Kile yyére ye? Múnalwøre shwofeebii mú nyε na lire pyi mà?

47 Yii aha a yii cinmpyiibii kanni shéere, lire nyε kakyanhala kyaa la? Kilecembaabii mú nyε na lire pyi mà?

48 Lire e ke yii pyi tigare cyaga baa, yii Tuŋi ninyi wuŋi fiige.

6

Yesu à jwo fōŋfeebii tēŋkanni kyaa na

1 Yii a yiye kãanmucaa, yii àha raa kacēnŋkii pyi sùpyire nyinyage na mε. Lire baare e yii sì sàra ta yii Tuŋi ninyi wuŋ'á mε.

§ 5:38 Ekizodi 21.24; Levitiki 24.20; Dutereno mu 19.21 * 5:39 Yahutuubil'á, mà kantawaa bwòn sùpya e, lire mpyi mu à jwo mu à urufoo cyahala sēe sēl'e. † 5:40 Yahutuubii yyére, vāanntinŋke pi mpyi maha le a taha nwoho woge na ke, kuru pi mpyi maha ntēg'a piye tò numpilage e. Lire kurugo canŋke kanni i pi mpyi maha já a kuru ninyi vāanntinŋke kan wà á, nka numpilage e bà mε (Ekizodi 22.26; Dutereno mu 24.13). ‡ 5:41 Kuni mpyi a kan Ɔo mu sòrolashiibil'á pi pi yaayi tugure tēge sùpya nuy'i pi i u pyi u culumetiri ninjin ná taaga naara ná t'e.

² Lire e mu aha a si bùnyε pyi fòŋɔfoŋɔ wà na, mpìi pi à fyìnme tò wwomɔ na ke, ma hà li pyi pire fiige mε. Pi maha tũnmpε pyi maa piye cyère Kile Jwumpe kàlambayi ná kànhe kanɔwɔɔ tatεnyi i, bà sùpyire si mpyi s'a pi metange yiri mε. Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'á pi sàranji ta a kwò.

³ Nka mu aha si bùnyε pyi wà na, mu kàmene cyεge nyε a yaa ku mu kàniŋε cyεge kapyiini cè mε,

⁴ bà mu bùnyεnɔ si mpyi si nɔwò mε. L'aha mpyi amuni, mu Tunji u nyε na kanɔwòhigii naa ke, uru sí mu sàra.

*Yesu à pi taanna Kilenarege pyinɔkanni na
(Luka 11.2-4)*

⁵ Yii aha a si raa Kile náare, mpìi pi à fyìnme tò wwomɔ na ke, yii àha raa li pyi pire fiige mε. Na yyérelɔ Kile Jwumpe kàlambayi ná kunɔgarigil'e maa Kile náare, bà sùpyire si mpyi s'a pi naa mε, lire l'á tán pi á. Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'á pi sàranji ta a kwò.

⁶ Mu wi ke, mu aha a si raa Kile náare, jyé ma bage funɔke e maa ku tò, maa ma Tunji Kile náare kuru tanɔwòhoge e. Lire ká mpyi, mu Tunji u nyε tanɔwòhoge e, maa karigii niɔwòhigii puni naa ke, uru sí mu sàra.

⁷ Mu aha a Kile náare, ma hà raa nùruli jwumpe kurugo, bà Kilecembraabii maha li pyi mε. Naha na ye pi maha sònni na pire jwuɔyahampe pu sí Kile yaha u pire narege shwò.

⁸ Lire e yii àha mpyi pi fiige mε. Yii li cè na yaage nkemu kyaa ku nyε yii na ke, mà jwo yii pi ku náare ke, yii Tunji Kile maha ku cè.

⁹ Lire e ke yii aha a Kile náare, yii jwo
“Wuu Tunji u nyε niɔnyinɔ na ke,
mu mεge ku tán.

¹⁰ Ma pyi saanwa sùpyire puni nùɔ na.

Mu nyii wuuni li pyi nùɔke na,
bà li nyε na mpyi niɔnyinɔ na mε.

¹¹ Wuu niɔjaa niɔnyinɔ kan wuu á.

¹² Wuu kapegigii yàfa wuu na,
bà wuu maha wuu shinɔεebii wogigii yàfani pi na mε.

¹³ Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kèenɔ kapegil'á mε,
maa wuu shwò Sitaanninɔ na.

[Naha na ye mu u nyε fànhe ná síni ná pèentefoo,
fo tèekwombaa.

Amiina.]”

¹⁴ Yii li cè na sùpyir'á kapegigii nɔyiimu pyi yii na ke, yii aha cyire yàfa ti na,
yii Tunji niɔnyinɔ wuɔ mú sí yii wogigii yàfa yii na.

¹⁵ Nka yii aha mpyi yii nyε na nεεg'a sùpyire kapegigii yàfa ti na mε, yii Tunji
mú sí yii wogigii yàfa yii na mε.

Yesu à jwo súnɔi kyaa na

¹⁶ Yii aha súnɔi le, mpìi pi à fyìnme tò wwomɔ na ke, yii àha yyahayi tanha
pire fiige mε, pire maha li pyi sùpyire si nɔcè na pi à súnɔi le. Nka sèenji na mii
sí yi jwo yii á, pir'á pi sàranji ta a kwò.

¹⁷ Mu wi ke, mu aha súnɔi le, ma yyaha jyé, maa làtikolo le ma nùɔke e,

¹⁸ bà sùpyire si mpyi t'àha nkòwò mu súnleni cè mε, fo mu Tunji u nyε tanɔwòhoyi
i ke, uru kanni. Lire ká mpyi, mu Tunji u nyε na kanɔwòhigii naa ke, uru sí mu
sàra.

Nàfuunji sèe wuɲi kani ná karigii cyi ɲye cyi ɲye a yaa cyi sùpyanji funɲo pɛn me (Luka 12.22-34)

¹⁹ Yii àha raa nàfuunji caa raa bégeli yiye meɛ na ɲɲke na me. Ntɔɔnɲi ná zúnɲi maha u kèege, nàɲkaabii maha bayi fúruge marii u lwúu.

²⁰ Nka yii nàfuu tabegege nɲɛnɲe yaa yiye meɛ na nɲɲɲi na. Wani ntɔɔnɲi ná zúnɲi ɲye na nàfuu kèege me, nàɲkaabii mú ɲye na u lwúu me.

²¹ Naha na ye cyage e sùpyanji nàfuunji ɲye ke, wani u sòɲɲore maha mpyi.

²² Sùpyanji ɲyiigii cyi ɲye u bèenmpe. Nge mu u ɲyii cyi à ɲwɔ ke, urufoo puni maha mpyi bèenmpe e mú.

²³ Nge mu wogigii sí cyi à kèege ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i. Mu aha jwo na mu na ɲye bèenmpe e, mà li ta numpini i mu ɲye, tahala maha ntaha lire numpini na!

²⁴ Yii li cè na báarapyiɲi si n-sii n-jà raa báare ɲɲufee shuunn'á me. Lire ká mpyi, u sí ɲɲufoonɲi wà kyaa táan uy'á, si u sanɲi kyaa pɛn uy'á. U mú sí n-kúu wà na, si kántugo wà u sanɲi na. ɲye amuni li ɲye, nàfuunji lag'à tateenge fô yii mpiimu na ke, yii si n-jà n-pyi Kile báarapyii me.

²⁵ Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyí, ná vàanɲi yii sí raa leni ke, yire tanɲkani kà yii funɲo pɛn me. Tá sùpyanji múnaani tayyéerege ɲye a fánha tò yalyire na, kà u cyeere tayyéerege mú si fánha tò vàanɲi na me?

²⁶ Yii saɲcyɛnre wí ke! Ti ɲye na ɲɛme nuru me, ti ɲye na sùma kwùun me, ti ɲye na sùma bégeli bwùunni i me. Nka yii Tunji u ɲye nɲɲɲi na ke, uru na ti ɲwɔ caa. Tá yii ɲye a pwóro saɲcyɛnre na sèl'e me?

²⁷ Funmpeɛnre sí n-jà yii jofoo pyi u já a nimbilere bâra u shɲi canmpyaagii na ye?

²⁸ Naha na yii à vàanɲi nindeyi kani tég'a yiye funɲo pɛn ye? Yafwòhɔfwòhoyi yi maha fyín sige e maa yafyɛnre nisinante yaa ke, yii sòɲɲo yire kyaa na ke! Yi ɲye na báara pyi me, yi mú ɲye na kòonɔ pínni me.

²⁹ Nka saanɲi Solomani ná u nàfuufente puni i, u vàanndenke kà leme ɲye a já a ɲwɔ mà nke yafwòhɔfwòhage kà nɲkin yafyɛnre kwò me.

³⁰ Yafwòhɔfwòhoyi yi ɲye sige e nɲjaa, ná nùmpañja yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire leme pyi p'à ɲwɔ amuni, yii ɲye a li cè na nàkaana baa Kile sí vàanya kan yii á mà? Yii dányan'á cyére de!

³¹ ɲye yii àha funɲi pɛn s'a nko "Naha wuu sí n-lyi ye? Naha wuu sí n-bya ye? Taa wuu sí vàanya ta n-le ke?" me.

³² Kilecambaabii pi maha funɲi pɛn ná yire yaayi kani i tɛrigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li ɲye yii na ke, yii Tunji Kile à yire puni cè.

³³ Mà jwo yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage nɲcyiig'à yaa ku pyi Kile Saanre ná ntiɲi. Lire ká mpyi, Kile sí yire yaayi saɲɲi puni kan yii á.

³⁴ Yii àha karigii nimpaanɲii tège yiye funɲo pɛn me, naha na ye nùmpañke sí raa sòɲɲi kuye na. Canɲa maha canɲa ná ku kawaagii cyi ɲye.

7

Yii àha raa pi sanmpii cêege me (Luka 6.37-38, 41-42)

¹ Yii àha raa pi sanmpii cêege me, lire ká mpyi Kile mú sí yii cêege me.

² Naha na ye bà yii na sùpyire sannte cêege me, amuni Kile mú sí yii cêege. Cùɲkanni na yii ɲye na sùpyire sannte cwôre ke, amuni Kile mú sí yii cù.

³ Naha na mu ɲye na ɲyèsenni jaa ma cɲmpworonɲi ɲyiini i, mà li ta bànanɲi u ɲye mu wuuni i ke, mu ɲye na uru jaa mà ye?

4 Mâ tàanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìmpworon'á na u yyére ma a nyèsenni wwû u nyiini i, mà li ta bànnanji nyé mu wuuni i yé?

5 Mu u à fyinme tò wwomò na ke, fyánha a bànnanji wwû ma nyiini i, lire ká mpyi, mu sí raa naa raa ncwúu nyèsenni tawwuge e ma cìmpworonji nyiini i.

6 Yaayi yi nyé Kile wuyo ke, yii àha raa yire kaan pwuunbil'á mē, lire baare e pi sí n-jà n-yíri yii kurugo sí yii sulugo. Yii àha raa yii kóonji lonḡara wunji cyáan caabii taan mē, lire baare e pi sí raa u tánhani.

Kile maha u pyiibii nareyi shuu
(Luka 11.9-13)

7 Yii a Kile náare, u sí yii kan, yii a ncaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

8 Yii li cè na shin maha shin u nyé na náare ke, uru maha ntaa.

Shin maha shin u nyé na ncaa ke, uru maha naa.

Shin maha shin ká bàrage kúu ke, ku sí múgo urufol'á.

9 Jofoo u nyé yii shwòhòl'e, ngemu u sí nēe kafaaga kan u pyàñ'á, mà li ta bwúuru u à náare u á yé?

10 Lire nyé mē, mà wwò kan u á mà li ta fya u à náare yé?

11 Nyé yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacēnyé kan yii pyiibil'á ke, yii nyé a cè a jwo na yii Tunji u nyé n̄nyin̄i na ke, ur'á bégel'a tòro yii taan si yacēnyé kan u náarafeebil'á mà?

12 Lire e yaaga maha yaaga yii la nyé sùpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii lire pyi pi á mú. Yire Kile túnntun̄ji Musa Saliyan̄i ná Kile túnntun̄pii san̄pii sémēbil'á jwo.

Kurigi shuunn̄ji kani
(Luka 13.24)

13 Yii jyè tajyij̄wòge nimbileni i. Naha kurugo yé kuni li maha kakyaare nò sùpyan̄i na ke, lire tajyij̄wòg'á pēe, lire kùn'á pēe, lire e shin̄nyahara nyé na naare.

14 N̄ka kuni li maha sh̄n̄ji n̄n̄kwombaan̄i kaan ke, lire tajyij̄wòg'á cyéere, li jarama à p̄en, li naarafeebii nyé a nyaha mē.

Cige maha ncè ku yasēere e
(Luka 6.43-44; 13.25-27)

15 Kafiniviniibii pi maha piye pyi Kile túnntun̄mii fiige ke, yii a yiye kàanmucaa pire na. Pi aha a ma yii á, pi maha piye pyi mpàa fiige, mà li ta pi fun̄ny'á pi sige yaayi fiige.

16 Yii sí pi cè pi kapyiin̄kii cye kurugo. Wà sí n-jà erēzen cige yasēere kwòñ nguro cige na la? Lire nyé mē, mà fizhiye cige yasēere kwòñ nguro cige na la?

17 Lire pyin̄kanni na, cicēnyē yasēer'á jwò, cipege woore s'á pi.

18 Cìcēnyē sí n-jà raa yasēere nimpere seni mē. Cipege mú si n-jà raa yasēere n̄ncēn̄ne seni mē.

19 Cige maha cige ku nyé ku nyé na yasēere n̄ncēn̄ne seni mē, ku sí n-kwòñ n-wà nage e.

20 Lire e ke yii sí pi cè pi kapyiin̄kil'e, bà cige maha ncè ku yasēere e mē.

21 Mpii puni pi nyé na mii pyi “Kafoon̄ji, Kafoon̄ji” ke, pire puni sí n-jyè Kile Saanre e mē, mii Tunji n̄nȳi wun̄ji nȳii wuuni pyifeebii kanni pi nyé jyifeebii.

22 Kuru can̄ke ká nò, shin̄nyahara sí n-pa mii pyi “Kafoon̄ji, Kafoon̄ji, wuu mpyi na Kile túnnture yu mu mēge na, marii j̄n̄abii kòre na yige mu mēge na, marii kabwòhii n̄nyahagii pyi mu mēge na mà?”

²³ Lire tène i, mii sí yi jwo tire sùpyir'á “Mii nyé a sàa yii cè mà nya mɛ. Yii yiri na taan, yii kapimpyiibii!”

*Yákilifooŋi ná funŋɔ baa shinŋi kani
(Luka 6.47-49)*

²⁴ Shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa pu kurigii ŋaare ke, urufoo sí n-jà n-tàanna ná yákilifooŋi w'e ŋgemu u à u bage faanra kafaafoge ŋuŋ'i ke.

²⁵ Kuru bage faanraŋkwooni kàntugo, zànbwòh'à cwo, ka dùyi si ñí na fwu na fwore, ka kafɛɛge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ŋɔŋi, ŋka ku nyé a cwo mɛ, ŋaha na ye ku nintaani na nyé kafaafogo ŋuŋ'i.

²⁶ Ŋka shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa mpyi u nyé na pu kurigii ŋaare mɛ, urufoo na nyé mu à jwo funŋɔ baa shin, ŋgemu u à u bage faanra nticyɛŋŋi ŋuŋ'i ke.

²⁷ Kuru bage faanraŋkwooni kàntugo, zànbwòh'à cwo, ka dùyi si ñí na fwu na fwore, ka kafɛɛge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ŋɔŋi, ka ku puni si mpi a wu.»

²⁸ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u kàlanj pyinŋkanni si sùpyire kàkyanhala.

²⁹ Ŋaha na ye u mpyi na pi kálali ná Kile sífente e. U kàlanj pyinŋkanni ná Kile Saliyanj cyelentiibii wuŋj pyinŋkanni mpyi ninŋin mɛ.

8

*Yesu à tògofoo cùuŋɔ
(Marika 1.40-45; Luka 5.12-16)*

¹ Yesu à tige ŋaŋke na ke, ka shinŋyahara si ntaha u fye e.

² Ka tògofooŋi wà si file u na maa ninŋkure sín u fere e maa jwo: «Kafooŋi, mu aha ŋɛɛ, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii fininɛ.»

³ Nyé ka Yesu si u cyege sàhha maa bwòŋ u na maa jwo: «Mii à ŋɛɛ, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na.

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cù ma ŋwòge na, ma hà yaaga jwo sùpya á mɛ, ŋka ta si, maa sà maye cyêe sàragawwuŋi na u u ma kàanmucya, sàrage kyaa Kile tũntunŋiMusa à jwo tògofeebii kyaa na ke, maa kuru wwù. Lire li sí li cyêe na mu à cùuŋɔ*.»

*Yesu à sòrolashiibii ñuŋufooŋi wà báarapyi cùuŋɔ
(Luka 7.1-10; Yuhana 4.43-54)*

⁵ Mâ Yesu yaha u u jyé Kapeɛnamu kànhe e, Ɔromu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà à file u na maa u ñáare na:

⁶ «Kafooŋi, mii báarapyinŋi nizinninŋi na wá bage e. U à mũruŋɔ, maa ŋkyaali sèl'e.»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Mii u sà u cùuŋɔ la*?»

⁸ Ka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi si jwo: «Kafooŋi, mii ñuŋk'à cyéɛ mu u jyé mii pyɛnge e. Mu aha jwuŋkanŋa ninŋin jwo, kuru sí mii báarapyinŋi cùuŋɔ.»

⁹ Mii wí ke, sòrolashiibii pìi na nyé mii ñuŋɔ na, mii sí nyé pìi ñuŋɔ na. Mii aha wà pyi “Ta si” u maha ŋkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na bilinŋi pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

* **8:4** Tògofooŋi ká ñcùuŋɔ, sàragawwuŋi mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si ñcè kampyi u à cùuŋɔ, u u nta a uye cyé sùpyire na. † **8:7** Mâ tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, shinŋi u nyé u nyé pi Kile kuni i mɛ, Yahutu nyé a mpyi a yaa u jyé uru pyɛnge e mɛ. U aha lire pyi, u mpyi maha ñwòhò Kile yyaha taan.

¹⁰ Yesu à yire lógo ke, ka li i u kàkyanhala. Mpii pi mpyi u fye e ke, ka u u jwo pir'á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntél'a sùpya nya ná nge dáníyanji fiige e Izirayeli shiinbii shwòhòl'e me!

¹¹ Mii sí yi jwo yii á, shinnyahara sí raa yíri canñafworompe ná canñajyimpe e, si mpa lyí ná Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba e Kile Saanre e.

¹² Nka Izirayeli shiinbii mɛɛ na Kile Saanre à bégele ke, pire pii sí n-wà cyínji na numpini i. Wani pi sí raa myahigii súu s'a nkyànhiigii kùru.»

¹³ Nye Yesu à puru jwo ke, maa sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyi: «Ta sì pyenge. Ná mu à dá mii na, nde mu à cya ke, lire li pyi.» Ka u báarapyinji si ntíl'a cùunjo lire tèenuuni i.

Yesu à Pyeri nafɛɛcwonji cùunjo
(Marika 1.29-34; Luka 4.38-41)

¹⁴ Nye Yesu à kàre Pyeri pyenge mà sà Pyeri nafɛɛcwonji ta tasinnage e cifwuro cye e.

¹⁵ Ka Yesu si bwòn u cyege na, ka cifwure si láha u na. Ka u u yíri, maa njyi kan Yesu á.

¹⁶ Yàkonk'á nò ke, ka pi i wá na ma ná jínacyaanbii niñyahamil'e Yesu á. Ka u u jínabii kòr'a yige pi e ná u jwòjwumpe e, maa yampii puni cùunjo.

¹⁷ Nye lire pyin'kanni na, ka Kile túnntunji Ezayi jwumpe si fúnno, u mpyi a jwo: «U à jyé wuu ná wuu cwòhòmpɛ shwòhòl'e, maa wuu yampe láha wuu na.»

Mpii la ku nyɛ si ntaha Yesu fye e ke
(Luka 9.57-62)

¹⁸ Nye shinnyahara mpyi a pa Yesu kwùulo, lire kurugo ka u u u cyelempyi-ibii pyi pi banji jyiile ná ur'e.

¹⁹ Ka Kile Saliyanji cyelentunji wà si file u na maa u pyi: «Cyelentunji, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.»

²⁰ Ka Yesu si u pyi: «Wygii na nyɛ sigɛpwuunbil'á, shèere mú sí nyɛ sanɛyɛnr'á. Nka tashwòngò nyɛ Supyanji Jyanji á mɛ.»

²¹ Ka u cyelempyanji wabɛɛ si u pyi: «Kafoonji, yyére, mii aha na tunji tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.»

²² Ka Yesu si u pyi: «Taha mii fye e, maa kwùubii yaha pi a piye tùni.»

Yesu à kafeebwòhe yyéɛnɛ banji tunji
(Marika 4.35-41; Luka 8.22-25)

²³ Nye Yesu à jyé bakwòoge e, ka u cyelempyiibii si jyé u fye e.

²⁴ Ka kafeebwòhò si yíri na fwu banji tunji, fo lwòhe na nko si bakwòoge tò. Lir'á Yesu ta u u njuuni.

²⁵ Ka pi i file u na, maa u nɛ maa jwo: «Kafoonji, yíri maa wuu shwò, lire baare e wuu sí n-kwòro lwòhe e.»

²⁶ Ka u u pi pyi: «Naha na yii na fyáge ye? Naha na yii dáníyan'á cyére ye?» Maa yír'a yyére maa fànha cyán kafɛɛge ná banji lwòhe na. Ka yi puni si yyére siu!

²⁷ Ka pi puni si wá na nkyáali u na, maa jwo: «Naha supyifiwe u nyɛ nge nàni, fo ka kafɛɛge ná lwòhe si ntèen u wuuni taan ye?»

Yesu à jínacyaan shuunni cùunjo
(Marika 5.1-20; Luka 8.26-39)

28 Nyɛ ka Yesu si banji jyiil'a sà nɔ Gadara shiinbii kùluni i. Ka jínacyaan shuunni si fworɔ fanjɔyi iŕ mà u jùŋɔ bɛ. Pi mpyi a pi sèe sèl'e, fo wà sàha mpyi na jà a tòro kuru kuuge e mɛ.

29 Ka pi i wá na yu fánha na: «Kile Jyanj, naha mu nyɛ na jca a wuu á yɛ? Mu à pa mpa kawaa pyi wuu na mà ta tɛni sàha nɔ mà?»

30 Nyɛ lir' à caakurumbwɔhɔ ta ku u lyí pi byanhampe e.

31 Ka jínabii si Yesu jáare sèl'e na: «Mu aha wuu kòr'a yige mpíi sùpyiibil'e, ma a wuu yaha wuu sà jyè mpíi caabil'e.»

32 Ka u u pi pyi: «Yii a sà.» Ka pi i fworɔ pire nàmbaabii shuunniŋi i, maa sà jyè pire caabil'e, ka caakurɔŋke puni si sùrug'a yíri janke numpɛnge na, mà cwo cwo banji i mà kwú.

33 Ka cáanahabii si fê a kàre kànhe e, jcyii cyi à pyi ke, maa sà cyire yyaha jwo, mà cye cyán jínacyaanbii wogigii na.

34 Ka kànhe shiinbii puni si ntíl'a fwor'a kàre Yesu jùŋɔ tabɛŋi i. Pi à sà u jya ke, maa u jáare sèl'e na u fworɔ pire kùluni i.

9

Yesu à supyimurɔŋ cùŋɔ maa ku kapegigii yàfa ku na

(Marika 2.1-12; Luka 5.17-26)

1 Nyɛ ka Yesu si jyè bakwɔge e, maa banji jyiil'a kàre u yabilinji kànhe e.

2 Ka pi i mpa u á ná yanj w'e u yasinnjke e, u mpyi a múrɔŋɔ. Yesu à pi jya pi à dá uru na ke, maa jwo supyimurɔŋk'á: «Na jya, màban le maye e! Mu kapegigil' à yàfa mu na.»

3 Nyɛ Kile Saliyanj cyelentiibii pi mpyi wani ke, ka pire pìi si wá na sòŋŋi piye funj'i na Yesu na Kile mɛge kèege.

4 Ka Yesu si ntíl'a pi sòŋŋɔre cè, maa jwo pi á: «Naha na yii nyɛ ná nte sòŋŋɔpeere shinji i yɛ?»

5 Mà jwo “Mu kapegigil' à yàfa mu na” ná “Yíri, ma a jáare” yii jnyii na, cyire kapyaaŋgi mú shuunni i, ndire jwumɔ p' à táan yɛ?

6 Njka yii pi li cè na sínji na nyɛ Supyanj Jyanj á naha jinjke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimurɔŋk'á: «Yíri, maa ma yasinnjke lwó, maa sà pyɛnge.»

7 Ka u u ntíl'a yír'a kàre pyɛnge.

8 Sùpyir' à lire jya ke, ka pi i fyá maa Kile pèe, uru ngemu u à nge sínji fiiginji kan sùpyir' á ke.

Yesu à lyí ná mɛpɛnge shiinbil'e

(Marika 2.13-17; Luka 5.27-32)

9 Yesu à yíri wani ke, u à sà múnalwɔɔre shwofoonji wà jya u à tɛɛn u báaranj tapyige e, u mɛge mpyi Macwo. Ka Yesu si u pyi: «Yír'a taha na fye e.» Ka u u yír'a taha u fye e.

10 Nyɛ lire kántugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà ntɛɛn na lyí Macwo bage e ná mɛpɛnge shiinbii nijyahamil'e mu à jwo múnalwɔɔre shwofeebii ná piiberii.

11 Farizhɛɛnbii píl' à lire jya ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentunji na lyí ná múnalwɔɔre shwofeebii ná mɛpɛnge shiinbii piiberil'e yɛ?»

Ŕ 8:28 Yahutuubii maha pi fanjɔyi wwú kafaayi jnyj'i. Pi maha ku jwɔge yal'a yaa fo maha tatɛɛnɔŋɔ yaa mú.

12 Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùũᵅ ke, wempyiŋi kyaa ɲye pire na me, mpii pi na yà ke, pire na u kani ɲye.»

13 Kile à jwo u Jwumpe Semɛŋi i “Yii a ɲũnaara taa yii shinɲɛɛbii na, lir'à táan mii á mà tòro sáragawwuuni na*.” ɲye yii sũnᵅ puru jwumpe ɲwøhe na. Naha na ye mpii pi ɲye na piye sũnᵅ na pir'à tũ ke, mii ɲye a pa ɲũke na pire tayyerege e me. ɲka mpii pi à li cè na pire ɲye a tũ me, pire tayyerege e mii à pa.»

*Jwumpe Nintanmpe fành'à ɲyaha Yahutuubii làdaabii woge na
(Marika 2.18-22; Luka 5.33-39)*

14 Lire kântugo Yuhana Batizelipiŋi cyelempyiibil'à pa Yesu yĩbe na ɲaha na pire ná Farizhɛɛnbii maha sũnᵅ leni, Yesu cyelempyiibii sí ɲye na u leni mà ye?

15 Ka Yesu si pi pyi: «Cipoonji ceveebii sí n-jà yyaha tanha, mà pi yaha ná cipoonji i cikwõnre na la? ɲka tɛni là na ma, cipoonji sí n-pa n-yige pi shwõhõl'e. Lire tɛni i pi sí n-ta raa sũnᵅ leni.»

16 Wà ɲye na vâanvõnᵅ taha na vâanɲyɛga tacwõngõ jwooli me. Lire ká mpyi, vâanvõnᵅke maha vâanɲyɛge kɛɛge, tacwõng'a sí náara a pɛe.

17 Wà mú sí ɲye na sinmpurugo leni seeye boolyegil'e† me. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a sí ɲkɛɛge. Pi maha sinmpuruge leni seeyi boofõnᵅkil'e, yire mú shuunniŋi y'à bɛ.»

*Yesu à ceenji wà cùũᵅ, maa Zharusi pworonji buwunji ɲɛ
(Marika 5.21-43; Luka 8.40-56)*

18 ɲye mà Yesu yaha puru jwumpe na, Yahutuubii ɲũɲufõonji wà à pa niŋkure sín u taan maa jwo: «Yesu! Mii pworonj'à kwũ numɛ. Maye sanᵅa yaha, maa mpa ma cyeyi taha u na, u sí ɲɛ.»

19 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si yĩri na ɲkɛɛge ná u e.

20 Mà pi niŋkaribii yaha, ceenji wà à file Yesu na maa bwõn u vâanntinᵅke zhwõre na. Lùwuliŋkwombaayi mpyi uru ceenji na yyee ke ná shuunni funᵅi.

21 U mpyi na yu uye funᵅi: «Mii aha bú já a bwõn u vâanɲyi na, mii sí n-cùũᵅ.»

22 Ka Yesu si yyaha kɛɛnᵅ'a wíl'a u ɲya, maa jwo u á: «Na pwooro, ma hà raa fyáge me, ɲaha na ye mu dáníyanj'à mu cùũᵅ.» Ka ceenji si ntíl'a cùũᵅ.

23 Yesu à sà nõ uru ɲũɲufõonji pyenge e, maa kwúge tĩnmpirigii wyífɛebii ná supyĩyahare ɲya ti i ɲyáha na wũruge tiye e ke, maa jwo pi á:

24 «Yii caala a yĩri naha, pũceebilini ɲye a kwũ me, li na ɲwũuni.» Ka pi i wá na ɲcyáhali u na.

25 Sũpyir'à fwor'a kwõ pyenge e ke, ka Yesu si jyɛ bage e, maa pyànji buwunji cù cyɛge na, ka u u yĩri.

26 Ka lire kani si ɲcaala lire kũluni puni i.

Yesu à fyinmii shuunni ná búbu cùũᵅ

27 Yesu à fwooro wani na ɲkɛɛge ke, ka fyinmii shuunni si ntaha u fye e maa wá na yu fànhà na: «Dawuda Tuluge Shinᵅi, ɲũnaara ta wuu na!»

28 U à sà jyɛ pyenge e ke, ka pire fyinmpii si file u na. Ka u u pi pyi: «Yii à dá na mii sí n-jà yii cùũᵅ la?» Ka pi i jwo: «õn, mu sí n-jà, káfoonji.»

* 9:13 Oze 6.6 † 9:17 Seeyi boni na ɲye boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatõre seeyi i maa lwøhe, lire ɲye me ɲũjirimpe, lire ɲye me ɛɛzen sinmpe leni l'e ke.

29 Ka u u bwòn pi nyiigii na maa jwo: «Li sí n-pyi yii á mà tàanna ná yii dáníyanji i.»

30 Ka pi i ntíi na ja. Ka u u yi jwo a waha pi á na pi a piye kàanmucaa, pi àha wà yaha u li cè me.

31 Nka pi à yíri wani ke, pi à kàr'a sà a lire kani yu lire kùluni puni i.

32 Nyε pir'à yíri Yesu taan ke, ka pii si mpa ná búbu e. Jínanji wà u mpyi u e.

33 Yesu à jínanji kòr'a yige ke, ka búbuji si ntíi na yu. Supyinyahare ti mpyi wani ke, ka lire si tire kàkyanhala, ka ti i wá na ŋko: «Wuu sàha ŋkwò a nde kani fiige nya Izirayeli kini i me!»

34 Nka Farizhεεnbil'à jwo na jínbabii jùŋufooŋji fànhe cye kurugo, Yesu nyε na jínbabii kòre na yige pifeebil'e.

Sùmakòog'à pèe, ŋka sùmakwòonbil'à cyéε

35 Nyε Yesu mpyi na jaare na màre kànbwoyi ná kànpyεεre puni na. U mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tíi ná Kile Saanre e, maa yampii puni ná cwòhómòfeebii puni cùuŋji.

36 U à supyinyahare nya ke, ka pi jùjaare si u ta sèl'e, jaaha na yε ti mpyi a kànha maa ŋcwònrò, mu à jwo mpàa pi nyε piye jùŋò kurugo.

37 Ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Sùmakòog'à pèe, ŋka sùmakwòonbil'à cyéε.

38 Lire e ke yii kεεge foo jáare, u u pii bàra sùmakwòonbii na.»

10

Yesu à u cyelempyiibii yyer'a tun

(Marika 3.13-19; Luka 6.12-16)

1 Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋji yyere, maa fànhe kan pi á, pi já pi a jínbabii kòre pi a yige pifeebil'e, pi raa yampii puni ná cwòhómòfeebii puni cùuŋji.

2 Tùnnntunmpii ke ná shuunniŋji meyi yi nyε ŋje: niŋcyiini u nyε Simò pi maha mpyi Pyeri ke, ná u sŋεεŋji Andire ná Zebede jyaabii Yakuba ná u còŋŋji Yuhana

3 ná Filipi ná Baritelemi ná Tomasi ná Macwo ŋge u mpyi na múnalwòore shuu ke, ná Alife jyanji Yakuba ná Taadi*

4 ná Simò pi maha mpyi Zeloti† ke, ná Zhudasi Isikariyoti ŋge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(Marika 6.7-13; Luka 9.1-6)

5 Pire shiin ke ná shuunniŋji Yesu à yεε maa nta a pi tun. U à jwo pi á: «Yii àha jnyè Samari shiinbii kànyi ná supyishinji sanji wuy'e me,

6 ŋka yii a sè Izirayeli shiinbii yyéε, pire mpiimu pi nyε mu à jwo mpàpinniŋji ke.

7 Mà yii niŋkaribii yaha, yii a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á na Kile Saanre tèn'à byanhara.

8 Yii raa yampii cùuŋji, yii raa kwùubii jèni, yii raa tògofeebii cùuŋji, yii raa jínbabii kòre yii a yige sùpyire e. Yii à ti ta mana, yii a ti kaan mana.

9 Yii àha sεεn, lire nyε me wýéε, lire nyε me wýéεpya lwó si nde yii dufaabil'e me.

* 10:3 Taadi, kuru ku nyε u mege shonwoge. Mege niŋcyiige ku nyε Zhudasi (Luka 6.16). † 10:4 Zeloti: kuru mege jwohe ku nyε: «kini kyal'à táan ŋgemu á sèl'e ke».

10 Yii àha kùshebōrii lwó mē, yii àha vāantinye shōnwuyo lwó mē, yii àha tanhan̄yī yaberε lwó mbāra yii tooyi wuyi na mē, yii àha kàbii lwó mē. Yii li cè na báarapyīn'á yaa u a ŋkaan u a lyí.

11 Yii aha jyé kànbwòh'e, lire nyε mē kànbilere e, yii sùpya cya ŋgemu u sí nyε yii sunmbage na ke. Yii aha uru sùpya ta, yii i ŋkwôro wani fo yii sà nō yii tēekani na.

12 Yii aha jyé pyεngε maha pyεng'e ke, yii pi shéere “Kile u yyeŋiŋke kan yii á.”

13 Kuru pyεnge shiin ká yii fwùŋi shwō, pi sí kuru yyeŋiŋke ta. Nka pi aha mpyi pi nyε a yii fwùŋi shwō mē, pi sí kuru yyeŋiŋke ta mē.

14 Yii aha ŋkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi nyε a nyen'a yii jwumpe lógo mē, yii niwvorobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bamban̄i kwôro kwôr'a wu wani[†].

15 Sēen̄i na mii sí yi jwo yii á, can̄ŋke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, nde li sí yire kànyi sùpyire ta ke, lire sí n-waha mà tòro Sōdōmu kànhe ná Gōmōri kànhe shiimbii wuuni na.»

(Marika 13.9-13; Luka 21.12-17)

16 Ka Yesu sí nūr'a jwo: «Yii lógo! Mii sí yii tun, ŋka yii sí n-pyi sùpyire shwòhòl'e mu à jwo mpàa pi nyε sige yaaya shwòhòl'e. Yii a yiye kàanmucaa bà wwòo nyε mē, yii pyi tateennugo sùpyii mpánmpōrōyō[§] fiige.

17 Yii a yiye kàanmucaa sùpyire na, ŋaha na yε pi sí n-kwò n-pa raa yii yiri yukyaabii yyére, s'a yii bwùun ná kàsorigil'e pi Kile Jwumpe kàlambayi i.

18 Pi mú sí n-kwò raa yii cwòre raa sí fānhafeebii ná saanbii yyére, mà li ñŋŋke pyi na yii na nyε mii cyelempyii. Lire cye kurugo yii sí mii kyaa jwo Yahutuubil'á, sí mii kyaa jwo supyishin̄i san̄ŋ'á mú.

19 Nka tēni i pi sí n-pa raa yii leni cye e ke, jwumpe yii sí n-jwo, ná pyiŋkanni na yii sí pu jwo ke, yii àha lire tēge yiye funŋō pēn mē. Jwumpe yii à yaa yi jwo ke, lire tēni yabilin̄i i, puru sí n-tíge yii funŋ'i.

20 Yii li cè na yii yabilimpil'e bà puru jwumpe sí n-fworo mē, yii Tun̄i u nyε Kile ke, uru Munaani li sí raa yu yii cye kurugo.

21 Pii sí n-pa raa pi cinmpyibii kaan pi a bùu, tiibii pii sí n-pa raa pi pyiibii kaan pi a bùu, pyiibii pii mú sí n-pa n-yiri pi sifeebii kurugo si pi kan pi bò.

22 Yii kyaa sí n-pēn sùpyire pun'á mii mēge kurugo. Nka ŋgemu ká jà a uye waha maa ntēn Kile kuni i fo mà sà nō tēgeni na ke, urufoo sí n-shwō.

23 Pi aha yii kyérege kànhe k'e, yii fē a fworo kur'e, yii raa si kabēr'e. Sēen̄i na mii sí yi jwo yii á, mà jwo yii pi Izirayeli shiimbii kànyi puni ŋaara a kwò ke, Supyan̄i Jyan̄i si nūru n-pa.

24 Cyelempyan̄i si n-jà n-pēe n-tòro u cyelentun̄i na mē, biliwe mú nyε a pēe u káfoon̄i na mē.

25 Li tēgeni li nyε cyelempyan̄i u pa mpyi cyelentun̄i fiige, bilin̄i mú sí mpa mpyi u káfoon̄i fiige. Ná pi à jà a pyεngefoo tàanna ná jinabii ñŋŋufoon̄i Belizebuli i, mpyi pi nyε pyεngefoo shiimbii ke, pire wuuni si n-tòro mà?

(Luka 12.2-9)

26 Lire kurugo yii àha raa fyáge pi na mē. Yii li cè, kyaa maha kyaa l'á ŋwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa ŋaa. Kyaa maha kyaa li nyε numpini i ke, lire là mú sí n-kwôro ñcēmbaa mē.

[†] 10:14 Mà tooyi bamban̄i kwôro kwôr'a wu kànha na: lire ñwòhe ku nyε, wuu nàzhan à fworo yii karigil'e, yii ñŋŋo tuguro ti. Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wí. [§] 10:16 Yahutuubii mpyi maha mpánmpōrōyō wí fyinme ná tateennugo saŋcyεenre.

²⁷ Mii aha jwumpe mpemu jwo yii á numpini i ke, yii a puru yu canŋke e. Mpe mii á jwo yii á katilwəhore e ke, yii dũgo yii a puru jáare katanjyi jũŋ'í.

²⁸ Mpii pi maha já a sũpyanji cyeere bò, ná pi sí n-jà u múnaani bò mɛ, yii àha raa fyáge pire na mɛ. Kilenji u maha já a sũpyanji múnaani ná u cyeere shi bò nafugombaage e ke, uru na yii à yaa yii a fyáge.

²⁹ Tá zíziine shuunni maha mpéɛ daashi ninŋin kanna mɛ? Nka lire zíziini là ninŋin sí n-kwũ yii Tunji Kile páama mɛ.

³⁰ Yii pi ke, ali nũnjooɛ ti jye yii nũnjyi i ke, Kile à tire puni pèɛge cè.

³¹ Lire kurugo yii àha núru kyaa tɛge yii yiye funŋə pɛn mɛ! Yii shin maha shin kan'à waha Kile na mà tòro tire zíziine nĩyahara na.

³² Shin maha shin ká yyéɛ li na sũpyire jyii na na uru na jye mii wu ke, mii Tunji u jye nĩjyinj na ke, mii mú sí n-yyéɛ li na uru jyii na na urufoo na jye mii wu.

³³ Nka ŋgemu ká mii cyé sũpyire jyii na ke, mii Tunji u jye nĩjyinj na ke, mii mú sí urufoo cyé uru jyii na.

(Luka 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yii àha raa sũŋŋi na mii à pa si mpa jwumabenke le sũpyire ná tiye shwəhə'e nĩŋke na mà dɛ! Mii jye a pa ná yyeŋŋke e mɛ, ná kàshige e mii à pa.

³⁵ Naha kurugo ye mii à pa mpa “jyafoonji ná tufoonji láha piye na, si pworofoonji ná nufoonji láha piye na, si napworonji láha nacwonji na.

³⁶ Pii u zàmpenmii sí n-pa n-pyi pi pyenge šiinbii yabilimpil*.”

³⁷ Shinji u à u tunji, lire jye mɛ u nunji kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo jye a yaa ná mii cyelempyigire e mɛ. Shinji u à u jyanji, lire jye mɛ u pworonji kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo jye a yaa ná mii cyelempyigire e mɛ.

³⁸ Shinji la ku jye si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi méɛ mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo jye a yaa ná mii cyelempyigire e mɛ.

³⁹ Ŋgemu la ká mpyi si u nĩjjaanji yaa jwə ke, urufoo nũmpañke sí n-kèɛge, ŋka ŋgemu ká kàntugo wá u nĩjjaan'á mii kurugo ke, urufoo sí nũmpañja ta.

(Marika 9.41)

⁴⁰ Shin maha shin ká yii cùmu leme jwə ke, urufoo mú à mii cùmu leme jwə, ŋgemu sí ká mii cùmu leme jwə ke, urufoo mú à mii tunvoonji cùmu leme jwə.

⁴¹ Ŋgemu ká Kile tũntunŋi wá cùmu leme jwə, mà lire nũŋke pyi na u na Kile tũnture yu ke, tũŋŋi Kile sí n-pa n-kan Kile tũntumpil'á ke, uru tũŋŋi Kile sí n-kan urufo'á. Sũpyire ti jye na fyáge Kile na ke, wà ha tire tà cùmu leme jwə, mà lire nũŋke pyi na ti na fyáge Kile na, Kile sí urufoo sàra tire fiige.

⁴² Ŋgemu ká lũjĩŋe fũŋcwokwũjyaga kan ŋge nàŋkocyaanji wá á, mà lire nũŋke pyi na u na jye mii cyelempya ke, sèenji na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-sii lire tũŋŋi ta.»

11

¹ Jye Yesu à kwə yire yereyi ŋkannji na u cyelempyiibii ke ná shuunni'á ke, maa ŋkàr'a sà a sũpyire kálali, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á pi kànyi na.

*Yuhana Batizelipijini à tũntunmii tun Yesu á
(Luka 7.18-35)*

* 10:36 Mishe 7.6

² Nye mà Yuhana Batizelipyinji yaha kàsunji i, u mpyi a Kile Nijcwənrəŋji kapyiin̄kii kyaa lógo. Ka u u u cyelempyiibii p̄i tun Yesu á

³ pi sà yibe na: «Ŋge kyaa l'à jwo na u sí n-pa ke, mu u nyε u wi laa, wuu a wabεε sigili?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu nyā ke, yii a sì, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na

⁵ “Fyinmpii naha na jaa, ton̄kegeyifeebii sí i jaare, tògofeebii na j̄cūŋji, j̄n̄j̄cunnibii sí i núru, kwùubii sí i j̄n̄ni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu fòŋj̄feebil'á.

⁶ Nye mii kapyiin̄kii ká mpyi cyi nyε a ŋgemu pyi u à cye láha mii na mε, urufoo wuun'à j̄wə.”»

⁷ Nye Yuhana cyelempyiibil'à kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à jwo: «Can̄ke yii na ŋkàre síwage e ke, taha nyεge yii mpyi a kàr'a sà wí kafεεge sí i ku nyàha la?

⁸ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wí ye? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mp̄i pi maha vāansinayi leni ke, pire maha mpyi saan̄bii bayi i.

⁹ Lire sann̄i i ke, j̄aha yii mpyi a sà wí ye? Kile tūntun̄j̄o la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fāha tò Kile tūntun̄j̄o na.

¹⁰ Naha kurugo ye Kile Jwumpe Sem̄ŋji à jwo ŋgemu kyaa na na “Wii, mii sí na tūntun̄j̄i tun

u sà mu kuni yaa mu yyaha na*” ke,

uru tūntun̄j̄i u nyε Yuhana.

¹¹ Sēŋji na mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ŋkwò a si ŋgemu u à fāha tò Yuhana Batizelipyin̄ji na mε, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre shiin̄bii puni nimbilen'à fāha tò Yuhana na.

¹² Mà lwó Yuhana Batizelipyin̄ji Kile jwumpe tējwuuni na, mà pa nō numε na, mp̄i la ku nyε si jyè Kile Saanre e ke, shin̄piibii na pire kyérege, pi s'à piye waha si jyè t'e.

¹³ Kile tūntun̄j̄i MusaSaliyan̄ji ná Kile tūntun̄mp̄ii san̄mp̄il'à jwo Kile Saanre kyaa na, fo mà pa nō Yuhana tēni na.

¹⁴ Kamp̄ȳi yii sí n-jà n-dá pu na, Elin̄ji mpan̄ji shēenre Kile Jwumpe Sem̄ŋji a jwo ke, yii li cè uru u nyε Yuhana.

¹⁵ Ŋgemu la ká mpyi si karīi yyaha cè ke, urufoo u u nin̄gyigigii cyán sèl'e.

¹⁶ Ná jaha shi i mii sí nte sùpyire shin̄ji tàanna ye? Ti na nyε mu à jwo nāŋkopyire, ntemu ti nyε na bâhare kâfuge na ke, tà na bâhare maa ŋko ti shēεfeebil'á

¹⁷ “Wuu à tin̄mp̄ini wyl̄ yii á, yii nyε a j̄en'a kwòhō mε. Wuu à jáhampe myahigii cēe yii á, yii nyε a j̄en'a mεε sú mε.”

¹⁸ Yii li cè, Yuhana à pa ke, u mpyi na nj̄yit̄əŋ wu lyí mε, u mú mpyi na sin̄mε byii mε, ka pi i jwo na j̄ina u nyε u e.

¹⁹ Nye Supyan̄ji Jyan̄ji à pa, maa lyí maa byii, ka pi i jwo na u s̄əŋŋəre nyε a taha yaage kabεε na mε, fo nj̄ȳin̄ji ná sin̄mbyaani kanni, maa nūr'a pyi mēp̄engε shiin̄bii veoo mu à jwo múnalwəəre shwofeebii.

Ŋka yákilifente Kile maha ŋkaan ke, tire ká mpyi wá á, li maha j̄cè urufoo kapyiin̄kil'e.»

*Yesu à kanyi yà faha
(Luka 10.13-15)*

* 11:10 Malaki 3.1

20 Nyε kànyi na Yesu à tòro maa kakyanhala karii nìjyahagii pyi, ka yire kànyi shiin si mpyi pi nyε a jεn'a pi toronjanni kέεnnyε mε, ka Yesu si wá na yire shiinbii fare.

21 U à jwo: «Yii Korazen kánhe shiinbii, yii wuun'à kέεge! Yii Betisayida kánhe shiinbii, yii wuun'à kέεge! Naha na yε kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri kánhe ná Sidon kánhe e†, cyire mpyi a pyi, numε mpyi na sí pi ta pi à pi toronjanni kέεnnyε maa láha kapegigii na fo tεemoni i, maa cafubεrigii le mà pyi pi vāanpyi, maa cwāonre wu piye na.

22 Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinjil'e ke, nde li sí n-pyi yii na ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kànyi wuuni na.

23 Yii Kapεrenamu kánhe shiinbii pi ke, yii na sōnny na yii sí n-kàre Kile yyére nìjyini na bε? Lire mpyi nyε mε, yii sí n-sii n-tirige fo jìjke jwōho shiinbii cyage e. Naha kurugo yε kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Sōdōmu kánhe e cyire mpyi a pyi, ku shiinbii mpyi na sí n-yyére pi kapegigii na. Ku mú mpyi na sí n-pyi wani fo mà sà nō nìjja na.

24 Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinjil'e ke, nde li sí yii Kapεrenamu kánhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha n-tòro Sōdōmu kánhe shiinbii wuuni na.»

Yesu u maha tanjke kan sùpyan'á
(Luka 10.21-22)

25 Nyε Yesu à kwò puru na ke, maa jwo: «Tufoonji Kile, nìjyini ná jìjke Kafoonji, mii fwù nyε mu na, jaha na yε kani mu à jwōho yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyéε nānkopyire na.

26 Sèe wi, Tufoonji, mu à lire pyi mà tàanna ná ma jyii wuuni i.»

27 Lire kántugo maa jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya nyε a Jyafoonji cε Tufoonji baare e mε. Sùpya mú nyε a Tufoonji cε Jyafoonji baare e mε, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyéε ngemu na ke.

28 Yii a ma mii yyére, yii pi à kánha maa ntugo ke, mii sí tanjō kan yii á.

29 Yii a báaranji pyi mii á, yii i na yaha s'a yii kέεnny. Lire ká mpyi, yii sí tanjō ta, jaha na yε mii nyε jùmpinjεfoo, mii karigii mú sí nyε a waha mε.

30 Mii báaranji pyim'à táan, tugure mii sí n-tége yii juy'i ke, tir'à faha.»

12

Nje Yesu à jwo canjke kyaa na ke
(Marika 2.23-28; Luka 6.1-5)

1 Nyε canjka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e, kuru canjke na mpyi canjō. Cyelempyiibii katege wuubii pi mpyi, ka pi i sùmancahayi yà kwòn na mínage na nkùru*.

2 Farizhεnbii pil'à lire jya ke, maa Yesu pyi: «Wí, mu cyelempyiibii na canjōke kafuunnkii pyi†!»

3 Ka u na pi pyi: «Nde Saanji Dawuda à pyi ke, yii nyε a lire kàla mà? Canjka mà u ná u fyεjwōhōshiinbii katege wuubii yaha,

† 11:21 Tiri ná Sidon na mpyi kánbwoyo shuunni njemu y'à cε ná kapegigii mpyini i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhoweli 3.4-8; Amosi 1.9-10). * 12:1 Kile Jwumpe Semeni à li cyéε na wà katege wu ká a ntùuli kerεge e, na u sí n-jà sùmanj wà kwòn ná cyεge e, si njyi wani kerεge e (Duterenōmu 23.25).

† 12:2 Mà tàanna ná Farizhεnbii sōnnyōnkanni i, mu aha sùma kwòn ná cyεge e, mu à báara pyi. Lire ci pi à Yesu cyelempyiibii cεge na pi à báara pyi canjōke (Ekizodi 34.21).

⁴ u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruŋi wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèŋwòhòshinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi já a uru bwúuruŋi kyà.

⁵ Taha yii jnye a li kála Kile Jwumpe Semerŋi i na sáragawwuubii ká báara pyi Kileŋaarebage e canŋŋke e, lire jnye na ntòre kapegigil'e me?

⁶ Mii sí yi jwo yii á, wà na jnye naha ŋgemu u à pèe Kileŋaarebage na ke.

⁷ Jwumpe Kile à jwo na yii aha a jùŋaara taa yiye na, na lir'à táan ur'á mà tòro sáragawwuuni na[‡] ke, kampyi yii mpyi a puru jwòhe cè, sùpyire ti nte yii à ti cêegε mà li ta ti jnye a yaaga pyi me, yii mpyi na si jne lire pyi me.

⁸ Supyaŋi Jyaŋi ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tí ná canŋŋke e ke, li si n-jà n-tòro lire na me.»

*Yesu à cyenkwugofoo cùuŋo canŋŋke e
(Marika 3.1-6; Luka 6.6-11)*

⁹ Lire kántugo Yesu à yíri wani, maa ŋkàre kuru cyage shiin Kile Jwumpe kàlambage e.

¹⁰ Lir'à nàŋi wà ta wani ná cyenkwuge e. Ka pi i Yesu pyi: «Mà sùpya cùuŋo canŋŋke e, tá lir'à yaa ná mpyi iS?» Kaŋuŋo pi mpyi na jcaa ná kuru yibige e, si nta tìgire cyán Yesu na.

¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Jofoo u jnye yii shwòhòl'e, ná mpà ninŋin na jnye u á, ka uru mpàŋi si jcwò wyige e mà bê ná canŋŋke e, urufoo sí jee u yaha wùmbaa ye?

¹² Yii jnye a li cè na sùpyaŋi tayyéreg'à pèe mpàŋi woge na sèe sèl'e mà? Yii li cè, mà táanna ná Kile Saliyaŋi i, kacenni mpyiŋ'á jwò canŋŋke e.»

¹³ Jnye u à kwò puru na ke, maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyege sànhana.» U à ku sànhana ke, ka ku u jcwòŋo ku sanŋke fiige.

¹⁴ Jnye Farizheebii pi mpyi wani ke, ka pire si fwor'a kàr'a sà piye taanna Yesu boŋkanni na.

Kile báarapyiŋi niŋcwònrŋi u jnye Yesu

¹⁵ Yesu à pa yire cè ke, maa yíri kuru cyage e, u niŋkareŋi, shinŋyahara mpyi a taha u fye e, ka u u yampiì puni cùuŋo.

¹⁶ Maa yi jwo a waha pí á na pi àha sùpya yaha u yi cè me.

¹⁷ Lire pyiŋkanni na, Kile tünntunŋi Ezayi jwump'à fúnŋo, u mpyi a jwo:

¹⁸ «Kile à jwo:

“Mii báarapyiŋi u jnye ŋge, mii à u cwònrò.

U kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiŋkil'à táan mii á mú.

Mii sí na Munaani pyi li tèn u e,

u sí raa supyishiŋi sanŋi leni kuni nintiini i.

¹⁹ U sí raa jwumò dirili ná wà e me, u sí raa sère wà na me.

Wà sì u jwuyahama lógo sùpyire tabinniŋi i me.

²⁰ Ali kaŋkyaange, u sì ku kebe me,

fùkinaŋi u jnye na tafuguyo caa ke, u sì uru fùgo me.

U sí n-kwòro pur'e,

fo si ntiiŋi kuni le sùpyire puni taan.

²¹ Supyishiŋi puni sí n-pa pi sòŋjore taha u na *.”»

[‡] 12:7 Oze 6.6   § 12:10 Farizheebii u sòŋŋkanni i, shinŋi u jnye na múnaa tawwuyo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tège canŋŋke.   * 12:21 Ezayi 42.1-4

*Pyiŋkanni na Yesu maha jínabii kòre ke
(Marika 3.22-30; Luka 11.14-23)*

²² Nye lire kàntugo, ka pi i mpa ná jínacyanŋi w'e Yesu á. Uru nàŋi mpyi na naa me, maa mpyi búbu. Ka Yesu si u cùuŋɔ u à jà na yu maa naa.

²³ Ka li i sùpyire puni bilibili fo pi na piye yíbili maa ŋko: «Taha Dawuda Tuluge Shin bà u nye ŋge nàŋi me?»

²⁴ Nye Farizheɛnbil'à yire lógo ke, ka pi i jwo: «Ŋge nàŋi nye a si na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná fánhe kabér'e, jínabii jùŋufoonji Belizebuli woge kàntugo na me!»

²⁵ Ná Yesu sí mpyi a pi funzɔŋɔre cè, ka u u jwo pi á: «Kire maha kire li nye na liye túnni ke, lire maha mpa jya. Kànhe ŋkemu, lire nye me pyenge ŋkemu shiin ká yiri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú.

²⁶ Sitaannŋi ká a u báarapyiibii kòre, u na uye túnni. Lire ká mpyi, u saanre sí n-kwò mà?

²⁷ Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná jínabii jùŋufoonji Belizebuli fánhe e, lire sannì i ke, yii shiinbii pi nye na pi kòre ke, ná joofo u fánhe e pire maha pi kòre ye? Yii shiinbii yabilimpìi pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jwɔŋ'i.

²⁸ Nka yii li cè na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile Munaani fánhe e, lir'à li cyèe na Kile Saanre à nɔ yii na mà kwò.

²⁹ Wà si n-jà n-nyè fánhaŋyahagafoo bage e, si u yaayi lwó, ná u nye a bage foo pwo a cyán maa nta a jyè mà ye. Urufoo ká jà a u pwo a cyán, lire e u maha jà a bage yaayi pyi u jεεmpe.

Sùpyanji sí n-yíbe u jwɔjwumpe kurugo

³⁰ Shinŋi u nye u nye ná mii i me, urufoo nye mii zàmpeɛn, ŋgemu u nye u nye na mii tère na sùpyire wàa tiye na me, urufoo na ti jùŋɔ kyáŋge.

³¹ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: kapegiŋi shinji puni ná Kile mekeεge jwumpe puni sí n-jà yàfa sùpyire na. Nka ŋgemu ká Kile Munaani meεge kèεge ke, lire sí n-sii yàfa urufoo na me.

³² Wà ha jwumpime jwo Supyanji Jyanji na, lire sí yàfa urufoo na. Nka ŋgemu ká jwumpime jwo Kile Munaani na ke, lire kapiini sí yàfa urufoo na ŋge tìŋi i me, li mú sí yàfa urufoo na tìŋi nìmpañi i me.

(Luka 6.43-45)

³³ Cige ká jwɔ, ku maha yaserε niŋcenne pyi. Cige ká mpyi ku nye a jwɔ me, ku nye na yaserε niŋcenne pyi me. Cige shinji maha jwɔcè ku yaserε cye kurugo.

³⁴ Yii màcwɔn fiige sùpyiibii! Mà pege yaha yii funŋ'i, yii sí n-sii n-jà jwɔŋcenne jwo me. Sùpyanji zòmbilin'à jɔ ndemu na ke, lire u jwɔge maha yu.

³⁵ Ngemu u zò u à jwɔ ke, uru maha jwɔŋcenne yu. Ngemu u nye ná zòmpi i ke, uru maha jwumpimpe yu.

³⁶ Mii sí yi jwo yii á, canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, jwumɔ maha jwumɔ sùpyir'à jwo, ná pu nye laaga baa ke, Kile sí ti yíbe puru puni na.

³⁷ Shin maha shin jwɔjwumɔ kurugo, Kile sí n-jwo na u à tí, lire nye me u à cèεε.»

*Yesu tayyéreg'à fánha tò Zhonasi woge na, ŋka sùpyire nye a u jwɔmεeni cú me
Marika 8.11-12; Luka 11.29-32*

³⁸ Nye ka Kile Saliyanji cyelentiibii pîi ná Farizhεenbii pîi si jwumpe lwó maa jwo: «Cyelentunji, wuu la naha maa kani là pyi a cyée wuu na, ndemu li sí li cyée na mu à fworo Kile e ke.»

³⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à pi, maa kântugo wà Kile na ke, pire maha jcaas si kakanhala kani là jya tapyige e. Nka nde l'á pyi Kile túnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakanhala kyaa saha si n-pyi n-cyée pi na me.»

⁴⁰ Yii li cè, bà Zhonasi a canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fya bwøhe funjke e me, amuni Supyanji Jyanji mú sí canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fannjke e.

⁴¹ Cannjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiinjkil'e ke, Ninive kânhe shiinbii sí n-pa n-yîri n-yyére si pire kapimpyiibii cêεεε, jaha na ye Zhonasi à sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pi à pi toronjkanii kêennje. Mà li ta wà na jye naha, ηgemu u tayyérege k'á fânha tò Zhonasi woge na ke, pire kapimpyiibii sí jye a jæn'a pi toronjkanii kêennje me.

⁴² Kuru cannjke, saancwonji u mpyi Sheba kîni jùñjo na ke, uru mú sí n-pa n-yîri n-yyére si pire kapimpyiibii cêεεε, jaha na ye uru saancwonji mpyi a yîri dijyenyi jùñjke kà na, mà sà saanji Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na jye naha, ηgemu u yákili u à pêe Solomani wunji na ke, pi sí jye a jæn'a lógo uru jwø na me.

(Luka 11.24-26)

⁴³ Jína ká fworo sùpya e, u maha sà jaara síwage yyaha kurugo maa tatεεnge cya. U aha mpyi u jye a kà ta me,

⁴⁴ u maha jwo “Mii sí nûru raa wà na tayirige e.” Nye u aha nûr'a pa urufoo ta bawaga fiige, ηkemu k'á pwó, maa ku funjke bégel'a jwø ke,

⁴⁵ u maha nûr'a kâr'a sà jínahii baashuunni lwó a bâra uye na, mpii pi à pi mà tòro u yabilihji na ke, maha mpa jyè urufol'e. Lire ká mpyi, urufoo pyinjkanii nivønn'a si nâar'a pi mà tòro nijjyeeni na. Amuni pire kapimpyiibii wuuni mú sí n-pyi.»

Mpii pi jye Yesu nunji ná Yesu cìmpyiibii ke

(Marika 3.31-35; Luka 8.19-21)

⁴⁶ Mà Yesu yaha puru jwumpe na ná sùpyire e, u nunji ná u cìmpyiibil'á pa yyére cyíinnji na, maa jcaas si jwo ná u e. [

⁴⁷ Ka wà si Yesu yyere maa jwo: «Mu nunji ná mu cìmpyiibii naha cyíinnji na, pi naha na mu kyaa pyi.»]

⁴⁸ Ka Yesu si urufoo pyi: «Mpire pi jye mii nunji ná mii cìmpyiibii ye?»

⁴⁹ U à puru jwo ke, maa cyεεε sánha u cyelempyiibii kâmpanjke na, maa jwo: «Mii nunji ná mii cìmpyiibii pi jye mpii.»

⁵⁰ Yii li cè na mii Tunji u jye nijjyinj na ke, ηge u jye na uru jyii wuuni pyi ke, uru u jye mii cìmpworonji ná mii nunji.»

13

Jεεnugunji bàtaage

(Marika 4.1-20; Luka 8.4-15)

¹ Kuru cannjke yabilihji i, Yesu à fworo bage e maa ηkâr'a sà ntèen banji jwøge na.

² Ka shinjyahara si mpa bínni u taan, li jye a pa jwø me, ka u u jyè a tèn bakwøge k'e lwøhe jun'i, ka sùpyire si yyére kùmpoge na.

³ Ka u u ti kâla kariii nijyahagii na ná bàtaay'i.

4 U à jwo: «Nεεnugunji wà u ná fwor'a kàre jεεmε tanuguge e. Mà u yaha u u sùmashinji wàa fini fiige, wà à cwo kuni jwōge na, ka saŋcyεenre si mpa uru jò.

5 Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworò ninyahara mpyi kuru cyage e mε. Ka uru si fyín wahawaha, naha na yε u mpyi à jyè njhke e sèl'e mε.

6 Nyε canjk'à pa fworò ke, ka yifyinre si fàan maa waha, ndìre kuunji na.

7 Ka wà tacwugo si mpa bê ngurotaha na, ka ngure si yír'a uru cù.

8 Nka wà tacwug'à pa bê ná njhke njrcεnhke e, maa fyín, maa lyε, maa se. Sùmacire tà à sùmappyanji se mà nò nkuu njkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi bejaaga ná ke ke.

9 Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u ninngyigigii cyán sèl'e.»

10 Ka Yesu cyelempyibii si file u na, maa u yíbe: «Naha na mu jyε na bàtaayi yu sùpyir'á yé?»

11 Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tí ná Kile Saanre e, ná cyi à njwòho ke, yii à cyire jcéh'á kan, u sí jyε a kan sùpyire sannt'á mε.

12 Naha kurugo yε ngemu u à yaaga cè ke, là sí n-bàra urufoo u tacenke na sèl'e. Nka ngemu u jyε u jyε a yaaga cè mε, urufoo bá na sònnji na ur'à nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò urufoo na.

13 Lire kurugo mii na bàtaayi yu pi á, naha na yε pi nyiigil'à cwòro, nka pi jyε na jaa mε, ninngyigigii na jyε pi á, nka pi jyε na núru mε, pi jyε na kariii yyaha cini mε.

14 Kile túnntunji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo ke, pur'à fúnho pi kàmpañke na. U mpyi a jwo:

“Yii sí raa núru, nka yii sí raa yafyin yyaha cini mε.

Yii nyiigii sí n-cwòro nka yii sí raa yafyin jaa mε.

15 Yii li cè, nte sùpyire ninngyigil'à waha,

pi à pi ninngyigigii tò, maa pi nyiigii tò,

bà pi si mpyi pi àha raa jaa s'a núru mε,

pi yákilibii mú ká raa kariii yyaha cini mε.

Naha kurugo yε pi la jyε si núru mpa mii yyére, mii i pi shwò mε*.”

16 Nka yii pi ke, yii wuun'à jwò, naha na yε yii na jaa yii nyiigil'e, maa núru yii ninngyigil'e.

17 Sènji na mii sí yi jwo yii á, nde yii à nya maa ndemu lógo ke, Kile túnntunmii ninyahamii ná Kile jwòmεεcuvεe ninyahamii la mpyi si lire nya, si li lógo. Nka pi jyε a jà a li nya, maa li lógo mε.

18 Nyε kuru bàtaage k'à jwo mà yyaha tí ná jεεnugunji i ke, yii ku jwòhe lógo.

19 Kuni jwōge na, sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jyε mu à jwo shinji u à Kile Saanre kani jwumpe lógo, maa mpyi u jyε a pu yyaha cè mε, ka Sitaanninji si mpa pu wwù u funnj'i ke.

20 Kafaafoge juuj'i sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jyε mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ntl'á jεε pu na ná funntange e ke.

21 Nka pu jyε a jà a ndire le t'e mε, ti jwòmεeni kèngεmε jyε a pεn mε. Kawaa, lire jyε mε yyefugo kyaa ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fworò Kile kuni i.

22 Ngure shwòhòl'e sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jyε mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ka djnyehi karigii funmpεenre ná náfuuji lage si pu cwònrò, pu jyε a jà a yasεε pyi mε.

* 13:15 Ezayi 6.9-10

²³ Nĩŋke niŋcɛnŋke na sùmashiŋi tacwug'à pa bê ke, kuru ku nyɛ mu à jwo sùpyire ti nyɛ na Kile jwumpe nùru maa pu yyaha cini ke. Tire sùpyire na nyɛ sùmasenɛ fiige, sùmacire tà à sùmaŋi se mà nɔ ŋkuu ŋkuu (100) na, ka tà si se mà nɔ beetaanre taanre (60) na, ka tà si se mà nɔ beŋjaaga ná ke ke na.»

Nyèpege bàtaage

²⁴ Nyɛ Yesu à nùr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre à fworɔ nde kani kurugo: faapyiŋi wà à sùmashi niŋcɛnɛ nùgo u kerɛge e.

²⁵ Mà sùpyire yaha ñɔɔmpe na numpilage e, u zàmpɛnɛŋi wà à pa nyèpege kà shi wà kerɛge e maa nùr'a kàre.

²⁶ Nyɛ ka ku ná sùmaŋi si fyɛn maa lyɛ siŋcyan.

²⁷ Kerɛge foo báarapyiibil'à sà kerɛge ta amuni ke, ka pi i sà u pyi “Nùŋufooni, sùmashiŋi mu mpyi a nùgo ma kerɛge e ke, taha u bà mpyi a jwɔ mɛ? Nyèpege sí ku wà kerɛge e ke, taa kur'à yiri ke?”

²⁸ Ka kerɛge foo si jwo “Mii zàmpɛnɛŋi wà u à ŋke báarapege pyi amɛ.” Ka báarapyiibii si u pyi “Mu la nyɛ wuu u sà ku kòong'a wwú sùmaŋi shwòhòl'e la?”

²⁹ Ka kerɛge foo si jwo “Yii ku yaha wani, lire baare e, ku takòonge e yii sí raa sùmaŋi kòonge ná k'e.

³⁰ Yii ku ná sùmaŋi yaha u a lyɛge siŋcyan, sùmakwòngiigii ká nɔ, mii sí yi jwo sùmakwònbil'à pi i kuru nyèpege kwòn a yige sùmaŋi i, pi pwò pwò pi i ku sùgo fòlò, pi i nta a sùmaŋi kwòn a le na bwúnni i.”»

Kile Saanre maha sii nimbilere maa mpêre

(Marika 4.30-34; Luka 13.18-21)

³¹ Nyɛ Yesu à nùr'a bàtaage kà jwo pi á. U à jwo: «Kile Saanre na nyɛ mu à jwo mutaridi cige pyà ñaŋi wà à ŋgemu nùgo u cikòoge e ke.

³² Kuru cige pyàŋ' à yílege cire sannte puni wuŋi na. Nka u aha nùgo, u maha fyɛn maa mpyi cibwòhò mà tòro kaŋyɛge yawyɛɛre puni taan, fo saŋcyɛenre maha ti shèere yaa ku ŋkɛnyɛ i.»

³³ U à nùr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre na nyɛ mu à jwo bwúrunɛŋi yírigɛyirige yaani. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyimɛ niŋyaham'i mà cwònhò, li maha puru mbyimpe niŋcwònhòmpe puni yírigɛ.»

³⁴ Nyɛ Yesu à puru jwumpe puni jwo bàtaayi' sùpyir'á. Bàtaayi jwumpe baare e, u mpyi na pabɛɛre yu ná t'e mɛ.

³⁵ Lire e jwumpe Kile túnntunɛŋi mpyi a jwo ke, pur'à fúnŋɔ, u mpyi a jwo: «Bàtaayi mii sí raa yu pi á, karigiŋi cyi à ŋwòhò fo diŋyɛŋi tasiige e ke, cyire mii sí raa yu pi á†.»

Yesu à nyèpege bàtaage jwòhe jwo

³⁶ Nyɛ Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa jyè bage e, ka u cyelempyiibii si file u na, maa jwo: «Bàtaage mu à jwo mà yyaha tí ná nyèpege e sùmaŋi shwòhòl'e ke, kuru yyaha jwo wuu á.»

³⁷ Ka u u pi pyi: «Sùmashiŋi niŋcɛnɛŋi nùgufooni u nyɛ Supyaŋi Jyaŋi.

³⁸ Kerɛge e sùmashiŋi niŋcɛnɛŋ' à nùgo ke, kuru ku nyɛ diŋyɛŋi. Sùmashiŋi niŋcɛnɛŋi u nyɛ mpii pi à jɛɛ Kile Saanre na ke, nyèpege ku nyɛ Sitaanniŋi fyɛŋwòhòshiinbii.

³⁹ Zàmpɛnɛŋi u à nyèpege wà sùmaŋi shwòhòl'e ke, uru u nyɛ Sitaanniŋi. Sùmakwònre ti nyɛ diŋyɛŋi tèekwooni, sùmakwònbii pi nyɛ Kile mèlekɛɛbii.

40 Pyyĩkanni na nyèpege maha ñkòng'a wwû sùmanji shwòhòl'e maa ku súgo ke, amuni li mú sí n-pyi dijnyeni tèekwooni.

41 Kuru canjke Supyanji Jyanji sí u mèlekεεbii tun. Yaaga maha yaaga ku nyε na sùpyire jùñjò kyángε Kile na, ná mp̄ii pi maha Kile Saliyanji kèεge ke, pi sí pire puni cwònrò n-yige Kile Saanre e,

42 si ngà nafugombaage e. Wani pi sí raa mεε súu s'a ñkyànhigii kùru.

43 Nka mp̄ii pi à Kile jwòmεeni cù ke, pire sí raa bεnmpεe yige canja nyii fiige pi Tunji Saanre e. Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niñyigigii cyán sèl'e.»

Nàfuunji niñwòhòñi ná kòonji kani

44 Kile Saanre na nyε sahanji mu à jwo nàfuu ñgemu u à ñwòhò kεεge k'e ke. Nàñi wà à sà fworò uru nàfuunji na tanwòhòge e, maa u yal'a ñwòhò sahanji. U funntanga wunji, maa ñkàr'a sà u cyeyaayi puni pé'r'a tég'a kuru kεεge shwò.

45 Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: cwòhòñi wà u mpyi na kòon nisinarja caa.

46 U à kòonbile longara wu nyà ke, maa ñkàr'a sà u cyeyaayi puni pé're, maa li shwò.

Nde li sí n-pyi dijnyeni tèekwooni i ke

47 Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: fyacuumpii p̄li mpyi a cwò wà lwòhe e, ka uru cwòhò si fyaabii shinji puni cù.

48 U à j̄i ke, ka pi i u ñir'a yige kùmpoge na, maa ntéen maa fyaabii niñcemp̄ii cwònr'a le yalenjke e, maa t̄on baa wuubii wà.

49 Nyε amuni li mú sí n-pyi dijnyeni tèekwooni i. Kile mèlekεεbii sí shinpiibii cwònrò si ñgwù shincemp̄il'e,

50 si pi wà nafugombaage e. Wani pi sí raa mεε súu s'a ñkyànhigii kùru.

51 Yesu à puru jwo ke, maa u cyelempyiibii yibe na pi à mpe jwumpe lógo la? Ka pi i jwo: «Òn, wuu à pu lógo.»

52 Ka Yesu si jwo: «Kile Saliyanji cyelentunji cye k'à le mà yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, uru maha kàla niwòñjò ta maha bàra niñjyenji na maha yaha uye e, mu à jwo nàfuunji na yige na ñkaan.»

Yesu kànhe shiinbil'à cyé u na

(Marika 6.1-6; Luka 4.16-30)

53 Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa ȳiri wani,

54 maa ñkàre u tukanhe na. U à nò wani ke, maa jyè pi Kile Jwumpe kàlambage e, maa sùpyire kàlali. U kàlanji pyiñkanni mpyi a sùpyire kàkyanhala fo pi na ñko: «Di u à pyi maa mpyi yákilifoo ye? Di u à pyi maa kakyanhala karigii pyi ye?»

55 Taha cíkyanganji tooyo wunji bà u nyε u wi mε? Taha u nuñi bà u nyε Mariyama mε? U cinmpyiibii bà pi nyε Yakuba ná Yusufu ná Simò ná Zhude mà?

56 U ná pùceribii pi nyε nu na ke, pire nyε naha ná wuu e mà? Di u s'à pyi maa jà na jcyii karigii pyi ye?»

57 Nyε tire sòñjòr'à pi pyi pi à jùñjò tugo Yesu na. Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile túnntunñjò maha le njire e cyeyi puni i fo u tukanhe ná u tupyenge ye!»

58 Nyε pi dánabaare kurugo, Yesu nyε a kakyanhala kariii niñyahagii pyi wani mε.

14

*Yuhana Batizelipiyiŋi kwùŋkanni
(Marika 6.14-29; Luka 9.7-9)*

¹ Nye saanŋi Erōdi à pa a Yesu shenre nùru ke,

² maa jwo u báarapyiibil'á: «Yuhana Batizelipiyiŋi wi, u à jnè à fworò kwùŋi i, lire kurugo u à jà na kakyanhala karigii pyi amε.»

³⁻⁴ Yii li cè na Erōdi mpyi a u sijnεŋi Filipi cwoŋi kwòŋ a lwó mà pyi u cwo. Uru ceenŋi mege na mpyi Erōdiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Erōdi á na u jnye a yaa u u sijnεŋi cwoŋi shwò u na mε. Ka puru jwumpe si waha Erōdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cú a pwò a le kàsuni i.

⁵ Erōdi la mpyi si Yuhana bò, ŋka u mpyi na fyáge Yahutuubii yyaha na, jaha na ye pi puni mpyi a li cè na Yuhana na jnye Kile túnntunŋò.

⁶ Nye Erōdi canzeg'à pa máhana a nò lire yyeeni ke, ka u u pii yyere maa kataan pyi. Nye mà pi yaha lire kataanni na, Erōdiyadi pworon'à pa a ŋkwòhòli shinyyerebii shwòhò'e, ka lire si ntáan Erōdi e,

⁷ fo u à kâa pùcwon'á na u aha yaaga maha yaaga jáare ur'á ke, kuru sí n-kan u á.

⁸ Ka pùcwonŋi nunŋi si jwo a kan pùcwon'á na u sà jwo saanŋ'á na u Yuhana Batizelipiyiŋi nùŋke kwòŋ a le ŋkunan'i, u pa ŋkan ur'á.

⁹ Ka puru jwumpe si saanŋi yyahe pyi k'à tanha. Ŋka u mpyi na si n-jà n-cyé mε, jaha na ye u mpyi a kâa u shinyyerebii nyii na. Nye ka u u pii pyi pi sà Yuhana nùŋke kwòŋ kàsuni i pi pa ŋkan pùcwon'á.

¹⁰ Nye ka pi i Yuhana nùŋke kwòŋ

¹¹ mà le ŋkunan'i, mà kan pùcwon'á, ka u u ku kan u nun'á.

¹² Nye lir'á pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si mpa u buwunŋi lwó mà sà ntò, maa sà u sànge wyi Yesu á.

Yesu à shiin kampwòhii kanŋkuro jwò cya

(Marika 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)

¹³ Nye Yesu à puru jwumpe lógo ke, maa yiri kuru cyage e, maa jyé bakwòoge k'e, mà kàre sige funŋke e. Sùpyir'á pa u saha cè ke, maa fworò pi kànyi i, maa ŋkàre u fye e tòore na.

¹⁴ Yesu à fworò bakwòoge e mà pi jya pi à jyaha sèl'e ke, ka pi nùjaare si u ta sèl'e, yampii pi mpyi tire sùpyire shwòhò'e ke, ka u u pire cùuŋò.

¹⁵ Nye yàkonŋk'à pa nò ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Cyelempyiibii! Sige funŋke e wuu jnye, canŋke s'á kwò a kwò. Sùpyire cye yaha bà ti si mpyi si sà jnyi shwò jwòkurugo kànyi i mε.»

¹⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Lire jnye a pi kakarala kwò mε, yii yabilimpii pi pi kan pi lyí.»

¹⁷ Ka pi i u pyi: «Bwúuru nùnyò kanŋkuro ná fyapyaa shuunni kanna cyi naha wuu jny'i.»

¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii a ma ná y'e.»

¹⁹ Nye pi à pa ná y'e ke, ka u u sùpyire pyi t'à tèn jnyege jny'i. Pi à tèn'n'a kwò ke, ka u u bwúuru nùnyò kanŋkuruŋi ná cyire fyapyaaŋi shuunniŋi lwó, maa yyahe yirige ninyiŋi i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na. Maa bwúuruŋi kwòŋ kwòŋ a kan u cyelempyiibil'á, pi à kan sùpyir'á.

²⁰ Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'á lyí a tìn. Ka pi i ŋkwò maa shàhii ke ná shuunni jni jnyipaanyi na.

²¹ Pire lyilyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi a shiin kampwəhii kaŋkuro (5.000) kwò, cyeebii ná nàŋkopyire nyɛ a tɔrɔ mɛ.

Yesu à jaara lwəhe nyɛ'i
(Marika 6.45-52; Yuhana 6.16-21)

²² Nyɛ lire jwəhɔ na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelemppyiibii pyi pi à jyè bakwəɔge e, maa baŋi jyiile u yyaha na.

²³ Nyɛ Yesu à ti cye yaha ke, maa ŋkàr'a sà Kile jáare naŋke kà na, u kanni. U à kwòro wani fo mà pa nɔ yàkoŋke na.

²⁴ Nyɛ bakwəɔge e cyelemppyiibii mpyi na baŋi jyiili ke, lir'à kuru ta ku u byanhare lwəhe niŋke na. Ka kafɛɛge si wá na fwu na lwəhe tère na bakwəɔge ŋɔŋi na wáa kàmpaŋyi puni na.

²⁵ Nyɛ numpilag'à pa lyɛ ke, ka Yesu si yíri na jaare na ŋkèɛge pi fye e lwəhe nyɛ'i.

²⁶ Cyelemppyibil'à u nimpaŋi nya lwəhe nyɛ'i ke, maa fyá sèl'e fo na jcyɛenni maa jwo: «Buŋi wá fwəɔngɔ ku nyɛ ŋke!» Mà pi fyagara wuubii yaha, pi mpyi na kwuuyi wáa.

²⁷ Mà pi yaha pur'e, ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwó maa pi pyi: «Yii yákilibii tiŋɛ, yii àha vyá mɛ, mii wi.»

²⁸ Ka Pyɛri si jwo: «Kampyi mu u nyɛ u wi, na yaha si jaara lwəhe nyɛ'i, si ma jùŋɔ bɛ.»

²⁹ Ka Yesu si u pyi: «Ta ma.» Ka u u fworo bakwəɔge e na jaare na Yesu jùŋɔ bɛni lwəhe nyɛ'i.

³⁰ Ŋka u à pa kafɛɛge nya k'à pɛe maa fyá ke, ka u u li jwə cù na ntíri lwəhe jwəh'i, maa ŋkwúuli: «Kafooŋi, na shwə!»

³¹ Ka Yesu si ntíl'a cyɛge sánha, maa u cù maa jwo: «Mu dányan'á cyére dɛ! Naha na mu nyɛ a funŋke pyi niŋkin mà yɛ?» ³² Ka Yesu ná Pyɛri si jyè bakwəɔge e, ka kafɛɛge si ntíl'a yyére.

³³ Nyɛ lir'à pyi ke, mpíi pi mpyi bakwəɔge e ke, ka pire si niŋkure sín Yesu á maa jwo: «Nàkaana baa, Kile Jyaŋi u nyɛ mu.»

Yesu à yamii cùuŋɔ Zhenɛzarɛti kàmpaŋyi na
(Marika 6.53-56)

³⁴ Nyɛ Yesu ná u cyelemppyibil'à baŋi jyiile ke, maa jyè Zhenɛzarɛti kùluni i.

³⁵ Kuru cyage shiinbii mpyi a Yesu cè, lire e pi à Yesu mpaŋi jwo puru màhampe puni i. Ka sùpyire si wá na ma ná yampii shinŋi puni i Yesu á.

³⁶ Pi mpyi na Yesu jáare na u pire yaha pi i bwəɔn u vaaŋntinŋke zhwəɔre na kanni. Yampii pi mpyi maha bwúun u na ke, pire puni mpyi maha jycúuŋi.

15

Karigii cyi nyɛ na wuu jwóre Kile yyahe taan ke
(Marika 7.1-23)

¹ Nyɛ canŋka Farizheenbii píi ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii píil'à yíri Zheruzalemu kánhe e mà pa Yesu yyére, maa u yíbe:

2 «Naha na mu cyelempyiibii nyε na wuu tulyeyi lādaabii karigii leni njire e mà yε? Naha na pi aha a si raa lyí, pi nyε na pi cyeyi jyí mà tàanna ná pire lādaabil'e mà yε*?»

3 Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii à kántugo wà Kile ton'á, maa ntaha lādaabii fye e yε?»

4 Yii li cè na Kile à jwo “Ma tunji ná ma nunji pèe†. Ngemu ká jwumpime jwo a wà u tunji, lire nyε mε u nunji na ke, urufoo sí n-bò‡.”

5 Nka yii pi ke, yii maha yi yu sùpyir'á na “Wà ha já a jwo u sifeebil'á na yaayi uru mpyi á yaa u tég'a pi tégε ke, na ur'á yire kan Kile á mà kwò,

6 na urufoo méε ká mpyi u nyε na yaaga kaan u sifeebil'á sahanjki mε, na tapege nyε yire e mε.” Mà tàanna ná lire e, yii à kántugo wà Kile jwump'á, maa ntaha yii lādaabii fye e.

7 Yii pi à fyinme tò wwoṃo na ke! Kile túnntunji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'á sàa pyi sée. U mpyi a jwo na

8 “Kile à jwo 'Nte sùpyire na mii père njwɔyi i kanna, mà li ta pi zòompji laag'á tɔɔn mii na.

9 Pi na mii père tawage e,

naha na yε kàlanji pi nyε na nkaan ke,

ur'á lwó a pwò sùpyire lādaabii kanni na§.' ”»

10 Puru njwòhò na, Yesu à sùpyire yyere maa jwo t'á: «Yii ninjyigigii pεε, yii raa nùru sèl'e.

11 Yaaga maha yaaga ku nyε na jyè sùpyanji njwòge e ke, kuru kà nyε na já a u njwóhò mε. Nka nje yi nyε na fwore sùpyanji njwòge e ke, yire yi maha já a u njwóhò.»

12 Nyε Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Mu nyε a cè na mu jwump'á waha Farizhεnbii na mà?»

13 Ka Yesu si pi pyi: «Cige maha cige ku nyε ku nyε a cenme mii Tunji n̄nyj wunji cye kurugo mε, yire puni sí n-kò n-wà.

14 Yii Farizhεnbii yaha wani, fyinmii pi à fyinmii yyaha cù. Fyin ká u fyinjεε kàbii cù, pi mú shuunniñi sí n-tíge wyige k'e.»

15 Ka Pyeri si jwo: «Puru jwumpe njwòhe jwo wuu á.»

16 Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpji, ali numε yákilitan nyε yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii nyε na puru nùru mà?»

17 Yii nyε a li cè na yaaga maha yaaga ku maha jyè sùpyanji njwòge e ke, na u yaceni i kuru maha nkàre, u aha shà yaare e, k'a sì fworo mà?

18 Nka nje yi nyε na fwore sùpyanji njwòge e ke, u zòñi i yire maha fwore, yire mú sí yi maha u njwóhò Kile á.

19 Yii li cè na sùpyanji zòñi i sòñjòpεere maha fwore, mu à jwo: supyibuuni ná jacwòore ná silege baa karigii ná n̄n̄kaage ná kafinare ná jwoore.

20 Cyire karigii cyi maha sùpyanji njwòre Kile á. Lire baare e mà yalyige lyí cyeyi njyimbbaa, lire nyε na jin'a sùpya njwóhò mε.»

*Supyishiji sanji cwonji wà à dá Yesu na
(Marika 7.24-30)*

* **15:2** Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyí, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyn̄kanni là na maa s̄nn̄ji na lire jyn̄kanni maha pire finijε Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile sàragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, nka Farizhεnbil'á jwo na shin maha shin u nyε na Kilejarege pyi ke, na pire pun'á yaa ná l'e. † **15:4** Ekizodi 20.12; Duterenomu 5.16 ‡ **15:4** Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9 § **15:9** Ezayi 29.13

21 Ka Yesu si yîri wani mà kàre Tiri ná Sidôn kànyì kàmpanŋke na.

22 Mà pi yaha wani, Kana shiinbii cwoŋji* wà à pa Yesu á, maa jwo fànha na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinji! Nùŋaara ta na na, maa sà na pworonji kàanmucya. Jínanji wà u wá a u tɛɛnmɛ pɛn.»

23 Yesu ŋyɛ a ɲɛn'a u ɲwɔ shwɔ mɛ. Ka cyelempyiibii si jwo Yesu á: «Ŋge ceenji cye yaha, ɲaha na ye u na ŋkwúli wuu ɲwɔh'i.»

24 Ka Yesu si pi pyi: «Izirayeli shiinbii kanni mɛɛ na Kile à mii tun, pire mpiimu pi ɲyɛ mpáa nimpinnimii fiige ke.»

25 Ŋka lire ná li wuuni mú i, ceen'á pa ɲɲkure sín Yesu taan maa jwo: «Kafoonji! Cye le na á.»

26 Ka Yesu si jwo: «Mà nàŋkopyire yalyire lwó a wà pwanmpyir'á†, lire ɲyɛ a ɲwɔ mɛ.»

27 Ka ceenji si jwo: «Kafoonji, yire ɲyɛ sèe, ŋka pyengefoo ká a lyí, ɲjyípaanre ti maha ɲcwo ɲɲke na ke, pwanmpyire maha tire lyí.»

28 Ŋyɛ ceen'á yire jwo ke, ka Yesu si jwo: «Ceewe, ŋka mu naha a dá mii na de! Nde mu à cya mii á ke, lire sí n-pyi mu á.» Ŋyɛ ka u pworonji si ntíl'a cùuŋɔ.

*Yesu à shiin kampwɔhii sicyɛɛre ɲwɔ cya
(Marika 8.1-10)*

29 Ŋyɛ lire kántugo Yesu à yîri kuru cyage e maa ŋkàre Galile banji ɲwɔge na, maa dùg'a tɛɛn ɲanŋke kà ɲuŋ'i.

30 Ka supyikurumbwɔhɔ si mpa u á. Kuru supyikuruŋke e, pi mpyi a pa ná d̄shiyifel'e, pi s'á pa ná f̄ynm̄il'e, pi sí ɲyɛ ná yatann̄kegeyefel'e, pi sí ɲyɛ ná búbul'e, pi sí ɲyɛ ná yampii shi ɲɲyahamil'e. Pi mpyi na ma ná pire yampil'e Yesu á, ka u u pi cùuŋɔ.

31 Li mpyi a sùpyire bilibili mà búbuubii ɲya pi à jà na yu, yatann̄kegeyifeebii sí i ɲcùuŋi, d̄shiyifeebii sí i ɲaare, f̄ynmpii sí i ɲaa, lire kurugo pi à Izirayeli shiinbii u Kilenji kèe.

32 Ŋyɛ ka Yesu si u cyelempyiibii yyere maa jwo: «Ŋke supyikuruŋke ɲùŋaare naha mii na, ɲaha na ye pi canŋke taanre woge ku ɲyɛ naha mii taan, yalyire ɲyɛ pi á mɛ. Mii la ɲyɛ si pi cye yaha ɲjyímbaa mɛ, lire baare e katege sí pi fànha kwɔ kuni na.»

33 Ka cyelempyiibii si jwo: «Di wuu si n-jà ɲjyí ta naha ŋke síwage e, si ntège ŋke supyikuruŋke fiige ɲwɔ cya ye?»

34 Ka Yesu si pi pyi: «Bwúuru ɲùnyɔ jùuli yi wá yii ɲuŋ'i ye?» Ka pi i jwo: «Bwúuru ɲùnyɔ baashuunni ná fyapyire ti naha wuu ɲuŋ'i.»

35 Ka u u sùpyire pyi t'á tɛɛn ɲɲke na,

36 maa bwúuru ɲùnyɔ baashuunni ná tire fyapyire lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwɔn kwɔn mà kan u cyelempyiibil'á, ka pire si yi táa ti na.

37 Kuru supyikuruŋke pun'á lyí a tìn, ka pi i ŋkwɔ maa saanya baashuunni ɲjyípaanyi na.

38 Pire lyilyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi kampwɔhii sicyɛɛre (4.000) cyeebii ná nàŋkopyire ɲyɛ a tɔrɔ mɛ.

39 Ŋyɛ lire ɲwɔhɔ na, u à ta a sùpyire cye yaha, maa jyè bakwɔge k'e, mà kàre Magadan kùluni i.

* 15:22 Ŋge ceen'á fwooro supyishinji w'e, ŋgemu u mpyi a fyànha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii ke.

† 15:26 Sùpyiibii pi ɲyɛ pi ɲyɛ Yahutuu mɛ, Yahutuubii mpyi maha pire wí pwuun fiige.

16

Farizheebii ná Sadusiibil'à jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyêe na u à fworò Kile e ke

(Marika 8.11-21; Luka 12.54-56)

¹ Nye canjka Farizheebii ná Sadusiibil'à file Yesu na, si u pere jcu, maa u pyi na u kani là pyi ndemu l'à li cyêe na u à fworò Kile e ke.

² Ka Yesu si pi pyi: «Yii aha kileni yyahe nya k'à jaaŋa yakoŋke, yii maha jwo na zãhe si n-pa nijjaa me.

³ Nyêge na, yii aha kileni yyahe nya k'à wwò, yii maha jwo na zãhe sí n-pa nijjaa. Nye yii à ja a cyire karigii puni tēpyiŋkii cè, ka naha si li ta jcyii cyi jye na mpyi yii shwòhòl'e nume ke, yii jye a ja a cyire cè mà ye?»

⁴ Mpii pi à pi, maa kântugo wà Kile na ke, pire maha jcaa si kacyelee nya tapyige e. Nka nde l'à pyi Kile tũntunŋi Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyêe pi na me.» Nye u à puru jwo ke, maa yiri pi taan mà kàre.

⁵ Lire kântugo ka Yesu cyelempyiibii si baŋi jyiil'a kàre kũmpoge sanjke na. Pi à sà nò ke, ka pi i li kãanmucya mà li ta pi funŋ'a wwò, pi jye a bwúuru lwò me.

⁶ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii a yiye kãanmucaa Farizheebii ná Sadusiibii bwúuruŋi yirigeyirige yaani na.»

⁷ Ka u cyelempyiibii si pi funŋyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòhòl'e: «Bà wuu à pyi wuu jye a pa ná bwúuru i me, lire e u à mpe jwo be?»

⁸ Nye Yesu à pa pi kunuŋke jwòhe cè ke, maa jwo: «Yii daniyan' à cyère de! Naha kurugo bwúuruŋi wuun'à yii funŋò wwòŋò ye?»

⁹ Ali nume yii yákilibii sãha ŋkwò a múgo mà? Canjke mii à bwúuru jũjyi kanjkuŋi tég'a nãmbaa kampwòhii kanjkuŋi (5.000) jwò cya, ka shãhigii dãŋi ŋgemu si jũ jyiŋpaanyi na pi lyiŋkwooni kântugo ke, yii funŋ'a wwò lire na la?»

¹⁰ Canjke mii à bwúuru jũjyi baashuunnini tég'a nãmbaa kampwòhii sicyereŋi (4.000) jwò cya, ka yii i ŋkwò maa saanyi jũ jyiŋpaanyi na pi lyiŋkwooni kântugo ke, taha yii funŋ'a wwò lire na mú?»

¹¹ Ná yii funŋò jye a wwò lire na me, mii à yii pyi na yii a yiye kãanmucaa Farizheebii ná Sadusiibii bwúuruŋi yirigeyirige yaani na, ka yii i wá na sòŋŋi na bwúuru kyaa mii jye na yu ke, naha na yii jye a ja a puru jwumpe jwòhò cè mà ye?»

¹² Nye ka cyelempyiibii si li cè na bwúuruŋi yirigeyirige yaani na bà Yesu à jwo pi a piye kãanmucaa me, nka Farizheebii ná Sadusiibii kãlaŋi kyaa li.

Pyeri à jwo na Kile Niŋcwònròŋi u jye Yesu

(Marika 8.27-30; Luka 9.18-21)

¹³ Nye Yesu à kàr'a sà nò Sezare Filipi kũluni na ke, maa u cyelempyiibii yiibe: «Jofoo sũpyire jye na Supyaŋi Jyaŋi sòŋŋi ye?»

¹⁴ Ka pi i u pyi: «Pii wá na ŋko na Yuhana Batizeliŋyiŋi u jye mu, pii sí i ŋko na Kile tũntunŋi Eli u jye mu, pii sí i ŋko na Kile tũntunŋi Zheremi u jye mu, pii mú sí i ŋko na Kile tũntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wà u jye mu.»

¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii jye na mii sòŋŋi ye?»

¹⁶ Ka Simò Pyeri si jwo: «Kile Niŋcwònròŋi u jye mu, Kileni jyiil' wuŋi Jyaŋi.»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Zhonasi jyaŋi Simo! Mu wuun'à jwɔ. Naha na ye sùpya bà u à nge sèŋi cyêe mu na me, mii Tunji u jye ninyiŋi na ke, uru u à u cyêe mu na.

¹⁸ Mii sí jwo mu á, mii sí mu mege le Pyeri (kuru jwɔhe ku jye kafaaga.) Mii sí kuru kafaage tège na dánafeebii kurunke jwɔhɔ cyán, kwùŋi mú bà sí n-jà yaaga pyi kuru nkemu na me.

¹⁹ Mii sí Kile Saanre tirikyanhigii kan mu á. Mu aha jcyé kyaa maha kyaa na njhke na ke, lire mú sí jcyé ta u à pyi lire na ninyiŋi na. Mu aha jee kyaa maha kyaa na njhke na ke, lire mú sí jee ta u à pyi lire na ninyiŋi na.»

²⁰ Jye ka Yesu si yi jwo a waha cyelempyiibil'á na pi áha nkwo yi jwo sùpya á na uru u jye Kile Nijcwɔnrɔŋi me.

*Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo
(Marika 8.31-33; Luka 9.22)*

²¹ Jye mà lwó fo lire tɛni na, ka Yesu si wá na u cyelempyiibii kálali na fàha ki uru u kàre Zheruzalemu kànhe e, si nkyaala sèl'e kacwɔnrɔbii ná Kile sáragawwuubii njhufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii cye e. Pi sí uru bɔ, nka uru kwùŋi canmpyitanrewuuni, uru sí jhè.

²² Jye Yesu à puru jwo ke, ka Pyeri si u fɛɛn nkere na maa u cɛgege na: «Ma hà puru jwo me, Kafoonji! Kile u ma shwɔ lire na, lire fiige kà zli ma ta me.»

²³ Ka Yesu si Pyeri wíi ná jyiŋkeni i maa jwo: «Yíri na taan, Sitaanna wà we! Mu na mii njhɔ kyáŋge. Mu jye na sɔnŋi Kile jyii wuuni na me, fo sùpyire jyii wuuni!»

*Pyiŋkanni na wuu à yaa wuu taha Supyaŋi Jyaŋi Yesu fye e ke
(Marika 8.34-9.1; Luka 9.23-27)*

²⁴ Jye ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Ngemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilinji jyii karigii na, u u ntɛɛn kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méɛ ká mpyi na sí urufoo bɔ kworokworocige na.

²⁵ Naha na ye ngemu la ká mpyi si u njnjaaŋi yaa jwɔ ke, urufoo sí numpanja ta me, nka ngemu ká kántugo wà u njnjaaŋ'á mii kurugo ke, urufoo sí numpanja ta.

²⁶ Naha li sí jwɔ sùpyan'á mà ma jyii yaayi puni ta nge dijyeyi i njnjaa, mu numpanjke si sà nkèege ye? Sùpya si n-jà yafyin tège u múnaani njhɔ wwú numpanja me.

²⁷ Yii li cè na canjka, Supyaŋi Jyaŋi sí núru n-pa ná u Tunji sinampe ná u mèlèkɛɛbil'e. Kuru canjke, u sí shin maha shin sàra si ntàanna ná u kapyiŋkil'e.

²⁸ Sèŋi na mii sí yi jwo yii á, yii mpii pi jye naha ke, pi na jye yii e, pire si n-kwú ná pi jye a Supyaŋi Jyaŋi saanra wunji nimpanji nya mà ye.»

17

*Yesu pyiŋkann'à kɛɛnŋe
(Marika 9.2-13; Luka 9.28-36)*

¹ Jye canmpyaa baani kántugo, ka Yesu si Pyeri ná Yakuba ná u cɔnŋi Yuhana lwó, maa nkàre ná pire kanni i janke kà nintɔngɔ jwɔŋ'i.

² Mà pi yaha wani, Yesu pyiŋkann'á pa nkɛɛnŋe pi jyii na. U yyahe mpyi na jɪ canja jyiini fiige, ka u vaaŋjyi si finiŋe bèɛnmpe fiige.

³ Kuru tanuge e, ka tèecyiini Kile túnntunmpiiMusa ná Eli si mpa Yesu cyelempyiibii mú taanre jyii na, mà pa a yu ná u e.

⁴ Ka Pyeri si jwo Yesu á: «Kafoonji, wuu à pa naha ke, lir'à jwò. Mu aha nye, mii sí vùnyò taanre kwòro naha, ninjin sí n-pyi mu wogo, ninjin sí n-pyi Musa wogo, ninjin sí n-pyi Eli wogo.»

⁵ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka jahanja si mpa pi tò, kuru jahanke mpyi na bènmpe yige. Ka mejwuu si fworu kuru jahanke e na: «Mii Jyanji u nye nge, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiinkil'à táan mii á mú, yii a nùru u jwò na.»

⁶ Nye cyelempyiibil'à lire mejwuuni lógo ke, ka fyagare si pi ta fo pi à cwo cwo jinke na maa yyahayi cyígile.

⁷ Ka Yesu si file maa bwàn pi na maa jwo: «Yii yíri, yii àha raa fyáge me.»

⁸ Nye pi à ta naha yyahayi yírigé ke, pi saha nye a wà nya me fo Yesu kanni.

⁹ Mà pi yaha pi i ntúri janke na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Nde yii à nya ke, yii àha nkwò li jwo sùpya á me, fo Supyanji Jyanji ká jè a fworu kwùni i.»

¹⁰ Nye ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyanji cyelentiibii s'à jwo na Kile túnntunji Eli u à yaa u fyánha a pa Kile Nijcwónrónji yyaha na.»

¹¹ Ka u u pi pyi: «Sèe wi, Eli à yaa u fyánha a pa si karigii puni kurigii tíi.

¹² Nka mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, sùpyire nye a u cè me, maa u pyi pi nyii pyinjkanni na. Lire pyinjkanni ninuuni na, pi sí Supyanji Jyanji kyéregé mú.»

¹³ Nye u à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si li cè na Yuhana Batizelipynji kyaa u nye na yu.

Yesu à pyàni wà jína kàr'a yige u e

(Marika 9.14-29; Luka 9.37-43a)

¹⁴ Nye pi à kàr'a sà nò sùpyire cyage e ke, ka nàni wà si mpa ninjkure sín Yesu fere e maa jwo:

¹⁵ «Kafoonji, mii na mu jáare maa jwò na jyanji na, kàrikirisnanji u nye u e na u kànre sèl'e, u maha u cyáan nage e tèrigii cyil'e, maa u cyáan lwohe e tèrigii cyil'e.

¹⁶ Mii à pa ná u e mu cyelempyiibii yyére, nka pire nye a jà a u cùunjo me.»

¹⁷ Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibii, fo jaha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiinkii kwú naye e n-sà nò fo jaha tère na ye? Yii a ma ná pyàni i na á.»

¹⁸ Nye pi à pa ná pyàni i ke, ka Yesu si fánha cyán jínani na, ka u u fworu pyàni i, ka pyàni si jcwùunjo lire tèenuuni i.

¹⁹ Nye lire kántugo, ka cyelempyiibii si file Yesu na pi mege cyage e maa u yíbe na naha na pire nye a jà a nge jínani kàr'a yige pyàni i mà ye?

²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii dániyanji jcyèrèni u à pa ná l'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii dániyanji méé n'a mpyi a cyére mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà nke janke pyi “Kò a yíri naha nke cyage e” ku mú mpyi na sí lire pyi. Yaaga mpyi na sí n-jà yii jà pyige me. [

²¹ Kilejarege ná súnji baare e, nge jínani shinji nye na fworu sùpya e me.]»

Yesu à u kwùni ná u nèni kyaa jwo sahanji

(Marika 9.30-32; Luka 9.43b-45)

²² Canjka mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha sijncyan Galile kùluni i, u à jwo pi á: «Pi sí n-pa Supyanji Jyanji le sùpyire cye e pi bò,

²³ nka u kwùni canmpyitanrewuuni, u sí jè.» Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e.

Yesu ná Pyeri à Kilejaarebage wyérenji sàra

²⁴ Nye Yesu ná u cyelempyiibil'á sà nò Kapere namu kànhe e ke, mpíi pi maha Kileñaarebage wyérenji shuu ke, ka pire si file Pyeri na maa u pyi: «Taha yii cyelentuji bà nye na Kileñaarebage wyérenji sàrali me*?»

²⁵ Ka Pyeri si pi pyi: «U maha u sàrali ke!» U à jyè bage e ke, ka Yesu si jwumpe lwó yyecyüige na, maa jwo: «Simò, ñaha mu nye na sônñi ye? Jofoo na nge dijnyenji saanbii maha múnalwòore shuu, lire nye me na wyérewwuuge cyáan ye? Pi pyiibii na laa, nàmpwuunbii na?»

²⁶ Ka Pyeri si jwo: «Nàmpwuunbii.» Ka Yesu si jwo: «Pi pyiibii kòni nye a yaa pi a u sàrali me.

²⁷ Nka ná wuu la sí nye si jcyé u sàraga pi lùgigii cyi kwò a yíri me, lire e, ta si banji jwòge na, maa ma myàhani wà lwòhe e. L'aha fyanji ñijcyiñji ngemu cù ke, maa uru jwòge múgo, mu sí wyére ta wani, uru sí n-bê mii ná mu wuñi na.»

18

Sùpyanji u nye shinbwoñi Kile Saanre e ke

(Marika 9.33-37; Luka 9.46-48)

¹ Nye lire tènì i, ka cyelempyiibii si file Yesu na, maa u pyi: «Jofoo u nye shinbwoñi Kile Saanre e ye?»

² Nye ka Yesu si pyàñi wà yyere, maa u yyéne pi shwòhòl'e, maa jwo:

³ «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ná yii nye a kèenñe mà pyi nànkopyire fiige me, yii si n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e me.

⁴ Lire e shinñi u à uye tûrige nge pyàñi fiige ke, uru u sí n-pyi Kile Saanre shinbwoñi.

⁵ Shin maha shin u à ñen'a nge pyàñi fiige cùmu leme jwò mii kurugo ke, urufol'à mii cùmò leme jwò mú.

Karigii cyi maha sùpyanji yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na

(Marika 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ Nte nànkopyire t'á dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là ñinñin jùñò kyán, l'à pwórò urufol'á pi kafaabwòhò pwò u yacige e, pi i u wà banji i.

⁷ Dijnyenji sùpyire wuun'à kèege pi ñinñyan karigii kurugo. Karigii cyi nye na sùpyire jùñò kyángé ke, cyire mpyimbaa nye me. Nka ngemu ká mpyi kajúñò maa sùpya jùñò kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèege!

⁸ Mu cyege kà ñinñin, lire nye me mu tòge ká ñinñin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòñ a wà tatònge e, ñaha na ye mu cye ñinñin wuñi, lire nye me mu tòge ñinñin wuñi u jyè shìñi ñinñkwombaani i, lir'à pwórò pi mu wà nafugombaage e ná ma tooyi shuunninji ná ma cyeyi shuunninji i.

⁹ Mu jyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwù'l'a wà tatònge e, ñaha na ye mu jyii ñinñin wuñi u shìñi ñinñkwombaani ta, lir'à pwórò pi mu wà nafugombaage e ná ma jyiigii shuunninji i.»

Mpàñi ñimpinninji bàtaage

(Luka 15.3-7)

¹⁰ Ka Yesu si nùr'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a yiye kàanmucaa de! Yii àha jcwò nge nànkocyaani w'e me. Naha na ye mii sí yi jwo yii á, pi mèlèkèebii* nye

* **17:24** Yahutuubil'á, shin maha shin u mpyi a nò yyee beñaaga ná kàntugo na ke, yyee maha yyee uru mpyi maha yaa u wyérewwòge kà sàra Kileñaarebage e (Ekizodi 30.11-16).

* **18:10** Yahutuubii mpyi na sônñi na shin maha shin ná u mèlèke u nye ñijnyinji i, ngemu u nye na u kàanmucaa ke, na sùpyire ti nye ná tayéerege e ke, tire u mèlèkèebii kanni pi mpyi na sí n-jà nò Kile cyage e.

nìnyinji na mii Tunji Kile yyahe taan tèrigii puni i. [

¹¹ Mpii pi à pìnni ke, Supyanji Jyanji à pa mpa pire shwò.]

¹² Naha yii nyε na sònji ye? L'aha mpyi mu à jwo mpàa nkūu (100) na nyε wà á, ka ninjin si mpìnni pire e, tá urufoo si pi sanmpii beecyεere ná ke ná baacyεereñi (99) yaha waber'á nanjke juñ'i, si sà a nimpinniñi caa mε?

¹³ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, u aha já a u cya a nya, u nyanji funntange sí n-pée u à mà tòro pi sanmpii beecyεere ná ke ná baacyεereñi (99) woge na, pire mpiimu pi nyε pi nyε a pìnni mε.

¹⁴ Amuni li mú nyε, yii Tunji u nyε nìnyinji na ke, li nyε a táan ur'á nge pyàñi wà ninjin si mpìnni mε.»

Wurugofoonji lenkanni kuntiini i

¹⁵ «Mu cìmpworo ká wurugo mu á, sà u yyer'a fèen, mu ná uru kanni, maa u kapyiini cyé u na. U aha jεn'a lógo mu á, yii cìmpworoge sí n-tèen ku lyempe e.

¹⁶ Nka u aha mpyi u nyε a jεn'a lógo mu á mε, shin ninjin, lire nyε mε shiin shuunni yyer'a bàra maye na, maa jwo ná u e, bà y'à séme na “Karigii pun'à yaa cyi cwònrò shiin shuunni taanre nyii na” mε.

¹⁷ U aha nyé lógogo pir'á, sà yi yyaha jwo dánafeebii kuruñk'á. U aha mpyi u nyε a lógo dánafeebii kuruñk'á mε, ma hà núru raa u leni Kile kuni naarafeebil'e mε, ta u wí mu à jwo múnalwòore shwofoo.

¹⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha nyé kyaa maha kyaa na njñke na ke, lire mú sí nyé ta u à pyi lire na nìnyinji na. Yii aha jεe kyaa maha kyaa na njñke na ke, lire sí jεe ta u à pyi lire na nìnyinji na mú.

¹⁹ Mii sí yi jwo yii á mú, sèenji na, yii shiin shuunni ká bē li na, maa yaaga maha yaaga náare mii Tunji á, uru u nyε nìnyinji na ke, u sí kuru kan yii á.

²⁰ Naha kurugo ye cyaga maha cyag'e shiin shuunni taanr'à bínni mii mεge na ke, mii nyε pi shwòhòl'e.»

Yáfambaarji kani

²¹ Nyε ka Pyeri si file Yesu na, maa jwo: «Kafoonji! Mii cìmpworo ká nkòwòro na wuruge mii á, tooyi jùuli i mii à yaa mii u yàfa u na ye? Fo tooyo baashuunni la?»

²² Ka Yesu si u pyi: «Mii sì n-jwo mu á tooyo baashuunni mε. Nka mii sí n-jwo mu á tooyo beetaanre ná ke (70) tateenyε baashuunni‡!

²³ Lire kurugo Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: saanji wà u ná mpyi a li lwó uye funñ'i si u báarapyiibii fwòhigii pèrege cè, bà pi si mpyi si cyi sàra mε.

²⁴ Mà u yaha cyire fwòhigii kataanmpe na, pi à pa ná báarapyinji w'e u yyére, saanji miliyoo nìnyahamii fwoò mpyi uru nàñi na.

²⁵ Ná lire fwooni sàrasara sí mpyi uru báarapyinji na mε, ka u nùñufoonji si jwo na pi u ná u cwonji ná u pyiibii ná u cyeyaayi puni pére, bà lire fwooni si mpyi si ntó mε.

²⁶ Nyε báarapyin'á yire lógo ke, maa ninjkure sín u nùñufoonji fere e maa jwo “Mii nùñufoonji! Maye sanja yaha, maa na tàanna, mii sí mu fwooni puni tò mu á.”

²⁷ Nyε u nùñaar'à jyé nùñufoonji i ke, ka u u lire fwooni puni yaha a cyán, maa u cye yaha.

† 18:16 Duterenomu 17.6; 19.15 ‡ 18:22 Pli maha jwo: «tooyo beetaanre ná ke ná baashuunni (77).»

²⁸ Nye ka uru báarapyinji si fwooro na nkèege mà sà bê ná u báarapyijeeɛni w'e. U wyéɛbilere fwooo mpyi uru na, ka u u uru cyán a cwôro yacige e, maa u pyi “Na fwooni sàra!”

²⁹ Ka u báarapyijeeɛni si ninjure sín u fere e, maa u jáare sèl'e “Maye sanja yaha maa na tâanna, mii sí mu fwooni tò.”

³⁰ Nka u nye a nye me, maa nãji tò kãsuji i, fo u aha uru fwooni tò.

³¹ Nye u báarapyijeeɛni sanmpil'à lire nya ke, ka li i mpen pi e sèl'e, ka pi i nkàr'a sà yire paara njũfoonj'á.

³² Ka njũfoonji si pi pyi pi à u yere. U à pa ke, ka njũfoonji si u pyi “Shinpi wà we! Mii à mu fwooni puni yaha a cyán, naha na ye mu à mii jáare.

³³ Mii à mu njũnaara ta tanjanni ndemu na ke, mu mpyi na si n-jà njũnaara ta ma báarapyijeeɛni na amuni mà?”

³⁴ Nye ka njũfoonji luyiri wunji si uru báarapyinji pyi pi à le kãsuji i u a nkyaali fo u aha uru fwooni puni tò.

³⁵ Nye lire pyinjanni na li mú nye, yii shin maha shin u nye u nye na yáfani u cinmpworonji na ná u zõmbilini puni i me, amuni Kile sí urufoo cù.»

19

Nõni nye à yaa u u cwonji nãmbage kwò me (Marika 10.1-12)

¹ Nye Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yíri Galile kùluni i, mà kàre Zhude kùluni i, Zhuruden banji kãntugo.

² Shinnyahara mpyi a taha u fye e, mpíi pi mpyi na yà ke, ka u u pire cùunjo wani.

³ Ka Farizheenbii pii si file si u pere jicù ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tâanna ná wuu Saliyanji i, tá nõn'á yaa u já a u cwonji nãmbage kwò njũnyi puni na be?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Nje y'á sème Kile Jwumpe Semenji i ke, yii nye a yire kála mà? Dinyeɛni tasiige e, dinyeɛni Davoonji à “sũpyanji yaa nõ ná ceewe*.”

⁵ “Lire kurugo nõni sí u tunji ná u nunji yaha si mpwò u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin ninjkin†.”

⁶ Lire e pi saha si n-pyi shiin shuunni me, nka pi sí n-pyi shin ninjkin. Lire kurugo Kile à mpiimu pyi ninjkin ke, sũpya nye a yaa u pire láha piye na me.»

⁷ Nye ka Farizheenbii si núr'a jwo: «Lire sanní i ke, naha na Kile túnntunnji Musa s'á jwo na nõ ká a nko raa u cwonji nãmbage kwò, u nãmbage kwòkwò sèmeɛni kan ceen'á, u u nta a ku kwò ye?»

⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii njĩngage kurugo, Musa à cyeebii nãmbakwooni kuni kan yii á. Lire baare e dinyeɛni téesiini i, amuni bà li mpyi me.

⁹ Nka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwonji nãmbage kwò njũnke kabere na, mà ta jacwòrò bà me, maa ceenji wabere lènje ke, urufol'à jacwòrò pyi.»

¹⁰ Nye ka cyelempyiibii si jwumpe lwò maa jwo: «Kampyi nõni tayyéerege ku nye kure mà yyaha tí ná u cwonji i, njũnjo mú bá naha cilenɛni na me.»

¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sũpyire puni si n-jà cilenɛmbaani na me, fo Kile ká li pyime táan mpiimu á ke.

¹² Karii njnyahagii na nye wani jcyiimu cyi maha já a nõni sige cilenɛni na ke. Pii na nye wani, pi si n-jà ceewe lènje me, naha na ye pi à si amuni. Pii u

* 19:4 Zhenezi 1.27 † 19:5 Zhenezi 2.24. Lire njwòhe ku nye: «Lire kurugo nõni ná u cwonji sí n-wwò si mpyi shin ninjkin, nõni ná u cwonji shwòhãnj'á yaa u njwò mà tòro nõni ná u sifeebii wunji na.»

cilenɛmbaani n̄ɲk'á fworɔ s̄ɸpyire e, n̄aha na ye pi à pi n̄ante k̄ɛge. P̄li mú maha n̄cyé cilenɛni na Kile Saanre kurugo. N̄gemu u sí n-jà n̄ɛ puru jwumpe na ke, urufoo u n̄ɛ pu na.»

Yesu à jwó le n̄ɲkopyire tà á

(Marika 10.13-16; Luka 18.15-17)

¹³ N̄ye lire k̄antugo, s̄ɸpyiibii pil'á pa ná n̄ɲkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si Kile n̄áare t'á m̄ɛ. Ka cyelempyiibii si pi faha.

¹⁴ Ka Yesu si jwo: «Yii n̄ɲkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii àha ti sige na na m̄ɛ. Naha kurugo ye s̄ɸpyire t'á tiye pyi nte n̄ɲkopyire fiige ke, Kile Saanre n̄ye pire woro.»

¹⁵ N̄ye u à puru jwo ke, maa u cyeyi taha ti n̄ɲɲyi na maa jwó le t'á, maa nta a ȳiri kuru cyage e mà k̄àre.

N̄afuufooŋi kani

(Marika 10.17-31; Luka 18.18-30)

¹⁶ N̄ye mà Yesu n̄ɲkaren̄i yaha, n̄ɲɲi wà à file u na maa jwo: «Cyelemtuŋi! Kac̄enni ndire mii à yaa mii u pyi si sh̄ɲi n̄ɲkwombaan̄i ta ye?»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Naha na mu n̄ye na mii ȳibili kac̄enni kyaa na ye? Shin n̄ɲkin kanna u à n̄wɔ. Mu la ká mpyi si sh̄ɲi s̄ɛe wuŋi ta, ta Kile ton̄i kurigii n̄aare.»

¹⁸ Ka n̄ɲɲi si Yesu ȳibe: «Kurigii n̄cyire ye?» Ka Yesu si jwo: «Ma hà s̄ɸpya bò m̄ɛ, ma hà z̄inni ná wabere cwo e m̄ɛ, ma hà n̄ɲkaaga pyi m̄ɛ, ma hà vini ntaha wà na m̄ɛ,

¹⁹ ma tuŋi ná ma nuŋi p̄ɛɛ.™» “Ma supȳiɛɛɲi kyaa táan may'á bà mu kyal'á tán may'á m̄ɛ.™»

²⁰ Ka n̄ɲɲiŋi si Yesu pyi: «Mii na cyire karigii puni pyi. Naha shi saha k'á mii fô ye?»

²¹ Ka Yesu si u pyi: «Kampyi mu la n̄ye si mpyi t̄igirecyaga baa, ta si maa sà ma cyeyaayi puni p̄ére, maa uru wyéɛɲi kan f̄ɔŋf̄eebil'á. Lire ká mpyi, mu sí n̄afuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

²² N̄ye uru n̄ɲɲiŋ'á puru lógo ke, ka u yyetanha wuŋi si n̄kàre, n̄aha na ye n̄afuubwɔhɔ foo u mpyi u w̄i.

²³ N̄ye ka Yesu si yi jwo u cyelempyiibil'á: «S̄ɛɛɲi na mii sí yi jwo yii á, n̄afuufooŋi j̄ȳim'á p̄ɛn Kile Saanre e.

²⁴ Mii sí yi jwo yii á sahan̄ki, n̄wɔh̄ɔŋi j̄ȳim'á táan músenn̄ɛɲi wyiini i, mà tòro n̄afuufooŋi u j̄yè Kile Saanre e.»

²⁵ Ka puru si u cyelempyiibii k̄akyanhala fo mà tòro, ka pi i jwo: «Lire sann̄i i ke, jofoo u sí n-jà n̄umpan̄a ta b̄ɛ?»

²⁶ Ka Yesu si pi w̄i w̄i maa jwo: «Lir'á s̄ɸpyire jà, n̄ka kyaa n̄ye na Kile j̄ini m̄ɛ.»

²⁷ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à k̄antugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e! Wuu n̄azhan̄i u n̄ye n̄gire ye?»

²⁸ Ka Yesu si pi pyi: «S̄ɛɛɲi na mii sí yi jwo yii á, yaayi puni ká mpa mpyi n̄iv̄ɔnyɔ t̄ɛni ndemu i ke, Supyan̄i Jyan̄i ká mpa nt̄ɛn u f̄anhe tat̄ɛnge nisinaŋke e t̄ɛni ndemu i ke, yii pi n̄ye mii fȳɛn̄wɔh̄ɔshiin̄bii ke, yii sí n-pa n-t̄ɛn f̄anhe tat̄ɛnye ke ná shuun̄ni i, s'a Izirayeli t̄uluyi ke ná shuun̄niŋi shiin̄bii k̄ɛɛɲi.

²⁹ Nyε shin maha shin ká ɲɛn'á à kàntugo wà u bayi, lire ɲyε mε u sɲɛɛbii, lire ɲyε mε u sifeebii, lire ɲyε mε u pyiibii, lire ɲyε mε u kεɛyi na mii mεge kurugo ke, urufoo sí yire fiigii ŋkuu (100) ta, sí shɲi niŋkwombaanji ta.

³⁰ Ŋka yyahe yyére shiin niɲyahamii sí n-pyi kàntugo yyére shiin, kàntugo yyére wuu niɲyahamii mú sí n-pyi yyahe yyére wuu.»

20

Báarapyiibii sàranji kani Kile saanre e

¹ «Nyε Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: kεɛge foonji wà à yiri ɲyεsòoge na maa ŋkár'á sà a báarapyii caa u εɛɛɛn cikòoge báaranji mεε na.

² Báarapyiibii kεɛge fol'á ta ke, u ná pir'á à bε canmpunje sàranji na. Nyε ka u u pi yaha a kàre cikòoge e.

³ Canŋk'á pa nò cyage e ke, ka kεɛge foo si sà sùpyire tà ta káfuge na pi à tɛɛn là mpyimbaa.

⁴ Ka u u pi pyi “Yii yiri mú, yii a si na εɛɛɛn cikòoge e, yii i sà a báaranji pyi, yii ná sàranji u à yaa ke, mii sí uru kan yii á.”

⁵ Ka pire si ŋkàre cikòoge e. Nyε ka cikòoge foo si núr'a fworò canvwuge na, maa pii ta. Canvyinge laage e, maa núr'a pii ta, maa pire puni pyi pi à kàre kεɛge e.

⁶ Yàkonje laage e u à pa fworò sahanji, mà sà pì ta pi i yyérelì cyage k'e, ka u u jwo pir'á “Naha na yii à yyérel'a canŋke kwò là mpyimbaa yε?”

⁷ Ka pire si u pyi “Mu aha li ɲya amuni, wà ɲyε a wuu lwó báaranji na niɲjaa mε.” Ka u u jwo “Yii a si na εɛɛɛn cikòoge e.”

⁸ Nyε yàkonk'á pa nò ke, ka cikòoge foo si jwo u pyenge kacwɔnɔŋ'á “Báarapyiibii yyere ma a pi sàranji kan pi á, ŋka báarapyiibii pi à pa kàntugo ke, ku sli pire na, ma a si niɲcyiibil'á.”

⁹ Mpii pi à pa yàkonje ke, pir'á canmpunje sàranji ta.

¹⁰ Nyε ka báarapyiibii niɲcyiibii si file, maa sɔnɲi na pire u nintanji si ɲyaha, ŋka yaaga ɲyε a bára u na mε, pi shin maha shin à canmpunje sàranji ta mú.

¹¹ Nyε wyéɛɲi kanŋkwooni kàntugo pi á, ka pi i wá na cikòoge foo ɲùŋke tare maa ŋko

¹² “Mpii pi à pa yàkonje ke, tère nimbilere kanna báara pir'á pyi, ka mu u wuu ná pire u sàranji pyi niŋkin, mà li ta wuu à canmpuni pyi báaranji na, canŋke kafuge e.”

¹³ Ka cikòoge foo si jwumpe lwó maa jwo pi wà niŋkin á “Na cevoo, mii ɲyε a wo mu na mε. Taha canmpunje sàranji na bà mii ná mu mpyi a bε mε?”

¹⁴ Ma sàranji shwò maa yiri naha. Nge u à kan mu á ke, l'á táan mii á mii i uru ninunji kan kàntugo yyére shinpanj'á.

¹⁵ Lire sannì i, taha mii wu bà u ɲyε na wyéɛɲi mε? Kacenni mii à pyi ke, taha lire yɲcyεge ku ɲyε mu i?”

¹⁶ Amuni li mú ɲyε, kàntugo yyére shiin niɲyahamii sí n-pyi yyahe yyére shiin, yyahe yyére shiin niɲyahamii mú sí n-pyi kàntugo yyére shiin.»

Yesu saha à jwo u kwùni ná u ɲèŋi kyaa na (Marika 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ Nyε mà Yesu niŋkarenji yaha Zheruzalεmu kànhe e, u à u cyelempyiibii ke ná shuunninji yyere pi mεge cyage e kuni na maa jwo:

18 «Wuu niŋkaribii pi mp̄ii Zheruzalemu i, wani pi sí Supyaŋi Jyaŋi le Kile sáragawwuubii j̄n̄jufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò,

19 si u le Kilecembraabii cye e, pire sí u fwóh̄ōr̄ō, si u bwò̄n ná tiripaanni i, si u kwò̄ro cige na si mbò. N̄ka u kwù̄ŋi canmpyitanrewuuni, u sí j̄n̄.»

Zebede jyaabii yacyage

(Marika 10.35-45)

20 N̄ye ka Zebede cwon̄i si file Yesu na ná u jyaabil'e, maa niŋkure sín, maa u náare.

21 Ka Yesu si u yíbe: «Naha shi la ku wá mu na ye?» Ka u u jwo: «Mii jyaabii pi mp̄ii ke, mu aha mpa nt̄̄en ma saanre e t̄̄eni ndemu i ke, ma a wà yaha u t̄̄en ma k̄aniŋke na, ma a u san̄ŋi yaha ma k̄am̄eni na.»

22 Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na náare mii á ke, yii j̄nye a ku shi c̄e m̄e. Kyaage lw̄ohe mii sí n-bya ke, yii si n-jà kuru bya la?» Ka pi i u pyi: «Ɔon, wuu sí n-jà.»

23 Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lw̄ohe bya mii fiige. N̄ka mà t̄̄en mii k̄aniŋke ná mii k̄am̄eni na, mii bà u j̄nye yire kanvoon̄i m̄e. Mii Tuŋi à yire tateenyi bégele s̄up̄yire ntemu m̄e na ke, u sí yi kan tir'á.»

24 N̄ye Yesu cyelempyiibii keŋi san̄ŋ'a puru jwumpe lógo ke, ka pire lùgigii si ȳiri mp̄ii c̄inmpyiibii shuunniŋi taan.

25 Yesu à pa kuru cyage wíl'a j̄nya ke, maa yi jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a n̄uru, yii à c̄e naha j̄n̄ke na, k̄ini j̄n̄jufeebii maha nt̄̄en k̄ini s̄up̄yire j̄n̄ŋ'i f̄anhe e, k̄ini shinbwoobil'a sí wá na pi f̄anhe cyáan k̄ini s̄up̄yire na.

26 Li j̄nye a yaa li pyi amuni yii shw̄ōh̄ōl'e m̄e. Ngemu la ku j̄nye si mpyi shinbwo yii shw̄ōh̄ōl'e ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi.

27 Ngemu la ku j̄nye si mpyi yii yyaha yyére shin̄ŋi ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii biliwe.

28 Naha kurugo ye Supyaŋi Jyaŋi j̄nye a pa diŋȳeŋi i s̄up̄yire si mpa mpyi u báarapyi m̄e. U à pa si mpa uye pyi s̄up̄yire báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shin̄ŋyahara kapegigii shw̄ōshw̄ō lw̄ōr̄ō.»

Yesu à fyinmii shuunni j̄yii múgo

(Marika 10.46-52; Luka 18.35-43)

29 Yesu ná u cyelempyiibii nivworobii Zheriko k̄anhe e, supyikurumbw̄ōho mpyi a taha u fye e.

30 Fyinnmii shuunni mpyi a t̄̄en kuni j̄w̄ōge na, pir'à pa lógo na Yesu u j̄nye na nt̄̄uli ke, ka pi i wá na yu f̄anha na: «Kafoon̄i! Dawuda Tuluge Shin̄ŋi! N̄j̄naara ta wuu na.»

31 Ka s̄up̄yire si pi faha na pi fyáha. N̄ka pi j̄nye a j̄en'a fyáha m̄e, maa là bára pi s̄ēge na: «Kafoon̄i! Dawuda Tuluge Shin̄ŋi! N̄j̄naara ta wuu na!»

32 Ka Yesu si yyére maa pi yyere maa pi yíbe: «Naha yii la j̄nye mii u pyi yii á ye?»

33 Ka pi i jwo: «Kafoon̄i, wuu j̄yiigii múgo, wuu raa j̄aa.»

34 N̄ye ka pi j̄naare si u ta s̄èl'e, ka u u bwò̄n pi j̄yiigii na. Lire t̄̄eni mujye e, ka pi i nt̄̄i na j̄aa, maa ntaha u fye e.

21

Saan̄ŋi Yesu à j̄yè Zheruzalemu k̄anhe e

(Marika 11.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)

1 Mâ pi yaha pi i byanhare Zheruzalemu kânhe na, pi mpyi a nɔ Betifajye kânhe na, Olivye cire ɲan̄ke kâmpañke na. Ka Yesu si u cyelempyibii pîi shuunni tun,

2 maa pi pyi: «Kânhe ku ɲye yii yyaha na ke, yii a si k'e. Yii aha sà nɔ wani, yii si n-tîi pi ta pi à dùfaan̄cwo ná u pyà pwɔ wani. Yii i yi sàha, yii pa ŋkan na á.

3 Wà ha yà jwo yii na, yii i urufoo pyi “Yi kyaa li ɲye Kafoon̄i na, u aha ŋkwɔ yi na, yi si n-pa.”»

4 Yesu à yire dùfaan̄yi cya, bà tèecyiini Kile tũntun̄ni jwumpe si mpyi si fũn̄ɔ mɛ. U mpyi a jwo:

5 «Yii yi jwo Siyɔn kânhe shiinbil'á na:

“Yii wíi! Yii saan̄ni wá na ma yii yyé, u ɲũk'á pi sèl'e,

u à dùg'a tèɛn dùfaan̄a ɲun̄'i* , dùfaan̄ni pyige kà ɲun̄'i†.”»

6 ɲye ka cyelempyibii mú shuunni si ŋkàre, nde Yesu mpyi a jwo ke, maa sà lire pyi.

7 Pi à pa ná dùfaan̄ni ná u pyige e ke, maa pi vâan̄yi yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tèɛn na ŋkèege.

8 Sùpyire n̄ɲyahara mpyi kuni ɲwɔge na, ka ti n̄ɲyahara si ti vâan̄tin̄yi yà wwù mà pili pili Yesu yyaha na kuni i, ka pîi si weyi kwɔn kwɔn a pili kuni i‡.

9 Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na ná nte ti mpyi u kântugo ke, tire puni mpyi na ŋkwúli maa ŋko:

«Yabwòhe! Dawuda Tuluge Shin̄ni wi!

Ngemu u ɲye na ma Kafoon̄i Kile mɛge na ke, Kile u jwó le u á§!

Pèente ti taha Kile na n̄ɲicyeyi puni i.»

10 ɲye Yesu à pa jyè Zheruzalemu kânhe e ke, ka kânhe puni si yîr'a taha, fo pi na piye yíbili: «Taha joofo u wà urufoo ye?»

11 Ka sùpyire si pi pyi: «Yesu wí, Kile tũntun̄ni u à yîri Nazareti i, Galile kùluni i ke.»

Yesu à cwòh̄mpii kàr'a yige Kileñaarebage ntàani na

(Marika 11.15-19; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22)

12 ɲye ka Yesu si ŋkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pɛɛmpe ná zhwon̄i pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyérefaabii tábalibii ná sanmpanmpɛɛbii yatɛɛn̄ni n̄ɔn̄'a cyán cyán* . 13 Maa pi pyi: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kileñaarebaga†.” Yire y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛn̄i i. Nka yii pi ke, yii à ku kèɛn̄'a pyi “n̄an̄kaalii tabinniga‡.”»

14 Ka fyinmpii pîi ná dîshiyifeebii pîi si file u na Kileñaarebage e, ka u u pire cùun̄ɔ.

* 21:5 Saanwa ká dùgo dùfaan̄a na, lire li mpyi yyeɲin̄ke ná maye n̄tirigen̄i saɲcyɛɛnni. † 21:5 Zakari

9.9 ‡ 21:8 Saan̄ni pi ɲye na mpère ke, pi maha ɲcyii karigii pyi si u bɛ (2 Saan̄bii 9.13). § 21:9 Zaburu

118.26 * 21:12 Yahutuubii pi mpyi maha yîri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyéren̄i fare Kileñaarebage wun̄i na. Lire pyin̄kanni na, wyéren̄wɔge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sàra, maa núr'a já a ntège pyi. Yatɔre ti maha yaa ti já a pyi sàraga ke, pɛɛmpyibii mpyi maha tire pèrel̄i pir'á. Pi mpyi maha ti lwɔore dùrugo. † 21:13 Ezayi 56.7 ‡ 21:13 Zheremi 7.11

15 Nye Kile sáragawwuubii nùnjufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibil'à cyire kakyanhala karigii nya tapyige e, maa nàŋkopyire nya ti i yu fànha na: «Yabwohe! Dawuda Tuluge Shinŋi wi!» ke, ka pire lùuni si yîri[§],

16 maa Yesu pyi: «Nje pi nyε na yu ke, taha mu wá na yi núru me?» Ka Yesu si pi pyi: «Mii naha na yi núru. Taha yii sàha ŋkwò a mpe jwumpe kàla Kile Jwumpe Semεŋi i na “Kile à u pèente jwumpe le nàŋkopyire ná jirinwɔɔ pyiibii nɔwɔyi i^{*}” me?»

17 Ka Yesu si yîri pi taan, maa fwoɔ kànhe e, mà kàre Betani kànhe e, maa shwòn wani.

Yesu à fizhiye cige láŋa
(Marika 11.12-14, 20-24)

18 Kuru canŋa nùmpañŋa, Yesu ninuruŋi na ŋkèεge Zheruzalεmu i, ka katege si u ta.

19 Ka u i fizhiye cige nya kuni na, maa file ku na. Wyεere baare e, u nyε a yasεre ta ku na me†, maa jwo ku na: «Ma hà zii núru yasεre se nya me!» Ka cige si ntíl'a waha.

20 Cyelempyiibil'à lire nya ke, ka li i pi bilibili fo pi à yíbe na: «Di ŋke fizhiye cig'à pyi maa waha tèenuuni i yε?»

21 Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dáníyaŋi pyi ná funŋɔ ninŋin i, nde mii à pyi ŋke fizhiye cige na ke, yii sí lire fiige pyi, lire kanni bà me, yii aha jwo ŋke ñanŋke ku kò a yîri ku tateεnge e ku sà ñcwo banji i, lire sí n-pyi.

22 Yii aha Kile ñáare yaaga maha yaaga kurugo ná dáníyaŋi i ke, yii sí kuru ta.»

Pi à Yesu yíbe u fànhe tatage kyaa na
(Marika 11.27-33; Luka 20.1-8)

23 Ka Yesu si jyé Kileñaarebage e, maa sùpyire kálali. Mà u yaha lire na, ka Kile sáragawwuubii nùnjufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii si shà u yyére, maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ñcyii karigii pyi yε? Jofoo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi yε?»

24 Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa ninŋin na, yii aha mii nɔwɔ shwò, lire tēni i, ŋge u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii sí n-ta urufoo cyéε yii na.

25 Mii à jwo yo, jofoo u mpyi a Yuhana Batizelipyiŋi tun u pa a sùpyire batizeli yε? Kile laa, sùpyire?»

Nyε ka pi i ŋkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u si n-jwo na ñaha na wuu sí nyε a ñεn'a dá u na mà yε?»

26 Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire si li yaha wuu na me, ñaha na yε pi pun'à tēen ná l'e na Yuhana na mpyi Kile túnntunŋɔ.»

27 Pi à piye taanna a kwò ke, maa núr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinŋi u mpyi a u tun ke, wuu nyε a cè me.»

Ka Yesu sí pi pyi: «Nyε l'aha mpyi amuni, ŋge u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii mú sí uru cyéε yii na me.»

Jyafeebii shuunninji kani

§ 21:15 «Nde l'à pi lùuni yîrige ke»: lire bà li nyε na Yesu à pérempyiibii kòɔ kanna me, ŋka u à fyinmpii ná dshiyifeebii yaha pi à jyé Kileñaarebage e. Lire na mpyi kafuun Yahutuubil'á. * 21:16 Zaburu 8.3

† 21:19 Ŋke fizhiye cige ku nyε ná weñyahayi i yasεre baa ke, kuru na nyε Yahutuubii nùnjufeebii fiige, mpiimu pi à fyinme tò wwoom na ke.

²⁸ Ka Yesu si núr'a jwo: «Naha shi yii nyε na sônñi mpe e ye? Nàñi wà u ná mpyi ná jyafee shuunni i, maa jwo niñcyiin'á “Na jya, sà báara na ερεzen ciköoge e niñjaa.”

²⁹ Ka jyafoonji si jwo “Mii nàha na si mε.” Nka kàntugo yyére, u à pa ntêr'a nùru, maa ñkàre ciköoge e.

³⁰ Ka tufoonji si puru ninumpe taha jyafoonji shônwuñ'á, ka uru si jwo “Baa, mii sí n-kàre” ñka u nyε a pa ñkàre mε.

³¹ Pire shiin shuunniñi i, u ñgire u à tufoonji nyii wuuni pyi ye?»

Ka pi i jwo: «Jyafoonji niñcyiinji.» Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, múnalwöore shwofeebii ná fwòrobacyeebii sí n-jyε Kile Saanre e yii yyaha na.

³² Naha kurugo ye Yuhana Batizelipiyinji à pa ntiiñi kuni cyé yii na, yii nyε a ñen'a dá u na mε. Nka múnalwöore shwofeebii ná fwòrobacyeebil'á ñen'a dá u na. Yii sí pi à lire nya ke, yii nyε a ñen'a têt'a nùru maa dá u na mε.»

*Ερεzen köoge faafeebii bàtaage
(Marika 12.1-12; Luka 20.9-19)*

³³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii bàtaage kà lógo sahanñi. Pyengefoonji wà u ná ερεzen ciköogö yaa, maa ku kwúulo, ερεzen lwöhe maha wwú wyige ñkemu i ke, maa kuru túgo, maa ñkubaga yaa ciköoge kàanmucyafoonji mεε na. Lire kàntugo maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yaseere táali piye na, maa nta a kàre kùlutöonl'e.

³⁴ Nyε ερεzenñi yaseere tèekwöonn'à pa nò ke, ka u u u báarapyiibii pìi tun u ciköoge faafeebil'á pi sà uru nàzhan yaseere shwò pi a ma.

³⁵ Ka faafeebii si pire báarapyiibii cyán a cù, maa wà bwön, maa wà bò, maa u sanñi wà ná kafaayi i.

³⁶ Ka ciköoge foo si núr'a báarapyiibii piiberε tun pi á, pire mpyi a nyaha mà tòro niñcyiibii na, ka faafeebii sí pire pyi niñcyiibii fiige.

³⁷ Ka ciköoge foo si ñkànha a u yabilinji jyanji tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyanji na.”

³⁸ Nka faafeebil'á ciköoge foo jyanji nya ke, maa wá na yu piy'á “Ciköoge foo koolyinji u nyε ñge. Yii a wá, wuu u bò, köoge sí n-pyi wuu wogo.”

³⁹ Ka pi i jyafoonji cyán a cù mà wà ciköoge kàntugo, maa u bò.»

⁴⁰ Nyε Yesu á puru jwo ke, maa sùpyire yíbe: «Numε, ciköoge foo ká mpa, ñaha u sí n-pyi ku faafeebii na be?»

⁴¹ Ka pi i u pyi: «Ciköoge foo sí pire shinpiibii puni bompere bò, si ciköoge kan piiberil'á, mpiimu pi sí raa ku yaseere kaan u á ti tèewwuuni i ke.»

⁴² Ka Yesu si jwo: «Ñje y'à séme Kile Jwumpe Semenji i ke, taha yii nyε a yire kála mε? Y'à séme:

“Bafaanribil'á cyé kafaage ñkemu na ke,
kuru k'à pa mpyi bage kafaage sée woge bage mbiini na.
Kafoonji Kile u à lire pyi,
l'à pyi kakyanhala wuu nyii na‡.”

⁴³ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: yii sí n-yige Kile Saanre e, si supyishinji waberε lèñε t'e, mpiimu pi sí raa Kile nyii wuuni pyi ke. [

⁴⁴ Nyε shin maha shin u à cwo kuru kafaage ñunji ke, urufoo sí n-kyεεge n-kyεεge, kuru kafaage sí ká ñcwo shin maha shin ñunji ke, ku sí urufoo cwónhön.]»

‡ 21:42 Zaburu 118.22,23

⁴⁵ Nye Kile sáragawwuubii ñùñfueebii ná Farizheenbil'à Yesu bàtaayi lógo ke, ka pi i nta a cè na pire kyaa na u mpyi.

⁴⁶ Ka pi i wá na ñcaa si u cû, ñka pi mpyi na fyáge sùpyire yyaha na, ñaha na ye sùpyire mpyi a tēen ná l'e na u na ñye Kile túnntunñ.

22

Cikwōonre lyimbooni bàtaage (Luka 14.15-24)

¹ Ka Yesu si núr'a bàtaaga jwo pi á, u à jwo:

² «Kile Saanre à fwooro nde kani kurugo: saanji wà à kataan nimbwoo bégele u jyanji cikwōonre tooy'e.

³ U à bégel'a kwò ke, mpii pi mpyi a yyere ke, ka u u u báarapyiibii tun pi sà pire pyi pi a ma, ka pi i ñcyé paña.

⁴ Ka u u núr'a báarapyiibii pii tun, maa pire pyi “Yii sà yi jwo shinyerebil'á na mii naha a lyimbooo yaa, na mii naha a na nupyahigii cyii ná yatōore sinme woore tà bò, na mii naha a bégel'a kwò, na pi a ma cikwōonre zànnēeg'á.”

⁵ Nka pi wà ñye a saanji yini lwó a wíi mē. Ka wà bá si yír'a kàre u kerēge e, ka wà si ñkàre u cwòhònt'á,

⁶ ka pi sanmpii si saanji báarapyiibii cyán a cû, maa pi kyérege, maa pi bò.

⁷ Ka saanji lùuni si yíri, ka u u u kàshikwōonbii yírige pi à sà pire shinbompíi bò, maa pi kànhe súugo.

⁸ Nye ka u u núr'a jwo u báarapyiibil'á “Cikwōonre ñjyñ'á bégele, ñka shinyerebii ná uru ñjyñi mpyi a yaa mē.

⁹ Yii a si kùñnyí na, yii aha shin maha shin ñya ke, yii uru yyere cikwōonre zànnēge na.”

¹⁰ Ka báarapyiibii si yír'a kàre kurigii ñwòyi na. Shin maha shin pi à ta wani ke, maa pire puni yyer'a pa ntég'a cikwōonre bage ñí, shinpii bàra shincenmii na.

¹¹ Ka saanji si jyè si shinyerebii wíi, mà nàñi wà ta pi shwòhòl'e, cikwōonvaanji baa.

¹² Ka saanji si u pyi “Na cevoo! Di mu à pyi maa jyè naha mà ta cikwōonvaanji ñye mu na mà ye?” Uru nàñi ñye a yà ta a jwo mē.

¹³ Ka saanji si u báarapyiibii pyi “Yii u tooyi ná u cyeyi pwò, yii i u wà cyíññi na numpini í, wani sùpyire maha myahigii súu marii ñkyànhiigii kùru.”»

¹⁴ Yesu à bàtaage jwo a kwò ke, maa núr'a jwo: «Yii li cè na Kile à shinnyahara yyere, ñka shinnyahara ñye a cwōonrō mē.»

Pi à Yesu yíbe múnalwōore ñkanji kyaa na (Marika 12.13-17; Luka 20.19-26)

¹⁵ Nye ka Farizheebii si ñkàr'a sà piye taanna, si kànhaña cyán Yesu na, bà pi si mpyi si u ta ñcú ná u yabilinji ñwójwumpe e mē.

¹⁶ Maa pi cyelempyiibii pii ná Erodi tonkuni shiinbii pii tun Yesu á*, ka pire si sà u pyi: «Cyelentuñi! Wuu à li cè na mu ñye na fyáge sèenji tajwuge e mē. Jwumpe mu sí ñye na yu mà yyaha tíi ná Kile kuni í ke, puru na ñye sèe, mu ñye na fyáge sùpya na mē, mu ñye a sùpya pwòññò sùpya na mē.

* **22:16** Erodi shiinbii ná Farizheebii mpyi na bēni mē. Ōromu shiinbii fāñhe mpyi a táan Erodi shiinbil'á, ka pi i wá na sōñji na múnalwōore ñgwùñ'á yaa. Farizheebii mpyi na sōñji Kafoonji Kile u ñye pire ñùññò na: lire e, mà múnalwōore kan Ōromu saanbwōhe Sezari á, lir'á li cyēe na mu à ñye u fāñhe na maa ñcyé Kafoonji Kile na.

17 Lire e ke ma tanyage jwo wuu á: wuu à yaa wuu a múnalwòore kaan Jromu saanbwòhe Sezari á la?»

18 Nka Yesu mpyi a fworò pire cwofeebii cwòore jwòhò na, ka u u pi pyi: «Yii pi à fyinme tò wwmò na ke, naha na yii na mii père si jwù yé?»

19 Wyérenji yii jye na ntége na múnalwòore sàrali ke, yii uru wà cyèe na na wee.» Nye ka pi i uru wyérenji tònjke kà cyèe u na. 20 Ka u u pi pyi: «Jofoo nànja ná u mege ku jye nge wyérenji na ye?»

21 Ka pi i u pyi: «Saanbwòhe Sezari.» Ka Yesu si pi pyi: «Nye yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.»

22 Pi à Yesu jwòshwòore lógo ke, ka li i pi kàkyanhala, ka pi i yíri u taan mà kàre.

Sadusiibil'à Yesu yíbe kwùubii jnèji kyaa na

(Marika 12.18-27; Luka 20.27-40)

23 Kuru cannuge e, Sadusiibii pi maha jwo na kwujene jye nùmpañja me, pire pil'à file Yesu na maa jwo:

24 «Cyelentuji! Kile túnntunji Musa à jwo “Nò ká ceewe lèhe maa nkúwù mà ta u jye a pyà si u na me, u còonj'a yaa u ceenji lèhe zànbangara na, u u pyi si u na, u yyahafoonji ninjkwunji mege na.”

25 Nye sijnje baashuunni na mpyi naha wuu yyére. Pi puni ninjyen'a ceewe lèhe maa nkúwù, u jye a pyà ta u na me. Njemu u à taha u na ke, ka uru si ceenji lèhe.

26 Ka uru mú si mpa nkúwù, u jye a pyà ta u na me. Ka tanrewunji wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà nkúwù pi baashuunni na.

27 Pire puni kántugo, ka ceenji mú si mpa nkúwù.

28 Nye ná pire nàmbaa baashuunni puni s'à uru ceenji lèh'a círi, kwùubii jnèji ká bú nta sèe, pi aha bú jè canjke nkemu i ke, pi ngir'a ceenji si n-kan ye?»

29 Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo, lir'à ta yii jye a Kile Jwumpe Semeni yyahe cè, si nta njyére Kile sífente na me.

30 Yii li cè, Kile yyére, sùpyire ká jè a fworò kwùni i, nò si ceewe lèhe me, ceewe mú si n-kan nò á me. Ti sí n-pyi Kile mèlekèebii fiige.

31 Nje y'à séme Kile Jwumpe Semeni i kwujeni kyaa na ke, yii jye a yire kála mà? Kile à jwo

32 “Mii u jye Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenji.” Nye puru jwump'à li cyèe na pire mpii jyi wuu pi jye wani Kile yyére. Sùpyire jyi woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà me.»

33 Sùpyire ti mpyi na nùru Yesu jwò na ke, u kàlanj'a pire puni kàkyanhala.

Kile Saliyanji kabilini l'à fànha tò cyi sanjkii na ke

(Marika 12.28-34; Luka 10.25-28)

34 Nye Farizheenbil'à pa lógo na Yesu à jwumpe cyán Sadusiibii na ke, ka pi i nkàr'a sà bínni Yesu taan.

35 Kile Saliyanji cyelentuji wà na mpyi pi e, ka uru la si mpyi si Yesu père jwù maa u yíbe:

36 «Cyelentuji! Saliyanji kabilini ndi l'à fànha tò cyi sanjkii na ye?»

37 Ka Yesu si u pyi: «“Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á ná ma zòmbilini ná ma múnaani ná ma sònjòre puni i.”

38 Saliyanji kabilini ninjcyiini li jye lire, lire l'à fànha tò cyi sanjkii puni na.

³⁹ Shonwuuni l'á taha lire na ke, lire tayyéreg'à pêe nijcyiini fiige. Lire li nyε “ma supyinyεny kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á mεš.”

⁴⁰ Kile Saliyanj kapyaaagii sanjki puni ná Kile tūntunmpii jwump'à lwó a pwó jcyii kapyaaagii shuunninj na.»

Kile Nijcwōnrōnj nyε Dawuda Tuluge Shin kannā mε
(Marika 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ Mā Farizhēnbii nimbinnibii yaha, Yesu à pi yíbe.

⁴² U à jwo: «Kile Nijcwōnrōnj kyaa l'á jwo ke, naha yii nyε na sōnñj mà yyaha tí ná u e yε? Jofoo túluge e u sí n-fworo yε?» Ka pi i Yesu pyi: «Dawuda Tuluge Shin wí.»

⁴³ Ka Yesu si pi pyi: «Mā Kile Munaani yaha l'á Dawuda yyaha cū, naha kurugo u à u yyere uru Kafoonj yε?

⁴⁴ Yii li cè na Dawuda à jwo

“Kafoonj Kile à jwo mii Kafoonj á

“Ta ma a pa ntēen na kaniñe cyεge na,

fo mii aha mu zāmpēnbii le

mu tooyi jwōh'i*.”

⁴⁵ Ná Dawuda na Kile Nijcwōnrōnj yiri “Kafoonj” lir'à li cyēe na Dawuda Tuluge Shin kannā bà mε, u Kafoo mú wí, sèe bàl'á?»

⁴⁶ Pí wà nyε a jà a Yesu jwō shwō mε. Mā láha kuru canñke na, wà saha nyε a jēn'a u yíbe mε.

23

Yesu à Kile Saliyanj cyelentiibii ná Farizhēnbii cēεge
(Marika 12.38-40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹ Nyε supyinyahare ti mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u tire ná u cyelēmpyi-ibii pyi:

² «Kile Saliyanj cyelentiibii ná Farizhēnbii nyε ndemu kaage e ke, lire li nyε: na Musa Saliyanj yyaha yu sūpyir'á.

³ Karigii pi nyε na yu yii á ke, yii cyire le barag'e yii raa cyi kurigii jaare, ŋka nde pi yabilimpai nyε na mpyi ke, yii áha raa lire pyi mε. Naha kurugo yε nde pi maha yu ke, lire bà pi maha mpyi mε.

⁴ Pí maha Kile Saliyanj pyi tuguro sūpyire jwōh'i, ti sí n-jà ntemu lwó mε, pi yabilimpai sí nyε na jεεg'a sūpyire tēge ti jwōh'i na, ali nimbilere mε.

⁵ Pí kapyiñkii puni nyε sūpyire nyinyaga karigii. Lire kurugo yaayi i pi maha Kile Jwumpe séme maha le a pwó pi byahigii ná pi cyeyi na ke, pi maha yire pyi nitabaaya. Mā bāra lire na, pi maha pi vāanntinmbwoyi zhwōnre tōñ*. ⁶ Wà ha pi yyere kataan jjiyi na, lire nyε mε pi aha shà Kile Jwumpe kálambayi i, bwompe tatēenyi pi maha jcaā.

⁷ Sūpyire tabinniyyi i, pi la maha mpyi sūpyire s'a pire pēre s'a pi shéere, s'a pi yiri “Cyelentuñj”.

⁸ Ŋka yii pi ke, yii áha jεε sūpya u a yii pyi “Cyelentuñj” mε, naha na yε yii mú puni na nyε cinmpyii, Cyelentu niñkin u nyε yii á.

§ 22:39 Levitiki 19.18 * 22:44 Zaburu 110.1 * 23:5 Yahutuubii mpyi maha Kile Saliyanj jwumpe pà séme maha le yatōre seeyi i, maha mpwó pi byahigii na, lire nyε mε kāmene cyεge na (Ekizodi 13.9; 16; Duterēnōmu 6.8). Pí maha zhwōre le pi vāanntinnyi jwōh'kujyi na, s'a piye funñō cwo pi Saliyanj na (Nōmburu 15.37-41; Duterēnōmu 22.12). Farizhēnbil'á cyire karigii cū ná s'el'e si li cyēe na pire na Kile jaāre mà tōro sūpyire sannte na.

⁹ Yii àha raa sùpyanji wà tufiige yiri “Tufooji” ñiñke na me, ñaha na ye Tufoo niñkin u ñye yii á, uru u ñye ñiñyinj na.

¹⁰ Yii àha sùpyire yaha t'a yii pyi “Ñùñufooji” me, ñaha na ye Ñùñufoo niñkin u ñye yii á, uru u ñye Kile Nìncwònròji.

¹¹ Ngemu u ñye yii shwòhò'le shinbwonji ke, urufoo u pyi yii sanmpii báarapyi.

¹² Shin maha shin u à uye dùrugo ke, urufoo sí n-tírige, ñka shin maha shin u à uye tírige ke, urufoo sí n-dùrugo.

¹³ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhèenbii, yii pi à fyiñme tò wwoomò na ke, yii wuun'à kèege! Ñaha na ye yii na Kile Saanre tajyijwòge tùni, yii sí n-jiye me, mpìi la ku ñye si jyè ke, maa pire tegele kwòn.

[
¹⁴ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhèenbii, yii pi à fyiñme tò wwoomò na ke, yii wuun'à kèege! Ñaha na ye yii maha leñkwucyeebii cyeyaayi shuu pi na ná yii ñwòtanyi i. Yii maha Kile ñáare na mòni sùpyire ñyinyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa yii ta ke, lire sí n-waha sèl'e.]

¹⁵ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhèenbii, yii pi à fyiñme tò wwoomò na ke, yii wuun'à kèege! Ñaha na ye yii maha ñáare ñiñke ná Iwòhe cyeyi puni ñuñ'i, maa sùpyire caa na lèñi yii Kile kuni i. Ñka yii aha wà ta, nde li sí urufoo pyi u yaa ná nafugombaage ñyijyi i fo tooyi shuunni mà tòro yii yabilimpìi taan ke, lire kuni yii maha le urufoo taan.

¹⁶ Yii wuun'à kèege! Ñaha na ye yii fyiñmii wuubii pi à sùpyire yyaha cù, maa ñko pi á na sùpya ká ñkâa Kileñaarebage na, kuru ñgwùñi ñye fànha urufoo na me, ñka wà ha ñkâa Kileñaarebage funñke seenni na, kuru ñgwùñi na ñye fànha urufoo na.

¹⁷ Yii na ñye funño baa shiin maa mpyi fyiñmii, seenni u à fànha tò laa, Kileñaarebage k'à seenni le ñjire e ke, kuru k'à fànha tò?

¹⁸ Yii à jwo mú na sùpya ká ñkâa sárayi tawwuge na, na yafyin sì urufoo ta me, ñka sárage yaage k'à wwu'la yaha sárayi tawwuge ñuñ'i ke, na sùpya ká ñkâa kuru na, na urufol'à yaa u kuru kàage wwu.

¹⁹ Fyiñmii pi pi! Sárage yaage k'à fànha tò laa, sárayi tawwuge ku maha sárage le ñjire e ke, kuru ki?

²⁰ Shinji u à kâa sárayi tawwuge na ke, urufoo mú à kâa ku ñùño yaayi puni na.

²¹ Shinji u à kâa Kileñaarebage na ke, urufol'à kâa Kileñaarebage ná ku foonji Kile na.

²² Shinji u à kâa ñiñyinj na ke, urufol'à kâa Kile saanre yatèenñke ná ku teenfoonji Kile na.

²³ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhèenbii, yii pi à fyiñme tò wwoomò na ke, yii wuun'à kèege! Ñaha na ye yii maha yii nànyenji ná kanyeyi yafwòhòfwòhòre sannte puni yáhanji wwu, mà li ta karigii cyi à fànha tò Saliyanji kapyaañi puni na ke, yii à cyire fènn'a yaha ñkere na. Cyire cyi ñye: ntiñji ná ñùñaare ná ñwòmèefente. Cyire yii sí mpyi a yaa yii a mpyi, yii i cyi sanñkii bàra cyire na.

²⁴ Fyiñmii pi pi! Yii à sùpyire yyaha cù mà li ta yii yabilimpìi ñye na ñaa me. Yii maha yii lùbyage fyiñne si sisòñji wwu k'e, mà lí ta yii na ñwòhòyi jwoore k'e†!

† 23:24 Yahutuubil'á, sisòmpii ná ñwòhòy'à ñwòhò.

²⁵ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɪnmɛ tò wɔwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na yɛ yii maha yii yajigiyi kàntuyi jyí na fíninji, mà li ta yi funjy'à jí nàŋkaage ná sɔnɔpɛere na.

²⁶ Yii Farizhɛɛnbii, yii na nyɛ fyɪnmii! Yajigiyi funjyi yii à yaa yii fyánha a jyɛ, lire ká mpyi, kàntugo yyérenji mú maha fíninje.

²⁷ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɪnmɛ tò wɔwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na yɛ yii na nyɛ mu à jwo fanjyeyɛ, pi à njemu fíninje ke, mu aha yi kàntuge wíi, mu a sì yi lemɛ ta p'à jwɔ, yi funjke s'à jí kaciyi ná kàkyayi na‡.

²⁸ Amuni yii nyɛ, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tí sùpyire sannte nyii na, mà li ta yii à fyɪnmɛ tò wɔwomɔ na, yii funjyi s'à jí pege na.

²⁹ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii, yii pi à fyɪnmɛ tò wɔwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na yɛ yii maha Kile túnntunmpii kwònhigii yaa na faanre, sùpyire t'à tí ke, maa kacɛnkuure yaa tire kwònhigii na,

³⁰ maa ŋko “Kampyi wuu mpyi wuu tulyeyi tiŋi i, wuu mpyi na sì jɛɛ n-bàra pi na si Kile túnntunmpii bò mɛ.”

³¹ Lire pyinƙanni na, yii yabilimpil'à li cyɛɛ na mpíi pi à Kile túnntunmpii bò ke, yii mú à pi pire fiige.

³² Nyɛ sɔŋke yii tulyey'à lyéle ke, yii yyaha le yii i ku fàl'a nɔ ku tɛgeni na!

³³ Wwòpiyi yà ye! Yii màcɔn tɔlugo sùpyiibii! Di yii sí n-jà n-shwɔ n-jwo nùmpaŋja nage na yɛ?

³⁴ Lire e ke yii lógo, mii sí raa Kile túnntunmpii píi ná yákilifeebii píi ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii píi tunni yii á. Yii sí n-bò pi e, si píi kwòro cige na, si píi bwòn Kile Jwumpe kálambayi i, si píi kyérege kànyi yyaha kurugo.

³⁵ Lire e Kile sí n-tíge yii na pire shintiibii puni mbòŋi i: Abɛli u à tí ke, mà lwó uru tɛboni na, fo mà sà nɔ Baraki jyanji Zakari mbòŋi na, Zakari pi à bò Kileŋaarebage sɛɛcyage ná sárayi tawwuge shwòhɔl'e ke.

³⁶ Sɛɛŋi na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cɛɛge tire boore puni kurugo.»

*Yesu à jwo Zheruzalɛmu kàŋhe kyaa na
(Luka 13.34-35)*

³⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «Ei! Zheruzalɛmu shiinbii, yii Zheruzalɛmu kàŋhe shiinbii, yii pi maha Kile túnntunmpii bùu, maa Kile jwumpe jwufeebii wàa ná kafaay'i maha bùu ke, y'à tooyo nɪnyahaya kwò mii la mpyi si yii bínni yiye e s'a yii kàanmucaa, bà ŋkùnunji maha u pyire bínni tiye e, maa búru ti juŋ'i mɛ. Nka yii nyɛ a jɛɛ lire e mɛ. ³⁸ Ku ke nume! Kile sí cyɛ wwú yii kàŋhe taan si yii yaha yiye kannna.

³⁹ Yii li cè, mà lwó nume na, yii nyiini saha si n-tɛge mii na mɛ, fo canjke yii sí n-pa raa ŋko “Ngemu u nyɛ na ma Kafoonji Kile mɛge na ke, Kile u jwó le ur'àŠ.”»

24

*Yesu à jwo na Kileŋaarebage sí n-jya
(Marika 13.1-23; Luka 21.5-24)*

‡ 23:27 Yyee maha yyee, bilereŋkwonji kataanni ká byanhara, sùpyire maha kwònhigii fíninje, bà shinparantorbii si mpyi s'a cyi jaa raa jcwúu, pi àha ŋkwò ntòro mbwòn cyi na mɛ. Naha na yɛ pi aha bwòn cyi na, pi saha nyɛ a fíninje Kile á mɛ fo mà cibilaage máhana, pi mú saha si n-jà n-pyi bilereŋkwonji kataanni i mɛ. § 23:39 Zaburu 118.26

¹ Nyɛ mà Yesu yaha u u si raa fwore Kilejaarebage e, ka u cyelempyiibii si file u na maa u pyi na u Kilejaarebage jwɔŋkanni wíi.

² Ka u u pi pyi: «Ŋke basinanke yii nyɛ na jan'amɛ ke, sɛɛŋi na mii sí yi jwo yii á, canja na ma, ku puni sí n-sii n-pwɔn n-cyán, si ku ŋkunɔyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Nyɛ ka Yesu sí n-kàr'a sà ntɛɛn Olivye cire jaŋke juŋ'i. Ka u cyelempyiibii kanni si file u na, maa u pyi: «Wuu cyelentunji, naha tère e cyire karigii sí n-pyi yɛ? Nde li sí mu tɛnuruni ná dijyɛŋi tɛekwooni cyêe wuu na ke, lire jwo wuu á.»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàanmuca! Yii àha sùpya yaha u yii wurugo mɛ.

⁵ Yii li cè na shinnyahara sí mii mɛge le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Nijɔwɔnɔŋi kyaa l'á jwo ke, na pire pi nyɛ ure. Pi sí raa shinnyahara jwɔ fáanji s'a wuruge.

⁶ Yii sí raa kàshiyi shɛnrɛ núru yiye táan, s'a yi shɛnrɛ núru laatɔnyi i, lire kà yii funɔ pɛn mɛ. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nyɛ mɛ, ŋka lire bà li jye dijyɛŋi tɛekwooni mɛ.

⁷ Supyishinji wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kɔni là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Katibwàhe ná jɔŋke jcyɛɛnnɛŋi sí n-pyi cyeye nijyahay'e.

⁸ Ncyii karigii puni na nyɛ kanhare tasiige, bà laani maha yíri maa nta a yaa ná li ziji i mɛ.

⁹ Pi sí n-pa raa yii leni cye e, pi raa yii kyérege, s'a yii bùu, yii kyaa sí n-pɛn supyishinji pun'á mii mɛge kurugo.

¹⁰ Lire sí shinnyahara pyi ti fworo Kile kuni i, s'a tiye leni zàmpɛɛnbii cye e, si tiye kyaa pɛn tiy'á.

¹¹ Kafinivinibii pii sí n-pa piye pyi Kile túnntunmii, si shinnyahara wurugo.

¹² Pege mpɛɛŋi kurugo, tàange sí n-pa n-cyére shinnyahara á.

¹³ Ŋka ŋgemu ká jà a uye waha maa ntɛɛn Kile kuni i fo mà sà nɔ tɛɛni na ke, urufoo sí n-shwɔ.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, puru sí n-jwo dijyɛŋi supyishinji pun'á, bà pi si mpyi si sɛɛŋi lógo mɛ. Lire kántugo dijyɛŋi tɛekwooni sí n-ta nɔ.

¹⁵ Nyɛ yapege k'à sàa pɛn Kile á, ná Kile túnntunŋi Daniyelì à ku kyaa jwo ke*, yii aha kuru nya Kilejaarebage sèecyage e tɛni ndemu i ke, ŋgemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu jwàhe cya a cè!

¹⁶ Nyɛ lire tɛni ká nɔ mà shin maha shin ta Zhude kùluni i ke, pifree pi a fi pi a wá janyi kàmpaŋke na.

¹⁷ L'aha ŋgemu ta u bage kàtanŋke juŋ'i ke, urufoo kà núru ntíge si yaaga lwó bage e mɛ, u u ntí'l'a tíge u a fi.

¹⁸ L'aha ŋgemu ta kerɛge e ke, urufoo kà núru raa ma pyɛnge si mpa u vànntinmbwàhe lwó mɛ.

¹⁹ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifée ná pyinɛebii na sèl'e.

²⁰ Yii a Kile jaare, bà yii canvɛke si mpyi k'aha mbè ná wyeere tɛni i, lire nyɛ mɛ ná canŋɔŋke e mɛ.

²¹ Yire canyi sí n-waha sèl'e. Mà lwó dijyɛ tasiige e, mà pa bwɔn nijjaa na, uru ŋgahanji fiige saha mpyi a nya mɛ, fo mà sà dijyɛ kwɔ, uru ŋgahanji fiige sàha mú si n-pyi mɛ.

* 24:15 Daniyelì 9.27; 11.31; 12.11

²² Kàmpyi Kafoonji Kile mpyi a uru ngahañi tèni bere me, sùpya mpyi na si n-shwə me. Nka u à u tèni bere u niñcwənrìbii kurugo, bà pire si mpyi si shwə me.

²³ Nyε shin ká jwo yii á na Kile Niñcwənrəñi na wá naha, lire nyε me u wá meñi í, yii áha ndá urufoo na me.

²⁴ Naha kurugo ye kafiniviniibii pii sí n-yíri na pire pi nyε Kile Niñcwənrəñi, pii sí raa ñko na pire na nyε Kile tūntunmii. Pi sí raa kacyeen̄kii cyére, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi, kampyi pi sí n-jà, s'a Kile niñcwənrìbii mú bá wuruge me.

²⁵ Yii lógo! Mii à jcyii karigii jwo yii á, mà jwo cyi tèni li nò ke.»

*Yesu sí nùru n-yíri niñyiñi na si mpa
(Marika 13.24-27; Luka 21.25-28)*

²⁶ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Nyε wá ha jwo yii á na Kile Niñcwənrəñi na wá síwage e, yii áha ñkàre wani me. Wá ha yii pyi na u na wá bage k'e, yii áha ndá yire na me.

²⁷ Bà sùpyire puni maha kilejini nya l'à yíri diñyeñi jùñke kà na, maha sà fworò jùñke sanñke na me, amuni Supyañi Jyañi sí nya u cannuruge.

²⁸ Cyage e yakwugo nyε ke, wani cinmpun̄jyi nyε na bínnini.

²⁹ Cyire canmpyaagii yefuge ká ntòro,

“Canña jyiini sí n-tí n-pyi numpire,
yiñke sàha mú si raa bèenme yige me.

Wərigii sí raa n-cwu,

yire kakyanhala yaayi yi nyε niñyiñi na ke,
yire sí n-cún̄ñò n-cún̄ñò n-yíri yi tateenyi í†.”

³⁰ Nyε lire tèni í, Supyañi Jyañi fyèñi sí n-ta nya niñyiñi na, jùñke supyishin̄ji puni sí raa mee sùu, pi puni sí u nimpan̄ji nya nahanyi í ná fànhe ná sinampe nimbwompe e.

³¹ Lire kàntugo mpurubwəhə mee sí n-fworò fànha na, u sí u mèlèkεebii tun diñyeñi kàmpañyi sicyeereñi puni na, pi í Kile niñcwənrìbii wá piye na, mà lwó diñyeñi jùñke kà na mà sà nò ku sanñke na.»

Yii a kacyeen̄kii kàanmucaa

(Marika 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii fizhiye cige kàanmucya a wíi ke! K'aha ñkényε niwənyə yige, maa fūn tèni ndemu í ke, yii maha jwo na nùngwəh'á byanhara.

³³ Lire pyiñkanni na, yii áha mpa cyire karigii puni nya cyi í mpyi, yii í ntéen ná l'e na tèn'á byanhara, lí bá a nò.

³⁴ Sèeñi na mii sí yi jwo yii á, mpii pi à dá mii na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e‡.

³⁵ Niñyiñi ná jùñke sí n-pa n-tòro, ñka mii jwumpe sí n-kwôro fo tèekwombaa.»

Kile kanni u à Supyañi Jyañi Yesu tènuruni cè

(Marika 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶⁻³⁷ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Nde lí nyε Supyañi Jyañi nùruñi ke, shin niñkin nyε a sli ñgemu u à u tènuruni ná u cannuruge cè me. Ali Kile mèlèkεebii ná Jyafoon̄ji nyε a kuru canñke cè me. Tufoon̄ji Kile kanni u à ku cè. Karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tiñji í ke, cyire shin̄ji sí raa n-pyi.

† 24:29 Ezayi 13.10; 34.4   ‡ 24:34 Pii maha jwo: «nde tèni shiinbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

38 Nuhu tiŋi i, mà jwo lùbwooni li pa ke, sùpyire mpyi na lyî marii byii, cyeebii mpyi na ŋkaan nambaabil'á, nambaabii sí i cyeebii lèŋi fo mà sà nò canŋke Nuhu à jyè bakwɔɔge e ke,

39 pi mpyi na sòŋŋi yafyìn na mɛ, ka lùbwooni si mpa pi puni shi bò. Nye amuni Supyanj Jyanj tēenuruni mú sí n-pa n-pyi.

40 Nye lire tēni ká shiin shuunni ta kerege e, wà sí n-lwó si u sanŋi yaha.

41 L'aha cyee shuunni ta pi i sùmanj tirili tirage na, wà sí n-lwó si u sanŋi yaha.

42 Lire e ke yii bégele tērigii puni i, ŋaha na ye yii ŋye a yii Kafoonj cannuruge cè mɛ.

43 Yii lógo! Kàmpyi bage foo mpyi maha nàŋkaanji tēepani cè numpilage e, u mpyi maha sí ŋee zínni ŋóó si u yaha u kakyaaare pyi mɛ.

44 Lire kurugo yii mú à yaa yii bégele'á kwóro, ŋaha na ye canŋke ku ŋye yii ŋye a tēen ná k'e mɛ, kur'e Supyanj Jyanj sí n-pa.

45 Nye báarapyiŋi na ñùŋufooŋi'á dá pi sanmpii shwɔhɔl'e, u yákiliŋi mú s'á pēe ke, uru báarapyiŋi shiŋi ñùŋufooŋi maha yaha u u pyenge karigii cwɔɔnre, maa ŋjyŋi kaan báarapyiibii sanmpil'á u tēekanl'e.

46 Lire e báarapyi maha báarapyi ñùŋufoo, u à pa u ta u u báaranj niŋcɛŋŋi pyi amuni ke, uru wuuni sí ŋwɔ.

47 Sēenji na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyiŋi ñùŋufooŋi sí u pyenge karigii puni ñùŋufente le u cye e.

48 Ŋka báarapyiibii kacwɔnɔŋi ŋgemu ká mpyi shinpi maa sòŋŋi uye funŋi' i na uru ñùŋufooŋi sí mɔ lire kùluni i,

49 maa wá na u báarapyiŋe bii bwùun, maa uye yaha ŋjyŋi ná sinmbyaani laage e ná sinmbyampiyi i ke,

50 canŋke ku ŋye uru báarapyiŋi ŋye a tēen ná k'e mɛ, ná tēni li ŋye u ŋye a sòŋŋó ná l'e mɛ, u ñùŋufooŋi sí n-páa n-pa.

51 U sí uru báarapyiŋi kyérege sēe sèl'e, mpii pi à fyinme tò wwomɔ na ke, si u ná pire sàranj pyi niŋkin. Wani u sí raa mɛe sùu s'a ŋkyànhigii kùru.»

25

Pùceepyire keŋi bàtaage

1 Ka Yesu si núr'a jwo: «Kile Saanre ŋjyŋi sí n-fworo nde kani kurugo: pùceepyire ke ti ná fùkinabii lwó a kàre cipoonj ñùŋɔ tabenke e.

2 Pi shiin kanjuro na mpyi funŋɔ baa, pi sanmpii kanjurunji sí mpyi yákilifee.

3 Mpii pi mpyi funŋɔ baa ke, pir'á pi fùkinabii lwó a kàre, pi ŋye a sinme lwó piye cye e mɛ.

4 Ŋka yákilifeebil'á pi fùkinabii lwó maa sinmpe pà lwó piye cye e.

5 Nye cipoon'á mɔ u ŋye a pa mɛ, ka ŋɔmpe si pi puni jà, ka pi i ŋóó.

6 Nye ñiŋk'á pa ñi ke, ka mejwu u si fworo fánha na “Cipoonj u ŋge! Yii fworo, yii i u ñùŋɔ bē!”

7 Ka tire pùceepyire keŋi si ñe ŋɔmpe na, maa pi fùkinabii bégele.

8 Ka funŋɔ baa wuubii si wá na yákili wuubii pyi “Yii sinmpe pà kan wuu á, ŋaha na ye wuu fùkinabii naha na sí raa fùre sinŋkuuŋi na!”

9 Ka pire si pi pyi “Ná sinmpe e wuu naha a pa ke, puru naha na si n-jà wuu ná yii ta mɛ. Yii a si sinmperɛbii yyére, yii i sà pà shwɔ.”

10 Nye mà pi yaha pi i ŋkége sinmpe tashwɔge e, ka cipoonj si mpa. Mpii pi mpyi a bégele ke, ka pire si jyè ná u e cikwɔɔnre bage e, ka pi i ku shwɔhɔ.

11 Nye tèr'à pyi ke, ka pùceepyire kan̄kuruŋi san̄ji mú si mpa maa jwo “N̄ñufooni, n̄ñufooni! Nwoge múgo wuu á.”

12 Ka u u pi pyi “Sèen̄ji na mii sí yi jwo yii á, mii nyè a yii cè me.”»

13 Nyè ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii bégele tèrigii puni i, naha na ye yii nyè a Kafooni cannuruge ná u tèpani cè me.»

*Báarapyiibii taanren̄ji bàtaage
(Luka 19.11-27)*

14 Ka Yesu si núr'a jwo: «Li sí n-pyi mu à jwo n̄ñi wà kùshe wu u à u báarapyiibii yyere, maa u n̄fuuŋi le pi cye e.

15 U à wyérefyinni t̄onyo ñkwuu kan̄kuro (500) kan wà ññkin á, maa ñkwuu shuunni (200) kan wà á, maa ñkuu (100) kan tanrewuŋ'á. U à wyérefyinni kan pi á mà tàanna ná pi shin maha shin pèrege e, pi raa t̄on caa u na, maa ñkàre.

16 Wyérefyinni ñkwuu kan̄kuruŋ'á kan ñgemu á ke, ka uru si ntíl'a kàr'a sà a cw̄h̄onte pyi, maa ñkwuu kan̄kuro t̄on ta mà bàra u wyérefyinjke na.

17 Ñkwuu shuunniŋ'á kan ñgemu á ke, ka uru mú si li pyi amuni, maa ñkwuu shuunni t̄on ta mà bàra u wyérefyinjke na.

18 Ñkuuŋ'á kan ñgemu á ke, ka uru si ñkàr'a sà wyii kw̄n ññke na, maa u n̄ñufooni wyéren̄ji le a ñw̄ho.

19 Tère nimbwol'à t̄oro ke, ka pire báarapyiibii n̄ñufooni si núr'a pa, maa pi puni yibe pi wyérefyinni báaran̄kanni na.

20 Wyérefyinni ñkwuu kan̄kuruŋi mpyi a kan ñgemu á, ka u u ñkwuu kan̄kuro t̄on ta mà bàra u na ke, ka uru si file maa jwo “N̄ñufooni, wyérefyinni t̄onyo ñkwuu kan̄kuro mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu kan̄kuruŋi wabere ta. U we.”

21 Ka n̄ñufooni si jwo “L'à ñw̄o, mu na nyè báarapyi ññcenn̄e maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyere e, lire e mii sí kabw̄h̄ii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro s̄jncyan.”

22 Nyè wyérefyinni ñkwuu shuunniŋi mpyi a kan ñgemu á ke, ka uru si file maa jwo “N̄ñufooni, wyérefyinni t̄onyo ñkwuu shuunni mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu shuunniŋi wabere ta. U we.”

23 Ka n̄ñufooni si u pyi “L'à ñw̄o, mu na nyè báarapyi ññcenn̄e maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyere e, lire e mii sí kabw̄h̄ii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro s̄jncyan.”

24 Nyè wyérefyinni ñkuuŋi mpyi a kan ñgemu á ke, ka uru si file maa jwo “N̄ñufooni, mii mpyi a li cè na mu kataanmp'á waha, mu nyè a kerege ñkemu n̄go me, mu maha kuru s̄man̄ji kw̄n, mu nyè a s̄mashi wà cyage ñkemu i me, mu maha kuru s̄man̄ji bégele.

25 Lire kurugo mii à fyá, maa sà wyige t̄ugo, maa mu wyéren̄ji le a ñw̄ho ññke e. Mu wyéren̄ji u ñge, u shw̄o.”

26 Ka n̄ñufooni si u pyi “Mu nyè báarapyi ññcenn̄e me, kayamafoo u nyè mu. Taha mu mpyi a cè na mii nyè a kerege ñkemu n̄go me, na mii maha kuru s̄man̄ji kw̄n, na mii nyè a s̄mashi wà cyage ñkemu i me, na mii maha kuru s̄man̄ji bégele la?”

27 Nyè mu à yire puni cè, naha na mu sí nyè a mpyi a jà a mii wyéren̄ji yaha wyéren̄ji bw̄unni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à núr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u t̄on̄ji ta.

28 Yii wyérefyinni ñkuuŋi shw̄o u na, yii kan kampwooni (1.000) fol'á.

29 Yii li cè, shin maha shin u nyε ná yaage e ke, kà sí n-bâra urufoo woge na, ku u nyaha. Nka shin maha shin cyεngayi wu u nyε ke, yaaga si n-kan urufol'a mε. Nimbileni urufoo bá na sɔnni uye cye e ke, lire sí n-shwɔ u na.

30 Yii nge báarapyiŋi laaga baa wuŋi wà cyiŋŋi na numpini i, kuru cyage e sùpyire maha mεε sùu maa nykyaŋhigii kùru.”»

Nùmpaŋa karigii cwɔɔnrɔŋkanni

31 Ka Yesu si núr'a jwo: «Supyaŋi Jyaŋi ká mpa ná u sinampe ná u mèlekεεbii puni i tɛni ndemu i ke, u sí n-tɛen u fánhe tateenge nisinaŋke e.

32 Supyishinji puni sí n-pa bínni u taan, u sí pi cwɔɔnrɔ si nɔwú piye e, bà yatonahaŋi maha mpàabii cwɔɔnr'a wwú sikyaabil'e mε*.

33 U sí mpàabii yaha u kàniŋe cyεge na, si sikyaabii yaha u kàmene woge na.

34 Nyε mpíi pi nyε kàniŋe cyεge na ke, saanji sí n-jwo pir'a “Yii a ma naha, mii Tuŋi à jwó le yii á. Yii pa jyé u Saanre e, u à tire ntemu bégel'a yaha yii mεε na fo diŋyεŋi téesiini i ke.

35 Naha kurugo yε tɛni i katege mpyi mii na ke, yii à mii kan mii à lyí, byag'a à mii ta ka yii i mii kan mii à bya. Mii mpyi nàmpɔnnte e, ka yii i mii sunmbage lèŋe.

36 Vàanŋkuuŋi mpyi mii na, ka yii i vâanya kan mii á. Mii mpyi na yà, ka yii i sà mii kàanmucya. Mii mpyi kàsuni i, ka yii i sà fworo mii na.”

37 Nyε pire shintiibii sí n-jwo “Kafoonji, naha tère e wuu à mu katege wuŋi jya, maa mu kan mu à lyí, lire nyε mε mà mu byaga wuŋi jya, maa mu kan mu à bya yε?”

38 Naha tère e wuu à mu nàmpɔnŋɔ wuŋi jya, maa mu sunmbage tírige, lire nyε mε mà mu jya vâanŋkuuŋi i, maa vâanya kan mu á yε?

39 Naha tère e wuu à mu yaŋgwuŋi, lire nyε mε mu kàsujye wuŋi jya, maa sà fworo mu na yε?”

40 Saanji sí pi pyi “Sɛenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha jcyii kacεnŋkii pyi mii cìnmpyiibii puni nimbileni là na, yii li cè na mii na yii à cyi pyi.”

41 Lire kântugo mpíi pi nyε u kàmene cyεge na ke, u sí pire pyi “Yii à lánja, yii laaga tɔon na na, yii raa sí nafugombaage e, kuru nkemu k'à bégel'a yaha Sitaanniŋi ná u mèlekεεbii mεε na ke.

42 Naha kurugo yε katege mpyi mii na, yii nyε a mii kan mii a lyí mε, byage mpyi mii na, yii nyε a mii kan mii a bya mε.

43 Mii mpyi nàmpɔnnte e, yii nyε a jɛn'a mii sunmbage lèŋe mε, vâanŋkuuŋi mpyi mii na, yii nyε a jɛn'a vâanya kan mii á mε. Tɛni i mii mpyi na yà, ná tɛni i mii mpyi kàsuni i ke, yii nyε a jɛn'a sà fworo mii na mε.”

44 Nyε pire mú sí u yíbe “Kafoonji, naha tère e wuu à mu katege wuŋi ná mu byaga wuŋi ná mu nàmpɔnŋɔ wuŋi ná mu vâanŋkuu wuŋi ná mu yaŋgwuŋi ná kàsujye wuŋi jya, maa mpyi wuu nyε a mu tɛge mà yε?”

45 Ú sí pi pyi “Sɛenji na mii sí yi jwo yii á, ná yii nyε a cyire kacεnŋkii pyi mii cìnmpyiibii puni nimbileni là na mε, yii mú nyε a cyi pyi mii na mε.”

46 Nyε pire sí n-pyi yyfuge niŋkwombaage e, nka mpíi pi à tfi ke, pire sí n-pyi shiŋi niŋkwombaani i.»

* 25:32 Yahutuubii yyére, yatonahampii maha mpàabii ná sikyaabii náhe siŋcyan. Numpilage e, mpàabii la maha mpyi sí sínni ntàani na, bage zìnniŋi sí u à táan sikyaabil'á. Nyε yatonahampii maha pi cwɔɔnr'a wwú piye e.

26

Pi à vùnṅə pɔwə Yesu na, si u bò

(Marika 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)

¹ Nye Yesu à kwò puru jwumpe puni na, maa jwo u cyelempyiibil'á:

² «Yii à li cè na cyi sanṅkii nye canmpyaa shuunni bilereṅkwoṅi kataanni sí nò, pi sí Supyanj Jyanj le cye e, si u kwòro cige na si mbò.»

³ Nye ka Kile sáragawwuubii nùṅufeebii ná Yahutuubii kacwònrìbii si sà piye bínni Kile sáragawwuubii nùṅufembwòhe Kayifu pyenge e,

⁴ maa bè li na si Yesu cya jɔcú ná cwòre e, si u bò.

⁵ Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li nye a yaa li pyi kataanni tooy'e mɛ, lire baare e sùpyire sí n-cânra.»

Ceenj wà à sɪnmɛ nùguntanga wumə wu Yesu nùṅke na

(Marika 14.3-9)

⁶ Yesu na mpyi Betani kànhe e tògofoonj* Simò bage e.

⁷ Mà pi yaha talyige e, ceenj wà à file u na ná lonṅaracwol'e†, li mpyi a jɪ sɪnmpe nùguntanga wumpe lonṅara wumpe pà na, maa puru sɪnmpe wu Yesu nùṅke na.

⁸ Nye u cyelempyiibil'á lire jya ke, ka li i mpɛn pi e fo pi na ṅko: «ṅge ṅkèegeṅi nùṅke ku nye jaha ye?»

⁹ Mpe sɪnmpe mpyi na sí n-jà n-péré wyéreyahaga na, si ntaha fòṅofeebii tège.»

¹⁰ Nye mpe pi mpyi na yu ke, ka Yesu si mpa puru cè, maa pi pyi: «Naha na yii nye na ṅge ceenj cège ye? Kacenne u à pyi mii na.

¹¹ Fòṅofeebii nye naha ná yii e tèrigii puni i, ṅka mii wi ke, mii sì n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de!

¹² U à mpe sɪnmpe wu mii na, si mii cyeere bégele njaha fanṅke mɛe na.

¹³ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká nò cyaga maha cyag'e ke, nde ṅge ceenj'á pyi njjaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si mpyi si ṅkwòro sùpyire funnj'i mɛ.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Marika 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ Nye wà na mpyi cyelempyiibii ke ná shuunninj i, pi mpyi maha uru pyi Zhudasi Isikariyoti, ka uru si ṅkàre Kile sáragawwuubii nùṅufeebii yyére,

¹⁵ maa pi pyi: «Mii aha yii tège, ka yii i Yesu cù, jaha yii sí n-kan mii á ye?» Ka pire sí wyéreyfynnj benjaaga ná ke kan u á.

¹⁶ Mà lwó lire tènì na, ka Zhudasi sí wà na pyinjanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni njyṅi karigii ṅcwònrəṅi kani

(Marika 14.12-21; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹⁷ Nye bwúurunj nijnjirigembaanj kataanni canjcyiige, ka Yesu cyelempyiibii si mpa u pyi: «Taa mu la nye wuu u sà bilereṅkwoṅi kataanni njyṅi karigii cwònrə ke?»

¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii shà mucyinn'á kànhe funṅke e, na cyelentuṅ'á jwo na uru tèn'á byanhara, na uru la nye si mpa kataanni njyṅi lyí ná u cyelempyiibil'e u yyére.»

* 26:6 Pii na sɪnnj na tènì i Yesu à kàre ṅge nànj yyére ke, u mpyi a cùun'á kwò. † 26:7 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nye: «alibatiri».

¹⁹ Nyε ka cyelempyiibii si li pyi bà Yesu mpyi a yi jwo mε, maa kataanni njyɛni karigii cwɔɔnrɔ wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyanj wà sí uru le cye e

²⁰ Nyε yàkɔŋk'á pa nɔ ke, ka Yesu si mpa ntɛɛn na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i.

²¹ Mâ pi yaha njyɛni na, ka u u pi pyi: «Sɛɛni na mii sí yi jwo yii á, shin ninŋin na naha yii shwɔhɔl'e, nge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sɛl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii la, Kafooni?» «Mii la, Kafooni?»

²³ Ka u u pi pyi: «Ŋgemu cyεge ku naha ná mii woge e yalyire yaage e ke, urufo kyaa li.

²⁴ Supyanj Jyanj ŋkwùmbaa nyε mε, bà l'à sémε u kyaa na Kile Jwumpe Semɛni i mε. Nka ŋgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kɛεge! Urufoo zimbaanj mpyi na sí n-pwɔrɔ u zɛni na.»

²⁵ Zhudasi u mpyi na sí n-pa u le cye e ke, ka uru si u yíbe: «Cyelempyanj, mii wi la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilinj u à yi jwo!»

Wwɔɛεge njyɛni

(Marika 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Kɔrɛnti Shiinbii 11.23-25)

²⁶ Mâ pi yaha pi i lyí, Yesu à bwúuruŋi lwɔ, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwɔn kwɔn a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «Yii nge shwɔ a lyí, mii cyeere ti.»

²⁷ Lire kântugo maa fũŋɔwɔkwuuni lwɔ, εrɛzɛn sinmε mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á maa jwo: «Yii puni pi pà bya.

²⁸ Naha na yε puru pu nyε mii sishange, tunmbyaare nivɔnnte Kile à le ke, tire sishange ki, k'à wu shinnyahara kapegigii yafanj kurugo.

²⁹ Mii sí yi jwo yii á, mii saha si εrɛzɛn sinmε bya mε, fo canŋke mii sí nuru pu bya ná yii e mii Tuŋi Saanre e ke.»

³⁰ Nyε ka pi i Kile pɛente myahigii cɛe maa nta a fworɔ bage e, maa ŋkàre Olivye cire ŋanŋke juŋ'i.

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nyε a uru cè mε

(Marika 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)

³¹ Pi à nɔ wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Ninjaa numpilage yabilinj i, yii puni sí n-fê si mii kanni yaha, ŋaha na yε y'à sémε Kile Jwumpe Semɛni i: “Mii sí mpánahani bò, mpàkurunŋke puni sí n-caala‡.”»

³² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Ŋka mii aha ŋè a fworɔ kwùŋi i tɛni ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.»

³³ Ka Pyeri si u pyi: «Pi sanmpii puni mée ká fê, maa mu yaha, mii kyaa bà mε!»

³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Sɛɛni na mii sí yi jwo mu á, ninjaa numpilage yabilinj i, ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na mu nyε a mii cè mε.»

³⁵ Ka Pyeri si jwo: «Pi mée ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sí n-si n-jwo na mii nyε a mu cè mε.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi taha.

Yesu à Kile njáare Zhetisemani cikɔɔge e

(Marika 14.32-42; Luka 22.39-46)

‡ 26:31 Zakari 13.7

³⁶ Nyɛ ka Yesu ná u cyelempyiibii si nkàr'a sà nɔ cyage k'e, kuru mɛge na nyɛ Zhetisemani, ka u u pi pyi: «Yii tɛɛn naha mà jwo mii u sà Kile jáare mɛyyere ke.»

³⁷ Ka u ninɔkareɲi si nkàre ná Pyɛri ná Zebede jyaabii shuunninɲi i. Ka yyetanhare ná funmpɛɛnre si sii u á.

³⁸ Ka u u pi pyi: «Mii funɲke naha a pɛn fo na ɲko si mii bò. Yii tɛɛn naha, yii i ɲkwôro nyii na ná mii i.»

³⁹ Ka u u ɲkàre yyaha yyére, maa uye wà ɲɲke na, maa yyaha cyígile, maa Kile jáare na: «Tufooni, kampyi mu sí jɛɛ, na shwò ɲke kyaage lwohe mbyanɲi na. Nka ma hà na nyii wuuni pyi mɛ, ma nyii wuuni pyi.»

⁴⁰ Lire kàntugo maa núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ɲwúuni. Ka u u Pyɛri ɲɛ, maa u pyi: «Yii nyɛ a já a nde tɛni ninɲinɲi pyi nyii na ná mii i mà?»

⁴¹ Yii tɛɛn nyii na, yii raa Kile jáare, bà yii si mpyi si fànha ta Sitaanninɲi na, u àha ɲkwò yii sòn ɲgà kapii na mɛ. Nàkaana baa, sùpyanɲi à bégel'a yaha kacɛnɲkii mɛɛ na, ɲka u fànɲ'a cyére.»

⁴² Lire kàntugo ka u u núr'a yîri pi taan tozhɔnwogo mà sà Kile jáare na: «Mii Tunɲi, kampyi mii si n-jà n-shwò ɲke kyaage na mɛ, mu nyii wuuni li pyi.»

⁴³ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ɲóó, pi mpyi na si n-jà nyiigii múgo n-yaha mɛ.

⁴⁴ Ka Yesu si núr'a yîri pi taan mà kàre Kile taparege e tontanrewogo, maa nuru jwumpe ninumpe kurugo.

⁴⁵ U à kwò ke, maa núr'a pa u cyelempyiibii cyage e maa pi pyi: «Yii saha na ɲwúuni la? Yii yîri, tɛn'à nɔ, Supyanɲi Jyanɲi sí n-le kapimpyiibii cye e.

⁴⁶ Yii yîri, wuu a si, ɲge u sí mii le cye e ke, uru naha a nɔ naha.»

Yesu ɲcùɲi kani

(Marika 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴⁷ Nyɛ mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nɔ wani, uru na nyɛ cyelempyiibii ke ná shuunninɲi wà. U mpyi a pa ná shiɲnyahar'e, kàshikwɔɲwɔɲyí ná kàbiiyi mpyi pire cye e. Kile sàragawwuubii ɲɲɲufɛebii ná Yahutuubii kacwɔnribii pi mpyi a pi tun.

⁴⁸ Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'á na: «Yii aha mii ɲya mii à sùpyanɲi ɲgemu púr'a cù maa u shéere ke, uru wi. Yii i u cù.»

⁴⁹ Pi à nɔ ke, ka Zhudasi si file Yesu na, maa jwo: «Fwù pilaga na, wuu cyelɛntunɲi» maa u púr'a cù.

⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Na cevoo, ndemu tapyige e mu à pa ke, lire pyi.» Nyɛ ka sùpyire sannte si file maa Yesu cù.

⁵¹ Ka Yesu cyelempyanɲi wà si u kàshikwɔɲwɔɲge dir'a wwù mà taha a sàragawwuubii ɲɲɲufɛmbwòhe báarapyinɲi ninɲenɲke kà kwòn a cyán.

⁵² Ka Yesu si cyelempyanɲi pyi: «Ma ɲwɔɲni le li fwuuni i, ɲaha na ye ɲgemu u nyɛ na kàshige kwùun ná ɲwɔɲni i ke, ɲwɔɲni li si n-tége urufoo bò mú.

⁵³ Taha mu na sònɲi na mii si n-jà na Tunɲi pyi u mèlɛkɛ kàshicyeye ke ná shuunni tùgo naha mii á numɛ, pi i nte sùpyire tun mɛ?»

⁵⁴ Nka lire ká mpyi, ɲje y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɲi i ke, di yire sí n-fùɲɲo n-jwo ye?»

⁵⁵ Ka Yesu si jwo sùpyir'a: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwɔɲwɔɲyí ná kàbiiyi i mpa ɲcù, mu à jwo kakuumpyi u nyɛ mii. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kilejaarebage e canɲa maha canɲa, yii sí nyɛ a mii cù mɛ.

56 Nka nde mpyinji sí Kile túnntunmpii jwumpe fúnṅo.»
Nyε ka Yesu cyelempyiibii puni si fê, maa u yaha.

Yesu na nyε yukyaabii cye e

(Marika 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

57 Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si ṅkàre ná u e Kile sáragawwuubii jùṅufembwòhe Kayifu yyére. Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwónribii mpyi a bínni wani.

58 Mà pi yaha pi i ṅkèεge ná Yesu i, Pyeri à tèen laage e, marii sì pi fye e fo mà sà jyè sáragawwuubii jùṅufembwòhe pyenge e, maa sà ntèen pyenge saṅcwónsigibii shwòhól'e, si karigii sannkii toronkanni nya.

59 Kile sáragawwuubii jùṅufeebii ná yukyaala kurunke shiinbii puni mpyi na pyinƙanna caa si Yesu cêεge ná kafinare e, si u ta mbòš.

60 Ali mà li ta shinnyahara mpyi a yà jwo, ṅka pi nyε a jùṅo sèe wogo ta ṅkemu ku sí mpa ná l'e u bò mε. Ka shiin shuunni si ṅkwò a pa jwo:

61 «ṅge nàṅ'a jwo na uru sí n-jà Kileṅaarebage jya, si nùru ku faanra canmpyaa taanre funṅ'i.»

62 Ka sáragawwuubii jùṅufembwòhe si yíri maa Yesu pyi: «Mpe jwumpe puni p'à jwo mà yyaha tí ná mú i ke, naha mu u à cè p'e ye?»

63 Ka Yesu si fyâha. Ka sáragawwuubii jùṅufembwòhe si u pyi: «Kile nyii wuṅi mεge na, kâa wuu á, maa yi jwo wuu á kampyi mu u nyε Kile Nijcwónrɔṅji, maa mpyi Kile Jyanji?»

64 Ka Yesu si u pyi: «Nje mu à jwo ke, yire yi. Nka mii sí yi jwo yii á, mà lwó numε na, yii sí Supyanji Jyanji nintεenji nya Kile Sinji Punifoo kàniṅe cyεge na. Yii mú sí u nimpanji nya nahanyi i mà yíri niṅyini na.»

65 Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii jùṅufembwòhe lùyiri wuṅi si u yabilinji vâantintṅke cwón*, maa jwo: «U à Kile mεge kèεge, wuu saha nyε a tíge wà jwójwumò kurugo mε. Yii à u Kile mεkεεge jwumpe lógo.

66 Naha yii nyε na sòṅṅi ye?» Ka pi i u pyi: «U à yaa u bò.»

67 Lire kântugo ka pi i ntilwòhe wà u yyahe e, maa kanƙuruyo cyán u e, ka pii si kantawahii bwòn u e,

68 maa jwo: «Kile Nijcwónrɔṅji, mu nyε a jwo na mu na nyε Kile túnntunji mà? Nje u à mu bwòn ke, uru mεge yyere wuu á!»

Pyeri à jwo na uru nyε a Yesu cè mε

(Marika 14.66-72; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

69 Pyeri nintεenji mpyi pyenge e ntàani na, ka báarapyicwɔṅji wà si file u na maa jwo: «Mu mú mpyi ná Galile kùluni shinji Yesu e!»

70 Ka Pyeri si yi kyáala sùpyire puni nyii na, na: «Mii nàha à mu jwumpe yyaha cè mε.»

71 Lire kântugo ka Pyeri si yír'a kàre pyenge tajyijwòge yyére. Ka báarapyicwɔṅji wabεε si u nya, mpii pi mpyi wani ke, maa jwo pir'á: «ṅge nàṅi mpyi ná Nazareti kàhe shinji Yesu e.»

72 Ka Pyeri si núr'a yi kyáala na: «Mii à kâa na mii nyε a ṅge nàṅi cè mε!»

§ 26:59 Mà tâanna ná Yahutuubii saliyanji i, li mpyi a jwò mà kyaa cwónrɔ numpilage e mε. Mà bára lire na, kani li mpyi na sí n-jà n-pa ná kwù i ke, lire mpyi maha yaha canmpyaa shuunni si ntòro. Tèni i pi à Yesu yíbe ke, pi nyε a tòro cyire kurigil'e mε. * 26:65 Yahutuubil'á, sùpya ká jwumò jwo Kile na, mpemu nyε a yaa pu jwo u na mε, mpii pi a puru jwumpe lógo ke, pire maha yíri maa pi vâanji cwón.

⁷³ Tère nimbiler'à tòro ke, mpïi pi mpyi wani ke, ka pire si file Pyeri na, maa jwo: «Nàkaana baa, mu na nyε pi wà, mu njini lwónkanni naha a li cyêe.»

⁷⁴ Nyε ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à nge nàñi cè, Kile kà na yaha mε!» Ka nkùpooñi si ntíl'a mεε sú.

⁷⁵ Ka Pyeri funñke si jwco Yesu jwumpe niñjwumpe na na: «Ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na mu nyε a mii cè mε.»

Nyε ka Pyeri si fworo pyenge e maa sà mεε sú sèe sèl'e.

27

Pi à kàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyéere

(Marika 15.1; Luka 23.1-2; Yuhana 18.28-32)

¹ Nyèssòge na, Kile sàragawwuubii ñùñufeebii puni ná Yahutuubii kacwónribil'à sà piye ñya, maa jwo a bē Yesu mbòñi na,

² maa u pwò maa ñkàre ná u e fànhafoonji Pilati yyéere*.

Zhudasi kwùñi kani

(Kapyiñkii 1.18-19)

³ Zhudasi u nyε Yesu lefoonji pi cye e ke, u à pa li ñya na pi à jwo na pi sí Yesu bò ke, ka li i mpen u e, ka u u wyérefyinnji beñjaaga ná keñi núrunò Kile sàragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii na,

⁴ maa jwo: «Mii à kapii pyi, mii à sùpya kan kwùñ'á, ñgemu u nyε u nyε a kapii pyi mε.»

Ka pi i u ñwò shwò: «Wuu naha nyε pur'e mε, mu wuyo yi nyε yire.»

⁵ Ka Zhudasi si wyérefyinnji wà Kileñaarebage e, maa yíri pi taan mà sà uye pwò a bò.

⁶ Ka Kile sàragawwuubii ñùñufeebii si uru wyérefyinnji kuu maa jwo: «Mà tàanna ná wuu Saliyanj i, wuu nyε a yaa wuu u le Kileñaarebage wyérenji yalenke e mε, naha na ye supyibowyerε wi.»

⁷ Ka pi i jwo a bē li na si sà coge faanrafoonji wà kerεge shwò ná uru wyérenji i, si mpyi nàmpwuunbii fanñya.

⁸ Lire na, pi à kuru kerεge mege le: «Sishange Kerεge» mà pa nò ná niñjal'e.

⁹ Lire pyiñkanni na, jwumpe Kile túnntunnji Zheremi mpyi a jwo ke, pur'à fùññò. U mpyi a jwo: «Pi à wyérefyinnji tñmpyara beñjaaga ná ke lwó. Izirayeli shiinbil'à uru tòrò mà yaha supyibowyerε,

¹⁰ maa sà coge faanrafoonji kerεge shwò ná ur'e, bà Kagoonji Kile à yi jwo mii á mε†.»

Pilati à Yesu yíbe

(Marika 15.2-5; Luka 23.3-5; Yuhana 18.33-38)

¹¹ Ka pi i Yesu yyéere fànhafoonji Pilati yyaha na, ka u u yíbe na: «Yahutuubii saannji u nyε mu la?» Ka Yesu si jwo: «Mu aha jwo amuni yo.»

¹² Ka Kile sàragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii si ntíge Yesu na kari niñyahagil'e, ñka u nyε a yafyin jwo mε.

¹³ Ka Pilati si jwo: «Ncyii karigii pi na yu na ntare mu na ke, mu nyε na cyi núru mà?»

¹⁴ Yesu nyε a sàa yafyin jwo u á mε, ka lire si fànhafoonji kakyanhala sèl'e.

Yesu kataanmp'à cwòonn'a yaha u mbòñi na

(Marika 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39--19.16)

* **27:2** Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsuyiñji wà bò. † **27:10** Zakari 11.12,13; Zheremi 19.1-13; 32.6-9

¹⁵ Nyε li mpyi kalyee fànhafoon'á, bilerenjkwonji kataanni n'a mpyi a nɔ, sùpyire ká kàsujyinjì ngemu jáare u á ke, u maha uru yaha u à fwooro.

¹⁶ Lire tɛni i, wà mpyi kàsunjì i, sùpyire puni mpyi a u cè. U mεge mpyi Barabasi.

¹⁷⁻¹⁸ Pilati mpyi a cè na yijcyεge kurugo, Kile sáragawwuubii jùnjufeebil'à Yesu Kirisita le uru cye e. Lire e sùpyir'à bínni ke, ka Pilati si pi pyi: «Jofoo yii la nyε mii i yige yε? Barabasi laa, Yesu pi maha mpyi Kirisita ke?»

¹⁹ Nyε mà Pilati yaha yukyaalabage e, ka u cwonji si tùnnturo yaha a shà u á, na nge nànjì u nyε jɛ̀cὲεε cyaga baa ke, na u àha njkwò u njwoge le u kyal'e mε, naha na yε kariì njnyahagil'à uru kànha njoge e pilaga u kyaa na.

²⁰ Nyε ka Kile sáragawwuubii jùnjufeebii ná Yahutuubii kacwɔnrɔbii si sùpyire fònnj'a ta na ti Barabasi jáare, ti i Yesu yaha pi bò.

²¹ Ka fànhafoonji si núr'a pi yíbe: «Mpii shiinbii shuunninjì i, jofoo yii la nyε mii i yige yε?» Ka pi i jwo: «Barabasi!»

²² Ka Pilati si pi yíbe: «Yesu pi maha mpyi Kirisita ke, jaha mii sí n-pyi uru na yε?» Ka pi puni si jwo: «U kwòro cige na!»

²³ Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Kapiini ndire u à pyi mà sà nɔ u bò yε?» Ka pi i wá na njkwúli fànha na: «U kwòro kworokworocige na!»

²⁴ Pilati à li njya na uru jwumpe fàn'h'à cyéεε, túnmpε sí i njyahage na ma ke, ka u i lwòhò lwó a u cyeyi jyé sùpyire nyii na, maa jwo: «Mii à na cyeyi jyé a yige nge nànjì kani i. Yii á li nyε numε.»

²⁵ Ka sùpyire puni si u njwò shwò: «U kwùnjì nùmpannjke tugure ti pyi wuu ná wuu pyiibii woro.»

²⁶ Lire tɛni i ka Pilati si Barabasi yige mà tàanna ná sùpyire nyii wuuni i, maa pi pyi pi à Yesu bwòn ná kàsɔrigil'e, maa u kan pi sà njkwòro kworokworocige na.

Sòrolashiibil'à cyàha Yesu na

(Marika 15.16-20; Yuhana 19.2-3)

²⁷ Nyε ka Pilati sòrolashiibii pii si njkàre ná Yesu i pi tatεεnge e, maa sòrolashiibii piiberii yyér'a pa u kwúulo,

²⁸ maa u väänjyi wwú u na, maa väänntinmbwòhò njnyεga le u na,

²⁹ maa njguro cín mà pyi saanra jùntonjò mà tò u na, maa kàbii le u kàninjε cyεge e, marii njnkure sínni u taan, marii u fwòhòre marii njko: «Yahutuubii Saannj, wuu à mu shéere!» ³⁰ Marii ntilwòhe wàa u na, maa kàbiini shwò u na mà taha na u bwùn njnjke e.

³¹ Pi à u fwòhòr'a kwò ke, maa väänntinmbwòhe njnyεge wwú u na, maa u yabilinjì väänjyi le u na, maa njkàre ná u e si sà njkwòro kworokworocige na.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Marika 15.21-32; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)

³² Nyε mà sòrolashiibii yaha pi i njkεεge ná Yesu i tabonjke e, pi à círi ná Sireni kànhe shinnjì w'e, u mεge mpyi Simò. Nyε ka pi i u kárama u à Yesu kworokworocige tugo.

³³ Nyε pi à sà nɔ cyage k'e, pi maha kuru cyage mεge pyi: «Nunjkwòoge Cyage»

³⁴ maa yasorogó le sinm'e mà kan Yesu á, u bya bà u sεεge si mpyi si jínje mε. U à ku néen'a wíi ke, u nyε a jén'a ku bya mε.

³⁵ Sòrolashiibil'à u kwòr'a kwò ke, maa njkyaanlwooni tég'a u väänjyi taa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhanjì cè mε.

³⁶ Lire kántugo maa ntéen wani na u káanmucaa.

³⁷ Nye ka wà si u mbòñi jùñke sém'a taha kworokworocige na u jùñke nìjnyìni na. Y'à séme: «NGE U NYE YESU, YAHUTUUBII SAANNI.»

³⁸ Nye pi mpyi a nàñkaalii shuunni kwòro kworokworociye na Yesu taan. Wà mpyi u kàniñke na, u sanñi sí jye u kàmèni na.

³⁹ Sùpyire nintore mpyi maha u fwòhòre, marii jùñyi kwòre,

⁴⁰ marii ñko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kileñaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u jye ame la? Mu yabiliñi u maye shwò. Kampyi Kile Jyanji u jye mu, tíge kworokworocige na may'á!»

⁴¹ Nye ka Kile sàragawuubii jùñfueebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònrìbii mú si wá na u fare marii ñko:

⁴² «U à pii shwò, maa mpyi u jye a jà a uye shwò me. Kampyi uru u jye Izirayeli saanji, u tíge cige na nume, lire ká mpyi, wuu sí n-dá u na.

⁴³ U à u cyege taha Kile na, maa jwo na uru jye Kile Jyanji. Kampyi u kyal'à táan Kile á, Kile à yaa u u shwò nume.»

⁴⁴ Nàñkaabii pi mpyi a kwòro u taan ke, ka pire mú si wá na u fare amuni.

Yesu kwùñi

(Marika 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

⁴⁵ Nye canñke mpyi a nò jùññò nini i, ka numpini si mpâl'a jyè kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkoñke na.

⁴⁶ Lire tènì i, ka Yesu si jwo fànha na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lire jwòhe ku jye: «Mii Kilenji, mii Kilenji, naha na mu à kàntugo wà mii á yé?»

⁴⁷ Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile tùnntunji Eli yiri, na u pa uru tégè.»

⁴⁸ Lire tènuuni i, ka pi wà si fè a sà sìcogo fyinme lùtanhage k'e, maa ku nòró kàbii na, mà yaha Yesu jwòge taan, u u ku ta a shwònrò.

⁴⁹ Ka pi sanmpii si jwo: «Wuu a u wíi kampyi Eli sí n-pa u shwò.»

⁵⁰ Ka Yesu si núr'a jwo fànha na, maa u múnaani kan Kile á.

⁵¹ Lire tènì i, ka Kileñaarebage táataa vaañke si ntíl'a cwòn niñke e, mà lwó nìjnyìni na fo jwòh'i. Ka niñke si jcyéenne, ka kafaabwoyi si jya.

⁵² Ka fanji si múgo. Kile wuubii pi mpyi a kwú ke, ka pire pii niñyahara si jè,

⁵³ maa fworò fanji i. (Nye Yesu à pa jè ke, ka pi i jyè Zheruzalemu kànhe e mà piye cyèe shinñyahara na.)

⁵⁴ Nye Jromu sòrolashiibii yyaha yyére shinji ná mpii pi mpyi na Yesu kàanmucaa ná u e ke, tènì i pir' à niñke jya k'à cyéenne, karigii cyi à pyi ke, maa cyire jya ke, ka pi i fyá sèe sèl'e, maa jwo: «Nàkaana baa, ñge nàñi mpyi Kile Jyanji.»

⁵⁵ Cyee niñyahamii mpyi a yyére tatònge e marii wíi. Pire cyeebii mpyi a taha Yesu fye e mà yíri Galile kùluni i, marii u tère.

⁵⁶ Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànhe e ke, ná Mariyama u jye Yakuba ná Yusufu nunji ke, ná Zebede jyaabii nunji mpyi pi e.

Yesu ntòñi kani

(Marika 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

† 27:46 Yesu na ñkwùli Aramèni shèenre e, Eli jwòhe ku jye: «Mii Kilenji». Mpii pi jye pi jye na tire shèenre nùru me, pire mpyi na sòñji na Kile tùnntunji Eli Yesu jye na yiri. Yahutuubii pli na sòñji na ná Eli jye a kwú me, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwò (2 Saanbii 2.1-12).

§ 27:46 Zaburu 22.2

57 Yàkonk'á nò ke, ka nàfuufoonji wà si mpa, u mɛge mpyi Yusufu, Arimati kànhe shin u mpyi u wi. U mú na mpyi Yesu cyelempya.

58 Ka u u nò Pilati na, maa sà Yesu buwuŋi jáare u á. Ka Pilati si pi pyi pi u kan u á.

59 Ka Yusufu si Yesu buwuŋi lwó a sà mpwó vâanntofonŋi w'e,

60 maa u le fanŋke e, kuru mpyi a tũgo kafaaga juŋ'i, u mpyi a ku kwòŋ a yaha uye mɛɛ na, bu mpyi na sàha ŋkwò a tò k'e mà n'ya mɛ. Ka u u kafaabwòho kũuŋkul'a pa ntò fanŋke juwoge na, maa ŋkàre.

61 Nyɛ Magidala Mariyama ná Mariyamanji sanŋi mpyi a tèn'n'a yyaha kan fanŋk'á.

Fanŋke kàanmuŋcyanji

62 Kuru canŋa nũmpanja mpyi canŋonke, ka Kile sàragawwuubii juŋufeebii ná Farizheenbii si ŋkàre siŋcyan Pilati yyéere

63 maa jwo: «Nũufoonji, l'á tũge wuu funŋi na ŋge kafiniviniŋi, mà u yaha juŋi na, u mpyi maha jwo uru ká ŋkwú, canmpyaa taanre uru sí jè.

64 Kuru cyage e, mu à yaa mu u pii yaha pi a fanŋke kàanmucaa fo canŋyi taanrenji ká mpa fũŋjo. Lire ká mpyi li juɛ a pyi mɛ, u cyelempyiibii sí n-já n-pa u buŋi yú, si jwo na u à jè a fworò kwùŋi i. Tire kafinare kántuge sí n-waha si ntòro niŋcyiire na.»

65 Ka Pilati si pi juwó shwo: «Kàanmucyafeebii na juɛ wani, yii a sì, yii i sà pi pi, pi a ku kàanmucaa pyiŋkanni l'á táan yii á ke.»

66 Ka pi i ŋkàr'a sà fanŋke yal'a tò, maa fyè bwòŋ kafaage na, maa kàanmucyafeebii tiŋe wani.

28

Yesu à jè a fworò kwùŋi i

(Marika 16.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

1 Nyɛ canŋonk'á tòro ke, cibilaage canŋcyiige* juɛsòoge na, Magidala Mariyama ná Mariyamanji sanŋ'á pa mpa fanŋke wíi.

2 Ka juŋke si mpâl'a cyèenne sèe sèl'e. Kafoonji Kile mèlɛkenji wà mpyi a yîri niŋyiŋi na, maa ntíg'a pa kafaabwòhe kũuŋkul'a láha a yaha ŋkere na, maa ntèen ku na.

3 U mpyi na jì kilejini bèenmpɛ fiige, u vâanŋyi mú s'á fíniŋe weewee.

4 Ka sanɔwònsigibii si fyá na juɛyèenni, fo mà sà juɛriige.

5 Ka mèlɛkenji si jwo cyeebil'á: «Yii àha raa fyáge mɛ. Yesu pi à kwòro cige na ke, mii à li cè na uru yii na jcaa.

6 U juɛ naha mɛ, u à jè bà u mpyi a yi jwo mɛ! Yii u buwuŋi tasinnage wíi!

7 Numɛ, yii a si fwòfwò, yii i sà yi jwo u cyelempyiibil'á na “U à jè a fworò kwùŋi i. U à kàr'a sà yii sige Galile kùluni i. Yii sí sà u n'ya wani.” Yire yi mpyi mii á, mii u jwo yii á.»

8 Ka pi fyagara wuubii ná funntanga wuubii si fê a yîri fanŋke na, na fi na ŋkèege fwòfwò sí sà yi jwo Yesu cyelempyiibil'á.

9 Ka Yesu si mpâl'a pi juŋjo bê mà pi yaha kuni na, maa pi shéere. Ka pi i file u na, maa niŋkure sín, maa u cú tooyi na, maa u pèe.

10 Ka Yesu si jwo: «Yii àha raa fyáge mɛ. Yii a sì, yii sà mii cìmpyiibii pyi na pi a sì Galile kùluni i. Wani pi sí sà mii n'ya.»

* 28:1 Yahutibil'á cibilaage canŋcyiige ku juɛ kárinji.

Sòrolashiibii ná sáragawwuubii kafinare kani

¹¹ Mâ cyeebii yaha kuni na, sòrolashiibii pi mpyi na fannke kàanmucaa ke, ka pire pi si jyè kânhe e, mà sà yi puni yyaha jwo Kile sáragawwuubii òñufeebil'á.

¹² Ka sáragawwuubii òñufeebii si wwò ná Yahutuubii kacwónribil'e, maa jwo a bê li na, maa wyéɛnyahaga kan sòrolashiibil'á,

¹³ maa jwo: «Yii a yi yu yii a ntùuli na u cyelempyiibil'à pa numpilage e, mà pa u buwuñi yù, mà yii yaha ñóompe na.

¹⁴ Fânhafoonji ká yire lógo, wuu sí n-jà yi cwónrò ná u e, bà yii si mpyi si shwò kyaage na mɛ.»

¹⁵ Ka pi i wyéɛñi lwó, maa li pyi bà pi à yi jwo pi á mɛ. Ka puru jwumpe si ñcaala Yahutuubii shwòhòl'e fo mà pa nò ñijjaa na.

Yii sà supyishinji puni pyi mii cyelempyii

(Marika 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhana 20.19-23; Kapyyiñkii 1.6-8)

¹⁶ Ka cyelempyiibii ke ná ñiñkinnji si ñkàre Galile kùluni i. Yesu mpyi a ñàñke ñkemu kyaa jwo pi á ke, ka pi i sà dùgo kuru na, mà u ta wani.

¹⁷ Pi à sà u ñya ke, maa u pèe, ñka pi pìi funyò mpyi na pi kyáli.

¹⁸ Ka Yesu si file pi na, maa pi pyi: «Ñiñyinjì ná ñiñke síñi pun'à kan mii á.

¹⁹ Lire e yii a sì yii sà supyishinji puni pyi mii cyelempyii, yii s'a pi batizeli Tufoonji ná Jyafoonji ná Kile Munaani mege na,

²⁰ yii raa pi taanni karigii puni mii à jwo a waha yii á ke, cyire na. Mii na ñyɛ ná yii e canña maha canña fo si sà nò diñyɛñi tèekwooni na.»

Marika Jwumpe Nintanmpe Jwuŋkanni Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémɛŋi funŋɔ jwumpe e ke

Marika na mpyi Yesu cyelempyanj Pyeri wwoŋɛ. Kakyanhala karigii Yesu mpyi a pyi maa kàlanj nɛmu kaan ke, mà bàra lire na, pyiŋkanni na pi à u kwòr'a bò cige na ná pyiŋkanni na Kile à u jè a yige kwùŋi i ke, Marika à cyire karigii puni lógo Pyeri jwò na. Cyi lógoŋkwooni kàntugo u à cyi sém'a kan dánafeebil'á, pire mpyi yyefuge e.

Tèni i Yesu à jwo u yabilinji kyaa na ke, u à li cyêe na uru u jye Supyanj Jyanj. Lir'à li cyêe na ur'á Kile à sɛŋi puni kan. Puru funŋke e, sùpyire sàranj sɛŋi ná kapegigii yàfanj sɛŋ'á kan ur'á. Cyire pun'à li cyêe na sùpyanj u à fworò Kile e ke, Yesu wi. Marika à li cyêe na Kile Jyanj u jye Yesu. U na jye Kile, maa mpyi sùpya.

Ná Yesu à kwòro kworokworocige na wuu kurugo, mpíi pi maha ntaha u fye e ke, pi à yaa pi kyaala mú u kurugo. Dánafeebil'á Marika à jwumpe jwo ke, wuu ná pire, wuu pun'à yaa wuu bégel'a yaha kyaage mɛɛ na Yesu kurugo. Yesu à jwo: «Ŋɛmu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilinji jyii karigii na, u u ntɛɛn kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi mée ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Naha na ye ŋɛmu la ká mpyi si u ninjaanj yaa jwò ke, urufoo si nùmpañja ta mɛ, ŋka ŋɛmu ká kàntugo wà u ninjaanj'á mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.» (8.34-35).

*Yuhana Batizelipyinj na kuni bégeli Yesu yyaha na
(Macwo 3.1-12; Luka 3.1-18; Yuhana 1.19-28)*

¹ Jwumpe Nintanmpe pu jye na Kile Jyanj Yesu Kirisita kyaa yu ke, puru jwòkwòɔnre ti jye nte.

² Kile à fyànha a jwo u tùntunŋi Ezayi sémɛŋi i:
«Wíi, mii sí na tùntunŋi tun mu yyaha na,

u sà kuni yaa mu mɛɛ ná* ,

³ sùpya mejwuu sí n-pa raa fwore síwage e fànha na
“Yii kuni yaa Kafoonj mɛɛ na,
yii kumpyere nintiire yaa u á†.»

⁴ Lire pyiŋkanni na, Yuhana Batizelipyinj à kàre síwage e mà sà uye cyêe, marii sùpyire batizeli, marii yi yu pi á na: «Yii yii toroŋkanni kɛɛɛŋɛ, yii i batize, bà Kile si mpyi si yii kapegigii yáfa yii na mɛ.»

⁵ Zheruzalɛmu kànhe ná Zhude kùluni shiinbii ninjahamii mpyi na sì u yyére, maa ntèn li taan na pire kapyiinŋkii jye a tí mɛ, Yuhana sí i pi batizeli Zhurudɛn banj lwòhe e.

⁶ Jye Yuhana vāanntinŋke mpyi a yaa ná jwòhɔŋi shire e, u mpyi maha uye pwu ná seepwòge e, maa uye jwò caa ná kampɛɛŋɛŋi ná tuwyiyi sɛɛre e.

⁷ U mpyi na yi yu sùpyir'á: «Ŋge u na ma mii kàntugo ke, uru tayyéreg'á fànha tò mii woge na. Ali mà naye tɛrige si nta mpyi u tanhanyj mɛɛre sànhafoo, mii jùŋk'á à cyère lire mpyinj i.

---

* 1:2 Malaki 3.1 † 1:3 Ezayi 40.3

⁸ Mii wi ke, mii à yii batize lwöhe e, nka uru wi ke, uru sí yii batize ná Kile Munaani i.»

*Yuhana à Kile Jyanji Yesu batize
(Macwo 3.13-17; Luka 3.21-22)*

⁹ Cyire canmpyaagil'e, Yesu à yiri Nazareti kànhe e Galile kùluni i mà kàre Yuhana yyéere. Ka Yuhana si u batize Zhuruden banji lwöhe e.

¹⁰ Yesu niwvoronji lwöhe e, ka u u ninyinji nya u u múru, ka Kile Munaani si ntíg'a tēen u na mpánmpòrògo fiige. ¹¹ Ka mejwu u si fworò ninyinji i na: «Mii Jyanji u nyε mu, mu kan'à waha mii na sèl'e. Mu kapyiinkil'à táan mii á mú.»

*Sitaanninji na jcaa si Yesu sòn u kapii pyi
(Macwo 4.1-11; Luka 4.1-13)*

¹² Lire kántugo ka Kile Munaani si nkàre ná Yesu e síwage e.

¹³ U à canmpyaa beeshuunni pyi wani sige yaare shwòhòl'e. Cyire canmpyaagii funnke e, ka Sitaanninji si file u na, maa jcaa si u sòn ngà kapii na. Kile mèlèkεεbii mpyi ná u e, marii u tère.

*Yesu à fyacumii sicyεεre yyer'a pyi u cyelempyii
(Macwo 4.12-25; Luka 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Nyε Yuhana Batizelipiyinji lenkwooni kántugo na kàsunji i, ka Yesu si nkàre Galile kùluni i, marii Kile Jwumpe Nintanmpe yu, na ntùuli.

¹⁵ U mpyi na yi yu sùpyir'á: «Tèn'à nò, Kile Saanre tèn'à byanhara. Yii yii toronkanni kēēnne, yii dá Jwumpe Nintanmpe na.»

¹⁶ Cannka Yesu nijaranji Galile banji jwòge na, u à fyácyaa shuunni nya, Simò ná u sijnεnji Andire, pi mpyi na cwòò waa banji i.

¹⁷ Ka u u yi jwo pi á: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa mε, mii sí yii taanna yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.»

¹⁸ Ka pi i ntíl'a pi cwòòbii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

¹⁹ Nyε pi à ta naha vili yyaha na sahanji ke, ka Yesu si núr'a sijnε shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii, Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebede mpyi a tēen pi bakwòoge funnke e, na pi cwòòbii takegeyi yaa.

²⁰ Ka Yesu si ntíl'a pi yyere, ka pi i pi tunji Zebede ná u báarapyiibii yaha wani bakwòoge e, maa ntaha u fye e.

*Yesu à jinanji wà kòr'a yige nàni w'e
(Luka 4.31-37)*

²¹ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nkàre Kapεrenamu kànhe e. Cannonke, ka u u jyε Kile Jwumpe kálambage e, na sùpyire kálali.

²² Mpii pi mpyi wani na nùru u jwò na ke, u kàlanji pyinikanni mpyi a pire kàkyanhala, naha na yε u nyε a mpyi na pi kálali Kile Saliyanji cyelentiibii fiige mε, nka ná Kile sífente e u mpyi na pi kálali.

²³ Lire tēni i, jínacyanji wà mpyi wani Kile Jwumpe kálambage e, ka uru si jwo fànha na:

²⁴ «Nazareti kànhe shinji Yesu, naha shi ku nyε wuu ná mu shwòhòl'e yε? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cè, nge u à fworò Kile e ke, uru u nyε mu!»

²⁵ Ka Yesu si fànha cyán jinanji na: «Ma jwòoge tò! Maa fworò nge nàni i!»

²⁶ Ka jinanji si nàni cúnno cúnno, maa nkúulo fànha na, maa fworò u e.

²⁷ Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'á: «Naha ku nkire yε? Kàlavonno nge nàni'à kan ná Kile fànhe e, u maha fànhe cyáan jínabii mú na pi i nùru u jwò na!»

²⁸ Ka Yesu mεge si fworò Galile kùluni puni i.

Yesu à yamii niŋyahamii cùuŋɔ
(Macwo 8.14-17; Luka 4.38-41)

²⁹ Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si fworo Kile Jwumpe kàlambage e, maa ñkàre ná Yakuba ná Yuhana e, Simɔ ná Andire yyére.

³⁰ Pi à sà Simɔ nafɛɲcwɔŋi ta u à sínni cifwuro cye e, ka pi i u kyaa jwo Yesu á.

³¹ Ka Yesu si file u na tasinnage e, maa u cù cyɛge na a yîrige. Ka cifwure si ñkwò, ka u u yîri na sore pi á.

³² Yàkoŋke, canŋa ŋyiin'à cwo ke, ka pi i ñkàre ná yampii puni ná jínacyaanbil'e Yesu yyére.

³³ Kànze shiŋŋyahara mpyi a bínni bage ŋwɔge na.

³⁴ Ka u u yampe shiŋi niŋyahamafee cùuŋɔ, maa jínacyaanbii niŋyahamii jínahii kòr'a yige pi e, maa jwumpe kwòn jínabii na, ŋaha na yɛ pi mpyi a u cè Kile wuŋi wà.

Yesu kapani
(Luka 4.42-44)

³⁵ Kuru canŋa nùmpaŋŋa ŋyèsɔge na, ka Yesu si yîr'a fworo, maa ñkàre sige funŋke e si sà Kile ñáare.

³⁶ Simɔ ná u shèɛfeebil'à yîr'a fò u e ke, maa ñkàr'a sà a u caa.

³⁷ Pi à u ŋya ke, maa u pyi: «Sùpyire puni wá na mu caa.»

³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Wuu a si wuu taan kànyi na. Mii à yaa mii i Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, ŋaha na yɛ mii kapani li.»

³⁹ Lire e ka u u wá na ñaare Galile kùluni puni i, maa Jwumpe Nintanmpe yu Kile Jwumpe kàlambayi i, maa jínabii kòre na yige pifeebil'e.

Yesu à tògofoo cùuŋɔ
(Macwo 8.1-4; Luka 5.12-16)

⁴⁰ Ka tògofooŋi wà si file Yesu na, maa niŋkure sín u fere e, maa u ñáare fànha na, maa jwo: «Mu aha ñɛɛ, mu sí n-jà mii tòge láha mii na, si mii fininɛ.»

⁴¹ Nàŋi ñùŋaar'à Yesu ta ke, ka u u u cyɛge sàha maa bwòn u na, maa jwo: «Mii à ñɛɛ, tòge ku láha ma na!»

⁴² Ka tòge si ntíl'a láha u na, ka u u ñcùuŋɔ.

⁴³ Ka Yesu si u cye yaha, maa li jwo a waha u á:

⁴⁴ «Cù ma ŋwɔge na, ma hà yaaga jwo sùpya á mɛ, ñka ta si, maa sà maye cyêe sáragawwuŋi na u u ma kàanmucya, sárage kyaa Kile túnntunŋiMusa à jwo tògofeebii ñcùuŋɔŋi kyaa na ke, maa kuru wwú. Lire li sí li cyêe na mu à cùuŋɔ.»

⁴⁵ Ñka nàŋi ñyɛ a jà a cù u ŋwɔge na mɛ. U à kàr'a sà a yi yu cyeyi puni i, ka li i mpyi Yesu saha si n-jà n-tí n-ŋyè kànha na mɛ. U mpyi sige funŋke e, ñka lire ná li wuuni mú i, sùpyire mpyi na yîri cyeyi puni i, na u taa wani.

2

Yesu à supyimuruŋɔ cùuŋɔ maa ku kapegii yàfa ku na
(Macwo 9.1-8; Luka 5.17-26)

¹ Canmpyal'à tóro ke, ka Yesu si núr'a kàre Kapɛɛnamu kànze e. Ka sùpyire si lógo na u ñyɛ wani bage k'e,

‡ **1:44** Tògofooŋi ká ñcùuŋɔ, sáragawwuŋi mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si ñcè kampyi u à cùuŋɔ, u u nta a uye cyêe sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

² maa mpa bínni mà bage nî. Tatεεnge sàha mpyi με, bage n̄woge mpyi a nî. Ka Yesu si wá na Kile jwumpe yu pi á.

³ Lire na u n̄ye, ka pi i mpa ná yan̄i w'e, u mpyi a m̄ur̄o. Nàmbaa sicyεere mpyi a u tugo.

⁴ N̄ka s̄up̄yire n̄yahan̄i kurugo, pi n̄ye a jà a n̄o ná u e Yesu na με. Ka pi i d̄ugo bage kàtan̄ke na, maa kuru f̄uru, maa yan̄i ná u yasinn̄ke le a t̄rige kuru w̄yige e Yesu fere e s̄up̄yire shw̄h̄ol'e. ⁵ Yesu à li n̄ya na mpii n̄amp̄il'à dá uru na ke, ka u u jwo sup̄yimur̄n̄k'á: «Na jya, mu kapegigil'à yàfa mu na.»

⁶ Kile Saliyan̄i cyelentiibii pi mpyi a t̄εen wani kuru cyage e ke, ka pire si wá na yu piye fun̄n̄'i:

⁷ «Naha na n̄ge n̄ani n̄ye na mpe jwumpe shin̄i yu ye? U na Kile μεge k̄εge. Fo Kile kanni bà με, wà si n-jà s̄up̄ya kapegii yàfa u na με!»

⁸ Ka Yesu si nt̄il'a pi fun̄n̄o s̄on̄j̄ore cè, maa yi jwo pi á: «Naha na yii n̄ye ná nte s̄on̄j̄ore shin̄i i ye?

⁹ Mà jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Ȳiri, ma a ma yasinn̄ke lwó ma a n̄aare” yii n̄yii na cyire kapaagii mú shuunni i ndire jwum̄o p'à t̄aan ye?

¹⁰ N̄ka yii pi li cè na li s̄in̄i na n̄ye Sup̄yan̄i Jyan̄i na, naha n̄in̄ke na, u wà kapegii yàfa u na.»

¹¹ Lire e u à jwo sup̄yimur̄n̄k'á: «Ta n̄uru na n̄w̄o na, ȳiri ma a ma yasinn̄ke lwó, ma a si pyεε.»

¹² Ka n̄ani si nt̄il'a ȳiri, maa u yasinn̄ke lwó mà f̄woro s̄up̄yire puni n̄yii na, ka li i pi puni k̄ak̄yanhala, ka pi i Kile p̄εe s̄èl'e, maa jwo: «Wuu sàha nde fiige n̄ya με!»

*Yesu à lyi ná m̄εp̄enge shiinbil'e
(Macwo 9.9-13; Luka 5.27-32)*

¹³ Yesu à n̄ur'a kàre Galile ban̄i n̄w̄oge na. Ka shin̄nyahara si wá na ma u ȳyé, ka u u wá na pi k̄alali.

¹⁴ U nintoron̄'à Alife jyan̄i Levi n̄ya u à t̄εen m̄unalw̄ore tashw̄oge e. Ka u u yi jwo u á: «Ȳir'a taha na f̄ye e». Ka Levi si ȳir'a taha u f̄ye e.

¹⁵ Can̄ka Levi à Yesu ná u cyelemp̄yibii ȳyere pi sà lyi. M̄unalw̄ore shwofeebii ná m̄εp̄enge shiinbii piiberii mpyi a n̄yaha Yesu fȳen̄w̄oh̄shiinbil'e, ka Levi si pi n̄nyahamii ȳyere pi sà lyi mú.

¹⁶ Kile Saliyan̄i cyelentiibii pi mpyi Fariz̄εenbii ton̄kuni i ke, pire pill'à lire n̄ya ke, maa Yesu cyelemp̄yibii pyi: «Naha na yii cyelentun̄i na lyi ná m̄unalw̄ore shwofeebii ná m̄εp̄enge shiinbii piiberil'e ye?»

¹⁷ Yesu à yire l̄ogo ke, maa jwo: «Mpii pi à c̄un̄o ke, wemp̄yini kyaa n̄ye pire na με, mpii pi na yà ke, pire na u kani n̄ye. Mpii pi n̄ye na piye s̄on̄ji na pir'à t̄i ke, mii n̄ye a pa n̄in̄ke na pire tayyerege e με. N̄ka mpii pi à li cè na pire n̄ye a t̄i με, pire tayyerege e mii à pa.»

*Jwumpe Nintanmpe f̄anh'à n̄yaha Yahutuubii làdaabii woge na
(Macwo 9.14-17; Luka 5.33-39)*

¹⁸ N̄ye Yuhana Batizelipyini cyelemp̄yibii ná Fariz̄εenbii mpyi maha s̄un̄ji leni, ka s̄up̄yire tà si mpa Yesu pyi: «Naha na Yuhana Batizelipyini cyelemp̄yibii ná Fariz̄εenbii wuubii maha s̄un̄ji leni, mu cyelemp̄yibii si n̄ye na u leni mà ye?»

¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Cipoon̄i ká mpyi ná cikw̄onbil'e, pi si n-jà n-pyi lyimbaa lire t̄eni i la? Mà pi ná uru yaha s̄in̄cyan pi si n-si n-jà n-kw̄oro lyimbaa με.

20 Nka tène là na ma, cipoonji sí n-pa n-yige pi shwòhòl'e. Lire tène i pi sí n-ta raa súnni leni.»

21 Ka Yesu si núr'a jwo: «Wà nyé na vâanvònho tège na vâanjiyega tacwòngo jwooli mε. Lire ká mpyi, vâanvònho maha vâanjiyega kège, tacwòng'a si nâara a pêe.

22 Wà mú sí nyé na sinmpurugo leni seeyé boolyegil'e* mε. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a si nkège. Sinmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofonkil'e!»

Nje Yesu à jwo canhojke kyaa na ke

(Macwo 12.1-8; Luka 6.1-5)

23 Nyé canjka Yesu ná u cyelemppiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e. Kuru canjke na mpyi canhoj. Ka u cyelemppiibii si cye le sùmanji i na nkùun na mínage na nkùru†.

24 Farizhenbii pil'à lire nya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, naha na mu cyelemppiibii na canhojke kafuunnjikii pyi ye?»

25 Ka u u pi pyi: «Nde saanji Dawuda à pyi ke, yii nyé a lire kâla mà? Canjka mà u à ná u fyèhòhòshiiinbii katege wuubii yaha,

26 u à jyé Kile bage e, lire tène i Abyatari u mpyi Kile sáragawwuubii jùhufembòhe, maa sárage bwúuruji wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèhòhòshiiinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruji kyà.»

27 Lire kántugo ka Yesu si yi jwo pi á: «Canhojk'à yaa sùpyire mε na, ku nyé a yaa ku pyi tuguro pi á mε. Sùpyire nyé a yaa canhojke mε na mε.

28 Lire l'à li ta Supyanji Jyanji ká kyaa maha kyaa jwo ali mà yyaha tí ná canhojke e ke, li si n-jà n-tòro lire na mε.»

3

Yesu à cyenkwugofoo cùhoj canhojke

(Macwo 12.9-14; Luka 6.6-11)

1 Canjka Yesu à núr'a jyé Kile Jwumpe kàlambage e, mà sà nànjì wà ta wani ná cyenkwuge e.

2 Ka pi i wá na u kàanmucaa, kampyi u sí uru nànjì cùhoj canhojke e, si nta tìgire cyán u na.

3 Ka u u jwo cyenkwugefoon'á na u yír'a yyére sùpyire shwòhòl'e, pi raa u naa,

4 maa pi yíbe: «Mà tàanna ná Kile Saliyanji i, kacenni mpyinji u à jwo canhojke e laa, kapiini mpyinji? Mà sùpya múnaa shwò laa, mà sùpya múnaa wwu*?» Ka pi puni si fyâha.

5 Ka Yesu si nyinjeni le pi e, maa yyahe tanha pi na, u à li ta pi nyé a cyenkwugefooo jùnaare ta mε. Maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyege sànhana.» Ú à ku sànhana ke, ka ku u jùcùhoj.

* 2:22 Seeyi boni na nyé boro, Yahutuubii maha ndemu jwoolo ná yatòre seeyi i maa lwòhe, lire nyé mε nùjirimpe, lire nyé mε erezén sinmpe leni l'e ke. † 2:23 Kile Jwumpe Semènjì à li cyéè na wà katege wu ká a ntùuli kerèg'e, na u si n-jà sùmanji wà kwòn ná cyege e, si jyjí wani kerège e (Duterenomu 23.25).

‡ 2:24 Mà tàanna ná Farizhenbii sònhojkanii, mu aha sùma kwòn ná cyege e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelemppiibii cége na pi à báara pyi canhojke (Ekizodi 34.21). * 3:4 Farizhenbii u sònhojkanii i, shinji u nyé na múnaa tawwuyo caa ke, uru kanni wà si n-jà n-tège canhojke.

⁶ Nye Farizheebii pi mpyi wani ke, ka pire si fworō Kile Jwumpe kàlambage e, maa ntíl'a kàr'a sà wwō ná Erōdi tonkuni shiinbil'e Yesu bonkanni kyaa na.

Shinnyahara la nye si Yesu nya

⁷ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Galile banji kàmpanjke na. Supyikuruᵋ nimbwōhō mpyi a taha u fye e. Tire sùpyire mpyi a yíri Galile kùluni ná Zhude wuuni

⁸ ná Zheruzalemu kànhe ná Iduma kùluni ná Zhurudēn banji kàntugo yyére kùluni ná Tiri ná Sidān kànyi na. U kapyiinkii kyaa sùpyire mpyi na nùru, maa ntaha u fye e.

⁹⁻¹⁰ U mpyi na shinnyahara cùᵋᵋ, lire e yampii puni la mpyi si bwōn u na. Ka u u li náare u cyelempyiibil'á na pi bakwōge kà bégel'a yaha ur'á, uru ká bú ᵋkwō á jà laaga wwū sùpyire na, t'áha bú uru fēnrē mē.

¹¹ Jínacyaan n'a mpyi a u nya, pi mpyi maha jcwō u fere e, maa ᵋkwúlo, maa jwo: «Kile Jyanj u nye mu!»

¹² Nka Yesu mpyi maha yi jwo a waha pi á na pi áha sùpya yaha u yi cè mē.

*Yesu túnntunmpii ke ná shuunninji jcwōnrōᵋᵋ kani
(Macwo 10.1-4; Luka 6.12-16)*

¹³ Lire kàntugo ka Yesu si dùgo janjke kà na. Mpii kyaa li nye u na ke, maa pire yyer'a yige pi sanmpii shwōhōl'e, ka pire si n-kàre u fye e.

¹⁴ Shiin ke ná shuunni u à cwōnr'a pyi u túnntunmpii pi i mpyi ná u e tērigii puni i, u s'a pi tunni pi raa Kile jwumpe yu,

¹⁵ maa fānhe kan pi á, pi jà pi a jínabii kōre pi a yige pifeebil'e.

¹⁶ Shiin ke ná shuunninji u à cwōnrō ke, pire meyi yi nye: Simō ná Yesu à u mege le Pyeri ke,

¹⁷ ná Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana, Yesu mpyi maha pire yiri Bwonerizhe, lire jwōhe ku nye pi fānh'á nyaaha kiletinni fiige,

¹⁸ ná Andire ná Filipi ná Baritelemi ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyanj Yakuba ná Taadi† ná Simō, pi maha mpyi Zeloti‡ ke,

¹⁹ ná Zhudasi Isikariyoti, ᵋge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

*Pyinjanni na Yesu maha jínabii kōre ke
(Macwo 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Lire kàntugo Yesu ná u cyelempyiibil'á núr'a pa pyenge, ka shinnyahara si núr'a pa pi jwō tò sahanjki ná pi funmpēn karigil'e, fo mà u ná u cyelempyiibii pyi pi nye a talyige ta mē.

²¹ Yesu cinmpyiibil'á u kapyiinkii kyaa lógo ke, maa wá na sōnᵋᵋ na u nùmbwuun'á kēge, maa shà zà u cū.

²² Kile Saliyanj cyelentiibii pi à yíri Zheruzalemu kànhe e ke, ka pire si wá na ᵋko na jínabii nūᵋᵋfoᵋᵋ Belizebuli u nye Yesu i, na ná uru fānhe e u na jínabii kōre na yige pifeebil'e.

²³ Nye ka Yesu si pi yyere, maa bàtaaya jwo pi á. U à jwo: «Sitaanninji sí n-jà uye kōrō la?

²⁴ Kire maha kire li nye na liye túnni ke, lire kini fānhe maha ᵋkwō.

²⁵ Pyenge maha pyenge shiin ká yíri piye kurugo ke, kuru pyenge fānhe maha jcyēre.

† 3:18 Taadi, kuru ku nye u mege shonwoᵋᵋ. Mege ninjyige ku nye Zhudasi (Luka 6.16). ‡ 3:18 Zeloti: kuru mege jwōhe ku nye: «kini kyal'á táan ᵋgemu á sèl'e ke.»

²⁶ Sitaanniŋi ká a u báarapyiibii kòre, u na uye tùnni. Lire ká mpyi, u fànhe sí n-cyére si mpa ŋkwò.

²⁷ Wà si n-jà n-nyè fànhanjahagafoo bage e si u yaayi lwó, ná u nyè a bage foo pwò a cyán maa nta a jyè mà yè. Urufoo ká já a u pwò a cyán, lire e u maha já a bage yaayi pyi u nyempe.

²⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, sùpyire kapegigii ná ti Kile mekεεεεε karigii puni sí yàfa ti na,

²⁹ ŋka ŋgemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire sì n-sii yàfa urufoo na me, urufoo sí lire kapiini tugure lwó fo tèekwombaa.»

³⁰ Yesu à yire jwo amuni, naha na yè pi mpyi na ŋko na jinaŋi wà u nyè u e.

*Mpii pi nyè Yesu nunji ná Yesu cìnmpyiibii ke
(Macwo 12.46-50; Luka 8.19-21)*

³¹ Mâ Yesu yaha kuru cyage e, u nunji ná u cìnmpyiibil'à pa yyére cyiinŋi na, maa wà tun u u yyere.

³² Shinjahara mpyi à tenn'a u kwûulo, ka pi i mpa yi jwo u á: «Mu nunji ná mu cìnmpyiibii naha cyiinŋi na, pi naha na mu kyaa pyi.»

³³ Ka u u pi pyi: «Mpire pi nyè mii nunji ná mii cìnmpyiibii yè?»

³⁴ Ka u u nyiigii yirig'a le sùpyire e, maa jwo: «Mpii ninteenbii pi nyè mii nunji ná mii cìnmpyiibii.

³⁵ Yii li cè, ŋge u nyè na Kile nyii wuuni pyi ke, uru u nyè mii cìnmpworonji ná mii nunji.»

4

Nɛɛnugunji bàtaage

(Macwo 13.1-23; Luka 8.4-15)

¹ Puru jwòhò na, Yesu à kàre Galile baŋi jwòge na, ka shinjahara si mpa bínni u taan, ka u u wá na ti kálali sahanŋi. Sùpyir'à pa nyaha sèl'e ke, li nyè a pa jwò me, ka u u jyè a tɛɛn bakwòge k'e lwòhe juŋ'i. Ka ti i yyére kùmpoge na, ²ka u u ti kála karigii nijyahagii na ná bàtaayi'. U à jwo:

³ «Yii a nùru, nɛɛnugunji wà u ná fwor'a kàre nyeme tanuguge e.

⁴ Mâ u yaha u u sùmapyaŋi waa fini fiige, sùmashiŋi wà à cwo kuni jwòge na, ka saŋcyɛɛnre si mpa uru jò.

⁵ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworo nijyahara mpyi kuru cyage e me. Ka uru si fyín wahawaha, naha na yè u mpyi a jyè jɛŋke e sèl'e me.

⁶ Nyè canŋk'à pa fworò ke, ka yifyinre si fàan maa waha, ndìre kuuŋi na.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ŋgurotaha na, ka ŋgure si uru cù, u nyè a já a yasɛere pyi me.

⁸ Ŋka wà tacwug'à pa bê jɛŋke tacɛnŋke na, maa fyín maa yiri fwòfwò. Sùmacire tà à sùmapyaŋi se mà nò ŋkuu ŋkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi bejaaga ná ke ke.

⁹ Ŋgemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niŋgyigigii cyán sèl'e.»

¹⁰ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi ná shiin ninŋin ninŋin si yiri sùpyire sannte taan. Ka pire si sà a u yíbili u bàtaayi jwòhe na.

¹¹ Ka u u pi pyi: «Kani l'à yyaha tí ná Kile Saanre e ná l'à jwòhò ke, yii á lire jɛɛn'á kan. Ŋka mpe jwumpe puni jwòh'á à jwòhò sùpyire sannte na.

¹² Lire kurugo

“pi na Kile kapyiŋkii wíi maa jɛɛyè cyi nyaga,

pi na Kile jwumpe nùru maa jcyé pu lógogo, naha na ye nde pi la nyé si zli vyiinne ke, lire li nyé, mà nùr'a sa piye kan Kile á, bà pi kapegigii si mpyi si yáfa pi na me*.”»

13 Ka Yesu si yi jwo pi á sahan̄ki: «Yii aha mpyi yii nyé a n̄ke bàtaage yyahe cè me, di yii sí yi san̄nyi yyahe cè n-jwo ye?»

14 N̄eenugun̄i u nyé Kile jwumpe jwufooni.

15 Kuni jwoge na sùmashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku nyé mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, kuru tanuge e, ka Sitaanniñi si pu wwû pi funñ'i ke.

16 Kafaafoge jun̄'i sùmashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku nyé mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, maa ntíl'a j̄ee pu na ná funntange e ke.

17 N̄ka pu nyé a jà a ndire le t'e me, tire jwóm̄eeni k̄nḡeme nyé a pen me. Kawaa, lire nyé me yyefugo ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fworo Kile kuni i.

18 N̄gure shwòh̄ol'e sùmashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku nyé mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo,

19 ka dijnyeni karigii funmp̄eenre ná n̄afuun̄i lage ná yaayi shiñi puni lage si ti ta, ka tire san̄jore si pu cwón̄r̄o, pu nyé a jà a yasere pyi me.

20 N̄iñke niñcen̄ñke na sùmashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku nyé mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa j̄ee pu na ke, tire sùpyire ti maha Kile nyii wuuni pyi. Tire sùpyire na nyé sùmasen̄e fiige, sùmacire tà à sùmañi se mà n̄o beñjaaga ná ke ke na, tà à yasere pyi mà n̄o beetaanre taanre (60) na, tà à yasere pyi mà n̄o ñkuu ñkuu (100) na.»

Kile jwumpe na nyé fùkina fiige

(Luka 8.16-18)

21 Ka Yesu si nùr'a jwo pi á: «Wà nyé na fùkina m̄ini si u le jcyígile yaaga jwòh̄'i me, ñka u maha d̄urugo yaage kà jun̄'i.

22 Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ñwòh̄o ke, cyire puni sí n-pa raa jaa. Kyaa maha kyaa l'à yaa numpini i ke, lire là mú si n-kwòro j̄c̄emb̄aa me.

23 N̄gemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niñyigigii cyán sèl'e.»

24 Maa nùr'a jwo pi á: «Kile jwumpe yii na nùru ke, yii pu yaha yiye funñ'i, naha na ye Kile sí yii kan n-tàanna ná yii lógon̄kanni i. Puru jwòh̄o na, u sí n-pa tà bàra yii niñcente na.

25 Lire t̄eni i, shin maha shin u na j̄caa si Kile jwumpe yyahe cè ke, Kile sí là taha uru u niñcempe na. N̄ka shin maha shin u nyé u nyé na pu nùru me, n̄imbileni u à cè ke, lire sí n-p̄inni.»

Kile Saanre na nyé sùmapya fiige

26 Ka Yesu si nùr'a jwo: «Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: n̄añi wà u maha sùmasi nùru u k̄erege e.

27 Uru n̄añj' à ñóo numpilage e yo, u nyé nyii na can̄ñke e yo, sùmapyan̄i sí n-fȳin, sùmacire sí raa lȳege. N̄ka n̄añi sí pà cè lire pyiñkanni i me.

28 N̄iñke maha sùmañi pyi u à fȳin, sùmacige ku maha fȳanha a fworo, lire k̄antugo sùmaj̄cyahan̄k'a si nta a fworo sùmacige na, k̄asanrage na sùmapyan̄i maha mpa fworo sùmaj̄cyahan̄ke na.

29 Sùmapyan̄i ká lȳe a n̄o u t̄egeni na, n̄añi maha ntíl'a k̄òon̄ñan̄i lwó na u kwùun, naha na ye sùmakwongigii t̄en'à n̄o.»

* 4:12 Ezayi 6.9, 10

Kile Saanre maha sî nimbilere maa mpêre

(Macwo 13.31-32, 34; Luka 13.18-19)

30 Ka Yesu si nûr'a jwo: «Ná jaha shi i mii sí n-jà Kile Saanre tàanna ye? Ti jye mu à jwo jaha be?»

31 Ti na jye mu à jwo mutaridi cige yasere, nàñi wà à sà ntemu núgo u cikwoge e ke. Kuru cige pyàñ'á yílege cire sannte puni wunji na.

32 Nka u aha núgo, u maha fyín, maa yíri maha ntòro kanyege yawyere puni taan. Ku maha ñkèñyi yige, yire maha mpêe fo sanjyere maha ti shêere yaa yi mbyimpe e.»

33 Nyè yire bàtaayi shinji niñyahaya Yesu mpyi maha yu sùpyir'á mà tàanna ná ti yi cenjanni i.

34 Puru jwumpe shinji baare e, u mpyi na pabere yu ná t'e me. Nka u ná u cyelempyiibii kanni ká mpyi tenni ndemu i ke, u mpyi maha pu puni jwòhe yu pi á.

Yesu à kafeebwòhe yyéñe banji juy'i

(Macwo 8.23-27; Luka 8.22-25)

35 Kuru canjke yàkonjke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Wuu a sî banji kùñke na.»

36 Ka pi i sùpyire cye yaha, maa ñkàre ná Yesu i banji juy'i, bakwooyi yabere mpyi pi jwòh'i.

37 Ka kafeebwòho si yíri na fwu, ka lwòhe si wá na jcyânre na jyè bakwòoge e fo na ñko si ku jñi.

38 Yesu mpyi bakwòoge kântugo yyére mà jùñke taha jùntahaga na, na ñwúuni. Ka pi i u jè maa jwo: «Cyelentunji, wuu na ñko si ñkwòro lwòhe e, lire jye a mu funjò pen mà?»

39 U à jè ke, maa yír'a fànha cyán kaféegé na, maa lwòhe pyi ku tèn. Ka kaféegé si yyére, ka lwòhe si ntèn siu!

40 Lire kântugo ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii na fyáge ame ye? Naha na yii sàha ñkwò a dá mii na mà ye?»

41 Ka u cyelempyiibii si fyá sèl'e, marii yi yu piy'á: «Jofoo u jye ñge nàñi fo ka kaféegé ná lwòhe si ntèn u wuuni taan ye?»

5

Yesu à jínahii niñyahamii kòr'a yige nàñi w'e

(Macwo 8.28-34; Luka 8.26-39)

1 Nyè ka Yesu ná u cyelempyiibii si nò banji kùñke na, wani Gadara shiinbii jye.

2 Yesu à tíg'a fworo bakwòoge e ke, ka jínacyanji wà si ntíl'a fworo fanjyi i*, maa mpa u jùñjò bè.

3 Uru nàñi mpyi na shùun fanjyi i. Sùpya sàha mpyi na sî n-jà u pwò me, u mpyi maha u yapwoyi puni kwúun, ali yòroyi.

4 Tooyi niñyahay'e, pi mpyi maha u cwòre, marii u tooyi ná u cyeyi pwu ná yòroy'e. Nka u mpyi maha yire puni kyéegé. Sùpyire puni fàn'h'à pa jcyéere u e, maa u jya, maa u yaha wani.

5 Pilaga bâra canja na, nàñi mpyi maha jaare fanjyi i, marii dùru jayyi juy'i, marii ñkwúuli, marii uye kúuli na fwóroge kafaayi na.

* 5:2 Yahutuubii maha pi fanjyi wúw kafaayi juy'i. Pi maha ku jwòge yal'a yaa fo maha tatèññò yaa mú.

6 Mâ u yaha puru na, u à tɛɛn tatɔɔnge e maa Yesu nya, maa fê a pa ninjure sín u taan.

7 Maa jwo fânha na: «Yesu, Kilenji ninyi wunji Jyani, naha shi ku nye wuu ná mu shwôhol'e ye? Mii na mu jáare, Kile kurugo, ma hà kawaa pyi na na mà dɛ!»

8 U à puru jwo, naha kurugo ye Yesu mpyi a jínanyi pyi na u fworu u e.

9 Ka Yesu si nanyi yíbe u mege na, ka u u jwo: «Mii mege nye Shinnyahara, naha na ye wuu à nyaha.»

10 Nye ka jínacyanji si Yesu jáare fânha na na u àha pire kôre njjige lire kùluni i me.

11 Nye lir'à caakurumbwôho ta ku u lyí nanke kà numpenge na wani.

12 Ka jínabii si Yesu jáare sèl'e, na u pire yaha pire pi sà jyè kuru caakurunke e.

13 Ka u u jɛɛ. Ka pi i fworu nanyi i maa sà jyè caabil'e. Lir'à pyi ke, ka caabii si sùrug'a yiri nanke numpenge na mà cwo cwo bani i. Pi mpyi a caalii kampwôhii shuunni (2.000) kwò, ka pi puni si nkôwô lwohe e.

14 Ka caabii kàanmucyafeebii si fê a kâr'a sà a yi yu kânhe ná sishwônbugure puni i. Ka sùpyire si mpa lire kani wíi.

15 Pi à nɔ Yesu na ke, ka pi i nanyi nya, nge e jínabii mpyi ke, u à tɛɛn u taan. Vãanji na mpyi u na, u mpyi a tɛɛn tanuge e, ka pi i fyá.

16 Nde l'à jínacyanji ná caabii ta ke, mpiimu pi à lire nya ke, ka pire si sà a li yu na ntùuli sùpyir'á, fworonkanni na jínabil'à fworu nanyi i maa jyè caabil'e ke.

17 Sùpyir'à puru jwumpe lógo ke, ka pi i wá na Yesu jáare sèl'e na u fworu pire kùluni i.

18 Yesu ninjyini bakwôoge e, nanyi i jínabii mpyi ke, ka uru si u jáare sèl'e s'a nkége ná u e.

19 Nka Yesu nye a jɛɛ me, maa jwo: «Núru, ma a si pyenge, kabwooni Kafoonji Kile njáare wun'á pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyenge shiinbil'á.»

20 Ka nanyi si nkàre, nde Yesu à pyi u á ke, mà sà a yire yu na mâre Dekapoli kùluni i. Lir'à sùpyire puni kàkyanhala.

Yesu à ceenji wà cùuŋɔ, maa Zharusi pworonji buwunji nè

(Macwo 9.18-26; Luka 8.40-56)

21 Yesu à núr'a bani jyiil'a kɛɛnɛ kúnke sannke na ná bakwôoge e. U à fworu ke, ka shinnyahara si mpa u kwúulo. Mà u yaha kuru cyage e,

22 ka Kile jwumpe kálambage njufoonji wà si nɔ wani, u mege mpyi Zharusi. U à Yesu nya ke, maa ninjure sín u taan,

23 maa u jáare sèl'e: «Maye sanji yaha, mii pworonji wá na kuro caa, pa ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si ncùuŋɔ me.»

24 Ka Yesu si yír'a kàre ná u e, ka shinnyahara si ntaha u fye e fo na u fwòonji.

25 Tire sùpyire shwôhol'e ceenji wà mpyi wani, yyee kɛ ná shuunni funn'i, lùwulinjkwombaayi mpyi u na.

26 U mpyi a kánha wempyiini taan, u cyeyaare mpyi a kwò, u à shà wempyii ninyahamii yyére, nka pà nye a sàa fworu yampe e me, fo pu na náare.

27 U à Yesu kyaa lógo ke, ka u u mpa sùpyire shwôhol'e Yesu kántugo yyére, maa bwòn u vãanji na.

28 U mpyi na yu uye funn'i: «Mii aha bú já a bwòn u vãanji na, mii si n-cùuŋɔ.»

29 U à bwòn Yesu vâanɲɲi na ke, ka lùwulinɲkwombaayi si ntíl'a kwò, ka u u li cè uye e na ur'à cùuɲɔ.

30 Ka Yesu si ntíl'a li cè uye e na fânhe kà à fworò ur'e, maa yyaha kέεnn'a le sùpyire e, maa jwo: «Jofoo u à bwòn mii vâanɲɲi na ye?»

31 Ka u cyelempyiibii si u pyi: «Mu ɲyii na ɲye nte sùpyire puni na, t'à mu fenre kâmpañɲi puni na, maa núru na yíbili na jo u à bwòn mu na ye?»

32 Lire ná lí wuuni mú i, ka Yesu si wá na wíi na mâre sùpyire shwòhòl'e, ɲge u à bwòn u na ke, si uru cè.

33 Ceenɲi u mpyi a bwòn u na ke, ur'à fyá fo na ɲcyέenni, nde l'à u ta ke, u à lire cè, ka u u mpa niɲkure sín Yesu yyaha na, maa sèenɲi puni jwo u á.

34 Ka Yesu si u pyi: «Na pworò, mu dáníyan'a à mu shwò mpe yampe na, ta si yyenɲke ná ferempe e.»

35 Mâ u yaha puru jwumpe na, pil'a yíri ɲùɲufooɲi Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nò mu pworonɲi na. Ma hà núru cyelentunɲi yaha u uye kànha u a ma me.»

36 ɲka Yesu ɲye a puru jwumpe lwó a wíi me, maa yi jwo nàɲ'á: «Ma hà raa fyáge me, dá mii na kannaa.»

37 Ka pi i yíri na ɲkέege Kile Jwumpe kàlambage ɲùɲufooɲi yyé. Yesu ɲye a ɲee sùpɲanɲi wabeře u kuni bínni ná ur'e me, fo Pyeri ná Yakuba ná u cinnpworonaiɲi Yuhana.

38 Pi à nò ɲùɲufooɲi pyenge e ke, ka Yesu si shinɲyahara ɲya ti i ɲyàha na wùruge tiye e, marii myahigii sùu marii kwuuyi wàa.

39 U à jyé ke, ka u u pi pyi: «Naha kurugo yii na tùpyaagii wàa marii myahigii sùu ye? Pyàɲi ɲye a kwú me, u na ɲwúuni!»

40 Ka pi i wá na ɲcyàhali u na. Ka u u pi yige ntàani na. Bage e pyàɲi mpyi a sínni ke, ka u u jyé wani ná pyàɲi sifeebii ná u cyelempyiibii taanrenɲi i.

41 Maa pyàɲi buwuɲi cù u cyege na, maa yi jwo u á pi sheenre e: «Talita kumi!» Lire ɲwòhe ku ɲye: «Mii pworonɲi, ta núru, yíri!»

42 Kuru cyage mujye e, ka pùcwoɲi si yíri na ɲaare, u mpyi yyee ke ná shuunni. Ka lire si sàa pi puni kàkyanhala.

43 Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi àha ɲkwò wà yaha u nde kani cè me, maa pi pyi na pi ɲyì kan u á.

6

Yesu kànhe shiinbil'à cyé u na (Macwo 13.53-58; Luka 4.16-30)

1 Lire kántugo Yesu à nùr'a kàre u tukanhe Nazareti i, u cyelempyiibii mpyi u fyé e.

2 Canɲonk'a pa nò ke, ka u u wá na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambage e. Lir'à u lógofeebii niɲyahamii kàkyanhala, ka pi i wá na ɲko: «Nte yákilifente ti ɲye u á ke, ná ɲcyii kàkyanhala karigii u na mpyi ke, taa u à jà a cyire puni ta ke?»

3 Taha cíkanganɲi bà u ɲye u wi me? Mariyama pyìbii pi ɲye Yakuba ná Zhoze ná Zhude ná Simò ná pùceribii pi ɲye naha kànhe e ke, pire mpìi yyaha wunɲi bàl'à?» ɲye tire sònɲor'à nàara a pi pyi pi a ɲùɲɔ tugo Yesu na.

4 Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile tünntunɲɔ maha le ɲjire e cyeyi puni i, fo u cinnpyiibii ná u tukanhe ná u tupyenge ye.»

5 Pi ɲye a dá Yesu na me, lir'à u sige u ɲye a kàkyanhala kari i niɲyahagii pyi wani me. U à u cyeyi taha yamii niɲkin niɲkin na, maa pire cùuɲɔ.

6 Pi dánabaare Yesu na, lir'á u kàkyanhala. Ka u u wá na kàlanji pyi na ntùli kuru kàmpanjke kànyi na.

Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà a Kile jwumpe yu (Macwo 10.5-15; Luka 9.1-6)

7 Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere na ntunni shuunni shuunni pi sà a Kile jwumpe yu. Maa fânhe kan pi á mú, pi a jínabii kôre pi a yige pifeebil'e.

8 Maa yi jwo pi á: «Fo kàbii bà me, yii àha yaage kabere lwó raa nkèege kuni i me, yii àha yalyire lwó me, yii àha boro lwó me, yii àha wyére lwó nde dufaabil'e me.

9 Yii tanhanya lwó, nka yii àha vâanntinpyi shuunni lwó me.»

10 U à kwó maa pi pyi: «Yii aha nkàre kànha maha kànha na, ka wà si jne yii sunmbage na ke, yii à yaa yii pi tèn wani fo mà sà yaa ná yii tèekani i.

11 Nka yii aha nkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi nye a jnen'a yii jwumpe lógo me, yii nivworobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanji kwóro kwór'a wu wani, lir'á kajwu kwó kuru kànhe shiin na.»

12 Ka pi i nkàr'a sà a Kile jwumpe yu sùpyir'á, na pi pi toronjanni kèenne.

13 Marii jínacyaanbii nijyahamii jínahii kôre na yige pi e, marii yamii nijyahamii tiri ná sinmpe e marii Kile jáare, ka pi i wá na jicùunji.

Yuhana Batizelipyiŋi kwùŋkanni (Macwo 14.1-12; Luka 9.7-9)

14 Lire tēni i, Yesu meŋ'á fworog cyeyi puni i, ka saanŋi Erōdi si u kyaa lógo. Pii mpyi na ŋko: «Yuhana Batizelipyiŋi u à jnè a fworog kwùŋi i, lire kurugog u à jà na kakyanhala karigii pyi amè.»

15 Pii sí i ŋko na Kile túnntunŋiEli u à núr'a pa, pì mú sí i ŋko na tèeciini Kile túnntunŋi wà u à jnè a fworog kwùŋi i.

16 Erōdi à cyire karigii lógo ke, maa jwo: «Yuhana Batizelipyiŋi jùŋjke mii à pyi pi à kwón ke, uru u à jnè a fworog kwùŋi i.»

17-18 Yii li cè na Erōdi mpyi a u siŋeenŋi Filipi cwoŋi kwón a lwó mà pyi u cwo. Uru ceenŋi mege na mpyi Erōdiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Erōdi á na u jye a yaa u u siŋeenŋi cwoŋi shwó u na me. Ka puru jwumpe si waha Erōdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cú a le kàsuni i.

19 Ka Erōdiyadi lùuni mú si yiri, maa wá na bonjanni caa Yuhana na. Nka u yabilinŋi mpyi na si n-jà me.

20 Erōdi mpyi na fyáge Yuhana na, jaha na ye u mpyi a cè na Yuhana à tí maa mpyi Kile sùpya. Lire kurugog u mpyi a yaha u na. Erōdi n'a mpyi a u mejwuuni lógo, u funŋjke mpyi maha mpen. Lire ná li wuuni mú i, Yuhana jwumpe mpyi maha ntáan u á.

21 Nye Erōdi canzeg'á pa máhana a nò lire yyeeni ke, ka u u kataan bégele u wwoŋeebii ná sòrolashiibii jùŋjufeebii ná Galile kùluni shinbwoobii mee na. Kuru canjke Erōdiyadi sí u nimpyiini pyi Yuhana na.

22 Erōdiyadi mpyi a nàmbage lèŋe saanŋ'á ná pùceebilini ndemu i ke, mà sùpyire yaha kataanni na, lir'á jyè na nkòhòli, ka li kyaa si ntíl'a táan Erōdi ná u shinyerebil'á. Ka saanŋi si jwo pùceebilin'á: «Yaage na mu na jicáa ke, ku cyé, mii sí ku kan mu á.»

23 Maa nkáa pùceebilin'á, na u aha yaaga maha yaaga jáare ur'á ke, uru sí ku kan u á, ali u nijnarege mée k'à bê uru kɔni taaga ninjin na.

24 Ka pùceebilini si fworò ntàani na, maa u nuŋi yíbe: «Naha mii à yaa mii u ñáare ye?» Ka nufoonji si u pyi: «Yi jwo u á na u Yuhana Batizelipyiŋi ñùŋke kan ma á.»

25 Kuru cyage mujye e, pùceebilin'à fyâl'a jyè saanŋi yyére maa yi jwo u á: «Mii la ñye mà Yuhana Batizelipyiŋi ñùŋke kwòñ a le ñkunan'i mà kan na á nume.»

26 Puru jwump'a saanŋi yyahe tanha sèl'e, ñka mà u yaha u à kâa pùcwonj'a u shinyyerebii ñyii na, u la sâha mpyi si ñcyé me.

27 Kuru tanuge e, ka u u sòrolashiŋi wà tun u sà Yuhana ñùŋke kwòñ, u a ma. Ka uru si ñkàre kasubage e mà sà Yuhana ñùŋke kwòñ,

28 mà le ñkunan'i mà pa ñkan pùceebilin'á, ka uru sà ñkan u nuŋ'á.

29 U cyelempyiibil'à u mbòŋi kyaa lógo ke, maa mpa u lwó a sà ntò.

Yesu à shiin kampwòhii kanjuro ñwò cya

(Macwo 14.13-21; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)

30 Nyé Yesu túnntunmpil'à piye bínni u taan, maa pi kapyiŋkii puni ná pi kàlanji nimpyiŋi puni jwo u á.

31 Sùpyiibii nimpaaŋii ná ñiŋkaribii mpyi a ñyaha a tòro, fo mà Yesu ná u cyelempyiibii sige yalyire na, ka u u yi jwo pi á: «Yii a wá wuu yîri naha, wuu raa si wuu mege cyage sige e, yii i sà ñò wani.»

32 Ka pi i bakwòoge lwó mà kàre pi mege cyage e sige e.

33 Shinjyahara à pi ñiŋkaribii ñya mà pi cè. Ka kuru cyage kàmpañyi kànyi shiŋyahara si fê à nùr'a sà pi caanra sige e.

34 Yesu à fworò bakwòoge e mà pi ñya pi à ñyaha sèl'e ke, ka pi ñùñaare si u ta sèl'e, ñaha na ye pi mpyi mu à jwo mpâa pi ñye piye ñùŋò kurugo. Ka u u wá na pi kálali kariii ñiyahagii na.

35 U cyelempyiibil'à tēni ñya li i ntùuli ke, ka pi i file u na maa jwo: «Cyelentunji! Sige funŋke e wuu ñye, canŋke s'à kwò a kwò.

36 Sùpyire cye yaha t'a si sishwanbugure ná kànyi na, ti sà yalyire cya a shwò.»

37 Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpil' pi pi kan pi lyí.» Ka pi i u pyi: «Wuu méé ká ñkàr'a sà shin ñiŋkin canmpyaa ñkwuu shuunni (200) báara sàra tég'a bwúuru shwò mà pa ñkan pi á, uru sí n-jà pi ta la?»

38 Ka Yesu si nùr'a pi yíbe: «Yii sà wíi! Bwúuru ñùŋyi jùuli yi wá yii á ye?» Ka pi i sà kàanmucyaga pyi, maa mpa Yesu pyi na bwúuru ñùnyò kanjuro ná fyapya shuunni yi wá wani.

39 Nyé ka Yesu si u cyelempyiibii pyi na pi sùpyire tìŋe tìŋe, kuruyo kuruyo ñyèpuruge ñunji.

40 Ka pi i ntēen shiin ñkuu ñkuu (100) ná shiin beeshuunni ná ke ke kuruyi i.

41 Ka Yesu si bwúuru ñùŋyi kanjurunji ná fyapyaagii shuunniŋi lwó u cyeyi i, maa yyahe yíriŋe ñiyiŋi i maa fwù kan Kile á yi kyaa na. U à kwò ke, maa bwúuruŋi ná fyapyaagii kwòñ kwòñ mà kan u cyelempyiibil'á pi à táa sùpyire na.

42 Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyí a tìn.

43 Bwúuruŋi ná fyaabii paanyi y'à kwòro ke, yire mpyi a shàhii ke ná shuunni ñi.

44 Mpii pi à lyí ke, pire nambaabii kanni mpyi shiin kampwòhii kanjuro (5.000).

Yesu à jaara lwøhe juŋ'i
(Macwo 14.22-23; Yuhana 6.16-21)

⁴⁵ Nyɛ lire jwøhɔ na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyè bakwøoge e, maa banj jyiile u yyaha na, Bɛtisayida kànhe yyére.

⁴⁶ Yesu à ti cye yaha ke, maa ŋkàr'a sà Kile jáare janŋke kà na.

⁴⁷ Numpilag'à wwò mà u cyelempyiibii ta bakwøoge e banj ninŋke e, uru kanni u mpyi ninŋke na.

⁴⁸ Numpilyage na, kafɛege mpyi na pi bêni, ka Yesu si li nya na pi à kànha bakwøoge mpuruŋi taan. Pi sàha mpyi na jin'a ku pyi ku u ŋkèege fwøfwø mɛ. Ka Yesu si yíri na jaare na ŋkèege pi fye e lwøhe juŋ'i. U à byanhara pi na ke, ka u la si mpyi s'a ntùuli pi ŋkere na.

⁴⁹ Ŋka pi à u nimpanj nya lwøhe juŋ'i ke, pi mpyi na sònhj na buŋi wà fwòngò ki, ka pi i yíri na kwuugii wáa,

⁵⁰ jaaha na ye pi puni nyii mpyi u na, pi puni zòompíi mpyi a kwòñ. Ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwó maa pi pyi: «Yii yákilibii tìŋɛ, yii àha vyá mɛ, mii wi.»

⁵¹ Ka u u jyè bakwøoge e pi fye e, ka kafɛege si ntíl'a yyére. Lir'à pi puni kàkyaanhala fo pi funŋò jwump'à kwò.

⁵² Pi nyɛ a mpyi a cè supyishiŋi u nyɛ Yesu mɛ. Kakyanhani u à pyi mà bwúuruŋyahage kan sùpyir'á ke, lir'à pyi pi nyii na, ŋka pi funŋyi mpyi a múgo mɛ.

Yesu à yamii cùuŋò Zhenɛzarɛti kàmpanjyi na
(Macwo 14.34-36)

⁵³ Nyɛ Yesu ná u cyelempyiibil'à banj jyiile ke, maa nò Zhenɛzarɛti kùluni i, maa bakwøoge yyéŋɛ banj jwøge na.

⁵⁴ Pi à fworò bakwøoge e ke, ka sùpyire si Yesu nya a cè,

⁵⁵ maa ŋkàre cyeyi puni i mà sà a Yesu mpanj kyaa yu. Cyaga maha cyag'e pi mpyi a u kyaa lógo ke, pi mpyi maha ma ná yampil'e na yíri kàmpanjyi puni na, pi yasinnjyi juŋ'i.

⁵⁶ Yesu n'a mpyi a nò cyaga maha cyag'e ke, kànbwøhɔ yo, kànbilere yo, sishwòn bùguro yo, sùpyire mpyi maha mpa ná yampil'e maha mpa yaha tafage e, marii u jáare na u pi yaha pi a bwùun u vaaŋntinŋke zhwòore na kanna. Yampii pi mpyi maha bwùun u na ke, pire puni mpyi maha jcuuŋi.

7

Karigii cyi nyɛ na wuu jwóre Kile yyahe taan ke
(Macwo 15.1-20)

¹ Kile Saliyanj cyelentiibii pii mpyi a yíri Zheruzalɛmu kànhe e, ka pi ná Farizhɛɛnbii si sà bínni Yesu taan.

² Maa li kàanmucya mà li nya na u cyelempyiibii mpyi na lyí ná cyeyi ninjwøhɔyi i Kile yyahe taan, jaaha na ye pi nyɛ a yi jyè mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e mɛ.

³ Farizhɛɛnbii ná Yahutuubii sanmpii n'a mpyi na sí raa lyí, pi mpyi maha cyeyi yal'a jyè a finiŋɛ Kile yyahe taan mà tàanna ná pi tulyeyi làdaabil'e.

⁴ Lire pyinŋkanni na, pi n'a mpyi a yíri caange na, pi mpyi maha wili maha piye finiŋɛ Kile yyahe taan mà tàanna ná làdaabil'e, maa nta a lyí. Làdaabii pii saha na mpyi yaayi jyjyiŋi kyaa na, mu à jwo: fùŋjcwoyi ná pwoore cwøhigii ná dànyɛŋi yaayi ná yatɛɛŋyi.

5 Ka Farizhe**n**bii ná Kile Saliya**n**i cyelentiibii si Yesu yíbe: «Naha na mu cyelempyiibii **n**ye na wuu tulyeyi làdaabii* kurigii **n**aare mà ye? Naha na pi **n**ye na cyeyi jyi mà tàanna ná làdaabil'e maa nta na lyí mà ye†?»

6 Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi à fyinme tò wwomò na ke! Kile túnntun**n**i Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'à sàa pyi sèe. L'à sémé Ezayi sémé**n**i i na Kile à jwo:

“Nte sùpyire na mii père **n**wòyi i kanna, mà li ta pi zòomp**i** laag'à tòn mii na.

7 Pi na mii père tawage e, **n**aha na ye kàla**n**i pi **n**ye na **n**kaan ke, ur'à lwó a pwò sùpyire làdaabii karigii na‡.”»

8 Ka Yesu si núr'a yi jwo pi á: «Yii à cyé Kile ton**j**i na, maa ntaha sùpyire làdaabii fye e.

9 Yii na sò**n**n**i** na yii tànga na **n**ye mà cyé Kile ton**j**i na, maa ntaha yii yabilimp**i** làdaabii fye e.

10 Kile túnntun**n**i Musa à jwo na “Ma tun**j**i ná ma nun**j**i pèe, ngemu ká jwumpimé jwo a wà u tun**j**i, lire **n**ye me u nun**j**i na ke, urufoo sí n-bò§.”

11-12 **N**ka yii pi ke, yii na sùpyire kálali nge làda**n**i na, u mege **n**ye Kò**r**òban. Sùpya ká jwo na uru náfu**n**i na **n**ye Kò**r**òban, lire **n**wòhe ku **n**ye na ur'à u kan Kile á, na fánhe saha **n**ye uru na u u sifeebii tège me.

13 Lire pyin**k**anni na, yii làdaabii kurugo, Kile jwump'à pyi ka**n**wò baa sùpyire **n**yii na, **n**ka lire kanni bà me, yii na cyire **n**cyii karigii shin**j**i **n**nyahagii pyi.»

14 Puru **n**wòhò na, Yesu à núr'a sùpyire yyere, maa yi jwo t'á: «Yii puni, yii nin**g**yigigii múgo, yii i na jwumpe lógo, yii i pu yyaha cè sèl'e.

15 Yaayi yi na jyii sùpya**n**i fun**n**ke e ke, kuru kà **n**ye a sii na jì**n**'a u **n**wóhò me. **N**ka **n**jemu yi na fwore sùpya**n**i fun**n**ke e ke, yire yi maha sùpya**n**i **n**wóhò Kile yyahe taan. [

16 Ngemu la ká mpyi si kari**i** yyaha cè ke, urufoo u u nin**g**yigigii cyán sèl'e.]»

17 Tèni i Yesu à yíri sùpyire taan mà jyè bage e ke, ka u cyelempyiibii si u yíbe lire tãanlini **n**wòhe na.

18 Ka u u pi pyi: «Yii yabilimp**i**, ali numé yá**k**ilitan **n**ye yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii **n**ye na puru núr**u** mà? Yaaga maha yaaga k'à yíri cyí**n**n**i** na mà jyè sùpya**n**i fun**n**ke e ke, kuru sí n-jà u **n**wóhò me.

19 Tire nte yalyire **n**ye na jyè sùpya**n**i zòmbilini fun**n**ke e me, lage e ti maha jyè, lire kàntugo, urufoo ká shà yaare e, ti maha fworo.» Pure jwumpe cye kurugo, Yesu à li cyèe na yalyire pun'à fí**n**ne.

20 U a jwo: «**N**cyii cyi **n**ye sùpya**n**i zò**n**i na ke, cyire cyi maha u **n**wóhò Kile yyahe taan.

21 Naha kurugo ye sò**n**n**o**peere maha fwore sùpya**n**i zòmbilini i, mu à jwo tasinnage ke**g**eme karigii ná nà**n**kaage ná supyibuuni ná

* 7:5 wuu tulyeyi làdaabii: Saliya**n**i Kile mpyi a kan Musa á ke, Kile Saliya**n**i cyelentiibii mpyi a wà bàra uru na. Saliya**n**i pi à bàra Musa wun**j**i na ke, uru ná Musa wun**j**i puni mpyi a tàanna pi **n**yii na. † 7:5 Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyí, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyin**k**anni là na maa sò**n**n**i** na lire jyin**k**anni maha pire fí**n**ne Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, **n**ka Farizhe**n**bil'à jwo na shin maha shin u **n**ye na Kile père ke, na pire pun'à yaa ná l'e. ‡ 7:7 Ezayi 29.13 § 7:10 Ekizodi 20.12; Duterenòmu 5.16 Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9

22 jacwɔɔre ná ntiimbaanji ná pege ná nàɲwɔhɔre ná silegebaare ná nyipɛɛnni ná jwoore ná yàmpeente ná funɲɔbaare.

23 Cyire ɲcyii kapegigii cyi ɲye na fwore zòmbilini i ke, cyire cyi maha sùpyanji ɲwɔhɔ Kile yyahe taan.»

Supyishinji sanji cwoŋi wà à dá Yesu na

(Macwo 15.21-28)

24 Ka Yesu si yíri wani mà kàre Tiri ná Sidon kànyi kàmpanɲke na. U à nɔ wani ke, maa jyè bage k'e. U la ɲye a mpyi wà si uru kyaa cè mɛ. ɲka u ɲye a jà a ɲwɔhɔ mɛ.

25-26 Ka ceenji wà si u kyaa lógo, maa ntíl'a pa niɲkure sín u fere e. Uru ceenji mpyi Yahutu mɛ, u mpyi na yíri Sirofenisi kùluni i*. Jínanji wà mpyi u pworonji i, ka u u Yesu ɲáare na u u kòr'a yige u e.

27 Ka Yesu si ceenji pyi: «Yyére nàɲkopyire si lyí a tìn fɔlɔ, ɲaha na ye mà nàɲkopyire yalyire lwá a wà pɲunmpyir'á, lire ɲye a ɲwɔ mɛ.»

28 Ka ceenji si u pyi: «Kafoonji, yire ɲye sèe, ɲka pɲuunbii pi maha ntèn tàbalanji ɲwɔh'i ke, pire maha nàɲkopyire yalyire paanre lyí.»

29 Ka Yesu si yi jwo u á: «Mu ɲwɔshwɔɔr'á ɲwɔ, mu sí n-jà núru pyenge, mii à jínanji yige mu pworonji i.»

30 Ka u u núr'a kàre pyenge mà sà pyàɲi ta u à sínni yasinninɲke na, jínanji mpyi a fworo u e.

Yesu à nàɲi wà niɲgyigii múgo

31 Ka Yesu si yíri Tiri ná Sidon kànyi kàmpanɲke na, maa ɲkàre Galile banji kàmpanɲke na, maa sà jyè Dekapoli kùluni i.

32 Ka pi i shà ná nàɲi w'e u yyére. Uru nàɲi mpyi ɲùɲcunɲɔ, jwumpɛ s'à waha u á mú sèl'e. Ka pi i Yesu ɲáare na u u cyege taha u na, bà u si mpyi si ɲcùɲɲɔ mɛ.

33 Ka Yesu si nàɲi cú mà yíri sùpyire taan mà kàre tatɔɔnge e. Kuru cyage e, u à kampeeni le u niɲgyigigil'e, maa ntilwɔhe ta u ɲjini na.

34 Maa ɲùɲke dùrugo kilenji i, maa ɲò a kùɲɲɔ, maa jwo: «Efata» lire ɲwɔhe ku ɲye: «Yii múgo!»

35 Lire tɛni mujye e, ka niɲgyigigii mú shuunni si múgo, ka ɲjini mú si sàɲha. Ka u u wá na ntíli na yu.

36 Yesu à núr'a pa sùpyire cyage e ke, maa yi jwo a waha pi á, na pi àha sùpyanji wabere yaha u yi cè mɛ. ɲka u jwump'à pyi kee p'à pi nàara, ka pi i ntíl'a sà a pu yu na ntùuli.

37 Sùpyire ti mpyi wani ke, li mpyi a pire puni kàkyanhala sèl'e, ka pi i wá na ɲko: «Karigii niɲcɛnɲkii kanni u na mpyi. U maha ɲùɲcunnibii pyi pi i núru, maa búbuubii pyi pi i yu!»

8

Yesu à shiin kampwɔhii sicyɛere ɲwɔ cya

(Macwo 15.32-39)

1 Canɲka shinɲyahara à pa bínni Yesu taan sahanɲki, yalyire sí ɲye a mpyi pi á mɛ, ka Yesu si u cyelempyiibii yyere maa jwo:

2 «ɲke supyikuruɲke ɲùɲaare naha mii na sèe sèl'e, pi canɲke taanre woge ku ɲye naha mii taan, yalyire ɲye pi á mɛ.

* 7:25-26 ɲge ceen'á fworo supyishinji w'e, ɲgemu u mpyi a fyánha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii ke.

3 Mii aha pi katege wuubii yaha a kàre pi kànyi na, pi fànhe sí n-kwò kuni na, naha na ye pi pli tayiriy'à tòn.»

4 Ka u cyelempyiibii si u yíbe: «Taa nte sùpyire puni tintin yalyire sí n-ta naha ñke síwage e ke?»

5 Ka Yesu si pi yíbe: «Bwúuru ñnyò jùuli yi wá yii á ye?» Ka pi i jwo: «Baashuunni.»

6 Ka u u sùpyire pyi t'à tèn ññke na. Maa bwúuru ñnyí baashuunniñi lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòn kwòn mà kan u cyelempyiibil'á pi taa sùpyire na, ka pire si u taa pi na.

7 Fyapyire mú na mpyi wani, ka Yesu si tire lwó, maa fwù kan Kile á ti kyaa na, maa tire mú kan u cyelempyiibil'á pi taa sùpyire na.

8 Kuru supyikuruñk'à lyí a tìn, ka pi i ñkwò maa saanya baashuunni ñi ñyípaanyi na.

9 Pi mpyi a shiin kampwàhii sicyere (4.000) kwò. Lire kántugo ka Yesu si pi yaha a kàre.

Farizheenbil'à jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyé na u à fworo Kile e ke (Macwo 16.1-12)

10 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si ntíl'a jyè bakwòoge k'e mà kàre Dalimanuta kùluni i.

11 Pi à nò ke, ka Farizheenbii pii si mpa Yesu ñwòge waha. Pi à jwo na u kani là pyi u cyé pire na ndemu l'à li cyé u à fworo Kile e ke. Kànhaña pi mpyi a cyán Yesu na.

12 Lir'à pen u e ke, ka u u ñò a kùuño fànhe na, maa jwo: «Naha na nte sùpyire ñye na kacyele caa mii á ye? Sèenji na mii sí yi jwo yii á, là si n-cyé ti na me.»

13 Ka u ná u cyelempyiibii si yíri pi taan mà jyè bakwòoge e, maa banji jyiile.

14 Ka u cyelempyiibii funño si wwò yalyire na, bwúuru ñnyò ññkin kanna ku mpyi pi á bakwòoge e.

15 Ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Eròdi bwúuruñi yírigeyirige yaani na.»

16 Ka u cyelempyiibii si pi funñyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòh'e: «Bà wuu à pyi wuu ñye a pa ná bwúuru i me, lire e u à mpe jwo be?»

17 Ñye Yesu à pa pi kunuñke ñwòhe cè ke, maa jwo: «Naha kurugo bwúuruñi wuun'à yii funño wwòonjo ye? Ali nume yii yákiilibi sàha ñkwò a múgo mà? Yii funñyi saha à tò la?»

18 Nyiigii na ñye yii á, yii ñye na ñaa mà? Niñyigigii na ñye yii á, yii ñye na nùru mà? Yii funñyi ñye na ñcwu kyaa na mà?

19 Canñke mii à bwúuru ñnyí kanñkuruñ kwòn kwòn mà kan shiin kampwàhii kanñkuruñ'á (5.000) ke, pi lyiñkwooni kántugo, shàhigii jùuli yii à ñi bwúuru kwòonre na ye?» Ka pi i jwo: «Ke ná shuunni.»

20 «Lire kántugo canñke mii à bwúuru ñnyí baashuunniñi tég'a shiin kampwàhii sicyereñi (4.000) ñwò cya à de? Pi lyiñkwooni kántugo, saanyi jùuli yii à ñi bwúuru kwòonre na ye?» Ka pi i jwo: «Baashuunni.»

21 Ka Yesu si pi pyi: «Ali nume, yii funñyi sàha ñkwò a múgo mà?»

Yesu à fyinñi wà cùuño

22 Puru ñwòhò na, Yesu ná u cyelempyiibil'á kàre Betisayida kànhe e. Pi à nò wani ke, ka pi i mpa ná fyinñi w'e, maa Yesu ñáare na u bwòn u na.

23 Ka Yesu si u cù cyege na, maa ñkàre kànhe kàntugo, maa sà u ntilwòhe tég'a u ñyiigii cwuugo, maa cyeyi cyígile cyi na. U à pa cyeyi láha tēni ndemu i ke, maa u yíbe: «Mu wá na yaaga ñaa la?»

24 Ka ñàñi si ñyiigii múgo maa jwo: «Mii naha na sùpyire ñaa, ñka ti naha mu à jwo cire ti ñaare.»

25 Ka Yesu si núr'a cyeyi cyígile u ñyiigii na, tēni i u à pa yi láha ke, ka ñàñi si uye ta u à cùuᵋ, fo u na ñaa na ñcwúu.

26 Ka Yesu si u pyi u nùru, u a si pyengε, u sàha bú ntòro kànhe e mε.

*Pyeri à jwo na Kile Nijcwónrᵋñi u ñye Yesu
(Macwo 16.13-20; Luka 9.18-21)*

27 Yesu ná u cyelempyiibil'à wá na ñkèεge Sezare Filipi kùluni kànyi na. Mà pi yaha kuni na, ka u u pi yíbe: «Sùpyire na mii sᵋññi jofoo ye?»

28 Ka pi i u pyi: «Pii wá na ñko Yuhana Batizelipyiñi u ñye mu, pii sí i ñko na Kile tūntunñi Eli u ñye mu, pii mú sí i ñko na Kile tūntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wà u ñye mu.»

29 Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii ñye na mii sᵋññi ye?» Ka Pyeri si u pyi: «Kile Nijcwónrᵋñi u ñye mu.»

30 Ka Yesu si yi jwo a waha pí á, na pi àha ñkwò yire jwo sùpya á uru kyaa na mε.

*Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo
(Macwo 16.21-23; Luka 9.22)*

31 Cyire karigii kàntugo, ka Yesu si wá na u cyelempyiibii kálali, maa jwo: «L'à pyi fànha kyaa Supyañi Jyañi u kyaala sèl'e. Kacwónribii ná Kile sáragawwuubii ñuñufeebii ná Kile Saliyañi cyelentiibii sí n-cyé u na, si u bò. Ñka u kwùñi canmpyitanrewuuni u sí ñε.»

32 Yesu à cyire karigii jwo a finiñε pi ñyii na. Ka Pyeri si u yyer'a fεen ñkere na, maa u cεεge u jwumpe kurugo.

33 Ka Yesu si yyahe kēenn'a u cyelempyiibii wíi, maa Pyeri faha: «Yíri na taan, Sitaanna wà we! Mu ñye na sᵋññi Kile ñyii wuuni na mε, fo sùpyire ñyii wuuni!»

*Pyiñkanni na wuu à yaa wuu taha Supyañi Jyañi Yesu fye e ke
(Macwo 16.24-28; Luka 9.23-27)*

34 Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ná shinñyahara yyere, maa yi jwo pi á: «Ñgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilinñi ñyii karigii na, u u ntēen kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méε ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na.

35 Naha na ye ñgemu la ká mpyi si u ñiñjaanñi yaa ñwò ke, urufoo si nùmpañña ta mε, ñka ñgemu ká kàntugo wà u ñiñjaan'á mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufoo sí nùmpañña ta.

36 Naha li sí ñwò sùpyan'á mà ma ñyii yaayi puni ta ñge diñyeñi i ñiñjaa, mu nùmpaññke si sà ñkèεge ye?

37 Sùpya si n-jà yafyin tēge u múnaani ñuñᵋ wwú nùmpañña mε.

38 Lire kurugo ñgemu u na ñcyíge Supyañi Jyañi ná u jwumpe na sùpyire ñyii na, nte ti na kapegigii pyi maa kàntugo wà Kile á ke, Supyañi Jyañi ká bú mpa ná u Tunji sìnampe ná Kile mèlekεεbil'e canñke ñkemu i ke, u si n-cyé urufoo na.

9

1 Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpíi pí nyé naha ke, píi na nyé yii e, píre sí n-kwú ná pí nyé a Kile Saanre nya, tí i ma ná síjì puni i mà yé.»

*Yesu pyinƙann'à kèenƙe
(Macwo 17.1-13; Luka 9.28-36)*

2 Canmpyaa baani kántugo, ka Yesu si Pyeri ná Yakuba ná Yuhana lwó, maa nkàre ná píre kanni i jnanƙe kà nintɔ̀ngɔ̀ juna'i. Mà pí yaha wani, Yesu pyinƙann'à pa nkèenƙe pí nyii na.

3 Ka u vaaɗɗi si mpâl'a fíniɗe fo na jì. Yi mpyi a fíniɗe fíniɗinƙanni ndemu na ke, sùpya nyé jìɗke na ngemu u si n-jà yaaga pyi ku fíniɗe amuni mɛ.

4 Kuru tanuge e, ka tèecyiini Kile tũntunmpiiEli ná Musa si mpa Yesu cyelemppiibii mú taanre nyii na, mà pa a yu ná u e.

5 Ka Pyeri si Yesu pyi: «Wuu cyelentuɗi, wuu à pa naha ke, l'à jwɔ̀ sèl'e. Wuu yaha wuu u vũnyo taanre kwɔ̀ro, niɗkin sí n-pyi mu wogo, niɗkin sí n-pyi Musa wogo, niɗkin sí n-pyi Eli wogo.»

6 Pyeri à puru jwumpe jwo uye jũɗo kurugo, jaha na ye u ná u shèrefeebii shuunniɗi mpyi a fyá a tòro.

7 Mà pí yaha puru na, jahaɗa à tíge mà pí tò, ka mɛjwuu si fworo kuru nahanƙe e: «Mii Jyanji u nyé nge, u kan'à waha mii na sèl'e. Yii a núru u jwɔ̀ na.»

8 Ka Yesu cyelemppiibii si mpâl'a wíi wíl'a maha, pí saha nyé a sùpya nya mɛ, fo Yesu kanni.

9 Mà pí yaha pí i ntiri jnanƙe na, ka Yesu si yi jwo a waha pí á na nde pí à nya ke, na pí aha nkɔ̀wò lí jwo sùpya á mɛ, fo Supyanji Jyanji ká jè a fworo kwũɗi i.

10 Ka u cyelemppiibii si puru jwumpe yaha piye funɗi, nka pí mpyi na piye yíbil: «Mà jè a fworo kwũɗi i jwɔ̀he ku nyé naha ye?»

11 Nyé ka cyelemppiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyanji cyelentiibii s'à jwo na Kile tũntunɗi Eli u à yaa u fyánha a pa Kile Niɗcwɔ̀nrɔ̀ɗi yyaha na.»

12 Ka u u pí pyi: «Sèe wí, Eli à yaa u fyánha a pa si karigii puni kurigii tíi. Nka lí mú à sémɛ Kile Jwumpe Semɛɗi i na “Supyanji Jyanji à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire kuro mú si mpyi u e mɛ.” Yii à sɔ̀nɗo lire na la?»

13 Mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, pí à u pyi pí nyii pyinƙanni na, bà l'à sémɛ u kyaa na Kile Jwumpe Semɛɗi i mɛ.»

*Yesu à pyàɗi wà jína kàr'a yige u e
(Macwo 17.14-21; Luka 9.37-43a)*

14 Tèni i Yesu ná u cyelemppiibii taanren'à nɔ̀ pí sanmpii cyage e ke, pí à sà shinnyahara ta t'à pí kwúulo, Kile Saliyanji cyelentiibii pii mpyi a nákaana ta ná pí e.

15 Sùpyir'à pa Yesu nya ke, l'à paa pí puni i sèl'e. Ka pí i fê a kàre u fye e maa u shèere.

16 Ka Yesu si u cyelemppiibii yíbe: «Naha shi na yii ná píre na yiye kyáali ye?»

17 Ka wà sí Yesu pyi tíre sùpyire shwɔ̀hɔ̀l'e: «Cyelentuɗi, mii à pa ná na jyanji i mu yyére. Jínanji wà u nyé u e, ur'à u pyi búbu.

18 Uru jínanji ká yíri ná u e cyaga maha cyag'e ke, u maha u cyán jìɗke na, u maha nkyaɗhigii kúru, u jwɔ̀ge mú maha nkánɗi, fo u maha mpa shiile. Mii à mu cyelemppiibii jáare pí jínanji kàr'a yige u e, pí nyé a jà mɛ.»

19 Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpíibii, fo jaha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiinƙii kwú naye e sà nɔ̀ fo jaha tère na ye? Yii a ma ná pyàɗi i na á.»

20 Ka pi i mpa ná u e. Tèni i j́ínan'á à Yesu n'ya ke, ka u u pyànjí cyán na kúu ñkúu ñìnjke na, maa u ñwòge pyi ku u ñkánjì.

21 Ka Yesu si pyànjí tunjì yíbe: «Fò naha tère e j́ínan'á à j'ye u e yé?» Ka tufoonjì si u pyi: «Mà lwó fo u nimbilere wunjì na.

22 Tèni l'e, j́ínanjì maha u cyán nage e, tèni l'e maa u cyán lwòhe e si nta u bò. Kampyí mu sí n-jà cyaga pyi, wuu ñùñaare ta, maa wuu tégé.»

23 Ka Yesu si u pyi: «Mu à jwo kampyí mii sí n-jà cyaga pyi. Nka mu aha à dá mii na, karigii puni sí n-jà n-pyi mu á.»

24 Ka pyànjí tunjì si ntíl'a jwo fánha na: «Mii à dá, ñka na tégé, naha na yé mii dáníyanjì fánh'á cyére.»

25 Yesu à sùpyire n'ya t'á lwó a tò u na ke, ka u u fánha cyán j́ínanjì na, maa u pyi: «J́ínanjì, mu u na j'ye sùpyire e marii pi pyi búbuu ná ñùncunnii ke, fworò ñge pyànjì i, ma sàha nùru ñj'ye u e mε.»

26 Ka j́ínanjì si kwuugo wà, maa pyànjí cúnñò cúnñò fánha na, maa fworò u e. Pyànj'á pyi mu à jwo u à kwú, fo shín'nyahara à jwo u à kwú.

27 Ka Yesu si u cú cyége na a yírigé, ka pyànjì si yyére.

28 Yesu à j'ye bage e ke, ka u cyelempyiibii si u ñwòh'a yíbe: «Naha na wuu ñyε a jà a ñge j́ínanjì kòr'a yige pyànjì i mà yé?»

29 Ka Yesu si pi pyi: «Kileñarege kanni ku ñyε na j́ìn'a ñge j́ínanjì shinjì kòr'a yige sùpya e.»

Yesu à u kwùnjì ná u ñènjì k'ya jwo sahanjì

(Macwo 17.22-23; Luka 9.43b-45)

30 Yesu ná u cyelempyiibii ñìnjkaribil'á Galile kùluni jyiile, ñka u la ñyε a mpyi sùpya si li cè mε,

31 naha na yε u mpyi na u cyelempyiibii kálali, marii yu pi á: «Pi sí n-pa Supyanjì Jyanjì le sùpyire cyε e pi bò, ñka u kwùnjì canmpyitanrewuuni, u sí ñé.»

32 Pi ñyε a pyi a puru jwumpe ñwòhe cè mε, f'ygare s'á pi sige pi ñyε a jà a u yíbe mε.

Sùpyanjì u ñyε ñùñufoo Kile yyére ke

(Macwo 18.1-5; Luka 9.46-48)

33 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nò Kapεenamú kànhe e. Tèni i pi a j'ye bage e ke, ka u u pi yíbe: «Naha nákaana yii mpyi a ta kuni na yé?»

34 Ka pi i fyáha, naha na yé nákaante ñùnjke ku mpyi na pire puni i, joofo u ñyε ñùñufooñjì yε.

35 Ka Yesu si ntèen, maa pi shiin kε ná shuunninjì yyere, maa yi jwo pi á: «Ñgemu la ká mpyi si mpyi ñùñufoo ke, urufol'á yaa u uye pyi kántugo yyére wunjì, u raa báare pi sanmpil'á.»

36 Ka Yesu si pyànjì wà cú a pa pi shwòhòl'e, maa u lwó, maa yi jwo pi á na:

37 «Shin maha shin u à ñen'a ñge pyànjì fiige cùmu lemε ñwò mii kurugo ke, urufol'á mii cùmò lemε ñwò mú. Shin maha shin sí u à mii cùmò lemε ñwò ke, urufool'á mii tunvoonjì cùmò lemε ñwò.»

Ñgemu ká mpyi u ñyε wuu zàmpen mε, uru na ñyε ná wuu e

(Luka 9.49-50)

38 Ka Yuhana si yi jwo Yesu á: «Cyeleuntuñjì, wuu à nànjì wà n'ya u u j́ínabii kòre na yige sùpyire e ná mu mεge e, ka wuu u u sige li na, naha na yε wuu wà bà mε.»

³⁹ Ka Yesu si u pyi: «Yii àha u sige li na me, sùpya si n-jà raa kakyanhala pyi ná mii mege e, si ntii núru mii mege kèege ntaha lire na me.

⁴⁰ Ngemu u nye u nye wuu zàmpeɛn me, urufoo na nye ná wuu e.

⁴¹ Amuni li mú nye shin maha shin u à funɔɔwɔkwɔɔyaga lwɔhɔ kan yii á mà lire nɔɔke pyi na yii na nye Kile Nɔɔwɔnɔɔni wuu ke, sèɛni na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-sii lire tɔɔni ta.»

Karigii cyi maha sùpyani yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na (Macwo 18.6-9; Luka 17.1-2)

⁴² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Nte nɔɔkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là niɔɔni nɔɔɔ kyán, l'à pwòrɔ urufol'á pi kafaabwɔhɔ pwò u yacige e, pi i u wà banji i.

⁴³ Mu cyege kà niɔɔni ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwò a wà, maa jyè ná ku sanɔke e shìni niɔɔkwɔmbaanji i. Lir'à pwòrɔ mu á, mu ná ma cyeyi shuunniɔni u jyè nafugombaage e. [

⁴⁴ “Fyeɛnre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire nye na nkwúu me, kuru cyage nage mú nye na fùru me.”]

⁴⁵ Mu tɔɔge kà niɔɔni ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwò a wà, maa jyè shìni niɔɔkwɔmbaanji i ná tɔɔɔ niɔɔni i. Lir'à pwòrɔ mu á, mu ná ma tooyi shuunniɔni u jyè nafugombaage e. [

⁴⁶ “Fyeɛnre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire nye na nkwúu me, kuru cyage nage mú nye na fùru me.”]

⁴⁷ Mu nyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwùl'a wà, mu nyii niɔɔni wuɔni u jyè Kile Saanre e. Lir'à pwòrɔ mu á, mu ná ma nyiiɔni shuunniɔni u jyè nafugombaage e.

⁴⁸ “Fyeɛnre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire nye na nkwúu me, kuru cyage nage mú nye na fùru me*.”

⁴⁹⁻⁵⁰ Kyaage k'à náanɔ nage fiige ke, kuru kyaage Kile sí n-tège u shiinbii toronɔkanni kèɛnɔ. Suump'a táan, suumpe tipoompe ká fworɔ p'e, naha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanɔki ye? Yii pyi suumɔ niɔɔnɔme, yyeɔniɔke ku pyi yii shwɔhɔ'e.»

10

Yesu à jwo na nɔɔni ná u cwɔni nye a yaa pi piye yaha me (Macwo 19.1-12; Luka 16.18)

¹ Yesu ná u cyelemɔɔyibil'á kàre Zhude kùluni i, Zhurudɛn banji kàntugo. Wani sahanɔki, ka sùpyire si mpa bínni u taan. Ka u u núr'a cye le u kapyiɔɔyeeeni i, na ti kálali.

² Ka Farizhɛɛnbii pii si file u na, si u pɛre nɔɔ ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà táanna ná Kile Jwumpe Semɛni i, nò sí n-jà u cwɔni yaha la?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «Naha Kile tùnntunniMusa à séme lire nde kyaa na ye?»

⁴ Ka pi i u pyi: «Musa à jwo na mu aha ceɛni nàmbage kwòkwò sémeɔni kan u á, na mu sí n-jà u yaha*.»

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii nɔɔnɔɔge kurugo, lir'à séme tɔɔni i mà kan yii á.

⁶ Nka mà lwó dɔɔnye tasiige e, Kile à “sùpyani yaa nò ná ceewe*.”

* 9:48 Ezayi 66.24 * 10:4 Duterɛnɔmu 24.1-4 † 10:6 Zhɛɛzi 1.27

7-8 “Lire kurugo n̄n̄ji sí u tunji ná u nunji yaha si mpw̄o u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin nin̄kin[‡].” Lire e, pi saha si n-pyi shiin shuunni m̄e, n̄ka pi sí n-pyi shin nin̄kin.

9 Lire kurugo Kile à mpiimu pyi nin̄kin ke, sùpya nȳe a yaa u pire láha piye na m̄e.»

10 T̄eni i pi à núr'a jȳe bage e ke, ka Yesu cyelempyiibii si núr'a u yíbe cyire karigii kyaa na.

11 Ka Yesu si pi pyi: «Shin maha shin u à u cwonji yaha maa ceenji wab̄ere l̄en̄e ke, urufol' à jacw̄or̄o pyi mà yyaha tíi ná ceenji nin̄cyiini i.

12 Ceewe mú ká n̄ambaga fworo, maa n̄ambaga l̄en̄e n̄n̄ji wab̄er'á, uru ceenji mú à jacw̄or̄o pyi.»

*Yesu à jwó le n̄n̄kopyir'á
(Macwo 19.13-15; Luka 18.15-17)*

13 Nȳe lire k̄antugo, sùpyiibii pil' à pa ná n̄n̄kopyire t'e Yesu yȳere, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si jwó le t'á m̄e. Ka cyelempyiibii si pi faha.

14 Yesu à lire nȳa ke, ka li i mp̄en u e, ka u u jwo u cyelempyiibil'á: «Yii n̄n̄kopyire yaha t'a ma mii yȳere, yii àha ti sige m̄e, n̄aha na ye sùpyiibii pi nȳe n̄n̄kopyire fiige ke, Kile Saanre nȳe pire woro.

15 S̄eenji na mii sí yi jwo yii á, ngemu ká mpyi u nȳe a n̄en'a uye tírige pyà fiige m̄e, urufoo sí n-sii n-jà n-jȳe Kile Saanre e m̄e.»

16 Ka u u n̄n̄kopyire cù a ta uye na, maa jwó le t'á.

*N̄afuufooji kani
(Macwo 19.16-30; Luka 18.18-30)*

17 Nȳcii karigii puni k̄antugo, Yesu ná u cyelempyiibil' à kuni lw̄o sahan̄ki. Mà pi yaha pi i n̄k̄ēge, n̄n̄ji wà à f̄e a sà nin̄kure sín Yesu taan, maa jwo: «Cyelentunji nin̄c̄en̄ji, n̄aha shi mii à yaa mii u pyi si sh̄n̄ji nin̄kwombaan̄ji ta be?»

18 Ka Yesu sí u pyi: «Mu à jwo na mii à jw̄o wa? Kile kanni baare e, sùpya nȳe a jw̄o m̄e.

19 Mu à Kile tonji kurigii c̄e mà kw̄ò “Ma hà sùpya b̄ò m̄e, ma hà z̄inni ná wab̄ere cwo e m̄e, ma hà n̄n̄jkaaga pyi m̄e, ma hà vini ntaha wà na m̄e, ma hà j̄cwu sùpya na m̄e, ma tunji ná ma nunji p̄e[§].”

20 Ka n̄n̄ji si Yesu pyi: «Cyelentunji, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha n̄n̄kocyeere e.»

21 Ka Yesu sí u wíi, maa u kyaa táan uy'á, maa u pyi: «Yaaga nin̄kin k'á mu f̄ò, ta sí, maa sà ma cyeyaayi puni p̄ere, maa uru wȳeren̄ji kan f̄on̄foebil'á. Lire ká mpyi, mu sí n̄afuu ta Kile yȳere. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

22 Puru jwumpe nȳe a u táan m̄e, ka u yyetanha wunji si n̄k̄are, n̄aha na ye n̄afuubw̄oh̄o foo u mpyi u wi.

23 Lir'á pyi ke, ka Yesu si yyahe k̄ēen̄je, maa sùpyire wíi wíi, maa yi jwo u cyelempyiibil'á: «N̄afuufooji jyim' à p̄en Kile Saanre e.»

24 Lire jw̄om̄ēn'á Yesu cyelempyiibii fun̄n̄j̄o w̄w̄on̄j̄o, ka u u núr'a pi pyi: «Mii pyiibii, li pyim' à sàa p̄en, wà u jȳe Kile Saanre e.

25 N̄w̄oh̄on̄ji jyim' à táan músenn̄en̄ji wyiini i mà tòro n̄afuufooji u jȳe Kile Saanre e.»

26 Ka puru sí n̄ara a u cyelempyiibii k̄akyanhala fo mà tòro, ka pi i wá na yu piy'á: «Lire sann̄i i ke, jofoo u sí n-jà n̄umpan̄ja ta be?»

[‡] 10:7-8 Zhen̄ezi 2.24. Lire jw̄ohe ku nȳe: «Lire kurugo n̄n̄ji ná u cwonji sí n-ww̄ò si mpyi shin nin̄kin, n̄n̄ji ná u cwonji shw̄oh̄on̄' à yaa u jw̄o mà tòro n̄n̄ji ná u sifeebii wunji na.» [§] 10:19 Ekizodi 20.12-16; Duter̄en̄omu 5.16-20

27 Ka Yesu si pi wíi wíi, maa jwo: «Lir'à sùpyire já, nka kyaa nyε na Kile jini me, naha kurugo yε karigii puni síni nyε u á.»

28 Ka Pyeri si jwumpe lwó maa u pyi: «Wuu de? Wuu à kántugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.»

29 Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká jæn'a kántugo wà u bayi, lire nyε me u síjεebii, lire nyε me u sífeebii, lire nyε me u pyiibii, lire nyε me u kerεy'á, mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke,

30 urufoo sí yire yaayi fiige nkuu (100) ta naha nje dijnyeni i. Urufoo sí baya ná síjεε ná nεε ná pyii ná kerεye ta, nka sùpyire mú sí urufoo yyaha fwóhoro mii mege ná Jwumpe Nintanmpe kurugo. Dijnyeni nimpanji i, urufoo sí shiji ninjkwompaanji ta.

31 Nka yyaha yyére shiin nijyahamii sí n-pyi kántugo yyére shiin, kántugo yyére wuu nijyahamii mú sí n-pyi yyaha yyére wuu.»

Yesu saha à jwo u kwùji ná u jènji kyaa na

(Macwo 20.17-19; Luka 18.31-34)

32 Yesu ná u fyèjwóhóshiinbii mpyi kuni i na nkéεge Zheruzalemu kánhe e, uru u mpyi yyaha na. Nka pi fyagara wuu pi mpyi a taha u fye e. Ka u u núr'a u cyelempyiibii kε ná shuunninji yyer'a file uye na, karigii cyi sí u le ke, maa jyè cyire yyahe e na yu pi á.

33 Maa jwo: «Wuu ninjkaribii pi mpíi Zheruzalemu kánhe e, Supyanji Jyanji sí n-le Kile sáragawwuubii jùnjufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, si u kan Kilecemaabil'á.

34 Pire sí u fwóhoro, si ntilwóhe wà u na, si u bwón ná kàsorigil'e, si u bò. Nka u kwùji canmpyitanrewuuni u sí jè.»

Zebede jyaabii yacyage

(Macwo 20.20-28)

35 Lire kántugo ka Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana si file Yesu na, maa u pyi: «Wuu cyelentuji, nde wuu sí n-pa n-cya mu á ke, lire pyi wuu á.»

36 Ka Yesu si pi yibe: «Naha yii la nyε mii u pyi yii á yε?»

37 Ka pi i u pyi: «Mu aha mpa mpyi ma Saanre pèente e tèni ndemu i ke, ma a wuu wà ninjin yaha ma kàniñke na, ma a u sanñi yaha kàmèni na.»

38 Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na jáare mii á ke, yii nyε a ku shi cè me. Kyaage lwóhe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la? Kyaage e mii sí mbyígime ke, yii sí n-jà mbyígime kur'e mii fiige la?»

39 Ka pi i u pyi: «Ɔn, wuu sí n-jà.» Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwóhe bya, sí mbyígime kyaage e mii fiige.

40 Nka mà tèn mii kàniñke ná mii kàmèni na, mii bà u nyε yire kanvoonji me. Kile à yire tatεenyi bégele sùpyire ntemu mεε na ke, u sí yire kan pir'á.»

41 Nyε Yesu cyelempyiibii kenji sanñ'à puru lógo ke, ka pire lùgigii si yíri Yakuba ná Yuhana taan.

42 Yesu à pa kuru cyage wíl'a nya ke, maa jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a nuru, yii à cè naha ninjke na, mpíi pi à yaha kini jùnjufeebii ke, pire maha ntèn kini sùpyire jùñ'i fànhe e, kini shinbwoobil'a sí wá na pi fànhe cyáan kini sùpyire na.

43 Nka li nyε a yaa li pyi amuni yii shwóhól'e me. Ngemu la ku nyε si mpyi shinbwo yii shwóhól'e ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi.

44 Ngemu la ku nyε si mpyi yii yyaha yyére shinñi ke, urufoo u pyi pi sanmpii puni biliwe.

45 Naha kurugo ye Supyani Jyani nyε a pa dijnyεni i sùpyire si mpa mpyi u báarapyii mε. U à pa si mpa uye pyi sùpyire puni báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinnyahara kapegii shwəshwə lwəwə.»

*Yesu à fyinni wà nyii múgo
(Macwo 20.29-34; Luka 18.35-43)*

46 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nɔ Zheriko kànhe na. Pi nivworobii kànhe e, shinnyahara na mpyi pi fyε e, pi à Time jyani Baritime fyin wunji ta u à tɛɛn kuni jwəge na, na jaare.

47 U à lógo na Nazareti kànhe shinji Yesu u wá na ntùuli ke, ka u u wá na yu fánha na: «Yesu, Dawuda Tuluge Shinji, jùjaara ta na na!»

48 Ka shinnyahara si u faha na u fyáha. Nka u nyε a jεn'a fyáha mε, maa là bàra sèege na: «Dawuda Tuluge Shinji, jùjaara ta na na!»

49 Ka Yesu si yyére maa jwo: «Yii u yyere.» Ka pi i sà u yyere, maa u pyi: «Funjke njε, ma a yákilinj tije, Yesu na mu yiri. Yiri, ma a ma.»

50 Fyinn'á puru lógo ke, maa u vāanntinjke wwúl'a wà njjke na, maa búrug'a yiri na njkεεge Yesu yyére.

51 U à nɔ u taan ke, ka Yesu si u yíbe: «Naha mu la nyε mii u pyi mu á ye?» Ka fyinnji si u pyi: «Cyelentuji, mii la nyε si núru s'a jaa.»

52 Ka Yesu si u pyi: «Ta sì, mu dáníyan'á mu cùuɔ.» Ka u jyiigii si ntíl'a múgo, ka u u ntaha Yesu fyε e.

11

*Saanji Yesu à jyè Zheruzalemu kànhe e
(Macwo 21.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)*

1 Mā pi yaha pi i byanhare Zheruzalemu kànhe na, pi mpyi a nɔ Olivye cire nanke njkere na, Betifajye ná Betani kànyi taan. Ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun,

2 maa pi pyi: «Kànhe ku nyε yii yyaha na ke, yii a si k'e. Yii aha nɔ wani, yii sí n-tí dūfaanijaaga ta k'à pwə, sùpya sàha njkwə a dùgo ku na mà jya mε. Yii i ku sánha, yii pa njkan na á.

3 Wà ha bú yii yíbe na “Naha na yii nyε na ku sànrε ye?” yii urufoo pyi na “Ku kyaa li nyε Kafoonji na. U aha njkwə ku na, ku sí n-pa.”

4 Nyε ka cyelempyiibii mú shuunni si njkár'a sà dūfaanijaage ta k'à pwə pyεnge jwəge na, kuni taan. Ka pi i wá na ku sànrε.

5 Sùpyire ti mpyi wani ke, ka tire tà si cyelempyiibii pyi: «Hεn! Naha yii na mpyi amε ye? Naha kurugo yii nyε na dūfaanjke sànrε ye?»

6 Ka cyelempyiibii si pi jwə shwə bà Yesu mpyi a yi jwo pi á mε. Ka tire sùpyire si dūfaanjke yaha pi cye e na pi a sì ná k'e.

7 Cyelempyiibil'á pa ná dūfaanjke e Yesu yyére ke, maa pi vāanji yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tɛɛn na njkεεge.

8 Ka shinnyahara si ti vāanntinjji yà wwú mà pili pili Yesu yyaha na kuni i, ka njyahara si jyè kerεyi i na wyεere kwúun na jcyáan kuni i*.

9 Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na, ná nte ti mpyi u kántugo ke, tire puni mpyi na njkwúuli na:

«Yabwəhe!

Njgemu u nyε na ma Kafoonji Kile mεge na ke,
Kile u jwó le u á'!

* 11:8 Saanji pi nyε na mpère ke, pi maha cyire karigii pyi si u bε (2 Saanbii 9.13). † 11:9 Zaburu 118.26

10 Yabwəhe! Yabwəhe!
 Saanre ti nyε na ma ke,
 Kile u jwó le t'á.
 Wuu tulyage Dawuda Saanre ti.
 Pèente ti taha Kile na n̄jyicyeyi puni i!»

11 Yesu à nɔ Zheruzalɛmu i ke, maa nkàre Kileñaarebage e. U à yaayi puni wii wii ke, maa fwor'a kàre Betani kànhe e ná u cyelempyiibii kɛ ná shuunn̄ni i, naha na yε numpilage mpyi na wwùu.

Yesu à fizhiye cige láŋa
 (Macwo 21.18-19)

12 Kuru canŋa n̄mpanŋa, pi n̄jiribii Betani i, ka katege si Yesu ta.

13 Ka u u fizhiye cige kà n̄ya tatɔnge e ná wyεere e, maa file ku na a wii, kampyi u sí yasεre ta ku na. Nka u à nɔ ku jwəh'i ke, u nyε a yasεre ta k'e fo wyεere bà mε‡, naha na yε ku téeseni mpyi sàha nkwò a nɔ mε.

14 Ka Yesu si jwo cig'á: «Sùpya saha si n-sii yasεre ta mu na, si jjiyí mε.» Ka u cyelempyiibii si puru jwumpe lógo.

Yesu à cwəhəmpii kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na
 (Macwo 21.12-17; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22)

15 Kántugo, Yesu ná u cyelempyiibil' à nɔ Zheruzalɛmu kànhe e, ka u u nkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pεrempε ná zhwoŋi pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyéerefaabii tàbalibii ná sanmpanmpεrebii yatεen̄nyi ŋɔŋ'a cyán cyán.

16 U nyε a n̄ε sùpya u à jyé ná yapεren̄i i Kileñaarebage ntàani na mε§.

17 Puru jwəhɔ na, ka u u wá na pi puni kálali, marii ŋko: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kileñaarebaga supyish̄ni pun'á*.” Yire y'à séme Kile Jwumpe Semɛni i. Nka yii pi ke, yii à ku kéen̄ŋ'a pyi “nàŋkaalii tabinniga”.”»

18 Kile sárágawwuubii n̄jufεebii ná Kile Saliyan̄i cyelentiibil' à puru lógo ke, ka pi i wá na Yesu boŋkanni caa. Pi mpyi na fyáge u na, naha na yε u kálan̄i mpyi a tateenge wwú sh̄in̄nyahar'e.

19 Yàkoŋk'á nɔ ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si fworò kànhe e.

Yesu à jwo dániyan̄i ná Kileñarege ná kapegii yàfan̄i kyaa na
 (Macwo 21.20-22)

20 Kuru canŋke n̄mpanŋa nyége na, pi nintorobil' à fizhiye cige n̄ya k'á waha fo ndire e.

21 Ka Pyeri funŋɔ si n̄cwo Yesu jwumpe n̄jnjwumpe na, maa u pyi: «Wuu cyelentuŋi, wii, fizhiye cige mu à láŋa tajjaa ke, ku naha a waha.»

22 Ka Yesu si u pyi: «Yii dá Kile na.

23 Sèen̄i na mii sí yi jwo yii á, sùpya ká dá Kile na ná u zòmbilini puni i, urufoo ká jwo na n̄ke n̄an̄ke ku yiri ku tateenge e, ku sà n̄cwo ban̄i i, urufoo ká nta u à dá li na, nde u à jwo ke, lire sí n-pyi.

‡ 11:13 Nke fizhiye cige ku nyε ná wepyahayi i yasεre baa ke, kuru na nyε Yahutuubii n̄jufεebii fiige, mpiimu pi à fyin̄me tò wwomɔ na ke. § 11:16 Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyéerefaabii mpyi maha pire wyéren̄i fare Kileñaarebage wun̄i na. Lire pyin̄kanni na, wyéren̄woge ku mpyi a yaa k'a sárali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sàra, maa núr'a já a ntége pyi. Yatɔre ti maha yaa ti já a pyi sáraga ke, pérémpyiibii mpyi maha tire pérci pir'á. Pi mpyi maha ti lwɔore dùrugo.

* 11:17 Ezayi 56.7 † 11:17 Zheremi 7.11

24 Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, yii aha Kile jáare yaaga maha yaaga kurugo ke, yii dá li na na yii à kuru yaage ta a kwò, lire ká mpyi, Kile sí kuru yaage kan yii á.

25 Nka yii aha yîr'a yyére na Kile jáare, ka li i ntîge yii funn'i na yii à tîge shin na, yii tire tîgire kwò, bà yii Tunji u nyε nînyinji na ke, uru mú sí n-pyi si yii kapegigii yâfa yii na mε. [

26 Naha na ye yii aha mpyi yii nyε na yiye shwòhòlò wogigii yâfani yiye na mε, yii Tunji Kile u nyε nînyinji na ke, uru sì n-pa yii kapegigii yâfa yii na mú mε.]»

*Pi à Yesu yíbe u fânhe tatage kyaa na
(Macwo 21.23-27; Luka 20.1-8)*

27 Yesu ná u cyelempyibil'á núr'a kàre Zheruzalému kànhe e, maa sà jyé Kilejaarebage e. Yesu nîjarañi ku funnke e, Kile sáragawwuubii jùnyefebii ná Kile Saliyañi cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònribil'á kàre u yyére.

28 Maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na jcyii karigii pyi ye? Jofoo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

29 Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa nîñkin na, yii aha mii jwò shwò, lire tènì i nge u à kuni kan mii á mii u a jcyii karigii pyi ke, mii sí urufoo cyéé yii na.

30 Mii à jwo yo, jofoo u mpyi a Yuhana Batizelipiyinji tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile wi laa, sùpyire ti? Yii na jwò shwò!»

31 Nyε ka pi i nkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na naha na wuu sí nyε a jien'a dá u na mà ye?»

32 Nka wuu mú sí n-jà n-jwo na sùpya u à u tun mà de! Pi mpyi a fyá sùpyire na, naha na ye tire sùpyire puni mpyi na sòñji na Yuhana na mpyi a si Kile túnntunñò.

33 Pi à piye taanna a kwò ke, maa núr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu nyε a cè mε.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyε l'aha mpyi amuni, nge u à kuni kan mii á, mii u a jcyii karigii pyi ke, mii mú si uru cyéé yii na mε.»

12

*Érezén kòoge faafeebii bàtaage
(Macwo 21.33-46; Luka 20.9-18)*

1 Lire kàntugo Yesu à bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàñi wà u ná érezén cikòogò yaa, maa ku kwúulo, érezén lwòhe maha wwú wyige nkemu i ke, maa kuru tùgo, maa nkubaga yaa cikòoge kàanmucyafoonji mεε na. Lire kàntugo maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasεere táali, maa nta a kàre kùlutòònl'e.

2 Nyε érezénji yasεere téeekwòònn'á pa nò ke, ka u u u báarapyinji wà tun cikòoge faafeebil'á u sà uru nàzhan érezénji shwò u a ma.

3 Nka uru túnntunñ'á nò pi na ke, ka pi i u cù maa u bwòn, maa u cyengayi wunji kòr'a tùgo.

4 Ka cikòoge foo si núr'a báarapyi shònwu tun, ka pi i uru bwòn jùñke e, maa u cyahala sèl'e.

5 Ka u u shin tanrewu tun, ka pi i uru cù a bò. Puru jwòhò na, u à shinnyahara tun, ka pi i pii bwòn maa pii bò.

6 U túnntunmpil'e, shin nîñkin kanna u mpyi tunmbaa, u jyasege ku mpyi kure, u kyaa mpyi a táan u á sèl'e. Ka u u nkànha a uru tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyanji na.”

7 Nka jyafoonj'à nɔ wani ke, ka pi i yi jwo piy'á na: “Cikɔage foo koolyinji u nyɛ nge. Yii a wá, wuu u bò, kɔage sí n-pyi wuu wogo.”

8 Ka pi i u cù maa u bò, maa u wà cikɔage kántugo yyére.

9 Nyɛ naha cikɔage foo sí n-pyi ye? Nàkaana baa, u sí n-pa mpíi faafeebii bò si u cikɔage le piibɛɛ cye e.

10 Nje y'à sɛme Kile Jwumpe Semɛɛni i ke, taha yii nyɛ a yire kála me? Y'à sɛme “Bafaanribil'á cyé kafaage nkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.

11 Kafoonji Kile u à lire pyi, l'à pyi kakyanhala wuu nyii na*.”»

12 Nyɛ Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Yahutuubii jùnjufeebii si wá na u caa si u cù, naha na ye pi mpyi a cè na u à nke bàtaage jwo a wà pire na. Nka supyinyahara na mpyi wani kuru cyage e, ka pi i fyá tire na, maa Yesu yaha u a kàre.

*Pi à Yesu yíbe múnalwɔore nkanji kyaa na
(Macwo 22.15-22; Luka 20.19-26)*

13 Lire kántugo Yahutuubii jùnjufeebil'á Farizheɛnbii plì ná Erɔdi tonjuni shiinbii pii yaha a kàre Yesu yyére, bà pi si mpyi si u ta jɔcù u jwɔmɛɛni kurugo me†.

14 Ka pire si sà Yesu pyi: «Wuu cyelentuɛni, wuu à li cè na mu nyɛ na fyáge sɛɛni tajwuge e me, mu nyɛ na fyáge sùpya na me, mu nyɛ a sùpya pwɔɔɔ sùpya na me, mu na sùpyire kálali ná sɛɛni i Kile kuni naaraɛnkanni na. Lire na, wuu la nyɛ si mu yíbe, wuu à yaa wuu a múnalwɔore kaan Jɔɔmu saanbwɔhe Sezari á la?

15 Naha mu na sɔnnji ye?» Nka Yesu mpyi a cè na pi à fyɛnme tò wwomɔ na, maa pi pyi: «Naha na yii na mii pere si jɔcù ye? Yii wyéɛɛbile kan na á, si li wíi.»

16 Ka pi i mpa ná l'e, ka u u pi yíbe: «Jofoo nánja ná u mege ku nyɛ nge wyéɛɛni na ye?» Ka pi i jwo: «Saanbwɔhe Sezari.»

17 Ka u u pi pyi: «Yii a Sezari wuɛni kaan Sezari á, yii raa Kile wuɛni kaan Kile á.» Ka puru jwumpe si pi puni paa.

*Sadusiibil'á Yesu yíbe kwúubii nɛnɛ kyaa na
(Macwo 22.23-33; Luka 20.27-40)*

18 Nyɛ Sadusiibii pi maha jwo na kwuɛnɛ nyɛ numpantja me, pire pil'á file Yesu na maa u yíbe:

19 «Wuu cyelentuɛni, Kile túnntunjiMusa à mpe jwumpe sɛme wuu Saliyanji i na “Nò ká ceewe lɛɛɛ, maa nkɔwú, mà u ta u nyɛ a pyà ta ceɛni na me, u cɔɔnɛɛn'á yaa u ceɛni lɛɛɛ zànbangara na, u u pyii si u na, u yyahafoonji niɛkwuɛni mege na‡.”

20 Nyɛ sɛɛɛ baashuunni na mpyi wani, pi puni niɛnyɛni mpyi a ceewe lɛɛɛ maa nkɔwú, u nyɛ a pyà ta u na me.

21 Ka sɛɛɛni shɔnwuɛni si ceɛni lwɔ maa nkɔwú, u nyɛ a pyà ta u na me. Ka tanrewuɛni wuuni si mpyi amuni.

22 Ka pire nambaabii baashuunni puni si ceɛni lɛɛɛ mà taha taha piye na, nka pi wà nyɛ a pyà ta u na me. Pire puni kántugo, ka ceɛni mú si mpa nkɔwú.

* 12:11 Zaburu 118.22,23 † 12:13 Erɔdi shiinbii ná Farizheɛnbii mpyi na bɛni me. Jɔɔmu shiinbii fánhe mpyi a táan Erɔdi shiinbil'á, ka pi i wá na sɔnnji na múnalwɔore ngwɔɔn'á yaa. Farizheɛnbii mpyi na sɔnnji Kafoonji Kile u nyɛ pire jùɔɔ na: lire e, mà múnalwɔore kan Jɔɔmu saanbwɔhe Sezari á, lir'á li cyéɛ na mu à jɛɛ u fánhe na maa jɔcyé Kafoonji Kile na. ‡ 12:19 Duterɛnɔmu 25.5-6

23 Nye ná pire nàmbaa baashuunninji puni s'à uru ceenji lèŋ'a círi, kwùubii ñèñi ká bú nta sèe, pi aha bú ñè canŋke ñkemu i ke, pi ñgir'á, ceenji sí n-kan ye?»

24 Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo sùpyire ñèñi kyaa na, lir'à ta yii ñye a Kile Jwumpe Semerji yyaha cè, si nta ñjyére Kile sífente na mɛ.

25 Yii li cè, Kile yyére, sùpyire ká ñè a fworó kwùñi i, nò si ceewe lèŋe mɛ, ceewe mú si n-kan nò á mɛ. Ti sí n-pyi Kile mèlɛkɛebii fiige.

26 Nje Kile túnmtunji Musa à sémɛ kwurɛni kyaa na ke, yii ñye a yire kâla mà? Kuru cyage e, l'à sémɛ na Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan na “Mii u ñye Ibirayima, ná Ishaka, ná Yakuba u Kilenjìŋ.”

27 Nye puru jwump'à li cyèe na pire mpíi ñyii wuu pi ñye wani Kile yyére. Sùpyire ñyii woore tí maha Kile père, kwùubii kyaa bà mɛ. Yii na sòñji na sùpyire sí ñè n-fworo kwùñi i mɛ, kuru cyage e yii à sàa wurugo.»

*Kile Saliyanji kabilini l'à fànha tò cyi sanŋkii na ke
(Macwo 22.34-40; Luka 10.25-28)*

28 Kile Saliyanji cyelentunji wà à Yesu ná nte sùpyire jwumpe lógo, maa li ñya na Yesu à pi ñwò shwò a ñwò ke, ka u u file Yesu na, maa u yíbe: «Saliyanji kabilini ndi l'à fànha tò cyi sanŋkii na ye?»

29 Ka Yesu si u pyi: «Kile Saliyanji kabilini ñjncyiini li ñye “Izirayeli shiinbii, yii lógo, wuu Kafoonji Kile kanni u ñye Kafoonji.

30 Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma múnaani puni ná ma sòñjore puni ná ma fànhe puni i*.”

31 Shanwuuni li ñye “Ma supyireñji kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á mɛ.” Kile Saliyanji kapyaaŋii puni i, là ñye a pèl'a cyire shuunninji kwò mɛ†.»

32 Ka uru Kile Saliyanji cyelentunji si Yesu pyi: «Wuu cyelentunji, mu à sèe jwo, Kile ñye ññkin, wà saha ñye a bàra u na mɛ.

33 Bà mu à jwo, ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma yákilinji puni ná ma fànhe puni i, maa ma supyireñji kyaa taan may'á bà mu kyal'à táan may'á mɛ, lir'à pwóró sárayi nizogoyi ná sárayi kuuyi sanjyi na.»

34 Yesu à li ñya na Kile Saliyanji cyelentunji'á uru ñwò shwò ná yákilifente e ke, ka u u pyi: «Mu laage ñye a tòn Kile Saanre na mɛ.» Lire kántugo wà saha ñye a ñen'a Yesu yibe mɛ.

*Kile Njɛwɔnrɔñji ñye Dawuda Tuluge Shin kannu mɛ
(Macwo 22.41-46; Luka 20.41-44)*

35 Mà Yesu yaha u u sùpyire kálali Kileñaarebage e, u à pi yíbe: «Kile Saliyanji cyelentiibii maha jwo na Kile Njɛwɔnrɔñji na ñye Dawuda Tuluge Shin. Naha yii na sòñji pur'e be?»

36 Jwumpe Dawuda à jwo mà Kile Munaani yaha l'à u yyaha cú ke, yii sòñjò puru na. Ú à jwo:

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á,
“Ta ma a pa ntèen na kaniñe cyege na,
fo mii aha mu zàmpeenbii le
mu tooyi ñwòh'i‡.”

37 Ná Dawuda na Kile Njɛwɔnrɔñji yiri “Kafoonji” lir'à li cyèe na Dawuda Tuluge Shin kannu bà mɛ, u Kafoo mú wi, sèe bàl'á?»

§ 12:26 Ekizodi 3.6 * 12:30 Duterenomu 6.4, 5 † 12:31 Levitiki 19:18 ‡ 12:36 Zaburu 110.1

Shinnyahare ti mpyi wani na nuru Yesu jwɔ na ke, puru jwumpe mpyi a taan t'á sèl'e.

*Yesu à Kile Saliyani cyelentiibii cêege
(Macwo 23.1-36; Luka 20.45-47)*

³⁸ Mâ Yesu yaha u u sûpyire kâlali, u à yi jwo t'á: «Yii a yiye kâanmucaa Kile Saliyani cyelentiibii na, pi maha vâanntinmbwoyi leni na jaare. Sûpyire tabinni yi i, pi la maha mpyi pi raa pire père s'a pire shéere.

³⁹ Pi aha shâ Kile Jwumpe kâlambayi i, lire nyε me wâ ha pi yyere kataan njyi na, bwompe tatēnyi pi maha jcaaa.

⁴⁰ Mâ bâra lire na, pi maha lenkwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi jwɔtanyi i. Pi maha Kile jáare na mōni sûpyire nyinyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha sèl'e.»

*Bûnyeni lenkwucwoj'â pyi ke
(Luka 21.1-4)*

⁴¹ Kilejaarebage e, Yesu mpyi a tēnn'a yyaha kan bûnyeni yalenk'á, maa shinnyahara wyéreni lenkanni wíi. Nâfuufeebii ninnyahara mpyi na wyéreni ninnyahawa leni.

⁴² Lenkwucwojii kanhamafooji wâ mú mpyi a pa bûnyε pyi, ná daashiyara shuunni i.

⁴³ Ka Yesu si u cyelempyiibii yyere, maa yi jwo pi á: «Sēeni na mii sí yi jwo yii á, nge lenkwucwo fōjōfooji'â bûnyeni ngemu pyi ke, ur'â fānha tò pi sanmpii puni wuji na.

⁴⁴ Naha na ye pi sanmpii pun'â wwú pi cyeyaayi ninnyahayi i, mà kan Kile á. Nka nge lenkwucwojii kanhamafooji wí ke, u jūjō wyéreni puni u à kan Kile á, canjke yalyire lwɔore mú bá nyε u á me.»

13

*Yesu à jwo na Kilejaarebage sí n-jya
(Macwo 24.1-14; Luka 21.5-19)*

¹ Yesu ná u cyelempyiibil'â fworo Kilejaarebage e ke, ka pi wâ ninjin si Yesu pyi: «Wuu cyelentuji, mu u nke Kilejaarebage jwɔnkanni wíi! Kafaabwoyi y'â tég'a ku faanra, ku faanranjanni s'â jwɔ sèl'e!»

² Ka u u pi pyi: «Njke basinanjke yii nyε na jan'ame ke, canja na ma, ku puni sí n-sii n-pwɔn n-cyán, si ku nkunuyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Nyε ka Yesu sí n-kàr'a sâ ntēen Olivye cire nanjke njū'i, maa yyaha kan Kilejaarebage á. Ka u cyelempyiibii pii sicyeere: Pyeri ná Yakuba ná Yuhana ná Andire si file u na. Mà pi kanni yaha ná Yesu i, ka pi i u yibe:

⁴ «Wuu cyelentuji, naha tere e cyire karigii sí n-pyi ye? Cyi tēpyiini ká nɔ, naha ku si li cyēe wuu na ye?»

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kâanmucaa! Yii àha sûpya yaha u yii wurugo me.

⁶ Yii li cè na shinnyahara sí mii mege le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Njcwɔnrɔnji kyaa l'â jwo ke, na pire pi nyε ure. Pi sí raa shinnyahara jwɔ fáanji s'a wuruge.

⁷ Yii aha mpa a kàshiyi shenre nuru yiye taan, maa yi shenre nuru laataonyi i, lire kâ yii funjō pen me. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nyε me, nka lire bà li nyε dijnyeni tēekwooni me.

⁸ Supyishinji wà sí n-pa n-yîri n-sà n-cwo wà na, kîni là sí n-pa n-yîri n-sà n-cwo là na. Nîhke jcyɛɛnnɛni ná katibwôhe sí n-pyi cyeye nînyahay'e. Cyire jcyii na nyɛ kanhare tasiige, bà laani maha yîri maa nta a yaa ná li zinj i mɛ.

⁹ Nyɛ mii sí yii funɔ cwo li na si njaha na sùpyire sí raa yii yiri yukyaabii yyére, pi sí raa yii bwùun mú Kile Jwumpe kàlambayi i. Pi sí raa yii yiri fânhafeebii ná saanbii yyére. Cyire puni sí n-pyi yii na mà li jùhke pyi na yii na nyɛ mii cyelempyii. Cyire karigii jùhɔ taan, yii sí mii kyaa jwo pi á.

¹⁰ Jwumpe Nintanmpe à yaa pu fyânha a jwo supyishinji pun'á.

¹¹ Nyɛ sùpyire ká mpa a yii cwôre na nkɛɛge yukyaabii yyére, lire tɛni i jwumpe yii sí n-jwo wani ke, yii àha puru kani tɛge yiye funɔ pɛn mɛ. Yii aha nɔ wani yukyaabii cyage e, Kile sí n-pa jwumpe mpemu kan yii á lire tɛni i ke, yii puru jwo, naha na yɛ yii sí raa yu ná yii funɔ sònɔre e mɛ, Kile Munaani fânhe sí n-pyi yii e.

¹² Pii sí n-pa raa pi cinmpyibii kaan pi a bùu, tiibii pii sí n-pa raa pi pyiibii kaan pi a bùu, pyiibii pii mú sí n-pa raa yîri pi sifeebii kurugo s'a pi kaan pi a bùu.

¹³ Yii kyaa sí n-pɛn sùpyire pun'á mii mɛge kurugo. Nka ngemu ká já a uye waha maa ntɛn Kile kuni i fo mà sà nɔ tɛgɛni na ke, urufoo sí n-shwɔ.

¹⁴ Yapege k'à sàa pɛn Kile á ke, yii aha kuru nya k'à jyɛ a tɛn Kilejaarebage funjke e na ku jwôre Kile yyahe taan tɛni ndemu i ke, ngemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu jwôhe cya a cè! Lire tɛni ká nɔ, mà sùpyire ntemu ta Zhude kùluni i ke, pi a fi, pi a wá janyi kàmpañke na.

¹⁵ L'aha ngemu ta u bage kàtanjke juj'i ke, urufoo ká nùru ntige si yaaga lwó bage e mɛ, u u ntí'a tige u a fi.

¹⁶ L'aha ngemu ta kɛrɛge e ke, urufoo ká nùru raa ma pyenge si mpa u vâanntinmbwôhe lwó mɛ.

¹⁷ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifée ná pyinɛɛbii na sèl'e.

¹⁸ Yii a Kile jáare, bà li tɛni si mpyi l'aha mbê ná wyeere tɛni i mɛ.

¹⁹ Cyire canmpyaagii sí n-waha sèl'e. Mà lwó dijnyɛ tasiige e, mà pa bwòn nînjaa na, uru ngahañi fiige sàha mpyi a nya mɛ, fo mà sà dijnyɛ kwò, uru ngahañi fiige saha mú sí n-pyi mɛ.

²⁰ Kàmpyi Kafoonji Kile mpyi a uru ngahañi tɛni bere mɛ, sùpya mpyi na sí n-shwɔ mɛ. Nka u á uru ngahañi tɛni bere u nîncwónribii kurugo, bà pire si mpyi si shwɔ mɛ.

²¹ Nyɛ shin ká jwo yii á na Kile Nîncwónrɔñi na wá naha, lire nyɛ mɛ u wá mɛñi i, yii àha ndá urufoo na mɛ.

²² Naha kurugo yɛ kafinivinibii pii sí n-yîri na pire pi nyɛ Kile Nîncwónrɔñi, pii sí raa nkɔ na pire na nyɛ Kile túnntunmii. Pi sí raa kacyeenjkii cyêre, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi s'a Kile nîncwónribii wuruge, kampyi pi sí n-jà mɛ.

²³ Yii a yiye kàanmucaa cyire karigii puni na, mii à cyi puni jwo yii á mà jwo cyi tɛni li nɔ ke.

*Supyanji Jyanji Yesu sí nùru n-yîri nînyinji na si mpa
(Macwo 24.29-31; Luka 21.25-28)*

²⁴ Nyɛ yyefuge kàntugo,

“Cannja nyiini sí n-pyi numpire,
yinjke saha mú sí raa bèɛnmɛ yige mɛ.

²⁵ Wòrigii sí raa jcwu,

yire kakyanhala yaayi yi nyε n̄nyin̄i na ke, yire sí n-cún̄n̄o n-cún̄n̄o n-yíri yi tateenyi i*.”

²⁶ Nyε lire tēni i, pi sí Supyan̄i Jyan̄i n̄ya nah̄anyi i, u à yíri n̄nyin̄i na ná f̄an̄bw̄ohe ná sin̄ampe e.

²⁷ Lire k̄ant̄ugo u sí u m̄el̄ek̄eεbii tun̄ d̄inȳen̄i k̄am̄pan̄nȳi sicȳeεren̄i puni na, pi i Kile n̄j̄c̄w̄on̄ribii w̄a piye na, mà lw̄ó d̄j̄nȳen̄i n̄j̄n̄ke k̄a na mà s̄a n̄o ku san̄jke na.

*Yii a kac̄yeen̄kii k̄aan̄mucaa
(Macwo 24.32-35; Luka 21.29-33)*

²⁸ Yii fizhiye cige k̄aan̄mucya a w̄ii k̄e! K'aha n̄k̄e nyε n̄w̄onyo yige, maa f̄un̄ tēni ndemu i ke, yii maha n̄c̄e na n̄un̄gw̄oh'á byanhara.

²⁹ Lire pyin̄kanni na, yii aha mpa cyire karigii n̄ya cyi i mpyi, yii i li c̄e na tēn'á byanhara, li bá à n̄o.

³⁰ S̄eñ̄i na mii sí yi jwo yii á, mp̄ii pi a dá mii na ke, pire sí cyire karigii n̄ya tapyige e†.

³¹ N̄nyin̄i ná n̄j̄n̄ke sí n-pa n-t̄oro, n̄ka mii jwump̄e sí n-kw̄oro fo t̄eekwombaa.

*Kile kanni u à Supyan̄i Jyan̄i Yesu t̄en̄uruni c̄e
(Macwo 24.36-44)*

³² Nde li nyε Supyan̄i Jyan̄i n̄uruñi ke, sh̄in̄ n̄in̄kin nyε a s̄ii n̄gemu u à u t̄en̄uruni ná u cannuruge c̄e m̄e. Ali Kile m̄el̄ek̄eεbii ná Jyafoon̄i nyε a kuru can̄jke c̄e m̄e. Tufoon̄i Kile kanni u à ku c̄e.

³³ Yii a yiye k̄aan̄mucaa, yii i n̄kw̄oro nyii na, naha na yε yii nyε a u t̄eepani c̄e m̄e.

³⁴ Li sí n-pyi mu à jwo n̄ani w̄a k̄ushe wu u à u pyenge karigii puni t̄aa báarapyiibii na, maa yi jwo á waha pyenge n̄w̄oge t̄eεn̄foon̄'á, na u a ku k̄aan̄mucaa s̄el'e, maa n̄k̄are.

³⁵⁻³⁶ Lire pyin̄kanni na, yii bégele t̄erigii puni i, yii i n̄kw̄oro nyii na, bà pyengefoo sí mpyi u aha mpa, u áha mpa yii ta yii i n̄w̄uuni m̄e. Naha kurugo yε ȳakon̄o u sí n-pa yo, n̄j̄n̄j̄e na yo, n̄k̄un̄ji m̄eεni na yo, n̄ȳege na yo, yii nyε a c̄e m̄e.

³⁷ Mpe mii sí n-jwo yii á ke, puru mii sí n-jwo pi san̄mp̄ii pun'á “Yii kw̄oro nyii na.”»

14

*Pi à v̄un̄n̄o pw̄o Yesu na, si u b̄o
(Macwo 26.1-5; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)*

¹ Cyi san̄jkii mpyi a kw̄oro can̄mp̄yaa shuunni, bileren̄kwoñi kataanni ná bw̄uuruñi n̄j̄nj̄irigembaan̄i kataanni sí n̄o. Kile s̄aragawwuubii n̄j̄n̄fueebii ná Kile Saliyan̄i cyelentiibii mpyi na Yesu caa n̄c̄u ná cw̄òre e, si u b̄o.

² Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li nyε a yaa li pyi kataanni tooy'e m̄e, lire baare e s̄up̄yire sí n-c̄ânra.»

*Ceen̄i w̄a à s̄in̄m̄e n̄uguntanga wum̄o wu Yesu n̄j̄n̄ke na
(Macwo 26.6-13)*

³ Yesu ná u cyelempyiibii na mpyi B̄etani k̄an̄he e, t̄ogofoon̄i* Sim̄o bage e. Mà pi yaha talyige e, ceen̄i w̄a à file u na ná lon̄garacwol'e†, li mpyi a n̄i s̄in̄mpe

* 13:25 Ezayi 13.10; 34.4 † 13:30 Pli maha jwo: «nde tēni shiin̄bii sí cyire karigii n̄ya tapyige e.»

* 14:3 Pli na s̄n̄nji na tēni i Yesu à k̄are n̄ge n̄ani yȳere ke, u mpyi a c̄un̄j'á kw̄ó. † 14:3 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyε: «alibatiri».

nùguntanga wumpe longara wumpe pà na[‡]. Maa cwooni jwøge kebe, maa sinnpe nùguntanga wumpe wu Yesu jùŋke na.

⁴ Nye sùpyire ti mpyi ná Yesu i ke, ka tire tà si wá na ŋkunn tiye shwòhòl'e na: «Ŋge ŋkèegeŋi jùŋke ku jye ŋkire ye?

⁵ Mpe sinnpe n'a mpyi a pére, pu mpyi na sí wyéεjyahaga ta, si ntaha fòŋofeebii tégε. Pu lwòore mpyi na sí n-jà shin ninŋin yyee ninŋin báara sàra kwò.» Ka pi i wá na ceenji fare.

⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii láha ceenji na! Naha na yii jye na u cêεge ye? Kacenne u à pyi mii na.

⁷ Fòŋofeebii jye naha ná yii e tèrigii puni i, tèni ndemu ká yii táan ke, yii sí n-jà pi tégε, ŋka mii wi ke, mii sì n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà dε!

⁸ Ceen' à u nimpyiini pyi. U à mii cyeere bégel'a yaha na fanŋke sigili[§].

⁹ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká nò cyaga maha cyag'e ke, nde nge ceen' à pyi ninjaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si mpyi si ŋkwòro sùpyire funŋ'i mε.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Macwo 26.14-16; Luka 22.3-6)

¹⁰ Zhudasi Isikariyoti na mpyi cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i, ka uru si shà Kile sàragawwuubii jùŋufeebii yyére, maa yi jwo pi á na uru sí Yesu le pi cye e.

¹¹ Ka puru jwumpe si pi funŋyi táan sèl'e, ka pi i wyéεε jwò jya u á. Mà lwò lire tèni na, ka Zhudasi si wá na pyinŋanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni njyŋi karigii jcwònrɔŋi kani

(Macwo 26.17-25; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹² Nye bwúurunji ninjirigembaanji kataanni canjcyiige, Yahutuubii mpyi maha ntère na mpàbili pyi sàraga pi bilereŋkwonji kurugo. Kuru canŋk' à nò ke, ka Yesu cyelempyiibii si u yíbe: «Taa mu la jye wuu u sà bilereŋkwonji kataanni njyŋi shwòhò ke?»

¹³ Ka Yesu si pi pii shuunni tun, maa yi jwo pi á: «Yii a sì kànhe e, yii sí n-bé ná nàŋi w'e, u à lwòhò kucwoo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà jyè pyenge ŋkemu i ke.

¹⁴ Yii aha sà nò wani, yii i yi jwo pyengefoon' á, na yii cyelentun' à jwo yii sà u yibe, na bage ŋkire e uru ná u cyelempyiibii sí kataanni njyŋi lyí ye.

¹⁵ Yii aha kuru yibige pyi, uru nàŋi sí batòonge ninjyibabilini là cyéé yii na, l' à bégel'a jwò sèl'e. Lire babilini i, yii sí kataanni njyŋi karigii cwònrɔ.»

¹⁶ Ka cyelempyiibii si ŋkàre, pi à sà nò kànhe e ke, ka pi i sà yi ta Yesu jwunŋanni na. Ka pi i kataanni njyŋi karigii cwònrɔ wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyanji wà sí uru le cye e

¹⁷ Nye yàkonk' à pa nò ke, ka Yesu si mpa ntèen na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i.

¹⁸ Mà pi yaha njyŋi na sijcyan, Yesu à pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpíi pi naha na lyí ná mii i ke, yii wà ninŋin naha na sí n-pa mii le cye e.»

¹⁹ Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii wi la? Mii wi la?»

[‡] 14:3 Puru sinnpe mpyi a ta cige ŋgemu i ke, kuru mege na jye «naridi». [§] 14:8 Yahutuubil' á, sùpya ká ŋkwú, pi mpyi maha nùguntanga wyéεε ná sinnpe nùguntanga wumò tég'a urufoo tiri. Lire kyaa na, Yesu jye ŋke cyage a.

20 Ka Yesu si pi pyi: «Yii shiin ke ná shuunninji wà wi, nge cyege ku naha na mii woge e njyini yaage e ke.

21 Supyanji Jyanji nkwumbaa nyε me, bà l'à sème u kyaa na Kile Jwumpe Semēni i me. Nka ngemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kēege! Urufoo zimbaanji mpyi na sí n-pwóro u ziji na.»

Wwonyege njyini

(Macwo 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Kōrenti Shiinbii 11.23-25)

22 Mā pi yaha pi i lyi, Yesu à bwúuruñi lwó, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòn kwòn mā kan u cyelempyiibil'á, maa jwo: «Yii nge shwá a lyi, mii cyeere ti.»

23 Lire kántugo maa fūncwokwuuni lwó, ερεzen sinme mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á, ka pi puni si pu bya.

24 Ka u u pi pyi: «Puru pu nyε mii sishange, tunmbyaare nivónnte Kile à le ke, tire sishange ki, nke k'á wu si ntaha shinnyahara ná Kile shwòhōñi yaa ke.

25 Sēñi na mii si yi jwo yii á, mii saha si ερεzen sinme bya me, fo canñke mii sí nuru pu bya Kile Saanre e ke.»

26 Nyε ka pi i Kile pèente myahigii cēe maa nta a fwooro bage e, maa nkàre Olivye cire ñanñe ñun'i.

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nyε a uru cè me

(Macwo 26.31-35; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)

27 Pi à nò wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii puni sí n-fè si mii kanni yaha, ñaha na yε y'á sème Kile Jwumpe Semēni i «Mii sí mpànahanji bò, mpàkurunñe puni sí n-caala *.»

28 Ka Yesu si núr'a pi pyi: «ñka mii aha ñè a fwooro kwùñi i tēni ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.»

29 Ka Pyeri si u pyi: «Pi sanmpii puni mée ká fê, maa mu yaha, mii kyaa bà me.»

30 Ka Yesu si u pyi: «Sēñi na mii sí yi jwo mu á, ñijnjaa numpilage yabilinji i, nkùpoonji mēeni shónwuuni sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nyε a mii cè me.»

31 Ka Pyeri si núr'a u ñwómēeni taha maa yi jwo a waha: «Pi mée ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sí n-sì n-jwo na mii nyε a mu cè me.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi jwo.

Yesu à Kile ñáare Zhetisemani cikōoge e

(Macwo 26.36-46; Luka 22.39-46)

32 Nyε ka pi i nò cyage k'e, kuru mege nyε Zhetisemani. Ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii tēen naha mà jwo mii u sà Kile ñáare meyyere ke.»

33 Ka u ñinñkareñi si nkàre ná Pyeri ná Yakuba ná Yuhana i. Ka yyetanhare ná funmpēenre si sù u á.

34 Ka u u pi pyi: «Mii funñke naha a pen fo na ñko si mii bò. Yii tēen naha yii i ñkwóro ñyii na.»

35 Ka u u nkàre yyaha yyé, maa uye wà ññke na, maa Kile ñáare, bà lire tēni kyaage si mpyi si ñjà ntòro u taan me.

36 U mpyi na ñko: «Mii Tu Baba, li fāñhe nyε mu i mà jà a karigii puni pyi. Na shwá ñke kyaage lwòhe na. Nka ma hà na ñyii wuuni pyi me, ma ñyii wuuni pyi.»

* 14:27 Zakari 13.7

³⁷ Lire kàntugo ka Yesu si núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ñwúuni. Ka u u Pyeri ñè, maa u pyi: «Simò, mu na ñwúuni bε? Mu ñyε a jà a nde tēni ñiñkinji pyi ñyii na ná mii i mà?

³⁸ Yii tēn ñyii na, yii raa Kile ñáare, bà yii si mpyi si fànha ta Sitaanninji na, u àha ñkwò yii sòn ngà kapii na mε. Nàkaana baa, sùpyanji zòmbilin'á bégel'a yaha kacēñkii mεε na, ñka u fàn'h'à cyéε.»

³⁹ Lire kàntugo ka Yesu si núr'a file yyaha yyére, maa wá na Kile ñáare ná puru jwunumpe e.

⁴⁰ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ñò, pi mpyi na si n-jà ñyii gii múgo n-yaha mε. Nje pi si n-jwo Yesu á ke, pi saha ñyε a cè mε.

⁴¹ Ka Yesu si núr'a kàre yyaha na, maa núr'a pa nò u cyelempyiibii na tontanrawoge e, maa pi pyi: «Yii saha na ñwúuni la? Njòomp'à ta, tēn'à nò. Numε, Sùpyanji Jyanji sí n-le kapimpyiibii cye e.

⁴² Yii yíri, wuu raa sí, ñaha na yε nge u sí mii le cye e ke, uru na naha naha.»

Yesu ñcùñi kani

(Macwo 26.47-56; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴³ Ñyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nò wani, uru na ñyε cyelempyiibii kε ná shuunninji wà. U mpyi a pa ná shinñyahar'e, kàshikwònñwòoyi ná kàbiyi mpyi pire cye e. Kile sàragawwuubii ññufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònribii pi mpyi a pire tun.

⁴⁴ Zhudasi u mpyi na sí u le pi cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'á: «Yii aha mii ñya mii à sùpyanji ngemu púr'a cù maa u shéεre ke, urufoo wi. Yii i u cù, yii a sì, yii raa u kàanmucaa sèl'e.»

⁴⁵ Pi à nò ke, ka Zhudasi si ntíl'a file Yesu na, maa jwo: «Wuu cyelentunji» maa u púr'a cù.

⁴⁶ Ñyε ka sùpyire si cye taha Yesu na, maa u cù.

⁴⁷ Ka Yesu cyelempyanji wà ñiñkin si u kàshikwònñwòoge wwù mà taha a Kile sàragawwuubii ññufembwòhe báarapyinji ñinñenke kà kwòn a cyán.

⁴⁸ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwònñwòoyi ná kàbiyi i mpa ñcù, mà à jwo kakuumpyi u ñyε mii.

⁴⁹ Mii mpyi ná yii e canña maha canña. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kileñaarebage e, yii sí ñyε a mii cù mε. Ñka nde mpyinji sí Kile túnntunmpii jwumpe fúnñò.»

⁵⁰ Ka u cyelempyiibii puni si fê, maa u yaha.

⁵¹ Nànjiinji wà u mpyi a taha u fye e, vāannto kanna u mpyi a taha a uye míginε. Ka pi i u cù vāanntonji na.

⁵² Ka u u láha u na, maa wá na fi u cýpyire wunji.

Yesu na ñyε yukyaabii cye e

(Macwo 26.57-68; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵³ Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si ñkàre ná u e Kile sàragawwuubii ññufembwòhe yyére. Kile sàragawwuubii ññufeebii puni ná Yahutuubii kacwònribii ná Kile Saliyanji cyelentiibii mpyi a piye bínni wani.

⁵⁴ Mà pi yaha pi i ñkèεge ná Yesu i, Pyeri à tēn laage e, marii sì pi fye e fo sàragawwuubii ññufembwòhe pyenge e. U à sà nò ke, maa jyè pyenge e, maa ntēn sàncwənsigibii taan na uye ware.

⁵⁵ Sàragawwuubii ññufeebii ná yukyaala kurunje shiinbii puni mpyi na kanññò caa si Yesu bò. Ñka pi ñyε a yaaga ta mε.

⁵⁶ Shinñyahara mpyi na finí Yesu na, ñka pi jwumpe ñyε a bē ñiñkin na mε.

57 Pìl'à pa yíri, maa fini na pir'à lógo na u à jwo:

58 «Mii sí sùpyire Kileñaarebage nivanrage cyán, sí nùru ku faanra canmpyaa taanre funŋ'i sùpya baa.»

59 Puru mpe ñùŋɔ taan sahaŋki, pi jwumpe ñye a jà a pyi ñiŋkin me.

60 Ka sáragawwuubii ñùŋufembwøhe si yíri sùpyire shwøhol'e, maa Yesu yíbe: «Mpe jwumpe puni p'à jwo mà yyaha tíi ná mu i ke, ñaha mu à cè p'e ye?»

61 Ka Yesu si fyáha fyii, u ñye a yaaga jwo me. Ka sáragawwuubii ñùŋufembwøhe si nùr'a u yíbe: «Kile Nijcwønŋɔŋi u ñye mu la? Kilenji Nijcɛŋŋi Jyanji u ñye mu la?»

62 Ka Yesu si u pyi: «Ɔɔn, mii wi! Yii sí Supyaŋi Jyanji ñya u à tɛɛn Siŋi Punifoo Kile kàniŋe cyege na, lire kàntugo yii mú si u nimpaŋi ñya ñahaŋyi i, mà yíri ñiŋyiŋi na.»

63 Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii ñùŋufembwøhe lùyiri wuŋi si u yabilinji vaaŋntinŋke cwøn†, maa jwo: «Wuu saha ñye a tíge wà ñwøjwumo kurugo me.

64 Yii à u Kile mekeɛge jwumpe lógo. Ñaha yii ñye na sòŋŋi ye?» Ka pi puni si ntɛɛn li taan na u à kapii pyi, na u mú s'à yaa u bò.

65 Ka pìi si wá na ntilwøhe wàa u na, maa u yyahe pwo, maa kaŋkuruyo cyán u e, maa u yíbe: «Mu ñye a jwo na mu na ñye Kile tünntunŋò mà? Nge u à mu bwøn ke, uru mege yyere wuu á!» Ka pyenge saŋcwønsigibii si kantawahii bwøn bwøn u e.

Pyeri à jwo na uru ñye a Yesu cè me

(Macwo 26.69-75; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

66 Lir'à Pyeri ta u mpyi ñwøhøntaan pyenge funŋke e. Ka Kile sáragawwuubii ñùŋufembwøhe báarapyicwoŋi wà si mpa

67 Pyeri ta u na ware, maa u yal'a wíi maa u pyi: «Mu mú mpyi ná Nazareti Yesu e!»

68 Ka Pyeri si yi kyáala maa jwo: «Ceewe, mpe mu na yu ke, mii ñye a puru cè me.» Lire kàntugo ka Pyeri si fwooro ntàani na mà sà yyére tajyiŋwøge na, [ka ŋkùpooŋi si mee sú.]

69 Lire kàntugo ka uru ceenji ninuŋi si nùr'a Pyeri ñya kuru cyage e. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka u u tire pyi: «Nge nàŋi ñye pi wà.»

70 Ka Pyeri si nùr'a yi kyáala. Ñye tɛr'à pyi ke, mpíi pi mpyi wani ke, ka pire si yi jwo Pyeri á: «Nàkaana baa, mu na ñye Yesu fyèŋwøhøshinŋi wà, ñaha na ye mu mú na ñye Galile kùluni shin.»

71 Ñye ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à nge nàŋi cè, Kile kà na yaha me!»

72 Ka ŋkùpooŋi si ntíl'a mee sú tozhønwo. Ka Pyeri funŋke si ñcwø Yesu jwumpe ñiŋjwumpe na na: «ŋkùpooŋi meeŋi shønwuuni sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu ñye a mii cè me.» Ñye ka Pyeri si wá na mee sú.

15

Pilati à Yesu yíbe

(Macwo 27.1-2, 11-14; Luka 23.1-5; Yuhana 18.28-38)

† 14:63 Yahutuubil'á, sùpya ká jwumo jwo Kile na, mpemu ñye a yaa pu jwo u na me, mpíi pi à puru jwumpe lógo ke, pire maha yíri maa pi vaaŋyi cwøn.

1 Kuru canŋke nyèssɔɔge na, ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná yukyaala kurunŋke shiinbii sanmpii puni si piye bínni, maa wwò a jwo, maa Yesu cú a pwò maa ñkàre ná u e fânhafoonji Pilati á*.

2 Ka Pilati si u yíbe: «Yahutuubii Saanŋi u nyɛ mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.»

3 Ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii si tígire ñinyahara cyán Yesu na.

4 Ka Pilati si núr'a u yíbe: «Tígire pi à cyán mu na ke, mu nyɛ a pà cè a jwo tire e mà?»

5 Yesu saha nyɛ a jwo mɛ. Ka lire si Pilati kàkyaanhala sèl'e.

*Yesu kataanmp'á cwɔnŋr'a yaha u mbòŋi na
(Macwo 27.15-26; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39-19.16)*

6 Yyee maha yyee Yahutuubii bilereŋkwoŋi kataanni n'a mpyi a nɔ, Pilati mpyi maha kàsujyi ñiŋkin yaha, ñge sùpyire mpyi maha ñáare u á ke.

7 Nàŋi wà, ná u mɛge na mpyi Barabasi, uru mpyi a le kàsujyi i, ñaha na ye u ná u wwoñeebii mpyi a cànra Ɔrɔmu shiinbil'á, fo mà booro pyi.

8 Ka sùpyire si file Pilati na, maa u ñáare na nde u maha mpyi pir'á yyee maha yyee ke, na u lire pyi.

9 Ka Pilati si pi yíbe: «Li sí n-bê yii á, mii u Yahutuubii Saanŋi yige kàsujyi i la?»

10 U mpyi a cè na yiŋcyɛge na Kile sáragawwuubii ñùñufeebil'á Yesu le cye e.

11 Nka Kile sáragawwuubii ñùñufeebil'á sùpyire sòn na ti Pilati ñáare u Barabasi yige kàsujyi i, u u Yesu yaha wani.

12 Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Ñge yii na mpyi Yahutuubii Saanŋi ke, ñaha yii nyɛ na sòŋŋi mii i mpyi uru na ye?»

13 Ka pi i jwo fânha na: «U kwòro cige na!»

14 Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Kapiini ndire u à pyi mà sà nɔ u bò ye?» Nka pi saha na kwuugii wà fânha na, marii ñko: «U kwòro cige na!»

15 Pilati la mpyi si sùpyire nyii wuuni pyi, maa Barabasi yige kàsujyi i, maa pi pyi pi à Yesu bwòn ná kàsɔrigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

*Sòrolashiibil'á Yesu fwòhɔ
(Macwo 27.27-31; Yuhana 19.2-3)*

16 Ka sòrolashiibii si ñkàre ná Yesu i pi tateŋge e, maa sòrolashiibii sanmpii yyer'a pa,

17 maa vâanntinmbwòhɔ ñinyega† le u na, maa ñguro cín mà pyi saanra ñùntonɔ mà tò u na.

18 Lire kàntugo ka pi i wá na u fwòhɔre, marii ñko: «Yahutuubii Saanŋi, wuu à mu shéere!»

19 Marii u bwúun ñùŋke e ná kàbiini i, marii ntilwòhe wàa u na, marii ñiŋkure sínni u taan, maa piye pyi mu à jwo pi na u père.

20 Pi à u fwòhɔr'a kwò ke, maa vâanntinmbwòhe ñinyɛge wwú u na, maa u yabilinji vâanŋyi le u na, maa ñkàre ná u e si sà ñkwòro kworokworocige na.

*Pi à Yesu kwòro cige na
(Macwo 27.32-44; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)*

* 15:1 Fânhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyiŋi wà bò. † 15:17 Vâanntinnyɛge»: Yahutuubii yyéere, pi mpyi maha kuru vâanntinŋke jwoolo maha ñkan saanbii ná shinwoobil'á.

21 Nyε mà sòrolashiibii yaha pi i ηkεεge ná Yesu i tabonke e, pi à círi ná nàηi w'e u à yíri sige e, u mεge mpyi Simo, Sireni kàñhe shin u mpyi u wi. Alεzandiri ná Urufusi yii tunji u mpyi u wi. Nyε ka pi i u kárama u à Yesu kworokworocige tugo.

22 Ka pi i ηkàre ná u e cyage mεge ku nyε Galikota ke, lire jwòhe ku nyε: «Nunjkwòge Cyage.»

23 Pi à nò wani ke, maa wyεere tà le sinmpe e mà kan Yesu á u bya, ηka u nyε a jεn'a ti bya mε.

24 Sòrolashiibil'à Yesu kwòr'a kwò ke, maa ηkyaanlwooni tég'a u vànnyí taa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhanji cè mε.

25 U à kwòro cige na jyége tēni baacyεere wuuni na.

26 U à bò jùñke ηkemu na ke, cikwooni na pi mpyi na sí kuru séme ke, pi à li séme kuru cyage e: «YAHUTUUBII SAANNI!».

27 Nàηkaalii shuunni mpyi a kwòro ná Yesu i. Wà mpyi u kàññke na, u sanñi sí nyε u kàmēni na. [

28 Lire pyinjkanni na, mpe p'à séme Kile Jwumpe Semēni i u kyaa na ke, pur'à fūñjò:

«U à tòrò ná kapimpyiibil'e.»]

29 Sùpyire nintorore mpyi maha u fwòhore, marii jùnyí kwòre, marii ηko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kilejaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u nyε amε la?»

30 Mu yabiliñi u maye shwò, maa ntige kworokworocige na.»

31 Kile sáragawwuubii jùñjufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii mpyi na u fare, marii ηko piy'á: «U à pii shwò, maa mpyi u nyε a já uye shwò mε.

32 Kile Nijncwònrəñi! Izirayeli Saanñi! Mu aha já a tige ηke cige na may'á, wuu sí n-dá mu na!» Mpii pi mpyi a kwòro u taan ke, pire mú mpyi na u fare.

Yesu kwùñi

(Macwo 27.45-56; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

33 Nyε canñke mpyi a nò jùñjò ninji i, ka numpini si mpâl'a jyè kini cyeyi puni i, mà tere pyi fo mà sà byanhara yàkonke na.

34 Lire tēni i, ka Yesu si jwo fànha na: «Eloyi, Eloyi, lama sabakatani?» Lire jwòhe ku nyε: «Mii Kilenji, mii Kilenji, jaha na mu à kàntugo wà mii á yε?»

35 Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile túnntunñiEli yiri na u pa uru tégε.»

36 Ka pire wà ninjin si fê a sà sìcogo fyinmε lùtanhage k'e, maa ku nórò kàbii na, mà yaha Yesu jwòge taan, u u ku ta a shwònrò. Maa jwo: «Yii u yaha wani, wuu a wíi kampyi Eli sí n-pa u úrige ηke cige na.»

37 Ka Yesu si núr'a sêe fànha na, ka u múnaani sí fworo u e.

38 Nyε ka Kilejaarebage táataa vànñke si jcwòñ ninke e, mà lwó nìnyinji na fo jwòh'i.

39 Nyε Jromu sòrolashiibii yyaha yyére shinñi u mpyi a yyére Yesu yyaha na ke, u à ta naha u kwùñkanni jya ke, ka u u jwo: «Nàkaana baa, ηge nàñi mpyi Kile Jyanji.»

† 15:34 Yesu na ηkwúli Arameni shεenre e. Tire shεenre e, Eloyi jwòhe ku nyε: «Mii Kilenji». Mpii pi jyε pi jyε na tire shεenre nùru mε, pire maha sòññi na Kile túnntunñi Eli Yesu jyε na yiri. Yahutuubii pii na sòññi na, ná Eli jyε a kwú mε, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwò (2 Saanbii 2.1-12).

⁴⁰ Cyee kurunɔ mpyi a yyére laage e, marii wíi. Mariyama u mpyi na yíri Magidala kánhe e ke, ná Mariyama, u nyε Yakuba bilere ná Zhoze nunji ke, ná Salome mpyi pi e.

⁴¹ Pire cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà u yaha Galile kùluni i marii u tère. Cyee nijyahamii mú mpyi wani, pi mpyi a taha u fye e mà kàre Zheruzalemu kánhe e.

Yesu ntòji kani

(Macwo 27.57-61; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

⁴² Nyε yàkɔŋke mpyi a nɔ a kwɔ, ka pi i wá na canŋɔŋke bégele, lire ɲwɔhe ku nyε: kuru canŋa nùmpañña mpyi canŋɔŋke.

⁴³ Arimati kánhe shinŋi Yusufu, uru na mpyi yukyaala kurunŋke sée shinŋi wà. U cyεge mpyi a taha Kile Saanre tēepani na. Ka uru si ɲunɔ waha maa ŋkàre Pilati yyére si Yesu buwuŋi ɲáare u á.

⁴⁴ Pilati à Yesu kwùŋi lógo ke, l'á u paa, ka u u sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi yyer'a pa yíbe kampyi u tēekwuun'á mɔ.

⁴⁵ Tèni i sòrolashiibii yyaha yyére shinŋ'á Pilati pyi na Yesu à kwù ke, ka u u kuni kan Yusufu á na u sà u tìrige kworokworocige na.

⁴⁶ Ka Yusufu si vāanvyinge shwɔ, maa Yesu buwuŋi tìrige kworokworocige na, mà le k'e, mà sà ntò fannŋe e. Kuru fannŋe mpyi a tũgo kafaaga na. Ka u u kafaabwɔhɔ kùunŋkul'á pa ntò fannŋe ɲwɔge na.

⁴⁷ Magidala Mariyama ná Zhoze nunji Mariyama mpyi na Yesu buwuŋi tasinnage wíi.

16

Yesu à ɲè a fworò kwùŋi i

(Macwo 28.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

¹ Nyε canŋɔŋk'á tòro ke, Magidala Mariyama ná Yakuba nunji Mariyama ná Salome, ka pire mú taanre si ŋkàr'a sà sinme nùguntanga wumɔ shwɔ si ntēge Yesu buwuŋi tiri.

² L'á pyi cibilaage canŋcyiige* nyèsɔɔge na. Tèni i pi à nɔ kafaage fannŋe na ke, canŋa ɲyiini mpyi na fwore.

³ Pi ninŋkaribii mpyi na ŋko piy'á: «Jofoo u sí n-pa kafaabwɔhe kùunŋkuu n-láha wuu á fannŋe ɲwɔge na ye?»

⁴ Pi à ta naha pi ɲyiigii yírige ke, ka pi i kafaabwɔhe ta k'á kùunŋkul'a lwɔ fannŋe ɲwɔge na. ⁵ Pi à nɔ wani ke, maa jyè fannŋe e, mà nàñjiiwe ɲya u à vāanvyinge le, mà tēɛn kànŋŋe na, ka cyeebii si fyá sèl'e.

⁶ Ka nàñjiiŋi si pi pyi: «Yii áha vyá me. Nazareti Yesu pi à kwòro cige na ke, uru yii na ɲcaa la? U à ɲè a fworò kwùŋi i, u nyε naha me. Yii u buwuŋi tasinnage wíi.

⁷ Yii sà yi jwo Pyeri ná cyelempyiibii sanmpil'á “U à kàr'a sà yii sige Galile kùluni i. Yii sí sà u ɲya wani, bà u à fyànha a yi jwo a yaha me.”»

⁸ Nyε ka cyeebii si fè a fworò fannŋe e. Pi puni mpyi a fyá fo na ɲcyèenni. Li funmpɛnr'á pi pyi pi nyε a ɲen'a yaaga jwo sùpya á me.

Mpiimu na Yesu à uye cyêe ke

(Macwo 28.9-10, 16-20; Luka 24.13-49; Yuhana 20.11-23; Kapyiŋkii 1.6-8)

[

* 16:2 Yahutibil'á cibilaage canŋcyiige ku nyε kárinji.

⁹ Yesu à jè a fworò kwùni i cibilaage canjicyiige jye sòoge na ke, Magidala Mariyama na u à fyánha a uye cyêe, nge e Yesu à jínabii baashuunninji kàr'a yige ke.

¹⁰ Ka uru ceenji si nkàr'a sà yi jwo Yesu fyènwòhòshiinbil'á. Pi mpyi a tèn jyetanhare e, marii myahigii súu.

¹¹ Nka tèn i pi a lógo na Yesu à jè a fworò kwùni i, na u wá jyii na, na Mariyama à u nya ke, pi jye a sàa dá mɛ.

¹² Lire kántugo Yesu à uye kèenji'a cyêe u fyènwòhòshiinbii pìi shuunni na mà pi yaha pi i nkèege sige e.

¹³ Ka pire si núr'a pa yi jwo pi sanmpil'á, nka pire mú saha jye a dá mɛ.

¹⁴ Kásanrage na, Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii ke ná niñkinji na mà pi yaha pi i lyí. U à pi faha pi dánabaare na, naha na ye mpìi pi à u nya u à jè a fworò kwùni i, maa mpyi jyii na ke, u cyelempyiibii jye a jèn'a dá pire jwumpe na mɛ.

¹⁵ Puru jwòhò na, ka Yesu si pi pyi: «Yii a sì dijyeni jùnyi puni na, yii s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyire pun'á.

¹⁶ Ngemu ká dá pu na, maa batize ke, urufoo sí nùmpañja ta, nka shin maha shin u à pu lógo, maa mpyi u jye a dá pu na mɛ, Kile sí urufoo tùn.

¹⁷ Mpìi pi à dá mii na ke, pire sí raa kakyanhala karigii jcyiimu pyi ke, cyire cyi jye: pi sí raa jínabii kòre, pi sí raa yu shɛenre tabe'e,

¹⁸ pi sí raa wwòobii cwòre, nka pi sí raa yaage pyi pi na mɛ. Pi mée ká bàha bya, ku si n-jà kapii pyi pi na mɛ. Pi sí raa cyeyi tare yampii na, s'a Kile jáare pi na pi raa jcuunji.»

*Yesu à kò a dùgo niñyini na
(Luka 24.50-53; Kapyiinkii 1.9-11)*

¹⁹ Kafoonji Yesu à puru jwumpe puni jwo a kwò ke, ka Kile si u kò a dùrgo niñyini na, ka u u sà ntèn Kile kàniñe cyege na.

²⁰ Jye ka u cyelempyiibii si nkàr'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu cyeyi puni i. Kafoonji mpyi maha pi tère báaranji puni i, kakyanhala karigii pi mpyi maha mpyi Yesu mɛge na ke, cyire mpyi maha fànha kaan pi jwump'á, mà li cyêe na sèe wi.]

Luka Jwumpe Nintanmpe Jwuṅkanni Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeṅi funṅo jwumpe e ke

Luka na mpyi wempyi, Yahutu bà u mpyi u wi me. Mpii pi jye pi jye Yahutuu me, Luka la mpyi si Kile Jyanji Yesu kyaa jwo pir'á. Lire kurugo mpii pi à Yesu jya maa lógo u jwo na ke, u à file pire na maa Yesu karigii yyaha cya pir'á.

Yesu à si fòṅṅfee pyeṅge. Mpànahabii pi à sù mpànahabii ke, pir'á u zin'à fyánha a jwo. Kile jye a sùpya pwoṅṅ sùpya na me, u à jwo na shin maha shin u à uye cè kapimpyiṅe maa jye Yesu na ke, urufoo sí nùmpañja ta. Fòṅṅfeebii ná yampii ná nàṅkopyire ná lenkwucyeebii ná círimpii ná zàmpeebii ná supyishinji sannji u mpyi u jye laage e pil'á me, pire puni kyaa mpyi a táan Yesu á. Tèni i Yesu à kwòro cige na ke, mpii pi à u kwòro ke, u à Kile jáare na u yáfa pire na.

Yesu à jè a fworò kwùṅji i ke, u à uye cyèe u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi tèn Zheruzalemu kànhe e, pi i Kile Munaani sige, Kile mpyi a lire ndemu jwòmee lwó pi á ke. Yesu à puru jwo ke, maa dùg'a kàre nṅyinj na, pi jyii na.

Karigii cyi à pyi lire kántugo ke, Luka à cyire séme sémeṅi waber'e, uru mege na jye: «Yesu Tunntunmpii Kapyiṅkii Semēṅi».

Luka sémeṅi kasemēni

¹⁻³ Yyaha yyére shinji Tofili, karigii cyi à pyi naha wuu yyére ke, cyire cyii mii jye na sémeṅi si ntun mu á. Shùnyahara mú à cyii séme cyire karigil'e, mà tàanna ná sùpyire cyi jwuṅkanni i, mpiimu jyii na cyi pun'à pyi ke, ná pire pi à pa mpyi Jwumpe Nintanmpe jwufeebii ke. Lire e mii mú à li ta kacenne maa cyi yyaha cya fo cyi tasiige e maa cyi yal'a séme si ṅkan mu á,

⁴ bà mu si mpyi si li cè na karigii cyi à jwo mu á ke, na cyire na jye sèe me.

Kile mèlekēji wà à Yuhana Batizelipiyiṅi ziji kyaa jwo

⁵ Tèni i Eròdi mpyi Zhude kùluni saannji ke, Kile sàragawwuṅji wà na mpyi Abiya u sàragawwukuruṅke e, u mege mpyi Zakari. U cwonji mpyi Aron tùluge shin, u mege sí mpyi Elizabeti.

⁶ Pi mú shuunnji mpyi a tíi Kafoonji Kile yyahe taan, pi mpyi a u jwòmēeni cù karigii puni i, marii u tonji kurigii puni jaare.

⁷ Nka pyá mpyi pi á me, naha na ye Elizabeti mpyi cijiriṅe. U ná u poonji mú sí mpyi a lye a kwò.

⁸ Canṅka Zakari mpyi sàragawwubaaranji na Kile yyahe taan, jaaha na ye màhani mpyi a nò pi sàragawwukuruṅke na.

⁹ Mà tàanna ná sàragawwuubii làdaabil'e, pi mpyi maha ṅkyaanlwooni tég'a sàragawwuṅji wà cwòṅṅ, ur'a si jyè Kilejaarebage funṅke e maa wusunaji sùgo. Jye ka kuru canṅke wuṅji si mpa bê Zakari na.

¹⁰ Mà u yaha u u wusunaji sùuge, sùpyire puni mpyi ntàani na na Kile jáare.

¹¹ Ka Kafoonji Kile mèlekēji wà si mpál'a fworò Zakari na, maa yyére wusunaji tasogoge kàniṅe cyage na. ¹² Zakari à u jya ke, maa fyá sèl'e.

¹³ Ka mèlekēji si u pyi: «Ma hà vyá me Zakari, Kile à mu jarege lógo. Mu cwonji Elizabeti sí mu kan pùnambile na, maa li mege le Yuhana.

14 Uru pyàñi zini kani sí n-pyi mu á funntanga ná múguro kyaa. Li mú sí n-pyi shiñnyahara á funntanga kyaa,

15 ñaha na ye u sí n-pyi shinbwo Kafoonji Kile yyahe taan. U si raa sinmpe pa tufige byii me. Kile Munaani sí u ñi tèrigii puni i, ali mà u yaha zimbaa.

16 U sí Izirayeli shiinbii ñiñyahamii yyaha kèenñe Kafoonji pi Kilenji á.

17 U kapyiinñkii sí n-pyi Kile túnntunñiEli wogigii fiige. Bà Kile Munaani mpyi a fyànha a fànhe kan Eli á me, amuni li sí fànhe kan u, u u Kafoonji kuni bégele, u u tiibii ná pylibii shwòhñi yaa. Mpii pi à ñùñò kyán Kile na ke, u sí pire kèenñe n-pyi shintiilii, si supyishinji wà bégele ñjaha Kafoonji yyaha na.»

18 Ka Zakari si jwo mèlekèñ'á: «Di mii sí puru sèenji cè n-jwo ye? Ñaha kurugo ye mii ná na cwoñi shìñ'á tòro zi taan.»

19 Ka mèlekèñi si u pyi: «Mii u ñye Gabiriyeli. Mii u ñye Kile taan u túnnture laage e. U à mii tun mii u pa mpe jwumpe nintanmpe jwo mu á.

20 Mu ñye a ñen'a tèn mii ñwòmugure taan me, mà li ta nde mii à jwo mu á ke, li sí n-pyi li tèepyil'e. Lire kurugo mu sí n-pyi búbu, mà lwó nume na fo mà sà yaa ná li tèepyiini i.»

21 Lire tèn mpyi a sùpyire puni ta ti i Zakari sigili na ñkànre, ñaha na ye u mpyi a mò Kileñaarebage funñke e. U mōñi mpyi a pi puni paa.

22 U à ja a pa fwo ro ke, ka u u mpyi búbu, u ñye a ja a jwo ná pi e me, ka pi i ñcè na Kile à kani là cyèe na Kileñaarebage funñke e. Ka u u wá na yu ná cyeyi i.

23 Ñye Zakari sáragawwubaaranji canmpyaagil'á fúnñò ke, ka u u ñkàre pyenge.

24 Canmpyal'á tòro ke, ka u cwoñi Elizabeti si laa ta, maa ñwòhò yñye kanñkuro funñ'i. Maa jwo uye funñ'i:

25 «Kile à ñwò mii na ná nde e de! U à mii pyõtambaani silege láha mii na sùpyire ñyii na.»

Kile mèlekèñi wà à Yesu zini kyaa jwo

26 Ñye Elizabeti laani yinñke baani woge e, ka Kile si u mèlekèñi Gabiriyeli tun Galile kùluni kànhe kà na, ku mege ñye Nazareti.

27 Pùcwoñi wà u mpyi wani, u mege mpyi Mariyama. Saanji Dawuda tùluge shinji Yusufu tàcwo u mpyi u wi.

28 Ka mèlekèñi si jyè uru pùcwoñi yyéere, maa jwo: «Mii à mu shéere, Kafoonji Kile à ñwò mu na maa mpyi ná mu i.»

29 Ka puru jwumpe si Mariyama funñò wwòñò sèl'e, ka u u wá na uye yíbili uru fwùñi ñùñke na.

30 Ka mèlekèñi si yi jwo u á: «Ma hà vyá me Mariyama, Kile à ñwò mu na.

31 Mu sí laa ta, li sí n-si pùnambile, maa li mege le Yesu*.

32 U sí n-pyi shinbwo, u mege sí n-le Kilenji ñiñyi wunji Jyanji. Kafoonji Kile sí u tulyage Dawuda saanre fànhe kan u á.

33 U sí n-pyi Yakuba shiñji† ñùñò na fo tèekwombaa. U fànhe sì n-kwò me.»

34 Ka Mariyama si yi jwo mèlekèñ'á: «Di lire sí n-pyi n-jwo ye? Ñaha kurugo ye mii sàha ñkwò a nò cè me.»

35 Ka mèlekèñi si u pyi: «Kile Munaani sí n-pa n-tèn mu ñunji. Kilenji ñiñyi wunji u síñi sí n-pyi mbyilme fiige mu ñunji. Lire kurugo pyàñi mu sí n-si ke, uru sí n-pyi Kile wu, u mege sí n-le Kile Jyanji.

* 1:31 Yesu mege ñwòhe ku ñye: «Kafoonji Kile u ñye Shwofoonji.» † 1:33 Yakuba shiinbii pi maha mpyi Izirayeli shiinbii.

³⁶ Mu cìmpworocwoŋi Elizabeti, uru niŋjyenŋkwoŋi mú à laa ta, u sí pùnambile si. Sùpyire mpyi na uru ŋgemu sònŋi cijirinŋe ke, u laani yibaani woge ku ɲye ŋke.

³⁷ Sèenji na, kyaa ɲye na Kile jìni me.»

³⁸ Ka Mariyama si yi jwo u á: «Kafoonji bilicwo u ɲye mii, Kile u li pyi mii á bà mu à yi jwo me.» Ka mèlekenji si yíri u taan maa ŋkàre.

Mariyama à sà fwordo u cìmpworocwoŋi Elizabeti na

³⁹ Cyire canmpyaagil'e, ka Mariyama si yír'a fyâl'a kàre ɲaɲyi kùluni i, Zhude kàhe kà na.

⁴⁰ Maa jyè Zakari pyenge e, maa Elizabeti shéere.

⁴¹ Tèni i Elizabeti à Mariyama fwùŋi lógo ke, ka u pyàŋi si ɲyàha u funŋke e. Ka Kile Munaani si Elizabeti jí,

⁴² ka u u jwo fàha na Mariyama á: «Kile à jwó le mu á mà tòro cyeebii puni taan! Pyàŋi mu sí n-si ke, Kile sí jwó le ur'á mú!

⁴³ Jo u ɲye mii, fo mii Kafoonji nuŋi yabilinji u pa mii yyéere ye?

⁴⁴ Naha kurugo ye mii sí yi jwo mu á, tèni i mii á mu fwùŋi lógo ke, funntang'á mii pyàŋi pyi u à ɲyàha mii funŋke e.

⁴⁵ Mu wuun'á ɲwɔ, ɲaha na ye kani ɲwɔmɛeni Kafoonji Kile à lwó mu á ke, mu à ɲen'a dá lire na.»

Mariyama à Kile kèe

⁴⁶ ɲye ka Mariyama si jwo:

«Mii à Kafoonji Kile kèe ná na zòmbilini puni i,

⁴⁷ mii funŋke naha a táan sèl'e mii Shwofoonji Kile kurugo.

⁴⁸ Naha na ye mii u ɲye u bilicwoŋi ke, u à ɲen'a ɲwɔ mii na, maa kacɛnne pyi mii na, mii ná na cyɛempe puni i.

Mà lwó nume na, tiiŋi nimpanji sùpyire puni sí n-pa raa ŋko na mii wuun'á ɲwɔ.

⁴⁹ Naha kurugo ye Kile Sinji Punifol'á kabwòhii pyi mii á, u meg'á táan.

⁵⁰ Mpii pi maha fyáge u na ke, u maha pire ɲùnaara taa tèrigii puni i, maa kacɛnŋkii pyi pi á.

⁵¹ U maha kakyanhala karigii pyi ná u cyɛge fàha ɲyahaga woge e.

Mpii pi ɲye ná yàmpeente funŋke e ke, u maha pire tɪn a caala.

⁵² U maha fàhafeebii tìrig'a lwó pi fàhe ɲuŋ'i, mpii pi à piye tìrige ke, u maha pire dùrugo.

⁵³ U maha yacɛnɲyi kaan kategefeebil'á fo maha pi funɲyi ɲíŋe. U maha náfuufeebii cyɛngaya wuubii yare pi i ɲkèege.

⁵⁴⁻⁵⁵ ɲwɔmɛeni u mpyi a lwó wuu tulyey'á ke, u à lire fùŋŋo. U à pa u báarayiibii Izirayeli shiinbii tège

U maha kacɛnŋkii pyi Ibirayima ná u tɪlug'á tèrigii puni i.»

⁵⁶ ɲye ka Mariyama si ɲkwôro Elizabeti yyéere fo mà nɔ yiɲye taanre fiige na, lire kántugo maa núr'a kàre u kàhe na.

Yuhana Batizelipyiŋi zìŋi kani

57 Nyɛ Elizabeti tètigen'à pa nɔ ke, ka u u si pùnambile.

58 Tèni i Elizabeti tɛɛɛɛɛɛbii ná u cìnmpyiibil'à lógo na Kafoonji Kile na wá à kacennɛ nimbwoo pyi u na ke, ka li i mpyi u ná pi á funntanga nimbwɔhɔ.

59 Pyàñi zinj canmpyibaatanrewuuni na, ka pi i njkàre u takwonge e. Pi la mpyi si u tunji Zakari mege le u na,

60 ka pyàñi nunji si jwo: «Ɔnhɔ, u mege sí n-le Yuhana.»

61 Ka pi i u pyi: «Ɔka kuru mege fiige nyɛ mu sùpya na mà dɛ!»

62 Ka pi i Zakari búbu wunji kà, maa u yíbe pyàñi mege na.

63 Ka u u pi pyi pi kwɔɔgo lwɔ a kan ur'á. Pi à pa ná k'e ke, ka u u yi sémɛ ku na: «Pyàñi mege sí n-le Yuhana» ka li i pi puni pàa.

64 Nyɛ lire tèenuuni i, ka Zakari njini si sànhà, ka u jwɔge si múgo, ka u u wá na yu marii Kile père.

65 Ka cyire karigii si u tɛɛɛɛɛɛbii ná u kwùumpe shiinbii kàkyanhala, fo mà sà nɔ Zhude najyi cyeyi kànyi puni na. Pi puni mpyi na cyire karigii shɛɛnre yu pi bàrajwɔyi i.

66 Ka lire kani lógofeebii puni si li yaha piye funɛ'i, marii sònnji li na. Pi shin maha shin mpyi na uye yíbili: «Ɔge pyàñi sí n-pyi jaha shi bɛ?» Sèenji na, Kafoonji Kile cyɛge mpyi ná u e.

Zakari à Yesu mpañi kyaa jwo

67 Nyɛ ka Kile Munaani si pyàñi tunji Zakari jɛ, maa u pyi u à mpe jwumpe jwo:

68-69 «Wuu Kafoonji Kile kèe,
Izirayɛli shiinbii u Kilenji,
jaha na yɛ u à Shwofoo nijɛɛɛɛɛ yige
u báarapyinj Dawuda tùluge e mà kan wuu á.
U à pa si mpa u shiinbii tɛge
si pi jùɛɛ wwu bilere e.

70 Uru shɛɛnre Kile tùnntunmpii mpyi a jwo fo tèemɔni i

71 na u sí wuu yige wuu zàmpeɛnbii cye e,
wuu kyal'à pɛn mpiimu á ke, si wuu shwɔ pire na.

72 Lire cye kurugo, u à kacennɛ pyi wuu tulyeyi na.

Nde u mpyi a jwo u tunmbyaare tooy'e ke, u à lire pyi.

73-74 U mpyi a jwɔmɛɛni ndemu lwɔ wuu tulyage Ibirayima á,
na u sí wuu yige wuu zàmpeɛnbii cye e,
bà wuu si mpyi s'a uru père fyagara baa mɛ,
u à lire pyi.

75 Kile à lire pyi bà wuu si mpyi s'a katiigii pyi u yyahe taan,
si ntaha uru kanni fye e wuu shinj puni i mɛ.»

76 Lire kàntugo ka Zakari si jwo u pyàñ'á:

«Mii pyàñi, pi sí n-pa raa mu pyi Kilenji nìnyj wunji tùnntunji,
jaha na yɛ mu sí n-pa jaara Kafoonji yyaha na, si u kuni yaa.

77 Mu sí yi yyaha jwo Kile wuubil'á na
u sí pi kapegigii yàfa pi na, si pi shwɔ.

78 Wuu Kilenji jùjaare ná u kacɛɛɛɛkii kurugo,
u à bèɛnmpe yige wuu á mà yíri nìnyinj na, mu à jwo canja nyiini niv-
worovɔnni.

79 Mpii pi mpyi a tèɛn kwùɛni numpini i ke, u à bèɛnmpe yige pir'á.
U à yyeɛɛɛɛɛ kuni le wuu taan.»

⁸⁰ Nye uru pyàñi mpyi na lyεge, Kile Munaani sí i fàñhe kaan u á. Ka u u ñkwôro sige funñke e fo mà sà nò u tèecyeeni na Izirayeli shiinbii na.

2

Yesu ziji kani

(Macwo 1.18-25)

¹ Nye tèni là à pa nò, ka saanbwòhe Ogusiti si túnnturo tun na sùpyire puni meyi yi séme.

² Lire l'à pyi mēsemeni niñcyiini, l'à pyi mà Kirinisi ta Siri kɪni jùñò na.

³ Sùpyire puni mpyi na sì na pi meyi sémeni pi tukanyi na.

⁴ Ka Yusufu si yiri Nazareti kànhe e Galile kùluni i mà kàre saanñi Dawuda kànhe na, Betilēhemu i, Zhude kùluni i, jaha na ye Yusufu mpyi Dawuda tùluge sùpya.

⁵ U ná u tàcwoñi Mariyama mpyi a kàre wani meyi zèmenji kurugo. Mariyama laa wuñi u mpyi.

⁶ Mà pi yaha Betilēhemu i, ka Mariyama laani tèesini si nò.

⁷ Ka u u u jyanji niñcyiini si, maa u le vāanñyi i mà sínñiñe yatòore yabyage funñ'i, jaha na ye pi mpyi a tatirige ta nāmpwuunbii tashwóngē e mē.

Kile mèlēkenji wà à Yesu ziji kyaa jwo mpànahabii pìl'á

⁸ Nye mpànahabii pii na mpyi puru kwùumpe e. Pi mpyi maha shwùun jyiì na sige e, marii pi mpàabii sañcwōññi sigili.

⁹ Ka Kafoonji Kile mèlēkenji wà si uye cyée pi na, ka Kafoonji Kile sinampe bèenmpē si mīni kuru cyage e mà pi kwùulo, ka pi i fyá sēe sèl'e.

¹⁰ Ka mèlēkenji si yi jwo pi á: «Yii àha vyá mē, mii sí múguro kyaa nimbwoo jwo yii á, lire sí n-pyi yii shiñi puni wuu.

¹¹ Niñjaa numpilage yabilinji i, Shwofol'à si yii á Dawuda kànhe na. Uru u jye Kile Niñcwōññi ná Kafoonji.

¹² Amē yii sí li cè, yii sí pìmpinñyega ta pi à le a sínñiñe vāanñyi i yatòore yabyage k'e.»

¹³ Lire tèni i, ka mèlēkekurujò nimbwòhò si mpâl'a pa bínni uru mèlēkenji taan, marii Kile pēre na:

¹⁴ «Pèente ti taha Kile na niñyiñi na.

Mpii kyaa l'à táan Kile á ke, yyeññke ku pyi niñke na pire shwòhòl'e.»

¹⁵ Tèni i mèlēkēbil'à yiri mpànahabii taan mà dùgo niñyiñi na ke, ka mpànahabii si yi jwo piy'á: «Yii a wá, wuu u shà Betilēhemu i, Kafoonji Kile à wuu pyi wuu à kani ndemu cè ke, wuu u sà lire wíi.»

¹⁶ Ka pi i fyál'a kàr'a sà Mariyama ná Yusufu ta wani, maa pìmpinñyega nizzinnage nya yatòore lùbyakwòoge funñ'i.

¹⁷ Pi à pìmpinñyega nya ke, jwumpē Kile mèlēkenji mpyi a jwo pi á ku kyaa na ke, ka pi i puru puni jwo,

¹⁸ ka li i mpyi kakyanhala pu lógofeebii pun'á.

¹⁹ Nka Mariyama wi ke, ur'à cyire karigiì yaha u yákiliñi na, marii sōññi cyi na.

²⁰ Lire kàntugo ka mpànahabii sí núr'a kàre pi tayirige e, pi mpyi na Kile pēre marii u kēre pi karigiì nindogogii ná niñyagii kurugo. Cyire karigil'à pyi bà Kile mèlēkenji mpyi a cyi jwo mē.

Pi à kàre ná Yesu pìmpinñyē wuñi i Kileñaarebage e

²¹ Pyàñi canzege canmpyibaatanrewuuni na, ka pi i u kwòñ, maa u mege le Yesu. Kile mèlèkèñi mpyi a kuru mege le pyàñi na mà jwo u nunji u u laani ta ke.

²² Nyè mà tàanna ná MusaSaliyañi i, sìveente canmpyaagil'á kwò ke, ka Yusufu ná Mariyama si ñkàre Zheruzalèmu kànhe e ná pyàñi i mà sà ñkan Kafoonji Kile á,

²³ bà l'à sémè Kafoonji Kile Saliyañi i na: «Pùnampyire ñjncyiire puni sí n-pyi Kafoonji Kile woro* .»

²⁴ Sárage kyaa Kafoonji Kile mpyi a jwo Saliyañi i mà yyaha tí ná sìvoonji tufeempe kani i ke, pi à kuru wwù mú. Kuru sárage ku mpyi: «Sanmpanra shuunni, lire nyè me sanmpanmpwòñjaara shuunni†.»

²⁵ Nàñi wà na mpyi wani Zheruzalèmu i, u mege mpyi Simiyòn. U mpyi a tí maa fyáge Kile na. U mpyi na Izirayeli shiinbii Tègefoonji mpanji sigili. Kile Munaani mpyi ná u e.

²⁶ L'à li cyèe u na na u sì n-kwù ná u nyè a Kafoonji Kile ñjncwòñròñi nya mè.

²⁷ Nyè tènì i Yesu sìfeebil'á sà nò ná u e Kileñaarebage e Kile Saliyañi karigii mèe na ke, ka Kile Munaani si Simiyòn yyaha cù a lèñe Kileñaarebage e.

²⁸ Ka u u pìnpìñnyège cù u cyeyi i, maa Kile kèe na:

²⁹ «Kafoonji Kile, mii u nyè mu báarapyinji ke, nume mu sí n-jà mii yaha mii u kwù yyeñiñke e,

nde mu à jwo ke, mu à lire pyi a kwò,

³⁰ ñaha na ye Shwofoonji mu à tun ke, mii ñyiin'á uru ñya ñijjaa.

³¹ Ñge mu à kan ñjnyèñi sùpyire shinji puni kurugo ke,

³² u sí n-pyi bèenme mpemu pu sí mu cyèe supyishinji puni na ke, Izirayeli shiinbii pi nyè mu wuubii ke, si pire mege pyi ku táan.»

³³ Puru jwumpe Simiyòn mpyi a jwo Yesu kyaa na ke, puru mpyi a Yesu sìfeebii kàkyanhala.

³⁴ Ka Simiyòn si jwò le pi á, maa yi jwo Yesu nunji Mariyama á: «Ñge pyàñi kapani li nyè Izirayeli shiinbil'á, mà shinñyahara cyán si shinñyahara yírige. U sí n-pyi kacyele, ñka pii sí n-cyé li na.

³⁵ Lire pyinñkanni na, supyinyahara funzòñjòre sí n-yige cyíññi na. Mu wi ke Mariyama, kani là sí n-pa mu súgo ma zòñi na, mu à jwo kàshikwòññwò l'à mu sú u na.»

³⁶⁻³⁷ Cìñjyèñi wà na mpyi wani, u mpyi a yyee beecyèere ná sicyèere (84) kwò, uru na mpyi Kile túnntunñò, u mege mpyi Ana. U tunji mege mpyi Fanuweli. Asheri túluge sùpya u mpyi u wi. Uru ceenji mpyi a yyee baashuunni pyi nàmbage e, ka u poonji si ñkwù. Ka u u ñkwòro nò baa. Pìlaga bàra canña na, u mpyi maha mpyi súnleni ná Kileñarege na Kileñaarebage e.

³⁸ Uru cìñjyèñi mú à sà Yesu sìfeebii ta wani, maa Kile kèe, mpii pi mpyi na Zheruzalèmu kànhe shiinbii ñùñgwuure sigili ke, maa Yesu kyaa jwo pir'á.

³⁹ Nyè Yusufu ná Mariyama à Kafoonji Kile Saliyañi kurigii puni ñaara a kwò ke, maa nùr'a kàre Nazareti i, pi kànhe na, Galile kùluni i.

⁴⁰ Pyàñi mpyi na lyège ná fànhe e, u yákiñji mpyi a pèe sèl'e. Kile mpyi a jwò u na maa mpyi ná u e.

Yesu ná u sìfeebil'á kàre bilereñkwoñi kataanni na

* 2:23 Ëkizodi 13.2, 12 † 2:24 Levitiki 12.8

⁴¹⁻⁴² Yyee maha yyee, Yesu sifeebii mpyi maha ñkàre ná u e Zheruzalemu kànhe e bilereñkwoñi kataann'á mà tàanna ná Yahutuubii làdanji i. Nyé yyeeni kataann'á pi à kàre mà Yesu shìñji yaha yyee ke ná shuunni na ke,

⁴³ lire kataann'á pa ñkwò, ka pi i nùru na ñkèege ke, ka Yesu si ntèen Zheruzalemu i u sifeebii pàama.

⁴⁴ Pi mpyi na sòñji na Yesu ná pire shèrfeebii pi sí n-ta pi i ma sìncyan. Pi à ñaara a canjke kwò, pi nyé a u ñya me, ka pi i wá na u caa pi cìmpyiibii ná pi shincempii shwòhòl'e.

⁴⁵ Pi à u cya a kànha pire shwòhòl'e ke, maa nùru na u caa na ñkèege Zheruzalemu i.

⁴⁶ Canmpyaa taanre tatoroge e, ka pi i sà u ta u à tèen Kileñaarebage e Kile Saliyañi cyelentiibii shwòhòl'e, marii pi jwumpe nùru, marii pi yíbili.

⁴⁷ Mpii pi mpyi na u jwumpe nùru ke, u yákilifente ná u ñwòshwòore mpyi a pire puni kàkyanhala.

⁴⁸ Tèni i u sifeebil'á u ñya ke, ka li i mpâa pi e, ka u nuñji si u pyi: «Yesu, ñaha mu à pyi ná wuu e ame ye? Mii ná mu tuñji funmpen wuubii mpyi na mu caa.»

⁴⁹ Ka u u pi pyi: «Ñaha na yii nyé na mii caa ye? Yii nyé a cè na mii à yaa mii u a na Tuñji karigii cwòonre mà?»

⁵⁰ Ñka u sifeebii mpyi a puru jwumpe ñwòhe cè me.

⁵¹ Nyé ka Yesu si nùr'a kàre ná u sifeebil'e Nazareti kànhe e. U mpyi a pi ñwòmèeni cù. Ka u nuñji si cyire karigii puni yaha uye funñ'i, marii sòñji cyi na.

⁵² Yesu mpyi na lyége, là sí i bàrali u yákilifente na. U kyaa mpyi a táan Kile á, maa ntáan sùpyir'á mú.

3

Yuhana Batizelipiyi na kuni bégeli Yesu yyaha na (Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Yuhana 1.19-28)

¹ Mà saanbwòhe Tiberi yaha u saanre yyee ke ná kanjuro wuuni na, lir'á Põne Pilati ta Zhude kùluni ñùñò na, Eròdi sí nyé Galile wuuni ñùñò na, u yyahafoonji Filipi sí nyé Iture ná Tirasoniti kùligii ñùñò na, Lizaniyasi sí nyé Abileni kùluni ñùñò na,

² Ana* ná Kayifu mú sí nyé sáragawwuubii ñùñufente na, lire yyeeni mà Zakari jyanji Yuhana yaha síwage e, Kile à u tun u sà a uru jwumpe yu.

³ Ka u u ñkàre Zhuruden banji ñwòge kùluni puni i, mà sà a ñaare na puru jwumpe yu sùpyir'á. U mpyi na yi yu pi á: «Yii yii toronkanni kèenñe, yii batize, bà Kile si mpyi si yii kapegii yàfa yii na me.»

⁴ Nde Yuhana mpyi na mpyi amuni ke, lire na mpyi a séme tèecyiini Kile tũmtunñi Ezayi sémeñi i na:

«Sùpya mejwuu sí n-pa raa fwore síwage e fànha na

“Yii kuni yaa Kafoonji mée na,

yii kumpyere nintiire yaa u á,

⁵ yii i kacyei puni ñi a tàanna,

yii i ñanyì ná mpògigii puni cèeg'a tàanna,

kurigii cyi à nahana ke, yii i cyire yal'a tíi,

kurigii cyi à ñáhara ke, yii i cyire yal'a ñwò.

⁶ Lire ká mpyi, sùpyire puni sí li ñya na Kile u nyé Shwofoonji†.»

* 3:2 Ñge Ananji na mpyi nò. † 3:6 Ezayi 40.3-5

7 Nye ka shinnyahara si wá na ma Yuhana yyére si mpa batize, ka u u pi pyi: «Yii màcwòn fiige sùpyiibii, joofo u à yii pyi na batizeliŋi kanni sí n-jà yii shwò Kile lùyirini nimpani na ye?»

8 Yii a katigiŋi pyi, lire sí li cyéé na yii zòompil'á kéenŋe. Yii àha zii raa sòŋŋi kanna na yii tulyage ku nye Ibirayima mà de! Naha na ye mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kéenŋe n-pyi Ibirayima nampyire‡.

9 Yii li cè na kaciŋ'á cé'l'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku nye, ku nye na yasere niŋcenne pyi me, kuru sí n-kwòn n-wà nage e.»

10 Nye ka sùpyire si Yuhana yíbe: «Lire tènì i ke, naha wuu à yaa wuu pyi be?»

11 Ka u u pi pyi: «Vàanntinnye shuunni nye ngemu á ke, urufol'á yaa u kà kan kà baafoon'á. Ngemu u nye ná yalyire e ke, urufol'á yaa u tà kan kategefoon'á mú.»

12 Nye múnalwòore shwofeebii pi mpyi a pa mpa batize ke, ka pire mú si Yuhana yíbe: «Cyelentuŋi, naha wuu à yaa wuu pyi be?»

13 Ka u u pi pyi: «Múnalwòore nwòge pi à pyi yii a shuu sùpyir'á ke, yii àha wyére shwò wà na si ntòro kuru nwòge taan me.»

14 Ka sòrolashiibii pii mú si u yíbe: «Wuu de? Naha wuu à yaa wuu pyi ye?» Ka u u pi pyi: «Yii àha sùpyaŋi wà tufiige wyére cyán zhwò u na me, yii àha vini ntaha wà na mú me. Nka yii sàraŋi u yii funyi niŋe.»

15 Nye sùpyire puni sòŋŋore mpyi a taha Kile Niŋcwònŋeŋi nimpaŋi kani na, uru ngemu u sí n-pa pi shwò ke. Lire e pi mpyi na ŋko piye funŋ'i: «Tá Yuhana bà u à yaa u ta u wi me?»

16 Mà pi yaha ná tire sòŋŋore e piye funŋ'i, ka Yuhana si pi pyi: «Mii wi ke, mii na yii batizeli lwòhe e kanna. Nka wà sí n-pa mii kàntugo, uru tayyéreg'á fàŋha tò mii woge na. Ali mà u tanhaŋyi meere sàŋha, mii niŋk'á cyéere lire mpyiŋi i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e.

17 U ntanhe nye u cye e, u u sùmaŋi nimbwònŋi fwu. U sí sùmapyaŋi le u bwùunni i, si sùmwòŋeke sùgo nafugombaage e.»

18 Nye Yuhana à yeŋe niŋyahaya kan sùpyir'á sahaŋki Yesu kyaa na.

19 Saanŋi Eròdi mpyi a u sŋeŋeŋi cwoŋi Eròdiyadi kwòn a lwó. Mà bàra lire na, u mpyi a kapyimbaagii niŋyimu pyi sahaŋki ke, ka Yuhana si u cège cyire puni na.

20 Lire nye a jà a bê Eròdi á me, ka u u kapiini là bàra là na, maa Yuhana cú a le kàsŋi i.

*Yuhana à Kile Jyaŋi Yesu batize
(Macwo 3.13-17; Marika 1.9-11)*

21 Nye mà Yuhana Batizeliŋi yaha u sàha ŋkwò a le kàsŋi i me, canŋka sùpyire puni mpyi na ma u yyére marii batizeli, ka Yesu mú si mpa batize, maa Kile jáare. Mà u yaha kuru jarege na, ka niŋyiŋi si múgo.

22 Ka Kile Munaani si liye pyi mpánmpòŋgo fiige mà tíg'a téen Yesu na, ka meŋwuu si fworo niŋyiŋi i na: «Mii Jyaŋi u nye mu, mu kan'á waha mii na sél'e. Mu kapyiŋkil'á táan mii á mú.»

*Yesu à fworo mpiimu i ke
(Macwo 1.1-17)*

23 Tènì i Yesu à báaraŋi sii ke, u shìŋi mpyi a yee beŋjaaga ná ke kwò. Sùpyire mpyi na sòŋŋi na Yusufu jya u nye u wí.

‡ 3:8 Yahutuubii mpyi na sòŋŋi na Kile sí pire shwò, mà lire niŋke pyi pir'á fworo Ibirayima e. Yuhana 8.33,37,39: yii yire cyeyi kála.

Yusufu yabilin' à fworò Aheli i.

²⁴ Aheli à fworò Matati i.

Matati à fworò Levi i.

Levi à fworò Mɛlɛki i.

Mɛlɛki à fworò Zhanayi i.

Zhanayi à fworò Yusufu i.

²⁵ Yusufu à fworò Maticya i.

Maticya à fworò Aməsi i.

Aməsi à fworò Nahumu i.

Nahumu à fworò Esili i.

Esili à fworò Nagayi i.

²⁶ Nagayi à fworò Maati i.

Maati à fworò Maticya i.

Maticya à fworò Sɛmɛ i.

Sɛmɛ à fworò Zhosɛki i.

Zhosɛki à fworò Zhoda i.

²⁷ Zhoda à fworò Zhwɔnani i.

Zhwɔnani à fworò Eɾɛsa i.

Eɾɛsa à fworò Zorobabeli i.

Zorobabeli à fworò Salatiyɛli i.

Salatiyɛli à fworò Nɛri i.

²⁸ Nɛri à fworò Mɛlɛki i.

Mɛlɛki à fworò Adi i.

Adi à fworò Kosamu i.

Kosamu à fworò Elimadan i.

Elimadan à fworò Eri i.

²⁹ Eri à fworò Zhosuwe e.

Zhosuwe à fworò Eliyɛzɛri i.

Eliyɛzɛri à fworò Zhorimu i.

Zhorimu à fworò Matati i.

Matati à fworò Levi i.

³⁰ Levi à fworò Simiyɔn i.

Simiyɔn à fworò Zhuda i.

Zhuda à fworò Yusufu i.

Yusufu à fworò Zhonamu i.

Zhonamu à fworò Eliyakimu i.

³¹ Eliyakimu à fworò Mɛlɛya i.

Mɛlɛya à fworò Mɛna i.

Mɛna à fworò Matata i.

Matata à fworò Natan i.

Natan à fworò Dawuda i.

³² Dawuda à fworò Zhese e.

Zhese à fworò Obɛdi i.

Obɛdi à fworò Bwazi i.

Bwazi à fworò Salamɔni i.

Salamɔni à fworò Naasun i.

³³ Naasun à fworò Aminadabu i.

Aminadabu à fworò Adimi i.

Adimi à fworò Arini i.

Arini à fworò Esirɔmu i.

Esirɔmu à fworò Pɛɾɛzi i.

Pɛɾɛzi à fworò Zhuda i.

³⁴ Zhuda à fworɔ Yakuba i.
 Yakuba à fworɔ Ishaka i.
 Ishaka à fworɔ Ibirayima i.
 Ibirayima à fworɔ Teraka i.
 Teraka à fworɔ Nakwɔri i.
³⁵ Nakwɔri à fworɔ Serugi i.
 Serugi à fworɔ Erewu i.
 Erewu à fworɔ Pɛɛgi i.
 Pɛɛgi à fworɔ Eɓeri i.
 Eɓeri à fworɔ Shelaki i.
³⁶ Shelaki à fworɔ Kayinamu i.
 Kayinamu à fworɔ Arifasadi i.
 Arifasadi à fworɔ Shɛmu i.
 Shɛmu à fworɔ Nuhu i.
 Nuhu à fworɔ Lemɛki i.
³⁷ Lemɛki à fworɔ Mɛtusala i.
 Mɛtusala à fworɔ Enɔki i.
 Enɔki à fworɔ Zherɛdi i.
 Zherɛdi à fworɔ Malalɛli i.
 Malalɛli à fworɔ Kena i.
³⁸ Kena à fworɔ Enɔsi i.
 Enɔsi à fworɔ Sɛti i.
 Sɛti à fworɔ Adama i.
 Adama à fworɔ Kile e.

4

Sitaanniŋi na ŋcaa si Yesu sɔn u kapii pyi

(Macwo 4.1-11; Marika 1.12-13)

¹ Nyɛ mà Yesu yaha u à ɲi Kile Munaani na, u à yiri Zhurudɛn banji ɲwɔge na mà kàre síwage e.

² U à canmpyaa beeshuunni pyi síwage e, u ɲyɛ a yafyin lyi mɛ, ka katege si u ta. Cyire canmpyaagii funŋke e, ka Sitaanniŋi si file u na maa ɲcaa si u sɔn ɲgà kapii na.

³ Nyɛ ka u u Yesu pyi: «Ná Kile Jyanji sí u ɲyɛ mu, yi jwo ɲke kafaag'á ku kɛɛɲɲ'a pyi bwúuru.»

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'á séme Kile Jwumpe Semɛɲi i “Yalyire kanni bà ti ɲyɛ na sùpyanji ɲwɔ caa mɛ*.”»

⁵ Lire kántugo ka Sitaanniŋi si dùgo ná u e ɲɲyiniŋi na, maa diɲyɛɲi kirigii puni cyêe u na yerege ɲɲkin,

⁶ maa u pyi: «Mii sí ɲyii kirigii puni ɲùɲufente ná cyi nàfuunji kan mu á, ɲaha na ye t'á kan mii á. Shinji u à táan mii á ke, ur'á mii sí ti kan.

⁷ Mu aha ɲɛn'a ɲɲkure sín maa mii pɛe, yire puni sí n-pyi mu wuyo.»

⁸ Ka Yesu si u pyi: «Y'á séme Kile Jwumpe Semɛɲi i:

“Ta ma ɲɲkure sínni ma Kafoonji Kile á, maa uru kanni pɛɛɛ†.”»

⁹ Lire kántugo ka Sitaanniŋi si ɲkàre ná Yesu i Zheruzalɛmu kàhe e, maa sà dùgo ná u e Kilejaarebage ɲɲcyage e, maa yi jwo u á: «Ná Kile Jyanji sí u ɲyɛ mu, kwɔn a cwo ɲɲke na,

¹⁰ ɲaha na ye y'á séme Kile Jwumpe Semɛɲi i:

“Kile sí u mɛɛkɛɛbii tun, pi a mu káanmucaa.

* 4:4 Duterɛnɔmu 8.3 † 4:8 Duterɛnɔmu 6.13

11 Pi sí mu cwòhò ná pi cyeyi i,
bà li si mpyi kafaaga kà ñkwò mu tóoge kà bànni mε‡.»

12 Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semεñi i “Ma hà raa ma Kafoonji Kile ñwò cwòre mεŠ.”»

13 Nye Sitaannñi à Yesu sòn a kànha shiñi puni u kapii pyi ke, maa yîri u taan maa u yaha na tēni labere sigili.

*Yesu kànhe shiinbil'à cyé u na
(Macwo 13.53-58; Marika 6.1-6)*

14 Lire kántugo ka Yesu si núr'a kàre Galile kùluni i. Kile Munaani fànhe mpyi u e sèl'e. Ka u mεge si fworò lire kùluni puni i.

15 U mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á Kile Jwumpe kàlambayi i, ka tire puni si wá na u metanga yiri.

16 Ka Yesu si ñkàr'a sà nò Nazareti i. Kuru kànhe na u à lyε. Cannòñke e, ka u u jyè Kile Jwumpe kàlambage e bà u mpyi maha ntée na li pyi mε, maa yîr'a yyére si Kile Jwumpe kála. 17 Ka pi i Kile tùnntunñi Ezayi sémeñi kan u á, ka u u u ñwò múgo maa cyage kà kála:

18 «Kafoonji Kile Munaani ñyε mii ñun'i.

U à mii cwòñrò na mii u pa Jwumpe Nintanmpe jwo fòñofeebil'á,
si kàsuyiibii ñjahañi kyaa jwo pi á,
si fyinmpii ñyigii mùgoñi kyaa jwo pi á,
mpii pi ñyε cwòñròmpe e ke, si pire yige pi kyéregfeebii cye e,

19 tēni i Kafoonji Kile sí ñwò sùpyire na si kacεnnε pyi ti na ke, si lire kyaa jwo*.»

20 Lire kántugo ka Yesu si Kile Jwumpe Semεñi ñwò tò maa u kan Kile Jwumpe kàlambage kacwòñròñ'á, maa ntēen. Ka sùpyire puni si ti ñyigii le u e.

21 Ka Yesu si yi jwo pi á: «Kile Jwumpe yii à lógo numε ke, pur'à fùññò yii ñyii na ññjaa.»

22 Pi puni mpyi na u metange yu. Jwumpe u à jwo ke, ka puru si mpyi kakyanhala pi pun'á. Ka pi i wá na yi yu piye shwòhòl'e: «Taha Yusufu ñyanji bà mε?»

23 Ka Yesu si pi pyi: «Mii à li cè na yii sí nde tãanlini jwo n-wà mii na “Wempyñi, maye cùññò ma yabilñi” si mii cēge na kakyanhala karigii yii à lógo na mii à pyi Kapεrenamu kànhe e ke, na ñaha na mii ñyε a cyire fiige pyi naha na tukanhe na mà yε?»

24 Maa núr'a jwo pi á: «Sēeñi na mii sí yi jwo yii á, Kile tùnntunñi wà tufiige maha le ñjire e u tukanhe e mε.

25 Nka sēeñi na mii sí yi jwo yii á, Kile tùnntunñi Eli tññi i, leñkwucyeebii mpyi a ñyaha Izirayeli kini i. Yyee taanre ná yñyε baani funñ'i zànhe ñyε a pa mε, ka katibwòhò si ñcwò kini puni na.

26 Nka Kile ñyε a Eli tun Izirayeli leñkwucwòñi wà yyére mε, fo kini labere wu, uru mpyi Sarepita kànhe na, Sidon kùluni i.

27 Mà bàra lire na, Kile tùnntunñi Elize tññi i, tògofee ññyahamii na mpyi Izirayeli i, ñka pi wà ñyε a pa Elize yyére si ticuumpe ta mε, fo kini labere wu, u mεge mpyi Nama, Siri kini shin u mpyi u wi.»

28 Mpii puni pi mpyi Kile Jwumpe kàlambage e ke, tēni i pir'à puru jwumpe lógo ke, ka pi lùgigii si yîri sèl'e.

²⁹ Ka pi i yîri, maa Yesu kâr'a yige kânhe e. Pi kânhe mpyi a cyán ñaŋke kà ñaŋ'i, ka pi i ñkàre ná u e ñaŋke ñuñcyage e, si u ñòòñò ñcyán ñaŋke kacycage e.

³⁰ Ka Yesu si pi paha a fworò.

Yesu à jínanji wà kâr'a yige nàñi w'e
(Marika 1.21-28)

³¹ Ka Yesu si ñkàre Galile kùluni kânhe kà na, kuru mēge ñye Kapereñamu, maa wá na sùpyire kâlali canñonke e.

³² Ka u kàlanji si sùpyire kàkyanhala, ñaha na ye u mpyi na pi kâlali ná Kile sífente e.

³³ Lire tēni i, jínacyanji wà mpyi wani Kile Jwumpe kàlambage e, ka uru si jwo fànha na:

³⁴ «Ei! Nazarēti kânhe shinji Yesu, ñaha shi ku ñye wuu ná mu shwòhòl'e ye? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cè, ñge u à fworò Kile e ke, uru u ñye mu!»

³⁵ Ka Yesu si fànha cyán jínanji na: «Ma ñwòge tò! Maa fworò ñge nàñi i!» Ka jínanji si nàñi cyán sùpyire shwòhòl'e, maa fworò u e. U ñye a kapii pyi u na mē.

³⁶ Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'á: «Mpe ñye jwumò ðe! U maha fànha cyán jínabii na ná u sífente e, pi a si wá na fwore pifeebil'e.»

³⁷ Ka Yesu mēge si fworò lire kùluni puni i.

Yesu à Pyeri nafeycwonji cùññ
(Macwo 8.14-17; Marika 1.29-34)

³⁸ Ka Yesu si fworò Kile Jwumpe kàlambage e, mà kàre Simò pyenge. U à sà Simò nafeycwonji ta u à sínni cifwuro cye e. Ka pi i li cya Yesu á, u pa ñwò u na.

³⁹ Ka Yesu si file u na, maa fànha cyán cifwure na, ka ti i láha u na. Ka u u ntí'a yîri na sore pi á.

⁴⁰ Canñanyiiwoore na, yama shi maha shi pu mpyi kânhe e ke, ka pi i mpa ná pire puni i Yesu yyére. Ka u u u cyeyi taha pi puni ñinjin ñinjinji na, maa pi cùññ.

⁴¹ U mpyi na jínacyaanbii ñinyahamii jínahii kòre na yige pi e. Pire jínabii mpyi na yu fànha na: «Kile Jyanji u ñye mu!» Nka Yesu mpyi maha fànha cyán pi na, maa jwumpe kwùun pi na, ñaha na ye pi mpyi a cè na uru u ñye Kile Nijcwòññonji.

Yesu kapani
(Marika 1.35-39)

⁴² Ñye ñyèg'à pa múgo ke, ka u u fwor'a kàre sige funñke e. Shinñyahara mpyi a fworò na u caa. Pi à pa u cya a ñya ke, ka pi la si mpyi u u ñkwòro ná pire e.

⁴³ Ka u u yi jwo pi á: «Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tí ná Kile Saanre e ke, mii à yaa mii u puru jwo kànyi sañny'á, ñaha na ye lire mēe na mii à tun.»

⁴⁴ Lire e ka Yesu si wá na ñaare na mâre na Jwumpe Nintanmpe yu Zhude kùluni Kile Jwumpe kàlambayi i.

5

Yesu à fyacumii taanre yyer'a pyi u cyelempyii
(Macwo 4.18-22; Marika 1.16-20)

¹ Nyε canjka mà Yesu nijjyerenji yaha Zhenezareti banji jwøge na, sùpyire mpyi a yyér'a u kwùulo Kile jwumpe ndògonji kurugo, fo na piye ηòonji kàmpañyi puni na, na u fεnre.

² Ka u u mpa wíl'a bakwooyo shuunni nya banji jwøge na. Fyácyabii mpyi a fworo yire bakwooyi i na pi cwòobii jyii.

³ Ka Yesu si sà jyε kuru bakwøoge k'e, Simò woge ku mpyi ku ki, maa yi jwo Simò á: «Bakwøoge lwó banji jwøge na mà file yyaha yyére dooni.» Simò à lire pyi ke, ka Yesu si ntéen bakwøoge funnje e, maa Kile jwumpe yu sùpyir'á.

⁴ Nyε tènì i u à pa ηkwò Kile jwumpe njwuñi na ke, maa jwo Simò á: «Bakwøoge file lwøhe tacugunje e, yii i yii cwòobii wà, yii i fyaabii pii cya.»

⁵ Ka Simò si u pyi: «Cyelentuñi, wuu à numpilage puni pyi fyácyaa ni na, wuu jyε a yafyin ta mε, ηka ná mu s'á jwo amuni, mii sí cwòñi wà sahanñi.»

⁶ Nyε pi à cwòobii wà ke, ka pi i fyaá nijyahamii cù fo cwòobii na ηkwùun.

⁷ Nyε pi shèrefeabii pi mpyi bakwøoge sanñke e ke, ka pi i pire yyere na pi pa pire tège. Ka pi i bakwooyi shuunninji ní fyaabii na, fo bakwooyi mpyi na ηko raa ntíri lwøhe jwøh'i.

⁸ Simò Pyeri à lire nya ke, maa nijkure sín Yesu fere e, maa jwo: «Kafoonji, laaga tòn na na, nahà na yε mii jyε kapimpyinε.»

⁹ Fyaabii pi mpyi a cù ke, Simò ná u shèrefeabii mpyi a fyá pi nyahanñkanni na.

¹⁰ Zebede jyaabii pi mpyi ná Pyeri e, ná pire pi jyε Yakuba ná Yuhana ke, pire mpyi a fyá mú. Ka Yesu si Simò pyi: «Ma hà vyá mε. Mà lwó numε na, bà mu mpyi na fyaabii caa na jcwòre mε, amuni mu sí raa sùpyire caa t'a bàrali mii na.»

¹¹ Nyε ka pi i núr'a pa banji jwøge na, maa kàntugo wà bakwooyi ná yi funñjo yaayi puni na, maa ntaha Yesu fye e.

Yesu à tògofoo cùñjo

(Macwo 8.1-4; Marika 1.40-45)

¹² Mà Yesu yaha lire kùluni kànhe kà na, tògofoonji wà na mpyi wani, tòge mpyi a u tegεle ta sèl'e. Tènì i u à Yesu nya ke, ka u u nijkure sín u fere e, maa yyahe cyígile, maa u jáare: «Kafoonji, mu aha jεε, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii finiñε.»

¹³ Nyε Yesu à yire lógo ke, maa cyεge sánha maa bwòn u na, maa jwo: «Mii à jεε, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na.

¹⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cù ma jwøge na, ma hà yaaga jwo sùpya á mε. Nka ta sì, maa sà maye cyéε sáragawwuñi na u u ma kàanmucya, sárage kyaa Kile túnntunñiMusa à jwo tògofeebii jcwùñonji kyaa na ke, maa kuru wwù. Lire li sí li cyéε pi na na mu à cùñjo*.»

¹⁵ Nyε ka Yesu mεge si li jwø cù na fwore sèl'e. Shinnyahara mpyi maha mpa a bínnini u taan, maa u jwumpe núru, u a si wá na pi cùñji.

¹⁶ Nka Yesu mpyi maha ηkwò a yíri pi taan, maa sà Kile jáare síwage funnje e.

Yesu à supyimurujò cùñjo maa ku kapegigii yàfa ku na

(Macwo 9.1-8; Marika 2.1-12)

¹⁷ Canjka mà Yesu yaha Kile jwumpe njwuñi na, Farizhεenbii pìi ná Kile Saliyanji cyelentiibii pìi mpyi wani. Pire mpyi a yíri Galile kùluni ná Zhude

* **5:14** Tògofoonji ká jcwùñjo, sáragawwuñi mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si jicε kampyi u à cùñjo, u u nta a uye cyéε sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

kùluni kànyi puni ná Zheruzalɛmu kànhe na. Ka Yesu si wá na yampii cùunji ná Kafoonji Kile sífente e.

¹⁸ Ka sùpyire tà si yanji wà tug'a pa u yasinnin̄ke e, uru nànji mpyi a múruṅɔ. Pi la mpyi si jyè bage e si u file Yesu na.

¹⁹ Nka sùpyire nyahanji kurugo, pi nyɛ a já a tajyige ta ná u e mɛ; ka pi i dùgo bage kàtan̄ke na, maa kuru fúru, maa supyimurun̄ke ná ku yasinnin̄ke le a tírjɛru kuru wyige e Yesu fere e sùpyire shwòhòl'e.

²⁰ Yesu à li nya na mp̄ii nàmpil'à dá uru na ke, ka u u jwo supyimurun̄k'á: «Nà wà we, mu kapegigil'à yàfa mu na.»

²¹ Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii pi mpyi wani ke, ka pire si wá na nkunni maa jwo: «Naha na ṅge nànji nyɛ na Kile mɛge kèɛge yɛ? Fo Kile kanni bà mɛ, wà si n-jà sùpya kapegigii yàfa u na mɛ!»

²² Nyɛ Yesu à pa pi kunun̄ke jùṅke cè ke, maa pi pyi: «Naha na tire nte sòṅjɛre shiṅi nyɛ yii fun̄nyi i yɛ?»

²³ Mà jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yíri, maa jaare” yii nyii na, cyire kapyaaḡii mú shuunni i ndire jwumɔ p'à táan yɛ?

²⁴ Nka yii pi li cè na síṅi na nyɛ Supyanji Jyanji á naha jùṅke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimurun̄k'á: «Ta núru na jwɔ na. Yíri maa ma yasinnin̄ke lwó maa si pyɛnge.»

²⁵ Lire tèenuuni i, ka nànji si yíri maa u yasinnin̄ke lwó a fworò sùpyire nyii na, na Kile kère, na ṅkèɛge pyɛnge.

²⁶ Ka li i pi puni bilibili. Pi mpyi na Kile kère, maa ṅko: «Ei! Wuu à kakyanhala kariii nya niṅjaa dɛ!»

*Yesu à lyi ná mɛpɛnge shiinbil'e
(Macwo 9.9-13; Marika 2.13-17)*

²⁷ Lire kàntugo ka Yesu si fworò ntàani na, maa wíl'a múnalwòɛre shwofoonji wà nya u à tèɛn u báaranji tapyige e. U mɛge mpyi Levi. Ka Yesu si yi jwo u á: «Yír'a taha na fye e.» ²⁸ Ka Levi si báaranji puni jwɔ yaha maa ntaha Yesu fye e.

²⁹ Lire kàntugo Levi à kataan nimbwoo pyi Yesu mɛɛ na u pyɛnge e. Shin̄nyahara mpyi na lyi ná pi e síṅcyan. Pire shwòhòl'e, múnalwòɛre shwofeebii mpyi a nyaha.

³⁰ Farizhɛɛnbii ná Kile Saliyanji cyelentiibii pil'à lire nya ke, maa Yesu cyelempyiibii yíbe: «Naha na yii nyɛ na lyi marii byii ná múnalwòɛre shwofeebii ná mɛpɛnge shiinbil'e piiberil'e yɛ?»

³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Mp̄ii pi à cùun̄ɔ ke, wem̄pyiṅi kyaa nyɛ pire na mɛ, mp̄ii pi na yà ke, pire na u kani nyɛ.

³² Mp̄ii pi nyɛ na piye sòṅji na pir'à tíi ke, mii nyɛ a pa jùṅke na pire tayyerege e mɛ. Nka mp̄ii pi à li cè na pire nyɛ a tíi mɛ, pire tayyerege e mii à pa, bà pi si mpyi si pi toron̄kanni kèɛn̄ɛ mɛ.»

*Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na
(Macwo 9.14-17; Marika 2.18-22)*

³³ Ka pi i u pyi: «Tèrii niṅyahagil'e Yuhana Batizelipyiṅi cyelempyiibii ná Farizhɛɛnbii wuubii maha sún̄nji leni marii Kile jáare, mu wuubii sí maha lyi marii byii can̄ṅa maha can̄ṅa.»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii na sòṅji na yii sí n-jà fàṅha cyán cifòṅji poon̄ji ceveebii na, pi i sún̄nji le mà cipoon̄ji yaha ná pi e la?»

³⁵ Nka tēni là na ma, cipoonji sí n-pa n-yige pi shwòhòl'e. Lire tēni i pi sí n-ta raa súnnji leni.»

³⁶ Ka Yesu si tãanlini là jwo pi á na: «Wà nyε na vãanvõnhõ kwũnn'a tég'a vãanhjyεga tacwõngo jwooli mε. Lire ká mpyi, mu maha vãanvõnhõke kèεge, vãanvõnhõke kwõnge ná vãanhjyεge sí nyε na jin'a yiye lwó mε.

³⁷ Wà mú sí nyε na sinnmpurugo leni seeye boolyεgil'e† mε. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a si njkèεge.

³⁸ Sinnmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofõnhkil'e.

³⁹ Lire ná li wuuni mú i, sùpya nyε a sù na sinnntanhaga byii maa núr'a yyaha yige sinnmpurugo kurugo mε. Naha kurugo yε u maha jwo na nintanhaga k'à tãan.»

6

*Nje Yesu à jwo canhõhke kyaa na ke
(Macwo 12.1-8; Marika 2.23-28)*

¹ Nyε canhka, Yesu ná u cyelemppyibii mpyi na ntũni sũma kooyi y'e. Kuru canhke na mpyi canhõhõ. Ka u cyelemppyibii si sũmanjcahayi yà kwõn a cwuugo pi cyeyi i mà kũn*.

² Farizhεεnbii pil'à lire nja ke, maa Yesu pyi: «Naha na yii nyε na canhõhke kafuunnkii pyi yε†?»

³ Ka u u pi pyi: «Nde saannji Dawuda à pyi ke, yii nyε a lire kãla mà? Canhka mà u ná u fyènwòhòshiinbii katege wuubii yaha,

⁴ u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruji wà lwó a kyà, maa wà kan u fyènwòhòshiinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruji kyà.»

⁵ Ka Yesu si núr'a jwo pi á: «Sypyanji Jyanji ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tí ná canhõhke e ke, li si n-jà n-tõro lire na mε.»

*Yesu à cyenkwugofoo cùunõ canhõhke e
(Macwo 12.9-14; Marika 3.1-6)*

⁶ Nyε Yahutuubiicanhõhke kabere, Yesu à jyè Kile Jwumpe kàlambage k'e, maa li nwò cù na Kile jwumpe yu. Nàhji wà na mpyi sùpyire shwòhòl'e, uru kànijε cyεge mpyi a kwù.

⁷ Ka Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεεnbii si wá na Yesu kãanmucaa kampa u sí nyε sùpya cùunõ canhõhke e, si nta tigire cyán u na.

⁸ Ka Yesu si pi funzõnhõre cè, maa yi jwo cyenkwugefoon'á na u yír'a yyéere sùpyire shwòhòl'e, pi raa u jaa, ka nàhji si yír'a yyéere.

⁹ Mà u yaha tayyéere e, ka Yesu sí jwo: «Mii sí yii yíbe, mà tàanna ná Kile Saliyanji i, kacenni mpyinji l'à nwò canhõhke e laa, kapiini mpyinji? Mà sùpya múnaa shwò laa, mà sùpya múnaa wwù?»

¹⁰ Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire puni wíi wíl'a mãha, maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyεge sãnhana.» U à ku sãnhana ke, ka ku u njcũunõ.

¹¹ Nyε Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεεnbil'à lire nja ke, ka pi lùgigii si yíri. Ka pi i njkàr'a sà piye taanna, nde pi sí n-jà n-pyi Yesu na ke, si lire cè.

† 5:37 Seeyi boni na nyε boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatõre seeyi i maa lwòhe, lire nyε mε njjirimpe, lire nyε mε εrezεn sinnmpe leni l'e ke. * 6:1 Kile Jwumpe Semenji à li cyéε na wà katege wu ká a ntũlii kereg'e, na u sí n-jà sũmanji wà kwõn ná cyεge e, si njyí wani kerege e (Duterenomu 23.25).

† 6:2 Mà tàanna ná Farizhεεnbii sãnhõhkanii i, mu aha sũma kwõn ná cyεge e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelemppyibii cèεge na pi à báara pyi canhõhke.

*Yesu túnntunmpii ke ná shuunniŋi ɲɔwɔɔnrɔŋi kani
(Macwo 10.1-4; Marika 3.13-19)*

¹² Canŋka Yesu à dùg'a kàr'a sà Kile ɲáare ɲaŋke kà na. U à numpilage puni pyi Kileɲarege na wani.

¹³ Nyèg'à pa múgo ke, ka u u u cyelempyiibii ywere, maa shiin ke ná shuunni cɔwɔɔnrɔ pi shwòhòl'e, mà pyi u túnntunmii.

¹⁴ Pire túnntunmpii ke ná shuunniŋi mɛyi yi ɲje: Simɔ, ná Yesu à u mɛge le Pyeri ke, ná Pyeri sɲɲɛɲi Andire ná Yakuba ná Yuhana ná Filipi ná Baritelemi

¹⁵ ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyaŋi Yakuba ná Simɔ pi maha mpyi Zeloti[‡] ke,

¹⁶ ná Yakuba jyaŋi Zhudasi ná Zhudasi Isikariyoti ɲge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(Macwo 4.23-25)

¹⁷ Nyɛ ka Yesu si ntíge ná u túnntunmpil'e ɲaŋke ɲuŋ'i, maa mpa yyére tafage k'e. U cyelempyiibii ɲɲyahamii ná supyiŋyahara mpyi wani. Tire sùpyire mpyi a yíri Zhude kùluni i, Zheruzalɛmu kánhe ná kùluni cyeyi saŋɲi puni i, mà bàra Tiri ná Sidɔn kànyi na, yire kànyi ɲye suumpe lɔwòhe ɲwòge na.

¹⁸ Tire sùpyire mpyi a pa si mpa a Yesu jwumpe núru, si ticuumpe ta. Jínabii mpyi mpiimu i ke, pire mpyi na ɲcùuŋi mú.

¹⁹ Sùpyire puni mpyi na ɲcaa si bwɔn Yesu na, ɲaha na ye shin maha shin n'a mpyi a já a bwɔn u na ke, fánha mpyi maha fwordo u e, maa urufoo cùuŋɔ.

Joofo wuu l'à ɲwò ye?

(Macwo 5.1-12)

²⁰ Nyɛ ka Yesu si yyahe yírig'a le u cyelempyiibil'e, maa jwo

«Yii pi ɲye fòŋke e ke, yii wuun'à ɲwò, ɲaha na ye Kile Saanre ɲye yii woro.

²¹ Katege ɲye yii mpiimu na numɛ ke, yii wuun'à ɲwò, ɲaha na ye yii sí n-pa n-tin.

Yii pi ɲye na myahigii súu numɛ ke, yii wuun'à ɲwò, ɲaha na ye yii sí n-pa raa ɲcyàhali.

²² Sùpyir'à yii mpiimu kyaa ɲɛn piy'á, marii yii kòre na láre piye na, marii yii cyere, marii yii mɛɲɛŋɛ yu na yii à taha Supyaŋi Jyaŋi fye e ke, yii wuun'à ɲwò.

²³ Lire ká mpyi yii na tɛni ndemu i ke, yii pyi funntange e, yii raa yini, ɲaha na ye Kile à sàra nimbwo bége! a yaha yii mɛɛ na ɲɲyɲiŋi na. Cyire karigii shiŋi pi tulyey'à pyi Kile túnntunmpii na mú.

²⁴ Nka yii pi ɲye ná náfuuŋi i numɛ ke, yii wuun'à kèɛge, ɲaha na ye yyeŋiŋke e yii ɲye ke, kuru sí n-pa n-kwò.

²⁵ Yii pi à tin numɛ ke, yii wuun'à kèɛge, ɲaha na ye katege sí n-pa n-cwo yii na.

Yii pi ɲye na ɲcyàhali numɛ ke, yii wuun'à kèɛge, ɲaha na ye yii yyahayi sí n-pa n-tanha, fo yii sí raa myahigii súu.

²⁶ Sùpyire puni na yii mpiimu kère kafinare ɲùŋɔ taan ke, yii wuun'à kèɛge, ɲaha na ye lire pyiŋkanni na, pi tulyey'à kafiniviniibii kèe, pire mpiimu pi mpyi a piye pyi Kile túnntunmii ke.

Yii yii zàmɲɛɲbii kyaa táan yiy'á

(Macwo 5.38-48; 7.12)

[‡] 6:15 Zeloti: kuru mɛge ɲwòhe ku ɲye: «kɪni kyal'à táan ɲgemu á sèl'e ke».

²⁷ Nyε mii lógofeebii, mii sí yi jwo yii á: yii yii zàmpeebii kyaa táan yiy'á. Mpii pi nyε ná pege e mà yyaha tí ná yii e ke, yii a kacennjii pyi pire na.

²⁸ Mpii pi nyε na jwumpimpe yu mà yyaha tí ná yii e ke, yii a jwó leni pir'á. Mpii pi à yii cùmu lemε pi ke, yii a Kile jáare pir'á.

²⁹ Wà ha kantawaa bwòn mu mùmpenge k'e, ku sanjke kêenne urufol'á. Sùpya ká mu vāanntinmbwøhe cyán a shwø mu na, ma vāanntinmbileni yaha u cye e mú.

³⁰ Wà ha mu jáare, urufoo kan. Sùpya ká mu yaaga cyán a shwø, ma hà ku fwoo jáara u na mε.

³¹ Nde yii la nyε sùpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii a lire pyi pi á mú.

³² Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, tònñji ñgi yii sí n-ta lire e ye? Mεpεnge shiinbii mú nyε na lire pyi mà?

³³ Mpii pi nyε na kacennkii pyi yii na ke, yii aha a cyi pyi pire kann'á, tònñji ñgi yii sí n-ta lire e ye? Mεpεnge shiinbii mú nyε na lire pyi mà?

³⁴ Yii à cè a jwo na yii sí n-jà yaaga jáare n-ta mpiimu á ke, yii aha a pire kanni kaan, tònñji ñgi yii sí n-ta lire e ye? Mεpεnge shiinbii mú na lire pyi. Pi à cè a jwo na mpii pi sí n-jà pire yaayi cyage núruñø pire na ke, pire na pi maha yi fwøhigii leni mú.

³⁵ Nka yii pi ke, yii yii zàmpeebii kyaa táan yiy'á, yii raa kacennkii pyi pi na. Yii aha fwoo le pi na, yii i yii sònñøre láha li zàrañi na. Lire ká mpyi, Kile sí sàra nimbwo kan yii á, lire mú li sí li cyèe na yii na nyε Kilenji nñyi wunji pyii, naha na ye u à jwø kacennεcemaabii ná shinpiibii na.

³⁶ Yii pyi jññaarafee, bà yii Tunji Kile nyε jññaarafoo mε.

*Yii àha raa pi sanmpii cêεge mε
(Macwo 7.1-5)*

³⁷ Yii àha raa pi sanmpii cêεge mε, lire ká mpyi Kile mú si yii cêεge mε. Yii àha raa sùpyire sannte la wwù mε, lire e Kile mú si yii la wwù mε. Wà ha kyaa pyi yii wà na, urufoo u lire yàfa. Lire ká mpyi, Kile mú sí yii kapegii yàfa yii na.

³⁸ Yii a sùpyire sannte kaan, lire e Kile mú sí yii kan, yaage e yii à sumare pyi maa pi sanmpii kan ke, Kile sí kuru yaage jñ si ku cúnñø cúnñø si ku fii si kà bàra ku na fo yaage si jñ raa wuni.»

³⁹ Lire kàntugo ka Yesu si tàanlini là jwo pi á na: «Fyinñji wà sí n-jà u fyinñεc kábii cù la? Lire ká mpyi, pi mú shuunnñji puni si n-tige wyige k'e mà?

⁴⁰ Cyelempanyañi tacenke si n-jà n-pèe n-tòro u cyelentuñi woge taan mε, ñka cyelempanyañi cyεge k'à le a jwø ke, uru u tacenke maha mpyi u cyelentuñi woge fiige.

⁴¹ Naha na mu nyε na jyèsenni jaa ma cìmpworonji jyiini i, mà li ta bànnanji u nyε mu wuuni i ke, mu nyε na uru jaa mà ye?

⁴² Mà tàanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìmpworon'á na u yyère maa jyèsenni wwù u jyiini i, mà li ta bànnanji u nyε mu wuuni i ke, mu jyiini nyε uru na mà ye? Mu u à fyinmε tò wwomø na ke, bànnanji wwù ma jyiini i fòlo, lire ká mpyi, mu sí raa jaa raa jcwúu jyèsenni tawwuge e ma cìmpworonji jyiini i.

*Cige maha jçè ku yasεre e
(Macwo 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ Cige nìjçennke nyε na yasεre nimpere yaa mε, cipege mú nyε na jin'a yasεre nìjçenne yaa mε.

⁴⁴ Cire puni maha jɔ̀ni ti yasere cye kurugo, lire jwəhɔ ku jye: wà si n-jà fizhiye cige yasere kwòn nguro cige na me, wà mú si n-jà erenzen cige yasere kwòn kilege taha na me. ⁴⁵ Ngemu u zò u à jwə ke, uru maha jwumpempe yu. Ngemu u jye ná zòmpi i ke, uru maha jwumpimpe yu. Yii li cè, sùpyanji zòmbilin'à jî ndemu na ke, lire u jwəge maha yu.»

*Yákilifoonji ná funjə baa shinji kani
(Macwo 7.24-27)*

⁴⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Naha kurugo yii maha mii pyi “Kafoonji, Kafoonji” mà li ta yii sí jye na mii jwumpe kurigii jaare mà ye?

⁴⁷ Shin maha shin u à pa mii á, maa mii jwumpe lógo, maa pu kurigii jaare ke, urufol'à fworoyaaage nkemu na ke, mii sí kuru cyé yii na.

⁴⁸ Urufoo na jye mu à jwo bafaanranji u à jɔ̀nke tũgo fo mà sà nɔ kafaage na, maa u bage nintaani cyán ku na ke. Bag'à faanra a kwò ke, ka zànbwəhɔ si mpa, ka lwəhe si wá na fwu na ma na ku kúuli, nka bage jye a cwo me, jaha na ye ku nintaan'à cyán a jwə.

⁴⁹ Nka shinji u jye na mii jwumpe nuru, maa mpyi u jye na pu kurigii jaare me, urufoo na jye mu à jwo bafaanranji u à bage nintaani cyán jɔ̀ntiige na ke. Zành'à pa, ka lwəhe si wá na fwu na ma na ku kúuli ke, ka bage si ntil'a pi a wu.»

7

*Yesu à sòrolashiibii yyaha yyére shinji wà bilina cùnjə
(Macwo 8.5-13; Yuhana 4.43-54)*

¹ Yesu à puru jwumpe puni jwo a kwò sùpyir'á ke, maa nkàre Kapere namu kành e.

² Jɔ̀mu sòrolashiibii yyaha yyére shinji wà na mpyi wani kuru kành e ná biliwe e. Uru bilinanji kani mpyi a waha u na. Ka yampime si mpa uru bilinanji cù, fo u na nko s'a kuro caa.

³ Nyé uru jɔ̀njufoonj'à Yesu kyaa lógo ke, maa Yahutuubii kacwəribii pii tun pi sà Yesu jáare u u mpa uru bilinanji cùnjə.

⁴ Pi à nɔ Yesu yyére ke, maa u jáare fánha na, maa jwo: «Jge jɔ̀njufoonj'à yaa ná mpwəh'e, mu à yaa mu u u pwəhɔ.

⁵ Naha kurugo ye wuu Yahutuubii kyal'à táan u á sèl'e. Uru mú sí u à wuu Kile Jwumpe kàlambage faanra.»

⁶ Nyé ka Yesu si jee maa nkàre ná pi e. Tèni i pi à sà byanhara sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyenge na ke, lir'à sòrolashiibii yyaha yyére shinji ta u à u ceveebii pii tun pi sà yi jwo Yesu á: «Kafoonji, ma hà maye kành mpa mii pyenge e me, jaha na ye mii jɔ̀nk'à cyére mu u jye mii pyenge e.

⁷ Lire kurugo mii à li kàanmucya mà li ta na mii yabilinj jye a yaa mii u shà mu fye e me. Nka jwunkanja ninjin jwo, kuru sí mii bilinanji cùnjə.

⁸ Mii wi ke, sòrolashiibii pii na jye mii jɔ̀njə na, mii sí jye pii jɔ̀njə na. Mii aha wà pyi “Ta si” u maha nkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na bilinj pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

⁹ Nyé Yesu à puru jwumpe lógo sòrolashiibii jɔ̀njufoonji ceveebii jwə na ke, ka uru nàni kani si u kàkyanhala. Sopyikurunke ku mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u yyaha kèenj'a pi wii wii, maa jwo: «Mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntèl'a sùpya jya ná nge daniyanji fiige e me, ali Izirayeli shiinbii shwəhəl'e mii jye a u fiige jya me.»

10 Mà jwo tùntunmpii pi núr'a nɔ sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyenge e ke, pi à sà uru bilinaŋi ta u à cùŋɔ.

Yesu à nàŋjiibili niŋkwuu jè

11 Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si yíri na ñkèege Nayimu kànhe e, shiŋnyahara mpyi a taha pi fye e.

12 Pi à sà byanhara kànhe tajyŋwɔge na ke, ka pi i jɔ́ri ná kànhe shi-inbii pil'e, pi i ñkèege ná nàŋjiibilini là niŋkwul'e fanjiyi i. Lenkwucwoŋi wà u pyiniŋkinge ku mpyi ku ki. Kànha shiinbii niŋyahamii mpyi a taha lenkwucwoŋi na, pi i ñkèege uru buŋi tatonke e.

13 Kafoŋi Yesu à uru ceenji mɛɛsuwuŋi jya ke, ka u jùñaare si jyè u e, ka u u pyi: «Fyàha, ma hà raa mɛɛ súu mɛ!»

14 U à yire jwo ke, maa file buŋi lwófeebii na, maa bwòn kariyi na, ka pi i yyére. Ka u u jwo buŋ'á: «Nàŋjiiwe, yíri!»

15 Ka nàŋjiiji si yír'a tɛɛn, maa li jwɔ̀ cù na yu, ka Yesu si u kan u nuŋ'á.

16 Shin maha shin u mpyi wani ke, ka li i pi puni bilibili, fo pi na Kile pèrè marii ñko: «Kile tùntunŋi nimbwoŋi wà u à uye cyèe wuu na! Kile à pa u shiinbii tège!»

17 Nde Yesu à pyi ke, ka sùpyire si sà a lire yu Zhude kùluni ná li kwùumpe kùligii puni i.

*Yuhana Batizelipyiŋi à tùntunmii tun Yesu á
(Macwo 11.2-19)*

18 Nyè karigii Yesu à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si ñkàr'a sà cyire puni yyaha jwo u á. Yuhana à yire lógo ke, maa u cyelempyiibii pii shuunni yyér'a

19 tun pi sà Kafoŋi Yesu yíbe na: «Y'á jwo na ŋge u sí n-pa ke, uru u jye mu laa, wabere wuu à yaa wuu a sigili?»

20 Pire cyelempyiibil'à kàr'a sà nɔ Yesu na ke, maa u pyi: «Yuhana Batizelipyiŋi à wuu tun na wuu pa mu yíbe na “Nɔgemu kyaa l'à jwo na u sí n-pa ke, mu u jye u wi laa, wuu a wabere sigili?”»

21 Lire tɛni mpyi a Yesu ta u u yamii niŋyahamii ná cwòhɔmɔfee niŋyahamii cùŋi, maa jínabii kàre na yige pifeebil'e, maa fyinmii niŋyahamii jyii múru.

22 Nyè ka Yesu si tùntunmpii pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu jya ke, yii a sì, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na: fyinmpii naha na jaa, tonkegeyifeebii sí i ñaare, tògofeebii sí i jɔ̀cùŋi, jùncunnibii sí i nùru, kwùubii sí i jèni, jwumpe Nintanmpe sí i yu fòŋofeebil'á.

23 Nyè mii kapyiŋkii ká mpyi cyi jye a ŋgemu pyi u à cye láha mii na me, urufoo wuun'à jwɔ̀.»

24 Yuhana tùntunmpil'à núr'a kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à pi pyi: «Canŋke yii ná ñkàre síwage e ke, taha jyege yii mpyi a kàr'a sà wíi kafèege sí i ku jyàha la?»

25 Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wíi ye? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mpíi pi maha vâansinayi leni, maa pi jyii karigii pyi, maa pi jyii njyŋi lyí ke, pire maha mpyi saanbii bayi i.

26 Nyè lire sanni i ke, naha tawiige e yii mpyi a kàre ye? Kile tùntunŋo la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fànha tò Kile tùntunŋo na.

27 Naha kurugo ye Kile jwumpe Semɛŋi à jwo ŋgemu kyaa na na “Wíi, mii sí na tùntunŋi tun u sà mu kuni yaa mu yyaha na*” ke,

* 7:27 Malaki 3.1

uru tũntunŋi u ɲɣe Yuhana.

²⁸ Mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ŋkwò a si ŋgemu u à fànha tò Yuhana na mɛ, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre shiinbii puni nimbilen'à fànha tò Yuhana na.

²⁹ Sùpyire ti mpyi na nùru Yuhana ɲwò na, mà bàra múnalwòore shwofeebii na ke, pire puni mpyi a tɛen ná l'e na Kile à tii, maa ɲɛɛ ka Yuhana si pi batize.

³⁰ Nka Kile mpyi a ndemu yaa mà yyaha tii ná sùpyire e ke, Farizhɛɛnbii ná Kile Saliyanj cyelentiibii ɲɣe a ɲɛɛ lire na mɛ, maa ɲcyé pi ɲɣe a ɲɛn'a batize mɛ.

³¹ Ná naha shi i, mii sí nte sùpyire shiŋj tàanna yɛ? Ti ná naha shi k'à fwooro bɛ?

³² Ti na ɲɣe mu à jwo nàŋkopyire, ntemu ti ɲɣe na bàhare káfuge na ke, tà na bàhare maa ŋko ti shèrɛfeebil'á:

“Wuu à tũnmpini wyi yii á, yii ɲɣe a ɲɛn'a kwòhò mɛ.

Wuu à jáhampe myahigii cɛe yii á, yii ɲɣe a ɲɛn'a mɛɛ sú mɛ.”

³³ Yii li cɛ, Yuhana Batizelipyiŋj à pa ke, u mpyi na ɲjyi tɔɔn wu lyí mɛ, u mú mpyi na sinmɛ byii mɛ, ka yii i jwo na jina u ɲɣe u e.

³⁴ Supyanj Jyanj à pa, maa lyí maa byii, ka yii i jwo na u sòŋɔre ɲɣe a taha yaage kabere na mɛ, fo ɲjyŋj ná sinmbyaani kanni, maa nùr'a pyi mɛpɛnge shiinbii cevoò mu à jwo múnalwòore shwofeebii.

³⁵ Nka yákilifente Kile maha ŋkaan ke, tire ká mpyi wà á, li maha ɲcè urufoo kapyiŋkil'e.»

Yesu à fwòrobacwoŋj wà kapegigii yàfa u na

³⁶ ɲɣe Farizhɛɛnŋj wà na mpyi wani, uru mɛge na mpyi Simò. Canŋka uru nàŋ'á Yesu yyere na u sà lyí ná ur'e, ka u u ɲɛɛ maa ŋkàre, ka pi i sà ŋkwùlo na lyí.

³⁷ Mà pi yaha wani, ceenj wà na mpyi kuru kànhe e, kànhe sùpyire puni mpyi na uru ceenj cyère kampyahii na, u kapegigii kurugo. Uru ceen'á pa ɲcè na Yesu na ɲɣe uru Farizhɛɛnŋj bage e ke, ka u u mpa ná loŋgaracwol'e†, l'à ɲi sinme nùguntanga wumò na.

³⁸ Maa ntòro Yesu kàntugo yyère mà sà yyère u tooyi taan, maa mɛɛ sú sèe sèl'e, fo ɲyii lwòh'á wu mà Yesu tooyi ɲiŋe, maa u ɲùŋjoore tɛg'a yi cwuugo, maa yi pùr'a cù, maa puru sinmpe nùguntanga wumpe tɛg'a yi tiri.

³⁹ ɲɣe Farizhɛɛnŋj u mpyi a Yesu yyere ke, ur'à lire ɲya ke, maa jwo uye funŋ'i: «Kampyi sèenj na ŋge nàŋj na ɲɣe Kile tũntunŋò, u mpyi na sí li cɛ na ceenj shiŋj u ɲɣe na bwùun uru na ke, na u ɲɣe kapimpyiŋɛ.»

⁴⁰ Ka Yesu si Farizhɛɛnŋj funzòŋɔre cè, maa u pyi: «Simò, jwumò na naha mii u jwo mu á.» Ka Simò si u pyi: «Ta yu, cyelentuŋj.»

⁴¹ Ka Yesu si jwo: «Nàŋj wà fwòhii na mpyi shiin shuunni na, u kampwòhii ŋkwuu kanŋkuro (500.000) na mpyi wà na, u sanŋj wunji sí ɲɣe kampwòhii beeshuunni ná ke (50.000).

⁴² Ná li síŋj sí ɲɣe a pyi pi wà na mà jà a u fwooni tò mɛ, ka uru nàŋj si cyire fwòhigii yàfa pi na. ɲɣe pire shiin shuunniŋj i, uru nàŋj kyaa sí n-táan pi jofol'á mà tòro u sanŋj na yɛ?»

⁴³ Ka Simò si u pyi: «Mii na sòŋŋj ŋgemu u fwoo li mpyi a pèe sèl'e ke, nàŋj kyaa sí n-táan ur'à mà tòro u sanŋj na.» Ka Yesu si u pyi: «Mu à sèe jwo.»

† 7:37 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mɛge ɲɣe: «alibatiri».

⁴⁴ Maa yyaha kêenne ceenji yyére maa jwo Simó á: «Mu à nge ceenji nya la? Mii à pa mu yyére, mu bá nye a lwòhò kan mii i na tooyi jyé me. Nka nge ceenji wi ke, u à mii tooyi jyé ná u nyilwòhe e, maa yi cwuugo ná u jùnjooore e.

⁴⁵ Mu nye a mii pùr'a cù maa mii shéere me, nka nge ceenji wi ke, mà lwó u à jyé bage e ke, u à kwòro na mii tooyi shwòonre ná u jwòge e.

⁴⁶ Mu nye a mii jùnje tiri ná sinn'e me, nka nge ceenji wi ke, u à mii tooyi tiri ná sinne nùguntanga wum'i.

⁴⁷ Lire kurugo mii sí yi jwo mu á, kapegigii u à pyi ke, cyi ná cyi nyahañi mú i, cyi pun'à yàfa u na. Lire e u à mii kyaa táan uy'á sèe sèl'e. Kapegii nimpigir'à yàfa ngemu na ke, urufoo tàange nye a pèe me.»

⁴⁸ Lire kàntugo ka Yesu si ceenji pyi: «Mu kapegigil'à yàfa mu na.»

⁴⁹ Mpii pi mpyi na lyí sijcyan ná Yesu i ke, ka pire si wá na nko piye funji: «Naha supyifiwe u nye nge nàñi mà sà nò, fo u u sùpyire kapegigii yàfani ti na ye?»

⁵⁰ Nka Yesu nye a puru jwumpe lwó a wíi me, maa jwo ceenji á: «Mu dányan'á à mu shwò, ta si yyeñjke e.»

8

Cyebii pi mpyi a taha Yesu ná u cyelempyiibii jwòh'i ke

¹ Lire kàntugo ka Yesu si wá na jaare na ntùuli kànbwoyi ná kànpyeere na, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tíi ná Kile Saanre e. U cyelempyiibii ke ná shuunninji mpyi ná u e.

² Cyebii u à cùñjò, mà bàra mpiimu jínahii u à kòr'a yige pi e ke, pire pìi mú na mpyi ná u e. Wà mege na mpyi Mariyama, pi mpyi maha uru pyi Magidala Mariyama mú (uru nge ceenji i Yesu mpyi a jínabii baashuunninji kòr'a yige)

³ ná Cwuzá cwoñji Zhané (Cwuzá u mpyi na saanji Eròdi karigii cwòonre) ná Suzani ná cyebii piiberii niñyahamii. Pire cyebii mpyi maha pi cyeyaayi yà kaan Yesu ná u cyelempyiibil'á, pi i piye tère.

Nɛnugunji bàtaage

(Macwo 13.1-23; Marika 4.1-20)

⁴ Nye canñka shinnyahara à pa bínni Yesu taan, tire sùpyire mpyi a yíri kánya niñyahaya na, ka u u bàtaaga jwo pi á. U à jwo:

⁵ «Nɛnugunji wà u ná fwor'a kàre jeeeme tanuguge e. Mà u yaha u u sùmapyanji wàa fini fiige, wà à cwo kuni jwòge na, ka kuntorobii si uru tánhana, ka sañcyeenre si mpa u jò.

⁶ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, maa fyín. U nye a mò me, maa waha, naha na ye mbyime nye a pyi kuru cyage e me.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ñgurotaha na, maa fyín, maa wá na lyége, ka ñgure si u cù.

⁸ Nka wà tacwug'à pa bê ná jùnje tacenñke e, maa fyín, maa lyé, maa se. Sùmacige maha sùmacig'à sùmapyanji se mà nò ñkuu (100) na.»

Yesu à kuru bàtaage jwo ke, maa jwo fánha na: «Ñgemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niñgyigigii cyán sèl'e.»

⁹ Ka u cyelempyiibii si u yíbe: «Kuru bàtaage jwòhe ku nye naha shi ye?»

¹⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tíi ná Kile Saanre e ná cyi à ñwòhò ke, yii á cyire jicèñ'á kan, nka sùpyire sannt'á bàtaayi' cyi à jwo:

“bà pi si mpyi s'a pu wíi, pi àha raa pu jaa raa jcwúu me,

s'a pu nûru, pi àha raa pu yyaha cini mε*.”

¹¹ Kuru bàtaage jwòhò ku jye: sùmashinji u jye Kile jwumpe.

¹² Kuni jwòge na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ka Sitaanninji si pu wwú pi funj'i, bà pi si mpyi pi àha ndà pu na, si shwò mε.

¹³ Kafaafoge junji sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa jεε pu na ná funntange e, nka pu jye a jà a ndìre le t'e mε. Pi maha mpyi Kile kuni i tère nimbilere e kanna, kawaa ká pi ta, pi maha fworò l'e.

¹⁴ Ngure shwòhòl'e sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, nka mà jwo tère nimbilere li nò ke, funmpεεnre karigii ná nàfuunji lage ná nge dijyεnji múguronji karigii maha pu cwònrò, fo pu yaseere si n-jà nò mε.

¹⁵ Ninke ninçennke na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa jεε pu na ná funnjò ninjin i, maa nkwòro pu junji ná jwòmεε ninjin i ke, tire sùpyire ti maha tiye waha tèrigii puni i, marii Kile jyii wuuni pyi.

Kile Jwumpe na jye fùkina fiige
(Marika 4.21-25)

¹⁶ Wà jye na fùkina mîni si u le jcyígile yaaga jwòh'i mε. Nka u maha mîni maa u dùrugo yaage kà junji, bà u si mpyi s'a bεεnmpe yige bage jyifeebil'à mε.

¹⁷ Jye kyaa maha kyaa li jye numpini i ke, cyire puni sí n-pa n-yige bεεnmpe na, kyaa maha kyaa l'à njwòhò ke, lire là si n-kwòro jçèmbaa mε.

¹⁸ Lire kurugo jwumpe yii jye na nûru mii jwò na ke, yii yákili yaha pu na sèl'e, naha na ye ngemu u à yaaga cè ke, kà sí n-bàra urufoo u tacenke na. Nka ngemu u jye u jye a yafyin cè mε, ali u na sònnji na ur'à nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò u na.»

Mpii pi jye Yesu nunji ná Yesu cinnpyiibii ke
(Macwo 12.46-50; Marika 3.31-35)

¹⁹ Jye ka Yesu nunji ná u cinnpyiibii si mpa u yyé. Nka sùpyire nyahanji kurugo, pi jye a jà a tabaraga ta u na mε.

²⁰ Ka wà si Yesu pyi: «Mu nunji ná mu cinnpyiibii naha cyíinnji na, pi naha na mu kyaa pyi.»

²¹ Ka Yesu si jwo: «Mpii pi jye na Kile jwumpe nûru, marii pu kurigii jaare ke, pire pi jye mii nunji ná mii cinnpyiibii.»

Yesu à kafeebwòhe yyéne banji junji
(Macwo 8.23-27; Marika 4.35-41)

²² Canjka Yesu à u cyelempyiibii pyi: «Yii a wá, wuu u banji jyiil'a kèεnne kùmpoge sannke na.» Ka pi i jyé bakwòoge e na banji jyiili.

²³ Mà pi yaha pi i nkéεge lwòhe junji, ka Yesu si mpa nò, ka kafeebwòhò si wá na fwu na lwòhe lwúu na wàa bakwòoge funjke e. Ku mpyi na njò si jì lwòhe na, fo na njò s'a ntíri lwòhe jwòh'i.

²⁴ Ka cyelempyiibii si Yesu jè, maa jwo: «Cyeleuntuji, cyeleuntuji, wuu sí n-kwú de!» Ka Yesu si yíri maa fànha cyán kafεεge na, maa lwòhe pyi: «Tèen tanuge e!» Ka kafεεge sí yyé, ka lwòhe si ntèen.

* 8:10 Ezayi 6.9

²⁵ Ka u u u cyelempyiibii yíbe maa jwo: «Taha yii bá nyε a dá mii na mε?» Nka cyelempyiibii fyagara wuubii ná pi kakyanhala wuubii pi mpyi, ka pi i wá na piye yíbili: «Jofoo u nyε ηge nàñi fo ka kafεεge ná lwøhe si ntεen u wuuni taan ye?»

*Yesu à jínahii nijnyahamii kàr'a yige nàñi w'e
(Macwo 8.28-34; Marika 5.1-20)*

²⁶ Nyε ka Yesu ná u cyelempyiibii si banji jyil'a sà nɔ Gadara shiinbii kùluni i, lire kùluni na nyε Galile wuuni yyetiimpe na banji kàntugo.

²⁷ Pi nivworobii bakwɔɔge e, ka kuru kànhe nàñi wà si Yesu jùηɔ bê, jínabii mpyi uru nàñi i. Li mpyi a mɔ, u sàha mpyi na vàanpyi leni mε, u sàha mpyi na shùun kànhe e mε, fo fanjyi i†.

²⁸ Tèni i uru nàñ'a à Yesu jya ke, ka u u ηkwúulo, maa jcwwo Yesu fere e, maa jwo fànha na: «Yesu, Kilenji nijyi wunji Jyanji, jaha mu nyε na jcaa mii á ye? Mii na mu jáare, ma hà kawaa pyi na na mà de!»

²⁹ Nàñ'a yire jwo, jaha na ye Yesu mpyi a jínanji pyi na u fworu u e. Uru jínanji mpyi maha u cyáan tèrii nijnyahagil'e. Sùpyire mpyi maha uru nàñi cwòre maa u cyeyi ná u tooyi pwu ná yòrɔy'e, bà u si mpyi si ntεen tanuge e mε, ηka u mpyi maha yire yapwoyi puni kwùun. Lire kàntugo jínanji mpyi maha si ná u e síwage e.

³⁰ Nyε ka Yesu si nàñi yíbe u mεge na, ka u u jwo: «Mii mεge nyε Shinjyahara.» U à yire jwo jaha na ye jínabii pi mpyi u e ke, pire mpyi a nyaha.

³¹ Ka pire jínabii si Yesu jáare na u àha pire kòrɔ ηkàre kacywycugunje e mε.

³² Nyε lir'à caakurumbwòhɔ ta ku u lyi nanje kà numpenge na wani, ka jínabii si Yesu jáare sèl'e na u pire yaha pire pi sà jyε kuru caakurunje e, ka u u jεε.

³³ Nyε ka jínabii si fworu nàñi i maa sà jyε caabil'e. Ka kuru caakurunje puni si sùrug'a yiri nanje numpenge na mà cwo cwo banji i mà kwù.

³⁴ Cáanahabil'à lire jya ke, maa fê a kàr'a sà a yi yu kànhe ná sishwɔnbugure puni i.

³⁵ Ka sùpyire si fwor'a kàre si sà cyire karigii jya. Nàñi i jínabii mpyi ke, ka pi i sà u ta u à tεen Yesu fere e ná vàanpyi i tanuge e, ka pi i fyá.

³⁶ L'à pyi mpiimu jyi na ke, ka pire si nàñi cuunηnkanni jwo pi sanmpil'á.

³⁷ Nyε ka Gadara kùluni shiinbii puni si Yesu jáare na u fworu pire kùluni i, jaha na ye pi mpyi a fyá u yyaha na sèl'e. Ka Yesu si jyε bakwɔɔge e s'a ηkεεge.

³⁸ Nàñi i jínabil'à fworu ke, ka uru si Yesu jáare sèl'e, na uru na ηkεεge ná u e. Ka Yesu si u nùruηɔ maa jwo:

³⁹ «Nùru, ma a si pyεnge, kabwooni Kile à pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyεnge shiinbil'á.» Ka nàñi si ηkàre kànhe funnje e, nde Yesu à pyi u á ke, maa sà a lire yu na ntùuli cyeyi puni i.

*Yesu à ceenji wà cùuηɔ, maa Zharusi pworonji buwuηi jè
(Macwo 9.18-26; Marika 5.21-43)*

⁴⁰ Nyε tèni i Yesu à nùr'a banji jyil'a kέεnηε kùηke sanηke na ke, ka shinjyahara si u jùηɔ bê, jaha na ye pi puni mpyi na u sigili.

† 8:27 Yahutuubii maha pi fanjyi wwù kafaayi jnun'i. Pi maha ku jwɔge yal'a yaa fo maha tateenηɔn yaa mú.

⁴¹ Kile Jwumpe kàlambage kà jùnjufoo na mpyi wani, uru mege mpyi Zharusi, ka uru nàñi si mpa niñkure sín Yesu fere e maa u jáare fànha na na u shà uru pyenge e,

⁴² Jaha na ye pworonji niñkinji u mpyi u á, ná u mpyi a yee ke ná shuunni kwò ke, uru mpyi na yà, fo u mpyi na ñko raa ñkwùu.

Ñye Yesu niñkarenji Zharusi pyenge e, sùpyire mpyi a u kwùulo kàmpañyi puni na, fo na u fenne piye shwòhòl'e.

⁴³ Ceenji wà na mpyi tire sùpyire shwòhòl'e, lùwulinjkwombaayi mpyi u na yee ke ná shuunni funj'i. Wempyiibii mpyi a kwò u cyeyaare puni na, ñka wà ñye a já a u cùunjo me.

⁴⁴ Ñye ka u u mpa Yesu kàntugo yyére maa bwòn u vàanji zhwòore na, ka yampe si ntíl'a kwò.

⁴⁵ Ka Yesu si sùpyire yíbe: «Jofoo u à bwòn mii na ye?» Ka sùpyire puni si wá na ñko: «Mii bà me.» Ka Pyeri si jwo: «Cyelentunji, mu jyii ñye sùpyire na t'à mu fenne kàmpañyi puni na mà?»

⁴⁶ Ka Yesu si jwo: «Wà kò'n'à bwòn mii na, jaha na ye mii à li kàanmucya mà li jya na fànhe kà a fworò mii i.»

⁴⁷ Ñye ceen'á li jya na nde ur'à pyi ke, na Yesu à li cè ke, ka u u fyá fo na jcyèenni, maa mpa niñkure sín Yesu fere e, nde l'à u pyi u à bwòn Yesu na ke, ná pyin'kanni na u à uye jya u à cùunjo tèenuuni mujye e ke, u à yire yyaha jwo Yesu á sùpyire puni jyii na.

⁴⁸ Ka Yesu si u pyi: «Na pworo, mu dányan'á mu cùunjo. Kile u yyejin'ke kan ma á.»

⁴⁹ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, túnntun'á yíri jùnjufoonji Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nò mu pworonji na. Ma hà nùru cyelentunji yaha u uye kànha u a ma me.»

⁵⁰ Yesu à yire lógo ke, maa jwo Zharusi á: «Ma hà raa fyáge me, dá mii na kanna, mu pworonji sí n-yíri.»

⁵¹ Ñye pi à sà nò Zharusi pyenge jwòge na ke, Yesu ñye a ñe sùpyanji wabere u jyé ná ur'e me, fo Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná pyànji tunji ná pyànji nunji.

⁵² Sùpyire puni ti mpyi pyenge e ke, pire puni mpyi na myahigii súu marii ñkwùuli pyànji ñkwùunji na. Ka Yesu si pi pyi: «Yii àha raa mee súu me, pyànji ñye a kwù me, u na ñwúuni!»

⁵³ Ka pi i wá na jcyàhali u na, jaha na ye pi à li cè na pyàn'á kwù.

⁵⁴ Ñye ka Yesu si pyànji buwunji cù u cyege na, maa jwo fànha na: «Pyà, yíri!»

⁵⁵ U à yire jwo ke, ka pyànji múnaani si nùr'a jyé u e, lire tèenuuni mujye e, ka u u yíri, ka Yesu si pi pyi pi jyii kan u á.

⁵⁶ Ka lire kani si pyànji sifeebii bilibili. Ka Yesu si yi jwo pi á na pi àha nde kani jwo sùpyanji wà tufiig'á me.

9

*Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà a Jwumpe Nintanmpe yu
(Macwo 10.5-15; Marika 6.7-13)*

¹ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniñi pyi pi à bínni u taan, maa síñi ná fànhe kan pi á, bà pi si mpyi s'a jínabii puni kòre s'a yige pifeebil'e, s'a yampii cùunji me.

² Lire jwòhò na, u à pi tun pi sà a Kile Saanre kyaa yu sùpyir'á, pi raa yampii cùunji.

³ U à pi pyi: «Yii àha ñkwò yaaga lwó yiye cye e lire kùsheeni na me, mu à jwo kábii, lire ñye me boro ná bwúuru ná wyé. Yii wà hà ñkwò vānantinñke kabere lwó mbāra u yacige woge na me.

⁴ Yii aha ñkàre kànha maha kànha na, ka wà si ñee yii sunmbage na, yii tēen wani fo mà sà yaa ná yii tēekani i.

⁵ Ñka kànhe ñkemu shiin kampyi pi ñye a ñee yii i yii sunmbage tūrige pire yyére me, yii niwvorobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu wani, lir'à kajwuu kwò kuru kànhe shiin na.»

⁶ Ñye ka pi i yír'a kàr'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu na màre kànyi puni i, maa yampii cùñji.

*Saanji Eròdi na uye yíbili na Yesu ñye jofoo ye
(Macwo 14.1-12; Marika 6.14-29)*

⁷ Ñye Yuhana bonkwooni kántugo, saanji Eròdi à pa Yesu kapyiinñkii lógo, ka li i u yákilinj wúrugo sèl'e, naha na ye pii mpyi na ñko na Yuhana Batizelipiinj u à ñè a fworo kwùñji i.

⁸ Pii sí i ñko na Kile túnntunñji Eli u à núr'a pa, pii mú sí i ñko na tēecyiini Kile túnntunñji wà u à ñè a fworo kwùñji i.

⁹ Ka Eròdi si jwo: «Mii à pi pyi pi à Yuhana ñùñke kwòn, jofoo shenre mii saha sí ñye na núru amé ye?» Ka u u wá na Yesu caa si u ñya.

*Yesu à shiin kampwəhii kanjuro ñwə cya
(Macwo 14.13-21; Marika 6.30-44; Yuhana 6.1-14)*

¹⁰ Ñye Yesu túnntunmpil'á núr'a pa ke, maa pi kapyiinñkii puni jwo u á, ka u u yíri ná pi e sùpyire sannte taan mà kàre pi mege cyage e Betisayida kànhe kàmpanñke na.

¹¹ Sùpyir'á pa pi saha cè ke, maa ñkàre wani pi fye e. Ka u u pi cùmu leme ñwə, maa Kile Saanre kyaa jwo pi á. Mpii pi mpyi na yà pi e ke, maa pire cùñjə.

¹² Tēni i canñk'á pa a ntíri ke, ka Yesu cyelempyiibii ke ná shuunñji si file u na maa yi jwo u á na u sùpyire cye yaha, bà pi si mpyi si sà ñjyi ná tashwənyə cya kànyi ná sishwəbugure e me, naha na ye sige funñke e pire ñye.

¹³ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpii pi pi kan pi lyí.» Ka pi i u pyi: «Bwúuru ñùnyə kanjuro ná fyapya shuunni cyi naha wuu á kanna, fo l'aha nta wuu yabilimpii sí n-sà ñjyi cya mpa ñkan nte supyinyahare pun'á.»

¹⁴ Tire sùpyire e, námbaabii kanni mpyi a shiin kampwəhii kanjuro (5.000) kwò, ka Yesu si u cyelempyiibii pyi pi à sùpyire tñje tñje kuruyo kuruyo, yire kuruyi ñinñin ñinñinj puni mpyi a shiin beeshuunni ná ke ke kwò.

¹⁵ Ñye ka pi i sùpyire puni tñje tñje, bà Yesu mpyi a yi jwo me.

¹⁶ Ka Yesu si yire bwúuru ñùnyə kanjurinj ná cyire fyapyaagii shuunñji lwó, maa yyahe yírigé ñinñinj i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòn kwòn a kan u cyelempyiibil'á, pi kan sùpyir'á.

¹⁷ Sùpyire puni ti mpyi wani ke, tire pun'á lyí a tñ. Ka pi i shàhii ke ná shuunni ñi ñjyipaanyi na.

*Pyeri à jwo na Kile Nñcwənrəñji u ñye Yesu
(Macwo 16.13-21; Marika 8.27-31)*

¹⁸ Ñye lire kántugo, mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha, u à yíri pi taan, maa sà Kile ñáare. U à kwò ke, maa núr'a pa, maa pi yíbe: «Sùpyire na mii sòññi jofoo ye?»

19 Ka pi i u pyi: «Pii wá na ŋko na Yuhana Batizelipiyiŋi u ɲye mu, pii sí i ŋko na Kile túnntunŋiEli u ɲye mu, pii mú sí i ŋko na Kile túnntunmpii pi à tòro ke, na uru wà u à ɲè a fworokwùŋi i.»

20 Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii ɲye na mii sônŋi ye?» Ka Pyeri si u pyi: «Kile Njɲwɔnrɔŋi u ɲye mu.»

21 Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi áha ŋkwò yire jwo sùpya á me.

22 Maa núr'a jwo: «L'à pyi fànha kyaa Supyaŋi Jyaŋi u kyaala sèl'e. Yahutuubii kacwɔnrɔŋi ná Kile sàragawwuubii ɲùɲufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii sí n-cyé u na, si u bò. Ŋka u kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí ɲè.»

Pyiŋkanni na wuu à yaa wuu taha Supyaŋi Jyaŋi Yesu fye e ke

(Macwo 16.24-28; Marika 8.34-9.1)

23 Lire kàntugo ka Yesu si yi jwo u lógofeebii pun'á: «Ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilinŋi ɲyii karigiŋi na, u u ntèen kyaage taan u u ntaha mii fye e canŋa maha canŋa, pi mèe ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na.

24 Naha na ye ŋgemu la ká mpyi si u niŋjaanŋi yaa ɲwɔ ke, urufoo si nùmpañja ta me, ŋka ŋgemu ká kàntugo wà u niŋjaanŋi'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

25 Naha li sí ɲwɔ sùpyanŋi'á mà ma ɲyii yaayi puni ta nge diŋyeŋi i niŋjaa, mu nùmpañjeke si sà ŋkège ye?

26 Lire kurugo ŋgemu u na ɲcyíge Supyaŋi Jyaŋi ná u jwumpe na ke, u aha bú mpa ná u sinampe ná u Tuŋi wumpe ná Kile mèlèkèebii wumpe e canŋke ŋkemu i ke, u sí n-cyé urufoo na.

27 Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, pii na ɲye yii e, pi si n-kwù ná pi ɲye a Kile Saanre ɲya mà ye!»

Yesu yyahe pyiŋkann'à kèenŋe

(Macwo 17.1-8; Marika 9.2-8)

28 ɲye canmpyaa baataanre fiig'à tòro puru jwumpe jwuŋkwooni kàntugo ke, ka Yesu si ŋkàre ná Pyeri ná Yuhana ná Yakuba e ɲañke kà na, si sà Kile ɲáare.

29 Mà Yesu yaha Kileɲarege na, u yyahe pyiŋkann'à kèenŋe, ka u vàanŋyi si fíniŋe weewee fo na ɲí.

30 Lire tèenuuni i, ka nàmbaa shuunni si mpa jwo ná u e. Pire pi mpyi tèecyiini Kile túnntunmpiiMusa ná Eli.

31 Pi mpyi a pa ná sinampe e. Pyiŋkanni na Yesu mpyi na sí n-kàre n-sà u báaraŋi fúnŋo si ŋkwù Zheruzalemu kànhe e ke, maa lire jwo u á.

32 Lire tèni mpyi a ɲɔmp'e ta Pyeri ná u shèrefeebii na sèl'e. ɲɔmp'á pa láha pi na ke, ka pi i pire nàmbaabii shuunniŋi niŋjyerebii ɲya ná Yesu i u sinampe e.

33 Tèni i pire nàmbaabii mpyi na yíri Yesu taan ke, ka Pyeri si jwo u á: «Wuu cyelentuŋi, wuu à pa naha ke, lir'à ɲwɔ sèl'e. Wuu vùnyɔ taanre kwòro, niŋkin sí n-pyi mu wogo, niŋkin sí n-pyi Musa wogo, niŋkin sí n-pyi Eli wogo.» Pyeri mpyi a puru jwumpe jwo uye ɲùŋo kurugo.

34 Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka ɲahaŋa si mpa pi tò. Mà ɲahaŋke yaha ku u pi tùni, ka pi i fyá.

35 Ka mejwu u si fworokuru ɲahaŋke e na: «Mii Jyaŋi u ɲye nge, mii à u cwɔnrɔ. Yii a nùru u ɲwɔ na.»

³⁶ Lire meɓjuuni fworonkwooni kàntugo, Yesu baare e, cyelempyiibii saha nyɛ a wà nya mɛ. Nde pi à nya ke, ka pi i lire yaha piye funn'i, pi nyɛ a yaaga jwo wà á lire tɛni i mɛ.

*Yesu à pyàŋi wà jína kòr'a yige u e
(Macwo 17.14-18; Marika 9.14-27)*

³⁷ Kuru canŋa nùmpañña, Yesu ná u cyelempyiibii nintigibii ñanŋe na, ka supyikurumbwòhò sí sà u ñùŋò bɛ.

³⁸ Tire sùpyire shwòhòl'e, ka ñàŋi wà si jwo fànha na: «Cyelentuŋi, mii na mu ñáare, maa na jyanŋi kàanmucya. Uru ñiŋkñiŋi u nyɛ mii á.

³⁹ Jínanŋi wà u nyɛ u e, u aha yíri u kurugo, u maha ñkwúuli, jínanŋi maha u cúnŋò cúnŋò fànha na, u ñwòge maha bàafwòhe yige, u maha u kànha sèl'e, maa nta a fwooro u e.

⁴⁰ Mii à mu cyelempyiibii ñáare pi jínanŋi kòr'a yige u e, ñka pi nyɛ a já mɛ.»

⁴¹ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo: «Eil Yii dánabaa sùpyiibii nimpibiibii, fo ñaha tère e mii sí ñ-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiñkii kwú naye e sà ño fo ñaha tère na ye? Ta ma ná ma jyanŋi i naha.»

⁴² Nyɛ mà pi yaha pi i filili ná pyàŋi i Yesu na, ka jínanŋi si pyàŋi cúnŋò cúnŋò fànha na maa u cyán ñŋke na. Nyɛ ka Yesu si fànha cyán jínanŋi na, maa u pyi u à fwooro pyàŋi i, maa u kan u tun'á.

⁴³ Sùpyire ti mpyi wani ke, Kile sífente mpyi a pire puni kàkyanhala.

*Yesu à jwo u kwùŋi kyaa na sahanŋi
(Macwo 17.22-23; Marika 9.30-32)*

Karigiŋi Yesu mpyi a pyi ke, cyire mpyi a sùpyire puni kàkyanhala. Mà pi yaha pur'e, ka u u yi jwo u cyelempyiibil'á:

⁴⁴ «Yii mpe jwumpe lóg'a tàra, li saha si mɔ mɛ, pi sí Supyanŋi Jyanŋi le cye e, pi i pi ñyii wuuni pyi u na.»

⁴⁵ Ñka cyelempyiibii nyɛ a mpyi a puru jwumpe yyaha cè mɛ, ñaha na ye pu ñwòhe mpyi a ñwòhò pi na, pi mú sí mpyi na fyáge si u yíbe pu ñwòhe na.

*Sùpyanŋi u nyɛ ñùŋufoo Kile yyére ke
(Macwo 18.1-5; Marika 9.33-37)*

⁴⁶ Nyɛ ka nàkaana si mpa yíri cyelempyiibii ná piye shwòhòl'e, tire ñùŋke ku mpyi na pire puni i joofo u nyɛ ñùŋufooŋi ye.

⁴⁷ Yesu à pa tire nàkaante ñùŋke cè ke, maa pyàŋi wà lwó a yaha uye taan,

⁴⁸ maa jwo cyelempyiibil'á: «Shin maha shin u à nge pyàŋi cùmu lemɛ ñwò mii kurugo ke, urufoo mú à mii cùmu lemɛ ñwò. Ngemu ká mii cùmu lemɛ ñwò ke, urufoo mú à mii tunvoonŋi cùmu lemɛ ñwò. Nyɛ ngemu u à uye pyi yii puni kàntugo yyére wunŋi ke, uru u nyɛ yii puni ñùŋufooŋi.»

*Ngemu ká mpyi u nyɛ wuu zàmpeñ mɛ, uru na nyɛ ná wuu e
(Marika 9.38-40)*

⁴⁹ Nyɛ ka Yuhana si jwo Yesu á: «Cyelentuŋi, wuu à ñàŋi wà nya u u jínanbii kòre na yige sùpyire e ná mu mege e, ka wuu u u sige li na, ñaha na ye wuu wà bà mɛ.»

⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Yii àha u sige li na mɛ, ñaha na ye ngemu u nyɛ u nyɛ wuu zàmpeñ mɛ, urufoo na nyɛ ná wuu e.»

⁵¹ Nyɛ tɛni i Yesu tɛɛfworon'á pa byanhara nge diñyeni i, s'a ñkèege ñiñyiŋi na ke, ka u u sàa li lwó uye funn'i si ñkàre Zheruzalemu kànhe e,

⁵² maa tùnntunmii tùugo uye yyaha na, ka pire si ñkàr'a sà ño Samari kànhe kà na, maa sunmbage tatirige cya Yesu mɛɛ na kuru kànhe shiinbil'á.

⁵³ Nka kuru kànze shiinbii nyé a nyé mé, naha na yé Zheruzalému i u mpyi na nkéége.

⁵⁴ Tèni i u cyelempyiibii pìi shuunni Yakuba ná Yuhana à pa yire lógo ke, maa jwo: «Kafoonji, mu sí wuu yaha wuu nage yige ninyinji na wuu tírige pi jun'i wuu u pi shi bò mà?»

⁵⁵ Ka Yesu si yyaha kèenni'a le pi e maa pi faha sèl'e*.

⁵⁶ Lire kántugo ka pi i ntòr'a kàre kànze kabere na.

Mpii la ku nyé si ntaha Yesu fye e ke

(Macwo 8.19-22)

⁵⁷ Mà pi nin'karibii yaha, ka nànji wà si Yesu pyi: «Kafoonji, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.»

⁵⁸ Ka u u pyi: «Wygii na nyé sigepwuunbil'á, shèere mú sí nyé sanjcyenr'á. Nka tashwóngo nyé Supyanji Jyanji á mé.»

⁵⁹ Maa wabere pyi: «Taha na fye e.» Ka uru si jwo: «Kafoonji, yyére, mii aha na tunji tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.»

⁶⁰ Ka Yesu si u pyi: «Kwùubii yaha pi a piye tùni, nka mu wi ke, ta si maa sà a Kile Saanre kyaa yu.»

⁶¹ Ka wabere si jwo: «Kafoonji, mii la nyé si ntaha mu fye e, nka na yaha si sà yi jwo na pyenge shiinbil'á fòl.»

⁶² Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u à nùtuuge cù nùfaanji na, maa wíi kántugo ke, urufoo nyé a yaa ná Kile Saanre e mé.»

10

Yesu à tūnntunmii beetaanre ná ke ná shuunni tun pi sà a Jwumpe Nintanmpe yu

¹ Lire kántugo Kafoonji Yesu à nùr'a shiin beetaanre ná ke ná shuunni cwòonro u fyèrwòhòshiinbil'e, mà tun shiin shuunni shuunni uye yyaha na, kànyi puni ná cyeyi puni i u mpyi a yaa u tóro ke.

² Maa yi jwo pi á: «Sùmakwòg'à pèe, nka sùmakwòonbil'à cyére. Lire e ke yii kerége foo jáare, u u pìi bàra sùmakwòonbii na.

³ Mii à yii tun, yii a si. Yii sí n-pyi sùpyire shwòhòl'e, mu à jwo mpàa pi nyé sige yaaya shwòhòl'e.

⁴ Yii àha wyére lwó nde yiye jun'i mé, yii àha boro lwó mé, yii àha tanhanji yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na mé. Mà yii nin'karibii yaha, yii àha raa yyérelì kuni na s'a fwù pyi mé.

⁵ Yii aha jyé pyenge maha pyeng'e ke, yii jwumpe nin'cyiimpe pu pyi "Kile u yyejinke kan yii á."

⁶ Nyé sùpya ká nta kuru pyenge e, ngemu u nyé na jcaá yyejinke na ke, urufoo sí kuru yyejinke dùbábii ta. Nka l'aha nta uru sùpya nyé kuru pyenge e mé, pire dùbábii sí n-kwòro yii á.

⁷ Pyenge nkemu ká nyé yii sunmbage na ke, yii tèn wani. Pi aha yalyire ná yabyere ntemu kan yii á ke, yii raa tire lyí, naha na yé báarapyinji sàran'á yaa u kan u á. Yii àha raa sunmbage kèenni raa màre mé.

⁸ Yii aha nkàre kànha maha kànha na, ka pi i nyé yii na, maa yalyire ntemu kan yii á ke, yii i tire lyí.

* **9:55** Sémébii pìi maha jwo: «Ka Yesu si yyaha kèenni'a le pi e maa pi faha sèl'e. Sònjopeere ti nyé yii e ame ke, yii nyé a ti shi cè mé. Supyanji Jyanji nyé a pa si sùpyire shi bò mé, nka u à pa si pi múnahigii shwò.

⁹ Yii i kuru kànhe yampii cùnrɔ, yii i yi jwo kànhe shiinbil'á na Kile Saanre à byanhara pi na.

¹⁰ Nka yii aha nkàre kànha maha kànha na, ka pi i yii sunmbage cyé ke, yii jyé kuru kànhe pyenkũunji i, yii i yi jwo pi á

¹¹ “Ali yii kànhe bambanji u à ta wuu tooyi na ke, wuu sí uru kwòro kwòro n-yaha yii na* . Nka lire ná li wuuni mú i, yii li cè na Kile Saanre à byanhara yii na.”

¹² Mii sí yi jwo yii á, dínyɛni canɔkwɔge, nde li sí kuru kànhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha mà tòro nde li sí n-pyi Sòdòmú kànhe shiinbii na ke.»

Yesu à kànyi yà faha

(Macwo 11.20-24)

¹³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii Korazen kànhe shiinbii, yii wuun'à kèɛge! Yii Betisayida kànhe shiinbii, yii wuun'à kèɛge! Naha na yɛ kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri kànhe ná Sidon kànhe e cyire mpyi a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi toronkanni kèɛnɔe maa láha kapegigii na fo témóni i, maa cafuborigii le má pyi pi vaaɔnyɛ, maa cwɔɔnre wu piye na†.

¹⁴ Lire l'à li ta, canɔke Kile sí sùpyire puni sára si ntaanna ná ti kapyiɔnkil'e ke, nde li sí yii ta ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kànyi‡ wuuni na.

¹⁵ Yii Kaperenamú kànhe shiinbii pi ke, yii na sɔnni na yii sí n-kàre Kile yyére n̄nyini na bɛ? Lire mpyi nyɛ mɛ, yii sí n-sii n-tírige fo n̄ɔke n̄wɔhɔ shiinbii cyage e.»

¹⁶ Lire kántugo ka Yesu si núr'a jwo u tũntunmpil'á: «N̄gemu ká n̄ɛn'a lógo yii n̄wɔ na ke, l'à pyi mu à jwo mii n̄wɔ na urufol'à lógo. N̄gemu ká yii cyé ke, l'à pyi mu à jwo mii urufol'à cyé mú. N̄gemu sí u à mii cyé ke, l'à pyi mu à jwo mii tunvoonji urufol'à cyé mú.»

¹⁷ Nyɛ ka pire tũntunmpii beetaanre ná ke ná shuunnini si nkàre mà sà tère pyi, ka pi funntanga wuubii si núr'a pa, maa jwo: «Kafoonji, mu mege cye kurugo, ali jínabil'à kúu wuu á.»

¹⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à Sitaannini n̄ya, u à yiri n̄nyini na n̄yaa nin̄kin, kileɔnini fiige, mà pa n̄cwɔ n̄ɔke na.

¹⁹ Nyɛ mii à li síni kan yii á, yii a n̄aare wwdobii ná n̄ɔnyahigii n̄un'i, yii i wuu zàmpɛnni fànhe fwɔɔnɔ yiye tooy'e, yafyin sí n-jà kapii pyi yii na mɛ.

²⁰ Lire ná li wuuni mú i, yii àha funnyɛ táan na jínabil'à kúu yii á mɛ, nka yii pyi funntange e, naha kurugo yɛ yii mɛy'à sɛme Arijinani i.»

Sùpya nyɛ a Kile cè Jyafoonji Yesu baare e mɛ

(Macwo 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Lire tènuuni i, ka Kile Munaani si Yesu funnɔke pyi k'à táan sèl'e, ka u u Kile kèe maa jwo: «Tufoonji Kile, n̄nyini ná n̄ɔke Kafoonji, mii fwɔ nyɛ mu na, naha na yɛ kani mu à n̄wɔhɔ yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyèe n̄n̄kopyire na. Sèe wi, Tufoonji, mu à lire pyi mà táanna ná ma nyii wuuni i.»

²² Lire kántugo ka u u jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya nyɛ a Jyafoonji cè Tufoonji baare e mɛ. Sùpya mú nyɛ a Tufoonji cè Jyafoonji baare e mɛ, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyèe n̄gemu na ke.»

* **10:11** Mà ma tooyi bambanji kwòro kwòr'a yaha kànha na»: lire n̄wɔhe ku nyɛ, wuu n̄zhan à fwooro yii karigil'e, yii n̄n̄ɔ tuguro ti. † **10:13** Nde mpyi kyaa ndemu l'à li cyèe na pi a piye cèɛge pi kapegigii na ke. ‡ **10:14** Tiri ná Sidon na mpyi kànbwoyo shuunni n̄jemu y'à cè ná kapegigii mpyini i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhoueli 3.4-8; Amosi 1.9-10).

²³ Lire kântugo ka Yesu si yyaha kêennɛ u cyelempyiibii kann'á maa yi jwo pi á: «Karigii yii na jaa ke, mpai pi na cyire jaa ke, pire wuun'à jwɔ.

²⁴ Mii sí yi jwo yii á, nde yii à nya maa ndemu lógo ke, Kile túnntunmii niñyahamii ná saanlii niñyahamii la mpyi si lire nya, si li lógo. Nka pi nyɛ a ja à li nya maa li lógo mɛ.»

Bàtaage Yesu à jwo mà yyaha tí ná Samari shinji niñcɛnɛji ke

²⁵ Canŋka Kile Saliyañi cyelentuñi wà à yîr'a yyéere si Yesu peɛɛɛɛɛɛ maa jwo: «Wuu cyelentuñi, jaha mii à yaa mii u pyi si shìñi niñkwombaañi ta yɛ?»

²⁶ Ka Yesu si u pyi: «Nde l'à séme Kile Saliyañi Semɛñi i ke, jaha mu à cè lire e yɛ?»

²⁷ Ka u u Yesu pyi: «Y'à séme Saliyañi Semɛñi i na “Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á ná ma zòmbilini puni ná ma múnaani puni ná ma fânhe puni ná ma sònɔɔre puni i. Mà bàra lire na, ma supyiñɛɛñi kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á mɛŋ.”»

²⁸ Ka Yesu si u pyi: «Mu jwɔshwɔɔr'à jwɔ. Mu aha ja à na lire pyi, mu sí shìñi niñkwombaañi ta.»

²⁹ Nka nàñi la mpyi si tànga kan uy'á maa jwo: «Jofoo u nyɛ mii supyiñɛɛñi yɛ?»

³⁰ Ka Yesu si u jwɔ shwɔ ná bàtaag'e na:

«Nàñi wà u ná yîri Zheruzalemu kànhe e na ñkèege Zheriko kànhe e. Mà u yaha kuni na, ka kakuumpyiibii p̄i si jwɔ u na, maa u cyeyaayi puni cyán a shwɔ u na, maa u bwɔn fo mà u bännaga a yaha kwùubii ná jyi wuubii shwɔhɔl'e, maa yîri u taan.

³¹ Lir'à bê ná Kile sáragawwuñi w'e u u ma lire kuni i, ur'à pa nɔ nàñi niñcwuñi na ke, maa fɛnn'a tòro u taan.

³² Nyɛ ka Kileñaarebage báarayiñi wà si mpa a ntùuli lire kuni ninuuni i, uru na mpyi Levi tұлuge shin, uru mú à pa nɔ nàñi niñcwuñi na ke, maa fɛnn'a tòro u taan.

³³ Lire kântugo ka Samari shinji wà kùshe wu si wá na ma lire kuni i mú. Ur'à pa nɔ nàñi niñcwuñi na ke, ka u jùñaare si u ta. ³⁴ Ka u u file u na, maa u nɔɔyi wyɛɛɛ yal'a pyi, maa u lwɔ a dùrugo u dùfaanŋke jɔñ'i, maa ñkàre ná u e nàmpwuunbii tatirige bage k'e, maa yaha u na.

³⁵ Kuru canŋa nùmpañja, maa bage sàrañi wwù uye jɔñ'i mà kan bage foon'á, maa yi jwo u á “Yaha ñge nàñi na, mu aha wyéɛ maha wyéɛ wwù u jùñɔ taan ke, mii aha núr'a pa, mii sí uru puni nùruñɔ mu na.”»

³⁶ Nyɛ Yesu à puru jwo ke, maa uru Saliyañi cyelentuñi pyi: «Mpi shiin taanrenji i, mu á, ñgi u à ñge nàñi nimbannañi pyi u supyiñɛɛñi yɛ?»

³⁷ Ka u u Yesu pyi: «Nàñi u à u jùñaara ta ke, uru u nyɛ u supyiñɛɛñi.» Ka Yesu si u pyi: «Ta sí, maa sà lire fiige pyi.»

Karigii cyi à Marita yyaha ñi ke, cyire ná Mariyama wuuni nyɛ niñkin mɛ

³⁸ Mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha jani na na ñkèege Zheruzalemu kànhe e, pi à sà nɔ kànhe kà na, maa sunmbage lèñe ceenji wà yyéere. Uru ceenji mege na mpyi Marita.

³⁹ Marita kântugo wuñi wà na mpyi wani, uru mege mpyi Mariyama, ka uru si ntɛɛn Kafoonji Yesu taan marii u jwumpe nùru.

⁴⁰ Lir' à Marita cyege ta k'à cwônɔ sushwəhəbaaranj na, ka u u file Yesu na maa jwo: «Kafoonj, taha mu bá u à mii cəonɔj jya u à tɛɛn, maa mii kanni yaha mii i báaranj pyi mɛ? U pyi u yír'a na tɛgɛ kɛ!»

⁴¹ Ka Kafoonj si u pyi: «Marita, Marita, mu yyah'à wyèrɛ ná karij nijyahagil'e maa cyi tɛg'a maye funɔj pɛn.

⁴² Nka kyaa nijkin kanna li nyɛ tɔɔn wuuni mà tòro cyi sanɔkii puni taan, lire Mariyama à pyi. Sùpya si n-jà u láha lire mpyinj na mɛ.»

11

*Yesu à u cyelempyiibii taanna Kilejarege pyinjanni na
(Macwo 6.9-13; 7.7-11)*

¹ Canɔka Yesu mpyi na Kile jáare cyage k'e. U à kwɔ Kilejarege na ke, ka u cyelempyanj wà si u pyi: «Kafoonj, wuu taanna Kilejarege pyinjanni na, bà Yuhana a u cyelempyiibii taanna ku na mɛ.»

² Ka Yesu si u pyi: «Yii aha a si raa Kile jáare, yii jwo:

“Tufoonj,

mu mɛge ku táan.

Ma pyi saanwa sùpyire puni jùɔj na.

³ Wuu canɔa maha canɔa jyjijj kan wuu á.

⁴ Wuu kapegigii yáfa wuu na,

jaha na yɛ wuu maha wuu shinjɛɛbii wogigii puni yáfani pi na.

Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kɛɛnɔj kapegigil'á mɛ.»

⁵ Nyɛ maa nú'a pi pyi: «L'aha mpyi mu à jwo cevoɔ na jyɛ yii wà á, ka urufoo si yír'a kàre jùnjɔke na uru cevoonj yyé, maa sà u bage kúu mà jwo “Na cevoɔ, bwúuru jùnjy taanre kan na á,

⁶ jaha na yɛ mii à nàmpɔnɔj ta, yalyire sí naha mii u kan u á mɛ.”

⁷ Yii na sɔnɔj na uru cevoonj si n-tɛɛn bage funɔjke e si jwo “Ma hà zii mpa na yyaha fwóhɔɔ mɛ. Mii à bage tò a kwɔ, mii ná na pyilibii naha a sínn'a kwɔ, mii saha naha na si n-jà n-yíri bwúuru kan mu á mɛ” la?

⁸ Mii sí yi jwo yii á, u mɛɛ ká mpyi u jyɛ a yír'a bwúuruɔj kan mu á yii cempe kurugo mɛ, u mɛkɛgere* yyaha na, yaaga maha yaaga mu jyɛ na jcaa ke, u sí n-yíri kuru kan mu á.

⁹ Mii sí yi jwo yii á, yii a Kile jáare, u sí yii kan, yii a jcaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

¹⁰ Naha kurugo yɛ shin maha shin u jyɛ na Kile jáare ke, Kile sí urufoo kan.

Ngemu u jyɛ na jcaa ke, urufoo sí n-ta.

Ngemu ká a bàrage kúuli ke, ku sí múgo urufol'á.

¹¹ Jofoo u jyɛ yii shwəhəl'e, ngemu u sí jɛ wwò kan u pyàɔ'á mà li ta fya u à jáare u á yɛ?

¹² Lire jyɛ mɛ, mà nɔngyaa lwó a kan u á, mà li ta njkùcere u à jáare yɛ?

¹³ Nyɛ yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacɛnyɛ kan yii pyilibil'á ke, yii jyɛ a cè a jwo na yii Tunj u jyɛ nijnyinj na ke, na ur'à bégel'a tòro yii taan si u Munaani le u jáarafeebil'e mà?»

*Pyinjanni na Yesu maha jínabii kòre ke
(Macwo 12.22-30; Marika 3.22-27)*

* 11:8 Pii maha jwo: «mu nyàhavycɛnre».

14 Canŋka Yesu mpyi na jínanji wà kòre na yige nàñi w'e, uru jínanji mpyi a nàñi pyi búbu. Tèni i jínan'á pa fworu u e ke, ka uru nàñi si li jwò cù na yu. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka li i pi puni kàkyanhala.

15 Nka pil'á jwo sùpyire shwòhòl'e, ná jínabii nùnjufoonji Belizebuli† u à síñi kan Yesu á, u u jínabii kòre na yige pifeebil'e.

16 Pii la na mpyi si Yesu pèrè jwò, maa jwo na u kani là pyi ndemu li sí li cyèe pire na na u à fworu Kile e ke.

17 Nka Yesu mpyi a pi funzònjore cè maa yi jwo pi á: «Kìre maha kire li jye na liye tùnni ke, lire maha mpa jya. Pyenge maha pyenge shiin ká yíri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú.

18 Ná yii na sòñji na jínabii nùnjufoonji Belizebuli fànhe cye kurugo mii jye na jínabii kòre na yige sùpyire e, jye Sitaanniñi báarapyiibii ká ntáa maa piye tùnni, pi saanre si n-kwò mà?

19 Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Belizebuli fànhe e, lire sannì i ke, yii shiinbii pi jye na pi kòre ke, ná jofoo u fànhe e pire maha pi kòre yan? Yii shiinbii yabilimpìi pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jwò'í.

20 Nka mii aha a jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile fànhe e, lir'á li cyèe na Kile Saanre à nò yii na mà kwò.

21 Yii li cè na fànhanyahagafoo ká kàshikwònyaaya lwò a tèn u pyenge jwòge na marii ku saŋcwòñji sigili, sùpya si n-jà u yaage ká lwò mè.

22 Nka wabèrè ká mpa jwò pyengefoo na, ñgemu u à fànha tò u na, maa já u na ke, pyengefoo cyèe mpyi a taha kàshikwònyaayi njemu na ke, urufoo sí yire shwò u na, si u cyeyaayi cyán zhwò u na, si ntáa.

23 Shinji u jye u jye ná mii i mè, urufoo jye mii zàmpeñ, ñgemu u jye u jye na mii tère na sùpyire wàa tiye na mè, urufoo na ti nùñjò kyáŋge.

(Macwo 12.43-45)

24 Jína ká fworu sùpya e, u maha sà ñaara síwage yyaha kurugo, maa tatenge cya. U aha mpyi u jye a ká ta mè, u maha jwo “Mii sí nùru raa wà na tayirige e.”

25 Jye u aha nùr'a pa urufoo ta бага fiige ñkemu k'à pwò maa ku funŋke bégel'a jwò ke,

26 u maha nùr'a kàr'a sà jínahii baashuunni lwò a bàra uye na, mpìi pi à pi mà tòro u yabilinji na ke, maha mpa jye urufol'e. Lire ká mpyi, urufoo pyiñkanni nivònn'a si nàara a pi mà tòro niñjyeeni na.»

Shinji wuuni l'à jwò ke

27 Jye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka ceenji wà si jwumpe lwò sùpyire shwòhòl'e maa jwo u á: «Ceenji u à mu si maa mu byé ke, uru wuun'á jwò ðè!»

28 Ka Yesu si ceenji pyi: «Ñgemu u jye na Kile jwumpe nùru, marii pu kurigii ñaare ke, urufoo wuun'á sàa jwò.»

Yesu tayyèreg'á fànha tò Zhonasi woge na, ñka sùpyire jye a u jwò mèeni cù mè (Macwo 12.38-42)

29 Sùpyir'á pa hínni mà Yesu kwúulo ke, ka u u jwo: «Nte sùpyir'á pi. Ti la na jye mii u kàkyanhala kani là pyi si jcyèe ti na ndemu l'á li cyèe na mii à fworu Kile e ke. Nka nde l'á pyi Kile tùnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kàkyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyèe ti na mè.

† 11:15 Belizebuli: Sitaanniñi mege ká ku jye ku ki.

³⁰ Nde l'à pyi Zhonasi na ke, lir'à li cyêe Ninive kànhe shiinbii na na Kile u mpyi a u tun. Lire pyinƙanni na, nde li sí n-pa Supyaŋi Jyaŋi ta ke, lire li sí li cyêe nte sùpyire na na Kile u à u tun.

³¹ Canŋke Kile si sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinƙil'e ke, saancwoŋi u mpyi Sheba kini jùŋo na ke, uru sí n-pa n-yíri n-yyéere, si nte sùpyire cêege, naha na ye uru saancwoŋi mpyi a yíri diŋyeyi jùŋke kà na, mà sà saanŋi Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na jye naha, ŋgemu u yákili u à pèe Solomani wuŋi na ke, ti sí jye a jɛn'a lógo uru jwò na mɛ.

³² Kuru canŋke, Ninive shiinbii mú si n-pa n-yíri n-yyéere, si nte sùpyire cêege, naha na ye Zhonasi mpyi a sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pi à pi toronƙanni kêenŋe. Mà li ta wà na jye naha, ŋgemu u tayyéerege k'à fàŋha tò Zhonasi woge na ke, nte sùpyire sí jye a jɛn'a ti toronƙanni kêenŋe mɛ.»

Bèenmpe sèe wumpe kani
(Macwo 5.15; 6.22-23)

³³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Wà jye na fùkina mîni si u le jcyígile cere jwòh'i mɛ. Nka u maha dùrugo yaage kà jɛŋ'i, bà u si mpyi s'a bèenmpe yige bage jyifeebil'á mɛ.

³⁴ Sùpyaŋi jyiigii cyi jye u bèenmpe. Ŋgemu u jyii cyi à jwò ke, urufoo puni maha mpyi bèenmpe e mú. Ŋgemu wogígii sí cyi à kèege ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i.

³⁵ Lire e ke yii yiye kàanmucya a wíi, yii bèenmpe kà bú ŋkwò nta numpire mɛ.

³⁶ Yii jyiigii ká jwò sèe sèl'e, làmpaŋi bèenmpe sí yii pyi yii a jaa yii a jcwúu kuni i.»

Yesu à Farizhɛɛnbii ná Saliyaŋi cyelentiibii cêege
(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)

³⁷ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Farizhɛɛnŋi wà si sà u yyere na u pa lyí uru yyéere, ka u u jɛɛ. Tèni i pi à jjiyɛni kwúlu si raa lyí ke,

³⁸ ka li i Farizhɛɛnŋi kàkyaŋhala, naha na ye u à li kàanmucya mà li jya na Yesu jye a u cyeyi jyè mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e, maa nta na lyí mɛ.

³⁹ Kafoonŋi Yesu à li jya l'à Farizhɛɛnŋi kàkyaŋhala ke, maa pi pyi: «Yii Farizhɛɛnbii pi ke, yii maha yii yajigiyi kàntuyi jyíi na finɛni, mà li ta yii funjy'á jɛ nàŋkaage ná pege karigii na.

⁴⁰ Yii na jye sɛjɛconyò! Kilenŋi u à yaage kàntuge yaa ke, uru mú bà u à ku funŋke yaa mà?

⁴¹ Yii nàŋkaage ná pege yaha, yii raa yii cyeyaayi kaan fòŋofeebil'á. Lire ká mpyi, yii sí n-pyi fyinmɛ sùpyii.

⁴² Yii Farizhɛɛnbii pi ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha yii nàŋayenŋi ná kaŋyeyi yafwòhɔfwohɔre sannte puni yáhaŋi wwu, yii sí jye na katiigii pyi, maa Kile kyaa táan yiy'á mɛ. Mà li ta lire l'à yaa li pyi yii kapyiini niŋcyiini, yii i nta a cyi sanŋkii bâra lire na.

⁴³ Yii Farizhɛɛnbii pi ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii aha ŋkàre Kile jwumpe kálambayi i, bwompe tateɛnyi yii maha jcaa. Sùpyire tabinniŋi i yii la maha mpyi sùpyire s'a yii pèere s'a yii shéere.

⁴⁴ Yii wuun'à kèege! Yii na jye mu à jwo fanjyeye, sùpyire maha jaaare na ntùuli jjemu jɛŋ'i piye pàama ke.»

45 Mâ Yesu yaha puru jwumpe na, ka Kile Saliyaŋi cyelentuŋi wà si jwo: «Cyelentuŋi, mpe jwumpe saha ɲɛ Farizhɛɛnbii kanni wumɔ mà de! Mu na wuu cyere mú de!»

46 Ka Yesu si u pyi: «Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii wuun'à kɛge mú, ɲaha na yɛ yii à Kile Saliyaŋi pyi tuguro sùpyire ɲuŋ'i, pi si n-jà ntemu lwó mɛ. Yii yabilimpíi mú sí ɲɛ na ɲɛg'a pi tɛge ti ɲjwòŋi na, ali nimbilere mɛ.

47 Yii wuun'à kɛge! ɲaha na yɛ yii tulyey'à Kile tũntunmpii mpiimu bò tèecyiini i ke, yii à pire kwònhigii yaa na faanre.

48 Lire l'à li cyêe na kapegigii yii tulyey'à pyi ke, na cyir'à bɛ yii á, ɲaha na yɛ pir'à Kile tũntunmpii bò. ɲka yii pi ke, yii na pi kwònhigii faanre.

49 Kile à tɛn u yákilifente e maa jwo “Mii sí raa na tũntunmpii pì tunni pi á, pi sí pìi bò si pi sanmpii kyérege.”

50 Lire kurugo Kile tũntunmpii pi à bò mà lwó fo tèecyiini i ke, Kile sí n-pa yii ná yii tulyeyi cɛge pire kyaa na,

51 mà lwó Abɛli mbòŋi na, fo mà sà nɔ Kile tũntunŋi Zakari mbòŋi na, Zakari pi à bò Kile ɲaarebage sèecyage ná sárayi tawwuge shwòhól'e ke. Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cɛge tire boore puni kurugo.

52 Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii, yii wuun'à kɛge! ɲaha kurugo yɛ kuni li maha sùpyire pyi t'à Kile jwumpe cè ke, yii à para pi yaha lire kuni i. Yii yabilimpíi ɲɛ na lire kuni ɲaare mɛ, mpii la ku ɲɛ s'a li ɲaare ke, maa pire tegɛle kwòŋ.»

53 ɲɛ puru jwumpe puni kàntugo, ka Yesu si fwo ru Farizhɛɛnɲi bage e na ɲkɛge. Ka Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii lùyiri wuubii si yibi yi shiŋi puni taha u na.

54 Pi mpyi na lire pyi si nta u pɛɛ ɲcú u ɲwòshwòare cye kurugo.

12

*Yesu à u cyelemptiibii yɛɛ na pi àha fyɛnme tò wwomɔ na mɛ
(Macwo 10.26-27)*

¹ Lire tɛni i, ka supyikuruɲo nimbwòhò si mpa bínni Yesu taan fo na piye fwòŋi. Pi mpyi a shiɛn kampwòhii lada kwò. Ka Yesu si jwumpe sù u cyelemptiibii na maa jwo: «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha fyɛnme tò wwomɔ na Farizhɛɛnbii fige mɛ. Pi na ɲɛ bwúuruŋi yirige yirige yaani fige lire ndemu li maha mbyimpe ɲɲcwònhòmpɛ yirige sùpyaŋi pàama ke.

² Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ɲwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa ɲaa. Kyaa maha kyaa li ɲɛ numpini i ke, lire là mú si n-kwòro ɲcɛmbaa mɛ.

³ Lire l'à li ta, yii aha jwumɔ maha jwumɔ ɲwòh'a jwo numpini i ke, puru sí n-lógo canŋke e, yii aha jwumɔ maha jwumɔ jwo katilwòhòre e yii bayi kùrɲcwòngil'e ke, puru sí n-pa raa jáare katanɲyí ɲuŋ'i.»

*Wuu a fyáge Kile na, wuu ɲɛ a yaa wuu kyaa tɛg'a wuyɛ funŋo pɛn mɛ
(Macwo 10.28-31)*

⁴ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii pi ɲɛ mii ceveebii ke, mii sí yi jwo yii á, ɲgemu u ɲɛ u si n-jà yaage kabɛɛ pyi sùpyaŋi na u mbòŋi kàntugo mɛ, yii àha raa fyáge uru yyaha na mɛ.

⁵ Yii à yaa yii a fyáge ɲgemu yyaha na ke, uru u ɲɛ Kile, ɲaha na yɛ uru u maha já a sùpyaŋi wà nafugombaage e u bonkwooni kàntugo. Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, yii a fyáge Kile na.

⁶ Tá zíziine kanjuro maha mpére daashii shuunni kannna me? Nka Kile à yaha ti puni ninjin ninjini na, marii ti sanwónni sigili.

⁷ Yii pi ke, yii li cè na yii kan'à waha Kile na mà tòro tire zíziine nijyahara na. Ali njunjoore ti nye yii njuni i ke, Kile à tire puni pèrege cè. Lire kurugo yii àha nuru kyaa tège yiye funno pen me.»

*Mà nye Supyani Jyani Yesu na, lire nye me mà cyé u na
(Macwo 10.32-33, 12.32, 10.19-20)*

⁸ Ka Yesu si núr'a jwo: «Mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká yyére li na sùpyire nyii na na uru na nye Supyani Jyani wu ke, Supyani Jyani mú sí n-yyére li na Kile mèlekèebii nyii na na urufoo na nye uru wu.

⁹ Nka ngemu ká mii cyé sùpyire nyii na ke, mii mú sí urufoo cyé Kile mèlekèebii nyii na.

¹⁰ Sùpya ká ncyé Supyani Jyani jwumpe na, lire kapiini sí n-jà yàfa urufoo na. Nka ngemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire kapiini sí yàfa urufoo na me.

¹¹ Pi aha mpa a yii cyáan na ncwôre na nkèege Kile Jwumpe kàlambayi njufeebii, lire nye me kini yyaha yyére shiinbii ná yukyaabii yyére tēni ndemu i ke, jwumpe yii sí n-jwo pi i ncè na yii na nye sēenji njun'i ke, yii àha puru kani tège yiye funno pen me,

¹² naha na ye lire tēni yabilinji i, jwumpe yii à yaa yii jwo ke, Kile Munaani sí puru tūrige yii funn'i.»

*Nàfuunji sèe wunji kani ná karigii cyi nye cyi nye a yaa cyi sùpyanji funno pen me
(Macwo 6.19-34)*

¹³ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka nàni wà si jwo u á sùpyire shwòhòl'e: «Wuu cyelentunji, mii la nye maa yi jwo mii yyahafoon'á na u wuu tunji kooze táa, u u na nàzhan woge kan na á.»

¹⁴ Ka Yesu si u pyi: «Ei! Nà wà we! Jofoo u à mii tñe mà pyi yii kacwónronji, lire nye me yii tunji kooze táafoonji ye?»

¹⁵ Nye Yesu à uru nàni jwò shwò amuni ke, maa yi jwo u lógofeebii pun'á: «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha nàfuunji lage yaha ku tateenge fò yii na me. Naha kurugo ye sùpyanji nàfuunji méé ká nyaha fo mà sà mpyi u tayahaga na ncaa na nkànre, yii li cè na uru nàfuunji sí n-jà urufoo sige kwùnji na me.»

¹⁶ Mà tàanna ná puru jwumpe e, ka Yesu sí bàtaaga jwo pi á na: «Nàfuufoonji wà u ná mpyi ná kerege e, kuru kerege yafaayi mpyi na jwòge u á sè'l'e.

¹⁷ Canjka ka u u ntēen maa funnke cya maa jwo uye funn'i “Mii sàha naha na kapyii cè me, naha na ye tayahaga nye mii nijjyee sùmanji na me.”

¹⁸ U à funnke kyáala a kwò ke, maa jwo “Nde mii sí n-pyi ke, lire li nye, mii sí na bwònhigii ja, si nuru nimbwòhii faanra, si na sùmanji ná na yaayi sanjyi puni le cyire e.

¹⁹ Lire ká mpyi, mii sí n-jwo naye funn'i, na mii à yyee nijyahagii njyi bégel'a yaha naye mee na. Mii saha si raa naye kànre me, s'a lyi s'a byii si mpyi funntange e kannna.”

²⁰ Nye uru nàfuufoonj'à puru jwo uye funn'i mà kwò ke, ka Kile si jwo u á “Mu funno baa shinji! Nke numpilage yabilinji i, mu sí n-kwù. Yaayi mu à bégel'a yaha maye mee na ke, jofoo u sí n-pyi ná yire e ye?”

²¹ Nye amuni li mú nye, shin maha shin u nye na nàfuunji caa na bínnini nge dijnyenji i uye mee na, mà li ta nàfuu nye urufol'á Kile yyére me, urufoo sí n-pa n-kwù n-yiri u taan nge nàfuufoonji fiige.»

22 Nyε ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyí ná vāan̄nyi yii sí raa leni ke, yire tan̄kanni kà yii fun̄n̄o p̄en m̄e.

23 Naha kurugo ye s̄upyan̄i m̄unaani tayȳereg'à fānha tò yalyire na, ka u cyeere tayȳerege mú si fānha tò vāan̄nyi na.

24 Yii san̄cyεenre k̄aanmucya ke! Ti j̄yε na faa pyi m̄e, ti j̄yε na s̄uma kw̄uun m̄e, s̄uma tabegege mú j̄yε t'á m̄e. N̄ka Kile maha ti j̄w̄o caa. Tá yii j̄yε a pw̄ór̄o san̄cyεenre na s̄el'e m̄e?

25 Funmp̄εenre sí n-jà yii jofoo pyi u jà a nimbilere bâra u sh̄in̄ji canmpyaagii na ye?

26 Nyε kampyi funmp̄εenre sí n-jà yafyin bâra yii sh̄in̄ji canmpyaagii na m̄e, naha na yii à yaayi san̄nyi kani t̄êg'a yiye fun̄n̄o p̄en ye?

27 Yafw̄oh̄ofw̄oh̄oyi yi maha fȳin sige e maa yafyεenre nisinante yaa ke, yii s̄on̄n̄o yire kyaa na ke! Yi j̄yε na báara pyi m̄e, yi mú j̄yε na k̄oon̄o p̄inni m̄e. N̄ka saan̄ji Solomani ná u n̄afuufente puni i, u vāan̄nden̄ke kà lem̄e j̄yε a jà a j̄w̄o mà n̄ke yafw̄oh̄ofw̄oh̄oye kà nin̄kin yafyεenre kw̄ò m̄e.

28 Yafw̄oh̄ofw̄oh̄oyi yi j̄yε sige e nin̄jaa, ná n̄umpan̄n̄a yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire lem̄e pyi p'á j̄w̄o amuni, yii j̄yε a li cè na n̄akaana baa Kile sí vāan̄nyi kan yii á mà? Yii d̄aniyan̄'á cȳére de!

29 Yii yalyire ná yii yabyεεre tan̄kanni j̄yε a yaa li tateenge f̄ò yii na m̄e.

30 Mp̄ii pi j̄yε pi j̄yε a dá Kile na m̄e, pire pi maha fun̄nȳi p̄en ná yire yaayi kani i t̄erigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li j̄yε yii na ke, yii Tun̄ji Kile à yire puni cè.

31 Mà jwo yii kw̄òro yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage nin̄cyiig'à yaa ku pyi Kile Saanre. Lire ká mpyi, u sí yire yaayi san̄nyi kan yii á.»

32 Ka Yesu si n̄ur'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii na j̄yε mu à jwo mp̄akurūn̄o nimbilere, n̄ka yii àha raa fȳáge m̄e, naha na ye l'á táan yii Tun̄ji Kile e mà yii le u Saanre e.

33 Yii yii cyeyaayi pére, yii i uru wȳéren̄ji t̄êg'a f̄on̄j̄o feebii t̄êge. Yii n̄afuu tabegege nin̄c̄en̄je yaa yiye m̄eε na nin̄yini na, n̄kemu ku j̄yε ku n̄afuun̄ji sí n-kw̄ò m̄e. N̄an̄kaalii ná nt̄oon̄ j̄yε kuru cyage e si n̄kw̄ò u k̄éεge m̄e.

34 Yii li cè, cyage e s̄upyan̄i n̄afuun̄ji j̄yε ke, wani u s̄on̄n̄ore maha mpyi.»

Báarapyini nin̄c̄en̄ji ná báarapyini nimp̄iji kani (Macwo 24.36-51)

35 Ka Yesu sí n̄ur'a jwo u lógofeebil'á: «Yii yii báarapyi vāan̄nyi le yii i bégele t̄erigii puni i. Yii i yii lâmpaabii m̄in'a yaha t̄erigii puni i.

36 Yii pyi mu à jwo báarapyii mpiimu pi à bégel'a t̄ēn pyenge e, na pi j̄n̄j̄ufoon̄ji t̄ēpani sigili, u aha ȳiri cikw̄oon̄re cyage e, mà pa t̄ere o t̄ere e, maa mpa pyenge j̄w̄oge k̄úu ke, pi i ȳir'a ku múgo u á.

37 Nyε j̄n̄j̄ufoon̄ji ká mpa báarapyiibii mpiimu ta n̄óombaa ke, pire wuuni sí j̄w̄o. S̄ēen̄ji na mú sí yi jwo yii á, lire ká mpyi, j̄n̄j̄ufoon̄ji sí uye pw̄o si nj̄ȳi yaa n̄kan báarapyiibii puni nin̄kin nin̄kin̄'á, pi lyí.

38 Lire e ke j̄n̄j̄ufoon̄'á pa nin̄n̄ke na yo, u à pa n̄k̄ūpecyiini na yo, u aha mpa báarapyiibii mpiimu ta n̄óombaa ke, pire wuuni k̄oni sí j̄w̄o.

39 Yii li cè na k̄ampyi bage foon̄ji mpyi maha n̄an̄kaan̄ji t̄ēpani cè, u mpyi maha sí j̄εε u yaha u kakyaare pyi m̄e.

40 Lire e ke yii mú à yaa yii bégel'a kw̄òro, naha na ye t̄ēni i Supyan̄i Jyan̄ji sí n̄uru n-pa ke, yii j̄yε a lire cè m̄e.»

41 Yesu à puru jwo ke, ka Pyeri si u pyi: «Kafoonji, mu à ñke bàtaage jwo mà yyaha tí ná wuu kanni i laa, sùpyire puni kyaa li?»

42 Ka Yesu si u pyi: «Báarapyiñi na, jùñufoon'á dá pi sanmpii shwòhòl'e, u yákiñi mú s'à pée ke, uru báarapyiñi shiñi jùñufoonji maha yaha u u pyenge karigii cwòonre, maa jjiyiñi kaan báarapyiibii sanmpil'á u tèekanl'e.

43 Nyé báarapyi maha báarapyi jùñufoo, u à pa u ta u u báaranji niñcenni pyi amuni ke, uru wuuni sí jwò.

44 Sèenji na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyiñi jùñufoonji sí u pyenge karigii puni jùñufente le u cye e.

45 Nka báarapyiibii kacwònròñi ñgemu ká a sòññi uye funñ'i na uru jùñufoonji sí mò lire kùluni i, maa wá na u báarapyiñe bii bwùun, maa uye yaha jjiyiñi ná mbyanji laage e, maa sinmpe byii na jcwò ke,

46 canñke ku nyé uru báarapyiñi nyé a tèn ná k'e ná tènì li nyé u nyé a sòñño ná l'e me, u jùñufoonji sí n-páa n-pa. Kapii maha kapii u à pyi ke, jùñufoonji sí u kyéreye cyire puni na, mpii pi nyé pi nyé Kile kuni i me, si u ná pire sàranji pyi niñkin.

47 Báarapyiñi u à jùñufoonji nyii wuuni cè maa mpyi u nyé na li pyi me, uru báarapyiñi bwòonre nìzhwòore sí nyaha de!

48 Nka báarapyiñi u nyé u nyé a u jùñufoonji nyii karigii cè me, maa ntòr'a wurug'a kapyimbaala pyi ndemu l'á yaa ná bwònr'e ke, urufoo si bwònrò niñyahara shwò me.

Amuni li mú nyé, Kile à yaaya niñyahaya kan ñgemu á ke, u maha yaaya niñyahaya cya urufol'á. U aha kariii niñyahanyahagii le ñgemu cye e ke, u sí urufoo yibe kariii niñyahanyahagii kyaa na mú.»

Sùpyire sí n-láhalá tiye na Yesu kurugo

(Macwo 10.34-36)

49 Ka Yesu sí núr'a jwo: «Mii à pa mpa nage le jìñke na. Mii la mpyi nume si ku ta k'à mìn'a kwò.

50 Nka mii à yaa mii u mbyíigime yyefuge e fòlò, mu à jwo bà sùpyanji ká a ñko si batize pi maha u mbyíigime lwòhe e pyiñkanni ndemu na me. Mii funvwugo wuñi u nyé na cyire karigii canmpyige sigili.

51 Yii àha raa sòññi na mii à pa si mpa jwumabenke le sùpyire ná tiye shwòhòl'e jìñke na mà de! Mii sí yi jwo yii á, mii à pa mpa mbembaanji le sùpyire ná tiye shwòhòl'e.

52 Lire kurugo mà lwó nume na, shiin kanñkuro sí n-pyi pyenyi y'e, pi sí n-bê me. Shiin taanre sí n-wwò s'a shiin shuunni tùnni, shiin shuunni sí n-wwò s'a shiin taanre tùnni.

53 Pyenyi y'e, tufoonji sí n-yíri jyafoonji kurugo, jyafoonji mú sí n-yíri tufoonji kurugo. Nufoonji sí n-yíri pworofoonji kurugo, pworofoonji mú sí n-yíri nufoonji kurugo. Nacwonji sí n-yíri napworonji kurugo, napworonji mú sí n-yíri nacwonji kurugo.»

Kacyeenkii ñcèñi

(Macwo 16.2-3)

54 Supyikuruñke ku mpyi wani ke, ka Yesu sí núr'a jwo kur'á: «Yii aha kilenji nya u à wwò canñacwumpe* e, yii maha jwo na zàñha sí n-pa, nàkaana baa ku mú maha mpa.

* 12:54 Izirayeli kini i, canñacwumpe e zàñhe niñyahaga maha yíri.

⁵⁵ Kafεεge ká a fwu na yíri wòro kùl'e, yii maha jwo na kafuge sí n-pêe nijjaa de! Amuni li mú maha mpyi.

⁵⁶ Yii pi à fɣɩnme tò wwomɔ na ke, yii à já a cyire karigii puni tēepɣiɩnkii cè, ka ɲaha si li ta ɲcyii cyi ɲye na mpyi yii shwɔhɔl'e nume ke, yii ɲye a já a cyire cè mà yε?

(Macwo 5.25-26)

⁵⁷ Naha na kani yii à yaa yii pyi ke, yii ɲye a já a lire cè yiy'á si li pyi pyiɲkanna nijcenne na mà yε?

⁵⁸ Wà ha mu yvere fànhε e, ka yii i wá na ηkεεge wani, mu à yaa mu u jwumabeɲε cya fwɔfwɔ ná urufoɔl'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanɲi cye e, uru si ma le u báarapyiɲi cye e, pi i ma le kàsɩɲi i me.

⁵⁹ Mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu ɲye a lire pyi me, mu si n-sii n-fworo wani ná mu ɲye a urufoo fwooni tò feefee mà yε!»

13

Yii à yaa yii toroɲkanni kēenɲε

¹ ɲye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka sùpyire tà si mpa Galile kùluni shiinbii pii mbò jwo u á. Fànhafoonɲi Pilati u mpyi a pii tun pi à sà pire bò Kileɲaarebage e mà pi yaha pi i sárayi wwù.

² Ka Yesu si pi pyi: «Nte sùpyire ti nte pi à bò ame ke, yii na sòɲɲi na pire kapegigii nimpɣiɩnkii cyi mpyi a ɲyaha mà tòro Galile kùluni shiinbii sanmpii wogigii na be?»

³ Lire bà me, ηka mii sí yi jwo yii á, ná yii ɲye a yii toroɲkanni kēenɲε me, yii puni mú sí n-kwù.

⁴ Silowe batòɲge k'à keb'a cwo Zheruzalemu kànhε shiinbii ke ná baataanrenɲi mpiimu ɲɩɲ'i mà bò ke, yii na sòɲɲi na pire kapegigii nimpɣiɩnkii cyi à ɲyaha mà tòro Zheruzalemu kànhε shiinbii sanmpii wogigii na be?»

⁵ Lire bà me, ηka mii sí yi jwo yii á, ná yii ɲye a yii toroɲkanni kēenɲε me, yii puni mú sí n-kwù.»

⁶ ɲye ka Yesu si bàtaaga jwo pi á na: «Nàɲi wà na mpyi ná ερεzen cikòoge e. Eρεzen cire shwɔhɔl'e fizhiye cige na mpyi wani. Cikòoge foo mpyi maha si na kuru cige kàanmucaa u aha ηkwò a yaseε ta ku na. ɲka u shèe maha shèe, u mpyi maha sà yafɣin ta ku na me.

⁷ Ka u u yi jwo u báarapyiɲ'á “Wíi, cyi yvee taanre cyi ɲye ɲcyii, mii na ma na ηke cige kàanmucaa kampyi k'á yaseε yaa, mii sí si tà ta ku na me. Ku kwòn à wà, ɲaha na ye ku ɲye cikòoge cire sannte shwɔhɔl'e kaɲwɔɔ baa.”

⁸ Ka báarapyiɲi si u pyi “Mii ɲùɲufoonɲi, mii na li caa mu á, maa ku yaha ku nijjyee pyi, mii sí ku ɲùɲke tũgo n-kwùulo si ηkyàra le ku taan.

⁹ Lire ká mpyi, ka ku u yaseε pyi yveela, ku sí n-yaha wani. ɲka k'aha mpyi ku ɲye a yaseε pyi me, maa nta a ku kwòn.”»

Yesu à dàfoo cùuɲɔ canɲɔɲke e

¹⁰ ɲye Yahutuubiicanɲɔɲke k'e, Yesu mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambage k'e.

¹¹ Sùpyire shwɔhɔl'e ceenɲi wà na mpyi wani, jínaɲi wà mpyi u e, uru jínaɲi mpyi a yvee ke ná baataanre pyi u e, maa dàɲi yampe yaha u na, fo mà u pyi u saha ɲye na já a til'a yyére me. ¹² ɲye Yesu à u ɲya ke, maa u yvere maa jwo u á: «Ceewe, mu yamp'á láha mu na nijjaa.»

13 U à puru jwo ke, maa u cyeyi taha u na, lire tènuuni i, ka ceenji tùbuŋi si ntíl'a sànhana, ka u u Kile kée.

14 Nye tèni i Kile Jwumpe kàlambage ñùŋufoon'á Yesu ñya u à ceenji cùuŋo canŋonke e ke, ka li i u lùuni yíriŋe sèl'e, ka u u jwumpe lwó maa jwo sùpyir'á: «Cibilaage e, yii à yaa yii a báaraŋi pyi canmpyaa baani funŋ'i, lire e ke yii a ma, yii a cicuumpe caa cyire canmpyaaŋil'e, ŋka canŋonke e bà mɛ!»

15 Ka Kafoonji Yesu si u pyi: «Yii pi à fyinme tò wwomó na ke, jofoo u ñye yii shwóhól'e ŋgemu u ñye u ñye na u ñiyi, lire ñye mɛ u dùfaanpyi sàŋre canŋonke e maa yi kan y'á bya mà ye?»

16 Ná yii maha já a lire pyi, ŋge ceenji sí u ñye Ibirayima tùluge shin ke, ka Sitaanninji si u cù a pwó, fo yyee ke ná baataanre e, ka ñaha si li ta tire pwóore ká ñjá zàŋha ndáha uru ceenji na canŋonke e mà ye?»

17 Nye Yesu à puru jwo ke, ka u zàmpeenbii puni si silege. Ŋka sùpyire sannte puni mpyi funntange e Yesu kabwóhigii nimpyiinŋii puni kurugo.

Kile Saanre maha sù nimbilere maa mpêre

(Macwo 13.31-33; Marika 4.30-32)

18 Nye ka Yesu si núr'a kàlaŋi sogo maa jwo: «Kile Saanre ñye mu à jwo ñaha be? Ná ñaha shi i mii sí ti tàanna be?»

19 Ti na ñye mu à jwo mutaridi cige yasere, nàŋi wà a sà ntemu nùgo u cikóoge e ke. Kuru cige pyàŋi maha yílege, ŋka u aha fyín, cige maha lyege fo maha mpa mpyi cibwóhó, saŋcyeenr'a si wá na ti shèere yaa ku ŋkényi i.»

20 «Ná ñaha shi i mii sí Kile Saanre tàanna sahanji ye?»

21 Ti na ñye bwúuruŋi yírigeyirige yaani fiige. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyimɛ ñiŋyaham'i mà cwóhó, li maha puru mbyimpe ñiŋcwóhómpe puni yíriŋe.»

Nùmpaŋke tata kuni na ñye mu à jwo tajyiŋwó nimbilere

(Macwo 7.13-14, 21-23)

22 Nye lire kántugo ka Yesu si ntóro ná ñani i, na ŋkèege Zheruzalemu kàŋhe kàmpaŋke na. U ñiŋkarenji mpyi na Kile jwumpe yu sùpyir'á kànbwoyi ná kàŋpyeere na.

23 Ka nàŋi wà si u pyi: «Kafoonji, tá nùmpaŋa tafeebii sí ñyaha be?» Ka Yesu si pi pyi:

24 «Yii fàŋha le yii i jyè tajyiŋwóge nimbileni i, ñaha na ye mii sí yi jwo yii á, tèni là na ma shiŋnyahara la sí n-pa n-pyi si jyè kuru tajyiŋwóge e, ŋka pi si n-pa já mɛ.

25 Tèni i bage foo sí n-pa n-yíri si bage tò si ku shwóhó ke, lire ká yii ta cyíŋŋi na, yii sí raa bage kúuli s'a ŋko “Kafoonji! Nwóge múgo wuu á.” Lire ká mpyi, Kafoonji sí n-jwo yii á na uru ñye a yii cè mɛ.

26 Lire tèni i, yii sí raa ŋko “Ko wuu ná mu à tɛl'a lyí maa bya siŋcyan ke! Mu mú s'á Kile jwumpe jwo wuu á wuu kàŋhe pyenkuuŋi i, ka mu u núr'a jwo na mu ñye a wuu cè mà?”

27 Yii aha puru jwo, u sí nùru yi taha yii á na uru ñye a yii cè mɛ, na yii yíri uru taan, yii kapimpyiibii.

28 Nye mà yii yaha cyíŋŋi na, yii aha mpa yii tulyeyi Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná Kile tùmuntunmpii puni ñya Kile Saanre e tèni ndemu i ke, yii nàvunŋó wuubii sí raa myahigii sùu s'a ŋkyànhigii kùru.

29 Sùpyire tà mú sí raa yíri diŋyeni ñùŋyi sicyeerenji na, si mpa jyè Kile Saanre e, si lyí.

³⁰ Lire tēni i, sùpyire ti nyε numε kàntugo yyére ke, tire tà sí n-pa n-pyi yyaha yyére. Mpii pi nyε numε yyaha yyére ke, pire p̄i mú sí n-pa n-pyi kàntugo yyére.»

*Yesu à jwo Zheruzalemu kànhe kyaa na
(Macwo 23.37-39)*

³¹ Nyε lire tēni yabiliñi i, ka Farizhεenbii p̄i si file Yesu na, maa yi jwo u á: «Mu à yaa mu u fworο nde kùluni i feepee, ma a si cyage kabεr'e, ñaha na ye saanji Erōdi wá na mu caa raa bùu.»

³² Ka Yesu si pi pyi: «Yii a si, yii i sà yi jwo Erōdi cwofoon'á, na mii naha na jínabii kòre na yige pifeebil'e marii yampii cùuñi ñcyii canmpyaagii shuunn̄i i, cyire ká ntòro, canntanrewoe e mii báarañi sí n-kwò.

³³ Mii à yaa mii u cyire canmpyaagii taanreñi pyi si sà na báarañi fũññò Zheruzalemu kànhe e. Naha kurugo ye Kile tũntunñi wà tufige nyε a yaa u bò cyage kabεr'e Zheruzalemu kàntugo mε.»

³⁴ Ka Yesu sí núr'a jwo: «Ei! Zheruzalemu shiinbii, yii Zheruzalemu kànhe shiinbii, yii pi maha Kile tũntunmpii wà ná kafaayi i maha bùu ke, y'à tooyo ñiñyahaya kwò, mii la mpyi si yii bínni yiye e, s'a yii kàanmucaa, bà ñkũnuñi maha u pyire bínni tiye e maa bùru ti ñuñ'i mε. Nka yii nyε a ñεε lire e mε.

³⁵ Ku ke numε! Kile sí cye wwù yii kànhe taan si yii yaha yiye kanna na. Mii sí yi jwo yii á, yii ñyiini saha si n-tègε mii na mε, fo canñke yii sí n-pa raa ñko “Ñgemu u nyε na ma Kafoonji Kile mεgε na ke, Kile u jwó le ur'á*.”»

14

Yesu à yañi wà cùuññò canññke k'e sahanji

¹⁻² Nyε Yahutuubiicanññke k'e, Farizhεenbii ññufoonji wà mpyi a Yesu yere na u sà lyi uru yyére, ka Yesu si ñεε. Sùpyire ti mpyi wani uru shinbwoñi pyenge e ke, nàñi wà yangwu na mpyi tire shwòhòl'e, puru yampe mpyi a u cyeere cyeyi yà pyi y'à fwò fwò. Ka pi i wá na Yesu kàanmucaa kampyi u sí ñεε uru yañi cùuññò canññke e.

³ Ka Yesu si jwumpe lwó maa Kile Saliyañi cyelentiibii ná Farizhεenbii yibe: «Mà tàanna ná wuu Saliyañi i, wà à yaa u jà a yaña cùuññò canññke e la*?»

⁴ Ka pi i fyâha, pi wà ñyε a ñεn'a u ñwò shwò mε. Ka Yesu si u cyeyi taha yañi na maa u cùuññò, maa u pyi u a si pyenge.

⁵ Lire kàntugo ka Yesu si núr'a pi yibe: «Jofoo u nyε yii shwòhòl'e, ná urufoo jyañi, lire nyε mε u nùñi wà ká ñcwò bèenn̄i! mà bê ná canññke e, urufoo sí ñεε u yaha wwùmbaa ye?»

⁶ Pi ñyε a ñεn'a u ñwò shwò mε.

Ññjirire ná ñuzogore kani

⁷ Nyε Yesu à pa li kàanmucya mà li ñya na Farizhenn̄i' à sùpyire ntemu yyere ke, na bwompe tatεenyi kurugo pi puni ñyε na fi ke, ka u u ñke bàtaage jwo pi á:

⁸ «Sùpya ká mu yyere cikwònrò na, ka mu u shà, ma hà zà ntèen yatεenyi puni yyaha yyére woge e mε. Naha kurugo ye u aha nta u à shinbwoñi wà yyere ñgemu u à fànha tò mu na ke,

* **13:35** Zaburu 118.26 * **14:3** Farizhεenbii u sòññkanni i, shinñi u nyε na múnaa tawwugo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tègε canññke.

⁹ uru ká mpa, ka yii yyerefooŋi si mu pyi, na ma yîri maa kuru yateɛnŋke kan uru shinbwon'á, mu silege wunji u sí n-yîri n-sà n-tèen fo kántugo yyére yateɛnŋke e.

¹⁰ Lire e mii sí yi jwo yii á, pi aha yii wà yyere lire kataanni fiige na, mu aha shà, sà ntèen yateɛnŋyi puni kántugo yyére woge e. Lire ká mpyi, mu yyerefooŋi ká li jya na mu à yaa ná yateɛnŋke yyaha yyére woge e, maa sà mu pyi “Na cevo, yîri ma a ma naha, yateɛnŋke yyaha yyére woge e.” Lire tɛni i, mu jùŋke sí n-yîrige ma lyɲɛebii shwòhòl'e.

¹¹ Lire e yii li cè, shin maha shin u à uye dùrugo ke, Kile sí urufoo tírige, ŋka shin maha shin u à uye tírige ke, Kile sí urufoo dùrugo.»

¹² Nyɛ nàŋi u mpyi a Yesu yyere na u sà lyí uru yyére ke, ka Yesu si yi jwo ur'á: «Mu aha a ŋko si sùpyii yyere pi pa lyí mu yyére canŋke e, lire nyɛ mɛ numpilage e, mu sùpyire nɲjyerere nyɛ a yaa ti pyi mu ceveebii ná mu sɲɛebii ná mu cɪnmpyiibii ná mu tɛɲɲɛebii náfuufɛebii mɛ. Naha kurugo yɛ pire mú sí n-jà mu yyere canŋka, nde mu à pyi pi á ke, si lire fwooni tò mu á.

¹³ Ŋka mu aha sí raa kataan pyi, mu à yaa mu u fòŋɔfɛebii ná cwòhòmfɛebii ná dishiyifɛebii ná fyiŋmpii yyere.

¹⁴ Lire ká mpyi, mu wuuni sí jwò, mpɪi pi à tíi ke, Kile ká pire jɛ a yige kwùŋi i canŋke ŋkemu i ke, kacɛnni mu à pyi tíre sùpyire na ke, u sí lire fwooni tò mu á, naha na yɛ pi nyɛ a mpyi a jà a mu kacɛnni fwooni tò mu á mɛ.»

Lyimbwooni bàtaage

(Macwo 22.1-10)

¹⁵ Nyɛ Yesu lyɲɛebii'á puru jwumpe lógo ke, ka pi wà ninŋin si jwumpe lwò maa jwo u á: «Mpii pi sí n-jyè Kile Saanre e si lyí ke, pire wuun'á jwò!»

¹⁶ Ka Yesu si uru nàŋi jwò shwò ná bàtaag'e na:

«Canŋka nàŋi wà u ná njyi nɲyahawa shwòhò, maa shinɲyahara yyere pi sà lyí uru yyére.

¹⁷ Tèelyiin'á pa nò ke, ka u u báarapyiŋi tun u sà sùpyire yyere pi pa lyí.

¹⁸ Ŋka pi pun'á kariii mɛge le maa jcyé karaga uru njyɲiŋi talyige e. Shincyiŋi báarapyiŋ'á yyere ke, ka uru si yi jwo u á “Sà yi jwo ma jùŋufooŋ'á na u uye sanŋa yaha na á, mii à kɛɛɛ shwò, mii à yaa mii u sà ku kàanmucya.”

¹⁹ Ka báarapyiŋi si ŋkàr'a sà wabɛɛ yyere, ka uru si u pyi “Sà yi jwo ma jùŋufooŋ'á na u uye sanŋa yaha na á, mii à nupyahii kɛ shwò, mii s'á yaa mii u sà cyi taanna faanji na.”

²⁰ Ka u u nùr'a kàr'a sà wabɛɛ yyere, ka uru mú si u pyi “Sà yi jwo ma jùŋufooŋ'á na mii à ceewe fúru numɛ. Lire kurugo mii si n-jà n-shà mɛ.”

²¹ Nyɛ ka báarapyiŋi si nùr'a pa puru jwumpe yyaha jwo u jùŋufooŋ'á. Ka u lùuni si yîri, maa jwo báarapyiŋ'á na u fyál'a sà fòŋɔfɛebii ná cwòhòmfɛebii ná dishiyifɛebii ná fyiŋmpii yyere, sùpyire tabinniŋi ná pyɛnkuuŋi i, u a ma.

²² Nyɛ báarapyiŋ'á sà pire yyere ke, maa jwo u jùŋufooŋ'á “Mii jùŋufooŋi, mii à mu túnnture pyi ŋka tateɛnyɛ nɲngaya saha na naha de!”

²³ Ka jùŋufooŋi si u pyi “Sà ma a jaare ma a màre kumbwoyi ná kɛɛkuubil'e, ma a fànha le ma a sùpyire kárama t'a ma, bà tateɛnyi sanɲyi si mpyi si ní mɛ.

²⁴ Mii sí yi jwo yii á, sùpyire t'á yyere yyecyiige na, ka ti i jcyé paŋa ke, pire wà cye si n-jyè mii njyɲiŋi i mɛ.»»

Pyiŋkanni na wà sí n-jà n-pyi Yesu cyelempya ke

(Macwo 10.37-38)

²⁵ Canjka mà Yesu yaha jani na, supyikuruṅo nimbwəho mpyi a taha u fye e. Ka u u yyaha kēenne pi á, maa jwo:

²⁶ «Shin maha shin la ku jye si mpyi mii cyelempya ke, ná urufoo jye a mii kyaa táan uy'á mà tòro u tunji ná u nunji ná u cwonji ná u pylibii ná u sìneebii na, maa mii kyaa táan uy'á, ali mà tòro u yabilinji na me, urufoo jye a yaa ná mii cyelempyigire e me.

²⁷ Shinji la ku jye si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi méé mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo jye a yaa ná mii cyelempyigire e me.

²⁸ Jofoo u jye yii shwəhol'e, ná urufoo la jye si batəngə faanra, u sì n-tēen si funjke kyaala fəlo, si li kàanmucya kampyi u sí n-pa n-jà ku faanra n-kwò mà ye?

²⁹ Ná urufoo jye a lire pyi me, maa ku jwə cū na faanre, kàntugo ka bage sanjke si u já faanraga, mpíi pi na ntùuli marii ku jaa ke, pire sí raa urufoo cyàhali,

³⁰ s'a ŋko: “Aa! Ŋge nàŋ'à u bage jwə cū na faanre, ka ku u mpa u já faanraga.”

³¹ Amuni li mú jye, l'aha mpyi mu à jwo saanji wà na ŋko raa kàshi kwùun u saanjenji wà na ná u kàshikwəonbii kampwəhii kenji i (10.000). Tá u sí n-tēen si funjke kyaala sí jce kampyi u kàshikwəonbii sí n-jà u zàmpenji kàshikwəonbii kampwəhii beŋjaaganji (20.000) tòn me?

³² Ŋka u aha li kàanmucya mà li jya na u sì n-jà uru saanji na me, u sí n-wyère sisurufoo tūgu u sà jwumabenje cya u á.

³³ Jye amuni li mú jye, yii ŋgemu ká mpyi u jye a kàntugo wà u cyeyaayi puni na me, urufoo sì n-jà n-pyi mii cyelempya me.

*Yesu wuubii jye suumə ná bēnmē fiġe
(Macwo 5.13; Marika 9.50)*

³⁴ Suumpe na jye yacenje. Ŋka pu tìpoompe ká fworop'e, jaha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanji ye?

³⁵ Pu saha sì n-jà là jwə jìŋke na me, pu mú si n-jà n-pyi ŋkyàra me. Pu sí n-wà cyíinji na.

Jye shin maha shin la ku jye si karii yyaha cè ke, urufoo u ñŋyigigii pēre, u raa nūru.»

15

*Mpàŋi nimpinniŋi bàtaage
(Macwo 18.12-14)*

¹ Jye canjka, mēpenge shiinbii pii ñnyahamii mu à jwo múnalwəre shwofeebii mpyi a pa bínni Yesu taan s'a u jwumpe nūru.

² Jye Farizheebii ná Kile Saliyanji cyelentiibil'à lire jya ke, ka pi i wá na ŋkuni piye shwəhol'e na: «Naha na ŋge nàŋ'à jēn'a mēpenge shiinbii yaha pi i bārali u na, fo maha bínnini na lyí ná pi e ye?»

³ Jye Yesu à pi kunujke lógo ke, maa ŋke bàtaage jwo pi á na:

⁴ «Jofoo u jye yii shwəhol'e, kampyi mpàa ŋkuu (100) pi jye urufol'á, ka wà ñŋkin si mpínni, tá urufoo maha pi sanmpii beecyēere ná ke ná baacyērenji (99) yaha waber'á sige e, maa sà a nimpinniŋi caa fo u aha jya me?

⁵ U aha u cya a jya tēni ndemu i ke, u funntanga wuŋji sí u lwó nde yacige e, ⁶ si mpa pyenge. U aha mpa ná u e, u sí u ceveebii ná u tēnjenebii yyere si

jwo “Yii a ma, wuu u mpa múguro sijcyan. Mii mpàñi u mpyi a pînni ke, mii à u nya.”

7 Mii sí yi jwo yii á, amuni li mú nyε, kapimpyiñe niñkin ká u toronkanni kέεññe, funntange ku maha mpyi niñyiñi na uru kanni kurugo ke, kur'à pée sèl'e. Kuru funntange fiige nyε na mpyi niñyiñi na, shiin beecyεere ná ke ná baacyεere (99) kurugo mε, pire mpiimu pi nyε na sòññi na pir'à tíi na pire saha nyε a yaa pi pi toronkanni kέεññe mε.»

Wyérfyinni nimpinnini bàtaage

8 Ka Yesu si núr'a bàtaage kabere jwo na:

«Ceñji ñgire u nyε, kampyi wyérfyinni daashii ke u nyε u á, ka niñkin si jwco mà pînni bage e, na u si lùuni táan si làmpa mîni si bage kùruñcwàngii puni yaa mpwó, si u cya fo si u nya mà ye?

9 U aha u nya tēni ndemu i ke, u sí u pucyaabii ná u ciñεebii yyere si yi jwo pi á “Yii a ma, wuu u mpa múguro sijcyan. Mii wyérenji u mpyi a pînni ke, mii à u nya.”

10 Lire pyiñkanni na, mii sí yi jwo yii á, kapimpyiñe niñkin ká u toronkanni kέεññe, kuru maha mpyi funntanga nimbwóho Kile mèlεkεebil'á niñyiñi na.»

Jyafooji nimpinniñi bàtaage

11 Nyε ka Yesu sí núr'a bàtaage kabere jwo pi á na: «Nàñi wà u ná mpyi ná jyaa shuunni i.

12 Canñka ka jyafooji nimbileni si jwo tufooji'á “Baba, mii nàzhann'á yaa u pyi ñgemu yii kóoge ke, yii ku táa yii i uru kan na á!” Nyε ka tufooji si jwε, maa u náfuuji táa u jyaabii shuunniñi shwóh'le.

13 Canmpyal'á tòro ke, ka jyafooji nimbileni si u cyeyaayi puni pére, maa fwor'a kár'a sà ntéen kiritóonni l'e ná u wyérenji i. Mà u yaha wani, ka u u cye le jùñjo baa karigil'e na mpyi, fo mà pa ñkwó u náfuuji na.

14 Tēni i u à u náfuuji kέεg'a kwó feefee ke, ka lire mú si bê ná katibwóh'e k'á cwo lire kini na. Ka ñgahanji si li jwó cù na u taa.

15 Y'à pa u yyaha já ke, ka u u ñkár'a sà jyé báarañi i lire kini shinñi wà á, ka uru si ñkár'a sà u yaha sige e, u u caabii nàhe.

16 Katege kurugo, u la mpyi maha mpyi s'a caabii yalyire lyí. Nka wà mpyi maha tà kaan u á mε.

17 Nyε mà u yaha pur'e, ka u u mpa sòñño uye funñ'i canñka maa jwo “Báarapyi niñyahamii na nyε mii tunj'á wuu kini i, pi puni na lyí na ntinni fo na cyeyi wwú jyiñi i. Nka mii wi ke, katege ku ñke ku u ñko raa mii bùu naha.

18 Nde mii sí n-pyi numε ke, lire li nyε nde: mii sí nùru raa wá na tunji yyére, sí sà yi jwo u á na mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi u na.

19 U saha nyε a yaa u mii cù u pyá fiige mε, ñka u à yaa u mii cù mu à jwo u báarapyi.”

20 Nyε u à funñke kyaala a kwó ke, maa kuni lwó na ñkεεge u tunji yyére. Mà u yaha u sàha ñkwó a nò pyεnge na mε, ka tufooji si u nimpanji nya tatóonge e, ka u jùñaare si u ta, ka u u fε a jyafooji jùñjo bē, maa sà u púr'a cù mà ta uye na.

21 Ka jyafooji si jwo u á “Baba, mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi mu na de! Mu saha nyε a sàa yaa mu u mii cù ma pyá fiige mε.”

22 Ka tufooji si u báarapyiibii yyere maa jwo “Yii fyál'a sà vāanntinmbwoyi puni nisananñe lwó yii pa le u na, yii i kampefegenji wà le u na, yii i tanhanji yà le u na,

²³ yii i sà kàcwøge nùŋi niŋcɛnŋi cù, yii pa bò, wuu u lyî wuu u múguro sèl'e.

²⁴ Naha kurugo yɛ mii jyanj u ŋge ke, mii mpyi a li yaha na u à kwû, ŋka u jyyii wunj'à pa, u mpyi a pînni, ŋka mii à u nya sahanjki." Ka múguronj si jwò cù pi á.

²⁵ Lir'à pyi mà uru nàŋi jyanj niŋjyenj ta sige e. Nyɛ tɛni i u à yîri sige e na ma mà pa byanhara pyenge na, na yatire tûnmpɛ núru, maa kwòhòkwòhòbii jaa ke,

²⁶ ka u u báarapyiŋi wà yyere mà yíbe, nde li jnyɛ pyenge e ke, si lire cè.

²⁷ Ka báarapyiŋi si u pyi "Mu kântugo wunj u à pa, lire e yii tunj'à wuu pyi wuu à sà kàcwøge nùŋi niŋcɛnŋi cù mà pa bò, naha na yɛ uru jyanj niŋcɛnŋe wu à núr'a pa."

²⁸ Yyaha wunj'à puru lógo ke, ka u lùuni si yîri, u jnyɛ a jɛn'a jyè pyenge e mɛ. Ka tufoonj si fwor'a pa si mpa u fòonj si ndɛŋɛ pyenge e.

²⁹ Ka jyafoonj si jwumpe lwó maa jwo tufoonj'à "Cyi yyee jùuli cyi jnyɛ jcyii mii na báaranj pyi yii á biliwe fiige yɛ? Canja niŋkin, yii sàha mii tun, ka mii i jcyé mɛ. Nka ali sikabilini nintiini yii jnyɛ a li kan mà nya mii ná na ceveebil'à wuu u múguro siŋcyan mɛ.

³⁰ Nka mu jyanj u à mu nàfuunj lwó a sà ŋkèege cibahani i ke, ur'à pa ke, ka mu u kàcwøge nùŋi niŋcɛnŋi cù mà bò u na."

³¹ Ka tufoonj si jwumpe lwó maa jwo jyafoonj niŋjyenj'à "Mii jyanj, ma hà lire waha maye na mɛ, mii ná mu u jnyɛ naha tèrigii puni i ke, ko mii cyeyaayi puni jnyɛ mu wuyo ke!

³² Wuu mpyi a li yaha na mu kântugo wunj'à kwû, ŋka u jyyii wunj'à núr'a pa. U mpyi a pînni ŋka wuu à núr'a u nya. Lire e ke wuu à yaa wuu pyi funntange ná múguronj i."»

16

Báarapyiŋi siŋcyiime wunj bàtaage

¹ Nyɛ Yesu à núr'a bàtaage kà jwo u cyelempyiibil'à na: «Nàfuufoonj wà u ná mpyi a báarapyi lwó a yaha u u u karigii cwòonre. Kântugo, ka nàfuufoonj si mpa a nùru sùpyire jwò na, na u báarapyiŋi wá na u cyeyaayi kèege.

² Ka u u báarapyiŋi pyi "Mii à lógo na mu na mii cyeyaayi kèege, naha k'à pa ná lire e bɛ? Nyɛ bégele ma a ma báaranj pyiŋkanni yyaha jwo na á, naha na yɛ mu báaranj sí n-kwò niŋjaa."

³ Ka báarapyiŋi sí jwo uye funj'i "Mii jùŋufoonj'à jwo na mii báaranj sí n-yyére niŋjaa. Nyɛ naha mii sí raa n-pyi bɛ? Faapyi fánha jnyɛ mii i mɛ. Na jáare na lyí, kuru silege mú sí jnyɛ mii na.

⁴ Nyɛ nde mii sí n-pyi ke, mii naha a li cè numɛ. Mii aha lire pyi, mii jùŋufoonj ká mii yaha tɛni ndemu i ke, sùpyire sannte sí mii mára pi pyenyi i."

⁵ U jùŋufoonj fwòhigii mpyi mpiimu na ke, ka u u pire yyer'a yíbe niŋkin niŋkin maa shincyiiŋi pyi "Mii jùŋufoonj jùuli u jnyɛ mu na yɛ?"

⁶ Ka u u jwo "U siŋcɛrii ŋkuu (100) fwoo li jnyɛ mii na." Ka báarapyiŋi si u pyi "Tɛɛn fwòfwò, maa ma fwòhigii sémeŋi lwó, maa yi kɛɛnŋ'a séme na u siŋcɛrii beeshuunni ná ke fwoo li jnyɛ mu na."

⁷ Maa núr'a wabere yíbe "Mu de? Mu fwooni jnyɛ jùuli yɛ?" Ka uru si jwo "Sùmapyanj bɔrii ŋkuu (100)." Ka báarapyiŋi si u pyi "Tɛɛn, maa ma fwòhigii sémeŋi lwó, maa yi kɛɛnŋ'a séme na u sùmapyanj bɔrii beecyɛere (80) fwoo li jnyɛ mu na."

⁸ Uru báarapyinjí mée nyé u à u nùnjufoonjì nàfuuñjì kèege ke, nùnjufoon' à u kèe, naha na ye u à yákili ta maa u nùmpañke yaa. Nyé mpii pi nyé numpini i ke, pire maha pi ná piye shwòhòñjì karigii cwòñre ná yákilifente e pyinjìkanni ndemu na ke, mii à ñke bàtaage jwo pire kyaa na si ntège yii ye, yii mpiimu pi nyé bènmpe e ke, bà yii si mpii si yii nùmpañke bégele mē.»

Wà si n-jà raa báare nùnjufee shuunn'á mē

⁹ Nyé ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii àha nàfuuñjì yaha yii karigii puni yyaha yyé mē, lire nyé a tí mē. Yii a cevee caa yiye na ná u e, lire ká mpii, yii canmpyaagii ká ñkwò ñge dijnyenji i tēni ndemu i ke, Kile sí yii lèñe u pyenge e, yii si n-pyi wani fo tèekwombaa.

¹⁰ Shinji u maha kapyere pyi ná fyinn'i ke, urufoo mú maha kabwòhigii pyi ná fyinnpe e. Nka shinji u nyé u nyé na kapyere pyi ná fyinn'i mē, kabwòhii mée ká le urufoo cye e, u nyé na cyi pyi ná fyinnpe e mē.

¹¹ Yii aha mpii yii nyé a já a ñge dijnyenji nàfuuñjì báara ná fyinnpe e mē, nàkaana baa Kile mú si jee sèe nàfuu le yii cye e mē.

¹² Yaage ku nyé sùpyañjì wabere wogo ke, yii aha mpii yii nyé a kuru báara ná fyinnpe e mē, ñke Kile à bégel'a yaha yii yabilimpíi mē na ke, nàkaana baa, u mú si jee kuru kan yii á mē.

¹³ Yii li cè na báarapyinjì si n-sii n-jà raa báare nùnjufee shuunn'á mē. Lire ká mpii, u sí nùnjufoonjì wà kyaa táan uy'á, si u sanñjì kyaa pen uy'á. U mú sí n-kúu wà na, si kántugo wà u sanñjì na. Nyé amuni li nyé, nàfuuñjì lag'á tateenge fò yii mpiimu na ke, yii si n-jà n-pyi Kile báarapyii mē.»

(Macwo 11.11-13; 5.31-32; Marika 10.11-12)

¹⁴ Nyé Farizheenbil' à puru jwumpe puni lógo ke, ka pi i wá na Yesu fwòhòre, naha na ye nàfuuñjì kani mpii a pèe pi á.

¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi ke, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tí sùpyire nyii na, mà li ta Kile à yii zòompíi cè. Yii li cè, yaage k'à pèe sùpyire nyii na ke, kur'á pen Kile á.

¹⁶ Nyé MusaSaliyanjì ná Kile tùnntunmpíi sanmpíi jwump'á kwòro tooy'e fò mà pa nò Yuhana Batizelipyinjì tēni na. Mà lwò Yuhana Batizelipyinjì na, jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tí ná Kile Saanre e ke, puru na yu sùpyir'á. Sùpyire puni la mú si nyé si fànha le si jyè tire saanre e*.

¹⁷ Yii li cè na njìk'á mpinni tàñja a tòro Kile Saliyanjì jwumbilini là njìkin mpinni na.

¹⁸ Shin maha shin ká u cwonjì yaha maa ceenji wabere lèñe ke, urufol'á jacwòro pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lèñe ke, urufoo mú à jacwòro pyi.»

Kanhamafoonjì Lazari ná nàfuufoonjì bàtaage

¹⁹ Ka Yesu si nùr'a bàtaage ká jwo sùpyir'á na: «Nàfuufoonjì wà na mpii wani, u mpii maha vàanñjì nisinanñjì longara wuyi leni, maa u nyii karigii pyi, maa u nyii njyinjì lyí canña maha canña.

²⁰ Kanhamafoonjì wà nizinniwe mpii maha mpii uru nàfuufoonjì pyenge jwòge na. Uru nàñjì cyeere puni mpii nòoyò, u mege mpii Lazari†.

²¹ U la mpii maha mpii s'a uru nàfuufoonjì njyipaanyi caa raa lyí, ñka u mpii maha yi taa mē. Mà bàra lire na, pwuunbii mpii maha mpa a u nòoyi laali.

* **16:16** Pii maha jwo: «Shin maha shin la ku nyé si jyè ke, urufol'á yaa u fànha le u u puru jwumpe cù ná cyeyi shuunninjì i.» † **16:20** Lazari mege jwòhe ku nyé Kile u nyé tegefóonjì.

²² Ka kanhamafooji si mpa nkwú, ka Kile mèlèkèebii si mpa u lwó a kàr'a sà yaha Ibirayima taan Arijiñani i. Lire kàntugo ka nàfuufooji mú si mpa nkwú, ka pi i sà u tò.

²³ Mā nàfuufooji yaha kyaage e n̄ñke n̄wòhò shiinbii cyage e, u à wíl'a Lazari n̄ya Ibirayima taan tatònge e Arijiñani i.

²⁴ N̄ye ka nàfuufooji si Ibirayima yere fànha na “Mii tunji Ibirayima, n̄yinaara ta na na, maa Lazari pyi u sà u kampeeni fyinmè lwòhe e, u pa ntèg'a na nkònge n̄ñje. Naha kurugo ye kyaage e mii naha naha n̄ke nage e ke, kur'a p̄e sèl'e!”

²⁵ Ka Ibirayima si u pyi “Na pyà, mu à yaa mu u li cè na mu à ma t̄inji puni pyi ntàanji kanni na. N̄ka Lazari sí wi ke, ur'à u t̄inji puni pyi kanhare e. Numè, Lazari n̄ye naha yeyen̄ke e, mu sí n̄ye yefuge e.

²⁶ Mā bàra lire na, kacycwicugun̄o na n̄ye wuu ná yii shwòhòl'e. Lire kurugo wà si n-jà n-yiri naha wuu yyére, si nkàre yii yyére m̄e. Wà mú si n-jà n-yiri wani yii yyére, si mpa naha wuu yyére m̄e.”

²⁷ N̄ye ka nàfuufooji si jwo “Mii tunji Ibirayima, l'aha mpyi amuni, mii na mu n̄aare, ma a Lazari tun d̄in̄yeji i, mii tunji pyenge e.

²⁸ S̄ñ̄e kan̄kuro na n̄ye wani mii kàntugo. Lazari yaha u sà pi yere, bà pi si mpyi pi àha nk̄wò mpa n̄ke yefuge e naha m̄e.”

²⁹ Ka Ibirayima si nàfuufooji pyi “Kile t̄inntun̄ji Musa ná Kile t̄inntun̄pii san̄pii jwumpe na n̄ye pi á, pi à yaa pi n̄e p̄ire jwumpe na.”

³⁰ Ka nàfuufooji si jwo “Mii tunji Ibirayima, lire kanni si n-jà pi pyi pi lógo m̄e, n̄ka wà ha n̄e a fworò kw̄ñji i maa nkàr'a sà jwo ná pi e, lire e pi sí pi toron̄kanni k̄en̄je.”

³¹ Ka Ibirayima sí núr'a u pyi “Pi aha mpyi pi n̄ye a n̄e Kile t̄inntun̄ji Musa ná Kile t̄inntun̄pii san̄pii jwumpe na m̄e, alí wà m̄e ká n̄e, maa nkàr'a sà jwo ná pi e, pi si n̄e urufoo jwumpe na m̄e.”»

17

*Wà n̄ye a yaa u wà n̄ñ̄o kyán Kile na m̄e
(Macwo 18.6-7, 21-22; Marika 9.42)*

¹ Can̄ka Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Karigii cyi maha s̄upyan̄ji n̄ñ̄o kyán Kile na ke, cyire mpyimbaa n̄ye a s̄i m̄e. N̄ka n̄gemu ká mpyi kan̄ñ̄o maa s̄upya n̄ñ̄o kyán Kile na ke, urufoo wuun'à k̄ege!

² Li bá sí n-pwòrò urufol'á pi kafaabwòhò pwò u yacige e, pi i u wà ban̄ji i, mà tòro u nde n̄ñkobilini là n̄ñkin n̄ñ̄o kyán.

³ Lire e ke yii a yiye kàanmucaa.

Mu c̄in̄mpworon̄ji ká mu m̄mp̄en̄m̄e pyi, u yere maa u yere. U aha mu yerege lógo, maa toron̄kanni k̄en̄je, mu à yaa mu u yàfa u na lire kani i.

⁴ Can̄ke n̄ñkin̄ji i, mu c̄in̄mpworon̄ji ká mu m̄mp̄en̄m̄e pyi mà sà nta fo tooyo baashuunni, t̄ògò maha t̄ògò u a si mpa uye mp̄inni kan mu á, mu à yaa mu u yàfa u na cyire karigii puni i.»

⁵ Ka Yesu t̄inntun̄pii si u pyi: «Kafoon̄ji, n̄ye lire sann̄i i ke, là bàra wuu d̄aniyan̄ji na.»

⁶ Ka Kafoon̄ji si pi pyi: «S̄en̄ji na mii sí yii jwo yii á, yii d̄aniyan̄ji m̄e n'a mpyi a cyere mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà n̄ke cibwòhe pyi ku kò kuy'á, ku u sà n̄c̄uru ban̄ji i, ku mú mpyi na sí lire pyi.»

Báarapyiñi n̄ye a yaa ná nk̄en̄ji waber'e m̄e

⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «L'aha mpyi mu à jwo báarapyi na nyε yii wà á, ka u u yíri faa sige e, lire nyε mε yatɔɔre tanahage e mà pa, tá urufoo sí nyε báarapyiñi pyi u til'a tɛɛn u u lyí la?»

⁸ Tá urufoo sì báarapyiñi pyi u vāanɔwɔhɔyi wwù, u u shwɔhɔ a kan uru u lyí si bya, lire kántugo báarapyiñi si nta a lyí si bya mε?

⁹ Báarapyiñi mée ká u tayyerege nɔ, u nyε a yaa ná ñkèenji waber'e mε!

¹⁰ Amuni li mú nyε, báarañi Kile à kan yii á ke, yii aha uru pyi a kwò, yii li cè na yii nyε a yaa ná ñkèenji waber'e mε. Naha kurugo ye nde yii mpyi a yaa yii pyi ke, lire yii à pyi.»

Yesu à tògofee ke cùuñɔ

¹¹ Nyε mà Yesu niñkarenji yaha Zheruzalɛmu kànhe e, u mpyi na ñkèege Samari kùluni ná Galile wuuni tegeñkuuñi i.

¹² U à sà byanhara kànhe kà na, ka tògofee ke si wá na u nùñɔ bēni, maa ntɛɛn laage e,

¹³ maa jwo ná u e fānha na: «Yesu! Cyelentuñi! Nùnaara ta wuu na!»

¹⁴ Yesu à pi nya ke, maa pi pyi: «Yii a sì, yii sà yiye cyé Kile sáragawwuubii na.» Mà pi niñkaribii yaha, ka pi i nùcùuñɔ.

¹⁵ Nyε pi wà niñkin a uye nya u à cùuñɔ ke, maa nùru na Kile kère fānha na, na ma.

¹⁶ U à pa nɔ Yesu na ke, maa niñkure sín u taan maa yyahe cyígile niñke na maa fwù kan u á sèl'e. Uru nāñi na mpyi Samari shin.

¹⁷ Ka Yesu si jwumpe lwò maa jwo: «Tá shiin ke bà mii à cùuñɔ mε? Taa pi sanmpii baacyεrenji nyε ke?»

¹⁸ Nge nāñi u nyε u nyε Yahutu mε, uru kanni baare e, sùpya nyε a ta mpíi shiin kenji i, si nùru n-pa fwù kan Kile á mà?»

¹⁹ Maa yi jwo nāñ'á: «Yíri ma a sì, mu dáníyan' à mu cùuñɔ.»

Yii bégele yii a Yesu cannuruge sigili

(Macwo 24.23-28, 37-41)

²⁰ Nyε lire kántugo, ka Farizhɛɛnbii si Yesu yíbe Kile Saanre tèesiini kyaa na, ka u u pi pyi: «Kile Saanre sí n-pyi, ñka ti sí n-pyi yawiige,

²¹ sùpyire sí raa ñkemu cyère piye na s'a ñko “Yii wíi, ti te naha!” lire nyε mε “Ti te mēñi i!” mε. Yii li cè na Kile Saanre nyε yii shwɔhɔl'e.»

²² Maa jwo u cyelempyiibil'á: «Tèni là na ma, canñke Supyañi Jyañi à yaa u pa ke, yii la sí n-sii n-pyi kuru canñke ku wyèr'a nɔ, ñka ku sí nɔ lire tèni i mε.

²³ Sùpyire sí n-pa raa ñko “U naha naha!” lire nyε mε “U wá mε yyéle!” Nka yii áha ntaha pi nɔwɔh'í, si ñkàre wani mε.

²⁴ Bà sùpyire puni maha kileñini nya l'à yíri diñyeni nùñke kà na, maha sà fworò nùñke sanñke na mε, amuni Supyañi Jyañi sí nya u cannuruge.

²⁵ Nka mà jwo kuru canñke ku nɔ ke, u à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire niñyahara sí u cyé.

²⁶ Nyε Supyañi Jyañi tēenuruni ká byanhara, karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tiñi i ke, cyire shiñi sí raa n-pyi.

²⁷ Nuhu tiñi i, sùpyire mpyi na lyí, marii byii, maa cyeebii lèñi, marii pi pyiibii kaan nāmbaya na, fo mà sà nɔ canñke Nuhu a jyé bakwɔɔge e, ka lùbwooni si sùpyire sannte puni shi bò ke.

²⁸ Nyε amuni Loti tèni i sùpyire mú mpyi. Pi mpyi na lyí, maa byii, marii zhwoñi ná perempe pyi, maa cire cēnmi, maa bayi faanre.

²⁹ Nka canŋke Loti à fworó Sòdòmú kànhé e ke, ka nage ná ñkìriginji si fworó ñjɔɔnɔ na zànpya fiige, mà wu kànhé sùpyire na, maa pi shi bò,

³⁰ ɔye canŋke Supyaŋi Jyaŋi sí nùru uye cyêe sùpyire na ke, amuni kuru canŋke sí n-pâa pi e.

³¹ Kuru canŋke ká nò, mà ñgemu ta u bage kàtanŋke ɔɔn'ɔ ke, urufoo kà nùru ntige si yaaga lwó bage e me, u tìl'a tige u a fi. L'aha mpyi mà ñgemu ta kerege e ke, urufoo kà nùru raa ma pyenge me.

³² Nde l'à Loti cwɔŋji ta ke, yii sònrɔ lire na ke!

³³ Shinŋi u ɔye na li caa u ñjɔaŋi si ɔwɔ ke, urufoo nùmpañke sí n-kèege. Nka shinŋi u à u ñjɔaŋi kèege mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

³⁴ Mii si yi jwo yii á, lire tɛni ká bɛ ná numpilage e, mà shiin shuunni ta pi à sínni yasinnɔŋe ñinŋin na, wà sí n-lwó si u sanŋi yaha.

³⁵ L'aha cyee shuunni ta pi i sùma sùu sɔɔcyan, wà sí n-lwó si u sanŋi yaha.

[³⁶ L'aha mpyi mà nàmbaa shuunni ta kerege e, wà ñinŋin sí n-lwó si u sanŋi yaha.]»

³⁷ ɔye ka cyelempyiibii si Yesu yíbe: «Kafoonji, taa lire sí n-pyi ke?» Ka u u pi pyi: «Cyage e yakwugo ɔye ke, wani cinmpuɔɔnɔ ɔye na bínnini.»

18

Yukyaanji nintiimbaanji bàtaage

¹ Ka Yesu si bàtaaga jwo u cyelempyiibil'á maa li cyêe pi na na pi à yaa pi kwóro Kileɔarege na tɛrigii puni i, pi àha sàa le me.

² U à jwo pi á: «Yukyaanji wà u mpyi kànhé kà na, u mpyi na fyáge Kile na me, u kuro mú sí mpyi sùpya e me.

³ Lenkwucwoŋji wà mú na mpyi kuru kànhé e, sùpyaŋi wà mpyi a u mùmpenme pyi. Uru lenkwucwoŋji mpyi maha sì uru yukyaanji yyére tɛrigii puni i, bà u si mpyi si u ná uru nàŋi láha piye na me.

⁴ Ceen'á mɔ uru zhà maa nùruŋi i, ɔaha na ye yukyaanji la mpyi si lire pyi me. Ka ceenji si li wyéŋe u ɔwɔh'i, fo u à pa jwo uye funŋi "Mii méɛ ɔye mii ɔye na fyáge Kile na me, maa mpyi mii kuro ɔye sùpya e me,

⁵ ná nge lenkwucwoŋji s'à mii yyaha fwóhɔɔ mà nò nke cyage e, mii sí u ná uru nàŋi láha piye na. Ná lire ɔye a pyi me, mii si yyejinŋe ta u ɔyi na me."»

⁶ Puru jwunŋkwooni kàntugo, ka Kafoonji Yesu si u cyelempyiibii yíbe: «Yii à uru yukyaanji nintiimbaanji jwumpe lógo ke!

⁷ ɔye ná u s'à uru ceenji tànga kan, Kile ñinŋwɔnribii pi ɔye Kile ɔwɔh'i marii u ɔáare pilaga bàra canŋa na ke, Kile sí n-sii pire tànga kan. Yii li cè u à lùuni bò ná pi e.

⁸ Mii sí yi jwo yii á, Kile sí tànga kan pir'á wahawaha. Nka lire ná li wuuni mú i, Supyaŋi Jyaŋi cannuruge ká nò ɔnŋke na, tá u ɔye a yaa u pa dánafee ta ku na me?»

Farizhenji ná múnalwóore shwofoonji bàtaage

⁹ Lire kàntugo ka Yesu si nùr'a bàtaage kabere jwo mà yyaha tí ná sùpyiibii pil'e, mpiimu pi ɔye na piye sònrɔ na pir'á tí maa piye pwóɔŋ sùpyire sannte na ke. U à jwo:

¹⁰ «Shiin shuunni pi ná ñkàre Kileɔarebage e zà Kile ɔáare. Wà na mpyi Farizhen, u sanŋi sí ɔye múnalwóore shwofoo.

11 Mà pi yaha Kileñaarebage e, ka Farizhenji sí yîr'a yyére u mege cyage e, maa Kile jáare na “Kile, mii à fwù kan mu á, ñaha na ye mii à pwóro sùpyire sannte na, mpiimu pi ñye na nàñkaage pyi, marii jacwóore pyi, mà bàra kapegigii sanñkii shiñi puni na ke. Mii à pwóro ñge múnalwóore shwofoonji na mú.

12 Cibilaaga maha cibilaaga, mii maha canmpyaa shuunni sún le. Yaaga maha yaaga mii à ta ke, mii maha yire puni yáhanji wwù.”

13 Múnalwóore shwofoonji wi ke, ka uru si yîr'a yyére tatóonge e Kileñaarebage funñke e, maa ñùñke sôgo, maa mejwuuni tírige maa jwo “Kile, mii na mu jáare, maa lùñiñe wà ma lùuni na, ñaha na ye mii ñye kápimpyiñe.”

14 Ñye mii sí yi jwo yii á, Kile à múnalwóore shwofoonji kapegigii yàfa u na, ka u u núr'a kàre pyenge. Ñka Farizhenji wi ke, uru u kapegigii ñye a yàfa u na me. Yii li cè na shin maha shin u à uye pèe ke, Kile sí urufoo tírige. Ñgemu u à uye tírige ke, Kile sí urufoo dùrugo.»

Yesu à jwó le nàñkopyire tà á

(Macwo 19.13-15; Marika 10.13-16)

15 Lire kántugo ka pi i mpa ná pyiibii pil'e Yesu yyére, bà u si mpyi si cyeyi taha pi na, si jwó le pí á me. Cyelempyiibil'à lire ñya ke, mpii pi à pa ná pyiibil'e ke, ka pi i pire faha.

16 Ka Yesu si pyiibii file uye na, maa jwo: «Yii àha pi sige na na me. Yii li cè na sùpyiibii pi ñye mpii pyiibii fiige ke, Kile Saanre ñye pire woro.

17 Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ñgemu ká mpyi u ñye a ñen'a uye tírige pyà fiige me, urufoo si n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e me.»

Nàfuufoonji kani

(Macwo 19.16-30; Marika 10.17-31)

18 Ñye canñka, Yahutuubii yyaha yyére shinñi wà à Yesu yíbe: «Cyelentunji ñiñcenñi, ñaha shi mii à yaa mii u pyi si shiñi ñiñkwombaanji ta be?»

19 Ka Yesu si u pyi: «Ñaha na mu ñye na mii yiri ñiñcenñi ye? Kile kanni baare e, sùpya ñye a ñwó me. Mu à sônñó lire na la?

20 Mu à Kile Saliyanji kurigii cè mà kwò “Ma hà zínni ná wabere cwo e me, ma hà sùpya bò me, ma hà nàñkaaga pyi me, ma hà vini ntaha wà na me, ma tunji ná ma nunji pèe*.”»

21 Ka ñani si Yesu pyi: «Cyelentunji, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha nàñkocyere e.»

22 Ñye uru nàñ'á puru jwo ke, ka Yesu si u pyi: «Yaaga ñiñkin saha à mu fô, ta sí ma a sà ma cyeyaayi puni pére, ma a yi wyérenji taa taa fòñófeebii na. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Ma a nta a pa ntaha na fye e.»

23 Tèni i uru nàñ'á puru jwumpe lógo ke, ka li i mpen u e, ñaha na ye nàfuubwóho foo u mpyi u wi.

24 Yesu à u ñya u à yyahe tanha ke, maa jwo u á: «Nàfuufeebii jyim'à sàa pen Kile Saanre e.

25 Ñwóhñi jyim'à táan músenneni wyiini i mà tòro nàfuufoonji u jyè Kile Saanre e.»

26 Ñye mpii pi à puru jwumpe lógo ke, ka pire si jwo: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà nùmpañja ta be?»

27 Ka Yesu si pi pyi: «Kani l'à sùpyire jà ke, lire ñye na Kile jini me.»

²⁸ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kàntugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à jɛn'a kàntugo wà u pyenge, lire nyɛ mɛ u cwoŋi, lire nyɛ mɛ u cɛmpyiibii, lire nyɛ mɛ u sifeebii, lire nyɛ mɛ u pylibii na Kile Saanre kurugo ke,

³⁰ urufoo sí pire fiigii niŋyahamii ta mà u yaha naha diŋyɛŋi i, sí shìŋi niŋkwombaari ta diŋyɛŋi nimpanji i.»

Yesu à jwo u kwùŋi ná u nɛŋi kyaa na sahanji

(Macwo 20.17-19; Marika 10.32-34)

³¹ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyére maa yi jwo pi á: «Wuu niŋkaribii pi mpai Zheruzalemu kàŋhe e. Kyaa maha kyaa Kile tũntunmpil'à séme Supyanji Jyanji kyaa na ke, cyire puni sí n-tòro cyi jwuŋkanni na.

³² U sí n-le Kilecembaabii cye e, pire sí raa u fwóhore, s'a u cyere, s'a ntilwóhe wàa u na,

³³ si u bwòn ná kàsɔrigil'e, si u bò. Nka u kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jɛ.»

³⁴ Cyelempyiibil'à puru jwumpe lógo, nka pi mpyi a já a pu jwóhe cè mɛ, naha na ye pu jwóhe mpyi a ŋwóho pi na.

Yesu à fyinnari wà nyii múgo

(Macwo 20.29-34; Marika 10.46-52)

³⁵ Nyɛ Yesu ná u cyelempyiibii niŋkaribii Zheruzalemu kàŋhe e, pi à sà byanhara Zheriko kàŋhe na ke, ka pi i fyinnari wà ta u à tɛɛn kuni jwóge na na sùpyire jáare.

³⁶ Sùpyire máhanj'a jyé u niŋyigigil'e ke, ka u u yíbe: «Naha na sùpyire nyɛ na ŋge máhanji pyi amɛ ye?»

³⁷ Ka pi i yi jwo u á na Nazarɛti kàŋhe shinji Yesu u nyɛ na ntùuli.

³⁸ Fyinnari'à puru lógo ke, maa jwo fánha na: «Dawuda Tuluge Shinji Yesu, jùnaara ta na na!»

³⁹ Mpai pi mpyi yyaha yyére ke, ka pire si u faha na u fyâha. Nka u nyɛ a jɛn'a fyâha mɛ, maa là bàra u jwuŋkanni na: «Dawuda Tuluge Shinji, jùnaara ta na na!»

⁴⁰ Ka Yesu si yyére, maa pi pyi pi u cú a pa. Pi à pa ná u e ke, ka Yesu si u yíbe:

⁴¹ «Naha mu la nyɛ mii u pyi mu á ye?» Ka fyinni si u pyi: «Kafoonji, mii la nyɛ si nùru s'a jaa.»

⁴² Ka Yesu si u pyi: «Ta jaa, mu dányari'à mu cùuŋɔ.»

⁴³ Lire tènuuni i, ka fyinni si ntii na jaa, maa ntaha u fye e, maa Kile kèe. Sùpyir'à lire jya ke, maa Kile kèe mú.

19

Yesu ná múnalwóore shwofoonji Zanke kani

¹ Nyɛ mà Yesu yaha u u ntùuli Zheriko kàŋhe e,

² nanyi wà na mpyi wani kuru kàŋhe e, u mege mpyi Zanke. Múnalwóore shwofeebii niŋufoonji wà u mpyi u wi. Nàfuufoo u mpyi u wi.

³ U la mpyi si Yesu nya, si jɛc sùpyanji u nyɛ u wi ke. Nka u mberenji ná sùpyire nyahanji kurugo, u nyɛ a já a Yesu nya mɛ.

⁴ Ka u u fê a kàre yyaha yyére, maa sà dùgo sikoməri cige e, kuni jwəge na, bà li si mpyi Yesu ká mpa a ntùuli ku jwəh'i, si u ta jya me.

⁵ Yesu à pa nò kuru cyage e ke, maa jùŋke yírig'a wíi cige e, maa jwo: «Zaŋke, fyâl'a tíge naha, jaha na ye mii à yaa mii u sunmbage lèŋe mu pyenge e ninjaa.»

⁶ Ka Zaŋke si fyâl'a tíge maa Yesu jùŋo bê ná funntange e maa ŋkàre ná u e pyenge e.

⁷ Sùpyire puni ti mpyi wani maa lire jya ke, ka li i mpən pi e, fo pi na ŋkuni piye shwəh'le, marii ŋko: «Ŋge nàŋ'á kàr'a sà sunmbage lèŋe ŋge kapimpyinji pyenge e.»

⁸ Ŋka mà pi yaha tire jwoore na, Zaŋke ninjyeren'á kwôro Kafoonji Yesu taan, maa yi jwo u á: «Kafoonji, mii sí na cyeyaayi puni taaga ninjin kan fòŋofeebil'á. Yaaga maha yaaga mii à cyán a shwə sùpyire na ke, mii sí yire yaayi puni fiigii sicyere kan kan pi á.»

⁹ Ka Yesu si jwo: «Zhwon'á nò ŋke pyenge na ninjaa, jaha na ye ŋge nàŋi mú na jye Ibirayima tùluge shin.

¹⁰ Mii sí yi jwo yii á, mpíi pi à pínni ke, Supyanji Jyanji à pa mpa pire cya si pi shwə.»

Báarapyibii bətaage
(Macwo 25.14-30)

¹¹ Mā sùpyire yaha ti i nùru Yesu jwə na, pi à pa byanhara Zheruzalemu kánhe na ke, ka Yesu si li káanmucya mà li jya na sùpyire sònŋor'á taha li na na Kile Saanre sí n-sii lire tēni yabilinji i. Lire kurugo u à ŋke bətaage jwo pi á

¹² na:

«Fànhafoonji wà jya u ná mpyi na ŋkèeŋe kiritəon'le, bà lire kini saanbwəhe si mpyi si u tìŋe mpyi saanwa, u u nùr'a pa ntēen u yabilinji kini shiinbii jùŋo na me.

¹³ Mā jwo u lire kùluni tōoge lwó ke, u à u báarapyii ke yyere, maa wyérefyinji tōonjo ke kan pi puni ninjin ninjin á, maa pi pyi na pi à cwəhənte pyi ná u e, pi i tōon ta u na, mà jwo uru u nùr'a pa ke.

¹⁴ Ŋka uru ŋge nàŋi kyaa mpyi a táan u kini shiinbil'á me. U karenkwooni kántugo, ka pi i tūntunmii tun saanbwəh'á, maa yi jwo u á na pire la jye u u ŋge nàŋi tìŋe pire jùŋo na me.

¹⁵ Ŋka lire ná li wuuni mú i, saanbwəh'á u pyi saanwa, ka u u nùr'a pa u kini i. U à pa ke, maa u báarapyibii yyere, mpiimu á u ninKarenji mpyi a wyérenji kan ke, si jçé kampyi pi à tōon ta u na.

¹⁶ Ka báarapyinji ninjcyiinji si mpa maa jwo “Kafoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwəhənte pyi ná u e, mà u fiigii ke tōon ta.”

¹⁷ Ka saannji si yi jwo uru báarapyin'á “Fwù faa na. Mu na jye báarapyi ninjçenŋe. Ná mu s'á pyi dānasupya kapyere e, mii sí mu tìŋe n-pyi jùŋufoo kányi ke jùŋo na.”

¹⁸ Nyé ka báarapyinji shənwunji si mpa maa jwo “Nùŋufoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwəhənte pyi ná u e mà u fiigii kanjuro ta.”

¹⁹ Ka saannji si yi jwo ur'á mú “Mii sí mu tìŋe kányi kanjuro jùŋo na.”

²⁰⁻²¹ Ka báarapyinji wabere si mpa maa jwo “Nùŋufoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, u we, mu yyahafyagar'á mii ta, ka mii i u le a pwə vāanŋke k'e, mà bégele, jaha na ye mu à kyán, mu cyege jye a yaage ŋkemu yaha me, mu maha kuru lwó, mu jye a kerege ŋkemu nūgo me, mu maha kuru sūmanji kwəŋ.”

²² Ka saanji si yi jwo u á “Mu nyε báarapyi niɲɛnɲe mε. Jwumpe mu à jwo mii na ke, mà tàanna ná pur'e, mu ná ndemu l'á yaa ke, mii sí lire pyi mu na. Mu à cè na mii na nyε supyikyanga, na mii nyε a yaage nkemu yaha mε, mii maha kuru lwó, mii nyε a kεεge nkemu núgo mε, mii maha kuru sùmanji kwòɲ.

²³ Nyε mu à yire puni cè, naha na mu sí nyε a mpyi a já a mii wyéɛɲi yaha wyéɛɲi bwúnni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à núr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tònɲi ta.”

²⁴ Mpii pi mpyi ná saanji i wani ke, ka saanji si yi jwo pir'á “Yii na wyéɛɲi shwò nge báarapyi na, yii kan báarapyi niɲɛɲi'á, nɲemu u à cwòhònte pyi mà u wyéɛɲi nyε fiigii kε ta ke.”

²⁵ Ka pi i saanji pyi “Kafoonji, wyéɛɲi u nyε uru báarapyi'á ke, ur'á nyaha mà kwò.”

²⁶ Ka saanji si pi pyi “Yii lógo! Shin maha shin u nyε ná yaage e ke, kà sí n-bàra urufoo woge na. Nka shin maha shin cyɛngaya wu u nyε ke, yaaga si n-kan urufofol'á mε. Nimbileni urufoo bá na sònni uye cye e ke, lire sí n-shwò u na.

²⁷ Nyε numε, mii zàmɛɛnbii pi mpyi na li kòre bà mii si mpyi mii àha bú mpyi saanwa pire nùɲò na mε, yii pi cù a yige naha, yii i pi bò na nyii na.”»

Saanji Yesu à jyè Zheruzalemu kànhe e

(Macwo 21.1-11; Marika 11.1-11; Yuhana 12.12-19)

²⁸ Nyε Yesu à puru jwumpe puni jwo ke, maa ntòro sùpyire yyaha na na nkεεge Zheruzalemu kànhe e.

²⁹ Tèni i pi à sà byanhara Betifajye ná Betani kànyi na, Olivye cire ɲanɲe taan ke, ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun,

³⁰ maa pi pyi: «Kànhe ku nyε yii yyaha na ke, yii a sì k'e. Yii sí sà pi ta pi à dùfaanɲaaga pwo wani, sùpya sàha nkwo à dùgo ku na mà nyaha mε. Yii i ku sàha, yii a mà yii pa nkan na á.

³¹ Wà ha yii yíbe na “Naha na yii nyε na ku sàre ye?” yii i urufoo pyi “Ku kyaa li nyε Kafoonji na.”»

³² Ka cyelempyiibii mú shuunni si nkàre. Jwuɲkanni na Yesu mpyi a yi jwo pi á ke, ka pi i sà yi ta amu.

³³ Tèni i pi à wá na dùfaanɲe sàre ke, ka ku feebii si jwo: «Hɛn! Naha na yii nyε na ku sàre ye?»

³⁴ Ka pi i pi pyi: «Ku kyaa li nyε Kafoonji na.» Nyε pi à yire jwo ke, ka dùfaanɲe feebii si pi yaha pi à ku sàha a kàre.

³⁵ Ka pi i mpa ná kuru dùfaanɲe e Yesu yyéɛ, maa pi vaaɲyi yà taha ku na, maa Yesu pyi u à dùgo ku na.

³⁶ Ka pi i wá na nkεεge. Mà pi niɲkaribii yaha, ka sùpyire si wá na ti vaaɲntiɲi yà wwù na mpili Yesu yyaha na kuni i*.

³⁷ Pi mpyi a byanhara Zheruzalemu kànhe na mà kwò. Pi à nò Olivye cire ɲanɲe tatigige e ke, ka u fyɛɲwòhashiinbii puni funntanga wuubii si li jwo cù na Kile kère fànha na Yesu kakyanhala karigii kurugo, pi à cyire nyiiimu nyaha ke.

³⁸ Pi mpyi na yu fànha na:
«Saanji niɲmanji u nge Kafoonji Kile mεge na ke,
Kile u jwó le u á!
Kilenji u nyε nùnyinji na ke,

* 19:36 Saanji pi nyε na mpère ke, pi maha nde kani pyi si u bε (2 Saanbii 9.13).

uru u nyε yyen̄ņkefoo!

Kile mεge ku kēe n̄ņycyceyi puni i!†.»

³⁹ Nyε Farizhεnbii pi mpyi s̄ųpyire shwōhōl'e ke, ka pire pi si Yesu pyi: «Cyelenton̄ņi, ma cyelempyiibii faha, bà pi si mpyi si fyâha mε.»

⁴⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Mii cyelempyiibii mée ká fyâha, n̄ņe kafaayi sí raa n̄kwúli pi cyaga.»

Yesu à mεε sí Zheruzalem̄u kànhe shiĩnbii kurugo

⁴¹ Nyε pi à sà byanhara Zheruzalem̄u kànhe n̄jwōge na, ka Yesu si kànhe n̄ņa ke, maa mεε s̄ų ku shiĩnbii kurugo maa jwo:

⁴² «Kuni i yyen̄ņke nyε na ntaa ke, kàm̄pyi yii mpyi a lire lwó a wí, li mpyi na sí n-táan̄ mii i n̄ņjaa dε! N̄ka lir'à n̄wōhō yii na numε.

⁴³ Nyε can̄ņa na ma, yii zàm̄p̄εnbii sí n-pa n-cwo yii na, si yii kwúlo kanc̄inne fiige, si kàsōgō le ntaha yii kwúlo, si yii fεnrε kàm̄pan̄ņyi puni na.

⁴⁴ Pi sí yii kànhe n̄ņa si ku n̄kun̄ņyi puni waraga feefee, si yii puni bō, n̄ņa na yε Kile à pa yii ntēgen̄ņi mεε na, n̄ka yii nyε a li cè ná u e mε.»

*Yesu à cwòhōmp̄ii kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na
(Macwo 21.12-17; Marika 11.15-19; Yuhana 2.13-22)*

⁴⁵ Lire kántugo ka Yesu si n̄kàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi p̄εr̄empe na wani ke, maa pire kòrō‡.

⁴⁶ Maa yi jwo pi á: «“Mii bage sí n-pyi Kileñaarebaga.” Yire y'à sémε Kile Jwumpe Sem̄ņi i. N̄ka yii pi ke, yii à ku kēenn̄'a pyi “n̄n̄kaalii tabinniga§.”»

⁴⁷ Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu Kileñaarebage ntàani na can̄ņa maha can̄ņa. Ka Kile sárágawwubii n̄ņufēebii ná Kile Saliyan̄ņi cyelentiibii ná yyaha yyére shiĩnbii si wá na p̄ȳn̄kanna caa si u bō.

⁴⁸ N̄ka u c̀n̄kanni mpyi a pi fun̄ņō wwōoņō, n̄ņa na yε u jwumpe mpyi a s̄ųpyire puni n̄ũmboḡiiḡi shwō a ta.

20

*Pi à Yesu yíbe u fànhe tatage kyaa na
(Macwo 21.23-27; Marika 11.27-33)*

¹ Can̄ņka mà Yesu yaha u u s̄ųpyire kálali maa Jwumpe Nintanmpe yu t'á Kileñaarebage ntàani na, ka Kile sárágawwubii n̄ņufēebii ná Kile Saliyan̄ņi cyelentiibii ná Yahutuubii kacwōn̄ribii si shà u yyére,

² maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na n̄cyii kariḡii pyi yε? Joofo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi yε?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe,

⁴ joofo u mpyi a Yuhana tun u pa a s̄ųpyire batizeli yε? Kile laa s̄ųpyire?»

⁵ Ka pi i n̄kár'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na n̄ņa na wuu sí nyε a n̄en'a dá u na mà yε?

⁶ Wuu sí ká jwo na s̄ųpya u mpyi a u tun, s̄ųpyire sí wuu wà n-bō ná kafaayi i, n̄ņa na yε pi pun'à dá na Yuhana na mpyi Kile tũnntun̄ņō.»

⁷ Pi à piye taanna a kwò ke, maa n̄úr'a kár'a sà Yesu pyi: «Shin̄ņi u mpyi a u tun ke, wuu nyε a cè mε.»

† 19:38 Zaburu 118.26 ‡ 19:45 Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyéren̄ņi fare Kileñaarebage wun̄ņi na. Lire p̄ȳn̄kanni na, wyéren̄ņwōge ku mpyi a yaa k'a sárali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru s̄ára, maa n̄úr'a já a ntēge pyi. Yatōore ti maha yaa ti já a pyi sáraga ke, p̄εrem̄pyiibii mpyi maha tire p̄érel̄i pir'á. Pi mpyi maha ti lwōore d̄ur̄ugo. § 19:46 Ezayi 56.7, Zheremi 7.11

8 Ka Yesu si pi pyi: «Nyε l'aha mpyi amuni, ηγε u à kuni kan mii á, mii u a ncyii karigii pyi ke, mii mú sù uru cyée yii na με.»

*ΕρεZen kooge faafeebii bàtaage
(Macwo 21.33-46; Marika 12.1-12)*

9 Lire kàntugo ka Yesu si bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàñi wà u ná ερεZen cikooḡo yaa, maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasεεre táali piye na, maa nta a kàre kùlutòonl'e mà sà mō wani.

10 Nyε ερεZenji yasεεre tèekwòonn'à pa nò ke, ka u u u báarapyiñi wà tun faafeebil'á u sà uru nàzhan ερεZenji shwò, u a ma. Nka uru tùnntunñ'á nò pi na ke, ka pi i u cù maa u bwòn, maa u cyenḡaya wuñi kòr'a tùugo.

11 Ka cikooḡe foo si nùr'a báarapyi shònwu tun pi á, ka pi i uru bwòn maa u cyahala, maa uru cyenḡaya wuñi kòr'a nùruñḡo mú.

12 Ka u u nùr'a shin tanrewu tun pi á. Ka pi i sà uru cù, maa u bwòn mà bànnaga, maa u yige cikooḡe kàntugo.

13 Nyε ka cikooḡe foo si ñkànha a jwo “Naha mii sí n-pyi nume bε? Jyanji ninḡinḡi u nyε mii á, ná u kyal'á táan mii á ke, mii sí uru tun pi á. Shwòhòl'e, pi aha uru nya, pi sí n-sílege uru na.”

14 Nka faafeebil'á cikooḡe foo jyanji nya ke, maa wá na yu piy'á “Cikooḡe foo koolyñi u nyε ηge. Yii a wá, wuu u bò, kooḡe sí n-ta n-pyi wuu wogo.”

15 Nyε u à pa nò pi na ke, ka pi i u cù a wá cikooḡe kàntugo maa u bò.»

Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yíbe: «Naha cikooḡe foo sí n-pyi yε?»

16 Nàkaana baa, u aha mpa, u sí pi puni bò si cikooḡe kan piiberil'á.»

Nyε sùpyir'á puru lógo ke, maa jwo: «Ei! Kile u wuu shwò lire shiñi na de!»

17 Ka Yesu si pi wíi wíi maa jwo: «Y'á séme Kile Jwumpe Semεñi i na: “Bafaanribil'á cyé kafaage ηkemu na ke,

kuru k'á pa mpyi bage kafaage sée woge bage mbiini na*.”

Di puru jwumpe jwòhe nyε yε?

18 Nyε shin maha shin u à cwo kuru kafaage juñ'i ke, urufoo sí n-kyεεge n-kyεεge, kuru kafaage sí ká jcwò shin maha shin juñ'i ke, ku sí urufoo cwònhòñ.»

19 Nyε Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii si wá na jcaa si cye taha u na, si u cù lire tèenuuni i, naha na yε pi mpyi a cè a jwo na u à ηke bàtaage jwo a wà pire na. Nka pi mpyi na fyáge sùpyire na.

20 Nyε ka pi i wá na Yesu kàanmucaa, maa cwòfeebii pìi yaha pi à kàr'a sà piye pyi séeshiin si kànhaña cyán u na, si nta u cù u jwòjwumpe kurugo, si u le Ḷromu shiinbii fànhafoñi u nyε kuru cyage e ke, uru cye e.

*Pi à Yesu yíbe múnalwòore ηkanji kyaa na
(Macwo 22.15-22; Marika 12.13-17)*

21 Nyε pire cwòfeebil'á sà nò Yesu yyére ke, maa jwo: «Wuu cyelentuñi, wuu à li cè na mu jwumpe ná mu kàlan'á tíi, mu nyε na fyáge sùpya na ma kàlanji tapyige e με. Jwumpe mu sí nyε na yu mà yyaha tíi ná Kile kuni i ke, puru na nyε sée.

22 Wuu sí mu yíbe, wuu à yaa wuu a múnalwòore kaan Ḷromu Saanbwòhe Sezari á la?»

23 Ka Yesu si ntí'la li cè pi e, na cwòfee pi nyε pi pi, maa pi pyi:

* 20:17 Zaburu 118.22

²⁴ «Yii wyérébile cyêe na na wee.» Pi à là cyêe u na ke, ka u u pi pyi: «Jofoo nànja ná u mēge ku nye nge wyérenji na ye?» Ka pi i jwo: «Saanbwōhe Sezari.»

²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Nye yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.»

²⁶ Nye pire cwōfeebii nye a já a jwumō ninjin ta Yesu jwō na sūpyire nyii na, mpe pu sí n-pa ná l'e pi já a u cū mē. Yesu jwōshwōore mpyi a pi tēgele ta fo pi à fyāha fyi.

*Sadusiibil' à Yesu yíbe kwùubii jènji kyaa na
(Macwo 22.23-33; Marika 12.18-27)*

²⁷ Nye Sadusiibii pi maha jwo na kwūnenē nye nūmpanja mē, pire pil' à file Yesu na maa jwo:

²⁸ «Wuu cyelentuji, Kile tūntunji Musa à mpe jwumpe séme wuu Saliyanji i na «Nò ká ceewe lèñe, maa ñkwù, mà u ta u nye a pyà ta u na mē, u cōonj' à yaa u ceenji lèñe zànbangara na, u u pyii si u na, u yyahafoonji ninjkwunji mēge na.»

²⁹ Nye sijnē baashuunni na mpyi wani, pi puni ninjyeni mpyi a ceewe lèñe maa ñkwù, u nye a pyà ta u na mē,

³⁰ ka sijnēni shōnwunji si ceenji lwó maa ñkwù mà u yaha pyàtambaa.

³¹ Ka tanrewunji wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà ñkwù pi baashuunni na. Pire sijnēbii pun' à uru ceenji ninjkinji lèñ' a círi, maa ñkwù, pi wà nye a pyà ta u na mē.

³² Pire puni kántugo, ka ceenji mú si mpa ñkwù.

³³ Nye ná pire nàmbaa baashuunni puni s' à uru ceenji lèñ' a círi, kwùubii jènji ká bú nta sèe, pi aha bú jè canjke ñkemu i ke, pi ñgir' à ceenji sí n-kan ye?»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Ñge dijnyeni i, nàmbaabii na cyeebii lèñi, cyeebii sí i nàmbayi jyè,

³⁵ ñka sūpyire t' à yaa ná dijnyeni nimpanji i, ná Kile sí ti jè n-yige kwùni i ke, tire e, nàmbaabii si cyee lèñe mē, cyeebii mú si nàmbaya jyè mē.

³⁶ Pi sí n-kwôro shì na fo tèekwombaa, si mpyi Kile mēlekēebii fiige. Ná Kile s' à pi jè a yige kwùni i lir' à li cyêe na pi à pyi Kile pyii.

³⁷ Kile tūntunji Musa sémenji mú à yi fininj' a jwo wuu á na kwùubii maha jèni. Tèni i Kafoonji Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan ke, u à jwo «Mii u nye Ibirayima na Ishaka ná Yakuba u Kilenji†.»

³⁸ Nye puru jwump' à li cyêe na pire mpii nyii wuu pi nye wani Kile yyé. Sūpyire nyii woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà mē. Kile yyé, sūpyire puni nyii wuu pi nye.»

³⁹ U à puru jwo ke, ka Kile Saliyanji cyelentiibii pì si file u na, maa jwo: «Cyelentuji, mu naha a jwumpe cè de!»

⁴⁰ Lire kántugo wà saha nye a jnen' a Yesu yíbe mē.

*Kile Nijnwōnrōnji nye Dawuda Tuluge Shin kanna mē
(Macwo 22.41-46; Marika 12.35-37)*

⁴¹ Nye ka Yesu si jwumpe lwó, maa jwo: «Mpii pi maha jwo na Kile Nijnwōnrōnji na nye Dawuda Tuluge Shin ke, naha yii na sōnñ pur' e bē?

⁴² Jwumpe Dawuda à jwo Zaburu sémenji i ke, yii sōnñ puru na mú. U à jwo:

«Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á,
‘Ta ma a pa ntēen na kàniñe cyēge na,

⁴³ fo mii aha mu zāmpēenbii le

mu tooyi ƚwəh'i‡.' "

⁴⁴ Ná Dawuda na Kile Nijɔcwənrəŋi yiri "Kafoonji" lir' à li cyêe na Dawuda Tuluge Shin kannna bà mɛ, u Kafoo mú wi, sêe bàl'à?»

*Yesu à Kile Saliyanj cyelentiibii faha
(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)*

⁴⁵ Mâ sùpyire yaha ti i nùru Yesu ƚwə na, u à yi jwo u cyelemɔyibil'á:

⁴⁶ «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha ƚkwə mpyi Kile Saliyanj cyelentiibii fiige mɛ. Mâ vāanntinmbwoyi le na jaare, lire l' à táan pi á. Sùpyire tabinni yi i, pi la maha mpyi pi a pire père pi raa pire shéere. Pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, lire ƚɔyɛ mɛ wà ha pi yyere kataan ƚɔyi na, bwompe tateɛnyi pi maha ƚcaa.

⁴⁷ Mâ bàra lire na, pi maha leƚkwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi ƚwətantani i. Pi maha Kile jaare na mɔni, sùpyire ƚɔyɔyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha sèl'e.»

21

*Bùɔyɛŋi leƚkwucwoŋ' à pyi ke
(Marika 12.41-44)*

¹ ƚyɛ Yesu à pa wil'a náfuufeebii pii ƚya pi i ma na pi bùɔyɛŋi leni u yalenke e.

² Leƚkwucwoŋi kanhamafoonji wà mú mpyi a pa bùɔyɛ pyi ná daashipyara shuunni i.

³ Ka Yesu si u lógofeebii pyi: «Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, ƚge leƚkwucwo fəŋəfoon' à bùɔyɛŋi ƚgemu pyi ke, ur' à fānha tò pi sanmpii puni wuŋi na.

⁴ Naha na yɛ pi sanmpii pun' à wwú pi cyeyaayi niɔyahayi i, mà kan Kile á. ƚka ƚge leƚkwucwoŋi kanhamafoonji wi ke, u ƚùŋə wýéereŋi puni u à kan Kile á, canŋke yalyire lwəore mú bá ƚyɛ u á mɛ.»

*Yesu à jwo na Kilejaarebage sí n-jya
(Macwo 24.1-14; Marika 13.1-13)*

⁵ Lire kántugo ka pii si jwo ná Yesu i Kilejaarebage kyaa na na k' à faanra ná kafaayi nisinayyi i, maa sùpyire bùɔyɛ yaayi niŋkanyi tɛg'a ku wiime táan. Ka Yesu si pi pyi:

⁶ «ƚke basinanjke yii ƚyɛ na ƚan'amɛ ke, canŋa na ma, ku puni sí n-si n-pwəŋ n-cyán, si ku ƚkunɔyɔyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

⁷ Ka pi i Yesu pyi: «Wuu cyelentuŋi, ƚaha tère e cyire karigii sí n-pyi yɛ? Cyi tɛɛyini ká nɔ, ƚaha ku sí li cyêe wuu na yɛ?»

⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàanmucaa! Yii àha sùpya yaha u yii wurugo mɛ. Yii li cè na shinɔyahara sí mii mege le piye na, si mpa jwo na Kile Nijɔcwənrəŋi kyaa l' à jwo ke, na pire pi ƚyɛ ure. Pi sí n-pa raa ƚko sùpyir' á na diɔyɛŋi tɛekwoon' à byanhara. ƚka yii àha ntaha pi fye e mɛ.

⁹ Yii sí n-pa raa kàshiyi ná ƚyàhanɔgurugunji kyaa nùru, lire kà yii funŋə pɛn mɛ. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa ƚyɛ mɛ, ƚka lire bà li ƚyɛ diɔyɛŋi tɛekwooni mɛ.

¹⁰ Supyishinji wà sí n-pa n-yîri n-sà n-cwo wà na, kɔni là sí n-pa n-yîri n-sà n-cwo là na.

¹¹ Niŋke sí n-pa raa ƚcyéɛnni cyeyi y'e s'a kakyaaare pyi sèl'e, yampimpe ná katege sí n-pyi cyeyi y'e, fyagara yaayi ná kakyanhala kacyeenki i yaayi mú sí n-pa raa ƚaa niɔyini i.

12 Nka mà jwo cyire karigii cyi sì cyi a mpyi ke, pi sí raa yii kyérege, s'a yii cwôre s'a ñkèege Kile Jwumpe kàlambayi i, si nta raa yii cêege s'a yii tùni kàsuni i. Pi si raa yii yiri saanbii ná fànhafeebii yyére. Pi sí raa cyire puni pyi yii na mii mege kurugo.

13 Lire sí n-pyi tère niycenne yii á yii já yii a mii kyaa yu pi á.

14 Lire e ke jwumpe yii sí n-jwo si ntége pi ñunjo bê ke, yii áha puru kani tège yiye funno pen me.

15 Naha kurugo ye mii yabilini u sí puru tûrige yii funni'i, si yákili niycenne kan yii á, bà yii si mpyi si jwumpe ñwage yaha yii zàmpeenbii na me.

16 Yii sifeebii ná yii sñeebii ná yii cinmpyiibii ná yii ceveebii sí raa yii leni cye e, pi i yii pii bò.

17 Yii kyaa sí n-pen sùpyire pun'á mii mege kurugo.

18 Nka lire ná li wuuni mú i, ali yii wá ñunjo ñinjin si n-sii n-pinni me.

19 Lire kurugo yii yiye waha yii i ntéen Kile kuni i. Lire ká mpyi, yii sí n-shwá.

20 Nye yii áha mpa zàmpeenbii nya pi à Zheruzalému kànhe kwúlu ná pi kàshicyeyi i tène ndemu i ke, yii i ntéen ná l'e ku téejyaan'à byanhara.

21 Lire tène ká nò, mà shin maha shin ta Zhude kúluni i ke, pifee pi a fi, pi a wá ñanyi kàmpañke na. L'aha mpiimu ta Zheruzalému yabilini i ke, pifee pi fê a fworò kànhe e. L'aha mpiimu ta sige e ke, pire kà nùru piye ta raa ma kànhe e me.

22 Naha kurugo ye cyire canmpyaagil'e, Kile sí Zheruzalému shiinbii sàra si ntàanna ná pi kapyiinkil'e. Lire mpyini cye kurugo jwumpe Kile tünntunmpil'à sème ke, puru sí n-fúnjo.

23 Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifee ná pyineebii na sèl'e. Yii li cè, Kile lùuni sí n-yíri kini sùpyire taan sèl'e, yyefugo nimbwáho ku sí n-pyi kini i.

24 Pi zàmpeenbii sí n-pa niyahara bò pi e ná kàshikwónnywáyi i, si pi niyahamii cù ñkàre bilere na ñnye yyaha kurugo. Supyishini sanji sí n-pa Zheruzalému jya, si fànha cyán ku na, fo sí n-pa nò Kile nyii tène na.

Yesu sí nùru n-yíri niyini na si mpa

(Macwo 24.29-31; Marika 13.24-27)

25 Lire kántugo kakyanhala kacyeenkii sí n-pa raa n-pyi canña nyiini ná yinje ná wórigil'e. Suumpe lùbwáhe sí n-pa raa fuuli raa yíri s'a tünmpe pyi sèl'e. Puru tünmpe sí supyishini puni pyi u a fyáge sèl'e.

26 Kawaani li sí n-pa ñnyei ná u funnyayaayi ta ke, lire funmpere nre sí pii bò. Yii li cè niyini yaayi sí n-pa n-cúnjo n-cúnjo n-yíri yi tateenyi i.

27 Nye lire tène i, pi sí Supyani Jyani nimpani nya ñahanyi i, ná sífente ná sinampe tégelè baa wumpe e.

28 Yii áha cyire karigii nya cyi à sii na mpyi tène ndemu i ke, yii i yii ñnyei yíri, yii i yyahayi le ñnyini i, ñaha na ye tène i Kile sí yii shwá ke, lire tèn'à byanhara.»

Yii a kacyeenkii kàanmucaa

(Macwo 24.32-35; Marika 13.28-31)

29 Nye ka Yesu sí yyecyeene pyi na: «Yii fizhiye cige ná cire sannte puni kàanmucaa a wíi ke!

30 Yii áha mpa ti nya ti i fúnni, yii maha ntéen ná l'e na nùngwáh'à byanhara.

31 Lire pyinikanni na, yii áha mpa cyire karigii nya cyi i mpyi, yii i ntéen ná l'e na Kile Saanre tèn'à byanhara.

³² Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mpíi pí à dá mii na ke, píre sí cyire karigii jya tapyige e*.

³³ Nijyinjí ná njñke sí n-pa n-tòro, ñka mii jwumpe sí n-kwôro fo tèekwombaa.

³⁴ Yii a yiye kâanmucaa! Yii áha yii sònñore taha lyimbooni ná sinmbyaani ná ñge ñnyenji yaayi jcyanji na fo mii cannuruge ku pa n-pâa yii e mε. Bà fyanji maha mpá'a uye jya cwoñi i mε,

³⁵ amuni mii cannuruge sí n-pâa ñnyenji sùpyire puni i.

³⁶ Lire e yii áha sâa le mε, yii kwôro Kileñarege na tèrigii puni i, bà yii si mpyi si fânha ta, si shwô kawaagii nimpaanjii na, si já jnyéere Supyanji Jyanji yyahe taan mε.»

³⁷ Canñke e Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu sùpyir'a Kileñaarebage e, ñka numpilage e, ñañke pí maha mpyi Olivye cire ñañke ke, u mpyi maha ñkàr'a sà shwòñ wani.

³⁸ Nyèsòoge na, sùpyire puni mpyi maha ñkàre Kileñaarebage e, maha sà a núru u jwô na.

22

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Macwo 26.1-5, 14-16; Marika 14.1-2, 10-11; Yuhana 11.45-53)

¹ Nyε Yahutuubii mpyi maha kataanni là pyi, pí mpyi maha lire mεge pyi bilereñkwonji kataanni, lire jye mε bwúuruñi njñjirigembaanji kataanni. Lire kataann'a pa byanhara ke,

² ka Kile sárágawwuubii njñufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii si wá na pyinjanna caa si Yesu ñwôhò mbò, ñaha na ye pí mpyi na fyáge sùpyire na.

³ Nyε Zhudasi pí maha mpyi: «Isikariyoti» ke, Sitaanninji mpyi a sònñopeere tà tírige uru funñ'i. Yesu túnntunmpii ke ná shuunninji wà u mpyi u wi.

⁴ Nyε ka u u yír'a kàr'a sà jwo a jwô ná Kile sárágawwuubii njñufeebii ná Kileñaarebage sañcwònsigibii njñufeebil'e, bà u si mpyi si pyinjanna ta si Yesu le cye e mε.

⁵ Ka lire si ntáan pí e sèl'e, ka pí i wyéere jwô jya u á.

⁶ Nyε ka u u jñε, maa li jwô cù na pyinjanna caa si Yesu le pí cye e, sùpyire páama.

Kataanni njyinjí karigii jcwòñròñi kani

(Macwo 26.17-25; Marika 14.12-21; Yuhana 13.21-30)

⁷ Nyε bwúuruñi njñjirigembaanji kataanni tooy'e, canñke Yahutuubii mpyi a yaa pí yatòore tà pyi sáraga pí bilereñkwonji kurugo ke,

⁸ ka Yesu si Pyeri ná Yuhana tun maa yi jwo pí á: «Yii a sì, yii sà kataanni njyinjí karigii cwòñrò.»

⁹ Ka pí i Yesu yíbe: «Taa mu la jye wuu u sà li karigii cwòñrò ke?»

¹⁰ Ka u u pí pyi: «Yii aha sà nò kánhe tajyjñwòge na, yii sí n-bê ná nàñi w'e, u à lwòhò kucwòo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà jyé pyenge ñkemu i ke.

¹¹ Yii aha sà nò wani, yii i yi jwo pyengefoon'a, ná yii cyelentun'a jwo yii sà u yíbe, na bage ñkire e uru ná u cyelempyiibii sí kataanni njyinjí lyí ye.

¹² Yii aha kuru yibige pyi, uru nàñi sí batòonge njnyibabilini là cyêe yii na, l'à bégel'a jwô sèl'e. Kuru bage e, yii sí kataanni njyinjí karigii cwòñrò.»

¹³ Nyε ka Pyeri ná Yuhana si ñkàr'a sà yi ta Yesu jwuñkanni na. Ka pí i kataanni njyinjí karigii cwòñrò wani.

* 21:32 Pii maha jwo: «nde tēni shiibii sí cyire karigii jya tapyige e.»

*Wwoŋeεge njyìŋi**(Macwo 26.26-30; Marika 14.22-26; 1 Kòrenti Shiinbii 11.23-25)*

14 Nye tèlyiin'à nò ke, ka Yesu ná u túnntunmpii ké ná shuunninji si njyìŋi kwùulo na lyí.

15 Ka u u yi jwo pi á: «Mii à sàa li lwó naye funŋ'i fo tèemàni i si zii nde kataanni njyìŋi lyí ná yii e, si nta nkyaala.

16 Mii sí yi jwo yii á, mii saha si n-sii nge njyìŋi fiige lyí mε, fo canŋke Kile sí u kalyiini nŋŋke pyi ku fúnŋo u Saanre e ke.»

17 Lire kàntugo ka u u fúnŋcwokwuu lwó ná ερεzen sinm'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa jwo cyelempyiibil'á: «Yii ερεzen sinme shwò a táa yiye na, yii bya.

18 Mii sí yi jwo yii á, mà láha nijjaa na, mii saha si ερεzen sinme bya mε, fo Kile Saanre tēni ká nò.»

19 Lire kàntugo ka Yesu si bwúuruŋi lwó, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòn kwòn a kan u cyelempyiibil'á, maa jwo: «Nge bwúuruŋi u nyε mii cyeere, t'à kan yii kurugo ke. Yii a nde pyi, yii raa yiye funŋo cwo na na.»

20 Nye pi á kwò njyìŋi na ke, ka Yesu si fúnŋcwokwuuni lwó, ερεzen sinme mpyi l'e, maa jwo cyelempyiibil'á: «Nde fúnŋcwokwuuni li nyε Kile tunmbyaare nivǎnnte, t'à le ná yii e mii sishange ninŋunke cye kurugo ke.

21 Nka lire ná li wuuni mú i, yii li cè, nŋemu u sí n-pa mii le cye e ke, urufoo cyεge na naha ná mii woge e njyìŋi yaage e.

22 Sèenji na, Kile à li lwó Supyanji Jyanji u bò. Nka nŋemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kèεge!»

23 Nye Yesu cyelempyiibil'á yire lógo ke, ka pi i wá na piye yíbili na jofoo u nyε pire shwòhòl'e, nŋemu u sí nyε n-pa lire kapiini shinji pyi ye.

Jwunyahama à yiri cyelempyiibii shwòhòl'e na jofoo u nyε pire shwòhòl'e nùŋufoonji ye

24 Lire kàntugo ka jwunyahama si mpa yiri cyelempyiibii shwòhòl'e. Puru jwunyahampe nŋŋke ku mpyi na jofoo u nyε pire shwòhòl'e nùŋufoonji ye.

25 Ka Yesu si pi pyi: «Yii li cè, naha nŋŋke na, saanbii maha fànhe pyi kùni sùpyire nŋŋ'i. Mpii nŋŋ'i pi sí nyε na kuru fànhe pyi ke, pi la maha mpyi pire s'a pi kère s'a nko na pi na nyε sèeshiin.

26 Nka yii wuuni nyε a yaa li pyi amuni mε, yii puni yyaha yyére shinŋ'a yaa u pyi yii puni kàntugo yyére shinŋi. Nŋemu la ku nyε si mpyi yii puni nùŋufoonji ke, urufof'á yaa u uye pyi yii puni báarapyi.

27 Báarapyinji u maha njyìŋi sore u nùŋufoonji'a si ntèen maa lyí kanna ke, pire shiin shuunninji i, nŋire u nyε yyaha yyére shinŋi ye? Tá nge u à tèen marii lyí kanna ke, uru bà mε? Nka mii wi ke, mii nyε báarapyi yii shwòhòl'e.

28 Yii pi ke, yii à kwòro ná mii i na yyefuge tèrigil'e.

29 Lire kurugo bà mii Tunji à mii tŋŋ'a pyi saanwa mε, amuni mii mú sí yii tŋŋe n-pyi saanlii.

30 Lire e yii sí n-pa lyí si bya ná mii i, mii Saanre e. Yii sí n-pa n-tèen saanre tateenyi y'e, s'a Izirayeli túluyi ké ná shuunninji shiinbii kèenŋi.»

*Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nyε a uru cè mε**(Macwo 26.31-35; Marika 14.27-31; Yuhana 13.36-38)*

31 Lire kàntugo ka Yesu si jwo Simò Pyeri á: «Simò! Simò! Sitaanninji à li cya si yii nyàha nŋùrugo, bà sùmapyanji maha nyàha a wùrugo tafwòge e ntanh'e mε.

³² Nka mii à Kile jáare mu kurugo, bà mu si mpyi si ñkwôro Kile kuni i mε. Mu aha maye cêege ma kapyiini na, si nûru raa ma mii yyére tēni ndemu i ke, ma a màban le ma cinmpyiibii dānafeebil'e.»

³³ Ka Simō Pyeri si Yesu pyi: «Kafoonji, l'à pyi kàsujyire yo, l'à pyi kwù yo, mii à bégele cyire puni mεε na ná mu i.»

³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Pyeri, mii sí yi jwo mu á, ninjaa ñkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nyε a mii cè mε.»

³⁵ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Tēni i mii à yii tun, maa yii pyi na yii àha wyéε ná boro ná tanhanyi yabεε lwó mbàra yii tooyi wuyi na mε, tá yaaga kul'à yii ta bε?» Ka pi i u pyi: «Yaaga kuu nyε a wuu ta mε.»

³⁶ Ka Yesu si jwo: «Numε, wyéε na nyε yii ngemu á ke, urufoo u u lwó, yii ngemu u nyε ná bor'e ke, urufoo u li lwó, ñgemu u nyε kàshikwōññwō baa ke, urufoo u u vāanntinñke pér'a tég'a là shwō.»

³⁷ Naha kurugo ye mii sí yi jwo yii á, Kile túnntunmpil'à jwumpe mpemu séme mii kyaa na ke, puru tēfunñon'à byanhara. Y'à séme na “Pi à u cù kapimpyiñe fiige*.” Nde l'à séme mii kyaa na ke, lire tēepyiin'à byanhara.»

³⁸ Ka cyelempyiibii si jwo: «Kafoonji, kàshikwōññwōhii shuunni cyi ñcyii.» Ka Yesu si pi pyi: «Yi à ta†.»

*Yesu à Kile jáare Zhetisemani cikōoge e
(Macwo 26.36-46; Marika 14.32-42)*

³⁹ Nyε lire kántugo, ka Yesu si yiri wani mà kàre Olivye cire ñañke na, bà u mpyi maha ntée na li pyi mε. Ka u cyelempyiibii si ñkàre u fyε e.

⁴⁰ Pi à sà nò kuru cyage e ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii a Kile jáare bà yii si mpyi si fānha ta Sitaanniji na, u àha ñkwò yii sòn ñgà kapii na mε.»

⁴¹ Yesu à puru jwo ke, maa yiri cyelempyiibii taan, maa laaga nimbilere le u ná pi shwōhól'e, maa ññkure sín, maa Kile jáare.

⁴² U Kilejarege e, u à jwo: «Tufoonji, kampyi mu sí ñεε, na shwō ñke kyaage lwōhe mbyanji na. Nka ma hà na ñyii wuuni pyi mε, ma ñyii wuuni pyi.» [

⁴³ Nyε lire tēni i, ka Kile mēlekēñi wà si yiri ññyñji na, maa màban le u e.

⁴⁴ Yesu yákiñji mpyi a wùrugo sél'e, ka u u nùr'a là bàra Kilejarege na, fo u fùnmp'à kēēññ'a pyi sishan na ñcwo ñññke na.]

⁴⁵ U à kwò Kilejarege na ke, maa yir'a kàre u cyelempyiibii cyage e, mà sà pi ñavunñō wuubii ta pi à ñóó.

⁴⁶ Maa pi ñε, maa jwo: «Di k'à ta a jwo, ka yii i ñóó yε? Yii yiri, yii i Kile jáare, bà li si mpyi Sitaanniji kà ñkwò yii sòn ñgà kapii na mε.»

Yesu ñcùñi kani

(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Yuhana 18.3-11)

⁴⁷ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka pi i wíl'a supyikuruñō ñya ku u ma. Zhudasi u mpyi Yesu cyelempyiibii kε ná shuunniji wà ke, uru u mpyi a ku yaha cù. Pi à pa nò Yesu na ke, ka Zhudasi si file u na, maa u pùr'a cù, maa u shéere.

⁴⁸ Ka Yesu si jwo: «Zhudasi, uru fwùñi mu à pyi si Supyanji Jyanji le cye e kε!»

⁴⁹ Nyε Yesu cyelempyiibil'à pa li ñya ná Yesu tacuñke e pi à pa ke, ka pi i Yesu yibe: «Kafoonji, wuu kàshikwōññwōhigii lwó pi mεε na la?»

⁵⁰ Ka pi wà ññkin si ntl'a na u kàshikwōññwōoge tég'a Kile sáragawwuubii ñññufembwōhe báarapyñji kàññe ñññenñke kwòñ a cyán.

* **22:37** Ezayi 53.12 † **22:38** Pii maha jwo: «Ka Yesu si pi pyi “Cyire ká mpyi na sí n-jà yo!”»

⁵¹ Ka Yesu si jwo: «Yii kakyaaare ɲwɔ yaha!» U à yire jwo ke, maa nàŋi ninŋenke lwɔ a sogo.

⁵² Lire kàntugo Kile sàragawwuubii ɲùŋufeebii ná Kileɲaarebage saɲcwɔnsigibii ɲùŋufeebii ná Yahutuubii kacwɔnrɪbii pi mpyi a pa Yesu tacuŋke e ke, ka u u yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwɔnɲwɔɔyi ná kábiiyi i, si mpa ɲcú mu à jwo kakuumpyi u ɲye mii,

⁵³ mà li ta, tɛni i mii mpyi maha mpyi ná yii e canɲa maha canɲa Kileɲaarebage e ke, yii ɲye a yaaga pyi mii na mɛ. ɲka nde tɛni na ɲye yii ná numpinifoo‡ wuu.»

Pyeri à jwo na uru ɲye a Yesu cè mɛ

(Macwo 26.57-58, 69-75; Marika 14.53-54, 66-72; Yuhana 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ ɲye ka pi i Yesu cù a kàre Kile sàragawwuubii ɲùŋufembwohe pyenge e. Mà pi ninɲkaribii yaha, ka Pyeri si ntɛen laage e, marii si pi fye e, fo mà sà jyɛ pyenge e.

⁵⁵ Pi mpyi a na le, na ware ntàani ninke e, ka Pyeri si mpa ntɛen pi shwɔhɔl'e.

⁵⁶ ɲye báarapyicwoŋi wà à pa Pyeri nintɛɛnɲi ɲya nage taan ke, maa u yal'a wí, maa jwo: «Ŋge nàŋi na ɲye Yesu fyɛɲwɔhɔshiiɲbil'e.»

⁵⁷ Ka Pyeri si yi kyáala: «Ceewe, mii ɲye a u cè mɛ.»

⁵⁸ Lire kàntugo ka nàŋi wà si Pyeri wíi maa jwo: «Mu mú na ɲye Yesu fyɛɲwɔhɔshinɲi wà.» Ka Pyeri si jwo: «Sèe bà me!»

⁵⁹ ɲye tɛr'á pyi ke, ka wabɛre si núr'a yi jwo a waha na: «Nàkaana baa, ŋge nàŋi na mpyi ná Yesu i, ɲaha na ye Galile kùluni shin u ɲye u wí.»

⁶⁰ Ka Pyeri si u pyi: «Mii nàha a mu jwumpe yyeshage cè mà de!»

ɲye mà Pyeri yaha puru na, ka ɲkùpoonɲi si ntíl'a mɛɛ sù.

⁶¹ Ka Kafoonɲi Yesu si yyaha kɛɛnɲe maa Pyeri wíi. Ka u funɲke si ɲcwɔ Kafoonɲi jwumpe ninjwumpe na na: «Mà jwo ɲkùpecyiini li mɛɛ sù ninjaa ke, lire si mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na na mu ɲye a mii cè mɛ.»

⁶² ɲye ka Pyeri si fwoɔ pyenge e, maa sà mɛɛ sù sèe sèl'e.

Pi à kàre ná Yesu i Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shiinbii yyére

(Macwo 26.59-68; Marika 14.55-65; Yuhana 18.19-24)

⁶³ ɲye mpɲi pi mpyi na Yesu kàanmucaa ke, ka pire si wá na u fwɔhɔre, maa u bwúun.

⁶⁴ Maa u yyahe pwɔ, maa u yíbe: «Mu ɲye a jwo na mu na ɲye Kile tùnntunɲɔ mà? Ŋge u à mu bwɔn ke, uru mɛge yyere wuu á!»

⁶⁵ Maa jwupɲjwumbaampe pabɛre ninɲyahama jwo u na.

⁶⁶ ɲye ɲyèg'á pa múgo ke, ka Yahutuubii kacwɔnrɪbii ná Kile sàragawwuubii ɲùŋufeebii ná Kile Saliyanɲi cyelentiibii si piye bínni, maa ɲkàre ná Yesu i pi yukyaala kuruŋke yyére.

⁶⁷ Maa u yíbe: «Kile Nɲɲcwɔnrɔŋi u ɲye mu la? Yi yyaha jwo wuu á.» Ka u u pi pyi: «Mii mɛɛ ká yi jwo yii á, yii si n-dá yi na mɛ.

⁶⁸ Mii si ká yii yíbe, yii si ɲɛɛ mii ɲwɔ shwɔ mɛ.

⁶⁹ ɲka mà lwɔ numɛ na Supyanɲi Jyanɲi sí n-sà n-tɛen Kile Sinɲifoo kàniɲɛ cyege na.»

⁷⁰ ɲye Yesu à yire jwo ke, ka pi puni si u pyi: «Lire sannɲi i ke, Kile Jyanɲi u ɲye mu la?» Ka u u pi pyi: «Ŋje yii à jwo ke, yire yi ɲye yi yi.»

⁷¹ Ka pi i jwo: «Wuu saha ɲye a tíge wà ɲwɔjwumɔ kurugo mɛ, ɲaha na ye wuu yabilimpil'à lógo u ɲwɔ na mà kwɔ.»

‡ 22:53 Sitaannɲi u ɲye numpinifoo.

23

*Pi à kàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére
(Macwo 27.1-2, 11-14; Marika 15.1-5; Yuhana 18.28-38)*

1 Nyɛ ka pi puni si yîri siŋcyan, maa ŋkàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére*.

2 Pi à sà nɔ wani ke, maa fin'a taha Yesu na Pilati á na: «Wuu à sà nge nàŋi ta u u sùpyire nùŋɔ kyáŋge, na pi nyɛ a yaa pi a múnalwɔɔre kaan saanbwohe Sezari á mɛ. Ú à jwo na uru u nyɛ Kile Njɛcwɔnrɔŋi, na uru na nyɛ saanwa.»

3 Ka Pilati si Yesu yíbe: «Yahutuubii saanŋi u nyɛ mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.»

4 Ka Pilati si jwo Kile sáragawwuubii nùŋufeebii ná sùpyire sannt'á: «Mii nàha tìgìre cyaga ta nge nàŋi na, ŋkemu ku sí n-pa ná l'e u bɔ mɛ.»

5 Ka pi i núr'a yi jwo a waha Pilati á: «U wá na sùpyire nùŋɔ kyáŋge ná u jwumpe e Yahutuubii kùluni puni i, mà lwɔ Galile kùluni na, fo mà pa nɔ naha wuu na.»

Pi à kàre ná Yesu i saanŋi Erɔdi yyére

6 Tèni i Pilati à yire lógo ke, maa pi yíbe na Galile kùluni shin u nyɛ nge nàŋi la.

7 Ka pi i u pyi: «Ɔɔn.» Ka Pilati si pi pyi: «Yii a sì ná u e, saanŋi Erɔdi yyére, naha na ye uru u nyɛ Galile kùluni nùŋɔ na, ŋka u nyɛ Zheruzalemu kànhɛ e jcyii canmpyaagil'e.»

8 Nyɛ pi à sà nɔ ná Yesu i saanŋi Erɔdi yyére ke, ka li i ntáan Erɔdi i sèl'e, naha na ye u mpyi a Yesu kyaa lógo tɛemɔni i, u la mpyi Yesu si kakyanhala kani là pyi uru nyii na.

9 Lire kurugo Erɔdi à yibi yi nɪnyahaya pyi u na. Ŋka u nyɛ a yafyin jwo mɛ.

10 Nyɛ lir'a Kile sáragawwuubii nùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii mú ta pi à kàre wani Erɔdi yyére. Ka pire si wá na sére Yesu na, maa kafinare shiŋi puni fini u na.

11 Ka Erɔdi ná u sòrolashiibii si Yesu fwɔhɔɔ maa u faha sèl'e. Maa vaaantɪŋɛ nisinana le u na, maa pi pyi pi à núr'a kàre ná u e Pilati yyére.

12 Pilati ná Erɔdi mpyi a bɛni mɛ. Ŋka mà lwɔ kuru canŋke na, pi à pyi cevee.

*Yesu kataanmp'á cwɔnr'a yaha u mbòŋi na
(Macwo 27.15-26; Marika 15.6-15; Yuhana 18.39--19.16)*

13 Pi à núr'a sà nɔ ná Yesu i Pilati yyére ke, ka Pilati si bínn'a tɛɛn ná Kile sáragawwuubii nùŋufeebii ná Yahutuubii yyaha yyére shiinbii ná Yahutuubii sanmpil'e,

14 maa jwo: «Yii à pa ná nge nàŋi i naha mii yyére, maa jwo na u wá na sùpyire nùŋɔ kyáŋge. Ŋka mii á u yíbe yii puni nyii na, yaaga maha yaaga yii à jwo a taha u na ke, mii nyɛ a kuru kà zò ta u na mɛ.

15 Erɔdi mú sí nyɛ a tìgìre cyaga ta u na mɛ, lire kurugo u à u núr'ŋ'a tùugo naha wuu á. Mii á, nge nàŋi kɔni nyɛ a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bɔ mɛ.

16 Lire kurugo mii sí na sòrolashiibii pyi, pi u bwɔn si u cye yaha.»

[17 Nyɛ yye maha yye, Yahutuubii bilereŋkwɔŋi kataanni i, Pilati mpyi maha kàsujyɪŋi wà cye yaha, lire na mpyi kalyee.]

18 Ka sùpyire puni si bínn'a jwo fànhɛ na: «Ŋge nàŋi bɔ, maa Barabasi cye yaha!»

* 23:1 Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyɪŋi wà bɔ.

19 Mà li ta, Barabasi mpyi a nyàhan̄gurugun̄ji wà pyi kànhe e, maa booro pyi, lire kurugo pi mpyi a u cú a tò kàsun̄ji i.

20 Pilati la mpyi si Yesu cye yaha, lire e u à núr'a pi yíbe.

21 Ka pi i sêe maa jwo: «U kwòro cige na! U kwòro cige na!»

22 Ka Pilati si núr'a jwumpe lwó tontanrewogo maa jwo: «Kapiini ndire n̄ge n̄n̄ à s̄aa pyi be? Mii n̄h̄a à n̄n̄j̄o ta n̄kemu ku sí u pyi u bò m̄e. Lire e ke mii sí s̄òrolashiibii pyi pi u bwàn si u cye yaha.»

23 Ka pi i núr'a sêe fànha na: «U kwòro cige na!» Nȳe pi màhan̄j̄'à pa Pilati yyaha jà ke,

24 ka u u nȳe maa pi nyii wuuni pyi.

25 Pi mpyi a Pilati n̄aare na u n̄n̄ji n̄gemu cye yaha, mà li ta uru n̄n̄ji mpyi a nyàhan̄gurugun̄ji ná boore pyi ke, ka Pilati sí uru cye yaha. Nde pi à cya u á Yesu kyaa na ke, maa lire pyi pi á.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Macwo 27.32-56; Marika 15.21-41; Yuhana 19.17-30)

26 Mà s̄òrolashiibii yaha pi i n̄k̄é̄ge ná Yesu i tabon̄ke e, pi à círi ná n̄n̄ji w'e u à ȳiri sige e, u mege mpyi Simò, Sir̄eni kànhe shin u mpyi u wi. Ka pi i Yesu kworokworocige k̄arama a t̄è̄ge u n̄un̄ji, maa u pyi u à taha Yesu fye e.

27 Supyikuruñj̄o nimbwòh̄o mpyi a taha pi fye e na n̄k̄é̄ge mú. Cyeebii pi na mpyi pi e, n̄avun̄j̄e mpyi a pire pyi pi i myahii s̄úu Yesu kurugo.

28 Ka Yesu si yyaha k̄é̄n̄j̄e maa pire cyeebii wii maa jwo: «Zheruzalemu kànhe cyeebii, yii àha raa m̄e s̄úu mii kurugo m̄e. Yii a m̄e s̄úu yii ná yii pyiibii kurugo.

29 Naha kurugo ye cijirin̄ji yi nȳe yi s̄aha pyii si mà n̄ya nta raa n̄ko mà pyii kan pi à n̄wòr'a n̄ya m̄e, t̄eni là na ma, s̄up̄yire sí n-pa raa n̄ko, pire wuun'à jwo.

30 Lire t̄eni i, s̄up̄yire sí raa n̄ko n̄an̄j̄'a "Yii cwo wuu n̄un̄ji!" s'a n̄ko mpògogil'à "Yii c̄ēeg'à wuu jwo tò!"

31 Naha kurugo ye pi aha n̄cyii karigii shin̄ji pyi cipuruge na, naha pi sí n-pyi cíwage na ye?»

32 Pi mpyi na n̄k̄é̄ge ná kapimpyimii shuunni i si zà bò ná Yesu i mú.

33 Nȳe pi à s̄à n̄o cyage k'e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Nun̄kwòoge Cyage» maa Yesu ná pire kapimpyiibii shuunn̄ji kwòro ciyi na wani. Wà mpyi u k̄an̄in̄j̄e na, u san̄ji sí nȳe u k̄amen̄i na.

34 Ka Yesu si jwo: «Tufoon̄ji, yàfa pi na, naha na ye nde pi à pyi ke, pi nȳe a li kapii c̄e m̄e.»

Lire k̄antugo ka s̄òrolashiibii si n̄kyaanlwooni t̄è̄g'a u v̄aan̄ji t̄aa piye na.

35 Shin̄nyahara mpyi a yyé̄re wani marii wii. Ka Yahutuubii yyaha yyé̄re shiin̄bii si wá na Yesu fwòh̄ore na: «U à s̄up̄yire tà shwò, u uye shwò nume k̄e! Lire e wuu sí n-sii n-c̄e na uru u nȳe Kile Nij̄cwònr̄on̄ji.»

36 Ka s̄òrolashiibii mú si file u na ná lùtan̄hage e maa u fwòh̄oro

37 maa jwo: «Kampyi mu u nȳe Yahutuubii saann̄ji, maye shwò.»

38 Pi mpyi a yi s̄ém'a t̄ara Yesu kworokworocige n̄ij̄yin̄ji na na «YAHUTUUBII SAANN̄JI U NȲE NȲE.»

39 Nȳe kapimpyiibii pi mpyi a kwòro ná Yesu i ke, ka uru wà si u faha maa jwo: «Mu nȳe a jwo na mu u nȳe Kile Nij̄cwònr̄on̄ji mà? Maye shwò, maa wuu shwò mú!»

† 23:30 Oze 10.8 ‡ 23:31 Naha n̄ke cyage e, Yesu a uye t̄aanna ná cipuruge e maa Yahutuubii t̄aanna ná cíwage e.

40 Ka kapimpyinji sannji si u shèrɛfoonji cêɛge maa jwo: «Mu nyɛ na fyáge Kile na mà? Ko kuru yyefuge ninuge e mu ná uru nyɛ!»

41 Wuu pi ke, nke yyefuge nyɛ wuu ninjcyaga, naha na ye kapiini wuu à pyi ke, lire l'à ku nɔ wuu na. Nka nge nàñi wi ke, u nyɛ a kapii pyi mɛ.»

42 U à puru jwo ke, maa Yesu jáare na: «Yesu, mu aha mpa ntɛɛn ma saanre tatɛɛnge e tɛni ndemu i ke, ma a yákili yaha na na.»

43 Ka Yesu si u pyi: «Sɛɛnji na mii sí yi jwo mu á, ninjaa mu sí n-pyi ná mii i Arijinanji i.»

Yesu kwùñi

(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Yuhana 19.28-30)

44 Canñke mpyi a nɔ nùñɔ ninji i, ka numpini si mpâl'a jyè kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà nɔ canvyinge na.

45 Váannke k'à tɛg'a Kileñaarebage táa mà pyi shuunni ke, ka kuru si ncwɔn ninke e.

46 Ka Yesu si jwo fánha na: «Tufoonji, mii sí na múnaani yaha mu cye e!» U à yire jwo ke, ka u múnaani si fworɔ u e.

47 Ɔrɔmu sòrolashiibii yyaha yyére shinñi u mpyi wani tayyérege e ke, ur'à lire nja ke, ka u u Kile pée maa jwo: «Sɛɛnji na, nge nàñi mpyi a tíi!»

48 Sùpyire ti mpyi a pa cyire karigii tawiige e ke, ka pire puni nàvunñɔ wuubii si nùru na nkèɛge pi pyɛnyɛ i maa myahigii súu.

49 Yuhani ceveebii ná cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà yíri Galile kùluni i ke, pire puni mpyi a yyére tatɔnge e, maa ncyii karigii wíi tapyige e.

Yesu ntòñi kani

(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Yuhana 19.38-42)

50-51 Yahutuubii kànhe mɛge pi maha mpyi Arimati ke, nàñi wà na mpyi na yíri kuru kànhe na, u mɛge na mpyi Yusufu. U mpyi Yahutuubii yukyaala kurunke e. Uru nàñi na mpyi sùpya ninjɛnñe, maa ntíi. U sɔnñɔre mpyi a taha Kile Saanre tɛɛpani na. Yukyaala kurunke shiinbii sanmpii mpyi a jwo a bê kani ndemu na Yesu kyaa na maa li pyi ke, u nyɛ a nɛn'a jyè lire e mɛ.

52 Maa nkàr'a sà Yesu buwuñi jáare Pilati á, si sà ntò.

53 Pilati à nɛɛ ke, ka Yusufu si nkàr'a sà Yesu buwuñi tírige kworokworocige na, maa u pwɔ vaañtonji w'e, mà sà ntò. Fannke e u à sà Yesu tò ke, kuru mpyi a tũgo kafaaga nɔñ'i, bu mpyi na sàha nkɔw à tò kur'e mà nja mɛ.

54 Kuru canña nùmpañña mpyi na sí n-pyi canñonke.

55 Cyeebii pi mpyi a Yesu tũug'a yíri fo Galile kùluni i mà pa ke, ka pire si nkàre ná Yusufu e fannke na si sà Yesu buwuñi síninñkanni nja fannke funñke e.

56 Lire kàntugo ka pi i nùr'a kàre pyɛnge, maa sà sínme nùguntanga wumɔ ná wusuna yaa mà yaha. Canñonk'à nɔ ke, mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanji i, ka pi i nɔ.

24

Yesu à nɛ a fworɔ kwùñi i

(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Yuhana 20.1-10)

1 Cibilaage canñcyiige* nyèkwɔnge na, sínmpɛ nùguntanga wumpe ná wusunanji pire cyeebii mpyi a yal'a yaha ke, ka pi i yire l'wɔ na nkèɛge fannke na.

* 24:1 Yahutubil'á cibilaage canñcyiige ku nyɛ kárinji.

² Kafaage ku mpyi a tæg'a fannke jwɔ tò ke, pi à sà nɔ wani ke, ka pi i sà kuru ta k'à kùunƙul'a láha fannke jwɔge na.

³ Ka pi i jyè fannke e maa wíi, nka pi nyɛ a Kafoonji Yesu buwunji nya mɛ.

⁴ Ka li i pi bilibili. Mà pi yaha pur'e, ka pi i mpál'a nàmii shuunni nya pi à vāanvinyinweeweere le mà yyére.

⁵ Ka pire cyeebii fyagara wuubii si niŋkure sín maa yyahayi cyígile niŋke na. Ka pire nàmpii shuunniŋi si jwo pi á: «Naha na yii nyɛ na nyii shiŋŋi caa kwùubii shwɔhɔl'e yɛ?»

⁶ U nyɛ naha mɛ. U à jè a fworɔ kwùŋi i. Jwumpe u mpyi a jwo yii á mà u yaha ná yii e Galile kùluni i ke, yii funŋɔ cwo puru na.

⁷ U mpyi a jwo na “Fànha ki, Supyanji Jyanji u le kapimpyiibii cye e, pi i u kwòro cige na. U kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jè n-fworɔ kwùŋi i.”

⁸ Pi à puru jwo a kwɔ ke, ka cyeebii funŋyi si jwɔ Yesu jwumpe niŋjwumpe na.

⁹ Ka pi i yíri fannke na maa nƙar'a sà yi puni yyaha jwo cyelempyiibii ke ná niŋkinŋi ná pi shèɛfeebii sanmpii pun'á.

¹⁰ Cyeebii pi mpyi a kàre fannke na ke, pire pi mpyi: Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànhe e ke, uru ná Zhanɛ ná Yakuba nunji Mariyama mà bàra cyeebii piiberii na. Pire cyeebii pun'à yíri fannke na, maa mpa jwumpe ninumpe jwo Yesu tūntunmpil'á.

¹¹ Nka pi mpyi na sòŋŋi na jùŋɔ baa jwumɔ cyeebil'à jwo. Pi nyɛ a dá pu na mɛ.

¹² Lire ná li wuuni mú i, ka Pyɛri si yíri maa fê a kàre fannke na, maa sà jáara a wíi ku funŋke e. Lempe kanni baare e, u nyɛ a yafyin nya mɛ. Ka li i u bilibili, ka u u núr'a kàre pyengɛ.

Yesu à uye cyéɛ u fyèŋwɔhɔshiinbii pìi shuunni na, pi i nƙèɛge Emayusi kànhe e

(Marika 16.12-13)

¹³ Kuru canŋke ninuge e, Yesu fyèŋwɔhɔshiinbii pìi shuunni mpyi na nƙèɛge kànhe kà na, kuru kànhe mege na mpyi Emayusi. Ku ná Zheruzalɛmu kànhe laage mpyi a tòro culumɛtirii ke ná shuunni na mɛ.

¹⁴ Karigii cyi mpyi a pyi lire tɛni i ke, pi mpyi na cyire puni yu piy'á, na nƙèɛge.

¹⁵ Mà pi yaha jwumpe na piye shwɔhɔl'e, ka Yesu yabilinji si file pi na, maa kuni bínni ná pi e.

¹⁶ Pi mpyi na Yesu jaa, nka l'à pyi mu à jwo yaage kà k'à para pi yyaha na, mà pi pyi pi nyɛ a jà a u cè mɛ.

¹⁷ Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi yii na yu, na nƙèɛge amɛ yɛ?» Ka pi yyetanha wuubii si yyére.

¹⁸ Nge mege ku mpyi pi e Kilopasi ke, ka uru si jwo: «Karigii cyi à pyi numɛ Zheruzalɛmu i ke, mu kanni baare e, sùpya nyɛ a sù Zheruzalɛmu i cyi cèmbaa mɛ.»

¹⁹ Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi k'à pyi yɛ?» Ka pi i u pyi: «Kile tūntunŋi Yesu u mpyi a yíri Nazaretii kànhe e, ná Kile mpyi a fànha le u jwumpe ná u kapyiŋkil'e sùpyire nyii na ke, nde l'à u ta ke, lire ke!»

²⁰ Wuu Kile sàragawwuubii niŋufeebii ná wuu yyaha yyére shiinbil'à u le cye e, pi à u kwòro cige na a bò.

²¹ Wuu mpyi na sòŋŋi na uru u sí n-pa Izirayeli shiinbii jùŋɔ wwù bilere e. Nka u à kwú ke, cyi canmpyaa taanre u nyɛ nge.

22 Wuu kurunje e, cyeebii pìl'à pa jwumpe pà jwo wuu á, mpemu p'à sàa wuu bilibili sèe sèl'e ke. Nyège na, pi à sòl'a kàre u fanñke na,

23 maa mpa wuu pyi na pire nyε a sà u buwuñi ta wani mε, na pir'à Kile mèlekεebii pii nya, ka pire mèlekεebii si yi jwo pir'à na Yesu à jè a fworò kwùñi i.

24 Bà cyeebil'à yi jwo wuu á mε, wuu shèfεebii pìi mú à shà fanñke na, mà sà yi ta amuni, ñka pire mú nyε a u nya mε.»

25 Ka Yesu si pi pyi: «Yii yákili baafεebii, yii dama nyε a táan Kile túnntunpii jwumpe na mà de!

26 Lire kyaalanñkanni na, bà Kile Njncwónrñi mpyi a yaa u kyaala u u nta a jyè Kile sinampe e mà?»

27 Lire kántugo mà lwó Kile túnntunñi Musa sémebii na, mà sà nò fo Kile túnntunpii sanmpii puni sémebii na, jwumpe p'à séme u kyaa na pire sémebil'e ke, ka u u puru yyaha jwo pi á.

28 Kànhe na pi mpyi na ñkèεge ke, pi à sà nò kuru na ke, ka Yesu si uye pyi mu à jwo u ko raa ntùuli s'a ñkèεge yyaha yyére.

29 Ka pi i u jàare na u àha ñkàre mε, na numpilage na ñko raa wwùu. Ka u u jyè pyenge e maa ntèen wani ná pi e.

30 Tèni i pi à pa ñkwùulo s'a lyí ke, ka u u bwúuruñi lwó, maa fwù kan Kile á, maa u kwòn kwòn a kan pi á.

31 Lir'à pyi ke, ka pi yákilibii si múgo, ka pi i jncè na Yesu wi. Lire kántugo ka u u mpâl'a pìnni pi na.

32 Ka pi i wá na yi yu piy'á na: «Tèni i u mpyi na Kile Jwumpe Semerñi yyaha yu wuu á kuni na ke, wuu funñyi mpyi a táan sèe sèl'e de!»

33 Ka pi i ntíl'a yíri, maa núr'a kàre Zheruzalemù kànhe e, mà sà cyelempyiibii sanmpii ke ná ninñinñi ná pi shèfεebii ta pi à bínni.

34 Ka pire cyelempyiibii si jwo pi á na Kafonñi Yesu à jè nàkaana baa, na Simò yabilin'á u nya!

35 Nyε nde l'à mpìi shiin shuunninñi ta mà pi ninñaribii yaha ke, ná pyinñkanni na pi à Yesu cè, tèni i u à bwúuruñi kwòn kwòn mà kan pi á ke, ka pi i yire puni yyaha jwo.

Yesu à uye cyèe u cyelempyiibii na

(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18; Yuhana 20.19-23; Kapyiñkii 1.6-8)

36 Mà cyelempyiibii yaha puru jwumpe na, ka pi i mpâl'a Yesu ninjyerenñi nya piye shwòhòl'e. Ka u u jwo: «Kile u yeyenñke kan yii á.»

37 Ka pi i fyá fo mà tateenge fò piye na, ñaha na ye pi mpyi na sònñi na buñi wà fwòngò pir'à nya.

38 Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii nyε na fyáge be? Naha k'à nte sònñore shinñi tírige yii funñ'i ye?

39 Yii na kantahigii ná na tooyi wíi, yii i jncè na mii wí. Yii bwòn na na a wíi, bufwòngò nyε na mpyi ná cyere ná kaciiy'i mii fiige mε.»

40 Mà u yaha puru jwumpe na, u à u kantahigii ná u tooyi cyèe pi na.

41 Pi mpyi a dá Yesu jèñi na mε, ñaha na ye u jèñi mpyi a pi funñyi táan fo mà pi bilibili. Ka Yesu si pi yíbe: «Yalyige na wá naha yii á la?»

42 Ka pi i fyafwògo kan u á.

43 Ka u u ku shwò a kyà pi jyi na.

⁴⁴ Maa jwo: «Tèni i mii mpyi ná yii e ke, mii à yi jwo yii á na yaaga maha yaaga k'à séme mii kyaa na MusaSaliyanj ná Kile túnntunmpii sanmpii sémebii ná Zaburu sémeñi i ke, cyire pun'à yaa cyi tóro cyi jwuñkanni na.»

⁴⁵ Nyé u à yire jwo ke, maa pi yákilibii múgo, bà pi si mpyi si Kile Jwumpe Seməñi jwəhe cè mɛ.

⁴⁶ Maa núr'à jwo pi á: «L'à séme amuni na Kile Nijcwənrəñi sí n-kyéregé n-bò, ñka u kwùñi canntanrawoge u sí jè.

⁴⁷ Na mà lwó Zheruzaləmu kàñhe na, Jwumpe Nintanmpe sí n-jwo u mɛge na supyishinji pun'á, na pi pi toronkanni kéññe pi i láha kapegii na, bà Kile si mpyi si cyi yafa pi na mɛ.

⁴⁸ Nyé kyaa maha kyaa mii à pyi ke, yii à cyire puni jya tapyige e, yii a cyi yu yii a màre.

⁴⁹ Yii tɛɛn Zheruzaləmu i, mii Tunji Kile à sífente ntemu jwəməɛ lwó ke, fo mii aha tire tírige yii jwñ'i tɛni ndemu i ke.»

Yesu à kò a dùgo ñiñyiñi na

(Marika 16.19-20; Kapyiñkii 1.9-11)

⁵⁰ Lire kàntugo ka Yesu si ñkàre ná u cyelempyiibil'e Bətani kàñhe taan. Pi à sà nò wani ke, ka u u u cyeyi yírigé, maa jwó le pi á.

⁵¹ Mà u yaha u u dùbabii leni pi á, u à kò a yíri pi shwəhəl'e mà kàre ñiñyiñi na.

⁵² Ka cyelempyiibii si wá na u kère. Pi à kwò ke, ka pi funntanga wuubii si núr'a kàre Zheruzaləmu kàñhe e.

⁵³ Canja maha canja pi mpyi maha piye bínnini Kileñaarebage e, marii Kile kère.

Yuhana Jwumpe Nintanmpe Jwunjkanni **Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémenji funjò** **jwumpe e ke**

Yuhana à mpe jwumpe séme, bà pu lógofeébii si mpyi si dá li na na Yesu u jye Kile Njɔwɔnɔnɔnɔ ná Kile Jyanji me (20.30-31). Yesu jwɔjwumpe ná u kapyiinkii jwɔhe k'à jwɔhɔ ke, Yuhana à cyaga yaha sèl'e kur'á.

Sémenj'à táa tateenye shuunni. Tateenge nijcyiige na Yesu kakyanhala karigii cyi baashuunni kyaa yu (1--12). Cyi na yiri kacyeenkii, jaha kurugo ye cyi à li cyèe na Kile Jyanji u jye Yesu. Yesu ná mpíi pí à bínn'a téen jwumɔ na ke, nke cyage na yu lire kyaa na mú, mu à jwo u ná Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shinnji (3) u ná Samari shiinbii cwonji (4) u ná yampii (5--9).

Kàlanji Yesu jye na nkaan ke, ur'à li cyèe na uru u jye:

Njylɔji u à yíri nìnyinji i ke

Mpánahanji nijcɛnɔnɔ

Dijnyɛnji bèɛnmpe

Tajyjɔwɔge

Kuni i wà sí n-jà nɔ Kile yyére ke

Sèenji

Nge u maha kwùubii jèni ke

Nge u maha shìnji ninjkwombaanji kaan ke.

Lire cyèenkanni na, Yesu à uye cyèe dijnyɛnji puni na.

Sémenji tateenge shɔnwoge na yu Yesu vworonji kyaa na dijnyɛnji i, s'a nkèege Tufoonji Kile yyére (13--21). Yesu na yu ná u cyelempyiibii ke ná shuunninji i maa pí yerege mà yyaha tí ná u tɛefworoni i pí shwɔhɔl'e (13--16). Yesu à u Tuñji Kile jáare u cyelempyiibii kyaa na, maa pí le u cye e (17).

Kàntugo yyére, Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shiinbil'à u cù, ka pí i u bò kworokworocige na, maa u buwunji tò (18--19). Lire jwɔhe na, ka u u jwè a fworo kwùnji i maa uye cyèe u cyelempyiibii na (20--21).

Yesu na mpyi Yahutu, u cyelempyiibii mú sí mpyi Yahutuu, nka Yesu kyaa mpyi a pen Yahutuubii jùnjufeebil'á. Kile Saliyanji cyelentiibii ná Kile sàragawwuubii jùnjufeebii pí mpyi Yesu zàmpɛɛnbii.

Yuhana sémenji jye na Yesu zinji ná u nànkocyeere kyaa yu me. Nka u à yí finin'a jwo na Kile Jwumpe pu jye Yesu, puru ná Kile u à wwò fo tasiige e. Yesu cye kurugo, Kile à pa ntéen sùpyire shwɔhɔl'e. Lire pyinjanni na, ti sí n-jà n-pyi Kile pyi. Mà Yesu yaha jinke na, u à sɛnmɛg'a wwò ná Tufoonji i maa u túnnture pyi. Shin maha shin u na Kile caa ke, urufoo sí n-jà u cè Yesu cye kurugo.

Kile Jwumpe à pyi sùpya

¹ Mà jwo dijnyɛnji u sù ke, Jwumpe mpyi wani mà mɔ. Pu mpyi ná Kile e. Puru Jwumpe pu mpyi Kile yabilinji.

² Nge u jye puru Jwumpe ke, u mpyi wani ná Kile e, mà jwo dijnyɛnji u sù ke.

³ Uru cye kurugo Kile à yaayi puni dá. Yaaga maha yaaga k'à dá ke, kuru kà jye a dá u baa me.

⁴ Ur'e shìnji ninjkwombaan'á fworo, uru u maha bènmpe kaan sùpyir'á.

⁵ Puru bèenmpe na ní numpini i, ñka numpini ñye a já pu na me*.

⁶ Tèni là à pa nò, ka Kile si nàñi wà pyi u túnntunño, u mege na mpyi Yuhana.

⁷ U à pa mpa a bèenmpe kyaa yu, bà sùpyire puni si mpyi si dá pu na u jwumpe cye kurugo me.

⁸ Uru yabilinji bà u mpyi puru bèenmpe me, u mpyi a pa si mpa pu kyaa jwo kanna.

⁹ Nge u mpyi bèenmpe sèesee wumpe ke, ur'à pa diñyenji i mpa bèenmpe kan sùpyir'á.

¹⁰ U mpyi diñyenji i, diñyenj'á dá u cye kurugo, lire ná li wuuni mú i, diñyenji sùpyir'á u cyé.

¹¹ U à pa u yabilinji shiinbii yyére, pi ñye a ñee u na me.

¹² Nka mpii pi à ñee u na maa dá u mege na ke, u à kuni kan pire pun'á pi pyi Kile pyii.

¹³ Pi ñye a Kile pyifente ta sùpyire woore tañkanni na me. Pi ñye a ta nò ná u cwo pyii tañkanni na me. Sùpya ñyii kyaa bà l'à pi pyi amuni me. Nka Kile yabilinji u à ñee maa pi pyi u pyii.

¹⁴ Ñye puru Jwumpe à pa mpyi sùpya, maa ntèen wuu shwòhòl'e mà tère pyi. Wuu à u pèente ñya. Uru u ñye Jyafoonji niñkinji mà fwooro Tufoonji Kile e ke, ur'e tire pèente ñye. Uru u à ñwò wuu na sèl'e, maa sèenji cyé wuu na.

¹⁵ Ñye Yuhana à Yesu kyaa jwo. U à jwo fànha na: «Ñge kyaa mii mpyi a jwo na u sí n-kwò n-pa mii kántugo ke, ur'à fànha tò mii na, ñaha na ye mà jwo mii u si ke, u mpyi wani mà kwò.»

¹⁶ U à ñwò wuu na sèl'e maa kacenni là tèg'a kacenni là fúnño wuu á†.

¹⁷ Yii lí cè, Kile mpyi a u Saliyanji kan Musa cye kurugo, nume u à ñwò wuu na maa sèenji cyé wuu na Yesu Kirisita cye kurugo.

¹⁸ Sùpya sàha ñkwò a Kile ñya a ñya me. Nka Jyafoonji niñkinji u ñye Kile yabilinji, maa mpyi Tufoonji Kile taan ke, uru u à Kile pyiñkanni cyé wuu na.

Pi na Yuhana yíbili uye kyaa na

(Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Luka 3.1-18)

¹⁹ Ñye Yahutuubii ñùñufeebil'á sáragawwuubii pii ná Levi tùluge shiinbii pii yírigè Zheruzalemu kànhe e mà tun Yuhana á, pi sà u yíbe na jofoo u ñye u wi ye?

²⁰ Pi à u yíbe ke, u ñye a yaaga ñwòhò pi na me, u à tíl'a jwo pi á: «Mii bà u ñye Kile Njncwónrónji me.»

²¹ Ka pi i u yíbe: «Jofoo sí u ñye mu ye? Mu u ñye Kile túnntunñjiEli la?» Ka Yuhana si pi pyi: «Dnhò, uru bà u ñye mii me.» Ka pi i núr'a u pyi: «Kile túnntunñji wuu na sigili ke, uru u ñye mu la‡?» Ka u u núr'a jwo: «Dnhò.»

²² Ka pi i ñkànha a jwo: «Jofoo sí u ñye mu ye? Yà jwo wuu á, wuu sà jwo wuu tunveebil'á. Jofoo mu yabilinji na maye sònñji ye?»

²³ Ka Yuhana si pi ñwò shwò ná Kile túnntunñji Ezayi ñwòjwumpe e na: «Mejwul'à fwooro síwage e fànha na
“Yii kuro nintiile yal'a yaha Kafoonji mee na.”

Ñye mii Yuhana u ñye ná lire mejwuuni i§.»

²⁴ Sùpyire ti mpyi a tun Yuhana yyére ke, Farizhèenbii pii na mpyi ná pi e.

* **1:5** Pii maha jwo: «Puru bèenmpe na ní numpini i, ñka numpini ñye a ñee pu na me.» † **1:16** Pii maha jwo: «Wuu à kacenni là ta là kántugo.» ‡ **1:21** Yahutuubii mpyi na Kile túnntunñji sigili ngemu u ñye Musa fiige ná u mpyi na sí n-pa tèrigii nizanñkil'e ke. Pii mpyi na sònñji na uru Kile túnntunñji u sí n-pyi Kile Njncwónrónji (Duterenomu 18.15-18; Kapyiinñkii 3.22). § **1:23** Ezayi 40.3

²⁵ Ka pire si núr'a u yíbe: «Mu bà u nyε Kile Njɔcwɔnrɔŋi mε, mu nyε Eli mε, mu sí nyε Kile tũntunŋi nizigiŋi mε, ka naha si mu ta mu u sùpyire batizeli ye?»

²⁶ Ka Yuhana si pi pyi: «Mii na sùpyire batizeli lwøhe e kanna. Yii shwøhø'le, nàŋi wà na nyε wani, yii nyε a u cε mε,

²⁷ uru sí n-pa mii kàntugo, ŋka mii jũŋk'á cyérε u tanhaŋyi mεere zàhanŋi i u tooyi na*.»

²⁸ Cyire karigil'á pyi Betani kànhe e, Zhurudɛn baŋi kàntugo. Kuru cyage e, Yuhana mpyi na sùpyire batizeli.

Yesu u nyε Kile Mpabilini

²⁹ Kuru canŋa nũmpaŋa, Yuhana à Yesu nya u u si u yyére ke, maa jwo sùpyir'á: «Yii wíi, Kile Mpabilini li nyε nde, lire li sí n-pa di nyε sùpyire kapegigiŋi yàfa ti na.

³⁰ Uru kyaa mii mpyi a fyànha a jwo yii á, tɛni i mii à jwo “Nàŋi wà na ma mii kàntugo, ŋka u à pɛe mii na, maa mpyi mii yyaha na, naha na ye mii à si mà u ta.”

³¹ Mii yabilinŋi mpyi a cè na uru wi mε. Ŋka mii à pa mpa a sùpyire batizeli lwøhe e, bà Izirayeli shiinbii si mpyi si u cε mε.»

³² Puru kàntugo, mpe Yuhana à jwo: «Mii à Kile Munaani nya l'á yíri nŋyiniŋi na mpánmpørɔgɔ fiige, mà pa ntɛɛn Yesu na.

³³ Mii yabilinŋi mpyi a u cε mε. Ŋka ŋge u à mii tun mii u pa a sùpyire batizeli lwøhe e ke, uru u à yi jwo mii á na mii aha bú Kile Munaani nya l'á tíg'a pa ntɛɛn ŋgemu na ke, uru u sí raa sùpyire batizeli ná Kile Munaani i.

³⁴ Mii à li nya li jwunŋkanni na. Lire e mii à jwo sùpyir'á na “Nge nàŋi u nyε Kile Jyanj'á.”»

Yesu cyelempyiibii niŋcyiibii

³⁵ Kuru canŋa nũmpaŋa, Yuhana mpyi a yyére wani ná u cyelempyiibii pii shuunni i.

³⁶ Ka u u Yesu nintoroŋi wíi, maa jwo: «Yii wíi, Kile Mpabilini li nyε nde!»

³⁷ Yuhana cyelempyiibii mpíi shuunninŋ'á puru jwumpe lógo ke, maa ntaha Yesu fye e.

³⁸ Yesu à yyahe kɛɛnŋ'a wíl'a pi nya pi à taha uru fye e ke, maa pi yíbe: «Naha yii na ncaá ye?» Ka pi i u pyi: «Arabi (lire jwøhe ku nyε cyelentunŋi) taa mu à tírige ke?»

³⁹ Ka u u pi pyi: «Yii a ma, yii sí ku nya.» Ka pi i ŋkàre ná u e, maa sà pyenge nya, maa ntɛɛn wani. Canvyinge tɛni li mpyi li li, ka pi i canmpaange pyi ná u e.

⁴⁰ Mpii nàmbaabii shuunninŋi pi mpyi a Yuhana jwumpe lógo, maa ntaha Yesu fye e ke, pire wà mege na mpyi Andire, Simɔ Pyeri sijnɛɛŋi.

⁴¹ Ka Andire si ntíl'a kàr'a sà u sijnɛɛŋi Simɔ cya a nya, maa yi jwo u á: «Wuu à Masiyanŋi nya.» (Lire jwøhe ku nyε Kile Njɔcwɔnrɔŋi.)

⁴² Maa ntíl'a tòro Simɔ yyaha na mà kàre Yesu yyére. Pi à sà nɔ u na ke, ka Yesu si wá na Simɔ wíi maa ŋkwò a jwo: «Mu u nyε Simɔ, Yuhana jyanj, pi sí n-pa a mu yiri Sefasi.» (Girekiibii shɛɛnre e, pi maha jwo: «Pyeri.»)

Filipi ná Natanayeli à taha Yesu fye e

* **1:27** Yahutuubii mpyi maha pi nàmpwuunbii tanhaŋyi mεere sàha, maa pi tooyi jyé. Pi bilibii pi mpyi maha lire pyi. Pi nàmpwuunbii sunmage shwɔŋkanni li mpyi lire. † **1:34** Sémebii pli maha jwo: «Kile Njɔcwɔnrɔŋi».

⁴³ Kuru canŋa nùmpaŋa, ka Yesu si yîri na ŋkèege Galile kùluni i, mà bê ná Filipi i, maa u pyi: «Taha na fye e!»

⁴⁴ Filipi na mpyi Betisayida kànhe shin. Andire ná Pyeri kànhe ku jye kuru mú.

⁴⁵ Filipi à sà Natanayeli nya ke, maa u pyi: «Nàŋi kyaa Kile tùnntunŋi Musa à jwo u Saliyaŋi sémeŋi i, ná Kile tùnntunmpii sanmpii mú à u kyaa jwo ke, wuu à u nya. U à yîri Nazareti kànhe e, u mege jye Yesu, Yusufu jyaŋi.»

⁴⁶ Ka Natanayeli si jwo: «Yacennɛ sí n-sii n-jà n-fworo Nazareti‡ i la?» Ka Filipi si u pyi: «Ta ma wuu u shà, mu yabilinji sí n-sà nya.»

⁴⁷ Yesu à Natanayeli nya u u si u á ke, maa jwo: «Ŋge à sù Izirayeli shinŋi yabilinji, jaha na ye u funŋk'á sàa finiŋɛ.»

⁴⁸ Ka Natanayeli si jwo: «Taa mu à mii cè ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mii mpyi a mu nya fizhiye cige^S jwòh'i, maa mu cè, ka Filipi si nta a mu yyere.»

⁴⁹ Ka Natanayeli si jwo: «Cyeleuntuŋi, Kile Jyaŋi u jye mu, Izirayeli Saanŋi.»

⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à mu pyi na mii à mu nya fizhiye cige jwòh'i me, lire kanni kurugo mu à dá mii na la? Mu sí n-pa karigii cyiiberɛ nya jcyiimu cyi à pèe nintoroni na ke!»

⁵¹ Maa núr'a jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, canŋka yii sí n-kwò nŋyinjɛ nya u à múgo, si Kile mèlekɛɛbii nya pi i dùru na ntùri Supyaŋi Jyaŋi jnyj'i*.»

2

Yesu à lwòhò kèenn'a pyi ɛɛɛɛɛɛ sinme

¹ Jye canmpyaa shuunn'à tòro, ka pi i wá na cikwòŋɔ pyi Kana kànhe e, Galile kùluni i. Yesu nunji na mpyi wani tire cikwòŋɛ cyage e.

² Yesu ná u cyelempyiibii mpyi a yyere wani.

³ Jye mà pi yaha cikwòŋɛ múguroŋi na, ka ɛɛɛɛɛɛ sinmpe si mpa ŋkùŋɔ. Ka Yesu nunji si yi jwo u á: «Pi sinmp'á kwò.»

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nufoonji, mii à mu jáare, ma hà ma jwòge le na karigil'e me. Tèni sàha ŋkwò a nò mii á me.»

⁵ Jye ka u nunji si yi jwo báarapyiibil'á: «U aha mpa kyaa maha kyaa jwo yii á ke, yii i lire pyl.»

⁶ Lir'à cwoyi baani ta wani. Yahutuubii mpyi maha piye jyíi na finiŋɛ ná yire cwoyi lwòhe e, mà tàanna ná pi Kile kuni i. Lwòhe litirii ŋkuu (100) fiige mpyi maha jyè yire cwoyi nŋkin nŋkinŋi i.

⁷ Ka Yesu si báarapyiibii pyi: «Yii nje cwoyi jɪ jɪ lwòhe na.» Ka pi i yi jɪ fo mà nò yi jwòyi na.

⁸ Lire kántugo ka Yesu si pi pyi: «Yii kà kwò numɛ, yii sà ŋkan cikwòŋɛ njyŋi táafoon'á.» Ka pi i sà kà kan u á.

⁹ Ka njyŋi táafoonji si lwòhe bya a wíi, mà ku ta ɛɛɛɛɛɛ sinme, u sí jye a pu tayirige cè me. Nka báarapyiibii pi mpyi a lwòhe kwò ke, pire mpyi a pu tayirige cè. Ka u u ntíl'a cifonŋi poonji yyere,

‡ 1:46 Nazareti na jye kànbilere ndemu li jye wà mpyi a li le njire e me. Wà mpyi na sí Yesu le njire e u tasege e me. § 1:48 Fizhiye cige»: kuru cige ŋkèjyɛ mpyi a lyèele na ŋko raa bwùun jŋŋe na. Kuru cige jwòh'i Yahutuubii mpyi maha si na pi funjyɛ caa Kile jwumpe na, maa Kile jáare, maa Kile jwumpe Semenji kálali. * 1:51 Yesu cye kurugo, u cyelempyiibii sí Kile sinampe nya, bà Yakuba à pu nya ŋòoge e, tèni i u à katannjacyiinni nya l'á sín jŋŋe na maa sà sín kilenji na me (Zhenezi 28.12).

10 maa yi jwo u á: «Sùpyire puni maha fyánha a ɛɛZEN sinmpe nintanmpe kan pu byafeebil'á, pi aha niŋyahama bya, mpe pu ɲYE pu ɲYE a táan amuni mɛ, puru maha nta a kan pi á. Nka mu wi ke, ɛɛZEN sinmpe nintanmpe mu à yaha kàntugo!»

11 ɲYE lire l'á pyi kyaa niŋcyiile, mà li cyêe na Yesu na ɲYE kakyanhala sùpya. Lir'á pyi Kana kànhe e, Galile kùluni i. Lire pyiŋkanni na, Yesu à u sífente cyêe sùpyire na, ka u cyelempyiibii si dá u na.

12 Lire kàntugo Yesu ná u nuŋi ná u cìnmpyiibii ná u cyelempyiibil'á kàre Kapɛɛnamu kànhe e. Pi ɲYE a mɔ wani mɛ.

*Yesu à cwòhòmpii kòr'a yige Kileɲaarebage ntàani na
(Macwo 21.12-13; Marika 11.15-17; Luka 19.45-46)*

13 ɲYE Yahutuubii bilereŋkwoŋi kataanni mpyi a byanhara. Ka Yesu si ŋkàre Zheruzalemu kànhe e,

14 mà sà sùpyire ta ti i niŋye ná mpàa ná kùmpanhii péɛli Kileɲaarebage ntàani na, wyéɛfaabii nintɛnbii na mpyi wani mú*.

15 Ka u u mɛɛɛɛ pyi kàsoro mà tɛg'a pi puni kòr'a yige Kileɲaarebage ntàani na, maa pi mpàabii ná pi niŋyi kòrɔ, maa wyéɛfaabii wyéɛɲi lwó a wu, maa pi tàbalibii ɲɔɲ'a cyán cyán.

16 Maa jwo sanmpanmpɛɛbil'á: «Yii ɲje yaayi lwó a yige naha, yii àha na Tuŋi bage kɛɛɲɲɛ mpyi yaperɛmbaga mɛ.»

17 Yesu à lire pyi ke, ka u cyelempyiibii funŋɔ si ɲcwo li na na l'á séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Mu bage kani na mii súuge nanjkyaan fiige†.»

18 Ka Yahutuubii ɲùŋufeebii si Yesu yíbe: «Kakyanhala kani ndi mu sí n-pyi n-cyêe wuu na, wuu u ɲcɛ na ɲcyii karigii puni mpyiŋi kun'à kan mu á ye?»

19 Ka Yesu si pi pyi: «Yii ŋke Kileɲaarebage jya, mii sí ku núruŋɔ n-faanra canmpyaa taanre funŋ'i!»

20 Ka pi i jwo: «Ei! Pi à yee beeshuunni ná baani pyi ŋke Kileɲaarebage vaanraŋi na. Jofoo niŋkin u ɲYE mu, si ŋkwò mpa ku faanra ŋkwò canmpyaa taanre funŋ'i ye?»

21 Nka Kileɲaarebage kani Yesu à jwo ke, u yabilinji cyeeere kyaa u mpyi na yu.

22 ɲYE Yesu à pa ɲè a fworò kwùŋi i ke, ka li i ntíge u cyelempyiibii funŋ'i na Yesu mpyi a ŋke cyage jwo. Ka pi i dá Kile Jwumpe Semɛɲi ná Yesu ɲwɔjwumpe na.

23 Tèni i Yesu mpyi Zheruzalemu i Yahutuubii bilereŋkwoŋi kataanni na ke, shinŋyahara à u kakyanhala karigii ɲya, ka cyire si pi pyi pi à dá u na.

24 Yesu mpyi a pi puni zòompìi cè, lire kurugo u mpyi a dá pi na mɛ.

25 U à shin maha shin funŋɔ kani cè, lire kurugo ɲùŋɔ sàha mpyi sùpya u à u supyiŋɛɲi yu u á mɛ.

3

Kile Munaani maha shìji niŋkwombaaŋi kaan

1 Farizhɛɲɲi wà na mpyi wani, u mɛge na mpyi Nikodɛmu, maa mpyi Yahutuubii ɲùŋufoo.

* 2:14 Yahutuubii pi mpyi maha yíri cyeyi yabere e ke, wyéɛfaabii mpyi maha pire wyéɛɲi fare Kileɲaarebage wuŋi na. Lire pyiŋkanni na, wyéɛɲwoge ku mpyi a yaa k'a sárali Kileɲaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sàra, maa núr'a já a ntége pyi. Yatòore ti maha yaa ti já a pyi sáraga ke, péɛɛmpyiibii mpyi maha tire péɛli pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùruge. † 2:17 Zaburu 69.10

² Canjka numpilage e, u à kàre Yesu á maa sà yi jwo u á: «Cyelentuji, wuu à li cè na Kile à mu yaha a pa, mu u mpa a wuu kálali, jaha na ye kakyanhala karigii mu na mpyi ke, wà si n-jà cyire pyi ná Kile jye a si ná urufol'e me.»

³ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, sùpya si n-jà n-nyè Kile Saanre e, ná u jye a núr'a si nìnyinji na me.»

⁴ Ka Nikodemu si jwo: «Sùpya ká lye a kwò, di u sí nùru n-si sahanji ye? Wà sí n-jà nùru u nuji funjke e si si la?»

⁵ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, shin maha shin ká mpyi u jye a si lwòhe ná Kile Munaani fànhe e me, uru si n-sii n-jà n-nyè Kile Saanre e me.»

⁶ Ngemu ká si sùpyii sinjanna na ke, urufoo na jye shintiiwe, nka ngemu ká si Kile Munaani sinji i ke, Kile Munaani na jye urufol'e.

⁷ Mii à jwo na yii núr'a si nìnyinji na ke, lire kà ma kàkyanhala me.

⁸ Cyage k'à táan kafεεg'á ke, wani ku maha fwu na nkεεge, mu maha ku fwófwó túnmpé nùru. Nka mu si ku tayirige cè me, mu mú si ku takarege cè me. Amuni Kile Munaani maha mpyi sùpyanji i.»

⁹ Ka Nikodemu si jwo: «Di cyire karigii sí n-jà n-pyi n-jwo ye?»

¹⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mu u jye Izirayeli shiinbii cyelentu ke, mu yabilingi saha jye cyire karigii jicèmbaa la?»

¹¹ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, jje wuu à cè ke, yire wuu na yu. Nje wuu à jya ke, yire wuu na yu mú. Nka yii la jye si jεε wuu nijjwumpe na me.

¹² Mii na njhke karigii kyaa yu yii á, yii sí jye a dá me, mii aha bú mpa a nìnyinji wogigii kyaa yu yii á, di yii sí n-jà n-dá n-jwo ye?

¹³ Mà li ta wà jye a dùgo nìnyinji na me, fo nge u à ýiri wani mà tíge naha njhke na ke, uru u jye Supyanji Jyanji.

¹⁴ Bà Kile túnntunjiMusa à dànyenji yal'a pyi wwò fiige, maa cyiin cùru, maa u dùrgo sùpyire shwòhol'e me, amuni Supyanji Jyanji sí n-sii n-dùrgo, ¹⁵ bà li si mpyi ngemu ká dá u na ke, uru si shìnji nìnkwoompaanji ta me.»

¹⁶ Kile à sàa dijye sùpyire kyaa táan uy'á fo u à u Jyanji nìnkinnji kan sárage, ngemu ká dá u na ke, urufoo nùmpanjke kà nkεεge me, nka u shìnji nìnkwoompaanji ta.

¹⁷ Kile jye a u Jyanji tun dijyenji i u pa yoge kwòn sùpyire na me. Nka u à u tun, bà sùpyire si mpyi si shwò u cye kurugo me.

¹⁸ Ngemu ká dá u na ke, uru nàzhan jye Kile yoge e me. Ngemu sí u jye u jye a dá u na me, yog'à kwòn urufoo na mà kwò, jaha na ye u jye a dá Kile Jyanji nìnkinnji mege na me.

¹⁹ Kile yoge njhke ku jye: bèenmp'à pa dijyenji i, ka sùpyire si jcyé pu na, maa ntaha numpini fye e, jaha na ye pi kapyiinjkii jye a jwò me.

²⁰ Shin maha shin u na kapegigii pyi ke, bèenmpé jye a táan urufol'á me. U jye na jεεg'a fworò bèenmpé na, sùpyire s'a u kapyiinjkii jaa me.

²¹ Nka ngemu ká mpyi sèenji njh'i ke, uru maha fworò bèenmpé na, bà sùpyire si mpyi s'a u kapyiinjkii jaa, si jicé na u na jye Kile kuni i me.

Nje Yuhana à jwo Yesu kyaa na ke

²² Lire kántugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si nkàre Zhude kùluni i. U à tēen wani ná pi e mà canmpyaa pyi, marii sùpyire batizeli.

²³ Yuhana mú mpyi na sùpyire batizeli cyage k'e, jaha na ye lwòhe mpyi a nyaha wani. Kuru cyage mege mpyi Enòni, maa mpyi Salemi taan. Ka sùpyire si wá na si u yyére, u sí i ti batizeli.

24 Lir'à pyi a Yuhana ta u sàha jyè kàsunji i mε.

25 Canŋka Yuhana cyelempyiibii p̄i ná Yahutuŋi wà à nàkaana ta. Tire mpyi a lwó a pwó Yahutuubii Kile kuni j̄jyiviniŋi kyaa na.

26 Tire nàkaante j̄n̄ŋo taan, Yuhana cyelempyiibil' à kàr'a sà yi jwo u á: «Wuu cyelentuŋi, mu ná n̄ŋi u mpyi s̄j̄cyan Zhurudɛn baŋi k̄n̄jke na ke, mu à ŋgemu kyaa jwo ke, u we, u u s̄p̄yire batizeli numε. S̄p̄yire puni mú si wá na ŋk̄εεge u yyé.»

27 Ka Yuhana si pi pyi: «Kile ká mpyi u j̄yε a ndemu le s̄p̄yanji i mε, u j̄yε na lire taa mε.

28 Yii yabilimp̄ii na j̄yε mii sh̄erii, mii à yi jwo yii á na mii bà u j̄yε Kile N̄j̄cwɔn̄r̄ŋi mε, ŋka Kile à mii yaha a pa u yyaha na.

29 Cikwɔn̄re t̄eep̄yiini i, cipooŋi ká jwo na uru ná u cifɔn̄ŋ' à b̄ê, u cevoon̄ji fun̄jke maha ntáan s̄èl'e. Amuni, mii fun̄jke puni mú maha ntáan, t̄ere o t̄ere e mii à lógo na s̄p̄yire nijyahara wá a taha Yesu fye e ke.

30 Numε, là à yaa l'a b̄arali Yesu tayyéerege na, là s'a fwore mii woge e,

31 jaha na ye ŋge u à ȳiri n̄j̄yiŋi na mà pa ke, uru u j̄yε s̄p̄yire puni j̄n̄ŋo na. Ŋge u à ta naha j̄n̄jke na ke, uru na j̄yε j̄n̄jke wu, j̄n̄jke karigii uru mú sí raa yu. Ŋka ŋge u à ȳiri n̄j̄yiŋi na ke, uru u j̄yε d̄j̄nyer̄ji puni j̄n̄ŋo na.

32 Nde u à j̄ya, ná nde u à lógo ke, lire u na yu, shin̄yahara sí j̄yε a j̄εε u jwumpe na mε.

33 Ŋka ŋgemu ká j̄εε u jwumpe na ke, urufol' à li fin̄iŋ'a cyêe na ur'á dá li na na Kile na s̄eŋi yu.

34 Ŋge Kile à tun ke, Kile Munaani à kan ur'á t̄egele baa, lire e u à jà na Kile jwumpe yu s̄p̄yir'á.

35 Jyafoon̄ji kyal' à táan Tufoon̄ji á, fo ka u u yaayi puni le u cye e.

36 Ŋgemu ká dá Jyafoon̄ji na ke, urufol' à sh̄iŋi n̄j̄kwombaani ta. Ŋgemu ká j̄cyé u na ke, urufoo si uru sh̄iŋi n̄j̄kwombaani ta mε, ŋka Kile l̄uuni sí n-ȳiri n-yaha urufoo taan.»

4

Yesu na yu ná Samari k̄luni cwoŋi i

1 Yesu à pa j̄cè na Farizh̄ɛn̄bil' à pa lógo na uru na cyelempyiibii p̄i taa na batizeli, pi mú s' à j̄yaha Yuhana wuubii na.

2 Mà s̄eŋi jwo, Yesu yabilin̄ji bà u mpyi na s̄p̄yire batizeli mε, u cyelempyiibii pi mpyi na li pyi.

3 Yesu à pa pi jwumpe nijjwumpe lógo ke, maa fworo Zhude k̄luni i maa núru na ŋk̄εεge Galile wuuni i.

4 U n̄j̄karen̄ji mpyi a yaa u Samari k̄luni j̄yiile, u u nta a n̄o Galile wuuni na.

5 Ka u u sà n̄o Samari k̄anhe kà na, kuru m̄εge mpyi Sikari. T̄eeciini i, Yahutuubii tulyage Yakuba mpyi a kerεge ŋkemu kan u jyan̄ji Yusufu á ke, Sikari na j̄yε kuru taan.

6 Yakuba b̄ɛɛn̄jke na mpyi wani. Yesu à j̄aara a k̄anha ke, maa sà nt̄ɛɛn kuru b̄ɛɛn̄jke taan. Can̄jke mpyi a n̄o j̄n̄ŋo niŋi i.

7 Ka Samari shiin̄bii cwoŋi wà si mpa mpa lwɔh̄o kwó. Ka Yesu si jwo u á: «Lwɔhe kà kan na á, si bya.» 8 Lir'à u cyelempyiibii ta pi à jyè k̄anhe e si j̄jyì cya zhwo.

⁹ Ka ceenji si u pyi: «Na jaha? Mu na jye Yahutu, mii sí jye Samari shin, jaha na mu na ma lùbyage jáare mii á ye?» (Lire kajwuuni nùŋke ku jye Yahutuubii ná Samari shiinbii jye a mpyi na wwu kyaa na me.)

¹⁰ Ka Yesu si ceenji pyi: «Yaage Kile maha ŋkaan mana ke, kàmpyi mu mpyi a kuru cè, sùpyanji u na mu jáare lùbyage na ke, kàmpyi mu mpyi a uru cè, mu u mpyi na sí u jáare, u mpyi na sí lwòhò kan mu á, ŋkemu ku maha shiji sèe wunji kan sùpyan'á ke.»

¹¹ Ka ceenji si jwo Yesu á: «Nùŋufooni, bèŋŋcere jye mu á me, ŋke bèŋŋke s'à cùgo sèl'e, taa mu sí kuru lwòhe ta si ŋkan mii á ke?»

¹² Wuu tulyage Yakuba u à ŋke bèŋŋke kan wuu á ke, mu à pèe uru na la? U ná u pyiibii ná u yatòre mpyi na ŋke bèŋŋke lwòhe byii.»

¹³ Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u jye na ŋke bèŋŋke lwòhe byii ke, byage saha sí urufoo ta.»

¹⁴ Ŋka ŋgemu ká mii lùkange bya ke, byage saha sì n-sii urufoo ta me. Naha na ye lwòhe mii sí n-kan u á ke, kuru sí n-pyi u funŋke e lùbili. Uru lùbiliŋi sí u pyi u shiji niŋkwombaanji ta.»

¹⁵ Ka ceenji si jwo: «Nùŋufooni, kuru lwòhe kà kan na á, byage kà n-sii nùru na ta me, mii sàha kà nùru mpa lwòhò kwó naha me.»

¹⁶ Ka Yesu si jwo: «Sà ma poonji yyere, ma a ma.»

¹⁷ Ka ceenji si u pyi: «Nò jye mii á me.» Ka Yesu si u pyi: «Mu u jwo na nò jye mu á me, mu à sèe jwo.»

¹⁸ Mu à nàmbaya kanjuro jyé mà kwò, ŋge á mu jye nume ke, uru mú bá jye mu poo me. Sèe mu à jwo.»

¹⁹ Ka ceenji si u pyi: «Nùŋufooni, mii naha li jya, Kile tùnntunŋo u jye mu.»

²⁰ Wuu tulyey'á Kile pèe ŋke ŋanke na, ŋka yii Yahutuubii, yii maha jwo na Zheruzalemu kanni i Kile tapeenke jye.»

²¹ Ka Yesu si u pyi: «Ceewe, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu à yaa mu u dá yire na, tènì là sí n-kwò nò, yii saha sì raa sì ŋke ŋanke na, lire jye me Zheruzalemu kànhe e si nta raa Tufooni pèe me.»

²² Yii Samari shiinbii na ŋgemu père ke, yii jye a uru cè me, wuu Yahutuubii, wuu sí na ŋgemu père ke, wuu à uru cè, jaha na ye Shwofooni à fworo Yahutuubil'e.

²³ Tèni sí n-pa nò, li bá à nò a kwò, mpii pi jye Tufooni pèveebii sèe wuubii ke, Kile Munaani li sí raa sèenji cyère Kile karigii kyaa na pir'á. Tire sùpyire shiji Tufooni Kile na jcaa t'a uru père.

²⁴ Kile na jye Munaani, wà jye na u jaa me. Sùpyire sí n-jà raa u père kanna tènì i Kile Munaani sí sèenji cyèe ti na ke.»

²⁵ Ka ceenji si u pyi: «Mii à cè na Masiyanji sí bá n-pa (ŋge pi na yiri Kile Njncwònròŋi ke). U aha mpa, u sí yaayi puni yyaha jwo wuu á.»

²⁶ Ka Yesu si ceenji pyi: «Mii u na yu ná mu i ke, mii u jye ure.»

²⁷ Mà Yesu ná ceenji yaha puru jwumpe na, ka cyelempyiibii sí ntíl'a nò wani. Ka li i pi kàkyanhala*. Li mpyi pi funŋ'i mà u yibe jaha kurugo u na yu ná ŋge ceenji i ye, lire jye me jaha u na jcaa u á ye, ŋka pi wà jye a jà a u yibe me.

²⁸ Ka ceenji si u kucwooni yaha bèŋŋke taan, maa jyé kànhe e, maa yi jwo sùpyir'á:

* **4:27** Li mpyi a cyelempyiibii kàkyanhala, jaha na ye Yahutuubii cyelentu jye a mpyi a yaa u jwo ná ceewe e me, mà bàra lire na, Samari shiinbii ná Yahutuubii mpyi a táan me.

29 «Yii a ma yii pa wíi. Nàñi wà u nge u à mii kapyiinkii puni cè a jwo mii á. Kile Nijcwónrónji kyaa li na yu ke, u sí n-jà n-pyi ure.»

30 Ka sùpyire si fworo kànhe e, na ñkèege Yesu yyére.

31 Mâ ceenji yaha kànhe e, ka Yesu cyelempyiibii si yi jwo u á: «Wuu cyelentuñi, mu à yaa mu u mpa lyí amuni.»

32 Ka u u pi pyi: «Yalyige na nyé mii á, mii u lyí, yii nyé a ñkemu cè me.»

33 Ka u cyelempyiibii sí wá na yi yu piye shwòhol'e na wà u à pa yalyire kan u á be?

34 Ka Yesu si jwo: «Ñge u à mii tun ke, mii u uru nyii wuuni pyi, tùnnture u à kan mii á ke, mii u tire pyi fo ti tēgeni, mii yalyire ti nyé tire.

35 Yii maha jwo yinyé sicyere yinyé nūgunte ná sūmakwōnni shwòhol'e. Nka mii sí yi jwo yii á, yii yyahayi yirige, yii i sùpyire nimpante wíi. Ti na nyé bà sūma maha nò a tēen kerēge e, na ñkwōñji sigili me.

36 Nge u na sūmanji kwūun ke, uru na u sàranji tal'a kwò. Uru sàranji u nyé: sùpyire u na ntaa ke, tir' à shìñi nìñkwombaanji ta. Lire pyiñkanni na, ñeenugunji ná sūmakwōñji na múgure sijcyan.

37 Tāanlini l'á jwo na “Wà na nūru, wabere sí i ñkwūun” ke, l'á sèe jwo.

38 Mii à yii tūngo yii sà kerēge ñkemu sūma kwōn ke, yii nyé a ku fāa me. Mpii pi à báaranji pyi ke, ka yii i pire kanhare tōonji ta.»

39 Ka Samari kànhe sùpyire ninyahara si dá Yesu na, ceenji jwumpe cye kurugo, u mpyi a yi jwo pi á na Yesu à uru kapyiinkii puni cè a jwo ur'á.

40 Tire sùpyir'á nò Yesu taan ke, maa u ñáare na u tēen wani pire yyére, ka u u ntēen wani mà canmpyaa shuunni pyi,

41 maa jwo ná pi e, ka Samari shiinbii ninyahamii si dá Yesu na sahanji, jaha na ye u yabilinji u à jwo ná pi e.

42 Ka pi i yi jwo ceen'á: «Numé wuu saha nyé a dá Yesu na mu ñwójwumpe kanni kurugo me, wuu à lógo u yabilinji ñwò na, wuu à li cè na uru u nyé dijyeyi Shwofoonji, sēenji na.»

Yesu à shinbwoñi wà jya cūwñ
(Macwo 8.5-13; Luka 7.1-10)

43 Cyire canmpyaagii shuunnin'á tòro ke, ka Yesu si yíri wani mà kàre Galile kùluni i ná u cyelempyiibil'e.

44-45 U à nò wani ke, sùpyire ti mpyi a kàre Zheruzalemu kànhe e Yahutuubii kataanni cyage e, maa núr'a pa ke, pir'á u bē ná funntange e, ñka lir'á ta pi à Yesu kapyiinkii puni nya a kwò wani. Yesu yabilinji mpyi a jwo: «Kile tūntunñò maha le ñjire e u tukanhe e me.»

46 Yesu à núr'a pa Kana kànhe e, Galile kùluni i. Wani u mpyi a lwohe kēenn'a pyi eřezen sinme. Fānhafembwòhe kà na mpyi Kapere namu kànhe e, u jyanji mpyi na yà sèl'e.

47 Kuru fānhafembwòh'á lógo na Yesu à fworo Zhude kùluni i, mà kàre Galile wuuni i ke, maa ñkàr'a sà u ñáare na u shà ná ur'e Kapere namu kànhe e u sà uru jyanji cūwñ, jaha na ye u à yà fo sí raa ñkwūu.

48 Ka Yesu si u pyi: «Yii aha mpyi yii nyé a kacyeenji ná kabwòhii nya me, yii sí n-sii n-dá me.»

49 Ka shinbwoñi si Yesu pyi: «Nūñufoonji, ta ma, wuu a sì fwòfwò, fo lire bà me, mii pyàñi sí n-kwū.»

50 Ka Yesu si yi jwo u á: «Ta sì, mu jyanji na nyé nyii na.»

Ka u u dá Yesu jwumpe na, maa ntíl'a yír'a kàre.

51 Mâ u yaha u u ñkêenge pyenge, u bilibil'â u jùñjò bê, maa yi jwo u á: «Mu pyañi na wá nyii na!»

52 Ka u u pi yíbe: «Tèni ndire e u à pwórò ye?» Ka pi i u pyi: «Cifwur'â u yaha, tajjaa mà canñke yaha jùñjò niñi i.»

53 Ka tufooni funñjò si ñcwo na tèni i Yesu mpyi a u pyi: «Mu jyañi na nyé nyii na» ke, lire tènuuni i pyañ'â cùñjò. Ka u ná u pyenge shiinbii puni si dá Yesu na.

54 Lire l'â pyi kacyeeni kakyanhala wuuni shonwuuni nde Yesu à pyi ke, u à li pyi mà u ta u à yíri Zhude kùluni i na ñkêenge Galile wuuni i.

5

Yesu à faanwa cùñjò Betisayida kânhe e

1 Puru ñwòhò na, Yahutuubii kataanni là mpyi na mpyi Zheruzalemu kânhe e, ka Yesu si núr'a kàre wani.

2 Ñcwògo na mpyi wani, mpàabii tajyige taan, pi mpyi maha kuru ñcwòge mege yiri Eburubii shεenre e: «Betizata». Ñkubaya kanjkuro na mpyi wani kuru cyage e.

3 Yamii niñyahamii mpyi maha sínnini yire ñkubayi ñwòh'i. Pii na mpyi fyinmii, pii sí nyé dishiyifee, pii sí nyé faanlii. [Pi puni mpyi maha sínnini wani na ñcwòge lwòhe tēnyahani sigili,

4 ñaha na ye Kile mèlèkēñi wà mpyi maha yíri niñyini i maha mpa kuru lwòhe nyàha tērigii cyil'e. Lwòhe ká nyàha tèni ndemu i ke, yamafoo maha yamafoo ká fyànha a jyè k'e ke, uru wumpe mpyi maha láha u na.]

5 Nàñi wà na mpyi pi shwòhòl'e, u yamp'â u ta fo mà nò yee berjaaga ná ke ná baataanre na.

6 Yesu à nàñi nizinñini ñya, maa ñcè na u à mō yampe na mà tòro ke, maa u yíbe: «Mu la nyé si ñcùñjò la?»

7 Ka nàñi si u pyi: «Na cevoo, sùpya nyé mii á ñge u sí n-jà mii lēñe ñcwòge e me. Ku lwòhe ká nyàha tèni ndemu i ke, mii la ká mpyi si jyè, wà maha mii caanra.»

8 Ka Yesu si u pyi: «Yíri, ma a ma yasinninñke lwó, ma a ñaare.»

9 Ka nàñi si ntíl'a cùñjò maa ku lwó na ñaare.

Ñye kuru canñke sí mpyi Yahutuubii canñjòñjò,

10 ka Yahutuubii ñùñjufebii pii si jwo nàñi niñcuun'á: «Niñjaa nyé canñjòñke, mu nyé a yaa mu u ma yasinninñke tũgo ma a ñaare me*.»

11 Ka nàñi si pi pyi: «Ñge u à mii cùñjò ke, ur'â jwo “Ma yasinninñke lwó, ma a ñaare!”»

12 Ka pi i núr'a u yíbe: «Jofoo u à mu pyi “Ma yasinninñke lwó ma a ñaare” ye?»

13 Ñka ñge u à u cùñjò ke, u sàha mpyi a uru cè me, sùpyire mpyi a nyaha kuru cyage e, ka Yesu si mpinni ti shwòhòl'e.

14 Lire kántugo Yesu à sà u ñya Kileñaarebage ntàani na, maa u pyi: «Lógo, mu à cùñj'â kwò. Ma hà nùru cye le kapiini lab'er'e nde li sí mu pyi mu u kyaa ta nde l'â waha niñcyiini na me.»

15 Ka nàñi si ñkàr'a sà yi jwo Yahutuubii ñùñjufebil'á na Yesu u à uru cùñjò.

16 Ka pi i wá na pyinñkana caa si kapii pyi Yesu na, ñaha na ye u à wà cùñjò canñjòñke e.

* 5:10 Musa Saliyanji mpyi a li cyéne na báara kà raa mpyi canñjòñke e me. Kile Saliyanji cyelentiibil'â là báara u na na wà méé ká tuguro lwó kuru canñke, urufol'â báara pyi.

17 Ka Yesu si pi pyi: «Mii Tunji na báaraŋi pyi t̀erigii puni i, lire kurugo mii mú à yaa mii a báare†.»

18 Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii ñ̀n̄ñufeebii si n̄́ara na u caa raa b̀̀u, ñ̀aha na ỳe u kuro ñ̀ye canñ̄ñ̄ke e me, maa n̄́r'a jwo na uru Tunji u ñ̀ye Kile, maa uye tàanna ná Kile e.

Kile à kuni kan Yesu á u s̀̀pyire s̀̀ara

19 Ka Yesu si n̄́r'a jwumpe l̀wó maa jwo: «S̀eñji na mii sí n-s̀i yi jwo yii á, Jyafoonji si n-jà yaaga pyi uy'á me, u aha ndemu ñ̀ya u Tunji u u mpyi ke, lire u maha mpyi. Karigii puni Tufoonji maha mpyi ke, cyire Jyafoonji maha mpyi mú.

20 ñ̀aha na ỳe Jyafoonji kyal'à táan Tufoonji á. Lire e u maha u karigii ñ̀impyiñ̄kii puni cỳere u na. Karigii cyi à p̀ee yii ñ̀iñyan̄kwógigii na ke, u sí cyire cỳee u na u pyi, bà li si mpyi si yii k̀k̀yanhala me.

21 Bà Tufoonji na s̀̀pyire ñ̀èni na yige kẁ̀ñji i, marii sh̀̀ñji kaan t'á me, amuni Jyafoonji maha sh̀̀ñji kaan u ñ̀yii wuubil'á.

22 Tufoonji bà u sí s̀̀pyire s̀̀ara si ntàanna ná pi kapyiñ̄kil'e me, u à kuni kan Jyafoonji á u a lire pyi,

23 bà s̀̀pyire puni si mpyi s'a Jyafoonji p̀ere, Tufoonji p̀eñkanni na me. N̄gemu ká mpyi u ñ̀ye na Jyafoonji p̀ere me, Tufoonji u à u tun ke, u mú ñ̀ye na uru p̀ere me.

24 S̀eñji na mii sí n-s̀i yi jwo yii á, ñ̀gemu ká mii jwumpe l̀ógo maa dá mii tunvoonji na ke, urufol'à sh̀̀ñji ñ̀iñkwombaarji ta. U n̄́zhan saha ñ̀ye Kile yoge e me, u à f̀woro kẁ̀ñji i mà jỳe sh̀̀ñji ñ̀iñkwombaarji i mà kẁ̀.

25 S̀eñji na mii sí n-s̀i yi jwo yii á sahan̄ki, t̀eni là na ma, li bá à n̄́o a kẁ̀, kẁ̀ubii sí raa Kile Jyanji mejwuuni n̄́ru, mpiimu ká u jwumpe l̀ógo maa ñ̀ye pu na ke, p̀ire sí sh̀̀ñji ñ̀iñkwombaarji ta.

26 Bà Tufoonji ñ̀ye sh̀̀ñji ñ̀iñkwombaarjifoo me, amuni u à Jyafoonji pyi uru sh̀̀ñji kanfoo mú,

27 maa kuni kan u á u s̀̀pyire s̀̀ara u tàanna ná pi kapyiñ̄kil'e, ñ̀aha na ỳe uru u ñ̀ye Supyanji Jyanji.

28 Jwumpe puni mii à jwo a kẁ̀ ke, puru kà yii k̀k̀yanhala me, t̀eni là na ma, kẁ̀ubii puni sí raa Supyanji Jyanji mejwuuni n̄́ru.

29 Kẁ̀ubii puni sí ñ̀e n-f̀woro pi fan̄nyi i. Mpii pi à kac̄ñ̄ñji pyi ke, p̀ire sí sh̀̀ñji ñ̀iñkwombaarji ta, kapimpyiibii n̄́ntan̄ñji u ñ̀ye kẁ̀ñji.

30 Mii sí n-jà kyaa pyi naye e me, nde mii Tunji à jwo ke, ná lire e mii sí s̀̀pyire s̀̀ara si ntàanna ná pi kapyiñ̄kil'e. Mii s̀̀pyire s̀̀arañkann'à t̀i, ñ̀aha na ỳe mii ñ̀ye na li pyi na ñ̀yii wuuni me, fo na tunvoonji ñ̀yii wuuni.

Yesu à jwo na uru jwumpe na ñ̀ye s̀̀e

31 Kãmpyi mii yabilin̄ji u mpyi na yu naye kyaa na, mii jwumpe mpyi na si n-jà n-pyi s̀̀e me.

32 Wab̄ere u à mii kyaa jwo, mii à c̀e u jwumpe ñ̀ye s̀̀e.

33 ñ̀ye yii à p̀ii tun Yuhana á, ka u u s̀eñji kanni jwo pi á mii kyaa na.

34 Mii wi ke, mii ñ̀ye a naye t̀iñ̄e s̀̀pya ñ̀womuguro na me, ñ̀ka mii na ñ̀cyii karigii yu yii á, bà yii si mpyi si shwó me.

† 5:17 Y'à jwo Zhenezi 2.2-3 i na Kile à ñ̀o u báarañji na canñ̄ñ̄ke. Yahutuubil'à dá yire na maa ñ̀ye li na piye fun̄ñi na Kile na ñ̀iñ̄ñji ná ñ̀iñ̄ke k̀eñ̄ñji canñ̄ñ̄ke e mú. Ná li sí ñ̀ye amuni, pi ñ̀ye a yaa pi Yesu c̀eñ̄ge me.

³⁵ Yuhana à pyi bà fùkina nyɛ na jɛ yii shwɔhɔl'e mɛ. Puru bèenmpe kurugo yii à tère nimbilere pyi funntange e.

³⁶ Kani là à mii kyaa jwo, lire fành'à nyaha mà tɔro Yuhana jwumpe na. Karigii Tufoonji à kan mii á maa jwo na mii u cyi pyi a fùnnɔ ke, cyire kyaa na mii nyɛ. Sɛɛnji na, nyɛyii karigil'à li cyɛɛ na Tufoonji u à mii tun.

³⁷ Tufoonji u à mii tun ke, uru u maha mii kyaa yu. Nka yii sàha u mejwuuni lógo mà nya mɛ, yii sàha u nya mà nya mɛ.

³⁸ U jwumpe nyɛ a tateɛnge ta yii e mɛ, jaha na yɛ yii nyɛ a dá u tũntunɛji na mɛ.

³⁹ Yii na Kile Jwumpe Semɛnji kálali ná funɛnɛke e, jaha na yɛ yii na sɔnnji na yii sí shɛnɛ nɛnkwombaanji ta u e, uru sí u nyɛ na mii kyaa yu.

⁴⁰ Lire ná li wuuni mú i, yii nyɛ a jɛn'a pa mii á bà yii si mpyi si uru shɛnɛ ta mɛ.

⁴¹ Sùpyire t'a mii pɛre, lire bà mii nyɛ na jcaa mɛ.

⁴² Mii à li cè mú na tàange nyɛ yii zóompɛi na mà yyaha tí ná Kile e mɛ.

⁴³ Mii à pa na Tuɛji mege na, ka yii i mii cyé, nka kàmpyi sùpyanji wabere u mpyi a pa uye mege na, yii mpyi na sí jɛɛ uru na.

⁴⁴ Yii shɛnɛɛbii pi a yii pɛre, lire l'à táan yii á. Mà li ta nge u à sii Kile ke, pèente uru maha nkaan ke, yii nyɛ na tire caa mɛ. Nyɛ di yii sí n-jà n-dá mii na n-jwo yɛ?

⁴⁵ Yii áha raa sɔnnji na mii u sí na Tuɛji sɔn yii na mɛ. Kile tũntunɛji Musa na yii sɔnnɔr'a taha ke, uru u sí u sɔn yii na.

⁴⁶ Kàmpyi sɛɛnji na yii mpyi a dá Musa na, yii mpyi na sí n-dá mii na mú, jaha na yɛ u à mii kyaa jwo u semɛnji i.

⁴⁷ Nyɛ yii áha mpyi yii nyɛ a dá uru semɛnji jwumpe na mɛ, di yii sí n-jà n-dá n-jwo mii jwɔjwumpe na yɛ?»

6

Yesu à shiin kàmpwɔhii kanjuro jwɔ cya

(Macwo 14.13-21; Marika 6.30-44; Luka 9.10-17)

¹ Lire kàntugo Yesu à kàre Galile banji kùɛke na, uru banji mege mú na nyɛ Tiberiyadi.

² Shinɛyahara mpyi a taha u jwɔh'i, jaha na yɛ u mpyi na kakyanhala karigii nyɛyiiu pyi na yampɛi cùunji ke, pi nyii mpyi cyire na.

³ Pi à nɔ banji kùɛke na ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà dùgo janke kà na, maa ntɛɛn wani.

⁴ Yahutuubiibilereɛkwoɛnji kataanni sí mpyi a nɔ a kwò.

⁵ Mà pi yaha wani, Yesu à wíl'a sùpyire nɛnyahara nya ti i si u yyére, ka u u jwo Filipi á: «Taa wuu sí bwúuru ta n-shwɔ n-kan nte sùpyire puni ti lyi ke?»

⁶ Yesu à puru jwo si Filipi zò shwɔ. Sɛɛnji na, u mpyi a u nimpɛyiini cè a kwò.

⁷ Ka Filipi si u pyi: «Wuu méé ká sà shɛn nɛnkɛn canmpyaa nkɛwuu shuunni (200) báara sàra tɛg'a bwúuru shwɔ mà pa ntáa nte sùpyire na, ti puni si bwúuru kwɔnrɔ ta mɛ.»

⁸ Mà pi yaha puru jwumpe na, Yesu cyelempyanji pi maha mpyi Andire, Simɔ Pyɛri sɛɛɛnji ke, ka uru si jwo Yesu á:

⁹ «Mii à bwúuru* jùnyɔ kanjuro ná fyapɛaa shuunni nya nànjiiibilini là á naha. Nka jaha yire sí n-jà jwɔ nte sùpyire puni na yɛ?»

* 6:9 Bwúuruɛn'á yaa ná sùmashinji nɛgemu i ke, uru mege nyɛ orizhi.

¹⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii sùpyire pyi ti tɛɛn.» Ka ti i ntɛɛn nyɛge na, ɲaha na ye kuru cyage nyɛge mpyi a ɲyaha. Nambaabii mpyi a kampwɔhii kanƙuro (5.000) kwò.

¹¹ Ka Yesu si bwúuru ɲùnyi lwó maa fwù kan Kile á, maa yi kan pi à taa sùpyire nintɛɛnre na, maa fyaabii kan pi à taa ti na mú. Ka ti puni si lyí a tìn.

¹² Ti pun'à lyí a tìn ke, ka u u jwo u cyelempyiibil'á: «Paanyi y'à kwóro ke, yii yire kuu, bà yi si mpyi y'àha ɲkèɛge mɛ.»

¹³ Ka pi i yire kul'a tɛg'a shàhii ke ná shuunni ɲî.

¹⁴ Lire kakyanhala kani Yesu à pyi ke, sùpyir'à lire ɲya, maa jwo: «Sèɛɲi na, ɲge u ɲye Kile tùnntunɲi, ɲge kyaa l'à jwo na u si n-pa diɲyɛɲi i ke†.»

¹⁵ Yesu à li ɲya na sùpyire la ɲye si uru cù fàɲhe e si mpyi saanɲi ke, ka u u yîri ti taan, maa núr'a dùgo ɲanƙe ɲunɲ'i uye niɲkin.

Yesu à ɲaara lwòhe ɲunɲ'i

(Macwo 14.22-33; Marika 6.45-52)

¹⁶ Yàkoɲwɔɔr'à nɔ ke, ka Yesu cyelempyiibii si ɲkàre baɲi ɲwɔge na.

¹⁷ Numpilag'à wwò a Yesu yaha u sàha ɲkwò a nɔ pi yyére mɛ. Ka pi i bakwɔge kà lwó si jyiile s'a ɲkèɛge Kaperɛnamu kàɲhe e.

¹⁸ Mâ pi yaha bakwɔge e ka kafeebwɔhɔ si yîri na lwòhe ɲyàha sèl'e.

¹⁹ Pi à culumetirii kanƙuro pyi na si baan'á lwòhe ɲunɲ'i ke, ka pi i Yesu ɲya u u ɲaare lwòhe ɲunɲ'i, na si pi á, ka fyagare si pi cù sèl'e.

²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii àha vyá mɛ, mii wi.»

²¹ Lire tɛni i, l'à táan pi á Yesu u jyè ná pire e bakwɔge e, ka pi i ntíl'a nɔ pi tashage e.

Sùpyire na Yesu caa

²² Kuru canɲa nùmpaɲa, sùpyire ti mpyi a kwóro wani baɲi kùɲke na ke, ka tire si ɲcè na bakwɔgɔ niɲkin ku mpyi wani, maa ɲcè na Yesu ɲye a jyè kur'e ná u cyelempyiibil'e mɛ, ɲaha na ye pire kanni pi à jyè a kàre.

²³ Ʋka bakwooyi yabɛɛ mpyi a yîri Tibɛriyadi kàɲhe e. Kafoonɲi Yesu à fwù kan Kile á, maa bwúuruɲi taa taa sùpyire na cyage ɲkemu i ke, yi mpyi a yyére kuru cyage taan.

²⁴ Nyɛ sùpyir'à pa li ɲya na Yesu ɲye wani mɛ, u cyelempyiibii mú sí ɲye wani mɛ, maa jyè yire bakwooyi i mà kàre Kaperɛnamu kàɲhe e Yesu tacyage e.

Yalyire ti maha shìɲi niɲkwombaanɲi kaan ke

²⁵ Pi à sà Yesu ɲya baɲi kùɲke sanɲke na ke, maa jwo: «Cyelentuɲi, tɛni ndire e mu à pa naha ye?»

²⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Sèɛɲi na mii sí n-sii yi jwo yii á, kakyanhala karigii yii à ɲya mii u mpyi ke, cyire kurugo bà yii na mii caa mɛ, ɲka yalyire yii à lyí fo mà tìn ke, tire kurugo yii na mii caa.

²⁷ Yalyire ti na fwónre ke, yii àha raa báare tire kurugo mɛ, nte ti ɲye ti ɲye na fwónre mɛ, ná ti maha shìɲi niɲkwombaanɲi kaan ke, yii a báare tire kurugo. Supyanɲi Jyanɲi u ɲye tire yalyire kanvoonɲi, ɲaha na ye Tufoonɲi à uru cwɔɔnr'a yaha lire mɛɛ na.»

²⁸ Ka pi i Yesu yíbe: «Naha wuu à yaa wuu a mpyi Kile ɲyii kani ye?»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Kile ɲyii kani li ɲye yii dá u tùnntunɲi na.»

† 6:14 Yahutuubii mpyi na Kile tùnntunɲi wà sigili, Musa fiige (Duterɛnɔmu 18.15). Pil'à kàlanɲi wà kan na uru sí bwúuruɲi pyi u yîri niɲyɲi i, u tige niɲke na, bà Musa à li pyi mɛ.

³⁰ Ka pi i núr'a u pyi: «Kakyanhala kani ndire mu sí n-pyi n-cyêe wuu na, wuu u já a dá mu na ye? Naha mu sí n-pyi ye?»

³¹ Mà wuu tulyeyi yaha síwage e, pi à maninji lyí bà l'à séme Kile Jwumpe Semenji i «U mpyi maha yalyire kaan pi i lyí ntemu t'à yíri ninyinji i ke[‡].»

³² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sìi yi jwo yii á, yalyire t'à yíri ninyinji i ke, Kile túnntunni Musa bà u à tire kan me. Nka mii Tunji kanni u maha sée yalyire kaan, ntemu t'à yíri ninyinji i ke.

³³ Naha na ye yalyire Kile maha nkaan ke, tire ti nye nte t'à yíri ninyinji i ke, tire ti maha shinji ninkwombaanji kaan di nye sùpyir'á.»

³⁴ Ka pi i u pyi: «Kafoonji, mu à yaa mu a tire yalyire kaan wuu á tèrigii puni i.»

³⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Mii u nye yalyire nte ti maha shinji ninkwombaanji kaan sùpyir'á ke. Ngemu ká mpa mii á ke, katege saha si n-sìi urufoo ta me; ngemu ká dá mii na ke, byaga saha si n-sìi urufoo ta me.

³⁶ Bà mii à yi jwo yii á mà kwò me, yii à mii nya, yii sí saha nen'a dá mii na me.

³⁷ Mpii mii Tunji na nkaan mii á ke, pire puni sí raa ma mii á. Ngemu ká mpa mii á ke, mii sí n-sìi uru kòrò n-yige cyiinji na me.

³⁸ Mii nye a yíri ninyinji na mà pa ninke na si mpa a na nyii wuuni pyi me, mii à pa mpa a na tunvoonji nyii wuuni pyi.

³⁹ Mii tunvoonji nyii wuuni li nye, mpii puni u à kan mii á ke, mii àha zìi nkòwò pi wà ninjin yaha u pinni me, nka mii u pi puni nè a yige kwùnji i di nye cankwòge.»

⁴⁰ Nde li nye mii Tunji nyii wuuni ke, lire li nye shin maha shin ká Jyafoonji nya, maa dá u na ke, urufoo sí shinji ninkwombaanji ta, mii mú sí urufoo nè n-yige kwùnji i di nye cankwòge.»

⁴¹ Yesu à jwo na uru u nye yalyire t'à yíri ninyinji i ke, ka puru jwumpe si mpen Yahutuubii nùñufeebil'e, ka pi i wá na nkunni piye shwòhòl'e.

⁴² Maa jwo: «Yusufu jyanji Yesu bàl'à? Wuu à u tunji cè mà u nunji cè, ka u u mpa a nkò na ur'à yíri Kile yyére la?»

⁴³ Ka Yesu si jwo: «Yii kununke jwò yaha.

⁴⁴ Sùpya si n-pa mii á, Tufoonji u à mii tun ke, ná uru bà u à pa ná u e me. Urufoo ká mpa mii á, mii sí u nè n-yige kwùnji i di nye cankwòge.

⁴⁵ Kile túnntunmpii sémebil'e, yii sí mpe jwumpe ta wani «Kile yabilinji sí pi puni kála[§].» Shin maha shin ká Tufoonji jwumpe lógo, maa nen pu na ke, uru sí n-pa mii á.

⁴⁶ Nka lire nye a li cyêe na wà a Tufoonji nya me, fo nge u à yíri Kile yyére ke. Uru u à Tufoonji nya.

⁴⁷ Sèenji na mii sí n-sìi yi jwo yii á, ngemu u à dá mii na ke, shinji ninkwombaanji na nye urufol'á.

⁴⁸ Yalyire ti maha shinji ninkwombaanji kaan sùpyir'á ke, mii u nye tire.

⁴⁹ Mà yii tulyeyi yaha síwage e, pi à maninji lyí. Lire ná li wuuni mú i, pi à kwù.

⁵⁰ Nka nte t'à yíri ninyinji na mà tíge ninke na ke, ngemu ká tire lyí ke, u saha si n-kwù me.

51 Mii u nyε tire yalyire shɛ̃ŋi woore mà yĩri nɛ̃nyɛ̃ŋi na. Shin maha shin u à tire yalyire tà lyí ke, urufoo sí shɛ̃ŋi nɛ̃ŋkwombaanji ta. Yalyire mii sí n-kan dɛ̃nyɛ̃ŋi sí shɛ̃ŋi nɛ̃ŋkwombaanji ta ke, mii cyeeere ti nyε tire.»

52 Yesu à yire jwo ke, ka nàkaante si yĩri Yahutuubii shwɔhɔl'e na: «Di nge nàŋi sí n-jà u cyeeere kan wuu lyí ye?»

53 Ka Yesu si núr'a yi jwo pi á: «Sèenji na mii sí n-sì yi jwo yii á, yii aha mpyi yii nyε a Supyanji Jyanji kyaare kyà, maa u sishange bya mε, yii sí shɛ̃ŋi nɛ̃ŋkwombaanji ta mε.

54 Ngemu ká mii cyeeere kyà maa mii sishange bya mú ke, shɛ̃ŋi nɛ̃ŋkwombaanji na nyε urufof'á. Mii sí urufoo nɛ̃ n-yige kwùŋi i dɛ̃nyɛ̃ŋe canŋkwɔge,

55 naha na ye mii cyeeere ti nyε yalyire sèe woore, mii sishange mú sí nyε lùbyage sèe woge.

56 Ngemu ká mii cyeeere kyà maa mii sishange bya ke, urufoo sí n-kwôro mii wwoɲεεge e, mii mú sí n-kwôro urufoo woge e.

57 Tufoonji u nyε shɛ̃ŋifoo ke, ur'à mii tun, ur'e mii à shɛ̃ŋi ta, lire pyɛ̃ŋkanni na, ngeemu ká mii cyeeere kyà ke, urufoo sí shɛ̃ŋi sèe wunji ta mii cye kurugo.

58 Yalyire t'à yĩri nɛ̃nyɛ̃ŋi na ke, tire ti nyε nte. Yii tulyey'à ntemu lyí maa nkwù ke, ti nyε tire fiige mε. Ngemu ká tire yalyire lyí ke, urufoo sí shɛ̃ŋi nɛ̃ŋkwombaanji ta.»

59 Nyε Yesu à sùpyire kâla ná mpe jwumpe e Kapεɛnamu kânhe Kile Jwumpe kâlambage e.

Yesu jwumpe maha shɛ̃ŋi nɛ̃ŋkwombaanji kaan

60 Nyε Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka u cyelempyiibii nɛ̃nyahamii si jwo: «Sèenji na, mpe jwump'à waha a tòro. Jo u sí nyε mpe e ye?»

61 Yesu à cè na nje ur'à jwo ke, na yir'à waha u cyelempyiibii na, lire e pi na nkwunni, ka u u yi jwo pi á: «Mpe jwump'à yii yà mú la?»

62 Yii aha bá Supyanji Jyanji nya u u dùru u tayirige e nɛ̃nyɛ̃ŋi na de? Naha yii sí n-jwo ye?»

63 Kile Munaani li maha shɛ̃ŋi sèe wunji kaan sùpyan'á, ná lire bà mε, sùpyanji yabilinji fânhe si n-jà yaaga pyi mε. Jwumpe mii à jwo yii á ke, p'à fworro Kile Munaani i, pu sí maha uru shɛ̃ŋi kaan.

64 Nka pii na nyε yii e, pi nyε a dá mε.»

Nyε mà lwó fo tasiige e, mpii pi nyε pi nyε a dá mε, ná nge u sí Yesu le cye e ke, u mpyi a pire cè.

65 Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Lire kurugo mii à yi jwo yii á na sùpya si n-jà n-pa mii á ná Tufoonji Kile nyε a li fânhe kan urufof'á mà ye.»

66 Mà lwó kuru canŋke na, u cyelempyiibii nɛ̃nyahamil'à núru u fye e, pi saha nyε a nyen'a taha u nɛ̃wɔh'i mε.

67 Ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunninji pyi: «Yii sí de, yii sí nyε n-kàre mú la?»

68 Ka Simo Pyeri si u pyi: «Kafoonji, joofo yyére wuu sí raa nkwèεge, shɛ̃ŋi nɛ̃ŋkwombaanji jwumpe sí nyε mu á ye?»

69 Wuu à li cè maa dá li na na nge u à fworro Kile e ke, uru u nyε mu.»

70 Ka Yesu si pi pyi: «Tá mii bà u à yii ke ná shuunninji cwɔnɛ̃ mε? Nka yii wà nɛ̃ŋkin na naha zàmpɛn.»

71 Simo Isikariyoti jyanji Zhudasi kyaa Yesu mpyi a jwo ke, uru u sí n-pa u le cye e, maa li ta u na nyε cyelempyiibii ke ná shuunninji nɛ̃ŋcwɔnrɔbil'e.

7

Yesu cìnmpyiibii nyε a dá u na mε

¹ Lire kántugo Yesu à tóro ná jani i Galile kùluni i, u nyε a jεn'a jyε Zhude kùluni i mε, jaha na ye Yahutuubii jùnjufeebii mpyi na u caa si mbò.

² Yahutuubii vùnnyì kataanni mpyi a byanhara a kwò.

³ Ka Yesu cìnmpyiibii si mpa u fye e, maa yi jwo u á: «Mu à yaa mu u yíri naha numε mà kàre Zhude kùluni i, bà mu cyelempyiibii pi nyε kuru cyage e ke, pire si mpyi si mu kakyanhala karigii jya mε.

⁴ Ngemu la ká mpyi sùpyire si u cè ke, uru nyε a yaa u a karigii pyi ηwòhore e mε. Ncyii kakyanhala karigii mu na mpyi amε ke, li pyi bà dijnyεnji puni si mpyi si cyi jya mε.»

⁵ Yesu cìnmpyiibii mpyi na puru puni yu, jaha na ye pi nyε a dá u na mε.

⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Lire tēpyiini sàha ηkwò a nò mii á mε. Tère o tère l'à táan yii á ke, yii maha yii nyii wuuni pyi.

⁷ Yii kyaa si n-jà n-pen dijnyε sùpyir'á mε, ηka mii kyal'à pen t'á, jaha na ye mii na li yu t'á na ti kapyiinjii nyε a jwò mε.

⁸ Yii pi ke, yii a si kataann'á. Nka mii wi ke, mii kèege numε mε, jaha na ye tēni sàha nò mii á mε.»

⁹ U à yire jwo pi á ke, maa ntēen wani Galile kùluni i.

Yesu à kàre vùnnyì kataanni cyage e

¹⁰ Nyε Yesu cìnmpyiibil'á kàr'a kwò kataann'á ke, ka Yesu si ηwòh'a kàre uye ninjin.

¹¹ Lir'á ta Yahutuubii jùnjufeebii mpyi na u caa sùpyire shwòhòl'e, fo na yíbili: «Taa u nyε ke?»

¹² Sùpyire shwòhòl'e, jwumò nijnyahama mpyi na ηkunni Yesu kyaa na. Pii mpyi na ηko: «Nge nànj nyε sùpya nijcεnyε» pii sí i ηko: «Sèe bà mε, u na sùpyire leni kuni nimpíini i.»

¹³ Mpe jwumpe puni mpyi na ηwòhòni na yu, jaha na ye pi mpyi na fyáge Yahutuubii jùnjufeebii na.

Yahutuubii pìl'à nàkaana pyi ná Yesu i

¹⁴ Tēni i kataann'á nò ninjke e ke, ka Yesu si ηkàre Kilejaarebage ntāani na, maa cye le na sùpyire kálali.

¹⁵ Ka Yahutuubii jùnjufeebii si wá na ηkyáali marii ηko: «Di nge nànj'á pyi maa Kile Jwumpe Semεnji cε na yu amε, wà sí nyε a u kála pu na mà ye?»

¹⁶ Ka Yesu si jwo pi á: «Jwumpe na mii na sùpyire kálali ke, mii wumò bà mε, mii tunvoonji wumò pi.

¹⁷ Ngemu la ká mpyi s'a Kile nyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-pa n-cè kampyi mii kálar'á fworò Kile e, lire nyε mε mii yabilinjì i u à fworò.

¹⁸ Ngemu ká a yu u yabilinjì mεge na ke, uye pèente urufoo maha jcaaa. Nka ηgemu la ká mpyi u tunvoonji s'a mpère ke, urufoo cye e sēenji nyε. Kafinara jyε urufoo karigil'e mε.

¹⁹ Kile tūntunnji Musa bà u à Saliyanji kan yii á mà? Yii wà sí nyε na cyire karigii kuni jaare mε. Nyε jaha na yii sí na mii caa raa bùu ye?»

²⁰ Ka pii si jwo sùpyire shwòhòl'e: «Jínacyan u nyε mu, sùpya nyε na mu caa raa bùu mà dε!»

²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à sàa ta naha kabwoo ninjin pyi cannyεke e ke, ka lire si yii kàkyahanla la?»

²² Yii maha pùnampyire kwùun canṅṅe e, maa jwo na Musa u à lire kuni kan yii á (mà li ta Musa bà u à ṅkwòṅṅi sli me, ṅka yii tulyeyi yi.)

²³ Ná yii maha pùnampyire kwùun canṅṅe e, si nta raa Musa Saliyanji kuni jaare, nyɛ jaaha na yii na ntíri mii na na mii à sùpya nimpunḡ cùṅṅò canṅṅe e yɛ?

²⁴ Yii àha raa sùpyire la wwû kanjaani kanni na me, ṅka yii fyànha a sèenji cya yii cè, yii i nta a pà jwo.»

²⁵ Mà Yesu yaha jwumpe na, Zheruzalemu kànhe shiinbii pìi mpyi na ṅko: «Tá nàṅi pi na jaaca si mbò ke, uru bà u nyɛ ṅge me?»

²⁶ ṅka u we, u u yu sùpyire shwòhòl'e, pi s'à fyàha maa u yaha wani. Kampyi wuu jùṅfuebil'à tèn li taan na Kile Njɛwònròṅi kyaa l'à jwo ke, na uru wi de?

²⁷ Wuu s'à ṅge nàṅi tayirige cè, mà li ta Kile Njɛwònròṅi ká mpa, sùpya ninjin si u tayirige cè me.»

²⁸ Nyɛ mà Yesu yaha kàlanji na Kilejaarebage e, u à jwo fànha na: «Yii à mii cè, maa mii tayirige cè mú la? ṅka mii nyɛ a pa nay'á me, sèenji na wà u à mii tun, yii nyɛ a u cè me.»

²⁹ Mii s'à u cè, jaaha na yɛ mii à yíri u yyére, uru mú sí u à mii tun.»

³⁰ Yesu à yire jwo ke, pi la mpyi si u cù. ṅka sùpya nyɛ a ja me, jaaha na yɛ u təcùni mpyi na sàha ṅkwò a nò me.

³¹ Lire ná li wuuni mú i, sùpyire shwòhòl'e shinjyahara à dá Yesu na, tire sùpyire mpyi na ṅko: «Kile Njɛwònròṅi ká bú mpa, kakyanhala kani ndire u sí n-pa n-pyi mà núr'a tòro ṅge nàṅi wuuni taan yɛ?»

Yahutuubii jùṅfuebil'à pìi tun pi sà Yesu cù

³² Mpe sùpyire mpyi na ṅkunni Yesu kyaa na ke, p'à jyè Farizhɛɛnbii nɛngyigigil'e. Nyɛ ka Kile sàragawwuubii jùṅfuebii ná Farizhɛɛnbii si Kilejaarebage saɲcwònsigibii pìi tun pi sà Yesu cù.

³³ Ka Yesu si jwo: «Mii saha sí tère nimbilere pyi yii shwòhòl'e, lire ká ntòro, mii sí nùru na tunvoṅi yyére.»

³⁴ Yii sí raa mii caa, yii si mii nya me, jaaha na yɛ cyage e mii sí n-pyi ke, yii si n-jà nò wani me.»

³⁵ Ka Yahutuubii jùṅfuebii si wá na ṅko piy'á: «Lire tèn i ke, taa ṅge nàṅi la nyɛ s'a ṅkèege, marii ṅko na wuu si n-jà uru nya mà yɛ? Yahutuubii pi à caala a kàr'a sà ntèn Girɛkiibii shwòhòl'e ke, kampyi pire yyére u la nyɛ s'a ṅkèege, si sà a pi kálali de?»

³⁶ Dí mpe jwumpe jwòhe nyɛ yɛ «Yii sí raa mii caa, yii si mii nya me, jaaha na yɛ cyage e mii sí n-pyi ke, yii si n-jà nò wani me?»»

Yesu à jwo uru sí Kile Munaani kan dánafuebil'á

³⁷ Nyɛ kataanni canzannk'à nò ke, kuru sí k'à pyi canmbwòhe, ka Yesu si yír'a yyere sùpyire yyaha na, maa jwo fànha na: «Byaga ká wà ta, urufoo u a ma mii yyére, u u mpa bya.»

³⁸ ṅgemu ká dá mii na ke, lwòhe ku maha shìṅi kaan ke, kuru sí raa fwu raa fwore urufoo funṅke e ba fiige, bà l'à séme Kile Jwumpe Semenji i me.»

³⁹ Kile Munaani li mpyi na sí n-pa n-kan dánafuebil'á ke, lire kyaa Yesu mpyi na yu ame. Lire tèn i Kile Munaani mpyi na sàha ṅkan me, jaaha na yɛ Yesu mpyi na sàha dùgo nìṅyìṅi na u pèente e me.

Sùpyire jwòjwump'à taa Yesu kyaa na

40 Sùpyire shwòhòl'e, shinnyahara à Yesu jwumpe lógo ke, ka pii si wá na ñko: «Nàkaana nyé mɛ, Kile túnntunji wuu na sigili ke, uru u nyé ñge nàñi.»

41 Pii bá mpyi na ñko na Kile Nijcwónrɔñi wi. Ka pii si jwo: «Di Kile Nijcwónrɔñi si n-jà n-yíri Galile kùluni i n-jwo yɛ?»

42 Li nyé a sémɛ Kile Jwumpe Semɛñi i na Kile Nijcwónrɔñi sí n-fworo saanji Dawuda túluge e mà? Maa núr'a sémɛ “U sí n-yíri Dawuda kànsege na, Bɛtilɛmu kànhe e.”»

43 Ka sùpyire funzónɔrɛ si ntáa Yesu kyaa na.

44 Pii mpyi wani sùpyire shwòhòl'e, pire la mpyi si u cù, ñka pi wà nyé a cye taha u na mɛ.

45 Ka Kileñaarebage saɲcwónsigibii si núr'a kàrɛ Kile sáragawwuubii ñùñufɛbii ná Farizhɛɛnbii yyére. Ka pire si pi yíbe: «Di k'à ta a jwo, ka yii i mpa maa u yaha yɛ?»

46 Ka pi i pi pyi: «Wuu sàha ñkwò a ñge nàñi jwumpe fiige lógo wuu ñngyigil'e mɛ!»

47 Ka Farizhɛɛnbii si pi pyi: «Yii mú à yiye yaha u à wurugo la?»

48 Tá yii sàha ñkwò a lógo na wuu ñùñufooñi wà ñiñkin, lire nyé mɛ Farizhɛɛñi wà ñiñkin à dá u na?

49 Mpii pi à dá u na ke, pire wà nyé a yaage cè MusaSaliyanji i mɛ, pi pun'à láña.»

50 Pi wà na mpyi wani, uru mege mpyi Nikodemu. Uru u mpyi a shà Yesu yyére canñka numpilage e. Ka uru si jwumpe lwó, maa jwo Farizhɛɛnbil'á:

51 «Mà tàanna ná wuu Saliyanji i, wuu si n-sii n-jà yoge kwòñ shin na, mà li ta wuu nyé a fyánha a lógo u ñwò na, lire nyé mɛ wuu nyé a u kapyiini cè mɛ.»

52 Ka pi i u pyi: «Lire e ke Galile kùluni shin mú u nyé mu la? Sà Kile Jwumpe Semɛñi wíi, mu si n-sii li ñya wani na Kile túnntunji wà sí n-yíri Galile e mɛ.»

53 Pi à puru jwo ke, ka pi puni si yír'a caala mà kàrɛ pi pyɛnyi i.

8

Pi à ceewe cù ná nàñi w'e

1 Ka Yesu si ñkàr'a sà dùgo Olivye cire ñanke na.

2 Kuru canña nùmpañña nyésòoge na, maa núr'a pa Kileñaarebage ntàani na. Shinnyahara à pa bínni u taan, ka u u ntèen na pi kálali.

3 Mà u yaha u u sùpyire kálali, Kile Saliyanji cyelentiibii pii ná Farizhɛɛnbii pil'à shà ná ceewe e u yyére, na u à ta a cù ná nàñi w'e jacwòrɔ na. Pi à u yyéñɛ Yesu taan, sùpyire shwòhòl'e,

4 maa jwo: «Wuu cyelentunji, ñge ceen'à ta a cù ná nàñi w'e u u jacwòrɛ pyi.

5 Mà li ta Kile túnntunjiMusa s'à jwo Saliyanji i na uru ceenji shin'à yal'a wà a bò ná kafaay'e. Naha mu s'à jwo yɛ?»

6 Kànhaña pi à cyán Yesu na ná ñke yibige e, bà pi si mpyi si u ta ñcù u yabiliñi ñwójwumpe kurugo mɛ. Nka Yesu à lyéle na sémeni ñiñke na ná kampeeni i.

7 Ka pi i ñkwòro na u yíbili. Ka u u ñkwò a yír'a yyére maa pi pyi: «Ñge u nyé yii shwòhòl'e kapii baa ke, uru u fyánha a kafaaga lwó a tég'a u wà.»

8 Yesu à puru jwo ke, maa núr'a lyéle na sémeni ñiñke na.

9 Mpii pi à pa ná ceenji i ke, pir'à Yesu ñwójwumpe lógo ke, ka pi i wá na fwore ñiñkin ñiñkin, mà lwó ñànkolyeebii na fo mà pa nò kántugo wuubii na. Yesu kanni u à kwòro wani ná ceenji i.

¹⁰ Yesu à pa ñùŋke yîrig'a wîi, u ñye a sùpya ñya ná ceenji i me, maa jwo: «Ceewe, mpîi pí à mu la wwû ke, taa pi ñye ke? Wà ñye a jwo mu à yaa mu u bò mà?»

¹¹ Ka ceenji si Yesu pyi: «Kafoonji, wà ñye a yire jwo me.» Ka Yesu si jwo: «Ñye mii mú sí n-jwo mu à yaa mu u bò me. Ta sí, ñka ma hà nûru lire kapiini fiige pyi me.»]

Yesu u ñye Kile bɛɛnmpe, mpe p'à pa ñjnyɛŋi i ke

¹² Lire kântugo Yesu à nûr'a jwumpe lwó maa jwo sùpyir'á: «Mii u ñye ñjnyɛŋi bɛɛnmpe. Ngemu ká ntaha mii fye e ke, urufoo saha si n-sii ñaare numpini i me, ñka urufoo sí n-pyi bɛɛnmpe e mpe pu sí shìŋi ñiŋkwombaanji nɔ urufoo na ke.»

¹³ Ka Farizheɛnbii si u pyi: «Mu yabilinji kanni u ñye na maye kyaa yu, mu jwump'à wuu pɛn.»

¹⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii yabilinji mée ká sí i na naye kyaa yu, sɛɛŋi mii na yu yii á, ñaha na ye mii à naye tayirige cè, maa na takarege cè. Yii sí pi ke, yii ñye a mii tayirige cè me, yii mú ñye a mii takarege cè me.

¹⁵ Yii na mii karigii wîi mà tàanna ná sùpyire sòŋŋŋkanni i. Mii wi ke, mii ñye na sùpya kapyinji wîi lire pyinji kanni na me.

¹⁶ Mii aha a sùpyire karigii kataampe cwɔɔnre tɛni ndemu i ke, mii maha li pyi ná ntinji i, ñaha na ye mii kanni bà u maha mpyi me, Tufoonji u à mii tun ke, uru maha mpyi ná mii i.

¹⁷ L'à séme yii yabilimpîi Saliyanji i, na shiini shuunni ñwɔjwumpe ká mpyi ñiŋkin kyaa na, lire li ñye sɛɛŋi.

¹⁸ Mii yabilinji na naye kyaa yu, Tufoonji u à mii tun ke, uru mú na mii kyaa yu.»

¹⁹ Ka pi i Yesu pyi: «Taa mu tunji ñye ke?» Ka u u pi pyi: «Yii ñye a mii yabilinji cè me, si nta ñjyere mii Tunji na la? Yii n'a mpyi a mii cè, yii mpyi na sí mii Tunji cè mú.»

²⁰ Yesu à mpe jwumpe puni jwo mà u yaha Kile ñaarebage ntàani na u u kàlanji pyi Kile bûnyɛŋi yaayi yalenke taan. Sùpya ñye a jà a u cù me, ñaha na ye u tèècûni mpyi na sàha ñkwò a nɔ me.

Yesu à uye cyêe

²¹ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Mii sí n-pa n-kàre, mii sí ká bú n-kàre, yii sí n-pa a mii caa. Ñka yii sí n-kwû ná yii kapegigii tugure e. Cyage e mii kɛɛge ke, yii sí n-jà nɔ wani me.»

²² U à puru jwo ke, ka Yahutuubii ñùŋufɛebii si wá na yu piy'á: «Taha u sí uye bò maa ñko na cyage e uru sí n-kàre ke, na wuu sí n-jà nɔ wani me?»

²³ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ta naha ñke ñiŋke na, mii s'à yîri ñjnyinji na. Naha ñge ñjnyɛŋi wuu pi ñye yii, ñka mii ñye naha ñjnyɛŋi wu me.

²⁴ Lire na, mii à yi jwo yii á na yii sí n-kwû ná yii kapegigii tugure e. Yii aha mpyi yii ñye a dá li na na “Mii u ñye ñge u ñye ke”* me, yii sí n-kwû ná yii kapegigii tugure e.»

²⁵ Ka pi i Yesu pyi: «Jo u ñye mu lire sannii i ye?» Ka u u pi pyi: «Mii ñye ñgemu ke, mii à fyànha a yire jwo yii á.

* **8:24** Kile à uye cyêe Musa na, maa jwo na uru mege ku ñye: «Mii u ñye ñge u ñye ke.»

26 Karii niŋyahagii na ɲɛ mii u jwo yii á si yii cêɛge yii kapyiŋkii niŋyahagil'e. Nje mii à lógo na tunvoon'á ke, yire mii na yu diɲɛ sùpyire pun'á. Mii tunvoonji u ɲɛ sèenifoo.»

27 Pi ɲɛ a mpyi a li cè na Yesu na yu Tufoonji Kile kyaa na mɛ.

28 Lire kurugo ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii aha mpa Supyaŋi Jyaŋi yîrige niŋyiŋi na tɛni ndemu i ke, yii sí n-ta n-cè na “Mii u ɲɛ nge u ɲɛ ke†.” Yii sí n-ta n-cè na mii ɲɛ a sii na yaage pyi nay'á mɛ, nde na Tufoonji à mii kâla ke, lire kanni mii na mpyi.

29 Sèe, mii tunvoonji ɲɛ ná mii i, u ɲɛ a mii yaha naye niŋkin mɛ, ɲaha na ye nde l'à bɛ u á ke, lire mii maha mpyi tɛrigii puni i.»

30 Yesu à puru jwo ke, ka shinŋyahara si dá u na.

Yesu à pêe Ibirayima na

31 Yahutuubii pi à dá Yesu na ke, ka u u jwo pir'á: «Yii aha mii ɲwɔjwumpe cû, sèenji na yii à pyi mii cyelemppyii.

32 Lire tɛni i, yii sí sèenji cè, sèenji mú sí yii yige bilere e.»

33 Ka Yahutuubii ɲùɲufeebii si u pyi: «Wuu na ɲɛ Ibirayima tûluge shiin. Wuu ɲɛ a sâa pyi a ɲya wà biliwe mɛ, ka ɲaha sí mu ta mu à jwo na wuu sí n-fworo bilere e ye?»

34 Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, nge mu ká ɲkwôro na kapegigii pyi ke, urufoo na ɲɛ kapegigii biliwe.

35 Mà li ta bilinji ɲɛ pyenge ɲkemu i ke, u ɲɛ a sii na jin'a pyi kuru pyenge shin mɛ, ɲka pyengefoo jyaŋi u à sii pyenge shinji yabilinji.

36 Jyafoonji ká yii shwɔ kapegigii bilere na, lire e yii sí n-sii n-fworo t'e.

37 Mii à li cè na yii na ɲɛ Ibirayima tûluge shiin, lire ná li wuuni mú i, yii na ɲcaa si mii bô, ɲaha na ye mii jwumpe ɲɛ a tateenge wwû yii e mɛ.

38 Mii wi ke, karigii mii à ɲya na Tuŋi á ke, cyire mii na yu. Ncyii yii mú à lógo yii tun'á ke, cyire yii na mpyi.»

39 Ka pi i u pyi: «Wuu tunji u ɲɛ Ibirayima.» Ka Yesu si pi pyi: «Yii n'a mpyi sèenji na Ibirayima pyii, karigii u mpyi na mpyi ke, yii mú mpyi na sí raa cyire pyi.

40 Mà jwo yii pi à lire pyi ke, ka yii i wá na mii caa raa bùu na mii na sèenji yu yii á, bà mii à u lógo Kile á mɛ. Ibirayima sí ɲɛ a lire fiige pyi mà ɲya mɛ.

41 Yii tunji maha karigii ɲcyiimu pyi ke, cyire yii maha mpyi.» Ka pi i u pyi: «Wuu ɲɛ kâsɔɔgo kùŋo pyii mɛ. Wuu Tuŋi na ɲɛ niŋkin, Kile wi.»

42 Ka Yesu si pi pyi: «Kâmpyi sèe Kile u ɲɛ yii Tuŋi, mii kyaa mpyi na sí n-táan yii á, ɲaha na ye mii à fworo Kile e, uru u à mii yaha a pa naha. Mii ɲɛ a pa nay'á mɛ, uru u à mii tun.

43 ɲaha na yii ɲɛ na mii jwumpe yyaha cini mà ye? Mii à li ta, yii la ɲɛ si pu lógo mɛ.

44 Sitaanninji u ɲɛ yii tunji, lire e l'à táan yii á, yii pi a u ɲyii wogigii pyi. Supyibonjo u ɲɛ u wi, fo mà lwɔ tasiige e, u sâha ntêl'a sèenji jwo a ɲya mɛ, ɲaha na ye sèebili niŋkin ɲɛ u funŋke e mɛ. U aha fini, u maha jwo a tâanna ná u funŋo sɔnɲore e, ɲaha na ye kafnare jwufoo wi, kafnare tunji mú wi.

45 ɲka mii wi ke, sèenji kanni mii na yu, lire kurugo yii ɲɛ a dá mii na mɛ.

46 Yii puni shwɔhɔl'e, jofoo niŋkin u sí n-jà li cyêe na mii à kapii pyi ye? Mii sí i sèenji yu yii á, ka yii i mpyi yii ɲɛ a dá mii na ɲaha na mà ye?

† 8:28 Kile à uye cyêe Musa na, maa jwo na uru mege ku ɲɛ: «Mii u ɲɛ nge u ɲɛ ke.»

47 Ngemu ká mpyi Kile wu ke, urufoo maha Kile jwumpe núru. Mu aha yii nya yii nye na pu núru me, yii nye Kile wuu me.»

48 Ka Yahutuubii ññufeebii si Yesu pyi: «Wuu tanga na nye mà jwo mu na nye Samari shin kannna, jina na nye mu i.»

49 Ka Yesu si pi pyi: «Jina nye mii i me. Sèenji na, mii na na Tunji père, yii si nye na mii père me.

50 Mii nye na na yabilinji mpèenji caa me, ñka wà u nye wani, uru u nye na mii mpèenji caa, uru u sí n-pa tange kan mii á.

51 Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká mii jwumpe lógo maa ñee pu na ke, urufoo si n-sii n-kwú me.»

52 Ka Yahutuubii ññufeebii si Yesu pyi: «Numé wuu à li cè sèenji na na jina na nye mu i. Ibirayima à kwú, Kile túnntunmpii puni mú à kwú, ka mu u ñen'a jwo na ngemu ká mu jwumpe lógo maa pu kurigii ñaare ke, urufoo saha si n-kwú me.

53 Mu à pèe wuu tulyage Ibirayima na la? Ur'à kwú, Kile túnntunmpii mú à kwú. Jofoo mu na maye sônji ye?»

54 Ka Yesu si pi pyi: «Mii n'a mpyi na naye père, mii mpèenji mpyi na sí là jwò me. Nka mii Tunji u na mii père. Yii à jwo na uru u nye yii Kilenji,

55 mà li ta, yii nye a u cè me, mii s'à u cè. Mii n'a mpyi a jwo na mii nye a u cè me, mii mpyi na sí n-pyi yii fiige kafiniviniwe. Nka mii à u cè, maa u jwumpe kurigii ñaare.

56 L'à táan yii tulyage Ibirayima á mà mii canmpañke nya. U à ku nya ke, ka u funñke si ntáan sèl'e.»

57 Ka Yahutuubii ññufeebii si Yesu pyi: «Ei! mu saha yyee beeshuunni ná ke ta me, maa jwo mu à Ibirayima nya la?»

58 Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, mà Ibirayima ta u saha si me “Mii u nye.”»

59 Puru jwumpe kurugo, ka pi i kafaaya lwó si ntège Yesu wà[‡], ñka u à ñwòh'a fworo Kileñaarebage e mà kàre.

9

Yesu à fyinji wà cùñj

1 Yesu nintoron' à fyinji wà nya, uru nàñi fyin wuñi u à si.

2 Ka Yesu cyelempyiibii si u yíbe: «Wuu cyelentunji, ñaha k'à ñge nàñi fyin wuñi pyi u à si ye? U kapegigii fyè wi laa, u sifeebii wogigii fyè?»

3 Ka Yesu si pi pyi: «U fyinnte ná u kapegigii ná u sifeebii wogigii nye cyiye kur'e me, l'à pyi si Kile sífente cyèe.

4 Wuu à yaa wuu mii tunvoonji túnnture pyi canñke e, lire tènì ká ntòro wuu taan, numpilage sí n-wwò, báara saha si n-jà n-pyi me.

5 Mà mii yaha naha ñinyenji i, mii u nye ñinyenji bèenmpe.»

6 Yesu à puru jwo ke, maa ntilwòhe cyán ñiñke na mà tég'a pworo fànhara, maa tire tég'a fyinnanji nyiigii cwuugo,

7 maa yi jwo u á, na u sà u yyahe jyé Silowe ñcwòge e (Silowe ñwòhe ku nye: «túnntunñ»). Ka fyinji si ñkàr'a sà ku jyé, ka u nyiigii si múgo, ka u u núru.

8 Nye u tēññeebii ná mp̄ii pi mpyi maha u nintēññi ñaa u u sùpyire ñáare ke, ka ñire si piye yíbe: «Ei! Tá ñge nàñi bà wuu mpyi maha ñaa u à tēñ na ñáare me?»

[‡] 8:59 Mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanji i, wà ká Kile mege kēge, urufoo mpyi maha yaa u wà ná kafaaye.

⁹ Ka pìi si jwo: «Uru wi» ka pìi si jwo: «Uru bà me, u málwəɔ ti kanna.» Ka nàŋi yabilinji si mpa jwo: «Mii wì.»

¹⁰ Ka pi i u yibe: «Di mu nyiigil' à pyi maa múgo ye?»

¹¹ Ka u u jwo pi á: «Nàŋi pi maha mpyi Yesu ke, uru u à pwoɔ fànhara a tiri mii nyiigii na, maa jwo na mii i sà yyahe jyé Silowe jcwəɔge e. Ka mii i nkàr'a sà ku jyé. Mii à ku jyé ke, ka mii i ntíi na jaa na jcwúu.»

¹² Ka pi i u yibe: «Taa uru nàŋi jye ke?» Ka u u pi pyi: «Mii jye a u takarega cè me.»

¹³ Jye nàŋi nyiigii cyi à múgo ke, ka pi i nkàre ná u e Farizheenbii yyére.

¹⁴ Canŋke Yesu à pwoore fànhara a tég'a u nyiigii tiri cyi i nta a múgo ke, kuru na mpyi Yahutuubiicanŋəɔ*.

¹⁵ Lire kurugo Farizheenbii mú à u yibe nyiigii múgunŋkanni na. Ka u u jwo pi á: «Pwoɔ u à fànhara a tiri mii nyiigii na, ka mii i sà yyahe jyé maa ntíi na jaa.»

¹⁶ Ka Farizheenbii pìi si jwo: «Nàŋi u à fyinŋi cùŋəɔ ke, u si n-jà n-yíri Kile yyére me, jaha na ye u jye a canŋəŋke le dá e me.» Nka pìl' à jwo: «Kàmpyi u mpyi kapimpyi, u mpyi na si n-sii n-jà jcyii kakyanhala karigii pyi me.» Lire pyinŋkanni na, pi jye a jà a bē ninŋin na me.

¹⁷ Ka pi i núr'a nàŋi yibe: «Mu wì ke, jaha mu na sòŋŋi ma nyiigii múgufoonji kyaa na ye?» Ka u u pi pyi: «Kile tũntunŋəɔ wì.»

¹⁸ Nka Yahutuubii jũŋufeebii jye a jɛn'a dá li na na u à si fyin, kàntugo ka u nyiigii si nta a múgo me. Lire e pi à u sifeebii yyere,

¹⁹ maa pi yibe: «Sèe wì nge nàŋi jye yii jya la? Sèe u fyin wuŋi u à si la? U aha nta u à si fyin, di u à pyi marii jaa nume ye?»

²⁰ Ka u sifeebii si jwo: «Wuu à li cè na wuu pyà wì, maa li cè wuu à u si fyin.

²¹ Nka bà u à pyi marii jaa nume me, wuu jye a cè me. Wuu mú sí jye a u nyiigii múgufoonji cè me. U saha jye pyà me, yii à yaa yii i u yibe, u yabilinji sí yi jwo yii á.»

²² Nàŋi sifeebil' à yire jwo Yahutuubii jũŋufeebii yyaha fyagare na. Pi mpyi a jwo a bē li na na ŋemu ká jwo na Yesu u jye Kile Njncwəɔnŋəŋi ke, pi sí urufoo kəɔ n-yige Kile Jwumpe kálambage e†.

²³ Lire na, u sifeebil' à jwo na u saha jye pyà me, pi u yibe.

²⁴ Ka Farizheenbii si núr'a nàŋi yyere, maa u pyi: «Sèenji jwo Kile yyahe taan, nàŋi u à mu nyiigii múgo ke, wuu à u cè kapimpyi.»

²⁵ Ka nàŋi si jwo: «U à pyi kapimpyi yo, u jye a pyi kapimpyi mà yo, mii jye a yire cè me, nka kani ninŋinŋi mii à cè ke, lire li jye mii mpyi fyin, nka nume mii na jaa na jcwúu.»

²⁶ Ka pi i núr'a u yibe: «Naha u à pyi mu na ye? Di u à mu nyiigii múg'a jwo ye?»

²⁷ Ka nàŋi si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwəɔ, nka yii jye a lógo mii jwəɔ na me, jaha yyaha yii la jye mii u núr'a jwo yii á ye? Taha yii la mú jye si mpyi u cyelempyii la?»

²⁸ Ka pi i u cyahala, maa jwo: «Mu u jye u cyelempyanji, wuu sí na jye Kile tũntunŋiMusa cyelempyii.

* **9:14** Yahutuubii Saliyanji jye a jɛe báaranji wà tufiige u a mpyi canŋəŋke e me, lire mpyi na fún pi á. Pi mpyi maha sòŋŋi na mà yaŋa cùŋəɔ, lire na jye mu à jwo urufof' à báara pyi. † **9:22** Pi aha wà kəɔ Kile Jwumpe kálambage e, sũpyire sannte mpyi maha urufoo wíi mu à jwo u à kwú, pi kuro sàha maha mpyi urufof' e me.

29 Wuu à cè na Kile à jwo ná Musa e, nka nge nàñi wi ke, wuu bá nyε a u tayirige cè mε.»

30 Ka u u pi pyi: «Nde nyε kakyanhala de! Yii à jwo na yii nyε a u tayirige cè mε, u s'à mii nyiigii múgo.»

31 Wuu pun'à cè na Kile nyε na núru kapimpyi á mε. Nge u na u pèrè marii u nyii wogigii pyi ke, uru nwɔ na u maha núru.

32 Mà lwɔ ðinyε tasiige e, wuu sàha sàa lógo na sùpyanji u à si fyin ke, na wà à ja a uru nyiigii múgo mε.

33 Kàmpyi nge nàñi mpyi a fworɔ Kile e mε, u mpyi na si n-jà yaaga pyi mε.»

34 Ka Farizhεenbii si jwo nàñ'á: «Mu à si kapimpyi, tacεnne nyε mu i mε! Ka mu u nkɔwɔ a pa a wuu leni kure e la?» Maa u kòrɔ.

35 Nyε Yesu à pa lógo na pi à nàñi kòrɔ ke, maa sà u yíbe: «Mu à dá Supyanji Jyanji na la?»

36 Ka nàñi si u yíbe: «Wuu cyelentuñi, jofoo kyaa na mu nyε yε? Mii la nyε si u cè si dá u na.»

37 Ka Yesu si u pyi: «Uru mu à nya amε, u u yu ná mu i.»

38 Ka nàñi si jwo: «Kafoonji, mii à dá mu na» maa ninjkure sín Yesu taan.

39 Lire tēni i, ka Yesu si jwo: «Mii à pa ðinyεñi i si mpa sùpyire kapyiinkii kataampe cwɔɔnrɔ, bà fyinmpii si mpyi s'a ja, nyafeebii si mpyi fyinmii mε.»

40 Farizhεenbii pi mpyi wani maa puru lógo ke, ka pire si u pyi: «Mà tàanna ná mu jwuñkanni i, wuu mú na nyε fyinmii bε?»

41 Ka Yesu si pi pyi: «Yii n'a mpyi fyinmii, yii kapegigii tugure mpyi na sí n-láha yii na, nka yii na sɔññi na yii nyiigil'à múgo ke, lire e yii kapegigii tugure sí n-kwôro yii na.»

10

Yesu u nyε mpànahaji ninçenñi

1 Nyε ka Yesu si núr'a jwo: «Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká a ncaa si jyé mpábage e, u si nyε a jyé mpábage nwɔge e mε, maa ðugo kásɔoge na a jyé ke, urufoo na nyε nàñkaawa, maa mpyi nàñkalyεga. ² Nka ngemu ká jyé mpábage nwɔge e ke, uru u nyε mpànahaji yabilinji.

3 Mpábage kàanmucyafoonji maha yír'a ku múgo u á. Mpàabii maha u mejwuuni núru, u maha u yabilinji mpàabii yiri ninjin ninjin pi mēyi na, maha yige ntàani na.

4 U aha u wuubii nàha a yige ntàani na, u maha jaare pi yyaha na pi a si ntaha u fye e, naha na ye pi à tēe u mejwuuni na a kwɔ.

5 Pi si n-sii n-taha nàmponñɔ fye e mε, pi bá sí raa fi u yyaha na, naha na ye pi nyε a u mejwuuni cè mε.»

6 Yesu à nke bàtaage jwo pi á, nka pi nyε a ku nwɔhe cè mε.

7 Nyε ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, mii u nyε mpábage nwɔge.

8 Mpii pi à pa mii yyaha na ke, pire puni na nyε nàñkaalii, pi mú na nyε nàñkalyeye, nka mpàabii nyε a lógo pi á mε.

9 Mii sí u nyε mpábage nwɔge. Ngemu ká jyé mii i ke, urufoo sí n-shwɔ. Uru sí raa jyé, s'a fworɔ u nyεmpe. Mii sí raa yalyire kaan urufol'á mú.

10 Nàñkaanji kapani li nyε nàñkaage ná boore ná kakaare kanni. Nka mii wi ke, mii à pa si shñji ninjkwombaani ná ferεmpe kan na mpàabil'á.

11 Mii u nyε mpànahaji nijcɛnɛɛɛ. Mpànahaji nijcɛnɛɛɛ maha u múnaani kan bà u mpàabii si mpyi si shwɔ mε.

12 Sàrampanahawa nyε mpàabii foo mε. U aha sige yaaga nya, u maha fê maa mpàabii yaha. Sige yaage maha pii cù, pi sanmpil'a si jcaala.

13 Sàrampanahaji sí n-fê, naha na ye wyéε u caa, u kuro nyε mpàabil'e mε.

14-15 Mii wi ke, mii u nyε mpànahaji nijcɛnɛɛɛ. Bà Tufoonji Kile à mii cè, ka mii mú si u cè mε, amuni mii à na mpàabii cè, mii mpàabii s'à mii cè mú. Mii sí na múnaani kan na mpàabii kurugo.

16 Mpàabii pii na nyε mii á, pi nyε nke mpàbage e mε*. Mii à yaa mii i pi nâha a pa, pi i mpa mii mejwuuni lógo. Lire e pi puni sí n-pa wà piye na mpyi mpàbaga ninjin, mpànahawa ninjin sí n-pyi pi jùhɔ na.

17 Mu aha mii Tunji nya u à mii kyaa táan uy'á, lir'à ta mii sí na múnaani kan, si núru li shwɔ.

18 Sùpya si n-jà mii múnaani wwú mii i fânhe e mε. Mii sí li kan nay'á. Síɛɛ nyε mii á mà li kan, síɛɛ nyε mii á mà li shwɔ sahanɛi. Yire mii Tunji à jwo mii u pyi.»

19 Yesu jwɔjwumpe mpe kurugo, Yahutuubii jwɔmyahigil'à taa sahanɛi.

20 Nijnyahara mpyi na nko: «Jina na nyε u e, sícyere mú na nyε u e. Naha kurugo yii à yyére marii u jwumpe núru ye?»

21 Ka pii si jwo: «Ei! mpe nyε jínacyan jwumɔ mε. Jínacyan sí n-jà fyinmii pyi pi a jaa la?»

Yesu à jwo uru u nyε Kile Jyani

22 Nyε Yahutuubii Kile jaarebage kataanni li maha mpyi Zheruzalemu kânhe e yyeé maha yyeé ke, lir'à pa nɔ mà bê ná wyeere tɛni i.

23 Mà pi yaha lire kataanni na, ka Yesu si wá na jaare na mâre Kile jaarebage ntàani na, saanji Solomani nkubabwòhe jwɔh'i.

24 Ka Yahutuubii jùhufeebii pii si mpa Yesu kwúulo maa u yíbe: «Naha tère e mu sí wuu yige numpini i ye? Kampyi mu u nyε Kile Nijcwɔnrɔɛɛɛ, yire fínin'a jwo wuu á.»

25 Ka Yesu si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwò, nka yii nyε a dá mii na mε. Karigii mii na mpyi na Tunji mege na ke, cyire maha mii kyaa yu.

26 Nka lire ná li wuuni mú i, yii nyε a dá mii na mε, naha na ye yii nyε mii mpàabii pii mε.

27 Mii mpàabii na mii mejwuuni núru, mii à pi cè, pi maha ntaha mii fye e mú.

28 Mii sí shɛɛɛ ninjkwombaanji kan pi á, pi nùmpanɛke sì n-kèege mε. Sùpya saha sì n-jà pi òri n-shwɔ mii na mε.

29 Mii Tunji u à pi kan mii á ke, ur'à pèe ònyɛɛɛɛ yaayi puni na. Wà mú sì n-jà pi òri n-shwɔ Tufoonji na mε.

30 Mii ná Tufoonji na nyε ninjin.»

31 Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii jùhufeebii sì nùr'a kafaaya bíle si ntéɛɛ u wà mbò.

32 Ka Yesu si pi pyi: «Kacɛnɛɛɛɛɛ nínyahagii mii à ta Tufoonji á, maa cyire pyi yii nyii na ke, cyire shwɔhɔl'e li ndi kurugo yii la nyε si mii wà mbò ye?»

33 Ka pi i u pyi: «Mu kacɛnɛɛɛɛɛ là kurugo bà mε, nka mu Kile mekeɛɛɛɛ jwumpe kurugo. Mu shintiwe, ka mu u wá na maye pyi Kile.»

* 10:16 Mpii pi nyε pi nyε Yahutuú mε, ná pi sí n-pa dá Yesu na ke, pire kyaa na Yesu nyε naha nke cyage e.

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Li nyε a sέme yii yabilimp̄ii Saliyani i na Kile à jwo “Yii na nyε kileebii pii†” mà?»

³⁵ Wuu s'à li cè na Kile Jwumpe Semε̄ni si n-jà n-kέεn̄n̄e mε, Kile s'à jwumpe kan mpiimu á ke, u na pire yire “kileebii” pii.

³⁶ Mii wi ke, Tufoon̄i à mii cwó̄nr'a tun naha dīnyε̄ni i. Mii à jwo na mii u nyε Kile Jyan̄i ke, ka yii i mpyi di mà jwo na mii na Kile mεge kέεge ye?

³⁷ Karigii mii à pyi ke, kamp̄ȳi yii à li nȳa na cyire nyε mii Tun̄j wogigii mε, yii àha ndá na jwumpe na mε.

³⁸ N̄ka yii aha nta yii à cè na mii à nȳȳi karigii pyi mà tàanna ná Kile nȳȳi wuuni i, yii mée ká mpyi yii nyε a dá mii na mε, yii dá li na na cyire karigil'á fworo Kile e. Lire tēni i yii sí li cè na sē̄n̄j na, mii ná Tufoon̄i à s̄aa wwó̄.»

³⁹ Lire tēni i, ka pi i núr'a ȳiri s'a Yesu cwôre puru jwumpe kurugo, n̄ka u à shwó pi na.

⁴⁰ Ka Yesu si núr'a kâr'a sà ntē̄n Zhurudē̄n ban̄j kù̄n̄ke na, cyage e Yuhana mpyi a fyân̄ha na sù̄pyire batizeli ke.

⁴¹ Ka sù̄pyire n̄jyahara si shà u ȳȳere kuru cyage e. Marii n̄ko tiy'á: «Yuhana nyε a kakyanhala karīi pyi wuu á mε, n̄ka yaaga maha yaaga u à jwo n̄ge n̄n̄j kyaa na ke, yire pun'à pyi sèe.»

⁴² Ka pi n̄jyahara si dá Yesu na wani.

11

Lazari kwù̄nkanni

¹⁻² Betani kàn̄he e, s̄j̄n̄ε taanre na mpyi wani: Mariyama ná Marita ná Lazari. Mariyamāni u mpyi a s̄n̄mpe n̄uguntanga wumpe wu Kafoon̄j Yesu tooyi na, maa pu cwuugo ná u n̄j̄j̄oore e ke, uru s̄j̄n̄ε̄n̄j Lazari mpyi na yà sèl'e.

³ Ka s̄j̄n̄ε̄b̄ii p̄uceribii si wà tun u sà yi jwo Yesu á: «Kafoon̄j, mu cevoon̄j naha a pyi yampi.»

⁴ Yesu à tire t̄unt̄ure lógo ke, maa jwo: «Mpe yampe nyε a pa si Lazari bò mε. N̄ka p'à pa si p̄ēn̄ε taha Kile mεge na, bà p̄ēn̄ε si mpyi si ntaha Kile Jyan̄i na mú mε.»

⁵ Marita ná Mariyama ná Lazari, pire shīn̄ taanren̄j kyaa mpyi a t̄aan Yesu á.

⁶ U à Lazari yampe kyaa lógo ke, maa ntē̄n wani kuru cyage e, mà canmpyaa shuunni pyi.

⁷ Lire k̄ant̄ugo maa jwo u cyelemp̄ȳiibil'á: «Yii a wá, wuu n̄uru wuu a si Zhude k̄ul̄uni i.»

⁸ Ka u cyelemp̄ȳiibii si jwo: «Cyēl̄entūj, li nyε a m̄o mε, Zhude shīn̄b̄ii la mpyi si mu wà mbò ná kafaayi i, ka mu u núr'a jwo wuu a si wani la?»

⁹ Ka u jwo: «Tá b̄ē̄n̄mpe nyε can̄n̄ke e mà lwó̄ nȳε̄ge na fo yàkon̄ke na mε? Nyε n̄ge u na jaare can̄n̄ke e ke, u uye burugum̄o nyε a t̄aan mε, jaha na ye dīnyε̄ni b̄ē̄n̄mpe na nyε wani.

¹⁰ N̄ka sù̄pya ká a jaare numpini i, u uye burugum̄o nyε a p̄ε̄n mε, jaha na ye b̄ē̄n̄mpe nyε wani mε.»

¹¹ Puru jwó̄h̄o na, ka Yesu si pi pyi: «Wuu cevoon̄j Lazari à n̄ó̄, mii sí n-sà u n̄ē.»

¹² Ka cyelemp̄ȳiibii si jwo: «Kafoon̄j, kamp̄ȳi n̄ōmpe kanni pi, u sí n-ȳiri.»

13 Lazari kwùni kyaa Yesu mpyi na yu, ñka u cyelempyiibii mpyi na sônñi na ñoompe yabilinji kyaa u na yu.

14 Ka Yesu si núr'a yi finin'a jwo pi á: «Lazari à kwù.

15 L'à pyi mii kântugo na ke, l'à táan mii i, ñaha na ye nde sí yii pyi yii i dá mii na. Numε yii a wá, wuu a si u taan.»

16 Cyelempyanji mege ku ñye Tomasi, ná pi maha u pyi: «Ñañi ke, ka uru si jwo u shéfeebil'á: «Yii a wá, wuu a si ná wuu cyelentunji i, wuu u sà ñkwù ná u e.»

Yesu à Lazari buwunji ñè

17 Ñye Yesu à nò Betani kànhe e, mà pi ta pi à Lazari le fannke e, canñke sicyεere woge e u à nò wani* .

18 Betani ná Zheruzalemu kànhe laage ñye a mpyi a tòn me. Ku laage ñye a tòro culumetirii taanre na me.

19 Yahutuubii ñiñyahamii mpyi a shà Marita ná Mariyama yyére mà sà fwù pyi, pi sññeñi ñkwùni na.

20 Marita à pa lógo na Yesu na ma, u s'à byanhara kànhe na ke, maa yír'a sà u ñùñò bê, ka Mariyama si ntéen bage e.

21 Marita à sà nò Yesu na ke, maa jwo: «Kafoonji, kàmpyi mu mpyi naha, mii sññeñi mpyi na si n-kwù me.

22 Ñka mii à cè, cyage e wuu ñye amε ke, mu aha kyaa maha kyaa ñáare Kile á ke, u sí lire pyi mu á.»

23 Ka Yesu si jwo: «Marita, mu sññeñi sí ñè n-fworo kwùni i!»

24 Ka Marita si jwo: «Mii à cè ñiñye canñkwóge kwùubii ká mpa a ñèni, mii sññeñi mú sí ñè.»

25 Ka Yesu si jwo: «Mii u ñye kwùubii ñèfoonji maa mpyi shìñi ñiñkwombaanjifoonji. Ñgemu ká dá mii na ke, urufoo méε ká ñkwù, u sí shìñi ñiñkwombaanji ta.

26 Ñgemu ká uru shìñi ta maa dá mii na ke, urufoo saha si n-sii n-kwù me. Marita, mu à dá lire na la?»

27 Ka u u jwo: «Dón Kafoonji, mii à dá li na na mu u ñye Kile Ñiñcwónrñi, Kile Jyanji, ñge u mpyi a yaa u pa ñiñyeñi i ke.»

28 Ñye Marita à puru jwo ke, maa núr'a kàre pyenge e, maa sà u sññeñi Mariyama ñwòh'a yyere maa yi jwo u á: «Wuu cyelentun'á pa, u à jwo mà shà.»

29 Mariyama à yire lógo ke, maa yíri fwófwo mà kàre Yesu yyére.

30 Lir'à Yesu ta u sàha jyè kànhe e me. Cyage e Marita à u bê a ta ke, wani u saha mpyi.

31 Yahutuubii pi mpyi na Mariyama fòonji bage e ke, pir'à u ñya u à pâl'a fworo ke, maa yír'a taha u fye e mú, pi mpyi na sônñi na u à kàre fannke na zà a mε sùu.

32 Mariyama à sà nò Yesu na ke, maa ñcwo u fere e, maa jwo: «Kafoonji, kàmpyi mu mpyi naha, mii sññeñi mpyi na si n-kwù me.»

33 Yesu à Mariyama ñya u u mε sùu, Yahutuubii pi mpyi wani kuru cyage e ke, maa pire ñya pi i mε sùu mú ke, ka u lùuni si yíri, ka u u yyahe tanha,

34 maa pi yíbe: «Taa yii à Lazari buwunji yaha ke?» Ka pi i jwo: «Kafoonji, pa ku cyage wíi.»

* **11:17** Yahutuubii cyelentiibii mpyi maha sônñi na sùpyanji ká ñkwù, u múnaani maha ntéen u taan maha canmpyaa taanre pyi; cyire kântugo urufoo ñye na ñin'a yíri sahanji me.

35 Ka Yesu si mɛɛ sú.

36 Yahutuubii pi à Yesu mɛɛsuwunji nya ke, ka pire si jwo: «Yii wíi, nge nàñi kyaa mpyi a táan u á de!»

37 Ka pii si jwo: «Uru u à fyin nàñi nyiigii múgo, u mpyi na sì n-jà Lazari sige kwùñi na mà?»

38 Puru jwumpe saha à Yesu lùuni yírige sèè sèl'e. Nyɛ pi à sà nɔ fannke na, kur'à pyi kafawiyige, maa kafaaga tɛg'a ku tò.

39 Ka Yesu si pi pyi: «Yii kafaage láha fannke jwɔge na.» Bunji sijnɛɛñi Marita mpyi wani, ka uru si Yesu pyi: «Kafoonji, mu sí u nùge ta ku u fwore, u canmpyaa sicycɛere cyi nyɛ ninjaa fannke e.»

40 Ka Yesu si u pyi: «Mii nyɛ a yi jwo mu á na mu aha dá mii na na mu sí Kile sífente nya mà?»

41 Ka pi i kafaage láha fannke jwɔge na. Ka Yesu si jùñke dùrugo ninyinji i, maa jwo: «Tufoonji, mii fwù nyɛ mu na, naha na ye mu à mii jarege shwɔ.»

42 Mii wi ke, mii à cè na mu maha jɛɛge mii jareyi puni i, nka mii na yu amɛ, bà sùpyire puni ti naha a mii kwùulo ke, tire si mpyi si dá li na na mu u à mii tun mɛ.»

43 U à puru jwo ke, maa jwo fànha na: «Lazari, yír'a fworɔ naha!»

44 Ka u u ntl'a fworɔ fannke e, u tooyi ná u cyeyi mpyi a pwɔ, u yyahe s'à tò ná vàanji i, ka Yesu si pi pyi pi yire puni sànhana a láha u na, pi i u yaha u a sì.

Pi à vùñjɔ pwɔ Yesu na, si u bò

(Macwo 26.1-5; Marika 14.1-2; Luka 22.1-2)

45 Yahutuubii pi mpyi a kàre Mariyama yyére, maa Yesu kapyiinji nya ke, pi ninyahara à dá u na.

46 Nka pire pil'à kàr'a sà Yesu kapyiinji kyaa jwo Farizɛɛnbil'á.

47 Nyɛ ka Kile sáragawwuubii jùñufɛebii ná Farizɛɛnbii si piye nya, maa wwò a jwo ná yukyaala kurunke e Yesu kakyanhala karigii kyaa na. Pi mpyi na piye yíbili: «Nge nàñ'á kakyanhala kariii ninyahagii pyi! Naha wuu sí n-pyi ye?»

48 Wuu aha u yaha u u jcyii karigii pyi, sùpyire puni sí n-dá u na. Lire e ke Ɔromu shiinbii sí n-pa wuu Kilejaarebage jya, si wuu shinj puni bò.»

49 Wà na mpyi pi e, pi maha uru pyi Kayifu. Uru u mpyi Kile sáragawwuubii jùñufɛembwɔhe lire yyeeni. Ka uru si pi pyi: «Yii nyɛ a yaage cè mɛ!»

50 Yii nyɛ a cè shin ninjin u kwù kini puni kurugo, lir'à pwɔrɔ kini sùpyire puni ti kɛɛge mà?»

51 Nyɛ Kayifu mpyi a puru jwumpe yige uye e mɛ. Bà u mpyi sáragawwuubii jùñufɛembwɔhe lire yyeeni mɛ, lire kurugo Kile à puru jwumpe le u jwɔge e, u jwo na Yesu à yaa u kwù Izirayeli kini sùpyire cyaga.

52 Nka Izirayeli sùpyire kanni kurugo bà u sí n-kwù mɛ. Kile pyilibii pi nyɛ dijnyɛ yyaha kurugo ke, u à yaa u kwù si pire puni wà piye na, si mpyi ninjin.

53 Kuru canjke, Yahutuubii jùñufɛebil'á bê li na na Yesu à yaa u bò.

54 Ka Yesu si láha uye jcyèñi na sùpyir'á. Maa yíri wani mà kàre kànhe kà na síwage taan, kuru mɛge nyɛ Efirayimu, mà sà tère pyi wani ná u cyelempyiibil'e.

55 Nyɛ Yahutuubii bilerenkwonji kataanni mpyi a byanhara, ka shinnyahara si yíri cyeyi yabere e mà pa Zheruzalɛmu kànhe e mà kataanni ta li sàha nɔ mɛ, si mpa piye fininjɛ Kile yyahe taan.

56 Pi mpyi na Yesu caa, maa njkàre Kilejaarebage ntàani na. Maa wá na piye yíbili: «Di ku nyɛ ye? Lire e ke u sì n-pa kataanni na mà?»

⁵⁷ Lir'á Kile sáragawwuubii nùnjufeebii ná Farizheebii ta pi à yi jwo sùpyir'á mà kwò na shin maha shin ká Yesu saha cè ke, urufoo u sà yi jwo pir'á, bà pire si mpyi si u ta jwò mè.

12

Mariyama à Yesu tooyi tiri ná sìnme nùguntan wum'i

¹ Yahutuubiibilerenkwonji kataanni mpyi a byanhara, ku sanja mpyi canmpyaa baani. Ka Yesu si nùr'a kàre Betani kànhe e. Lazari u mpyi a jwè a yige kwùni i ke, uru na mpyi kuru kànhe e.

² Ka pi i yal'a shwòhò Yesu á kuru kànhe na, Marita u mpyi na tire yalyire karigii cwòonre. Lazari mú na mpyi ná Yesu i talyige e.

³ Mà pi yaha pi i lyí, Mariyama à sìnme nùguntan wumò longara wumò* bwuu wu Yesu tooyi na, maa u nùnjooore tég'a yi cwuugo. Ka sìnme nùge si bage funjke puni jí.

⁴ Yesu cyelempyanji mege ku jye Zhudasi Isikariyoti, nge u mpyi na sí n-pa Yesu le cye e ke, ka uru si jwo:

⁵ «Naha na mpe sìnme jye a pére maa pu wyérenji kan fònjofeebil'á mà ye? Pu lwòore mpyi na si n-já shin ninjin yee ninjin báara sàra kwò.»

⁶ Zhudasi mpyi a puru jwumpe jwo fònjofeebii kurugo mè, u na mpyi nanjkaawa, uru u mpyi na wyérenji bégeli, u mpyi maha wyérenji lwúu.

⁷ Ka Yesu si jwo: «Láha ceenji na! Mii canntonjke kurugo u à nde pyi.

⁸ Fònjofeebii jye naha ná yii e tèrigii puni i, mii sí sì n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de!»

Sáragawwuubii nùnjufeebil'à jwo pire sí Lazari bò

⁹ Jye Yahutuubil'à lógo na Yesu na jye Betani kànhe e ke, ka pi nijyahamii si njkàre wani. Pi jye a mpyi a kàre Yesu yabilinji kanni jyanji kurugo mè, njka Lazari u à jwè a yige kwùni i ke, si uru jya mú.

¹⁰ Kile sáragawwuubii nùnjufeebil'à puru lógo ke, maa jwo: «Kampyi lire li, wuu sí Lazari bò»

¹¹ Jaha na ye Lazari kurugo Yahutuubii nijyahamii mpyi na dáníyanji pyi Yesu na, marii fwore pire jwòh'i.

Saanji Yesu à jwè Zheruzalemu kànhe e

(Macwo 21.1-11; Marika 1.1-11; Luka 19. 28-40)

¹² Jye kuru canjke nùmpanja na, shinjyahara na mpyi Zheruzalemu kànhe e Yahutuubii bilerenkwonji kataann'á, pi à lógo na Yesu na wá kuro na.

¹³ Ka pi i sháhanjkenyi kyeege maa fworo na Yesu bēni. Pi mpyi na njko fànha na:

«Yabwohe!

Ngemu u jye na ma Kafoonji Kile mege na ke,

Kile u jwò le u á!

Izirayeli saanji wi†.»

¹⁴ Yesu à dúfaannjaaga ta a dùg'a tēen, mu à jwo bà l'à sémé Kile Jwumpe Semēji na:

¹⁵ «Siyon kànhe pylibii, yii àha raa fyáge me!

Yii wíi, yii saanji na ma,

* 12:3 Puru sìnme mpyi a ta cige njgemu i ke, kuru mege mpyi: «naridi». † 12:13 Zaburu 118.25, 26

u à tɛɛn dùfaanɲjaaga‡ ɲuŋ'íŝ.»

¹⁶ Cyelempyiibii ɲye a mpyi a pu yyaha cè lire tɛni i mɛ, ŋka Yesu à pa ɲè a fworo kwùŋi i, mà jyè Kile pèente e ke, lire kani li mpyi a sɛmɛ u kyaa na ke, ka pi funɲyi si nta a cwo lire na, maa li ɲya na l'à tòro li jwuŋkanni na.

¹⁷ ɲye sùpyire ti mpyi ná Yesu i, Lazari buwuŋi taɲɛŋke e fannke na ke, tire mpyi na lire kani yyaha yu.

¹⁸ Lire kakanhahi Yesu à pyi ke, lire kyaa sùpyir'à lógo maa fwor'a kàr'a sà u ɲùŋɔ bɛ.

¹⁹ Farizhɛɛnbil'à lire ɲya ke, maa wá na yu piy'á: «Yii yabilimpíi ɲyii wà u na ke! Ali yafyin, wuu si n-jà li pyi ŋge nàŋi na mɛ, ɲaha na ye diɲye pun'à taha u fye e.»

Nùmpanɲke ná pèente taɲkanni

²⁰ Kataanni tɛni i, mpíi pi mpyi a pa Zheruzalemu i mpa Kile ɲáare ke, Girekiibii píi na mpyi pire shwɔhɔl'e.

²¹ Ka pire Girekiibii píi sí yír'a nɔ Filipi na, ŋge u mpyi na yíri Betisayida kàhe e, Galile kùluni i ke, maa jwo: «Wuu na mu ɲáare, wuu la ɲye si Yesu ɲya.»

²² Ka Filipi si ŋkàr'a sà yi jwo Andire á, ka pi mú shuunni si yír'a kàre Yesu yyére, mà sà yi jwo.

²³ Ka Yesu si pi pyi: «Tɛn'à nɔ numɛ, Supyanɲi Jyanɲi u jyè u pèente e.»

²⁴ Maa núr'a jwo: «Sɛɛɲi na mii sí n-sìi yi jwo yii á, sùmabilini ká mpyi li ɲye a jyè ɲiŋke e maa fwónhɔ mɛ, li maha ŋkwôro liye ɲiŋkin, ŋka l'aha jyè ɲiŋke e maa fyín a fworo, li maha yasɛɛ ɲiɲyahara pyi.

²⁵ ɲgemu la ká mpyi si u ɲiɲjaanɲi yaa ɲwɔ ke, urufoo si nùmpanɲa ta mɛ, ŋka ŋgemu ká kántugo wà u ɲiɲjaan'á ke, urufoo si nùmpanɲa ta.

²⁶ Shin maha shin la ká mpyi s'a báare mii á ke, u à yaa u taha mii fye e. Cyage e mii ɲye ke, mii báarayinɲi sí n-pyi wani mú. ɲgemu ká a báare mii á ke, Tufoonɲi sí urufoo pɛe.»

Yesu à u kwùŋi kyaa jwo

²⁷ Ka Yesu si pi pyi: «Numɛ, mii funɲk'à pɛn, tá mii ɲye a yaa mii u Tufoonɲi ɲáare u na shwɔ nde tɛni yyefuge na mɛ? ɲka mii à pa diɲyeɲi i nde tɛni yyefuge mɛɛ na.

²⁸ Tufoonɲi, ma mɛge mpèɛɲi cyêe.» Ka mɛjwuu si yíri ɲiɲyiɲi na: «Mii à ku pɛe mà kwɔ, ŋka mii sí ku pɛe sahanɲi.»

²⁹ Sùpyire ti mpyi wani kuru cyage e, maa lire mɛjwuuni lógo ke, ka píi si jwo: «Kilen'á tɛn.» Ka píi si jwo: «Kile mɛlɛkɛɲi wà u à jwo ná u e.»

³⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Nde mɛjwuuni ɲye a fworo ɲiɲyiɲi na mii kurugo mɛ, yii kurugo l'à fworo.

³¹ Numɛ Kile sí yoge kwòn diɲye sùpyire na, si ŋge diɲyeɲi ɲùŋufoonɲi kòro ɲjírige u ɲùŋufente na.

³² Mii aha bú yíri ɲiŋke na mà dùgo ɲiɲyiɲi na, mii sí sùpyire puni yyaha kɛɛɲɛ naye yyére.»

³³ Yesu mpyi na sí n-kwú pyiɲkanni ndemu na ke, lire u mpyi a jwo a cyêe sùpyire na amɛ.

³⁴ Ka sùpyire si u pyi: «L'à sémé Kile Jwumpe Semənji i na “Kile Nijəwənrənji si n-sii n-kwú mə.” Nka mu à jwo na Supyanji Jyanji à yaa u lwó a yírige nijnjini na. Lire tēni i ke, jo u nyé Supyanji Jyanji yé?»

³⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Bèenmpé saha nyé yii shwəhəl'e, pu si mə sahanji mə, yii a jaare pu na, bà numpini si mpyi l'aha bú mpāa yii e mə, numpini naarafoonji nyé a u tashage cè mə.

³⁶ Bèenmpé na nyé yii shwəhəl'e numé, nge u à puru bèenmpé kan ke, yii dá uru na, bà yii si mpyi si mpyi puru bèenmpé e mə.»

Yesu à puru jwo ke, maa yíri pi taan ma kàre cyage kabər'e, maa sà nğwəhə wani.

Yahutuubii nùnyufeebii nyé a dá Yesu na mə

³⁷ Yesu mən'à kakyanhala kariii nijyahagii pyi sùpyire nyii na ke, lire nyé a pi pyi pi à dá u na mə.

³⁸ Lír'à pyi ke, Kile tūntunŋi Ezayi à jwumpe mpemu jwo tèecyiini i ke, pur'à fūnŋə na:

«Kafoonji Kile, jofoo u à dá wuu jwumpe na yé?

Jofoo na Kafoonji Kile à u sífente cyéə yé*?»

³⁹ Nde li mpyi a pi pyi pi si n-jà n-dá mə, Ezayi à lire yyaha jwo. U à jwo:

⁴⁰ «Kile à pi pyi fyinmii,

maa pi funŋyi tò,

naaha na yé nde pi la nyé si zii vyiinne ke,

lire li nyé nyijnjaani

ná karigii yyahe nçèŋi

ná pi mpanji mii Kile yyére si ticuumpe ta†.»

⁴¹ Ezayi mpyi a Yesu pèente nya, maa u kyaa jwo, lire kurugo u mpyi a puru jwumpe jwo.

⁴² Nka puru jwumpe ná pu wuuni mú i, Yahutuubii nùnyufeebii nijyahamil'à dá Yesu na, nka Farizhəenbii yyaha fyagare kurugo, pi nyé a jien'a yi jwo a yige mə, pi àha bú nkwó pi kàre njige Kile Jwumpe kálambage e mə.

⁴³ Sùpyire t'a Yahutuubii nùnyufeebii père, lír'à táan pi á mà tòro Kile u a pi père.

Yesu jwumpe ná Tufoonji wumpe nyé nijkin

⁴⁴ Canŋka Yesu à jwo fánha na: «Ngemu ká dá mii na ke, urufoo nyé a dá mii kanni na mə, urufoo mú à dá mii tunvoonji na.

⁴⁵ Ngemu ká mii nya ke, urufoo mú à mii tunvoonji nya.

⁴⁶ Mii wi ke, mii à pa nge dɪnyɛŋi i si mpyi bèenmə, bà shin maha shin u à dá mii na ke, urufoo ká nùru jaare numpini i mə.

⁴⁷ Ngemu ká mii jwumpe lógo, u sí nyé na pu kurigii jaare mə, mii bà u sí yoge kwòŋ urufoo na mə. Mii nyé a pa si mpa yoge kwòŋ dɪnyɛŋi na mə, mii à pa si mpa u shwə.

⁴⁸ Ngemu ká mii ná na jwumpe cyé ke, yoge sí n-kwòŋ urufoo na. Mii jwumpe nijjwumpe pu sí yoge kwòŋ urufoo na dɪnyɛŋi canŋkwəge.

⁴⁹ Mii nyé a jwo naye nùŋə kurugo mə, mii Tunji u à mii tun ke, uru u à mii jwumpe nijjwumpe puni cyéə mii na.

* 12:38 Ezayi 53.1 † 12:40 Ezayi 6.10

50 Mii mú s'à cè na puru jwumpe pu maha shìŋi ninjkwombaani kaan sùpyan'á. Tufooni à yi jwo mii á jwuŋkanni ndemu na ke, amuni mii à yi taha yii á.»

13

Yesu à u cyelempyiibii tooyi jyé

1 Yahutuubiibilereŋkwoŋi kataanni mpyi a nɔ a kwò, Yesu mpyi a cè na uru téeŋworon'à nɔ nge diŋyeŋi i s'a ŋkèege u Tunji Kile yyére. Nye ka u u u tàange tēgele baa woge cyéu u diŋyeŋi taaŋŋeɓii na.

2 Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na numpilaga lyige lyi, lir'à Sitaanniŋi ta u à sòŋjore le Simo Isikariyoti jyanji Zhudasi i u u Yesu le cye e.

3 Yesu mpyi a cè na Tufooni à sífente puni le uru cye e, maa jycè mú na ur'à fworo Kile e, na uru sí núru n-kàre Kile yyére.

4 Ka u u yiri talyige e, maa u vaaŋtinmbwohe wwu mà yaha, maa vaaŋŋke kà lwó mà tēg'a uye binni*.

5 Maa lwòhe kà le yaage k'e mà tēge na u cyelempyiibii puni ninjin ninjinni tooyi jyí, maa yi cwuuge ná vaaŋŋke e.

6 U à pa nɔ Simo Pyeri na ke, ka uru la si mpyi si jcyé, maa jwo: «Kafooni, mu yabiliŋi u sí mii tooyi jyé la?»

7 Ka Yesu si u pyi: «Nde mii na mpyi ke, mu sì n-jà lire jwòhe cè nume me, fo kántugo yyére.»

8 Ka Pyeri si jwo: «Ōnhò! Mu sì n-sii mii tooyi jyé me.» Ka Yesu si jwo: «Mii aha mpyi mii jye a mu tooyi jyé me, mii ná mu kawwoo saha jye me.»⁹ Ka Simo Pyeri si jwo: «Kafooni, l'aha mpyi amuni, ma hà na tooyi kanni jyé me, mii cyeyi ná jùŋke mú jyé.»

10 Ka Yesu si jwo: «ŋgemu u à wù'a cwó ke, urufoo tēgeŋi li jye mà tooyi jyé. Nye yii s'à fíniŋe, ŋka yii puni bà me.»

11 Yesu mpyi a cè na wà sí uru le cye e, u bá mpyi a urufoo cè, lire na u à jwo pi puni jye a fíniŋe me.

12 Yesu à pi tooyi jyé a kwò ke, maa u vaaŋtinŋke le maa ntēen talyige e maa pi yibe: «Nde mii à pyi yii na nume ke, yii à lire jwòhe cè la?»

13 Yii maha mii yiri “Cyelentuŋi” ná “Kafooni.” Yii tanga na jye, mii u jye ure.

14 Nye mii u jye yii Kafooni ná Cyelentuŋi ke, mii à yii tooyi jyé, kuru cyage e yii mú à yaa yii a yiye tooyi jyí.

15 Mii à nde pyi a cyéu yii na, bà mii à li pyi me, yii mú s'à li pyi ná yiye e.

16 Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, báarapyiŋi si n-jà n-pēu u jùŋufooni na me, tũntũnŋi mú sì n-jà n-pēu u tunvooni na me.

17 Nume, yii à jcyii karigii cè, yii aha jye na ntùuli cyi jwuŋkanni na, yii wuuni sí jwò.

18 Yii puni kyaa na bà mii jye me, mpíi mii à cwònrò ke, mii à pire cè. Nka Kile Jwumpe Semenji à mpemu jwo ke, p'à yaa pu fũnŋo. L'à séme “Mii lyiŋeŋ'á mii tōoge lwó†.”

19 Mii na puru yu yii á nume, si yaa ná li tēpyiini i l'à nɔ, l'aha bú nɔ, bà yii si mpyi si jycè na “Mii u jye ŋge u jye ke‡.”

* 13:4 Yire vaaŋŋi ná yi lenjanni Yesu mpyi a le ke, bilibii pi mpyi maha mpyi amuni, bilibii báara u mpyi tooyi jyiŋi mú. † 13:18 Zaburu 41.10 ‡ 13:19 Kile à uye cyéu Musa na, maa jwo na uru mege ku jye: «Mii u jye ŋge u jye ke.»

²⁰ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ñgemu ká ñee mii túnntunji na ke, urufol'à ñee mii na, ñgemu sí ká ñee mii na ke, urufol'à ñee mii tunvoonji na mú.»

Yesu à jwo na Zhudasi sí uru le cye e

(Macwo 26.20-25; Marika 14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹ Nye Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u funñke si mpèn sèl'e. Ka u u pu ffininj'a jwo pi á: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, shin ninjin na naha yii shwòhòl'e, ñge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² U à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si wá na piye wíi, shinñi kyaa na Yesu ñye ke, pi ñye a cè mè.

²³ Yesu cyelempyanji kyaa li mpyi a táan u á sèl'e ke, uru u mpyi a tèen u taan talyige e.

²⁴ Ka Simò Pyeri si cyege yírigè u á, na u Yesu yíbe shinñi kyaa na u ñye ke.

²⁵ Ka uru cyelempyanji si fèen Yesu kàmpanñke na, maa u yíbe: «Kafoonji, joofo kyaa na mu ñye ye?»

²⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii sí ñke bwúurukwonge fyinmè. Mii aha ku kan ñgemu á ke, urufoo kyaa li. Amuni u à bwúurunji lwó, maa u kan Simò Isikariyoti jyanji Zhudasi á.»

²⁷ Cyage e bwúurunj'à kan Zhudasi á ke, ka Sitaanninji si ntíl'a jyè u e. Ka Yesu si u pyi: «Nde mu la ñye si mpyi ke, li pyi fwòfwò.»

²⁸ Nka Yesu lyiñeeñi wà mpyi a mpe jwumpe ñwòhò cè mè.

²⁹ Zhudasi u mpyi na wyérenji bégeli ke, ka pli si wá na sònnji na Yesu à u tun u sà kataanni yaayi yà shwò, lire ñye mè u sà fòñjfeebii pli kan\$.

³⁰ Zhudasi à bwúurukwonge shwò a lyi cyage ñkemu i ke, maa ntíl'a funñke wyérenj'a fworo. Numpilage mpyi a wwò a kwò.

Yesu à to nivónñò kan u cyelempyiibil'á

³¹ Nye Zhudasi Isikariyoti à fworo ke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Supyanji Jyanji sí u pèente ta numè, Kile pèente sí raa jaa u e.

³² Lire ká mpyi, li saha si mō mè, Kile sí u sífente kan Supyanji Jyanji á pi ñgwòñi funñke e.

³³ Mii pyiibii, mii saha si mō ná yii e mè. Yii sí raa mii caa, ñje mii à jwo Yahutuubii ñùñjfeebil'á ke, mii sí yire jwo yii á numè mú, cyage e mii na ñkèege ke, yii si n-jà nò wani mè.

³⁴ Lire kurugo mii sí to nivónñò kan yii á. Yii yiye kyaa táan yiy'á. Bà yii kyal'à táan mii á mè, yii yiye kyaa táan yiy'á lire pyiñkanni na.

³⁵ Tàange ká mpyi yii shwòhòl'e, lire e sùpyire puni sí n-cè na yii ñye mii cyelempyii.»

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u ñye a uru cè mè

(Macwo 26.31-35; Marika 14.27-31; Luka 22.31-34)

³⁶ Ka Simò Pyeri si Yesu yíbe: «Kafoonji, lire tèni i ke, taa mu kèege ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mu si n-jà n-pa mii fye e numè mè, kántugo yyére, mu sí n-ta n-pa mii fye e.»

³⁷ Ka Pyeri si núr'a u pyi: «Kafoonji, ñaha kurugo mii si n-jà n-pa mu fye e numè mà ye? Mii à tèen li téenl'e si na múnaani kan mu kurugo.»

\$ **§ 13:29** Bilereñkwoñi kataanni i, Kilejaarebage ñwòyi mpyi maha múg'a yaha. Lire pyiñkanni na, fòñjfeebii mpyi maha sa ntèen wani, sùpyir'a si wá na si na yaayi kaan pi á.

38 Ka Yesu si u pyi: «Sèe la? Mu sí j̄e ma múnaani kan mii kurugo la? Sèenji na mii sí n-si yi jwo mu á, ñkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu j̄e a mii cè me.»

14

Yesu à jwo na uru u j̄e kuni l'à kàre Kile yyére ke

1 Lire kàntugo Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Yii áha kyaa tège yiye funño pen me. Yii dá Kile na, yii dá mii na mú.

2 Mii Tuñi pyenge e, tateenge na j̄e wani sèl'e, kàmpyi lire bà me, mii mpyi na sí j̄e n-jwo na mii sí tateenge bégele n-yaha yii yyaha na me.

3 Mii aha cyage bégel'a kwò, mii sí núru n-pa yii fye e, si yii lwó si ñkàre cyage e mii sí n-pyi ke.

4 Cyage e mii na ñkèege ke, yii à lire kuni cè a kwò.»

5 Ka Tomasi si Yesu pyi: «Kafoonji, wuu bá j̄e a mu tashage cè me, di wuu sí n-pyi si kuni cè ye?»

6 Ka Yesu si u pyi: «Mii u j̄e kuni, mii u j̄e ná sèenji i, mii u j̄e shìñi ñiñkwombaañifoñi. Sùpya si n-jà nò Tufoonji yyére ná urufoo j̄e a tóro mii yyére me.

7 Kàmpyi yii mpyi a mii cè, yii mpyi na sí mii Tuñi cè mú. Nume yii à u cè, yii à u j̄ya mú.»

8 Ka Filipi si jwo: «Kafoonji, Tufoonji cyèe wuu na, lire kanni sí wuu tin.»

9 Ka Yesu si u pyi: «Filipi, ñiñjaa kyaa bà l'à mii ná yii yaha sijn̄cyan me, mu sí sàha ñkwò a mii cè mà? Shinji u à mii j̄ya ke, urufol'à Tufoonji j̄ya mú. Ka mu u nùr'a jà a jwo na mii u Tufoonji cyèe yii na la?

10 Lire tènì i ke, mu j̄e a dá li na na mii ná Tufoonji à sàa wwò mà? Mpe mii na yu yii á ke, mii j̄e na pu yige naye e me. Mii ná Tufoonji u à wwò, ka u u wà na u karigii pyi mii cye kurugo.

11 Yii dá na jwumpe na na mii ná Tufoonji a sàa wwò. Mii jwumpe ká mpyi pu j̄e a yii tin me, yii dá li na mii kapyiñkii kurugo.

12 Mii kèege Tufoonji yyére, lire kurugo sèenji na mii sí n-si yi jwo yii á, ñgemu ká dá mii na ke, karigii mii na mpyi ke, urufoo mú sí n-jà raa cyire pyi, urufoo sí n-pa raa cyii pyi j̄cyiimu cyi à pèe ndògogii na ke.

13 Yii aha kyaa maha kyaa j̄áare Tufoonji á ná mii mege e ke, mii sí lire pyi, bà Jyafoonji si mpyi si Tufoonji pèente cyèe sùpyire na me.

14 Yii aha kyaa maha kyaa j̄áare ná mii mege e ke, mii sí lire pyi.

Yesu à jwo na Kile Munaani sí n-pyi ná uru cyelempyiibil'e

15 Kàmpyi mii kyal'à táan yii á, yii sí raa mii tonji kurigii j̄aare.

16 Mii sí Tufoonji j̄áare u u Tegefoonji wabere kan yii á, bà uru si mpyi si ñkwòro ná yii e tèrigii puni i me.

17 Kile Munaani li j̄e uru Tegefoonji. Lire maha sèenji yu, dij̄ye sùpyire si n-jà li ta me, jaha na ye pi j̄e na li jaa, nta j̄yére si li cè me. Nka yii pi ke, yii à li cè, jaha na ye li j̄e yii taan maa mpyi yii e mú.

18 Mii si yii yaha círimii fiige me. Nka mii sí núru n-pa yii fye e.

19 Li saha si mò me, dij̄ye sùpyire saha si raa mii jaa me, ñka yii pi ke, yii sí raa mii jaa. Mii sí bá j̄è n-fworo kwùñi i, lire kurugo yii mú sí shìñi ñiñkwombaañi ta.

20 Kuru canj̄ke ká nò, yii sí n-cè na mii à wwò ná Tufoonji i, yii sí n-cè na yii à wwò ná mii i mú, mii mú s'à wwò ná yii e.

²¹ Ngemu ká mii tonji karigii lógo, maa cyi kurigii ñaare ke, urufol'à mii kyaa táan uy'á. Ngemu ká mii kyaa táan uy'á ke, mii Tunji mú sí urufoo kyaa táan uy'á, mii mú sí urufoo kyaa táan nay'á, si naye cyêe urufoo na.»

²² Yesu cyelempyanji wà mege na mpyi Zhudasi, uru ná Zhudasi Isikariyoti ñye shinnu me, ur'à jwo: «Kafoonji, ñaha na mu sí maye cyêe wuu na, si mpyi mu sí maye cyêe ñnye sùpyire na mà ye?»

²³ Ka Yesu si u pyi: «Ngemu ká mii kyaa táan uy'á ke, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii ñaare. Mii Tunji mú sí urufoo kyaa táan uy'á. Wuu sí n-pa n-téen urufoo yyére.

²⁴ Ngemu u ñye u ñye a mii kyaa táan uy'á me, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii ñaare me. Mpe yii na nùru mii ñwò na ke, mii ñye a pu yige naye e me, Tufoonji u à mii tun ke, ur'e p'à fwooro.

²⁵ Mii na ñje puni yu yii á, mà mii yaha ná yii e sahanji.

²⁶ Tufoonji sí n-kwò Tegefoonji ngemu tun yii á mii mege na, ná uru u ñye Kile Munaani ke, karigii puni mii à jwo yii á ke, uru sí yii funñò cwo cyire na.

²⁷ Mii kèege, ñka mii sí yyeñinje kan yii á. Yyeñinje ku ñye mii á ke, kuru ná ñnyeñi woge ñye ñinjin me, lire e yii funmpereñre ná fyagare láha yiye na.

²⁸ Yii à yi lógo mii ñwò na mà kwò na mii na ñkèege, ñka mii sí nùru n-pa yii yyére. Kampyi yii à mii kyaa táan yiy'á, yii sí raa múgure na mii kèege Tufoonji yyére, ñaha na ye Tufoonji'à pèe mii na.

²⁹ Mii à yii sòñ'á yaha nume, si yaa ná ñcyii karigii tèepyiini i l'à nò, bà yii si mpyi si dá mii jwumpe na li tèepyiini i me.

³⁰ Mii saha si n-jwo ná yii e si mò me, ñaha na ye ñge ñnyeñi ñùñufoonji'à yíri mii fye e. Ñka lire ñye a li cyêe na u à fànha ta mii na me.

³¹ Nde Tufoonji à jwo mii á ke, lire mii maha mpyi, bà ñnye sùpyire si mpyi si ñcè na mii à Tufoonji kyaa táan nay'á me.» Yesu à puru jwo ke, maa jwo: «Yii a wá, wuu yíri naha.»

15

Yesu à jwo na uru na ñye erezen cige

¹ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Mii u ñye erezen cige sèe woge, mii Tunji u ñye ku faafoonji. ² Nkéñe maha ñkéñe ku ñye mii na, ku sí ñye na yasere pyi me, u sí kuru kwòñ n-wà. Ñka ñkéñe maha ñkéñe ku ñye mii na, marii seni ke, u sí kuru ñinni, là s'a bàrali ku zenji na.

³ Kàlanji mii à kan yii á ke, uru kurugo yii à finñ'a kwò Kile yyahe taan.

⁴ Yii téen mii wwoñege e, mii sí n-téen ná yii e mú. Erezenñi ñkéñe si n-jà n-se ná ku ñye a ta cige na mà ye. Amuni yii ñye, ná yii ñye a téen mii wwoñege e me, yii sí n-jà yafyin pyi Kile a me.

⁵ Mii u ñye erezen cige, yii pi ñye ku ñkényi. Ngemu ká ntéen mii wwoñege e, ka mii i ntéen urufoo woge e ke, urufoo sí raa kacennji ñnyahagii pyi Kile á. Mii aha mpyi mii ñye ná yii e me, yii sí n-jà yafyin pyi Kile á me.

⁶ Ngemu ká mpyi u ñye a ñen'a téen mii wwoñege e me, urufoo sí n-wà cyínnji na, bà erezenñi ñkényi maha ñkwòñ a wà me. Yi sí n-waha, pi sí yi lwò n-wà nage e.

⁷ Yii aha ntéen mii wwoñege e, ka mii jwumpe si ñkwòro yii funñ'i, kyaa maha kyaa yii na ñcaa ke, yii aha lire ñaare, li sí n-pyi yii á.

⁸ Yii aha kacennji ñnyahagii pyi Kile á, lire li sí li cyêe na yii ñye mii cyelempyi. Lire e mii Tunji mege sí n-pèe.

⁹ Bà mii kyal'à táan na Tunji á me, amuni yii kyal'à táan mii á. Yii t̄en mii tàange e.

¹⁰ Yii aha a mii tonji kurigii ñaare, yii sí n-kwôro mii tàange e, bà mii à na Tunji wunji kurigii ñaara maa ñkwôro u tàange e me.

¹¹ Mii na mpe puni yu bà funntange ku ñye mii i ke, kuru si mpyi si yii ñi me. Lire e yii funntange sí n-fũñjo.

¹² Mii tonji u nge: yii yiye kyaa táan yiy'á, bà yii kyal'à táan mii á me.

¹³ Mà ma múnaani kan kwũñ'á ma ceveebii kurugo, tàange si n-tôro kuru na me.

¹⁴ Nde mii à jwo yii á ke, yii aha a lire pyi, lire e yii sí n-pyi mii cevee.

¹⁵ Mii saha si raa yii yiri na báarapyii me, ñaha na ye báarapyiñi si n-jà u káfoonji karigii puni cè me. Ñka mii à yii pyi na ceveebii, ñaha na ye kyaa maha kyaa mii à ta na Tunji á ke, mii à yii kâla cyire puni na.

¹⁶ Yii bà pi à mii cwõñrõ mà de! Ñka mii u à yii cwõñrõ mà pyi tũntunmii, yii raa báare Kile á, u u mpyi báara ñgemu tõññi u ñye u si n-kwõ me. Lire pyiñkanni na, yii aha kyaa maha kyaa ñáare mii Tunji á ná mii mege e ke, u si lire kan yii á.

¹⁷ Nde mii na ñcaa yii á ke, lire li ñye yii yiye kyaa táan yiy'á.»

Dijye sũpyire sí n-pa dánafeebii tũn

¹⁸ «Yii kyaa ká mp̄en dijye sũpyir'á, yii li cè na mii kyal'à fyánha a pen pi á.

¹⁹ Yii ná dijye sũpyire n'a mpyi ñiñkin, yii kyaa mpyi na sí n-táan pi á, ñaha na ye yii mpyi na sí n-pyi pi á. Ñka yii saha ñye pi á me, mii à yii cwõñrõ pi shwõhõ'e. Lire kurugo yii kyal'à pen pi á.

²⁰ Jwumpe mii à fyánha a jwo yii á ke, yii funñke cwo puru na na báarapyiñi si n-jà n-pêe n-tôro u ñũñufoonji na me. Ná pil'à mii kyérege, pi si yii kyérege mú. Ná pil'à ñee mii jwumpe na, pi sí ñee yii wumpe na mú.

²¹ Ñye cyire karigii puni sí n-pyi yii na mii mege kurugo, ñaha na ye ñge u à mii tun ke, pi ñye a uru cè me.

²² Mii n'a mpyi mii ñye a pa maa jwo ná pi e me, làwwugo mpyi na si n-jà n-cyán pi na me. Ñka nume tashwõgõ ñye pi na me.

²³ Mii kyal'à pen ñgemu á ke, mii Tunji kyaa mú à pen urufol'á.

²⁴ Karigii cyi à si sũpya sàha cyi pyi a ñya me, kãmpyi mii mpyi a cyire pyi a cyêe pi na me, pi kapegigii yoge sàha mpyi na si n-jà n-kwòn pi na me. Ñka nume, pi mén'a cyi ñya ke, lire ná li wuuni mú i, pi à mii ná Tufoonji kyaa pen piy'á.

²⁵ Lire pyiñkanni na, ñje yi mpyi a séme pi Kile Jwumpe Sem̄eni i na “Pi à mii kyaa pen piy'á ñũñõ baa*” ke, yir'à fũñjo.

²⁶ Ñye Tegefoonji mii sí n-tun yii á, si ñjĩri Tufoonji yyére ke, uru u ñye Kile Munaani, li maha s̄enji yu. L'aha mpa, li sí raa mii kyaa yu sũpyir'á.

²⁷ Yii mú sí raa mii kyaa yu sũpyir'á, ñaha na ye mii ná yii na ñye s̄iñcyan fo mii karigii tasiige e.»

16

Kile Munaani kapyiñkii

¹ Ka Yesu si núr'à jwo: «Mii à ñcyii karigii puni jwo yii á, bà li si mpyi, t̄eni ká nõ, yaaga kà ñjà yii k̄enñe ñjige Kile kuni i me.

* 15:25 Zaburu 35.19; 69.5

² Pi sí n-pa raa yii kàrè s'a yige Kile Jwumpe kàlambayi i. Tèni labere sí n-pa nò, ñgemu ká jà a yii wà bò ke, urufoo sí raa sònñi na ur'à báara Kile á amuni.

³ Pi sí cye le cyire karigii puni i s'a mpyi yii na, ñaha na ye pi ñye a Tufoonji Kile cè me, pi ñye a mii cè mú me.

⁴ Mii à ñcyii karigii puni jwo yii á mà yaha, li ñùñke ku ñye cyi tèepyiini ká nò, yii i li cè na mii á cyi jwo yii á mà kwò.

Mii ñye a cyi jwo yii á fo tasiige e me, ñaha na ye mii mpyi ná yii e.

⁵ Numé mii kèege na tunvoonji yyére, sùpya ñye a ta yii e mà mii takarege yíbe me.

⁶ Ñka mii á jà a mpe jwumpe jwo ná yii e ke, ka yii yyahayi si ntanha.

⁷ Lire ná li wuuni mú i, sèenji mii na yu, mii ñkàren'á pwórò yii á, ñaha na ye ná mii ñye a kàrè me, Tεgefoonji sí n-pa yii á me. Ñka mii aha ñkàrè, mii sí u tũugo yii á.

⁸ U aha mpa, u sí ññye sùpyire kapegigii cyèe pi na, si li cyèe pi na na pi ñye a tí Kile yyahe taan me, pi karigii sònñonkanni sí ñye a ñwò me.

⁹ U sí pi kapiini cyèe pi na, ñaha na ye pi ñye a dá mii na me.

¹⁰ U sí li cyèe pi na na pi ñye a tí me, ñaha na ye mii sí nùru n-kàrè na Tunji yyére, yii saha si mii ñya me.

¹¹ U sí li cyèe pi na na pi sònñonkanni ñye a ñwò me, ñaha na ye yog'à kwòn a kwò ñge ññyeñi ñùñfoonji na.

¹² Karii ññyahagii na ñye mii u jwo yii á sahan'ki, ñka cyi fành'à pèe yii na nume.

¹³ Lire e Kile Munaani li maha sèenji cyère ke, lire ká mpa, li sí yii yyaha cù, si sèenji puni cyèe. Li jwumpe sí raa fworò li yabilinji i me. Mpe li sí n-lógo ke, puru li sí n-jwo yii á. Li sí raa karigii ñimpaan'kii yu yii á mú.

¹⁴ Li sí pèente taha mii na, ñaha na ye mii jwumpe li sí raa yu yii á.

¹⁵ Yaaga maha yaaga ku ñye Tufoonji á ke, kuru na ñye mii á. Lire kurugo mii á jwo na Kile Munaani li sí mii jwumpe lwò s'a yu yii á.»

Yesu ñkàrenji sí u cyelempyiibii yyahayi tanha

¹⁶ Yesu á jwo u cyelempyiibil'á: «Ñcyère, yii saha si mii ñya me. Ñcyère, yii sí mii ñya sahan'ki.»

¹⁷ Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii pìi si wá na piye yíbili: «Ñje u à jwo ke, yire ñwòhe ku ñye ñaha ye? U à jwo “Ñcyère yii saha si mii ñya me, ñka lire kántugo, ñcyère yii sí mii ñya.” U à jwo mú “Mii kèege Tufoonji yyére.”

¹⁸ Uru ñcyèrenji ñwòhe ku ñye ñaha ye? Wuu ñye a uru yyaha cè me.»

¹⁹ Yesu à cè na pi sí raa uru yíbili ke, maa jwo: «Mii à jwo “Ñcyère yii saha si mii ñya me, maa nùr'a jwo ñcyère yii sí mii ñya ke” lire na yii na yiye yíbili la?»

²⁰ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii sí mεε sú, yii sí n-paara, ñka ññye sùpyire sí múguro. Yii yyahayi sí n-tanha, ñka yii yyetanhare sí n-kéennε mpyi funntanga.

²¹ Ceenji yaceni ká yiri, li zinjì funmpεenre maha u pyi u a yyahe tanha, ñaha na ye pyànji tēsini yyefug'à nò u na. Ñka u aha si a kwò, kuru funntange cye e, u maha funnò wwò yyefuge na.

²² Amuni yii wuuni sí n-pyi. Yii sí yyaha tanha nume, ñka mii saha sí yii ñya. Lire tēni i, yii ná funntange ku sí n-pyi, sùpya si n-jà kuru shwò yii na me.

²³ Kuru canñke ká nò, yii saha si yaaga yíbe mii á me. Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii aha mii Tunji ñáare kyaa maha kyaa na ná mii mεge e ke, u sí lire pyi yii á.

²⁴ Yii sàha ñkwò a yaaga jáare Tufoonji á ná mii mege e me. Yii u jáare, u sí yii kan. Lire ká mpyi, yii funntange sí n-fúnŋ.

Yesu cyelempyiibii sí raa Kile jáare Yesu mege na

²⁵ Nyé mii à jwo ná yii e táanliŋkil'e, ñka tēni là sí n-pa nò, mii saha sì raa yu ná yii e amuni me, mii sí raa fininji raa yu yii á Tufoonji kyaa na.

²⁶ Kuru canŋke ká nò, yii sí raa Tufoonji jáare ná mii mege e, li saha sì nò mii u a u jáare yii kyaa na me.

²⁷ Naha na ye Tufoonji yabilin'á yii kyaa táan uy'á, na yii á mii kyaa táan yiy'á, maa dá li na na mii à fworo ur'e.

²⁸ Sèe wi, mii à fworo Tufoonji i, maa mpa dijnyenji i, nume mii na yíri dijnyenji i s'a ñkēege Tufoonji yyére.»

Yesu à fànha ta dijnyenji na mà kwò

²⁹ Yesu à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si jwo: «Wíi, mu na fíninji na yu, mu saha nyé na táanliŋji yu me.

³⁰ Nume wuu à cè na mu à karigii puni cè a kwò, mu saha nyé na ntèn pi i mu yibe me, lire e wuu à dá na mu à fworo Kile e.»

³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèe yii à dá mii na nume la?

³² Nyé tēni là sí n-pa nò, li bá à nò a kwò, yii puni sí n-fê n-caala, shin maha shin sí n-kàre u pyenge e, si mii kanni yaha. Ñka sēenji na, mii kanni bà u si n-pyi me, Tufoonji nyé ná mii i.

³³ Mii à mpe jwo, bà yii si mpyi si yyeŋinŋke ta mii ná yii wwoŋege e me. Yii sí n-kyaala naha dijnyenji i, ñka yii màban le yiye e, mii à fànha ta dijnyenji na mà kwò.»

17

Yesu à Kile jáare uye kyaa na

¹ Yesu à puru jwo ke, maa u nyiigii yíriŋe ñinŋyinj na, maa jwo: «Tufoonji, tēn'á nò nume, mu u pēenē taha ma Jyanji na, bà u si mpyi si pēenē taha mu na mú me.

² Nyé mu à fànhe kan u á sùpyire puni jùŋŋ na, mpíi mu à kan u á ke, u u shìŋi ñiŋkwombaanji kan pir'á.

³ Pi shìŋi ñiŋkwombaanji sí u nyé pi mu kanni cè Kilenji sèe wunji, pi i mu tūntunŋi Yesu Kirisita cè mú.

⁴ Mii à mu pēe naha jìŋke na. Tūnture mu mpyi a kan mii á ke, t'á fúnŋ.

⁵ Tufoonji, na pēe maye yyére nume, bà mii mpyi a pēe mu taan mà dijnyenji ta u sàha s̄i me.

Yesu à Kile jáare u cyelempyiibii kyaa na

⁶ Sùpyire mu à cwəŋŋŋ dijnyenji i mà kan mii á ke, mii à mu mege cyêe ti na. Pi mpyi mu wuu, mu s'á pi kan mii á, pi mú s'á jye mà mu jwumpe yaha piye funŋ'i.

⁷ Nume, pi à cè na yaaga maha yaaga mu à kan mii á ke, na kur'á fworo mu i.

⁸ Jwumpe mu à jwo mii á ke, puru mii à jwo pi á mú, pi s'á jye pu na. Pi à tēn li taan sēenji na na mii à yíri mu yyére, maa dá li na na mu u à mii tun.

⁹ Mii nyé na mu jáare dijnyé sùpyire kyaa na mà de. Mpíi mu à kan mii á ke, pire kyaa na mii na mu jáare, naha na ye pire pi nyé mu wuubii.

10 Yaaga maha yaaga ku nyé mii á ke, kuru na nyé mu wogo, yaaga maha yaaga ku nyé mu á ke, kuru mú na nyé mii wogo. Mii cyelempyiibii pi sí mii péente pyi ti cè.

11 Mii sí n-fworo nge dinyeyi i, mii kèege mu yyére, pi sí n-kwôro naha. Tufooji niñcenni, pi mâra ma tâanna ná ma mege mpèenji i, mu a kuru nkemu kan mii á ke, bà pi si mpyi si mpyi niñkin mii ná mu fiige me.

12 Tèni i mii mpyi ná pi e ke, mii à pi mâra mà tâanna ná mu mege mpèenji i, mu à nkemu kan mii á ke. Mii à pi puni kàanmucya maa pi shwò, pi wà nyé a pînni me, fo li mpyi a jwo a yaha nge u sí n-pînni ke, mpe pu mpyi a séme Kile Jwumpe Semèni i ke, ka lire si puru pyi p'á fûnnò.

13 Nka nume mii kèege mu yyére, mii na jcyii puni yu mà mii yaha naha dinyeyi i, bà pi si mpyi si mii funntange puni ta me.

14 Mii à pi kâla mu jwumpe na. Pi kyal'à pèn dinyé sùpyir'á naha na ye pi nyé nge dinyeyi wuu me, bà mii nyé mii nyé nge dinyeyi wu me.

15 Mii nyé na mu jáare maa pi lwó a yige naha dinyeyi i mà de, mii na mu jáare ma raa pi kàanmucaa Sitaanninji na.

16 Pi nyé nge dinyeyi wuu me, bà mii mú nyé mii nyé nge dinyeyi wu me.

17 Sèenji cyéè pi na, bà pi si mpyi si piye puni kan mu á me. Mu jwumpe pu nyé uru sèenji.

18 Bà mu à mii tun dinyeyi i me, amuni mii à pi tun wani mú.

19 Mii à naye puni kan mu á pi kurugo, bà pi mú si mpyi si piye puni kan mu á me.

Yesu à Kile jáare dánafeebii sanmpii kyaa na

20 Mii nyé na mu jáare pire kanni kyaa na me, mpíi pi sí n-dá mii na pi jwumpe kurugo ke, mii na mu jáare pire kyaa na mú,

21 bà pi puni si mpyi si mpyi niñkin me. Tufooji, mii ná mu à sàa wwò pyiñkanni ndemu na ke, pi puni pi pyi niñkin ná wuu e amuni, lire e dinyé sùpyire sí n-dá li na na mu u à mii tun.

22 Péente mu à kan mii á ke, tire mii à kan pi á, bà pi si mpyi si wwò si mpyi niñkin mii ná mu fiige me.

23 Pyiñkanni na mii ná pir'á wwò mà pyi niñkin, ka mii ná mu si wwò mà pyi niñkin ke, pi wwò pi i mpyi niñkin amuni. Lire ká mpyi, dinyé sùpyire sí n-cè na mu u à mii tun, si jccè na mu à pi kyaa táan may'á, bà mu à mii kyaa táan may'á me.

24 Tufooji, mii aha mpyi cyage nkemu i ke, sùpyire mu à kan mii á ke, mii la nyé tire ti tèn, tir'á mii péente wíi wani, mu à tire ntemu kan mii á ke, jaha na ye mu à mii kyaa táan may'á, mà dinyeyi ta u sàha sù me.

25 Tufooji, mu u à tí ke, dinyé sùpyire nyé a mu cè me, nka mii wi ke, mii à mu cè, mii cyelempyiibii mú à cè na mu u à mii tun.

26 Mii à pi pyi pi à mu cè, mii sí pi pyi pi mu cè sahanji. Bà mu à mii kyaa táan may'á me, kuru tàange fiige ku pyi pi shwòhò'l'e, mii ná pire si wwò wuu u mpyi niñkin.»

18

Pi à sà Yesu cú

(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Luka 22.47-53)

¹ Nye Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Sedərən dūge kántugo. Cikəəgə na mpyi kuru cyage e, ka pi i jyè kuru funŋke e.

² Yesu mpyi a tée na sì ná u cyelempyiibil'e kuru cyage e. Nye Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a kuru cyage saha cè.

³ Mā Yesu ná u cyelempyiibii sanmpii yaha kuru cyage e, ka Zhudasi si nɔ wani. Sòrolashikuruŋə ná Kileŋaarebage saŋcwənsigibii pii na mpyi ná Zhudasi i. Kile sáragawwuubii jùŋufeebii ná Farizhɛɛnbii pi mpyi a pire tun ná Zhudasi i. Fúkinahii ná bɛɛnmɛ yaayi yabɛɛ ná káshikwənyaaya na mpyi pi cye e.

⁴ Karigii cyi mpyi na sí Yesu ta ke, u mpyi a cyire cè a kwò. Ka u u file pi na, maa pi yíbe: «Jofoo yii na jcaá yɛ?»

⁵ Ka pi i u pyi: «Nazareti kànhe shinji Yesu.» Ka Yesu si pi pyi: «Mii u ŋgel!» Lir'à ta Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi pi shwòhòl'e.

⁶ Tèni i Yesu à jwo: «Mii u ŋgel!» ke, ka pi i wá na núruli kántugo fo mà sà jcwɔ jùŋke na.

⁷ Ka u u núr'a pi yíbe: «Jofoo yii na jcaá yɛ?» Ka pi i jwo: «Nazareti kànhe shinji Yesu.»

⁸ Ka u u núr'a pi pyi: «Mii nye a jwo yii á mà kwò na mii u ŋge mà? Kampyi mii yii saha na jcaá, yii na fyèjwòhòshiiinbii yaha pi a sì.»

⁹ Lir'à pyi ke, jwumpe Yesu à jwo na: «Mii Tunji, shin maha shin mu à kan mii á ke, u wà nye a pínni mɛ*» ka puru si fùŋŋə.

¹⁰ Lir'à Simɔ Pyeri ta ná káshikwəŋwəəg'e, ka u u ku dir'a wwú mà tɛg'a Kile sáragawwuubii jùŋufembwəhe báarapyiŋi kàniŋe niŋŋenke kwòn a cyán. Uru báarapyiŋi mege na mpyi Malikusi.

¹¹ Ka Yesu si Pyeri pyi: «ŋwəoni le li fwuuni i. Lire sanni i ke, kyaage lwəhe mii Tunji à yaha mii mɛɛ na ke, mu la nye mii u ku bya mà?»

¹² Nye Yesu à puru jwo ke, ka sòrolashiibii ná pi jùŋufoonji ná Kileŋaarebage saŋcwənsigibii si u cù maa u cyeyi pwə.

¹³ Maa fyánha a kàre ná u e Ana† yyére, Kayifu nafenanji u nye ure. Kayifu u mpyi sáragawwuubii jùŋufembwəhe lire yyeeni.

¹⁴ Uru u mpyi a Yahutuubii jùŋufeebii yɛɛ na: «L'à pwórɔ shin niŋkin kannu u kwú sùpyire puni cyaga.»

Pyeri à jwo na uru nye a Yesu cè mɛ

(Macwo 26.69-70; Marika 14 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Pi niŋkaribii ná Yesu i, Simɔ Pyeri ná cyelempyanji wabɛr'à taha pi fye e, màcɛŋe na mpyi uru cyelempyanji ná sáragawwuubii jùŋufembwəhe shwòhòl'e. Lire kurugo u mú à jyè ná pi e Kile sáragawwuubii jùŋufembwəhe pyenge e.

¹⁶ Pyeri mpyi a kwòro pyenge jwəge na, cyínni na. Nge cyelempyanji u mpyi sáragawwuubii jùŋufembwəhe shincenji ke, ka uru si fworɔ cyínni na, bilicwonji u mpyi na pyenge jwəge kàanmucaa ke, maa jwo ná ur'e, maa Pyeri lèŋe pyenge funŋke e.

¹⁷ Nye Pyeri niŋjyiŋi, ka uru bilicwonji si jwo u á: «Tá mu mú nye ŋge nàŋi cyelempyanji wà mɛ?» Ka Pyeri si jwo: «Ōnhɔ, mii nye u wà mɛ!»

¹⁸ L'à pyi wyeere tɛni i, báarapyiibii ná Kileŋaarebage saŋcwənsigibii mpyi a yyére na kyánhigii nage ware, Pyeri mú mpyi a yyére na ku ware ná pi e.

* 18:9 Yuhana 6.39 † 18:13 Nge Ananji na mpyi nà.

Kile sáragawwuubii ñùñufembwòh'à Yesu yíbe

(Macwo 26.59-66; Marika 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Nye Kile sáragawwuubii ñùñufembwòh'à Yesu yíbe u cyelempyiibii ná u kálanji kyaa na.

²⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mii ñye a kyaa jwo ñwòhòre e me. Tère maha tère mii mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kálambayi ná Kileñaarebage e, cyeyi i Yahutuubii maha piye bínnini ke. Mii ñye a yafyin jwo ñwòhòre e me.

²¹ Naha kurugo mu saha na mii yíbili ye? Mpii pi à ñen'a mii jwumpe lógo ke, sà pire yíbe ñje mii à jwo pi á ke, pí'á yi lógo fo mà ñwò.»

²² Yesu à puru jwo ke, Kileñaarebage kàanmucyafoonji u mpyi a yyére u taan ke, ka uru si kantawaa bwòn u e, maa u pyi: «Sáragawwuubii ñùñufembwòhe jwo mu à shwò amé la?»

²³ Ka Yesu si ñànji pyi: «Kampyi jwumpime mii à jwo, cyage k'à pu pi ke, kuru jwo na á. Kampyi jwumpime bà me, naha na mu à mii bwòn ye?»

²⁴ Nye ka Ana[‡] si u cyempwò wuñi tùugo sáragawwuubii ñùñufembwòhe Kayifu yyére.

Pyeri saha à jwo na uru ñye Yesu cyelempya me

(Macwo 26.71-75; Marika 14.69-72; Luka 22.58-62)

²⁵ Mà Simò Pyeri yaha u u nage ware, wà à u pyi: «Tá mu mú ñye ñge ñànji cyelempyanji wà me?» U ñye a téen li taan me, maa jwo: «Ónhò, mii ñye u wà mà de!»

²⁶ Nye ñànji ñinjenke Pyeri a kwòn ke, Kile sáragawwuubii ñùñufembwòhe báarapyinji wà na mpyi uru cinmpworo. Ka uru báarapyinji si Pyeri pyi: «Lire sanní i ke, mii yabilinji ñyigii ñye a kànha a mu ná uru ñya cikòoge e mà?»

²⁷ Ka Pyeri si núr'a yi kyáala. Ka ñkùpoonji si ntíl'a mæe sú.

Pilati à Yesu yíbe

(Macwo 27.1-2, 11-31; Marika 15.1-20; Luka 23.1-5, 13-25)

²⁸ Lire kántugo pi à yíri ná Yesu i Kayifu yyére maa ñkàre fànhafoonji pyenge S. L'à pyi ñyèsòoge na. Nka Yahutuubii ñye a ñen'a jyè fànhafoonji pyenge e me. Lir'à pyi bà pi fwonrò baa wuubii si mpyi si bilerenkwonji kataanni ñjyñji lyí Kile yyahe taan me*.

²⁹ Lire kurugo fànhafoonji Pilati à fworò pi fye e cyíinnji na, maa pi yíbe: «Ñge ñànji làwwuge ñùñke ku ñye ñkire yii á ye?»

³⁰ Ka pi i u pyi: «Ñge ñànji n'a mpyi u ñye a kapii pyi me, wuu mpyi na sí u le mu cye e me.»

³¹ Ka Pilati si pi pyi: «Yii yabilimpíi pi u cú yii i u kataanmpe cwòonrò yii tàanna ná yii Saliyanji i.» Ka Yahutuubii ñùñufeebii si u pyi: «Kuni ñye a kan wuu á, wuu sùpya bò me.»

³² Lir'à pyi ke, jwumpe Yesu mpyi a jwo u mbòñi kyaa na ke, ka puru si fùñjò.

³³ Lire tènì i, ka Pilati si núr'a jyè u bage e, maa Yesu yyere, maa u yíbe: «Yahutuubii Saanji u ñye mu la?»

³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Mu à yi jwo maye e laa, pìi pi à yi jwo mu á mii kyaa na?»

[‡] 18:24 Ñge Ananji na mpyi nò. § 18:28 Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsuyinji wà bò. * 18:28 Mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanji i, shinji u ñye u ñye Yahutu me, Yahutu n'a mpyi a jyè uru wà pyenge e, li mpyi maha mpyi mu à jwo uru Yahutonji à ñwòhò Kile á. Lire n'a mpyi a pyi, uru Yahutonji mpyi na já a lire yyeeni bilerenkwonji kataanni pyi sahanji me.

³⁵ Ka Pilati si u pyi: «Mu à mii n̄ya Yahutu la? Mu k̀ni shiinbii ná Kile s̀ragawwuubii n̄n̄jufeebii pi à mu le mii cye e. Naha mu à pyi ye?»

³⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii Saanre n̄ye naha d̄n̄yeȳnji woro m̄e. K̄ampyi ti mpyi naha woro, mii fȳn̄w̄h̄ōshiinbii mpyi na sí k̄ashige kw̄d̄n, bà Yahutuubii n̄n̄jufeebii si mpyi pi à ha nj̄à mii c̀u m̄e, n̄ka s̄ēnji na, mii Saanre n̄ye naha woro m̄e.»

³⁷ Ka Pilati si u pyi: «Lire e ke saanwa u n̄ye mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilin̄ji u à jwo na mii n̄ye saanwa! Mii à pa si d̄n̄yeȳnji i, si s̄ēnji cȳe s̀p̄yire na. Shin maha shin la ku n̄ye s'a naare s̄ēnji fye e ke, urufoo sí n̄ēe raa mii jwumpe n̄ru.»

³⁸ Ka Pilati si jwo: «Naha k'à s̄i s̄ēnji ye?»

U à puru jwo ke, maa fwor'a k̀are Yahutuubii yȳere sahan̄ki, maa s̀a yȳere pi yyaha na, maa pi pyi: «Mii n̄aha s̀a t̄igire cyage ta n̄ge n̄n̄ji na m̄e!

³⁹ N̄ye ná lire na n̄ye kalyee, yyee maha yyee bileren̄kwon̄ji kataanni ká n̄o, mii maha yii s̀p̄ya yige k̄asun̄ji i, li sí n-b̄ē yii á mii u Yahutuubii Saan̄ji yige la?»

⁴⁰ Ka Yahutuubii si jwo f̄anha na: «D̄nh̄o, uru yaha wani! Barabasi yige!» M̄a li ta uru n̄ge na mpyi kapimpyi.

19

¹ N̄ye Pilati à yi n̄ya amuni ke, maa jwo na pi Yesu c̀u, pi i u bw̄d̄n ná k̄asor'e.

² Ka s̀orolashiibii si nguro c̀n̄ mà pyi saanra n̄nton̄o mà tò u na, maa saanlii v̄aant̄inmbw̄h̄o n̄n̄yega le u na.

³ Maa file u na, marii n̄ko: «Yahutuubii Saan̄ji, wuu à mu sh̄ere!» Maa wá na kantawahigii bw̄un u e.

⁴ Ka Pilati si n̄ur'a fworu cȳin̄ji na, maa s̀p̄yire pyi: «Mii sí yii yaha yii fworu ná u e tafage e, bà yii si mpyi si n̄c̄e na mii n̄aha a s̀a t̄igire cyaga ta u na m̄e.»

⁵ Ka Yesu si fworu tafage e, ngure n̄nton̄ke n̄ye u n̄n̄ke na, saanbii v̄aant̄inmbw̄he sí n̄ye u yacige e. Ka Pilati si jwo s̀p̄yir'á: «N̄n̄ji u n̄ge.»

⁶ T̄eni i Kile s̀ragawwuubii n̄n̄jufeebii ná Kilenaarebage sāncw̄nsigibii n̄yigil'à t̄eḡe Yesu na ke, ka pi i jwo f̄anha na: «U kw̄d̄ro cige na! U kw̄d̄ro cige na!» Ka Pilati si jwo: «Yii yabilimp̄ii pi u c̀u, yii s̀a n̄kw̄d̄ro cige na*, mii n̄aha a s̀a t̄igire cyaga ta u na m̄e.»

⁷ Ka Yahutuubii n̄n̄jufeebii si Pilati pyi: «Saliyan̄ji wà na n̄ye wuu á, mà t̄aanna ná ur'e, u à yaa u b̀o, naha na ye u à jwo uru u n̄ye Kile Jyan̄ji.»

⁸ Pilati à puru lógo ke, ka là si b̄ara u fyagare na sahan̄ki.

⁹ Ka u u n̄ur'a jȳe ná Yesu i bage e, maa u ȳibe: «Taa mu à ȳiri ke?» Ka Yesu si fȳaha u na.

¹⁰ Ka Pilati si u pyi: «Mu à fȳaha mii na la? Mu n̄ye a c̀e na s̄in̄ji n̄ye mii á mà mu yaha, lire n̄ye m̄e mà mu kw̄d̄ro cige na mà?»

¹¹ Ka Yesu si u pyi: «Kile u à uru s̄in̄ji kan mu á n̄n̄jaa. Ná lire bà m̄e, mu mpyi na sí n-j̄a kyaa pyi mii na m̄e. Lire e n̄ge u à mii c̀u mà le mu cye e ke, urufoo u kapiin'à p̄ē mu wuuni na.»

¹² Yesu à puru jwo ke, ka Pilati si wá na kān̄ūo caa si Yesu ta njaha. N̄ka Yahutuubii saha mpyi n̄ko f̄anha na: «Mu aha n̄ge n̄n̄ji yaha, mu saha sí n-pyi

* **19:6** «Yii yabilimp̄ii pi u c̀u, yii s̀a n̄kw̄d̄ro cige na»: puru jwumpe e, Pilati mpyi na pi f̄w̄h̄ore; u mpyi a s̀a li c̀e na D̄omu shiinbii n̄ye na n̄eeg'a kuni kan Yahutuubil'á pi s̀p̄ya b̀o m̄e.

Ɔɔmɔ saanbwɔhe Sezari cevoonji mɛ. Shin maha shin u à uye pyi saanwa ke, urufoo sí n-pyi Sezari zàmpɛn.»

¹³⁻¹⁴ Kuru canjke nùmpañja na mpyi bilereñkwoñji kataanni. Canvwuge na, Pilati à puru jwumpe lógo ke, maa Yesu yiye cyiññi na sahañki. Tafabwɔhɔ na mpyi wani, k'à yaa ná kafaayi i, Eburubii shɛɛnre e ku mege nyɛ: «Gabata». Ka Pilati si ntɛɛn wani u yukuuala tateenge e, maa jwo Yahutuubii jùñufeebil'á: «Yii saanji u nyɛ nge!»

¹⁵ Ka pi i wá na ñko fànha na: «Yii u bò! Yii u bò! Yii u kwòro cige na!» Ka Pilati si pi pyi: «Mà yii saanji yabilinji kwòro cige na la?» Ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii si u pyi: «Saanwa nyɛ wuu á mà tòro Sezari na mɛ†!»

¹⁶ Kántugo ka Pilati si Yesu yaha pi á pi sà ñkwòro kworokworocige na.

Yesu à kwòro cige na

(Macwo 27.32-44; Marika 15.21-32; Luka 23.26-43)

Ka sòrolashiibii si Yesu cù a kàre.

¹⁷ Maa fwoɔ ná u e kàñhe kántugo, maa u kworokworocige tɛge u yabilinji jwun'i. Ka pi i ñkàre cyage k'e, pi maha kuru yiri: «Nunjkwɔge Cyage» Eburubii shɛɛnre e pi maha ku yiri: «Golikota».

¹⁸ Kuru cyage e pi à Yesu kwòro cige na, maa shiin shuunni kwòro ciyi na u taan. Wà mpyi u kàñjke na, u sanji sí nyɛ u kàmɛni na. ¹⁹ Ka Pilati si pi pyi pi à sémɛɛ pyi mà dùrgo Yesu kworokworocige na na: «YESU NAZARËTI KANHE SHINJI, YAHUTUUBII SAANJI.»

²⁰ Yahutuu nijyahara à tire sémɛɛ kála, naha kurugo ye Yesu takworoge ná kàñhe laage mpyi a tɔɔn mɛ. Mà bàra lire na, tire sémɛɛ mpyi a sémɛ Eburubii ná Ɔɔmɔ shiinbii ná Girekiibii shɛɛnre e.

²¹ Ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii si ñkàr'a sà yi jwo Pilati á na u mpyi a yaa u sémɛ: «Yahutuubii Saanji» mɛ, u mpyi a yaa u sémɛ na nge nàñ'á jwo na uru u nyɛ Yahutuubii Saanji.

²² Ka Pilati si pi pyi na nte t'à sémɛ a kwò ke, tire ti sí n-sii n-yaha wani.

²³ Nyɛ sòrolashiibil'á Yesu kwòr'a kwò cige na ke, maa u vàanñyi lwó a taa tataayi sicyɛɛre, pi shin maha shin à taaga lwó, ka pi i u vàanntinmbwɔhe lwó mú, kuru na mpyi jwòñkuriibaa.

²⁴ Maa jwo piy'á na pi àha kuru vàanntinñjke taa mɛ, na pi ñkyaanwooni pyi, nge u sí ku ta ke, urufoo sí n-cè. Jwumpe p'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛñi i ke, lir'á pyi bà puru si mpyi si fùñño mɛ. L'à sémɛ:

«Pi à mii vàanñyi taa piye na,

maa ñkyaanwooni pyi mii vàanntinmbwɔhe kurugo‡.»

Lire nde sòrolashiibil'á pyi.

²⁵ Yesu nunji ná u nunji sùñɛñi ná Kilopasi cwonji Mariyama ná Mariyama mà yiri Magidala kàñhe e, pire mpyi a yyéɛ Yesu kworokworocige taan.

²⁶ Yesu à u nunji nya, maa u nyii cyelempyanji nya u taan ke, maa jwo nufoon'á: «Nàa, mu jyanji u nyɛ nge.»

²⁷ Maa núr'a jwo u cyelempyanji'á: «Mu nunji u nyɛ nge.» Mà lwó kuru canjke na, ka cyelempyanji sí u kɛɛnñɛ uye yyéɛ.

Yesu kwùñi kani

(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Luka 23.44-49)

† 19:15 Shinji u nyɛ u nyɛ a Kile cè mɛ, Yahutuubii mpyi na nyɛge urufoo u pyi pire saanji mɛ. Lire e ke pi nyɛ a sɛñji jwo mpe jwumpe e mɛ. ‡ 19:24 Zaburu 22.19

²⁸ Lire kântugo mà Yesu yaha u à cè na karigii pun'à fûnḡo, u à jwo: «Byage naha mii na.» U à puru jwo bà Kile Jwumpe Semēḡi si mpyi si fûnḡo mē.

²⁹ Lir'a cwooni là ta wani, l'à jî lûtanhaga na. Ka sòrolashiibii si sîcogo fyinme kuru lwøhe e mà dùrugo kàbii na, mà yaha Yesu jwøge taan, lire kàbiini na mpyi izope cige.

³⁰ Yesu à kuru lûtanhage néēne ke, maa jwo: «Numē cyi pun'à fûnḡo.» Lire kântugo u à jûḡke sôgo maa u múnaani kan Kile á.

Sòrolashiḡi wà à Yesu buwuḡi fûru

³¹ Nyē kuru canḡke nùmpañña mpyi Yahutuubiicanḡoḡo, kuru mpyi a pēe canḡoḡyî sanḡyî na. Lire kurugo Yahutuubii jûḡufēebii là jye a mpyi pi kwòro ciyi na canḡoḡke e mē. Ka pi i ḡkàre Pilati á maa sà u jáare na u pire yaha pi sà pi tooyi bwòn a kyēēge, pi i wyèr'a kwù, pi i pi buwuubii tûrige ciyi na.

³² Ka sòrolashiibii si ḡkàre, mpîi shuunnîḡi pi mpyi a kwòro Yesu taan ke, ka pi i nîḡcyiḡi tooyi kyēēge, maa nta a shònwuḡi wuyi kyēēge.

³³ Pi à nò Yesu na ke, mà uru ta u à kwù a kwò. Lire kurugo pi saha jye a uru u tooyi kyēēge mē.

³⁴ Lire ná li wuuni mú i, sòrolashiḡi wà à Yesu sú a fûru ḡkere na ná tàanbil'e. Ka sishange ná lwøhe si ntîi na fwore kuru tafuruge e.

³⁵ Sùpyañḡi u à jcyii karigii séme ke, uru yabiliḡi u à cyi jya, u jwumpe mú na jye sēe. U à cè cēce na sēḡi uru na yu, bà yii si mpyi si dá mú mē.

³⁶ Nyē jcyii karigii mpyiḡ'á Kile Jwumpe Semēḡi fûnḡo. L'à séme:

«U kaciige kà si n-kebe mēš.»

³⁷ L'à séme Kile Jwumpe Semēḡi cyage k'e mú na:

«ḡge pi à sú a fûru ke, pi sí n-pa yyahayi le u e si raa wí'.»

Yesu ntòḡi kani

(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Luka 23.50-56)

³⁸ Lire kântugo Arimati kànhe shinḡi Yusufu à kàre Pilati yyére si Yesu buwuḡi jáare u á. Yesu cyelempyanḡi wà u mpyi u wi, ḡka u mpyi na uye ḡwøhoni Yahutuubii jûḡufēebii yyaha fyagare na. Pilati à jye ke, ka Yusufu si ḡkàr'a sà Yesu buwuḡi lwó.

³⁹ Nyē Nikodēmu, ḡge u ná ntêl'a kàre Yesu fye e canḡka numpilage e ke, ka uru si mpa ná miri ná aloyesi sîmme lwøhe e, pu nùḡ'á táan, pu s'à wùrugo, pu s'à cúluyi beḡjaaga ná ke kwò.

⁴⁰ Ka pire shiin shuunnîḡi si pi pyi pi à Yesu buwuḡi lwó, maa u le u tòto vāñḡyî i, maa puru sîmpe nùḡuntanga wumpe wu u na, bà Yahutuubii maha pi kwùubii bégeli mà jwo pi pi tò mē.

⁴¹ Cyage e Yesu à kwòro cige na ke, cikòḡḡo na mpyi wani, fanḡa nivòḡḡo na mpyi kuru cikòḡge e, bu mpyi na sàha ḡkwò a tò kur'e mà jya mē.

⁴² Kuru yàḡoḡke ku mpyi Yahutuubii canḡoḡke zòḡḡoḡi. Kuru fanḡke laage mú sí jye a mpyi a tòn mē, lire kurugo ka pi i Yesu buwuḡi le wani.

20

Cyelempyiibil'à sà Yesu fanḡke niḡgage ta

(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Luka 24.1-12)

Š 19:36 Ekizodi 12.46; Nòmburu 9.12; Zaburu 34.21. Yyee maha yyee bilereḡkwonḡi kataanni ká nò, Izirayeli shiinbii mpyi maha mpàbili bò maha mpyi sárage pi kaḡegii yafañḡi kurugo. Lire mpàbili kaciige kà maha yaa ku kebe mē. Yesu u à lire mpàbilini fáa, lire e Kile jye a jye Yesu kaciige kà si ḡkebe mē. * 19:37 Zakari 12.10

¹ Cibilaage canjɔɔyiige* ɲyɛsɔɔge na, ɲyɛge mpyi na sàha jà a cwó mɛ, Magidala Mariyama à kàre fannke na mà sà li ta kafaage pi mpyi a tɛg'a ku ɲwɔ̀ tò ke, kur'à lwó wani.

² ɲyɛ ka u u fê a kàre Simɔ̀ Pyeri ná cyelempyanj kyaa li mpyi a táan Yesu á sèl'e ke, pire yyére, maa pi pyi: «Pi à Kafoonj buwunj lwó a yige fannke e, wuu sí ɲyɛ a u tayahaga cè mɛ.»

³ Ka Pyeri ná uru cyelempyanj si fworu na ɲkɛɛge fannke na.

⁴ Pi mú shuunni mpyi na fi, ɲka cyelempyanj'à Pyeri caanra fannke na.

⁵ U à lyéele ke, maa lempe ɲya ɲɲke na, ɲka u ɲyɛ a jyè mɛ.

⁶ Li ɲyɛ a mɔ̀ mɛ, ka Simɔ̀ Pyeri sí nɔ̀ wani, maa ntíl'a jyè fannke e, maa lempe wí.

⁷ Váanɲyi yi mpyi a tɛg'a Yesu ɲɲke tò ke, yire na mpyi a kúrul'a yaha yi mɛge cyage e, yi ná lempe ɲyɛ a mpyi tanuge e fannke e mɛ.

⁸ ɲyɛ cyelempyanj u mpyi a fyânha a nɔ̀ ke, ka uru mú si jyè maa ɲya, maa dá.

⁹ Fo mà sà nɔ̀ lire tɛni na, cyelempyiibii ɲyɛ a mpyi a yi yyaha cè na Kile Jwumpe Semɛnj à jwo na Yesu mpyi na sí n-sii ɲè n-fworu kwùɲi i mɛ.

¹⁰ Puru ɲwɔ̀hɔ̀ na, cyelempyiibii mú shuunn'à núr'a kàre pyɛnge.

Yesu à uye cyêe Magidala Mariyama na

(Macwo 28.9-10; Marika 16.9-11)

¹¹ ɲyɛ ka Mariyama si mpa yyére fannke ɲwɔ̀ge na, maa mɛɛ le na súu. Ka u mɛɛsuwunj si ɲkwɔ̀ a lyéel'a wíi fannke e,

¹² mà Kile mɛlekɛɛbii pii shuunni ɲya ná vâanvɲɲɲyi i, pi à tɛɛn Yesu buwunj tasinnage e. Pi wà à tɛɛn Yesu ɲɲke tayahage e, ka u sanj si ntɛɛn Yesu tooyi woge e.

¹³ Ka pi i u yíbe: «Ceewe, ɲaha na mu na mɛɛ súu ye?» Ka u u pi pyi: «Pi à mii Kafoonj buwunj lwó a yige, mii sí ɲyɛ a u tayahaga cè mɛ.»

¹⁴ U à ta u puru jwo a kwɔ̀ ke, maa yyaha kɛɛɲɲ'a wíi mà Yesu ɲya u à yyére, ɲka u ɲyɛ a mpyi a cè na uru wí mɛ.

¹⁵ Ka Yesu sí jwo: «Ceewe, ɲaha na mu na mɛɛ súu ye? Joofo mu na ɲcaa ye?» Ka u u wá na sɔ̀ɲɲi na cikɔ̀ge faafoonj wi, ka u u u pyi: «L'aha nta mu u à Yesu lwó, u saha cyêe na na sí sà u lwó.»

¹⁶ Ka Yesu sí jwo: «Mariyama!» Ka u u yyaha kɛɛɲɲe Yesu yyére maa jwo Eburubii shɛɛnre e: «Araboni!» Lire ɲwɔ̀he ku ɲyɛ: «Cyelentunji!»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Ma hà na cù n-yaha mɛ, mii sàha ɲkwɔ̀ a dùgo Tufoonj yyére mɛ, ɲka sà yi jwo mii cinmpyiibil'á na mii naha na dùru na Tunj yyére, uru mú sí u ɲyɛ yíi Tunj, na mii naha na dùru na Kilenj yyére, uru mú sí u ɲyɛ yíi Kilenj.»

¹⁸ Ka Mariyama si ɲkàr'a sà a yi yu cyelempyiibil'á: «Mii à Kafoonj ɲya!» Nje Yesu à jwo u á ke, maa wá na yire yu.

Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na

(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18; Luka 24.36-49)

¹⁹ Kuru cannuge, cibilaage canjɔɔyiige yàkonke, Yesu cyelempyiibii mpyi a bínni bag'e, maa ku shwɔ̀hɔ̀ piye na Yahutuubii ɲɲɲufɛebii yyaha fyagare na. Ka Yesu si mpa yyére pi shwɔ̀hɔ̀l'e maa pi pyi: «Kile u yyeɲɲɲke kan yíi á.»

²⁰ Mà u yaha puru na, u à u kantahigii ná u kâmpannke cyêe pi na. Cyelempyiibil'á Kafoonj ɲya ke, ka pi funnke si ntáan sèl'e.

* 20:1 Yahutibil'á cibilaage canjɔɔyiige ku ɲyɛ kárinj.

21 Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Kile u yyejinjke kan yii á! Bà Tufooni à mii tun me, amuni mii à yii tun.»

22 Yesu à puru jwo a kwò ke, maa jwòge kaféegge fwò pi na, maa pi pyi: «Yii Kile Munaani ta.»

23 Yii aha mpiimu kapegigii yàfa pi na ke, pire wogigii sí n-yàfa pi na, yii aha jycyé mpiimu wogigii na ke, pire wogigii sí n-kwòro pi na.

Yesu à uye cyêe Tomasi na

24 Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii ke ná shuunniñi na canjke nkemu i ke, ñge mege ku jye pi e Tomasi ná pi maha u pyi: «Ñañi» ke, uru jye a mpyi ná pi e me.

25 Ka cyelempyiibii sanmpii si u pyi: «Wuu à Kafooni nya!» Ka u u pi pyi: «Mii aha mpyi mii jye a sikanñkii fyèñi nya u cyeyi i me, mii sí jye a na kampeeni tège fyèñi na, maa bwòn u ñkèni tafuruge nòopiige na me, mii sí n-dá me.»

26 Cibilaaga ninjin à tòro ke, ka cyelempyiibii si núr'a piye bínni bage e, maa ku shwòhò piye na, Tomasi na mpyi ná pi e lire tènì i, ka Yesu sí mpa yyére pi shwòhò'e, maa jwo: «Kile u yyejinjke kan yii á.»

27 Maa Tomasi yyere na u file uru na, maa jwo: «Kampeeni taha naha, na cyeyi wii, ma cyege file, maa ku le na ñkèni tafuruge e. Fworo dánabaare e, ma a dá.»

28 Ka Tomasi si u pyi: «Mii Kafooni ná mii Kilenji!»

29 Ka Yesu si u pyi: «Mu à mii nya ke, lire e mu à dá, mpíi pi à dá mii na, mà li ta pi jye a mii nya me, pire wuun'à jwò.»

Yuhana sémeñi kasemeni

30 Jye Yesu à kakyanhala kariii niñyahagii pyi u cyelempyiibii jyii na, cyire kyaa jye a jwo ñge sémeñi i me.

31 Nka jycyii cyi à séme ke, cyir'à séme bà yii si mpyi si dá li na na Yesu u jye Kile Niñcwònròñi ná Kile Jyanj me. Yii aha dá u na, yii sí shùñi niñkwombaanj ta u mege kurugo.

21

Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii pi baashuunni na

1 Jye cyire karigii kàntugo, Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na sahanji Tiberiyadi banj jwòge na. Ame u à uye cyêe pi na:

2 kuru cyage e, Yesu cyelempyiibii pi baashuunni na mpyi wani, pire e Simò Pyeri, ná Tomasi pi maha mpyi: «Ñañi» ke, ná Natanayeli u à yíri Galile kùluni í Kana kàñhe e ke, ná Zebede jyaabii mú shuunni.

3 Ka Simò Pyeri si pi pyi: «Mii na ñkèege fyaac tacunji i.» Ka cyelempyiibii sanmpii si jwo: «Wuu mú na ñkèege ná mu i.» Ka pi i fworo lire e, mà sà jyè bakwòge e na cwòobii wàa lwòhe e, ñka kuru canjke numpilage e, pi jye a fya ninjin ta me.

4 Nyèg'à pa múgo ke, ka pi i Yesu niñjyerenji nya banj jwòge na, ñka pi jye a núr'a u cè me.

5 Ka Yesu si pi pyi: «Na pyii, yii à fyaabii pii ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu jye a yaaga ta me.»

6 Ka Yesu si pi pyi: «Yii cwòñi wà bakwòge kàniñke na, yii sí pii ta.» Pi à cwòñi wà ke, fyaabii jyahañi cye e pi jye a já a cwòñi ñír'a yige lwòhe e me.

7 Cyelempanyani kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, ka uru si jwo Pyeri á: «Kafoonji wi!» Simo Pyeri u mpyi a u vaanjnyi wwú marii fyaabii caa ke, tēni i u à lógo: «Kafoonji wi!» ke, ka u u láha a yi le maa jyè lwòhe e.

8 Ka cyelempyiibii sanmpii si wá na ñkèege bakwòoge e kùmpoge yyére, cwòñi mpyi a jñ fyaabii na, ka pi i wá na u ñirili. Pi ná lwòhe ñwòge laage mpyi a tòn mē, ku mpyi a kuye wwú metirii ñkul'e (100) mē.

9 Pi à nò kùmpoge na maa ntíge ke, ka pi i nanjyanhii ñya, fyaa sí ñye cyi ñun'i, bwúuru mú na mpyi wani.

10 Ka Yesu si pi pyi: «Yii a ma ná yii fyaabii ñjncumpii pìl'e.»

11 Ka Simo Pyeri si dùgo kùmpoge na, maa cwòñi ñir'a yige ná fyabwoyi i. Pi puni na mpyi ñkuu ná beeshuunni ná ke ná taanre (153) ñka fyaabii na pi ñyahañi mú i, cwòñi ñye a cwòn mē.

12 Ka Yesu si pi pyi: «Yii a ma, yii pa lyí.» Cyelempanyani wà ñye a ñen'a u yíbe na: «Jo u ñye mu ye?» mē, ñaha na ye pi mpyi a cè na Kafoonji wi.

13 Ka Yesu si file, maa bwúuruñi lwó, maa u táa pi na, maa fyaabii mú kan pi á.

14 Kuru k'à pyi Yesu tontanrawoge mà uye cyéu u cyelempyiibii na, mà lwó u à ñè a fworò kwùñi i ke.

Yesu à Pyeri yíbe

15 Pi à lyí a kwò ke, ka Yesu si jwo Simo Pyeri á: «Yuhana jyanji Simo, tàange ku ñye mu i mà yyaha tíi ná mii i ke, tá kur'à pèe mà tòro ñke ku ñye pi sanmpil'e mà yyaha tíi ná mii i bē?» Ka Pyeri si u pyi: «Òñ, Kafoonji! Mu yabilinji ñye a cè na mu kyal'à táan mii á mà?» Ka Yesu si jwo u á na u a uru mpàpyiyi ñwò caa.

16 Maa núr'a jwo tozhonwogo: «Yuhana jyanji Simo, mii kyal'à táan mu á la?» Ka u u jwo: «Òñ, Kafoonji! mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mpàabii kàanmucaa.

17 Ka Yesu si núr'a jwo tontanrewogo: «Yuhana jyanji Simo, mii kyal'à táan mu á la?» Ka Pyeri si yyaha tanha na Yesu à uru yíbe a ta taanre na u kyal'à táan ur'à la, maa Yesu pyi: «Kafoonji, mu à karigii puni cè, mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mpàabii ñwò caa.

18 Maa núr'a u pyi: «Sèñi na mii sí n-sii yi jwo mu á, mu ñanjiiwe wunji mpyi maha vaanntinñke le, maa maye pwò, cyage k'à táan mu á ke, maa ñkàre wani. Ñka mu aha mpa lye, mu sí cyeyi yírige*, waberε sí mu vaanntinñke le mu na, si mu pwò sí ñkàre ná mu i cyage ku ñye ku ñye a táan mu á mē.»

19 Kwùñkanni na Pyeri mpyi na sí n-kwú sí pèene taha Kile na ke, lire Yesu mpyi na yu ná mpe jwumpe e. Puru ñwòhò na, ka Yesu si Pyeri pyi: «Taha na fye e.»

Cyelempanyani kyaa l'à táan Yesu á ke

20 Cyelempanyani kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, Pyeri à yyaha kèenn'a wíi mà uru ñya u u ma pi kántugo. Canñka mà pi yaha pi i numpilaga lyíge lyí, uru cyelempanyani u ná mpyi a tēen maa fēen Yesu kàmpaññke na, maa u yíbe: «Kafoonji, joofo u sí mu le cye e ye?»

21 Ñye Pyeri à uru cyelempanyani ñya ke, maa jwo Yesu á: «Kafoonji, ñge de, ñaha ku sí uru ta ye?»

* 21:18 «Mu sí cyeyi yírige»: lire na mpyi kyaa mà li cyéu na pi sí Pyeri kwòro cige na, si mbò.

²² Ka Yesu si u pyi: «Mii la ká mpyi uru u kwôro kwùmbaa fo mii cannuruge, mu ñaha ku ñye lire e ye? Mu wi ke, taha mii fye e kannna.»

²³ Puru jwumpe cye kurugo, dânafeebil'à jwo cyeyi puni i na uru nge cyelempyañi sî n-kwû mε. Mà li ta Yesu ñye a jwo Pyeri á na u sî n-kwû mε. Mpe Yesu à jwo ke, puru p'à pyi: «Mii la ká mpyi u kwôro kwùmbaa fo zà na mii cannuruge na, mu ñaha ku ñye lire e ye?»

²⁴ Uru cyelempyañi ninunji u à ñcyii karigii puni jwo, uru mú sí u à cyi séme. Wuu mú s'à cè na cyi na ñye sèe.

²⁵ Ñye Yesu à karigii cyiiberii niñyahagii pyi. Li n'a mpyi a yaha na cyire karigii cyi le cyi mege sémii niñkin niñkin i, mii na sônji pire sémebii tayahaga mpyi na sî n-ta diñyeñi i mε.

Yesu Tunntunmpii Kapyiin̄kii Sem̄en̄ji Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémen̄ji fun̄ḡ jwumpe e ke

Karigii Yesu à pyi n̄j̄ke na ke, Luka à cyire yyaha jwo u sémen̄ji n̄j̄cyiinj̄i i. N̄ge sémen̄ji sh̄onwuñ̄j̄i, pyinj̄kanni na Yesu à kàre n̄j̄yinj̄i na, ná pyinj̄kanni na u à Kile Munaani tun u fȳeḡw̄oh̄sh̄iimbil'á ke, u na yire yyaha yu. Jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tí ná Yesu i ke, Kile Munaani à Yesu fȳeḡw̄oh̄sh̄iimbii yyaha cù, ka pi i puru jwo diḡȳen̄ji cyeyi puni i.

Pi n'a mpyi na puru Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á, pi mpyi maha li cyèe pi na na Yesu u j̄ye Kile N̄j̄c̄w̄on̄r̄on̄ji, ḡgemu j̄w̄om̄ēe Kile mpyi a lw̄ó na u sí s̄upyire sh̄w̄o ke. Mpii pi j̄ye pi j̄ye Yahutuu m̄e, pi n'a mpyi na pu yu pir'á, pi mpyi maha li cyèe pi na na Kilen̄ji u à yaayi puni dá ke, na uru la j̄ye si pi ná uye sh̄w̄oh̄on̄ji yaa. Pi mpyi maha yi yu s̄upyire pun'á na li síj̄i j̄ye Kile na mà yampii cùḡḡ si pi sh̄w̄o Sitaanninj̄i na. Pi mpyi maha yi yu s̄upyire pun'á mú na Yesu à kw̄w̄ kworokworocige na, s̄upyire kapegigii tugure yáfan̄ji kurugo; na s̄upyir'á yaa ti toron̄kanni k̄ēn̄ḡe, ti i dá Yesu na, bà Kile Munaani si mpyi si ti yyaha cù m̄e.

Karigii tèesiini i, Yesu túnntunmpii mpyi na s̄on̄ji na Yahutuubii làda karigii tayyerege na j̄ye Yesu kuni jaaran̄ji i. Ka Kile Munaani si yi fin̄in̄'a cyèe pi na na Jwumpe Nintanmpe na j̄ye supyishinj̄i puni wum̄o. Nde li j̄ye na wí ke, lire li j̄ye mà toron̄kanni k̄ēn̄ḡe maa dá Yesu na. Lire e ke mà maye kan pi à kw̄on̄ si nta mpyi Yahutu mà táanna ná pi làdaabil'e, mpii pi j̄ye pi j̄ye Yahutuu m̄e maa dá Yesu na ke, lire mpyinj̄i f̄anha j̄ye p̄ire j̄un̄'j̄i m̄e.

Jwumpe Nintanmpe à jwo cyaga maha cyag'e ke, p̄il'á j̄ēe pu na, ka p̄ii si pu cyè. Cyeye n̄j̄yahay'e mpiimu pi à pu cyè ke, pir'á Yesu fȳeḡw̄oh̄sh̄iimbii kyéerege, maa pi le k̄as̄un̄ji i. Poli na mpyi pi kyéeregefeebil'e, ka Yesu si uye cyèe u na maa u pyi u túnntun̄ḡo. Lire k̄antugo ka Poli si wá na jaare na màre k̄anyi na, maa Jwumpe Nintanmpe yu maa dánafeebii kurun̄j̄i t̄inj̄i. U à ḡgaha n̄j̄yahawa ta uru báaran̄ji i. Luka u à ḡge sémen̄ji séme ke, uru na mpyi ná u e lire k̄usheeni là na.

Yesu à jwo cyelempyiibil'á na pi sí Kile Munaani ta

1-2 Mii c̄in̄mpworon̄ji Tofili, mà lw̄ó t̄eni i Yesu à u karigii sii na mpyi maa s̄upyire yer̄ege ná Kile jwumpe e, fo mà s̄à n̄o u tèekon̄j̄irini na mà kàre n̄j̄yinj̄i na ke, mii mpyi a cyire puni yyaha jwo mu á na sémen̄ji n̄j̄cyiinj̄i i. N̄ka mà jwo Yesu u kàre n̄j̄yinj̄i na ke, túnntunmpii u mpyi a cw̄on̄r̄o ke, karigii p̄ire mpyi a yaa pi a mpyi ke, Kile Munaani mpyi a u pyi u à cyire puni jwo pi á.

³ Yesu j̄ēn̄kwooni k̄antugo mà fworo kw̄un̄ji i, u à uye cyèe pi na pyinj̄kannigii n̄j̄yahagii na. U à lire pyi canmpyaa beeshuunni fun̄ḡ'i bà pi si mpyi si j̄c̄è na, s̄ēen̄ji na, uru na j̄ye j̄yii na m̄e. U mpyi maha Kile Saanre kyaa yu pi á mú.

⁴ Can̄j̄ka mà u ná pi yaha pi i lyi síj̄cyan, u à yi jwo pi á na pi àha laaga t̄on̄ Zheruzal̄emu k̄àne na m̄e, na yaage j̄w̄om̄ēeni Tufoon̄ji à lw̄ó, ná uru mpyi a ku kyaa jwo pi á ke, pi kuru sige,

⁵ na Yuhana à pi batize ná lw̄ohe e, ḡka mà jwo canmpyaa cyi tòro ke, pi sí batize ná Kile Munaani i.

Yesu à kò a dùgo nìjyinj na

(Marika 16.19-20; Luka 24.50-53)

⁶ Nye mà túnntunmpii nimbinnibii yaha Yesu taan, pi à u yíbe: «Kafoonji, lire tènì i mu sí Izirayeli shiinbii saanre nùruŋo pi á la*?»

⁷ Ka u u pi pyi: «Mii Tunji à tènì ná canmbilini ndemu bégele ná u yabilinjì sífente e ke, yù áha raa lire caa si jicé me.

⁸ Nka Kile Munaani sí n-tíge yii nún'í si fànha kan yii á, lire ká mpyi, yii sí raa mii kyaa yu Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni sannì puni ná Samari kùluni i, fo mà sà nò dijnyenji cyeyi puni i.»

⁹ Nye u à puru jwo ke, mà u túnntunmpii yaha pi i u wíi, u à kò a yíri pi shwòhòl'e mà kàre nìjyinj na, ka nahanjke kà si u ŋwòhò pi na.

¹⁰ Mà pi yaha pi à yyahayi yírig'a le nìjyinj i, na u ninjarenji wíi, pi à pâl'a nàmbaa shuunni nja pi à vāanvynjnye le a yyére pi taan.

¹¹ Ka pire shiin shuunniŋi sí jwo: «Galile kùluni shiinbii, di k'à ta a jwo ka yii i yyére na nìjyinj wíi ye? Yesu u à kò a yíri yii shwòhòl'e mà kàre nìjyinj na ke, canŋka u sí nùru n-pa bà yii à u ninjarenji nja nìjyinj na me.»

Macyasi à Zhudasi tayyérege lwó

¹² Nye ka Yesu túnntunmpii si yíri Olivye cire nanjke na, maa nùr'a kàre Zheruzalemu kànhe e. Kuru cyage ná Zheruzalemu mpyi a culumetiri ninjin kwò.

¹³ Pi à nùr'a nò kànhe e ke, batònge nìjyibabilini i pi mpyi maha ntée na piye bínnini ke, ka pi i dùg'a jyé lire e. Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná Andire ná Filipi ná Tomasi ná Baritelemi ná Macwo ná Alife jyanji Yakuba ná Simo pi maha mpyi Zeloti†, ná Yakuba jyanji Zhude, pire pi mpyi.

¹⁴ Pire puni mpyi maha piye bínnini tèrii nìjyahagil'e, marii Kile jáare ná funŋo ninjin i. Cyeebii plì ná Yesu nunji Mariyama ná Yesu cìnmpyiibii mú mpyi maha mpyi ná pi e.

¹⁵ Nye pi canmbinnii canjke kà, mà pi nimbinnibii yaha, pi mpyi a shiin ŋkuu ná bejaaga (120) kwò, ka Pyeri si yír'a yyére pi shwòhòl'e maa jwo:

¹⁶ «Mii cìnmpyiibii, Kile Munaani mpyi a Dawuda yyaha cù, ka u u jwumpe mpemu jwo ná p'à séme Kile Jwumpe Semenji i, na Zhudasi u sí n-tòro sùpyire yyaha na, si Yesu le cye e ke, fànha kyaa li mpyi li li, puru jwumpe pu fúnŋo.

¹⁷ Zhudasi sí na mpyi wuu kurunje sùpya, wuu ná uru mpyi na báara ninjin pyi.»

¹⁸ (Nye pi à sàranji ŋgemu kan u á u kapiini nimpyiini jùŋo taan ke, u à sà kerége shwò ná ur'e. Lire kàntugo u à cwo a jya, ka u funŋo yaayi si jicéeg'a màha.

¹⁹ L'à pyi kyaa Zheruzalemu kànhe shiinbii puni mpyi a ndemu cè ke, fo ka pi i mpa kuru cyage mege le pi shéenre e: «Akelidama» kuru jwòhò ku jnye: «Sishange Kerége».)

²⁰ Nye Pyeri à shà yyaha na ná jwumpe e sahanjki maa jwo na: «Y'à séme Zaburu sémenji i na

“U pyenge ninjage ku kwòro,

Sùpya kà ntéen k'e me‡.”

* **1:6** Yesu túnntunmpii mpyi na Kile Nijcwónrónji mpanji sigili Yahutuubii sanmpii fige, u u mpa pire yige Oromu shiinbii fánjyage e, u u Izirayeli shiinbii wà piye na, bà pi mpyi saanji Dawuda tiŋi ná saanji Solomani tiŋi i me. † **1:13** Zeloti: kuru mege jwòhe ku jnye: «kìni kyal'à táan ŋgemu á sèl'e ke». ‡ **1:20** Zaburu 69.26

“Waberε u u báaraŋwəge lwóš.”

²¹⁻²² Lire kurugo mà Kafoonji Yesu yaha u u jaare na ntùuli ná wuu e cyeyi yyaha kurugo, mp̄ii pi mpyi maha mpyi ná wuu e ke, wuu à yaa wuu shin niŋkin cwəənrə pire e, wuu bâra wuye na, wuu raa yi yu sùpyir'á na Yesu à jè sèenji na. Mà lwó canŋke Yuhana à Yesu batize ke, fo mà sà nə canŋke u à kò a yîri wuu shwəhəle mà kàre niŋyinj na ke, mp̄ii pi à cyire karigii puni jya tapyige e ke, uru wà u à yaa u pyi urufoo.»

²³ Nyε ka pi i shiin shuunni cyêe, Yusufu pi maha mpyi Barisabasi, lire jye mε Zhutusi ke, uru ná Macyasi.

²⁴ Lire kântugo maa Kile jáare na: «Kafoonji, mu u à sùpyire puni zòmp̄ii cè ke, mp̄ii shiin shuunni i, ŋge mu à cwəənrə ke, uru cyêe wuu na,

²⁵ bà u si mpyi si Zhudasi tayyérege lwó túnnture báaraŋi i, Zhudasi à kuru ŋkemu yaha maa ŋkàre u yabilinj cyage e ke.»

²⁶ Nyε ka pi i ŋkyaanwooni pyi, ka ŋkyaanwooni si Macyasi cyêe, ka uru si bâra Yesu túnntunmp̄ii ke ná niŋkinji na.

2

Kile Munaani à tíge dánafeebii juy'i

¹ Pantekətinj canŋke, dánafeebii puni mpyi a bínni cyaga niŋkin i.

² Ka túnmbwəhə si mp̄á'a fworo niŋyinj na, mu à jwo kafeebwəhə túnmbə, bage e pi mpyi a bínni ke, mà kuru j̄i.

³ Ka pi i j̄jir̄ii jya na fiige cyi à láha láha cyiye na mà pa ntèen ntèen pi puni niŋkin niŋkinji na.

⁴ Ka Kile Munaani si pi puni j̄i, maa pi shin maha shin pyi u u shεenre tabεε yu mà tàanna ná Kile Munaani ti kanŋkanni i urufol'á.

⁵ Yahutuubii pi mpyi na fyáge Kile na diŋyenj puni yyaha kurugo ke, lir'à pire pi ta Zheruzalεmu kànhe e.

⁶ Nyε puru túnmp'á fworo ke, ka pire si sà piye bínni wani, pi puni kakyanhala wuu pi mpyi, jaha na yε pi shin maha shin mpyi na u tatεenge shεenre nuru pi jwə na.

⁷ Li mpyi a pi puni bilibili fo mà pi yirige pi yákilibii juy'i. Ka pi i wá na piye yibili maa ŋko: «Nte sùpyire ti jye na yu amε ke, taha Galile kùluni i bà pi pun'á yîri mε?»

⁸ Di l'à pyi wuu shin maha shin sí i u tatεenge shεenre nuru pi jwə na yε?

⁹ Pariti k̄ini ná Mēdi k̄ini ná Elamu k̄ini shiin na jye wuu e, pii na jye wuu e pir'á yîri Mezopotami k̄ini i, pii s'á yîri Zhude ná Kapadasi ná Pən wuuni ná Azi kùligil'e,

¹⁰ ná Firijyi wuuni ná Panfili wuuni ná Misira wuuni ná Libi k̄ini cyage ku jye Sireni kànhe taan ke, wuu pii s'á yîri Ōromu kànbwəhe e.

¹¹ Yahutuu na jye wuu e, pii sí jye Yahutuu mε, ŋka pi à jye Yahutuubii Kile kuni i. Pii na jye wuu e, pir'á yîri Kεrēti k̄ini ná Arabubii wuuni i. Di pi à pyi maa j̄ini na Kile kabwəhigii nimp̄yinj̄kii yu, wuu shin maha shin sí i cyi nuru u tatεenge shεenre e yε?»

¹² Nyε mà pi kakyanhala wuubii yaha fo pi jye a pi niŋjwuyo cè mε, ka pi i wá na piye yibili: «Nde jwəhe k'á s̄ii ŋki bε?»

¹³ Ka pii si wá na pi fwəhəre maa ŋko: «Sinmpe pu jye pi na!»

Pyeri à jwo ná sùpyire e

14 Nyε ka Yesu tūntunmpii ke ná shuunniŋi si yīr'a yyére, ka Pyeri si jwo fānha na: «Yii pi à tēn Zhude kùluni ná yii mp̄ii puni pi naha naha Zheruzalemu kànhe e ke, yii niŋgyigigii múgo, yii i na jwumpe lógo, yii i pu yyaha cè.

15 Sinme bà pu nyε nte sùpyire na mà tàanna ná yii sònhòŋkanni i me, jaha na ye nyége tēni baacyere wuuni li nyε nume, sinme tēbyaa sàha ŋkwò a nò, wà u kwò a bya a wùrugo me.

16 Kile tūntunŋi Zhoueli mpyi a ndemu jwo ke, lire li nyε na mpyi nume.

17 U mpyi a jwo na Kile à jwo:

“Dijyeŋi canzanŋyi ká nò,

mii sí na Munaani pyi li tíge sùpyire puni jwŋ'i.

Yii nànjiiŋpyire ná yii pùceopyire sí raa Kile tūnture yu.

Mii sí naye cyé yii nànjiiŋbii na, si karigii yyaha cyé pi na.

Yii nàŋkolyeebii sí raa mii karigii jaa ŋwɔyi i.

18 Sèe wi, cyire canmpyaagil'e,

mii sí na Munaani pyi li tíge

mii bilinambaabii ná mii bilicyeebii jwŋ'i.

Pi sí n-pyi mii tūntunmii.

19 Mii sí kakyanhala yaayi yà pyi yi fworo niŋyiŋi na,

si kakyanhala kacyeenŋii cyli yaa jŋke na,

sishange ná nage ná ŋguruge sí n-pyi.

20 Canŋaŋyiini sí n-kéŋŋe n-pyi numpire.

Yiŋke sí jàaŋa mu à jwo sishan.

Cyire puni kàntugo, Kafoonŋi canmbilini sí nò.

Li sí n-pyi canmbwòhò, sí n-pyi canmbile ndemu sinampe sí n-pêe ke.

21 Nyε shin maha shin u nyε na Kafoonŋi mege yiri ke, urufoo sí n-shwò*.”»

22 Nyε Pyeri à kwò Zhoueli jwumpe niŋjwumpe na ke, maa núr'a jwo: «Yii, Izirayeli shiinbii, yii niŋgyigigii pèe, yii raa nùru. Yii à li cè na Nazareti kànhe shinŋi Yesu na mpyi sùpya, ŋgemu cye kurugo Kile à u fānhe cyé yii na ná kabwòhigii ná kakyanhala karigii ná kacyeenŋii mpyiŋi i yii shwòhol'e ke.

23 Ŋka nde Kile mpyi a yaa mà yyaha tíi ná u e, mà tàanna ná u karigii puni jçèŋi i ke, lire yii à pyi. Yii à u le shinpiibii cye e pi à kwòro cige na mà bò.

24 Ŋka Kile à u jùŋò wwù kwùŋi yapwoyi i, maa u jè a yige kwùŋi i. Naha kurugo ye li fānhe mpyi kwùŋi na u jà a u cù a yaha wani me.

25 Saanŋi Dawuda à fyānha a jwo u kyaa na, u mpyi a jwo:

“Mii maha na Kafoonŋi jaa naye taan tērigii puni i,

jaha na ye u maha mpyi mii kàniŋke na,

bà li si mpyi yaaga kà n-jà mii cúnŋò jŋŋrige na tayyérege e me.

26 Lire kurugo mii zòmbilin' à jŋ funntange na,

mii jwumpe puni sí nyε funntanga jwumò.

Mii à tēn ná l'e, ali mii kwuŋkwooni kàntugo,

mii cyeere sí jŋŋe mii na.

27 Naha kurugo ye Kafoonŋi, mu si jεε mii múnaani yaha

li kwòro kwùŋi numpini i me.

Mu mú si jεε ma báarapyiŋi niŋçèŋŋi yaha u fwónhò fanŋke e me.

28 Mu à nùmpaŋke tata kuni le mii taan

Mà mu yaha ná mii i, mu sí mii pyi mii i jŋ funntange na*.”»

* 2:21 Zhoueli 2.28-32 † 2:28 Zaburu 16.8-11

²⁹ Nyε Pyeri à kwò Dawuda jwumpe niɲjwumpe na ke, maa núr'a jwo: «Mii cínmpyibii, yii na yaha si wuu tulyage Dawuda kani fininε njwo yii á. Tèni i u à mpe jwumpe jwo ke, u mpyi a pu jwo a wà uye na mε, ɲaha kurugo ye wuu à li cè na u à kwù, u buwurɲ'á tò. Ali niɲjaa u kwùunni na ɲyε naha wuu yyére.

³⁰ Dawuda na mpyi Kile túnntunɲɔ, u mú mpyi a li cè na Kile à kâa ur'á na uru na sí n-pa u ɲambilini là tinε u fânhe tatεnge e u kântugo.

³¹ Kile à wyèr'a yi jwo Dawuda á na Kile Niɲcwɔnrɔɲi sí n-pa ɲè n-fworo kwùɲi i. Lire kurugo Dawuda à jwo na “U si n-kwòro kwùɲi numpini i mε, u cyeere si n-fwónhɔ fannke e mε‡.”

³² Yesu kyaa li, Kile à u ɲè a yige kwùɲi i. Lir'á pyi wuu mú puni ɲyii na.

³³ U à dùg'a kâr'a sà ntéen Kile kàniɲε cyεge na. Kile Munaani ɲwɔmεeni u mpyi a lwó wuu á ke, Tufoonɲi Kile à lire kan u á, ka u u li yaha l'á tige wuu ɲun'i. Lire yii ɲyε na ɲaa amε, maa nùru li ɲwá na.

³⁴ Yii li cè na Dawuda yabilinɲi ɲyε a dùgo niɲɲinɲi na mε, ɲka lire ná li wuuni mú i, u à jwo

“Kafoonɲi Kile à jwo mii Kafoonɲi á

“Ta ma a pa ntéen na kàniɲε cyεge na,

³⁵ mii sí n-pa mu zàmpeɲbii le mu tooyi ɲwòh'i Š.' ”»

³⁶ Nyε Pyeri à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Lire e ke yii Izirayeli shiinbii pun'á yaa yii li cè na nákaana baa na Yesu yii à kwòro cige na ke, Kile à uru pyi Kafoonɲi ná uru Kile Niɲcwɔnrɔɲi.»

³⁷ Pi à puru lógo ke, ka pu u pi zòmpii cúnɲɔ sèl'e, ka pi i Pyeri ná túnntunmpii sanmpii pyi: «Wuu cínmpyibii, ɲaha wuu à yaa wuu pyi be?»

³⁸ Ka Pyeri si pi pyi: «Yii yii toronkanni kéenɲε, yii puni niɲkin niɲkinn'á yaa yii batize Yesu Kirisita mεge na, bà yii kapegigii si mpyi si yáfa yii na mε. Lire ká mpyi, yii sí Kile Munaani ta.

³⁹ Naha kurugo ye Kile à u Munaani ɲwɔmεeni lwó yii ná yii tұлug'á, mà bàra mpíi pi ɲyε tatɔɔnyi i ke. Mpíi wuu Kafoonɲi Kile sí n-pa n-yyere si mpyi u pyi ke, l'á lwó pire pun'á.»

⁴⁰ Pyeri à jwumɔ niɲyahama jwo pi á sahanɲi Yesu kyaa na, maa pi yeε na pi nùru ɲge diɲyeni sùpyire nintiimbaare ɲwòh'i, bà Kile si mpyi si pi shwɔ mε.

⁴¹ Sùpyire t'á dá u jwumpe na ke, ka pire si batize. Mpíi pi à bàra dánafeebii kurunɲε na kuru canɲε ke, pire mpyi a shiin kampwòhii taanre (3.000) kwò.

Dánafeebii wwoɲεge pyiɲkanni

⁴² Yesu túnntunmpii mpyi maha yeεyi ɲjemu kaan ke, dánafeebii mpyi a piye waha maa yire nùru tèrigii puni i, maa ɲkwòro wwoɲεge e. Pi mpyi maha bwúuruɲi kwùun na ntáali piye na na lyí, maa Kile ɲáare siɲcyan.

⁴³ Sùpyire puni mpyi ná fyagare e, ɲaha na ye kakyanhala karigii ná kacyeenɲii mpyi na mpyi Yesu túnntunmpii cye kurugo.

⁴⁴ Shin maha shin u mpyi a dá Yesu na ke, pire puni mpyi a wwò maa mpyi niɲkin, pi cyeyaayi puni mpyi kàngwɔrɔ wuyo.

⁴⁵ Tèrigii cyil'e, pi mpyi maha pi taare tà ná pi cyeyaayi yà pérelí, maa yire wyéɲɲi táali piye na mà tàanna ná shin maha shin ɲùɲɔ tugure e.

⁴⁶ Pi mpyi maha piye bínnini canɲa maha canɲa, ná sòɲɲɔrɔ niɲkin i Kile ɲaarebage e, maa Kile pére. Pi mpyi maha bínnini pi pyenyi i, maa bwúuruɲi kwùun na ntáali piye na maa pi ɲɲyíɲi lyí ná funntange ná funɲcɲɲi i.

47 Pi mpyi maha Kile kêre, pi kyaa mpyi a táan sùpyire pun'á. Mpii Kafoonji à shwò ke, u mpyi maha pire bàrali pi kurun̄ke na can̄ŋa maha can̄ŋa.

3

Pyeri à cwòh̄om̄afooni wà cùun̄ŋ

1 Can̄ŋa yàkòŋò, Kileŋarege tēni i, Pyeri ná Yuhana à kàre Kileŋaarebage e.

2 Lir' à pi ta pi à sà faan̄ŋi wà yaha Kileŋaarebage tajyij̄wòge kà na, pi maha ŋkemu pyi: «Tajyij̄wòge Nisinaŋke» ke. Amuni u mpyi a si. Can̄ŋa maha can̄ŋa, pi mpyi maha mpa u yaha kuru cyage e, sùpyire ti nyē na jyē Kileŋaarebage e ke, bà u si mpyi s'a pire jáare mē.

3 Uru faan̄ŋ' à Pyeri ná Yuhana ŋya tajyige e maa pi jáare.

4 Ka pi i u yal' a wii, ka Pyeri si jwo: «Wuu wii.»

5 Ka n̄ŋi si yyahe yirig' a le pi e. U mpyi na sōn̄ŋi na pi sí yaaga kan ur' á.

6 Nyē ka Pyeri si u pyi: «Wyéŋe, lire nyē mē sēen nyē mii á mii u kan mu á mē, ŋka yaage ku nyē mii á ke, mii sí kuru kan mu á. Nazareti kànhe shin̄ŋi Yesu Kirisita mege na, yiri maa a jaare!»

7 U à yire jwo ke, maa n̄ŋi cù kàn̄ŋe cyēge na mà yirige. Nyē ka n̄ŋi tooyi ná u nintajyiigi si n̄tíl' a cyiye ta.

8 Ka u u yi a yir' a yyéŋe, maa li jwò cù na jaare, maa sà jyē Kileŋaarebage e* ná Pyeri ná Yuhana i, maa jaare, maa yini, maa Kile kêre.

9 Sùpyire pun' à u ŋya u u jaare marii Kile kêre.

10 Pi mpyi a li cē na n̄ŋi u mpyi maha ntēn Kileŋaarebage Tajyij̄wòge Nisinaŋke na maa sùpyire jáare ke, uru wi. Pyn̄kanni na uru n̄ŋ' à pyi maa ja na jaare ke, ka lire si sùpyire bilibili.

11 N̄ŋi mpyi a taha a yaha Pyeri ná Yuhana fye e. Ka sùpyire kàkyanhala wuubii si fē a kàr' a sà bínni pi taan, Kileŋaarebage ŋkubabwòhe kà jwòh' i, pi mpyi a Saan̄ŋi Solomani mege le kuru ŋkubage na.

12 Pyeri à sùpyire ŋya ke, maa jwo: «Wuu cin̄mpyibii, Izirayeli shiin̄bii, ŋaha na nde kan' à yii kàkyanhala yē? ŋaha na yii na wuu wíl' amē mu à jwo wuu yabilimp̄ii sífente ná wuu Kile yyahafyagare t' à wuu pyi wuu à ŋge n̄ŋi pyi u à yiri na jaare yē?»

13 Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná wuu tulyeyi san̄ŋyi u Kilen̄ŋi, u à u báarapyin̄ŋi Yesu j̄n̄ŋke yirige ná l' e. Yii à u le fàn̄hafoon̄ŋi Pilati cye e, ka uru si li ta na yaaga nyē a yaa ku pyi u na mē, ka yii i jcyé u na Pilati ŋyii na.

14 Ŋge u à jwò maa ntíi ke, yii à cyé uru na, ŋge u à boore pyi ke, maa Pilati jáare na u uru cye yaha.

15 Ŋge u nyē na sh̄in̄ŋi n̄ŋkwombaan̄ŋi kaan ke, yii à uru bò, ŋka Kile à u j̄è a yige kw̄n̄ŋi í. Wuu à u ŋya u j̄eŋkwooni kántugo.

16 Ŋge n̄ŋi u ŋge yii i paa, ná yii à u cē ke, wuu à dáníyan̄ŋi pyi Yesu na, lire cye kurugo, u à ja a yir' a yyéŋe. Wuu à dáníyan̄ŋi pyi Yesu mege na, lire l' à ŋge n̄ŋi yampe kwò feefee bà yii puni ŋyii wá u na mē.

17 Mii cin̄mpyibii, mii à li cē na li j̄cēmbaan̄ŋi u à yii ná yii j̄n̄ŋufeebii pyi yii à lire kani pyi.

18 Lire e ke Kile à jwumpe mpemu jwo fo tēem̄oni i u t̄un̄ntun̄mpii cye kurugo ke, pur' à f̄un̄ŋò. U mpyi a jwo na Kile N̄j̄cwōn̄ŋon̄ŋi à yaa u kyaala.

* 3:8 Kuru k' à pyi urufoo can̄ŋyciige mà jyē Kileŋaarebage kaan̄ke fun̄ŋke e, ŋaha na yē Yahutuubii Saliyan̄ŋi i, kafuun li mpyi li li cwòh̄om̄afoo u jyē Kileŋaarebage kaan̄ke fun̄ŋke e.

19 Lire e ke yii yii toronƆkanni k  enn , yii i yiye kan Kile  , b  u si mpyi si yii kapegigii y fa yii na m .

20 Lire k  mpyi, Kafoonji Kile s  taƆonjo kan yii  . M  b ra lire na, nge u   yaha yii yahare e ke, u s  uru t ugo yii  , Yesu u ny  Kile Nijcw nronji ke, uru kyaa li.

21 Nka u   yaa u t en ninyiƆi na fo u aha yaayi puni pyi y'  n ru yi lyempe e, yire Kile   jwo fo t emoni i u t nntunmpii cye kurugo.

22 Ny  Kile túnntunjiMusa   jwo

“B  wuu Kafoonji Kile   mii tun m , amuni u s  n-pa yii cinmpworonji w  pyi u t nntunjo mii fiige. U aha jwum  maha jwum  jwo yii   ke, yii i j e puru na.

23 Shin maha shin u ny  u ny  a j e uru t nntunji jwumpe na m , urufoo s  n-b  n-yige s pyire shw h l'e*.”

24 Ny  m  lw  Kile t nntunji Samuweli na, Kile t nntunmpii pun'  jwo nde t ni kyaa na m , Musa fiige.

25 Jwumpe Kile t nntunmpil'  jwo ke, pur'  jwo yii   m . Tunmbyaare Kile   le n  yii tulyeyi i, t ni i u   jwo Ibirayima   na uru s  jw  le njnke supyishinj pun'  u t luge cye kurugo ke, tire tunmbyaar'  le n  yii e m *.

26 Lire e Kile   u báarapyinj yaha a pa yii Izirayeli shiinbii m e na yyecyiige na, u u jw  le yii  , yii i l ha pege karigii na.»

4

Pi   k re n  Pyeri n  Yuhana i yukyaabii y ye

1 Ny  m  Pyeri n  Yuhana yaha jwumpe na, Kile s ragawwuubii n  Kilejaarebage saƆcw nsigibii njnufoonji n  Sadusiibii pil'  n  wani.

2 Li mpyi a s a pen pi e m  Pyeri n  Yuhana nya pi i s pyire yegege n  Kile Jwumpe e na Yesu   n  a fworu kw ji i, na lir'  li cy e na s pyire s  n-pa n  n-fworu kw ji i n mpanja.

3 Ka pi i pi c  a le k sunji i fo m  s  n  kuru canja n mpanja na, jaha na ye numpilage mpyi a ww  a kw .

4 Nka lire n  li wuuni m  i, mpii pi mpyi na Pyeri n  Yuhana jwumpe n ru ke, pire nijyahamil'  d  Yesu na, ka lire si d nafeebii kurunke shiinbii pyi pi   kampw hii kanjuro (5.000) kw .

5 Kuru canja n mpanja, Yahutuubii njnufeebii n  kacw nribii n  Kile Saliyanji cyelentiibil'  pa piye binni Zheruzalemu k nhe e.

6 Kile s ragawwuubii njnufembw he Ana* m  mpyi wani, m  b ra Kayifu n  Yuhananj wab e n  Alezandiri n  s ragawwuubii njnufembw he pyenge shiinbii puni.

7 Ka pi i nj r'a s  Pyeri n  Yuhana yige k sunji i m  pa yy enje piye shw h l'e, maa pi y be: «N  f nhe njkire e, lire ny  m  n  mege njkire e yii   nge n ji c unjo ye?»

8 Ny  m  Pyeri yaha u   j  Kile Munaani na u   jwo: «Yii pi ny  wuu Yahutuubii njnufeebii n  kacw nribii ke,

9 n  yii si naha a wuu y be faanji n  u cuunonkanni kyaa na nijjaa,

10 yii puni, m  b ra Izirayeli shiinbii sanmpii puni na, yii li c  na Nazar ti k nhe shinji Yesu Kirisita mege na nge n n'  c unjo. Yesu yii   kw ro cige na

mà bò, ka Kile si u jè a yige kwùni i ke, uru mege na nge nàni nìnjyereni u nge yii yyaha na ke, u à cùuŋɔ.

¹¹ Yesu kyaa l'à jwo Kile Jwumpe Semɛni i na

“Yii bafaanribil'à cyé kafaage ŋkemu na ke,

kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na†.”

¹² Nyɛ shwofoonjì wà saha nyɛ uru baare e mɛ. Mɛge cye kurugo wuu sí nùmpañja ta ke, kuru nyɛ a le sùpyañjì wà tufiige na ŋke jìŋke na Yesu baare e mɛ.»

¹³ Yahutuubii jùŋufeebii ná kacwɔnribil'à Pyɛri ná Yuhana jya pi i yu fyagara baa ke, ka li i pi kàkyanhala, jaha na yɛ pi mpyi a li cè na Pyɛri ná Yuhana nyɛ a kàla sèl'e mɛ, ka pi i li kàanmucya mà li jya na pi ná Yesu u mpyi.

¹⁴ Nyɛ nàni u à cùuŋɔ ke, pi à uru nìnjyereni jya Pyɛri ná Yuhana taan ke, pi nyɛ a yà ta si njwo mɛ.

¹⁵ Ka pi i Pyɛri ná Yuhana pyi pi à fworò ntàani na, maa ŋkwòro na piye yíbili:

¹⁶ «Naha wuu à yaa wuu pyi mpii shiinbii na be? Kakyanhala kani pi à pyi ke, Zheruzalɛmu shiinbii pun'à li cè, wuu mú si n-jà nàkaana pyi lire e mɛ.

¹⁷ Ŋka nde kani nyɛ a yaa li cɛɛg'a nɔ cyeyi puni i mɛ, lire e ke wuu pi yyere, wuu u pi fùguro, bà li si mpyi pi àha nùru kuru mege kyaa jwo sùpyañjì wà tufiig'á mɛ.»

¹⁸ Ka pi i Pyɛri ná Yuhana yyere maa yi jwo a waha pi á, na pi àha nùru Yesu kyaa jwo sùpyañjì wà tufiig'á, lire nyɛ mɛ si sùpyañjì wà kàla ná u kani i mɛ.

¹⁹ Ka Pyɛri ná Yuhana si pi pyi: «Ncyii kapyaagii mú shuunninjì i, li ndi l'à tíi Kile á yɛ? Mà yii jwɔmɛɛni cù laa, mà Kile jwɔmɛɛni cù? Yii yabilimpìi pi yi kàanmucya dɛ!

²⁰ Nde wuu kɔn'à jya maa li lógo ke, wuu si n-jà n-pyi ná wuu nyɛ na lire yu mɛ.»

²¹ Ka pi i pi fùguro sahanjki maa pi yaha. Pi nyɛ a mpyi a cè yaage pi sí n-pyi pi na mɛ, jaha na yɛ kakyanhala kani li mpyi a pyi ke, sùpyire mpyi na Kile kêre lire kurugo.

²² Nàni u mpyi a cùuŋɔ lire kakyanhala cuuŋɔŋkanni na ke, uru shìnjì mpyi a jyaha yyee beeshuunni na.

Dánafeebil'à Kile jáare

²³ Pi à Pyɛri ná Yuhana cye yaha ke, ka pi i ŋkàre Yesu túnntunmpii sanmpii cyage e. Nje Kile sàragawwuubii jùŋufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribil'à jwo pi á ke, maa sà yire puni yyaha jwo pi á.

²⁴ Nyɛ pi à yire lógo ke, ka pi puni si wwò sòŋŋɔɔ nìŋkin na maa Kile jáare fànha na: «Kafoonjì, mu u à nìnjyinjì ná jìŋke dá, maa suumpe lwòhe ná ku funjɔ yaayi puni dá.

²⁵ Wuu tulyage Dawuda u nyɛ mu báarapyinjì ke, mu à ma Munaani pyi l'à u yyaha cù, ka u u jwo

“Naha kurugo supyishinjì'à jùŋɔ kyán yɛ?

Naha na kìrigii sùpyire maha vùnmpwɔɔre pyi yɛ? Ti nyɛ jùŋɔ baa.

²⁶ Saanbii pi nyɛ jìŋke na ke, pir'à piye bégele kàshige mɛɛ na, ka jùŋufeebii si piye bégele Kafoonjì Kile ná u Nìjcwɔnrɔnjì mɛɛ na‡.”

²⁷ Sèe wi dɛ! Ŋke kàŋhe e, saanjì Erɔdi ná Pɔnse Pilati à wwò ná Izirayeli shiinbii ná supyishinjì sanjì i, báarapyinjì mu à cwɔnr'a yaha maye mɛɛ na, ná uru u nyɛ Yesu ke, maa ntùŋke taha uru na.

²⁸ Lire mpyinji cye kurugo, kyaa maha kyaa mu à kyaala a yaha fo tèmòni i mà tàanna ná ma sífente ná ma nyii wuuni i ke, cyire pi à pyi.

²⁹ Nka Kafoonji, pi à wuu fùguro ná jwumpe mpemu i nume ke, mu à puru lógo. Wuu pi nyε mu báarapyii ke, wuu tège, wuu raa mu jwumpe yu fyagara baa.

³⁰ Li sínji yaha wuu na, wuu já wuu a yampii cùunji, wuu raa kacyeenjkii ná kakyanhala karigii pyi mu báarapyinji ninçenji Yesu mege na.»

³¹ Pi à Kile jáar'a kwò ke, cyage e pi mpyi a bínni ke, ka kuru cyage jìhke si jcyéenne, ka Kile Munaani si pi puni jî, ka pi i wá na Kile jwumpe yu fyagara baa.

Dánafeebii cyeyaayi pun'à pyi kàngwɔɔ wuyo

³² Dánafeebii kurunke mpyi a wwò maa pi zòompil'á pi sònnòre pyi ninjin, fèrenje yaaga saha nyε a mpyi pi wà á me, pi yaayi puni mpyi kàngwɔɔ wuyo.

³³ Sífente na mpyi Yesu túnntunmpil'á sée sèl'e pi i yi yu sùpyir'á na Kafoonji Yesu à jè a fworo kwùhji i. Kile mpyi a jwò pi puni na maa pi tège sèl'e.

³⁴ Kanhamafoo nyε a mpyi pi e me, jaha na ye mpii pi mpyi ná taare e, lire nyε me pyenyi i ke, pire mpyi maha yire pérelì,

³⁵ maa ma na uru wyérenji kaan Yesu túnntunmpil'á. Pi mpyi maha uru wyérenji táali piye na, maha ntàanna ná pi shin maha shin jùhò tugure e.

³⁶ Nyε nàhji wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Yusufu, Levi túluge shin u mpyi u wí, u mpyi na yíri Sipiri kini i. Yesu túnntunmpii mpyi a u mege le Barinabasi, kuru mege jwòhe ku nyε: «njemu u maha màban leni sùpyire e ke.»

³⁷ Kεεge na mpyi uru nàh'á, ka u u ku pére, maa mpa ná ku wyérenji i mà pa nkan Yesu túnntunmpil'á.

5

Ananiyasi ná u cwonji Safira kani

¹ Nyε nàhji wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Ananiyasi, u cwonji mege sí nyε Safira, ka pire mú si taare tà pére.

² Ka pi mú shuunni si bê li na, ka u u taare wyérenji taa, maa taaga njwòhò, maa nkàre ná ku sanjke e mà sà nkan Yesu túnntunmpil'á.

³ Ka Pyeri si u pyi: «Ananiyasi, di mu à pyi maa Sitaanninji yaha u à sònnòpeere tég'a mu zòmbilini jî fo mu à ma taare wyérenji wà njwòhò maa mpa fine Kile Munaani á ye?»

⁴ Mà mu yaha mu sàha nkòwò a taare pére me, taha mu woro bà ti mpyi ti ti me? Mu à ti pére ke, taha mu wu bà u mpyi ti wyérenji me? Jaha k'à nde kani mpyinji sònnòre tírige mu funjke e ye? Sùpya á bà mu à fine mà de! Kile á mu à fine.»

⁵ Ananiyasi à puru lógo ke, maa jcwò jìhke na mà kwù. Mpii pi à yire lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e.

⁶ Ka nànjiiibii si yíri maa u buwunji pwò a sà ntò.

⁷ Nyε tèt'á pyi ke, ka Ananiyasi cwonji si nò wani, nde l'à u poonji ta ke, u mpyi a lire cè me.

⁸ Ka Pyeri si u pyi: «Sèenji jwo na á, kampyi nge dáji na taar'á pére.» Ka ceenji si jwo: «òon, uru na t'à pére.»

⁹ Ka Pyeri si u pyi: «Naha k'à pa ná l'e, ka yii i jwo a jwò si Kafoonji Munaani jwò cú ye? Nyé mpíi pi à sà mù poonji tò ke, pire pi mpíi cyíin̄ji na, pi mú si n-kàre ná mu i.»

¹⁰ Ka ceen̄ji si ntíl'a cwo jìh̄ke na Pyeri fere e mà kwû. Ka nànjiiibii si jyè pyenge e, mà u ta u à kwû. Ka pi i u lwó a kàr'a sà ntò u poonji taan.

¹¹ Nyé dánafeebii kurun̄ke ná sùpyire puni t'à puru jwumpe lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e.

Yesu túnntunmpil'à kakyanhala karií niñyahagii pyi

¹² Kacyeen̄ji niñyahagii ná kakyanhala karií niñyahagii mpyi maha mpyi sùpyire shwòhòl'e Yesu túnntunmpii cye kurugo. Dánafeebii puni mpyi maha piye bínnini Kileñaarebage ntàani na, saann̄ji Solomani ñkubabwòhe jwòh'i.

¹³ Mpíi pi nyé pi nyé a dá Yesu na me, pire wà nyé a mpyi na jεεg'a bàra pi na me. Lire ná li wuuni mú i, pi mpyi maha pi pére sèl'e.

¹⁴ Nàmbaabii ná cyeebii pi mpyi na ma na piye kaan Kafoonji á ke, là mpyi na bàrali pire na sèl'e.

¹⁵ Kakyanhala karigii nimpyiin̄kii kurugo, sùpyire mpyi maha ma na yampii sínnin̄ji bàmbahajyi, lire nyé me dèmeebii na pyenkuubil'e, bà li si mpyi li méε ka bê shin̄niñkin na, Pyeri nintoron̄ji nànjjan̄ji ká ntò ñgemu na ke, urufoo si jçúuñjò me.

¹⁶ Shin̄nyahara mú mpyi maha yíri ná yampii ná jínacyaanbil'e Zheruzalemu kwúumpe kànyi na, na ma na jcyére Yesu túnntunmpii na, pi puni mú sí mpyi maha jçúuñji.

Pi à Yesu túnntunmpii kyérege

¹⁷ Nyé ka yin̄cyége si jyè Kile sáragawwuubii jùñufembwòhe ná u fyèñwòhòshiin̄bii Sadusiibil'e.

¹⁸ Ka pi i cye taha Yesu túnntunmpii na, maa pi cú a le kasubabwòhe e.

¹⁹ Nyé ka Kafoonji Kile mèlekēñi wà si mpa kasubage jwò múgo numpilage e, maa pi yige, maa pi pyi:

²⁰ «Yii a si Kileñaarebage e, yii i sà a ñge sh̄ñji kani sénmege yii a yu sùpyir'á.»

²¹ Nyé pi à yire lógo ke, kuru can̄ña nùmpañña jyéəəoge na, ka pi i ñkàre Kileñaarebage e, maa sà a sùpyire kálali.

Tér'à pyi ke, ka Kile sáragawwuubii jùñufembwòhe ná u fyèñwòhòshiin̄bii si yukyaala kurun̄ke ná Izirayeli shiin̄bii kacwòribii puni yyer'a bínni, maa sòrolashiibii pyi pi sà Yesu túnntunmpii yige kasubage e, pi a ma.

²² Ka pire si ñkàre, pi nyé a sà túnntunmpii ta wani me, maa núr'a sà pi pyi:

²³ «Wuu à kàr'a sà kasubage ta k'à yal'a tò, ku sañcwònsigibii mú si wá a mpyi na ku sañcwònn̄ji sigili. Nka wuu à ku múgo ke, wuu nyé a sùpya ta wani k'e me.»

²⁴ Nyé Kileñaarebage sañcwònsigibii jùñufoon̄ji ná sáragawwuubii jùñufeebil'à puru lógo ke, pi saha nyé a pi nimpyii cè me, ka pi i wá na piye yíbili li pyin̄kanni na.

²⁵ Mâ pi yaha puru na, ka wà si mpa pi pyi: «Nàmpii yii à cú a le kàsun̄ji i ke, pi wá na sùpyire kálali Kileñaarebage e.»

²⁶ Nyé ka Kileñaarebage sañcwònsigibii jùñufoon̄ji ná u shiin̄bii pii si yír'a kàr'a sà pi yyer'a pa. Pi nyé a jεn'a pi cú fànhe e me, jaha na ye pi mpyi na fyáge sùpyire kà ñkwòd pire wà mbò ná kafaayi i me.

²⁷ Pi à nò ná pi e yukyaala kurun̄ke yyére ke, ka sáragawwuubii jùñufembwòhe si pi pyi:

28 «Taha wuu nyɛ a mpyi a yi jwo a waha yii á na yii àha núru raa sùpyire kálali ná Yesu mege e me? Ku ke, yii à Zheruzalemu kàhe puni shwɔ a ta ná yii kàlanji i, mà bàra lire na, yii sí nge nàñi mbòñi tugure pyi ti pyi wuu woro.»

29 Ka Pyeri ná Yesu túnntunmpii sanmpii si pi pyi: «Wuu pi Kile jwɔmɛeni cù, wuu à lire funɔ cè mà tòro wuu yii jwɔmɛeni cù.

30 Yesu yii à kwòro cige na mà bò ke, wuu tulyeyi u Kilenji à u jɛ a yige kwùñi i,

31 maa u pyi u à dùg'a kàr'a sà ntɛen uru kàniñe cyege na, maa u pyi Nùñufoonji ná Shwofoonji, bà u si mpyi si Izirayeli shiinbii pyi pi pi toronkanni kɛɛnɛ pi i láha kapegii na, Kile si cyi yáfa pi na mɛ.

32 Wuu ná Kile Munaani na cyire karigii shɛenre yu, Kile à lire ndemu kan u jwɔmɛeni cùveebil'á ke.»

33 Yukyaala kurunƙ'à yire lógo ke, ka pi lùgii si yíri fo pi la mpyi si Yesu túnntunmpii bò.

34 Nyɛ Farizhenji wà na mpyi pi shwɔhɔl'e, uru mege na mpyi Gamaliyeli, Kile Saliyanji cyelentu u mpyi u wi, sùpyire puni mpyi na u pèrɛ, ka uru si yír'a yyére yukyaala kurunƙe shwɔhɔl'e maa jwo na pi Yesu túnntunmpii yige ntàani na tère nimbilere funɔ'i.

35 Pi à fworò ntàani na ke, ka u u jwumpe lwó maa jwo: «Mii cìnmpyibii Izirayeli shiinbii, nde yii la nyɛ si mpyi mpíi shiinbii na ke, yii a yiye kàanmucaa dɛ!

36 Naha kurugo yɛ li sàha mɔ mɛ, nàñi wà mpyi a yíri naha, u mege mpyi Tedasi. U mpyi a uye pyi shinbwo fo shiin nkwuu sicyɛɛrɛ (400) fiige mpyi a taha u fye e. Nka pi à pa u bò ke, ka u shiinbii puni si jcaala, ka yire si yyére wani.

37 Lire kàntugo Galile kùluni shinji wà à yíri sùpyire mɛsɛmɛni tɛni i, uru nàñi mege mpyi Zhudasi, u mpyi a shinnyahara yákilibii kɛɛnɛ pi à taha u fye e. Nka uru mú à bò, ka u fyɛjwɔhɔshiinbii puni si jcaala.

38 Lire kurugo numɛ, mii sí njemu jwo yii á ke, yire yi nyɛ, yii àha mpíi shiinbii kani pwo yii múnahigii na mɛ, yii pi yaha pi a si. Kampyi pi funɔ kani, lire nyɛ mɛ pi kapyin'à fworò sùpyire e, li sí n-pa n-yyére.

39 Nka kampyi Kile e l'à fworò, yii sí n-jà li kɛɛɛ mɛ. Yii a yiye kàanmucaa, bà li si mpyi yii àha nkwò nta yii i Kile tùnni mɛ.»

Nyɛ ka yukyaala kurunƙe si jɛɛ Gamaliyeli jwumpe na,

40 maa Yesu túnntunmpii yyer'a pa, maa pi bwòn, maa pi pyi na pi àha núru Yesu mege kyaa jwo sùpya á mɛ, maa pi cye yaha pi a si.

41 Ka túnntunmpii funntanga wuubii si yíri yukyaala kurunƙe taan mà kàrɛ naha kurugo yɛ Kile à li ta na pi à yaa pi kyaala Yesu mege kurugo, ka lire si mpyi pi á jùñjirire kyaa.

42 Canja maha canja, pi mpyi maha sùpyire yɛɛge Kilejaarebage ná pyɛnyi i tɛrigii puni i, maa Jwumpe Nintanmpe yu na Yesu u nyɛ Kile Njɛwɔnrɔñi.

6

Kacwɔnríbii tɛgfeebii kani

1 Nyɛ cyire canmpyaagil'e là mpyi na bàrali cyelempyibii nyahanji na. Dánafeebii kurunƙe e, mpíi pi mpyi na Girɛkiibii shɛenre yu ke, ka pire si wá na Eburubii shɛenre jwufeebii jùnyi tare, naha na yɛ pi mpyi a li kàanmucaa

mà li nya na pire u kàmpanŋke lenkwucyeebii nye a cù cùŋkanna nijcenne na yalyire kàmpanŋke na me*.

² Nye ka Yesu tūntunmpii ke ná shuunniŋi si cyelempyiibii puni yyer'a bínni, maa yi jwo pi á: «Wuu aha Kile Jwumpe njwuŋi yaha maa wuye pwo njyŋi karigii kanni ncwɔɔnrɔŋi na, lire nye a tíi me.

³ Lire e ke wuu cīnmpyiibii, yii nàmbaa baashuunni cwɔɔnrɔ yiye shwɔhɔl'e, mpiimu pi nye ná metange e maa mpyi yákilifee, maa jí Kile Munaani na ke. Wuu sí njyŋi kataanmpe le pire cye e.

⁴ Wuu pi ke, wuu sí wuye pwo Kilejarege ná Kile jwumpe njwuŋi na.»

⁵ Ka puru jwumpe si ntáan sùpyire puni i, ka pi i shiin baashuunni cwɔɔnrɔ. Pi nijcyiini u à pyi Ecyeni, u mpyi a dá Kile na sèl'e, Kile Munaani mpyi a u jí, uru ná Filipi ná Porokori ná Nikanɔri ná Timɔ ná Parimenasi ná Antiyoshi kánhe shinŋi Nikola u mpyi a fyánha a pyi Yahutuubii Kile kuni i ke.

⁶ Ka pi i mpa pire shiin baashuunniŋi cyéé Yesu tūntunmpii na, ka pire si Kile jare pi na, maa cyei taha pi njyŋi na, maa jwó le pi á.

⁷ Kile Jwumpe mpyi na jcaali, cyelempyiibii sí i nyahage fwɔfwɔ Zheruzalemu kánhe e, Kile sáragawwuubii nijyahamii sí i jeege Yesu na.

Yahutuubil'à Ecyeni cù

⁸ Kile mpyi a jwɔ Ecyeni na sèl'e, maa síŋi kan u á. U mpyi maha kakyanhala karigii ná kacyeenŋii pyi sùpyire shwɔhɔl'e.

⁹ Nye Kile Jwumpe kálambage pi maha mpyi: «Bilibii nijjahabii kálambage» ke, Síreni kánhe shiibii ná Alézandire kánhe shiibii pli mpyi a yiri kuru kálambage e, mà bára Silisi kùluni shiibii pli ná Azi shiibii pli na, ka tire sùpyire si mpa nákaana pyi ná Ecyeni i.

¹⁰ Nka Kile Munaani mpyi a Ecyeni yyaha cù maa u pyi u u yákilifente jwumpe mpemu yu ke, pi nye a já a jwɔshwɔɔ ta puru na me.

¹¹ Nye lir'à pyi ke, ka pi i wyérenŋi tég'a sùpyire tà sòn a yaha Ecyeni na, ka pire si fin'a taha u na maa jwo: «Wuu à u jwumpe lógo, u à Kile tūntunŋiMusa ná Kile mege kèege.»

¹² Lir'à pyi ke, ka sùpyire ná kacwɔnrɔbii ná Kile Saliyanŋi cyelentiibii lùgigii si yiri Ecyeni taan, maa u cyán a cù fánhe e, maa ŋkàre ná u e yukyaala kurunŋe yyére.

¹³ Pi mpyi a kàre ná kafinivinibii pìl'e mú, ka pire si fini na: «ŋge nàŋi maha jwumpimpe yu Kilejarebage ná Musa Saliyanŋi na tèrigii puni i.

¹⁴ Wuu à lógo u jwɔ na na Nazareti kánhe shinŋi Yesu na sí n-pa Kilejarebage jya, si Kile tūntunŋi Musa làdaabii kèenŋe.»

¹⁵ Ka yukyaala kurunŋe shiibii puni si yyahayi le Ecyeni i na wíi, mà u yyaha nya k'à pyi mu à jwo Kile mèlèkenŋi wà wogo ki.

7

Ecyeni à Yahutuubii funŋɔ cwo Kile Jwumpe na

* **6:1** Yahutuubii mpyi a taa mà pyi kuruyo shuunni: 1 mpíi pi nye pi nye Izirayeli taare e me, maa Girekiibii sheenre yu, ná tire ti nye pi nushéenre ke; 2 mpíi pi nye Izirayeli taare e maa Eburubii sheenre yu ke. Mpíi pi à tēn cyeyi yabere e nāmpōnnte e ke, ŋgemu ká lye ke, uru maha nū'a kàre Izirayeli kīni i, jaha na ye Yahutuubii la mpyi pire puni si ntó Izirayeli taare e. Mpíi pi à kwú Zheruzalemu i maa pi cyeebii yaha ke, pire lenkwucyeebii mpyi maha ntēn wani. Lire kurugo lenkwucyeebii nijyahamii mpyi na Girekiibii sheenre yu.

1 Ka Kile sáragawwuubii ñùñufembwòhe si Ecyeni pyi: «Ñje pi na yu mu na ke, sèe wi la?»

2 Ka u u pi pyi: «Mii cìnnpyiibii ná mii tiibii, yii lógo na ñwò na. Mà wuu tulyage Ibirayima yaha Mèzopotami kini i, sìnampe foonji Kile à uye cyêe u na mà u ta u sàha ntèen Kyaran kànhe e me.

3 Maa yi jwo u á na u fworu u tupyenge e, u fworu u kini i, kini uru sí n-cyêe u na ke, u raa sí lire e*.

4 Nyè ka Ibirayima si yíri Kalide shiinbii kùluni i, maa ñkàr'a sà ntèen Kyaran kànhe e. U tunji kwùñkwooni kántugo, kini i yii nyè amè ke, ka Kile si u pyi u à nùr'a pa naha.

5 Kile nyè a mpyi a u mège cyaga kan u á kini i me, ali cyaga nimbilere nyè a mpyi a kan u á me. Nka Kile mpyi a ñwòmèeni lwó u á na uru sí kini kan u á, u kwùñkwooni kántugo, lí mú sí n-pyi u túluge wuu, mà lí ta kuru canjke na, pyá nyè a mpyi Ibirayima á me.

6 Kile mpyi a yi jwo Ibirayima á na u túluge sí n-pa n-pyi nàmpònte e kini labèr'e, pi sí n-pyi billi, pi sí pi kyéree yye ñkwuu sicyèere (400) funñ'i.

7 Nka kini shiinbil'á pi sí bilere pyi ke, uru Kile yabilinji u sí lire kini shiinbii tún†. Lire kántugo pi sí n-yíri wani si mpa uru Kile pèe naha ñke cyage e.

8 Lire kántugo ka Kile si tunmyara le ná Ibirayima e, maa ñkwònnji pyi tire fyèñji. Lire kurugo Ibirayima à u jyanji Ishaka kwòn u canzege canmpyibaatanrewuuni. Ishaka mú à pa Yakuba ta ke, maa uru kwòn, ka Yakuba mú si wuu tulyeyi ke ná shuunninji kwòn.

9 Wuu tulyeyi i, wà mège na mpyi Yusufu, uru yinçyèe mpyi pi sanmpil'e, ka pi i u pére, u à kàr'a sà mpyi biliwe Misira kini i. Nka Kile mpyi ná u e,

10 maa u shuu yefuge karigii puni na. Kile mpyi a yákilifente kan u á, maa u kyaa pyi l'à táan Misira kini saanji Faròn á, ka uru si u tinje Misira kini ná u pyenge puni ñùñò na.

11 Nyè ka katibwòhò si mpa ñcwò Misira kini puni ná Kana kini puni na. Sùpyire mpyi na ñkyaali sèl'e. Wuu tulyeyi mpyi na ñjyi taa na lyí me.

12 Yakuba à pa lógo na ñjyi na wá na ntaa Misira kini i ke, maa wuu tulyeyi tun pi toñcyiige e pi sà wà shwò, pi a ma.

13 Nyè pi à pa shà pi tozhònwoge na sùmanji tashwòge e ke, ka Yusufu si nta a uye cyêe u cìnnpyiibii na. Lir'à pyi ke, ka Faròn si nta a Yusufu cìnnpyiibii cè.

14 Lire kántugo ka Yusufu si pi tun pi à kàr'a sà u tunji Yakuba ná u pyenge shiinbii lwó mà pa. Pi shiin beetaanre ná ke ná kanjuro (75) pi mpyi.

15 Lire pyinƆanni na, Yakuba à kàre Misira kini i. Wani u à kwú, mà bàra wuu tulyeyi sanji na mú.

16 Ibirayima mpyi a fanjke ñkemu shwò Kyamòri jyaabil'á Sikemu kànhe e ke, ka pi i pi buwuubii tug'a kàr'a sà ntò wani kuru fanjke e.

17 Nyè ñwòmèeni Kile mpyi a lwó Ibirayima á ke, lire tēefunñòn'à pa na byanhare ke, ka wuu shinji si mpa ñyaha maa mpèe Misira kini i.

18 Pi à kwòro Misira kini i fo mà sà nò saanji wà u tii na. Uru saanji nyè a mpyi a yafyin cè Yusufu kataanpe e me.

19 Uru saanji'à wuu shinji sùpyire kyéree cwòore e. U mpyi maha pi pyi pi i pi pyiibii lwúu na wàa, bà pi si mpyi s'a ñkwúu me.

20 Lire tēni i Kile túnntunñiMusa à si. U lemè mpyi a ñwò, u kyaa mpyi a táan Kile á, ka u sifeebii si u ñwòho yinje taanre funñ'i bage e maa u ñwò caa.

* 7:3 Zhenezi 12.1 † 7:7 Zhenezi 15.13, 14

21 U à pa ɲwɔhɔ jà, ka pi i u yige bage e ke, ka saanɲi Farɔn pworonɲi si u lwɔ na byi mu à jwo u yabilinɲi jya wi.

22 Lire pyinƁanni na, yaaga maha yaaga na Misira kɪni shiinbii mpyi a taanna ke, Musa mpyi a taanna yire puni na. Fànhe na mpyi u jwumpe ná u kapyiinƁii puni i.

23 Nyɛ Musa shin'á pa nɔ yyee beeshuunni na ke, u cɪnmpyiibii pi nyɛ Izirayeli shiinbii ke, ka u u li lwɔ uye funɲ'i si sà fworɔ pi na.

24 U à sà nɔ wani mà sà Misira shinɲi wà ta u u cɪnmpworonɲi wà bwùun, ka Musa si u cɪnmpworonɲi shwɔ maa u ɲkoonɲi wwù fo mà Misira shinɲi bò.

25 Musa mpyi na sɔnnɲi na lire mpyinɲi sí uru cɪnmpyiibii pyi pi li cè na Kile na sí pi yige bilere e uru cye kurugo, ɲka u cɪnmpyiibii nyɛ a jà a yi yyaha cè me.

26 Kuru canɲa nùmpañɲa, ka Musa si sà u cɪnmpyiibii pli shuunni ta pi i ntùnni, ka u u wá na ɲcaa si pi jwo nde piye e maa jwo pi á “Yii na nyɛ cɪnmpyii, ɲaha kurugo yii nyɛ na ntùnni ye?”

27 Nge u mpyi na u shinɲeɲni bwùun ke, ka uru si Musa ɲɔɲ'a wà maa jwo: “Joofo u à mu tiɲe mà pyi wuu ɲùɲufoonɲi ná wuu yukyaanɲi ye?”

28 Bà mu à Misira shinɲi bò taɲjaa me, taha amuni mu la nyɛ si mii bò*?”

29 Nàɲ'á puru jwo ke, ka Musa si fê a kàre Madiyani kɪni i. Maa ceewe fúru wani maa pùnampyire shuunni ta u na.

30 Nyɛ yyee beeshuunni kàntugo, canɲka mà Musa yaha Sinayi ɲanɲe byanham'i, ka Kile mèlɛkɛɲi wà si uye cyèe u na, nage mpyi na ɲi tahe ɲkemu na ke, kuru funɲke e.

31 Musa à lire ɲya ke, ka li i u kàkyaanhala. Ka u u file ku na si ku yaa ɲgí, ka Kafoonɲi Kile si u pyi

32 “Mii u nyɛ mu tulyeyi Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenɲi§.” Ka Musa si fyá fo na ɲcyèɛnni, u saha nyɛ a ɲɛn'a ku wii me.

33 Nyɛ ka Kafoonɲi si u pyi “Ma tanhaɲyi wwù maa tooyi na, ɲaha na ye cyage e mu à yyére amɛ ke, kuru na nyɛ Kile wogo.

34 Yyefuge e mii shiinbii nyɛ Misira kɪni i ke, mii à kuru ɲya, mii à pi parage lógo mú. Mii à tíg'a pa si mpa pi ɲùɲɔ wwù bilere e. Nyɛ numɛ, mii sí mu tun Misira e*.”

35 Nyɛ Izirayeli shiinbii mpyi a cyé Musanɲi ɲgemu na, maa u pyi “Joofo u à mu tiɲe mà pyi wuu ɲùɲufoonɲi ná wuu yukyaanɲi ye?” ke, uru Musanɲi Kile à tun u à sà mpyi pi ɲùɲufoonɲi, si pi yige bilere e, Kile mèlɛkɛɲi u à uye cyèe u na tahe nage woge e ke, uru mèlɛkɛɲi cye kurugo.

36 Uru Musanɲi u à pi yige bilere e Misira e, maa kakyanhala karigii ná kacyeenƁii pyi Misira kɪni ná Suumpe Lwɔhe Niɲyage ná síwage e yyee beeshuunni funɲ'i.

37 Uru Musanɲi ninunɲi mú u à yi jwo Izirayeli shiinbil'á na, bà Kile à uru tun me, amuni Kile sí n-pa tùnntunɲɔ yige pi shinɲi i uru fiige†.

38 Mà sùpyire yaha t'á bínni síwage funɲke e, Kile Mèlɛkɛɲi u mpyi na yu Sinayi ɲanɲe ɲunɲi ke, uru Musanɲi ninunɲi u mpyi uru Mèlɛkɛɲi ná wuu tulyeyi shwɔhɔ'e. U à jwumɔ báragaa wumɔ jwo u á, ka u u pu jwo wuu á.

39 Ʋka wuu tulyeyi nyɛ a ɲɛɛ puru jwumpe na me, pi à pu cyé maa sɔnnɲi si nùru s'a wá Misira kɪni i.

40 Ka pi i Arɔn pyi “Yasunɔnyi yà yaa njemu yi sí wuu yyaha cù ke, njaha na ye Musanji u à pyi kanjɔnɔ mà wuu pyi wuu à fworɔ Misira e ke, yaage k'à u ta ke, wuu nyɛ a cè mɛ†.”

41 Nyɛ cyire canmpyaagil'e, ka pi i nunaga yaa mà pyi kacyiin, maa kuru sunni. Kuru nunage pi à yaa ná pi yabilimpɔii cyeyi i ke, maa kuru kataanni pyi.

42 Nyɛ ka Kile lùuni si yîri, maa kântugo wà pi á, maa pi yaha pi i njɔnyi yaayi père mu à jwo bà Kile túnntunɔni wà mpyi a yi séme Kile Jwumpe Semɛni i na “Yii Izirayeli shiinbii, yatɔre yii à pyi sárage, mà bàra sárayi yii à wwù yyeegii beeshuunnɔni funɔi

mà yii yaha síwage e ke, taha mii á yii à yire wwù la?

Mii á bà yii à yire wwù mà de!

43 Yii yasunɔnke mege ku nyɛ Mòlòki§ ke, kuru u vâanɔnke bage yii à tug'a kàre. Mà bàra lire na, woni mege ku nyɛ Erefan ke, lire shɔni yii à yaa na mpère.

Lire e ke mii sí yii cù n-kàre fo Babilan kântugo*.”»

44 Nyɛ Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Mà wuu tulyeyi yaha jani na síwage e, tunmbyaare vâanɔnke bage na mpyi pi á. Kuru bage mpyi maha li cyèe na Kile na nyɛ ná pi e. Kile mpyi a yaanɔkanni ndemu cyèe Musa na ke, lire yaanɔkanni na u mpyi a ku yaa.

45 Lire kântugo lyeɔwage ku mpyi a taha wuu tulyeyi woge na ke, ka u u kuru bage kan pir'á. Kɔni shiinbii Kile mpyi na sí n-kòrɔ n-yige si li kan Izirayeli shiinbil'á ke, ka Zhosuwe si pi yyaha cù mà kàre lire kɔni i ná kuru bage e. Tunmbyaare vâanɔnke bag'à kwòro wani pi á fo mà sà nɔ saannɔ Dawuda tiɔni na.

46 Dawuda kyaa mpyi a táan Kile á, ka u u li cya Kile á si бага faanra u á, uru njemu u nyɛ Yakuba u Kilenji ke.

47 Nka saannɔ Solomani u mpyi Dawuda jyanji ke, uru u à pa mpyi kuru bage faanrafoonji.

48 Nka wuu à yaa wuu li cè na njɔnyi u Kilenji nyɛ na ntèn sùpyanji bafanrage e mɛ, bà Kafoonji Kile à yi jwo u túnntunɔni wà cye kurugo mɛ, na

49 “Njɔnyi u nyɛ mii saanre yatɛɛnɔnke,

niɔnke sí nyɛ mii tooyi tayahage.

Bage njire yii saha sí n-jà n-faanra mii á,

kuru sí mpyi mii tanɔnɔnke ye?

50 Mii cyèe bà k'à yire yaayi puni yaa mà†?”»

51 Nyɛ Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Yii à kwò, njka yii à yii zòompɔii ná yii njɔyigigii tò Kile yini yyaha na, maa njcyé Kile Munaani na. Yii à pyi yii tulyeyi fiige.

52 Yii tulyey'á Kile túnntunmpɔii puni kyérege. Nje u à sàa tɔi ke, mpɔii pi à uru mpanji kyaa jwo ke, pi à pire bò. Numɛ, ka yii i núr'a pa wwù uru sùpyanji nintɔni njwòh'i mà bò.

53 Yii pi à Kile Saliyanji ta Kile mèlɛkɛɛbii cye kurugo ke, yii nyɛ a jɛɛ na uru Saliyanji kurigii naare mɛ.»

Ecyeni boɔkanni

‡ 7:40 Ekizodi 32.1   § 7:43 Amòriti shiinbii yasunɔnke mege ku nyɛ kure. Kuru yasunɔnke kyal'à pen Kile á mà tɔro yasunɔnyi sanɔnyi na. Ku téesunni i, nànjokopyire ku maha mpyi pi i njkaan k'à sárage. (Levitiki 18.21; 20.2-5; 1 Saanbii 11.7; 2 Saanbii 23.10; Zheremi 32.35).   * 7:43 Amòsi 5.25-27   † 7:50 Ezayi 66.1-2

54 Yukyaabil'à yire lógo ke, ka pi lùgigii si yîri fo mà tatεenge fô pi na Ecyeni kurugo.

55 Nka mà Ecyeni yaha u à jî Kile Munaani na, u à yyahe yîrig'a le nînyîni i, mà Kile sînampe jya, maa Yesu jya u à yyére Kile kàniŋe cyεge na,

56 ka u u pi pyi: «Yii lógo, mii naha nînyîni jya u à múgo, Supyanjî Jyanjî s'à yyére Kile kàniŋe cyεge na.»

57 Nyε Ecyeni à puru jwo ke, ka pi i ŋkwúulo fànha na, maa pi niŋgyigigii tò, maa ŋkàr'a sà bôgoro u na,

58 maa u cû a yige kànhe kântugo yyére, maa sà u wà ná kafaayi i mà bô. Mpii pi à fin'a taha u na ke, pire mpyi a pi vāantînyî wwu a kan nānjiînjî wà á, uru mεge na mpyi Soli.

59 Mà pi yaha pi i Ecyeni wàa ná kafaayi i, u à Kile jáare na: «Kafoonjî Yesu, mii sí na múnaani kan mu á!»

60 Maa niŋkure sîn maa jwo fànha na: «Kafoonjî, ma hà nde kapiini fwooni tò pi na mε!» U à puru jwo ke, ka u múnaani si fwordo u e.

8

Soli à dánafeebii kyérege

1 Soli mú mpyi a jεε Ecyeni mbòŋi i. Kuru canŋke, ka pi i li jwô cû na Zheruzalému kànhe dánafeebii kyérege sêe sèl'e. Kuru yyefuge mpèenjî kurugo, tūntunmpii baare e, dánafeebii puni mpyi a caala mà kàre Zhude kùluni ná Samari wuuni i.

2 Mpii pi mpyi na fyáge Kile na ke, ka pire pîi si Ecyeni lwô a kàr'a sà ntò, maa u kwùŋi yamεeni sù sèl'e.

3 Soli sí wi ke, uru mpyi a sàa uye pwô si dánafeebii kurunke shi tò. U mpyi maha jyé pyenyi i, maa dánafeebii, nāmbaabii bâra cyeebii na, maa pire cwôre na si na leni kāsujî i.

Filipi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari kùluni i

4 Nyε dánafeebii pi mpyi a fê a yîri Zheruzalému kànhe e ke, pire mpyi na jáare na mâre na Jwumpe Nintanmpe yu.

5 Pire e, wà na mpyi wani, uru mεge na mpyi Filipi, ka uru si ŋkàre Samari kànhe e mà sà na Kile Nîjcwōnrōŋi kyaa yu sūpyir'á.

6 Kakyanhala karigii Filipi mpyi na mpyi kànhe shiinbii sí i cyi jaa marii cyi kyaa nûru ke, cyire mpyi a pi puni pyi pi a niŋgyigigii pεε sèl'e maa u jwumpe nûru.

7 Filipi mpyi na jínacyaanbii nînyahamii jínahii kôre na yige pi e. Pire jínabii mpyi maha ŋkwúuli fànha na maa fwore pifeebil'e. U mpyi na supyimuruyo nînyahaya ná dishiyifée nînyahamii cùŋjî.

8 Lire mpyi a pyi kuru kànhe shiinbil'á funntanga nimbwôho.

9 Nyε nāŋi wà na mpyi wani kuru kànhe na, uru mεge na mpyi Simô. U mpyi maha jinamahare pyi, u kapyiŋkii mpyi maha Samari kùluni shiinbii puni kàkyanhala. U mpyi a uye pyi shinbwo.

10 Shinbwo bâra shinbilere na, sùpyire puni mpyi a jεε u á. Pi mpyi maha ŋko na: «Kile sífente ti nyε sífente nimbwôore ke, tire ti nyε ŋge nāŋ'á.»

11 Pi puni mpyi a jεε u á, naha na ye mà lwô fo tèemōni i, u mpyi a pi tεgele ta ná u jinamahare karigil'e.

12 Nyε Jwumpe Nintanmpe Filipi à jwo pi á Kile Saanre ná Yesu Kirisita kyaa na ke, ka pi i dá puru na, maa batize, nô bâra ceewe na.

13 Ka Simo mú si dá puru jwumpe na, maa batize, maa nkwoôro Filipi taan. Kakyanhala karigii ná kacyeen̄kii u mpyi na jaa cyi i mpyi ke, cyire mpyi a u bilibili.

14 Yesu túnntunmpii pi mpyi a kwôro Zheruzalemu kânhe e ke, pir'à lógo na Samari kânhe shiin̄bii pii na wá a dá Kile jwumpe na ke, ka pi i Pyeri ná Yuhana tun pi á.

15 Pyeri ná Yuhana à nò Samari kânhe e ke, maa Kile jáare dánafeebil'a, bà pi si mpyi si Kile Munaani ta me.

16 Naha na ye Kile Munaani mpyi na sàha nkwo à tige pi juŋ'i me, pi mpyi a batize kanna Kafoon̄i Yesu mege na.

17 Nyé ka Pyeri ná Yuhana si pi cyeyi taha pi juŋyi na, ka Kile Munaani si jyè pi e.

18 Nyé Simo à túnntunmpii nya pi à pi cyeyi taha dánafeebii na, ka Kile Munaani si jyè pi e ke, ka u u wyéere jwo jya Pyeri ná Yuhana á,

19 maa pi pyi: «Yii kuru fânhe kâ kan na á mú, bà li si mpyi mii aha na cyege taha shin maha shin juŋke na ke, Kile Munaani si jyè urufol'e me.»

20 Ka Pyeri si u pyi: «Ná mu sí naha na sôn̄ji na Kile màkange maha já a shwo wyéer̄ji na, mu ná ma wyéer̄ji puni u kèege siŋcyan.

21 Mu nâzhan nyé a sii nde kani i me, naha na ye mu zòji nyé a jwo Kile yyahe taan me.

22 Ma toron̄kanni kèen̄je, ma a ma sôn̄jokanni nimp̄iini yaha, ma a li jáare Kile á, kampyi li sí n-jà n-pyi, u u li yâfa ma na.

23 Naha kurugo ye mii naha a li nya mu i, na mu a jí nyip̄eenni na, maa mpyi biliwe kapegigii mpyiŋi kâmpañke na.»

24 Nyé ka Simo si Pyeri ná Yuhana pyi: «Yii yabilimp̄ii pi Kafoon̄i jáare na á, nje yii à jwo ke, bà u si mpyi si mii shwo yire puni na me.»

25 Pyeri ná Yuhana à Kafoon̄i kani ná u jwumpe jwo sùpyir'á mà kwò ke, maa núru na nkèege Zheruzalemu kânhe e. Pi niŋkaribii mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari kùluni kanyi niŋyahaya na, na nkèege.

Filipi ná Ecwopi k̄ini shin̄ji kani

26 Ka Kafoon̄i Kile mèleken̄i wà si Filipi pyi: «Yiri maa si wòro kùl'e yéere kâmpañke na. Kuni l'à yiri Zheruzalemu kânhe e mà kàre Gaza kânhe e, ná wà saha nyé na ntùuli l'e me, ma a lire lwó.»

27 Ka Filipi si ntí'a yir'a kàre. U niŋkaren̄ji, ka u u bê ná Ecwopi k̄ini shin̄ji w'e, u à yiri Kile tapeen̄ke e Zheruzalemu i. Uru nàŋi na mpyi fân̄hafembwòho. Saancwon̄i u mpyi Ecwopi k̄ini juŋo na, ná u mege mpyi Kandasi ke, uru u mpyi uru saancwon̄i nâfuŋji puni tabegege juŋo na.

28 U mpyi a núru na nkèege pyenge. U mpyi a t̄een u shonge wòtoron̄ji fun̄jke e maa Kile túnntun̄ji Ezayi Sem̄en̄ji kâlali.

29 Ka Kile Munaani si Filipi pyi: «File n̄ge wòtoron̄ji na.»

30 Ka u u fê a file wòtoron̄ji na, mà sà Ecwopi shin̄ji ta u u cyage kà kâlali Kile túnntun̄ji Ezayi sémen̄ji i. Ka u u pyi: «Cyage mu nyé na nkâlali ame ke, mu à ku yyaha cè la?» 31 Ka u u Filipi pyi: «Di mii sí ku yyaha cè, ná wà bà u a ku yyaha jwo mii á mà ye?» Maa li cya Filipi á na u dùg'a t̄een uru nkere na wòtoron̄ji juŋ'i.

32 Ka u u dùg'a t̄een u nkere na. Cyage u mpyi na nkâlali ke, kuru ku nyé: «U à pyi mu à jwo mpàn̄ji pi à cù na nkèege tabon̄ke e ke, mu à jwo mpàn̄ji u nyé u nyé na yu u shire kwon̄feebii cye e me.

U ɲɲɛ a yafyin jwo mɛ.

³³ U à uye tîrige, ɲka pi ɲɲɛ a tângà kan u á mɛ.

Ná pi à u shi tò ɲke ɲɲɲke na,

di wà sí n-jà u tùluge kyaa jwo n-jwo ye*?»

³⁴ Ka ɲàɲi si Filipi pyi: «Jofoo kyaa Kile tũntunɲi ɲɲɛ na yu amɛ ye? U yabilinɲi laa, wabɛɛ? Mii na mu ɲáare, ma a yi yyaha jwo na á.»

³⁵ Ka Filipi si jwumpe lwó, maa uye tígile kuru takalage na, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tîi ná Yesu i ke, maa puru finiɲ'a jwo u á.

³⁶ Mâ pi ɲɲkaribii yaha, pi à sà nɔ lwôhe kà na, ka ɲàɲi si u pyi: «Lwôhe ku ɲke de, mii si n-jà batize mà?» [

³⁷ Ka u u jwo: «Mu aha dá Yesu na ná ma zòmbilini puni i, mu sí n-jà batize.»

Ka u u pyi: «Mii à dá li na na Yesu Kirisita u ɲɲɛ Kile Jyaji.»]

³⁸ ɲɲɛ ka u u wòtoronɲi yyéɲɲɛ, ka pi i ntíge lwôhe e, ka Filipi si u batize.

³⁹ Pí à fworò lwôhe e ke, ka Kafoonɲi Kile Munaani si Filipi lwó a yîri ɲàɲi taan, u saha ɲɲɛ a u ɲɲa mɛ, ka u funntanga wuɲi si kuni lwó na ɲkèɲɲe.

⁴⁰ Filipi wí ke, ka uru si sà uye ta Azoti kànhe e, maa yîri wani mà kàre Sezare kànhe e. U ɲɲkarenɲi Sezare e, kànha maha kànha na u à tòro ke, u à Jwumpe Nintanmpe jwo yire puni na.

9

Soli à dá Yesu na pyiɲkanni ndemu na ke

¹ ɲɲɛ lire tɛni i Soli saha mpyi a uye pwo Kafoonɲi Yesu cyelempyiibii vùguronɲi na. U mpyi maha ɲko na uru ká pi ɲgemu ta ke, na uru sí urufoo bò. Cannka ka u u ɲkàre Kile sáragawwuubii ɲɲɲufembwôhe pyɲɲɛge e,

² maa sà yi jwo u á na u sémii yaa u kan ur'á. U la mpyi si sà pire sémeɲii kan Kile Jwumpe kàlambayi ɲɲɲufeebil'á Damasi kànhe e, bà li si mpyi, nò bàra ceewe na, u aha shin maha shin ta u à jyé Yesu kuni i ke, si urufoo pwo s'a ma Zheruzalemu kànhe e mɛ.

³ Mâ u ɲɲkarenɲi yaha, u à sà byanhara Damasi kànhe na ke, ka bɛɛnmɛ si mpâl'a yîri ɲɲɲɲɲi na mà pa u kwùulo.

⁴ Ka u u ɲcwò ɲɲɲke na, ka meɲwu si fworò na: «Soli, Soli, ɲaha kurugo mu ɲɲɛ na mii kyéɲɲɛ ye?» ⁵ Ka u u jwo: «Jofoo u ɲɲɛ mu ye, ɲɲɲufoonɲi?» Ka meɲwuuni si núr'a fworò maa jwo: «Mii u ɲɲɛ Yesu, mii mu ɲɲɛ na ɲkyéɲɲɛ.

⁶ Numɛ, yîri ma a si kànhe funɲke e, nde mu à yaa mu u pyi ke, pi sí lire jwo mu á wani.»

⁷ U kùsheɲɲɛɲii fyagara wuubii mpyi a yyéɲɲɛ jwumɔ baa, pi mpyi na jwumpe núru, ɲka pi mpyi na sùpya ɲaa mɛ.

⁸ Ka u u yîr'a yyéɲɲɛ, u ɲɲiigii mpyi a múgo, ɲka u mpyi na ɲaa cyi e mɛ, ka pi i u cù cyɲɲɛ na mà kàre Damasi kànhe e.

⁹ U à canmpyaa taanre pyi, u ɲɲɛ na ɲaa mɛ, u ɲɲɛ na lyi mɛ, u ɲɲɛ na byii mɛ.

¹⁰ ɲɲɛ Yesu cyelempyanɲi wà na mpyi Damasi kànhe e, uru mɲɲɛ na mpyi Ananiyasi, ka Kafoonɲi si uye cyéɲɲɛ uru na maa u pyi: «Ananiyasi!» ka u u jwo: «Mii u ɲɲɛ, Kafoonɲi.»

¹¹ Ka Kafoonɲi si jwo: «Pyɲkunuɲi pi maha mpyi kuntuige ke, yîri ma a kuru lwó, ma a si Zhuda pyɲɲɛge e. Tarisi kànhe shinɲi mɲɲɛ pi maha mpyi Soli ke, ma a sà uru yibige pyi. U numɛ wuɲi na ɲɲɛ Kileɲɲɛge na.

* 8:33 Ezayi 53.7, 8

12 Mâ u yaha Kileŋarege na, u à mu Ananiyasi ŋya, mu à jyè bage e, ma a ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si nùru s'a ŋaa mɛ.»

13 Ka Ananiyasi si jwo: «Ei Kafoonji! Mu wuubii pi ŋye Zheruzalemu i ke, kyéregenkanni na ŋge nàŋ' à pire kyéregé ke, shinŋyahara à lire jwo mii á.

14 Kile sárágawwuubii ñũŋufeebil' à kuni kan u á naha wuu yyére, na u aha shin maha shin ta u u mu mege yiri ke, u u pifreege cù a pwɔ.»

15 Ka Kafoonji si Ananiyasi pyi: «Ta si, ŋaha na ye mii à ŋge nàŋi cwɔɔnrɔ, bà u si mpyi s'a báare mii á, si mii mege cyéé supyishinji sanŋi ná pi saanbii ná Izirayeli shiinbii na mɛ.

16 Yyefuge k'à yaa ku u ta mii mege kurugo ke, mii yabilinji sí kuru cyéé u na.»

17 Nyé ka Ananiyasi si yîr'a kàre, maa sà jyè bage e, maa u cyeyi taha Soli na, maa jwo: «Mii cìmpworonanji Soli, Kafoonji Yesu u à uye cyéé mu na mà mu nimpañi yaha kuni na ke, uru u à mii tun mu á, bà mu si mpyi si nùru s'a ŋaa, Kile Munaani si mu ñi mɛ.»

18 Ka yaayi yà si ntíl'a fworó Soli ñyiigil'e fyákwooyo fiige, mà cwo ñiŋke na. Ka u u nùru na ŋaa, maa yîri, ka pi i u batize.

19 Lire kántugo ka pi i ñyji kan u á, ka fânhe si jyè u e. Yesu cyelempyiibii pi mpyi Damasi kânhe e ke, ka u u canmpyaa pyi pire taan.

Soli à Jwumpe Nintanmpe sù na yu

20 Ka Soli si ntíl'a li ñwɔ cù na yi yu Kile Jwumpe kàlambayi i, na Yesu u ŋye Kile Jyanji.

21 Mpii pi mpyi na u jwumpe nùru ke, ka pire puni kakyanhala wuubii si wá na ŋko: «Taha ŋge nàŋi bà u mpyi maha Yesu mege yyerefeebii kyéregé Zheruzalemu kânhe e mɛ? U kapani ñiŋke bà ku mpyi naha, si mpa tire sùpyire shinji cù si pi pwɔ si raa si Kile sárágawwuubii ñũŋufeebii yyére Zheruzalemu i mà?»

22 Nyé Soli jwumpe mpyi a li ñwɔ cù na sùpyire yákilibii kéenŋi. Yahutuubii pi mpyi Damasi kânhe e ke, li mpyi a pire bilibili, fo pi sàha mpyi a ñiŋjwuyó cè mɛ, u mpyi maha yi fininji na yu pi á na Yesu u ŋye Kile Nìŋcwɔnrɔŋi.

23 Nyé tèt' à pyi ke, ka pi i bêt li na, maa li lwó piye funŋ'i si Soli bò.

24 Nka kuru vùnŋke pi à pwɔ Soli na ke, u à pa fworó kuru ñwɔhɔ na. Pi mpyi na kânhe tajyiŋwɔyi puni kàanmucaa pilaga bàra canŋa na, bà pi si mpyi si u ta mbò mɛ.

25 Canŋka numpilage e, ka Soli cyelempyiibii si u le shàhala funŋ'i, maa mɛere pwɔ li na mà yige káanŋke kántugo, bà u si mpyi si shwɔ mɛ.

26 Ka Soli si ñkàre Zheruzalemu i. U à nɔ wani ke, ka u la si mpyi si jyè Yesu cyelempyiibii kurunŋke e, ŋka pi puni mpyi na fyáge u na. Pi ŋye a mpyi a dá li na na Soli na ŋye sèenji na Yesu cyelempya mɛ.

27 Barinabasi sí wi ke, ka uru si ñkàre ná Soli i Yesu tùnntunmpii yyére. Mà Soli ñiŋkarenji yaha Damasi kânhe e, ñyanŋkanni na u à Kafoonji ŋya mà u yaha kuni na ke, ná jwuŋkanni na Kafoonji à jwo ná u e ke, ná pyiŋkanni na Soli à Yesu mege finin' a jwo fyagara baa Damasi kânhe e ke, ka Barinabasi si yire puni yyaha jwo tùnntunmpil' á.

28 Mà lwó lire tènì na, ka Yesu tùnntunmpii si ñɛɛ Soli na, ka u u wá na si na Jwumpe Nintanmpe yu Kafoonji Yesu mege na fyagara baa Zheruzalemu kânhe e, marii ma.

29 Yahutuubii pi mpyi na Girekiibii shéenre yu ke, u ná pire mpyi maha Kafoonji kani nákaante pyi, ŋka pire mú mpyi na pyiŋkanna caa si u bò.

³⁰ Dánafeebii sanmpil'à yire lógo ke, maa u tùugo Sezare kàñhe e. Lire kàntugo maa u yaha u à kàre Tarisi kàñhe e.

³¹ Nyε mà lwó lire tēni na, dánafeebii pi mpyi Zhude ná Galile ná Samari kùligil'e ke, ka pire puni si yyeyiñke ta. Pi mpyi maha piye tēre, maa jaare Kafoonji yyahafyagare e. Kile Munaani mpyi a pi pyi pi i si yyaha na Kile kuni i, là sí i bārali pi jyahañi na.

Pyeri à Tabita buwuñi nē

³² Pyeri mpyi maha jaare na màre kīni yyaha kurugo, maa dánafeebii kàanmucaa. Canñka dánafeebii pi mpyi Lida kàñhe e ke, ka Pyeri si ñkàr'a sà fwooro pire na,

³³ mà sà nàñi wà ta u à yeye baataanre pyi yampe tasinnage e. Uru nàñi mege mpyi Enε. U mpyi a mùruñ.

³⁴ Ka Pyeri si jwo: «Enε, Yesu Kirisita à mu cùuñ, yīri ma a ma yasinnñke yaa may'á.» U à yire jwo ke, ka Enε si ntíl'a yīri.

³⁵ Lida ná Sarōn kànyi shiinbii pun'à lire jya ke, ka pi i piye kan Kafoonji á.

³⁶ Nyε ceenji wà na mpyi Zhope kàñhe e, cyelempya u mpyi u wi, u mege mpyi Tabita. Kuru mege ku jye Girekiibii sheenre e: «Dorokasi» kuru jwōhe ku jye: «Cenñke». Uru ceenji mpyi maha kacēññkii pyi tērigii puni i, maa fōñafeebii tēre.

³⁷ Mà Pyeri yaha Lida kàñhe e, ka yama si Tabita ta cyire canmpyaagil'e, ka u u ñkwú. Ka pi i u buwuñi wili, maa u lwó a sà yaha batōnge ñiyibabilini l'e.

³⁸ Lida kàñhe ná Zhope kàñhe laage mpyi a tōon mε. Cyelempyiibii pi mpyi Zhope kàñhe e ke, pir'à lógo na Pyeri na jye Lida kàñhe e ke, ka pi i shiin shuunni tun pi sà u jáare, na u pa numε sasa.

³⁹ Nyε pi à sà tūnture jwo ke, ka Pyeri si ntíl'a yīr'a kàre ná pi e. U à nō wani ke, ka pi i dùgo ná u e batōnge ñiyibabilini i. Lenkwucyeebii pi mpyi wani ke, ka pire puni mesuwuubii si file u na. Vāanntinmpyεere ná vāanntinmbwoyi Tabita mpyi a yaa pi á mà u yaha shi na ke, maa yire cyēe Pyeri na.

⁴⁰ Ka u u sūpyire puni yiye ntāani na, maa ninjkure sīn jññke na, maa Kile jáare. Lire kàntugo maa yyahe kēēññe buñi yyēre maa jwo: «Tabita, yīri!» Ka u u jyiigii múgo. U à Pyeri jya ke, maa yīr'a tēen.

⁴¹ Ka Pyeri si u cū cyēge na, maa u tēge, ka u u yīri. Lire kàntugo ka Pyeri si lenkwucyeebii ná Kile wuubii sanmpii yyere, maa Tabita jyii wuñi cyēe pi na.

⁴² Zhope shiinbii pun'à lire kani lógo. Ka pi ñiyahamii si mpa dá Kafoonji na.

⁴³ Ka Pyeri si ntēen mà tēre nimbwoo pyi Zhope e, seefanhanji wà pyengε*.

10

Pyiñkanni na Kile à Pyeri taanna Jwumpe Nintanmpe jjuwuñi na supyishinji sanñ'á ke

¹ Nàñi wà na mpyi Sezare kàñhe e, uru mege mpyi Kōrineyi. Jōmu sōrolashiibii yyaha yyēre shinñi wà u mpyi u wi. Sōrolashiibii kurunñke jññgo na u mpyi ke, pi mpyi maha kuru mege pyi Itali sōrolashikurunñke.

* **9:43** Yahutuubil'á, shinñi u jye na yatōore seeyi báare ke, urufoo maha jwōhó Kile á, u mú si n-ja n-file Kile na mε. Puru funñke e, Pyeri u jye Yahutu ke, mu aha uru jya u à jēn'a kàre seefanhanji Simo pyenge e, lir'à li cyēe na u sōñññkanni na ñkēññi.

² U ná u pyenge shiinbii mpyi a piye pwo sèl'e Kile na, maa mpyi ná Kile yyaha fyagare e. U mpyi maha Yahutuubii fõhõfeebii tère sèl'e, u mpyi maha Kile jáare tèrigii puni i.

³ Nyε canŋka yàkoŋɔ*, mà u yaha u bage e, ka Kile mèlekenji wà si uye cyêe u na, maa u pyi: «Korineyi!»

⁴ Ka Korineyi fyagara wuŋi si yyahe yîrig'a le mèlekenji i, maa jwo: «Nũhufoonji, naha shi ye?» Ka mèlekenji si u pyi: «Kilejareyi mu nyε na mpyi, maa fõhõfeebii tère ke, yir'à pyi sàraga nũguntanga wugo fiige mà nɔ Kile na.

⁵ Numε, ma shiinbii pii yaha pi shà Zhope kànhe e, nàŋi mεge ku nyε Simɔ, ná pi maha u pyi Pyeri ke, pi i sà uru yyere.

⁶ U à tîrige seefanhaŋi wà yyére, uru mεge mú na nyε Simɔ. U bage na nyε suumpe lwõhe jwõge na.»

⁷ Nyε mèlekenj'à puru jwumpe jwo a kwò maa ñkàre ke, ka Korineyi si u báarapyiibii pii shuunni yyere, sòrolashiŋi u mpyi na fyáge Kile na u sòrolashikuruŋke e ke, mà bàra uru na.

⁸ Jwumpe mèlekenji à jwo u á ke, maa puru puni jwo pi á, maa pi tun Zhope kànhe e.

⁹ Kuru canŋa nũmpanŋa, pire shiin taanrenj'à kàr'a sà byanhara Zhope kànhe na mà canŋke yaha jũhõ ninji i ke, ka Pyeri si dùgo bage kàtanŋke na, maa Kile jáare.

¹⁰ Kateg'à pa u ta ke, ka u u jwo na uru sí n-lyí. Mà pi yaha pi i yalyire sore u á, ka Kile si kani là cyêe u na.

¹¹ Ka u u ñinyinji nya u à múgo, maa yaage kà nya vaaŋŋa nitabaaga fiige, ku mbiiŋkii sicyεerenji s'à pwo, k'à yîri ñinyinji na, na ntîri jĩŋke na. ¹² Sige yaare shiŋi puni ná jĩŋke yafiliyi shiŋi puni ná saŋcyεenre shiŋi puni mpyi kuru vaaŋŋke funŋi†.

¹³ Ka mejwu u si fwo ro na: «Pyeri, yîri ma a bùu ma a ŋkyaà.»

¹⁴ Ka Pyeri si jwo: «Lire sí n-jà n-pyi la Kafoonji? Yaaga maha yaaga ku nyε ku nyε a yaa k'a lyí mε, lire nyε mε k'à jwóhõ ke, mii sàha sàa kuru kà lyí mà nya mε.»

¹⁵ Ka mejwuuni si núr'a fwo ro maa jwo: «Yaage Kile à pyi na k'à fíninje ke, ma hà njwo na kur'à jwóhõ mε.»

¹⁶ Lir'à pyi mà nɔ tooyo taanre na ke, ka vaaŋŋke si ntí!a núr'a dùgo ñinyinji na.

¹⁷ Lire kani Pyeri à nya ke, mà u funmpɛn wuŋi yaha u u uye yíbili li jwõhe na, lire tènì mpyi a Korineyi tũntũmpii ta pi à nɔ Zhope kànhe e, maa seefanhaŋi Simɔ pyenge yibige pyi, ka pi i ku saha cyêe pi na, ka pi i ñkàr'a sà yyére pyenge jwõge na,

¹⁸ maa yini pyi, maa jwo: «Simɔ pi maha mpyi Pyeri ke, naha u sunmbage nyε la?»

¹⁹ Lire tènì saha mpyi a Pyeri ta u u uye yíbili lire kani jwõhe na. Ka Kile Munaani si jwo: «Pyeri, shiin taanre pi mpii pi i mu kyaa pyi pyenge jwõge na.

²⁰ Yîri numε sasa, ma a ntíge, ma a sì ná pi e fyagara baa, naha na ye mii u à pi tun mu á.»

²¹ Ka Pyeri si ntíg'a pa, maa jwo: «Sũpyanji yii nyε na jcaa ke, mii wi, yii kà kan!»

* **10:3** Yahutuubii yàkoŋke Kilejarege tènì li mpyi li li. † **10:12** Mà tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, Kile mpyi a pi pyi na pi àha raa kyaare shiŋi wà kyàa mε.

²² Ka pi i u pyi: «Sòrolashiibii yyaha yyére shinnj mege ku jye Kòrineyi ke, uru u à wuu tun. U na jye sùpya ngemu u à tí, maa fyáge Kile na ke. Yahutuubii puni na u metange yíri. Kile mèlekenj wà à uye cyéu u na, maa yi jwo u á na u mu yyer'a shà u pyenge e, na jwumò na jye mu á, mu u jwo u á.»

²³ Ka Pyeri si pi pyi pi à jyè pyenge e, maa tashwóngò kan pi á. Nyèg'à múgo ke, ka u ná pire si ñkàre, mà bàra Zhope kànhe cìmpyiibii dánafeebii tà na.

²⁴ Kuru canja nùmpañja, pi à sà nò Sezare kànhe e, mà sà Kòrineyi ta u u pi sigili. U mpyi a u cìmpyiibii ná u ceveebii sèe wuubii yyere uye yyére.

²⁵ Nyè Pyeri à sà nò na ñko raa jyè pyenge e ke, ka Kòrineyi si mpa u jùñjò bê, maa ññkure sín ññke na u fere e, si u pèe.

²⁶ Ka Pyeri si u cù cyége na mà yírige, maa jwo: «Mii mú na jye sùpya mu fiige!»

²⁷ Ka Pyeri ná Kòrineyi si wá na yu na ñkèege mà sà jyè bage e, mà sà shìnyahara ta pi à bínni wani.

²⁸ Ka Pyeri si pi pyi: «Yi à li cè na mà tàanna ná wuu Yahutuubii saliyanj i, wuu jye a yaa wuu a bàrali supyishinj sannj na me, lire jye me mà jyè u wà pyenge e me. Ñka Kile à li cyéu mii na na mii jye a yaa mii u sùpyanj wà tufiige pyi na u à jwóhò, lire jye me u jye fininjimbaa Kile yyahe taan me.

²⁹ Lire l'à li ta, yi à mii yyere, ka mii i ntíl'a pa jwunyahama baa. Nyè nume, yi à mii yyere ndemu na ke, mii la na jye si lire cè.»

³⁰ Ka Kòrineyi si Pyeri pyi: «Cyì canmpyaa sicyeere u jye ñijjaa, mà mii yaha Kilejarege na yàkonke na pyenge e, mii à pâl'a nànj wà jya u à vànvyinweeweere le mà yyére mii yyahe taan, maa jwo

³¹ “Kòrineyi, Kile à mu jarege shwò, ntègenj mu à pyi fòñjfeebil'á ke, Kile funnjò jye a wwò uru na me.

³² Pii tun Zhope kànhe e, Simò pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru yyere pi a ma. U à tírige seefanhañj wà yyére, pi maha uru mege pyi Simò mú. U pyenge na jye suumpe lwòhe jwòge na.”

³³ Lir'à pyi ke, ka mii i ntíl'a pii tun pi sà mu yyere. Mu pama lem'à jwò. Nume, wuu puni pi mpìi Kile yyahe taan, yaaga maha yaaga Kafoonj à pyi mu u jwo wuu á ke, wuu la jye si yire lógo.»

³⁴ Ka Pyeri si jwumpe lwò maa jwo: «Nume mii à li cè sèenj na, Kile jye a sùpya pwòñjò sùpya na me.

³⁵ Shin maha shin u jye na fyáge Kile na, maa jaare ntìinj i ke, u mée ká nta supyishi o shi ke, uru kyaa li maha ntáan Kile á.

³⁶ Kile à u jwumpe jwo Izirayeli shiinbil'á. Jwumpe Nintanmpe pu jye na yyeññke kaan ke, maa puru jwo pi á Yesu Kirisita cye kurugo, uru ngemu u jye sùpyire puni Kafoonj ke.

³⁷ Yuhana Kile jwumpe jwunkwooni kàntugo maa batizelinj pyi, karigii cyi à pyi mà lwò Galile kùluni na, mà sà nò Zhude wuuni na ke, yi à cyire cè.

³⁸ PyinƁanni na Kile à Nazareti kànhe shinnj Yesu cwòonrò, maa u Munaani tég'a u jì, maa fànha kan u á ke, yi à lire cè. U mpyi na jaare na màre, maa kacennkii pyi sùpyire na. Mpìi pi mpyi Sitaanninj bilere e ke, maa pire puni yige tire bilere e, jaha na ye Kile mpyi ná u e.

³⁹ Karigii puni u à pyi Zherzalemu kànhe ná Yahutuubii kànyi sanjyi na ke, wuu na jye cyire shérii. Pi à u kwòro cige na mà bò.

⁴⁰ U kwùnj canmpyitanrewuuni, Kile à u jè a yige kwùnj i, maa u pyi u à uye cyéu sùpyire na.

⁴¹ Sùpyire puni bà t'à u nya mε. Kile mpyi a fyânha a wuu mpiimu cwɔɔnrɔ mà pyi u shérii ke, wuu pi à u nya. U jɛɛkwooni kântugo mà fworɔ kwùɲi i, wuu pi à lyí maa bya ná u e.

⁴² U à túnnture le wuu cye e, na wuu a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, wuu raa yi fininɲi wuu a yu pi á, na Kile à Yesu tiɲε u u kwùubii ná jyyii wuubii sâra u tàanna ná pi kapyiinkil'e.

⁴³ Kile túnntunmpii puni mpyi a jwo u kyaa na na shin maha shin u à dá u na ke, u mεge fânhe cye kurugo, urufoo kapegigii sí yâfa u na.»

⁴⁴ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, mpíi pi mpyi na u jwumpe núru ke, Kile Munaani à tíge pire puni jɲɲ'i.

⁴⁵ Yahutuubii dánafeebii pi mpyi a shà ná Pyeri e ke, li mpyi a sâa pire kàkyanhala mà Kile nya u à u Munaani sùguro supyishinɲi sanɲi jɲɲ'i mú.

⁴⁶ Naha kurugo yε pi mpyi a tire sùpyire nya ti i yu shεenre tabε'e, maa Kile mεge kêre Kile Munaani cye kurugo.

Nyε ka Pyeri si jwo:

⁴⁷ «Tá wuu saha sí n-jà nte sùpyire sige t'âha batize lwôhe e mε? Bà wuu à Kile Munaani ta mε, amuni pi mú à li ta.»

⁴⁸ Nyε u à puru jwo ke, maa pi pyi pi à pi batize Yesu Kirisita mεge na. Pi batizenkwooni kântugo, ka pi i li cya Pyeri á na u canmpyaa pyi ná pire e.

11

Karigii cyi à pyi supyishinɲi sanɲi shwâhâl'e ke, Pyeri à cyire jwo Zheruzalemú dánafeebil'á

¹ Yesu túnntunmpii ná dánafeebii pi mpyi Zhude kùluni i ke, pire mpyi a lógo na supyishinɲi sanɲi sùpyiibii pii mú na jyε a jεε Kile Jwumpe na.

² Nyε Pyeri à núr'a kàre Zheruzalemú kânhe e ke, Yahutuubii dánafeebii pi mpyi a ɲkwônɲi le barag'e ke, ka pire si u faha,

³ maa jwo: «Naha na sùpyire ti jyε ti jyε a kwòn mε, mu à jɛn'a sà wwò ná pire e, fo mà lyí ná pi e yε?»

⁴ Nyε karigii cyi à pyi ke, ka Pyeri si jyε cyire yyahe e ninɲin ninɲin mà jwo pi á.

⁵ U à jwo: «Mà mii yaha Zhope kânhe e Kileɲarege na canɲka, Kile à kani li à cyêe mii na, ka mii i yaage kà nya vâanɲa nitabaaga fiige, ku mbiiɲkii sicyεenɲi s'à pwɔ, k'à yîri nɲinyiɲi na na ntîri, mà pa yyére mii taan.

⁶ Ka mii i ku yal'a wíi. Yatôre ná sige yaare ná ɲɲke yafiliyi ná sanɲyεenre, yire yi mpyi kuru vâanɲke e.

⁷ Ka mii i mejwuú lógo na “Pyeri, yîri ma a bùu ma a ɲkyâa.”

⁸ Ka mii i jwo “Lire sí n-jà n-pyi la Kafoonɲi? Naha na yε yaaga maha yaaga ku jyε ku jyε a yaa k'a lyí mε, lire jyε mε mà jwóhɔ ke, mii sâha sâa kuru kà lyí mà nya mε.”

⁹ Ka mejwuuni si núr'a fworɔ nɲinyiɲi na “Yaage Kile à pyi na k'à fíninɲe ke, ma hà ɲjwo na kur'à jwóhɔ mε.”

¹⁰ Lir'á pyi mà nɔ tooyo taanre na, ka vâanɲke ná ku funɲɔ yaayi si nta a dùgo nɲinyiɲi na.

¹¹ Pyenge e mii mpyi ke, lire tèn'à nâmbaa taanre ta pi à yyére kuru pyenge jwôge na. Pi mpyi a pire tun mii á mà yîri Sezare kânhe e.

12 Ka Kile Munaani si yi jwo mii á na mii u a sì ná pi e fyagara baa. Cɪmpyinambaabii baaniɲi u ŋge ke, pire pi à mii tũugo mà kàre Sezare e, ka wuu u sà jyè Kòrinɛyi pyenge e.

13 Nyaɲkanni na u à Kile mèlekɛɲi niɲjyerenɲi ɲya u bage e, ka mèlekɛɲi si ɲjemu jwo u á ke, ka u u jyè yire yyahe e mà jwo wuu á, na mèlekɛɲi'à jwo na uru u pii tun Zhope kànhe e, Simò pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru yyère pi a ma.

14 Pyiɲkanni na u ná u pyenge shiinbii sí n-pa n-shwò ke, na mii Pyeri u sí n-pa lire jwo u á.

15 Nyɛ mii à jwumpe sìi ke, ka Kile Munaani si ntíl'a tige pi ɲuɲ'i bà li mpyi a fyànha a tige wuu ɲuɲ'i me.

16 Lir'à pyi ke, jwumpe Kafoonɲi mpyi a jwo ke, ka mii funɲò si ntíl'a cwo puru na. U mpyi a jwo na “Yuhana à sùpyire batize ná lwòhe e, ŋka yii pi ke, ná Kile Munaani i yii sí batize.”

17 Nyɛ lire pyiɲkanni na, wuu pi à dá Kafoonɲi Yesu Kirisita na ke, Kile à ɲwò wuu na maa màkange ŋkemu kan wuu á ke, kuru ninuge u à kan pi á, lire e ke, di mii mpyi na sí n-jà Kile ɲyii wuuni fylinne n-jwo yɛ?»

18 Mpii pi mpyi wani maa Pyeri jwumpe lógo ke, ka pire funɲyi si nta a ɲiɲɛ, ka pi i Kile kèe maa jwo: «Sèe wi, mpii pi ɲyɛ pi ɲyɛ Yahutuu mɛ, Kile à pyiɲkanna kan pir'á bà pi si mpyi si pi toroɲkanni kèɛɲɲɛ, si numpɲɲa ta mɛ.»

Antiyòshi kànhe dánafeebii kuruɲke tasiige

19 Yyefuge ku mpyi a dánafeebii ta Ecyeni boɲkwooni kàntugo na ke, kuru mpyi a pi pyi pi à fê a caala. Ka pi pii si ɲkàre fo Fenisi kùluni ná Sipiri kini i, ka pii si ɲkàre Antiyòshi kànhe e. Yahutuubii baare e, pire ɲyɛ a mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu waber'á mɛ.

20 Lire ná li wuuni mú i, dánafeebii pli mpyi a yíri Sipiri kini ná Sireni kànhe e mà pa Antiyòshi kànhe e. Mpii pi ɲyɛ pi ɲyɛ Yahutuu mɛ, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kafoonɲi Yesu i ke, ka pire si puru jwo pi á.

21 Kafoonɲi à pire dánafeebii tège sèl'e pi báaraɲi i, ka lire si shinɲyahara pyi t'à dá u na, maa tiye kan u á.

22 Zheruzalemu kànhe dánafeebii kuruɲk'à yire lógo ke, ka pi i Barinabasi tun Antiyòshi kànhe e.

23 Pyiɲkanni na Kile mpyi a ɲwò Antiyòshi kànhe dánafeebii na ke, Barinabasi à nò wani maa lire ɲya ke, ka u funɲke si ntáan, ka u u màban le pi e, maa pi pyi na pi piye waha pi i ɲkwòro Kafoonɲi kuni i.

24 Yii li cè na Barinabasi na mpyi sùpya niɲcɛɲɛ. Kile Munaani mpyi a u ɲi, u dániyaɲi mpyi a pèe, ka shinɲyahara si ɲɛɛ Kafoonɲi na.

25 Lire kàntugo ka Barinabasi si ɲkàre Tarisi kànhe na mà sà a Soli caa.

26 U à u cya a ɲya ke, maa núr'a kàre ná u e Antiyòshi e. Pi à yyee niɲkin pyi wani, pi mpyi maha si na bínnini ná cyelempyiibil'e, maa shinɲyahara kála Kile kuni na. Antiyòshi kànhe e, pi à cyelempyiibii mɛge le: «kerecyɛnbii*».

Lire l'à pyi ku toɲcyiige.

27 Kile tũntunmpii pii mpyi a yíri Zheruzalemu i cyire canmpyaagil'e mà pa Antiyòshi kànhe e.

* 11:26 Kerecyɛnbii ɲwòhe ku ɲyɛ: Yesu Kirisita fyèɲwòshiinbii.

²⁸ Wà mege na mpyi pi e Agabusi. Mà Kile Munaani yaha l'à uru yyaha cù, ur'à jwo na katibwòhò na sí n-pa n-pyi dijnyeni cyeyi puni i. Nyε saanji Kolodi tēni i, lir'à pa mpyi.

²⁹ Lir'à pyi ke, cyelempyiibii pi mpyi Antiyòshi e ke, ka pire si li lwó piye funŋ'i, cìnmnyiibii dānafeebii pi nyε Zhude kùluni i ke, si cyeyi wà yiye na mà tàanna ná pi shìn maha shìn pèrege e si ntége pire tégε.

³⁰ Yaayi pi à wà yiye na mà ta ke, ka pi i yire kan Barinabasi ná Soli á pi sà nkan Zhude kùluni dānafeebii kacwənribil'á.

12

Yakuba mbòji ná Pyeri kàsujyiini kani

¹ Lire tēni i, saanji Eròdi mpyi na dānafeebii pìi kyérege.

² U à Yuhana cìmpworonani Yakuba bò ná kàshikwənhwəoni i.

³ U à lire nyā l'à táan Yahutuubil'e ke, bwúuruŋi nijnjirigembaanji kataanni i, ka u u pi pyi pi à Pyeri cù mú.

⁴ Pi à Pyeri cù ke, ka u u pi pyi pi à u le kàsuni i, maa sòrolashii ke ná baani pyi pi i u kàanmucaa. U la mpyi kataanni ká ntòro si nta u yíbe sùpyire nyii na.

⁵ Mà Pyeri yaha kàsuni i, dānafeebii mpyi a kwòro Kilejarege na u á.

⁶ Canmbilini i Eròdi mpyi na sí Pyeri yíbe sùpyire nyii na ke, numpilage ku sí n-tòro lire canmbilini sí n-ta a nò ke, kuru numpilage e, mà Pyeri nimpwəni yaha ná yòroyò shuunni i sòrolashiibii pìi shuunni shwəhəl'e, u mpyi na nhwúuni. Sòrolashiibii pìi mpyi a yyére kasubage jwəge na maa ku kàanmucaa. ⁷ Ka Kafoonji Kile mèlɛkɛŋi wà si mpâl'a jyé kasubage e, ka ku puni si mpyi bēenmε, ka mèlɛkɛŋi si Pyeri bwəŋ bwəŋ nkere na mà jé, maa jwo: «Yíri fwəfwə!» Ka yòroyi si ntíl'a kwəŋ a láha u cyeyi na mà cwo, ka u u yíri.

⁸ Ka mèlɛkɛŋi si jwo: «Seepwəge tég'a maye bīnni, ma a ma tanhanyi pwo.» Ka u u li pyi amuni. Ka mèlɛkɛŋi si núr'a jwo: «Ma vāanntinmbwəhe le, ma a ma na fye e.»

⁹ Ka u u fwor'à taha u fye e. Nde mèlɛkɛŋ'á pyi ke, u nyε a mpyi a cè na lire na nyε sèe mε. U mpyi na sòhni na nɔwəgo uru nyε na nhwúuni.

¹⁰ Sòrolashiibii pi nyε na kasubage kàanmucaa ke, ka Pyeri ná mèlɛkɛŋi si nkàr'a sà ntòro pire sòrolashikuruŋke nijnjyige taan, maa nkàr'a sà ntòro kuruŋke shənwəge taan, tənnite bārage ku mpyi a tég'a tajjijwəge tò, ná ku jwəge mpyi a kan kànhe funŋke yyére ke, mà jwo pi nò kuru na ke, ka ku u múgo kuy'á, ka mèlɛkɛŋi ná Pyeri si fworo na nkéegε. Mà pi nijnkaribii yaha, ka mèlɛkɛŋi si mpâl'a pīnni u na.

¹¹ Lir'à pyi ke, ka Pyeri yákiliŋi si nta a múgo, ka u u jwo: «Nume sēenji na, mii à dá li na na Kafoonji u à u mèlɛkɛŋi wà tun u à pa mii shwə Eròdi na, Yahutuubii la mpyi si kapegigiŋi jcyiimu pyi mii na ke, si mii shwə cyire puni na mú.»

¹² Pyeri yákiliŋ'á pa ntēen ke, Yuhana pi maha mpyi Marika ná u nunji mege nyε Mariyama ke, ka u u nkàre uru Mariyamanji pyenge e. Dānafee nijnyahamii mpyi a bīnni wani, maa Kile jāare.

¹³ U à nò maa bage jwəge kúu ke, báarapyicwəŋi wà na mpyi wani na Ɔrəda, ka uru si yír'a pa si mpa ku múgo.

¹⁴ U à Pyeri mejwuuni lóg'a cè cè ke, funntange kurugo, mà jwo u pyenge jwəge múgo ke, ka u u fē a kàr'a sà yi jwo pi sanmpil'á, na Pyeri nijnjyerenji na wá pyenge jwəge na.

¹⁵ Ka pi i jwo: «Taha mu nùmbwuuni bà nyɛ a jwɔ mɛ?» Ka Ɔrɔda si nùr'a jwo: «Sèe, uru u wá sii u wi!» Ka pi i nùr'a jwo: «Mèlɛkɛŋi u maha u kàanmucaa ke, uru u sí n-ta u à uye pyi u fiige mà pa.»

¹⁶ Mà pi yaha puru na, ka Pyɛri si ŋkwôro na pyɛnge jwɔge kúuli. Pi à pa jwɔge múgo mà u nya ke, ka li i pi bilibili.

¹⁷ Ka u u cyɛge yírige pi á, maa pi pyi pi à fyáha. Pɛyɛŋkanni na Kafoonji à u yige kàsuni i ke, ka u u yire puni yyaha jwo pi á. Maa yi jwo pi á na pi sà yi yyaha jwo Yakuba* ná cɛmɛpyiibii sanmpil'á, maa yíri wani mà kàre cyage kabɛr'e.

¹⁸ Nyɛg'á pa múgo ke, ka sòrolashiibii si wá na nyàha na wùruge piye e, maa piye yíbili: «Di Pyɛri à pyi a jwo yɛ?»

¹⁹ Ka Erɔdi si pi pyi pi à sà a u caa, ŋka pi nyɛ a u nya mɛ. Ka Erɔdi si sòrolashiibii yyer'a yíbe, maa pi pyi pi à pi bô†. Lire kántugo maa yíri Zhude kùluni i, mà kàre Sezare kànhe e mà sà tère pyi wani.

Erɔdi kwùŋkanni

²⁰ Lire mpyi a saanji Erɔdi lùuni ta l'á yíri Tiri ná Sidɔn kànyi shiinbii taan sèe sèl'e. Ka pire si bɛ niŋkin na, maa sà jwo a jwɔ ná saanji bage jùŋufoonji i, uru mɛge na mpyi Bilasitusi. Lire kántugo maa ŋkàr'a sà saanji jáare na u uye sanji yaha u u yoge kwɔ, jaha na yɛ Erɔdi kɔni i pire mpyi na pi jyjyɛ taa.

²¹ Canmbilini na pi mpyi a bɛ si cyire karigii yyaha cwɔɔnrɔ ke, lir'á pa nɔ ke, ka Erɔdi si u fànhe vaaŋntinŋke le, maa mpa ntɛen saanre yatɛɛŋke e, jwumpe pu nyɛ u á ke, maa puru jwo sùpyir'á.

²² U à kwɔ u jwumpe na ke, ka sùpyire si jwo fànha na: «Kile u à mpe jwo lire baare e, sùpya bà mɛ!»

²³ Lire tɛenuuni i, ka Kafoonji Kile mèlɛkɛŋi wà si ntíl'a fyɛɛnre cyán Erɔdi i mà bò, jaha na yɛ pèente t'á yaa ti taha Kile na ke, u nyɛ a tire taha u na mɛ.

²⁴ Kile Jwumpe mpyi na jcaali, dánafeebii sí i nyahage.

²⁵ Barinabasi ná Soli à kwɔ pi báaraŋi na Zheruzalɛmu kànhe e ke, maa nùr'a kàre Antiyòshi kànhe e. Pi niŋkaribii, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, maa ŋkàre ná ur'e.

13

Kile Munaani à Barinabasi ná Soli cwɔɔnr'a yaha piye kanni na

¹ Kile túnntunmii ná cyelentii na mpyi Antiyòshi kànhe dánafeebii kurunke e. Pire meyi yi nyɛ: Barinabasi ná Simiyɔn pi maha mpyi: «Nizhɛri» ke, ná Lusisi uru mpyi a yíri Sireni kànhe e, ná Manayeni uru ná saanji Erɔdi mpyi a lye pyɛnnuge e, ná Soli.

² Canŋka mà dánafeebii yaha pi a súnnji le maa Kile père, ka Kile Munaani si jwo ná pi e na: «Yii Barinabasi ná Soli yaha piye kanni na mii á, báaraŋi mɛ na mii à pi pyere ke, bà pi si mpyi si uru pyi mɛ.»

³ Pi à súnnji le maa Kile jáare a kwɔ ke, maa pi cyeyi taha Barinabasi ná Soli jùŋke na, maa pi yaha pi à kàre Kile báaraŋi na.

Barinabasi ná Soli à kàre Sipiri kɔni i

* **12:17** Yakubanji kyaa l'á jwo naha ke, Yesu cɛmɛpwoŋji kyaa li. † **12:19** Ɔrɔmu shiinbil'á, kasubage kàanmucyafoonji ká mpyi u nyɛ na ku kàanmucaa na jwɔge mɛ, ka kàsujyɛni wà si fwooro, nde li mpyi a yaa li pyi uru kàsujyɛni na ke, lire pi maha mpyi ku kàanmucyafoonji na.

⁴ Nye lire pyinƁanni na, Kile Munaani à Barinabasi ná Soli tun pi à kàre Selusi kànhe na. Pi à nɔ wani ke, ka pi i jyè bakwɔɔge k'e maa njkàre Sipiri kini i, lire kini na nyɛ lwohe ninƁe e.

⁵ Pi à sà nɔ Salamisi kànhe e ke, ka pi i wá na jaare na Kile jwumpe yu Yahutuubii Kile Jwumpe kálambayi i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, uru mpyi a pi tɛge pi báaraŋi i.

⁶ Lire kántugo ka pi i kini puni jyiil'a sà nɔ Pafɔsi kànhe na. Yahutu nàŋi wà na mpyi kuru kànhe na, uru mege na mpyi Bariyesu. Jinamaha u mpyi u wi. U mpyi maha fini na uru na nyɛ Kile túnntunŋɔ.

⁷ Uru jinamahaŋi mpyi ná Sipiri kini nùŋufooŋi Serijusi Polusi i. Serijusi Polusi yákiŋi mpyi a nɔwɔ, ka u u Barinabasi ná Soli yyere, naha na ye u la mpyi si Kile jwumpe lógo.

⁸ Pi mpyi maha uru jinamahaŋi pyi Girekiibii shɛɛnre e: «Elimasi». Ka u u wá na Barinabasi ná Soli kyáli. U la mpyi si kini nùŋufooŋi nùŋɔ kyán bà u si mpyi u àha ndá Yesu na mɛ.

⁹ Soli pi maha mpyi: «Poli» ke, mà u yaha u a nɔ Kile Munaani na, u à jinamahaŋi yal'a wíi,

¹⁰ maa jwo: «Mu funƁk'à nɔ cwɔɔre ná kafinare na, Sitaanniŋi sùpya u nyɛ mu, mu kafuunni li nyɛ mà katiile pyi. Kafooŋi Kile kurigii cyi à tíi ke, naha tère e mu sí cyire njkɛgeŋi nɔwɔ yaha ye?»

¹¹ Yi lógo! Numɛ, Kafooŋi sí mu pyi fyin. Mu sí tère pyi, mu si canŋaŋyiini bèɛnmpɛ nya mɛ.»

Lire tèenuuni i, ka Elimasi nyiigii si ntíl'a wwɔ, ka numpini si jyè u yaahe e, ka u u wá na cyɛge fyínge na màre na wà caa nge mu u si u cyɛge cù, si u yyaha cù ke.

¹² Kini nùŋufooŋ'á lire nya ke, maa dá Yesu na. Nde u mpyi a lógo Kafooŋi kyaa na ke, lire mpyi a u kàkyanhala sèe sèl'e.

Poli ná Barinabasi à kàre Antiyɔshi kànhe e

¹³ Lire kántugo ka Poli ná u shɛɛfeebii si yíri Pafɔsi kànhe e, maa jyè bakwɔɔge k'e mà kàre Pɛrige kànhe e, kuru kànhe na mpyi Panfili kùluni i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, ka uru si láha pi na, maa núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e.

¹⁴ Lire kántugo ka Poli ná Barinabasi si yíri Pɛrige kànhe e mà kàre Antiyɔshi kànhe e, kuru na nyɛ Pisidi kùluni i. Yahutuubiicanŋɔŋk'à pa nɔ ke, ka pi i njkàr'a sà jyè a tɛɛn Kile Jwumpe kálambage e.

¹⁵ Nye cyag'à pa njkàla a kwɔ mà fworɔ Musa Saliyaŋi ná Kile túnntunmpii sanmpii sémebil'e ke, ka kálambage nùŋufɛebii si pi pyi pi à yi jwo Poli ná Barinabasi á: «Cɔnmpyiibii, kampyi yerɛge jwumɔ na wá yii á mà jwo sùpyir'á, yii pu jwo.»

¹⁶ Nye ka Poli si yíri, maa cyɛge yírige sùpyir'á, maa pi pyi na pi fyáha. Pi à fyáha ke, ka u u jwo: «Yii Izirayeli shiinbii ná yii mpíi puni pi nyɛ na fyáge Kile na ke, yii lógo na nɔwɔ na.

¹⁷ Wuu pi nyɛ Izirayeli shinƁi ke, wuu u KilenƁi à wuu tulyeyi cwɔɔnɔ, maa pi pyi pi à nyaha mà pi yaha bilere e Misira kini i. Lire kántugo maa pi yige lire kini i ná u fánhe e.

¹⁸ U à kwɔro ná pi e síwage funƁke e, maa pi karigii kwú uye e, mà sà nɔ yee beeshuunni laage na.

¹⁹ Lire kántugo u à supyishi kuuyo baashuunni shi bò a yige Kana kini i, maa pire u taare kan pi á.

20 Pi à tire taare fente pyi mà sà nɔ yyee ŋkwuu sicyɛɛre ná yyee beeshuunni ná ke (450) laage na. Lire kântugo ka u u kacwɔnribii pii tiŋe wuu tulyeyi ɲuŋ'i fo mà sà yaa ná Kile tũntunɲi Samuweli u tiŋi i.

21 Puru funŋke e, ka wuu tulyeyi si li cya na u saanɲi wà kan pir'á. Nye Kisi u ɲye Benzhamu u tũluge shin ke, ka Kile si uru jyanɲi Sawuli pyi u à pyi pi saanɲi yyee beeshuunni funŋ'i.

22 Nye ka Kile si mpa ɲcyé Sawuli na, maa Dawuda kan pi á, pi à pyi pi saanɲi. Uru kyaa na Kile à jwo na “Sũpyanɲi shiŋi mii ɲye na ɲcaa, ná uru u ɲye mii ɲyii wuŋi ke, uru u ɲye Zhese jyanɲi Dawuda. Uru u sí n-pa mii ɲyii karigii puni pyi.”

23 Bà Kile mpyi a li ɲwɔmɛɛni lwó me, Dawuda tũluge shin u à pa mpyi Izirayeli shiinbii Shwofoonɲi. Uru u ɲye Yesu.

24 Mà jwo uru Shwofoonɲi u pa ke, Yuhana mpyi a fyánha a yi jwo Izirayeli shiinbii pun'á, na pi pi toroŋkanni kɛɛnɲe pi i láha kapegigii na, pi i batize.

25 Yuhana báaranɲi mpyi na byanhare u takwɔɔre na ke, u mpyi maha ŋko sũpyir'á na “Yii na sɔnɲi na joofo u ɲye mii ye? Shwofoonɲi yii ɲye na sigili ke, uru bà u ɲye mii mà de! Nka wà sí n-pa mii kântugo, mii ɲũŋke bá à cyéɛ u tanhanɲi mɛɛre zàhanɲi i.”

26 Mii cinmpyiibii, wuu pi ɲye Ibirayima tũluge shiinbii ke, mà bàra yii mpai puni pi ɲye na fyáge Kile na ke, wuu á uru zhwoŋi jwump'à jwo.

27 Yii li cè na Zheruzalɛmu kànhe shiinbii ná pi ɲũŋufɛebii mpyi a cè na Yesu u ɲye uru Shwofoonɲi me. Kile tũntunmpii jwumpe pi mpyi na ŋkálali canɲoŋo maha canɲoŋo ke, pi mpyi a puru yyaha cè me. Nye pi Yesu ntũnɲi cye kurugo, Kile tũntunmpii jwump'à tɔro pu jwuŋkanni na.

28 Ali mà li ta pi ɲye a ɲũŋo ta, ŋkemu ku sí n-pa ná l'e u bò me, lire ná li wuuni mú i, pi à fàhhafoonɲi Pilati ɲáare si u ta mbò kworokworocige na.

29 Kile tũntunmpii mpyi a yaaga maha yaaga séme Yesu kyaa na ke, tɛni i cyire pun'à fũnɲo ke, ka pi i u tĩrige kworokworocige na mà sà ntò fanŋke e.

30 Nka Kile à u ɲè a yige kwũŋi i.

31 Mpai pi mpyi a taha u fye e mà yĩri Galile kũluni i, mà kàre Zheruzalɛmu i ke, u ɲɛŋkwooni kântugo, u à uye cyéɛ pire na canmpyaa niɲyahagii funŋ'i. Pire mú pi ɲye na u kyaa yu sũpyir'á numɛ.

32 Mii ná Barinabasi sí wi ke, Jwumpe Nintanmpe ɲwɔmɛɛni Kile mpyi a lwó wuu tulyey'á ke, puru wuu mú ɲye na yu yii á.

33 Wuu pi ɲye pi tũluge shiin ke, Kile à lire ɲwɔmɛɛni fũnɲo wuu á, Yesu ɲɛnɲi cye kurugo, bà l'à séme Zaburu sémeɲi kuni shɔnwuuni i na “Mu u ɲye mii Jyanɲi,

Niɲjaa mii à pyi mu Tuŋi*.”

34 Kile à Yesu ɲè a yige kwũŋi i, lire e u saha si n-fwónhɔ me, yire y'à jwo “Yaayi niɲcɛnɲi ɲwɔmɛɛni mii à lwó Dawuda á ke, mii sí yire kan yii á†.”

35 Y'à séme Zaburu sémeɲi cyage kabɛr'e lire ɲwɔmɛɛni kyaa na na “Mu si ɲɛɛ ma báarapyiɲi niɲcɛnɲi buwuŋi yaha u fwónhɔ fanŋke e me‡.”

36 Dawuda sí wi ke, Kile mpyi a ndemu yaa ke, Dawuda à báaranɲi pyi mà tàanna ná lire e. U à báaranɲi pyi a kwò ke, u a kwú, maa sà bàra u tiibii na, maa fwónhɔ mú.

37 Nka Kile à Yesu ɲè a yige kwũŋi i, u ɲye a fwónhɔ me.

* 13:33 Zaburu 2.7 † 13:34 Ezayi 55.3 ‡ 13:35 Zaburu 16:10

³⁸ Mii cɪnmpyiibii, yii à yaa yii li cè na uru cye kurugo, yii kapegigii sí n-jà yàfa yii na. Kile túnntunŋi Musa Saliyaŋi mpyi na si n-jà cyi yàfa yii na mɛ.

³⁹ Ŋka yii shin maha shin u à dá Yesu na ke, urufoo wogigii puni si yàfa u na.

⁴⁰ Lire e ke nde Kile túnntunmpil'à jwo ke, yii a yiye kàanmucaa, bà li si mpyi lire kà ŋkwò nɔ yii na mɛ. Pire cye kurugo Kile à jwo

⁴¹ “Yii wíi, yii pi ɲyɛ yii ɲyɛ a Kile jwumpe yaha laage e mɛ, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire sí yii kàkyaŋhala, puru funŋke e yii sí n-kwú. Yii tɛɛn ná l'e, mii si n-pa kani là pyi yii tɪŋi i, ndemu li ɲyɛ, wà méɛ n'a mpyi a li jwo yii á, yii mpyi na si n-dá li na mɛŠ.”»

⁴² ɲyɛ Poli ná Barinabasi mpyi na fwore Kile Jwumpe kàlambage e ke, pi à li cya pi á, na pi pa yà jwo pir'à nde kani ninuuni kyaa na canŋŋke nimpanke na.

⁴³ Sùpyire mpyi na ɲcaali ke, mpíi pi à jyè Yahutuubii Kile kuni i ke, ka pire niɲyahamii ná Yahutuu niɲyahamii si ntaha Poli ná Barinabasi ɲwòh'i, ka pi i wá na maban leni pi e, maa pi pyi, na Kile à ɲwò pi na maa pi le kuni ndemu i ke, na pi kwòro lire e.

⁴⁴ ɲyɛ canŋŋk'à núr'a nɔ ke, ka kànhe shiinbii fàŋha si ŋkàr'a sà bínni, maa Kafoonji Jwumpe lógo Poli ná Barinabasi ɲwò na.

⁴⁵ Yahutuubii ɲùɲufeebil'à tire supyiyahare ɲya ke, ka yɪŋcyɛge si jyè pi e, ka pi i wá na Poli ná Barinabasi jwumpe ndire páanni, maa pi cyere.

⁴⁶ ɲyɛ ka Poli ná Barinabasi si yi fíniŋ'a jwo pi á: «Yii Yahutuubil'á, Kile Jwumpe mpyi a yaa pu fyànha a jwo. Ŋka ná yii s'à cyé pu na, maa li cyé na yii ɲyɛ na ɲcaa shiŋi niŋkwombaanji na mɛ, lire e ke mpíi pi ɲyɛ pi ɲyɛ Yahutuu mɛ, wuu sí n-kàre pire yyére.

⁴⁷ Naha kurugo yɛ yire Kafoonji Kile à jwo wuu á u Jwumpe Semɛŋi i na “Mii à mu tiŋe, bà mu si mpyi si mpyi bɛɛnmɛ supyishinji pun'á, si zhwoŋi jwumpe jwo diɲyɛŋi cyeyi puni i mɛ*.”»

⁴⁸ Mpíi pi ɲyɛ pi ɲyɛ Yahutuu mɛ, pir'à puru jwumpe lógo ke, pi funntanga wuubil'à Kafoonji Jwumpe le barag'e. Mpíi pi mpyi shiŋi niŋkwombaanji ntaŋi laage e ke, ka pire puni si dá Yesu na.

⁴⁹ Lire pyiŋkanni na, Kafoonji Jwumpe mpyi na ɲcaali lire kùluni puni i.

⁵⁰ Cyeebii megɛfeebii pi mpyi a jyè Yahutuubii Kile kuni i ke, ka Yahutuubii ɲùɲufeebii si pire ná kànhe shinbwoobii sòn mà yaha Poli ná Barinabasi na, ka pi i pi kyérege, maa pi kòr'a yige pi kùluni i.

⁵¹ Poli ná Barinabasi nivworobil'à pi tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu pi na†. Lire kàntugo maa ŋkàre Ikoni kànhe e.

⁵² Cyelepɲyibii pi mpyi Antiyòshi kànhe e ke, pire mpyi a ɲí funntange ná Kile Munaani na.

14

Poli ná Barinabasi à Kile jwumpe jwo Ikoni kànhe e

¹ ɲyɛ nde l'à pyi Antiyòshi kànhe e ke, lire ninuuni l'à pyi Ikoni kànhe e. Poli ná Barinabasi à sà nɔ Ikoni i ke, maa ŋkàre Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e, maa Kile Jwumpe jwo fo ka Yahutuu niɲyahamii ná supyishinji sanji sùpyire tà niɲyahara si dá Yesu na.

² Nka Yahutuubii pi mpyi a cyé si piye kan Yesu á ke, ka pire si dánafeebii meyi kéege supyishinji sanŋ'á, ka pire si yíri dánafeebii kurugo.

³ Lire ná li wuuni mú i, Poli ná Barinabasi à kwóro wani mà tère nimbwoo pyi. Pi mpyi a pi cyége taha Kafoonji Yesu na maa u kyaa yu sùpyir'á fyagara baa. Kafoonji mpyi maha fànhe kaan pi á, pi i kakyanhala karigii ná kacyeenƁii pyi. Lire cye kurugo pi mpyi maha li cyéé na jwumpe pi nyé na yu na Kile à jwó ke, na puru na nyé sèe.

⁴ Nyé lir'á pyi ke, ka kànhe shiinbii si ntáa, ka taage kà si mpyi ná Yahutuubii kàmpañke e, ka ku sanŋke si mpyi ná Yesu túnntunmpil'e.

⁵ Yahutuubii ná supyishinji sanŋi ná pi jùnjufeebii mpyi a bê li na, si Poli ná Barinabasi kyéreege, si pi wà mbò ná kafaayi i.

⁶ Poli ná Barinabasi à pa jicé na pi na pire tabonjo caa ke, maa fê a kàre Likayoni kùlumi i, Lisitiri ná Deribe ná yi kwùumpe kányi na.

⁷ Mà pi yaha wani, pi mpyi maha Jwumpe Nintanmpe yu.

Pii mpyi na sòŋji na Poli ná Barinabasi na nyé yasunyo

⁸ Nàŋji wà na mpyi Lisitiri kànhe e, u tooyi mpyi a fàan. U mpyi a si cwòhòmfóo.

⁹ Canŋka mà Poli ná Barinabasi yaha pi i yu ná sùpyire e, uru nàŋji ninteenŋi na mpyi sùpyire shwòhòl'e. U mpyi na Poli jwumpe núru. Ka Poli si mpa u yal'a wíi mà li nya na dányañji nyé u á, u jà a cùuŋo.

¹⁰ Ka u u jwo fànha na: «Yíri, ma a ntíl'a yyére ma tooyi na!» Ka nàŋji si yi a yír'a yyére, maa ntíi na jaare.

¹¹ Sùpyir'á lire nya ke, maa jwo fànha na pi sheenre e: «Kakyanhala! Yasunŋyi yà à yiye kéenŋ'a pyi sùpyii, mà tíg'a pa wuu yyére!»

¹² Ka pi i Barinabasi mege le Zusi, pi yasanmbwòhe mege ku mpyi kure. Yasunŋke mege ku mpyi Erimesi ke, kuru ku mpyi maha Zusi túnnture yu, ka pi i kuru mege le Poli na, jaha na ye uru mpyi maha jwumpe yu.

¹³ Yasunŋke Zusi bage na mpyi kànhe tajjiŋwóge na. Nge u mpyi maha kuru sunni ke, ka uru si nupyahigii cyii cù, maa cire yafyéenre myígile cyi yacyi i, mà pa yyéne yyéne kànhe tajjiŋwóge na. U ná sùpyire la mpyi si yire nìyi bò si mpyi sáraga Poli ná Barinabasi á.

¹⁴ Poli ná Barinabasi à pa yire cè ke, ka pi nàvunŋo wuubii si pi vàanntinŋyi cwòn cwòn, maa fyâl'a pi jùŋo bê, maa jwo fànha na:

¹⁵ «Wuu cinmpyibii, jaha kurugo yii nyé na nde pyi ye? Wuu na nyé sùpyii, yii fiige. Wuu à pa mpa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, na yii kántugo wà jcyii laaga baa karigii na, Kileni jyi wuŋi u à nìnyinji ná jñhe na suumpe lwohe ná ku funŋo yaayi dá ke, yii i yyaha kéenŋe uru Kileni á.

¹⁶ Tèni là à tòro, Kile mpyi a supyishinji puni yaha pi i pi nyii kurigii jaare.

¹⁷ Nka lire ná li wuuni mú i, Kile maha u tàange cyéere yii na ná kacenŋii nìnyahagil'e: u maha zànhe kaan yii á na yíri nìnyinji na, maa yii sùmanji pyi u u jwóge u téefaani i, maa jnyinji kaan yii á fo maha yii funŋyi táan.»

¹⁸ Poli méé nyé u à mpe jwumpe puni jwo ke, pi à kànha maa jà a sùpyire sige nìyi mbòŋi na, si mpyi sáraga pi á.

¹⁹ Lire kántugo ka Yahutuubii pii si yíri Antiyòshi kànhe ná Ikoni kànhe e, maa mpa sùpyire sòn a wà pi na, ka pi i Poli wà a cyán ná kafaayi i, maa u filil'a sà jcyán kànhe kántugo. Pi mpyi na sòŋji na u à kwù.

²⁰ Nka cyelempyibil'á pa bínni u taan ke, ka u u yíri mà jyé kànhe e. Kuru canŋa nùmpañja, ka u ná Barinabasi si yíri wani mà kàre Deribe kànhe na.

21 Nye Poli ná Barinabasi à Jwumpe Nintanmpe jwo Dεribe kånhe e, ka shin̄nyahara si dá Yesu na, maa mpyi u cyelempyii.

Poli ná Barinabasi à núr'a kàre Antiyòshi kånhe e

Lire kántugo ka Poli ná Barinabasi si núr'a kàre Lisitiri kånhe e, maa yíri wani mà kàre Ikoni kånhe e, maa núr'a yíri wani mà kàre Antiyòshi kånhe e, kuru na nyε Pisidi kùluni i.

22 Pi nintorobii na yire kànyi na, pi mpyi maha màban leni cyelempyiibil'e, maa pi yeεge bà pi si mpyi si nkwōro Kile kuni i mε. Pi mú mpyi maha yi yu pi á na: «Wuu à yaa wuu yyefugo kariii nīnyahagii kwú wuye e si nta nyjε Kile Saanre e.»

23 Dánafeebii kurun̄yi yi mpyi yire kànyi na ke, ka Poli ná Barinabasi si kacwónribii pii cwó̄nr'a yaha yire kurun̄yi puni nīnkin nīnkin̄ji nȳjε na. Lire kántugo maa sún̄ji le, maa Kile jáare pi kyaa na. Kafoon̄ji Yesu na pi à dá ke, maa pi kyaa le uru cye e.

24 Lire kántugo maa Pisidi kùluni jyiile maa nkàre Panfli wuuni i.

25 Pi à Kile jwumpe jwo Perige kånhe e mà kwò ke, maa nkàre Atali kånhe e.

26 Pi à nò wani ke, maa jyε bakwó̄ge e mà kàre Antiyòshi kånhe e. Báarañi u n̄ge Poli ná Barinabasi à pyi amε ke, wani kuru kånhe na dánafeebii mpyi a Kile jáare pi na maa pi le Kile cye e uru báarañi mpyin̄ji mεε na, bà Kile si mpyi si nȳwò pi na si pi tēge mε.

27 Pi à nò wani ke, maa dánafeebii puni bínni. Kile mpyi a pi pyi pi à jà a yaaga maha yaaga pyi ke, mà bára pyin̄kanni na Kile mpyi a dányañi kuni cyēe supyishin̄ji san̄ji na ke, maa yire puni yyaha jwo dánafeebil'á.

28 Maa ntēnn'a tère nimbwoo pyi ná pi e wani.

15

Dánafeebil'à mpinni nimbwoo pyi Zheruzalemu i

1 Yahutuubii dánafeebii pii mpyi a yíri Zhude kùluni i mà pa Antiyòshi kånhe e, cínmpyiibii dánafeebii pi mpyi pi nyε Yahutuu mε, maa mpa a pire kálali maa n̄ko pir'á na: «Yii aha mpyi yii nyε a kwón mà tàanna ná Kile tún̄ntun̄ji MusaSaliyañi i mε, yii si nùmpañja ta mε.»

2 Poli ná Barinabasi nyε a mpyi a nyε puru jwumpe na mε, ka ti i mpyi nákaana pi shwòhòl'e fo mà ti jáañja. Li nyε a pa nȳwò mε fo ka li i yaa mà Poli ná Barinabasi ná piiberii tun Zheruzalemu kånhe e, pi sà mpe jwumpe cyēe Yesu tún̄ntun̄mpii ná kacwónribii na.

3 Ka dánafeebii kurun̄ke si pi tũugo. Pi nīnkaribil'à tòro Fenisi kùluni ná Samari wuuni i. Mpii pi nyε pi nyε Yahutuu mε, pyin̄kanni na pir'á piye kan Yesu á ke, ka pi i lire yyaha jwo cyire kùligii cínmpyiibil'á. Puru jwumpe mpyi a cínmpyiibii puni fun̄nyi táan sèl'e.

4 Poli ná u shērefeebil'à sà nò Zheruzalemu i ke, ka dánafeebii kurun̄ke ná Yesu tún̄ntun̄mpii ná kacwónribii si pi nȳjε bē a nȳwò. Yaaga maha yaaga pi à jà a pyi Kile fånhe cye kurugo ke, ka pi i yire puni yyaha jwo pi á.

5 Farizhēnbii pi mpyi a dá Yesu na ke, ka pire pii si yíri maa jwo: «Supyishin̄ji san̄ji sũpyiibii pi à dá Yesu na ke, fånha kyaa li pire pi kwón, mà bára lire na, pi à yaa pi a Musa Saliyañi kurigii san̄kii naare.»

6 Lir'à pyi ke, ka tún̄ntun̄mpii ná kacwónribii si bínn'a tēen, maa piye nȳa puru jwumpe na.

7 Pi à puru jwumpe ñiri piye shwòhòl'e mà mò, ka Pyeri si mpa yíri maa jwo:

«Mii cìnmꝑyibii, yii à li cè, mà lwó fo tèemòni i Kile à mii cwóonrò yii shwóhól'e, bà mii si mꝑyi s'a Jwumpe Nintanmpe yu supyishinꝑi sanꝑi'á, pi i pu lógo, si dá Yesu na mɛ.

⁸ Kile sí u à sùꝑyire puni zóompíi cè ke, ur'à li cyêe na ur'à ꝑɛɛ supyishinꝑi sanꝑi na, lire kurugo u à Munaani le pi e bà u à li le wuu e mɛ.

⁹ Kile ꝑyɛ a sɪncwóonròꝑyí wuu ná píre shwóhól'e mɛ. U à pi zóompíi ffinɛ, ꝑaha na ye pi à dáníyaꝑi ꝑyí Yesu na.

¹⁰ ꝑyɛ wuu Yahutuubii, tugure ti ꝑyɛ wuu ná wuu tulyeyi ꝑyɛ a jà ti na mɛ, ꝑaha na yii à cyé Kile ꝑyii wuuni na si tire tèꝑe mꝑii cyelempyibii ꝑunꝑi'í ye?

¹¹ Yii àha funꝑò wwó li na na bà wuu à dá li na mɛ, amuni píre mú à dá li na na Kafoonꝑi Yesu à ꝑwó wuu na maa wuu shwó.»

¹² Ka sùꝑyire puni si fyáha maa núru, kakyanhala karigii ná kacyeenꝑii Barinabasi ná Poli à ꝑyí Kile fánhe cye kurugo supyishinꝑi sanꝑi shwóhól'e ke, ka pi i cyire jwo pi á.

¹³ Pi à jwo a kwó ke, ka Yakuba * si jwumpe lwó maa jwo: «Mii cìnmꝑyibii, yii lógo na ꝑwó na.

¹⁴ Mà lwó fo ku tasiꝑe e, Kile à yákili yaha supyishinꝑi sanꝑi na, maa ꝑii cwóonrò pi shwóhól'e mà ꝑyí uye wuu ꝑyɪꝑkanni ndemu na ke, Simò ꝑyɛrì à jire jwo yii á.

¹⁵ Puru jwumpe ná Kile túnntunmꝑii jwump'à pa bê niꝑkin na, bà yi mꝑyi a séme Kile Jwumpe Semɛꝑi i na

¹⁶ «Lire kántugo mii sí núru n-pa, Dawuda bage k'à cwo ke, mii sí kuru faanra sahanꝑi. Mii sí n-pa ku ꝑkunꝑyí yírige si ntí sahanꝑi,

¹⁷ Mꝑii pi ꝑyɛ pi ꝑyɛ Yahutuú mɛ, bà píre puni si mꝑyi si mpa mii Kafoonꝑi Kile á, s'a mii pére mɛ.

Mii à supyishinꝑi sanꝑi yyer'a ꝑyí naye wuu, pi raa mii pére†.

¹⁸ Cyire karigii mii Kafoonꝑi Kile à cyêe fo tèemòni i.»

¹⁹ Lire kurugo mii Yakuba á, supyishinꝑi sanꝑi sùꝑyibii pi à piye kan Kile á ke, wuu àha núru tuguro taha píre ꝑunꝑi'í mɛ.

²⁰ ꝑka wuu leterɛ kan pi á, wuu u yi jwo pi á na pi àha raa yasunꝑyí kyaare kyàa mɛ, pi àha raa jacwóꝑyí mɛ, yatóꝑe k'à kwú mà ta sishan ꝑyɛ a fworò k'e mɛ, pi àha kuru kyà mɛ, pi àha raa sishange lyí mɛ.

²¹ Yii à li cè na mà lwó fo tèemòni i, canꝑòꝑo maha canꝑòꝑo, Musa Saliyaꝑi jwumpe na ꝑkálali Kile Jwumpe kàlambayi i kányi puni i.»

Yesu túnntunmpil'à leterɛ tun supyishinꝑi sanꝑi dánafeebil'á

²² Yakuba a jwo a kwó ke, ka túnntunmꝑii ná kacwónribii ná dánafeebii kurunꝑe shiinbii puni si bê li na na pi ꝑii cwóonrò piye shwóhól'e pi bàra Poli ná Barinabasi na, pi tun Antiyóshi kánhe e. ꝑyɛ Zhude pi maha mꝑyi Barisabasi ke, ka pi i uru ná Silasi cwóonrò, píre shiim shuunninꝑi tayyérege mꝑyi a pée cìnmꝑyibii dánafeebii shwóhól'e.

²³ Leterɛꝑi pi mꝑyi a sém'a kan pi á pi sà ꝑkan ke, yi mꝑyi a séme ur'e na:

«Wuu cìnmꝑyibii dánafeebii pi à fworò supyishinꝑi sanꝑi i ná pi ꝑyɛ Antiyóshi kánhe ná Siri kìni ná Silisi wuuni i ke, wuu fwú na ꝑyɛ yii na. Wuu pi ꝑyɛ Yesu túnntunmꝑii ke, wuu ná dánafeebii kurunꝑe kacwónribii pi à ꝑge leterɛꝑi tun yii á.

* **15:13** Yakuba na mꝑyi Yesu cìnmꝑworo maa mꝑyi Zheruzalemu dánafeebii kurunꝑe yyaha yyére shinꝑi. † **15:17** Amosi 9.11, 12

24 Wuu à lógo na pìi na nyε a yîri naha wuu yyére mà kàr'a sà yii yákiilibii wùrugò ná jwumpe p'e fo mà yii funnyii pyi y'à pɛn, mà li ta wuu bà pi à pi tun mε.

25 Lire kurugo wuu pun'à wwò a tɛɛn maa bê li na, si pìi tun yii á, mà bàra wuu ntàannamacinmpyiibii Barinabasi ná Poli na.

26 Pire shiin shuunnin'á à piye kan wuu Kafoonji Yesu báaraŋ'á fo na ŋko si mpòon pi múnahigil'e.

27 Wuu à Zhude ná Silasi tun mà bàra pi na, nyε wuu à jwo sémeŋi i ke, pire yabilimpìi sí yire jwo yii á.

28 Kile Munaani à ndemu cyéε wuu na, ka wuu u nyε li na ke, lire li nyε, wuu nyε a yaa wuu tugure tabεε tɛge yii juŋ'i, ná nyeyii kapyaaŋii bà mε. Wuu si yi jwo n-waha yii á,

29 yii àha raa yasunnyii kyaare kyàa mε, yii àha raa sishange lyí mε, yatòoge k'à kwú mà ta sishan nyε a fworò k'e mε, yii àha kuru kyaare kyà mε, yii láha jacwòore na. Yii aha láha cyire karigii mpyinji na, lir'à jwò. Wuu fwú nyε yii na.»

30 Nyε ka pi i pi yaha pi à kàre. Pi à sà nò Antiyòshi kànhe e ke, maa dánafeebii bínni, maa letεŋi kan pi á.

31 Ka pi i u kâla, yεŋyi jwumpe pu mpyi u e ke, puru jwumpe mpyi a sâa pi funnyii táan.

32 Zhude ná Silasi u nyε Kile túnntunmpii ke, ka pire si yεŋyε niŋyahaya kan cìnmpyiibii dánafeebil'á, maa màban le pi e Kile kuni i,

33 maa ntɛɛn wani mà tère pyi ná pi e. Lire kântugo ka dánafeebii si jwó le pi á, maa pi tùugo. Cyage e pi mpyi a yîri ke, ka pi i nùr'a kàre wani pi tunveebii yyére. [

34 Ka Silasi si li lwó uye funnyii si ntɛɛn Antiyòshi kànhe e.]

35 Ka Poli ná Barinabasi si tère pyi Antiyòshi e. Sùpyire tabεε niŋyahara mpyi a bàra pi na, pi i sùpyire kâlali, maa Kafoonji jwumpe yu pi á, puru pu nyε jwumpe Nintanmpe.

Poli ná Barinabasi à láha piye na

36 Lire kântugo ka Poli si Barinabasi pyi: «Wuu à Kafoonji jwumpe jwo kányi njemu na ke, wuu nùr'a shà wani, wuu sà dánafeebii kàanmucya kampyi pi wá na si yyaha na Kile kuni i.»

37 Mà pi yaha pi i ŋko raa nùruli, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, Barinabasi la mpyi uru si ŋkàre ná pire e.

38 Ka Poli si jwo na u nyε a yaa u kàre ná pire e mε, jaha na yε mà pire yaha Panfili kùluni i, u à nùru pire fye e, u saha nyε a pire tɛge pi báaraŋi na mε.

39 Nyε ka li i mpyi jwunyahama pi shwòhol'e fo ka pi i láha piye na. Ka Barinabasi si Marika bàra uye na, ka pi i jyé bakwòoge e, mà kàre Sipiri kùni i.

40 Poli wi ke, ka uru si Silasi bàra uye na. Ka dánafeebii si jwó le pi á, maa pi kyaa le Kile cye e, bà Kafoonji si mpyi si jwò pi na, si pi tɛge mε.

41 Lire kântugo ka pi i ŋkàre Siri kùni i, maa yîri wani mà kàre Silisi kùluni i. Lire tooy'e, pi mpyi maha màban leni dánafeebil'e.

16

Timòti à bàra Poli ná Silasi na

1 Lire kântugo ka Poli ná Silasi si ŋkàre Dεribe kànhe e, maa yîri wani mà kàre Lisitiri kànhe e. Cyelempyanji wá na mpyi wani Lisitiri kànhe e, uru mεge na

mpyi Timoti. U nuŋi na mpyi dánafoo, Yahutu u mpyi ure, ŋka u tuŋi na mpyi Gireki.

² Cɪnmpyibii dánafeebii pi mpyi Lisitiri kànhe e, mà bàra mp̄ii pi mpyi Ikoni kànhe e ke, pire mpyi na u metange yiri.

³ Lire kurugo Poli la mpyi si u pyi u báarapyiŋe. Nyɛ Yahutuubii pi mpyi wani ke, pire kurugo, ka Poli si u kwòn, ŋaha na ye sùpyire puni mpyi a cè na u tuŋi na nyɛ Gireki*.

⁴ Pi niŋkaribii na, kànha maha kànha na pi à tòro ke, Yesu tũntunmp̄ii ná Zheruzalemu kànhe dánafeebii kacwɔnribii mpyi a karigii ŋcyiimu jwo ke, ka pi i cyire jwo yire kànyi dánafeebil'á, maa li cya pi á, na pi a cyi kurigii ŋaare.

⁵ Là mpyi na bàrali dánafeebii kuruyi fànhe ŋyahanji na, pi si i bàrali pi na canja maha canja.

Kile kacyeeni l'à Poli pyi u à kàre Masedoni kùluni i ke

⁶ Nyɛ Poli ná u shɛɛfeebii la mpyi si sà Kile jwumpe jwo Azi kùluni i, ŋka Kile Munaani nyɛ a ŋɛɛ mɛ. Lire e ka pi i Firijyi kùluni jyiile mà kàre Galati kùluni i.

⁷ Pi à sà byanhara Misi kùluni na ke, ka pi la si mpyi si ŋkàre Bitini wuuni i, ŋka Yesu Munaani † nyɛ a ŋɛɛ mɛ.

⁸ Nyɛ ka pi i Misi kùluni jyiile mà kàre Torasi kànhe na.

⁹ Mà Poli yaha wani, Kile à kani là cyèe u na. Canŋka numpilage e, u à Masedoni kùluni shinji wà niŋjerewe ŋya, ka uru si jwo: «Poli, mi na mu ŋáare, ta ma Masedoni i ma a wuu tɛge.»

¹⁰ Nyɛ Poli à yire jwo wuu á ke, ka wuu ‡ u ntíl'a li lwó wuye funŋ'i si ŋkàre Masedoni i, ŋaha na ye wuu à li ŋya na nàkaana baa, Kile à li cyèe wuu na na wuu sà Jwumpe Nintanmpɛ jwo wani shiinbil'á.

Lidi à uye kan Kafoonji á Filipi kànhe na

¹¹ Ka wuu u yiri Torasi kànhe e, maa bakwɔge lwó maa ntíl'a kàre Samotirasi kànhe e. Kuru canja nũmpanja, maa ŋkàre Neyapolisi kànhe e.

¹² Maa yiri wani mà kàre Filipi kànhe na, kuru ku nyɛ Masedoni kùluni kànhe niŋcyiige, maa mpyi Ɔromu shiinbii màrampe e. Wuu à canmpyaa pyi kuru kànhe e.

¹³ Canŋŋk'à pa nɔ ke, ka wuu u ŋkàre kànhe kàntugo yyère dùge ŋwɔge na, ŋaha na ye wuu à li ta na wani pi maha Kileŋarege pyi§. Wuu à sà cyeebii mpiimu ta pi à bínni wani ke, wuu à Kile jwumpe jwo pir'á.

¹⁴ Pire cyeebil'e, wà mɛge na mpyi Lidi, uru mpyi a yiri Cyatiri kànhe e, u mpyi na fyáge Kile na. Uru ceenji mpyi maha vaaŋyɛ niŋyɛyi lonɣara wuyi pɛɛli. Ka Kafoonji Kile si u zòmbilini múgo, maa u pyi u à ŋɛɛ Poli jwumpe na.

¹⁵ Ka u ná u pyenge shiinbii puni si batize. Lire kàntugo ka u u wuu pyi: «Ná yii s'à dá li na na sɛenji na mi à naye kan Kafoonji á, yii a ma mi pyenge e.» U à wuu kárama fo wuu à ŋɛɛ.

* **16:3** Ná Timoti nuŋi sí mpyi Yahutu, lire e pi mú mpyi maha u wíi Yahutu. Ŋka Yahutuubii pi ja pi a u wíi Yahutu sèe wu, u mpyi a yaa u kwòn mà tàanna ná pi saliyani i. Poli à Timoti pyi u à uye kan pi à kwòn bà u si mpyi si mpyi Yesu Kirisita shɛnre jwufoo niŋcɛnɛ Yahutuubii shwòhò'e mɛ. † **16:7** Yesu Munaani ná Kile Munaani nyɛ niŋkin. ‡ **16:10** Luka à jwo: «wuu»: lir'à li cyèe naha ŋke cyage e u à bàra Poli na, pi i báare siŋcyan. § **16:13** Filipi kànhe Yahutuubii nambaabii nyɛ a mpyi a ke kwó mɛ. Lire e kuni nyɛ a mpyi a kan pi á pi Kile Jwumpe kàlabaga cyán wani mɛ. Lire kurugo Yahutuubii mpyi maha piye bínni ni wòhe ŋwɔge na kànhe kàntugo. Làdaabii pi mpyi maha mpyi tufeempe ntaŋi kurugo ke, kuru lwòhe pi mpyi maha ntège na pire pyi.

Pi à Poli ná Silasi cù a tò kàsujì i

16 Canƙa mà wuu niƙkaribii yaha Kilejarege cyage e, wuu à círi ná bilicwɔŋi w'e. Jínanjì wà na mpyi u e, uru jínanjì mpyi maha u pyi u u cɛɛre pyi. Uru ceenji mpyi maha wyéɛnjyahaga taa lire céepyiini i na ŋkaan u jùŋufeebil'á.

17 Ka uru ceenji si ntaha wuu ná Poli fye e, maa ŋko fàŋha na: «Mpii shiinbii na jye Kilenji nɔjyi wuŋi báarapyii. Kuni i zhwoŋi jye na ntaa ke, lire pi jye na njɛɛ yie na.»

18 Ceen'á lire pyi canmpyaa niɔyahagii funŋ'i, li jye a pa jwɔ me. Canƙa ka Poli lùyiri wuŋi si yyaha kɛɛnɛ u á, maa jínanjì pyi: «Yesu Kirisita mege na, fworɔ ŋe ceenji i.» Ka jínanjì si ntíl'a fworɔ u e.

19 Uru bilicwɔŋi jùŋufeebil'á li nya na wyéɛnji pire jye na ntaa u céepyiini cye kurugo ke, na lire kuni na ŋko s'a ntúni ke, ka pi i Poli ná Silasi cù, cyage e sùpyire maha bínnini ke, maa ŋkàre wani ná pi e fànhafeebii yyéɛ.

20 Pi à nɔ wani ke, maa jwo yukyaabil'á: «Mpii shiinbii wá na wuu kàŋhe jyàha na wùruge. Yahutuu pi jye pi pi.

21 Pi wá na karigii jcyiimu yu sùpyir'á ke, kapyimbaagii cyi jye cyi cyi, wuu Jɔɔmu shiinbii si jɛɛ cyi na, si nta jyyere cyi mpyi na me.»

22 Sùpyir'á yire lógo ke, ka pi lùgigii si yíri Poli ná Silasi taan. Ka yukyaabii si pi pyi pi à pi váanji diril'a wwù pi na, maa pi bwɔn ná kàsorigil'e.

23 Pi à pi bwɔn sèl'e mà kwɔ ke, maa pi le kàsujì i, maa kasubage kàanmucyafoonji pyi u a pi kàanmucaa sèl'e.

24 Pi à puru jwo kàanmucyafoon'á ke, ka u u ntíl'a Poli ná Silasi lèŋe kasubage bapyɛgii puni kàntugo yyéɛ wuuni i, maa pi tooyi le a shwòho cinjke kà na.

25 Nye jìjìŋke byanhampe e, Poli ná Silasi mpyi na Kile jáare, maa Kile pèente myahigii cêe, kàsujiiibii sanmpii sí i nùru.

26 Mà pi yaha puru na, ka jìŋke si mpâl'a cyéenne, maa kasubage cúnŋɔ cúnŋɔ sêe sèl'e, ka ku jwɔyi puni si ntíl'a múgo, ka kàsujiiibii puni yɔɔyi si ŋkwɔn ŋkwɔn a láha pi na.

27 Ka kasubage kàanmucyafoonji si jɛ. U à kasubage jwɔyi nya y'á múgo ke, maa wá na sòŋji na kàsujiiibil'á fê a fworɔ, maa u ŋwɔtɔŋge dir'a wwù si ntéɛ uye bò*.

28 Ka Poli si jwo fàŋha na: «Ma hà kapii pyi maye na me! Wuu puni na naha naha!»

29 Nye ka kasubage kàanmucyafoonji si bèenme cya. U fyagara wuŋi fo na jcyɛenni, maa fyâl'a jyè babilini i, mà sà jcwɔ Poli ná Silasi fere e.

30 U à yíri ke, maa pi yige ntàani na, maa jwo: «Na cìnmpyii, naha mii à yaa mii u pyi si nùmpañja ta ye?»

31 Ka pi i u pyi: «Dá Kafoonji Yesu na, lire ká mpyi, mu ná ma pyenge shiinbii sí nùmpañja ta.»

32 Lire kàntugo ka Poli ná Silasi si Kafoonji jwumpe jwo u ná u pyenge shiinbii pun'á.

33 Kuru numpililyage e, ka kasubage kàanmucyafoonji si ŋkàre ná Poli ná Silasi i, maa sà pi nɔyi wyéɛ pyi, maa ntíl'a batize mà bàra u pyenge shiinbii puni na.

* 16:27 Jɔɔmu shiinbil'á, kasubage kàanmucyafoonji ká mpyi u jye na ku kàanmucaa na jwɔge me, ka kàsujijì wá si fworɔ, nde li mpyi a yaa li pyi uru kàsujijì na ke, lire pi maha mpyi ku kàanmucyafoonji na.

³⁴ Lire kântugo maa Poli ná Silasi pyi pi à dùgo u bage n̄jyɪŋi na, maa pi kan pi à lyí. Uru n̄ŋi ná u pyenge shiinbii puni mpyi funntange e, naha na ye pi mpyi a piye kan Kile á.

³⁵ Nyɛ nyɛg'a pa múgo ke, ka yukyaabii kurunke si pli tun pi sà yi jwo kasubage kâanmucyafoon'á na u Poli ná Silasi cye yaha.

³⁶ Ka kasubage kâanmucyafoonji si sà Poli pyi: «Fânhafeebii naha a túnntunmii yaha pi à pa yi jwo mii á na mii u yii cye yaha. Yii sí n-jà n-fworo s'a si yeyinjke e.»

³⁷ Ka Poli si pi pyi: «Pi nyɛ a wuu yal'a yíbe mɛ, maa wuu bwòn, mà li ta wuu na nyɛ Ɔromu shiin†. Lire kântugo pi à wuu le kâsunji i. Numɛ, pi la na nyɛ si nuru wuu ŋwòhò njige kâsunji i la? Lire mpyi nyɛ mɛ, fo pire yabilimpíi pi pa wuu yige.»

³⁸ Ka túnntunmpii si núr'a kâr'a sà yire jwo yukyaabil'á. Pi à lógo na Poli ná Silasi na nyɛ Ɔromu shiin ke, ka pi i fyá,

³⁹ maa ŋkâr'a sà piye mpinni kan Poli ná Silasi á, maa pi yige kâsunji i, maa li náare pi á na pi fworo kânhe e.

⁴⁰ Pi à fworo kâsunji i ke, maa ŋkâre Lidi yyére, mà sà dánafeebii ta wani, maa pi yere maa maban le pi e, maa nta a kâre.

17

Nyàharjguruguri u à pyi Tesaloniki kânhe e ke

¹ Lire kântugo ka Poli ná Silasi si ntòro Anfipolisi kânhe e, maa yíri wani maa sà ntòro Apoloni kânhe e mà kâre Tesaloniki kânhe e. Kile Jwumpe kâlambage kà na mpyi wani Yahutuubil'á.

² Bà Poli mpyi maha ntêe na li pyi mɛ, canŋonke ká nò, u mpyi maha ŋkâre Kile Jwumpe kâlambage e. Canŋonyi taanre funŋ'i, nje y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i ke, ka u ná wani shiinbii si jwo yire kyaa na.

³ U mpyi maha yi finiŋi na yu pi á, maa li cyére pi na na fânha ku mpyi ku ki Kile Njɛwɔnrɔŋi u kyéreg'a bò, u u jè a fworo kwùŋi i. U mpyi maha pi pyi: «Yesu kyaa mii nyɛ na yu yii á ke, uru u nyɛ Kile Njɛwɔnrɔŋi.»

⁴ Yahutuubii pli mpyi a jɛɛ puru jwumpe na, maa bâra Poli ná Silasi na. Mpii pi mpyi na fyáge Kile na Girekiibil'e ke, ka pire nijyahamii ná cyeebii mɛgɛfeebii pli nijyahamii mú si dá.

⁵ Ka lire yjɛcyɛge si jyè Yahutuubii jùŋufeebil'e, ka pire si kânhe supyifafahafahi yà yyer'a wà yiye na, maa yi sòn mà wà Poli ná Silasi na. Ka yire si jwunyahama yirige sùpyire shwòhòl'e fo mà kânhe puni nyàha a wùrugo. Maa piye tug'a kâre Zhason pyenge e, mà sà a Poli ná Silasi caa si jɛcú raa ma sùpyire cyage e.

⁶ Pi nyɛ a sà Poli ná Silasi ta wani mɛ, maa Zhason ná dánafeebii piiberii cù a kâre fânhafeebii cyage e maa jwo fânha na: «Nte sùpyire ti nyɛ na dɪnyɛŋi puni nyàha na wùruge ke, numɛ pir'á nò naha wuu yyére!

⁷ Zhason yyére pi à sunmbage lɛŋɛ, mà li ta karigii cyi nyɛ cyi ná Ɔromu saanbwòhe saliyani nyɛ a bɛ mɛ, cyire pi nyɛ na yu. Pi wá na ŋko na saanji wabɛre na nyɛ, na uru mɛge na nyɛ Yesu.»

⁸ Puru jwumpe ndògonji mpyi a sàa kânhe shiinbii ná fânhafeebii yákiilibii wùrugo.

† 16:37 Mpii pi nyɛ pi nyɛ Ɔromu shiin mɛ, yukyaabii mpyi maha pi pyi pi à pire bwòn maa nta a pi yibe. Nka li mpyi na fún mà Ɔromu shin pyi amuni. Poli ná Silasi mpyi Ɔromu shiin, lire e ke pi mpyi a yaa pi bwòn mɛ.

⁹ Mâ tàanna ná saliyaŋi i, wýéɛ Zhasɔn ná u pyɛngɛ shiinbil'á kan a yaha fânhafeebil'á pi i nta a pi yaha.

Poli ná Silasi à Kile jwumpe jwo Bere kànhe e

¹⁰ Numpilag'à pa wwò ke, ka dánafeebii si ntíl'a Poli ná Silasi pyi pi à kàre Bere kànhe e. Pi à sà nɔ wani ke, maa ntíl'a jyè Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e.

¹¹ Yahutuubii pi mpyi Bere kànhe e ke, pire mpyi funɔɔɛɛfee mà tòro Tesaloniki kànhe wuubii na. Kile jwumpe ndògɔŋi mpyi a táan pir'á sèè sèl'e. Jwumpe Poli ná Silasi mpyi maha yu ke, pi mpyi maha puru kàanmucaa canja maha canja, si ɲɛ kampyi pu ná Kile Jwumpe Semɛŋi wumpe na ɲɛ ninjin.

¹² Lir'á pyi ke, ka Yahutuubii niɲyahamii si dá Yesu na. Girekiibii shwɔhɔl'e, ka cyeebii megefēebii niɲyahamii ná nàmbaabii niɲyahamii mú si dá Yesu na.

¹³ Ɓka Tesaloniki kànhe Yahutuubii pil'á lógo na Poli ná Silasi wá na Kile jwumpe yu Bere kànhe e ke, ka pire si ɲkàr'a sà Bere kànhe shiinbii sɔn a wà pi na.

¹⁴ Ɓye ka cìmpyiibii dánafeebii si ntíl'a Poli pyi u à kàre suumpe lwòhe ɲwòge na, maa sà bakwòoge kà lwó, ka Silasi ná Timɔti si ntèen wani Bere kànhe e.

¹⁵ Mpii pi mpyi a kàr'a sà Poli tùugo ke, pir'á kàr'a sà u yaha fo Ateni kànhe e. Pi ninurubii na, ka Poli si yi jwo pi á na pi sà yi jwo Silasi ná Timɔti á, na pi a fyáa, pi a si uru ɲwòh'i.

Poli à jwo ná Ateni kànhe ɲcèfeebil'e

¹⁶ Mâ Poli yaha u u Silasi ná Timɔti sigili Ateni kànhe e, u à li kàanmucya mà li ɲya na kànha'á ɲi yasunɲi na, ka lire si sàa pɛn u e.

¹⁷ Ɓye Yahutuubii ná supyishiŋi sanɲi u mpyi na fyáge Kile na ke, u mpyi maha si na yu ná pire e Kile Jwumpe kàlambage e. Canja maha canja, u mpyi maha si sùpyire tabinni yi i, u aha sà mpiimu ta wani ke, u mpyi maha jwo ná pire e.

¹⁸ Ka Epikuri toŋkuni shiinbii pìi ná Sitoyiki toŋkuni shiinbii pìi si mpa na yu ná Poli i*. Pi pil'á jwo: «Naha jwuɲyahama nge nàŋi ɲye na yu ye?» Ka pìi si jwo: «Yasunɲi yi ɲye yi ɲye naha wuu yyére me, li naha kee yire kyaa u ɲye na yu.» Pi à yire jwo naha na ye Poli à Jwumpe Nintanmpɛ jwo pi á Yesu ná kwuɲeni kyaa na†.

¹⁹ Ka pi i Poli yyer'a kàre kànhe jwumpe tabinnige e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Areyopazi». Pi à nɔ wani ná u e ke, maa jwo: «Ná kàlanɲi niwɔnɲi i mu à pa ke, wuu la ɲye ma a yà jwo wuu á uru kàmpañke na.

²⁰ Naha kurugo ye jwumpe mu ɲye na yu ke, puru na ɲye jwumɔ niwɔnmɔ wuu á, lire kurugo, wuu la na ɲye ma a pu yyaha yal'a jwo wuu á.»

²¹ Ateni kànhe shiinbii puni ná nàmpwuunbii pi mpyi pi shwɔhɔl'e ke, pire mpyi maha pi tɛni fànha lwó kafɔnni kani ndògɔŋi ná li bàranɲi na.

* **17:18** Mâ tàanna ná Epikuri toŋkuni shiinbil'e sùpyaŋi maha mpyi shi na ntàanɲi kanni meɛ na, na Kile kuro ɲye ɲiŋke e me, na karigii puni na ɲye ɲùŋo kurugo wogii. Sitoyiki toŋkuni shiinbii ɲye a mpyi a ɲye sùpyire t'a ntàanɲi kanni caa me. Mâ tàanna ná pire sɔnɲoŋkanni i, ɲiŋke kataanmp'á cwɔɔnrɔ mà tàanna ná saliya e, lire e ke, sùpyir'á yaa pi piye waha pi i uru saliyaŋi yaha ɲjire e. Pi mpyi a kariii soro, pi la mpyi si fànha ta pi funɲo karigii puni ná cyereyampe na ná pi yákiilibil'e. † **17:18** «Kwuɲeni»: Girekiibii sheɛnre e, cyee mege ki. Poli mpyi na Yesu ná kwuɲeni kyaa yu ke, lire mpyi a pi pyi pi i sɔnɲi na yasunɲi yi shaunni kyaa Poli ɲye na yu. Yasunmpɛge ku ɲye yesu ná yasunɲcwòge ku ɲye kwuɲeni ke, pi mpyi na sɔnɲi na yire kyaa Poli ɲye na yu.

²² Mâ Poli niŋjyereni yaha kânhe jwumpe tabinnige e, u à jwo: «Yii Ateni kânhe shiinbii, mii à li kâanmucya mà li nya na yii na Kile caa cyanƙannigii shiŋi puni na.

²³ Naha kurugo ye mà mii yaha jani na yii kânhe e, yaaga maha yaaga yii jye na sunni ke, mii à yire puni nya. Ali mii à sémere tà nya t'à séme tasunnke k'e, na "Kileni u jye sùpya jye a u cè me." Uru Kileni yii jye na mpère mà li ta yii jye a u cè me, uru kyaa mii jye na yu yii á.

²⁴ Uru u jye Kile. Uru u à diŋyeni ná u funŋo yaayi puni dá ke, uru u jye niŋyini ná niŋke Kafoonji. U jye na ntèn sùpya bafanrage e me.

²⁵ Kile jye a tige na sùpya u báara pyi si ntaha uru tège me, jaha na ye uru u maha shiŋi ná ŋoni ná yi sanjyi puni kaan sùpyire pun'á.

²⁶ U à supyishiŋi puni pyi u à fworó shin niŋkin i, maa pi pyi pi à tèn niŋke cyeyi puni i, maa teregii láha láha cyiye na, maa pi tatényi tegigii láha láha cyiye na mà kan pi á.

²⁷ U à lire pyi bà pi puni si mpyi s'a uru Kile caa, bà wà maha yaaga caa na màre me, mà li ta u laage jye a tòn wuu wà tufiige na me.

²⁸ Naha kurugo ye uru u à wuu dá, maa shiŋi kan wuu á, maa wuu pyi wuu u jini na nyaaha. Mpii pi maha myahigii cêe yii shwàhàl'e ke, yire pire pil'á jwo na "Wuu à fworó Kile e."

²⁹ Jye ná wuu s'à fworó Kile e, lire e ke sùpyani cyeg'á yaayi njemu yaa na mpère mu à jwo senni wuyi, lire jye me wyéefyinni wuyi, lire jye me kafaayi loŋgara wuyi ke, wuu jye a yaa wuu a sônji na yire yaayi sùpyan'á yaa ná u sônjore e ke, na Kile na jye yire fiige me.

³⁰ Mpii pi à pi tiŋi pyi Kile jcembaani i ke, Kile jye a pire cù a tàanna ná lire e me. Nka Kile na yi yu nume sùpyire pun'á cyeyi puni i, na pi pi toronkanni kèenŋe pi i mpa ur'á.

³¹ Naha kurugo ye Kile à canŋke kà tège, ŋkemu i u sí n-pa diŋyeni sùpyire puni sâra si ntàanna ná pi kapyiinƙil'e ntiŋi funŋke e ke. U yabiliŋi shincwàŋŋi cye kurugo u sí lire pyi. U à u jè a yige kwùŋi i, lire cye kurugo u à li cyèe sùpyire na na uru Kile à u cwàŋŋo.»

³² Jye pi à kwùubii jèŋi jwumpe lógo Poli jwò na ke, ka pii si wá na u fwáhare, ka pii si jwo: «Wuu sí n-pa pu sanmpe lógo canŋke kabere.»

³³ Jye ka Poli si yiri pi taan mà kàre.

³⁴ Lire ná li wuuni mú i, pii mpyi a taha u fye e, maa dá Yesu na. Pire e, wà mege na mpyi Denisi. Kânhe jwumpe cwàŋŋofoonji wà u mpyi ure. Ceenji wà mú na mpyi, uru mege na mpyi Damarisi, mà bàra piiberii na.

18

Poli à kàre Kòrenti kànhe e

¹ Lire kântugo Poli à yiri Ateni kànhe e, mà kàre Kòrenti kànhe e.

² U à sà Yahutu nàŋi wà ta wani, uru mege na mpyi Akilasi. Pòn kùluni shin u mpyi u wi. U nimpavonji u mpyi mà yiri Itali kini i ná u cwonji Pirisili i, jaha na ye saanji Kolodi mpyi a jwo na Yahutuubii puni pi fworó Ōromu kànbwàhe e. Ka Poli si bàra pi na.

³ Ná u ná pire sí mpyi na vaaŋyji bayi báaraŋi ninuŋi pyi, ka u u ntèn pi yyéere maa tère pyi ná pi e báaraŋi na. ⁴ Canŋonji puni i, u mpyi maha sì na yu ná Yahutuubii ná Girekiibil'e Kile Jwumpe kàlambage e, maa jca a pyinƙannigii puni na, si pi pyi pi dá Yesu na.

5 Mǎ lwó Silasi ná Timoti à yîri Masedoni kùluni i mà shà ke, Poli saha jnye a labere bâra Kile jwumpe njwunji na me*. U mpyi maha yi ffiniji na yu Yahutuubil'á na Yesu u jnye Kile Njncwónrɔŋi.

6 Njka Yahutuubii jnye a jne Poli jwumpe na me, maa u cyere. Lir'á pyi ke, ka u u u vǎanntinŋke njáhara mà wà pi na†, maa yi jwo pi á: «Yii méé ká mpyi yii jnye a shwó numpañja yoge na me, mii kuro saha jnye yire e me. Mpii pi jnye pi jnye Yahutu u me, nume mii sí raa wá pire yyére si sà Jwumpe Nintanmpe jwo pir'á.»

7 Nye ka Poli si yîri wani mà kàre nàŋi wà pyenge, uru mege na jnye Titusi Zhutusi. Uru nàŋi mpyi na fyáge Kile na, u pyenge mpyi a tíŋe Kile Jwumpe kàlambage na.

8 Ka Kile Jwumpe kàlambage njũfuonji Kirisipusi ná u pyenge shiinbii puni si mpa dá Kafoonji Yesu na. Kɔrenti kànhe shiinbii pi mpyi na núru Poli jwó na ke, ka pire njnyahamii si mpa dánianji pyi, maa batize.

9 Canjka numpilage e, Kafoonji à kani là cyéé Poli na maa jwo: «Ma hà raa fyáge me, ta yu, ma hà vyáha me,

10 mii na jnye ná mu i, wà mú sǐ n-jà nɔ mu na si kapii pyi mu na me, mii wuubil'á njyaha naha ŋke kànhe e.»

11 Nye ka Poli si ntéen mà yyee ninŋin ná yijnye baani pyi wani kuru kànhe e na sùpyire kálali Kile jwumpe na.

12 Nye mà Galiyon yaha Akayi kùluni njũfufente na, canjka Yahutuubii pil'á jwo a jwó, maa njkár'a sà Poli cú a kàre u yyére, u u sà u yíbe.

13 Pi à sà nɔ ná u e Galiyon yyére ke, maa jwo: «Ŋge nàŋi wá na sùpyire yákilibii kéenŋi na pi a Kile père pyinŋkanni labere na, ndemu l'á kántugo wá wuu Saliyanji á ke.»

14 Nye mà Poli yaha u u ŋko raa yu, ka Galiyon si jwumpe lwó maa jwo Yahutuubil'á: «Kampyi kapii, lire jnye me kapyimbaala ŋge nàŋi mpyi a pyi, mii mpyi na sí jne yii Yahutuubii jwumpe lógo.

15 Njka ná li s'á pa nta na jwumpe pà ná meyi yà ná yii Saliyanji karigii cyi nákaana ti jnye ti ti, yii yabilimpíi pi yi yyaha cwóonrɔ. Mii la jnye sǐ yogo kwòŋ wà ná mpe e me.»

16 Galiyon à puru jwo ke, maa pi pyi pi fworo yukyaala bage e.

17 Lir'á pyi ke, Kile Jwumpe kàlambage njũfuonji mege ku jnye Sòsiteni ke, ka pi i uru cyán a cú, maa u yal'a jya yukyaala bage yyaha yyére, ka Galiyon si uye pyi mu à jwo u jnye na pi jaa me.

Poli à núr'a kàre Antiyoshi kànhe e

18 Cyire puni kántugo, Poli à mɔ Kɔrenti kànhe e sahanŋi maa nta a kuni cya dánafeebil'á, ka u ná Pirisili ná Akilasi si jyè bakwóoge e mà kàre Siri kini kàmpañŋke na. Lire mpyi a Poli ta u à jwófaaga fáa Kile á, lir'á pyi ke, ka u u u njnjjoore kwòŋ Sannkere kànhe e maa nta a kàre.

19-21 Pi à sà nɔ Efese kànhe e ke, ka Poli si njkàre Kile Jwumpe kàlambage e, maa sà jwo ná Yahutuubil'e. Ka pire si u jáare na u téen wani pire yyére u tère pyi, njka Poli jnye a jne me, maa kuni cya pi á, maa jwo na l'aha ntáan Kile

* **18:5** Filipi kànhe dánafeebil'á wýere kan Silasi ná Timoti á pi tũugo Poli á. Lire mpyi a Poli pyi u à yyenŋe ta u Kile báaranji i, ka lire si u pyi u saha jnye a uye yaha wýere cya báara na me. Yii 2 Kɔrenti Shiinbii 11.9 ná Filipi Shiinbii 4.14-15 ná Kapyiinŋii 17.15 wíi. † **18:6** Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi.

e, na uru na sí nùru n-pa pi yyére. Lire kàntugo maa yíri u shèrfeebii Pírisili ná Akilasi taan maa ñkàr'a sà jyè bakwòoge e mà kàre.

²² Pi à sà nò Sezare kànhe e ke, ka Poli si fwor'a kàre Zheruzalemu kànhe e mà sà dánafeebii kuruŋke shéere, maa yíri wani mà kàre Antiyoshi kànhe e.

²³ U à tère pyi wani maa nta a kàre Galati kùluni i, maa yíri wani mà kàre Firijyi wuuni i. Lire ñani too'y'e, u à màban le cyelempyiibii puni i, bà pi si mpyi s'a sì yyaha na Kile kuni i me.

Apolosi à kàr'a sà a Kile jwumpe yu Efese ná Kòrenti kànyi na

²⁴ Lire tèni i, Yahutuŋi wà na mpyi a yíri Alezandire kànhe e mà pa Efese kànhe e, uru mege mpyi Apolosi, u mpyi a jwumpe cè, maa Kile Jwumpe Semèŋi cè sèe sèl'e.

²⁵ Pi mpyi a u kàla Kafoonji Yesu kuni ñaraanƙanni na, ñka nde li nyè batizeliŋi kani ke, u taceŋke mpyi a láha Yuhana Batizeliŋi u kàlaŋi na. Lire ná li wuuni mú i, u mpyi maha Yesu kani fíniŋi na yu ná u zòmbilini puni i sùpyir'á.

²⁶ U mpyi maha yu sùpyire yyaha yyére fyagara baa Kile Jwumpe kàlambage e. Pírisili ná Akilasi à u jwumpe lógo ke, maa u yyer'a kàre, maa Kile kuni yal'a cyèe u na.

²⁷ Akayi kùluni zhèni lage mpyi a pa mpyi Apolosi na, ka cìmpyiibii dánafeebii si màban le u e, maa letere sém'a kan Akayi kùluni cyelempyiibil'á, maa yi jwo pi á na u aha nò wani pi yyére, pi i u cùmu lemè jwò. U à pa shà ke, ka Kile si jwò u na, ka u kàlaŋi ñiŋkanji sí fànha kan dánafeebil'á, maa pi pyi pi i sì yyaha na Kile kuni i.

²⁸ U mpyi maha Yahutuubii tawurugoyi cyère pi na sùpyire shwòhòl'e. Wà mpyi na sì n-jà u kyáala me. U mpyi maha Kile Jwumpe Semèŋi yyahe fíniŋi na yu pi á na Yesu u nyè Kile Niŋcwònròŋi.

19

Poli na Kile jwumpe yu Efese kànhe e

¹ Mà Apolosi yaha Kòrenti kànhe e, Poli à Aziŋanyi jyiile mà kàre Efese kànhe e, mà sà cyelempyiibii pii ta wani,

² maa pi pyi: «Tèni i yii à dá Yesu na ke, yii à Kile Munaani ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu bá sàha ñkwò a Kile Munaani kyaa lógo mà nya me.»

³ Ka u u nùr'a pi pyi: «Lire sanni i ke, batizeliŋi shiŋi ñgire pi à pyi yii na ye?» Ka pi i u pyi: «Yuhana Batizeliŋi mpyi na ñgemu pyi ke.»

⁴ Ka u u jwo: «Mpii pi mpyi maha pi toroŋkanni kèeŋŋe ke, pire Yuhana mpyi maha batizeli lwòhe e. Ñka u mpyi maha yi yu sùpyir'á na ñgemu u sí n-pa uru kàntugo ke, na pi dá uru na, uru u nyè Yesu.»

⁵ Nyè pi à yire lógo ke, maa nta a batize Kafoonji Yesu mege na.

⁶ Ka Poli si u cyeyi taha pi ñuŋyi na, maa Kile ñáare pi na, ka Kile Munaani si ntíge pi ñuŋ'i, ka pi i wá na yu shéenre taber'e, maa Kile túnnture yu.

⁷ Tire sùpyire mpyi a shiin ke ná shuunni kwò.

⁸ Mà Poli yaha kuru kànhe e, u mpyi maha sì na Kile Saanre kani fíniŋi na yu sùpyir'á fyagara baa Kile Jwumpe kàlambage e. U mpyi maha pyiŋkannigii puni pyi bà u lógofeebii si mpyi si ñee puru jwumpe na me. U à lire pyi fo mà sà nò yinye taanre na.

⁹ Ñka shiŋnyahara mpyi a pi ñiŋgyigigii waha, maa ñcyé si ndá Poli jwumpe na, maa Kafoonji kuni fwòhare sùpyire nyii na. Nyè ka Poli si cyelempyiibii

yyer'a yîri pi taan, maa ñkàre ná pi e Tiranusi kàlambage e, maa sà a pi kàlali wani canŋa maha canŋa.

¹⁰ Poli à lire pyi mà nò yyee shuunni na. Lir'à pyi ke, Yahutuubii ná supyishi maha shi u mpyi Azi kùluni i ke, pire pun'à Kafoonji jwumpe lógo.

Yahutuubii pi mpyi na jínabii kòre na yige pifeebil'e ke, pire kani

¹¹ Kakyanhala karigii cyi à sîi sùpya sàha sàa cyi nya me, Kile mpyi maha cyire pyi Poli cye kurugo.

¹² Vãanŋyi, lire ñye me sicuyi yi mpyi a bwòn Poli na ke, pi mpyi maha yire lwúu maha si na ntare yampii ná jínacyaanbii na. Lire mpyi maha yampii pyi pi i ñcùunji, maa jínacyaanbii jínabii pyi pi i fwore pi e.

¹³ Yahutuubii pli na mpyi wani, pire mpyi maha ñaare na màre, marii jínabii kòre na yige pifeebil'e. Ka pire la si mpyi s'a jínabii kòre s'a yige pifeebil'e ná Kafoonji Yesu mege e mú. Pi aha jínacyanŋi wà nya, pi mpyi maha jwo: «Yesunji kyaa Poli maha yu ke, uru mege na, yii fworo!»

¹⁴ Yahutuubii sáragawwuubii ñùñufembwohe kà mege na mpyi Sikewa. Uru pyiibii nàmbaa baashuunni mú mpyi maha uru ñge báaraŋi pyi.

¹⁵ Ñye canŋka, pi à puru jwumpe jwo ná jínacyanŋi w'e, ka jínanji si jwo: «Mii à Yesu cè, Poli ñye sùpyanji ñgemu ke, mii à uru cè mú, ñka yii de? Mpire pi ñye yii ye?»

¹⁶ Nànji i jínabii ñye ke, ka uru si ñcwò pi na, maa pi kyérege sèe sèl'e fo mà pi bânna, ka pi cipyire wuubii si fê a fworo u bage e.

¹⁷ Yahutuu yo, supyishinji sanŋi yo, shin maha shin u mpyi Efese kànhe e ke, pire pun'à nde kani lógo maa fyá. Ka Kafoonji Yesu mege sí n-pêe.

¹⁸ Mpii pi mpyi a dá Yesu na ke, pire ñiñyahamii mpyi na ma na yyérelì sùpyire yyaha na, maa pi kapegigii ñimpyiñkii yu.

¹⁹ Mpii pi mpyi na sñkanmpe pyi ke, pire ñiñyahamil'à pa ná pi sñkanmpe sémébil'e, ka pi i mpa pi bínni piye ñunji, maa pi súugo sùpyire ñyii na, maa pire sémébilì lwòore wà tiye na, ka pi lwòore sí mpa bê wyérefyinŋi kampwòhii beeshuunni ná ke (50.000) na.

²⁰ Lire pyiñkanni na, Kafoonji jwumpe mpyi na ñcaali cyeyi yyaha kurugo fwòfwò maa fànha taa.

Ñyàhañgurugunji u à pyi Efese kànhe e ke

²¹ Cyire karigii toronkwooni kàntugo, mà Kile Munaani yaha l'à Poli yyaha cù, u à li lwò uye funŋi si ntòro Masedoni ná Akayi kùligil'e si raa wá Zheruzalemu kànhe e. U mpyi maha yi yu na uru ká nò wani, na ur'à yaa u sà fworo Ìròmu kànbwohe e mú.

²² Ñye ka u u u ñaarañebii pli shuunni yaha pi à kàre Masedoni i, pire pi mpyi Timòti ná Erasiti. Ka u yabilinji si ntèen mà tère pyi sahañki Azi kùluni i.

²³ Kafoonji Yesu kuni kani mpyi a ñyàhañgurugo nimbwo yîrige lire tèni i.

²⁴ Sèenbuñji wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Demètirusi, wyérefyinŋi u mpyi na bùu. Yasunŋke mege pi maha mpyi Aritemisi* ke, uru nàñji mpyi maha kuru yasunŋke bage shiñji yaa ná wyérefyinŋi i na mpérelì. U ná u báarañji mpyi maha wyérefyahaga taa uru báarañji i.

* **19:24** Shiñiyahara mpyi na sòñji na kuru yasunŋke na ñye ceewe ñgemu u maha pyiibii kaan sùpyir'á, maa sùmañji pyi u u ñwòge ke. Efesi kànhe e kuru yasunŋke tabwòhe mpyi.

²⁵ Nye canjka, ka uru nàŋi si u báarapyiibii ná seenbuubii puni yyer'a bínni maa jwo: «Mii cìmpyiibii, yii à li cè na nge báaraŋi i wuu nye na wuu jwòlyiŋi taa.

²⁶ Nka nde nge Polinji nye na mpyi ke, yii na li núru maa li jaa. U à jwo na sùpyire maha kacyanhigii ncyiimu yaa ná pi cyeyi i ke, na cyire nye yafyin me. Nde kani nye Efese kàhe kanni nùŋo kyaa mà de, li na nko si mpyi Azi kùluni puni nùŋo kyaa. U s'à shiŋyahara nùmbogii kèenŋe ná puru jwumpe e mà kwò.

²⁷ Ná wuu nye a wuye waha me, wuu là nta kuni sí n-tò, mà bàra lire na, wuu yasunŋcwòge mege ku nye Aritemisi ke, kuru yasunŋke bage saha si n-pa n-pyi laage e me. Kuru yasunŋke Azi kùluni shiinbii ná kini shiinbii puni nye na sunni ke, pèene saha si n-pa n-taha ku na me.»

²⁸ U à puru jwo ke, mpai pi mpyi wani ke, ka pire lùyiri wuubii si wá na yasunŋke báami maa nko fànha na: «Wuu Efese kàhe shiinbii yasunŋcwòge Aritemisi fiige nye me!»

²⁹ Nye ka pi i kàhe puni nyàha a wùruŋo ná puru tùmpe e. Lire mpyi a Poli jaaraŋeɛbii pii shuunni, Gayusi ná Asitariki ta wani. Masedoni kùluni shiin pi mpyi pire, ka sùpyire si ntl'a pire cyán a cù mà kàre tafage e.

³⁰ Poli yabilinji la mpyi si nkaŋe sùpyire tabinnige e, nka cyelempyiibii nye a jye me.

³¹ Azi kùluni fànhafeɛmwoyi yà mú na mpyi wani, yire na mpyi Poli cevee, ka pire si tùnnturo tun u á, na u àha zhà sùpyire tabinnige e me.

³² Lire tènì mpyi a jwumpe ta p'a nyaha sùpyire shwòhò'e, wà ná wà wumò nye a mpyi ninŋin me. Nde na pi mpyi a bínni ke, shiŋyahara na mpyi wani, pi nye a mpyi a lire cè me.

³³ Yahutuŋi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Alezandiri. Ka pi i uru nòŋ'a kàr'a sà yyéŋe sùpyire yyaha yyé. Ka u u cyége tég'a sùpyire pyi na ti fyàha. U la mpyi si u Yahutuŋeɛbii túbile kòro sùpyire shwòhò'e.

³⁴ Nka sùpyir'à pa n-cè na Yahutu u nye u wi ke, ka pi puni si bínn'a jwo fànha na: «Wuu Efese kàha shiinbii yasunŋcwòge Aritemisi fiige nye me!» Maa nkwòro lire na fo na nko si nò leri shuunni fiige na.

³⁵ Sémeɛmeŋi u mpyi kàhe e ke, uru u à pa jà a sùpyire pyi t'à fyàha, maa jwo: «Efese kàhe shiinbii, sùpyire pun'à li cè na yasunŋcwòge Aritemisi k'à yiri nìnyinji na mà cwo ke, na Efese kàhe ku nye kuru ná ku bage kàanmucyafòŋji.

³⁶ Sùpya si n-jà yire kyáala me. Lire e ke yii yii funŋyi níŋe, yii àha raa karigii pyi nùŋo kurugo me.

³⁷ Yii à mpii nàmpii cù mà pa naha, mà li ta pi nye a yafyin yù yasunŋke bage e me, pi mú nye a jwumpime jwo mà yyaha tí ná wuu yasunŋke e me.

³⁸ Demetirusi ná u báarapyiŋeɛbii la ká mpyi si sùpyaŋi wà cège kani là na, pi a si yukyaala bage e yukyaabii yyé ná lire kani i.

³⁹ Kampyi pabere sí na wá yii á, wuu mpinninji canjke, wuu sí puru cwòŋŋo.

⁴⁰ Lire baare e nde li nde wuu à pyi amé ninjaa ke, wuu sí n-jà n-cège ta l'e, naha na ye pi aha wuu yíbe, wuu sí n-jà nùŋo ta sùpyire kabinnini na me.»

⁴¹ U à puru jwo a kwò ke, maa sùpyire cye yaha.

20

Nde Poli à pyi Masedoni ná Gereɛsi kùligil'e ke

¹ Nye màhan'à pa fyàha ke, ka Poli si cyelempyiibii yyer'a bínni maa pi yeɛ, lire kàntugo maa kuni cya pi á maa nkaŋe Masedoni kùluni i.

² U à yereye nijyahaya kan lire kùluni dánafeebil'á maa nta a jyiil'a kàre Giresi kùluni i.

³ U à yijye taanre pyi wani. Tèni i u à uye bégele si jyè bakwɔɔge e raa ñkèege Siri kini i ke, ka u u lógo na Yahutuubii pìi na wá a vùnnɔ pwɔ u mee na. Nye lir'à pyi ke, ka u u li lwɔ uye funŋ'i si nùru ntòro Masedoni i s'a wá.

⁴ Mpii pi mpyi a u tùugo ke, pire pi mpyi Bere kàhe shinni Pirusi jyanji Sopateri ná Asitariki ná Sekundusi, pire shiin shuunniŋi mpyi a yíri Tesaloniki kàhe e, mà bàra Gayusi na, uru mpyi a yíri Deribe kàhe e, ná Timoti, ná Tisike ná Torofimu, pire shiin shuunniŋi mpyi a yíri Azi kùluni i.

⁵ Ka pire si ñkàre wuu yyaha na maa sà wuu sige Torasi kàhe e.

⁶ Bwúuruŋi nijjirigembaanji kataanni toronkwooni kántugo, ka wuu u bakwɔɔge ká lwɔ Filipi kàhe e, maa canmpyaa kanŋkuro jara pyi maa nta a nɔ Torasi kàhe e, maa ntèen wani mà cibilaaga pyi.

Poli à bu ñè Torasi kàhe e

⁷ Cibilaage canjcyiige* ka wuu u wwɔ maa Kafoonji njyini lyi sijnayan. Poli la mpyi s'a ñkèege kuru canja nùmpañja na. Nye ka u u Kile Jwumpe jwo ná dánafeebil'e fo mà sà ñŋke ñl.

⁸ Wuu mpyi a bínni batɔɔnge ñijyibabilini l'e, bènme yaaya nijyahaya mpyi a míni mín'a yaha lire babilini yyaha kurugo.

⁹ Nànjiinji wà na mpyi ná wuu e, uru mege na mpyi Etikusi, uru mpyi a tèn finetiriŋi jwɔge na. Poli à mɔ jwumpe na ke, ka uru si mpa ñón'a funŋɔ wwɔ uye na. Pur'e u à kwòro mà bwòn a pól'a yíri batɔɔnge ñijyibabilini tanrewuuni i mà pa ñwɔ. Pi à ta pi sà u yirige ke, mà u ta u à kwù.

¹⁰ Ka Poli si ntíg'a kàre maa sà lyéele u ñunji, maa u cù u cyeyi na maa jwo: «Yii àha raa fyáge me, u na jye jyii na!»

¹¹ Lire kántugo ka Poli si nùr'a dùgo maa sà bwúuruŋi lwɔ maa u kwòn kwòn a taa pi à lyi, maa ñkwɔ maa jwumpe sogo mà sà nɔ fo canjanyiini téesworoni na, maa nta a kàre.

¹² Nye ka pi i nànjiiŋi tùug'a kàre pyenge e, u mpyi jyii na, ka lire si màban lèŋe dánafeebil'e.

Poli na Efese kàhe dánafeebii kacwɔnrilibii yerege

¹³ Lire kántugo ka wuu u bakwɔɔge lwɔ a kàre Azosi kàhe e. Poli mpyi a jwo na uru si raa jaare s'a wá tɔɔre na kuru kàhe na. Wani u mpyi na sí sà bàra wuu na bakwɔɔge e.

¹⁴ U à sà wuu ta Azosi kàhe e ke, maa bàra wuu na, ka wuu u bakwɔɔge lwɔ mà kàre Mitilèni kàhe e,

¹⁵ maa yíri wani mà kàr'a sà nɔ kuru canja nùmpañja na Kiyosi kini sìcampe na. Kuru canja nùmpañja, maa nɔ Samosi kini i. Kuru canja nùmpañja, maa nɔ Mileti kàhe e.

¹⁶ Yii li cè na Poli la mpyi si ntòro Efese kàhe taan yyérembaa. U la jye a mpyi si mɔ Azi kùluni i me. U funŋke mpyi a wyère, naha na ye u la mpyi, ná labere jye a pyi me, si Pantekotiŋi kataanni ñunɔ bè Zheruzalemu kàhe e.

¹⁷ Lire e ka u u ntèen Mileti kàhe e maa túnnturo tùugo Efese kàhe dánafeebii kurunke kacwɔnrilibil'á, na pi pa.

¹⁸ Pi à pa ke, ka u u pi pyi: «Mà lwɔ mii à pa naha Azi kùluni i ke, fo mà pa nɔ nijjaa na, yii à mii toronkanni cè yiye shwɔhɔl'e.

* 20:7 Yahutibil'á cibilaage canjcyiige ku jye kárinji.

19 Mii à naye t̄rige pyiŋkannigii puni na, maa báaraŋi pyi Kafoonji á, maa ŋkyaala fo mà nyilw̄ohe wu, ɲaha na ye Yahutuubil'á v̄unɲyi p̄w̄o tooyo niɲyahay'e mii na, maa yefugo niɲyahaga n̄o mii na.

20 Lire ná li wuuni mú i, yaaga maha yaag'e yii t̄ɔn ɲye ke, mii ɲye a kuru ká ŋw̄oh̄o yii na m̄e. S̄up̄yire shw̄oh̄ol'e yo, yii pyenyi i yo, mii à yii k̄ála yire na.

21 Yahutuubii bára supyishinji sannji na, mii à yi jwo a waha pi á na pi pi toroŋkanni k̄eɛnɲe, pi i piye kan Kile á, pi i dá wuu Kafoonji Yesu na.

22 ɲye nume, mii niŋkarenji u ŋge Zheruzalemu i, nde li sí n-sà mii ta wani ke, mii ɲye a lire c̄e m̄e. ɲka Kile Munaani f̄anhe ku ɲye mii na.

23 Nde mii à c̄e ke, lire li ɲye: k̄anha maha k̄anha na mii na nt̄uuli ke, Kile Munaani maha li cȳe mii na na k̄asujjiimi ná yefuge ku ɲye mii yyaha na wani.

24 ɲka mii múnaani kani ɲye a mii funɲo p̄en m̄e. Nde l'á mii funɲo p̄en ke, lire li ɲye: Kafoonji Yesu à báaraŋi ŋgemu le mii cye e ke, mii u já a uru pyi a ɲw̄o sí n̄o u t̄egeni na. Uru u ɲye, Kile à ɲw̄o wuu na maa kani ndemu pyi ke, mà lire jwumpe jwo s̄up̄yir'á.

25 ɲye yii mpiimu yyére mii à t̄oro maa Kile Saanre jwumpe jwo ke, mà lw̄o nume na, yii saha si mii ɲya m̄e.

26 Lire kurugo mii sí yi jwo yii á niɲjaa, yii ŋgemu ká kani là para ke, urufoo ɲɲo tuguro ti ɲye tire, ti saha ɲye mii woro m̄e.

27 ɲaha kurugo ye yii zhwoŋi k̄ampanɲke na, kyaa maha kyaa li ɲye Kile ɲyii wuuni ke, mii ɲye a lire là ŋw̄oh̄o yii na m̄e.

28 Lire e ke yii a yiye k̄aanmucaa, Kile Munaani à yii t̄ɲe yat̄oŋkurunɲke ŋkemu ɲɲo na ke, yii raa kuru k̄aanmucaa. Kile Jyanji à u s̄ishange wu, ka Kile si dánafeebii mpiimu cya mà wà piye na ke, yii yaha pire na, yii raa pi ɲw̄o caa.

29 Mii à li c̄e, mii karenkwooni k̄antugo, bà sigepwuunbii maha jȳe mp̄akurunɲke shw̄oh̄ol'e maa ku bw̄on a caala m̄e, amuni s̄up̄yire tà sí n-pa jȳe yii shw̄oh̄ol'e si yii wurugo.

30 Ali yii shw̄oh̄ol'e, p̄i sí n-pa raa fini si cyelempyiibii p̄i fáanɲa si ŋgurugo pi i ntaha pire fye e.

31 Lire e ke yii yá kili yaha yiye na, yii funɲyi cwo li na na mii à yyee taanre pyi na yii puni yeɲge pilaga bára canɲa na, fo tooyi y'e mii mpyi maha nyilw̄ohe wuuni yii kurugo.

32 ɲye nume, mii sí yii le Kile cye e. Jwumpe p'á li cȳe na Kile à ɲw̄o wuu na ke, puru pu sí n-jà f̄anha kan yii á si yii pyi yii a si yyaha na Kile kuni i, yaayi ɲw̄om̄eɛni Kile à lw̄o ke, si yire kan yii á mà bára u wuubii puni na.

33 Mii ɲye a ɲyii yiye s̄up̄ya wȳere, lire ɲye m̄e seɛn, lire ɲye m̄e u v̄anya kurugo m̄e.

34 Yii yabilimpil'á li c̄e na mii à báaraŋi pyi ná na cyeyi i, bà mii si mpyi si já ɲjȳere ná naye e, mà bára na sh̄erefeebii na m̄e.

35 Mii à li cȳe yii na pyiŋkannigii puni na, na amuni wuu à yaa wuu a báaraŋi pyi, wuu raa f̄oŋafeebii t̄ere, mà bára lire na, wuu u funɲo cwo Kafoonji Yesu jwumpe na. U à jwo na "Jw̄oŋi na ntaa ŋkanji i mà t̄oro ntanji taan." »

36 Poli à puru jwumpe jwo a kw̄o ke, maa niŋkure sín maa Kile ɲáare ná pi e.

37 Lire k̄antugo ka dánafeebii puni mesuwuubii si wá na Poli p̄uruli na ɲcw̄ore maa pi fw̄uŋi nizanji kaan u á.

38 Pi yyetanha wuubii pi mpyi, ɲaha na ye u mpyi a jwo na pi saha si uru ɲya m̄e, ka pi i ŋk̄ar'a sà u t̄uug'a yaha bakw̄oɲge talw̄oge e.

21

Poli à núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e

¹Wuu à pishɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ kan a kwò ke, maa jyè bakwòoge e, maa ntíl'a kàre Kòsi kini i. Kuru canṅa nùmpañṅa, maa ṅkàre Ɔɔɔdi i, maa yíri wani mà kàre Patara kànhe e.

²Wuu à sà bakwòoge kà ta wani ku u ṅko raa ṅkèege Fenisi kùluni i, ka wuu u jyè kur'e mà kàre.

³Wuu à kàr'a sà byanhara Sipiri kini na fo na li ṅaa ke, ka wuu u li kwòn a yaha wuu kàmɛɛɛ cyɛge na, maa ṅkàre Siri kini i. Wuu à sà nò Tiri kànhe na ke, maa yyéɛ wani, ṅaha na yɛ yaayi yi mpyi bakwòoge e ke, wani kuru kànhe na yire mpyi na sí n-tírige.

⁴Ka wuu u jyè kànhe e mà sà cyelemppyibii pìi ta wani, maa ntènn'a canmpyaa baashuunni pyi ná pi e. Kani li mpyi na sí n-pa Poli ta Zheruzalemu kànhe e ke, ka Kile Munaani si lire cyéɛ pi na. Lir'à pyi ke, ka pi i yi jwo Poli á na u àha ṅkàre Zheruzalemu i mɛ.

⁵Cyire canmpyaagii baashuunniṅ'à tòro ke, ka wuu u kuni cya. Ka cyelemppyibii puni si fwoɔ ná pi cyeebii ná pi pyiibil'e, maa wuu tuug'a fwoɔ kànhe e. Wuu à sà nò suumpe lwòhe ṅwòge na ke, ka wuu puni si niṅkure sín lwòhe ṅwòge na, maa Kile ṅáare.

⁶Wuu à pishɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ kan wuy'á mà kwò ke, ka wuu u bakwòoge lwó na ṅkèege. Dánafeebii pi ke, ka pire si núr'a kàre kànhe e.

⁷ṅyɛ ṅani wuu à pyi suumpe lwòhe ṅuṅ'i mà yíri Tiri kànhe e ke, Pitolemayisi kànhe e wuu à lire ṅuṅke kuu. Ka wuu u fwoɔ bakwòoge e mà kàre kànhe e mà sà dánafeebii shéɛɛɛ, maa canmbile niṅkin pyi ná pi e.

⁸Kuru canṅa nùmpañṅa, ka wuu u ṅkàre Sezare kànhe e, maa sà sunmbage lèṅɛ Filipi yyéɛ. Jwumpe Nintanmpe jwufooṅi wà u mpyi u wi. Nàmbaabii baashuunniṅi pi mpyi a cwòɔnɔ pi a Yesu túnntunmpii tégɛ Zheruzalemu kànhe e ke, pire wà u mpyi u wi mú.

⁹Pùcepyilyeye sicyɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ na mpyi u á, yire mpyi maha Kile túnnture yu sùpyir'á.

¹⁰Wuu à canmpyaa niṅyahagii pyi Filipi pyɛnge e. Mà wuu yaha wani, ka Agabusi si yíri Zhude kùluni i mà pa. Kile túnntunṅo u mpyi u wi.

¹¹U à pa wuu ta wani ke, maa Poli seepwòge lwó, maa ku tég'a u yabilinṅi tooyi ná u cyeyi pwò maa jwo: «Kile Munaani à jwo na ṅgemu u ṅyɛ ná ṅke seepwòge e ke, Yahutuubii ṅuṅufeebii sí n-pa urufoo cù Zheruzalemu kànhe e, si urufoo pwò amɛ si nde supyishinṅi sannṅi cye e.»

¹²Wuu à puru jwumpe lógo ke, ka wuu ná kuru cyage dánafeebii puni si wà na Poli ṅáare na u àha ṅkàre Zheruzalemu i mɛ.

¹³Ka Poli si jwo: «ṅaha na yii ṅyɛ na mɛɛ sùu amɛ yɛ? Yii àha na yákilinṅi wùrugo mà dɛ! Mii à ṅɛɛ na mpwòṅi i fo mà sà nò na mbòṅi na Zheruzalemu i Kafooṅi Yesu mɛge kurugo.»

¹⁴Wuu à pa li ṅya na wuu si n-jà u zhèṅi fyilinne Zheruzalemu kànhe e mɛ, ka wuu u u yaha wani, maa jwo: «Kafooṅi ṅyii wuuni li pyi.»

¹⁵Canmpyal'à tòro ke, ka wuu u wuye bégele, maa yíri Sezare kànhe e mà kàre Zheruzalemu i.

¹⁶Sezare kànhe cyelemppyibii pìi mpyi a kàre ná wuu e. Pire pi à wuu yyaha cù a kàre, ka wuu u sà wuu sunmbage lèṅɛ Sipiri kini shinṅi wà yyéɛ, uru nàṅi mɛge mpyi Minasɔn. Cyelempanyi wà u mpyi u wi fo tèemòni i.

Karigii cyi à pyi supyishinji sanji shwòhòl'e ke, Poli à cyire yyaha jwo Zheruzalemu dánafeebil'á

¹⁷ Wuu à sà nò Zheruzalemu kànhe e ke, ka dánafeebii si wuu jùñò bê ná funntange e.

¹⁸ Kuru canña nùmpañña, Poli à kàre ná wuu e Yakuba yyére. Dánafeebii kuruñke kacwònrìbii puni mpyi a piye bínni wani mú.

¹⁹ Fwùñi pyiñkwooni kántugo, Poli à jwumpe l'wó, karigii Kile à pyi mà u yaha supyishinji sanji shwòhòl'e ke, maa cyire puni yyaha jwo pi á niñkin niñkin.

²⁰ Pi à puru lógo ke, maa Kile kée. Lire kántugo maa jwo Poli á: «Wuu cìmpworonaji, mu nyé a nya mà? Yahutuu kampwòhii niñyahamil'á dá Yesu na naha, ñka ali numé, pi à piye pwò Kile tùnntunñi Musa Saliyanji kurigii naaranji na.

²¹ Nyé pil'á pa yi jwo pi á na mu à jwo na Yahutuubii pi à t'èen supyishinji sanji shwòhòl'e ke, na pire kà nùru raa Musa Saliyanji kurigii ñaare mé, na pi àha raa pi pyiibii kwùun sahanji mé, na pi àha nùru raa làdaabii karigii pyi mé.

²² Lire e ke ñaha wuu à yaa wuu pyi be? Ñaha kurugo ye pi sí mu mpanji cè.

²³ Nyé wuu sí ñjemu jwo mu á ke, yire mu à yaa mu u pyi. Nàmbaa sicyéere na nyé naha wuu shwòhòl'e, pire mpyi a ñwò fáa Kile á.

²⁴ Jyè ná pi e Kileñaarebage e, maa maye fíniñe ná pi e, maa pi fíniñefíniñe yaare l'wòore wwù, pi i pi jùñyi kùlu*. Lire ká mpyi, Yahutuubii sí n-cè na jwumò maha jwumò sùpyire nyé na yu na ntare mu na ke, na puru pà nyé sèe mé, ñka na mu yabilinji na Musa Saliyanji kurigii ñaare.

²⁵ Nyé mpíi pi à dá Yesu na supyishinji sanji i ke, ñje wuu à jwo pir'á ke, yire yí nyé: pi àha raa yasunñyi kyaare kyàa mé, pi àha raa sishange lyí mé, yatòoge k'á kwù mà ta sishan nyé a fworò k'e mé, pi àha kuru kyà mé, pi àha raa jacwòore pyi mé.»

²⁶ Kuru canña nùmpañña, ka Poli si bàra pire nàmbaabii na, maa sà uye fíniñe ná pi e. Lire kántugo ka u u ñkàr'a sà jyè Kileñaarebage e, canmpyaagii pi sí n-pyi si fíniñe ke, cyire canmpyaagii sí n-kwò canñke ñkemu i ke, maa kuru canñke cyéé. Kuru canñke ninuge e, pi shin maha shin sárage mpyi a yaa ku wwù.

Pi à sà Poli cù Kileñaarebage e

²⁷ Canmpyaagii baashuunñi sùpyanji mpyi maha mpyi si nta víninje ke, cyir'á pa byanhara cyi takwòore na, lire mpyi a Azi kùluni Yahutuubii ta pi à Poli ñya Kileñaarebage funñke e, ka pire si jwunyahama pyi maa sùpyire yírig'a yaha Poli fye e, pi à cù.

²⁸ Pi mpyi na màhanji jyii maa ñko: «Izirayeli shiinbii, yii pa wuu t'ège! Nje nàñi u maha ñaare cyeyi puni i maa ñko na wuu shinji nyé yafyin mé, na wuu Saliyanji nyé a ñwò mé, na wuu maha wuu Kilenji père cyage ñkemu i ke, na kuru nyé a ñwò mé. Mà bàra lire na, u à pa ná supyishinji sanji sùpyire t'e wuu Kileñaarebage funñke e mà pa kuru cyage nisinanñke ñwòhò wuu á†.»

²⁹ Pi mpyi na puru yu, ñaha na ye pi mpyi a Poli ná Efese kànhe shinñi Torofimu ñya sijnayan kànhe funñke e, ka pi i wá na sòñji na Poli à kàre ná u e Kileñaarebage funñke e.

* **21:24** Nwòfaage mpíi Yahutuubii mpyi a fáa ke, ná kuru t'èni mpyi a fúnñi mé, pi jùñyi nyé a mpyi a yaa yi kùlu mé. † **21:28** Mpíi pi nyé pi nyé Yahutuu mé, pire mpyi a yaa pi a jyè Kileñaarebage kaanñke funñke e mé (Ezekiyeli 44.7).

³⁰ Li mpyi a kànhe puni nyàha a wùrugo, ka sùpyire si wá na fí na fwore kàmpañyi puni na. Ka pi i sà Poli cyán a cù, maa u dir'a yige Kileñaarebage e, maa ntíl'a ku jwəyi tò.

³¹ Mà pi yaha pi i Poli boŋkanna caa, ka pli si sà yi jwo sòrolashiibii jùñufembwəh'á na: «Zheruzalemu kànhe puni na wá a nyàha a wùrugo!»

³² Ka uru si ntíl'a sòrolashiibii pli ná pi yyaha yyéere shiin yírigé pi a fê a kàre pi cyage e. Yahutuubil'à sòrolashiibii ná pi jùñufembwəhe nya ke, maa Poli bwəɔnre jwə yaha.

³³ Nyé ka sòrolashiibii jùñufembwəhe si file, maa Poli cù, maa pi pyi pi à u pwə ná yòrəyò shuunni i. Pi à u pwə ke, ka u u sùpyire yíbe: «Jofoo u nyé u wi yé? Naha shi u à pyi yé?»

³⁴ Sùpyire puni mpyi na màhanj jyii, wà ná wà wumə nyé a mpyi niŋkin mɛ. Màhanj nyahanj kurugo, sòrolashiibii jùñufembwəhe nyé a jà a yafyin yyaha cè pi jwumpe e mɛ, ka u u sòrolashiibii pyi pi à kàre ná Poli i pi káanŋe funŋke e.

³⁵⁻³⁶ Pi à kàr'a sà nɔ tajyijwəge na ke, ka supyijyahara si lwó a tò pi na ná kafuge e, maa ŋko: «Yii u bò!» Li nyé a pa jwə mɛ, ka sòrolashiibii si Poli lwó.

Poli à uye jwo a fíniŋe sùpyir'á

³⁷ Tèni i pi mpyi na ŋko raa jyé ná Poli i káanŋe funŋke e ke, u à sòrolashiibii jùñufembwəhe yíbe: «Nùñufooŋi, mii sí n-jà n-jwo ná mu i la?» Ka uru si jwo: «Taha mu à Girekiibii sheɛnre cè?»

³⁸ Li sàha mə mɛ, Misira kɪni shinŋi u mpyi a pa jùñə kyán naha maa ŋkàre ná shiin kàmpwəhii sicyɛere e (4.000) síwage funŋke e supyibuuni mɛɛ na ke, taha uru bà u naha mu mo!»

³⁹ Ka Poli si u pyi: «Mii na nyé Yahutu, mii à yíri Tarisi kànhe e, Silisi kùluni i. Mii na yíri kànbwəhə na, ŋkemu mɛge k'à pèe ke. Mii na mu jáare, ma a na yaha si jwə ná sùpyire e.»

⁴⁰ Ka sòrolashiibii jùñufembwəhe si kuni kan Poli á, mpe pu nyé u á ke, u u puru jwo. Nyé mà u niŋjyerenj yaha babwəhe tajyijwəge na, ka u u cyége yírigé sùpyir'á. Pi pun'à pa fyàha ke, ka u u jwo ná pi e Eburubii sheɛnre e. U à jwo:

22

¹ «Mii cɪnmpyiibii ná mii tiibii, mii na li caa yii á, yii i lógo na jwə na. Mii sí jwumə jwo si ntége naye fíniŋe yii á.»

² Sùpyir'á u nya u u yu ná pi e pi yabilimpíi sheɛnre e ke, ka pi puni si fyàha fyii, ka Poli si jwo:

³ «Mii na nyé Yahutu, mii à si Tarisi kànhe e, Silisi kùluni i, ŋka naha a Zheruzalemu kànhe e pi à mii byé. Mii cyelentuŋi u mpyi Gamaliyeli. Uru u à mii yal'a kála wuu tulyeyi Saliyanj na. Mii mú mpyi a naye pwə sèl'e Kile na, bà yii naha yiye pwə u na niŋjaa mɛ.

⁴ Mpii pi mpyi na Yesu kuni jaare ke, mii mpyi maha pire kyéregé fo maha pi búu. Mii mpyi maha lire kuni jaarafeebii cwòre, nò bàra ceewe na, na mpwu na leni kásuŋi i.

⁵ Sáragawuubii jùñufembwəhe ná Yahutuubii kacwənríibii puni pi nyé mii shéribii lire kani i. Pire pi mpyi a séme yal'a kan mii á mii u sà ŋkan Damasi kànhe Yahutuubil'á, maa li cyéé na mii aha sà lire Kile kuni jaarafoonj shin maha shin ta ke, si u pwə s'a ma Zheruzalemu kànhe e, pi i mpa pi kyéregé.

6 Mâ mii niŋkareŋi yaha Damasi kânhe e, canvwuge laage e mii à sà byanhara kânhe na ke, ka mii i bɛɛnge ɲya k'à pâl'a yîri niŋyinjî i mà pa mii kwûulo.

7 Ka mii i wwûl'a cwo ɲiŋke na, ka meɲwuu si fworo na “Soli Soli, ɲaha na mu ɲye na mii kyérege ye?”

8 Ka mii i jwo “Kafoonji, joofo u ɲye mu ye?” Ka meɲwuu si fworo “Mii u ɲye Nazareti kânhe shinji Yesu, mii mu ɲye na ŋkyérege.”

9 ɲye mpîi pi mpyi ná mii i ke, pir'à bɛɛnge ɲya, ŋka shinji u mpyi na yu ná mii i ke, pi ɲye a mpyi a urufoo jwumpe lógo me.

10 Ka mii i jwo “Kafoonji, ɲaha mii à yaa mii i mpyi ye?” Ka Kafoonji si jwo “Yîri ma a si Damasi kânhe e, yaaga maha yaaga mu à yaa mu u pyi ke, pi si sà yire puni jwo mu á.”

11 ɲye ná bɛɛnge sí mpyi a mii ɲyiigii bya mà mii pyi mii saha ɲye na ɲaa me, mpîi pi mpyi ná mii i ke, ka pire si mii cú na cyege na, mà kàre Damasi kânhe e.

12 Nàŋi wà na mpyi wani Damasi kânhe na, u mege mpyi Ananiyasi, u mpyi na fyáge Kile na, maa MusaSaliyaŋi kurigii ɲaare cyi ɲaaraŋkanni na. Damasi kânhe Yahutuubii puni mpyi maha u metanga yiri.

13 Ka uru si mpa mii fye e, maa mpa yyére mii taan maa jwo “Mii cɛmpworonji Soli, ma ɲyiigii múgo ma raa ɲaa.” Ka mii ɲyiigii si ntíl'a múgo, ka mii i wíl'a u ɲya.

14 Ka u u jwo “Mà niŋjaa yaha u sàha nɔ me, wuu tulyeyi u Kilenji à mu cwɔɔnrɔ, bà mu si mpyi si u ɲyii wuuni cè me, ŋgemu u a sàa tii ke, si uru ɲya, si lógo u yabilinjî ɲwɔ na.

15 ɲaha kurugo ye mu sí n-pyi u shenre jwufoo, nde mu à ɲya maa ndemu lógo ke, si cyire puni yyaha jwo sùpyire pun'á.

16 Lire e ke nume ma hà nûru yi le shuunni i me, yîri ma a batize, ma a Kafoonji Yesu mege yyere bà mu kapegigii si mpyi si jyé ndáha mu na me.”

17 ɲye ka mii i mpa nûr'a kàre Zheruzalemu i. Canjka mà mii yaha Kileɲarege na Kileɲaarebage e, Kile à kani là cyéé mii na.

18 Ka mii i Kafoonji ɲya. Ka u u jwo mii á “Fyâl'a fworo Zheruzalemu i, ɲaha na ye jwumpe mu si n-jwo mii kyaa na ke, ŋke kânhe shiinbii si ɲee pu na me.”

19 Ka mii i u pyi “Kafoonji, mii mpyi maha jyé Kile Jwumpe kálambayi i, maa dánafeebii cyán na ɲcwôre, maa pi bwûun, maa pi leni kàsuni i pyiŋkanni ndemu na ke, pi à lire cè.

20 Ecyeni u mpyi maha mu kyaa yu ke, tɛni i pi à uru bò ke, mii yabilinjî mpyi wani kuru cyage e. Mii mpyi a ɲee u mbòŋi i. Mpîi pi à u wà a bò ke, mii bá u mpyi a pire vâanntinmbwoyi shwɔ a cú.”

21 Ka Kafoonji si jwo mii á “Fworo kânhe e, mii sí mu tun tatɔnge e supyishinjî sanji sùpyir'á.”

22 ɲye sùpyire puni mpyi a fyáha maa nûru fo Poli à jwo mà pa nɔ ŋke cyage na. Ŋka tɛni i u à mpe jwumpe jwo ke, ka pi puni si wá na màhaŋi jyii maa ŋko: «Yii u bò, ŋge sùpyanji shinjî ɲye a sàa yaa u yaha shì na me!»

23 Maa wá na màhaŋi jyii fànha na, maa pi vâanntinɲyi wwû na fyíŋge, maa nticyenji kure na wàa niŋyinjî i.

24 ɲye lir'à pyi ke, ka sòrolashiibii ɲiŋufembwòhe si sòrolashiibii pyi na pi Poli lèŋe babwòhe e, pi i u bwòn ná tiripaanni i, nde u à pyi ka sùpyire si wá na màhaŋi jyii u kurugo ke, pi i u kárama u u li jwo.

²⁵ Mâ pi yaha pi i u puw ná yapwɔyi i s'a u bwùun, sòrolashiibii yyaha yyére shinji ngemu u mpyi wani u taan ke, ka u u uru pyi: «Mâ tàanna ná saliyanji i, yii à yaa yii i Ɖɔmu shin bwòn u yíbembaa la?»

²⁶ Ur'à yire lógo ke, maa ñkàr'a sà ñunufembwøhe pyi: «Naha mu la ñye si mpyi nge nàñi na amé ye? Ko Ɖɔmu shin u wá u wi.»

²⁷ Ka ñunufembwøhe si sà Poli pyi: «Ɖɔmu shin u ñye mu la? Yi yyaha jwo na á.» Ka Poli si jwo: «Ɖɔn.»

²⁸ Ka u u jwo: «Wyéɛɛnyahaga mii à sâra maa nta a pyi Ɖɔmu shin de!» Ka Poli si jwo: «Mii wi ke, mii à si Ɖɔmu shin.»

²⁹ U à yire jwo ke, mpíi pi mpyi na ñko s'a u bwùun ke, ka pire si ntíl'a yíri u taan. Sòrolashiibii ñunufembwøhe yabilin'á ta u cè na Ɖɔmu kɪni shin ur'à pyi pi puw ke, ka fyagare si jyé u e.

Pi à kàre ná Poli i yukyaala kurunke yyére

³⁰ Ñunke na Yahutuubii mpyi na Poli cêege ke, sòrolashiibii ñunufembwøhe la mpyi a sii si kure cè. Kuru canña nùmpañja, ka u u Kile sáragawwuubii ñunuféebii ná yukyaala kurunke yyer'a bínni, maa yòrɔyi wwù Poli na, maa ñkàr'a sà u yyéene pi yyaha yyére.

23

¹ Ka Poli si yukyaala kurunke wíl'a máha maa jwo: «Mii cɪnmpyiibii, mii à sàa Kile ñyii wuuni pyi fo mà pa nɔ ñɪñjaa na ná zòvɪnre e.»

² Mpíi pi mpyi Poli taan ke, ka Kile sáragawwuubii ñunufembwøhe Ananiyasi si pire pyi na pi u bwòn u ñwøge na.

³ Ka Poli si jwo: «Mu à fyɪnmɛ tò wwomɔ na, Kile mú sí mu bwòn. Mu à tíg'a tɛɛn naha na mu na yogo kwùun mii na mà tàanna ná Saliyanji i, mà li ta mu yabilin'á Saliyanji kyáala. Mu à jwo na pi mii bwòn, mà tàanna ná Saliyanji i, lire sí ñye a yaa li pyi mɛ.»

⁴ Mpíi pi mpyi u taan ke, ka pire si jwo: «Kile sáragawwuubii ñunufembwøhe mu ñye na ñcyere amé la?»

⁵ Ka u u pi pyi: «Mii cɪnmpyiibii, mii ñye a mpyi a cè na Kile sáragawwuubii ñunufembwøhe ki mɛ, lire baare e mii mpyi na si ñɛɛ yi jwo mɛ. Naha kurugo ye y'á séme Kile Jwumpe Semɛñi i na “Ma hà jwumpime jwo yii shɪñi yyaha yyére shinji na mɛ*.”»

⁶ Poli mpyi a cè na yukyaala kurunke kàmpañke kà na mpyi Sadusii, ku sanñke sí ñye Farizhɛɛn, ka u u jwo fànha na pi shwòhòl'e: «Mii cɪnmpyiibii, mii na ñye Farizhɛn, mii sifeebii na ñye Farizhɛɛn! Mii à na sònñɔre taha li na na kwùubii sí ñè nùmpañja ke, lire kurugo yoge ñye na ñko raa ñkwùun mii na amé!»

⁷ Ñye u à yire jwo ke, ka jwunyahama si yíri Farizhɛɛnbii ná Sadusiibii shwòhòl'e, ka sùpyire si ntáa.

⁸ Sadusiibii maha ñko na kwunɛɛ ñye nùmpañja mɛ, na mèlɛkɛɛ ñye mɛ, na jínahii ñye mɛ, mà li ta Farizhɛɛnbil'á dá na yire puni na ñye.

⁹ Lè mpyi na bàrali màhanji nyahanji na, ka Farizhɛɛnbii kàmpañke Saliyanji cyelentiibii pii si mpa yíri maa ñcyere maa jwo: «Wuu nàha sàa tapege nya nge nàñi na mɛ. Li sí n-jà n-ta mèlɛkɛñi wà, lire ñye mɛ jínanji wà u à jwo ná u e.»

* 23:5 Ekizodi 22.28

¹⁰ Mâhar'â pa nyaha fo sòrolashiibii jùnjufembwøhe mpyi na sônŋi na pi sí Poli ðiri n-wáaga piye shwøhol'e. Nyε ka u u sòrolashiibii pìi pyi na pi tíge, pi i sà u cyán a shwø sùpyire na pi a ma pi babwøhe e.

¹¹ Nyε kuru canja nùmpañja numpilage e, ka Kafoonji si uye cyéε Poli na maa jwo: «Maye waha, mu à mii kyaa jwo Zheruzalemu kànhe shiinbil'á pyiŋkanni ndemu na ke, amuni mu à yaa mu u sà mii kyaa jwo Ɔrømu kànbwøhe shiinbil'á mú.»

Yahutuubil'â vùnŋø pwø Poli na

¹² Kuru canja nùmpañja nyége na, ka Yahutuubii pìi si vùnŋø pwø Poli mεε na, maa ŋkâa piy'á na pi wà si n-lyî, lire nyε mε si n-bya mε, fo pire ká bú Poli bø.

¹³ Mpii pi mpyi a kuru vùnŋke pwø ke, pire mpyi a nyaha shiin beeshuunni na.

¹⁴ Ka pire si ŋkàre Kile sáragawwuubii jùnjufeebii ná Yahutuubii kacwøribii yyére maa sà pi pyi: «Wuu à kâa wuy'á na wuu wà si n-lyî, lire nyε mε si n-bya mε, fo wuu aha Poli ta à bø tēni ndemu i ke.

¹⁵ Lire e ke yii ná yukyaala kurunƙ'â yaa yii bê li na, yii i pìi tun pi sà sòrolashiibii jùnjufembwøhe jáare, na u Poli yaha u pa, na yii sí n-pa u karigii kàanmucya si vyiinne. Wuu pi ke, wuu sí n-bégele si u sige, si u cya mbø mà u yaha kuni na.»

¹⁶ Nka kuru vùnŋke pi mpyi a pwø ke, Poli cinnpworocwoŋi jyanji mpyi a fworo ku jwøhø na. Babwøhe e Poli mpyi ke, maa ŋkâr'a sà jyé kuru bage e, maa yi yyaha jwo u á.

¹⁷ Nyε ka Poli sí sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà yyere maa jwo: «Mii na mu jáare ma a shà ná ŋge nàŋjiinji i ma jùnjufembwøhe yyére, jwumø na nyε u á mà jwo u á.»

¹⁸ Ka uru yyaha yyére shinŋi si ŋkàre ná u e u jùnjufembwøhe yyére maa sà jwo: «Nùnjufoonji, Poli u nyε kàsuni i ke, uru u à mii yyere maa jwo na mii u pa ná ŋge nàŋjiinji i mu yyére, na jwumø na nyε u á mà jwo mu á.»

¹⁹ Ka jùnjufembwøhe si nàŋjiinji cū cyage na, maa fεεn ná u e, maa u yíbe: «Naha shi ku nyε mu á mà jwo mii á ye?»

²⁰ Ka nàŋjiinji si u pyi: «Yahutuubii pill'â bê li na na pire sí n-pa yi jwo mu á na ma Poli yaha u shà nùmpañja, na yukyaala kurunƙ'â jwo na kuru la na nyε si sà u karigii yaa vyiinne sahanƙi.

²¹ Nka ma hà ndá pi jwumpe na mε, jaha na ye pi pìi na wá a mà vùnŋø pwø u na si u bø mà u yaha kuni na. Mpii pi à kuru vùnŋke pwø ke, pir'â nyaha shiin beeshuunni na. Pi à kâa piy'á na pi si n-lyî, lire nyε mε si n-bya mε fo pire ká bú Poli bø tēni ndemu i ke. Pi à bégele li mεε na mà kwø, mu jwøshwøre kanni pi nyε na sigili.»

²² Ka jùnjufembwøhe si nàŋjiinji cye yaha maa u pyi: «Ma hà jwwo sùpya á na mu à jcyii karigii yyaha jwo mii á mε.»

Pi à Poli tùugo fànhafoonji Felisi yyére

²³ Lire kántugo ka jùnjufembwøhe si sòrolashiibii yyaha yyére shiinbii pìi shuunni yyere maa pi pyi: «Yii sòrolashii ŋkwuu shuunni (200) ná shønfemii beetaanre ná ke (70) mà bàra shiin ŋkwuu shuunni (200) mpiimu pi à se tàanbii na ke, yii pire bégel'a yaha. Pi sí n-kàre numpilage tēni baacyεrewuuni na Sezare kànhe na.

24 Yii shɔnyi yà bégele, bà Poli niƙcɛnɛ wu si mpyi si nɔ fànhafoonji Felisi yyére mɛ.»

25 U à puru jwo ke, maa séme sém'a kan Felisi á ngemu funɲ'i u à jwo:

26 «Mii Kolodi Lisiyasi u à nge sémenji séme si nkan fànhafoonji niƙcɛnɛ Felisi á. Mii fwù na jye mu na.

27 Nàɲi u nge mii à tɔmgo wani mu yyére ke, Yahutuubii pìi mpyi a u cù raa bùu. Mii à lógo na Ɖɔmu shin u jye u wi ke, ka mii i na sòrolashikuruɲke kà yaha k'à sà u shwɔ pi na.

28 Nde u à pyi ka pi i u cêege ke, mii la mpyi si lire cè, ka mii i pi pyi pi à kàre ná u e pi yukyaala kurunke yyére.

29 Mii à pa li kàanmucya mà li nya na pi Saliyanji kurugo pi à u cêege, lire baare e u jye a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bò, lire jye mɛ mà u le kàsuni i mɛ.

30 Nume, pi à pa yi jwo mii á na pi wá à vùnɲɔ pwɔ u mɛɛ na. Lire kurugo mii à tìl'a u tùugo wani mu yyére. Mpii pi jye na u cêege ke, nùɲke na pi jye na u cêege ke, mii à yi jwo pi á, pi a si mu yyére pi i sà ku yyaha jwo mu á. Yire yi mpyi mii á mà jwo mu á.»

31 Ka sòrolashiibii si li pyi bà y'à jwo pi á mɛ maa nƙàre ná Poli i kuru numpilage e fo Antipatirisi kàhe na.

32 Kuru canɲa nùmpaɲa, sòrolashiibii pi mpyi tɔɔre na ke, ka pire si shɔnyifeebii yaha pi i nƙéege ná u e, maa núr'a kàre pi babwàhe e.

33 Shɔnyifeebil' à sà nɔ Sezare kàhe e ke, maa sémenji ná Poli kan fànhafoonji Felisi á.

34 Fànhafoon' à sémenji kâla ke, maa Poli yíbe na kùluni ndire e u à yíri ye†. Ka u u jwo na ur' à yíri Silisi kùluni i.

35 Ka u u Poli pyi: «Mpii pi à mu cêege ke, pi aha nɔ naha, mii sí jwumpe kan mu á.» U à kwò ke, maa pi pyi pi Poli lɛɲe saanji Erɔdi saanre bage e, pi raa u kàanmucaa.

24

Pi à Poli cêege fànhafoonji Felisi á

1 Jye canmpyaa kanƙur' à tòro ke, Ananiyasi u jye Kile sáragawwuubii nùɲufembwàhe ke, ka uru si mpa Sezare kàhe e ná Yahutuubii kacwɔnribii pill'e mà bàra Teritulusi na, uru na mpyi yoge tùpyikɔɔwɔ. Karigii cyi à tòro pi ná Poli shwɔhɔl'e ke, ka pi i mpa cyire tìgire cyán u na fànhafoonji Felisi á.

2 Ka pi i Poli yyer'a pa. Nde na pi à u cêege ke, ka Teritulusi si jwumpe lwɔ si lire yyaha jwo Felisi á. U à jwo: «Fànhafoonji niƙcɛnɛ, mu u à wuu kɪni pyi l' à tɛn yyeɲɲke e. Mu yákilifente kurugo, nƙɛɛnɛ niɲyahawa à pyi kɪni i, li yyaha yyére zhɛɲi kurugo.

3 Cyire shinji mu jye na mpyi wuu á cyeyi puni ná tèrigii puni i ke, wuu fwù na jye mu na sèe sèl'e cyire kurugo.

4 Nka mii la jye si mu cù njaha mɛ, lire kurugo mii na li caa mu á ma a maye sanɲa yaha ma a lógo wuu jwɔ na tère nimbilere funɲ'i.

5 Wuu à li kàanmucya mà li nya na nge nàɲ' à pyi yapege sùpyire shwɔhɔl'e. U à Yahutuubii puni yákilibii jyàha a wùrugo dɪɲyeɲi cyeyi puni i. Uru u jye Nazareti shiinbii Kile kuni yyaha yyére shinji.

† 23:34 Felisi la mpyi si ɲcè kampyi kirigii nùɲɔ na uru jye ke, lire l'e Poli à yíri, puru funɲke e si ɲcè kampyi uru si n-jà Poli yíbe.

6 U la bá mpyi si wuu Kileñaarebage pyi njirivaha yaaga, ka wuu u u cù. [Wuu la mpyi si yoge kwòn u na, si ntàanna ná wuu Saliyani i,

7 ŋka sòrolashiibii jùñufembwòhe Lisiyasi à u cyán a shwò wuu na fànhe e, maa jwo na wuu pa u kacεgeni jùñke jwo naha mu á.]

8 Wuu à u cêεge yaaga maha yaaga na ke, mu yabilinjí ká u yíbe, mu sí li cè na yire puni na jye sèe.»

9 Yahutuubii sanmpii pi mpyi wani ke, ka pire si sogo puru jwumpe na, maa jwo: «Sèe u à jwo!»

Poli à uye jwo a fñinjε Felisi á

10 Jye ka fànhafoonji si kuni kan Poli á u jwumpe lwó. Ka u u jwo: «Mii à li cè, cyi à yee nijyahagii kwò, mu u jye wuu shinji yukyaalanji. Lire kurugo mii sí n-fyá si naye tanga jwo mu á me.

11 Li sàha ŋkwò a tòro canmpyaa ke ná shuunni na me, mii à kàr'a sà Kile pèe Zheruzalemú kànhe e. Li méε ká bē mu á, mu sí n-jà puru jwumpe kàanmucya si pu sèe ná pu kafinara cè.

12 Canŋa nin̄kin wà jye a mii jya mii i nàkaana pyi ná sùpya e, lire jye me na sùpyire jùñò kyángε Kileñaarebage e, lire jye me Kile Jwumpe kàlambayi i, lire jye me kànhe yyaha kurugo me.

13 Nte sùpyire sì yafyin ta si jwò na lire li jye mii kacεgeni jùñke me.

14 Mii sí yi jwo mu á, mii na báaraŋi pyi wuu tulyeyi u Kilenji á kuni labε'e. Pi à jwo na lire Kile kuni jye sèe me. Yaaga maha yaaga si k'à sémε Saliyani sémεŋi ná Kile tùnntunmpii sémεbil'e ke, mii à dá yire puni na.

15 Mii à na sòñjore taha yaage ŋkemu na ke, kuru ninuge na pi à pi sòñjore taha, na shincεnjε bàra shinpi na, Kile sí sùpyire puni jè nùmpañja.

16 Lire kurugo mii à naye waha bà mii si mpyi si mpyi tigire cyaga baa Kile ná sùpyir'á me.

17 Yee nijyahagii toron̄kwooni kàntugo, mii à núr'a kàre Zheruzalemú i, mii shinji sùpyiibii pi jye wani ke, maa sà wyéε kan fòñjofeebil'á, maa sàraya wwú Kile á.

18 Jye yire na mii mpyi, ka pi i sà mii ta wani Kileñaarebage ntàani na. Karigii sùpyañi maha mpyi si nta víniñε Kile yyahe taan ke, cyire nizanzkii mii mpyi na mpyi. Shinjyahara jye a mpyi wani me, jyahangurugo jye a mpyi wani me.

19 Mii ná Azi kùluni Yahutuubii pi pi mpyi wani. Pire pi mpyi a yaa pi pyi naha, kampyi mii à kapyimbaala pyi, pire mpyi na si mii cêεge mu á.

20 Lire jye me, tēni i pi à mii yyéεnjε sùpyire yyaha yyéε maa yoge kwòn mii na ke, kampyi mii à kapyimbaala pyi, sùpyire ti naha naha ke, pi yi jwo.

21 Mā mii nijjyerenji yaha pi yyaha yyéε, mii à jwo fànha na “Mii à tēεn ná l'e na kwùubii sí jè n-fworo kwùñji i nùmpañja. Lire kurugo yoge jye na ŋkwùun mii na yii yyaha yyéε nijjaa.” Puru jwumpe mii à jwo ke, mii kacεgeni jùñke ku jye kuru la?»

22 Jye Felisi mpyi a Kafoonji Yesu kuni karigii yyaha cè sèl'e, lire e u à jwumpe nùruŋ'a yaha canŋke kabεε na maa pi pyi: «Yii a sì, sòrolashiibii jùñufembwòhe Lisiyasi ká bú mpa, mii sí yii kataanmpe kàanmucya.»

23 Lire kàntugo ka u u sòrolashiibii yyaha yyéε shinji wà pyi na u Poli lèñε kasubage e u raa u kàanmucaa, na u àha u fége n-tòro me, na u shincenji wà la ká mpyi si mpa fworo u na, si yaage kà kan u á, u àha urufoo sige lire na me.

²⁴ Canmpyal'à tòro ke, ka fànhafoonji Felisi si mpa ná u cwonji Durusili i. Yahutu u mpyi u cwonji, maa pi pyi pi a sà Poli yyere. Poli a pa ke, pyiƙkanni na sùpyanji si n-jà n-dá Yesu Kirisita na ke, maa yire yyaha jwo pi á.

²⁵ Pyiƙkanni na sùpyanji'à yaa u a jaare ntĩnji i, ná pyiƙkanni na u à yaa u cù uye na ke, ná pyiƙkanni na Kile sí n-pa sùpyire puni sára si ntàanna ná pi kapyiĩƙil'e ke, mà Poli yaha u u yire yyaha yu, ka Felisi fyagara wunji si u pyi: «Wuu nĩjjaaw wuyi yaha ame, mu sí n-jà raa si, mii aha tēni labere ta, mii sí nūru mu yyere.»

²⁶ Felisi la mpyi Poli si wyéε kan ur'á, lire kurugo u mpyi maha u yĩri tère maha tère maa yu ná u e.

²⁷ Pi a yyee shuunni pyi pur'e, lire kántugo, ka Pōrisusi Fēsitusi si mpa Felisi fáa k̄ini n̄ũjufente na. Felisi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire kurugo u mpyi a Poli tò a yaha kàsunji i.

25

Poli à jwo na uru karigii cyi sà ƙcwǎnrɔ saanbwǎhe Sezare yyere

¹ Canƙke Fēsitusi à tēen k̄uluni n̄ũjufente na ke, canmpyaa taanr'á tòro ke, u à yĩri Sezare kànhe na mà kàre Zheruzalemu kànhe e.

² U à nɔ wani ke, n̄avun̄ƙe ku nyε Kile sárágawwuubii n̄ũjufēebii ná Yahutuubii yyaha yyere shiĩnbil'e mà yyaha t̄i ná Poli i ke, ka pire si sà kuru paara u á,

³ maa li jaáre u á na u Poli yaha u nūru u a ma Zheruzalemu i. Yii li cè na pi mpyi a v̄un̄ɔ pwɔ Poli na si u cya mbò mà u yaha kuni na.

⁴ Ka Fēsitusi si yi jwo pi á na Poli na nyε kàsunji i Sezare kànhe e, na ƙcyère uru mú sí nūru n-kàre wani.

⁵ Maa yi jwo pi á na: «Kampyi yii la nyε si t̄igire cyán n̄ge n̄an̄i na, yii yii yyaha yyere shiĩnbii yaha pi a ma Sezare kànhe e. Pi aha nɔ wani, nde na pi nyε na t̄igire cyáan u na ke, pi i sà lire jwo.»

⁶ Fēsitusi nyε a tòro canmpyaa baataanre, lire nyε mε canmpyaa ke na Zheruzalemu i mε, maa nūr'a kàre Sezare kànhe e. Canƙke u à shà ke, kuru can̄ja n̄ũmpan̄ja, u à kàr'a sà ntēen yukyaala bage e, maa pi pyi pi à sà Poli yyere.

⁷ Poli à pa ke, Yahutuubii pi mpyi a yĩri Zheruzalemu i mà pa ke, ka pire si mpa yyér'a u kw̄ulo, karigii cyi à pi ke, maa u cēεge na u à cyire n̄ijyahagii pyi, mà li ta pi yabilimp̄ii mpyi na si n-jà pi jwumpe pyàagii cyée sùpya na mε.

⁸ Nyε ka Poli si jwumpe lwó si uye fin̄je maa jwo: «Mii nyε a yafyin pyi ndemu l'à para Yahutuubii Saliyanji i, lire nyε mε mà Kilejaarebage kafuun pyi, lire nyε mε mà saanbwǎhe Sezari m̄ũmp̄enmε pyi mε.»

⁹ Nyε Fēsitusi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire e u à Poli pyi: «Mu la nyε si n̄kàre Zheruzalemu i pi i sà mu karigii cwǎnrɔ mii nyii na lá?»

¹⁰ Ka Poli si u pyi: «Cyage e saanbwǎhe Sezari maha pi pyi pi i karigii cwǎnrɔ ke, mii n̄ijyeren̄ji u n̄ge kuru cyage e mà kw̄, naha mii karigil'á yaa cyi cwǎnrɔ. Mii nyε a yafyin pyi Yahutuubii na mε, mu yabilin'á lire cè.

¹¹ Mii n'a mpyi a ta mii à wurugo, lire nyε mε mà kapii pyi ndemu l'à mii kabonɔ kw̄ ke, mii mpyi na si n-cyè na mbònji i mε. N̄ka pi na mii cēεge ndemu na ke, sèe ká mpyi u nyε a ta lire e mε, wà nyε a yaa u mii le pi cye e mε. Mii la na nyε saanbwǎhe Sezari u mii karigii cwǎnrɔ.»

12 Nye ka Fesitisi ná u jwɔɲɛebii si sà piye taanna. Pi à kwɔ̄ ke, ka u u Poli pyi: «Ná mu s'à jwo na mu karigii cyi sà ɲcwɔ̄nɔ̄ saanbwɔ̄he yyére, mu sí sà yyéɛɛ saanbwɔ̄he yyahe taan.»

Saanji Agiripa la ɲye si lógo Poli ɲwɔ̄ na

13 Canmpyal'à tɔro ke, ka saanji Agiripa ná u cɔɔɲɲi Berenishi* si ɲkàre Sezare kàñhe e mà sà fworɔ Fesitisi na.

14 Nye pi à canmpyaa ɲɲyahagii pyi Sezare kàñhe e ke, ka Fesitisi si Poli kyaa jwo saanji'á na: «Nàñi wà na ɲye Felisi u à le kàsɔñi i naha.

15 Tèni i mii à shà Zheruzalemu kàñhe e ke, Kile sàragawwuubii ɲɲɲufeebii ná Yahutuubii kacwɔ̄nribil'à ɲge nàñi kyaa jwo mii á, maa li cya mii á na mii u tɔn.

16 Ka mii i pi pyi na Ɔromu fàñhafeebii ɲye na ɲɛɛg'a sùpya tɔn, mà li ta mpɲii pi ɲye na urufoo cɛɛge ke, u ná pɲefee ɲye a tɛɛn maa jwo piye ɲyii na urufoo sí uye taɲkanna jwo mà ye.

17 Nye ka pi pɲi si mpa ná mii i naha. Wuu à nɔ naha ke, mii ɲye a yi le shuunni i mɛ, kuru canɲa nùmpanɲa ka mii i ɲkàre yukyaala bage e maa ntɲl'a pi pi pi à u yyer'a pa.

18 Mpɲii pi mpyi na u cɛɛge ke, ka pɲe si jwumpe lwɔ̄ maa pi wumpe jwo. Ɓka kapii maha kapii mii mpyi na sɔ̄nɲi u sí n-ta u à pyi ke, pi ɲye a lire là jwo mɛ.

19 Pi Kile kuni karigii na pi mpyi na piye kyáali kanna. Tire nàkaante mpyi a yyaha tɲi ná nàñi wà kyal'e, uru mɛge na ɲye Yesu. Pi mpyi na ɲko na u à kwú, Poli sí i ɲko na u à ɲè.

20 Mii wi ke, mii ɲye a mpyi a cè nde mii sí n-pyi mpe kataanmpe e mɛ. Nye ka mii i Poli yíbe kampyi u sí ɲɛɛ n-kàre Zheruzalemu i, u kataanmpe si sà ɲcwɔ̄nɔ̄ wani.

21 Ɓka Poli à jwo na mà uru karigii yaha saanbwɔ̄he ku cwɔ̄nɔ̄, lire kurugo mii à pi pyi pi à u yaha kasubage e fo mii aha a si u tùugo saanbwɔ̄he yyére tèni ndemu i ke.»

22 Ka Agiripa si Fesitisi pyi: «Mii yabilɲi la na ɲye si lógo uru nàñi ɲwɔ̄ na.» Ka Fesitisi si jwo: «Nùmpanɲa mu sí n-lógo u ɲwɔ̄ na.»

23 Nye kuru canɲa nùmpanɲa, ka Agiripa ná Berenishi si piye yal'a le vaaɲɲyi i, ka shinɲyahara si pi ɲɲɔ̄ bɛ mà lɛɲɛ bàanni i. Pi ná sòrolashiibii ɲɲɲufembwoyi ná kàñhe shinbwoobii pi mpyi. Ka Fesitisi si pi pyi pi à pa ná Poli i.

24 U à pa ke, ka Fesitisi si jwumpe lwɔ̄ maa jwo: «Saanji Agiripa ná yii mpɲii pi naha naha ná wuu e ke, yii ɲyii ɲye ɲge nàñi na, mà lwɔ̄ Zheruzalemu na, mà pa nɔ naha, Yahutuubii pun'à piye nàvunɲɔ̄ jwo mii á u kyaa na, maa jwo na u saha ɲye a sàa yaa u yaha shi na mɛ.

25 Mii sí wi ke, mii u kàanmucyage e, mii ɲye a yafyin ɲya u à pyi ndemu l'à u kabonɔ kwɔ̄ mɛ. Ná u yabilɲi s'à jwo na uru kataanmpe pu le saanbwɔ̄he cye e, lire kurugo mii à li lwɔ̄ si u tùugo wani.

26 Mii nàha a jwumɔ̄ ta si zéme u kyaa na si ɲkan saanbwɔ̄h'á mɛ, lire kurugo mii à pa u yyéɛɛ yii yyahayi taan, mu saanji Agiripa kaɲɲɛɛ na, bà li si mpyi u aha bú yíbe, ka u u ɲjemu jwo ke, si yire séme mɛ.

27 Naha kurugo ye mà kàsuyi tùugo Ɔromu i, ɲɲɲke na u à le kàsɔñi i ke, mà li ta kuru ɲye a cè mɛ, ɲɲɲɔ̄ ɲye lire na mii á mɛ.»

* 25:13 Ceewe mɛge ku ɲye Berenishi.

26

Saanŋi Agiripa à jwumpe kan Poli á

¹ Ka Agiripa si Poli pyi: «Jwump'à kan mu á, mpe pu nyε mu á ke, mu sí n-jà puru jwo.» Ka Poli si cyεge yǎrige maa jwumpe lwó si uye ffiniŋε.

² U à jwo: «Saanŋi Agiripa, l'à táan mii i mà naye ta mu yyahe taan niŋjaa, si li cyéε mu na na Yahutuubil'à yaaga maha yaaga jwo a taha mii na ke, na kuru kà nyε sèε mε.

³ Mu yabilin'á Yahutuubii làdaabii karigii puni ná pi nákaante pyinƁanni cè. Lire e ke mii na mu jáare ma a ma lùuni bò, ma a lógo na jwó na.

⁴ PyinƁanni na mii à na nàŋkocyεre pyi, ná jaaranƁanni na mii mpyi na jaare mà lwó fo tasiige e na shinji shwóhò'e Zheruzalemu kànhe e ke, Yahutuubii pun'à lire cè.

⁵ Mà lwó fo tèemóni i, pi pun'à li cè na Farizheenbii tonƁuni i mii nyε, Yahutuubii Kile kuni jaarafeebil'e, pire tonƁuni karigii cyi á waha mà tóro pi sanmpii wogigii na. Pi sí n-jà n-pyi mii shérii, kampyi pi la na nyε si sèenji jwo.

⁶ Nyε jwómεeni Kile à lwó wuu tulyey'á ke, mii à na sòŋŋore taha lire na ke, lire l'à pi ta pi i yoge kwùun mii na numε.

⁷ Wuu shinji tùluyi ke ná shuunnin'á* pi sòŋŋore taha li na na Kile sí lire jwómεeni fùnnò, lire kurugo pi na Kile père pilaga bàra canŋa na. Saanŋi Agiripa, mii mú à na sòŋŋore taha lire na ke, lire kurugo Yahutuubii na mii cèεge ame!

⁸ Yii Yahutuubii, jaaha k'à li ta yii nyε a dá li na na Kile sí n-jà kwùubii jè n-yige kwùŋi i mà yε?

⁹ Mii mú mpyi na sòŋŋi na fànha ki, mii i sàa Nazareti kànhe shinji Yesu mege tùn.

¹⁰ Lire mii à pyi Zheruzalemu i. Kile sáragawwuubii jùŋufeebii mpyi a kuni kan mii á, ka mii i Yesu fyèjwóhòshiiinbii niŋyahamii le kàsuni i. Pi aha ŋko si pi bò, mii mú mpyi maha jwo na mii à jεε.

¹¹ Tèrii niŋyahagil'e, mii mpyi maha jaare Kile Jwumpe kàlambayi i, maa pi kyérege. Mii la mpyi maha mpyi si pi kárama jǎige pi Kile kuni i. Mii lùuni mpyi a sàa yǎri pi taan fo mii mpyi maha jaare kànkwoore na, maa pi kyérege.

¹² Lire pyinƁanni na, sáragawwuubii jùŋufeebii mpyi a kuni kan mii á báaranji ŋgemu mεε na ke, canŋka mii à yǎri na ŋkèεge Damasi kànhe dánafeebii mεε na.

¹³ Saanŋi Agiripa, mà mii niŋkareŋi yaha, canŋk'a pa nò jùŋò niŋi i ke, ka mii i mpál'a bèεŋge jya k'à yǎri niŋyini na. Kuru bèεŋge mpyi a pèε canŋke woge na, ka ku u mpa mii ná na shèεfeebii kwùulo.

¹⁴ Ka wuu puni si wwùl'a cwo jǎŋke na. Ka mii i mejwuu lógo wuu Eburubii shεεnre e na “Soli, Soli, jaaha na mu na mii kyérege ame yε? Mu à ma ntùŋke taha mii na, lire e mu à maye bànni bà faapyinunji niŋcyini maha uye bànni tùuge na mε.”

¹⁵ Ka mii i yibe “Kafoonji, jofoo u nyε mu yε?” Ka Kafoonji si mii jwó shwó “Mii u nyε Yesu, mii mu nyε na ŋkyérege.

¹⁶ Nyε yǎr'a yyére numε. Mii à naye cyéε mu na bà mu si mpyi s'a báare mii á mε. Nyañkanni na mu à mii jya niŋjaa ke, mu sí raa lire yu sùpyir'á. Mii sí

* **26:7** Yakuba jyaabii ke ná shuunninji i Yahutuubii tùluyi ke ná shuunnin'á fwooro, pire pi nyε Izirayeli shiinbii.

n-pa naye cyêe mu na si karigii jcyiimu jwo mu á ke, mu sí raa cyire yu pi á mú.

¹⁷ Yahutuubii ná supyishinji sanŋ'á mii sí mu tun ke, mii sí n-pyi ná mu i, si mu shwɔ pi na.

¹⁸ Mii sí mu tun pi á, bà mu si mpyi si pi jyiigii múgo, si pi yige numpini i si mpa bènmpe na, si pi yige Sitaanniŋi fânhe jwɔh'i, pi i piye kan Kile á, bà pi si mpyi pi aha dá mii na, pi kapegigii nimpyiŋkii si yâfa pi na, pi ná Kile wuubii sanmpii si mpyi koolyiŋɛɛ mɛ.

¹⁹ Nyɛ saanji Agiripa, mà láha lire tɛni na, nde Kile à cyêe mii na ke, lire kyaa mii jɲɛ na yu.

²⁰ Damasi kânhe shiinbil'á mii à fyânha a yi jwo, lire kântugo maa yi jwo Zheruzalemu kânhe ná Zhude kùluni shiinbii sanmpii pun'á fo mà sà nɔ supyishinji sanŋi shiinbii na. Mii à yi jwo pi á pi pi toronƙanni kɛɛnɲɛ, pi i nùru Kile á, pi raa karii pyi jcyiimu cyi sí li cyêe na pi à pi toronƙanni kɛɛnɲɛ sɛɛnji na ke.

²¹ Lire kurugo Yahutuubil'á sà mii cú mà mii yaha Kilejaarebage e, maa ŋko raa mii bùu.

²² Nka Kile à kwôro ná mii i, maa mii tɛge fo mà pa nɔ niŋjaa na. Kile tũntunŋi Musa ná Kile tũntunmpii sanmpii mpyi a fyânha a kani ndemu shɛnrɛ jwo na li sí n-pa n-pyi ke, mii mú sí na jɲɛ naha si lire kyaa jwo sùpyire pun'á, shinbwoò bàra sùpyire sannte na. Mii mú sí jɲɛ na yaaga bàrali lire na mɛ.

²³ Pi mpyi maha yi yu na Kile Niŋcwɔnrɔŋi sí n-kyaala n-kwù, na uru mú u sí n-pyi shincyiwe si jɛ wɔro kwùŋi i, si bènmpe kyaa jwo wuu shinji ná supyishinji sanŋ'á.»

²⁴ Mà Poli yaha puru jwumpe na u u uye tanga yu, ka Fesitusi si sêe u na: «Poli, sicyer'á jyɛ mu i! Mu à kàlanji pyi fo mà sà ma jũŋke pyi k'à yíri!»

²⁵ Ka Poli si u pyi: «Mii jũŋfoonji, sicyere jɲɛ mii i mà de! Sɛɛnji jwumpe kanni mii jɲɛ na yu, pu mú s'á ffiniŋɛ.

²⁶ Saanji Agiripa yabilin'á jcyii karigii puni cɛ, lire l'à mii ta mii i cyi yu fyagara baa u yyahe taan. Mii à tɛɛn ná l'e na u à cyi puni cɛ, naha na ye li là jɲɛ a pyi ŋwɔhɔre e mɛ.

²⁷ Saanji Agiripa, Kile tũntunmpil'á jɲɛmu jwo ke, mu jɲɛ a dá yire na mà? Mii à li cɛ na mu à dá yire na.»

²⁸ Ka Agiripa si u pyi: «Poli, mu naha na sônŋi na mu sí n-jà mii kɛɛnɲɛ mpyi dánafoo de!»

²⁹ Ka u u pyi: «L'à pyi nume yo, l'à pyi canŋke kabɛre yo, mii na Kile jáare l'àha ndá mu kanni na mà de, ŋka li pyi yii puni pi naha na mii jwumpe nùru niŋjaa ke, yii puni pi pyi mii fiige, ŋka pi àha yòrɔyo tɛge yii pwɔ mii fiige mɛ.»

³⁰ Nyɛ ka saanji ná fânhafoonji ná Berenishi, mà bàra mpíi pi mpyi ná pi e ke, ka pire puni si yíri na fwore,

³¹ maa ŋko piy'á: «Ŋge nàŋi naha a kyaa pyi ndemu l'à u kabonɔ kwɔ, lire jɲɛ mɛ mà u kalene kwɔ kàsuni i mɛ.»

³² Nyɛ ka Agiripa si yi jwo Fesitusi á: «Kàmpyi ŋge nàŋi naha mpyi a u kataanmpe le saanbwohe Sezari cye e mɛ, u cye naha a mpyi sí n-jà n-yaha numɛ.»

27

Poli ná kafebwɔhe kani suumpe lwɔhe ŋunji

¹ Tèni i pi la mpyi si wuu lèŋe bakwɔɔge e wuu a ŋkèege Itali kɪni i ke, pi à Poli ná kàsujyibii pii kan sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà á, uru mege na mpyi Zhuliyusi. Uru nàŋi na mpyi Ɔɔmu shiinbii sòrolashikurumbwɔhe kà jùŋɔ na, pi mpyi maha kuru mege pyi: «Saanbwɔhe Sorolashikuruŋke.»

² Nyɛ ka wuu u jyè bakwɔɔge k'e, kuru mpyi a yîri Adaramiti i na ŋkèege Azi kùluni kàmpaŋke na. Asitariki na mpyi ná wuu e. Tesaloniki kànhe shin u mpyi u wi, Masedoni kùluni i. ³ Kuru canŋa nùmpaŋa, ka wuu u nɔ Sidɔn kànhe e. Zhuliyusi mpyi a Poli cùmu lemɛ jwɔ, maa kuni kan Poli á u sà fworɔ u ceveebii na, yaayi kyaa li jye u na ke, bà u si mpyi si sà yire cya pi á mɛ.

⁴ Lire kàntugo wuu à yîri wani maa kuni lwɔ na ŋkèege mà sà ntòro Sipiri kɪni ŋkere na, jaha na ye kafɛege mpyi na wuu jùŋɔ bɛni.

⁵ Ka wuu u ŋkàre suumpe lwɔhe jùŋ'i mà sà ntòro Silisi kùluni ná Panfili wuuni taan, maa ŋkàre mà sà nɔ Mira kànhe na Lisi kùluni i.

⁶ Nyɛ ka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi si bakwɔɔge kà ta wani k'à yîri Alɛzandire kànhe e na ŋkèege Itali kɪni i, maa wuu pyi wuu à fworɔ bakwɔɔge nijcyiige e mà jyè kur'e.

⁷ Wuu à canmpyaa nijyahagii pyi lwɔhe jùŋ'i. Bakwɔɔge jye a mpyi a jà na ŋkèege fwɔfwɔ mɛ. Wuu à kànha sèl'e maa nta a jà a nɔ Kɪnidi kànhe sìcampe na. Nyɛ ná kafɛege mpyi a wuu kàrama pɛn kuru kàmpaŋke na, ka wuu u ntòro Kereti kɪni ŋkere na, mà kàre Salamoni kàmpaŋke na.

⁸ Kuru kàmpaŋke shemɛ mpyi a pɛn, ŋka wuu à wuye waha maa ŋkàre mà sà nɔ cyage k'e, pi maha kuru mege pyi: «Bakwooyi Tayyerege Nijcɛŋke». Kuru cyage na jye Lase kànhe ŋkere na.

⁹ Tère nimbwoo mpyi a tòro wuu na kuni na mà kwɔ. Bakwofeni mpyi a pa mpyi farati, jaha na ye wyeere tèni mpyi a nɔ a kwɔ, Yahutuubii súŋŋi tèni mpyi a tòr'a kwɔ. Nyɛ ka Poli si u tanyage jwo.

¹⁰ U à jwo: «Mii ceveebii, mii naha a li kàanmucya mà li jya na wuu kùsheeni si jùŋɔ kuu ná kakyara nimbwɔɔ jye a fworɔ l'e mɛ. Yaayi wuu à le bakwɔɔge e ke, ti si n-dà yire ná bakwɔɔge na mà dɛ! Wuu yabilimpìi pi jye k'e ke, wuu múnahigii na jye ku jwɔge e mú.»

¹¹ Ŋka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi mpyi a dá bakwɔɔge fèvoonji ná ku jùŋufoonji wumpe na mà tòro Poli wumpe táan.

¹² Kuru cyage bakwooyi tayyerege mú jye a mpyi a jwɔ wyeere tèni i mɛ. Lire kurugo mpìi pi mpyi bakwɔɔge e ke, pire nijyahara mpyi a li ta na pi pyiŋkanna cya pi i yîri wani kuru cyage e, pi a si Fenikisi kànhe bakwooyi tayyerege e Kereti kɪni i, pi i sà wyeere tèni pyi wani. Kuru cyag'à yyaha kan canŋacwumpe e. Kafɛebwoyi jye na nɔni kuru cyage na mɛ.

¹³ Nyɛ kafɛege nimbiler'à pa na fwu na yîri wòro kùl'e ke, ka pi i wá na sòŋŋi na pire sí n-jà n-kàre. Tɔɔnmpirige pi maha ntɛg'a bakwɔɔge yyéŋe ke, maa kuru wwú wani, ka bakwɔɔge si wá na ŋkèege Kereti kɪni ŋkere na.

¹⁴ Li jye a mɔ mɛ, ka kafɛebwɔhɔ si yîri na fwu na yîri suumɔ kùl'e na ŋkèege canŋafyinmpe e na jcwúunni wuu jùŋ'i. Pi maha kuru kafɛebwɔhɔ mege pyi: «Erakilɔn».

¹⁵ Ka kuru kafɛebwɔhe si mpa bakwɔɔge lwɔ. Wuu jye a jà a ku kɛɛŋe mɛ, ka wuu u wuye yaha ku cye e.

¹⁶ Kafɛeg'à kàre ná wuu e, ka wuu u sà ntòro kire nimbilere ŋkere na, suumpe lwɔh'à li kwúulo, li mege jye Koda. Kuru cyag'à pa jyè wuu ná kafɛege

shwǎhǎl'e maa ku tɛgɛɛ kwǎn wuu na dooni ke, bakwobileni* li mpyi wuu á ke, ka wuu u wuye waha maa lire ɲáhana a yige lwǎhe e, ɲka báara u mpyi lire tayigege e dɛ!

¹⁷ Ƴye wuu à núr'a pa bakwobileni lèɲe ke, maa mɛɛɛɛ tɛg'a bakwobwǎhe yal'a pɔw. Vǎanɲke ku maha bakwǎoge pyi ku u ɲkɛɛge ke, maa kuru tírige, ɲaha na ye wuu mpyi na fyáge kafɛɛge ká ɲkwǎ bakwǎoge lwǎ si ɲkáre zǎ yaha nticyɛɲɲi ɲɲɲ'i Libi kǐni kǎmpanɲke na mɛ, maa wuye yaha kafɛɛge cye e ku u ɲkɛɛɲɲi.

¹⁸ Kafɛebwǎhe fǎnha mpyi na mpêre fo li ɲye a pa ɲwǎ mɛ, kuru canɲa numpɲanɲa, ka pi i wá na bakwǎoge funɲǎ yaayi yà wwú na wǎa lwǎhe e.

¹⁹ Ku canntanrewoge, ka bakwǎoge feveebii yabilimpíi si pi báarapyiyaayi yà wwúl'a wà lwǎhe e.

²⁰ Wuu à canmpyaa nɲyahagii pyi, canɲanɲiini bára wǎrigii na, wuu ɲye a kuru ká ɲya mɛ. Kafɛebwǎhe fǎnhe mpyi na ɲyahage na wá, fo wuu puni mpyi a li yaha na wuu wà saha sí n-shwǎ mɛ.

²¹ Wuu mpyi a mǎ maa yalyige lyí. Ka Poli si mpa yír'a yyére sùpyire yyaha na, maa jwo: «Mii ceveebii, yii mpyi a yaa yii i mii jwumpe lógo, wuu u ntɛɛn Kɛɛɛti kǐni i. Lire n'a mpyi a pyi, ɲke kafɛebwǎhe ku ɲke k'á wuu ta, ka wuu u mpǎɔn yaayi ɲjemu i ke, lire là mpyi na si n-pyi mɛ.

²² Ƴka numɛ, mii sí yi jwo yii á, yii àha vyá mɛ, yafyin sí yii wà ta mɛ. Bakwǎoge kanni i wuu sí n-pǎɔn.

²³ Kilenɲi ɲgemu wu u ɲye mii, mii sí i báare u á ke, yii li cè na uru mèlɛkɛɲi wà à uye cyéé mii na pilaga,

²⁴ maa yi jwo mii á na mii àha raa fyáge mɛ, na mii à sàa yaa mii yyéɛɲe saanmbwǎhe Sezari yyahe taan. Kile à ɲwǎ mii na maa mii ɲareyi lógo. Shin maha shin u ɲye ná mii i bakwǎoge e ke, u sí wuu puni shwǎ.

²⁵ Lire e ke mii ceveebii, yii àha raa fyáge mɛ. Mii à dá Kile na. Ƴje y'à jwo mii á ke, yire puni sí n-tòro yi jwuɲkanni na.

²⁶ Ƴka bakwǎoge sí n-kɛɛge ná wuu e lwǎhe nɲɲke kǐni l'e.»

²⁷ Kuru ku mpyi wuu numpili kɛ ná sicyɛrewoge suumpe lwǎhe ɲɲɲ'i, kafɛebwǎhe sí i wuu lwúu na ɲkɛɛge ku ɲyii cyeyi i. Suumpe lwǎhe ɲɲɲ'i wuu mpyi ke, kuru mɛge na mpyi Adiriyatiki. Nɲɲk'á pa ɲí ke, ka bakwǎoge feveebii si wá na sǎɲɲi na wuu à byanhara kumpoge na.

²⁸ Ka pi i mɛɛɛɛ le a tírige lwǎhe e maa ku súma mà ku cùgumpe ta metirii beɲaaga ná kɛ ná baashuunni. Ka pi i file yyaha na, maa núr'a ku súma mà ku ta metirii beɲaaga ná baataanre.

²⁹ Pi mpyi na fyáge bakwǎoge ká ɲkwǎ zǎ ɲkúu kafaage ká na lwǎhe e mɛ. Ƴye tǎnmpiriyi pi maha ntɛg'a bakwǎoge yyéɛɲe ke, ka pi i yire sicyɛɛɛre tírige lwǎhe e bakwǎoge kǎntugo yyére, maa ntɛɛn pi funvwugo wuubii na ɲyège sigili.

³⁰ Ƴye mà pi yaha pur'e, mpíi pi mpyi na bakwǎoge fi ke, pir'à bakwobileni yig'a tírige lwǎhe e, maa piye pyi mu à jwo tǎnmpirige ká pire la ɲye si ntírige bakwǎoge yyaha yyére, mà li ta tafɛɲe pi mpyi na ɲcaa bakwobileni cye kurugo.

³¹ Ka Poli si sǎrolashiibii ná pi yyaha yyére shinɲi pyi: «Ná bakwǎoge feveebii ɲye a tɛɛn bakwǎoge funɲke e mɛ, yii sí n-síi n-shwǎ mɛ.»

* **27:16** Bakwobileni maha mpyi nimbwǎhe funɲke e. Nimbwǎhe ká ɲkɛɛge, sùpyire maha jyiile ná nimbileni i.

³² Nye mēere ti mpyi a tēg'a bakwobileni pwo ke, ka sōrolashiibii si tire kwōn, maa li yaha l'ā kàre lwōhe nūŋ'i.

³³ Nye nyēg'a pa byanhara ke, ka Poli si li cya pi pun'á na pi njiyi cya pi lyí. U à jwo: «Canmpyaa kē ná sicyēere cyi nyē ncyii, yii funmpēn wuubii pi nyē, yii sàha njiyi sēe wu lyí mē.

³⁴ Lire e mii na li caa yii á, yii njiyi cya yii lyí. Lire li sí yii pyi yii fānha ta yii i shwō. Mii sí yi jwo yii á, yii wà nūŋjūŋō niŋkin si n-sì n-pīnni mē.»

³⁵ Poli à yire jwo ke, maa bwūuruŋi lwō maa fwū kan Kile á pi puni njiyi na, maa u kwōn kwōn, maa wà lwō na lyí.

³⁶ Pi sanmpil'á lire nja ke, ka pi puni yákilibii si ntēen, ka pi i wá na lyí mú.

³⁷ Wuu shiin ŋkwuu shuunni ná shiin beetaanre ná kē ná baani (276) pi mpyi bakwōoge e.

³⁸ Wuu pun'á lyí a tīn ke, sūmapyanji u mpyi bakwōoge e ke, ka pi i uru wu lwōhe e, bā bakwōoge si mpyi sí faha mē.

³⁹ Nyēg'a pa múgo mà wuu ta wuu à nō cyage ŋkemu i ke, bakwōoge feveebii nyē a mpyi a kuru cyage cē mē. Ka pi i lūŋkuuŋi wà nja, niŋke mpyi a fworō wani, ka pi la si mpyi s'a ŋkēege wani kuru cyage e. ⁴⁰ Nye tōnmpirige ku maha ntēg'a bakwōoge yyēenē ke, pi à kuru sánha mà tīrige lwōhe e, mēere ti maha ntēg'a bakwōoge yafenke pwo ke, maa tire sánha mú, maa vāanŋa nitabaaga pili bakwōoge yyaha yyéere, bā kafēege si mpyi s'a ŋkēege ná k'e suumpe lwōhe nwooge na mē.

⁴¹ Pur'e pi nyē, ka bakwōoge si ŋkār'a sà dùgo nticyen nāŋke kà nūŋ'i, lūŋkuubii pīi shuunni shwōhōl'e. Bakwōoge munag'á kār'a sà n̄cūru nticyenŋi i, ku nyē a jà a fworō mē. Lir'á lwōhe ta ku u fuuli na yīri na ma na bakwōoge kántugo yyērenji bwūun, fo mà sà kuru kēege.

⁴² Sōrolashiibii la mpyi si kāsujyiibii bō, bā li si mpyi pi wà kà ŋkwō lwōhe nà wvoro si shwō mē.

⁴³ Nka sōrolashiibii yyaha yyéere shinŋi la mpyi Poli sí bō mē. Lire kurugo nde sōrolashiibii la mpyi sí mpyi ke, ka u u pi sige lire na. Mpii pi na jīni lūŋnani na ke, ka u u jwo na pire pi fyánha a cwo lwōhe e, pi i ku nà pi sà fworō kūmpoge na.

⁴⁴ Maa yi jwo pi sanmpil'á na pi cikwooyi yà, lire nyē mē bakwōoge jyayi yà lwō pi i dùgo yire nūŋ'i pi i fānha le, pi i lwōhe jyiile yire nūŋ'i. Amuni l'á pyi, ka pi puni si jyil'á kàre kūŋke na, yaaga nyē a pi wà ta mē.

28

Karigii cyi à pyi mà Poli yaha Maliti kīni i ke

¹ Nye wuu shwonkwooni kántugo, ka pi i yi jwo wuu á na kuru cyage mēge na nyē Maliti.

² Lire kīni shiinbil'á wuu cūmu lemē nwo sèl'e. Ná zānhe sí mpyi na n̄cwo wyeere sí nyē, ka pi i nabwōhō le, maa wuu puni pyi wuu à pa ntēnn'a kuru kwūulo na ware.

³ Poli à pa yīri si kāŋkyaanyi yà fāara si mpa le nage e, lir'á màcwoŋŋi wà ta wani yire kāŋkyaanyi i. Yi talenke e, nage kafug'á jyē uru màcwoŋŋi i ke, ka u u yīr'á kwōro Poli cyēge na.

⁴ Kānhe shiinbil'á wvōŋŋi nja u u fānŋi Poli cyēge na ke, ka pi i wá na yu piy'á na: «Nàkaana baa, ŋge nāŋi sí n-ta shinbu. U mēē nyē u à shwō lwōhe na ke, wuu yasunŋke “Seenjifoo” nyē na ŋko si u yaha u shī shā mē.»

5 Nyɛ ka Poli si wwòŋi ɲâhara a cyán nage e. Wwòŋi tanɔŋke ɲyɛ a mpyi a yafyin pyi u na mɛ.

6 Sùpyire mpyi na sônŋi na kuru cyɛge sí n-fwò, na u sí n-cwo n-kwû lire tèenuuni i. Pi à u ɲyii cyán mà mò, pi ɲyɛ a yafyin ɲya k'à u ta mɛ, ka pi funzɔnŋɔre si ŋkêɛnɲɛ, maa jwo na yasunŋke kà ku ɲyɛ Poli.

7 Cyage e wuu mpyi ke, kìnifoonji cyage kà na mpyi kuru ŋkere na, uru nàŋi mɛge na mpyi Pubilusi. U mpyi a wuu ɲùŋò bɛ a ɲwò, maa wuu pyi wuu à wuu sunmbage lɛŋɛ u pyɛnge e canmpyaa taanre funŋ'i.

8 U tunji mpyi tasinnage e cifwure ná tɔgɔtɔgɔnɲi cyɛ e. Ka Poli si ŋkàr'a sà fworo u na, maa u cyɛge taha u na, maa Kile ɲáare u á, ka u u ɲcùuŋò.

9 Lir'à pyi ke, ka kuru cyage yampii puni si wá na sì Poli yyére, ka u u wá na pi cùuŋi.

10 Kuru cyage shiinbil'à pèente shinji puni taha wuu na. Wuu tèekaren'à pa nò, ka wuu u wá na ŋko raa jyè bakwòage e ke, yaayi kani li mpyi wuu na ke, pi à yire puni kan wuu á.

Poli à nò Ɔrɔmu kànbwòhe e

11 Yiɲyɛ taanre wuu à pyi kuru cyage e. Bakwòage k'à yîri Alɛzandire kànhe e ná pi maha ku pyi: «Ŋampii*» ná ku mpyi a yyér'a kafeebwoyi tɛni pyi wani ke, wuu tèekaren'à pa nò ke, ka wuu u jyè kur'e na ŋkêɛge.

12 Wuu à sà nò Sirakusi kànhe na ke, maa canmpyaa taanre pyi wani.

13 Wuu à yîri wani ke, maa ŋkêɛge suumpe lwòhe ɲwò kurugo mà sà nò Erezho kànhe na, maa shwòn wani. Kuru canŋa nùmpaŋŋa, mà wuu niŋkaribii yaha, ka kafeebwòhò sí yîri na fwu wuu kàmɛnɛ yyére. Canmpyaa shuunni wuu à pyi kuni na, maa nta a nò Puzòli kànhe na.

14 Wuu à sà dánafeebii pìi ta wani kuru kànhe na, ka pire si li cya wuu á na wuu cibilaaga niŋkin pyi wani ná pire e. Puru funŋke e wuu à pa yîri wani mà kàre Ɔrɔmu kànbwòhe e.

15 Nyɛ Ɔrɔmu dánafeebil'à wuu kyaa lógo na wuu wá na sì wani pi yyére ke, ka pi pìi si mpa wuu ɲùŋò bɛ fo Apwusi caange na. Cyage mɛge pi maha mpyi: «Nampwuunbii Tatiriyi Taanrenji» ke, ka pìi si mpa wuu ɲùŋò bɛ wani. Poli à pi ɲya ke, maa ntíl'a fwù kan Kile á, ka màban si jyè u e.

16 Wuu à sà nò Ɔrɔmu kànbwòhe e ke, ka pi i ŋkàr'a sà Poli yaha u mɛge cyage e, maa sòrolashiŋi wà yaha u u u kàanmucaa.

Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Ɔrɔmu kànbwòhe e

17 Nyɛ canmpyaa taanr'à pa ntòro ke, ka Poli si Yahutuubii ɲùŋufeebii yyere uye yyére. Pi à pa bínni ke, ka u u jwo: «Mii cinmpyibii, pi à mii cù Zheruzalɛmu kànhe e, maa mii le Ɔrɔmu fànhafeebii cyɛ e mà li ta mii ɲyɛ a yafyin pyi wuu shinji sùpyire na mɛ, mii mú ɲyɛ a yafyin pyi ndemu l'à para ná wuu tulyeyi làdaabil'e mɛ.

18 Pir'à mii yíb'a kwò ke, pi la mpyi si mii yaha, ɲaha na yɛ pi ɲyɛ a yafyin ta mii à pyi ndemu li sí n-pa ná l'e pi mii bò mɛ.

19 Ŋka Yahutuubii ɲyɛ a mpyi a ɲɛɛ pi mii yaha mɛ, lire kurugo, li mpyi a pyi fàha kyaa mii na, mii i na kataanmpe le saanbwòhe Sezari cyɛ e. Ŋka wuu shinji sùpyire ɲcêɛge funŋò ɲyɛ a mpyi mii á mà dɛ!

20 Lire na mii à li cya si yii ɲya si jwo ná yii e. Izirayeli shiinbii sònŋɔr'à taha Shwofoonji ŋgemu na ke, yii li cè na uru kurugo pi à mii pwò ná ɲje yòrɔyi i.»

* 28:11 Bakwofempii mpyi maha pire ŋampii sunni bà pi si mpyi s'a pire kàanmucaa lwòhe ɲuŋ'i mɛ.

²¹ Ka pi i Poli pyi: «Zhude kùluni shin sàha séme kan naha wuu á mu kyaa na me, wuu cinmpworonji wà mú sàha ñkwò a yîri wani mà pa yafyin jwo, lire ñye me mà mu mepenge jwo wuu á me.

²² Nka ñje yi ñye mu á ke, wuu la ñye ma a yire jwo wuu á, ñaha na ye wuu à li cè na Kile kuni i mu ñye ke, sùpyir'á ntùñke taha lire na cyeyi puni i.»

²³ Nye ka pi i canñke kabere tég'a kan piy'á. Kur'á pa nò ke, ka shinñyahara si bàra sùpyire na mà piye ta Poli cyage e. Mà lwò ñyege na fo mà sà nò yàkñke na, ka Poli si wá na Kile Saanre kyaa yu pi á, maa pyinñkannigii puni cya ná MusaSaliyanji ná Kile tùnntunmpii sanmpii sémebii jwumpe e, bà pi si mpyi si dá Yesu na me.

²⁴ Ka pii si dá Poli jwumpe na, ñka pii ñye a dá pu na me.

²⁵ Tire sùpyire ñye a bê ñinñin na me. Nka mà jwo pi caala ke, ka Poli si kyaa ñinñin jwo pi á, u à jwo: «Kile tùnntunñi Ezayi mpyi á jwumpe mpemu jwo yii tulyeyi na, Kile Munaani fànhe cye kurugo ke, puru mpyi a sii sèe.

²⁶ Kile mpyi a u pyi

“Sà yi jwo ñge supyishin'á na:

‘Yii sí n-sii raa núru, ñka yii sí raa yafyin yyaha cini me.

Yii sí n-sii raa wí, ñka yii sí raa yafyin ñaa me.’

²⁷ Naha kurugo ye ñge supyishin'á cyé si pi zòmpii kèenñe,

maa pi ñinñyigigii tò,

maa pi ñyiigii tò,

bà pi ñyiigii si mpyi cyi àha raa ñaa me,

pi ñinñyigigii kà hà raa núru me,

pi zòmpyaagii kà hà ñkèenñe me.

Lire l'á pi ta pi ñye a ñen'a yyaha kèenñe mii yyére, si shwò me†.»

²⁸ Ka Poli si núr'a pi pyi: «Supyishinji sanji u ñye u ñye Yahutuu me, yii li cè na Jwumpe Nintanmpe pu ñye na sùpyire zhwonji kyaa yu ke, Kile à puru tun pir'á. Pire pi ke, pire sí pu lógo.»

[²⁹ Poli à puru jwo ke, ka Yahutuubii si yîri na ñkèege, maa piye kyáali sèl'e na wá.]

³⁰ Poli à yyee nimpunñi shuunni pyi bage k'e Ɔromu kànbwohe e. U mpyi maha kuru bage sàrani. Sùpyire ti mpyi maha si u yyére ke, u mpyi maha tire puni cwóre na ñwóge.

³¹ U mpyi maha sùpyire kálali Kile Saanre kyaa na, maa Kafoonji Yesu Kirisita kyaa yu pi á fyagara baa, wà mú mpyi maha u sige uru báaranji mpyinji na me.

Ɔtɛrɛŋi Poli à tun Ɔrɔmu dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè Ɔtɛrɛŋi funŋɔ jwumpe e ke

Poli na mpyi Yahutu, u à si Siri kɪni i, Tarisi kànhɛ e. Nka Zheruzalɛmu kànhɛ e u à lyɛ, wani u à Kile Jwumpe taanna mú. Poli mpyi a uye pɔwɔ Yahutuubii làda karigii na sèl'e. U mpyi maha dánafeebii kyérege sèl'e. Nka Kafoonji Yesu à uye cyêe u na, maa u yyer'a pyi u túnntunŋɔ supyishinji sanŋ'á.

Poli la mpyi si ŋkàre Ɔrɔmu kànbwàhe e si Jwumpe Nintanmpe jwo, si yîri wani si ŋkàre Ɔsipaŋi kɪni i si sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, ŋka u jye a jà a li pyiŋkanni ta mɛ.

Dánafeebii kuruŋke ku mpyi Ɔrɔmu kànbwàhe e ke, kuru shiinbii mpyi Yahutuubii ná supyishinji sanŋi.

Jye ka Poli si mpa lógo na dánafeebii pi mpyi a fwoɔ Yahutuubii shinji i, ná mpii pi mpyi a fwoɔ supyishinji sanŋi i ke, na ŋgaha na wá uru supyishinji kuuyi shuunninji shwàhɛl'e: Yahutuubii mpyi a supyishinji sanŋi le barag'e mɛ, ŋaha kurugo ye pi mpyi a li ta na supyishinji sanŋi jye na Kile túnntunŋi Musa Saliyaŋi kurigii ŋaare mɛ. Supyishinji sanŋi mpyi na sônŋi na pir'á pɔwɔ, ŋaha kurugo ye pire jye a pɔwɔ uru Saliyaŋi na mɛ.

Ka Poli si li cyêe pi kuuyi shuunninji na na Kile jye a sùpya pɔwɔŋɔ sùpya na mɛ, Jwumpe Nintanmpe na jye sùpyire puni wumɔ, Yahutuubii bàra supyishinji sanŋi na.

Sùpyire pun'á Kile jwɔmɛɛni yaha, Yahutuubii bàra supyishinji sanŋi na. Kile lúun'á yîri sùpyire puni taan (1.18--3.20). Nka Yesu u jye u jye a kapii pyi mɛ, ur'á kwú sùpyire puni cyaga. U kwùŋ'á sùpyire kapegigii yáfa ti na. Lire e shin maha shin u à dá u na ke, Kile maha pire tɔre shintiibil'e (3.21--5.21). Pyiŋkanni na Kile maha sùpyaŋi pyi na u à tí ur'á ke, Jwumpe Nintanmpe na lire cyêere. Dániyaŋi kanni kurugo lire maha jà a pyi, mà lwó tasiige na, mà sà nɔ takwage na (1.17).

Poli à li cyêe na Kile Saliyaŋi na jye yacɛnŋɛ, ŋka li fànhɛ jye sùpyaŋi i, u jà u a u kurigii ŋaare mɛ. Nka Kile à jùŋaara ta wuu na, maa u Munaani tun l'á wuu tɛge (6--8).

Jye Poli à jwo mà yyaha tí ná Yahutuubil'e, u a jwo: Yahutuubii pi mén'á Kile Nɪŋcwɔnɔŋi cyé ke, Kile jye a u shiinbii cyé mɛ. U à jwɔ pi na maa pi cwɔɔnɔ. Canŋka Izirayeli shiinbii sí shiŋi niŋkwombaŋi ta Yesu Kirisita cye kurugo (9--11).

Mà tàanna ná Kirisita kacɛni nimpyiini i wuu mú pun'á, pyiŋkanni na dánafeebil'á yaa pi piye pɔwɔ u na, pi i piye kyaa táan piy'á ná pi zòmpyaagii puni i ke, Poli à lire cyêe pi na (12--16).

Ɔtɛrɛŋi tasiige

¹ Mii Poli na jye Yesu Kirisita báarapyi. Kile à mii cwɔɔnɔ maa mii yyere mà pyi Yesu túnntunŋɔ, bà mii si mpyi s'a u Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á mɛ.

² Kile mpyi a puru Jwumpe Nintanmpe jwɔmɛɛni lwó fo tɛmɔni i u Jwumpe Semɛŋi i u túnntunmpii cye kurugo.

³ Puru Jwumpe Nintanmpe na u Jyaŋi shenre yu, uru ngemu u à pa mpyi sùpya maa mpyi saanji Dawuda tùluge shin ke.

⁴ U à ñè a fworò kwùŋi i, Kile Munaani à li cyèè na Kile Jyaŋi wi, uru u ñye wuu Kafoonji Yesu Kirisita, uru u ñye síŋifoo.

⁵ Uru cye kurugo Kile à ñwò mii na, maa mii pyi tùnntunŋò Kafoonji metange kurugo, bà supyishinji puni si mpyi sí dá u na s'a u père me.

⁶ Yii mú na ñye tire sùpyire e, yii Kile à ywere yii pyi Yesu Kirisita wuu ke.

⁷ Yii pi ñye Ɔrɔmu kànbwòhe e ke, yii pun'á mii à nge lèterɛŋi kan. Kile à yii kyaa táan uy'á, maa yii yyer'a pyi u wuu. Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi ñwò yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Polì la ñye si sà fworò Yesu dánafeebii na Ɔrɔmu kànbwòhe e

⁸ Yyecyiige na, mii à fwù kan na Kilenji á, Yesu Kirisita mege na yii puni kurugo, ñaha na ye yii dániyaŋi kyaa na yu diŋyeri cye yi puni i.

⁹ Mii na báare Kile á ná na zòmbilini puni i, u Jyaŋi Jwumpe Nintanmpe ñjwuŋi cye kurugo. Kile à li cè na mii na sòŋŋi yii kyaa na, na Kileŋareyi puni i.

¹⁰ Tère o tère e mii ñye na Kile ñáare ke, mii maha li cya u á, kampyi u ñyii wuuni li ñye li li, u na yaha si tère ta sà fworò yii na.

¹¹ Yii li cè na mii la à sii si yii ñya, Kile Munaani à kàlaŋi ngemu kan mii á ke, bà mii si mpyi si sà yii taanna uru na, yii i fàŋha ta me.

¹² Mii la ñye si màban le yii e bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i me. Mà bàra lire na, mii la ñye yii Kile kuni yyaha yyère zhèŋi si màban le mii i.

¹³ Mii cìnnpyiibii, mii la na ñye yii li cè, na mii mpyi a li lwò tooyo ñjyahay'e naye funŋ'i, si sà fworò yii na, bà mii si mpyi si báara pyi yii yyère si u fyè ñya yii shwòhòl'e, bà mii à u ñya supyishinji sanji shwòhòl'e me. Nka ali nume, mii sàha ja a shà me.

¹⁴ Kànbwòhòshiin bàra ñyegeŋwòhòshiin na, mpìi pi à kàla ke, mà bàra mpìi pi ñye pi ñye a kàla me, sùpyire puni fwoo na ñye mii na Jwumpe Nintanmpe ñjwuŋi kàmpañke na.

¹⁵ Lire kurugo l'à sàa táan mii á, mà sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii Ɔrɔmu shiinbil'á mú.

¹⁶ Mii ñye na sílege si Jwumpe Nintanmpe jwo me, ñaha kurugo ye mpiimu ká dá pu na ke, Kile sífene ti ñye pu pi mà pire shwò, mà lwò Yahutuubii na, mà sà nò supyishinji sanji na.

¹⁷ Yii li cè, pyinŋanni na Kile maha sùpyaŋi pyi u à tíi u yyaha taan ke, Jwumpe Nintanmpe maha lire cyère. Dániyaŋi kanni cye kurugo lire maha ja a pyi, mà lwò tasiige e, mà sà nò takwòge e. Yire y'á sémé Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Sùpyaŋi u à tíi ke, dániyaŋi cye kurugo uru maha mpyi ñyii na*.»

Mpii pi ñye pi ñye na fyáge Kile na me

¹⁸ Mpii pi ñye pi ñye na fyáge Kile na, maa mpyi pi ñye a tíi me, Kile lùyirini na liye cyère mà yiri ñjnyinji i pire me na, ñaha na ye pi ntiimbaanji kurugo, pi à cyè sèenji na.

¹⁹ Mà li ta, nde wà sí n-ja à n-cè Kile kyaa na ke, lir'à fíninje pi á. Kile yabilin' à lire fínin' a cyèe pi na.

²⁰ Kile sífente tégelɛ baa woore ná u yabilinji ñye yaage ñkemu ke, yire na ñye yaaya ñjnyambaaya. Nka mà lwò diŋyeri' à dá ke, yaayi Kile à dá ke, u sífente

---

* 1:17 Abakuki 2.4

tegele baa woore ná u kileere na jaa na jcwúu yire cye kurugo. Lire e ke tanga tataga jye sùpya á me.

21 Ali mà li ta pi à Kile cè, u ná pèente t'à yaa ke, pi jye a tire taha u na me, pi jye na fwù kaan u á mú me. Pi sònjore na jye laaga baa, pi yákilibii puni sí jye numpire.

22 Pi à piye yaha yákilifee, mà li ta sijncomii pi.

23 Kile u jye u jye na nkúu me, pi à uru sinampe fáa ná yaayi yà malwore e, njemu yi jye na nkúu ke, mu à jwo: sùpyanji ná sañceenre ná tooyo sicyere yaayi ná jñke yafiliyi.

24 Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i katupwəhəyi pyi mà tàanna ná pi jyyii wuuni i, fo ka pi jjiini sí láha pi na.

25 Pi à Kile sèenji fáa kafinare na, maa u yadayi pére maa yi kêre, maa jcyé yi Davoonji na, uru sí u à yaa ná nkèenji i fo tèekwombaa. Amiina.

26 Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i pi jyyii karigii silege baa wogigii pyi. Tasinnage k'à yaa k'a mpyi nñji ná ceenji shwəhə'e ke, pi cyeebil'à kuru kèenje na mpyi ná piye e.

27 Lire pyinjanni na, nambaabii mú à cyeebii yaha wani, ka pi nambañeebii lage sí shwə pi e. Jye nambaabil'à silegebaare pyi ná pi nambañeebil'e, maa pi kapiini sàranji ta.

28 Jye ná pi sí jye a li ta kacenne si Kile cè me, lire e Kile à pi yaha piy'á ná pi sònjənkanni nimpini i, ka pi i wá na kapyimbaagii pyi.

29 Pi zòmpil'à jí ntiimbaanji karigii shinji puni ná pege na, pi jye na ntinni me, maa mpyi jyipereenfee. Pi zòmpil'à jí yijcyege ná boore ná yoge ná nənəwəhəre ná zənkuyi ná jwoore na.

30 Mekeregefee pi, maa mpyi Kile zampennii. Pi jye na silege me, yampene ná funmbwəhə sùpyii pi. Tèrigii puni i, kapegii nívənnii yyaha pi na jcaa. Pi jye a pi sifeebii jwəmeeni cù me.

31 Yákili baafee pi, jwəmeefee bà me, sùpyigire jye pi e me, jñjara jye pi e me.

32 Ali mà li ta pi à Kile Saliyanji cè, na cyire jcyii karigii pyifeebil'à yaa ná kwùñji i, pi jye a li dá cyi mpyinjii kanni na mà de! Nka mpii pi jye na cyi pyi ke, pi maha màban leni pire e.

2

Shinji u jye na sùpyire sannte cêege ke, urufoo maha jçêegenji nə uye na

1 Jye mu shin maha shin u maha sùpyire sannte cêege ke, tanga jye a sii mu á me. Mu aha a sùpyire sannte cêege, mu maha jçêegenji cyán maye na, jaha na ye karigii na mu na sùpyire sannte cêege ke, mu mú na cyire pyi.

2 Wuu à li cè na mpii pi jye na cyire karigii pyi ke, Kile sí pire sàra si ntàanna ná pi kapyiñkil'e ntiñji funñke e.

3 Mu u jye na cyire karigii pyifeebii cêege mà li ta cyire mu mú jye na mpyi ke, mu na sòñji mu sí n-shwə Kile yibige na be?

4 Lire e ke Kile u à kariii kwú ke, mu na uru ticennmpe ná u lùtaanni tegele baa wuuni jjiini fare la? Mu jye a cè na Kile ticennmp'à yaa pu mu pyi mu u ma toronkanni kèenje mà?

5 Mu niñgyiwaani ná mu toronkanni nkèenjembaanji kurugo, mu na nəvunñke binnini maye yyaha na canñka mee na, kuru nkemu i Kile sí u lùyirini ná u yukyaani cyêe sùpyire na ntiñji funñke e ke.

6 U sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiin'kil'e*.

7 Mpii pi à piye waha maa kacennkii pyi bà pi si mpyi si mpyi shinbwoo Kile yyahe taan, u u pi kêe, pi i mpyi ná u e tërigii puni i me, u sí shiñj ninjkwombaanji kan pir'á.

8 Nka mpii pi nyē na nakaante pyi, maa jcyé sēenji na, maa jēē ntiimbaanji na ke, nāvunñke ná lùyirini sí nō pire na.

9 Shin maha shin u nyē na kapegigii pyi ke, mà lwó Yahutuubii na yyecyiige na, mà sà nō supyishinji sanñi na, kyaage ná yyefuge sí pire puni ta.

10 Nka shin maha shin u nyē na kacennkii pyi ke, mà lwó Yahutuubii na, mà sà nō supyishinji sanñi na, ñkēenji ná pēente ná yyenñjke sí n-kan pire pun'á.

11 Naha na ye Kile nyē a sùpya p wóññ sùpya na me.

12 Mpii pi à kapegigii pyi mà pi ta pi nyē a Musa Saliyanji cè me, yoge sí n-kwòn pire na u baa. Nka mpii pi à kapegigii pyi mà pi ta pi à Musa Saliyanji cè ke, yoge sí n-kwòn pire na si ntàanna ná u e.

13 Mpii pi nyē na Musa Saliyanji jwumpe nūru kannna ke, pire bà pi à tíi Kile á me. Nka mpii pi nyē na u kurigii jaare ke, pire Kile sí n-pyi na pi à tíi.

14 Supyishinji sanñi u nyē u nyē a Musa Saliyanji cè me, pire ká a jaare na ntàanna ná u e piy'á, pi méē nyē Saliyanji cēmbaa ke, pi maha li cyēe pi naaranjanni cye kurugo, na pir'á pi nimpyiini cè.

15 Pi maha li cyēe na nje Saliyanji nyē na yu ke, yir'á tēen pire funñ'i. Pi zòmpyaagii maha lire cyēre. Tèrigii cыл'e, pi sòññore maha pi cēēge; tërigii cыл'e ti maha pi tanga kaan.

16 Nyē bà mii à li jwo Jwumpe Nintanmpe e me, canñke Kile sí shin maha shin sâra si ntàanna ná u kapyiin'kil'e Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru canñke, sùpyire numpire karigii puni jwóññ sí múgo.

Kile à Yahutuubii cēēge mú

17 Nyē mu u à maye pyi Yahutu, ma a ma sòññore taha Musa Saliyanji na, ma a maye pēe na mu na nyē Kile wu ke,

18 mu à Kile jyiñ wuuni cè, mu s'á taanna Musa Saliyanji karigii na, ka mu u kacenni cè.

19 Mu à maye pyi fyinmpii kàbicunji, mpii pi nyē numpini i ke, ma a maye pyi pire bēēnmpē.

20 Mpii pi nyē pi nyē a kyaa cè me, maa mpyi nàñkopyire fiige ke, mu à jwo na mu u nyē pire cyelentunji, mà li jññke pyi na mu à sēenji kuni jcēñi puni ta Saliyanji i.

21 Nyē mu u nyē na sùpyire sannte kálili ke, maye kála ke! Mu u nyē na ñko na nàñkaage nyē a jwó me, mu sí i ku pyi mà de?

22 Mu u nyē na ñko na jacwəro kà raa mpyi me, mu sí i ti pyi mà de? Mu u nyē na ñko na kacyzunn'á pēn mu á, mu sí maha kacyzinmbayi yaayi nàñkaage mà de?

23 Mu u à maye pēe na mu à Musa Saliyanji karigii cè, mu sí nyē na u kurigii jaare me. Lire e mu à Kile njini faha!

24 Yii li cè na y'á jwo Kile Jwumpe Semēñi i na: «Yii Yahutuubii kurugo, supyishinji sanñ'á Kile mege kēēge†.»

25 Sēe wī, mu aha a Musa Saliyanji kurigii jaare, kañwó maha mpyi ñkwōññi na, ñka ná mu nyē na Saliyanji kurigii jaare me, mu ñkwōññi maha mpyi laaga baa.

* 2:6 Zaburu 62.13; Taanliñkii 24.12 † 2:24 Ezayi 52.5; Ezekiyeli 36.22-23

26 L'aha mpyi mu à jwo shinji u nyε u nyε a kwòn mε, nka u na Saliyanji kurigii jaare, tá li sí n-pyi Kile á mu à jwo u à kwòn mε?

27 Uru nàni nyε a kwòn u cyeere e mε, nka u na Saliyanji kurigii jaare. Nyε mu u nyε mu nyε na Saliyanji kurigii jaare mε, uru nàni u sí mu cêεge. Mà li ta, Saliyanji à sém'a kan mu á, mu mú s'á kwòn.

28-29 Mà si Yahutu cye kurugo, lire kanni nyε na wà pyi Yahutu sée wuu mε. Fyèni mú sí u à bwòn cyeere na mà tàanna ná Yahutuubii karigil'e ke, uru bà u nyε nkwònnji sée wunji mε. Yahutuñji sée wunji u nyε shinji u nyε u wi funnjo karigil'e ke, Kile Munaani maha nkwònnji ngemu pyi zòmbilini i ke, uru u nyε nkwònnji sée wunji. Sùpyir'á bà Yahutuñji sée wunji maha u nkwèenji taa mε; Kile á u maha u taa.

3

Sùpyanji wà tufige nyε à tí mε

1 Nyε l'aha nta amuni, naha k'á Yahutuñji wwù supyishinji sanji i yε? Kañwò na nyε nkwònnji na be?

2 Kañwò nimbwoo na nyε u na kàmpañyi puni na! Yahutuubil'á Kile à fyànha a u Jwumpe kan.

3 Nyε ná Yahutuubii pii sí nyε a pyi nkwòmεε ninjkinfee mε, lire sí Kile pyi u yiri u nkwòmεεni nñ'i la?

4 Sèenji na, lire si n-pyi mε. Wuu à yaa wuu li cè na Kile na sèenji yu, sùpyire puni sí nyε kafinivininii bà y'á sémε Kile Jwumpe Semenji i mε, na:

«Kile, sùpyir'á yaa ti li cè na mu jwump'á tí.

Pi aha mu cêεge, mu à yaa mu u ta tàngafoo*.»

5 Nka kapegigii wuu nyε na mpyi ke, cyire ká li cyèe na Kile à tí, naha saha yε? Kile lùuni ká yiri wuu taan, tá wuu à yaa wuu jwo na u nyε a tí mε? (Naha mii na yu funnjo baa shin fiige.)

6 Kañεε bà mε! Kampyi Kile mpyi a tí mε, di u mpyi na sí di nyenji sùpyire kapegigii fwooni tò pi na n-jwo yε?

7 Nyε pii mú sí n-jà n-jwo: «Mii kafinare cye kurugo, Kile sèenji ká fwor'a yyére u pèente kurugo, lire e, ta mii saha à yaa mii i jcu mu à jwo kapimpyinε?»

8 Nyε pii ká a puru yu, naha na wuu àha n-jwo na: «Wuu à kapegigii pyi, kacennkii si nta a fworu cyi e mà yε»? Pii na mii cêεge na mii à yire jwo. Pire si n-sii n-shwò Kile yoge na mε.

9 Di yi nyε yε? Wuu Yahutuubil'á pwórò sùpyire sannte na la? Mà byanhara bá la! Mii à fyànha a li cyèe, Yahutuubii bàra supyishinji sanji na, pi puni na nyε kapegigii tugure nkwòh'i,

10 bà y'á sémε Kile Jwumpe Semenji i na:

«Sùpyanji wà tufige nyε a tí mε, ali shin ninjkin!

11 Wà nyε a sù yákilifoo mε,

wà nyε na Kile caa mε!

12 Pi pun'à kuni ninçenni yaha,

pi pun'à pyi kañwò baa.

Wà nyε na kacennε pyi mε,

ali shin ninjkin†!

13 Pi nkwònyi na nyε mu à jwo fanmugonahaga.

* 3:4 Zaburu 51.6 † 3:12 Zaburu 14.1-3; 53.2-4; Ekileziyasi 7.20

Pi maha pi njirigii tɛge na pi sanmpii wuruge‡.

Pi Ɔwɔshɛnr' à pi mu à jwo màcwɔn shɔnrɔŒ.

14 Lanɔnke jwumpe ná jwumpimpe kanni pu maha fwore pi Ɔwɔyi i*.

15 Pi supyibo ton' à wyɛre.

16 Pi maha nkɛɛgeni ná yyefuge yare pi tatoroyi puni i.

17 Pi nyɛ a yyeɲinke kuni cè mè†.

18 Pi nyɛ a sii na fyáge Kile na mè‡.»

19 Nyɛ yire y' à sɛme Kile Jwumpe Semɛni i Saliyanj kyaa na. Wuu s' à cè na wuu Yahutuubil' à y' à sém'a kan, bà li si mpyi sùpya kà tanga ta me, sùpyire puni si Ɔcɛge Kile yyahe taan.

20 Lire kurugo Kile yyahe taan, sùpyanji wà tufiige si n-jà n-tí Saliyanj kurigii Ɔaaranj cye kurugo me. Nde kanni Saliyanj maha já a pyi ke, lire li nyɛ, u maha sùpyanji pyi u à kapiini cè.

Sùpyanji ká dá Kile na, Kile maha jwo na u à tí

21 Nka numɛ, pyinƆkanni na wuu si n-jà n-tí Kile yyahe taan ke, Kile à lire cyɛe wuu na. Lire nyɛ a lwɔ a Ɔwɔ Saliyanj kurigii Ɔaaranj na me. Yire Kile túnntunni Musa ná Kile túnntunmpii sanmpil' à jwo.

22 Kile maha sùpyire pyi shintiilli dáníyanj cye kurugo Yesu Kirisita na, wà nyɛ a wwú w'e me.

23 Sùpyire pun' à kapegigii pyi, lire l' à pi nàzhan yige Kile sinampe e.

24 Nka Kile à Ɔwɔ pi na maa pi pyi pi à tí mana, Yesu Kirisita à pi Ɔnɔ wwú pi kapegigil'e ke, lire cye kurugo.

25-26 Kile à Yesu yaha a pa, pi i u kwòro cige na, bà u si mpyi si Kile lùuni tɲɛ, si wuu kapegigii yáfa wuu na, u sishange nɲunji cye kurugo me. Mà ta lire sàha mpyi me, Kile lùtaanni kurugo, u nyɛ a mpyi a sùpyire cú a tàanna ná ti kapyiinƆkil'e me. Numɛ, Yesu à pa, mpíi pi à dá u na ke, ali mà ta pi à kapegigii pyi, Kile à jwo na pi à tí. Lire Kile à pyi ke, ntiimbaa bà me, Ɔaha na ye Yesu à pi kapegigii tugure lwɔ.

27 Nyɛ tá tanga saha na nyɛ wà a u uye pɛe? Ɔnɔ! Naha kurugo ye nde li nyɛ na wí ke, Saliyanj kurigii Ɔaaranj bà me, nka dáníyanj.

28 Sée wi, wuu à li cè na sùpyire ntɲi na ntaa dáníyanj cye kurugo, nka Musa Saliyanj kurigii Ɔaaranj i bà me.

29 Taha Yahutuubii kanni wu u nyɛ Kile? Supyishɲi sanɲi wu mú bà' à? Ɔɔn ke! Supyishɲi sanɲi wu wí mú de!

30 Naha kurugo ye Kile ninƆkin u nyɛ. Uru u sí Yahutuubii pyi na pi à tí pi dáníyanj kurugo, si supyishɲi sanɲi mú pyi na pi à tí pi dáníyanj kurugo.

31 Nyɛ wuu aha dáníyanj ƆanƆwɔni jwo amuni, lir' à li cyɛe na Musa Saliyanj na nyɛ ƆanƆwɔ baa la? Mà byanhara bá la! Wuu bá maha u ƆanƆwɔni yal' a cyɛe.

4

PyinƆkanni na Kile à Ibirayima pyi na u à tí ke

1 Nyɛ Ibirayima u mpyi wuu Yahutuubii túluge siifoonji ke, Ɔaha wuu sí n-jà uru kyaa na ye?

2 Kampyi yi mpyi a jwo na Ibirayima à tí u kapyiinƆkii kurugo, u mpyi na sí n-jà uye pɛe, nka ná yire sí bà y' à jwo me, u si n-jà uye pɛe Kile yyahe taan me.

‡ 3:13 Zaburu 5.10 Œ 3:13 Zaburu 140.4 * 3:14 Zaburu 10.7 † 3:17 Ezayi 59.8 ‡ 3:18 Zaburu 36.2

3 Yii li cè na y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɛni i na: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyanji kurugo, Kile à jwo na u à tí*.»

4 Shin ká báara pyi, u sàranj' à yaa u kan u á. Uru sàranj jɛɛ a kan mana mɛ, ŋka u ná ur'à yaa.

5 Shinji u jɛɛ u jɛɛ a u sɔ̀nɔ̀re taha u katiigii nimpɛɛni na mɛ, maa dá li na na Kile maha kapegigii pyifeebii kapegigii yáfani pi na ke, Kile maha urufoo le shintiibil'e u dáníyanji kurugo.

6 Lire pyinjanni na, sùpyanji Kile à pyi u à tí mà ta u kapyiinjii fye bà mɛ, saanjɛ Dawuda mú à mɛɛ cɛe urufoo wuuni jwɔ̀ni kyaa na:

7 «Mpiimu u ntiimbaa kariii cyi à yàfa pi na, ka tɔro si ntaha pi kapegigii na ke, pire wuun'à jwɔ̀.»

8 Kafonji Kile jɛɛ a shinji ŋgemu cù a tàanna ná u kapegigil'e mɛ, urufoo wuun'à jwɔ̀†.»

9 Nyɛ mpɛɛ pi à kwɔ̀n ke, pire kanni wuuni l'à jwɔ̀ laa, niŋkwɔ̀nmbaabii wuuni mú à jwɔ̀? Wuu à yi jwo a kwɔ̀ na: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyanji kurugo, Kile à jwo na u à tí».

10 Tɛni i Kile à u cè shintiwe ke, u mpyi a kwɔ̀n laa, u mpyi na sàha ŋkwɔ̀n mɛ? U niŋkwɔ̀nɛni bà mɛ, ŋka u niŋkwɔ̀nmbaanji.

11 Lire kántugo ka u u ŋkwɔ̀nɛni fyɛni ta, ŋgemu u à li cyɛe na Kile mpyi a u cè shintiwe u dáníyanji kurugo mà u ta kwɔ̀nmbaa ke. Lire pyinjanni na, mpɛɛ pi jɛɛ pi jɛɛ a kwɔ̀n mɛ, ŋka pi à dá Kile na, ka Kile si jwo na pi à tí ke, Ibirayima à pyi pire puni tunji dáníyanji kuni i, ali pi mɛɛ nta pi jɛɛ a kwɔ̀n mɛ. Kile à pire cè shintiili.

12 Mpɛɛ pi à kwɔ̀n ke, Ibirayima mú u jɛɛ pire tunji. Mpɛɛ pi jɛɛ pi jɛɛ a kwɔ̀n cyɛere e kanna mɛ, ŋka pi na dáníyanji kuni jaare wuu tunji Ibirayima fiige ke, pire kyaa mii jɛɛ na yu. Ur'à dá Kile na mà ta u sàha ŋkwɔ̀n mɛ.

13 Nwɔ̀mɛɛni Kile à lwɔ̀ Ibirayima ná u tɔ̀lug'á na pi sí diɛɛni ta kɔ̀ɔ̀ɔ̀ ke, li jɛɛ a lwɔ̀ mà li jɔ̀ŋke pyi na Ibirayima na Saliyanji kurigii jaare mɛ, u à dá Kile na ka Kile si jwo u à tí ke, lire kurugo l'à lwɔ̀.

14 Lire jwɔ̀mɛɛni n'a mpyi a lwɔ̀ a pɔ̀wɔ̀ Saliyanji kurigii jaaranji na, dáníyanji kanyɔ̀wɔ̀ mpyi na si n-pyi mɛ, Kile jwɔ̀mɛɛni mpyi na si n-pyi laage e mú mɛ.

15 Yii li cè na Kile luyirini jɔ̀ŋke ku jɛɛ Saliyanji, ŋka ná Saliya jɛɛ mɛ, wà mpyi na si u kafuun pyi mɛ.

16 Lire pyinjanni na, yaayi jwɔ̀mɛɛni Kile à lwɔ̀ ke, dáníyanji kurugo l'à lwɔ̀, bà yi si mpyi s'a ntaa mana mɛ. Wuu pi jɛɛ Ibirayima tɔ̀luge shiinbii ke, wuu à tɛen ná l'e, wuu sí yire ta dáníyanji cyɛ kurugo, ali wuu mɛɛ ká mpyi wuu jɛɛ na Yahutuubii lada karigii pyi mɛ. Mpɛɛ pi à dá Kile na Ibirayima fiige ke, pire puni mú sí yire ta. Uru u jɛɛ wuu puni tunji Kile kuni i.

17 Amuni y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɛni i na: «Mii à mu pyi supyishi niɲyahawa tu‡.» Kile u maha kwuubii jɛni, yaayi yi jɛɛ yi mpyi mɛ, maa yire dá ke, uru u à mpe jwo. Ibirayima à dá Kile na maa mpyi wuu tunji Kile yyahe taan.

18 Sɔ̀nɔ̀re mpyi na si n-jà n-taha kani ndemu na mɛ, Ibirayima à dá maa u sɔ̀nɔ̀re taha lire na. Lire e u à pa mpyi supyishi niɲyahawa tu bà y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɛni i mɛ na: «Mu tɔ̀luge shiinbii sí jɛɛ wɔ̀rigii fiige§.»

* 4:3 Zhenzi 15.6 † 4:8 Zaburu 32.1-2 ‡ 4:17 Zhenzi 17.5 § 4:18 Zhenzi 15.5

19 Ibirayima mpyi a byanhara yyee ŋkuu (100) na mà kwò. Ali mà u yaha u sònŋi na ur'à lye pyítaa na, u cwonji Sara sí jnye cijirinje, u jnye a u sònŋore láha Kile na me.

20 Nwómeeeni Kile à lwó ke, u sònŋore jnye a láha lire na mà jya me. Lire bá mpyi a u pyi u à dá Kile na sèl'e, maa u pére.

21 Ibirayima mpyi a sàa dá li na na nwómeeeni Kile à lwó ke, u sí n-jà li fúnŋo.

22 Lire e u dányanji kurugo, Kile à jwo na u à tíi.

23 «Kile à jwo na u à tíi» puru jwumpe jnye a séme uru kanni kurugo me.

24 Kile u à wuu Kafoonji Yesu jè a yige kwùŋi i ke, wuu mpiimu pi à dá uru na ke, p'à séme wuu kurugo mú, jaha kurugo ye wuu mú sí n-pyi na wuu à tíi.

25 Kile à u kan kwùŋ'á wuu kapegigii kurugo, maa u jè a yige u e, bà wuu si mpyi si ntíi uru yyahe taan me.

5

Wuu ná Kile shwòhɔŋ'á yaa

1 Lire pyinƙanni na, wuu à pyi shintiilii Kile yyahe taan, wuu dányanji kurugo, lire e wuu jnye yyejinƙe e ná Kile e nume, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

2 Yesu barag'e, wuu dányanji kurugo, wuu à Kile ticenmpe cè, maa pu taa nume canja maha canja. Wuu funjy'á sàa táan, jaha na ye wuu à dá lí na na Kile sí wuu pyi shinbwoo uye yyére.

3 Mà bàra lire na, wuu à kwóro funntange e yyefuge tènì i, jaha na ye wuu à lí cè na yyefuge maha ma ná mayezhiilinji i.

4 Mayezhiilinji maha ma ná sítaare e zòzhwòre na. Síŋi ká nta, sònŋore tatahage mú maha nta.

5 Tire sònŋore tatahage sì wuu jwòhɔ yaha me, jaha na ye Kile à wuu zòmpyaagii jì u tàange na u Munaani cye kurugo, u à lire ndemu kan wuu á ke.

6 Mà wuu yaha wuu fànhajicyerere e, Kile jyii tèn'á nò ke, ka Kirisita si ŋkwú maa wuu nimpibii shwò.

7 Shinji u à tíi ke, lí sí n-waha sùpya u jee si ŋkwú uru kurugo; ŋka shinji u jnye na ŋkanji pyi sèl'e ke, wà bá kú n-jà jùŋhɔ waha si jee ŋkwú uru kurugo.

8 Ŋka Kile à lí cyèe wuu na na ur'à sàa wuu kyaa táan uy'á. Mà wuu yaha kapegigii mpyinji i sahanƙi, Kirisita à kwú wuu kurugo.

9 U à u sishange wu mà pyi sáraga maa wuu pyi shintiilii nume Kile yyahe taan. Ná lire s'á pyi, wuu à sàa tɛɛn ná l'e na Yesu Kirisita sí wuu shwò Kile lùyirini na.

10 Mà wuu yaha Kile zàmpenmii, Kile à wuu ná uru shwòhɔŋi yaa u Jyanji ŋkwùŋi cye kurugo. Mà wuu ná u shwòhɔŋi yaha u à yaa, nàkaana baa, wuu sí n-shwò u Jyanji jèŋi cye kurugo.

11 Lire kanni bà me, wuu funntanga wuu pi jnye Kile wwojjege e wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, uru u à wuu ná Kile pyi wuu à wwò.

Kapegigii sijnƙanni ná cyi láhanƙanni

12 Kapegigil'á jyè dɔnyeni i shin ninƙin cye kurugo, uru u jnye Adama, ka kapegigii si mpa ná kwùŋi i. Lire pyinƙanni na, kwùŋ'á nò sùpyire puni na, jaha na ye pi pun'á kapegigii pyi.

13-14 Yii li cè, mà lwó Adama tèni na mà pa nò Kile tùntunnji Musa wuuni na, sùpyire mú mpyi na kapegigii pyi. Lire tèni i, Kile mpyi na sì n-jà yoge kwòn pi na na pi à Musa Saliyañi kuni yaha me, ñaha na ye uru Saliyañi mpyi na sàha ñkwò à kan pi á me. Pi mú ñye a mpyi a Adama kapiini nimpyiiini shi pyi me. Lire ná li wuuni mú i, pi mpyi maha ñkwúu. Ñye nde Adama mpyi a pyi ke, lire mpyi a kyaa nò sùpyire na. Amuni li mú ñye, Yesu Kirisita u mpyi na sí n-pa ke, nde ur'á pa mpyi ke, lir'á kyaa nò sùpyire na.

15 Nka Kile à kani ndemu pyi mana ke, lire tayyérege ná Adama kapiini nimpyiiini woge ñye sumara me. Shin niñkin kapii ká mpyi kañuñò mà kwùñi nò shiñyahara na, yii li cè na kacenni Kile à sàa pyi shiñyahara á shin niñkin cye kurugo, ná uru u ñye Yesu Kirisita ke, lire si n-jà n-jwo si nò li tégèni na me.

16 Mà bàra lire na, Kile kacenni tayyérege ná shin niñkinñi kapiini tayyérege ñye niñkin me, ñaha na ye shin niñkin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cêege. Nka kapegii niñyahagii pyiñkwooni kántugo, Kile kacenni nimpyiiini kurugo, pi sí n-jà n-tíi Kile yyahe taan.

17 Shin niñkin kannu u à kapiini pyi, ka lire si sùpyire pyi ti i ñkwúu. Ná lire s'á pyi, nákaana baa, shin niñkin cye kurugo mú, mpiimu ká ñee Kile ticenmpe na, ka u u pi pyi na pi à tíi ke, pire sí sí ta, mà lwó nume na, fo tèekwombaa. Uru shiñni niñkinñi u ñye Yesu Kirisita.

18 Ñye shin niñkin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cêege, lire pyiñkanni na mú, shin niñkin kacenne kurugo, sùpyire pun'á pyi shintiilii maa shiñi niñkwombaanji ta.

19 Shin niñkin Kile ñwómeeyahani kurugo, shiñyahara à pyi kapimpyimii. Lire pyiñkanni na mú, shin niñkin Kile ñwómee cunte kurugo, shiñyahara sí n-pyi shinztiilii Kile yyahe taan.

20 Kile à Saliyañi kan, bà sùpyire si mpyi si ñcè na pir'á kapegii niñyahagii pyi me. Nka cyage e kapegigil'á ñyaha ke, Kile kacenniñkii maha núr'a ñyaha sèl'e cyi na.

21 Tèni l'e, sùpyire mpyi na sì n-jà n-pyi ná ti ñye na kapegigii pyi me; lire na kwùñ'á nò ti na. Nka Kile à ñwó wuu na maa jwo na wuu à tíi, lire e, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, wuu sí shiñi niñkwombaanji ta.

6

Wuu à kwú kapegigii kàmpanñke na, maa mpyi ñyii na, ná Kirisita e

1 Ñye wuu ñaha jwo be? Wuu à yaa wuu kwôro kapegigii mpyiñi i, Kile ticenmpe si mpêe la?

2 Mà byanhara bá la! Wuu pi ñye mu à jwo kwúu, kapegigii kàmpanñke na ke, ñaha na wuu saha sí n-kwôro kapegigil'e ye?

3 Wuu mpil pi à batize Yesu Kirisita mege na ke, yii ñye a cè na l'á pyi mu à jwo wuu à kwú ná u e mà?

4 Uru batizeliñi kurugo, l'á pyi mu à jwo wuu à le fanñke e ná u e, bà Kirisita à ñè a fworó kwùñi i Tufoonji sífente cye kurugo me, amuni wuu sí shiñi niñwóñni ta.

5 Sèenji na, ná wuu s'á wwó ná u e u kwùñi shiñi i, wuu mú sí n-wwó ná u e u ñèñi shiñi i.

6 Wuu li cè na wuu à wuu pyiñkanni niñjyeeni kwôro cige na ná Kirisita e, kapegigii mpyiñi lage ku mpyi maha mpyi wuu na ke, bà kuru si mpyi si ñkwò me. Wuu saha ñye ku bilere e me.

7 Naha na ye shinji u à kwû ke, uru saha nyε kapegigii fânhe nwòh'i mε.

8 Ná wuu à kwû ná Kirisita e, wuu à dá li na mú na wuu sí n-kwôro ná u e nyii na.

9 Naha na ye wuu à li cè na Kirisita à jè, u saha si n-kwû mε, kwùñi saha si n-jà u na mε.

10 U ninjkwuñi, u à kwû tɔɔgɔ ninjin si kapegigii fânhe kwò. Numε, mà u yaha nyii na, u na karigii puni pyi si Kile pèe.

11 Lire pyinjanni na mú, yii a yiye tòre kwùubil'e kapegigii kàmpanñke na. Yesu Kirisita wwojεεge kurugo, yii a yiye tòre nyii wuubil'e, yii raa yii karigii puni pyi Kile mεge mpèenji kurugo.

12 Lire e yii àha núru kapegigii mpyiñi lage yaha ku fànha ta yii na mε. Mà yii yaha yii sí n-pa n-kwû n-fworo ñge ðinyeñi i, yii àha núru jεε u nyii karigii na mε.

13 Yii àha núru yii cyeere yatanñyi yaha ntiimbaañi karigii lage e mε. Ná yii s'à jè mà fworo kwùñi i, yii yiye puni kan Kile á. Yii yii yatanñyi yaha katiigii mpyiñi laage e.

14 Yii li cè na kapiini fânhe saha nyε yii na mε, jaha na ye yii saha nyε MusaSaliyañi fânhe nwòh'i mε, ñka Kile ticεnmpe funñke e yii nyε.

15 Nyε ná wuu sí nyε Musa Saliyañi fânhe nwòh'i mε, fo Kile ticεnmpe funñke e, tá lir'à li cyèe na wuu à yaa wuu a kapegigii pyi? Mà byanhara bá la!

16 Yii à li cè na yii aha yiye kan shin á s'a u père, yii maha mpyi urufoo biliwe. Lire e yii aha a kapegigii pyi, yii maha mpyi cyire bilii, cyire sí cyi maha ma ná kwùñi i, ñka yii aha a Kile père, yii maha mpyi u bilii, lire sí li maha ma ná ntiñi i.

17 Wuu fwù kan Kile á, jaha na ye yii pi mpyi kapegigii bilii ke, numε, kàlanji u à kan yii á ke, yii à jεε uru na ná yii zòmpyaagii puni i.

18 Yii à fworo ntiimbaañi bilere e mà jyè ntìñi bilere e.

19 Kilenji ná sùpyire karigii jcyii yyaha cème si n-táan mε, lire kurugo, mii à nde tãanlini jwo yii á mà yyaha tí ná bilere kani i. Yii mpyi a fyànha a yiye puni yaha nwòhòmpe ná ntiimbaañi bilere e, tire ntemu ti maha ma ná jùñkyaanre e Kile na ke. Lire pyinjanni na, yii yiye puni kan bilii fiige ntìñi karigii mpyiñi mεε na, bà yii si mpyi si fñiñe mε.

20 Tèni i yii mpyi kapegigii bilere e ke, yii kuro nyε a mpyi ntìñi karigil'e mε.

21 Yii na silege karigii jcyiimu tapyige e numε ke, tònñi ñgire yii mpyi maha ntaa cyi mpyiñi i ye? Cyire karigii maha ma ná kwùñi i.

22 Ñka numε, yii à fworo kapegigii bilere e mà pyi Kile bilii. Lire e yii maha si yyaha na Kile nyii karigii mpyiñi i. Tònñi yii sí n-ta lire e ke, uru u nyε shìñi ninjkwombaañi.

23 Nyε yii li cè na kapiini fwotonte ti nyε kwùñi. Ñka Kile maha yaage ñkemu kaan mana wuu ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwojεεge kurugo ke, kuru ku nyε shìñi ninjkwombaañi.

7

1 Mii cìnmpyiibii, mii à li cè na nje mii na yu yii á ke, yii à yi cè a kwò, jaha na ye yii à saliyañi karigii cè. Yii à li cè na sùpyañi ká mpyi shì na, lire e saliyañi fânhe maha mpyi u na.

² Yyecyeenε na, ceenji u nyε nàmbage e ke, mà u poonji yaha shì na, saliyanyi maha pi pwo piye na. Nka nòñi ká ñkwù, saliyanyi fànhe saha nyε ceenji na nòñi kàmpanja na mε*.

³ Nyε mà u poonji yaha shì na, u aha ñkàre nòñi waber'á, u à jacwəɔ pyi. Nka u poonji ká ñkwù, saliyanyi saha nyε u ñuñ'i mε, u aha ñkàre nòñi waber'á, u nyε a jacwəɔ pyi mε.

⁴ Mii cɪnmpyiibii, amuni yii wuuni mú nyε. Li mpyi mu à jwo MusaSaliyani u mpyi yii poonji. Nka numε, l'à pyi mu à jwo yii à kwù ná Kirisita e. Lire e ke yii poonji fànhe saha nyε yii na mε. Yii na nyε nòñi waber'á ñgemu u à ñè a fworo kwùñi i ke. Lir'á pyi bà yii si mpyi s'a kacennii pyi s'a Kile père mε.

⁵ Yii li cè na tɛni i wuu mpyi na wuu nyii karigii pyi ke, Musa Saliyani mpyi a wuu nyii karigii nimpegigii lage pyi k'à wuu yaha kapegigii na, ñcyiimu ná Saliyani mpyi a kántugo wà yiy'á ke. Lire mpyi a wuu le kwùñi kuni i.

⁶ Numε wuu à fworo Musa Saliyani bilere e, ñaha kurugo yε wuu mpyi uru ñgemu cye e kasuyii fiige ke, wuu à kwù uru kàmpanjke na. Saliyani nizemenji u nyε ke, wuu mpyi maha ñca s'a ñaare s'a ntàanni ná ur'e, ñka numε, Kile Munaani à fànhe kan wuu á, wuu u ñaare ñaaranjanna ñivənnə na.

Musa Saliyani maha kapegigii cyêre

⁷ Nyε mpe funjke e, ñaha mii la nyε si jwo yε? MusaSaliyani na nyε kapii la? Mà byanhara bá la! Saliyani u à mii pyi mii à kapiini cè. Uru baare e, mii mpyi na si n-cè na nyipεenni na nyε kapii mε. Nje y'á jwo Saliyani i na: «Ma hà ma supyiñεenji cyeyaage nyipεen pyi mε» yire y'á mii pyi mii à li cè kapii†.

⁸ Nyε Saliyani à pyi kañuɔ mà kapegigii mpyiñi lage tûrige mii funñ'i pyiñkannigii ñnyahagii na. Naha na yε Saliyani kàmpyi u nyε mε, wuu mpyi na sí wuu kapegigii cè mε.

⁹ Tɛni l'e, mii mpyi a Saliyani cè mε, ñka tɛni i u à cyêe mii na ke, ka mii i nta a cè na mii na kapegigii pyi,

¹⁰ na mii laage mpyi a tənn Kile na. Lire e Saliyani u mpyi a yaa u shìñi ñiñkwombaani kuni le mii taan ke, u à kwùñi kuni le mii taan.

¹¹ Kapegigii mpyiñi lage ku nyε mii i ke, kur'á mii wurugo, maa mii pyi mii à kwù Saliyani cye kurugo.

¹² Nyε Saliyani à fworo Kile e, ñje y'á jwo u e ke, yire mú à tí, maa ñwə.

¹³ Lire e ke yaage k'à ñwə ke, kuru k'á pyi kañuɔ si mii bò la? Mà byanhara bá la! Nka kuru yaag'á pyi kañuɔ mà kapegigii mpyiñi lage pèe mii funñ'i, ka lire si mii pyi mii à kwù. Lir'á pyi mii si li cè na mii kapyiñkii nyε a tí mε. Mii aha ñcè na mii à Kile Saliyani kuni yaha, mii maha ñcè na mii sòñjore nyε a sàa ñwə mε.

¹⁴ Sèenji na, wuu à li cè na Saliyani à yîri Kile yyére, ñka mii na nyε sùpya, ñgemu fànha k'à cyére ke. Mii na nyε mu à jwo biliwe kapegigii mpyiñi kàmpanjke na.

¹⁵ Naha na yε nde mii na mpyi ke, mii nyε na lire yyaha cini mε. Nde l'à táan mii á ke, mii nyε na lire pyi mε, nde l'à pɛn mii á ke, lire mii maha mpyi.

¹⁶ Nyε nde l'à pɛn mii á ke, ná lire mii maha mpyi, lire e ke, mii à li cè na Saliyani à ñwə.

* 7:2 Ɔrɔmu shiinbii yyére, wà fànha mpyi lenkwucyeebii na mε. U poonji kwuñkwooni kántugo, cyage k'à táan u à ke, u mpyi maha sà nàmbage lèñe wani. † 7:7 Ekizodi 20.17; Duterənəmu 5.21

17 Njka mii fánha jye naye na me, jaha na ye kapegigii mpyinjii lage ku jye mii i ke, kuru ku maha mii yaha li na.

18 Mii à li cè na kacenjii mpyinjii fánha jye mii i me. Sèenji na, mii la maha mpyi s'a katiigii pyi, njka mii maha ja me.

19 Kacenjii mii la maha mpyi s'a mpyi ke, mii jye na jini na cyire pyi me fo kapegigii, cyire lage sí jye mii na me.

20 Nde l'à pen mii á ke, mii aha a lire pyi, lir'à li cyêe na mii fánha jye naye na me, njka kapegigii mpyinjii sònjore ti jye mii i ke, tire fánhe ku jye mii na.

21 Mii à nde kani kàanmucya naye e, tère o tère e mii la jye s'a kacenjii pyi ke, kapiini mpyinjii lage ku maha mii ta.

22 Kile Saliyañi kyal'à sàa táan mii á.

23 Njka mii maha kani labere fánha nya naye na, ndemu li jye li jye mii nyii wuuni me. Lire li maha mii yaha kapegigii mpyinjii na, mii a sí mpyi cyi biliwe.

24 Ei! Mii wuun'à kèege de! Mii sònjopeere ti sí kwùñi nò mii na ke, joofo u sí mii shwò tire na ye?

25 Wuu Kile kèe, jaha na ye wuu Kafoonji Yesu Kirisita à wuu shwò.

Jye mii la na jye s'a Kile Saliyañi kurigii jaare, njka kapegigii mpyinjii lage kurugo, mii jye a ja a li pyi me.

8

Naarajkanni l'à táan Kile Munaani á ke

1 Jye nume, mpíi pi jye Yesu Kirisita wwojjege e ke, Kile saha sí tígire cyán píre na me.

2 Kile Munaani maha shñji ngemu kaan Yesu Kirisita wwojjege e ke, lire fánh'à mii jùñjò wwú kapegigii ná kwùñi fánhe e.

3 Sùpyañi fánh'à cyéere, lire kurugo wuu jye a ja na MusaSaliyañi kurigii jaare sí ntíi me. Lire e Kile à u yabiliñi Jyañi tun, u à pa sùpya wuu kapimpyiibii fiige, maa u pyi kapegigii yafañi sárage.

4 U à lire pyi, bà wuu sí mpyi s'a jaare ntíñi i Kile Saliyañi yi jwuñkanni na me. Nume, wuu saha jye na jaare wuu nyii wuuni i me, njka wuu na jaare na ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i.

5 Yii li cè, shinñi u na jaare na ntàanni ná u nyii wuuni i ke, u nyii karigii kanni na urufoo maha sòñji. Njka shinñi u na jaare na ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i ke, lire nyii karigii na urufoo maha sòñji.

6 Na sòñji ma nyii karigii na, lire maha kwùñi nò mu na, njka na sòñji Kile Munaani nyii karigii na, lire maha shñji ná yyeñinje kaan.

7 Mpíi pi maha sòñji pi nyii karigii kanni na ke, píre na jye Kile zàmpenmii. Naha na ye pi jye na jjege na Kile Saliyañi kurigii jaare me, pi bá jini me.

8 Lire l'à li ta, mpíi pi na sòñji pi nyii karigii kanni mpyinjii na ke, píre sí n-ja Kile nyii kariii pyi me.

9 Yii pi ke, yii jye na jaare na ntàanni ná yii nyii wuuni i sahanji me, Kile Munaani nyii wuuni yii jye na mpyi, jaha na ye Kile Munaani na jye yii e.

Ná Kirisita Munaani* jye ngemu i me, urufoo jye Kirisita wu me.

10 Yii mée jye yii sí n-kwú yii kapegigii kurugo ke, ná Kirisita sí na jye yii zòmpyaagil'e, Kile Munaani sí shñji ninjkwombaañi kan yii á, jaha na ye Kile à jwo na yii à tíi.

* 8:9 Kirisita Munaani ná Kile Munaani jye ninjin.

11 Ná Kile s'à Yesu ñè a yige kwùñji i u Munaani cye kurugo, Kile Munaani sí ñye yii e, yii aha ñkwù, Kile sí yii ñè u Munaani cye kurugo mú.

12 Lire e ke cìmpyibii, wuu à yaa wuu a ñaare wuu a ntàanni ná Kile Munaani ñyii wuuni i, ñka wuu ñye a yaa wuu a ñaare wuu a ntàanni ná wuu ñyii wuuni i mε.

13 Yii aha a ñaare na ntàanni ná yii ñyii wuuni i, yii sí n-kwù, ñka yii aha yii ñyii karigii nimpgegii bò Kile Munaani barag'e, yii sí shìñji ññkwombaanji ta.

14 Ñye mpìi pi na ñaare na ntàanni ná Kile Munaani ñyii wuuni i ke, pire puni na ñye Kile pyii.

15 Naha na ye Kile Munaani li ñye yii e ke, lire kurugo, yii saha sì n-pyi bilii mε, yii mú saha sì raa fyáge mε. Li sí yii pyi Kile pyii, sí yii pyi yii já yii a ñko fànha na Kile á: «Baba, Tufoonji!»

16 Lire Kile Munaani li maha wuu pyi wuu à tèn ná l'e wuye funñ'i na wuu na ñye sèenji na Kile pyii.

17 Ñye ná wuu sí ñye u pyii, wuu à pyi u koolyii mú, maa mpyi Kirisita koolyijεε. Ná wuu s'à pyi ná u e u yyefuge e, wuu mú sí n-pyi ná u e u sinampe e.

Sinampe nimpampe kani

18 Mii à li cè na yyefuge e wuu ñye amε numε ke, kuru ñye yafyin mε, sinampe nimpampe Kile sí n-kan wuu á ke, ku bá sí n-jà n-tàanna ná pur'e mε.

19 Yii li cè na canñke Kile sí u pyiibii sinampe cyée ke, Kile yadayi puni funvwugo wuyi yi ñye na kuru canñke sigili.

20 Yaayi Kile à dá ke, yire pun'à pa mpyi kañwɔ baa. Lire ñye a pyi yire yaayi ñyii kyaa mà de! Kile u à li pyi l'à pyi amuni. Lire ná li wuuni mú i, sòñjɔ tatahaga saha na ñye.

21 Bà biliñji maha fworò bilere e mε, amuni yaayi Kile à dá ke, yire sí n-pa n-fworò vwɔnhɔñji i. Lire pyiñkanni na, Kile pyiibii na ñye sinampe mpemu i ke, yire yaayi sí n-pyi pur'e.

22 Wuu à li cè, ali ñijjaa, yaayi puni na ñkyèn yyefuge cye e, layirilifofo fige.

23 Lire kanni bà mε, wuu mú na ñkyèn. Yaayi Kile sí n-pa n-kan wuu á ke, Kile Munaani à kan wuu á mà pyi yire ñjcyiige. Kile sí n-pa yaayi puni kan u pyiibil'á mà bàra cyeere ñvɔnnte na canñke ñkemu i ke, mà jwo kuru canñke ku nɔ ke, wuu mú na ñkyèn.

24 Kile à wuu shwɔ, ñka wuu sàha ñkwɔ a yire yaayi puni ta mε. Wuu à wuu sòñjɔre taha yire na. Yii li cè na mu aha yaage ñkemu ta a kwɔ ke, mu sàha maha kuru nta sòñji mε.

25 Ñye yaage na wuu na sòñji ke, ná wuu sàha ku ta mε, wuu wuu funñyi jìñje wuu raa ku sigili.

26 Kile Munaani maha wuu tère wuu fànhanjcyerere karigil'e mú. Naha na ye wuu à yaa wuu Kile ñáare kani ndemu na ke, wuu maha lire cè mε. Kile Munaani maha Kile ñáare wuu kurugo fo maha kyèñkanni là pyi, wuu ñye a ndemu yyaha cè mε.

27 Kile u maha sùpyañji zòmbilini karigii yyaha caa ke, nde u Munaani ñye na jcaá ke, uru u à lire cè. Yii li cè na mpìi pi ñye Kile wuubii ke, Kile Munaani maha u ñáare pire kurugo maha ntàanna ná Kile ñyii wuuni i.

28 Mpìi pi à Kile kyaa táan piy'á ke, wuu à li cè na yaayi puni maha báarañji pyi sñcyan pire ntègenji kurugo, u à pire mpiimu yyere mà tàanna ná u kyaañjahani i ke.

²⁹ Kile à fyânha a mpiimu cwəənrə ke, u à wyër'a li lwó uye funñ'i, si pire pyi u Jyañi fiige, bà u Jyañi si mpyi si mpyi shinñyahara yyaha wu me.

³⁰ Mpiimu u kariii Kile à fyânha a cwəənrə ke, u à pire yyere. U à pi yyere ke, maa pi pyi na pi à tí. Nàkaana baa, u mú sí pi pyi shinbwoo uye yyére.

Tàange ku nyε Yesu Kirisita e ke, yafyin si n-jà wuu láha kuru na me

³¹ Nyε nahà wuu saha sí raa yu ye? Ná Kile sí nyε ná wuu e, nahà wà sí n-jà n-pyi wuu na ye?

³² Kile nyε a jən'a u yabiliñi Jyañi shwə kyaage na me, ŋka u à u yaha u à kwú mà pyi sáraga wuu puni kurugo, nahà ku sí li ta na u à ha yaayi puni kan wuu á u Jyañi cye kurugo mà ye?

³³ Mpii Kile à cwəənrə ke, jofoo u sí n-jà tígire cyán pire na ye? Wà si n-jà me, nahà na ye Kile u à pi pyi pi à tí.

³⁴ Jofoo u sí n-jà pi cêege ye? Wà si n-jà me, nahà na ye Yesu Kirisita à kwú wuu cyaga, lire kanni bà me, u à jè a fworó kwùñi i, u à sà ntéen Kile kàññe cyege na, maa Kile náare wuu á.

³⁵ Tàange ku nyε Kirisita e mà yyaha tí ná wuu e ke, nahà ku sí n-jà wuu láha kuru na ye? Yyefuge sí n-jà la? Lire nyε me fyagare, lire nyε me wuu ŋkyèregenji, lire nyε me katege, lire nyε me fòñke, lire nyε me kawaa, lire nyε me boore la?

³⁶ Yire y'à séme Kile Jwumpe Semeni i na:

«Mu kurugo, wuu maha mpyi kwùñi laage e canmpuni, pi maha wuu pyi mu à jwo mpàa, pi na ŋkèege ná mpiimu i tabonñ'i ke†.»

³⁷ Ŋka lire ná li wuuni mú i, ŋge u à wuu kyaa táan uy'á ke, uru fànhe cye kurugo, wuu à sí ta yire yyefuyi puni na.

³⁸ Sèenji na, mii à sàa dá li na na kwùñi yo, shìñi yo, mèlekeebii yo, jínabii yo, nume yaayi yo, yaayi nimpayi yo,

³⁹ niñyiñi fànhe yaayi yo, niñke niññə wuyi yo, yaaga maha yaaga k'à dá ke, tàange ku nyε Kile á mà yyaha tí ná wuu e, u à kuru ŋkemu cyêe wuu na wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru kà si n-jà wuu láha kuru na me.

9

Kile à Izirayeli shiinbii cwəənrə

¹ Sèenji mii nyε na yu yii á, kafnara bà me, nahà kurugo ye mii nyε Kirisita wu, mii zombilini yyaha Kile Munaani à cù ke, lir'á li cyêe mii na na sèenji mii nyε na yu na:

² mii yyetanha wu ná mii nàvunñə wu u nyε mii shiñi shiinbii taan.

³ Lanññke méé n'a mpyi a cwo mii na pi cyaga, maa mii yige Kirisita wwoñeegge e bà pi si mpyi si jyè kuru wwoñeegge e me, lire mpyi na sí n-táan mii i.

⁴ Pire pi nyε Izirayeli shiinbii, Kile à pi pyi u pyenge shiin. U à sìnampe kan pi á, maa tunmbyaare le ná pi e, maa Saliyañi kan pi á, pyiñkanni na pi à yaa pi a uru père ke, maa lire cyêe pi na, maa yaayi jwomyahigii lwó pi á.

⁵ Pi à fworó tiibii niñcyiibil'e. Pire cye na Kirisita à pa, uru u nyε yaayi puni niññə na, uru u nyε Kile. U à yaa u a mpère tērigii puni i, fo tèekwombaa. Amiina.

⁶ Izirayeli shiinbii niñyahamii mén'à Kile cyé ke, lire nyε a li cyêe na yaayi jwomyahigii Kile à lwó ke, na cyir'á pyi kañwəə baa mà de! Yii li cè na Izirayeli shiinbii puni nyε Izirayeli tūluge shiin me.

† 8:36 Zaburu 44.23

7 Ibirayima tüluge shiinbii puni nyε Ibirayima pyli mε. Kile mpyi a yi jwo Ibirayima á na: «Ishaka pylibii pi sí n-pyi mu tüluge shiinbii*.»

8 Lire jwøhe ku nyε, pylibii pi á ta mà tàanna ná sùpyire nyii wuuni i kanna ke, pire nyε Kile pyli mε. Mpii pi á ta mà tàanna ná Kile jwømεeni i ke, pire pi nyε Ibirayima tüluge shiinbii.

9 Kile jwømεeni jwumpe pu nyε mpe: «Yyeela numεcyiin, mii sí núru n-pa, lire sí pyá ta Sara á†.»

10 Lire kanni bà mε. Wuu sònhø Erebeke na mú! Ur'à u ñampii laani lwó wuu tulyεge Ishaka á.

11-13 Mà pylibii yaha pi sàha si, si ñkwð kacenne, lire nyε mε kapii pyi mε, Kile mpyi a yi jwo Erebeke á na yyahafoonji Ezawu sí n-pyi kàntugo wuñi Yakuba báarapyi‡. Kile à jwo u Jwumpe Semεñi i na: «Mii à Yakuba funhø lwó mà tòro Ezawu na§.» Kile à yire jwo mà pi ta pi sàha si mε. Lir'à li cyêe na kani Kile à bégel'a yaha ke, u na u báarañi pyi na ntàanni ná lire e, u nyε na u pyi mà tàanna ná sùpyañi kapyiinkil'e mε.

Kile maha sùpyire cwønnre maha ntàanna ná u nyii wuuni i

14 Nyε ñaha wuu sí n-jwo yε? Lire e ke Kile nyε a tíl'à bε? Ohno! Lire bà mε!

15 Sèenji na, u à yi jwo Musa á na: «Shinji na mii la nyε si jùñaara ta ke, mii sí ti ta uru na, shinji i mii la nyε si jùñke pi ke, mii sí ku pi ná ur'e*.»

16 Lire e ke sùpya nyii wuu, lire nyε mε u kapyinji sè n-jà lire pyi li pyi mε, fo Kile ká jùñaara ta ñgemu na ke.

17 Kile Jwumpe Semεñi i, Kile à jwo Farøn á na: «Mii à mu tñε saanre tatεenge e bà mii fànhe ná mii mεge si mpyi si nò jùñke cyeyi puni i mu cye kurugo mε†.»

18 Lire e ke shinji na Kile la nyε si jùñaara ta ke, u maha ti ta urufoo na, u la ká mpyi si ñgemu ñingyii waha ke, u maha li waha.

19 Wà sí n-jà mii yíbe na «Ñaha na Kile maha núru na wuu cêεge yε? Joofo u sí n-jà n-cyé u nyii wuuni i yε?»

20 Mu u nyε sùpya kanna ke, ñaha ku nyε mu, ka mu u wá na Kile kyáli yε? Pwoore cwooni sí n-jà li yaafoonji pyi na ñaha na u à lire yal'amε yε la‡?

21 Pwoore cwønhøfoonji bà u maha ti pyi u jεεmpe mà? L'aha u táan, ná pwoore ninure e, u sí n-jà longara cwoo, lire nyε mε cwotiile yaa. 22 Kile la mpyi si li cyêe na uru lùun'à yíri, si u sífente cyêe mú. Nka cyire cwøhigii cyi mpyi a yaa cyi kεεge ná Kile lùuni mpyi a yíri cyi taan ke, Kile à li kwú uye e, maa jcu uye na cyi taan.

23 Mpii na u à jùñaara ta maa pi bégel'a yaha pi i jyè ñjnyinji i ke, u à lire pyi si li cyêe sùpyire puni na na u pèente na nyε tεgεε baa.

24 Wuu u à yyere ke, Yahutuubii kanni shwøhøl'e bà u à wuu yyere mε, u à wuu pii yyere mà fworo supyishinji sannji shwøhøl'e mú.

25 Yire y'à jwo Kile tünntunñi Oze sémεñi i na: «Mpii pi nyε pi mpyi mii shiin mε, mii sí pire pyi na shiin. Supyishinji u nyε mii mpyi a u kyaa táan nay'á mε, mii sí uru kyaa táan nay'á sèl'e§.

26 Cyage e yi mpyi a jwo pi á na

* 9:7 Zhenezi 21.12 † 9:9 Zhenezi 18.10, 14 ‡ 9:11-13 Zhenezi 25.23 § 9:11-13 Malaki 1.2,3
 * 9:15 Ekizodi 33.19 † 9:17 Ekizodi 9.16 ‡ 9:20 Ezayi 29.16; 45.9; Zheremi 18.6 § 9:25 Oze 2.22

“Yii nyɛ mii shiinbii mɛ” ke,
 kuru cyage ninuge e pi sí raa yiri Kile nyii wuɲi pyibii*.»

Nje Kile à jwo Izirayeli shiinbii kyaa na ke

²⁷ Kile túnntunɲi Ezayi mú mpyi a jwo Izirayeli shiinbii kyaa na na:
 «Izirayeli shiinbii méé ká sàa nyaha suumpe lwɔhe jwɔge nticɛnɲi fiige,
 pi shin paanra kanna ti sí n-shwɔ.

²⁸ Yii li cè na jwumpe Kafaonɲi Kile à jwo ke,
 u sí pu fúnɲɔ feefee jùɲke na fwɔfwɔ†.»

²⁹ Kile túnntunɲi Ezayi mú mpyi a fyánha a jwo na:
 «Kàmpyi Siɲi Punifoo Kile nyɛ a mpyi a shinpaanra yaha t' à kwôro wuu shiɲi
 i mɛ,
 wuu shiɲi mpyi na sí n-tò Sɔdɔmu fiige,
 wuu shiɲi mpyi na sí n-tò Gɔmɔri fiige‡.»

Mpii pi à dá Kirisita na ke, Kile à jwo na pire pun'à tii

³⁰ Nyɛ supyishɲi sanɲi shiinbii pi mpyi pi mpyi na ntiɲi caa mɛ, pir' à ntiɲi
 ta pi dáníyaɲi kurugo;

³¹ mà li ta, Izirayeli shiinbii pi mpyi na sônɲi si ntiɲi ta Musa Saliyaɲi kurigii
 jaaraɲi kurugo ke, pire nyɛ a u ta mɛ.

³² Naha na lir' à pyi yɛ? Pire pi ke, mà jwo pi dáníyaɲi pyi si u ta ke, pi mpyi
 na u caa ná pi kapyiɲkil'e. Nyɛ l' à pyi mu à jwo pi à búruɲo kafaage na mà
 cwo.

³³ Yire y' à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na:
 «Yii wii, kafaage na sùpyire sí raa búruɲe ke, mii à kuru yaha Siyɔn kánhe e.
 Kafaage ku sí raa sùpyire cyáan ke, mii à kuru yaha wani.
 Nka ɲgemu u à dá ku na ke, urufoo si n-sílege mɛ§.»

10

¹ Nyɛ mii cɪmɲyibii, nde mii na ɲcaa ná na zòmbilini puni i, maa Kile ɲáare
 li na na shiɲi Izirayeli shiinbii kurugo ke, lire li nyɛ, pi nùmpaɲa ta.

² Sèenɲi na, mii à li ɲya na pi à piye pwo sèl'e Kile kuni jaaraɲi na, ɲka pi nyɛ
 a li yyaha cè mɛ.

³ Pyiɲkanni na Kile maha sùpyaɲi pyi na u à tii ke, pi nyɛ a lire yyaha cè
 mɛ, maa ntiɲi caa ná pi yabilimpii kapyiɲkil'e. Lire pyiɲkanni na, kuni i Kile
 maha sùpyaɲi pyi u à tii ke, pi à cyé lire na.

⁴ Kirisita u nyɛ Saliyaɲi tɛgeni, bà li si mpyi, shin maha shin u à dá u na ke,
 Kile sí urufoo le shintiibil'e mɛ.

⁵ Ntiɲi u maha ntaa Saliyaɲi cye kurugo ke, Kile túnntunɲi Musa à jwo uru
 kyaa na na: «ɲgemu ká ja na Saliyaɲi kurigii puni jaare ke, urufoo sí shi ta
 lire cye kurugo*.»

⁶ Ntiɲi u maha ntaa dáníyaɲi kuni i ke, shiɲi u nyɛ na ɲáare lire kuni i
 ke, urufoo sí n-ja n-jwo Kile túnntunɲi Musa fiige na: «Li nyɛ a nɔ yii pi dùgo
 ɲiɲyiɲi i† (yii sà Kirisita cya yii tírige mɛ.)

⁷ Li mú nyɛ a nɔ yii tíge kacewyicugunke e (yii i Kirisita pyi u ɲè a fwo
 kwùɲi i mɛ.)»

⁸ Nka ɲaha Kile Jwumpe Semɛɲi à jwo yɛ? U à jwo: «Jwumpe na nyɛ mu taan,
 mu jwɔge e ná mu zòmbilini i‡.» Puru jwumpe pu nyɛ dáníyaɲi jwumpe, wuu

* 9:26 Oze 1.10 † 9:28 Ezayi 10.22, 23 ‡ 9:29 Ezayi 1.9 § 9:33 Ezayi 8.14; 28.16 * 10:5
 Levitike 18.5 † 10:6 Duterenɔmu 30.12 ‡ 10:8 Duterenɔmu 30.14

na puru mpemu yu sùpyir'á ke.

9 Mu aha ɲen'a yyére li na ma ɲwɔge e na Yesu u ɲye Kafoonji, maa dá li na ná ma zòmbilini puni i na Kile à u ɲè a yige kwùŋi i, mu sí nùmpañja ta.

10 Wà ha dá Kirisita na u zòŋi na, Kile maha jwo na urufoł'á tí. Wà ha yyére li na u ɲwɔge e sùpyire ɲyii na na Yesu u ɲye Kafoonji, urufoo sí nùmpañja ta.

11 Yii li cè na y'á séme Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Shin maha shin u à dá u na ke, urufoo si n-sílege mɛS.»

12 Lire e ke Yahutuubii bàra supyishinji sannji na, wà ɲye a wwù w'e mɛ. Kafoonji ninunji u ɲye pi puni ɲùŋɔ na. Mpiimu ká u ɲáare ke, u maha pire kan fo maha pi funɲyi ɲíŋɛ.

13 Naha na ye yire y'á séme Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Shin maha shin ká Kafoonji Kile mɛge yyere ke, urufoo sí n-shwɔ*.»

Yahutuubil'à cyé Jwumpe Nintanmpe na

14 ɲye wà sí n-jà n-jwo, ná pi ɲye a dá u na mɛ, di pi sí n-jà u yyere n-jwo ye? Ná pi ɲye a u kyaa lógo mɛ, di pi sí n-jà n-dá u na n-jwo ye? Ná wà ɲye na u kyaa yu mɛ, di pi sí u kyaa lógo n-jwo ye?

15 Ná pìi ɲye a tun u shɛnre ɲjwuŋi mɛɛ na mɛ, di u shɛnre sí raa yu s'a ŋko ye? Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Mpii pi na ma ná Jwumpe Nintanmpe e ke, pire pama lem'à ɲwɔ cyeyi puni i†.»

16 Nka sùpyire puni ɲye a dá Jwumpe Nintanmpe na mɛ. ɲye yire Kile túnntunŋi Ezayi à jwo na: «Kafoonji Kile, Jwumpe Nintanmpe wuu à jwo ke, jofoo u à dá pu na ye‡?»

17 Dániyaŋi maha ntaa Jwumpe Nintanmpe ndògoŋi cyé kurugo, puru Jwumpe Nintanmpe à fworó Kirisita e.

18 Yíbigé wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku ɲye: «Taha Yahutuubii ɲye a pu ta a lógo mɛ?» Pi à pu lógo ke! Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Pi à yiS jwumpe lógo ɲìŋke cyeyi puni i, yi jwump'à nɔ diɲyeŋi ɲùɲyi puni na*.»

19 Yíbigé wà saha sí n-jà n-pyi ke, kuru ku ɲye: «Taha Izirayeli shiinbii ɲye a mpe jwumpe yyaha cè mɛ?» Kile túnntunŋiMusa mpyi a jwo na Kile à jwo: «Supyishinji u ɲye yii ɲye a u le dá e mɛ, mii sí uru yiɲcyege lèŋɛ yii e, yii na supyishinji ŋgemu sòŋŋi yákili baafee ke, mii sí uru nàvunŋke pyi ku yii ta†.»

20 Ezayi mú à jwo fyagara baa na Kile à jwo:

«Mpii pi mpyi pi mpyi na mii caa mɛ, pir'á mii ɲya, mii pi mpyi pi mpyi na mii yíbili mɛ, mii à naye cyéé pire na‡.»

21 Nka nde li ɲye Izirayeli shiinbii kàmpañke ke, Kile à jwo:

«Mii à canmpuni pyi na na cyege kaan sùpyire t'á, ntemu ti ɲye ti ɲye ná pèen'i mɛ, maa ɲùŋɔ kyán keS.»

11

Kile ɲye a cyé Izirayeli shiinbii na mɛ

---

§ 10:11 Ezayi 28.16 * 10:13 Zhoueli 2.32 † 10:15 Ezayi 52.7 ‡ 10:16 Ezayi 53.1 § 10:18 Canɲajyiini ná yìŋke ná wòrigii, cyire kyaa li ɲye naha ŋke cyage e. * 10:18 Zaburu 19.5 † 10:19 Duterɛnɔmu 32.21 ‡ 10:20 Ezayi 65.1 § 10:21 Ezayi 65.2

¹ Nye yibige wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku nyɛ: «Lire e ke Kile à u shiinbii, Izirayeli shiinbii cyé bɛ?» Mâ byanhara bá la! Naha na yɛ mii yabilinɔ na nyɛ Izirayeli shin, maa mpyi Ibirayima túluge shin, mà fworó Benzhamá bage e.

² Sùpyire Kile à cwɔɔnrɔ mà lwò fo ku tasiige e ke, u nyɛ a pi cyé mɛ. Nje Kile túnntunɔ Eli à jwo Kile á Izirayeli shiinbii kyaa na ke, Kile Jwumpe Semɛɔi à njemu jwo mà yyaha tí ná yire e ke, yii nyɛ a yire cè mà?

³ U à jwo: «Kafoonɔi, pi à mu túnntunmpii bò, maa mu sárayi tawwuyi jya. Mii kanni u à kwôro, pi la na nyɛ si mii mú bò*.»

⁴ Nka di Kile à u jwɔ shwɔ a jwo yɛ? U à jwo: «Mii à shiin kampwɔhii baashuunni (7.000) bége! a yaha naye mɛɛ na, pire wà nyɛ a u ninɔkure sín Baali† taan mɛ.»

⁵ Lire pyinɔkanni na mú, ninɔjaa Izirayeli shiinbii paanra na nyɛ wani, Kile à jwɔ pire na, maa pi cwɔɔnrɔ.

⁶ Ná u s'à jwɔ pi na maa pi cwɔɔnrɔ, pi kapyiinɔkii bà cyi à lire pyi l'à pyi mɛ. Kampyi pi kapyiinɔkii fyè u mpyi u wi, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo fwotono na Kile nyɛ, ná lire bà mɛ, u nyɛ a jwɔ pi na mɛ.

⁷ Nye nje mii si n-jwo ke, yire yi nyɛ: nde Izirayeli shiinbii mpyi na jcaá ke, pi nyɛ a lire ta mɛ. Mpii Kile à cwɔɔnrɔ ke, pire pi à lire ta. Pi sanmpil'à pi ningyigii waha.

⁸ Yire y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɔi i na:

«Kile à pi yákilibii tò, maa pi nyiigii pyi cyi nyɛ na jaa mɛ, maa pi ningyigii pyi cyi nyɛ na núru mɛ, fo mà pa nɔ ninɔjaa na‡.»

⁹ Saanɔi Dawuda mú à jwo:

«Njyini pi à wwò a lyi ke, Kile à uru pyi pi á kánhanɔ k'a pi cwôre, maa u pyi pi á kajúɔ sí raa pi cyáan, lire si mpyi pi kapyiini sáranɔi.

¹⁰ Na pi nyiigii cyi wwò, pi áha raa jaa mɛ, pi tùbuubii pi kûr'a yaha tɛrigii puni i§.»

Izirayeli shiinbii nùmpanɔke kani

¹¹ Nye yibige wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku nyɛ: «Taha Izirayeli shiinbii sí n-kwôro pi taburugunɔwoge e?» Mâ byanhara bá la! Pi jcwunɔi'à pyi kajúɔ, ka supyishinɔi sanɔi si nùmpanɔ ta. Lir'à pyi bà yinɔcyɛge si mpyi si jyè Izirayeli shiinbil'e mɛ.

¹² Nye Izirayeli shiinbii ngurugonɔi ká mpyi kajúɔ mà kacɛnɔhii nimbwɔhii pyi ninɔke na, ka pi jcwunɔi si mpyi kajúɔ mà supyishinɔi sanɔi pyi u à tɔɔn nimbwo ta, lire e ke pi puni ká nûr'a pa Kile á tɛni ndemu i ke, nákaana baa, là sí n-bâra kacɛnɔkii jyahani na.

¹³ Yii pi nyɛ supyishinɔi sanɔi wuubii Yahutuubii shwɔhɔl'e ke, ná yii e mii nyɛ na yu. Mii na nyɛ Yesu túnntunɔ ngemu u à tun supyishinɔi sanɔi á ke. Mii à uru báaranɔi cú ná na cyeyi shuunniɔi i,

¹⁴ Bà yinɔcyɛge si mpyi si mpêe mii cinnmpyiibii Izirayeli shiinbil'e, lire si pi pèi pyi pi shwɔ mɛ.

* **11:3** 1 Saanbii 19.10, 14 † **11:4** Baali: Sùpyire tí mpyi a tɛn Izirayeli shiinbii njkere na ke, pire yasunmbwohe ká mege kí. Izirayeli shiinbii ninɔyahamii mú mpyi a li jwɔ cú na ku père (1 Saanbii 19.18). ‡ **11:8** Duterɛnɔmu 29.4; Ezayi 29.10 § **11:10** Zaburu 69.23-24

15 Kampyi Kile à pi yaha ñkere na ke, lir'à pyi kañuñò mà Kile ná dijnye sùpyire shwòhòñi yaa, Kile ká núr'a pi bàra uye na tēni ndemu i ke, karigii ñiñcēñkii cyi sí n-pyi ke, yii sòññò cyire na ke. Li sí n-pyi mu à jwo mpii pi mpyi a kwú ke, pir'à núr'a jē.

16 Sùmanji ñiñcyiñji u à nò pi à kwòñ ke, uru ká yaha Kile mēē na, u mbylĩmpe ká ntég'a bwúuru yaa, uru mú na jye Kile wu. Cige ndire ká yaha Kile mēē na, ku ñkényi mú maha mpyi u wuyo.

17 Izirayeli shiinbii na jye mu à jwo olivye cige, ñkemu k'à cēnmē kerēge e ke, yii supyishiñji sanñi sí jye mu à jwo jyege funñò woge. Pi à kerēge woge ñkényi yà kwòñ, maa jyege funñò woge ñkényi yà kwòñ a pwo yire takwònyi i, bà yii si mpyi si ku tunmpe pà ta mē.

18 Lire e ke ma hà raa ñkényi ñiñkwòñji fwòhòre si maye pēe mē. Mu aha maye pēe, li cē na mu bà u à ndire yyēēñe mē, ñka ndire t'à mu yyēēñe.

19 Mu sí n-jà n-jwo na yire ñkéñy' à kwòñ, si mu pwo yi takwònyi i.

20 Sēe mu à jwo. Yi dánabaare kurugo y' à kwòñ, maa mu pwo yi takwònyi i mu dániyañi kurugo. Ñka ma hà maye pēe ná lire e mē! Fyá Kile na!

21 Kile ká mpyi u jye a jùñaara ta cige yabiliñji ñkényi na mē, mu jye a cē na u sí n-jà mu mú pyi amuni mà?

22 Kile kacenni ná u kawaani nimpyiini wíi ke! Mpii pi à cwo ke, u à kawaa pyi pire na, maa kacenne pyi mu na. Maye waha maa ñkwòro puru ticēnmpe e dē, lire baare e mu mú sí n-kwòñ.

23 Izirayeli shiinbii mú ká fworò pi dánabaare e, Kile sí nuru pi pwo pi talyēge e, jaha na ye sí na jye Kile na mà pi pwo sahañki.

24 Mu u à kwòñ jyege olivye cige na mà pa mpwo kerēge olivye cige ñkényi takwònge e mà ta yii jye ñiñkin mē, mu jye a cē a jwo na yire pwohòmò sí n-táan yi jùñke na mà tòro mu taan mà?

25 Mii cinnpyiibii, kani l'à ñwòhò ke, mii la jye yii i lire cē, bà li si mpyi, yii pi jye supyishiñji sanñi shiinbii ke, yii àha ñkwò yiye pyi yákilifee mē. Supyishiñji sanñi shiinbii pi sí n-shwò ke, Izirayeli shiinbii pìi sí pi ñiñgyigigii waha fo sà yaa ná pire e pi à fūññò.

26 Lire ká mpyi, Izirayeli puni sí n-shwò bà y'à sémē Kile Jwumpe Semēñi i na:

«Shwofoonji sí n-yiri Siyon kànhe e,

U sí n-pa Yakuba tùluge shiinbii pyi pi pi toronkanni kēēññe, pi raa fyáge Kile na.»

27 Yire Kile mpyi a jwo u Jwumpe Semēñi i na: «Tunmbyaare mii sí n-le ná pi e ke, tire ti jye nte: mii sí pi kapegigii yáfa pi na*.»

28 Jwumpe Nintanmpe kàmpañke na, pi à cyé puru na ke, pi à pyi Kile zàmpēnmii, ka lire si yii pyi yii à tōñ ta. Kile pi ñcwòñrññi kàmpañke na, pi kyaa saha à táan u á pi tulyeyi kurugo.

29 Naha na ye Kile ká yaage ñkemu kan ke, u saha jye na kuru shuu mē, u à ñgemu yyere ke, u jye na urufoo cyíge sahañki mē.

30 Tēni l'e, yii jye a mpyi a Kile ñwòmēēni cū mē, ñka numē, Izirayeli shiinbil' à cyé Kile na ke, lir' à Kile pyi u à jùñaara ta yii na.

31 Lire pyiñkanni ninuuni na, Izirayeli shiinbil' à Kile ñwòmēēni yaha, bà li si mpyi, Kile à jùñaara ta yii na pyiñkanni ndemu na ke, u u jùñaara ta pi na numē mú.

* 11:27 Ezayi 59.20, 21; 27.9; Zheremi 31.33, 34

32 Yii li cè na Kile à sùpyire puni yaha ti ɲwɔmɛɛ yahare e, si ɲkwò mpa ɲɲaara ta ti puni na.

Kile yákilifente kani

33 Ei! Tegele ɲye Kile náfuufente ná u yákilifente ná u ɲcèɲi na mɛ! Karigii u à bégel'a yaha ke, wà si n-jà cyire yyaha cè mɛ. Wà ɲye a u kurigii cè mɛ.

34 Y'à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Jofoo u à Kafoonji Kile sòɲɲore cè ye? Jofoo u ɲye u yeɛfoonji ye†?»

35 Jofoo u à fyánha a yaaga fwoo le u na, u u mpa urufoo fwooni tò ye‡?»

36 Yii li cè na yaayi pun'à fworo Kile e, maa mpyi u mɛɛ na, maa mpyi u wuyo. Pèente ti taha u na fo tèekwombaa. Amiina.

12

Naaranƙanni nìvɔnni kani

1 ɲye mii cɪnmpyiibii, ná Kile s'a ɲɲaara ta wuu na, lire e ke, mii na li caa yii á, yii yiye puni kan u á sáraga ɲɲcɛɲɛ* fiige, ɲkemu ku ɲye Kile yahare e, maa ntáan u á ke. Kile pèenƙanni ɲɲcɛnni li ɲye lire.

2 Yii áha raa yii karigii pyi diɲye sùpyire wogigii fiige mɛ, ɲka yii Kile yaha u a yii kɛɛɲɲi, u u yákiilii nìvɔnmii kan yii á. Lire ká mpyi, nde li ɲye Kile ɲyii wuuni, maa ɲwɔ, maa ntáan ná cyaga ɲye a li fô mɛ, yii sí lire cè.

3 Kile à ɲwɔ mii na maa sífente ntemu kan mii á ke, mà tàanna ná tire e, mii sí yi jwo yii pun'á, yii áha yiye pèe si ntòro mɛ. Yii yiye t̄rige, fánhe Kile à kan yii á yii dáníyanji kurugo ke, yii a yii karigii pyi yii a ntàanni ná kur'e.

4 Wuu cyeere na ɲye ɲɲɲin, ɲka ti yatanɲy'à ɲyaha, yi puni ná yi báara sí u ɲye.

5 Lire pyiɲkanni na, wuu dánafeebil'à ɲyaha, ɲka wuu na ɲye cyere ɲɲɲin Kirisita wwoɲɛge e. Wuu pun'à ɲwɔ ɲwɔ wuye na.

6 Kile à ɲwɔ wuu na, maa màkanyi ɲjemu kan wuu á wuu a báare ke, yir'à ɲyaha. Kile t̄nnture ɲjwuɲji màkange ɲye ɲgemu á ke, urufoo u a ti yu u tàanna ná u dáníyanji i.

7 Dánafeebii ntègeɲi màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a pi tère. ɲgemu wogo ku ɲye na kàlanji kaan sùpyir'á ke, urufoo u a lire pyi.

8 Yeɛge màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a sùpyire yeɛge. Sùpyire ɲkanɲi màkange ɲye ɲgemu á ke, urufoo u a sùpyire kaan sèl'e. Yyahe yyére shingire màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a ti pyi ná sèl'e. Kanhamafeebii ntègeɲi màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a li pyi ná funntange e.

9 Tàange sèe woge ku pyi yii ná yiye shwòhòl'e, yii a kapegigii fún, yii i ɲkwòro yii a kacɛɲɲkii pyi.

10 Tàange ku maha mpyi cɪnmpyiibii ná piye shwòhòl'e ke, kuru ku pyi yii shwòhòl'e. Shin maha shin u a li caa si mpyi shincyiinji sí raa pi sanmpii père.

11 Yii áha mpyi sàafee mɛ, yii pyi màbanfee. Yii a báare Kafoonji á ná yii zòmpyaagii puni i.

† 11:34 Ezayi 40.13 ‡ 11:35 Zhobu 41.2 * 12:1 Pii maha jwo: «sáraga ɲyii wogo».

12 Sònnjòre tatahage ku nyɛ yii á ke, yii pyi funntange e kuru kurugo. Yii funnyɛ níjɛ yyefuge tɛni i, yii yiye waha Kileparege na.

13 Yaayi kuuŋi u nyɛ yii cinmpyibii dánafeebii na ke, yii yire kan pi á, yii raa nàmpwuunbii cwôre yii a jwôge yii pyenyi i.

14 Mpii pi na yii kyérege ke, yii a jwó leni pir'á. Yii àha pi lánja mɛ, yii a jwó leni pi á.

15 Mpii pi nyɛ funntange e ke, yii pyi funntange e ná pire e; mpii pi na mɛɛ súu ke, yii a mɛɛ súu ná pire e.

16 Yii yii sònnjòre pyi ninjin, yàmpeene kà mpyi yii e mɛ, yii yiye tîrige, yii àha yiye yaha yákilifee mɛ.

17 Yii àha kapii fwoo tò ná kapil'e mɛ, yii yiye waha yii raa kacɛnɲii pyi sùpyire puni na.

18 Yii fànha le bà yyeɲinɲe si mpyi si ŋkwôro yii ná pi sanmpii shwôhól'e, kampyi lire sí n-jà n-pyi mɛ.

19 Mii ntàannamacinmpyibii, wà ká yii mùmpɛnmɛ pyi, yii àha yii wuuni ŋkooŋi láha mɛ, yii li yaha Kile á. Yii li cè na y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Mii u sí yii túbilɛni kòrɔ, mii u sí yii ŋkooŋi wwú†.» Kafoonɲi Kile u à jwo amuni.

20 Y'à jwo mú na: «Katege ká mpyi mu zàmpɛnɲi na, ɲjyi kan u á. Byage ká mpyi u na, lwôhɔ kan u á. Mu aha lire pyi, li maha mpyi mu à jwo nàŋkyanhii mu à wwú u ɲùŋke e‡.»

21 Ma hà kapegigii mpyiɲi lage yaha ku fànha ta ma na mɛ, maye waha ma a kacɛnɲkii pyi, ma a fànha ta kapegigii mpyiɲi na.

13

Dánafeebil'à yaa pi piye tîrige fàn'h'á

1 Sùpyire pun'à yaa ti tiye tîrige fàn'h'á, ɲaha na ye fànha nyɛ wani, ŋkemu k'à tɲɛ Kile pàama mɛ, fànhafeebii pi nyɛ ke, Kile u à pi tɲɛ.

2 Lire e ke ŋgemu u à cyé fànhafeebii wuyi na ke, urufol'à cyé Kile wuyi na mú. Mpii pi à cyé amuni ke, pire maha ɲcɛɛɛɛɲi pyi u à nɔ piye na.

3 Mpii pi na kacɛnɲkii pyi ke, pire nyɛ na fyáge fànhe yyaha na mɛ, mpii pi nyɛ pi nyɛ na kacɛnɲii pyi mɛ, pire pi maha fyáge ku yyaha na. Kampyi mu la ɲɛ s'a fyáge ku yyaha na mɛ, ta kacɛnɲii pyi. Lire ká mpyi, mu sí ŋkée ta.

4 Fànhafeebii na nyɛ Kile báaraɲyii yii tònnɲi kurugo. Ná mu nyɛ na kacɛnɲii pyi mɛ, mu sí raa fyáge pi na, ɲaha na ye kàshikwɔnyaage nyɛ pi cye e tawage e mɛ. Kile báaraɲi na pi nyɛ s'a kapegigii pyifeebii kapyiɲkii ŋkooŋi wwú pi na.

5 Lire e ke sùpyir'à yaa ti tiye tîrige fàn'h'á. Yyefuge pi maha ntège sùpyire na ke, pi àha li pyi kuru yyaha na kannna mà de, ŋka pi li pyi, ɲaha na ye li kun'à tii.

6 Lire na yii na múnalwôore sàrali mú. Mpii pi maha ti shuu ke, Kile u à pire yaha uru báaraɲi na, pi raa u pyi pi a jwôge.

7 Shin maha shin à yaa ná ndemu i ke, yii lire kan u á. Shinɲ'á yii à yaa yii a múnalwôore kaan ke, yii a ti kaan ur'á. Cùuy'à yaa y'a ŋkaan ŋgemu á ke, yii a yi kaan ur'á. Shinɲi na yii à yaa yii a fyáge ke, yii a fyáge uru na. Shinɲi yii à yaa yii a mpère ke, yii a uru père.

† 12:19 Duterɛnɔmu 32.35 ‡ 12:20 Taanliɲkii 25.21, 22

8 Tàange baare e, yafyin kà zìi mpyi yii ná yii supyiŋɛɛbii shwàhɔl'e mɛ. Nɔgemu u à sùpyire sannte kyaa táan uy'á ke, urufoo na Kile Saliyanɔ kurigii puni ɔáare.

9 Yii li cè na ɔje y'à jwo Kile Saliyanɔ i na: «Ma hà zínni ná wabere cwo e mɛ, ma hà sùpya bò mɛ, ma hà nàŋkaaga pyi mɛ, ma hà ma supyiŋɛɛŋi cyeyaage ɔyipeɛn pyi mɛ*» ke, yire ná Saliyanɔ kapyaaɔii sanŋkil'á lwó a pwo nde kabilini na: «Ma shinɔɛɛŋi kyaa táan may'á ma yabilinɔ fiige†.»

10 Tàange ká mpyi nɔgemu i ke, urufoo ɔje na kawaa pyi u shinɔɛɛŋi na mɛ. Nye mu aha sùpyire sannte kyaa táan may'á, mu à Kile Saliyanɔ kurigii puni ɔáara.

Wuu bégele, wuu a wuu Kafoonɔ cannuruge sigili

11 Yii mpe lóg'a tara, tɛni i wuu ɔje numɛ ke, yii à lire cè. Tɛn'à nɔ wuu ɔè a yiri nɔmpe na, ɔaha na ye tɛni i wuu à jyè Kile kuni i ke, wuu à zhwoŋi byanhara numɛ mà tòro lire tɛni na.

12 Numpilag'à nɔ cyage e, ɔyege na nko raa múru. Lire e ke wuu numpire karigii ɔwɔ yaha, wuu bɛɛnmpe kashikwɔnyaayi le wuye na.

13 Wuu a ɔaare ntiŋi i, bà sùpyanɔ maha ɔaare canŋke e mɛ. Wuu láha ɔyintoroŋi ná sinmbyaani ná jacwɔore ná silegebaare ná yukwɔnni ná yinɔyege na.

14 Yii Kafoonɔ Yesu Kirisita pyinɔkanni lwó yii karigii puni i, yii àha raa yii cyeere ɔyii karigii pyi mɛ.

14

Dánafeebii ɔje a yaa pi a piye cêege mɛ

1 Mpii pi ɔje pi sàha fàha ta Kile kuni i mɛ, yii pire cùmu leme ɔwɔ, yii àha raa pi jwumpe cyige mɛ.

2 Wà na ɔje wani, ur'à cè a jwo na uru sí n-jà raa yalyire puni lyí, wà sí ɔje wani nɔgemu u ɔje u sàha fàha ta Kile kuni i mɛ, faayaayi kanni uru na lyí.

3 Nge u ɔje na yi puni lyí ke, uru kà raa yi puni lyimbaafoonɔ fare mɛ, yi puni lyimbaafoonɔ mú kà raa yi puni lyifoonɔ fwóhɔre mɛ, ɔaha na ye Kile à ɔje uru na mú.

4 Di mu ɔje na maye sònni maa wabere báarapyi cêege ye? U à báaracɛnɔ pyi yo, u ɔje a báaracɛnɔ pyi mà yo, mu kuro ɔje yire e mɛ, u ná u ɔnùɔfoonɔ shwàhɔl'e yire ɔje. U mú sí báaracɛnɔ pyi, ɔaha na ye síŋi na ɔje Kafoonɔ na mà lire pyi.

5 Wà maha canmpyaagii cyi sònni na cyir'à ɔwɔ mà tòro cyi sanŋkii na, wabere sí i sònni na canmpyaagii pun'à tàanna. Shin maha shin u u sònnɔŋkanni yaha li pyi sèe.

6 Shinɔ u à canŋke kà pwóŋŋ canɔyi sanɔyi na ke, urufoo maha lire pyi Kafoonɔ pèente kurugo. Shinɔ u ɔje na yalyire puni lyí ke, uru mú na lire pyi Kafoonɔ pèente kurugo, ɔaha na ye u maha fwù kaan Kile á ti kyaa na. Shinɔ u ɔje u ɔje na yalyire puni lyí mɛ, uru mú maha lire pyi Kafoonɔ pèente kurugo, ɔaha na ye uru mú maha fwù kaan Kile á.

7 Sèenɔ na, wuu wà tufiige mɛ na u shìɔi pyi uye kurugo mɛ, wuu wà mú sí ɔje na nkwúu uye kurugo mɛ.

* 13:9 Ekizodi 20.13-15, 17; Duterɛnɔmu 5.17-19, 21 † 13:9 Levitike 19.18

8 M̀a wuu yaha sh̀i na, wuu nyɛ Kafoonji wuu, wuu m̀u s̀i k`a nkẁu, wuu na nyɛ Kafoonji wuu. Lire e ke wuu nyɛ sh̀i na yo, wuu `a kẁu yo, wuu na nyɛ Kafoonji wuu.

9 Lire kurugo Kirisita `a kẁu maa j̀e si mpyi kẁubii n`a nyii wuubii Kafoonji.

10 Nyɛ mu wi ke, jaha na mu nyɛ na ma c̀inmpworonji c̀eɛge ye? Mu s̀i wi ke, jaha na mu nyɛ na ma c̀inmpworonji fare ye? Wuu shin maha shin s̀i Kile yibige jw`o shw`o canjka.

11 Kafoonji Kile `a jwo u Jwumpe Semɛnji i na:

«Mii nyii wunji u nyɛ,
s̀upyire puni s̀i raa ninj_kure s̀inni mii yyahe taan,
pi puni s̀i raa mii p̀e*.»

12 Lire pyinj_kanni na, wuu shin maha shin s̀i u kapyinjii yyaha jwo Kile `a.

Yii `aha raa yii c̀inmpyibii j̀uɲo ky`ange mɛ

13 Nyɛ wuu wuye j̀c̀eɛgeni jw`o yaha, yii `aha yaaga yaha yii c̀inmpworonji yyaha na si u yyaha kẁn, lire nyɛ mɛ si u pyi u cwo mɛ.

14 Mii `a li c̀e maa d`a li na, na Kafoonji Yesu barag'e, yaage k`a tufiige nyɛ a jw`o h`o mɛ. Njka w`a ha nj_kemu pyi na k`a jw`o h`o ke, kuru maha jw`o h`o urufol`a.

15 Mu aha j̀c̀e na mu shinj_ɛnɛni s̀i j̀nge mu yalyige na, ma h`a ku lyi u nyii na mɛ, n`a lire b`a mɛ, mu s̀i t`aange kuni yaha u k`ampanj\_ke na. Mu c̀inmpworonji kurugo Kirisita `a kẁu ke, ma h`a mpyi k`anuj`o si u j̀uɲo ky`an yalyire kurugo mɛ.

16 Ma h`a ma mɛge yaha ku k̀eɛge yaaga kurugo, na k`a t`aan mu `a mɛ.

17 Yii li c̀e na Kile Saanre kani nyɛ a yyaha t`i n`a njyinj_i n`a yabyɛɛɛ e mɛ, njka Kile Munaani maha ntiinj\_i n`a yyeinj_ɛke n`a funntange nj\_kemu kaan ke, n`a yire e t`a yyaha t`i.

18 Shinji u nyɛ na b`aare Kirisita `a lire pyinj_kanni na ke, urufoo kyaa li maha nt`aan Kile `a, s̀upyire m̀u maha urufoo k̀e.

19 Nyɛ nde li s̀i yyeinj_ɛke kan wuu `a, si wuu pyi wuu f`anha ta wuu n`a wuye shw`o h`o l'e Kirisita kuni i ke, wuu wuye waha lire na.

20 Ma h`a Kile b`aaranj_i k̀eɛge yalyire j̀uɲo taan mɛ. S̀e wi, yalyire pun`a jw`o, njka ntemu njyi s̀i n-j`a n-pyi k`anuj`o si mu c̀inmpworonji j̀uɲo ky`an ke, tire njyinj_i nyɛ a jw`o mɛ.

21 Kyara yo, sinmbyaa yo, yaaga maha yaaga ku s̀i n-j`a n-pyi k`anuj`o si mu c̀inmpworonji j̀uɲo ky`an ke, kuru yaha wani, lire l`a pw`o.

22 Nde mu nyɛ na s̀onji m`a yyaha t`i n`a nj\_ɛ cyage e ke, lire yaha mu n`a Kile shw`o h`o l'e. Shinji u nyɛ u funnj_ɛ nyɛ a c̀eɛnne n`a u kapyinj\_kil'e mɛ, uru wuun`a jw`o.

23 Njka mu funnj_ɛ k`a j̀c̀eɛnne yalyige k`a njyi na, maa n`ur`a ku lyi, Kile s̀i mu c̀eɛge, jaha na ye mu nyɛ a li pyi n`a d`aniya e mɛ. Kani s̀i li nyɛ li nyɛ a pyi n`a d`aniya e mɛ, lire maha mpyi kapii.

15

D`anafeebil`a yaa pi piye c̀um`o lemɛ jw`o

1 Wuu mpiimu pi `a f`anha ta Kile kuni i ke, mpai pi nyɛ pi s`aha f`anha ta l'e mɛ, wuu pi f`anhancyerɛɛɛ karigii kẁu wuye e. Wuu `aha raa wuu nyii karigii kanni caa raa mpyi mɛ.

* 14:11 Ezayi 45.23

² Shin maha shin à yaa u a u shin^{ƆƆ} Ɔyii kariii pyi Ɔcyiimu cyi sí là Ɔwɔ u na, si u pyi u a si yyaha na Kile kuni i ke.

³ Yii li cè na ali Kirisita Ɔye a u yabilinji Ɔyii wuuni pyi me, mà tàanna ná yi jwuŋkanni i Kile Jwumpe Semɛnji i na: «Mpii pi à mu faha ke, mii pìrefel' à faha*.»

⁴ Yaaga maha yaaga ku mpyi a séme fo tèemɔni i Kile Jwumpe Semɛnji i ke, yire pun' à séme si wuu kâla, bà wuu zòompìi si mpyi si ntàra, wuu u wuye waha, wuu u sònɔrɔ tatahaga ta me.

⁵ Kile u maha wuu pyi wuu a wuye waha, maa wuu zòompìi taali ke, uru u yii sònɔrɔre pyi ninjin, bà Yesu Kirisita Ɔye na li caa me,

⁶ bà wuu puni si mpyi si wuu Kafoonji Yesu Tunji Kile pèe ná yákili ninjin ná mee ninjin i me.

⁷ Bà Kirisita à yii cùmu lemɛ Ɔwɔ me, yii a yiye cùmu lemɛ Ɔwɔge amuni, lire sí pèene taha Kile mege na.

⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kirisita à pyi Yahutuubii báarapyi, Ɔwɔmyahigii Kile à lwɔ pi tulyey' á ke, bà cyire si mpyi si fúnɔ me. Lir' à li cyèe na Kile ká ndemu jwo ke, u maha lire pyi.

⁹ U kapani nùŋke ku Ɔye mú, bà supyishinji sanji si mpyi s'a Kile pèere u kacɛnjkii kurugo bà y' à séme Kile Jwumpe Semɛnji i na: «Lire kurugo mii sí mu pèe supyishinji sanji shwɔhɔl'e, mii sí mee cèe si mu kêe†.»

¹⁰ Y' à séme mú na:

«Supyishinji sanji puni, yii pyi funntange e ná Kile shiinbil'e sijncyan‡.»

¹¹ Y' à nùr'a séme mú na:

«Supyishinji puni, yii a Kafoonji kêre.

Sùpyire puni, yii a u pèere§.»

¹² Kile túnntunji Ezayi mú à jwo na:

«Sùpya sí n-pa n-fworo Zhese túluge e, u sí n-pa n-yíri si mpyi supyishinji sanji nùŋufoonji, pi mú sí pi sònɔrɔre taha u na*.»

¹³ Kilenji u maha sònɔrɔre tatahage kaan ke, uru u funntanga nimbwɔhɔ ná yyeŋŋke kan yii á, yii dáníyanji kurugo, bà li si mpyi Ɔwɔmɛɛni u à lwɔ wuu á ke, Kile Munaani fánhe si yii pyi yii yii sònɔrɔre taha lire na sèl'e me.

Poli báaranji pyinjkanni

¹⁴ Mii cìmpyiibii, nde li Ɔye yii kàmpanŋke ke, mii à sàa li cè na yii à sàa yiye yaha cènmpɛ mpyinji laage e, Ɔcènji sèe wuŋi mú sí na Ɔye yii e, na yii sí n-jà raa yiye yeɛge.

¹⁵ Nka nge letɛɛnji i, mii à naye waha maa karigii cyii séme si yii funjni cwo cyi na. Mii à lire pyi, Ɔaha na ye Kile à Ɔwɔ mii na,

¹⁶ maa mii pyi Yesu Kirisita báarapyi supyishinji sanji shwɔhɔl'e. Jwumpe Nintanmpɛ Ɔjwuŋji báaranji mii Ɔye na mpyi ke, uru na Ɔye mu à jwo sárágawwu báara, mpii pi Ɔye pi Ɔye Yahutuu me, bà pìre si mpyi si mpyi sárága fiige n̄kemu k' à tán Kile á, ka Kile Munaani si ku yaha kuye kanna na, uye mee na ke.

¹⁷ Lire e ke Yesu Kirisita wwoŋɛge kurugo, mii sí n-jà raa n̄kwɔhɔli ná na báaranji nimpynji i Kile á.

---

* 15:3 Zaburu 69.10 † 15:9 2 Samuweli 22.50; Zaburu 18.50 ‡ 15:10 Duterɛnɔmu 32.43 § 15:11 Zaburu 117.1 * 15:12 Ezayi 11.10

18 Sèenji na, mii aha a si yaaga jwo, nde Kirisita à pyi mii cye kurugo ke, lire kanni mii maha jwo. Mpii pi nyε pi nyε Yahutuu mε, u à mii tège, maa pire pyi pi à nyεn'a Kile nywamεeni cù mii jwumpe ná mii kapyiin̄kii cye kurugo.

19 Lir'a pyi kacyeen̄kii ná kakyanhala karigii cye kurugo, Kile Munaani sífente fun̄nje e. Lire pyin̄kanni na, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kirisita kani i ke, puru kãmpan̄nje na, mii à sã báarañi pyi mà nɔ u tɛɛni na mà lwó Zheruzalemu kãnhe e mà sã nɔ Iliri kùluni puni i.

20 Kirisita kyaa sãha jwo a nya cyeyi njemu i mε, mii à naye waha maa Jwumpe Nintanmpe jwo yire cyeyi i, bà li si mpyi, mii àha ñkwò raa wà fyè tare mε.

21 N̄ka l'à pyi mu à jwo bà y'à sémε Kile Jwumpe Semεñi i na:

«U kyaa nyε a jwo mpiimu á mε, pire sí u nya, Mpii pi nyε pi nyε a u kyaa lógo mε, pire sí u cè†.»

22 Nyε lire l'à sãa mii tɛgele kwòñ fo toooy n̄nyahay'e yii yyére zhèñi na.

23 Nyε numε, mii báarañ'a k'wò naha nyeyi kùligil'e. Ná cyi naha a yye lada kwò, mii la mpyi si sã fwoy yii na,

24 mii nin̄karen̄ji Esipari k̄ni i, mii sí n-yyére si tere pyi yii yyére. Mii aha a ñkèege, yii i na tège bà mii si mpyi si nɔ wani mε.

25 N̄ka mii sí n-fyãna n-shà Zheruzalemu i, Kile wuubii pi nyε wani ke, mii sí n-sà ntège kan pir'á.

26 Yii li cè na dánafeebii pi nyε Masedoni ná Akayi kùligil'e ke, pir'á cyeyi wà yiye na si ntège Zheruzalemu dánafeebii fõñfeebii tège.

27 Pi à li lwó piye e si pi tège, ñka sèen̄ji na, pi ná li mpyin̄'a yaa, ñaha na ye pi nyε Yahutuu mε, ñka Jwumpe Nintanmpe pu nyε náfiu fiige Kile maha ñgemu kaan ke, Zheruzalemu Yahutuubii dánafeebil'á pi à puru ta. Lire e ke pi aha pi tège ná pi cyeyaayi i, lire na nyε pi nimpyii.

28 Nyε mii aha cyire karigii cwòñrɔ, maa uru wyéren̄ji kan, mii sí n-tòro yii yyére s'a wá Esipari k̄ni i.

29 Mii mú s'à li cè na mii aha nɔ wani yii yyére, Kirisita sí jwòñi lwó wuu na sèe sèl'e.

30 Nyε mii cinmpyibii, ná wuu sí nyε Kafoon̄ji Yesu Kirisita wuu, Kile Munaani s'à wuu pyi wuu u wuye kyaa táan wuy'á, mii na li caa yii á, yii raa Kile ñáare mii á na zhileni na,

31 Zhude kùluni shiin̄bii pi nyε pi nyε Kile kuni i mε, bà mii si mpyi si shwò pire na, ntègen̄ji mii sí sã n-kan Kile wuubil'á Zheruzalemu i ke, pi i nyε uru na ná funntange e mε.

32 Lire ká mpyi, Kile ká nyε, mii funntanga wun̄ji sí nɔ yii yyére, mà bàra lire na, yii sí maban le mii i.

33 Yyeñin̄kefoo Kile u pyi ná yii puni i. Amiina.

16

Poli à u ceveebii shéere

1 Mii sí wuu cinmpworocwon̄ji Febe kyaa jwo yii á, metangafoo u nyε u wi, Sann̄kere dánafeebii kurun̄je tɛgefoon̄ji wà wi.

2 U aha nɔ yii yyére, yii i u cümü lemε nywò Kafoon̄ji mεge kurugo, mu à jwo bà l'à yaa l'a mpyi Kile wuubii shwòhòl'e mε. U aha ntège cya yii á kyaa maha kyal'e ke, yii u tège. U yabilin̄'a shinn̄yahara tège mà cye cyán mii yabilin̄i na.

† 15:21 Ezayi 52.15

3 Yii Pirisili ná Akilasi shéere. Pire na jye mii báarapyijee Yesu Kirisita báarañi i.

4 Pire mpyi na ŋko si mpóon pi múnahigil'e mii wuuni zhwoñi kurugo. Mii kanni bà u jye na pi kêre me, supyishinji sanji dánafeebii kurujyi puni mú na pi kêre.

5 Dánafeebii pi maha piye bínnini pi pyenge e ke, yii pire shéere mú. Yii mii ntáannamacinmpworonji Epayineti shéere. Uru u à pyi shincyiñji mà dá Kirisita na Azi kùluni i.

6 Mariyama u à báarañyahage pyi yii á ke, yii uru shéere.

7 Yii Andoronikusi ná Zhuniyasi shéere. Mii ná pire jye supyishi ninjin, wuu à pyi kásuñi i sijnyan. Pi mey'à fworo sèl'e Yesu túnntunmpii shwóhól'e, pi mú à jyè Kirisita kuni i mii yyaha na.

8 Yii Anpiliyasi shéere, mii ntáannamacinmpworo wi Kafoonji wwoñeege e.

9 Yii Uruben shéere, wuu báarapyijee u jye ure Kirisita báarañi i, yii i mii ntáannamacinmpworonji Sitisisi shéere.

10 Yii Apelesi shéere, ur'à jee yyefuge na Kirisita mege kurugo. Yii Arisitobuli pyenge shiinbii shéere.

11 Yii mii cinmpworonaji Eródiyón shéere. Narisisi pyenge shiinbii pi à dá Kafoonji na ke, yii pire shéere.

12 Yii Tirifeni ná Tirifosi shéere, pire cyeebii shuunniñi na báarañi pyi Kafoonji á. Yii mii ntáannamacinmpworocwoñi Perisidi shéere, ur'à uye kan Kafoonji báarañ'á sèl'e.

13 Yii Kafoonji nijcwóñroñi Urufusi ná u nuñi shéere, mii nu mú u jye ure.

14 Yii Aseñkiriti ná Filegón ná Erimesi ná Patorobasi ná Erimasi shéere, cinmpyiibii sanmpii pi jye ná pi e ke, yii pire puni shéere mú.

15 Yii Filologi ná Zhuli ná Nere ná u cinmpworocwoñi shéere mà bàra Olenpi na. Dánafeebii sanmpii pi jye ná pi e ke, yii pire puni shéere.

16 Yii a cinmpworogo fwùñi kaan yiy'á ná funjçenñi i, Kirisita dánafeebii kurujyi pun'à yii shéere.

Yereyi nizanñyi

17 Mii cinmpyiibii, mpii pi maha ma ná ndàhalanji i dánafeebii shwóhól'e, maa pi wuruge, maa ntùñke taha wuu kàlanji na ke, mii na li caa yii á, yii a yiye kàanmucaa pire na.

18 Wuu Kafoonji Kirisita á bà tire sùpyire jye na báare me, pi fucerigil'á pi maha báare. Mpii pi jye pi saha ŋkwò a fànha ta Kile kuni i me, pi maha pire wuruge ná jwuntanmpe ná kàyituwógore e.

19 Yii pi ke, yii à Kafoonji jwómeeñi cù pyiñkanni ndemu na ke, sùpyire pun'à lire cè. Lire e ke mii funntanga wuñi u à sù yii kurugo. Mii na li caa yii á, yii pyi yákilfee, yii raa kacenñi pyi, yii i láha kapegigii na feepee.

20 Nyé li saha sì mō me, yyeyiñke kanvoonji Kile sí Sitaanniñi tîrige n-cyán yii a fwóonji ná yii tooy'e. Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jwó yii na, u u yyeyiñke kan yii á.

21 Mii báarapyijeeñi Timoti à yii shéere. Lusisi ná Zhasón ná Sosipateri à yii shéere, mii ná pire mpii na jye shinnuu.

22 Nyé mii Teritusi u à Poli tég'a nge leterenji séme ke, mii mú à yii shéere Kafoonji wwoñeege e.

²³ Gayusi yyére mii jye nàmpõnnte na ke, ur'à yii shéere. Uru yyére dánafeebii maha piye binnini mú. Kànze wyéremarañi Erasiti ná wuu cinmpworonji Karitusi à yii shéere.

[²⁴ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jwə yii na, u u yyeñiñke kan yii á. Amiina.]

²⁵ Wuu pèene taha Kile na. Jwumpe Nintanmpe mii jye na yu Yesu Kirisita kyaa na yii á ke, sí na jye Kile á mà puru pyi pu fànha kan yii á. Puru cye kurugo, Kile à u kañwəhəni cyée, u mpyi a lire jwəhə mà lwó fo diñyeñi téesiini i.

²⁶ Numε, l'à yige bēenmpe na. Jye Kile tūntunmpii sémebii cye kurugo, mpii pi jye pi jye Yahutuu mε, pire pun'à lire kañwəhəni cè. Kileñi u jye wani fo tēekwombaa ke, uru u à li kuni kan, bà sūpyire puni si mpyi si dá uru na s'a uru pēre mε.

²⁷ Kile kanni u jye yákilifoonji ke, pèente ti taha u na tērigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo fo tēekwombaa. Amiina.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ŋgemu kan Kòrenti kànze dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Kòrenti kànze na mpyi kànbwòho, yasunŋyi mpyi a nyaha k'e sèl'e. Cikwuŋi ná nàŋkwuŋi mpyi na mpyi pyiŋkannigii puni na kuru kànze e.

Yesu túnntunŋi Poli à yye niŋkin ná paanga pyi Kòrenti kànze e. Lire tēni i, u à Jwumpe Nintanmpe jwo wani, ka pii si piye kan Yesu á (Kapyiŋkii 18.1-18). Poli karenkwooni kántugo, nyahaŋgurug'á jyè dánafeebii ná piye shwòhòl'e. Poli à yire lógo maa nge letereŋi tun si pi yeɛ, maa li cyēe pi na, na dánafeebii wwoŋeɛge na nyɛ mu à jwo cyere, ti jũŋke ku nyɛ Yesu Kirisita kanni. Tire cyeere yatanŋyi pun'à yaa yi yiye kyaa táan yiy'á, yi raa yiye tère (13).

Dánafeebii kurunke e, pii mpyi a letere túugo u á, maa yibiyyi yà pyi u na. Poli à nge letereŋi séme maa jwòshwòɔ kan yire yibiyyi na, yire yi mpyi:

Dánafeebii sí n-jà fúru pyi la? (7)

Mpii pi nyɛ na zunŋi pyi ke, dánafeebii sí n-jà n-lyi pire yyere la? (8-10)

Dí dánafeebil'á yaa pi a báare ná Kile Munaani màkanyi i ye? (12-14)

Dánafoonji kwũŋi kántuge nyɛ naha shi ye? (15)

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli u à yyer'a pyi Yesu Kirisita túnntunŋo mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii ná wuu cìmpworonji Sositeni u à nge letereŋi séme si ŋkan

² Yii dánafeebii kurun'á, Kòrenti kànze e, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu Yesu Kirisita cye kurugo ke, u à yii yyer'a pyi u wuu, mà bàra mpii puni pi nyɛ na wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege yiri cyeyi puni i, maa u pyi pi Kafoonji wuu fiige ke,

³ wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi i yyeŋinke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kòrenti dánafeebii kurugo

⁴ Mii fwù nyɛ Kile na tērigii puni i, naha na ye u à jwò yii na, yii ná Yesu Kirisita wwoŋeɛge kurugo.

⁵ Mà yii yaha kuru wwoŋeɛge e, yii à Kile màkanyi shiŋi puni ta, mà cye cyán jwumpe ná jcèŋi na.

⁶ Naha kurugo ye jwumpe pu nyɛ na Kirisita kyaa yu ke, pur'à tateŋge wwù yii e.

⁷ Lire e canŋke wuu Kafoonji Yesu Kirisita sí uye cyēe ke, mà yii yaha yii i kuru canŋke sigili, Kile màkange kà tufiige kuu nyɛ yii na me.

⁸ Uru Kile mú u sí yii tēge si fànha kan yii á, bà yii si mpyi si ŋkwòro u kuni i fo sà nò li tēgeni na, si mpyi tigire cyaga baa Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge me.

⁹ Kile na nyɛ jwòmɛɛ niŋkinfoo, uru u à yii yyere bà yii si mpyi si mpyi u Jyaŋi, wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwoŋeɛge e me.

Poli à li cya Kòrenti dánafeebil'á na pi bē

¹⁰ Mii cìmpyibii, mii na li náare yii á, wuu Kafoonj Yesu Kirisita mege na, yii i bê ninjkin na, yii áha n-láha yiye na me. Yii bê, yii i mpyi ná sònhòrò ninjkin i, yii i yii karigii kapyiini njnke yaha ku pyi ninjkin.

¹¹ Naha kurugo ye mii cìmpyibii, mii à lógo Kilowe pyenge shiinbii pìi jwo na, na mbèmbaanj na wá yii shwòhòl'e,

¹² Na pìi na wá na ñko yii shwòhòl'e na pire na nyé mii Poli wuu, pìi sí i ñko na pire na nyé Apolosi wuu, pìi sí i ñko na pire na nyé Pyeri wuu, pi sanmpii sí i ñko na pire na nyé Kirisita wuu.

¹³ Mii sí yii yíbe, Kirisita à táa la? Taha Poli u à kwòro kworokworocige na yii kurugo, lire nyé me taha Poli mege na yii à batize?

¹⁴ Mii Poli à Kile shéere, naha na ye Kirisipusi ná Gayusi baare e, mii nyé a yii wá tufige batize wani me.

¹⁵ Lire e yii wá si n-sii n-jà n-jwo na ur'à batize mii mege na me.

¹⁶ Mii funnjò naha mpyi a wwò, mii mú u à Sitefanasi pyenge shiinbii batize, pire baare e, mii naha a dá na mii sàha à sùpya batize wani yii yyéere me.

Sùpyire yákilifente nyé Kile nyii na sijncomò

¹⁷ Yii li cè na báaranj njncyiinj mee na Kirisita à mii tun ke, uru bà u nyé batizelinj me, Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo u à mii tun. Mii mú sí nyé na tire túnnture pyi mà tàanna ná sùpyire yákilifente e me, bà li si mpyi sùpyire kà raa ñirili mii jwunjkanni kurugo me, ñka pi a ñirili Kirisita kwùnj kurugo kworokworocige na.

¹⁸ Mpii pi nyé kuni nimpini i, ná Kile sí n-pa pi shi bò ke, jwumpe pu nyé na yu mà yyaha tí ná Kirisita kwùnj i kworokworocige na ke, puru na nyé sijncomò pire mpil'á. Nka wuu mpii pi nyé kuni njncenni i, ná Kile sí n-pa wuu shwò ke, Kile sífente ti nyé ti ti wuu á.

¹⁹ Nyé y'à séme Kile Jwumpe Semenj i na:

«Mpii pi na piye sònhj yákilifée ke, mii sí pire sijncompe cyéé.

Mpii pi na piye sònhj na pir'à kyaa cè ke, mii sí li cyéé na pire nyé a yafyin cè me*..»

²⁰ Mà tàanna ná lire e, taa yákilifeebii nyé ke? Mpii pi na piye sònhj na pir'à Kile Saliyanj cè ke, taa pire nyé ke? Taa ñge ñjnyenj jwunjeempii nyé ke? Kile à li cyéé na ñge ñjnyenj yákilifente na nyé sijncomò.

²¹ Mà tàanna ná Kile yákilifente e, u à li lwò ñge ñjnyenj yákilifeebii kà n-jà uru cè ná pi yabilimpjii yákilifente e me. Lire kurugo jwumpe wuu nyé na yu, ná ñjnyenj sùpyire na pu sònhj sijncomò ke, Kile à li lwò sùpyire t'à dá puru jwumpe na ke, si pire shwò.

²² Nyé Yahutuubii la maha mpyi s'a kakyanhala karigii naa tapyige e si nta ndá puru jwumpe na. Girekiibii sí na ñcaa pire yákilibii sí múgo sí nta ndá pu na.

²³ Wuu pi ke, Kirisita kani wuu nyé na yu na u à kwù kworokworocige na ke, puru na nyé jwunjjwumbaama Yahutuubil'á, maa mpyi sijncomò supyishinj sanj'á.

²⁴ Nka Kile à mpiimu yyer'a pyi u wuu ke, pi à pyi Yahutuu yo, pi à pyi Girekii yo, pir'à Kirisita na Kile sífente ná u yákilifente cyéere.

²⁵ Naha kurugo ye kani Kile à pyi, ka sùpyire si wá na sònhj sijncomò ke, lir'à fánha tò pi yákilifente na. Nde Kile à pyi, ka sùpyire si wá na sònhj na fánhancyerere ti nyé ti ti ke, lir'à fánha tò sùpyire na.

* 1:19 Ezayi 29.14

²⁶ Mii c̄nmpyiibii, yyerenj̄kanni na Kile à yii yyer'a pyi uye wuu ke, yii lire k̄aanmucya a w̄i ke! M̄a t̄aanna ná s̄ùpyire k̄aanmucyage pyiñkanni i, yákilifee niñyahamii ñye yii e me, sífee niñyahamii ñye yii e me, yii niñyahamii mú sí ñye a si shinbwoo pyenyi i me.

²⁷ Ñye karigii ñyenyi s̄ùpyire na s̄ónñi s̄iñcom̄o ke, cyire Kile à cw̄óñr'a t̄èg'a ñyenyi yákilifeebii sílege. Ñcyi pi ñye na s̄ónñi f̄anhaj̄cyerere wogigii ke, maa cyire cw̄óñr'a t̄èg'a f̄anhafeebii sílege.

²⁸ Karigii cyi ñye ñùñò baa ñyenyi s̄ùpyire ñyii na, ná pi kuro ñye cyi e me, cyire karigii Kile à cw̄óñr̄o, pi na ñcyiimu s̄ónñi s̄èe wogii ke, mà t̄èg'a cyire k̄èege.

²⁹ U à lire pyi, bà li si mpyi s̄ùpyañi w̄a tufiige k̄a ñkw̄ò uye p̄èe uru Kile yyahe taan me.

³⁰ Uru u à wuu le Yesu Kirisita wwoñeēge e. Kile à pyi kañuñò, ka Yesu Kirisita si wuu pyi yákilifee, maa jwo na wuu à t̄i, maa wuu pyi Kile wuu, maa wuu ñùñò ww̄u kapegigii bilere e.

³¹ Ñye bà l'á s̄ème Kile Jwumpe Sem̄eni i me: «Ñgemu la ká mpyi si p̄èene taha yaaga na ke, urufoo u t̄i taha Kafoonji Kile na†.»

2

Poli ñye a Kile jwumpe jwo ná s̄ùpyire yákilifente e me

¹ Mii c̄nmpyiibii, t̄èni i mii à s̄a Kile jwumpe jwo yii yȳere ke, mii ñye a naye p̄èe na mii à jwumpe c̄e, lire ñye me na mii yákilin'á p̄èe mà t̄òro pi sanmpii wunji na me.

² Naha kurugo ye mii ñye a li lw̄ò naye funñ'i, si yaage kabere kyaa jwo yii á, Yesu Kirisita k̄antugo na me, si u kw̄w̄i kyaa jwo yii á kworokworocige na.

³ Mii f̄anhe mpyi a cȳere wani yii shw̄h̄ol'e, fyagare mpyi maha mpyi mii na fo mii mpyi maha ñcȳenni s̄èl'e.

⁴ T̄ere o t̄ere e mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, ná s̄ùpyire yákilifente e bà mii mpyi maha pu yu si nta yii ñumbogigii k̄èenne ná p'e me. Ñka ná Kile Munaani sífente e mii mpyi maha pu yu,

⁵ bà li si mpyi yii d̄aniyañi k̄a ntaha s̄ùpyire yákilifente na me, fo Kile sífente.

Kile maha u yákilifente kaan wuu á, u Munaani cye kurugo

⁶ Kile jwump'á tat̄eenge ww̄u mpiimu z̄òm̄pyaagil'e ke, p̄ire maha yákilifente taa wuu jwumpe e. Ñka Kile sí n-pa ñge ñyenyi s̄ùpyire ná u ñùñufeebii mpiimu shi b̄o ke, yákilifente ti ñye pir'á ke, tire sh̄inji bà me.

⁷ Kile yákilifente sh̄enre wuu ñye na yu ke, s̄ùpya mpyi a ti shi c̄e me, ñaha na ye Kile mpyi a ti ñw̄oh̄o. Mà jwo ñyenyi u dá ke, Kile mpyi a lire kañw̄oh̄oni yaa, bà wuu si mpyi si mpyi shinbwoo si nt̄een ná u e u cyage nisinan̄ke e me.

⁸ Ñge ñyenyi ñùñufoonji w̄a ñye a tire yákilifente c̄e me. Ná lire bà me, pi mpyi na si ñe Kafoonji Peentefoo kw̄òro kworokworocige na me.

⁹ Bà l'á s̄ème Kile Jwumpe Sem̄eni i na:

«S̄ùpya ñyii s̄aha ñkw̄ò a ndemu ñya me,

ná ñnyyii s̄aha ñkw̄ò a li lóg'a ñya me,

ná li s̄aha ñkw̄ò a t̄ige s̄ùpya funñ'i mà ñya me,

mpii pi à Kile kyaa t̄aan piy'á ke, lire u à b̄égel'a yaha p̄ire me na*.»

¹⁰ Wuu pi ke, Kile à lire kani cȳee wuu na, u Munaani cye kurugo. Lire li maha karigii puni yyaha caa, ali karigii Kile à ñw̄oh̄o ke, li maha cyire puni yyaha caa, si cyi c̄e,

¹¹ Bà li ɲɛ sùpya sɪ n-jà u supyɪɲɛɲɪ funzɔɲɔre cè ná u yabilɪŋɪ bà mɛ, amuni li mú ɲɛ sùpya sɪ n-jà Kile funɲɔ karigiɪ cè mɛ, Kile Munaani kanni l'à cyi cè.

¹² Wuu sí pi ke, Kile à u Munaani le wuu e, lire l'à wuu ná sùpyire sannte sɔɲɲɔɲkanni pyi l'à wwù liye e. U à lire pyi bà li si mpyi, u à ɲwɔ wuu na maa yaayi ɲjemu kan wuu á ke, wuu u ɲire cè mɛ.

¹³ Ná sùpyire yákilifente e bà wuu ɲɛ na yire yaayi kyaa yu mɛ. Nka Kile Munaani à ndemu cyêe wuu na ke, lire wuu ɲɛ na yu sùpyir'á, wuu na li yu bà Kile Munaani à li jwo mɛ.

¹⁴ Nka Kile Munaani ká mpyi li ɲɛ a tɛɛn sùpyanɪ ɲgemu i mɛ, urufoo ɲɛ na ɲɛɛge Kile Munaani karigiɪ na mɛ, ɲaha na yɛ u maha cyire karigiɪ sɔɲɲɪ sɲcomɔ. U si n-jà cyi yyaha cè mɛ, ɲaha na yɛ Kile Munaani kanni cye kurugo sùpyanɪ maha já a cyi yyaha cè.

¹⁵ Kile Munaani ɲɛ sùpyanɪ ɲgemu i ke, uru u maha yaayi puni cè a wwù yiye e. Shintiwe mú sí ɲɛ na n-jà a urufoo kapyiɲkii cè a wwù cyiye e mɛ.

¹⁶ Yire y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛɲɪ i na:
«Sùpya ɲɛ a sɪi ɲgemu u à Kafoonɪ funzɔɲɔre cè mɛ?
Sùpya mú ɲɛ a sɪi ɲgemu u sí n-jà u yɛɛ mɛ†.»
Nka wuu pi ke, Kile Munaani ɲɛ wuu mpiimu i ke, wuu à Kirisita funzɔɲɔre cè.

3

Kile báarapyiibii puni tayyérege ɲɛ ɲɪɲkin

¹ Mii cɪɲmpyiibii, mà sɛɲɪ jwo, mpii pi à Kile Munaani yaha l'à pi yyaha cù ke, jwɲkanni na mii maha yu ná pire e ke, mii ɲɛ a já a jwo ná yii e lire jwɲkanni na mɛ. Nka mpii pi ɲɛ na pi ɲyii karigiɪ kanni pyi ke, mii à jwo ná yii e mu à jwo ná pire e mii ɲɛ na yu. Mii na yii sɔɲɲɪ mu à jwo pɪɲmpɪɲyɛya mà yyaha tí ná Kirisita kuni i.

² Jwumpe mii à jwo yii á ke, pur'à pyi mu à jwo jirime mii à kan yii á. Mii ɲɛ a ɲɛn'a yawaya kan yii a lyí mɛ, ɲaha na yɛ yii mpyi na sɪ n-jà yawaya lyí mɛ. Ali numɛ yii si n-jà yawaya lyí mɛ,

³ ɲaha na yɛ yii saha na yii ɲyii karigiɪ pyi. Sèe wi dɛ! Ná yɪɲcyɛge ná mbɛmbaanɪ sí ɲɛ yii shwɔhɔl'e, lire l'à li cyêe na yii ná sùpyire sannte ɲɛ a wwù yiye e mɛ. Yii ná pi kapyiɲkii pun'à pyi ɲɪɲkin.

⁴ ɲɛ ná yii pɪi s'à jwo na yii na ɲɛ Poli wuu, ka pɪi si jwo na pire na ɲɛ Apolosi wuu, mà tàanna ná lire e, tá yii ná sùpyire sannte sɔɲɲɔɲkann'à wwù liye e bɛ?

⁵ Yii li cè na Apolosi wi yo, mii Poli wi yo, Kile báarapyii pi ɲɛ wuu kanna. Wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ka lire si mpyi kanɲɔ mà yii lɛɲɛ Kile kuni i, wuu mú pun'à wuu báaranɪ pyi mà tàanna ná Kafoonɪ u kanɲkanni i wuu shin maha shin á.

⁶ L'à pyi mu à jwo mii à cige cɛɲmɛ, ka Apolosi si ku lwɔ, ɲka Kile u à cige pyi k'à yíri.

⁷ Lire e ke l'à pyi cige cɛɲmɛfoonɪ yo, l'à pyi ku lwɔfoonɪ yo, pi wà tayyérege ɲɛ a pɛe mɛ. Kile kanni u tayyérege k'à pɛe, ɲaha na yɛ uru u maha cige pyi ku u lyɛge.

⁸ Cige cɛɲmɛfoonɪ ná ku lwɔfoonɪ mú à tàanna. Kile sí pi shin maha shin sàra si ntàanna ná pi báaranɪ ɲɪmpyɪɲɪ i.

† 2:16 Ezayi 40.13

9 Mā tāanna ná lire e, wuu na j̄ye báarayij̄ne Kile báaraŋi i, yii pi j̄ye Kile cikəəge.

Yesu u j̄ye Kile bage nintaani

Yii mú pi j̄ye Kile bage.

10 Mā tāanna ná Kile mākange e mii á, mii à kuru bage j̄wəhə cyán bafaan-rawa nj̄ncən̄je fiige, ka piibere si mpa ku faanra a d̄urugo. Nka shin maha shin la ku j̄ye si vaanra pyi kuru bage nintaani j̄uŋ'i ke, urufoo u u báaraŋi pyime cè d̄e!

11 Naha kurugo ye bage nintaani l'á cyán ke, lire li j̄ye Yesu Kirisita. S̄upya saha si n-jà nintaani labere cyán lire kántugo na me.

12 Bafaanribii pii sí báara nj̄ncən̄je pyi, si pi vaanraŋi pyi kuru bage nintaani na ná s̄eŋŋi i, lire j̄ye me ná wyérefyinn̄i i, lire j̄ye me ná kafaayi loŋgara wuyi i. Nka pii sí báaraŋe pyi si vaanraŋi pyi ná cire e, lire j̄ye me ná j̄yēs̄igire e, lire j̄ye me ná kàcyeeere.

13 Nka yii li cè, canŋke Kile si s̄upyire puni s̄ara si ntàanna ná pi kapyiin̄kil'e ke, shin maha shin à báaraŋi ŋgemu pyi ke, uru shi sí n-cyēe kuru canŋke. Nage cye kurugo shin maha shin u báara shi sí n-cè.

14 Nage ká mpyi ku j̄ye a ŋgemu u tafaanraga s̄úgo me, urufoo sí t̄on ta.

15 Nka nage ká ŋgemu u tafaanraga s̄úgo ke, urufoo sí t̄on ta me. Urufoo k̄ni sí n-shwə sa! Nka li sí n-pyi mu à jwo nage e urufoŋ'á j̄yè a fwooro.

16 Yii j̄ye a li cè na Kilejaarebage ku j̄ye yii, Kile Munaani à t̄eŋ kuru ŋkemu i mà?

17 Shin maha shin ká kuru bage jya, Kile sí urufoo shi b̄o, naha na ye Kile wogo k̄i, yii sí pi j̄ye kuru bage.

18 Wà ha uye j̄wə fáanna mà d̄e! Yii wà ha nta u u s̄onŋi na uru na j̄ye yákilifoo mà tāanna ná s̄upyire s̄onŋon̄kanni i, urufoo u uye pyi s̄j̄ncəŋ. Lire ká mpyi, urufoo sí yákilifene s̄e woore ta.

19 Naha kurugo ye karigii d̄j̄nyeni s̄upyire j̄ye na s̄onŋi yákilifene ke, cyire na j̄ye s̄j̄ncəŋ Kile j̄yii na. Y'á s̄eme Kile Jwumpe Sem̄ni i na: «K̄anhaŋyi ŋge d̄j̄nyeni yákilifeebii maha j̄cyán ke, Kile maha pi pyi pi i j̄cw̄ore yire na*.»

20 Y'á s̄eme mú na:

«Mpii pi j̄ye na piye s̄onŋi yákilifee ke, Kafoon̄i à pire funz̄on̄ore cè. Pi funz̄on̄ore j̄ye u á laaga baa†.»

21 Lire kurugo wà j̄ye a yaa u a ŋkw̄h̄ali na uru na j̄ye mucȳiin wu me, naha na ye yaayi puni j̄ye yii wuyo.

22 L'á pyi mii Poli yo, l'á pyi Apolosi yo, l'á pyi Pyeri yo, l'á pyi d̄j̄nyeni yo, l'á pyi sh̄iŋi yo, l'á pyi kw̄uŋi yo, l'á pyi nume yaayi yo, l'á pyi yaayi nimpayi yo, yire puni na j̄ye yii wuyo.

23 Yii yabilimp̄ii pi ke, yii na j̄ye Kirisita wuu, Kirisita sí j̄ye Kile wu.

4

Yesu t̄untunmp̄ii báaraŋi ná pi yyefuge kani

1 Lire kurugo yii li cè na wuu na j̄ye Kirisita báarayii kanna, maa mpyi kacw̄on̄rii fiige. Karigii Kile mpyi a ŋw̄h̄ə s̄upyire na t̄eeyiini i ke, Kile à cyire cyēe wuu na, bà wuu si mpyi s'a cyi yyaha yu s̄upyir'á me.

2 Nde sí li j̄ye na j̄caa báarayiib'il'á ke, lire li j̄ye pi pyi s̄eeshiin pi raa pi báaraŋi pyi pi a j̄wəge.

* 3:19 Zhobu 5.13 † 3:20 Zaburu 94.11

3 Mii wi ke, l'à pyi yii jworo yo, l'à pyi sùpyire sannte jworo yo, mii kuro nyɛ tire e mɛ. Mii mú sí nyɛ a naye cêɛge na báaraŋi nimpɔyɔŋi na mɛ,

4 Jaha na yɛ mii nyɛ a naye pen na báaraŋi wà tufiige e mɛ. Nka lire nyɛ a li cyêe na mii báaraŋi puni pyiŋkann'à jwɔ mà de! Kafoonji kanni u sí n-jà u jwɔ ná u jwɔmbaa jwo.

5 Lire kurugo yii àha tànga kan sùpya á, lire nyɛ mɛ si u cêɛge mà li tɛni ta li sàha nɔ mɛ. Yii Kafoonji cannuruge sige. U aha mpa, karigii cyi à jwɔhɔ numpini i numɛ ke, u sí n-pa cyire yige bɛɛnmpɛ na, si sùpyire funzonjɔre yige cyíŋŋi na. Nyɛ kuru canŋke, shin maha shin à yaa ná nkɛɛŋi ngemu i mà tàanna ná u báaraŋi nimpɔyɔŋi i ke, Kile sí uru kan urufol'á.

6 Mii cɛnmpɔyɔŋi, mii à mii ná Apolosi kani lwɔ a pyi yɛcyeeɛnɛ mà tɛg'a yii le kur'e, si li cyêe yii na, na yii jaaraŋkann'à yaa li tàanna ná Kile Jwumpe Semɛŋi yi jwuŋkanni i. Lire e yii wà jwɛ a yaa u kàsimeŋŋi yogolo na uru na nyɛ wà wu, s'a u shinjɛɛŋi fwɔhɔre mɛ.

7 Mu u nyɛ na sɔŋŋi na mu à pwɔrɔ pi sanmpii na ke, di mu nyɛ na maye sɔŋŋi bɛ? Naha ku nyɛ mu á mà ta Kile bà u à ku kan mu á mà yɛ? Nyɛ ná Kile sí u à yi kan mu á, mu kàsimeŋŋkii kayogoni li jwɛ ndire, kee mu yabilinji u à yi ta may'á yɛ?

8 Yii pi ke, yii na sɔŋŋi na yii à yaayi puni ta mà kwɔ, na yii funjy'a à jɔŋ'a kwɔ, yii na sɔŋŋi na jùŋufent'á le yii cye e mà kwɔ, maa wuu yaha. Nka mii la nyɛ yii i mpyi jùŋufɛe sɛɛŋi na, bà wuu mú si mpyi si ntɛɛn ná yii e jùŋufente e mɛ.

9 Yii li cɛ, wuu pi nyɛ Yesu túnntunmpii ke, li nyɛ mu à jwo Kile à wuu yaha sùpyire puni kàntugo. L'à pyi mu à jwo kwùŋi laage e wuu nyɛ. Wuu à pyi yawiye diŋjɛ jwɔhɔyaayi pun'á, sùpyire bàra mèlɛkɛɛbii na.

10 Wuu à pyi sicyerefeɛ fiige Kirisita mɛge kurugo, ŋka yii pi ke, yii na sɔŋŋi na yii à Kirisita yákilifente puni ta a kwɔ. Yii à jwo na wuu pi nyɛ fànhajɔcyɛɛɛre sùpyiibii, maa yiye sɔŋŋi na yii pi nyɛ fànhajyaha gaa wuubii. Sùpyire nyɛ a wuu le dá e mɛ, ŋka yii pi ke, pi à yii pɛe.

11 Ali numɛ, wuu na ŋkyaali katege ná byage cye e, maa mpyi v àanŋkuunji i. Sùpyire maha wuu bwùun, wuu na jaare na màre cyeyi yyaha kurugo.

12 Wuu na báaraŋi niŋgaŋi pyi, bà wuu si mpyi s'a wuu jùŋɔ karigii yaa mɛ. Mpii pi maha wuu cyere ke, wuu maha jwɔ leni pir'á. Pi maha wuu kyérege, ŋka wuu maha li kwú wuye e.

13 Sùpyire mɛɛ ká a jwumpimpe yu wuu na, wuu maha jwuɔcɛnmpɛ tɛg'a pi jùŋɔ bɛ. Ali numɛ wuu na nyɛ mu à jwo yakuuyo ná kàkyaya sùpyire nyii na.

14 Mii nyɛ a mpe jwumpe sɛmɛ si yii sílege mɛ, ŋka mii à yii yɛɛ ná p'e, jaha na yɛ yii pi nyɛ mu à jwo mii pyiibii, yii kyal'á tãan mii á sɛl'e.

15 Ali li mɛɛ nta cyelentii niŋyahajyahamii pi nyɛ na Kirisita kyaa yu yii á, yii li cɛ na yii tunji na nyɛ niŋkin. Mii wi, jaha na yɛ mii u à Jwumpe Nintanmpɛ jwo yii á, ka yii i dá Yesu Kirisita na.

16 Mà tàanna ná lire e, mii na li caa yii á, yii raa yii karigii pyi mii wogigii fiige.

17 Lire e Timɔti u nyɛ mii jyaŋi mà tàanna ná Kafoonji wwoŋɛɛge e ke, mii sí uru tun yii á. U kyal'á tãan mii á, jwɔmɛɛ niŋkinfoo u nyɛ u wi Kafoonji báaraŋi i. U aha nɔ yii na tɛni ndemu i ke, mii karigii pyiŋkanni li nyɛ ndemu Kirisita wwoŋɛɛge e ke, u sí yii funjɔ cwo lire na, bà mii nyɛ na li yu na màre cyeyi puni i dánafeebii kuruy'á mɛ.

18 Pii na nyε yii shwǎhǎl'e, mpiimu pi na sǎnnji na mii saha si n-shà wani yii yyére mε, maa li jwǎ cù na piye yare tabwoyi i.

19 Nka Kafoonji ká jεε, li saha si mǎ mε, mii sí nuru n-kàre wani yii yyére, mpii pi nyε ná tire yámpeente e ke, kampyi jwumbwompe kanni pi na yu, lire jyε mε kampyi Kile sífente jyε pi á sēenji na, si lire cè.

20 Naha kurugo ye Kile Saanre jyε jwumbwojwuu mε, Kile sífene ti jyε ti ti.

21 Nyε di yii ko numε bε? Yii la jyε mii u shà yii yyére ná kasor'e laa, ná ntàannamagare ná jùmpinjke e?

5

Silegebaare kani l'à pyi Kōrenti dānafeebii shwǎhǎl'e ke

1 Mii cinmpyiibii, wuu à lógo na silegebaara kani là à pyi yii shwǎhǎl'e, ali Kilecembaabii mú bà si jεε ndemu pyi mε. Pi à jwo na yii wà na wá a u tunji cwonji lējε.

2 Lire ná li wuuni mú i, yii à yiye pēe, mà li ta lire mpyi a yaa li pyi yyetanbara kyaa yii á, bà yii si mpyi si lire kapiini pyífoonji yige yiye shwǎhǎl'e mε.

3 Mii laage kǎn'à tǎon yii na, nka mii jyε yii shwǎhǎl'e Kile Munaani cye kurugo. Nde l'à yaa li pyi nge kapimpyinji na ke, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mεge na, mii à lire lwǎ naye funji'í mà kwǎ.

4 Lire pyinjkanii na, mii ná yii ká bínn'a tēen, Kafoonji Yesu fānhe cye kurugo,

5 urufol'à yaa u le Sitaanninji cye e, u u nkyaaala, bà li si mpyi kapegii mpyinji lage ká wwú u na, ka u u cyi jwǎ yaha tēni ndemu i ke, Kile si u shwǎ Kafoonji Yesu cannuruge mε.

6 Yii na yiye pēre tawage e, yii jyε a cè a jwo na: «bwúuruji yirigeyirige yaani nimbileni maha ntég'a farani mbyimpe nijcwǎnhǎmpe puni yirige» mà?

7 Lire kurugo yii kapimpyinji yige yiye shwǎhǎl'e, bwúuruji yirigeyirige yaani l'à lyε ke, u na jyε lire fiige, bà yii si mpyi si ntēen fwǎnrǎ baa mbyivǎnmǎ nijcwǎnhǎmǎ fiige mε. Yii li cè na yatǎoge Yahutuubii mpyi maha bǎ pi bilerenkwonji kataanni i ke, Yesu à bǎ kuru yatǎoge fiige, maa wuu kapegii yǎfa wuu na. Lire e wuu jyε numε mu à jwo mbyivǎnmǎ nijcwǎnhǎmǎ, bwúuruji yirigeyirige yaani jyε a le mpemu i mε.

8 Lire kurugo bwúuruji u à yaa ná yirigeyirige yaani nijjyeeni i ke, wuu àha kataanni pyi ná ur'e mε, uru u jyε katupwǎhǎyi ná pege. Bwúuruji u à yaa yirigeyirige yaani baa ke, wuu wuu kataanni pyi ná ur'e, uru u jyε zǎvinyinre ná sēejwuuni.

9 Letεenji mii à fyánha a kan yii á ke, ur'e mii mpyi a yi jwo yii á na yii àha jacwoobii pyi yii kapyijεε mε.

10 Nka mii jyε a jwo yii á na mpii pi jyε pi jyε Kile kuni i ná yii e mε, ná pi na jacwǎore pyi, lire jyε mε na nǎpwǎhǎre pyi, lire jyε mε na nǎjkaage pyi, lire jyε mε na kacyanhigii sunni ke, na yii àha pire pyi yii kapyijεε mà dε! Lire baare e li sí n-pyi kee yii sí n-fworo dijyεnji i dε!

11 Pu kajwuuni jùnjke ku mpyi nke: shin maha shin u à uye pyi na uru na jyε Kile kuni i, maa nkǎwǎro na jacwǎore pyi, lire jyε mε na nǎpwǎhǎre pyi, lire jyε mε na kacyanhigii sunni, lire jyε mε na jwumpimpe yu, lire jyε mε mà uye yaha sinmbyaani kanni laage e, lire jyε mε na nǎjkaage pyi ke, yii àha cyire karigii pyifeebii pyi yii kapyijεε mε, yii bá ká jεε pi a lyi ná yii e mε.

12-13 Yii li cè, mpii pi jyε pi jyε Kile kuni i mε, mii kuro jyε pire wogigil'e mε, Kile u si pire wogigii cwǎnrǎ. Nka yii ná mpii pi jyε wwǎjεε Kile kuni i

ke, yii pi à yaa yii a pire karigii cwɔɔnre. Y'à sɛme na: «Yii kapimpyiŋi kàr'a yige yiye shwɔhɔl'e*.»

6

Dánafeebii nyɛ a yaa pi a piye yiri fàñhe e mɛ

¹ Yii Kile wuubii kurunke e, kyaa ká jyè wà ná u cɔmpworɔŋi wà shwɔhɔl'e, ñaha na urufoo maha u cɔmpworɔŋi yyere fàñhe e yukyaabii Kilecembraabii yyère, mà li ta yii Kile wuubii pi à yaa yii a yii karigii cwɔɔnre yɛ?

² Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni í ná yii e mɛ, yii nyɛ a cè a jwo na yii Kile wuubii pi sí n-pa pire u karigii cwɔɔnre mà? Nyɛ ná yii sí pi sí n-pa pire u karigii cwɔɔnre, ñaha na yii nyɛ na yii ná yiye shwɔhɔŋi kapyyere cwɔɔnre mà yɛ?

³ Yii nyɛ a li cè na ali wuu sí n-pa raa mèlɛkɛebii ñuŋɔ karigii cwɔɔnre mà? Ná wuu sí n-pa raa pire ñuŋɔ wogigii cwɔɔnre, tá jwumɔ saha na nyɛ yii á, yii ná yiye shwɔhɔŋi wogigii ñcwɔɔnreŋi na?

⁴ Kyaa sí ká jyè yii wà ná u shinɲɛ shwɔhɔl'e, mpii pi nyɛ pi nyɛ na sɔnɲi dánafeebii sɔnɲɔŋkanni na mɛ, ñaha kurugo yii maha ñkàr'a sà lire cwɔɔnre pire yyère yɛ?

⁵ Puru kajwuuni li nyɛ yii i li cè na silege ku nyɛ ku ki yii á. Safɛ, yákillifoo nyɛ yii e, ngemu u sí n-jà kyaa cwɔɔnre yii wà ná u cɔmpworɔŋi wà shwɔhɔl'e mà kɛ?

⁶ Tá kacɛnne li nyɛ li li, cɔmpyibii pi à piye yiri fàñhafeebii yyère, mpiimu bá pi nyɛ pi nyɛ a dá Yesu na mɛ?

⁷ Mbɛmbaanji u pyi yii shwɔhɔl'e, fo ku sà nɔ yii à yiye yiri fàñhe e, lire kann'a yii kacɛgɛle kwɔ. Ñaha na wà ká yii mùmpɛnɲɛ kyaa pyi, yii nyɛ na ñin'a li kwú yiye e mà yɛ? Ñaha na wà ká yii ñàñwɔhɔrɔ, yii maha lire kwú yiye e mà yɛ?

⁸ Yii nyɛ na lire pyi mo! Marii pi sanmpii mùmpɛnɲɛ karigii pyi, maa pi ñàñwɔhɔre, yii sí na nyɛ cɔmpyii mà tàanna ná Kile kuni í.

⁹ Mpii pi nyɛ na kapegigii pyi ke, yii nyɛ a cè a jwo na pire nàzhan à fworɔ Kile Saanre e mà? Yii áha raa yiye ñwɔ fáanji mà de! L'à pyi jacwoo yo, l'à pyi kacɛyɔnɲɛ yo, l'à pyi mpii pi nyɛ pi nyɛ a kúu pi fúrupɲɛebii na mà yo, nambaabii pi maha wwúu ná piye e nɔ ná ceewe wwonkanni na ke, l'à pyi pire yo,

¹⁰ L'à pyi ñàñkaabii yo, l'à pyi ñàñwɔhɔre pyifeebii yo, mpii pi à piye yaha sinmbyaani kanni laage e ke, l'à pyi pire yo, l'à pyi jwumpimpe jwufeebii yo, mpii pi maha sùpyire yaayi cyáan na shuu pi na ke, l'à pyi pire yo, yii li cè na pire wà tufiige nàzhan nyɛ Kile Saanre e mɛ.

¹¹ Mà li ta yii pii mpyi na cyire karigii pyi. Nka wuu Kilenji Munaani cye kurugo, yii à jyé a fíniŋɛ, maa yii yaha yiye kanni na, mà pyi Kile wuu, maa yii pyi yii à tíi Kile yyahe taan Kafoonji Yesu Kirisita mɛge na.

Wuu cyeer'à dá Kafoonji Yesu nyii wuuni mpyiŋi mɛɛ na

¹² Yii à jwo na karigii puni mpyiŋi kun'à kan yii á, nka mii sí yi jwo yii á, tɔɔn nyɛ karigii puni i mɛ. Mii mú sí n-jà n-jwo na karigii puni mpyiŋi kun'à kan mii á, nka mii kani sí naye pyi biliwe fiige kani là tufiige e mɛ.

¹³ Yii mú à jwo na yalyire maha shwɔhɔ fuceni mɛɛ na, na fuceni mú à dá yalyire mɛɛ na, na canŋka Kile sí yi mú shuunnɲi shi bò, nka mii sí yi jwo yii á, sùpyanji cyeere nyɛ a dá jacwɔre mpyiŋi mɛɛ na mɛ. T'à dá Kafoonji Yesu nyii wuuni mpyiŋi mɛɛ na, Kafoonji mú u nyɛ ti foo.

* 5:12-13 Duterɛnɔmu 17.7; 19.19; 21.21; 22.21,24; 24.7

14 Kile à Kafoonji nè mà yige kwùnji i. Kile sí n-pa wuu mú nè n-yige kwùnji i ná u sífente e.

15 Yii jye a li cè na yii pi jye Kirisita cyeere yatanji mà? Mà Kirisita yatanji lwó a bâra fwòrobacwoŋji wuyi na, lire jye a sii kacenne me.

16 Taha yii bà jye a cè na shinji u à wwó ná fwòrobacwo e ke, na urufoo ná fwòrobacwoŋji maha mpyi shin ninjin me? Y'à sème Kile Jwumpe Semeni i na: «Pi mú shuunni sí n-pyi shin ninjin*.»

17 Nka yii li cè na shinji u à uye pwó Kafoonji na ke, urufoo ná Kafoonji maha mpyi sòŋŋoró ninjin.

18 Lire kurugo yii àha zii jye jacwóore mpyini i me. Kapegii sanjii puni sùpyanji maha mpyi ke, cyire jye na jyè u cyeere e me. Nka shinji u jye na jacwóore pyi ke, urufoo maha u cyeere yake lwó.

19 Yii jye a li cè na yii shin maha shin cyeere ti jye Kilejaarebage, Kile Munaani à tēen kuru ŋkemu i mà? Kile à u Munaani pyi l'à tēen yii e, lire e yii jye yiye wuu me.

20 Naha kurugo ye Kile à yii jùŋŋó wwú ná loŋgare e. Lire kurugo yii a Kile pēre ná yii cyeere yatanji puni i.

7

Fúruŋi karigii cùŋkanni

1 Letereŋi yii mpyi a tũgo mii á ke, u jwóshwóore ti jye nte. Yii à jwo na kacenni li jye li li, nòŋi u kwóro ceewe baa.

2 Yire na jye sèe, ŋka jacwóore mpyini yyaha na, nambaabii pun'à yaa pi cyee lèŋe, cyeebii puni mú à yaa pi pyi nambay'e.

3 Nòŋi jye a yaa u tasinnage kwòŋ u cwonji na me. Ceeni mú jye a yaa u tasinnage kwòŋ u poonji na me.

4 Naha kurugo ye ceeni jye uye wuu me, nòŋi u jye u foonji. Nòŋi mú jye uye wuu me, ceeni u jye u foonji.

5 Nòŋi ná u cwonji jye a yaa pi a tasinnage kwòŋ piye na me, fo pi mú shuunni ká bē li na si tere yaha piye na Kilejarege mee na. Nka lire tēni ká ntóro, pi à yaa pi nuru piy'á, bà Sitaanniŋi si mpyi u àha njà pi sòŋ ŋgà jacwóore na me.

6 Mii à puru jwo si ntège yii yerε, fànha bà mii jye na jcyáan yii na me.

7 Mu aha li yaha mii na, sùpyire puni mpyi a yaa pi kwóro mii fiige. Nka shin maha shin ná u Kile màkanga ku jye, Kile maha kani là pyipyi fànha kan wà á, maa labere pyipyi fànha kan waber'á.

8 Lenkwunambaabii* ná lenkwucyeebii pi ke, mii sí yi jwo pir'á na pi aha jà a kwóro amuni mii fiige, lir'à jwó.

9 Nka pi aha li jya na pi sí n-jà cù piye na me, pi fúru pyi†, lir'à pwóro tasinnage kani li tateenge fò pi na.

10 Mpii pi à fúru pyi ke, mii sí yi jwo pir'á, mii yabiliŋi jwómuguro bà me, Kafoonji Yesu jwómuguro ti, na fúrucwo jye a yaa u nambaga fworó me.

11 Nka là ká mpa ná l'e u à nambaga fworó, u jye a yaa u kabere jyè me, u à yaa u kwóro amuni, lire jye me nòŋi juy'i u à fworó ke, u núr'a sà uye kan u á. Nòŋi mú sí jye a yaa u u cwonji nambage kwò me.

* 6:16 Zhenezi 2:24 * 7:8 Pii maha jwo: «Mpii pi jye pi sàha a fúru pyi me, pire». † 7:9 Korenti shiinbii yyére, wà à fànha pyi lenkwucyeebii na me. U poonji kwunkwooni kántugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nambage leni wani.

12 Nje mii sí n-jwo mà yyaha tí ná pi sanmpil'e ke, Kafoonji i bà yir'a fworó mɛ, mii yabilinji jwɔmuguro ti nyɛ tire. L'aha nta ceewe na nyɛ dánafoonji wà á, ngemu u nyɛ u nyɛ Kile kuni i mɛ, ka ceenji si jɛn'a tɛɛn urufol'á nàmbage e, urufoo nyɛ a yaa u u nàmbage kwɔ mɛ.

13 L'aha nta mú na nò na nyɛ dánafeɛɛɛwɔnɔji wà á, ngemu u nyɛ u nyɛ Kile kuni i mɛ, nònji ká jɛn'a u màra, u nyɛ a yaa u nàmbaga fworó mɛ.

14 Naha kurugo yɛ ceenji kurugo, Kile maha jwó le nònj'á mà li ta nònji nyɛ Kile kuni i mɛ. Amuni li mú nyɛ, nònji kurugo, Kile maha jwó le ceenji'á mà li ta ceenji nyɛ Kile kuni i mɛ. Lire baare e pi pyibii mpyi na si n-fíniɛ Kile yyahe taan mɛ, mà li ta Kile à jwó le pi á.

15 Nka nge u nyɛ u nyɛ Kile kuni i mɛ, uru ká ndàhanji cya, mu u nyɛ dánafoonji ke, ma hà u sige mɛ. Li saha si n-pyi fánha mu ná uru u kwòro yiye jɔn'ji mɛ. Nka mu à yaa mu u maye waha yii i bɛ. Naha kurugo yɛ Kile à wuu yyere bà wuu si mpyi si ntɛɛn yyeɛɛnɛke e mɛ.

16 Mu u nyɛ Kile kuni i maa mpyi fúrucwɔnɔji ke, shwɔhɔl'e mu sí n-jà n-pa ma poonji lɛɛɛ Kile kuni i. Mu u nyɛ Kile kuni i maa mpyi cipoonji ke, shwɔhɔl'e mu sí n-jà n-pa ma cwɔnɔji lɛɛɛ Kile kuni i.

17 Nka nde Kafoonji Yesu à pyi shin maha shin á, ka Kile si urufoo yyere mà pyi uye wu mà u ta pyinɔkanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwòro amuni. Yire ninuyi mii nyɛ na yu dánafeebii kurunɔji pun'á.

18 L'aha nta Kile à ngemu yyere mà u ta u à kwòɔn a kwò ke, urufoo u kwòro amuni. Li sí ká nta Kile à ngemu yyere mà u ta kwòɔnmbaa ke, urufoo ká núru uye kan pi kwòɔn mɛ‡.

19 Wà à kwòɔn yo, wà nyɛ kwòɔnmbaa yo, lire là nyɛ na wíi mɛ. Nde li nyɛ na wíi ke, lire li nyɛ na Kile Saliyanji kurigii jaare.

20 Kile à shin maha shin yyere mà u ta pyinɔkanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwòro amuni.

21 L'aha nta Kile yin'à nò mu na mà mu ta bilere e, ma hà lire tɛɛɛ maye funɔ jɛn mɛ. Nka mu aha pyinɔkanna ta si jà vworó t'e, lire pyi.

22 Naha kurugo yɛ Kafoonji ká ngemu yyere mà u ta bilere e ke, urufoo maha fworó bilere e Kafoonji cye kurugo. Amuni li mú nyɛ, Kafoonji ká ngemu yyere mà urufoo ta u nyɛ bilere e mɛ, urufoo maha mpyi Kirisita biliwe.

23 Kile à yii jɔn'ɔ wwú ná lonɔgare e, lire e yii àha núru jɛɛ sùpyire t'a yii kɛɛnɔji ná pi sònnɔkanni i mɛ.

24 Mii cinnpyiibii, Kile à yii shin maha shin yyere mà u ta pyinɔkanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwòro lire pyinɔkanni na Kile yyahe taan.

Mpii pi nyɛ pi nyɛ a fúru pyi mɛ

25 Nyɛ nàmbaabii ná cyeebii pi nyɛ pi sàha fúru pyi mɛ, nde li nyɛ pire u kàmpañke ke, mii nyɛ a Kafoonji Yesu jwɔmuguro ta mà yyaha tí ná pire e mɛ. Nka mii yabilinji sí na tanyage jwo, yii mú s'a yaa yii dá mii jwumpe na, jaha na yɛ Kile à jùjaara ta mii na, maa mii pyi dánaɔpya.

26 Mà tàanna ná numɛ tɛɛn yefuge karigil'e, mii tanyage ku nyɛ nke: pi shin maha shin à yaa u kwòro bà u nyɛ mɛ.

27 Ngemu u nyɛ ná ceewe e ke, urufoo kà u nàmbage kwò mɛ. Ngemu u nyɛ ceewe baa ke, urufoo u kwòro ceewe baa.

‡ 7:18 Lire tɛni i Yahutuubii kanni pi mpyi na nkɔwun. Supyishinji sanɔji mpyi na nkɔwun mɛ.

28 Nka lire ná li wuuni mú i, nòñi ngemu ká uye nya u sí n-jà ceewe lèñe ke, lire nye kapii me. Pùcwoñi ngemu ká li nya na uru sí nàmbaga jyè ke, lire nye kapii me. Nka kyaage ku sí n-pa fúrupyiibii ta ke, mii la nye yii i shwò kuru na.

29 Nye mii cinmpyiibii, nje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi nye nje, diñyeni tèekwoon'à byanhara, lire e mà lwó nume na, fúru na nye mpiimu shwòhòl'e ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, fúruñi nye a yaa u pi sige Kile báaranj na me.

30 Mpii pi nye na myahigii súu ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, meesuuni nye a yaa li pi sige Kile báaranj na me. Mpii pi nye funntange e ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, funntange nye a yaa ku pi sige Kile báaranj na me. Mpii pi nye na zhwoñi pyi ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, zhwoñi nye a yaa u pi sige Kile báaranj na me.

31 Mpii pi nye na là taa nge diñyeni i ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, nge diñyeni làntañi nye a yaa u pi sige Kile báaranj na me. Naha kurugo ye diñyeni sí n-pa n-kwò.

32 Mii la nye yii i mpyi funmpεenre e me. Nòñi u nye ceewe baa ke, uru maha já a uye pwò Kafoonj báaranj na bà u kyaa si mpyi si ntáan Kafoonj á me.

33 Nòñi sí u à ceewe lèñe ke, fúruñi karigii maha uru yyaha nî, u maha li kòre si ntáan u cwonj'á.

34 Nye lire pyin'kanni na, u yákiñi maha ntáa u cwonj kàmpañke ná Kile kàmpañke shwòhòl'e. Amuni li mú nye, Kafoonj báaranj maha ceenji nò baa wuñi ná pùceebilini yyaha nî. Pi maha u pyi bà pi si mpyi si piye puni kan Kafoonj á me. Nka ceenji u nye nàmbag'e ke, nàmbage karigii maha uru yyaha nî. U maha li kòre si ntáan u poonj'á.

35 Mii nye na mpe yu si yii káramañjaha kani là na mà de! Yii nàfannj kurugo mii nye na pu yu. Kuni i yii nàfannj nye ke, lire mii la nye yii lwó, yii i yiye puni kan Kafoonj báaranj me na.

36 Nye wà ha nta u à cyé u tàcwoñi lwògò, ka li i mpa ntíge urufoo funñ'i na ur'à u yake lwó, u ndèñeni lage ká nta k'à tatεenge fò urufoo na, u u lèñe, lire nye kapii me.

37 Nka cilen'embaani fànha ká mpyi ku nye a cyán tànñi na me, fo u à li lwó uye funñ'i na uru si ceewe lèñe me, u aha já a cù uye na, maa li lwó uye funñ'i na uru si nò u tàcwoñi na me, lir'à nwo.

38 Lire e tànñi ngemu ká u tàcwoñi lwó ke, lir'à nwo, nka ngemu ká u tàcwoñi yaha lwómbaa ke, lir'à nwo sèl'e.

39 Nwonyega nin'kin na, ceewe maha ceewe poo u nye shì na ke, nàmbage maha u pwò u poonj na. Nka nòñi ká mpyi u saha nye shì na me, cyage k'à ceenji táan ke, u sí n-jà n-sà nàmbage kabere jyè wani, li tēgeni li nye, nòñ'á u sí n-shà ku jyè ke, uru u pyi dānafoo.

40 Nka mii na sòñni na li sí n-pwóro uru ceen'á u kwòro len'kwucwògare e. Mii à tēen ná l'e na mpe jwump'à bē Kile Munaani nyii wuuni na.

8

Poli à jwo yasunyi kyaare kyaa na

1 Nde li nye yasunyi kyaare kàmpañke ke, bà yii à yi jwo na wuu mú pun'à kyaa cè me, yire na nye sèe. Nka mà li yaha maye funñ'i na mu à kyaa cè, lire maha sùpyañi pyi u à uye pēe. Mà li ta ntàannamagare maha pi sanmpii tēge sèl'e pi i sì yyaha na Kile kuni i.

² Wà ha nta u u sônñji na ur'á kyaa cè, urufoo u li cè na yaaga saha a urufoo fô.

³ Nka ñgemu u à sùpyire sannte kyaa táan uy'á ke, urufoo maha mpyi Kile cevoó*.

⁴ Yibige yii à pyi na: «wuu sí n-jà raa yasunñji kyaare kyàa laa, wuu sí n-jà raa ti kyàa me'?» ke, mii sí yii ñwò shwò nume. Wuu à li cè na sùpyire maha sônñji na yasunñji yi ñye pire u kileebii mà li ta yire yasunñji ñye Kile me, Kile na ñye niñkin.

⁵ Li méε ká nta sùpyire na niñyini yaayi yà ná niñke wuyi yà sônñji kileebii pi, maa sônñji na kafeebil'á ñyaha pir'á,

⁶ wuu kón'á, Kile na ñye niñkin, uru u ñye wuu Tunji, maa mpyi yaayi puni Davoonji, uru méε na wuu ñye shi na. Kafoo niñkin mú sí u ñye, uru u ñye Yesu Kirisita. Uru cye kurugo, Kile à yaayi puni dá maa shiñji kan wuu á mú.

⁷ Nka dánafeebii puni ñye a uru sèenji cè me. Pii na ñye pi e, zunñji mpyi a tateεngε wwú pi e, ali niñjaa pi aha ntòr'a yasunñji kyara kyà, pi maha sônñji na pire saha na zunñji pyi. Pi ñye a sèenji cè sèl'e me, lire e pi maha sônñji na yasunñji kyaare maha pire ná Kile shwòhñji kèεge.

⁸ Li ñye mu à jwo yalyige ku maha wuu kyaa táan Kile á mà de! Wuu à lyi yo, lire si yafyin bàra wuu ná Kile shwòhñji na me. Wuu ñye a lyi mà yo, lire si yafyin yige wuu ná Kile shwòhñji i me.

⁹ Ti niñyini ná ti niñyimbaanji i, nde l'á táan yii á ke, yii sí n-jà lire pyi. Nka yii a yiye káanmucaa, mpai pi ñye pi sàha ñkwò a Kile kuni karigii yyaha cè sèl'e me, bà li si mpyi yii àha mpyi kañunjo si pire wurugo me.

¹⁰ Mu u ñye na maye sônñji na mu à kyaa cè ke, mpai pi ñye pi ñye a sèenji cè sèl'e me, uru wà ká mu ñya mu à téen yasunñke ká tasunñ'i na lyi, tá lire si maban lèñε urufol'e yasunñji kyaare ñkyàñi na me?

¹¹ Lire ká mpyi, uru cìmpworonji kurugo Kirisita à kwú mú ke, tá mu u ñcèñji shiñji si n-pyi kañunjo si uru wuuni pyi li kèεge me?

¹² Mu aha lire pyi, mu maha uru cìmpworonji yake lwó, ñaha na ye kani u ñye na sônñji kapyimbaala ke, li maha mpyi kee mu à u sòn a wà lire na. Lire mpyini tooy'e, Kirisita na mu maha lire kapiini pyi.

¹³ Lire kurugo kampyi yalyige ká ku sí n-pyi kañunjo mii i na cìmpworonji wà yaha u kapii pyi, mii sí raa kuru yalyige fún, bà li si mpyi mii àha ñkwò na cìmpworonji ñunjo kyán me.

9

Yesu túnntunmpii tayyérege

¹ Taha yii na sônñji na mii si n-jà raa na ñyii karigii pyi me? Taha Yesu túnntunñjo bà u ñye mii me? Taha yii na sônñji na mii ñye a wuu Kafoonji Yesu ñya me? Báarañji mii à pyi Kafoonji á ke, taha yii bà pi ñye uru yasεεre me?

² Ñye sùpyire sannte méε ká a sônñji na mii ñye Yesu túnntunñjo me, yii kón'á yaa yii li cè na mii na ñye Yesu túnntunñjo. Naha kurugo ye Kafoonji Yesu

* **8:3** Pii maha jwo: «Nka ñgemu u à Kile kyaa táan uy'á ke, Kile maha urufoo cè.» † **8:4** Mpii pi maha zunñji pyi ke, pi aha yatògo tég'a zun pyi, ku kyaare ntemu ká ñkwòro ke, pi maha tire pére caange na. Dánafeebii mpyi maha sônñji na pire ká tire kyaare tà kyà, tá li sí n-pyi mu à jwo pire na ñye kuru yasunñke wwónεεge e me? Sùpyire t'á kariii yyaha cè sèl'e Kile kuni i ke, pire maha ñcè na tapege ñye tire kyaare shiñji ñkyàñi i me. Nka mpai pi ñye pi sàha mō Kile kuni i si kariii yyaha cè sèl'e l'e me, mu aha tire kyaare kyà pire wà ñyii na, lire maha jà a urufoo yákiñji kàha. Yii Oramu shiinbii 14 wí mú.

tùnnature mii à pyi yii á, ka yii i jyè u wwoɲεεge e ke, lire l'à li cyêe nàkaana baa na mii na ɲyε u tùnnunɲo.

³ Mpii pi ɲyε na mii ɲɲɲke tare na mii ɲyε Yesu tùnnunɲo mε, nde mii maha ntég'a jwumpe cyán pire na ke, lire li ɲyε nde:

⁴ tá mii ɲyε a yaa mii a lyí s'a byii Yesu tùnnature báaraɲi i mε?

⁵ Taha yii bà na sònnɲi na mii mú sí n-jà dánafoonɲi wà lɛɲε n-pyi na cwo, mii ná uru s'a ɲaare na báaraɲi tooy'e, bà Yesu tùnnunmpii sanmpii ná Kafoonɲi cɪnmpyiibii ná Pyeri à li pyi mε?

⁶ Taha yii na sònnɲi na mii ná Barinabasi kanni u à yaa wuu a báaraɲi pyi wuu raa wuye ɲwɔ caa la?

⁷ Jofoo yii à tɛl'a ɲya u à kàre sòrolashigire e, maa yyére ná uye e sàra baa yε? Lire ɲyε mε, cikɔɔge foonɲi ɲgire u ɲyε u ɲyε na u cire yasεere lyí mà yε? Lire ɲyε mε, jofoo u maha ɲiiyε nàha, u àha ɲkwɔ nùjirimpe pà lyí mà yε?

⁸ Yyecyeente mii à pyi ke, sùpyire kanni bà pi ɲyε na sònnɲi amuni mε, yire y'à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i mú.

⁹ Kile tùnnunɲiMusa à jwo Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Mu aha a sùmaɲi bwùun ná ɲiiyi i, si u pyàɲi wwù, ma hà yi ɲwɔyi pɔw mε*.» Yii na sònnɲi na puru jwump'á li cyêe na Kile na sònnɲi ɲiiyi kanni na la?

¹⁰ Wuu pi ɲyε Kile báaraɲiibii ke, tá wuu kurugo bà u à yi séme mε? Sèɛɲi na, wuu kurugo u à yi séme, ɲaha na yε shinɲi u ɲyε na faanɲi pyi ke, u maha u pyi ná làntaɲi funɲke e. Nge u maha sùmaɲi bwùun si u pyàɲi wwù ke, u maha u bwùun ná làntaɲi funɲke e mú.

¹¹ Wuu à Kile jwumpe jwo yii á ke, l'à pyi mu à jwo nùgunɔ wuu à pyi. ɲyε numε tá wuu aha yii cyeyaayi yà ta mà tég'a wuye tège, lir' à para be?

¹² Ná ɲì sí na yii cyeyaayi yà taa na mpyi pi ɲεεmpe, tá wuu wuuni bà l'à lyε mε?

ɲka wuu ɲyε a tige lire kurugo mε. Wuu à karigii puni kwú wuye e, bà li si mpyi Jwumpe Nintanmpe pu ɲyε na Kirisita kyaa yu ke, wuu àha mpyi kaɲɲo si puru yyaha yyére zhèɲi fylinni mε.

¹³ Yii à li cè cεcε na mpii pi ɲyε na báaraɲi pyi Kileɲaarebage e ke, na wani pire ɲwɔcyεere maha fwore. Mpii pi ɲyε na sàrayi wwù wani sàrayi tawwuge na ke, pire nàzhan maha mpyi yire sàrayi yaayi i.

¹⁴ Amuni li mú ɲyε, mpii pi ɲyε na Jwumpe Nintanmpe yu ke, Kafoonɲi à jwo na pire u ɲwɔcyεere t'a fwore uru báaraɲi i.

¹⁵ ɲka lire ná li wuuni mú i, mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, mii ɲyε a yafyin cya yii á mε. Mii mú sí ɲyε a mpe séme si yaaga cya yii á mε, ɲaha na yε mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á mana ke, lir' à mii ɲɲɲke yírigε. Mii à na kwùɲi funɲo lwó mà tòro mii u pɔɔn tire ɲɲɲjirire e.

¹⁶ Jwumpe Nintanmpe ɲjwunɲi ɲyε mii á yàmpeene kyaa mε, ɲaha na yε kyaa li ndemu mpyiɲi fàha ku ɲyε mii ɲunɲ'i ke, lire kurugo, ná mii ɲyε na pu yu mε, mii pɔɔn u ɲyε lire e.

¹⁷ Kampyi mii mpyi a li lwó naye e s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, mii mpyi na sí raa sàra shuu li ɲùɲo taan, ɲka ná li fàha s'a cyán mii na, pu ɲjwunɲi u ɲyε mii nàzhan.

¹⁸ Lire e ke mii sàraɲi u ɲyε ɲaha shi be? Nùɲjirire mii ɲyε na ntaa Jwumpe Nintanmpe ɲjwunɲi i sùpyir'á mana, yaaga shwombaa ke, tire ti ɲyε mii sàraɲi.

* **9:9** Dutereneɔmu 25.4 Lire tɛni i Yahutuubii tɛɛnni i, ɲiiyi pi mpyi maha ntég'a sùmaɲi fwòɲo maa u pyàɲi wwù.

¹⁹ Sùpɔyanji wà tufiige sî n-jà fànha cyán mii na, mà lire jùŋke pyi na u na mii sàrali mɛ. Nka lire ná li wuuni mú i, mii à naye tírige mu à jwo biliwe sùpyire pun'á, bà shìnyahara si mpyi si dá Yesu na mɛ.

²⁰ Mii aha mpyi Yahutuubii shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ. Musa Saliyanji fànha jɔyɛ mii na mɛ, nka mpìi pi à piye pɔwò uru Saliyanji kurigii ñaaraŋi na sèl'e ke, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ.

²¹ Musa Saliyanji fànha jɔyɛ mpiimu na mɛ, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ. Mii maha lire pyi, mà li ta mii na Kile Saliyanji kurigii ñaare, ñaha na yɛ mii jɔyɛ Kirisita Saliyanji kuni i.

²² Mpìi pi jɔyɛ sùpyire jɔyɛ a pi le dá e mɛ, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ. Mii à naye pyi sùpyire shìŋi puni fiige, bà li si mpyi pɔyɔŋkannigii puni na, pi pi si dá Yesu na si shwò mɛ.

²³ Mii na cyire karigii puni pyi, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi s'a sî yyaha na, mii yabilinji sí na nàzhan ta p'e mɛ.

²⁴ Yii à li cè cɛcɛ na mpìi pi maha kajatafɛɛre fì ke, pi maha jɔyaha tafenke e, nka shìn nìŋkin u maha ti nàfannji ta. Nye yii yiye waha amuni Kile kuni i, bà yii si mpyi si li nàfannji ta mɛ.

²⁵ Mpìi pi maha kajatafɛɛre fì ke, pi maha piye fége pɔyɔŋkannigii puni na, maa jɔcù piye na karigii cyi tapyige e. Nka yaage pire maha nta tire tafɛɛre e ke, kuru na jɔyɛ yakwògò. Wuu sí pi ke, wuu na wuu woore fì yaage ñkemu kurugo ke, kuru na jɔyɛ yakwombaaga.

²⁶ Lire kurugo mii na na tafɛɛre fì maa yákili yaha ti kafeni na. Mii jɔyɛ mu à jwo kanjuruwanji u maha kanjukurubogigii wàa tawage e mɛ.

²⁷ Nka mii na naye kyérege sèl'e, nde l'á táan mii cyeer'á ke, lire bà mii jɔyɛ na mpyi mà de! Mii na Kile jɔyii wuuni caa raa mpyi, bà li si mpyi Kile Jwumpe jwuŋkwooni kàntugo sùpyir'á, mii àha ñkwò na tafɛɛre kuzheeni bwònmɔpoo mɛ.

10

Karigii cyi à nò Izirayeli shiinbii na ná cyi na dánafeebii yerɛge ke, cyire kani

¹ Mii cìnmɔyìibii, nde l'á wuu tulyeyi ta mà pi yaha ná Kile tùnntunŋi Musa e síwage funŋke e ke, mii la jɔyɛ yii i sòŋŋò lire na. Pi pun'á ñaara ñahanke jwòh'i, maa suumpe lwohe jyiile mú.

² L'á pyi mu à jwo pi à batize kuru ñahanke ná suumpe lwohe e maa shwò Misira shiinbii na Musa cye kurugo.

³ Yalyire ti mpyi na yíri nìnyinji na ke, pi puni pi mpyi na tire lyí.

⁴ Lwohe Kile à kan pi á ke, pi puni pi à kuru bya. Kile mpyi a kafaage kà pyi k'á taha pi fye e, kuru mpyi maha lwohe kaan pi á. Kirisita u mpyi kuru kafaage*.

⁵ Nka lire ná li wuuni mú i, pi nìnyahajyahara à Kile mùmpɛnmpe pyi. Lire kurugo pi à kwù síwage yyaha kurugo.

⁶ Ncyii karigii cyi à pi ta ke, cyir'á wuu yerɛ, bà wuu si mpyi wuu àha ñkwò jɔyii yige karigii nimpɛgigii kurugo pi fiige mɛ.

* **10:4** Yahutuubii cyelentiibii kàlanji funŋke e, pi mpyi a jwo na kafaage e lwohe mpyi maha fwore ke, na kuru ku mpyi a taha Izirayeli shiinbii fye e síwage funŋke e. Nomburu 20.8-11 na yu kuru kafaage kyaa na.

⁷ Yii àha j̄εε kacyinzunni i, bà pi p̄i mpyi maha li pyi mε. Y'à sême pi kyaa na Kile Jwumpe Semεnji i:

«Sùpyir'à t̄εen maa lyí maa bya, lire k̄antugo maa yíri na b̄ahare pi kacyiinni taan†.»

⁸ Wuu àha wuye yaha jacw̄ore laage e bà pi p̄il'à li pyi, ka Kile si shiin kampw̄ohii bejjaaga ná taanre (23.000) bò pi e can̄ja nin̄kin mε.

⁹ Wuu àha raa Kafoonji j̄w̄o cw̄ore, bà pi p̄il'à li pyi, ka ww̄obii si pire n̄o a bò mε.

¹⁰ Yii àha raa Kile j̄n̄j̄ke tahare bà pi p̄il'à li pyi mε. Nyε mp̄ii pi à lire pyi ke, Kile m̄εl̄ek̄enji u maha kakyaaare pyi ke, ka Kile si uru yaha u à pa pire bò.

¹¹ Cyire karigil'à n̄o pi na, maa mpyi yyecyeenε wuu á. Wuu mp̄ii pi nyε dij̄nyenji t̄eekwooni byanhampe e ke, cyi à sême si wuu ȳere bà wuu si mpyi s'a wuye k̄aanmucaa mε.

¹² Lire kurugo shin̄ji u nyε na s̄on̄ji na ur'à f̄anha ta Kile kuni i ke, urufoo u a uye k̄aanmucaa, u àha ηkw̄ò j̄cw̄o mε.

¹³ Pyin̄kanni na Sitaann̄inji nyε na yii s̄on̄ni na w̄aa kapegigii na ke, amuni u nyε na li pyi sùpyire sannte na. N̄ka Kile na nyε j̄w̄om̄εε nin̄kinfoo, u si j̄εε Sitaann̄inji u yii tegele ta fo si nt̄oro yii p̄εrege taan mε. Kawaa m̄ée ká yii ta, Kile sí f̄anha kan yii á, bà yii si mpyi si li kw̄u yiye e fo si sà n̄o li t̄egeni na mε.

¹⁴ Lire kurugo mii nt̄aannamacinm̄pyiibii, yii láha kacyinzunni na feefee.

¹⁵ Yii na nyε yákilifee. Kampyi s̄ee mii à j̄wo, yii à yaa yii li cè.

¹⁶ Wuu aha a Kafoonji nj̄ȳinji lyí, wuu maha fw̄u kan Kile á yabyεere ntemu kurugo maa ti bya ke, tá tire maha li cȳe na wuu ná Kirisita na nyε ww̄oj̄εε u sishange cye kurugo mε? Bw̄úuruji wuu maha ηkw̄on̄ ηkw̄on̄ a t̄aa wuye na ke, tá uru maha li cȳe na wuu ná Kirisita na nyε ww̄oj̄εε u cyeere cye kurugo mε?

¹⁷ Bw̄úuru nin̄kin u nyε, uru u nyε Yesu cyeere. Wuu m̄ée nyε wuu à nyaha ke, wuu mú pun'à wà wuye na mà pyi cyere nin̄kin. Naha kurugo ye wuu mú pun'à wà ta uru bw̄úuruji nin̄kin̄ji i‡.

¹⁸ Amuni li mú nyε Yahutuubii pi maha s̄arayi kyaare kyaa ke, Kilenji á tire kyaar'à pyi s̄araga ke, pi ná uru Kilenji maha mpyi ww̄oj̄εε.

¹⁹ Yii na s̄on̄ji na j̄wumpe mii à j̄wo amε ke, na pur'à li cȳe na kacyiinni na nyε yaaga la? Lire nyε mε, li maha sun ná kyaare ntemu i ke, na tire na nyε ná tayyεrege e la? Yire bà mε!

²⁰ Mpe mii la nyε si j̄wo ke, puru pu nyε: sùpyire ti nyε na kacyanhigii sunni ke, Kilenji s̄ee wuñi bà pi nyε na mp̄ere mε. J̄inabii pi maha sunni. Mii la sí nyε yii ná j̄inabii pi pyi ww̄oj̄εε mε.

²¹ Yii si n-jà raa byii Kafoonji f̄un̄j̄cwokwuuni i, s'a byii j̄inabii wuuni i mε. Yii si n-jà raa Kafoonji nj̄ȳinji lyí s'a j̄inabii wuñi lyí mε.

²² Taha yii la nyε si Kafoonji l̄uuni ȳirige la? Yii na s̄on̄ji na yii aha lire pyi, ku j̄w̄oge sí n-t̄aan yii na la?

Kacyinzunkyaare ηkyan̄ji ná ti ηkyambaan̄ji kani

²³ Yii p̄il'à j̄wo na karigii puni kun'à kan yii á, ηka t̄on̄ nyε karigii puni mpyin̄ji i mε. Karigii puni kun'à kan yii á, ηka karigii puni si n-jà sùpyire sannte t̄εge pi a sì yyaha na Kile kuni i mε.

²⁴ Yii wà nyε a yaa u a u yabilin̄ji kanni t̄on̄ji caa mε, shin maha shin à yaa u a pi sanmp̄ii t̄on̄ji caa.

²⁵ Kyara maha kyara ti nyɛ na mpɛrɛli caange na ke, yii aha ti ta, yii ti kyà yibige baa.

²⁶ Naha kurugo yɛ y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Nìŋke ná ku nùŋɔ yaayi puni nyɛ Kafoonji wuyoŋ.»

²⁷ Shinji u nyɛ u nyɛ Kile kuni i mɛ, uru wà ká yii yyere yii sà lyí uru yyére, ka yii i nyɛ maa ŋkàre, u aha yalyige maha yalyige kan yii á ke, yii ku lyí, yibige baa.

²⁸ Nka u aha jwo yii á na: «Ŋke yatɔɔg'á bò kacyyin na» u jwumpe kurugo, yii àha tire kyaare kyà mɛ, bà urufoo yákiliŋi si mpyi u àha ŋkwò ŋgùruɔ mɛ.

²⁹⁻³⁰ Ti ŋkyàŋi si yaaga kɛɛge yii á mɛ. Nka urufol'á, li sí n-jà yaaga kɛɛge, naha na yɛ u sí n-jà raa sòŋŋi na yii na nyɛ kacyyinzunmii.

Lire nde baare e, mii sí n-cyé yalyige kà tufiige na sùpyire yyaha fyagare na mɛ. Yalyige kurugo, mii à fwù kan Kile á maa ku lyí ke, naha na sùpyanji wabɛre sí mii cɛɛge kuru njiyi na yɛ?

³¹ Mii sí yi jwo yii á, nwaɔnyega ninjin na, l'à pyi njiyi yo, l'à pyi yabyara yo, l'à pyi yii kapyii yo, cyire karigii pun'à yaa cyi pèene taha Kile mɛge na.

³² L'à pyi Yahutuuo yo, l'à pyi Girekii yo, l'à pyi dánafee yo, yii àha sùpyanji wà tufiige mùmpɛnmɛ pyi mɛ.

³³ Yii na pyinƙanni lwó. Mii à naye waha, bà mii kyaa si mpyi si ntáan sùpyire pun'à karigii puni i mɛ. Mii nyɛ na ŋkòre naye kurugo mɛ, ŋka pi sanmpii kurugo mii nyɛ na ŋkòre, bà shinjyahara si mpyi si dá Yesu na, si shwò mɛ.

11

¹ Yii a mii pyimpe taanni, bà mii yabilinji nyɛ na Kirisita pyimpe taanni mɛ.

Kilɛnarege tapyiyi i, ceen'à yaa u u nùŋke tò

² Mii à yii kɛe, naha na yɛ yii à yákili yaha mii na karigii puni i, yɛɛyi mii à kan yii á ke, marii yire kurigii jaare.

³ Lire ná li wuuni mú i, mii la nyɛ yii i li cè, bà Kirisita nyɛ nambaabii puni nùŋke, Kile sí nyɛ Kirisita nùŋke mɛ, amuni nòŋi mú nyɛ ceenji nùŋke*.

⁴ Nyɛ mà tàanna ná lire e, nò ká a Kile jáare, lire nyɛ mɛ na Kile túnnture tà yu dánafeebil'á mà nùntoŋɔ ta u nùŋke na, urufoo maha u nùŋke† faha.

⁵ Ceewe mú ká a Kile jáare, lire nyɛ mɛ na Kile túnnture tà yu dánafeebil'á, mà li ta u nyɛ a u nùŋke tò mɛ, u maha u nùŋke‡ faha, li maha mpyi mu à jwo ceenji u à u nùŋke§ kùlu ke.

⁶ Ceenji ŋgemu ká mpyi u nyɛ na u nùŋke tùni Kilɛnarege tɛni i mɛ, u ku kùlu kɛ! Kampyi ceenji nùnjjoore ŋkwòŋŋi, lire nyɛ mɛ u nùŋke ŋkùluŋi na nyɛ silege kyaa, lire e ke, u a ku tùni.

⁷ Nòŋi kòni nyɛ a yaa u a nùntoŋɔ tùni Kilɛnarege tɛni i mɛ, naha na yɛ nòŋi u nyɛ Kile malwòare, u sinampe mú maha pèene taha Kile na. Ceenji sí wí ke, uru sinampe maha pèene taha nòŋi na.

⁸ Yii li cè, tɛni i Kile à ðinyɛŋi dá ke, nòŋi bà u à fworò ceenji i mɛ, ŋka ceenji u à fworò nòŋi i.

⁹ Nòŋi mú sí nyɛ a dá ceenji mɛe na mɛ. Nka ceenji u à dá nòŋi mɛe na.

§ 10:26 Zaburu 24.1 * 11:3 Pli maha jwo: «bà Kirisita nyɛ nambaabii puni nùŋɔ na, Kile sí nyɛ Kirisita nùŋɔ na mɛ, amuni nòŋi mú nyɛ ceenji nùŋɔ na.» † 11:4 Pli maha jwo: «nùnjfoonji». ‡ 11:5 Pli maha jwo: «nùnjfoonji». § 11:5 Lire tɛni i, ceenji nùnjwoore ti mpyi u jjire cyage (11.15 wí). Lire e ceenji nùnjwoore ŋkwòŋŋi, lire nyɛ mɛ u nùŋke ŋkùluŋi mpyi a sii silege.

¹⁰ Lire kurugo cyeebil'à yaa pi a pi nùnyi tùni Kileᵑarege tapyige e, lire sí n-pyi kyaa ndemu li sí li cyêe na pi sí n-jà raa Kile pêre, bà Kile mèlɛkɛebii lùgigii si mpyi cyi àha njîri pi taan me*.

¹¹ Nka lire ná li wuuni mú i, mà wuu yaha Kafoonji wwoᵑeᵑe e, ceenji sí n-jà n-kàre nòᵑi yaha me, nòᵑi mú sí n-jà n-kàre ceenji yaha me.

¹² Naha kurugo ye dᵑnyeri tèesiini i, ceen'á fwoᵑo nòᵑi i. Nka nume nàmbaabii maha fwoᵑe cyeebil'e. Kile u nyɛ cyire karigii puni nùᵑke.

¹³ Yii na nyɛ yákilifee. Kampyi kacɛnne li nyɛ li li, ceenji u u nùᵑke múg'a yaha Kileᵑarege tɛni i, yii à yaa yii li cè.

¹⁴ Mà tàanna ná sùpyigire yyeshage e, silege ku nyɛ ku ki, nòᵑi u pyi ná nùᵑnyahare e.

¹⁵ Mà li ta nᵑnyahare na nyɛ pèene kuro ceen'á. Yii li cè na Kile à nùᵑnyahare kan ceen'á ti i mpyi u nùntoᵑo.

¹⁶ Wà ha mpe jwumpe cyé, urufoo u li cè na wuu nyɛ a tɛe li na cyeebii pi a Kile náare pi nùnyi ntòmbaa dánafeebii tabinniyyi i me.

Kafoonji Yesu nᵑyᵑi lyᵑkanni

(Macwo 26.26-29; Marika 14.22-25; Luka 22.15-20)

¹⁷ Nde mii sí n-jwo yii á nume ke, mii nyɛ a yii kɛe lire e me, naha na ye yii mpinniᵑi na ndemu kɛeᵑe yii á ke, u nyɛ na lire nwoᵑe yii na me.

¹⁸ Li nᵑnyii li nyɛ, y'á jwo mii á na yii mpinniᵑi cyeyi i, na yii nyɛ na nwoᵑe nᵑkin yu me, mii s'á dá li na, na sɛe sí n-ta puru jwumpe e.

¹⁹ (Mbɛmbaan'á yaa u pyi yii shwòhòl'e, lire ká mpyi mpii pi à dá Kile na sɛenji na ke, pire si n-cè.)

²⁰ Yii maha yiye bínnini Kafoonji Yesu nᵑyᵑi mɛe na, nka lyᵑkanni nᵑpiini na yii maha u lyí ke, lire maha li cyêe na Kafoonji nᵑyᵑi bà yii na lyí me.

²¹ Naha kurugo ye yii aha nkwúulo uru nᵑyᵑi mɛe na, yii shin maha shin funvwugo wunji maha ncaa si uru nᵑyᵑi lyí sí njaha u zànnɛeᵑe laage e. Li maha mpa mpyi fo pᵑi katege wuu maha mpyi, mà li ta pil'á lyí a tᵑn maa bya fo mà wùrugo.

²² Lire sannii i ke, taha pyɛnyɛ nyɛ yii á mɛ? Yii sí n-jà raa lyí s'a byii yii pyɛnyɛ i mà? Taha yii la nyɛ si nùzgoro nò fòᵑoᵑeebii na si dánafeebii kurunᵑke njini faha? Lire sannii i ke, yii la nyɛ mii u naha jwo ye? Yii la nyɛ mii u yii kɛe la? Sɛenji na, mii sí n-sii n-jà yii kɛe mpe nùᵑo taan me!

²³ Jwumpe Kafoonji à jwo mii á ke, puru mii à taha yii á, mii sí nuru pu kurugo sahanᵑi: canᵑke numpilage e Kafoonji Yesu à le cye e ke, u à bwúuruᵑi lwó,

²⁴ maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòᵑ kwòᵑ a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «ᵑge bwúuruᵑi u nyɛ mii cyeeᵑe t'á kan yii kurugo ke, yii a nde pyi yii raa yiye funᵑo cwo na na.»

²⁵ Lire pyᵑkanni na mú, pi à kwòᵑ nᵑyᵑi na ke, u à fùᵑcwoᵑwuuni lwó, ɛɛɛn sinme mpyi l'e, maa jwo: «Nde fùᵑcwoᵑwuuni li nyɛ Kile tunmbyaare nᵑvɛnnte, ntemu t'á le ná mii sishange e ke. Yii a byii nde fùᵑcwoᵑwuuni i, yii raa yiye funᵑo cwo na na.»

²⁶ Nyɛ fo mà sà yaa ná Kafoonji tɛenuruni i, yii aha uru bwúuruᵑi kyà maa bya lire fùᵑcwoᵑwuuni i tɛre o tɛre e ke, Kafoonji kwòᵑi shɛnre yii maha jwo amuni.

* **11:10** Pᵑi maha jwo: «Lire kurugo dánafeebii tabinniyyi i, ceen'á yaa u u nùᵑke tò, lire li maha li cyêe na u à uye tírige nòᵑ'á, bà Kile mèlɛkɛebii lùgigii si mpyi cyi àha njîri u taan me.»

²⁷ Lire kurugo ngemu ká mpyi u jye na Kafoonji bwúuruŋi lyí u lyiŋkanna na maa byii u fũŋcwokwuuni i li byaŋkanna na me, urufol'à kapii pyi Kafoonji na, bà Kafoonji bofeebil'à kapii pyi u na me.

²⁸ Lire kurugo yii shin maha shin à yaa u uye kàanmucya, u u nta u a uru bwúuruŋi lyí, u raa byii lire fũŋcwokwuuni i.

²⁹ Naha kurugo ye wà ha uru bwúuruŋi kyà maa bya lire fũŋcwokwuuni i, maa mpyi u jye a li lwó a li lwó a wíi na dánafeebii pi jye Kirisita cyeere me, urufoo na li caa Kile sí urufoo tũn.

³⁰ Lire kurugo yii niŋyahara à pyi yamii, ka pi si ŋkwú yii e.

³¹ Wuu aha wuye kàanmucya maa nta a uru bwúuruŋi kyà, maa bya lire fũŋcwokwuuni i, Kile saha si wuu tũn me.

³² Nka Kafoonji à wuu sàra nume mà tàanna ná wuu kapyiŋkil'e, maa wuu le kur'e, bà li si mpyi u àha bú ŋkwó wuu tũn ná Kilecembraabil'e me.

³³ Lire kurugo mii cinmpyibii, yii aha bínni tère o tère e Kafoonji njyiŋi mee na ke, yii pyi ná sùpyigire e pi sanmpii kàmpaŋke na, yii raa wwu yii a u lyí.

³⁴ Katege ká mpyi ngemu na ke, urufoo u lyí u pyenge e, u u nta u a ma Kafoonji njyiŋi talyige e, bà li si mpyi yii àha ŋkwó kapyimbaala pyi uru njyiŋi talyige e, Kile si yii sàra a tàanna ná lire e me.

Mii aha nò wani yii yyére tènì ndemu i ke, karigii sanŋkii cyi à yáaŋa a yaha ke, mii sí cyire cwɔnro.

12

Kile Munaani màkanyi kani

¹ Nye mii cinmpyibii, nde li jye Kile Munaani màkanyi kani ke, mii la jye yii i ŋkwóro numpini i yire kàmpaŋke na me.

² Pyiŋkanni na yii mpyi mà yii yaha yii sàha Kile cè me, yii sòŋŋo lire na ke! Yii mpyi a yiye pwó kacinŋkwuŋi na sél'e, mà li ta cyire kacyanhigii jye na ja a jwo me.

³ Lire kurugo mii sí yi fíniŋe n-jwo yii á, Kile Munaani à sùpyaŋi ngemu yyaha cú ke, urufoo si n-jà jwumpime jwo Yesu na me. Sùpya mú si n-jà n-jwo na: «Yesu u jye Kafoonji» ná Kile Munaani bà l'à urufoo yyaha cú me.

⁴ Kile Munaani màkanyi shin'à jyaaha, nka Kile Munaani ninuuni li maha yi puni kaan.

⁵ Báaraŋi Kile Munaani maha ŋkaan ke, u shin'à jyaaha. Nka Kafoonji ninuŋ'á uru báaraŋi puni maha mpyi.

⁶ Karigii pyiŋkannigil'à jyaaha. Nka Kileni ninuŋi u maha cyire karigii pyipyi fàha kaan cyi pyifeebii pun'á.

⁷ Kile Munaani à báaraŋi wà kan dánafeebii puni niŋkin niŋkin'á pi kuruŋke ntɛŋŋi mee na.

⁸ Yii li cè na Kile Munaani à yákilifente jwumpe njwuŋi kan pil'á. Lire Kile Munaani ninuun'à jɔcɛŋi jwumpe njwuŋi kan piiberil'á.

⁹ Lire Kile Munaani ninuun'à dániyaŋi shiŋi wà kan pil'á, maa pyiŋkanna kan piiberil'á pi i yampii cùuŋi.

¹⁰ Li maha pii pyi pi i jini na kakyanhala karigii pyi, maa Kile tũnnture pyipyi fàha kan pil'á, li maha pii pyi pi i jini na Kile karigii ná Sitaanniŋi wogigii cini na wwu cyiye e, li maha pii pyi pi i jini na shɛnre tabere yu, maa pii pyi pi i jini na tire shɛnre kɛnŋi.

11 Kile Munaani ninuuni li maha cyire karigii puni pyipyi fànhe kaan cyi pyifeebil'á. Mà tàanna ná li nyii wuuni i, l'à kani là pyipyi fànha kan pil'á, maa labere pyipyi fànha kan piiberil'á.

12 Sùpyanji cyeere na nyε ninjin, nka u yatanji maha nyaha. U yatanji ná yi nyahanji mú i, yi puni maha wà yiye na maha mpyi cyere ninjin. Yii li cè na wuu mpíi pi nyε Kirisita wwojεεge e ke, amuni wuu mú nyε.

13 Naha kurugo yε wuu mú puni à batize Kile Munaani ninjinji cye kurugo, maa wwò maa mpyi cyere ninjin, lire Munaani ninjinji cye kurugo, l'à pyi Yahutuu yo, l'à pyi Girekii yo, l'à pyi bilii yo, li nyε a pyi bilii mà yo, Kile Munaani ninjinji l'à tîg'a tèn wuu mú puni i.

14 Sùpyanji cyeere nyε yatanja ninjin kanna mε, nka yi maha nyaha.

15 Tòoge ká jwo na kuru nàzhan nyε cyeere e mε, mà lire nùjke pyi na kuru nyε cyεε mε, tá lire sí n-jà ku nàzhan yige cyeere e be?

16 Nyε ninjenke ká jwo na kuru nyε cyeere yatanjke kà mε, mà lire nùjke pyi na kuru nyε nyii mε, tá lire sí n-jà ku nàzhan yige cyeere e?

17 Kampyi cyeere yatanji puni mpyi nyii, di sùpyanji mpyi na sí raa núru raa nko yε? Kampyi ti puni mpyi ninjenyε, di sùpyanji mpyi na sí raa nùge taa raa nko yε?

18 Mà sèenji jwo, Kile nyε a cyeere dá amuni mε, u à ti yatanji puni ninjin ninjinji dá mà tàanna ná u nyii wuuni i.

19 Kampyi yatanja ninjin kanna ku mpyi, wà mpyi na sí raa ku pyi cyeere mε.

20 Lire kurugo sùpyanji cyeere yatanji'á nyaha, nka cyere ninjin ti nyε ti ti.

21 Lire e nyiini sí n-jà n-jwo na lire kuro nyε cyεε e mε. Nùjke mú sí n-jà n-jwo na kuru kuro nyε tooyi i mε.

22 Nka yatanji yi nyε cyeere e fànha baa ke, yire tayyéreg'á pèe sèl'e.

23 Yatanji wuu nyε na sònji na yi nyε kuru fiige silege wuyo mε, wuu maha yákili yaha yire na mà tòro yatanji sanji na. Yatanji yi nyε silege cyeyi wuu cyeere e, ná yi nyε a yaa y'a naa cyíinji na mε, wuu maha yaha yire na sèl'e.

24 Yatanji yi nyε yi nyε silege wuyo wuu cyeere e mε, wuu nyε na yare yire na sèl'e mε. Yatanji njemu wuu nyε na sònji na yi nyε tòn wuyo mε, Kile à cyeere dá maa yire yatanji le dá e.

25 Kile à lire pyi, bà cyeere yatanji si mpyi y'áha ndáha ndáha yiye na mε. Nka yi puni y'a yiye tère.

26 Yatanjke kà ha mpyi ná tayajcyage e, cyeere puni ti maha yà. Yatanjke kà ha nkèe ta, cyeere puni ti maha mpyi kuru funntange e.

27 Yii pi ke, yii pi nyε Kirisita cyeere, yii shin maha shin à pyi tire cyeere yatanjke kà.

28 Lire kurugo Kile à pìi tñε dánafeebii kurunke e u báaranji mεε na. Yyeciigi na, u à Yesu túnntunpii tñε, li shonwuuni maa Kile túnnture pyifeebii tñε, li tanrewuuni maa cyelentiibii tñε. Lire njwòhò na, u à kakyanhala karigii pyifeebii tñε, mpíi pi maha yampii cùunji ke, maa pire tñε, maa dánafeebii tégéfeebii tñε, maa yyaha yyére shiinbii tñε, maa pii pyi pi i jini na shéenre tabere yu.

29 Tá y'à jwo na pi puni pi pyi Yesu túnntunmii? Lire nyε mε, Kile túnnture pyifee? Lire nyε mε, cyelentii? Lire nyε mε, kakyanhala kari pyifee?

³⁰ Lire nyɛ mɛ, pi a yampii cùŋɪ? Lire nyɛ mɛ, na yu shɛɛnre taber'e? Lire nyɛ mɛ, na tire shɛɛnre yyaha yu pi sanmpil'á? Tá lire kani là nin̄kin pyipyi fành'à kan pi pun'á?

³¹ Yii a Kile Munaani màkanyi puni niɲɛɲɲyi caa. Lire e mii sí lire kuni niɲɛɛni le yii taan numɛ.

13

Ntàannamagare kani

¹ Nyɛ wuu mɛɛ ká shɛɛnre puni cè na yu, mà bàra Kile mèlɛkɛɛbii woore na mú, ná ntàannamagare nyɛ wuu zòm̄pyaagil'e mɛ, wuu jwumpe maha mpyi màhawaya. Li maha mpyi mu à jwo tɔɔŋɔ, lire nyɛ mɛ yatinnɛ wuu nyɛ na bwùun jùŋɔ kurugo.

² Kile mɛɛ ká wuu pyi u tùnntunmii, karigii cyi à ɲwɔhɔ ke, maa wuu pyi wuu u jini na cyire yige bèɛnmpe na, maa ɲcɛɲi shiɲi puni kan wuu á, ali wuu dániyaɲi fànhɛ mɛɛ ká sàa ɲyaha fo na jini na ɲanyi pyi yi i ɲkùni na yfri yi tateɲyi i, ná ntàannamagare nyɛ wuu zòm̄pyaagil'e mɛ, wuu nyɛ yafyin mɛ.

³ Wuu mɛɛ ká wuu cyeyaayi puni taa fɔŋɔfeebii na pi à tɛɛɛ na piye ɲwɔ caa, mà li táan wuy'á pi wuu kyérege Kirisita kurugo, ná ntàannamagare nyɛ wuu zòm̄pyaagil'e mɛ, lire si yafyin ɲwɔ wuu na mɛ.

⁴ Ntàannamagare ká mpyi ɲgemu i ke, urufoo lùuni maha bò, u maha kacɛɲkii pyi sùpyire sannte na, ɲyipeɛɛn nyɛ na mpyi u e mɛ, bwomɔ nyɛ na mpyi u e mɛ, yàmpeene nyɛ na mpyi u e mɛ.

⁵ Urufoo nyɛ na jyɛ ɲuzogoro karil'e mɛ, u yabilin̄i nàfan karigii kanni bà urufoo maha mpyi mɛ, urufoo nyɛ na mpyi lùfwuufoo mɛ, u nyɛ na wà nàvun̄ɲjaga yare uye fun̄ɲi mɛ.

⁶ Ntiimbaan̄i karigii nyɛ na urufoo fun̄ɲɔ tángɛ mɛ. ɲka ntiin̄i karigii cyi maha u fun̄ɲke táan.

⁷ U maha ɲcù uye na karigii puni i, u maha dá Kile na karigii puni i, u maha u sɔŋɲɔre taha karigii puni na, maa karigii puni kwú uye e.

⁸ Ntàannamagare si n-sii n-kwɔ mɛ, ɲka Kile tùnnture báaraɲi sí n-pa n-kwɔ, mpii pi nyɛ na shɛɛnre taberɛ yu ke, lire sí n-pa n-kwɔ, ɲcɛɲi u nyɛ wuu e ke, uru sí n-pa n-kwɔ.

⁹ Yii li cè na wuu nyɛ a karigii puni cè mɛ. Wuu taceɲke nyɛ a pɛɛ Kile tùnnture báaraɲi i mɛ.

¹⁰ ɲka Kile ká u báaraɲi fùŋɔ can̄ɲke ɲkemu i ke, wuu karigii nivun̄ɲɔmbaagii sí n-kwɔ.

¹¹ Tɛni i wuu mpyi nàɲkocycɛere e ke, nàɲkocycɛere mpyi maha ɲaa wuu jwumpe ná wuu sɔŋɲɔŋkanni ná wuu karigii kàanmucyaɲkanni i. ɲka wuu à pa lye ke, wuu à lire puni ɲwɔ yaha.

¹² Numɛ, wuu nyɛ na karigii ɲaa na ɲcwúu mɛ, li na nyɛ mu à jwo bà wà maha uye wíi dùba e mɛ*. Can̄ɲa na ma, wuu sí raa karigii ɲaa raa ɲcwúu. Numɛ wuu taceɲke nyɛ a pɛɛ mɛ, ɲka kuru can̄ɲke, bà Kile à wuu cè feefee mɛ, amuni wuu sí n-pa Kile karigii yyaha cè.

¹³ Nyɛ kapyaa taanre cyi nyɛ, cyire si n-sii n-kwɔ mɛ, cyire cyi nyɛ: dániyaɲi ná sɔŋɲɔre tatahage ná ntàannamagare, ɲka nde li nyɛ cyi puni nimbwooni ke, lire li nyɛ ntàannamagare.

* **13:12** Tɔɔnnte shiɲi wà tɛcyiini shiinbii mpyi maha ntɛg'a dùban̄i yaa, lire mpyi maha sùpyan̄i pyi u jin'a uye wíl'a cwó u e mɛ. Dùban̄i yyahe nyɛ a mpyi maha ɲcwó mɛ.

14

Kile tūntur'à yaa t'a mpyi dānafēebii shēenre nijcente e

¹ Lire kurugo ntāannamagar' à yaa ti pyi yii yacyage nijcyiige. Kile Munaani maha màkanyi njemu kaan ke, yii raa yire caa mú. Nka Kile tūnture jiwunji màkange wuuni l' à lyē.

² Naha kurugo yē shinji u jye na shēenre taberē yu ke, ná sùpyire e bà urufoo maha yu mē, ná Kile e u maha yu, naha na yē wà jye na u jwumpe yyaha cini mē. Karigii cyi jye cyi yyaha jye a cē mē, Kile Munaani sifente cye kurugo u maha cyire kyaa yu.

³ Nka ngemu u jye na Kile tūnture yu ke, ná sùpyire e urufoo maha yu, maa ti tēre ti i si yyaha na Kile kuni i, maa màban leni t'e, maa ti zōmpyaagii tāali.

⁴ Shinji u jye na yu shēenre taber'e ke, ti maha urufoo kanni tēre u u si yyaha na Kile kuni i. Mà li ta shinji u jye na Kile tūnture yu ke, urufoo maha dānafēebii kurunke puni tēre pi i si yyaha na Kile kuni i.

⁵ Yii puni ká a jini na shēenre taberē yu, lir' à táan mii i. Nka nde l' à táan mii i sēe sèl'e ke, lire li jye yii puni pi a Kile tūnture yu. Kile tūnture jwufoonji tayyég' à fānha tō shēenre taberē jwufoonji woge na, fo wà ha nta na tire shēenre kēenji, bà ti si mpyi si dānafēebii kurunke tēge pi a si yyaha na Kile kuni i mē.

⁶ Mii cīnmpyibii, yii yabilimpīi pi li kāanmucya a wii ke! Mà jwo mii u pa Kile tūnture tà jwo yii á, si kani là cyēe yii na Kile kuni i, lire jye mē si yēge kà kan yii á ke, kampyi shēenre taber'e mii mpyi a pa jwo ná yii e, naha tōn yii mpyi na sí n-ta lire e yē?

⁷ Nde li jye yatinji kāmpanke, mu à jwo tīnmpini, lire jye mē nkōnōnō ke, kuru ká mpyi ku jye a bwōn ku bwōnkanna na mē, mēeni li jye na bwūn ke, di wà sí n-jà lire cē n-jwo yē?

⁸ Tīnmpini pi maha wyi maha ntég'a kashikwōnōnōnō wà piye na ke, ná lire jye a wyi li wyinkanna na mē, joofo u sí uye bégele kashige mē na yē?

⁹ Amuni li mú jye yii á, yii pi jye na yu shēenre taber'e ke, yii lógofēebii ká mpyi pi jye na yii jwumpe nūru mē, nje yii jye na yu ke, di pi sí yire cē n-jwo yē? Li maha mpyi mu à jwo ná kafēge e yii jye na yu.

¹⁰ Shēenre shin' à nyaha dijyēni i, nka tire shēenre puni na nūru ti jwufēebil' á.

¹¹ Mii aha mpyi mii jye na shēenre tà nūru mē, ti jwufoonji maha mpyi nāmōnōnō mii á, mii mú maha mpyi nāmōnōnō ti jwufoon' á.

¹² Jye ná Kile Munaani màkanyi lage sí jye yii na, nje yi sí n-sì n-jà dānafēebii pyi pi a si yyaha na Kile kuni i ke, yii a yire caa ná yii cyeyi shuunnji i.

¹³ Lire kurugo shinji u jye na shēenre taberē yu ke, urufoo u a Kile jáare, bà u si mpyi s' a ti kēenji mē.

¹⁴ Naha kurugo yē mii aha a Kile jáare shēenre taber'e, mii kōni maha mpyi Kilejarege na, nka mii jye na na jwumpe yyaha cini mē.

¹⁵ Lire e ke naha mii à yaa mii u pyi yē? Mii sí n-jà raa Kile jáare shēenre taber'e, nka shēenre mii à cē ke, mii mú sí n-jà raa u jáare tire shēenre e. Mii sí n-jà raa Kile pēente myahigii cēe shēenre taber'e, nka shēenre mii à cē ke, mii mú sí n-jà raa cyi cēe tire shēenre e.

¹⁶ Jye mu aha a fwū kaan Kile á shēenre taber'e, wà ha nta dānafēebii kurunke e ngemu u jye u jye na tire shēenre nūru mē, di urufoo sí n-jà n-jwo: «Amiina» mà li ta u jye a mu jwumpe lógō mà yē?

¹⁷ Mu fwùñji ninjkanñi mée ká nta u à jwɔw sèl'e, u sɔ n-jà urufoo tège Kile kuni i mɛ.

¹⁸ Mii à Kile shéere, ñaha na ye u à mii tège mii à jà na yu shéenre sannte e mà tòro yii puni na.

¹⁹ Nka lire ná li wuuni mú i, mii aha mpyi dánafeebii kurunje e, mà jwɔñye ya kanjuro kanna jwo dánafeebii shéenre nindogore e, mii maha lire funjɔ lwɔ maha ntòro mii u canmpuni lwɔ jwumpe na shéenre taber'e pi ñye na tire ntemu núru mɛ.

²⁰ Mii cinmpyibii, yii àha raa sônñi nàñkopyire sònñonkanni na mɛ. Nka kapegii kàmpañke na, yii yiye pyi pinmpinñye ye fiige. Yákilifente kàmpañke na, yii yiye pyi shinlyee.

²¹ Y'á sémɛ Kile jwumpe Semɛñi i na Kafoonji Kile à jwo: «Nàmpwuunbii pìi mii sí n-tun na shiinbil'á. Pire sí n-jwo ná pi e shéenre taber'e. Nka lire ná li wuuni mú i, pi sí mii jwɔmɛɛni cù mɛ*.»

²² Mà tàanna ná lire katoronkwooni i, ñje mii sí n-jwo ke, yire yi ñye: wà ha shéenre tabere jwo, mpii pi ñye pi ñye Kile kuni i mɛ, lire maha li cyée pire na na Kile sí yoge kwòn pire na. Puru jwumpe ñye a yyaha tí ná dánafeebil'e mɛ. Wà ha Kile túnnturo jwo, lire maha li cyée dánafeebii na na Kile ñye pi shwɔhɔl'e. Mpii pi ñye pi ñye Kile kuni i mɛ, puru jwumpe ñye a yyaha tí ná pire e mɛ.

²³ Ñye l'aha mpyi kee yii dánafeebii kurunj'á bínni, ka yii puni si wá na shéenre tabere yu, shincyi ká mpa yii ta pur'e, ñgemu u ñye u ñye a Kile cè mɛ, tá u sí n-jwo na yii funjy'á shwɔ yii na mɛ?

²⁴ Nka l'aha mpyi mu à jwo Kile túnnture yii ñye na yu, ka u u mpa jyè yii kurunje shwɔhɔl'e, u aha yii jwumpe lógo, lire sí u pyi u cè na sèenji yii ñye na yu, si u pyi u cè na uru kapyiñkii ñye a tí mɛ.

²⁵ Yaaga maha yaaga k'á ñwɔhɔ urufoo zòñi na ke, yire puni sí n-yige cyíññi na, fo u sí yyahe cyígile si ninjure sín si Kile kée, si jwo sèenji na, Kile na ñye yii shwɔhɔl'e.

Kile pèente karigii sogolo ñkann'à yaa li jwɔ

²⁶ Mii cinmpyibii, yii à yaa yii ndemu pyi ke, lire li ñye: yii aha yiye bínni Kile pèente mɛɛ na, mɛɛ ká mpyi wà á, urufoo u li cée. Yerege jwumɔ ká mpyi wà á, urufoo u pu jwo, Kile ká nta u à kani là cyée wà na, urufoo u li jwo. Kile ká nta u à shéenre tabere le wà jwɔw e, urufoo u ti jwo. Kile ká nta u à pyiñkanna kan wà á u u jà a tire shéenre kèenñe, urufoo u ti kèenñe. Nka cyire karigii pun'à yaa cyi dánafeebii tège pi a sì yyaha na Kile kuni i.

²⁷ Mpii pi ñye na shéenre tabere yu ke, pire ñye a yaa pi tòro shiin shuunni taanre na mɛ, pi raa yu ninjin ninjin, li i nta wà mú na ñye wani ñgemu u sí n-jà raa tire shéenre kèenñi ke.

²⁸ Kèenñefoo ká mpyi u ñye a ta tire shéenre na mɛ, ti jwufeebil'à yaa pi fyàha, pi raa yu piye funj'i ná Kile e.

²⁹ Nde li ñye Kile túnntunmpii kàmpañke ke, pire shiin shuunni taanr'à yaa pi a yu ninjin ninjin. Pi sanmpii s'a pi jwumpe núru pi raa pu kàanmucaa.

³⁰ Nka Kile ká nta u à kani là cyée wabere na, ñgemu u à fyàha a jwumpe lwɔ ke, ur'à yaa u fyàha, u u yaha u li jwo.

* **14:21** Tèni i Izirayeli shiinbil'à Kile ñwɔmɛɛni yaha ke, Kile à jwo na uru sí Babilon shiinbii kàshicyege yaha ku pa pi tún pi i jà pi na. Shenre nàmpnonno Babilon shiinbii mpyi na yu. Izirayeli shiinbil'à pi ñya pi i tire shéenre yu ke, ka lire si li cyée pi na na Kile à tún ná pire Izirayeli shiinbil'e e (Ezayi 28.11-12.)

³¹ Yii j̄yε a yaa yii b́inni yii a Kile t̄unn̄ture yu mε, yii a ti yu nin̄kin nin̄kin, b̀a ti si mpyi si d́anafeebii le kur'e, si m̀aban le pi e mε.

³² Yii li c̀e na li s̄iŋi j̄yε Kile t̄unn̄tun̄ŋi na m̀a j̀a a c̀u u j̄wɔge na, si pi sanmpii yaha pi j̄wo a kw̄ɔ.

³³ Naha kurugo yε j̄ỳaħaŋgurugun̄i j̄yε a t́aan Kile á mε, m̀a karigii yal'a sogolo yyeŋiŋke e, lire l'á t́aan u á, b̀a li j̄yε na mpyi d́anafeebii kurun̄yi puni i mε.

³⁴ Cyeebil'á yaa pi fỳaha mp̄inniŋi cyeyi i, naha na yε kuni j̄yε a kan pi á, pi j̀a pi a yu yire cyeyi i mε. Pi á yaa pi piye t̄irige, b̀a MusaSaliyan̄i á yi j̄wo mε.

³⁵ Pi la ḱa mpyi si yibige pyi cyage k̀a na, pi aha nɔ pyεngε pi kuru yibige pyi pi ǹambaabii na. Naha kurugo yε li lemp'á pi ceewe u a j̄wumpe lw̄u d́anafeebii kurun̄ke e†.

³⁶ Taha yii na s̄on̄ŋi na yii бага j̄wumɔ pu j̄yε Kile j̄wumpe? Lire j̄yε mε, taha yii na s̄on̄ŋi na yii kanni na puru j̄wump'á nɔ?

³⁷ Ẁa ha nta u u s̄on̄ŋi na Kile Munaani maha j̄wumpe leni uru j̄wɔ e na yu pi sanmpil'á, u li c̀e na yεrege mii j̄yε na śemeni si ŋkan yii á amε ke, kur'á f̄woro Kafoon̄i Yesu i.

³⁸ Ẁa ha ŋke yεrege j̄wumpe cyé, yii áha núru urufoo le laage e mε.

³⁹ Mii c̄inmpyiibii, j̄wɔj̄yεga nin̄kin na, yii a Kile t̄unn̄ture báaraŋi caa yii a mpyi. Ẁa ha a si raa yu sheenre taber'e, yii áha urufoo sige lire na mε.

⁴⁰ Li t̄egeni li j̄yε, yii karigii puni cyi pyi ná j̄jire e, yii i cyi sogolon̄kanni yaha li j̄wɔ.

15

Kirisita à j̄nè a f̄woro kw̄un̄i i ke, kw̄iubii mú sí j̄nè

¹ J̄yε mii c̄inmpyiibii, J̄wumpe Nintanmpe mii à j̄wo yii á, ka yii i dá pu na, maa yiye pwɔ pu na ke, mii la j̄yε si yii fun̄ŋɔ cwo puru na.

² Puru j̄wumpe cye kurugo, kuni li maha s̄upyire shwɔ ke, lire yii à lw̄ɔ. Yii aha ŋkw̄oro lire kuni i, Kile sí yii shwɔ. Naha na yii na s̄on̄ŋi na yii d́aniyan̄i kapyiini j̄yε j̄un̄ŋɔ baa yε?

³ J̄wumpe p'á j̄wo mii á, ná pu tayyéreg'á p̄e ke, mii à puru j̄wo yii á. Puru pu j̄yε: Kirisita à kw̄u wuu kapegigii yáfan̄i kurugo, b̀a l'á fỳanha a j̄wo Kile J̄wumpe Sem̄en̄i i mε.

⁴ U buwun'á le fan̄ŋke e, u kw̄un̄i canmpyitanrewuuni, u à j̄nè, b̀a l'á fỳanha a j̄wo Kile J̄wumpe Sem̄en̄i i mε.

⁵ U j̄εŋkwooni kántugo, u à uye cyéε Pyeri na, lire kántugo, maa uye cyéε u cyelempyiibii ke ná shuun̄niŋi na.

⁶ Lire kántugo c̄inmpyiibii d́anafeebii na u à uye cyéε t̄ere nin̄kin i ke, pir'á j̄yaha shiin ŋkwuu kan̄kuro (500) na. Shinpaanra kanna pi à kw̄u pire e, lire baare e, pi niŋyahamii saha na j̄yε shì na.

⁷ Lire kántugo u à uye cyéε Yakuba na, maa uye cyéε u t̄unn̄tun̄mpii sanmpii puni na.

⁸ Pire puni kántugo, u à uye cyéε mii Poli na mú, mii u j̄yε mu à j̄wo p̄inmpin̄yaga niŋjyembaga ŋkemu k'á si ke.

† 14:35 Pii na s̄on̄ŋi na Poli à cyeebii sige pi áha raa pi ǹambaabii ȳibili Kile p̄ente t̄eni i mε. Pii sí na s̄on̄ŋi na Poli j̄yε a kuni kan cyeebil'á pi a Kile t̄unn̄ture j̄wufeebii j̄wumpe j̄wohe t̄uru mε. Pii sí i s̄on̄ŋi na mp̄ii pi à nt̄un̄ŋke taha Poli na ke, pire j̄wumpe pu j̄yε 14.35 i. 14.36 i Poli j̄yε a j̄εε puru j̄wumpe na mε.

⁹ Yii li cè, mii u nyε Yesu tūntunmpii puni kàntugo yyéere wuñi. Mii bá mpyi a yaa mii u tōrɔ u tūntunmpii'l'e mε, ñaha na ye mii mpyi maha Kile dánafeebii kurunke kyéerege sèl'e.

¹⁰ Nka tayyéerege e mii nyε niñjaa ke, Kile u à ñwɔ mii na maa mii yaha kur'e. Tawage e bà u à sàa ñwɔ mii na mà de! Mii bá à báarañi pyi mà tōro Yesu tūntunmpii sanmpii na, ñka ná na yabilinjì fànhe e bà mii à u pyi mà de! Kile u à ñwɔ mii na maa mii pyi mii à u pyi.

¹¹ Lire e ke l'à pyi mii u à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á yo, l'à pyi Yesu tūntunmpii sanmpii yo, Jwumpe Nintanmpe ninumpe wuu nyε na yu, yii mú s'à dá pu na.

Dánafeebii ñèñi kani

¹² Nyε ná wuu s'à jwo yii á na Kirisita à ñè a fworò kwùñi i, ñaha na yii pìi maha jwo na kwuñene nyε nùmpañja mà ye?

¹³ Kampyi yii na sòñji na kwuñene nyε nùmpañja mε, lir'à li cyèe na yii nyε a dá na Kirisita mú à ñè a fworò kwùñi i mε.

¹⁴ Kampyi Kirisita nyε a ñè a fworò kwùñi i mε, Jwumpe Nintanmpe wuu nyε na yu ke, puru kajwuuni mpyi na sí n-pyi ñùñɔ baa, yii dániyañi kapyiini mú mpyi na sí n-pyi ñùñɔ baa.

¹⁵⁻¹⁶ Nyε jwumpe wuu nyε na yu na ntare Kile na ke, puru mpyi na sí n-pyi kafinara, ñaha na ye wuu à jwo na Kile à Kirisita ñè a yige kwùñi i. Kampyi yii na sòñji na kwuñene nyε nùmpañja mε, lir'à li cyèe na yii na sòñji na Kirisita mú nyε a ñè a fworò kwùñi i mε.

¹⁷ Kampyi Kirisita nyε a mpyi a ñè a fworò kwùñi i mε, ñùñɔ mpyi na sí n-pyi yii dániyañi kapyiini na mε, yii kapegigii tugure mú mpyi na sí n-kwòro yii ñuñ'i.

¹⁸ Lire mpyi na sí li cyèe mú na mpìi pi à kwù mà pi ta pi à dá Kirisita na ke, na pir'à pìnni.

¹⁹ Kampyi wuu à wuu sòñjore taha Kirisita na numε tìñji kanni kurugo, lire e ke wuu pi nyε dijnyε sùpyire puni kanhamafeebii.

²⁰ Nka sèenji na, Kirisita à ñè a fworò kwùñi i. Mpìi pi à kwù ke, Kile à u ñè a yige kwùñi i yyecyiige na, maa li cyèe na kwùubii mú sí n-pa ñè.

²¹ Yii li cè, bà kwùñ'á jyè dijnyenji i shin niñkin cye kurugo mε, amuni kwuñeni mú à jyè shin niñkin cye kurugo.

²² Sùpyire puni sí n-kwù, ñaha na ye pi nyε Adama wwoñeεge e. Amuni li mú nyε, dánafeebii puni sí n-ñuru ñè, ñaha na ye pi nyε Kirisita wwoñeεge e.

²³ Nka shin maha shin ná u téeñene li nyε, Kirisita u à pyi shincyiiwe mà ñè, lire kàntugo, mpìi pi nyε u wuubii ke, u aha bú núr'a pa canñke ñkemu i ke, pire mú sí ñè.

²⁴ Lire kàntugo dijnyenji sí n-kwù. Kirisita sí ñùñufente puni ná sífente puni ná fànhafente puni shi kwù, si Saanre le Tufoonji Kile cye e.

²⁵ Yii li cè na fànha ku nyε ku kì, Kirisita u téen ñùñufente na fo si zà yaa ná Kile e, u à u zàmpeenbii puni le u tooyi ñwòh'i.

²⁶ Zàmpeenji nizanñi u sí shi bò ke, uru u nyε kwùñi.

²⁷ Y'à séme Kile Jwumpe Semenji i na: «Kile à síñi kan u á yaayi puni na*.» Nka puru jwumpe e, l'à fininje na síñi nyε Yesu á mà pyi Kile ñùñɔ na mε, ñaha na ye Kile u à síñi kan u á u pyi yaayi puni ñùñɔ na.

* 15:27 Zaburu 8.7

²⁸ Nye yaayi puni ká bú ñkúu Kirisita á tēni ndemu i ke, uru u ñye Jyafoonji ke, Kile ká síñji kan u á yaayi puni na tēni ndemu i ke, u mú sí uye tūrige Kile á. Lire ká mpyí, Kile sí n-pyí yaayi puni ná sùpyire puni ñùñò na.

²⁹ Mpii pi maha piye batizeli kwùubii kurugo ke, yii sōññò pire na mú ke, kampyi kwuñene ñye a sii nùmpañña me, ñaha kurugo pi maha piye batizeli pi kurugo ye†?

³⁰ Wuu mú de? Kampyi kwuñene ñye me, ñaha kurugo wuu maha wuu múnahigii pérelí tērigii puni i ye?

³¹ Mii cìmpyíibii, mii sí n-sì yi jwo n-waha yii á, mii na ñye kwùñji ñwòge e canña maha canña. Sēenji na, mà yii yaha wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwoñe e, yii pi à mii ñùñke yírige.

³² Zhìñji mii à le ná Efese kànhe sige yaayi i ke, kampyi nùmpañña ñye wani me, ñaha lire zhìleni mpyi na sí ñwò mii na ye? Kampyi kwuñene ñye nùmpañña me, mii sí n-jà n-jwo sùpyire sannte fiige na:

«Wuu a lyí, wuu raa byii,

ñaha na ye wuu aha ñkwú, y'á kwò‡.»

³³ Yii a yiye kàanmucaa: «Sùpyañji ñaarañeñji ká mpyi u ñye a ñwò me, uru u maha u wurugo, maa u le kumpiini i.»

³⁴ Yii yáki! ta, yii i láha kapegigii na, lire l'á ñwò. Pii na ñye yii shwòhòl'e, pi sàha ñkwò a Kile cè me! Mii na yire yu yii i li cè na yii silege kyaa li ñye li li.

Dánafeebii sí ñè ná cyere nivōnni i

³⁵ Mii méε ñye mii à mpe jwo ke, mii à li cè na wà sí n-jà mii yíbe na di kwùubii sí ñè n-jwo ye? Ná cyeere shìñji ntire e pi sí n-pyí ye?

³⁶ Sijcōñò kà ke, sùmanji mu maha nùgo ke, u mpùrampe ká fwónhò, u maha fyín mà?

³⁷ Sùmashìñji mu maha nùgo, mu à jwo kàlage. Lire baare e ku cige nimpunke bà mu maha sà ñcúru me.

³⁸ Nye u nùgunkwooni kàntugo, Kile maha u pyi u à fyín maa u pyi u à pyi sùmacige, maha bē ná u ñyii wuuni i. Sùmanji shìñji puni ná u cire tí ñye.

³⁹ Amuni ñyii yaayi puni cyeere mú ñye, ká ná ká woro ñye ñiñkin me. Sùpyire cyeere na ñye tí ye, yatòre woore sí ñye tí ye, sañceenre woore na ñye tí ye, fyaabii woore na ñye tí ye.

⁴⁰ Yaayi yi ñye ñiñyinjì na ke, yire cyeere na ñye tí ye, ñje yi ñye ñiñke na ke, yire woore mú sí ñye tí ye. Nyii yaayi yi ñye ñiñyinjì na ke, yire sìnampe ná ñiñke wuyi sìnampe ñye ñiñkin me.

⁴¹ Canñayiiini sìnampe na ñye pu ye, yinke sìnampe na ñye pu ye, wōrigii sìnampe mú sí na ñye pu ye, alí wōrigii sìnamp'á wwú puye e.

⁴² Nye kwùubii ká a sì ñè, amuni li mú sí n-pyi. Bà sùmabilini ká nùgo, li mpùrampe maha fwónhò me, amuni li ñye, bunji ká ntò, u maha fwónhò, ñka u aha ñè tēni ndemu i ke, u saha ñye na fwónre me.

⁴³ Bunji ká ntò, u lemε maha mpi, wà kuro sàha maha mpyi u e me, ñka u aha ñè, u maha mpyi ná sìnampe e. Pi aha u tò, fànha maha mpyi u e me, ñka u aha ñè, u maha mpyi ná fàn'h'e.

† 15:29 Pii maha jwo: «Ñye ñaha kurugo pii maha piye kan pi a batize maa piye le kwùñji ñwòge e ye? Kampyi sēe wi na kwuñene ñye me, ñaha kurugo pi maha piye le kwùñji ñwòge e maa piye kan pi a batize ye?» ‡ 15:32 Ezayi 22.13

44 Cyeeere múnaa baa woore ti maha ntò, ñka ti múnaa woore ti maha jè. Sùpyire cyeeere na jye wani, Kile Munaani maha cyeeere ntemu kaan ke, tire na jye wani mú.

45 Y'à séme Kile Jwumpe Semerji i na: «Adama u jye sùpyañi ñjncyiinj, Kile à u dá maa múnaani le u eš.» Nka Adamañi u sí n-pa kàsanraga na, ná uru u jye Yesu Kirisita ke, uru u maha shñj kaan sùpyir'á Kile Munaani cye kurugo.

46 Kile Munaani maha cyeeere ntemu kaan ke, tire bà ti jye ñjncyiire me, supyicyeere ti jye ñjncyiire, lire kántugo Kile Munaani woore maha nta a pa.

47 Adamañi ñjncyiinj na jye ñjñke wu, Kile à u yal'a yige pwoore e, ñka Adamañi shonwunji jye ñjnyinj wu.

48 Sùpyañi u à yal'a yige ñjñke e ke, bà uru jye me, yaaga maha yaaga k'à fworo ur'e ke, amuni yire puni jye. Nge sí u jye ñjnyinj wunji ke, bà uru jye me, yaaga maha yaaga k'à fworo ur'e ke, amuni yire puni mú jye.

49 Sùpyañi u à yal'a yige ñjñke e ke, bà wuu jye uru fiige me, ñge u jye ñjnyinj wunji ke, amuni wuu mú sí n-pyi uru fiige.

50 Mii cìmpyibi, jje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi jje: cyeeere ti jye wuu na amè ke, wuu sí n-jà n-jyè Kile Saanre e ná tire e me. Cyeeere ti sí n-pa n-fwónhò ke, mà tire yaha wuu na, wuu sí n-jà n-pyi kwùmbaa me.

51 Kani li mpyi a ñwòhò ke, mii sí lire yyaha jwo yii á, lire li jye, wuu puni sí n-kwù me, ñka wuu cyeeere puni sí n-kéennè.

52 Li sí n-pyi tère ñjñkin ná wiile ñjñkin tìmpini wyizanni na. Dijyeni canjkwoge tìmpini ká wyì tèni ndemu i ke, mpii pi à kwù ke, pire sí jè, pi saha sí n-kwù me, wuu cyeeere puni sí n-kéennè.

53 Yii li cè na cyeeere ti jye wuu na ke, tir'á yaa ti kéenn'a pyi cyere, ntemu ti jye ti sí n-fwónhò me. T'á yaa ti kéenn'a pyi cyere ntemu ti jye ti sí n-kwù me.

54 Jye wuu cyeeere ká bú ñkéenn'a pyi cyere ñwónhòmbaara ná ñjñkumbaara tèni ndemu i ke, jwumpe p'à séme Kile Jwumpe Semerji i ke, puru sí n-fùñjò. Y'à séme: «Sì à ta kwùñi na, kwùñi shi à pìnni feefee*!»

55 «Kwù wà we, taha mu síñi jye ke?

Kwù wà we, taha mu bàhe jye ke?»

56 Kapegigii mpyinj jye baha fiige, ñkemu ku maha kwùñi pyi u u ñoni wuu na ke. Saliyañi kuni jaarañ'á wuu jà ke, lire l'á pa ná l'e kapegigil'á fànha ta wuu na.

57 Nka wuu à fwù kan Kile á, ñaha na ye uru u à wuu pyi wuu à sí ta kwùñi na, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

58 Lire kurugo mii ntàannamacìmpyibi, yii fànha le yiye e, yii àha yafyin yaha ku yii pyi yii a nùruli kántugo me, yii a sì yyaha na Kafoonji báarañi i tèrigii puni i. Yii li cè mà yii yaha Kafoonji báarañi na, kanhare yii à pyi ke, tire si n-sii n-pyi ñjñjò baa me.

16

Wyérenji Kòrenti dánafeebil'á bínni si ntège Zheruzalemu wuubii tège ke

1 Jye mii cìmpyibi, wyérenji u jye na bínnini si ntège Kile wuubii tège Zheruzalemu kànhe e ke, yii mú à yaa yii a lire pyi bà mii à yi jwo Galati kùluni dánafeebii kurujy'á me.

² Cibilaaga maha cibilaaga, canjcyiige* yii shin maha shin à yaa u wwû u ñùṅ wýérenji i, mà tàanna ná u cyentage e, u yaha uye kanni na, bà li si mpyi mii aha nta si nò yii yyére ke, mii i sà uru wýérenji ta u à bínn'a kwò mè.

³ Mii aha bú nò wani tēni ndemu i ke, tūntunmpii yii sí n-cwònrò ke, mii sí sème taha pire na ná wýérenji i pi sà ṅkan Zheruzalému kànhe e.

⁴ L'aha mii kakarala kwò, mii ná pire si n-kàre sijnayan.

⁵ Mii la ñye si ñara pyi Masedoni kùluni i, si nta raa si yii yyére, ñaha na ye mii la ñye si ntòro Masedoni i.

⁶ Mii aha nò wani yii yyére, shwòhòl'e mii sí tère nimbilere, lire ñye mè mii sí wyeere tēni pyi ná yii e, bà yii si mpyi si mii tēge mii i na tashage ta mè.

⁷ Ñaha kurugo ye nume tōge e, mii la ñye si sà yii ñya kanna si ntòro mè, ṅka mii la ñye si tère pyi yii taan, Kafoonji ká ñe.

⁸ ṅka lire ná li wuuni mú i, mii sí n-kwòro Efese kànhe e, fo zà nò Pantekotinj kataanni na,

⁹ ñaha na ye Kile à sàa li laage kan mii á, mii u báarabwòho pyi wani, ali mà li ta mii zàmpeenbil'à ñyaha wani.

¹⁰ Timòti ká nò wani yii yyére, yii i u cùmu leme ñwò, bà li si mpyi u àha bú ṅkwò màban fò uye na mè, ñaha na ye u na báare mii fiige Kafoonji á.

¹¹ Yii àha ṅkwò u wí ñcwò mè! Yii u tēge u kùsheeni na bà u ñijnēye wu si mpyi si nò mii na mè, ñaha na ye mii ná cìmpyiibii naha na u sigili naha.

¹² Nde li ñye wuu cìmpworonji Apolosi u kàmpanjke ke, mii à màban le u e sèl'e, bà u ná cìmpyiibii sanmpii si mpyi si sà fworò yii na mè. ṅka u à yi jwo mii á na sēenji na, li tēni sàha nò mè. Li tēni ká nò u á, u sí li pyi.

¹³ Yii kwòro ñyii na, yii yiye waha yii i ṅkwòro Kile kuni i, yii àha màban yaha u fò yii na mè, yii fàha le.

¹⁴ Ntàannamagar'à yaa t'a ñaa yii kapyiinjki puni i.

¹⁵ Mii cìmpyiibii, mii sí kyaa ñiṅkin cya yii á sahanji. Yii à li cè na Sitefanasi ná u pyenge shiinbii pi à pyi dánafeebii ñijnjiibii Akayi kùluni i, pi à piye pwo Kile wuubii ntēgenji na mú.

¹⁶ Yii à yaa yii a nùru tire sùpyire shin'á, mà bàra mpai puni pi à piye pwo Kile báaranji na ke.

¹⁷ Mii funntanga wu u ñye, ñaha na ye Sitefanasi ná Foritunatusi ná Akayikusi naha ná mii i. Yii n'a mpyi naha, nde yii mpyi na sí n-pyi ke, pi à lire pyi.

¹⁸ Pi à mii funjke ñiṅe, bà pi à yii funjyi ñiṅe mè. Yii a nte sùpyire shinj metanga yiri.

¹⁹ Azi kùluni dánafeebii kurujy'à yii shéere. Akilasi ná Pisisili à yii shéere ná dánafeebii pi ñye na bínnini pi pyenge e ke, pir'à yii shéere sèl'e Kafoonji mege na.

²⁰ Mii cìmpyiibii pun'à yii shéere.

Yii a cìmpworogo fwùṅi kaan yiy'á ná funjcenji i.

²¹ Mii Poli yabilinj u à ṅge fwùṅi sème ná na cyege e.

²² Kafoonji kyaa ká nta l'à pēn ṅgemu á ke, Kile u urufoo lánja.

«Kafoonji, ta ma!»

²³ Kafoonji Yesu u ñwò yii na, u u jwó le yii á!

²⁴ Yii mú puni kyal'à táan mii á, Yesu Kirisita wwoṅege e.

* 16:2 Yahutibil'á cibilaage canjcyiige ku ñye kárinji.

Poli à lɛtɛɛŋi shɔnwuŋi ŋgemu kan Kòrɛnti kànhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè lɛtɛɛŋi funŋɔ jwumpe e ke

Poli u à ŋge lɛtɛɛŋi sème sahanŋi mà kan Kòrɛnti kànhe dánafeebii kurunŋ'á. U lɛtɛɛŋi niŋcyiŋi i, u mpyi a jwo na uru la nyɛ si sà yyaha yige pi na. Uru lɛtɛɛŋi tuugonŋkwoni kántugo u nyɛ a jà a wyɛr'a kàre mɛ, ɲaha kurugo yɛ u wwoŋɛŋi Timɔti mpyi a yîri Kòrɛnti kànhe e ná jwumpe p'e mà yyaha tí ná dánafeebii kurunŋe e, mpemu p'à waha Poli na ke.

Dánafeebii mpyi a ɲɛ kafinivinibii pii jwumɔ na, pire mpyi a piye pyi Yesu tuntuŋmii. Pire kafinivinibii u kàlanŋ mpyi a kántugo wà Jwumpe Nintanmpe na, Poli mpyi a fyànha a puru mpemu jwo dánafeebil'á ke. Pire kafinivinibii mpyi maha yi yu dánafeebil'á na Poli nyɛ Yesu tuntuŋŋɔ mɛ. Lire mpyi a Poli lùni pyi l'à yîri, ka u u lɛtɛɛ sème ná jwunŋam'i mà tùugo Kòrɛnti dánafeebil'á. Uru lɛtɛɛŋi kyaa nyɛ a cè mɛ, ɲaha kurugo yɛ u à pînni. Titi u mpyi a sà uru lɛtɛɛŋi kan Kòrɛnti shiinbil'á.

Nyɛ lire kántugo ka Poli ná Titi si núr'a piye nya, ka Titi si yi jwo u á na u lɛtɛɛŋi jwumpe na wá a ŋkɛɛŋɛ lɛŋɛ Kòrɛnti dánafeebii toronŋkani i (7.1-7). Lire ná li wuuni mú i, Poli mpyi a li cè na dánafeebii pli saha na nyɛ wani, mpiimu pi nyɛ na uru mɛpɛŋɛ yu ke. Lire kurugo u à ŋge lɛtɛɛŋi sème.

Nde l'à u zhèŋi fyinɛ pi yyére ná nde l'à u ta u à jwunŋampe jwo pi na ke, u à lire yyaha jwo pi á. Mà bára lire na, u à li cyêe pi na na uru funntanga wu u nyɛ, ɲaha kurugo yɛ jwumpe ur'à jwo a tùugo pi á ke, pur'à ŋkɛɛŋɛ pyi u à jyè pi karigil'e (1--7).

Wyéŋi pi mpyi na bínnini Zheruzalɛmu fòŋɔfeebii ntɛŋɛŋi mɛɛ na ke, u à màban le pi e lire wyéɛ binnini na (8--9).

Lɛtɛɛŋi takwɔɔre e, u à jwumpe waha mà yyaha tí ná kafinivinibil'e, pire mpiimu pi mpyi a piye pyi Yesu tuntuŋmii ke, u à li cyêe pi na na uru Poli à sii Yesu tuntuŋŋɔ. Poli à yire jwo, ɲaha kurugo yɛ u la mpyi pire kafinivinibii si dánafeebii le kumpiini i mɛ (10--13).

Lɛtɛɛŋi tasiŋe

¹ Mii Poli u nyɛ Yesu Kirisita tuntuŋŋɔ mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii ná wuu cìmpworonŋi Timɔti u à ŋge lɛtɛɛŋi sème, yii Kile dánafeebii kurunŋe ku jye Kòrɛnti i ná yii mpii puni pi nyɛ Kile wuu Akayi kùluni i ke, si ntun yii á.

² Wuu Tunj Kile ná wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita pi ɲwɔ yii na, pi i yyeŋinŋe kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á u ntɛŋɛŋi kurugo

³ Wuu Kile kée, uru u nyɛ wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita Tunj. Uru u nyɛ ɲùɲaare punifoo, uru u maha wuu tère tèrigii puni i,

⁴ maa màban leni wuu e yyefuge shiŋi puni tèrigil'e. Lire e wuu maha jini na màban leni yyefuge shiŋi puni feebil'e, bà u maha u leni wuu e mɛ.

⁵ Yii li cè na, bà wuu maha yyefuge taa sèl'e Kirisita mɛge kurugo mɛ, amuni Kile mú maha màban leni wuu e sèl'e Kirisita cye kurugo.

6 Mu aha wuu nya yyefuge e, lire n̄ŋke ku nyε si m̄aban le yii e, yii raa si yyaha na Kile kuni i. Kile k̄a m̄aban le wuu e, lire n̄ŋke ku nyε si m̄aban le yii e, si yii pyi yii j̄a a wuu kyaage sh̄iŋi kw̄u yiye e.

7 Wuu à s̄aa dá li na na yafyin si n-j̄a yii pyi yii fworō Kile kuni i m̄ε, naha na yε wuu à li c̄e na, bà yii nyε na yii n̄azhan lw̄uu ná wuu e kyaage e m̄ε, amuni yii mú nyε na yii n̄azhan lw̄uu m̄abann̄i n̄tan̄i i ná wuu e.

8 Nyε cinmpyiibii, yyefuge e wuu à tòro Azi k̄uluni i ke, wuu la na nyε yii i kuru c̄e. Ku f̄anhe mpyi a p̄e mà tòro wuu p̄εge na, fo wuu s̄aha mpyi a t̄εn ná l'e na wuu si n-shw̄o kw̄ŋi na m̄ε.

9 Wuu mpyi a s̄aa li yaha na pi sí wuu bò, lire e wuu s̄aha mpyi a wuu s̄on̄j̄ore taha wuye na m̄ε, fo Kile na, uru u maha kw̄ubii j̄èni ke.

10 Uru u à wuu shw̄o uru kw̄ŋi na, u sí n-pa wuu shw̄o sahan̄ki. S̄e wi, wuu à t̄εn ná l'e na u saha sí n-pa wuu shw̄o.

11 Yii mú na wuu t̄ere ná Kilej̄arege e. Yire Kilej̄areyi n̄j̄yahayi kurugo, kac̄enni Kile à pyi wuu à ke, sh̄iŋyahara na fw̄u kaan u á lire kurugo.

Poli à u tashage k̄εn̄ŋe

12 Nde l'à wuu n̄j̄nyi ȳirige ke, lire li nyε wuu toron̄kanni d̄j̄nȳeŋi i, mà cye cyán t̄eni i wuu mpyi yii shw̄oh̄l'e ke. Wuu à li c̄e wuye e na wuu à lire pyi ná funvyinge ná s̄eŋi i, Kile barag'e. S̄ùpyire yákilifente bà t'à lire pyi m̄ε, ŋka Kile nt̄eŋeŋi cye kurugo l'à pyi.

13-14 Yii li c̄e na nde yii à k̄ala wuu l̄eteribil'e maa li yyaha c̄e ke, wuu nyε a yafyin séme mà tòro lire na m̄ε. Wuu Kafoon̄i Yesu cannuruge wuu pi sí n-pyi k̄an̄j̄o si yii n̄j̄nyi ȳirige, yii sí n-pyi k̄an̄j̄o si wuu wuyi ȳirige. Yii à j̄cȳère c̄e lire kani i mà kw̄ò, ŋka mii na s̄on̄j̄i yii sí n-pa li puni yyaha c̄e s̄el'e.

15 Mii à dá lire na, lire e, mii la mpyi si s̄a fworō yii na, si j̄w̄o yii na sahan̄ki.

16 Mii la mpyi si nt̄oro yii yȳere, si ŋk̄are Masedoni k̄uluni i, si ȳiri wani, si n̄uru mpa yii yȳere, bà yii si mpyi si mii t̄eŋe mii i j̄a a k̄are Zhude k̄uluni i m̄ε.

17 Nyε mii nyε a pa sh̄a m̄ε, l̄ir'à li cȳee na li nyε a mpyi mii s̄e na mà? Taha mii na na karigii pyi mà tàanna ná d̄j̄nȳeŋi s̄ùpyire pyin̄kanni i, maha j̄wo: «*ων*» maa n̄ur'a k̄εn̄ŋ'a j̄wo: «*ωνη*» la?

18 Kile u nyε j̄w̄om̄εε nin̄kin foon̄j̄i ke, uru u nyε mii sh̄erefoon̄j̄i, mpe mii à j̄wo yii á ke, puru nyε a mpyi: «*ων*» ná «*ωνη*» tanuge e m̄ε.

19 Naha na yε Kile Jyan̄j̄i Yesu Kirisita kyaa mii ná Siliven ná Tim̄oti à j̄wo yii á ke, uru mú mpyi na «*ων*» ná «*ωνη*» yu kani ninuuni i m̄ε, j̄w̄om̄εε nin̄kinfoo u nyε u wi.

20 Uru cye kurugo, Kile j̄w̄omyahigii puni maha f̄ŋŋo, uru cye kurugo mú, wuu maha j̄wo: «*Amiina*» maa Kile mege p̄e.

21 Kile yabilin̄j̄i u maha wuu ná yii f̄anhe j̄yahage Kirisita wwoj̄εge e, uru mú u à wuu cw̄on̄r̄o mà pyi uye wuu,

22 maa u fȳeŋi bw̄on̄ wuu na, maa u Munaani le wuu e. Lire kurugo yac̄enyi san̄j̄yi Kile à b̄egel'a yaha wuu m̄ε na ke, wuu à t̄εn ná l'e na wuu sí yire ta.

23 Yii li c̄e, mii la nyε a mpyi si ŋgaha n̄o yii na m̄ε, lire kurugo mii nyε a n̄ur'a sh̄a wani yii yȳere Kōrenti k̄anhe e m̄ε. Mii aha fin̄ε, Kile k̄a na yaha m̄ε, uru u nyε mii sh̄erefoon̄j̄i.

24 Wuu nyε na ŋko si f̄anha cyán yii na yii naaran̄kanni i Kile kuni i m̄ε, naha na yε yii à f̄anha ta l'e. Ŋka wuu la na nyε si yii t̄eŋe bà yii fun̄j̄yi si mpyi si nt̄aan m̄ε.

2

¹ Lire e mii la saha ɲɲe a mpyi si ntòro yii yyére, wuu kwò a sà wuye yyahayi tanha me,

² ɲaha na ye mii aha yii yyahayi pyi y'à tanha, jofoo u sí n-jà mii funɲke pyi ku táan ye? Yii kanni pi sí n-jà mii funɲke pyi ku táan, ɲka mii aha yii yyahayi pyi y'à tanha, di yii sí n-jà lire pyi n-jwo ye?

³ Lire kurugo mii mpyi a letere tun yii á, bà li si mpyi, mii aha nò yii yyére, yii pi à yaa yii mii funɲke táan ke, mii àha ɲkwò sà yyetanhara ta wani me. Mii à dá li na na mii funntange na ɲɲe yii puni funntanga.

⁴ Mii nàvunɲo wu ná mii yyetanha wu u mpyi a letere sém'a tun yii á, mii mpyi na ɲɲilwòhe úrige. Lire ɲɲe a pyi si yyetanhara nò yii na me, ɲka si li cyéè yii na na yii kyal'à waha mii na sél'e.

⁵ Ngemu u à pyi yyetanhare ɲɲke ke, mii Poli kanni yyahe bà urufol'à tanha me! Yii puni yyahayi urufol'à tanha. ɲka mii la ɲɲe sí jwo ntòro me, lire e mii sí n-jwo, yii pii yyahaya u à tanha.

⁶ Yii shinɲyahara à bê maa ndemu pyi urufoo na ke, lir'à yaa.

⁷ ɲka nume, yii yàfa u na, yii i màban le u e, bà li si mpyi u yyahe kà ɲkwò ntanha si u yákiliɲi ɲyàhaɲgurugo me.

⁸ Lire kurugo mii na li caa yii á, yii i li cyéè u na na u kyal'à táan yii á.

⁹ Leterɲi mii mpyi a sémè mà túugo yii á ke, mii mpyi a uru sémè mú si yii zò shwò ɲgí si ɲcè kampyi yii na mii jwumpe puni kurigii ɲaare.

¹⁰ Yii aha yàfa ɲgemu na ke, mii mú sí yàfa urufoo na. Kirisita u ɲɲe mii shèrefooni, yii aha mii ɲya lire na, mii à li pyi yii kurugo,

¹¹ bà li si mpyi, Sitaanniɲi kà ɲkwò tajyige ta wuu shwòhòl'e me, ɲaha na ye wuu à sàa u funzɔnɲore cè.

¹² ɲɲe mii à nò Torasi kànye e ke, Jwumpe Nintanmpe pu ɲɲe na Kirisita kyaa yu ke, Kafooni mpyi a kuni pwó mii á puru ɲjwunɲi kurugo.

¹³ Lire ná li wuuni mú i, mii yákiliɲi mpyi a tɛen me, ɲaha na ye mii ɲɲe a mpyi a na cìmpworonɲi Titi ɲya me. ɲɲe ka mii i kuni cya pi á, maa ɲkàre Masedoni kùluni í.

Poli báaraɲi pyiɲkanni

¹⁴ Wuu fwù kan Kile á, uru u maha wuu pyi yawiye ɲjemu yi maha Kile sífente cyéè wuu ná Kirisita wwoɲeɲe kurugo ke. U maha wuu pyi wuu u Kirisita kyaa yu cyeyi puni i. Lir'à Kirisita kani pyi l'à nò cyeyi puni i, bà wusunaɲi nùge maha ɲkèeɲe kafèeɲe e me.

¹⁵ Yii li cè na mpii pi ɲɲe zhwonɲi kuni i ná mpii pi ɲɲe kwùɲi wuuni i ke, Kirisita cye kurugo, wuu na ɲɲe mu à jwo wusuna nùguntanga wu Kile á, ɲgemu nùgo ku maha nani pire puni na ke.

¹⁶ Mpii pi ɲɲe kwùɲi kuni i ke, pir'á nùgumpenge ki, ɲkemu ku sí kwùɲi nò pi na ke; mpii sí pi ɲɲe zhwonɲi kuni i ke, pir'á nùguntanga ki, ɲkemu ku maha shiɲi niɲkwombaani kaan ke*.

ɲɲe jofoo u sí n-jà ɲge báaraɲi shiɲi na ye?

* **2:16** Kàshige ká ɲkwòn a kwò, mpii pi a pyi javeebii ke, pire maha ntàanna piye na, bilibii pi à ta kàshige cyage e ke, maa pire tàanna pi kàntugo maha mpa jyè kànye e. Kànye shiɲibii funntanga wuubii maha cige wyeere niɲcɛnnte tà kwòn maha ɲcyán ɲcyán pyenkuunɲi i, maa nùguntanga yaayi yà súgo. Kuru nùguntange ku maha fwore ke, kuru maha ntàan kàshikwònbil'á. ɲka ku maha mpyi bilibil'á kwù nùgo.

17 Shinjyahara à Kile jwumpe pyi nàfuu cya kuro, nka wuu nyε pire fiige mε. Kile u à wuu tun, u à li cè na wuu na u jwumpe yu fyinmpe funnke e, Kirisita wwojεεge e.

3

1 Nyε tá puru jwump'à li cyêe na wuu na wuye metanga yu yii á bε? Bà pi sanmpii maha li pyi mε, wuu à yaa wuu a letεrii kaan yii á, mpiimu pi nyε na wuu metanga yu laa, yii a pire fiigii tùuge wuu á?

2 Yii yabilimpii pi nyε wuu letεrii, nǵemu u à séme wuu zòmpyaagii na ke, sùpyire puni sí n-jà u kâla si u yyaha cè.

3 Sèenji na, yii na nyε letεre, Kirisita à nǵemu séme wuu cye kurugo ke. U nyε a séme ná sémenkyaani i mε, nka ná Kile nyii wunji Munaani i u à séme. U nyε a séme kafaatenyε na mε, nka sùpyanji zòmbilini na u à séme*.

4 Kirisita cye kurugo, wuu à sâa dá lire na Kile yyahe taan.

5 Wuu nyε a li yaha wuye funn'i na báaranji wuu nyε na mpyi ke, na wuu fânhe k'à u pyi mε, Kile fânhe cye kurugo wuu maha já a u pyi.

6 Uru u à pyinjanna kan wuu á wuu pyi u báarapyii, wuu raa tunmbyaare nivǎnnte kyaa yu sùpyir'á. Tire tunmbyaare nyε mu à jwo saliya nǵemu u à séme mε, Kile Munaani i t'á fworó. Saliyanji maha mpa jùñjò kuu kwùñji na, nka Kile Munaani maha ma ná shìñji ninjkwombaañji i.

7 Saliyanji u maha mpa jùñjò kuu kwùñji na ke, Kile mpyi a uru karigii séme kafaatenyε jùn'i. Uru Saliyanji mpyi a pa ná sinampe mpemu i ke, puru mpyi maha Kile túnntunñji Musa yyahe pyi ku u jù, fo Izirayeli shiinbii mpyi na já a ku wí mε, mà li ta puru sinampe mpyi na si mǎ mε.

8 Nyε Saliyanji kuni sinampe ká mpêe lire pyinjanni na, tá Kile Munaani kuni wumpe cye si n-tòro mε?

9 Kuni li maha kwùñji nǎ sùpyanji na ke, lire sinampe ká mpêe amε, ndemu li maha sùpyanji pyi u à tíi Kile yyahe taan ke, lire u sinampe cye si n-tòro mà?

10 Sinampe p'à fyânha a tòro ke, puru nyε a sii yafyin numε wumpe tεgεε baa wumpe taan mε.

11 Yaage ku nyε yakwǎǎ ke, kuru ká sinama ta, nke ku nyε ku si n-kwǎ mε, kuru wuuni nyε a tòro mà?

12 Tire sǎnjore tatahage ku nyε wuu á, lire l'à wuu ta wuu u karigii pyi fyagara baa.

13 Wuu nyε na li pyi Musa fiige mε. Uru mpyi maha vǎanña tò u yyahe na, Izirayeli shiinbii ká nkǎwǎ u yyahe sinampe nya takwǎge e mε.

14 Pi yákilibii mpyi a pa ntó. Lire l'à pi ta ali ninjaa, pi aha a tunmbyaare ninjyεere jwumpe kálali, li maha mpyi mu à jwo vǎanña k'à para pi yyaha na, maha pi pyi pi si raa pu yyaha cini mε. Kirisita wwojεεge kanni cye kurugo kuru vǎanñke sí n-jà n-láha wà yyaha na.

15 Ali ninjaa, pi aha a Musa sémebii kálali, kuru vǎanñke maha pi yákilibii tò.

16 Nka nǵemu ká núru maa uye kan Kafoonji á ke, kuru vǎanñke maha láha urufoo yyaha na.

17 Kafoonji kyaa l'à jwo naha ke, Kile Munaani kyaa li. Kafoonji Munaani† ká mpyi nǵemu i ke, urufoo sáha maha mpyi bilere e mε.

* **3:3** Saliyanji u mpyi a kan Musa á ke, uru mpyi a séme kafaatenyε na (Ekizodi 24.12). Kile túnntunñji Zheremi a jwo na Kile sí u Saliyanji nivǎnñji séme sùpyire zòmpyaagil'e (Zheremi 31.33). † **3:17** Kafoonji Munaani ná Kile Munaani nyε ninjin.

¹⁸ Vàanŋa ɲye a para wuu mpiimu yyaha na me, wuu puni pi maha Kafoonji sinampe naa[‡]. Lire kurugo canŋa maha canŋa, wuu maha ŋkɛɛnɲi na mpyi Kafoonji fiŋge, sinampe pà sí i bàrali pà na. Kafoonji Munaani cye kurugo lire maha mpyi.

4

¹ Kile à ɲùnaara ta wuu na, maa ŋge báaraŋi le wuu cye e. Lire e sàage ɲye na ɲyè wuu e me.

² Wuu à numpire karigii puni ɲwə yaha, ɲuzogore na ntaa cyire ɲcyiimu i ke. Wuu ɲye na nàɲwəhəɔ pyi me, wuu mú ɲye na Kile Jwumpe labali na yu me, sɛɛnɲi wuu ɲye na fíniɲi na yu, bà sùpyire puni sí mpyi si já li cè piye e na wuu na ɲye sɛɛshiin me. Kile u ɲye wuu shɛɛfoonji cyire karigil'e.

³ Lire ná li wuuni mú i, Jwumpe Nintanmpe wuu ɲye na yu ke, puru ká nta pu ɲye a fíniɲe me, mpíi pí ɲye kwùɲi kuni i ke, pir'á pu ɲye amuni.

⁴ Tire sùpyire tí ɲye tí ɲye Kile kuni i me, Sitaanninɲi u ɲye ŋge diɲyɛɲi ɲùɲufoonji ke, ur'à tí yákilibii tò. Lire e Kirisita u ɲye Kile nàɲjaŋi ke, Jwumpe Nintanmpe pu ɲye na uru sinampe cyêre ke, puru maha fíniɲe pí á me.

⁵ Wuu ɲye na wuye kyaa yu yii á mà de! Yesu Kirisita kyaa wuu ɲye na yu, uru u ɲye Kafoonji. Wuu pí ke, wuu na báare yii á Yesu kurugo.

⁶ Kilenɲi u à jwo tɛɛcyiini i na: «Bɛɛnmpe pu láha numpini na» ke, uru ninuɲi u à bɛɛnmpe le wuu zòmɲyaagil'e, bà li sí mpyi, Kile sinampe pu ɲye Yesu Kirisita yyahe e ke, wuu u puru cè me.

Polí fàñhe méɛ ɲye k'à cyére ke, u màbanɲ'à ɲyaha

⁷ ɲye uru ɲcɛɲi sɛɛ wuɲi ɲye wuu e, ali mà li ta wuu fàñh'à cyére. Li ɲye mu à jwo nàfuubwohə k'à le pworocwol'e bà li sí mpyi si ɲcè na sífente kakyanhala woore ɲye a fwoɔ wuu e me, ŋka Kile e t'à fwoɔ.

⁸ Kyaage shinɲi pun'à tɛge wuu na, ŋka wuu maha tafworonɔ ta. Wuu yákilibil'á wùrugo, ŋka sònɲəɔ tatahaga ɲye a fô wuu na me.

⁹ Pi maha wuu kyérege, ŋka Kile à kwôro ná wuu e. Pi maha wuu bwùun na ɲcyáan, ŋka wuu maha yíri.

¹⁰ Pi maha wuu caa raa bùu tɛrigii puni i bà pí à Yesu bò me, ŋka Kile maha wuu wwù bà sùpyire puni sí mpyi sí ɲcè na Yesu na ɲye ɲyii na me, na uru cye kurugo wuu ɲye ɲyii na.

¹¹ Mà wuu yaha ɲyii na, wuu na ɲye kwùɲi laage e tɛrigii puni i Yesu kurugo bà sùpyire puni sí mpyi sí ɲcè na Yesu na ɲye ɲyii na, maa fàñhe kaan wuu cyeere fàñha baa woor'á me.

¹² Lire e wuu na ɲye kwùɲi ɲwəge e bà yii sí mpyi sí shìɲi sɛɛ wuɲi ta me.

¹³ Y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Mii à dá Kile na, lire kurugo mii à jwo u mege na.» Wuu mú à dá u na, lire kurugo, wuu na u jwumpe yu.

¹⁴ Wuu à li cè na Kile u à Kafoonji Yesu ɲè a yige kwùɲi i ke, uru mú u sí wuu ɲè ná Yesu i, sí wuu ná yii bínni u yyahe taan.

¹⁵ ɲye yii kurugo ɲcyii karigii pun'à nɔ wuu na, bà shinɲyahara sí mpyi s'a bàrali Kile kasinani ceveebii na, lire sí fwùɲi ninɲanɲi pyi u ɲyaha, u mege sí mpêe me.

¹⁶ Lire l'à sàage pyi ku ɲye a ɲyè wuu e me. Wuu cyeere fàñhe méɛ ká a ɲcyéɛɲi, là na bàrali wuu múnahigii fàñhe na canŋa maha canŋa.

[‡] 3:18 Pii maha jwo: «Wuu pí maha Kafoonji sinampe wii, maa pu cyére mu à jwo dùba e pu ɲye.»

17 Yyefuge nimbileni i wuu nyε numε ke, kuru na wuu bégeli Kile sɪnampe tεgele baa wumpe mεε na, puru si n-kwδ mε.

18 Sùpyanji maha yaayi njemu jaa ke, wuu nyε na yire caa mε. Nje yi nyε wà nyε na yi jaa mε, yire wuu nyε na jcaa, jaha na ye yaayi sùpyanji maha jaa ke, yire sí n-kwδ; nje yi nyε wà nyε na yi jaa mε, yire nyε na nkùu mε.

5

1 Cyeere ti nyε wuu na nke njnke na ke, tire na nyε mu à jwo vùnɲo. Wuu à li cè na kuru ká jcwɔ, Kile à бага njncɛɲɛ yaha wuu yahare e njnyinji na, sùpya cye bà k'à kuru yaa mε, kuru nyε na nkèege mε.

2 Mâ wuu yaha kuru vùnɲke e, wuu na njkyèn, jaha na ye wuu la à sii si nkàre kuru bage e Kile yyére si cyere nivɔnnɔ ta.

3 Sèenji na, wuu sí cyere nivɔnnɔ ta, wuu cyere baa wuu si n-pyi mε.

4 Mâ wuu yaha kuru vùnɲke e, wuu na njkyaali maa njkyèn. Li nyε mu à jwo na wuu la na nyε Kile u tire cyeere láha wuu na mà dε! Wuu la na nyε u cyeere nivɔnnɛ bâra, tire ntemu ti nyε ti nyε na fwónre mε, bà tire si mpyi, cyeere ti nyε na fwónre ke, si tire fáa mε.

5 Kile yabiji u à wuu dá tire cyeere nivɔnnɛ mεε na. U à u Munaani kan wuu á. Lire e ke wuu à tɛɛn ná l'e na u sí tire cyeere nivɔnnɛ kan wuu á.

6 Lire kurugo wuu yákilibil'à tɛɛn tɛrigii puni i, ali mà li ta wuu à cè na mà wuu yaha nte cyeere e, wuu ná Kafoonji laag'à tɔɔn wuye na.

7 Wuu nyε na u jaa mε, nka wuu à dá u na, maa jaare u kuni i.

8 Sèenji na, wuu yákilibil'à sàa tɛɛn, wuu la mú sí nyε si fworɔ nte cyeere e si sà ntɛɛn Kafoonji yyére.

9 Lire l'à li ta, wuu à kàre Kafoonji yyére yo, wuu nyε njnke na yo, wuu maha wuye waha maa u nyii karigii pyi.

10 Naha kurugo ye wuu pun'à yaa wuu sà yyére Kirisita yyahe taan, u u shin maha shin sàra u tàanna ná urufoo kapyin'kil'e njnke na, katiigii bâra kapegigii na.

Kirisita à wuu ná Kile shwàhɔɲi yaa

11 Lire kurugo wuu na fyáge Kafoonji na, maa Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, bà pi si mpyi si jεε pu na mε. Kile à wuu karigii puni cè. Mii na sɔnɲi na wuu kapyiin'kii na nyε yii funɲ'i mú.

12 Wuu nyε na puru yu si wuye cyéε yii na sahan'ki mε, nka wuu na pu yu si pyin'kanna kan yii á, bà yii si mpyi si njn'jirire ta wuu báaraɲi nimpyni kurugo mε. Lire pyin'kanni na, karigii cyi nyε na jaa ke, mpii pi nyε na piye pére ná cyire e maa njnyambaagii yaha ke, pire ká a yà yu yii na, yii sí tajwugo ta.

13 L'aha nta wuu funɲyi nyε wuu á mε, kuru nyε tapege mε, wuu ná Kile shwàhɔl'e yire nyε. Li mú sí ká nta na wuu funɲyi na nyε wuu á, yii kurugo lir'à pyi.

14 Yii li cè na bà Kirisita à wuu kyaa táan uy'á mε, wuu na wuu karigii puni pyi kuru tãange kurugo. Wuu à dá li na na uru njn'kɲi u à kwù sùpyire puni cyaga, lir'à pyi mu à jwo ti pun'à kwù.

15 U à kwù sùpyire puni cyaga, bà li si mpyi mpii pi nyε shi na ke, pire kà ha raa pi nyii karigii pyi sahan'ki mε, nka Kirisita u à kwù maa jε pi kurugo ke, pi a pi karigii pyi pi a ntàanni ná uru nyii wuuni i.

16 Lire kurugo numε, wuu saha nyε na sùpya cwôre na ntàanni ná sùpyire sɔnɲɔɲkanni i mε. Tèni l'e, wuu mpyi a Kirisita cù mà tàanna ná sùpyire sɔnɲɔɲkanni i. Nka numε, wuu saha nyε a u cù amuni mε.

¹⁷ Ngemu ká mpyi Kirisita wwoŋeɛge e ke, urufoo maha mpyi shinfɔŋɔ. U maha toronkanni nijyeeni yaha, maa nivɔnnɔ lwɔ.

¹⁸⁻¹⁹ Cyire karigii pun'à fworɔ Kile e. U à wuu ná uye shwɔhɔŋi yaa Kirisita cye kurugo, maa uru báaraŋi le wuu cye e na wuu a yi yu sùpyir'á, na Kirisita cye kurugo Kile à u ná sùpyire shwɔhɔŋi yaa. U saha nyɛ a ti kapegigii wí kyaa mɛ. U à wuu tun na wuu a puru jwumpe yu sùpyir'á.

²⁰ Lire e ke wuu maha yu Kirisita cyaga numɛ. Li nyɛ mu à jwo Kile yabiliŋi u nyɛ na yu wuu cye kurugo. Kirisita mɛge na, wuu na li caa yii á, yii yii ná Kile shwɔhɔŋi yaha u jwɔ.

²¹ Kirisita u nyɛ u nyɛ a kapii pyi mà nya mɛ, Kile à uru pyi u à wuu kapegigii tugure lwɔ, bà wuu si mpyi si ntí Kile yyahe taan Kirisita cye kurugo mɛ.

6

¹ Wuu ná Kile na nyɛ báarapyiɛɛ. Lire kurugo wuu na li caa yii á, Kile à jwɔ yii na maa ndemu pyi yii á ke, yii àha lire yaha li pyi ka jwɔɔ baa mɛ.

² Yii li cè na Kile à jwo:

«Tèni l'à táan mii á ke, lire e mii à mu jarege shwɔ,

zhwoŋi canŋke, mii à mu tɛɛ*.»

Nyɛ mii cɔmpyiibii, yii lógo, Kile nyii tèni li nyɛ numɛ, zhwoŋi canŋke ku nyɛ nijjaa.

³ Wuu la nyɛ sɔ wurugo sùpyaŋi wà tufiig'á, wà u kwɔ a jɔɛɛge cyaga ta wuu báaraŋi na mɛ.

⁴ Lire e wuu maha li cyère wuu kapyiŋkii puni cye kurugo na wuu na nyɛ Kile báarapyii. Wuu maha kyaage ná kanhare ná yyefuge kwú wuye e.

⁵ Bwɔɔnre yo, kàsujyiini yo, mà sùpyire sɔn a yaha wuu na yo, báarawayi yo, ŋsɔmbaanj yo, jyjymbaanj yo, wuu maha cyire puni kwú wuye e.

⁶ Wuu na báare ná zòvyinre e, wuu à sèŋi cè. Wuu lùun'à táan, wuu zòŋ'à jwɔ. Kile Munaani maha wuu tère, tàange sèe woge na nyɛ wuu e.

⁷ Wuu na sèŋi jwumpe yu, Kile sífente na nyɛ wuu á. Wuu à ntiŋi pyi wuu kàshikwɔnyaayi, si wuu zàmpeɛnbii tùn, si wuye màra.

⁸ Pii maha wuu père, pii maha wuu fare, pii maha wuu mɛpeŋge yíri, pii maha wuu mɛtange yíri. Pii maha sɔŋi na wuu maha pire jwɔ fáanŋi, mà li ta sèŋi wuu maha yu.

⁹ Pi maha piye pyi mu à jwo pi nyɛ a wuu cè mɛ, mà li ta sùpyire pun'à wuu cè. Pi maha wuu wí kwúu fiige, mà li ta wuu nyɛ nyii na. Pi maha wuu kyérege, ŋka wuu nyɛ a kwú mɛ.

¹⁰ Pi maha sɔŋi na wuu yyah'à tanha, mà li ta wuu funntanga wuubii pi nyɛ tèrigii puni i. Pi maha wuu sɔŋi fɔŋɔfee, mà li ta wuu à shinnyahara pyi t'à pyi yaarafee. Pi maha sɔŋi na yaaga nyɛ wuu cye e mɛ, mà li ta yaayi puni nyɛ wuu wuyo.

¹¹ Kɔrenti shiinbii, wuu à fíniŋ'a jwo yii á. Wuu à yii kyaa táan wuy'á sèl'e.

¹² Wuu nyɛ a cyé si yii kyaa táan wuy'á mɛ, ŋka yii à cyé si wuu kyaa táan yiy'á.

¹³ Nyɛ mii na yu ná yii e mu à jwo mii pyii. Yii wuu kyaa táan yiy'á, bà wuu à yii kyaa táan wuy'á mɛ.

Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, yii yii karigii pyiŋkanni cè ná pire e

* 6:2 Ezayi 49.8

14 Mpii pi nyε pi nyε Kile kuni i ná yii e mε, yii ná pire nyε a yaa yii pyi pwoow mε. Katiigii ná kapegigii sí n-jà n-shà kununi i la? Bèenmpe ná numpini sí n-jà n-shà sijcyan la?

15 Wwojεεge ηkire ku nyε Kirisita ná Sitaanniηi shwòhòl'e ye? Mpii pi nyε pi nyε Kile kuni i mε, wwojεεge ηkire ku nyε pire ná Kile kuni jaarafeebii shwòhòl'e ye?

16 Ngwòηi ηgire u nyε Kilejaarebage ná kacycinmbage shwòhòl'e ye? Wuu pi nyε Kileni nyii wuηi bage, bà Kile à yi jwo na:

«Mii sí n-tèen pi shwòhòl'e, si mpyi ná pi e.

Mii sí n-pyi pi Kileni, pi sí n-pyi mii shiinbii†.

17 Lire kurugo Kafoonji Kile à jwo:

“Yii fworò pi shwòhòl'e, yii wâl'a láha pi na, yii àha mbwòñ yaηwòhòge kà tufiige na mε.

Lire ká mpyi, mii sí jεε yii na‡,

18 si mpyi yii Tunji, yii sí n-pyi mii pùnampyire ná mii pùceepyire.”
Kafoonji Kile Sinji Punifoo u à jwo amuni.»

7

1 Mii ntàannamacinmpyiibii, ná Kile s'à cyire ηwòmyahigii lwó wuu á, lire kurugo wuu wuu cyeere ná wuu zòmpyaagii finin'a yige kaηwòhòyi puni i, wuu wuye waha wuu raa si yyaha na fyinmpe karigil'e, wuu raa jaare Kile yyahafyagare e.

Poli funntange ηùηke

2 Wuu na li caa yii á, yii jεε wuu na. Wuu nyε a kapyimbaala pyi wà na mε, wuu nyε a wà wuu kèεge mε, wuu mú nyε a wà yaaga naηwòhòrò mε.

3 Puru kajwuuni bà li nyε si yii cèεge mà de! Mii à fyànha a yi jwo yii á, na yii kyal'à táan wuu á sèl'e. Yafyin sì n-jà wuu láha wuye na dijnyεηi i mε, ali kwùηi mú si n-jà mε.

4 Mii à sàa dá yii na, maa naye pèe ná yii kani i sèl'e. Numε, mii yákilin'à tèen sèl'e. Wuu mée nyε yyefuge e ke, mii funnj'k'à táan sèl'e.

5 Sèenji na, mà lwó wuu à nò Masedoni kùluni i ke, wuu nyε a yyeyiηe ta mε. Yyefuge shinji puni na nyε wuu na. Pi mpyi na yoge kwùun wuu na kàmpañnyii puni na, fyagare sí mpyi wuu e.

6 Nka Kile u maha cwònròmòfeebii fòonηi ke, uru u à wuu fòonηo Titi mpañji cye kurugo.

7 Nyε Titi mpañji kanni bà mε, ηka yii kan'à u funnjke ηiηe ηiηeηkanni ndemu na ke, lir'à wuu puni funnyii ηiηe mú. U à yi jwo wuu á na mii seepenge na wá yii na, na kani li mpyi a pyi ke, na lir'à yii yyahayi tanha, na numε yii à mii kani cú ná yii cyeyi shuunninji i. Lir'à là bàra mii funntange na.

8 Leteyiηi mii à tùugo yii á ke, u jwumpe mén'à yii yyahayi tanha ke, mii nyε a naye cèεge mε. Mii mpyi na ηko si naye cèεge tèni l'e li mpyiηi i, naha na ye mii à li cè na u mpyi a yii yyahayi tanha, ηka lir'à pyi tère nimbilere funnj'k'anna.

† 6:16 Levitiki 26.12; Zheremi 32.38; Ezekiyeli 37.27   ‡ 6:17 Ezayi 52.11

⁹ Lire e mii funntanga wu u nyε numε. Yii yyetanhare bà t'à mii funnke táan mε, nka l'à pyi kanuᵅò mà yii pyi yii à yii toronkanni kēennε ke, lire l'à mii funnke táan. Yii yyahay'à tanha mà tàanna ná Kile nyii wuuni i, lire e ke, nde wuu à pyi yii na ke, lire nyε a para mε.

¹⁰ Yii li cε na yyetanhare t'à sùpyanji ta mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, tire maha u pyi u à u toronkanni kēennε maa shwò. Maye ncéεge nyε lire e mε. Nka yyetanhare ntemu ká mpyi nge diᵅyεnji woro ke, tire maha kwùᵅji nò sùpyanji na.

¹¹ Yyetanha kani l'à yii ta mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, lir'à nkcēnnji ngemu lèᵅe yii karigil'e numε ke, yii uru kàanmucya. Kani l'à pyi yii shwòhòl'e ke, yii à li lwó yiye e si wenkuro kwòᵅn lire na numε. Lire kanni bà mε, yii à li cyéε na yii saha nyε a nyε lire kapiini pyifooᵅji na yiye shwòhòl'e mε. Lire kan'à sàa yii lùuni yírigε. Yii mú à fyá sèl'e. Yii la mpyi a sii si nùru mii nyε, yii à yii pèεge pyi maa lire kani pyifooᵅji tùn. Yii à li cyéε pyiᵅkannigii puni na, na yii à yiye finin'a yiye lire kani i.

¹² Lire e mii nyε a mpyi a lεterεnji tùugo yii á, kapiini pyifooᵅji, lire nyε mε l'à pyi ngemu na ke, pire wà kurugo mε. Yii à wuu kani cù ná yii cyeyi shuunninji i pyiᵅkanni ndemu na Kile yyahe taan ke, mii mpyi a u tùugo yii á, yii puni si lire cε.

¹³ Lire l'à wuu funnyi pyi y'à níᵅε.

Lire kanni bà mε, nka yii à Titi yákiᵅinji tᵅε tᵅεᵅkanni ndemu na, ka u u yíri yii yyéε ná funntange nkemu i ke, lir'à wuu funnyi pyi y'à táan sée sèl'e mú.

¹⁴ Mii à yii metanga yyere u á, yii mú nyε a mii sílege mε. Yaaga maha yaaga wuu à jwo yii á ke, yir'à pa nta sée. Amuni, nje wuu à jwo Titi á yii kyaa na ke, yire mú à pa nta sée.

¹⁵ Tèni i u à shà yii yyéε ke, yii à u nᵅòmεeni cù, maa u cùmu lemε nᵅò pèente funnke e pyiᵅkanni ndemu na ke, u funnᵅò nyε à wwò lire na mε, lir'à là bàra u tàange na mà yyaha tii ná yii e.

¹⁶ Mii funntanga wu u nyε, naha na yε mii sí n-ᵅà n-dá yii na karigii puni i.

8

Ntèᵅεnji Kòrenti dánafeebil'à pyi Zheruzalεmu wuubil'á ke

¹ Mii cìᵅᵅpyiᵅbii, Kile à nᵅò Masedoni kùluni dánafeebii na nᵅòᵅkanni ndemu na ke, wuu sí lire yyaha jwo yii á.

² Pi à kyaala sèl'e, nka pi funnyi mpyi a táan sèl'e. Kuru funntange kurugo, ali mà li ta fòᵅᵅfee pi à sii pi pi, Kile wuubii pi nyε Zheruzalεmu kànhe e ke, pi à nkanᵅji pyi sèl'e pir'á.

³ Sēnᵅi na mii sí yi jwo yii á, pi à pi pèεge pyi, pi bá à tòro pi pèεge taan. Wà bà u à fànha cyán pi na mà dε! Pi à li lwó piye e.

⁴ Pi à sàa wuu nᵅáare, na Kile wuubii pi nyε Zheruzalεmu i ke, na wuu kuni kan pir'á, pire mú si pi tēε.

⁵ Lire kanni bà pi à pyi mε, Kafoᵅᵅji á pi à piye kan yyecyiige na, maa nta a piye kan wuu á mà tàanna ná Kile nyii wuuni i. Lire pi à pyi ke, lir'à tòro wuu sòᵅᵅᵅkanni taan.

⁶ Lire kurugo wuu à li cya Titi á u shà yii yyéε, báaraᵅji niᵅcēnnji nᵅò u à cù na yii wyéᵅεnji bínnini ke, u u sà uru fùᵅᵅᵅ.

⁷ Dániyaᵅji i yo, Kile Jwumpe nᵅwunji i yo, nᵅcēnᵅi i yo, mà karigii puni pyi ná sèl'e yo, mà wuu kyaa táan yiy'á sèl'e, bà wuu à yii kyaa táan wuy'á sèl'e mε,

yii a sàa jwɔ cyire karigii puni i. Nye bà yii à jwɔ cyire karigil'e me, yii yiye waha yii i mpyi amuni nge wyérenji nkanñi kàmpañke na mú.

⁸Fànha bà mii nye na nko si ncyán yii na mà de! Pi sanmpil'à piye waha maa ndemu pyi ke, lire mii nye na yu yii á, si yii tàange kàanmucya kampyi tàange sèe wogo ku nye ku ki.

⁹Wuu Kafoonji Yesu Kirisita à jwɔ yii na jwɔñkanni ndemu na ke, yii à lire cè. Pèente ná yaayi puni mpyi u á, nka yii kurugo, u à cyé yire puni na, bà yii si mpyi si Kile yaayi njicenñyi ta me.

¹⁰⁻¹¹Nye na tajyage mii si n-jwo yii á. Yii à fyànha a uru wyérenji mbinniji kani sòññ'a ta, maa li jwɔ cù tajyee. Lire e nume, mii na sòññi yii aha lire kani pyi mà nò li tege ni na, lire sí n-pwóro. Yii li pyi ná uru yákilinjì njicenñi i, ngemu i yii à li jwɔ cù ke, yii tàanna ná yii pèrege e.

¹²Sùpya la ká mpyi si kyaa pyi uye e Kile kurugo, lir'à táan Kile á. Nka u pèrege nye nkemu ke, kuru na Kile maha jcaá. Nke ku nye ku nye u á me, Kile si kuru cya u á me.

¹³Mii nye a jwo na yii pi sanmpii wuuni njaañji tég'a yii wuuni kèege me, nka mii la nye sùpyire puni si ntàanna.

¹⁴Sí na nye yii na njijaa, lire e ke, mpíi pi nye sí baa ke, yii pire tège. Sí ká mpa mpyi pire na canñka mà yii ta sí baa, pire sí n-jà yii tège. Lire ká mpyi, yii puni sí n-tàanna,

¹⁵bà y'à séme Kile Jwumpe Semenji i me, na:
«Ngemu u à yalyire njnyahara kuu ke, uru woore paanga nye a kwóro me; ngemu u à nimpigere kuu ke, uru woore mú nye a u kùññ me*.»

¹⁶Wuu à fwù kan Kile á, u à Titi pyi u à yii kani cù ná u cyeyi shuunniji i wuu fiige.

¹⁷Wuu à li cya u á, u sà fworó yii na, ka u u jee, nka lire mpyi a u ta u à li lwó uye e mà kwò, jaha na ye li mpyi a sàa táan e.

¹⁸U ná wuu cìmpworonaji wà wuu sí n-tun yii yyé. Dánafeebii kurunji puni na uru cìmpworonaji kère Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo.

¹⁹Mà bàra lire na, dánafeebii kurunji'á u le ná wuu e wuu kùshejje lire wyére binnini na. Wuu na uru báarañi njicenñi pyi Kafoonji pèente kurugo, si li cyé na wuu la na nye si wuu cìmpyiibii tège.

²⁰Wuu à kuru wyérenyahage karigii cwóñro amuni, bà li si mpyi wà kà nkwo cwò cyaga ta wuu báarañi na me.

²¹Wuu la nye s'a wuu karigii pyi ntinji i Kafoonji yyahe taan kannna me, nka sùpyire yyahe taan mú.

²²Wuu sí wuu cìmpworonaji waberé bàra pi na si ntun yii á. Wuu à uru nge kàanmucya kariij njnyahagil'e, mà li jya na u à uye kan Kile báarañ'á. U bá à là bàra u uye kanñkanni na báarañ'á nume, jaha na ye u à dá yii na sèl'e.

²³Titi wi ke, uru na nye mii wwoñje ná mii báarañijee. Wuu na báare yii á. Dánafeebii kurunji y'à wuu cìmpyiibii mpíi shuunniji tun. Pi na báarañi pyi Kirisita mege mpèenji kurugo.

²⁴Lire kurugo yii li cyé pi na na pi kyal'à táan yii á, dánafeebii kurunji y'à pi tun ke, yire si jicé na wuu nye na yii kère tawage e me.

9

¹Nye wyérenji yii nye na bínnini si ntège Zheruzalemu shiinbii tège ke, jùññ saha nye mii i yà jwo yii á uru kyaa na me.

* 8:15 Ekizodi 16.18

² Naha na ye funɲɲɛnɲke ku ɲye yii á uru báaraɲi mɛɛ na ke, mii à ku cè. Mii à yii metanga yyere kuru kyaa na Masedoni dánafeebii shwɔhɔl'e. Mii à yi jwo pi á na mà lwó fo tanjyee na, Akayi kùluni dánafeebil'à bégele si Kile wuubii tège Zheruzalemu i. Kuru funɲɲɛnɲke ku ɲye yii á ke, kur'à màban le pi shinɲyahar'e pi à ntègeni pyi sèl'e.

³ Lire ná li wuuni mú i, mii sí mpíi cìnmppiibii tun yii yyére, ɲkèenji nimbwoɲi yii à ta nge wyérenji kyaa na ke, uru kà mpyi laaga baa mɛ, pi i sà yii ta yii à bégele bà mii mpyi a yi jwo mɛ.

⁴ Ná lire bà mɛ, Masedoni dánafeebii pìi ká shà ná mii i, mà sà li ta yii ɲye a bégele mɛ, ku sí n-pyi silege wuu á, ɲka yii wuuni cye sí n-tòro.

⁵ Lire e mii à li ɲya na mii à yaa mii i mpíi cìnmppiibii ɲáare, pi raa wá na yyaha na yii yyére, wyérenji ɲwɔmɛeni yii à lwó ke, pi i sà uru karigii cwɔɔnrɔ mà ɲwo mii u nɔ wani ke. Lire sí li cyèe na yii à u kan ná funɲɔ niɲkin i, mà ta fàha ɲye a cyán yii na mɛ.

⁶ Yii li cè na mu aha sùmashi nimpɲigere nùgo, sùma nimpɲigere mu maha ɲkwɔn. Mu sí kà niɲyahawa nùgo, mu maha niɲyahawa kwɔn.

⁷ Pèrege shin maha shin à lwó uye funɲ'i si ɲkan ke, urufoo u kuru kan. U li pyi ná funntange e, l'àha mpyi mu à jwo fàha kyaa mɛ, ɲaha na ye shinɲi u à ɲkanɲi pyi ná funntange e ke, uru kyaa li maha ntáan Kile á.

⁸ Síɲi na ɲye Kile á si kacɛnɲkii shinɲi puni pyi yii á, bà yii si mpyi s'a yii màkwuɲwɔyaayi puni taa tɛrigii puni i fo si shinɲyahara tège tɛgenkannigii niɲyahagii na,

⁹ bà y'à séme Kile Jwumpe Semɛɲi i sùpyanji niɲɲɛnɲi kyaa na mɛ na: «U maha fòɲɔfeebii kaan sèl'e,

u cènmpɛ ɲye a sii na ɲkwùu mɛ* .»

¹⁰ Kile u maha sùmashinɲi kaan faapyin'á, maa yalyire kaan u á ke, uru sí yii cyeyaayi ɲyaha mú, bà pi sanmpii si mpyi s'a yaaya niɲyahaya taa yii á mɛ.

¹¹ Yii sí yaayi shinɲi puni ta, bà yii si mpyi s'a pi sanmpii kaan sèl'e tɛrigii puni i mɛ. Lire ká mpyi, wyérenji yii sí n-kan wuu sà ɲkan ke, shinɲyahara sí fwù kan Kile á uru kyaa na.

¹² Uru wyérenji yii sí n-bínni ke, uru sí Kile wuubii wuuni ɲwɔ Zheruzalemu kànhe e. Lire kanni bà mɛ, li sí n-pyi kaɲuɲɔ pi si fwù kan Kile á sèl'e.

¹³ Pi aha uru ntègeni ta, pi sí Kile kèe, ɲaha na ye pi sí li cè na Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tí ná Kirisita e ke, na yii à dá puru na, maa pu kurigii ɲaare, maa yii cyeyaayi táali sèl'e ná pi e, mà bàra sùpyire sannte na.

¹⁴ ɲwɔɲkanni na Kile à sàa ɲwɔ yii na ke, lire kurugo pi sí raa Kile ɲáare yii á, si yii kyaa táan piy'á sèl'e.

¹⁵ ɲye mii cìnmppiibii, Kile à yabwɔhe ɲkemu kan wuu á mana, ná sùpya si n-jà yi yyaha jwo mɛ, wuu u pèe kuru kurugo.

10

Poli à uye tànga jwo u tùnture báaraɲi i

¹ Mii cìnmppiibii, pìl'à jwo na mii Poli ká mpyi yii shwɔhɔl'e, mii maha mpyi fyagarafoo, ɲka mii aha mpyi latɔnge e, mii maha mpyi nò. Mii na li caa yii á Kirisita ɲùmpinɲke ná u cènmpɛ kurugo,

* 9:9 Zaburu 112.9

² mii aha nŋ wani yii yyére, mii la nyé sî sà jwunɔama jwo yii na mε. Nka mpïi pi nyé na ŋko na wuu na wuu karigii pyi mà tàanna ná sùpyire sŋnɔŋkanni i ke, mii kŋni sí n-sà jwunɔama jwo pire na.

³ Sèe wi, wuu puni na nyé sùpyii, ŋka kàshige wuu nyé na ŋkwùun ke, wuu nyé na ku kwùun mà tàanna ná sùpyire sŋnɔŋkanni i mε.

⁴ Naha na ye wuu kàshikwŋyaayi nyé a yiri sùpyire yyére mε, Kile yabilinji fanhɔyahaga yaaya yi. Wuu maha Sitaanninji fànhe kèεge ná y'e, naha na ye wuu maha sùpyire sŋnɔre laaga baa woore shi tò.

⁵ Yampeente jwumpe pu maha sùpyire sige ti si Kile cè mε, wuu maha nyεε puru pà tufiige na mε. Wuu maha sùpyire sŋnɔre puni kèenji, bà ti si mpyi si nyεε Kirisita na mε.

⁶ Yii aha u jwŋmεeni cù karigii puni i tēni ndemu i ke, mpïi pi sí n-cyé u na ke, wuu sí pire tūn.

⁷ Yii maha karigii cwôre cyi nyanɔkanni na, mà ta yii nyé a cyi jwŋhe cè mε. Yii wà ká nta u à dá li na na uru na nyé Kirisita wu, urufoo u li cè na bà uru nyé Kirisita wu mε, amuni wuu mú nyé.

⁸ Fànhe Kafoonji à kan wuu á ke, mii méε ká nta mii i ŋko si naye pēe si ntōro ná kuru kani i, kuru silege nyé mii na mε. Kuru fàn'h'à kan wuu á, si yii tēge yii a si yyaha na Kile kuni i, ku nyé a kan wuu á si yii wuuni kèεge mε.

⁹ Yii àha raa sŋnɔji na mii à na lēteribii tūgo yii á si yii pyi yii fyá mε.

¹⁰ Naha na ye pil'à jwo na mii lēteribii jwumpe fàn'h'à nyaha maa súli, ŋka na mii aha mpyi yii shwəhəl'e, mii fànhe maha nyéyére, mii jìn'a à jwuntarama jwo mε.

¹¹ Pirefee pi li cè, bà wuu à yi jwo wuu lēteribil'e mε, wuu aha nŋ wani, amuni wuu sí li pyi.

¹² Mpïi pi maha piye kēre ke, taha yii na sŋnɔji na wuu nyé pire fiige? Wuu si nyεε wuye tàanna ná pi e mε! Pi maha piye tàanni ná piye e, maa piye wii. Lir'à li cyé na pi nyé a cyiige mε.

¹³ Wuu pi ke, wuu nyé na wuye dùruge na ntùuli wuu pèrege taan mε. Báaranji Kile à le wuu cye e, ná yii mú na nyé u e ke, ur'à láha cyage ŋkemu i ke, wani wuu maha wuye dùrug'à láha.

¹⁴ Wuu pi à pyi shincyibii mà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á Kirisita kyaa na. Lire e ke wuu à nŋ wani yii yyére ke, wuu saha nyé a tòro wuu tēgeni taan mε.

¹⁵ Lire e wuu nyé a tòro wuu báaranji tēgeni taan, mà sà pi sanmpii wunji lwŋ, si wuye pēe ná ur'e mε. Yii dányanji ká mpa mpēe, wuu na sŋnɔji wuu báaranji sí n-shà yyaha na yii yyére, si ntàanna ná Kile u tēgeni nɔjcyeeni i.

¹⁶ Lire ká mpyi, k̄rigii cyi nyé yii kántugo ke, wuu sí n-jà Jwumpe Nintanmpe caala si nŋ cyire e, mà ta wuu nyé a wuye pēe ná piiberii báara nimp̄ȳi i mε.

¹⁷ Y'á sémε Kile Jwumpe Semεnji i na: «Ŋgemu la ká mpyi si pēene taha yaaga na ke, urufoo u ti taha Kafoonji Kile na*.»

¹⁸ Yii li cè, sùpyanji u nyé na uye metanga yu ke, Kafoonji Kile si nyεε urufoo na mε, u yabilinji na ŋgemu metanga yu ke, uru na u maha nyεε.

11

Poli ná tūntunmpii kaf̄n̄iv̄inibii kani

* 10:17 Zheremi 9.23

¹ Ei! Mii cìmpyiibii, kampyi yii mpyi na sí j̄eε mii sìj̄compe kwú yiye e tère nimbilere e, lire mpyi na sí n-táan mii i. Nyε yii pu kwú yiye e.

² Yii tàange na nyε mii i fo mà pyi ȳj̄cyεge, lire s'á fworó Kile e, naha na ye li na nyε mu à jwo mii à yii cù nò nin̄kin mεε na, uru u nyε Kirisita. Mii la nyε si yii kan u á p̄c̄ep̄yin̄ocembaala fiige.

³ N̄ka mii na fyáge yii yákilibii ká n̄kwò n̄k̄éεn̄je, pw̄n̄kanni na yii à yiye pw̄ Kirisita na ke, yii i lire yaha, bà ww̄n̄j'á cw̄ðore t̄ég'a Awa jwo fáan̄ja a wurugo mε.

⁴ Naha na ye mii à li n̄ya na wà ká mpa yabere jwo yii á Yesu kya na njemu yi nyε yi ná wuu wuyi nyε nin̄kin mε, yii maha j̄eε yire na. Wà mú ká m̄naani labere kya jwo yii á ndemu li nyε li ná yii zòm̄pyaagii fun̄n̄o wuuni nyε nin̄kin mε, lire nyε mε mà jwumpe nintanmpe pabere jwo yii á, mpemu pu nyε pu ná wuu wumpe nyε nin̄kin mε, yii maha nt̄il'a dá puru na,

⁵ mà li ta, pire yii nyε na s̄n̄n̄ji t̄un̄ntun̄mii, maa s̄n̄n̄ji m̄eḡefee pi ke, mii á pi nyε a pw̄r̄o mii na cyaga maha cyag'e mε.

⁶ Alì mii m̄εε ká mpyi mii nyε a jwumpe cè sèl'e mε, nde li nyε j̄c̄ē̄ji kuni ke, mii à là cè lire e. Wuu à lire cyēe yii na pȳn̄kannigii puni ná karigii puni i.

⁷ Mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á mana, mii nyε a yafyin̄ cya yii á mε. Lir'à li cyēe na mii à naye t̄rige maa yii d̄urugo. Lire na nyε kapyimbaala la?

⁸ Mii à j̄eε dán̄afeebii kur̄uyi yà cyeyaaya na, maa j̄eε pi i mii s̄ara, bà mii si mpyi si jà raa báare yii á mε.

⁹ T̄ēni i mii mpyi yii ȳyere ke, mii cyεge mpyi a k̄ūn̄j̄o, n̄ka mii nyε a j̄en'a naye t̄in̄je yii wà na mε. Yaayi kani li mpyi mii na ke, cìmpyiibii pi à ȳri Masedoni k̄uluni i ke, pir'à pa yire kan mii á. Mii nyε a s̄aa j̄eε mà na tugure t̄ēge yii wà j̄un̄j'i mε, mii mú si ti t̄ēge yii wà j̄un̄j'i mε.

¹⁰ Lir'à pi k̄an̄j̄o mà mii j̄un̄j̄e ȳrige. Akayi k̄uluni puni i, s̄upa si n-jà lire ww̄ mii i mε. Mii na puru yu mà taha Kirisita s̄ē̄n̄ji na, uru s̄ē̄n̄ji u nyε mii zòm̄bilini i.

¹¹ Mii à jwo na mii nyε a j̄en'a na tugure t̄ēge yii j̄un̄j'i mε, lir'à li cyēe na yii kyal'à p̄en̄ mii á la? Kile à li cè na yii kyal'à táan mii á.

¹² Nyε mii sí raa na báaran̄ji pyi bà mii à t̄ēe na u pyi mε, bà li si mpyi, t̄un̄ntun̄mpii pi nyε na piye p̄ēre na pire na nyε wuu fiige ke, pire kà n-jà raa piye t̄aanni ná wuu e mε.

¹³ T̄un̄ntun̄mii kafiniviniimii pi. Pi maha s̄up̄yire wuruge, maa piye pyi mu à jwo Kirisita t̄un̄ntun̄mii.

¹⁴ Li nyε a s̄aa p̄aa wuu e mε, naha na ye Sitaann̄ji yabilin̄ji maha uye pyi b̄ē̄n̄mpe m̄ē̄ke fiige.

¹⁵ Lire e ke l'áha yii p̄aa si Sitaann̄ji báarapyiibii n̄ya pi à piye pyi báarapyii s̄ēe wuu fiige mε. Yii li cè na Kile sí n-pa pi puni s̄ara si nt̄aanna ná pi kapȳn̄kil'e.

¹⁶ Mii sí yi taha yii á, wà tufiige kà n-s̄ii raa s̄n̄n̄ji na sìcyere ti nyε mii i mε. N̄ka yii m̄εε ká nta yii s̄n̄n̄ji na mii na nyε sìcyerefoo, yii j̄eε na sìcyere na tère nimbilere fun̄j'i, bà mii si mpyi si naye p̄ēe mε.

¹⁷ Mpe mii sí n-jwo nume ke, Kafoon̄ji bà u à puru jwo a kan mii á mε. Mii sí n-jwo sìcyerefoo fiige.

¹⁸ Ná shin̄yahara s'á tiye p̄ēe mà t̄aanna ná s̄up̄yire pȳn̄kanni i, mii mú sí naye p̄ēe,

¹⁹ naha na ye yii maha sìcyerefeebii karigii kwú yiye e jwūnyahama baa, mà li ta yii na s̄n̄n̄ji na yii na nyε yákilifee.

²⁰ Tire sùpyire ti maha yii cù bilii fiige, maa yii cyeyaayi lyí, maa yii nàṅwòhòre, maa piye père yii na, maa yii bwùun yii yyahayi i ke, yii maha tire karigii kwú yiye e.

²¹ Wuu ṅyε a ṅen'a lire fiige pyi mε, lire na yii ṅyε na wuu sònnji fànha baa shiin la? Tá kur'à yaa ku pyi wuu á silege?

Mii sí n-jwo mu à jwo sicyerefoo. Pi sanmpii maha piye pèe ná ndemu i ke, mii mú sí n-jà naye pèe ná lire e.

²² Pi aha jwo na pire na ṅyε Eburu shiin, mii mú na ṅyε uru wà. Pi aha jwo na pire na ṅyε Ibirayima tùluge shiin, mii mú na ṅyε uru wà.

²³ Pi aha jwo na pire na ṅyε Kirisita báarapyii, mii na ṅyε Kirisita báarapyi mà tòro pi taan. Mii na yu ṅumbwuyirilifoo fiige. Mii à báaranji pyi mà tòro pi taan, mii kàsunj jyligil'à ṅyaha pi wogigii na, mii bwòonre nizhwòar'à sàa ṅyaha. Mii múnaan'à pyi kwùṅi ṅwòge e tooyi ṅjemu i ke, yir'à ṅyaha pi wuyi na.

²⁴ Yahutuubii pil'à mii bwòṅ fo tooyo kanṅkuro, tògò maha tògò tiripaanni ṅèe berjaaga ná ke ná baacyεere pi à le mii i.

²⁵ Oròmu fànhafeebil'à mii bwòṅ tooyo taanre ná kàbil'e. Tòge k'e, sùpyir'à mii wà si mbò ná kafaayi i. Bakwòg'á kèege ná mii i tooyo taanre suumpe lwòhe ṅun'i. Mii à canmbile niṅkin ná numpilaga niṅkin pyi suumpe lwòhe niṅke e.

²⁶ Mii à kùshεgii niṅyahagii pyi, cyire tooy'e, mii múnaani mpyi kwùṅi ṅwòge e mu à jwo: lwòhe tajyiilige e ná nàṅkaabii cye e ná mii shiṅi sùpyiibii ná supyishinji sanji wuubii cye e. Kànhe e yo, sige e yo, suumpe lwòhe ṅun'i yo, mii cìnmpyiibii pi à piye pyi dánafee mà ta dánafee bà mε, pire cye e yo, mii múnaani mpyi kwùṅi ṅwòge e.

²⁷ Mii à báaranji pyi sèl'e, maa kanhare kwú naye e. Mii à numpiliye niṅyahaya pyi mii ṅyε a ṅòò mε. Mii à katege ná byage shwò. Tèrii niṅyahagil'e, mii maha ṅiji ta mε. Mii à wyeere shwò, vàanya mpyi mii á mε.

²⁸ Mà bàra yire puni na, canṅa maha canṅa mii funṅk'à pèn ná dánafeebii kurunji puni i.

²⁹ Wà fànha ká nta k'à cyéε, mii woge mú à cyéε. Wà ká kapii pyi, lire maha waha mii na sèl'e.

³⁰ Kampyi mii à yaa mii i naye pèe, mii sí naye pèe na fànhanjcyεere kurugo.

³¹ Kile u ṅyε Kafoonji Yesu Kirisita Tuṅi ke, ur'à li cè na mii ṅyε a finε mε. Uru u à yaa ná pèente e tèrigii puni i fo tèkwombaa.

³² Mà mii yaha Damasi kànhe e, fànhafoonji u mpyi na saanji Aretasi karigii cwòonre kuru kànhe e ke, uru mpyi a pii yaha pi a tajyiṅwòyi kàanmucaa, bà pi si mpyi si mii ta ṅcù mε.

³³ ṅka dánafeebil'à mii le shàhal'e mà yige ṅkununṅke wyige e, kànhe kàntugo. Lire l'à pyi mii shwonṅanni.

12

Karigii Kile à cyéε Poli na ke

¹ Fo mii i naye pèe, ali mà li ta kanwòò ṅyε lire na mε. Lire e ke karigii Kafoonji à cyéε mii na, maa ṅcèṅi ṅgemu kan mii á ke, mii sí yà jwo yire e numε.

² Mii à nàñi wà cè*, ñgemu u à dá Kirisita na ke, Kile à u lwó a kàre ñìjyíñi tanrewuñi í†, li yyee kɛ ná sicyɛere u jye ñge. Lir'à pyi mà uru nàñi ta ná u cyeere e yo, l'à pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii jye a cè mɛ, Kile kanni u à yire cè.

³ Mii kɔn'à cè na uru nàñ'á shà Arijinanji i maa mpa. Lir'à pyi mà u ta ná u cyeere e yo, l'à pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii jye a cè mɛ, Kile kanni u à yire cè.

⁴ U à shà Arijinanji i maa jwumpe mpemu lógo ke, puru yyaha si n-jà n-jwo mɛ, sùpya bà jye a yaa u a puru jwumpe yu u jwɔge e mɛ.

⁵ Jye mii sí n-jà naye pèe si li cyèe na mii u jye uru nàñi, ñka mii si lire pyi mɛ. Mii aha a si naye pèe, karigii cyi jye na mii fànhe jcyèrɛñi cyèrɛ ke, cyire kanni kàmpanjke na mii sí naye pèe.

⁶ Mii la mée ká mpyi si naye pèe, tire jye sicyere mɛ, ñaha na ye sèñji mii sí n-jwo. Ñka mii si lire pyi mɛ, ñaha na ye mii na ndemu pyi, maa ñjemu yu ke, mii la na jye sùpyire ti mii cú a tàanna ná yire e kanna.

⁷ Mii la jye sùpyire ti pèene taha mii na, mà li jùñke pyi na mii à kakyanhala karij nya mɛ.

Lire e Kile à yyefuge kà tɛge mii jùn'i, bà ñguro maha sùpya súlu u cyeere e mɛ. Li jye mu à jwo Sitaannji túnntunñi wà u à yyefuge yaha mii na, bà li si mpyi, mii áha naye pèe mɛ.

⁸ Mii à Kafoonji ñáare tooyo taanre, u kuru yyefuge láha na na, ñka u jye a jɛɛ mɛ,

⁹ maa mii jwɔ shwɔ na ur'à cènmpe mpemu pyi mii á ke, na puru sí mii ta, ñaha na ye tɛni i sùpyanji fàn'h'á cyèrɛ ke, lire tɛni i uru fànhe maha kuye yal'a cyèe. Lire kurugo li maha ntáan mii á mà naye dùru na fànhanjcyèrɛrɛ tɛni i, bà Kirisita fànhe si mpyi si tateenge wwú mii i mɛ.

¹⁰ Lire e mii fànhe ká jcyèrɛ, lire jye mɛ pi aha mii cyahala, lire jye mɛ mà kawaa pyi mii na, lire jye mɛ mà mii kyérege, lire jye mɛ mà nàvunñɔ kyaa pyi mii na Kirisita kurugo, li maha ntáan mii i, ñaha na ye lire tɛni i Kirisita maha u fànhe le mii i.

Kɔrɛnti shiinbii kan'à Poli funjɔ pɛn

¹¹ Tɛni i mii mpyi a naye pèe ke, mii mpyi na yu sicyerefoo fiige, ñka yii pi à mii pyi mii à li pyi. Yii pi mpyi a yaa yii a mii mɛtange yu, ñaha na ye li mée ká nta na mii jye yaaga mɛ, pire túnntunmpii yii jye na sòñji shinbwo ke, pi jye a pwóro mii na yafyin kàmpanja na mɛ.

¹² Karigii cyi à li cyèe na mii na jye Yesu túnntunñɔ ke, mii mpyi a naye waha maa cyire pyi yii shwɔhɔ'e. Yii à Kile sifente fyèñi ná kabwɔhigii ná kakyanhala karij ñiyahagii nya mii cye kurugo.

¹³ Mii jye a na tugure yaha yii jùn'i mɛ, lire kanni baare e, ñaha mii à pyi dánafeebii kurunji sanjy'á ná mii jye a li fiige pyi yii á mà ye? Yii tanga ku jye mii na, yii yàfa na na.

¹⁴ Yii wíi, na tontanrewog'á mii jye na si wani yii yyéere, ñka mii mée si na tugure yaha yii jùn'i mɛ, ñaha na ye yii cyeyaayi kurugo bà mii jye mɛ, yii yabilimpíi kurugo mii jye. Pyibilere jye na wyéere caa na li sifeebii jwɔ caa mɛ, ñka sifeebii pi maha wyéerɛñi caa na pyibileni jwɔ caa.

* 12:2 Poli ká jwo na ur'à Kirisita cyelempanji wà cè, uye kyaa na u jye. † 12:2 Ñiyíñi tanrewuñi u jye ñiyíñi tɛgeni. Mà tàanna ná Yahutuubii sòñjɔñkanni i, kuru cyage e Kile à tɛen, pi maha ku pyi Arijinanji mú.

15 Mii wi ke, mii sí j̄e na cyeyaayi puni kan yii kurugo ná funntange e, si naye kan ntaha yi na mú. Nȳe mii aha yii kyaa táan nay'á amuni, lire li sí yii pyi na yii àha mii kyaa táan yiy'á sahan̄ki mà?

16 Yii à li cè na mii j̄ȳe a naye t̄in̄ȳe wà tufiige na m̄e, n̄ka yii p̄i saha na n̄ko na mii à cȳiige d̄e, na mii à yii wȳé̄n̄ȳi wà lȳi s̄īnc̄ȳiimpe e.

17 Lire e ke mp̄ii mii à tun yii á ke, pire wà à yii yaaga n̄n̄w̄oh̄r'a pa n̄kan mii á la?

18 Mii à li cya Titi‡ á, u shà yii yȳé̄re ná wuu c̄in̄mp̄woron̄ān̄j̄i. Taha Titi à yii wȳé̄re n̄n̄w̄oh̄r̄o la? Taha mii ná Titi s̄on̄n̄ōn̄k̄anni wá n̄in̄kin karigil'e m̄e? Taha wuu j̄naar̄an̄k̄anni wá n̄in̄kin m̄e?

19 Mà lw̄ó t̄em̄oni i, yii na s̄on̄n̄j̄i na t̄anga wuu j̄ȳe na j̄caa yii á, lire sí bà m̄e. Wuu maha yu Kile yyahe taan, Kirisita wwoj̄ēge e. Wuu nt̄aannam̄ac̄in̄mp̄ȳiibii, yaaga maha yaaga wuu à jwo ke, wuu à yire puni jwo, bà yii si mp̄yi s'a sí yyaha na Kile kuni i m̄e.

20 Mii na fyáge si zhà yii yȳé̄re, mii àha n̄kw̄ò sà yii ta yii à pȳin̄k̄anni lab̄ēre lw̄ó ndemu li j̄ȳe li j̄ȳe a táan mii á m̄e. Lire baare e nde mii sí n-pyi ke, lire mú sí n-táan yii á m̄e. Lire j̄w̄oh̄e ku j̄ȳe, mii na fyáge, mii àha n̄kw̄ò zà mb̄em̄baan̄j̄i ná ȳin̄cȳege ná l̄ȳirini ná j̄ȳip̄ēenni ná jwoore ná m̄ek̄ēgere ná ȳam̄peente ná j̄ȳahān̄gurugun̄j̄i ta yii shw̄oh̄l'e m̄e.

21 Mii na fyáge, mii aha shà yii yȳé̄re, Kile kà n̄kw̄ò mii sílege yii á sahan̄ki m̄e. Mii na fyáge, s̄ùpȳire t'á kapegigii pyi, maa mp̄yi ti j̄ȳe a l̄aha ti katupw̄oh̄ȳi ná ti jacw̄oore ná ti sílege baa karigii na m̄e, mii àha n̄kw̄ò m̄e s̄ú tire kurugo m̄e.

13

Ȳēȳi n̄iz̄an̄ȳi

1 Mii tontanrawoge ku sí n-pyi n̄ke yii yȳé̄re. Wuu sí n-sà kapegigii pyifeebii s̄âra si nt̄aanna ná pi kapȳin̄kil'e, bà y'á jwo Kile Jwumpe Sem̄en̄j̄i i na: «Shiin shuunni taanre ká kani ndemu j̄ya tapyige e ke, lire kani sí n-cw̄ōn̄r̄o si nt̄aanna ná pire n̄in̄j̄wuyi i*.»

2 Mii tozh̄on̄woge yii yȳé̄re, mp̄ii pi mp̄yi a kapegigii pyi ke, mii mp̄yi a pire puni ȳēre, mà bàra s̄ùpȳire sannte na. Num̄e, mà mii laage yaha k'á t̄ōn̄ yii na, mii sí yi jwo yii á sahan̄ki, mii aha sà mpiimu ta pi i kapegigii pyi sahan̄ki ke, mii sí ku táan p̄irefee na m̄e.

3 Ná yii s'á jwo na yii la j̄ȳe si j̄c̄è na Kirisita u à u jwumpe le mii j̄w̄oge e, yii sí li cè. Kirisita f̄an̄he j̄ȳe a cȳé̄re yii karigil'e m̄e, u maha u sífente cȳé̄re yii na.

4 S̄èe wi, t̄eni i pi mp̄yi na u kw̄òre cige na ke, u mp̄yi a uye pyi f̄an̄ha baa yaaga, n̄ka u à j̄n̄e a fworo kw̄ùn̄j̄i i Kile sífente cye kurugo. Wuu f̄an̄h'á cȳé̄re, bà Kirisita woge mp̄yi a cȳé̄re m̄e. N̄ka wuu aha n̄úr'a shà yii yȳé̄re, yii sí li j̄ya wuu karigii pȳin̄k̄anni i, na Kile maha f̄an̄he kaan wuu á, bà u à ku kan Kirisita á m̄e.

5 Yii yiye k̄aanmucya s̄èe s̄èl'e kamp̄yi s̄èen̄j̄i na yii na j̄aare Kile kuni i. Yii j̄ȳe a li cè yiye e na Yesu Kirisita na j̄ȳe yii e mà? U aha nta u j̄ȳe yii e m̄e, lir'á li cȳé̄e na yii à k̄uun̄j̄'a cwo Kile kuni i.

6 N̄ka mii na s̄on̄n̄j̄i yii sí li cè yiye e na wuu j̄ȳe a k̄uun̄j̄'a cwo Kile kuni i m̄e.

‡ 12:18 Poli mp̄yi a jwo uru c̄in̄mp̄woron̄ān̄j̄i kyaa na mà kw̄ò (8.22).

* 13:1 Duter̄en̄om̄u 19.15

⁷Wuu na Kile jaare, yii aha nkwo kapii pyi me. Li kapyiini nunka ba ku nye si li cyee yii na na wuu na jin'a kyaa pyi me, nka li kapyiini nunka ku nye si yii nya kacenne tapyige e. Yii a kacennji pyi, ali lire mee ka nta li si li cyee na wuu a wurugo, lire nye tapege me.

⁸Wuu si n-ja Kile seenji fyinne me, nde kanni wuu si n-ja n-pyi ke, lire li nye ma u pyi u a si yyaha na.

⁹Wuu fanhe mee ka nta k'a cyee, ka yii woge si mpee, lire na nye wuu a funntanga. Wuu Kilejarege ku nye, yii ndire le Kile kuni i.

¹⁰Ma mii laage yaha k'a ton yii na, mii na nge letereji semeni si nkan yii a, ba li si mpyi, mii aha na yii yee, mii aha za yafyin cwonra na fahan'i si ntaanna na Kafooji fanhe ninjange e mii a me. U a kuru fanhe kan mii a, si yii tge yii a si yyaha na Kile kuni i. Ku nye a kan si yii njoko kyan Kile kuni na me.

Jwumpe nizanmpe

¹¹Nye nume, mii cinmpyibii, yii pyi funntange e. Nde li si yii pyi yii ndire le Kile kuni i ke, yii a lire pyi. Yii a man leni yiye e. Yii yii sonjore pyi ninjin, yii i yeenjke yaha ku pyi yii na yiye shwahal'e. Lire ka mpyi, Kilenji u maha taange na yeenjke kaan ke, uru si n-pyi na yii e.

¹²Yii a cinmpworogo fwunji kaan yiy'a na funjennji i. Kile wuubii pi nye naha ke, pire pun'a yii shee.

¹³Wuu Kafooji Yesu Kirisita u jwa yii na, taange ku nye Kile e ke, kuru ku pyi yii na yiye shwahal'e, yii i mpyi Kile Munaani wwojenge e.

Λετερειji Poli à tun Galati kùluni dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè λετερειji funjò jwumpe e ke

Kini mege pi maha mpyi Turiki numε ke, Galati shiinbii mpyi a tēen lire kini i cyage k'e. Poli à tooyo shuunni pyi pi yyére na Jwumpe Nintanmpe yu, puru njwuñi tooy'e pii mpyi a dá Yesu na. Nyε Poli Kile jwumpe jwuñkwooni kántugo Galati shiinbil'á, Yahutuubii pii mpyi a shà maa pi pyi na Yesu Kirisita dániyañi kanni si n-jà sùpya shwò u kapegigii na με, fo mu aha a Yahutuubii làdaabii kurigii jaare mú. Lire e pi mpyi na yu na fànha ku jyε ku ki dánafeebii puni pi kwòn mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e.

Poli à jwo na mu à pyi Yahutu yo, mu jyε a pyi Yahutu mà yo, sùpyire puni sí n-shwò Yesu Jwumpe Nintanmpe mpemu kurugo ke, na tire sùpyire kàlan'á kántugo wà puru jwump'á. Poli à lógo na Galati dánafeebii wá na ηko raa kántugo wàa Kile kun'á, si ntaha pire kafiniviniibii jwòh'i ke, ka u u nge λετερειji sém'a tũgo pi á, maa pi yeε, bà pi si mpyi si ηkúu Jwumpe Nintanmpe na, si ηkwòro Kile kuni i με. Yeεyi Poli à kan pi á ke, yire yi jyε njε.

U à li cyéε pi na na ur'à uye kan Kile á, na Kafoonji Yesu u à uru tun uru u a Jwumpe Nintanmpe yu. U à li cyéε pi na mú, na uru ná Zheruzalemu dánafeebii kurun'á bín'a tēen, dánafeebii pi jyε pi jyε Yahutuu με, maa jwo pire kyaa na. Nde na pir'à bε ke lire li jyε nde: pire dánafeebii jyε a yaa pi pyi Yahutuubii saliyañi jwòh'i με (1–2).

U à uye tígile Kile Jwumpe Semεji na, maa yi yyaha jwo pi á na Yahutuubii saliyañi kuni jaarañi i bà zhwoñi jyε na ntaa με; ηka mu aha dá Yesu Kirisita na, lire kanni li sí n-jà sùpya shwò (3–4).

Λετερειji takwòre e, u à yi jwo a waha pi á na pi piye yaha Kile Munaani l'a ηkēenji, jaha kurugo ye lire li maha sùpyañi yige Musa Saliyañi tugure jwòh'i, maa fànhe kan u á, u u kacεnñkii shiñi puni pyi. Kacεnñkii puni yyaha yyére wuuni sí li jyε tàange (5–6).

Poli à fwù kan Galati dánafeebii kuruy'á

¹ Mii Poli u jyε Yesu Kirisita tũntunñò ke, mii u à nge λετερειji tũgo yii á. Mii u pyi Yesu Kirisita tũntunñò, sùpya bà u à lire yaa με, sùpya bà u à mii tun με. Yesu Kirisita u à jε a fworò kwùñi i Tufoonji cye kurugo ke, uru ná Tufoonji Kile u à wwò lire na.

² Mii cinmpyiibii puni pi naha ná mii i ke, mii ná pire pi à wwò maa nge λετερειji tũgo Galati kùluni dánafeebii kuruy'á.

³ Wuu Tuñi Kile ná Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi yyeñinñke kan yii á.

⁴ Yesu Kirisita u à uye kan mà pyi sáraga si wuu kapegigii yàfa wuu na, bà wuu si mpyi si fworò nge dijyεñi nimpinji karigii puni i mà tàanna ná Tufoonji Kile jyii wuuni i με.

⁵ Pèente ti taha Kile na tεrigii puni i, fo tèekwombaa. Amiina!

L'à Poli pàa, u lógo na Galati dánafeebil'à kuni labεε lwò

⁶ L'à mii pàa sèl'e mà lógo na yii à wyère na ηko raa kántugo wàa Kile á, uru ηgemu u à yii yyere maa jwò yii na maa yii shwò ke, mpii pi jyε na yii shwoñkanni jwumpe labali na yu ke, maa ntaha pire jwumpe jwòh'i,

⁷mpemu ná Jwumpe Nintanmpe nyε nin̄kin mε. Tire sùpyire na yii wuruge, Jwumpe Nintanmpe pu nyε na Kirisita kyaa yu ke, marii n̄caa s'a puru k̄εn̄nji.

⁸Wuu à njemu jwo yii á Yesu kyaa na ke, l'à pyi wuu yabilimp̄ii yo, l'à pyi Kile mèl̄kε mà yiri n̄jyinj̄i na yo, wà ha mpa yaberε jwo yii á, Kile u urufoo l̄áŋa.

⁹Mii à yi jwo yii á mà kwò, mii sí n̄uru yi taha, Jwumpe Nintanmpe yii à lógo wuu n̄wò na, maa nyε pu na ke, shin maha shin ká puru labala a jwo yii á jwun̄kanni laberε na ke, Kile u urufoo l̄áŋa.

¹⁰Naha yii na s̄on̄ji numε bε? Mii na n̄caa si ntáan sùpyir'á laa, mii na n̄caa si ntáan Kile á? Sùpyire nyii wuuni mii na mpyi bε? Mii n'a mpyi na s̄on̄ji si ntáan sùpyir'á, mii mpyi na si n-pyi Kirisita báarapyi mε.

Pyinj̄kanni na Poli à pyi Yesu tún̄ntun̄j̄ ke

¹¹Mii la nyε yii li cè mii c̄n̄mpȳibii, Jwumpe Nintanmpe mii à jwo yii á ke, pu nyε a fworu sùpya e mε.

¹²Mii nyε a pu ta sùpya á mε, wà mú sí nyε a mii kála pu na mε, n̄ka Yesu Kirisita yabilinj̄i u à pu cyèe mii na.

¹³Yii à mii pyinj̄kanni kyaa lógo mà mii yaha Yahutuubii Kile kuni i. Yii mú s'à cè na mii à Kile dánafeebii kurun̄ke kyérege fo mà tòro. Mii mpyi na li kòre si ku jya.

¹⁴Yahutuubii Kile kuni n̄araan̄j̄i i, mii mpyi na yye n̄wòge shīin̄bii puni yyaha na. Mii tīibii làdaabii kani mpyi a s̄aa waha mii na.

¹⁵N̄ka Kile à n̄wò mii na mà mii ta mii s̄aha si mε, maa mii cw̄on̄rò, mii a báare ur'á.

¹⁶Amuni, li mú à pyi, l'à s̄aa b̄ε u á mà u Jyan̄j̄i cyèe mii na, mii s'a u kyaa yu supyishinj̄i sann̄'á, mp̄ii pi nyε pi nyε Yahutuu mε, mii nyε a sùpya ȳibe si nta li pyi mε.

¹⁷Mpii pi à pyi Yesu tún̄ntun̄mii mii yyaha na ke, mii nyε a shà Zheruzal̄emu i si pi n̄ya mε. Mii à t̄il'a kàre Arabubii k̄ini i, maa ȳiri wani mà kàre Damasi k̄an̄he e.

¹⁸Yyee taanre k̄antugo na, mii à kàre Zheruzal̄emu k̄an̄he e, mà sà can̄mpyaa kε ná kan̄kuro pyi Pyeri yyére si u cè.

¹⁹N̄ka uru ná Kafon̄j̄i Yesu c̄n̄mpworon̄j̄i Yakuba baare e, mii saha nyε a Yesu tún̄ntun̄j̄i waberε n̄ya mε.

²⁰Kampyi kafinara mii na sémeni na ntùuge yii á, Kile u nyε mii sh̄èrefoon̄j̄i.

²¹Lire k̄antugo mii à kàre Siri k̄ini i, maa ȳiri wani mà kàre Silisi k̄uluni i.

²²N̄ka fo mà sà nò lire t̄eni na, Zhude k̄uluni dánafeebii kurun̄j̄i mpyi na s̄aha n̄kwò a mii cè mε.

²³Pi mpyi a lógo kanna na n̄ge u mpyi na pi kyérege si nta pi sige pi àha ndá Jwumpe Nintanmpe na mε, na uru u na pu yu sùpyir'á numε.

²⁴Lire e ke pi na Kile metange yiri mii kurugo.

2

Jwumpe Nintanmpe Poli mpyi na yu ke, Yesu tún̄ntun̄mp̄ii san̄mpil'á nyε puru na

¹Nyε yyee kε ná sicyer'á tòro ke, ka mii i n̄ur'a kàre Zheruzal̄emu k̄an̄he e ná Barinabasi i. Titi mpyi a kàre ná wuu e mú.

²Mii à nde k̄uluni t̄ooge lwó, n̄aha na yε Kile yabilinj̄i u à li cyèe mii na. Mii à nò wani ke, maa bínn'a t̄èen ná dánafeebii n̄un̄ufeebil'e. Jwumpe Nintanmpe

mii na yu supyishinji sannj'á, mpyi pi nyε pi nyε Yahutuu me, ka mii i jyε puru yyahe e mà jwo dánafeebii jùñufeebil'á. Mii la nyε a mpyi tafεεre mii à fε tajjaa ná nijjaa Yesu Kirisita kurugo ke, tire ti kwôro kajwôo baa me.

³⁻⁵ Nyε mà mii yaha wani, kafiniviniibii pii mpyi a piye pyi dánafee fiige maa ñwôhó a jyε wuu shwôhól'e si nta jcé pyinjanni na Yesu Kirisita à wuu shwô MusaSaliyanj bilere na ke, si lire kεεge si nta wuu yaha bilere e sahanjki. Ali mà li ta mii ñaarajεεnji Titi mpyi Yahutu me, pi la mpyi u u ñkwôn fânhe e mà tàanna ná Musa Saliyanj i. Njka wuu nyε a ñen'a wuye yaha pi cye e tère ninjkin i, maa lógo pi jwô na me, Jwumpe Nintanmpe pu nyε sèenji ke, bà puru si mpyi si ñkwôro yii á me. Wuu ná Zheruzalemu dánafeebii kacwônribii mpyi a wwô jwômεε ninjkin na, pi nyε a ñen'a fânha cyán Titi na u u ñkwôn me.

⁶ Jwumpe Nintanmpe wuu na yu ke, pi sí nyε a ñen'a yaaga bâra puru na me. (Sèenji na, pi tayyéerege mpyi ñkemu ke, kuru nyε yaaga mii á me, ñaha kurugo yε Kile nyε a sùpya pwôñjô sùpya na me.)

⁷ Sèenji na, pi à li ta na Kile à mii tun mii u sà a Jwumpe Nintanmpe yu supyishinji sannj'á, bà u à Pyeri tun u sà a pu yu Yahutuubil'á me.

⁸ Kilenji u à fânhe kan Pyeri á maa u tun Yahutuubil'á ke, uru mú u à fânhe kan mii á maa mii tun supyishinji sannj'á.

⁹ Amuni, Yakuba ná Pyeri ná Yuhana pire pi nyε jùñufeebii, maa ntéen li taan na Kile à jwô mii na, mii u a nte túnnture pyi. Lire na pi à Barinabasi cyεge ná ndoge cú, si li cyée na wuu ná pire na nyε wwojεε. Wuu à bínn'a téen maa jwô li na na pire sí n-sà a Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á. Wuu pi ke, wuu sí n-sà a pu yu supyishinji sannj'á.

¹⁰ Pi à wuu ñáare kanna na wuu àha funnjô wwô dánafeebii fôñjofeebii na wani me. Mii s'à fère sín maa lire pyi.

Poli à Pyeri la wwú Antiyôshi kânhe e

¹¹ Nyε tēni i Pyeri à pa Antiyôshi kânhe e ke, l'à fwor'a yyéere na u karigii pyinjanni mpyi a jwô me, lire e mii à u tinjε maa u cεεge sùpyire puni nyii na.

¹² Pyeri lànwuge jùñjke ku ñke: u mpyi a fyânha na lyí ná supyishinji sannji dánafeebil'e, lire mpyi a jwô, ñka pil'à yîri Yakuba yyér'a pa, pire mpyi maha jwo na supyishinji sannj'á yaa u kwônYahutuubii fiige, u à fyá pire na, maa li jwô cú na láre supyishinji sannji dánafeebii na, fo mà pa kántugo wà pi á.

¹³ Lir'à pyi ke, ka Antiyôshi kânhe Yahutuubii dánafeebii sanmpii si mpyi jwôm yahigii shuunnifée Pyeri fiige. Ali Barinabasi yabilinji mpyi a taha pi fye e.

¹⁴ Mii à pa li kàanmucya mà li ta Jwumpe Nintanmpe na sèenji ñgemu yu ke, pi nyε na ñaare uru sèenji fye e me, ka mii i yi jwo Pyeri á pi puni nyii na:

«Mu u nyε Yahutu ke, Kile kuni yyahe yyéere zhèñi kurugo mu à ñen'a Yahutuubii làdaabii pii yaha maa mpyi supyishinji sannji fiige, lire mpyi a jwô, ñka numε, ñaha na mu la nyε si supyishinji sannji kèεññε fânhe e si mpyi Yahutuu yε?»

¹⁵ Mii ná mu, wuu à si Yahutuu, wuu nyε supyishinji sannji fiige ñge u nyε u nyε a Kile kuni cε me.

¹⁶ Njka lire ná li wuuni mú i, wuu à cε na sùpya si n-jà n-tíi Kile yyahe taan mà lire jùñjke pyi na u à MusaSaliyanj kurigii ñaara me. Dániyanj kanni cye kurugo Yesu Kirisita na, sùpya maha ntíi Kile yyahe taan. Lire kurugo wuu mú à dá Yesu Kirisita na, bà wuu si mpyi si ntíi Kile yyahe taan me. Lire nyε

Saliyaŋi kapyii mɛ, ɲaha na ye sùpya sì n-sii n-jà n-tíi ka lire ɲùŋke si nta na u à Saliyaŋi kurigii ɲaara mɛ.»

¹⁷Wuu pi ke, wuu na ɲcaa si ntíi Yesu cye kurugo, ɲka l'aha mpa nta na wuu na kapegigii pyi, lir'à li cyée na Kirisita e cyi à fworola? Mâ byanhara bá la!

¹⁸Mu aha fworola Musa Saliyaŋi kuni i mà pa Yesu Kirisita wuuni i, kàntugo yyéere maa nùr'a fwor'a jyè lire kuni ɲijyeeni i, lire cye kurugo mu maha nùr'a pyi Saliyaŋi kèɛgefoo.

¹⁹Mii wi ke, mii à fworola Musa Saliyaŋi i. Lire e ke mii saha ɲye uru Saliyaŋi ɲwòh'i mɛ. Uru Saliyaŋi yabilinji ngahaŋi u à mii pyi mii à fworola u e. Cyire pun'à pyi, bà mii si mpyi si nta mpyi Kile sùpya mɛ.

²⁰L'à pyi mu à jwo mii ná Kirisita à kwòro sɲcyan kworokworocige na. Lire kurugo mii yabilinji sàha bà u ɲye na naye karigii cwòonre mɛ. ɲka Kirisita na ɲye mii i. Kyaa maha kyaa mii na mpyi nume ke, mii à na cyege taha Kile Jyaŋi na maa nta a li pyi. Uru u à mii kyaa táan uy'á, maa uye kan sàraga mii kurugo.

²¹Kile à ɲwò mii na maa yaage ɲkemu kan mii á ke, mii sì n-cyé kuru na mɛ. Kàmpyi Kile mpyi a jwo na mu aha ntaha Musa Saliyaŋi fye e na mu à tíi uru yyahe taan, lire tènì i ke, Kirisita kwùŋi mpyi na sí n-pyi kaɲwò baa de!

3

Kile à jwo na sùpyaŋi maha ntíi u dáníyaŋi kurugo

¹Yii Galati dánafeebii funŋò baa sùpyiibii! Jofoo u à yii le kuni ɲimpii ni i ye? Mâ li ta ɲùŋke na Yesu à kwòro cige na ke, mii à kuru finin'a jwo yii á.

²Yii li cè na yii ɲye a Kile Munaani ta Musa Saliyaŋi kuni ɲaaraŋi cye kurugo mɛ, ɲka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, puru cye kurugo yii à li ta.

³Di yii à pyi maa mpyi funŋò baa shiin be? Kani yii à sìi ná Kile Munaani síŋi i ke, ɲaha na yii la ɲye s'a lire pyi nume ná yii yabilimpíi sífente e ye?

⁴Karigii puni Kile à pyi yii á ke, cyir'à pyi kaɲwò baa ke? ɲka cyire sí ɲye a yaa cyi pyi kaɲwò baa mà de!

⁵Yii wíi! Kile ká u Munaani yaha l'à pa yii yyaha cù, ka yii i kakyanhala kariii pyi, yii àha raa sòŋŋi na yii na Musa Saliyaŋi kuni ɲaare ke, na lire kurugo u à li pyi mɛ, ɲka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, lire kurugo u à lire pyi.

⁶ɲye nde Ibirayima à pyi ke, lire tayyéreg'à pèe wuu á. U à dá Kile na, lire cye kurugo Kile à jwo na u à tíi*.

⁷Lire e ke yii li cè, mpii pi à dá Kile na ke, pire pi ɲye Ibirayima tùluge shiinbii sèesee wuubii.

⁸Kile Jwumpe Semenji mú s'à jwo a kwò na Kile na sí supyishinji sannji pyi shintiilli u yyahe taan, pi dáníyaŋi kurugo. Lire kurugo u à jwo Ibirayima á na: «Mii sí jwò le supyishinji pun'á mu cye kurugo†.»

⁹Ibirayima à dá Kile na, ka Kile si jwò le u á, amuni li mú ɲye shin maha shin ká dá Kile na ke, u sí jwò le urufol'á Ibirayima fiige.

¹⁰Mpii pi na Musa Saliyaŋi kuni ɲaare marii sòŋŋi na Kile sí jwò le pir'á ke, pir'á à cwo lananke e mà kwò. ɲaha kurugo ye l'à sème Kile Jwumpe Semenji i

* 3:6 Zhenczi 15.6 † 3:8 Zhenczi 12.3; 18.18; 22.18

na: «Yaaga maha yaaga k'à séme Saliyaŋi i ke, ŋgemu ká mpyi u nyε na cyire kapyaagii kurigii puni jaare me, urufol'à láŋa*.»

11 Nyε nákaana baa, sùpya si n-jà n-tíi Kile yyahe taan Saliyaŋi cye kurugo me, jaaha na ye l'à séme mú na: «Shinji u à tíi ke, dáníyaŋi cye kurugo, uru maha mpyi nyii na S.»

12 Musa Saliyaŋi kuni ná dáníyaŋi wuuni jaaraŋi nyε ninjin me, jaaha na ye l'à séme mú na: «Ŋgemu la ká mpyi si shiŋi ta Saliyaŋi cye kurugo ke, urufol'à yaa u Saliyaŋi kurigii puni jaara*.»

13 Nka Kirisita à wuu laŋanke lwó wuu cyaga, maa wuu shwó Saliyaŋi laŋanke na. L'à séme mú na: «Shin maha shin pi à dùrugo cige e mà u bò ke, urufol'à láŋa*.»

14 Lir'à pyi, Kile à dùbábii mpiimu le Ibirayima á ke, bà pire si mpyi si nò supyishinji sanji na mú Yesu Kirisita cye kurugo me. Kile à u Munaani jwóméeni ndemu lwó ke, bà wuu si mpyi si lire ta dáníyaŋi cye kurugo me.

Musa Saliyaŋi nyε a Kile jwóméeni fyiinne me

15 Mii cinnmpyibii, mii si kani là yyaha jwo yii á mà tàanna ná sùpyire karigii pyinjkanni i. Shiin shuunni ká tunmbyara le, pire mú shuunni i, shin ninjin si n-jà tire kéεge me, u mú si n-jà yaaga le tire e me.

16 Nyε amuni Kile à tunmbyara le ná Ibirayima ná u tùluge e. Li nyε a séme: «Ibirayima ná u tùluyi i» me. Li n'a mpyi a séme amuni, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo u tùluy'à nyaha. Nka l'à séme: «Ibirayima ná u tùluge e*» kuru ku nyε Kirisita.

17 Mii jwumpe jwóhe ku nyε ŋke: Kile à tire tunmbyaare le, yyeε ŋkwuu sicyεεre ná yyeε benjaaga ná ke (430) kántugo, ka Musa Saliyaŋi si nta a pa. Uru Saliyaŋi si n-jà Kile jwóméeni fyiinne, si nta raa ŋko, mà li shi bò me.

18 Kámpyi Kile mpyi a sùpyire pyi u koolyii mà tàanna ná Saliyaŋi kuni jaaraŋi i, li sàha mpyi na si n-pyi jwóméeni kayaala me. Mà li ta Kile à jwó Ibirayima na jwóméeni cye kurugo.

Naha kurugo Kile à Saliyaŋi kan ye?

19 L'aha mpyi amuni, jaaha kurugo Kile à Saliyaŋi kan ye? U à u kan bà wuu si mpyi si u kafuunŋkii cè me. L'à pyi si yaa ná Ibirayima tùluge mpaŋi i, kur'à Kile à nde jwóméeni lwó.

Nyε Kile mèlékéebii ná pi toromayyahafoonji cye kurugo Saliyaŋi à nò sùpyire na.

20 Nka tēni i Kile à lire jwóméeni lwó Ibirayima á ke, u kuro nyε a mpyi toromayyahafoonji i me. Kile yabilinji ye ninjin u à tíl'a yi jwo Ibirayima á.

21 Tá lir'à li cyéε na Saliyaŋi à kántugo wà Kile jwómeyahigil'á? Mà byanhara bá la! Kámpyi Saliyaŋi mpyi na sí n-jà shin pyi Kile sùpya, u mpyi na sí n-jà sùpyire pyi ti tíi mú Kile yyahe taan.

22 Nka Kile jwumpe Semeŋi à jwo na kapegigii mpyin'á fànha ta sùpyire puni na. Lire e ke yaayi jwóméeni Kile à lwó ke, pyinjkanni ninjinji na wà sí n-jà yire ta ke, lire li nyε mà dá Yesu Kirisita na.

23 Mà uru dáníyaŋi tēni yaha li sàha nò me, Musa Saliyaŋi u mpyi a tēen sùpyire puni juŋ'i mà wuu pyi kásujyii fiige. U à tēen wuu juŋ'i fo mà sà nò tēni i Kile kun'à cyéε wuu na, ka wuu u dá Kirisita na ke.

‡ 3:10 Duterenoŋu 27.26 § 3:11 Abakuki 2.4 * 3:12 Levitiki 18.5 † 3:13 Duterenoŋu 21.23

‡ 3:16 Zhenezi 12.7; 13.15; 24.7

²⁴ Lire pyiŋkanni na, Musa Saliyaŋi à wuu le kuni i fo mà sà ŋkan Kirisita á, bà wuu si mpyi s'a ntòre ná shintiibil'e Kile yyahe taan dániyaŋi cye kurugo mε.

²⁵ Numε mà wuu yaha wuu à dá Kirisita na, wuu saha ŋyε Musa Saliyaŋi cye e mε.

Kile pyifente tanjanni

²⁶ Yii pun'à pyi Kile pyi dániyaŋi cye kurugo Yesu Kirisita wwoŋεεge e.

²⁷ Yii mp̄ii pi à batize Yesu Kirisita wwoŋεεge e ke, yii à Kirisita yabiliŋi pyiŋkanni lwó.

²⁸ Lire e mu à pyi Yahutu yo, mu à pyi supyishiŋi sannaŋi yo, mu à pyi biliwe yo, mu ŋyε a pyi biliwe mà yo, mu à pyi nò yo, mu à pyi ceewe yo, sùpya ŋyε a wwù sùpya e mε. Yii puni na ŋyε niŋkin Yesu Kirisita wwoŋεεge cye kurugo.

²⁹ Ŋyε yii aha nta Kirisita wuu, yii mú na ŋyε Ibirayima túluge shiin. Yaage ŋwómεeni Kile à lwó Ibirayima á ke, yii sí kuru ta mú.

4

¹ Yii na yaha si yi yyaha jwo yii á. Li na ŋyε bà tufoo maha ŋwómεε lwó u pyà á mε. Mà pyàŋi yaha nàŋkocyεere e, u maha mpyi biliwe fiige, mà li ta u tunj yaayi puni ŋyε u wuyo.

² U byifeebii ná mp̄ii pi na u karigii cwóonre ke, pire maha yaha u na, fo tēni kyaa u tunj'à jwo ke, lire ká nɔ.

³ Wuu mú pi ke, wuu mpyi mu à jwo nàŋkopyire mà wuu yaha diŋyeni yasunŋyi làdaabii bilere e.

⁴ Ŋka Kile ŋwómεeni tēn'à fūnŋɔ ke, ka u u u Jyaŋi tun u à si sùpya mà yaha MusaSaliyaŋi ŋwəh'i,

⁵ mp̄ii pi ŋyε uru Saliyaŋi ŋwəh'i ke, bà u si mpyi si pire ŋùŋɔ wwú bilere e, Kile si pi pyi u pyi mε.

⁶ Nde l'à li cyēe na yii na ŋyε Kile pyi ke, lire li ŋyε Kile à u Jyaŋi Munaani* tun yii zóomp̄ii na, lire l'à li ta yii aha Kile jáare yii maha jwo: «Baba, wuu Tu Kile!»

⁷ Ŋyε lir'à li cyēe na yii à fworɔ bilere e. Yii à pyi numε Kile pyi. Ná yii s'à pyi u pyi de, yaayi puni u à bégel'a yaha u pyibii mεε na ke, yii pi ŋyε yire tafeebii.

Poli funŋk'à pen ná Galati dánafeebil'e

⁸ Ŋyε tèecyiini i, yii mpyi na sàha ŋkwò a pyi ná Kile e mε, lire e yii mpyi a yiye le yasunŋyi bilere e, ŋjemu yi ŋyε yi ŋyε Kile sèe wunŋi mε.

⁹ Ŋka numε yii ŋyε ná Kile e, a fo Kile bà u ŋyε ná yii e, ŋaha na yii la ŋyε si nùru yiye le yire diŋyeni yasunŋyi làdaabii bilere e yε? Yire yasunŋyi ŋyε fánha ná kaŋwóɔ baa de!

¹⁰ Yii maha canmpyaagii cyi tóre canntanya, yiŋyi yà na ŋyε amuni, tērigii cyi na ŋyε amuni, yyeegii cyi na ŋyε amuni, ŋaha na bε?

¹¹ Yii kapyiŋkil'à mii funŋɔ pen, fo mii na sōnŋi mii kanhare puni sí n-pyi kaŋwóɔ baa.

¹² Mii cinmpyiibii, mii à fworɔ Yahutuubii làdaabii bilere e maa mpyi yii supyishiŋi sannaŋi fiige. Mii na yii jáare, yii i mpyi mii fiige, yii àha yiye le tire bilere e mε.

Mà mii yaha yii yyéere yii ŋyε a mii mùmpεnme pyi mε.

* 4:6 U Jyaŋi Munaani ná Kile Munaani ŋyε niŋkin.

13 Yii à li cè na yampe p'à mii pyi mii à tɛɛn yii shwɔhɔl'e na toɲɲyige, maa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á.

14 Mii yamp'a à yii tɛɛnmɛ pɛn, ŋka yii nyɛ a ɲjige maa ɲcyé mii na mɛ, yii à mii cùmɔ lemɛ ɲwɔ mu à jwo Kile mɛlɛkɛɲi wà, mu à jwo Yesu Kirisita yabiliŋi wi.

15 Lire tɛni i, yii yyahayi mpyi a táan ná mii i sɛl'e. Numɛ taa kuru yyetange de! Mii à dá li na na mii kyaa mpyi a táan yii á, kàmpyi li mpyi na sí n-jà n-pyi, yii mpyi na sí yii ɲyigii wwu n-kan mii á.

16 Lire e ke mii na sɛɛɲi yu yii á ke, lire l'à mii pyi yii zàmpɛn bɛ?

17 Sùpyire ti na Jwumpe Nintanmpe labali na yu ke, tire na ñirili yii kurugo, ŋka sɛeshiin bà mɛ. Pi la nyɛ si mii ná yii láha wuye na, bà yii si mpyi si zii ntaha pire fye e mɛ.

18 L'à ɲwɔ yii kwɔro kuni niɲɛɛnni i tɛrigii puni i, ali mii mɛɛ ká mpyi mii nyɛ yii shwɔhɔl'e tɛni ndemu i mɛ.

19 Mii pyiibii, mii na ŋkàɛre yii kurugo sahaŋki layirilifoo fiige, fo Yesu Kirisita ká yii zòompɲi puni shwɔ a ta.

20 Cyage e mii nyɛ amɛ ke, li mpyi na sí n-táan mii i mà pyi yii shwɔhɔl'e nde tɛni i, si jwuɲkanni kɛɛɲɛ ná yii e, ɲaha na yɛ nde mii sí n-pyi yii á ke, mii nyɛ a li cè mɛ.

Kile ɲwɔmɛɛni ná Kile Saliyaŋi na nyɛ Ibirayima cyeebii shuunniŋi fiige

21 Mii à jwo yo! Yii mpii la ku nyɛ si mpyi Musa Saliyaŋi ɲwɔh'i ke, ɲje Saliyaŋi Semɛɲi à jwo ke, yii nyɛ a yire lógo mà?

22 L'à sɛmɛ na Ibirayima à pùnampyire shuunni ta, wà à ta bilicwo á, wà s'à ta u cilenɛɲi'á.

23 Bilicwoɲi pyàŋ'à ta mà tàanna ná u sifeebii ɲyii wuuni i, ŋka cilenɛɲi wuɲ'à ta mà tàanna ná Kile ɲwɔmɛɛni i.

24 Mpe jwumpe ɲwɔh'à cùgo, mpii cyeebii shuunniŋi na nyɛ mu à jwo tumɲyara tateɲyɛ shuunni Kile à ntemu pyi ke. Agari u nyɛ bilicwoɲi ke, uru u nyɛ mu à jwo tumɲyaaɛre Kile à le ná Musa e Sinayi ɲaŋke ɲuɲ'i ke, u pyiibii maha sini bilii.

25 Nyɛ Agari na nyɛ Sinayi ɲaŋke fiige Arabubii kɪni i, maa mpyi naha Zheruzalɛmu kàɛhe fiige mú, kuru ná ku shiinbii na nyɛ bilere e†.

26 Ŋka Zheruzalɛmu kàɛhe ku nyɛ niɲyiniŋi na ke, kuru nyɛ bilere e mɛ, kuru mú sí ku nyɛ wuu nuɲi.

27 L'à sɛmɛ na:

«Cijirinɛ, ta múgure sɛl'e,

mu u nyɛ mu sàha laa yaɲkanna cè mɛ, ta ŋkwúuli funntange e,

ɲaha na yɛ ceɛɲi nɔŋ'à wâl'a yaha ke,

uru pyiibii sí ɲyaha n-tòro nòɲyicwoɲi wuubii na‡.»

28 Mii cɪɲmpyiibii, yii pi ke, yii à pyi Ishaka fiige, pyiibii ɲwɔmɛɛni Kile à lwɔ maa pi kan Ibirayima á ke, pire pi nyɛ yii.

29 Bilicwoɲi pyàŋ'à ta u sifeebii ɲyii taɲkanni na, cilenɛɲi wuɲ'à ta Kile Munaani sífente cyɛ kurugo. Ŋka bilicwoɲi pyàŋ'à tɛɛ na cilenɛɲi wuɲi yyahe fwɔhɔre, fo mà sà nɔ niɲjaa na.

30 Nyɛ ɲaha Kile Jwumpe Semɛɲi à jwo yɛ? Y'à sɛmɛ:

† 4:25 Pyiɲkanni na Yahutuubii mpyi na Kile pɛre maa piye pɔwɔ Musa Saliyaŋi na fo mà sà mpyi bilii fiige ke, ná lire e Poli à Zheruzalɛmu tàanna naha ŋke cyage e. ‡ 4:27 Ezayi 54.1

«Ma bilicwoŋi ná u jyaŋi kòrɔ, naha na ye u nàzhan nyɛ kooŋe e ná cilenɛŋi jyaŋi i meŋ.»

31 Lire kurugo mii cɪnmpyiibii, wuu nyɛ bilicwoŋi pyii me, ŋka cilenɛŋi pyiiibii pi à sii wuu.

5

Yii àha núru yiye le Musa Saliyaŋi bilere e me

1 Kirisita à wuu yige bilere e, bà wuu si mpyi si mpyi wuye wuu, sɛɛŋi na me. Lire e yii kwôro pur'e, yii àha núru yiye le bilere meɛere na me.

2 Yii lógo! Mii Poli, mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dá li na na yii à yaa yii kwòn si nta zhwo, lire e Kirisita kaɲwɔɔ saha nyɛ yii á me.

3 Mii sí núru pu taha yii á, shin maha shin u à uye kan pi à kwòn ke, urufol'à yaa u a Musa Saliyaŋi kurigii puni jaare.

4 Yii pi na jɲaa si ntíi Kile yyahe taan Musa Saliyaŋi cye kurugo ke, yii à kàntugo wà Yesu Kirisita na, lire e Kile si jɲwɔ yii na si yii shwɔ me.

5 Wuu pi ke, Kile Munaani à wuu pyi wuu à tɛɛn li taan na wuu sí n-tíi Kile yyahe taan wuu dániyaŋi kurugo.

6 Wuu aha mpyi Yesu Kirisita wwoɲɛɛge e, l'à pyi ŋkwòn yo, l'à pyi ŋkwònmɛbaa yo, lire là nyɛ na wíi me. Nde li na wíi ke, lire li jɲɛ mà dá Yesu Kirisita na. Wuu ná wuye shwòhɔ kapyiŋkii tãange maha lire cyêe.

7 Yii fɛŋkanni mpyi a jɲwɔ sɛɛŋi kuni i, jofoo u à yii yige l'e ye?

8 Yii li cè na yii yyerefooni Kile kapyii bà me.

9 Yii nyɛ a cè na: «bwúuruŋi yírigeyirige yaani nimbileni maha mbyimpe niɲcwònhɔmpe puni yírige» mà?

10 Lire ná li wuuni mú i, mii à cyɛge taha Kafooni Yesu na na yii sòŋɔŋkanni ná mii wuuni sí n-pyi niŋkin. Ŋka shin maha shin ká yii wurugo ke, Kile sí yoge kwòn urufo na.

11 Mii cɪnmpyiibii, mii wi ke, mii n'a mpyi na Kile jwumpe yu mà yyaha tíi ná ŋkwòŋŋi i, na sùpya si n-jà n-shwɔ u baa me, shin mpyi na si n-sii mii yyaha fwòhɔɔ niŋjaa me. Jwumpe mii na yu, na Yesu Kirisita à kwú kworokworociŋe na ke, puru mpyi na si n-sii n-waha wà na mú me.

12 Mii la ku nyɛ, mpii pi nyɛ na yii wuruge na yige sɛɛŋi kuni i ná ŋkwòŋŋi kani i ke, pi àha li dá ŋkwòŋŋi na me, pi piye tũŋɔ!

Yii Kile Munaani yaha li yii yyaha cù

13 Mii cɪnmpyiibii, yii pi ke, Kile à yii yyer'a yige bilere e, ŋka yii àha lire pyi kaɲuŋɔ s'a yii jɲyii wogigii pyi me. Yii yiye kyaa táan yiy'á, yii raa jɲwoge yiye na.

14 Naha na ye Kile Saliyaŋi puni na ntaa mpe jwumpe niŋkinŋi i: «Ma supyiɲɛŋi kyaa táan may'á, bà mu yabilinŋi kyal'à táan may'á me*.»

15 Ŋka yii yabilimpíi ká yíri yiye fye e, marii yiye nɔni, marii yiye kyaa sige yaaya fiŋe, yii a yiye kàanmucaa yii àha yiye kɛɛge ŋkwò me.

16 Mpe mii la nyɛ si jwo yii á ke, puru pu nyɛ: yii a jaare yii yyaha tíi ná Kile Munaani jɲyii wuuni i, lire ká mpyi, yii saha si raa yii jɲyii karigii nimpigigii pyi me.

17 Naha kurugo ye sùpyaŋi jɲyii wogigii nyɛ a táan Kile Munaani á me, Kile Munaani jɲyii wuuni sí nyɛ a táan sùpyaŋ'á me. Cyire kapyaaŋi shuunninŋ'á tũn. Lire e Kile Munaani ká mpyi yii e, yii saha si raa yii jɲyii karigii pyi me.

18 Yii aha Kile Munaani yaha l'á yii yyaha cû, Musa Saliyanjî fânhe saha sî n-pyi yii na mε.

19 Wuu aha ntaha wuu jyi wuuni fye e, wuu kapyiinjkii cyi maha mpyi jcyii: jacwôre ná katupwôhoyi ná silege baa karigii

20 ná kacyzunni ná sîhkanmpe ná pege ná yoge ná yjncyεge ná lùyirintononi ná fadiyanjî ná mbêmbaanjî ná ndâhalanjî

21 ná jyipεenni ná sinnmbyaani ná lakyanhayi ná cyire fiige karigii. Mii à fyânha a yi jwo, nka mii sí yi taha, shin maha shin u kapyinjii ká mpyi cyire jcyii, urufoo nâzhan jye Kile Saanre e mε.

22 Kile Munaani ká sùpyanjî ngemu yyaha cû ke, urufoo kapyiinjkii cyi maha mpyi jcyii: tàange ná funntange ná yyejinjke ná lûtaanni ná sùpyigire ná cènmpe ná dânasupyigire ná

23 jùmpinjke ná cûmayenanjî. Uru saliya jye ngemu u jye na cyire karigii shinjî tûnni mε.

24 Mpii pi jye Yesu Kirisita wuubii ke, pir'à pi jyii karigii ná pi mùntanma wogigii bô, bâ Yesu Kirisita à bô kworokworocige na mε.

25 Kile Munaani cye kurugo wuu à shînjî nivônjî ta, lire kurugo, wuu Kile Munaani yaha li wuu yyaha cû.

26 Wuu wà kâ uye pêe mε, wuu àha raa wuye jwô cwôre mε, wuu àha raa wuye yjncyεge pyi mε.

6

1 Mii cînmppyibii, yii pi à yiye yaha Kile Munaani li i nkêennjî ke, wà ká Kile kafuun pyi, yii urufoo yεε ná lûtaanni i, yii i u le kuni nintiini i. Yii mú s'a yiye kâanmucaa lire fiige kâ nkôwô yii ta mε.

2 Yii yiye tège yii i yiye tugure lwô, lire pyinjkanii na, yii sí KirisitaSaliyanjî fûnjô.

3 Ngemu ká a sônjî na ur'à pwôrô pi sanmpii na, mà li ta u jye a sîi yafyin mε, urufoo na uye jwô fáanjî.

4 Shin maha shin à yaa u uye toronjkanii kâanmucya sèl'e. L'aha nta l'à jwô, urufol'à yaa u pyi funntange e, u sí jye a yaa u waberε wuu fwôhôrô mε.

5 Naha kurugo yε Kile sí shin maha shin yîbe u kapyiinjkii kyaa na.

6 Nyε ngemu ká a yii kâlali Kile jwumpe na ke, yii a yii cyeyaayi yâ kaan urufol'à.

Nde mu à pyi ke, lire tònjî mu maha nta

7 Yii àha raa yiye jwô fáanja mε, sùpya sî n-jà raa Kile fare mε. Sùpyanjî ká yaage shinjî ngemu nûgo ke, kuru shinjî u maha nkôwôn.

8 Lire jwôhe ku jye na ngemu ká a u karigii pyi mà tàanna ná u jyii wuuni i ke, kwûnjî u jye na urufoo sigili. Nka ngemu ká a u karigii pyi mà tàanna ná Kile Munaani jyii wuuni i ke, Kile Munaani sí urufoo tôn ná shînjî ninjkwombaanjî i.

9 Nyε l'aha mpyi amuni, wuu àha nkânha kacennjkii mpyinjî taan mε, jaha kurugo yε wuu aha màban le kacennjkii mpyinjî i, tènì là na ma, wuu sí n-pa li tònjî ta.

10 Lire kurugo wuu a kacennjkii pyi sùpyire pun'à tère o tère e wuu à li laage ta ke. Nka wuu cînmppyibii dânafeebii wuuni l'à lyε.

¹¹ Nye yii nte sémere nintibuunte wíi, mii yabiliñi cyεge k'à ti sé'm'a tùugo yii á.

¹² Mpii la ku nye yii raa ñkwùun fànhe e ke, pi na lire pyi si nta ntáan sùpyir'á. Kabile niñkin ñwòh'i pi nye, pi la nye sùpyire s'a pi yyaha fwòhore na pi na yu na Kirisita kwùñi kanni u sí n-jà sùpyañi shwò me.

¹³ Mà li ta, pire pi à kwòn ke, pi yabilimpíi nye na ñaare mà yyaha tí ná MusaSaliyañi i me. Pi la nye yii i ñkwòn si nta raa piye cyêre na yii à ñen'a taha pire fye e.

¹⁴ Mii wi ke, mii nye a sli na li caa si naye jwo si cye taha yaaga na mà tòro wuu Kafoonji Yesu Kirisita kworokworocige na me. Kuru kworokworocige kurugo diñyeñi tònñi'à kwò mii á, mii tònñi mú s'à kwò ñge diñyeñi i.

¹⁵ Wà à kwòn yo, wà nye a kwòn mà yo, yaaga nye lire e me, zòñi nivònñi Kile maha le wuu e ke, uru u na wii.

¹⁶ Mpii pi na li kuni ñaare ke, Kile u yyeñiñke kan pir'á, u u ñùñaara ta pi na. Kile sùpyire kyaa na mii nye, tire ti nye Izirayeli.

¹⁷ Sùpya kà núru na kànha me, nòòpiiyi yi nye mii cyeere na ke, Yesu kurugo mii à yire ta.

¹⁸ Mii cinmpyibii, wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ñwò yii puni niñkin niñkinñi na u u jwó le yii á. Amiina!

Letereŋi Poli à tun Efese kàhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Efese u mpyi Azi kùluni kànbwòhe, nume pi maha lire mege pyi Turiki. Poli u à Jwumpe Nintanmpe jwo kuru kàhe shiinbil'á, ka pì si jee pu na, maa dá Kafoonji Yesu na. Lire l'à pyi dánafeebii kuruŋke siŋkanni wani. U à yee taanre pyi kuru kàhe e Kile jwumpe njwuŋi na. Puru funŋke e u à dánafeebii kuruyi yà tñe tñe kuru kwúumpe kanyi puni na.

Poli à nge letereŋi sém'a kan nje dánafeebii kuruy'á, maa Kile kayaani jwo. Lire kayaani li nye, mà ninyiŋi yaayi puni ná njñke yaayi puni le njñufoo niŋkin cye e. Uru njñufooŋi u nye Yesu Kirisita (1.10). Kirisita à kwú, lire cye kurugo, u à Yahutuubii dánafeebii ná supyishiŋi sanŋi dánafeebii shwò, maa pi puni wà piye na mà pyi kurugo niŋkin. Lire kurugo mpì pi à dá Kirisita na ke, jeeŋneŋi u mpyi nge supyishiŋi shuunniŋi shwòhol'e ke, ur'à kwò (1-3).

U à li cya dánafeebil'á na pi piye kyaa táan piy'á, pi raa piye tere bà cyere niŋkinŋi yatanŋi maha báare siŋcyan me. Poli à li cyèe dánafeebii na na Kile sífent'à fàŋha tò sífente sannte puni na. Lire e u à li cya dánafeebil'á, pi Kile kàshikwònyaayi puni lwó, bà pì si mpyi si yere Sitaanniŋi ná u nàŋwòhore karigii puni siŋe me (4-6).

Jwumpe tasiige

1 Mii Poli u nye Yesu Kirisita túnntunŋò mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii u à nge letereŋi sème si ntun yii á, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu, ná yii à taha Yesu Kirisita fye e teregii puni i [Efese kàhe e] ke.

2 Wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi i yyeŋiŋke kan yi á.

Kacèŋkii Kile à pyi Yesu Kirisita cye kurugo ke

3 Wuu wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tuŋi Kile kèe, u à wuu wuuni jwò, yaceŋyi Kile Munaani maha nkaan ke, maa yire puni kan wuu á niŋyiŋi na, wuu ná Kirisita wwojeege kurugo.

4 Uru cye kurugo, mà jwo diŋyeŋi u dá ke, Kile mpyi a wuu cwòŋŋò, bà wuu si mpyi si fiŋiŋe, si mpyi tigiŋe cyaga baa u yyahe taan me.

5 U à wuu kyaa táan uy'á, lire na, mà ta diŋye sàha dá me, u à li lwó uye funŋ'i si wuu pyi u pyi Yesu Kirisita cye kurugo. Lire l'à pyi u nyii wuuni mà yyaha tii ná wuu e.

6 Lire e ke wuu pèene taha u na, u kacenni nimbwooni kurugo. U à lire pyi wuu á u Jyaŋi Yesu Kirisita cye kurugo, uru ŋemu kyaa l'à waha u á sèl'e ke.

7 Yesu Kirisita à uye pyi sàraga, maa wuu njùŋò wwú u sishange cye kurugo, maa wuu kapegii yàfa wuu na, mà tàanna ná Kile kacenni nimbwooni mpyiŋi i.

8 Kile à sàa cyire pyi maa yákilifente shiŋi puni ná jeeŋi shiŋi puni kan wuu á.

9 Mà tàanna ná u nyii wuuni i, kani u mpyi a yal'a yaha Yesu Kirisita cye kurugo, ná li mpyi a njwòho ke, u à lire cyèe wuu na.

10 Lire li nye: tènì ká fùŋŋò, u sí niŋyiŋi yaayi ná njñke wuyi puni le njñufoo niŋkin cye e, uru u nye Kirisita.

¹¹ Kirisita cye kurugo mú, Kile à wuu cwɔɔnrɔ mà pyi uye wuu. U mpyi a lire kani yaa fo tèemɔni i mà tàanna ná u nyii wuuni i.

¹² Lire e wuu pi à pyi shincyiibii mà wuu sɔnhɔre taha Kirisita na ke, wuu sí n-pyi kapuɔ Kile mege ku pêe.

¹³ Yii mú pi ke, yii na nyɛ Kirisita wwoɲeɛge e, mà lwɔ yii à sèenji jwumpe lógo yii zhwoɲi kyaa na ke, puru pu nyɛ Jwumpe Nintanmpe. Yii à dá Kirisita na ke, Kile à fyè bwɔn yii na u Munaani ɲkanɲi cye kurugo yii á, u mpyi a lire ndemu ɲwɔmɛɛ lwɔ ke.

¹⁴ Yacɛɲyi Kile à yal'a yaha u wuubii mɛɛ na ke, Kile Munaani l'à wuu pyi wuu à tɛɛn ná l'e na wuu sí yire ta, Kile ká u wuubii ɲuɲɔ wwú feefee tɛni ndemu i ke, bà u si mpyi si ɲkêe u mege mpèenji kurugo mɛ.

Poli à Kile ɲáare dánafeebil'á

¹⁵ Pyiɲkanni na yii à dá Kafoonji Yesu na sèl'e, ná pyiɲkanni na yii à Kile wuubii sanmpii kyaa táan yiy'á sèl'e ke, mii à lire lógo.

¹⁶ Lire kurugo mii maha fwù kaan Kile á tɛrigii puni maa u ɲáare yii kyaa na.

¹⁷ Mii ɲarege funɲke e, mii maha li caa wuu Kafoonji Yesu Kirisita u Kilenji á, uru ɲgemu u nyɛ Tufoonji sɔnampefoo ke, u yákilifente kan yii á sèl'e, u u uye cyèe yii na, bà yii si mpyi si u sɛnmɛge ɲcè mɛ.

¹⁸ Mii na u ɲáare mú u u yii yákilibii múgo. Lire ká mpyi, u à yii yyere maa sɔnhɔre tatahage ɲkemu kan yii á ke, yii sí kuru cè, kuru ku nyɛ yaayi nisinanyi ɲiyahayi u à yal'a yaha u wuubii mɛɛ na ke.

¹⁹ Mii na li ɲáare u á mú, bà yii si mpyi si u sífente kakyanhala woore cè wuu dánafeebii kàmpañke na mɛ.

²⁰ Tire sífente cye kurugo mú, u à Kirisita ɲè a yige kwùɲi i, maa u pyi u à sà ntɛɛn u kàniɲe cyɛge na, ɲiyiɲi na.

²¹ Yaayi ɲiyambaayi yi nyɛ ná ɲuɲufente ná sífente ná fànhafente ná kafente e ke, Kile à u tɲɛ yire puni ɲuɲɔ na, mà bâra mege maha mege ku nyɛ na yiri yi na numɛ, ná mege maha mege ku sí n-pa raa yiri yi na tɲiɲi ɲimpañi i ke, u à u tɲɛ yire puni ɲuɲɔ na.

²² Kile à yaayi puni tɲig'a cyán u á, maa u pyi dánafeebii kurunke ɲuɲufoonji,

²³ kuru ɲkemu ku nyɛ u cyeere ke. Yaaga maha yaaga ku nyɛ u e ke, yire puni nyɛ kur'e maa mpyi cyeyi puni i.

2

Mà fworɔ kwùɲi i maa mpyi shì na

¹ Yii pi ke, tɛni l'e, yii mpyi mu à jwo kwùu yii ntiimbaanji ná yii kapegigii kurugo.

² Yii mpyi maha cyire karigii pyi ɲge diɲyɛɲi sùpyire sannte fiige. Fànha yaayi yi nyɛ kafɛɛge e ke, yire ɲuɲufoonji ɲyii wuuni yii mpyi na mpyi. Mpii sí pi à ɲuɲɔ kyán Kile na ke, uru u nyɛ na báaraɲi pyi pire e, ali numɛ.

³ Wuu mú puni mpyi pire fiige, wuu mpyi maha wuu karigii pyi mà tàanna ná wuu yabilimpii ɲyii wuuni i, nde l'à táan wuu cyeer'á ná nde l'à tɲige wuu funɲ'i ke, lire wuu mpyi maha mpyi. Lire kurugo Kile lùuni mpyi a yíri wuu taan pi sanmpii fiige.

⁴ Nka Kile ɲuɲnaar'à pêe sèl'e. U à wuu kyaa táan uy'á sèl'e.

⁵ Lire kurugo wuu pi mpyi kwùu fiige wuu kapegigii kurugo ke, u à wuu ɲè a yige kwùɲi i ná Kirisita e. Yii li cè na Kile à ɲwɔ yii na, maa yii shwɔ.

6 Wuu ná Kirisita wwoŋeege kurugo, Kile à wuu ñè a yige kwùñjì i ná u e, bà wuu si mpyi si ntèen ná u e ññyinjì i mɛ.

7 U à lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo, bà u si mpyi si u kacenni tɛgɛɛ baa wuuni cyêe lyeŋwɔyi nimpayi na mɛ.

8 Yii li cè na Kile à ñwɔ yii na, maa yii shwɔ yii dányanji cye kurugo. Yii yabilimpil'e bà lir'à fworò mɛ. Kile u à lire pyi yii á mana.

9 Lire ñye a pyi yii kacennkii cye kurugo mɛ, lire e sùpyanji wà tufiige sì n-jà uye pèe mɛ.

10 Yii li cè na Kile à wuu pyi shinfɔnmii wuu ná Yesu Kirisita wwoŋeege cye kurugo, kacennkii mpyinjì mɛe na, u mpyi a cyire ñcyiimu yal'a yaha, bà wuu si mpyi s'a cyi pyi mɛ.

Kirisita kwùñ' à Yahutuubii ná supyishinjì sanji pyi pi à wwɔ

11 Ñye pyinjanni na yii mpyi yyecyiige na ke, yii sɔññɔ lire na ke! Yii pi ñye yii ñye Yahutuu mɛ, Yahutuubii mpyi maha yii pyi na yii ñye a kwɔn mɛ, maa ŋko na pir'à kwɔn, mà li ta cyeere kanni na uru ñkwɔññ' à pyi.

12 Lire tènì i, yii mpyi a Kirisita cè mɛ, yii mpyi Izirayeli shiinbil'e mɛ, tunmbyaare Kile mpyi a le ná u shiinbil'e maa yaayi ñjemu ñwɔmɛe lwɔ ke, yii nàzhan mpyi yire e mɛ. Yii mpyi sɔññɔrɔ tatahaga baa, yii mpyi a Kile cè mɛ.

13 Ñye yii laage ku mpyi a fyànha a tɔn Kile na ke, Yesu Kirisita à u sishange wu mà pyi sàraga, kuru kurugo yii à byanhara Kile na nume.

14 Uru u à yyeñjke kan, maa Yahutuubii ná supyishinjì sanji wà piye na mà pyi ññkin. Màpenge ku mpyi pi shwɔhɔl'e kàsɔɔgò fiige ke, maa kuru kwɔ.

15 U kwùñjì cye kurugo, u à MusaSaliyanji ná u tɔñjì karigii fànhe kwɔ. Lire pyinjanni na, maa supyishinjì kuuyi shuunninjì wà yiye na mà pyi supyishi ñvɔññɔ ññkin, maa yyeñjke pyi k'à pa pi shwɔhɔl'e.

16 U kwùñjì cye kurugo kworokworocige na, u à màpenge kwɔ pi shwɔhɔl'e, maa yire kurunji shuunninjì wà yiye na mà pyi ññkin, maa pi ná Kile shwɔhɔñjì yal'a ñwɔ.

17 Mpii laage ku mpyi a tɔn Kile na, ná mpii pi mpyi a byanhara Kile na ke, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná yyeñjke e ke, u à pa puru jwo pi á.

18 Uru cye kurugo, wuu supyishinjì kuuyi shuunninjì sí n-jà tabaraga ta Tufoonji Kile na, Kile Munaani ninuuni cye kurugo.

19 Lire kurugo yii saha ñye nàmpwuun, lire ñye mɛ shintahantorii mɛ, ŋka yii à bàra Kile wuubii na nume, maa mpyi pyennugo shiin Kile bage e.

20 Yii na ñye бага, Kile à ñkemu faanra ke. Yesu tũntunmpii ná Kile tũntunmpii pi ñye kuru bage nintaani, Yesu Kirisita yabilinjì u ñye ku nintaani kafaage sèe woge mbiini na.

21 Uru cye kurugo, bage ñkununjì pun'à yiye cù cù, maa mpyi бага ññcennɛ Kafoonji Kile á.

22 Uru cye kurugo mú, yii à pyi mu à jwo kafaaya y'à wà yiye na mà tɛg'a бага faanra, Kile à tɛen ñkemu i u Munaani cye kurugo ke.

3

Supyishinjì sanji u ñye u ñye Yahutuu mɛ, Poli à pyi Kile jwumpe jwufoo pir'à

1 Lire kurugo mii Poli u ñye kàsunjì i Yesu Kirisita Jwumpe Nintanmpe ñjwuñjì kurugo yii supyishinjì sanji á ke, mii na Kile ñáare yii kyaa na.

² Kile à òwò mii na, maa báaraŋi ñgemu kan mii á mà yyaha tí ná yii e ke, yii wà tufiŋge ñye à pínni uru na mε.

³ Kani Kile mpyi a yal'a yaha ná li mpyi a ñwòhò ke, u à lire cyée mii na, bà mii à cyi niŋkin niŋkin séme yii á ñge letereŋi i mà yyaha tí ná l'e mà kwò mε.

⁴ Yii aha cyire kâla, pyiŋkanni na Kile à mii yákiŋji múgo, ka mii i lire kaŋwòhòni cè mà yyaha tí ná Kirisita e ke, yii sí lire cè.

⁵ Kile ñye a mpyi a lire kaŋwòhòni cyée tēecyiini sūpyire na, bà u à li cyée numε u Munaani cye kurugo u tūntūmpii ná u jwumpe jwufēebii na mε.

⁶ Lire kaŋwòhòni li ñye: yaayi Kile sí n-kan Yahutuubil'á ke, supyishiŋi sanŋi sí yire ninuyi ta, ñaha na ye pi à wwò maa mpyi niŋkin, maa ñwòmēeni yaayi ninuyi ta Yesu Kirisita wwoŋεge e, Jwumpe Nintanmpe cye kurugo.

⁷ Kile à òwò mii na u sífente cye kurugo, maa mii pyi u báaraŋi puru Jwumpe Nintanmpe ñjwunji kurugo.

⁸ Mii u ñye na naye sòŋŋi Kile wuubii puni nimbileni ke, Kile à òwò mii na, maa mii pyi mii i Kirisita kasinani tegelε baa wuuni yu supyishiŋi sanŋ'á.

⁹ Kile u à yaayi puni dá ke, kani u mpyi a ñwòhò fo tēemòni i ke, u à mii pyi mii i lire yiŋge bēenmpe na.

¹⁰ Lire e yaayi niŋyambaayi yi ñye ná ñùŋfente ná fānhafente e diŋyeŋi ñùŋò na ke, yire sí li cè numε dánafeebii kuruŋke cye kurugo, na yákiŋfente na ñye Kile á karigii puni i.

¹¹ U mpyi a lire kani yaa mà ta diŋye sàha dá mε, maa mpa li pyi wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

¹² Wuu ná Yesu Kirisita wwoŋεge funŋke e, wuu dániyaŋi cye kurugo, wuu yákiŋfente wuubil'à tabaraga ta Kile na.

¹³ Lire kurugo mii na li caa yii á, yyefuge e mii ñye yii kurugo ke, yii àha kuru kani tēge maban fò yiye na mε, ñaha na ye mii ñye k'e yii ñùŋjirire kurugo.

Polì à Kile ñáare dánafeebil'á sahaŋki

¹⁴ Lire kurugo mii maha na niŋkure sínni maa Tufoonji Kile ñáare,

¹⁵ uru ñgemu u à niŋyiŋi ná ñiŋke yaayi puni mēyi le ke.

¹⁶ Mii na u ñáare, bà u si mpyi sí fānha le yii e u Munaani cye kurugo mà tàanna ná u sífente tegelε baa woore e mε.

¹⁷ Yii dániyaŋi cye kurugo, Kirisita u tatεεŋe wwù yii zòmpyaagil'e, yii i ndire wà tàange e, yii i yiye waha kur'e.

¹⁸ Lire e yii ná Kile wuubii sanmpii, yii sí Kirisita tàange tegelε baa woge cè.

¹⁹ Kuru tàange k'à tòro sūpyire puni taceŋke taan ke, yii sí kuru cè. Lire ká mpyi, yaayi puni yi ñye Kile e ke, yire puni sí n-pyi yii e.

²⁰ Yaayi wuu ñye na ñáare, lire ñye mε na sòŋŋi ñjemu na ke, mà tàanna ná Kile sífente ti ñye wuu e ke, u sí n-jà yire kan wuu á fo si ñjà ntòro bá!

²¹ Pèente ti taha u na tērigii puni i dánafeebii kuruŋke shwòhòl'e Yesu Kirisita wwoŋεge e fo tēkwombaa. Amiina!

4

Dánafeebii ñgwòŋi kani

¹ Ñye lire kurugo, mii u ñye kàsuni i Kafoonji Yesu Kirisita mεge kurugo ke, mii na li caa yii á, Kile à yii yyere ndemu mεε na ke, yii raa ñaare yii a ntàanni ná lire e.

² Lire li ñye, yii sàa yiye tūrige, yii i mpyi ñùmpinēfee ná lùtaanfee, yii yiye karigii kwú tàange funŋke e.

³ Yyeɲiŋke cye kurugo, Kile Munaani à yii pyi yii à wwò wwoŋkanni ndemu na ke, yii yiye waha yii i ŋkwòro uru ŋgwòŋi i.

⁴ Yii li cè na yii à pyi mu à jwo cyere niŋkin, Kile Munaani ninuuni li ɲye yii puni i. Kile à yii ywere maa sòŋŋɔre tatahage ŋkemu kan yii á ke, kuru mú na ɲye niŋkin.

⁵ Kafoo niŋkin u ɲye, uru ninuŋi na yii pun'à dá, maa batize uru ninuŋi mege na.

⁶ Kile niŋkin u ɲye, uru u ɲye wuu puni Tuŋi, maa mpyi wuu puni ɲùŋɔ na, u na báaraŋi pyi wuu puni cye kurugo, maa mpyi wuu puni zòmɲyaagil'e.

⁷ Ŋka Kile à ɲwò wuu na, maa màkange kà kan wuu shin maha shin á mà tàanna ná Kirisita sùpyire kanŋkanni sumare e.

⁸ Lire e y'à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Tèni i u à dùgo ke,
u à kàre ná bilii niŋyahamil'e,
maa mayaaya kan sùpyir'á*.»

⁹ U à dùgo niŋyiŋi i, di lire ɲwòhe ɲye ye? Lir'à li cyêe na u mpyi a fyànha a tíge fo ɲùŋke na.

¹⁰ Ŋge u à tíge ke, uru ninuŋi u à dùg'a kàre fo cyeyi puni niŋyiŋi na, bà u si mpyi si niŋyiŋi ná ɲùŋke puni ɲi ná u sífente e me.

¹¹ Uru u à ɲii pyi Yesu tũntunmii, maa ɲii pyi Kile tũntunmii, maa ɲii pyi Jwumpe Nintanmpe jwufee, maa ɲii pyi dánafeebii kurunke saɲcwənsigibii, maa ɲii pyi ku cyelentii.

¹² U à lire pyi, Kile wuubii pi ɲye Kirisita cyeeere ke, bà pi si mpyi si pire bégele báaraŋi mee na, pi raa si yyaha na Kile kuni i siɲcɲa,

¹³ fo mpa mpyi niŋkin dániyaŋi ná Kile Jyanj ɲcèŋi i me. Lire ká mpyi, wuu sí raa si yyaha na Kile kuni i, si mpa fũŋŋɔ Kirisita fiige.

¹⁴ Lire e ke wuu saha si n-pyi mu à jwo nàŋkopyire s'a fyíŋge raa màre cyelentiibii kafiniviniibii kàlaŋi kafɛɛge cye kurugo me. Pi maha sùpyire yákilibii kèɛŋi ná pi kàyituwəgore e.

¹⁵ Ŋka wuu aha a sèɛŋi yu tàange funŋke e, wuu sí raa si yyaha na karigii puni i Kirisita wwoŋɛge e. Uru u ɲye dánafeebii kurunke ɲùŋke.

¹⁶ Kuru ɲùŋke cye kurugo, cyeeere yatanŋi pun'à sogo sogo yiye na, maa mpyi cyere niŋkin. Yire yatanŋi puni niŋkin niŋkinŋi ká a yi báaraŋi pyi, cyeeere sí raa lyege si fànha ta tàange funŋke e.

Dánafeebii ɲaaraŋkanni niwəŋni

¹⁷ Lire kurugo mii sí yi jwo n-waha yii á Kafoonj mege na na mpii pi ɲye pi ɲye Kile kuni i ná yii e me, yii àha raa yii karigii pyi pire wogigii fiige me. Pire maha pi karigii pyi mà tàanna ná pi sòŋŋɔŋkanni laaga baa wuuni i.

¹⁸ Pi yákilibii ɲye a múgo me, shiŋi niwəŋŋi Kile maha ŋkaan ke, pi Kile kuni ɲcèmbaani ná pi niŋgyiwaani kurugo pi nàzhan ɲye ur'e me.

¹⁹ Lire e silege saha ɲye a sii pi na me, pi à piye yaha silege baa karigii laage e, maa katupwəhyi shiŋi puni pyi. Pi funŋyi ɲye a sii na ɲiŋini me.

²⁰ Ŋka yii pi ke, amuni bà yii à Kirisita kani taanna mà de!

²¹ Nàkaana baa yii à u kyaa lógo, yii mú s'à u kani taanna maa li sèɛŋi cè,

²² na yii à yaa yii yii kapyiŋɲyegigii yaha. Sùpyaŋi u ɲye na ɲaare lire pyiŋkanni na ke, uru ɲyii karigii maha u wurugo, lir'a si u shi bò.

²³ Yii yii yákilibii ná yii sòŋŋɔŋkanni kèɛŋe.

24 Yii pyiŋkanna niwɔnnɔ lwɔ́, nde li sí li cyêe na Kile à yii pyi shinƒɔnmii ke. Lire li nyɛ, katiigii ná fyɔnmpe karigii mpyiŋi, cyire maha ntaa sɛɛŋi cye kurugo.

25 Lire kurugo yii láha kafinare na, shin maha shin u à sɛɛŋi yu u shinƒɛɛŋ'á, naha na yɛ wuu pun'à pyi cyere niŋkin yatanya.

26 Yii wà lùu ká yîri, u àha kapii pyi mɛ, u bá kà canŋaŋyiini yaha li cwo ná lire lùyirini i mɛ†.

27 Yii àha Sitaanniŋi yaha u pyiŋkanna ta si yii yaha kapii na mɛ.

28 Yii wà ká nta u mpyi nàŋkaawa, urufoo u láha nàŋkaage na, u raa báare sɛl'e ntiŋi funŋke e, bà u si mpyi s'a kanhamafeebii tère mɛ.

29 Jwumpimpe pà tufige nyɛ a yaa p'a fwore yii jwɔyi i mɛ. Jwumɔ maha jwumɔ pu sí n-jà sùpya pyi u a sɛ yyaha na Kile kuni i ke, yii a puru yu bà pu si mpyi si pu lógofeebii tège mɛ.

30 Yii àha raa Kile Munaani lùyiri karigii pyi mɛ. Lire li nyɛ Kile fyèŋi yii na, ŋgemu u à li cyêe na Kile sí n-pa yii jùŋɔ wwú feefee canŋka ke.

31 Yii àha wà nàvunŋɔ yaha yiye e mɛ, yii àha mpyi lùpɛɛnfee mɛ, yii àha yii lùgigii yaha cyi à yîri mɛ, yii àha raa sère sùpyire na mɛ, yii àha raa cyàhii pyi mɛ. Yii láha pege karigii shiŋi puni na.

32 Yii a kacɛŋŋii pyi yiye na, yii raa jùŋaara taa yiye na, yii a yàfani yiye na, bà Kile à yàfa yii na Kirisita kurugo mɛ.

5

1 Lire e ná yii kyaa s'à táan yii Tunji Kile á, yii a u pyiŋkanni taanni.

2 Yii a yii karigii puni pyi tãange funŋke e, bà Kirisita yabilin'á wuu kyaa táan uy'á fo mà uye kan kwùŋ'á wuu kurugo, mà pyi sárage ŋkemu k'à táan Kile á ke.

3 Lire kurugo jacwɔɔre ná kaŋwɔhɔyi shiŋi puni ná funmbwɔhe, cyire karigii pyifoo nyɛ a sàa yaa u ta yii shwɔhɔl'e mɛ. Naha kurugo yɛ Kile wuubii nyɛ a yaa pi a cyire karigii pyi mɛ.

4 L'à pyi silege baa jwumɔ yo, l'à pyi jùŋɔ baa jwumɔ yo, l'à pyi keetupwɔhɔya yo, puru pà mú nyɛ a yaa p'a fwore yii jwɔyi i mɛ, fo Kile fwùŋi kanni.

5 Yii li cè na jacwoobii ná katupwɔhɔyi pyifeebii ná funmbwɔhe feebii, pire wà tufige nàzhan nyɛ a sii Kirisita ná Kile Saanre e mɛ. Funmbwɔhe ná kacyzunn'à tàanna.

6 Mpii pi à jùŋɔ kyán Kile na ke, cyire karigii cyi maha u lùuni pyi l'à yîri pire taan. Lire e yii àha n-sii wà yaha u yii jwɔ fáanŋa a wurugo ná laaga baa jwum'i mɛ.

7 Yii àha ŋgwɔ ná pire mpil'e kyaa na mɛ.

8 Yii li cè na tɛni l'e, yii mpyi numpini i, ŋka numɛ, Kafoonji wwoŋɛge cye kurugo, yii nyɛ bɛɛnmpe e. Lire e ke yii a jaare bɛɛnmpe sùpyiibii jaaraŋkanni na,

9 naha na yɛ shinŋi u nyɛ na jaare bɛɛnmpe e ke, urufoo kapyiŋkii maha mpyi kacɛŋkii ná katiigii ná sɛejwuuni.

10 Yii yiye waha nde l'à táan Kafoonji á ke, yii i lire cya a cè.

11 Numpini karigii nyɛ ná nàfan e mɛ. Yii àha raa cyi pyi mɛ, yii bá à yaa yii a cyi yiye bɛɛnmpe na.

12 Karigii tire sùpyire nyε na mpyi numpini i ke, cyire njwuŋi mú bá à sù silege.

13 Yii li cè na kyaa maha kyaa njwòhò k'á múgo ke, lire maha fworò bèenmpe na.

14 Kyaa maha kyaa sí l'á fworò bèenmpe na ke, lire yyaha maha jicè. Lire kurugo y'á jwo:

«Mu u nyε na njwúuni ke,

yíri njòmpe na, jè a fworò kwùubii shwòhòl'e,

Kirisita sí bèenmpe yige mu á.»

15 Nyε yii a yiye kàanmucaa, yii i yii toronjanni cè. Yii àha mpyi yákili baa shiin mε, nka yii pyi yákilifee.

16 Tèni li nyε yii á ke, yii yiye waha yii raa kacennji pyi, jaha kurugo ye tiinj'á kèεge.

17 Lire kurugo yii àha mpyi funjò baa shiin mε, nka nde li nyε Kafoonji nyii wuuni ke, yii lire cya a cè.

18 Yii àha sinmpe bya si méε mε, lire maha sùpyanji yaha silege baa karigii mpyinji na, nka yii jî Kile Munaani na tèrigii puni i.

19 Yii a màban leni yiye e ná Zaburu sémenji myahigii ná Kile pèente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a Kafoonji père cyire myahigil'e ná yii zòmpyaagii puni i.

20 Yii a fwù kaan Tufoonji Kile á tèrigii puni i karigii puni kurugo, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mεge na.

Nòji ná u cwonji piye cùnjanni

21 Yii yiye tírige yiy'á Kirisita yyaha fyagare kurugo.

22 Cyeebii, yii yiye tírige yii nàmbaabil'á, bà yii à yiye tírige Kafoonji á mε,

23 jaha na ye nòji u nyε u cwonji njùŋke, bà Kirisita nyε dánafeebii kurunje njùŋke mε*. Dánafeebii kurunje ku nyε Kirisita cyeere, u à kuru njkemu shwò ke.

24 Bà dánafeebii kurunjk'à kuye tírige Kirisita á mε, amuni cyeebil'á yaa pi piye tírige karigii puni i pi nàmbaabil'á.

25 Nàmbaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yiy'á, bà Kirisita à dánafeebii kurunje kyaa táan uy'á, fo mà uye kan sáraga ku kurugo mε.

26 U à lire pyi, si ku yaha kuye kanna na Kile á, ku ffininjkwooni kántugo ná lwòhe e Jwumpe Nintanmpe cye kurugo,

27 bà u si mpyi si ku yaha uye yyahe taan ku sinampe e, fwònrò baa ná takuruyo baa ná cyire ticiin baa mε. Nka ku pyi jicèεge cyaga ná cwo cyaga baa.

28 Lire pyinjanni na, nàmbaabil'á yaa pi pi cyeebii kyaa táan piy'á, bà pi yabilimpji cyeere kyal'á táan piy'á mε. Shinji u à u cwonji kyaa táan uy'á ke, urufol'á uye kyaa táan uy'á.

29 Jaha kurugo ye sùpyanji wà tufiige cyere kyaa nyε a sàa pεn u á mε, nka u maha uye njwò caa maa yaha uye na, bà Kirisita maha li pyi dánafeebii kurunjk'á mε.

30 Wuu sí pi nyε u cyeere yatanji.

* 5:23 Pii maha jwo: «jaha na ye nòji u nyε u cwonji njùŋke na, bà Kirisita nyε dánafeebii kurunje njùŋke na mε.»

31 Y'à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi na «Lire kurugo nɔŋi sí u tunji ná u nunji yaha si mpwɔ u cwɔŋi na, pi mú shuunni si mpyi shin nin̄kin†.»

32 Puru jwumpe ɲwɔh'á cùgo sèl'e. Mii na pu yu mà yyaha tíi ná Kirisita ná dánafeebii kurun̄ke wwoŋeεge e.

33 N̄ka p'á yyaha tíi ná yii e mú: yii shin maha shin à yaa u u cwɔŋi kyaa táan uy'á, bà urufoo kyal'à táan uy'á mɛ. Cyeebii, yii pèene le yii nàmbaabil'e.

6

Sifeebii ná pyìibii piye cùŋkanni

1 Pyìibii, yii yii sifeebii ɲwɔmɛɛni cù yii tàanna ná Kafoonji ɲyii wuuni i, ɲaha na ye lire l'à tíi.

2 Y'à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i «Ma tunji ná ma nunji pèe*.» Kile Saliyaŋi kapyaaŋil'e, kabilini nin̄cyiini Kile à jwo maa ɲwɔmɛε jwo a taha li na ke, lire li ɲye lire.

3 ɲwɔmɛɛni u à lwó ke, lire li ɲye: «Mu sh̄ŋi canmpyaagii sí ɲyaha, si ntáan ɲŋke na†.»

4 Tiibii, yii pi ke, yii àha mpi yii pyìibii na s'a pi lùyiri karigii pyi mɛ, ŋka yii a pi byí, yii raa pi yeεge yii tàanna ná Kafoonji jwumpe e.

Bilibii ná pi ɲùŋufeebii piye cùŋkanni

5 Bilibii, yii sàa yii ɲùŋufeebii ɲwɔmɛɛni cù pèente funŋke e ná funvyinge e, yii li pyi bà yii à Kirisita ɲwɔmɛɛni cù mɛ.

6 Yii àha raa pi ɲyɲyaga báaraŋi kanni pyi si nta ntáan pi á mɛ, ŋka yii a u pyi mu à jwo Kirisita bilii, mpiimu pi ɲye na Kile ɲyii wuuni pyi ná funŋo nin̄kin i ke.

7 Yii a báare pi á ná funŋcɛŋ'i mu à jwo Kafoonji á yii ɲye na báare, yii àha li pyi mu à jwo sùpyire kann'á yii ɲye na báare mɛ.

8 Yii li cè na shin maha shin, mu na báare wá á yo, mu na báare may'á yo, Kafoonji sí n-pa sùpyire puni sàra si ntáanna ná pi kapyiŋkii nin̄cɛŋkil'e.

9 ɲùŋufeebii, yii mú pi ke, yii yii bilibii cùmu leme ɲwɔ, yii àha ntanha pi na mɛ. Yii li cè na ɲùŋufoonji ninun̄ji u ɲye yii ná pire ɲùŋo na ɲyɲyɲi na ke, uru ɲye a sùpya pɔwóŋo sùpya na mɛ.

Dánafeebii kàshikwɔnyaayi kani

10 ɲye mpe mii sí n-bàra puru na ke, puru pu ɲye: yii a yii fànhe caa Kafoonji wwoŋeεge e, uru fàn'h'à sàa pèe. 11 Yii Kile kàshikwɔnyaayi puni le yiye na, bà yii si mpyi si já tayyérege nin̄cɛŋne wwú, si Sitaannin̄ji nàɲwɔhɔre karigii ɲùŋo bɛ mɛ.

12 Yii li cè, wuu ná mpii pi ɲye kàshige na ke, sùpyii bà mɛ. N̄ka yaayi yi ɲye numpini i ná ɲùŋufente ná fànhafente ná kafente e diŋyɛŋi ɲùŋo na ŋkèεgeŋi mɛε na ke, wuu ná yire yi ɲye ku na.

13 Lire kurugo yii Kile kàshikwɔnyaayi puni lwó, bà yii si mpyi si já kuru kàshige kwòn canmpege e mɛ, lire kàntugo yii begelenkanni nin̄cenni kurugo, yii i já a kwóro yii tayyérege e.

14 Lire e ke yii bégel'a yaha, yii i sèŋi pyi yii seerpwɔge, yii i katiigii mpyiŋi pyi tɔanno vāanntin̄ŋe yii le yiye na.

† 5:31 Zhenzi 2.24. Lire ɲwɔhe ku ɲye: «Lire kurugo nɔŋi ná u cwɔŋi sí n-wwó si mpyi shin nin̄kin, nɔŋi ná u cwɔŋi shwɔhɔŋ'á yaa u ɲwɔ mà tóro nɔŋi ná u sifeebii wun̄ji na.» * 6:2 Ekizodi 20.12 † 6:3 Ekizodi 20.12

¹⁵ Yyejinke ku nye na ntaa Jwumpe Nintanmpe cye kurugo ke, yii kuru pyi mu à jwo tanhanya yii tooyi na, bà yii si mpyi si ja nyé kashige sige me.

¹⁶ Yii daniyani pyi yii tɔnnte yabenke. Ná ur'e yii sí n-ja Sitaanni ni nyahigii nage wogigii puni fugo.

¹⁷ Zhwoji yii à ta Kile á ke, yii uru pyi yii tɔnnte nntonke. Kile Munaani na kashikwɔnɔnɔ ndemu kaan ke, yii lire lwó, lire li nye Kile jwumpe.

¹⁸ Yii a Kilejareyi shini puni pyi tɔngii puni i, Kile Munaani ntɛgeni funke e, yii i nkwo ro lire na. Yii raa Kile náare u wuubii puni kurugo.

¹⁹ Yii a Kile náare mii á mú, bà li si mpyi tere o tere e mii à na nwoge múgo Jwumpe Nintanmpe njwunji mee na ke, si ja raa pu kanwɔhoni yu raa finini fyagara baa me.

²⁰ Puru njwunji kurugo Kirisita à mii tɛne, puru kurugo mii nye yɔroyi na naha kasanji i. Yii a Kile náare mii á, bà mii si mpyi s'a pu yu pu jwunjkanni na fyagara baa me.

Jwumpe nizanmpe

²¹ Kyaa maha kyaa li nye mii njɔnɔ taan, ná nde mii nye na mpyi ke, wuu ntannamacinmpworonji Tisike sí n-sà cyire puni jwo yii á. Kafoonji báarapyi njncenke u nye u wi.

²² Mii à li yirige li kurugo maa u tun yii á, nde li naha wuu kãmpanke na ke, yii i lire cè, u u maban le yii e.

²³ Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita u yyejinke ná tãnge ná daniyani kan cinmpyibii pun'á.

²⁴ Shin maha shin u à Kafoonji Yesu Kirisita kyaa táan uy'á sèenji na ke, Kile u nwɔ pire puni na, u u jwó le pi á!

Letereŋi Poli à tun Filipi kàñhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Filipi kàñhe na mpyi Masedoni kùluni kàñhe kà. Yahutuubii mpyi a nyaha wani me, pi mú bá mpyi a shiin ke kwò si nta nò pi Kile Jwumpe kàlambaga faanra me.

Tèni i Poli à sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani ke, lire tooy'e pil'à piye kan Yesu á maa mpyi dánafee (Kapyiŋkii 16.11-40). Dánafeebii kurunke shiinbii fànha mpyi supyishiŋi sanŋi, Yahutuubii mpyi a nyaha pi e me. Lire kàntugo u kùsheeni là tooy'e, fànhafeebil'à u cù a tò kàsuni i Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo. Filipi dánafeebil'à yire lógo ke, maa wà tun ná bùyeye yaay'i, u sà ŋkan u á kàsuni i. Nye Poli à ŋge letereŋi séme mà u yaha kàsuni i, maa fwù kan pi á. U jwump'à yyaha tíi ná funntange e, ŋkemu i dánafeebil'à yaa pi pyi yyefuge tèrigil'e ke.

Poli à li cya Filipi dánafeebil'á pi mbèŋi yaha u kwòro pi ná piye shwòhò'e. Yesu Kirisita à uye tírige pyiŋkanni ndemu na ke, maa li cya pi á, pi piye tírige piy'á lire pyiŋkanni na.

Cyelentiibii kafinivinibii pii mú na mpyi wani, pire la mpyi si fànha cyán dánafeebii na pi raa Yahutuubii saliyaŋi kurigii jaare. Pii sí na mpyi wani, pire mpyi na pi nyii karigii kanni pyi. Poli à ŋje yereyi kan dánafeebil'á mà taħa cyire kapyaaŋi shuunŋi na, bà pi si mpyi s'a piye kàanmuca me.

Ŋge letereŋi funŋo jwump'à li cyèe na Filipi dánafeebii kyal'à táan Poli á sèe sèl'e.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli ná Timòti, wuu pi nyè Yesu Kirisita báarayii ke, wuu pi à ŋge letereŋi séme, si ŋkan yii Kile wuubii ná yii kàanmucyafeebii ná tegefebil'á, yii pi nyè Yesu Kirisita wwoŋe e, Filipi kàñhe e ke.

² Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwo yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Poli à li cyèe Filipi dánafeebii na na pi kyal'à táan ur'á

³ Tère o tère e mii à sòŋŋo yii kyaa na ke, mii maha fwù kan Kile á.

⁴ Mii aha a Kile jaare yii kyaa na tère o tère e ke, mii maha u jaare ná funntange e,

⁵ Jaha na ye mà lwó ku tasiige e mà pa nò fo nume na, yii à mii tège Jwumpe Nintanmpe njwuŋi na.

⁶ Kilenji u à uru báaraŋi niŋcèŋi sli yii e ke, mii à tèn ná l'e na u sí uru pyi yii e, zà nò u tēgeni na Yesu Kirisita cannuruge.

⁷ Mii à yaa mii u a sòŋŋi lire sòŋŋoŋkanni na yii kyaa na, jaha na ye yii kyal'à waha mii na sèl'e. Mà mii yaha kàsuni i, lire nyè me mà mii yaha mii u Jwumpe Nintanmpe báami maa pu pyàaŋi sènmege na jcyèe sùpyire na, Kile à jwo mii na maa uru báaraŋi ŋgemu kan mii á ke, yii à pyi mii wwoŋe uru báaraŋi i.

⁸ Kile yabilin'á li cè na bà Yesu Kirisita à wuu kyaa táan uy'á me, amuni yii kyal'à táan mii á sèe sèl'e.

⁹ Nde mii na jaare Kile á ke, lire li nyè, tàange ku nyè yii ná yiye shwòhò'e ke, kuru k'a si yyaha na, yii i yákilifente ná jicèŋi sèe wuŋi ta,

10 bà li si mpyi ndemu l'á yaa ná yii e ke, yii i lire cè me. Lire e yii sí n-pyi sùpyii mpiimu pi à tii, maa mpyi tigire cyaga baa, fo zà nò Yesu Kirisita cannuruge na ke.

11 Yii karigii puni sí raa n-pyi ntiñi funñke e ná Yesu Kirisita fânhe e. Lire li sí metange ná pèente taha Kile na.

Poli kàsuni ñjyñ'á Jwumpe Nintanmpe pyi p'á nò cyeye ñijyahay'e

12 Mii cinnpyiibii, mii la ñye yii i li cè na kyaage k'á mii ta ke, kuru bá à pyi kaññò mà shiñyahara pyi t'á Jwumpe Nintanmpe lógo.

13 Naha kurugo ye saanbwòhe pyenge shiinbii ná sùpyire sannte pun'à li cè na Kirisita kurugo pi à mii cù a pwò naha kàsuni i.

14 Lire e mii kàsuni ñjyñi kurugo, mpii pi à dá Kafoonji Yesu na ke, pire ñijyahara à piye waha Kile jwumpe ñjwuñi na sùpyir'á, fyagara baa.

15 Sèe wi, pii maha Kirisita kyaa yu mii báarañi yñcyege ná u ñyipeenni na, ñka pii maha u kyaa yu ná funvyinge e.

16 Pire maha uru báarañi pyi tàange funñke e, naha na ye pi à li cè na mii ñye naha kàsuni i s'a Jwumpe Nintanmpe báami sùpyir'á.

17 Ñka mpii pi ñye na Kirisita kyaa yu ná mii báarañi yñcyege e ke, pire funzòññore ñye a ñwò me, pi maha lire pyi si nta là bàra mii yyefuge na naha kàsuni i.

18 Ñka pi na lire pyi ná funñcenn'i yo, pi ñye na li pyi ná funñcenn'i mà yo, mii kuro ñye yire e me. Kirisita kyaa na yu sùpyir'á mà kwò ke, lir'á mii funñke tán.

Là bá sí n-bàra mii funntange na,

19 naha na ye mii à li cè na yii Kileñarege ná Yesu Kirisita Munaani* fânhe sí cyire kawaagii kèenñe mpyi mii á, sí ta kuro.

20 Nde mii ñye na sigili ná na zòmbilini puni i, maa na sòññore taha li na ke, lire li ñye, mii sí n-sii n-silege si raa Kirisita père ná naye puni i me. Mii sí raa lire pyi fyagara baa bà mii à li pyi tñjja a fo mà pa nò ñijjaa na me, ali li méé ká sàa bè ná mii múnaani i.

21 Naha kurugo ye mii múnaani ñye a taha yafyin na ñke ñññke na Yesu Kirisita wwoñege kántugo na me. Mii aha ñkwú, mii sí kuru wwoñege tóññi ta.

22 Ñka mii u mò shì na, kampyi lire sí n-jà mii pyi mii u báara ññcennje pyi sahañki, ñye mii sàha naha a ñijwuyo cè me.

23 Mii funñke na mii shwòhòli cyire ñcyii kapyaaagii shuunninji shwòhòl'e. Mà kwú, maa mpyi ná Kirisita e, lire l'á tán mii á, lire tóññi mú u à pèe.

24 Ñka mii u pyi shì na, lire li sí n-pwòró yii á sèl'e.

25 Mii mú s'á tèn ná lire e. Lire kurugo mii à li cè na mii sí tère pyi yii puni taan, si yii tège, bà yii si mpyi s'a sí yyaha na Kile kuni i ná funntange e me.

26 Lire e mii aha nùr'a kàre yii yyére tènì ndemu i ke, lire si yii ñññyi yññge Yesu Kirisita wwoñege e.

27-28 Ñka Jwumpe Nintanmpe p'á jwo Kirisita kyaa na ke, yii kapyiñkii pun'à yaa cyi yyaha tii ná pur'e. Mii ñye yii shwòhòl'e yo, mii laag'à tóñ yii na yo, li tegeñi li ñye mii u lógo na yii na wá a kwòro ñwòmee ññkin na†, maa yii sòññore pyi ññkin, maa yii fânhe pyi ññkin báarañi na, mpii pi ñye na Jwumpe Nintanmpe tñnni ke, bà yii fyagara baa wuubii sí mpyi si pire sige lire na me.

* 1:19 Yesu Kirisita Munaani ná Kile Munaani ñye ññkin. † 1:27-28 Pii maha jwo: «li tegeñi li ñye mii u lógo na Kile Munaani cye kurugo yii à kwòro ñwòmee ññkin na.»

Pire u kapyiin kil' à li cyêe na Kile sí pi shi bò, yii kapyiin kii s' à li cyêe na Kile sí yii shwò. Kile mú sí u à lire yaa,

²⁹ Jaha na ye u à jwò yii na, maa yii pyi yii à dá Kirisita na, lire kanni bà me, maa yii pyi yii à kyaala u kurugo mú.

³⁰ Mpii pi jye na Jwumpe Nintanmpe túnni ke, zhìjì yii mpyi a jya mii u leni ná pire e, ná mii saha na u leni nume ke, uru zhìjì shìjì yii na leni nume.

2

Yii yiye tîrige Yesu Kirisita fiige

¹ Jye ná Kirisita à wuu tège wuu u maban leni wuye e, maa wuu zòmpyaagii taali tàange cye kurugo, maa wuu pyi wuu à wwò Kile Munaani cye kurugo, maa wuu tège wuu à pyi jùnaarafee ná jùmpinjefee,

² Lire e ke, yii yii sònòore pyi ninjin, yii yiye kyaa táan yiy'á, yii bê yii i mpyi ninjin. Lire ká mpyi, mii funntange sí n-fúnjò.

³ Yii àha raa yii karigii pyi ná yijicyege e s'a yiye cyêre me, ñka yii yiye tîrige, yii yiye yaha pi sanmpii kântugo.

⁴ Yii àha raa karigii pyi yii yabilimpìi tònjìjì kanni kurugo me, ñka yii a cyi pyi pi sanmpii tònjìjì kurugo mú.

⁵ Yii sònjòjìkann' à yaa li pyi Yesu Kirisita wuuni fiige:

⁶ U ná Kile na jye ninjin, ñka u jye a li lwó uye funnj' i si fêre sín kuru tayyérege na me.

⁷ U à jèn'a uye tîrige, maa mpa mpyi sùpya, maa mpyi biliwe fiige.

Puru funjke e

⁸ u à jèn'a uye tîrige, maa Kile jwómeeeni cù fo mà sà nò kwùjì na, kworokworocige jùnj' i u à kwù bá!

⁹ Lire kurugo Kile à u dùrugo sèe sèl'e, mege k' à fànha tò meyi puni na ke, maa kuru le u na,

¹⁰ bà nìjyinjì yaayi ná jìjke wuyi ná jìjke jwòhò wuyi puni si mpyi s'a nìjkure sínni Yesu mege na s'a u père,

¹¹ si ntèen li taan na Yesu Kirisita u jye Kifoony me.

Lire sí pèente taha Tufoony Kile na.

¹² Lire e ke mii ntàannamacinmpyiibii, pyinjìkanni na yii à mii jwómeeeni cù mà mii yaha yii shwòhòl'e ke, mii méé jye mii jye yii shwòhòl'e me, yii là bàra tire jwómeeencunte na. Kile à yii shwò bàarañi ñgemu mee na ke, yii a uru pyi yiye ntìrigenjì funjke e, yii i pèene taha u na.

¹³ Naha na ye Kile yabilinjì u à fànhe kan yii á maa uru bàarañi mpyinjì lage le yii e, bà u jyi wuuni si mpyi s'a mpyi me.

¹⁴ Yii a yii karigii puni pyi jwujyahama ná nàkaana baa,

¹⁵ bà yii si mpyi si ntíi si mpyi tìgire cyaga baa, si mpyi Kile pyii, wà s'ì tajwugo ta mpiimu na, dijyeni sùpyire nimpeere shwòhòl'e me. Yii bèenmp' à yaa p' a jì tire shwòhòl'e mu à jwo wòrii.

¹⁶ Jwumpe Nintanmpe pu jye na shìjì ninjkwombaanjì kaan ke, yii raa puru pyi pi á. Lire ká mpyi, Kirisita cannuruge, yii sí mii pyi mii u jùnjìrìre ta. Lire sí lí cyêe na bàarañi ninjanjì mii à pyi ke, uru jye a pyi jùnjò baa me.

17 Yii li cè na uru báaraŋi mii jɲɛ na mpyi yii dáníyaŋi kurugo ke, mii sìshange méé ká mpyi na sí n-wu sáraga fiige uru tooy'e, lire sí n-táan mii i, mii sí n-pyi funntange e ná yii puni i.

18 Yii pyi kuru funntange e ná mii i mú.

Báaraŋi Timóti ná Epaforoditi à pyi ke

19 Kafoonji Yesu ká jɛɛ, li saha si mɔ mɛ, mii sí Timóti tun yii á, u u sà màban le yii e, u u yii yiriŋkanni cè u pa jwo na á, lire sí màban le mii i.

20 Naha kurugo yɛ uru kanni baare e, sùpya jɲɛ naha ŋgemu u na sòŋŋi yii kyaa na mii fiige mɛ. Sèeŋi na, u na sòŋŋi yii kyaa na.

21 Pi sanmpii puni na ŋkòre piy'á. Yesu Kirisita á, bà pi jɲɛ na ŋkòre mɛ.

22 Nka Timóti wi ke, yii à li cè na u à li cyèe na u na jɲɛ báaraŋi niŋcɛŋɛ. U à mii tègɛ Jwumpe Nintanmpe jɲwunji na, bà pyà maha u tu tègɛ báara na mɛ.

23 Lire kurugo mii karigii sí n-cwɔɔnɔ n-yaha cyage ŋkemu i ke, mii aha bú kuru cè, mii sí n-tí u tun wani yii yyére.

24 Mii mú s'à tɛɛn ná l'e, Kafoonji ká jɛɛ, li saha si mɔ mɛ, mii yabilinji sí n-sà n-fworo yii na.

25 Mii cinmpworonji ná mii báaraŋijɛɛŋi Epaforoditi wi ke, u à mii tègɛ zhìleni na Kile Jwumpe yyaha yyére zhèŋi kurugo. Yaayi kani li mpyi mii na ke, yii à u tun ná yire e naha mii yyére. Numɛ mii à li lwó naye e si u nùruŋɔ ntùugo wani yii yyére.

26 Naha kurugo yɛ u la mpyi a sìi si sà fworo yii puni na. Tèni i u à lógo na yii à uru yampe kyaa cè ke, li mpyi a waha u na.

27 Sèeŋi na, u mpyi a yà fo na ŋko raa ŋkwúu. Nka Kile à jùŋaara ta u na. U kanni na bà Kile à jùŋaare ta mɛ, u à jùŋaara ta mii na mú, bà li si mpyi yyetanhare tà hà ŋkwò mbàra mii yyetanhare na mɛ.

28 Lire kurugo mii à wyèɛ na ŋko si u tùugo yii yyére, bà li si mpyi yii aha nùr'a u jɲa, li i yii funjɲi táan, là si fworo mii funmpɛɛnre e mɛ.

29 Lire e ke u aha bú nɔ wani yii yyére, yii i u jùŋɔ bɛ ná funntange e Kafoonji Yesu wwojɛge kurugo. Yii à yaa yii a pèente tare nte sùpyire shiŋi na.

30 Naha kurugo yɛ Kirisita báaraŋi kurugo, u mpyi na ŋko si mpɔɔn u múnaani i. Kàmpyi yii mpyi naha mii taan, báaraŋi yii mpyi na sí raa mpyi mii á ke, u à uye kan ur'á fo na ŋko si mpɔɔn u múnaani i.

3

Yesu kurugo Poli à kàntugo wà yaayi puni na

1 Jɲɛ mii cinmpyiibii, yii pyi funntange e Kafoonji kurugo. Jwumpe mii à fyánha a jwo yii á ke, mii si n-sii n-kánha si puru ninumpe taha yii á mɛ. Puru pu sí yii pyi yii kwòro kuni niŋcenni i.

2 Mpii pi maha báaraŋe pyi ke, yii a yiye kàanmucaa pire na, pi à pi mu à jwo pwuun, pi maha sòŋŋi na ŋkwòŋŋi u maha sùpyaŋi pyi u à pyi Kile sùpya, yire sí jɲɛ sèe mɛ.

3 Wuu pi jɲɛ na Kile père Kile Munaani fànhe cye kurugo, maa dá Yesu Kirisita na maa wuye pèe ná u kani i ke, wuu pi jɲɛ Kile sùpyiibii sèe wuubii. Wuu jɲɛ a wuu sòŋŋɔre taha sùpyire làdaabii karigii na mɛ.

4 Kàmpyi sùpyire làdaabii karigii mpyi ná kaŋwɔɔni i, mii yabilinji mpyi na sí na sòŋŋɔre taha cyi na. Wà méé ká nta u u sòŋŋi na tànga na jɲɛ ur'á mà u sòŋŋɔre taha cyire làda karigii na, tànga na jɲɛ mii á mà tòro urufoo na.

⁵ Naha kurugo ye mii zinj canmpyibaatanrewuuni, pi à mii kwòñ, Izirayeli shinj sùpya u nyε mii, maa mpyi Benzhamà tùluge shín. Mii à sii Eburu, mii mpyi na MusaSaliyanj kurigii ñaare mà tàanna ná Farizhεenbii tonkuni cyi jwuñkanni i.

⁶ Mii mpyi a sàa naye pwò lire na fo mii mpyi maha dánafeebii kyérege. Tìgire cyaga nyε a mpyi mii na Saliyanj kàmpañke na mε.

⁷ Mii mpyi na tòn taa cyire karigil'e, ñka Kirisita kurugo, tòn saha nyε cyi na mii á mε.

⁸ Mà mii Kafoonj Yesu Kirisita cè, yafyin nyε a sàa ñwò mà lire kwò mii á mε. Uru kurugo mii à kántugo wà yaayi puni na. Yaayi pun'à pyi mii á mu à jwo kafuntuñò bà mii si mpyi si Kirisita ta mε.

⁹ Mà mii yaha ná u e, li saha nyε na ntùri mii funñ'i na Saliyanj kuni ñaaranj cye kurugo mii à tñi mε. Ñka mii à dá Kirisita na ke, lire cye kurugo Kile à jwo na mii à tñi. Dániyanj cye kurugo Kile maha jwo na sùpyañ' à tñi.

¹⁰ Nde mii na ñcaa ke, lire li nyε mà Kirisita yal'a cè, fànhe k'à u pyi u à ñè a fworo kwùñj i ke, si kuru ta mú, yyefuge k'à u ta ke, si jyè kur'e mú, pyiñkanni na u à uye tñrige maa ñkwù ke, si lire pyiñkanni lwó mú.

¹¹ Cyire puni lage nyε mii na, bà Kile si mpyi si mii ñè ñjige kwùñj i mε.

Wuu wuye waha wuu u tafεere fε a nò ti tεgeni na

¹² Li nyε mu à jwo mii à na karigii pyi a nò cyi tεgeni na maa cyi tònñj ta, lire nyε mε mà pyi tìgire cyaga baa mε. Ali numε, mii à yyaha le tafεere na, bà mii si mpyi si mpyi Yesu Kirisita fiige mε. Lire kurugo Yesu Kirisita à wuu cwòñr'a pyi uye wuu.

¹³ Mii cinmpyibii, mii nyε a jwo na mii à ti tònñj ta a kwò mà de, ñka kyaa ñiñkin li nyε mii funñ'i, lire li nyε: karigii cyi à tòr'a kwò ke, mii nyε na cyire kàanmucaa mε, nde li nyε mii yyaha yyére ke, lire mii nyε na ñcaa ná na cyeyi shuunninj i tafεere e.

¹⁴ Mii à naye waha tire tafεere vèñj na, fo si sà nò ti tayyérege na, bà mii si mpyi si ti tònñj ta mε. Uru tònñj kurugo Kile nyε na wuu yiri ñjnyinj na Yesu Kirisita cye kurugo.

¹⁵ Lire e ke Kile Jwumpe à tateεngε wwù wuu mpiimu zòmpyaagil'e ke, wuu sònñjñkanni l'à yaa li pyi lire. Yii wà ha nta ná sònñjore taber'e, Kile sí yi yyahe fínjε n-cyéε urufoo na.

¹⁶ L'aha mpyi pyiñkanna o pyiñkanna na, Kile kuni i yii nyε fo mà sà nò nume na ke, yi kwòro lire kuni i.

¹⁷ Mii cinmpyibii, yii puni ñaaranjñkann'à yaa li pyi mii wuuni fiige. Mpii pi na ñaare wuu ñaaranjñkanni na ke, yii a pire pyiñkanni taanni.

¹⁸ Jwumpe p'à jwo na Kirisita à kwù kworokworocige na ke, pii na nyε wani yii shwòhòl'e, pire kapyiñkil'à li cyéε na pi na puru jwumpe tùnni. Mii à fyànha a yi jwo yii á, ñka numε mii mεεsuwuñj saha sí nùru yi taha yii á.

¹⁹ Pire canmpyaagii ká ñkwò, Kile sí pi shi bò, ñaha na ye pi à pi mùntanma karigii funñò lwó mà tòro Kile na. Karigii cyi sí pi sílege ke, pi maha piye pèe ná cyire e. Dìjnyenj karigii kanni cyi à pi yyaha ñi.

²⁰ Ñka wuu pi ke, wuu pyεnge na nyε ñjnyinj na Kile yyére. Wuu na wuu Kafoonj Yesu Kirisita sigilí, uru u nyε wuu Shwofoonj. U sí n-yiri wani si mpa.

²¹ U aha bú mpa, u sí wuu cyere fànha baa woore kéenjε mpyi cyere nisinana u woore fiige ná u sífente e, tire ntemu ti sí yaayi puni pyi yi kúu u á ke.

4

Poli à sònḡḡkanni niḡcenni cyêe dánafeebii na

1 Nyε mii ntàannamacinmpyibii, mii la à sli si nùru yii nya. Mii funḡk'à táan yii kurugo, yii à mii ḡḡḡke yirige. Mii ntàannamacinmpyibii, yerεyε mii à kan yii á numε ke, yire kurugo, yii kwôro Kafoonji Yesu wwoḡεεge e.

2 Mii na li ḡáare Evodi ná Sentisi á, pi i bê niḡkin na, pi i ḡkwôro Kafoonji wwoḡεεge e.

3 Mu u nyε mii báarapyḡεεḡi sêe wuḡi ke, mu wi ke, mii à li cya mu á, ma a mp̄ii cyeebii shuunnḡi tēge, ḡaha na ye pi à fère sín ná mii i, ka wuu u Jwumpe Nintanmpe jwo sùpyir'á, mà bâra Kilema ná wuu báarapyḡεεbii sanmp̄ii mēyi y'à séme shḡḡi niḡkwombaanji tafeebii mēyi tasemege e ke.

4 Yii pyi funntange e Kafoonji kurugo tērigii puni i. Mii sí yi taha yii á sahanḡi, yii pyi funntange e.

5 Yii sùpyire puni yaha pi li cè na yii na nyε ḡḡmp̄iḡfee. Kafoonji nyε yii ḡkere na.

6 Yii àha zii kyaa tēge yiye funḡḡ p̄en mε, ḡka yaaga maha yaaga kyaa ku nyε yii na ke, yii kuru cya Kile á, yii i u ḡáare sèl'e, yii i fwù kan u á.

7 Lire ká mpyi, yyeḡḡḡke Kile maha ḡkaan ná k'à tòro sùpyanji sònḡḡkanni taan ke, kuru sí n-kwôro yii zòomp̄ii ná yii sònḡḡre na Yesu Kirisita wwoḡεεge e.

8 Nyε mii cinmpyibii, jwumpe nizanmpe mii sí n-jwo yii á ke, puru pu nyε mpe: kyaa maha kyaa li nyε sêe ke, p̄ente na ntaa kyaa maha kyal'e ke, kyaa maha kyaa l'à tíi ke, kyaa maha kyaa l'à ffinḡe ke, kyaa maha kyaa l'à táan Kile á ke, kyaa maha kyaa l'à yaa l'a mpyi ke, kyaa maha kyaa l'à ḡwḡ ke, kyaa maha kyal'e sùpya sí n-já ḡkèe ta ke, yii a sònḡi cyire karigii shiḡi na.

9 Mii à yii taanna karigii ḡcyiimu na, ka yii i ḡcyiimu ta, maa ḡcyiimu lógo mii ḡwḡ na ke, mà bâra yii à mii nya ḡcyiimu tapyige e ke, yii a cyire pyi. Lire ká mpyi, Kilenji u maha yyeḡḡḡke kaan ke, uru sí n-pyi ná yii e.

Poli à fwù kan Filipi shiinbil'á pi bḡnyε yaayi kurugo

10 Mii funntanga wuḡ'à fwù kan Kafoonji á sèl'e, ḡaha na ye yii à li cyêe mii na sahanḡi na yii na sònḡi mii na. Yii mpyi a fyánha na sònḡi mii na, ḡka pyiḡkanna nyε a mpyi yii á si mii tēge mε.

11 Yaaga kurugo bà mii nyε na yi yu mà de, ḡaha na ye yaaga na nyε mii á yo, yaaga nyε mii á mà yo, cyire puni maha bê mii á.

12 Fḡḡke e yo, yaarafente e yo, mii à naye pyiḡkanni cè. Pyiḡkanna maha pyiḡkanna na mii à sli cyaga maha cyag'e ke, lire maha bê mii á. Yalyire na nyε mii á yo, mii na nyε katege e yo, yaarafente e yo, yaare kuḡi i yo, mii à tēe cyire puni na.

13 Kirisita à fāhe ḡkemu kan mii á ke, kuru ku maha mii pyi mii u ḡini cyire karigii puni na.

14 ḡka lire ná li wuuni mú i, yii à mii tēge mii yyefuge tēni i, yii à kacenne pyi.

15 Yii Filipi shiinbii pi ke, yii à li cè na tēni i mii à yiri Masedoni kùluni i mà pa Jwumpe Nintanmpe ḡwuḡi ḡwḡ cú ke, yii baare e, dánafeebii kurunḡke kabere nyε a cye le mii á na báaranji i mε. Yii à t̄on ta mii báaranji i, maa mii tēge ná yii cyeyaayi i.

16 Ali mà mii yaha Tesaloniki kànhe e, yaayi kuḡi u mpyi mii na ke, yii kanni pi à yire tũgo mii á fo tooyo shuunni.

¹⁷ Li nyε mu à jwo yii cyeyaayi yà kurugo mii nyε mà de, nka mii la ku nyε Kile si jwó le yii á, yii cyeyaayi ninḱanyi kurugo.

¹⁸ Yaayi puni kyaa li mpyi mii na ke, yii à là taha yire na mà kan Epaforoditi u à pa nkan mii á. Numε mii funḱk'à níḱe, naha na ye yaaga kuu saha nyε mii na mε. Yir'à pyi mu à jwo sáraga nùguntanga wogo nkemu na Kile à jεε ke.

¹⁹ Mii Kilenji sí yii màkwujwɔyaayi puni kan yii á mà tàanna ná u yaarafente tegεle baa woore e, Yesu Kirisita kurugo.

²⁰ Pèente ti taha wuu Tunji Kile na fo tèekwombaa. Amiina!

Fwùḱi nizanji

²¹ Yii Kile wuubii puni ninḱin ninḱin shéere Yesu Kirisita wwojεεge e. Cɪnmpyiibii pi naha naha ná mii i ke, pir'à yii shéere.

²² Kile wuubii puni pi nyε naha ke, pir'à yii shéere. Nka mp̄ii pi nyε na báaraḱi pyi Jromu saanbwɔhe Sezari pyenge e ke, jcyì bá a taha pire u fwùḱi ninḱanji na.

²³ Kafoonji Yesu Kirisita u jwɔ yii na, u u jwó le yii á.

Letereŋi Poli à tun Kòlòsi kàñhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funṅò jwumpe e ke

Poli wwoŋereŋi Epafurasi u à Jwumpe Nintanmpe jwo Kòlòsi kàñhe e, ka pi si piye kan Yesu á. Poli yabiliŋi jye a nò wani kuru kàñhe na me, ŋka u mpyi maha Kile jáare pire dánafeebil'á, ali mà u yaha kàsuni i.

Jye mà Poli yaha kàsuni i, Epafurasi à kàr'a sà yi jwo u á na cyelentiibii kafinivinibii pli na wá na jyàhanjguruguni pyi dánafeebii shwòhòl'e Kòlòsi kàñhe e. Pire kafinivinibii mpyi na dánafeebii jùnyii tare, mà lire jùŋke pyi na pi jye na pi yalyire ná pi kataangii karigii cwòŋre mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e me, na pi jye na Kile mèlèkèebii père me.

Jye Poli à yire lógo ke, ka li i u funṅò pèn. Lire e u à ŋge letereŋi sém'a tun Kòlòsi kàñhe dánafeebil'á maa pi funṅò cwo Yesu Kirisita fàñhe na, maa li cyèe pi na na Yesu Kirisita à fàñha tò mèlèkèebii na. Uru cye kurugo, Kile à pi dá. Yesu ká mpyi ná ŋgemu i ke, urufoo saha jye a yaa u a Kile mèlèkèebii père me.

Lire e Poli à li cyèe pi na na pi kàntugo wà dijyeŋi jyi karigil'á, bà pi kyaa si mpyi si ntáan pi jùŋufooni Yesu á me, pi a yàfani piye na, pi i piye kyaa táan piy'á, mpíi pi jye pi jye Kile kuni i ná pi e me, pi i jwuŋkanna cè ná pire e.

Poli à Kòlòsi dánafeebii shéere

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tùnntunṅò mà tàanna ná Kile jyi wuuni i ke, mii ná wuu cìmpworonj Timoti,

² u à ŋge letereŋi tun Kile wuubil'á Kòlòsi kàñhe e. Yii pi jye wuu cìmpyiibii pi à taha Kirisita fye e tèrigii puni i ke, wuu Tunj Kile u jwò yii na, u u yyeŋinje kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kòlòsi dánafeebii kyaa na

³ Jye tèrigii puni i wuu aha a si raa Kile jáare yii kyaa na, uru ŋgemu u jye wuu Kafoonj Yesu Kirisita Tunj ke, wuu maha u shéere, jaha na ye

⁴ pyinṅanni na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná pyinṅanni na Kile wuubii puni kyal'à táan yii á ke, wuu à yire lógo.

⁵ Yii à yii sòŋore taha yaage ŋkemu na, ná yii sí kuru ta niŋyinj na ke, kuru ku jye yii dániyanj ná yii tàange jùŋke. Jwumpe Nintanmpe pu jye sèeŋi, ná p'à fyàñha a nò yii na ke, pur'à ku kyaa jwo.

⁶ Puru jwump'à nò dijyeŋi puni na bà p'à nò yii na me, p'à yasere pyi, maa mpúgo. Pu na lire pyi yii shwòhòl'e mú, mà lwó yii à Kile kacenni kyaa lógo, maa li cè sèe sèl'e ke.

⁷ Wuu ntàannamabaarapyjereŋi Epafirasi à yii kàla yire cyeyi na. Kirisita báarapyi niŋcèŋe u jye u wi yii shwòhòl'e.

⁸ Kile Munaani à tàange ŋkemu le yii e ke, u à kuru kyaa jwo wuu á.

Poli na Kile jáare Kòlòsi dánafeebii kyaa na

⁹ Lire l'à li ta, mà lwó canṅke wuu à yii kyaa lógo ke, wuu na Kile jáare yii á tèrigii puni i. Wuu na u jáare, nde u la jye yii a mpyi ke, bà yii si mpyi si lire sènmegè jicè me. U u yákilifente kan yii á, bà yii si mpyi s'a u karigii jaa s'a jwúu me.

10 Lire e yii toronkanni sí Kafoonji Kile wuuni lwó, s'a u nyii wogigii kanni pyi, s'a kacennkii shiŋi puni pyi, s'a si yyaha na Kile ɲɔ̀ɲi i.

11 Kile Siŋi Punifoo sí raa fânhe kaan yii á, bà yii si mpyi si yii kalenjkii puni kwú ná funntange ná funɲinje e me.

Kirisita ɲye dɲyɛɲi puni ɲùŋo na

12 Yaayi Tufoonji Kile à yaha u bèɛnmpe e ɲiɲyiɲi na, u wuubii mɛɛ na ke, yii a fwù kaan u á yire kurugo, ɲaha na ye u à yii le yire tafeebil'e.

13 U à wuu dir'a yige numpini fânhe e mà le u Jyanji saanre e, uru ŋgemu kyaa l'à táan u á ke.

14 Uru cye kurugo Kile à wuu ɲùŋo wwù kapegigii bilere e, maa cyi yàfa wuu na.

15 Uru u ɲye Kileni ɲiɲyambaani nàɲjanji, uru u à fânha tò Kileni yayaayi puni na,

16 ɲaha na ye uru cye kurugo Kile à dɲyɛɲi yaayi puni dá, ɲiɲyiɲi wuyi ná ɲiŋke wuyi,

yaayi ɲiɲyayi ná ɲiɲyambaayi, mu à jwo ɲje yi ɲye saanre ná kafente ná ɲùɲufente ná fânhafente e ke, yire yaayi pun'à dá u cye kurugo, maa dá u mɛɛ na.

17 Uru u ɲye yaayi puni yyaha na, uru cye kurugo yaayi pun'à yiye cù.

18 Uru u ɲye dánafeebii kurunje ɲùŋke*.

Kuru na ɲye sùɲyanji cyeere fiige, uru u ɲye kuru tasiige,

ɲaha na ye uru u à pyi shincyiiwe mà ɲè a fworokwùɲi i.

Lire na, u à yyahayyereni lwó karigii puni i.

19 L'à táan Kile á, cyeyi puni yi ɲye ur'e ke, na yire yi pyi u Jyanji i.

20 Uru cye kurugo Kile à mbɛɲi cya ná yaayi puni i.

Sìshange u à wu kworokworocige na ke,

ná kur'e Kile à yyeɲinje kan ɲiŋke ná ɲiɲyiɲi yaayi pun'à.

21 Tèecyiiini i, yii sònŋopeere ná yii kapyiɲkii mpyi a li cyèe na yii laage mpyi a tɔ̀n Kile na, maa mpyi u zàmpɛnmii.

22 ɲka u Jyanji à pa mpyi sùɲya maa ɲkwù. U kwùɲi cye kurugo, Kile à yii ná uru shwòhɔ̀ɲi yal'a ɲwò. Lir'à pyi bà Kile si mpyi sí yii fwòɲɔ̀ baa wuubii ná yii tìgire baa wuubii yaha yii yyéere u yyahe taan si ɲɛ yii na mɛ.

23 ɲka fo yii aha yiye pwo Kile kuni i, maa tayyéerege ɲiɲcɛɲɛ wwù, yaage na yii sònŋor'à taha ɲiɲyiɲi na ke, maa mpyi yii ɲye a funŋo wwò kuru na mɛ. Kuru yaage kyaa Jwumpe Nintanmpe ɲye na yu. Yii à pu lógo, p'à jwo ɲiŋke sùɲyire pun'à mú. Puru jwumpe ɲjwunji kurugo, Kile à mii Poli pyi u báara pyi.

Poli na zhìɲi leni dánafeebii kurugo

24 ɲye mii cɪnmpyiibii, yyefuge e mii ɲye naha nume yii kurugo ke, kur'à táan mii i, ɲaha na ye Kirisita ná dánafeebii kurunjk'à kwòro kuru yyefuge e fo mà sà nò tɛni là na, mii sí na nàzhannji pyi kur'e, bà dánafeebii kurunje si mpyi s'a si yyaha na mɛ.

25 Mii à pyi dánafeebii kurunje báara pyi, Kile u à mii yaha uru báaraɲi na yii á. Mii à yaa mii u Kile jwumpe puni jwo yii á.

26 L'à mɔ̀, puru jwumpe mpyi a ɲwòhò sùɲyire puni na, ɲka nume p'à jwo a nò Kile sùɲyibii na.

* 1:18 Pli maha jwo: «dánafeebii kurunje ɲùŋo na».

²⁷ U la mpyi si lire kaŋwòhòni nisinani nimbwooni cyêe supyishiŋi puni na. Lire kaŋwòhòni li nyɛ: Kirisita nyɛ yii e, lire l'à yii pyi yii à tɛɛn ná l'e na yii sí n-pyi shinbwoo Kile yyére.

²⁸ Wuu na Kirisita kyaa yu sùpyire pun'á, marii pi yerege maa pi kálali ná yákilifente e, bà pi si mpyi si fúnŋò Kile kuni i, Kirisita wwoŋɛge cye kurugo mɛ.

²⁹ Lire kurugo mii nyɛ na báaraŋi pyi. Kirisita à fánhe ŋkemu kan mii á ke, ná kure e mii na zhìŋi leni. Kuru fánhe ku maha síŋi kaan mii á.

2

¹ Zhìŋi mii na leni yii ná Lawodisi dánafeebii kurugo, mà bàra mpíi pi nyɛ pi sàha ŋkwò a mii nya a nya mɛ, mii la nyɛ yii i li cè na ur'à waha a tóro.

² Mii na uru zhìŋi leni si màban le yii ná pire puni i, yii i yiye kyaa táan yiy'á cinnpworoge ŋgwòŋi funŋke e, yii i yákilifente shiŋi puni ta, yii i Kile kaŋwòhòni cè, lire li nyɛ Kirisita.

³ Ur'e náfuuŋi niŋwòhòŋi nyɛ mu à jwo yákilifente ná jɔcèŋi.

⁴ Mii na puru yu bà yii si mpyi si yiye shwò kàyituwògore jwufeebii na mɛ.

⁵ Mii laage mɛɛ ká ntɔɔn yii na, mii nyɛ yii taan sòŋŋore e. Mii funntanga wu u nyɛ, naha na ye yii karigii puni sogolonŋann'a à jwò yiye shwòhòl'e, yii s'à taha Kirisita fyɛ e ná funŋò niŋkin i.

Yii aha mpyi ná Kirisita e, yii nàzhan à fworò yasunŋyi i

⁶ Nyɛ bà yii à jɛn'a Yesu Kirisita pyi yii Kafaonŋi mɛ, yii kwòro kuru wwoŋɛge e ná u e.

⁷ Bà cige ndìre maha mpyi jìŋke e, jìŋk'a sì wá na ku jwò caa mɛ, lire pyiŋkanni na, yii ndìre le Kirisita wwoŋɛge e, bà yii si mpyi s'a sì yyaha na Kile kuni i, bà yii à taanna li na mɛ. Mà bàra lire na, yii fwùŋi niŋkanŋi u jyaha u á.

⁸ Yii a yiye kàanmucaa, yii àha ŋkwò yiye yaha jwòtanyifeebii pi yii jwò fáanŋa a cù mɛ. Pi jwumpe nyɛ kafinara, Kile e bà p'à fworò mɛ. Pu nyɛ jùŋò baa, maa yyaha tí ná làdaabii karigii ná diŋyɛŋi yasunŋyi i, yire ná Kirisita sí nyɛ kunul'e mɛ.

⁹ Kirisita u à pyi sùpya ke, yaayi puni yi nyɛ Kilenŋi sèe wuŋi i ke, yire puni na nyɛ u e.

¹⁰ Yaaga maha yaaga ku nyɛ ná jùŋufente ná sífente e ke, u à fánha tò yire puni na. Yii ná uru wwoŋɛge cye kurugo, yii à yaayi puni ta mà yii funŋyi níŋe.

¹¹ U wwoŋɛge cye kurugo mú, yii à kwòŋ, lire nyɛ a li cyêe na sùpya u à yii cyeere cyage ká kwòŋ mɛ. Nka u à yii sòŋŋòpeere kwòŋ a láha yii zòmpii na.

¹² Yii à batize ke, l'à pyi mu à jwo yii à le fanŋke e ná Kirisita e maa jè ná u e maa mpyi ná u e wwoŋɛge e. Lir'à pyi dáníyaŋi cye kurugo Kile sífente e. Tire sífente t'à Kirisita jè a yige kwùŋi i.

¹³ Yii mpyi mu à jwo kwùu, naha na ye yii kapegigii ná yii sòŋŋòpeere mpyi na sàha ŋkwò a láha yii na mɛ, nka Kile à shì nivòŋŋò kan yii á ná Kirisita e, maa yii kapegigii puni yáfa yii na.

¹⁴ Tìgire ná kapegigii cyi mpyi a sém'a yaha wuu yyaha na, na wuu à Saliyaŋi kèɛge ke, Yesu Kirisita kwùŋi kworokworocige na, lir'à cyire puni shi bò. L'à pyi mu à jwo uru sémɛŋ'á kwòro kworokworocige na.

¹⁵ Uru kwùŋi cye kurugo, yaayi yi nyε numpini i ná ñùñfente ná sífente e ke, Kile à yire fànhe shwò yi na, maa yi sílege, maa yi pyi yawiige diñye puni nyii na.

¹⁶ Lire e yii àha nùru nyε sùpya u a yii la wwú yii yalyire ná yii yabyεere ladañi ntiimbaañi na me. Yii mú àha nyε pi a yii la wwú kataanni canñyi ná yivanni ná canññke ladañi ntiimbaañi na me.

¹⁷ Cyire karigiï puni mpyi kàntugo yéere wuuni nimbwooni nimpani nañjanji. Yesu Kirisita kyaa li, u à fànha tò nañjanji na, uru u nyε sèenji puni.

¹⁸ Mpii pi na yà yu yii Kile pèenjkanni na ke, yii àha raa pire kàanmucaa me, ñaha na ye mà piye tírige maraa mèlèkèebii père, lire l'à táan pi á. Pi ñwòyi na pi à piye tíñe, maa piye pèl'a tòro, mà tàanna ná pi sònñojkanni i.

¹⁹ Pi saha nyε a piye pwò Yesu na me, uru sí u nyε ñùñke, mà li ta cyeere ká a ñcáa yaage ñkemu na ke, ñùñke ku maha kuru kan t'á. Ñùñke ku maha yatanzogompe ná kapaanre pyi cyere ñiñkin, Kile sí u maha tire cyeere lyεge.

²⁰ Nyε yii à kwú ná Kirisita e ke, yii nàzhan à fworo ñke ñùñke yasuññyi i. Yii kuro saha nyε yi kafuunnkil'e me. Lire e ke yii àha nùru nyε pi fànhe cyán yii na ñcyii karigil'e me:

²¹ «Ma hà nde lwó me, li nyε a ñwò me. Ma hà nde néene me, li nyε a ñwò me. Ma hà mpwòn nde na me, li nyε a ñwò me.»

²² Cyire kafuunnkil' à yyaha tí ná yaayi ñjemu i ke, yi shiñji nyε a ñyaha me. Yalyire nintiire ti nyε ti ti, t'aha lyí a kwò, yi maha ñkwò. Sùpyiibii yabilimpïi ñiñjaañii cyi nyε cyi cyi, cyi nyε a lwó a pwò Kile kuni na me.

²³ Pii na sònñji na cyire karigiï na nyε ñcè, ñaha kurugo ye cyi na yu Kile pèenjkanni ná sùpyañji uye ñkyèregeni kyaa na. Mà li ta, kañwò nyε cyi na me, sùpyire maha tiye père ná cyi e, Kile bà pi nyε na mpère ná cyi e me.

3

Toroñkanni ñiñjyeeni ná ñvònni kani

¹ Ná yii s'à ñè a fworo kwùñji i ná Yesu i, lire e ke, sèeyaayi yi nyε ñiñyiñji na, cyage e Yesu à tèn Kile kàniñe cyεge na ke, yii a yire caa.

² Yii a sònñji kanna ñiñyiñji sèeyaayi na, yii i ñiñke wuyi yaha wani.

³ Naha na ye yii à kwú maa ñè, yii shifònmii wuu pi à tèn ná Kirisita e Kile yéere. Uru shifòñji na nyε kyaa ndemu li nyε li nyε na ñaa me.

⁴ Kirisita u à shifòñji kan yii á ke, u aha a si ñya canñke ñkemu i ke, yii sí ñya ná u e u sìnampe e.

⁵ Lire e ke yii yii zòmpiibii bò, mu à jwo kañwòhoyi ná jacwòore shiñji puni ná yaayi lapege ná funmbwòhe, kuru ná kacyzunni mú à tàanna.

⁶ Mpii pi nyε pi nyε na Kile père me, cyire karigiï shiñji cyi maha Kile lùuni pyi l'à yiri pire taan.

⁷ Tèecyiini i, yii mpyi na ntùli cyi kurigil'e, yii mpyi cyire kapegigii cye e.

⁸ Nka nume, lùyirini ná lùpèenni ná pege, yii cyire karigiï puni yaha. Cyàhigii, lire nyε me sílege baa jwumpe pà tufiige nyε a yaa p'a fwore yii ñwòyi i me.

⁹ Yii àha nùru raa fini yiye na me, ñaha kurugo ye yii à fworo yii lyempe e, maa yii kapyiñjyεgigii yaha.

¹⁰ Yii a zòmii ñvònmii lwó, yii à pyi sùpyii ñvònmii, maa mpyi yii Davoonji málwòrò, si u cè sèl'e.

¹¹ Lire kurugo yii à pyi Yahutuu yo, yii à pyi shiñji wabere yo, yir'à fworo y'e, yii à kwòn yo, yii nyε a kwòn mà yo, yir'à fworo y'e, yii à pyi kànbwòhòshiin

yo, yii à pyi nyεεεɲwəhəshiiin yo, yir'à fworō y'e, yii à pyi bilii yo, yii nyε a pyi bilii mà yo, yir'à fworō y'e. Nde li nyε na wii ke, lire li nyε: Kirisita kyaa l'à jwo ke, uru u nyε yaayi puni n̄n̄ɔ na, maa mpyi wuu puni i.

Dánafeebii wwoɲεεge kani

12 Nyε ná Kile s'à yii cwəɔnrɔ, maa yii pyi uye wuu, maa yii kyaa táan uy'á, lire e yii a n̄ɲaara taa yiye na, yii raa s̄ɲpyigire pyi ná yiye e, yii i yiye t̄rige yiy'á, yii i mpyi n̄ɲmpɲεfee ná l̄taanfee,

13 yii i yii karigii kwú yiye e, yii raa yii kapyiɲkii yáfani yiye na. Wà ha wurugo wà á, yii i puru jwo a kwò feefee, bà Kafoonji Yesu à yii ná uru shwəhəb wogigii kwò feefee mε.

14 Mà bàra cyire puni na, yii sàa yiye kyaa táan yiy'á, naha kurugo ye tàange ku maha ɲgwɔɲi shiinbii p̄wə piye na.

15 Mbèni Kirisita à le yii shwəhəl'e ke, uru u kwòro yii shwəhəl'e, naha na ye Kile u à yii yyere yii i mpyi n̄ɲkin. Yii a fwù kaan u á mú.

16 Yii Kirisita jwumpe yaha pu tateεngε wwù yii zòmpil'e sèe sèl'e. Yii a yiye kàlali, yii raa yiye yeεge ná yákilifente e, ná Zaburu sémeɲi myahigii ná Kile pèente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a myahigii cêe ná yii zòmpyaagii puni i, yii raa Kile shéere.

17 Yii a yii kapyiɲkii ná yii kajwɲkii puni pyi Kafoonji Yesu mεge na. Cyire tooy'e, yii raa Tufoonji Kile shéere Yesu mεge kurugo.

Pyenge wwoɲεεge kani

18 Cyeebii, yii yiye t̄rige yii nàmbaabil'á, lir'à yaa ná yii e Kafoonji Yesu wwoɲεεge e.

19 Nàmbaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yiy'á, yii àha pi cù bilii fiige mε.

20 N̄ɲkopyire, yii yii sifeebii ɲwəmyahigii cù karigii puni i. Yii aha a lire pyi, lire sí n-táan Kafoonji Yesu i.

21 Tiibii, yii àha l̄ugigii p̄en ná yii pyiibil'e mε, lire ká mpyi, màbanɲi sí n-fworō pi e.

Bilibii ná pi n̄ɲufeebii kani

22 Bilibii, yii yii n̄ɲufeebii ɲwəmyahigii cù karigii puni i. Yii àha raa pi ɲyɲyaga báaraɲi kanni pyi sí nta ntáan pi á mε. Yii a u pyi ná funvyinge e, yii raa Kafoonji Yesu p̄ere.

23 Báara maha báara na yii nyε ke, yii a u pyi ná zòvynre e, bà yii maha báare Kafoonji Yesu á mε, l'àha mpyi mu à jwo yii na báare s̄ɲpyir'á mε.

24 Yii àha ɲkwò funɲə wwò na Kafoonji sí yii sàra mε. Yaayi u à yaha u wuub'il'á ke, yire yà u sí n-kan yii á. Kafoonji Kirisita á yii na báare.

25 N̄ka shin maha shin u kapyii li nyε báaraapege ke, urufoo sí n-sàra n-tàanna ná kur'e, naha na ye Kafoonji nyε a s̄ɲpya p̄wəɔɲə s̄ɲpya na mε.

4

1 N̄ɲufeebii, yii a yii bilibii cwòre ná fyɲmpe ná ntɲiɲi i, yii àha funɲə wwò na yii mú na nyε ná N̄ɲufoonji w'e n̄ɲyɲiɲi na mε.

Yeεyi nizanɲyi

2 Yii àha ndáha Kileɲarege na mε, yii yyaha le ku na, yii raa fwù kaan Kile á t̄erigii puni i.

³ Yii raa Kile jáare wuu á mú, bà u si mpyi si pyiŋkanni niŋcenni kan wuu á, wuu raa Kirisita kaŋwòhoni kyaa yu sùpyir'á me. Lire kurugo mii à le kàsuni i.

⁴ Yii kwòro jarege na mii á, bà mii si mpyi s'a li sénmege s'a yu li jwuŋkanni na me.

⁵ Nyε mp̄ii pi nyε pi nyε Kile kuni i ná yii e me, tère o tère e yii à laaga ta ke, yii a kacenni pi pi á, yii raa pi cwòre ná yákilifente e.

⁶ Yii jwòmugure ti pyi ná t̄poomò ná kaŋwòni i t̄erigii puni i, yii raa sùpyire jwò shuu yii a jwòge.

Fwùji nizanji

⁷ Wuu ntàannamampworonji, Kafoonji Yesu báarapyiŋi Tisike, u nyε na báare ná mii i ke, jwòmee niŋkinfoo wi. Kyaa maha kyaa li nyε naha ke, u sí n-sà cyire puni jwo yii á.

⁸ Mii à li ȳirige li kurugo maa u tun yii á, u sà wuu ȳirŋkanni jwo yii á, bà lire si mpyi si màban le yii e me.

⁹ Mii à Onεzimu mú bàra u na, yii ntàannamacinmpworonji wà wi, dánasupya wi. Karigii cyi nyε naha ke, u sí cyire puni jwo yii á.

¹⁰ Mii kàsuyij̄eneŋi Asitariki à yii shéere. Barinabasi cinmpworonji Marika mú à yii shéere. Mii à u kyaa jwo yii á mà kwò. U aha nò yii na, yii u cù a jwò.

¹¹ Yesu pi maha mpyi Zhutusi ke, ur'à yii shéere mú. Yahutuubii dánafeebil'e, pire shiin taanrenji kanni pi à mii t̄ege, pyiŋkanni na sùpya sí n-jà n-jyè Kile Saanre e ke, ka wuu u lire jwo sùpyir'á. Pi à màban le mii i sèl'e.

¹² Yii cinmpworonji Epafirasi u na báare Yesu Kirisita á ke, ur'à yii shéere mú. T̄erigii puni i u à uye waha Kilejarege na yii kyaa na, bà yii si mpyi si ŋkwòro Kile kuni i si f̄un̄hò l'e, s'a Kile nyii wuuni pyi t̄erigii puni i me.

¹³ Mii sí n-jà yi jwo yii á: yii ná Lawodisi dánafeebii ná Erapolisi wuubii kani nyε Epafirasi zòŋi na sèe sèl'e.

¹⁴ Luka, wuu vevoonji d̄əgət̄əronaŋi ná Demasi, pir'à yii shéere.

¹⁵ Yii Lawodisi kànhe dánafeebii shéere, Nimifa ná dánafeebii pi maha binnini u bage e ke, yii i pire shéere mú.

¹⁶ Yii aha ŋge letereŋi kâla, yii i u kan Lawodisi dánafeebil'á pi kâla, sémeŋi ŋgemu ká ȳiri Lawodisi i ke, yii mú pi uru kâla.

¹⁷ Yii yi jwo Arisipi á, na u àha ŋkwò fun̄hò wwò Kafoonji Yesu báaraŋi niŋkanji na u á me. U u u pyi u nò u t̄egeni na.

¹⁸ Mii Poli yabilinji cyεge k'à ŋge fwùji séme. Yii àha fun̄hò wwò li na na mii nyε naha kàsuni i me.

Kile u jwò yii na, u u jwò le yii á.

Poli à lεterεni niηcyiini ηgemu tun Tesaloniki kàñhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè lεterεni funηo jwumpe e ke

Tesalonike kàñhe na mpyi Masedoni kùluni i. Silasi ná Timōti à Poli tège Jwumpe Nintanmpe ηjwuηi na wani, ka pii si piye kan Yesu á. Poli ηye a já a tère nimbwoo pyi wani kuru kàñhe na με, ηaha kurugo ye Yahutuubil'à u kyérege wani (Kapyiηkii 17).

Poli yìriηkwooni kàntugo lire kùluni i, u à Timōti tun Tesaloniki kàñhe e, u sà dánafeebii kàanmucya kampyi yyefuge ηye a pi pyi pi à sàa le Kile kuni ηaaranj na με. Nye tēni i Timōti à nùr'a pa maa jwuntanma jwo Poli á mà yyaha tí ná dánafeebil'e ke, ka Poli funntanga wuηi si ηge lεterεni sém'a tun pi á.

ηge lεterεni funηke e u à fwù kan Kile á, maa màban le dánafeebil'e, bà pi si mpyi si ηkwōro Kile kuni i s'a si yyaha na με.

U à pi funηo cwo u báaranj pyiηkanni na tēni i u mpyi pi shwōhól'e ke. U funηk'à táan, ηaha kurugo ye u à li ηya na dánafeebil'á kwōro Kile kuni i, ali mà li ta ηgahaηi ηye pi ηuη'i. U la ηye si nùru pi ηya (1–3). U à pi funηo cwo u kàlanj na mà yyaha tí ná ηaaranj kanni niηcenni i. U à li cya pi á na pi a piye kàanmucaa katupwōhōyi na (4.1-12).

Dánafeebii kuruηke e, pii funmpen wuu pi mpyi mà yyaha tí ná dánafeebii niηkwoobil'e. Ka Poli si màban le pi e maa li cyēe pi na na Yesu à ηè a fworō kwùri i pyiηkanni ndemu na ke, dánafeebii pi à kwù ke, Kile sí pire ηè Yesu fiige. U à jwo na Yesu sí nùru n-pa canηka. U aha mpa, dánafeebii puni sí n-pyi ná u e fo tèekwombaa (4.16-17).

Jwumpe tasiige

¹Yii dánafeebii kuruηke ku ηye wuu Tuηi Kile ná wuu Kafoonj Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kàñhe e ke, mii Poli ná Siliven ná Timōti, wuu pi à ηge lεterεni sème si ηkan yii á. Kile u ηwō yii na, u u yyeiηiηke kan yii á.

Tesaloniki kàñhe dánafeebii Kile kuni ηaaranj kanni à Poli yyaha ηi

²Wuu maha fwù kaan Kile á yii kyaa na tērigii puni i. Wuu aha a si raa u jáare tère o tère e ke, wuu funηo ηye na wwùu yii na με.

³Kaceniηkii yii à pyi maa li cyēe na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná báaranj yii à pyi maa li cyēe na Kile kyal'à táan yii á ke, ná pyiηkanni na yii à yiye waha maa yii sōnηore taha wuu Kafoonj Yesu Kirisita na ke, wuu aha a Kile jáare, wuu funηo ηye na wwùu cyire na με.

⁴Wuu cìmpyiibii, wuu à li cè na Kile à yii kyaa táan uy'á maa yii cwōnr'a pyi u wuu.

⁵Yii li cè na tēni i wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, li ηye a mpyi a dá ηwōjwumpe kanni na με, ηka Kile Munaani fàñhe mú mpyi a bàra maa yii pyi yii à dá na wuu jwumpe na ηye sèe. Naaranj kanni na wuu mpyi na ηaare yii shwōhól'e yii ntéηni kurugo ke, yii à lire cè.

⁶Wuu ηaaranj kanni ná Kafoonj wuuni ηye niηkin, lire ηaaranj kanni yii s'à lwó. Kile Munaani fàñh'à yii pyi yii à ηεε Kile jwumpe na ná funntange e yii yyefuge tērigil'e.

7 Lire pyiŋkanni na, yii à pyi yyecyeenε Masedoni ná Akayi kùligii dánafeebii pun'á.

8 Yii à pyi kaŋuŋɔ mà Kafoonji Jwumpe pyi p'à caala mà lwó yii yyére, mà sà nɔ fo Masedoni ná Akayi kùligii na, mà bâra lire na, dáníyanji yii à pyi Kile na ke, uru kyal'à jwo cyeyi puni í. Lire kurugo wuu saha jye na wuye kànre na yii kyaa yu sùpya á me.

9 Tèni i wuu à shà yii yyére ke, pyiŋkanni na yii à wuu jùŋɔ bê, ná pyiŋkanni na yii à kàntugo wà yii yasunji'yá ke, mà bâra lire na, Kilenji jyiwi wunji u jye Kilenji sèe wunji ke, yii à jεε uru na maa u père, sùpyire puni na yire yu.

10 Pi à li cè mú na yii na Kile Jyanji Yesu sigili. Kile à u jε à yige kwùŋi i, uru u sí n-yíri nìnyinji na mpa wuu shwɔ Kile lùyirini nimpani na.

2

Kile báaraŋi Poli à pyi Tesaloniki kànhe e ke

1 Wuu cìmpyiibii, yii yabilimpil'à li cè na wuu kasheeni jye a pyi yii yyére jùŋɔ baa me.

2 Yii à li cè na Filipi kànhe shiinbil'à wuu kyérege, maa wuu cyahala, ŋka lire ná li wuuni mú í, Kile barag'e, wuu à wuye waha maa ŋkàr'a sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ali mà li ta wuu zàmpeɛn bil'à jyaaha.

3 Jwumpe wuu à jwo sùpyir'á maa pi le kuni nìncenni i ke, wuu jye a puru jwo pi á ná pi ŋgurugo funji'i, lire jye me ná funjkyange e, lire jye me ná nàŋwɔhɔɔ funji'i me.

4 Ŋka Jwumpe Nintanmpe Kile à kan wuu á ke, puru wuu jye na yu. Naha kurugo ye u à wuu kàanmucya mà li jya na wuu sí n-jà uru báaraŋi pyi, lire e u à wuu pyi wuu u mpe Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Wuu jye na pu yu wuu kyaa si ntáan sùpyir'á me, ŋka wuu na pu yu wuu kyaa si ntáan Kile á. Uru u à wuu zòmpii cè.

5 Yii yabilimpil'à li cè kàytuwɔgɔɔ bà wuu à jwo yii á me, là nta kurugo bà wuu mú s'à pu jwo me. Kile u jye wuu shèεfoonji.

6 Mεcyara kurugo bà wuu jye na puru Jwumpe Nintanmpe yu yii á, lire jye me sùpyire sannt'á me.

7 Mà li ta wuu mpyi na sí n-jà fànha cyán yii na, jaha na ye Kirisita túnntunmii pi jye wuu. Ŋka lire ná li wuuni mú í, wuu à pyi jùmpinεfee yii shwɔhɔl'e, bà pyàŋi nuŋi jùŋke maha mpi ná u e, maa yaha u na me.

8 Nye yii ntáannamagare t'à sii wuu e ke, tire t'à wuu pyi wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, puru mpemu p'à fworo Kile e ke. Lire kanni bà me, wuu mpyi a sàa li ta kacenne si yii tège pyiŋkannigii puni na, ali li mée ká bē ná wuu múnahigil'e, jaha na ye yii kyal'à waha wuu na sèl'e.

9 Mii cìmpyiibii, tèni i wuu à sà Kile jwumpe jwo wani yii yyére ke, kanhanjanni ná báarawage wuu à pyi pilaga bâra canja na, bà li si mpyi wuu àha bú ŋkwɔ mpyi tuguro yii jùnji'i me, yii funjɔ jye a wwɔ lire na mà ke!

10 Yii à li jya, Kile mú à li jya, jaaraŋkanni na wuu mpyi na jaare yii shwɔhɔl'e ke, lire mpyi a jwɔ maa ntíi, wuu mú mpyi tìgire cyaga baa.

11 Yii mú à li cè na bà tufoonji maha u pylibii cù me, amuni wuu à yii puni nìŋkin nìŋkinji cù.

12 Wuu mpyi maha yii yeεge maa màban leni yii e, maa yi yu na wahage yii á, na yii yii jaaraŋkanni yaha li yyaha tí ná Kile jyiwi wuuni i, uru ŋgemu u à yii yyere, bà yii si mpyi si jye u Saanre sinampe e me.

¹³ Lire kurugo wuu fwù nyε Kile na tɛrigii puni i, ɲaha na yε Jwumpe Nintanmpe wuu à jwo yii á ke, yii nyε a pu pyi sùpyire jwumε me. Nka bà pu nyε me, yii à pu cù amuni, maa li cè na Kile jwumpe pu nyε pu pi, yii pi à dá Yesu na ke, na puru pu nyε na yii sònɲɔre kɛenni.

¹⁴ Wuu cìmpyiibii, Kile à mpiimu yyere ka pi i dá Yesu Kirisita na Zhude kùluni i ke, yii ná pire mú à pyi niŋkin, ɲaha na yε bà Yahutuubii pìl'à pire kyérege me, amuni yii yabilimpìi sùpyiibil'à yii kyérege.

¹⁵ Pire Yahutuubil'à Kile mùmpɛnme pyi maa Kafoonji Yesu ná Kile túnntunmpii bò, maa wuu kyérege. Pi à piye pyi sùpyire puni zàmpɛnmii.

¹⁶ Jwumpe wuu nyε na yu supyishiŋi sanɲ'á, bà pi si mpyi si shwε me, pi la nyε si wuu sige puru ɲjwuŋi na. Lire mpyiŋi cye kurugo, pi à là bàra pi kapegigii na, fo Kile lùun'à pa yîri pi taan maa bégele pi ntùnni mεε na.

Tesaloniki kàñhe dánafeebii lage nyε Poli na

¹⁷ Cìmpyiibii, wuu pi ke, wuu à yîri yii taan si tère pyi, wuu nyε na yii ɲaa me. Nka wuu na sònɲi yii kyaa na. Mà pu finiŋ'a jwo, wuu la nyε si yii ɲya sahaŋki.

¹⁸ Lire kurugo wuu la nyε si sà fwordo yii na. Mii Poli yabilin'á lire kùsheeni kyal'à yaha tooyo niɲyahay'e, ɲka Sitaanniŋi à wuu pyi wuu nyε a já à lire kùluni tɔge lwó me.

¹⁹ Nyε joofo u nyε wuu sònɲɔre tatahage yε? Joofo u nyε wuu funntange ɲùŋke yε? Joofo u nyε wuu pèente ɲùŋke yε? Yii pi. Wuu Kafoonji Yesu cannuruge, yii pi sí n-pyi wuu sònɲɔre tatahage, si mpyi wuu funntange ɲùŋke, si mpyi wuu pèente ɲùŋke Yesu yyaha taan.

²⁰ Sèŋi na, yii pi nyε wuu pèente ná wuu funntange ɲùŋke.

3

Poli à Timoti tun Tesaloniki kàñhe dánafeebil'á

¹ Nyε wuu à mε a yii kyaa lógo fo li nyε a pa ɲwε me, ka wuu u li lwó wuye funŋ'i, maa ntɛen naha Ateni kàñhe e,

² maa wuu cìmpworonaŋi Timoti tun yii á, bà u si mpyi si yii tɛge yii a si yyaha na Kile kuni i, si maban le yii e me. Kile báara pyi nyε u wi Jwumpe Nintanmpe ɲjwuŋi kurugo, puru mpemu pu nyε na Kirisita kyaa yu ke.

³ Wuu à lire pyi bà li si mpyi yyefuge ku nyε yii ɲun'j'i ke, kuru kà ɲkwó maban fô yii e me. Yii yabilimpil'à li cè na kuru yyefuge yahare e wuu nyε.

⁴ Mà wuu yaha wani yii yyére, wuu mpyi maha yi yu yii á na yyefugo karii sí n-pa wuu dánafeebii ta. Nyε bà yii nyε na li ɲaa me, kuru yyefuge e yii nyε nume.

⁵ Lire kurugo l'à pa tayyérege fô mii na, ka mii i Timoti tun yii yyére u u sà yii Kile kuni ɲaaraŋkanni kàanmucya u pa jwo na á, ɲaha na yε mii mpyi na fyáge Sitaanniŋi kà ɲkwó yii sòn n-yige Kile kuni i, si wuu báaraŋi pyi ɲùŋɔ baa me.

⁶ Nka Timoti à núr'a pa a yîri yii yyére ke, jwumpe u à jwo wuu á mà yyaha tíi ná yii Kile kuni ɲaaraŋkanni ná yii ntàannamagare e ke, pur'à wuu funɲyi ɲiŋe. U à jwo wuu á mú na yii funɲɔ wà à wwó wuu na me, na bà wuu la nyε si yii ɲya me, amuni yii la mú nyε si wuu ɲya.

⁷ Lire kurugo wuu cìmpyiibii, wuu à yire lógo ke, ali mà li ta wuu nyε yyefuge ná nàvunŋke e, yii Kile kuni ɲaaraŋkann'à wuu funɲyi pyi y'à ɲiŋe.

⁸ Nume, wuu yákilibil'à tɛen, ɲaha na yε yii à kwóro Kafoonji wwoɲεge e.

⁹ Yii kan'à wuu funɲyi táan pyiɲkanni ndemu na ke, wuu bá naha à cè pyiɲkanni na wuu sí Kile shéere n-jwo me.

¹⁰ Wuu na Kile ɲáare sèe sèl'e pilaga bàra canɲa na, bà u si mpyi si wuu yaha wuu núr'a sà fworó yii na me, lire cye kurugo cyeyi yi ɲye yii sàha ɲkwò a yire cè Kile kuni i me, bà wuu si mpyi si yii taanna yire na me.

¹¹ Lire kùluni tɔɔge wuu sí n-lwó si ɲkàre yii yyéere ke, wuu Tunɲi Kile ná wuu Kafoonɲi Yesu u kuni pwó wuu á.

¹² Ntáannamagare ti ɲye yii ná yiye shwòhòl'e ná yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e ke, Kafoonɲi u là bàra tire na sèl'e, bà u a là bàra wuu woore na mà yyaha tí ná yii e me.

¹³ Lire ká mpyi, yii sí fàhna ta, si ɲkwòro tufeempe e si mpyi tìgire cyaga baa wuu Tunɲi Kile yyahe taan, Kafoonɲi Yesu cannuruge e ná u wuubii puni i.

4

Naaraɲkanni l'à táan Kile á ke

¹ ɲye cɪnmpyiibii, ɲaaraɲkanni na yii à yaa yii a ɲaare, bà yii kya a si mpyi si ntáan Kile á me, wuu à lire cyée yii na. Yii mú bá sí na ɲaare amuni mà kwò. Nde wuu à sɪi na ɲcaa yii á Kafoonɲi Yesu mege na nume sahaɲki ke, lire li ɲye, yii là bàra lire ɲaaraɲkanni na.

² Yerɲyi Kafoonɲi Yesu à kan wuu á, ka wuu u yire jwo yii á ke, yii à yire cè.

³ Nde l'à táan Kile á ke, lire li ɲye: yii pyi fyinme sùpyii, yii i ɲcù jacwòore mpyiɲi na.

⁴ Yii shin maha shin u pyi sèeshin u jà uye na, u raa ɲjire kariii pyi.

⁵ Mpii pi ɲye pi ɲye Kile kuni i ná yii e me, yii àha jacwòore mpyiɲi lage yaha ku yii ta pire fiige me.

⁶ Cikwuɲi kàmpaɲke na, yii wà ɲye a yaa u u cɪnmpworonɲi wà mùmpenme pyi si u nàɲwòhòrò me, ɲaha na ye bà wuu à tɛl'a yi jwo a waha yii á me, Kafoonɲi sí cyire karigii shiɲi pyifeebii tòn.

⁷ Yii li cè na Kile ɲye a wuu yyere katupwòhòyi mpyiɲi me e na me, fo fyinmpe karigii.

⁸ Lire kurugo ɲgemu ká ɲcyé ɲje yerɲyi na ke, sùpya ɲwòjwumò bà urufol'à cyé me. Kilenɲi u à u Munaani le wuu e, ná lire li ɲye Munaani ɲiɲcenni ke, uru na urufol'à cyé.

⁹ Ndemu li ɲye yii ná yiye shwòhòɲi ntáannamagare kani ke, ɲùɲɔ ɲye mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpaɲke na sahaɲki me, ɲaha na ye Kile yabilin'á lire kuni le yii taan mà kwò.

¹⁰ Lire kuni i yii mú ɲye na ɲaare, mà yyaha tí ná Masedoni kùluni dánafeebii puni i. ɲka lire ná li wuuni mú i, mú cɪnmpyiibii, wuu na li caa yii á, yii là bàra tire ntáannamagare na sahaɲki.

¹¹ Mà bàra lire na, mbèɲi u pyi yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e. Sùpyire sannte karigii kàmpaɲke na, yii yiye pyiɲkanni cè, yii raa báaraɲi pyi bà yii si mpyi si yyere ná yii ɲùɲɔ karigil'e me. Wuu à fyánha a yire jwo yii á.

¹² Lire ká mpyi, mpii pi ɲye pi ɲye Kile kuni i ná yii e me, yii ɲaaraɲkanni sí pire yyaha ɲi, li mú saha sɪ nò sùpya u yii tugure lwó me.

Kwùubii ɲèɲi kani

¹³ Wuu cɪnmpyiibii, mpii pi à kwù ke, wuu la ɲye yii i mpyi numpini ná yyetanhare e pire kàmpaɲke na sùpyire sannte fiige me, pire mpiimu pi ɲye sòɲɲò tatahaga baa ke.

¹⁴ Ná wuu à dá li na na Yesu à kwû maa jè, wuu mú à dá li na na dánafeebii pi à kwû ke, na Kile sí pire jè n-yige kwùñi i Yesu cye kurugo pi i mpyi ná Yesu i.

¹⁵ Mà tàanna ná Kafoonji Yesu jwumpe e, wuu sí mpemu jwo yii á ke, puru pu jye mpe: Kafoonji cannuruge, jyii wuubii si n-sii n-yaha kwûubii yyaha na mε.

¹⁶ Kuru canñke, Kafoonji Yesu ká kuni kan, Kile mèlekεebii jùñufoonji mejwuuni sí n-lógo, lire jwòhò na Kile tiinmpini sí n-wyi. Lire ká wyi, Kafoonji Yesu yabilinji sí n-yíri nùñyinj na si mpa. Mpii pi à kwû mà pi yaha Yesu Kirisita wwoñεεge e ke, pire pi sí n-fyànha jè.

¹⁷ Jye lire ká mpyi a dánafeebii mpiimu ta jyii na ke, pire sí n-bâra pire na, si ñkò n-yíri sijnyan, si ñkàre nahanyj i, si zà Kafoonji jùñò bè nùñyinj na. Lire pyinñkanni na, wuu sí n-pyi ná Kafoonji i tèrigii puni i.

¹⁸ Lire e ke yii a yiye fòonñi ná puru jwumpe e.

5

Dánafeebil'à yaa pi bégel'a Kafoonji Yesu cannuruge sige

¹ Mii cinmpyibii, nde li jye Kafoonji Yesu tēnuruni, lire jye mε u cannuruge kani ke, jùñò jye mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpañke na mε.

² Yii yabilimpil'à li cè a kwò na canñke Kafoonji sí nùru n-pa ke, kuru canñke sí n-pâa sùpyire e, bà nàñkaanji maha mpâa yaage fol'e numpilage e mε.

³ Tèni i sùpyire sí n-pa raa ñko: «Wuu jye yyeñinje e, wuu sarçwòññ'á kòr'a jwò» ke, jye lire tèni i yyefugo nimbwòhò sí n-pâa n-cwo pi na, bà layañke maha mpâl'a cwo ceenj laa wuñj na mε. Pi wà tufiige si n-shwò mε.

⁴ Nka mii cinmpyibii, yii pi ke, kuru canñke sí n-jà n-pâa yii e, bà nàñkaanji maha mpâa yaage fol'e mε, ñaha na ye yii jye numpini i mε.

⁵ Yii puni na ñaare bèenmpe na canñke e, wuu jye mu à jwo sùpyire ti maha ñaare numpilage e numpini i mε.

⁶ Lire e ke wuu àha raa ñwúuni bà sùpyire sannte maha li pyi mε. Nka wuu kwòro jyii na, wuu u wuye pèεge cè.

⁷ Yii li cè na numpilage e sùpyire maha ñwúuni, mpii pi maha sinmpe byii na jcwu ke, numpilage e pire maha byii.

⁸ Nka wuu pi jye na ñaare bèenmpe e ke, wuu wuye pèεge cè. Dániyanj wuu à pyi Yesu Kirisita na ke, wuu raa si yyaha na ur'e, wuu u wuu shinñεebii kyaa táan wuy'á. Wuu aha a lire pyi, li sí n-pyi mu à jwo tóonno vāanntinñe wuu à le wuye na kàshige yyaha na. Canñke Kile sí wuu shwò ke, wuu wuu sòñjore taha lire na. Lire ká mpyi, li sí n-pyi mu à jwo tóonno jùntonj wuu à tò.

⁹ Yii li cè na Kile à wuu yyere ndemu mεε na ke, lire bà li jye si tigire cyán wuu na mε. Nka u à wuu yyere bà wuu si mpyi si shwò wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo mε.

¹⁰ Yesu à kwû wuu kurugo, bà li si mpyi u cannurug'á wuu ta jyii na yo, k'à wuu ta wuu à kwû yo, wuu u mpyi ná u e shi na mε.

¹¹ Lire e ke bà yii à tēe na li pyi mε, yii a màban leni yiye e, yii raa fànha leni yiye e.

Yεeyi nizanñyi

¹² Wuu na li ñaare yii á wuu cinmpyibii, mpii pi jye na báare sèl'e Kile á yii shwòhòl'e, maa yii yεεge, maa yii yyaha cù mà tàanna ná Kafoonji jyii wuuni i ke, yii pire pyi yii silegeshiin,

¹³ Yii pèenε le pi e sèl'e yii i pi kyaa táan yiy'á pi báaraŋi kurugo. Yii yyeŋiŋke yaha ku pyi yii ná yiye shwòhòl'e.

¹⁴ Wuu na li náare yii á wuu cìmpyiibii, yii i jwo ná sàafeebil'e, bà pi si mpyi s'a báare mε. Mpii pi jye na fyáge ke, yii pire zòmpyaagii waha. Mpii pi jye pi jye a shà yyaha na sèl'e Kile kuni i mε, yii pire tège. Yii yii lùgigii táan ná sùpyire puni i.

¹⁵ Yii a yiye kàanmucaa, yii wà jye a yaa u kapii tég'a kapii fwoo tò mε. Yii a kacèŋkii pyi yii ná yiye shwòhòl'e, ná yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e mú tèrigii puni i.

¹⁶ Yii pyi funntange e tèrigii puni i.

¹⁷ Yii a Kile náare tèrigii puni i.

¹⁸ L'à pyi ntáan yo, l'à pyi mpèn yo, yii a fwù kaan Kile á cyire karigii puni i. Lire li jye Kile jyii wuuni mà yyaha tí ná yii e, Yesu Kirisita wwoŋεεge e.

¹⁹ Yii àha Kile Munaani nage fùgo yiye shwòhòl'e mε.

²⁰ Mpii pi jye na Kile túnnture yu yii á ke, yii àha raa tire túnnture jwumpe cyíge mε.

²¹ Nka yii a pu puni kàanmucaa. Mpe p'à jwò ke, yii i puru cù.

²² Jwumò maha jwumò pu sí n-jà sùpya wà kapii na ke, yii àha jεε puru pà tufige na mε.

Poli à jwò le Tesaloniki kàhe dánafeebil'á

²³ Kileni u jye na yyeŋiŋke kaan ke, uru u yii tège, bà yii si mpyi si mpyi sèeshiŋ karigii puni i mε. U u yii múnahigii ná yii zòmpii ná yii cyeere màra, bà yii si mpyi si ŋkwòro tìgire cyaga baa fo si zà nò wuu Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge na mε.

²⁴ Kileni u à yii yyere ke, u sí lire pyi, jaha na ye jwòmεε niŋkinfoo u jye u wi.

²⁵ Cìmpyiibii, yii a Kile náare wuu á mú.

²⁶ Yii cìmpyiibii puni shéere cìmpworogo fwù na ná funjεŋni i.

²⁷ Mii na li náare yii á Kafoonji mege na, yii i ŋge letereŋi kála cìmpyiibii pun'á.

²⁸ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jwò yii na, u u yii tège.

Poli à lɛtɛɛŋi shɔnwuŋi ŋgemu tun Tesaloniki kànhɛ dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè lɛtɛɛŋi funŋɔ jwumpe e ke

Nyɛ Tesaloniki dánafeebii mpyi yyefuge e, Poli à yire lógo ke, maa nge lɛtɛɛŋi shɔnwuŋi tun pi á maa màban le pi e, bà pi si mpyi si ŋkwôro Kile kuni i mɛ. U à li cyêe pi na na Kafoonji Yesu sí nûru n-pa pi shwɔ si pi kyérefegebii tún. Pii na mpyi wani kuru kànhɛ e, pire mpyi a màban fô dánafeebii pii na ná pi jwumpe e, pi mpyi maha ŋko na Kafoonji Yesu à nûr'a pa a kwɔ. Poli à li cyêe na pi à fine. Mà jwo Yesu Kirisita u pa ke, Shinpiŋi sí n-pa fɔlɔ si jùŋɔ kyán Kile na. Nka Kafoonji Yesu Kirisita sí u shi bò.

Poli mpyi a lógo mú na dánafeebii pii na wá a piye yaha làmpyimbaanji yahare e. Ka u u màban le pire e, bà pi si mpyi s'a báaraŋi pyi mɛ. U à li cyêe pi na na báaraŋi nyɛ a táan ŋgemu á mɛ, urufoo mú nyɛ a yaa u a lyí mɛ (3.10).

Jwumpe tasiige

¹ Yii dánafeebii kurunke ku nyɛ wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kànhɛ e ke, mii Poli ná Siliven ná Timoti u à nge lɛtɛɛŋi séme si ŋkan yii á.

² Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwɔ yii na, pi i yyeŋinke kan yii á.

Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ntiŋi funŋke e

³ Wuu cìmpyiibii, wuu à yaa wuu a fwù kaan Kile á tèrigii puni i yii kyaa na. Lir'à yaa ná mpyi i, ñaha na ye yii na si yyaha na Kile kuni i sèl'e, ntàannamagare ti nyɛ yii mú puni niŋkin niŋkinji ná yiye shwɔhɔl'e ke, là sí i bàrali tire na na wá.

⁴ Lire kurugo wuu aha a yii shɛnɛ yu Kile dánafeebii kurunji sanjy'á, wuu jùnyi maha yírigɛ. Pyiŋkanni na yii à yiye waha yyefuge tèrigii puni ná nàvunŋke tèrigii puni i, maa ntɛɛn Kile kuni i ke, wuu maha yire yu pi á.

⁵ Cyire karigii puni funŋke e, Kile sí li cyêe na uru yukyaan'à tíi. Yii li cè na kuru yyefuge e yii nyɛ ke, kuru ku sí yii bégele n-yaha Kile Saanre mɛɛ na, tire ntemu kurugo yii nyɛ kyaage e ke.

⁶ Yii li cè na Kile à tíi, puru funŋke e mpíi pi nyɛ na yii kyéregɛ ke, u sí n-pa pire kyéregɛ,

⁷ si yyeŋinke kan yii á, yii pi nyɛ kyaage e ke, mà bàra wuu na. Canŋke Kafoonji Yesu sí n-yíri niŋyiŋi na si uye cyêe ná u mèlekɛebii fàhpanyahaga wuubil'e ke, kuru canŋke, cyire karigii sí n-pyi.

⁸ U sí n-pa naŋinke e, mpíi pi à cyé Kile na, maa ñcyé Jwumpe Nintanmpe na, puru mpemu p'à yyaha tíi ná wuu Kafoonji Yesu kani i ke, u sí pire tún.

⁹ Tunŋkanni na u sí pi tún ke, lire li nyɛ: u sí pi shi bò feefee, pi laage sí n-tɔɔn Kafoonji na, pi laage sí n-tɔɔn u sífente nisinante na.

¹⁰ Canŋke Kafoonji sí nûru n-pa ke, kuru canŋke ñcyii karigii sí n-pyi. Mpíi pi à dá u na maa mpyi u wuubii ke, pire puni sí pɛɛɛn taha u na, si jyiŋi yige u kurugo. Yii mú sí n-pyi pire e, ñaha na ye mpe wuu à jwo yii á u kyaa na ke, yii à dá puru na.

11 Lire kurugo wuu na Kile jáare yii á tèrigii puni i. Nde wuu nyɛ na jáare u á ke, lire li nyɛ u yii tègɛ bà yii kapyiɛnkii si mpyi si yyaha tí ná yii kayini i mɛ. Yii dányani funɛke e, kacɛnkii yii la nyɛ s'a mpyi ke, wuu na li jáare u á, u yii tègɛ ná u sífente e, yii raa cyire pyi.

12 Lire ká mpyi, yii cye kurugo pèente sí n-taha wuu Kafoonji Yesu mege na, uru cye kurugo yii mú sí pèene ta. Lire na nyɛ kyaa wuu Kilenji ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita à ndemu pyi wuu á mana ke.

2

Karigii cyi sí n-pyi mà jwo Yesu u pa ke

1 Wuu cinmpyibii, nde li nyɛ wuu Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge kani, ná pyiɛnkani na wuu sí n-bínni u taan ke, wuu sí kyaa niɛkin jwo yii á kuru kámpañke na, lire li nyɛ:

2 pil'à jwo na Kafoonji Yesu à núr'a pa a kwò. Yii a yiye kàanmucaa! Puru jwumpe na nyɛ kafinara, yii áha raa pu núru mɛ. Yii áha pi yaha pi a yii bàhabaha ná puru jwumpe e, lire nyɛ mɛ si pu tègɛ yiye funɛ pɛn mɛ. Yii li cè na wà sí n-jà n-pa puru jwo yii á, si jwo na Kile u à uru tun, lire nyɛ mɛ si pu séme letɛ'e si ntùgo yii á ná wuu mege e.

3 Yii áha zii jɛɛ sùpya yaha u yii jwò fáanɲa a wurugo pyiɛnkani là tufiige na mɛ. Yii li cè na mà jwo kuru canɛke ku nò ke, shinɲahara ti sí n-fyánha jùɲò kyán Kile na. Lire kántugo sùpyani u à saa pi maa jùɲò kyán, ná u à yaha mbòɲi laage e ná Kile sí n-pa u shi bò ke, uru sí uye cyèe mà jwo kuru canɛke ku nò ke.

4 Sùpyire na Kile mege yiri yaaga maha yaaga na, maa yaaga maha yaaga père ke, uru shinpiɲi si ntùɲke taha yire puni na. U sí uye pèe yire puni na fo si nkàre sà jyè ntèɛn Kilejaarebage e, si jwo na uru yabiliɲi u nyɛ Kile.

5 Mà mii yaha yii yyère wani, mii à jcyii karigii jwo yii á, taha yii funɲ'à kwò a wwò cyi na?

6 Nde l'à uru shinpiɲi sige u si n-jà jya numɛ mà u tɛɲyaani yaha nɔmbaa mɛ, yii à lire cè.

7 Lire ná li wuuni mú i, sífente ti nyɛ shinpiɲi'á ná t'à ɲwòhò ke, tire na báaraɲi pyi mà kwò. Nka yaage k'à para u yyaha na ke, ná kuru nyɛ a yiri wani mɛ, u si n-jà raa u báaraɲi pyi u nyii pyiɛnkani na mɛ.

8 Nyɛ kuru ká yiri wani tɛni ndemu i ke, shinpiɲi sí n-ta n-fworo. U aha fworo, Kafoonji Yesu sí u bò ná u jwòge kafɛɛge e. Kafoonji Yesu nimpaɲi bɛɛnmpe sí uru shinpiɲi shi bò.

9 Uru shinpiɲi sí n-pa uye cyèe ná Sitaanniɲi fànhe e, kabwòhigii cyi sí sùpyire kàkyanhala si pi bilibili ke, u sí raa cyire pyi, bà u si mpyi si pi yákilibii yú mɛ.

10 Kuni li maha Kile pyi u à sùpyani shi bò ke, mpai pi maha jáare lire kuni i ke, shinpiɲi sí pire jwò fáanɲa si jhaha ntiimbaanji karigii shiɲi puni na. Kile sí pi shi bò, jaha na ye sɛɛɲi u si n-jà pi shwò ke, pi nyɛ a jɛɛ uru na, maa u kyaa táan piy'á mɛ.

11 Ná pi s'a cyé uru sɛɛɲi na, lire kurugo Kile sí pi yaha tire sífente cye e, ti i pi yákilibii kɛɛɲɛ kafinar'á.

12 Nyɛ shin maha shin u nyɛ u nyɛ a jɛn'a dá sɛɛɲi na mɛ, maa ntiimbaanji karigii táan uy'á ke, Kile sí n-pa urufoo tùn.

Dánafebil'à yaa pi piye pwo Kile kuni i

13 Yii pi nyε wuu cɪnmpyiibii ná Kafoonji Yesu à yii kyaa táan uy'á ke, wuu à yaa wuu a fwú kaan Kile á yii kurugo tɛrigii puni i. Mà lwó fo tasiige e, Kile à yii cwɔɔnrɔ maa yii shwɔ. Yii li cɛ Kile Munaani à yii cwɔɔnr'a yaha yiye kanni na, ka yii i dá sɛɛnɔ jwumpe na.

14 Kile à yii yyere lire mεε na, Jwumpe Nintanmpe cye kurugo, wuu à puru mpemu jwo yii á ke. Lir'à pyi bà yii si mpyi si ntɛɛn ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita e u bwompe e mε.

15 Lire e wuu cɪnmpyiibii, yii yyére tayyérege niɲcɛnɲi i, yii i yiye pwɔ. Yεɛyi wuu à jwo yii á, lire nyε mε nyε wuu à sém'a tũugo yii á ke, yii à ha zii ɲkwɔ funɲɔ wwɔ kuru kà na mε.

16 Wuu Kafoonji Yesu Kirisita ná wuu Tunji Kile u à wuu kyaa táan uy'á, maa jwɔ wuu na, maa wuu zɔompɔi taala nũmpañja mεε na ná sɔnɲɔɔ tatahaga niɲcɛnɲi' i ke,

17 pi yii zɔompɔi taala, pi raa fãhe kaan yii á, bà yii si mpyi s'a kacɛnɲkii pyi tɛrigii puni i, yii karigii pyiɲkanni ná yii jwuɲkanni i mε.

3

Poli à li cya dánafeebil'á pi a Kile jáare pir'á

1 Nyε wuu cɪnmpyiibii, mpe mii sí n-bâra puru na ke, puru pu nyε: yii a Kile jáare wuu á, bà Kafoonji Jwumpe si mpyi si ɲcaala fwɔfwɔ, pi i pu le ɲjire e, bà l'á pyi yii yyére mε.

2 Sũpyire t'á sàa pi ke, yii a Kile jáare bà wuu si mpyi si shwɔ tire na mε. Yii li cɛ, sũpyire puni nyε a dá Kile na mε.

3 ɲka Kafoonji na nyε jwɔmεε niɲkinfoo, u sí fãhe kan yii á, si yii shwɔ Sitaanniɲi na.

4 Kafoonji à wuu pyi wuu à dá yii na, yεɛyi wuu à kan yii á ke, wuu à tɛɛn ná l'e na yii na yi kurigii ɲaare, yii mú sí n-kwɔro s'a yi kurigii ɲaare.

5 Kafoonji u yii tɛge bà yii si mpyi si Kile kyaa táan yiy'á, si kariii kwú yiye e Kirisita fiige mε.

Shin maha shin à yaa u a báare u raa uye jwɔ caa

6 Wuu cɪnmpyiibii, mpii pi nyε na fãhafaha na mâre là mpyimbaa yii shwɔhɔl'e, maa mpyi pi nyε na wuu yεɛyi kurigii ɲaare mε, wuu na li jáare yii á, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mεge na, yii à ha pire pyi yii kapyiɲεε mε.

7 Yii yabilimpil'á li cɛ na yii à yaa yii wuu pyiɲkanni lwó. Tɛni i wuu mpyi wani yii yyére ke, wuu mpyi a wuye yaha báarapyimbaani laage e mε.

8 Wuu mpyi a wuye tɪɲε sũpyanji wà tufiige na uru s'a wuu jwɔ caa mana mε. Pilaga bára canɲa na, wuu mpyi maha báaranji niɲganji pyi, bà li si mpyi wuu à ha ɲkwɔ mpyi tuguro yii wà tufiige ɲuɲ' i mε.

9 Li nyε mu à jwo wuu mpyi na yii ntɛgeɲi fún mà dε! ɲka wuu la mpyi yii i li cɛ na yii à yaa yii a báaranji pyi wuu fiige.

10 Tɛni i wuu mpyi wani yii yyére ke, wuu à yi jwo a waha yii á na báaranji nyε a táan ɲgemu á mε, urufoo mú nyε a yaa u a lyí mε.

11 Lire ná li wuuni mú i, wuu à yi lógo na yii pli na wá na fãhafaha na mâre là mpyimbaa, maa pi jwɔyi leni sũpyire sannte karigil'e.

12 Pire pi mpe lóg'a tãra, wuu sí yi jwo n-waha pi á Kafoonji Yesu Kirisita mεge na, na pi tɛɛn tanuge e, pi raa báaranji pyi, pi i yyére ná pi jwɔlyiɲi i.

13 Mii cɪnmpyiibii, yii pi ke, yii à ha zii ɲkãnha kacɛnɲkii mpyiɲi taan tɛni là tufiige e mε.

¹⁴ Yεεyi wuu à kan yii á ηge leτερεηi i ke, wà ha ηcyé yi lógogo, yii urufoo ηωωηó múgo, yii àha núru ηgwò ná urufol'e με. Lire ká mpyi, u sí n-sílege.

¹⁵ Lire ηye a li cyêe na yii urufoo pyi yii zàmpeη mà de! Yii u yeε, ηaha na ye yii cìnmpworo u ηye u wi.

Jwumpe nizanmpe

¹⁶ Kafoonji u ηye yyeηiηke kanfoonji ke, uru u yyeηiηke kan yii á tèrigii puni ná pyiηkannigii puni na. Kafoonji u pyi ná yii puni i.

¹⁷ Mii Poli yabiliηi cyεge k'à ηge fwùηi séμε. Amε mii maha na kampeeni fyèηi yare na leτεribii puni na. Mii séμερε ti ηye nte.

¹⁸ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ηωω yii puni niηkin niηkinηi na, u u mpyi ná yii e.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ŋgemu tun Timŏti á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋŋ jwumpe e ke

Poli u à ŋge letereŋi tun Timŏti á. Timŏti tunji na mpyi Gireki. U nunji sí jye Yahutu, uru Yahutucwoŋi mpyi a pa uye kan Yesu á.

Ŋye tēni i Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Azi kùluni shiinbil'á ke, u ná Timŏti à piye jya. Lire pyiŋkanni na pi à jyè piye e. Mà Poli yaha Kile jwumpe jwuwŋi na, tooyo niŋyahay'e Timŏti mpyi maha ŋkàre ná u e. Dánafeebii kuruyi kani li mpyi a Poli funŋŋ pēn ke, u mpyi maha Timŏti tunni pire dánafeebil'á. Mà Timŏti yaha Kile jwumpe jwuwŋi na Efese kànhe e, Poli à ŋge letereŋi niŋcyiŋi tūgo u á maa kapyaa sicyere cya u á.

U à yi jwo u á na cyelentiibii kafinivinibii pi jye na Kile jwumpe labali na yu Efese kànhe yaha kurugo ke, na Timŏti u yi jwo dánafeebil'á na pi àha ntaha pire jwōh'i mē, na pi Kile kuni jye sēe mē. Pi maha jwo na diŋyeŋi yaayi pun'á pi, na ŋgemu la ká mpyi si shwō yire yapiyi na ke, urufol'á yaa u a yalyire ná yabyere tà fún, urufoo mú sí jye a yaa u fúru pyi mē. Ŋka Poli à jwo na yaayi Kile à dá diŋyeŋi i ke, yire pun'á jwō.

U à Kile pēŋkanni jwo u á.

Pyiŋkanni na dánafeebii kacwōnribil'á yaa pi pyi ke, Poli à lire jwo u á mú.

Timŏti na mpyi cyelentu nàŋjiibile. Lire kurugo yereŋkanni na u à yaa u a dánafeebii yerege ke, Poli à lire kuni le u taan.

Poli à Timŏti shēere

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tūntunŋŋ mà tàanna ná wuu shwofoŋi Kile tūnture e ná Yesu Kirisita, wuu sōŋŋore tatahage e ke,

² mii u à ŋge letereŋi tun mu á, Timŏti, mu u jye mii jyanji sēsee wuŋi mà tàanna ná Kile kuni i. Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoŋi Yesu Kirisita pi jwō ma na, pi i jūŋaara ta ma na, pi i yyeŋiŋke kan ma á.

Poli à cyelentiibii kafinivinibii kyaa jwo Timŏti á

³ Bà mii à yi jwo a waha mu á, mii niŋkareŋi Masedoni kùluni i mē, mu à yaa mu u ntēn Efese kànhe e, cyelentiibii pi jye na Kile Jwumpe labali na yu ke, maa pi sige lire na.

⁴ Yi jwo pi á na pi àha piye pwo jwujyempe laaga baa wumpe ná pi à fwooro tulyeyi jjemu i ke, yire siifeebii meyi nàkaante laaga baa woore niŋkwombaare na mē. Cyire karigii maha nàkaante jyahage, cyi jye a yyaha tii ná Kile jyii wuuni i mē, wuu maha lire ndemu cè u kuni cye kurugo ke.

⁵ Kuru yerege jūŋke ku jye pi á, bà pi si mpyi si pi shiŋyeebii kyaa táan piy'á ná zōvyinre ná funŋcennŋke ná dániyanji sēe wuŋi i mē.

⁶ Ŋka pii na jye wani, pir'á kàntugo wà lire kun'á, maa ŋkwōro na jwumpe laaga baa wumpe kanni yu.

⁷ Pi la jye si mpyi Kile Saliyanji cyelentii, mà li ta jwumpe pi jye na yu ke, pi jye a puru yyaha cè mē. Pi à piye pwo maa sūpyire kálali ndemu na ke, pi jye a lire cè mē.

⁸ Kile Saliyanji wi ke, wuu à li cè na u à jwō, ŋka fo sūpyire ká a ŋkálali u na na jwōge.

⁹ Wuu à li cè mú na uru Saliyanjɪ ɲyɛ a tɪɲɛ shintiibii kurugo mɛ, ɲka u à tɪɲɛ shinpiibii kurugo. Mpii pi à ɲũɲɔ kyán Kile na ke, mpii pi ɲyɛ pi ɲyɛ na fyáge Kile na mɛ, ná kapimpyiibii, Kile à Saliyanjɪ tɪɲɛ pire mpii puni mɛɛ na. Mpii pi ɲyɛ pi ɲyɛ na Kile père mú mɛ, ná Kile mɛkɛɛge feebii ná mpii pi à pi sifeebii cùmu lemɛ pi ke*, ná supyiboompɪi, Kile à u Saliyanjɪ tɪɲɛ pire puni mɛɛ na,

¹⁰ ná jacwoobii ná nàmbaabii pi maha wwùu ná piye e ke, ná mpii pi maha sùpyire cwòre na mpérelɪ ke, ná kafnininibii ná mpii pi maha ɲkàre Kile na laaga baa ke, ná kyaa maha kyaa l'á kàntugo wà kàlanjɪ ɲɪɲɛɲɪ'á ke, Kile à Saliyanjɪ tɪɲɛ cyire karigii puni pyifeebii mɛɛ na.

¹¹ Uru kàlanjɪ ɲɪɲɛɲɪ na nta Jwumpe Nintanmpe e, mpe p'á Kile pèente cyêe wuu na ke. Kilenjɪ u ɲyɛ yyeɲɪɲke kanfoonjɪ ke, uru u à mpe jwumpe kan mii á.

Poli à fwù kan Kile á, ɲaha na ye Kile à ɲwɔ u na maa u shwɔ

¹² Mii à fwù kan wuu Kafoonjɪ Yesu Kirisita á, ɲaha na ye u à cyɛge taha mii na, maa mii pyi u báarapyi, maa fànha kan mii á uru báaranjɪ mɛɛ na.

¹³ Mà li ta tèecyiini i, mii mpyi na u mɛge kèɛge, mpii pi à dá u na ke, marii pire kyéree, marii pi cyere mú. ɲka Kile à ɲũɲaara ta mii na, ɲaha na ye mii mpyi na cyire karigii pyi cyi ɲcɛmbaanjɪ funɲke e, mii mpyi na sàha ɲkwò a dá Yesu na mɛ.

¹⁴ ɲka wuu Kafoonjɪ Kile à ɲwɔ mii na sèe sèl'e, maa mii tɛge, ka mii i dá Yesu Kirisita na, maa u kyaa táan nay'á.

¹⁵ Mpe jwumpe na ɲyɛ kanɲɛɛ, sùpyire pun'à yaa ti ɲɛɛ pu na: Yesu Kirisita à pa dɪɲyɛɲɪ i si kapimpyiibii yige pi kapegigil'e. Pire kapimpyiibil'e, mii wogigii cyi à pi pi puni wogigii na.

¹⁶ ɲka Yesu Kirisita à ɲũɲaara ta mii na, mii u mpyi kapimpyiibii puni nimpɪɲɪ ke, lire nde cye kurugo, u à u lùtaanni cyêe sùpyire na. U à tire yeyecyèente pyi sùpyir'á, nte ti si n-pa dá u na si shɪɲɪ ɲɪɲkwombaanjɪ ta ke.

¹⁷ Pèente ti taha saanrefoo Kile na tèrigii puni i, uru u ɲyɛ ɲyɪi na tèrigii puni i ke, sùpya ɲyɛ na u ɲaa mɛ; uru u ɲyɛ Kilenjɪ ɲɪɲkɪɲɪ fo tèekwombaa. Amiina!

Poli à Timoti yeɛ na u uye pwɔ Kile kuni na

¹⁸ Mii jyanjɪ Timoti, mii à nte tũnture jwo mu á mà tàanna ná Kile tũntunmpɪi pɪi jwum'i, mpe p'á fyánha a jwo mu kyaa na ke. Zhɪɲɪ mu ɲyɛ na leni bà sùpyire si mpyi si kàlanjɪ sèe wunjɪ ta mɛ, puru jwumpe pu fànha kan ma á lire zhileni na.

¹⁹ Maye pwɔ Kile kuni ɲaaranjɪ na ná funɲɛɲɪ'i. Kuru funɲɛɲɪk'á pɪi kũũɲɔ, ka pi Kile kuni ɲaaranjɪ si yyére shwòhòl'e, mu à jwo bakwòɔgò k'á fũru maa ntɪge lwòhe ɲwòh'i.

²⁰ Nàmbaa shuunni na ɲyɛ pire e, Imɛne ná Alezandiri, mii à pire yaha Sitaannɪɲɪ á, pi i ɲkyaalaa, bà pi si mpyi pi à ha núru raa Kile mɛge kèɛge mɛ.

2

Dánafeebil'à yaa pi a Kile ɲáare sùpyire puni kurugo

¹ ɲyɛ yaage ɲɪɲcyiige mii ɲyɛ na ɲcaa dánafeebil'á ke, kuru ku ɲyɛ ɲke: yii a Kilenareyi ɲɪɲɛɲɪyi shɪɲɪ puni pyi, yii raa u ɲáare sùpyire puni kyaa na, yii raa fwù kaan u á ti puni kurugo.

* 1:9 Pɪi maha jwò: «ná mpii pi maha pi sifeebii bùu ke».

² Yii a Kile jáare saanbii ná shinwoobii puni kurugo, bà wuu si mpyi si ntéen yeyinjke ná ferempe e, s'a Kile père ná jaaranƙanna niƙcenn'i me.

³ Lire l'á jwɔ, lire mú l'á táan wuu Shwofooji Kile á.

⁴ U la jye sùpyire puni si shwɔ, ti i sèenji cè.

⁵ Naha kurugo ye Kile na jye ninƙin, sisurulenƙe ninƙin mú u jye u ná sùpyire puni shwɔhol'e, sùpya u jye u wi, Yesu Kirisita kyaa li.

⁶ U à uye kan mà pyi sùpyire puni jùngwulwɔɔ ti kapegil'e. Kile jyii tèn'à nɔ ke, u à lire pyi si li cyèe sùpyire na na uru la jye ti i shwɔ.

⁷ Puru jwumpe njwunji kurugo, Kile à mii Poli tìj'a pyi u tùnntunɔ. Mii jye a fine me, sèe u jye u wi, supyishinji sanƙi u jye u jye Yahutuu me, Kile à mii tun na mii u sà a pire taanni u kuni jaaranƙanni na, lire kuni li jye sèenji.

Pyinjanni na nambaabii ná cyeebil'à yaa pi a Kile kuni jaare ke

⁸ Jye cyaga maha cyag'e dánafeebii na binnini ke, mii la jye nambaabii pi a pi cyeyi yirige, pi raa Kile jáare ná zòvvinre e, lùyirili ná jwuyahama baa.

⁹ Mii la mú jye cyeebil pi pi vaaɗyini nindeyi cè. Pi à yaa pi a vaaɗyina leni njemu yi jye yi si pi njini faha me. Pi jye a yaa pi a jùnyi pwu sùpyire s'a pi cyèe kamyahii na me, pi jye a yaa pi a vaaɗyini loɗgara wuyi ná pùcyage yaayi loɗgara wuyi leni me, mu à jwo sèenji wuyi ná ñkèenƙurigi loɗgara wogigii.

¹⁰ Nka pi pùcyage yaleer'à yaa ti pyi kacempyiini, ceewe maha ceewe u jye na Kile père ke, amuni u à yaa u pyi.

¹¹ Mà bàra lire na, cyeebil ká mpyi Kile Jwumpe tajwuge e, pi à yaa pi téen tanuge e, pi raa pu núru pi raa jaare pi a ntàanni ná p'e.

¹² Mii jye a jee ceewe u a sùpyire kálali na cyeebil jye nambaabii jùɗɔ na me, u à yaa u téen tanuge e*.

¹³ Lire kajwuuni li jye, Kile à Adama dá yeyeyiige na, lire jwɔhɔ na maa Awa dá.

¹⁴ Adama bà Sitaanninji à jwɔ fáanna yeyeyiige na me, nka ceenji u à fyánha a jwɔ fáanna, ka u u Kile jwɔmɛeni yaha.

¹⁵ Ceenji pyiisini si n-jà u pyi u pɔɔn u nùmpañke e me, li tɛgeni li jye u kwɔro Kile kuni i ná tàange ná tufeempe e, u uye pèrege cè.

3

Dánafeebii kurunƙe kàanmucyafeebii kani

¹ Mpe jwumpe na jye kanƙe: ngemu la ká mpyi si mpyi dánafeebii kurunƙe ká kàanmucyafoo ke, urufoo la na jye si kyaa niƙcenne pyi.

² Dánafeebii kurunƙe kàanmucyafooɗ'á yaa u pyi sùpya, tìgire cyaga jye ngemu na me, u à yaa u kúu u cwonji na*, u u uye pèrege cè, u jye a yaa u kyaa pyi a tóro li tɛgeni taan me, u à yaa u pyi sùpya ngemu u à tii ke, u à yaa u pyi nàmponmarawa, u u jà u a sùpyire kálali u a jwɔge Kile kuni jaaranƙanni na.

³ U jye a yaa u pyi sinmbya me, u mú jye a yaa u pyi supyikyanga me, nka u à yaa u pyi jùmpinjefoo. U jye a yaa u pyi kàshikwɔn me, u múnaani mú jye a yaa li lwɔ a pwɔ náfuunji na me.

⁴ U à yaa u jà u pyenge shiinbii cùɗkanni na, u pyiibii s'a u père sèl'e.

* **2:12** Pii maha jwo: «Mii la jye cyeebil pi pyi nambaabii cyelentii, lire jye me pi pyi nambaabii jùɗɔ na me. Pi aha mpyi Kile jwumpe tajwuge e pi a yaa pi fyáha, pi raa núru.» * **3:2** Pii maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe ninƙin poo.»

5 Yire kajwuuni li nyɛ, ŋgemu u nyɛ u nyɛ a jà u pyɛngɛ shiinbii cùŋkanni na mɛ, di urufoo sí n-jà Kile dánafeebii kurunke yyaha cú n-jwo ye?

6 U mú nyɛ a yaa u pyi sùpya ninjyivɔ̀nɔ̀ Kile kuni i mɛ, lire nùŋke ku nyɛ u àha ŋkwò uye pɛe, Kile si ŋkwò a u cɛɛge bà u à Sitaanniŋi cɛɛge mɛ.

7 Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, dánafeebii kurunke kàanmucyafoonji mú à yaa u pyi ná metange e pire shwòh'e, bà sùpyire si mpyi t'áha bú u njjini faha, u u ncwo Sitaanniŋi kàhanjke e mɛ.

Dánafeebii kurunke tegefɛebii kani

8 Nyɛ dánafeebii kurunke tegefɛebil' à yaa pi pyi metangafee, pi nyɛ a yaa pi pyi nɔ̀wɔ̀myahigii shuunni jwufee mɛ, pi nyɛ a yaa pi pyi sinmbyyaa mɛ, pi nyɛ a yaa pi a nàfuunji caa cyanjanna nimpai na mɛ.

9 Kuni i Kile à wuu le, ná li mpyi a ŋwòhò tèecyiini i ke, pi à yaa pi a lire kuni naare ná funvyinge e.

10 Pi à yaa pi kàanmucya sèl'e kampyi tìgire cyaga nyɛ pi na mɛ, pi i nta pi a uru báaraŋi pyi.

11 Cyeebii mú à yaa pi pyi metangafee, pi nyɛ a yaa pi a sùpyire sannte meyi kɛɛge mɛ, pi à yaa pi piye pɛrege cè, pi à yaa pi pyi dânasupyii karigii puni i.

12 Dánafeebii kurunke tegefɛfoon' à yaa u kúu u cwonji na†, u à yaa u jà u pyibii ná u pyɛngɛ shiinbii puni cùŋkanni na.

13 Mpii pi nyɛ na uru báaraŋi pyi na nɔ̀wɔ̀ge ke, pire sí n-kêe. Pi sí raa pi báaraŋi pyi fyagara baa Kile kuni i, Yesu Kirisita wwɔ̀ɛge e.

Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'à jwò

14 Mii na sòŋŋi, li sí mɔ̀ mɛ, mii sí n-kàre mu yyére, ŋka mii sí jcyii karigii séme si ntun mu á.

15 Mii méé ká mpyi mii nyɛ a wyèr'a nɔ̀ mu yyére mɛ, mu sí li cè ŋge letɛɛŋi cye kurugo, pyiŋkanni na Kile bage shiinbil' à yaa pi a Kile kuni naare ke. Kuru bage shiinbii pi nyɛ Kile nyii wunji dánafeebii kurunke, pire pi à kàlaŋi sèe wunji cwòhò cinjjo ná cinjkuŋɔ̀ fiige.

16 Sèe wi, kani li mpyi a ŋwòhò Kile kuni i ke, li mpyi a pɛe sèe sèl'e, sùpya sí n-sii n-jà nàkaana pyi lire e mɛ:

Kirisita à uye pyi sùpya, maa uye cyêe sùpyire na,

Kile Munaani à li cyêe na u à tíi,

Kile mèkɛɛbil' à u nya.

U kyal' à jwo supyishinji pun'á,

Dijnyɛŋi cyeyi puni i, pil' à dá u na,

Kile à u lwó a kàre nìnyinji na maa u pɛe.

4

1 Nyɛ Kile Munaani à yi ffiniŋ' a jwo wuu á na dijnyɛŋi tèekwooni ká byanhara, pii sí kântugo wà Kile kun'á, si ntaha kafinivinibii pii nɔ̀wòh'i, mpii pi nyɛ na sùpyire wurugo ke, pire u kàlaŋi s' à fworo jínabil'e.

2 Pire cyelentiibii na nyɛ kafinivinimii, pi à fyinme tò wwomɔ̀ na, pi saha sí n-jà sèeŋi cè n-wwú kafinare e mɛ.

3 Pire cyelentiibii maha sùpyire kálali na fúruŋi nyɛ a nɔ̀wò mɛ, na yalyire shinji puni nyɛ a yaa t' a lyí mɛ, mà li ta Kile u à yalyire puni dá. U la nyɛ mpii pi à dá uru na maa sèeŋi cè ke, pi fwù kan ur'á pi i ti lyí.

† 3:12 Pii maha jwo: «Dánafeebii kurunke tegefɛfoon' à yaa u pyi ceewe ninjin poo.»

4 Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'à jwɔ, wuu nyɛ a yaa wuu cyɛ yaaga na mɛ, ŋka wuu à yaa wuu fwù kan u á yaayi puni kurugo.

5 Wuu à li cè Kile Jwumpe cye kurugo na wuu aha fwù kan u á yaayi njemu kurugo ke, yire maha fininɛ.

Yesu Kirisita báarapyi ni njɛcɛnɛ

6 Mu à yaa mu u jɛyii karigii yyaha jwo dánafeebil'á, lire e mu sí n-pyi Yesu Kirisita báarapyi ni njɛcɛnɛ ŋgemu u na uye jwɔ caa ná kàlanɛ ni njɛcɛnɛ i Kile kuni i ke.

7 Ma hà raa jwunjyempe laaga baa wumpe núru mɛ, pu nyɛ a fworɔ Kile e mɛ. Ta maye taanni Kile yyaha fyagare na.

8 Mà cyeere taanna karigii cyi na, lir'à jwɔ, ŋka mà maye taanna Kile yyaha fyagare na, lire tɔɔnɛ'á pèe sèl'e

naha na yɛ Kile à jwɔmɛɛni lwó wuu á na

uru yyaha fyagare sí wuu ni njɛcɛnɛ ná wuu nùmpɛnɛke jwɔ.

9 Puru na nyɛ sèe, sùpyire pun'à yaa ti njɛcɛnɛ uru sɛɛnɛ na.

10 Nyɛ lire kurugo wuu na báaranɛ pyi, marii zhɛni leni, naha na yɛ wuu à wuye tɛnɛ Kilenɛ nyii wunɛ na, uru u nyɛ sùpyire puni Shwofoonɛ, ŋka mpii pi à dá Yesu Kirisita na ke, pire wuuni l'à lyɛ.

11 Mu à yaa mu u cyire karigii yyaha jwo pi á sèl'e maa pi taanna cyi na.

12 Mu naaranɛkanni ni njɛcɛnɛ l'à yaa li sùpyire sige t'àha bú ŋkwó mu wí jwɔwó na mu na nyɛ nàŋkocyaawa mɛ. Mu a yaa mu u ma jwunɛkanni ná ma naaranɛkanni ná ma ntàannamagare ná ma dánianɛ ni njɛcɛnɛ ná ma zòvɛinre cyèe dánafeebii na, bà pi si mpyi si mu pyinɛkanni lwó cyire karigii puni i mɛ.

13 Mà jwo mii u nɔ mu yyéɛ ke, maye waha Kile Jwumpe Semɛni njàlanɛ na sùpyir'á, maa u jwumpe yyaha jwo pi á, bà pi si mpyi si ntaha pu fye e mɛ.

14 Kile tùnnture ntemu t'à jwo mu kyaa na, ka dánafeebii kacwɔnribii si pi cyeyi taha mu nùnjke na, ka mu u Kile màkange ŋkemu ta u báaranɛ mɛ na ke, ma hà cye láha kuru na mɛ.

15 Maye waha maa cyire karigii pyi ná ma fànhɛ puni i, bà sùpyire si mpyi si njɛcɛnɛ na mu na si yyaha na Kile kuni i mɛ.

16 Ma naaranɛkanni kàanmucya. Kàlanɛ mu nyɛ na ŋkaan sùpyir'á ke, maa uru kàanmucya mú. Maye pwɔ cyire karigii na tɛrigii puni i. Lire ká mpyi, mu yabilinɛ sí n-shwɔ, mpii pi nyɛ na mu jwumpe núru ke, pire mú sí n-shwɔ mu cye kurugo.

5

Yɛɛnɛkanni na Timŏti à yaa u a dánafeebii yɛɛge ke

1 Ma hà raa jwunjwumbaama yu nàŋkolyeebii na mɛ, ŋka ta pi yɛɛge ná lùtaanni i mu à jwo mu tii pi. Lire pyinɛkanni na mú, ta nànjɛbii yɛɛge mu à jwo mu cɛnmpyii.

2 Cɛnjyeebii pi ke, ta pire yɛɛge mu à jwo mu nɛɛ pi. Cipyire mú ti ke, ta tire yɛɛge mu à jwo ma cɛnmpyicyee, ŋka ná zòvɛinre e.

Lenkwucyeebii pi à yaa ná ntɛgenɛ i ke

3 Tɛɛfɛɛ nyɛ lenkwucyeebii mpiimu na mɛ, pire pi à yaa ná ntɛgenɛ i.

4 Ŋka pyi, lire nyɛ mɛ nampyire ká mpyi lenkwucwɔnɛ ŋgemu á ke, pir'à yaa pi Kile yyaha fyagare ntaanninɛ si pi pyɛnyɛ na, pi i pi sifeebii tugure lwó, bà pi sifeebil'à fyánha a pi woore lwó mɛ. Lire l'à táan Kile á.

⁵ Lenkwucwoŋi u nyε uye kanni na, ná sùpya nyε u á, ŋgemu u sí u tugure lwó me, ur'à Kile pyi u cyεge tatahage, marii u jáare pilaga bâra canŋa na, bà Kile si mpyi si u tēge me.

⁶ Nka lenkwucwoŋi u nyε mayaare e ke, uru ninjkwuŋi u nyε, ali mà li ta u nyε nyii na.

⁷ Ta dánafeebii kâlali ŋcyii karigii na, bà pi si mpyi s'a cyi kuni jaare, si mpyi tigre cyaga baa me.

⁸ Shin maha shin à yaa u u cìnmpyiibii tugure lwó, ŋka u pyεnge shiinbii wuuni l'à lyε. Ŋgemu ká mpyi u nyε a lire pyi me, urufol'à fworó Kile kuni i feefee. Kilecembraabii mú bá à pwóro urufoo na.

⁹ Lenkwucyeebii pi à nō yyee beetaanre (60) na ke, l'aha nta pi mpyi a kúu pi nâmbaabii na, pire mp̄ii m̄eyi y'à yaa y'a sémeni dánafeebii s'a pire tēre.

¹⁰ Pi à yaa pi pyi metangafee pi kacennkii cye kurugo, pi à yaa pi ta pi à pi pyilibii byé byinjanna n̄jccenne na, pi à yaa pi ta pi à nâmpwuun mâra, maa dánafeebii tooyi jyé mú*, pi à yaa pi ta pi à kanhamafeebii pi tēge, pi à yaa pi ta pi à kacennkii shiŋi puni pyi. Nyε lenkwucyeebii pi nyε amuni ke, pire m̄eyi y'à yaa y'a sémeni.

¹¹⁻¹² Nka lenkwucyeebii pi nyε cipyire ke, ma hà raa pire m̄eyi sémeni me. Shwóhól'e nâmbajyiini lage sí n-pa pi ta. Lire ká mpyi, ŋwóm̄eni pi maha lwó, na pire sí raa báare Kirisita kann'á ke, pi sí lire kēεge si kântugo wà u á.

¹³ Mà bâra lire na, mu aha a pi m̄eyi sémeni, pi sí n-pyi sâafee s'a jaare pyenyi ná yiye shwóhól'e laaga baa, là mpyimbaa. Lire kanni bà me, pi sí n-pyi jwujyahamafee, s'a pi ŋwóyi leni sùpyire sannte jwumpe e, s'a jwujwumbaampe yu mú.

¹⁴ Lire kurugo mii la nyε lenkwucipyire ti nâmbaya jyé†, pi i pyi si, pi i yákili yaha pi pyenyi na sèl'e, bà wuu zâmp̄enbii si mpyi pi àha ŋkwó tigre cyaga ta wuu na me.

¹⁵ Mii na mpe jwumpe yu jaaha na ye lenkwucipyire tà à kântugo wà Kile kun'á mà kwó, maa ntaha Sitaanninji ŋwóh'i.

¹⁶ Dánafeebii shwóhól'e, ceenji wà cìnmpyicyee ká mpyi lenkwucyee, ur'à yaa u pi tugure lwó, lenkwucyeebii pi nyε piye kanni na ke, bà dánafeebii kurunke si mpyi si já njyére ná pire e me.

Dánafeebil'à yaa pi a pi kacwōnribii p̄e

¹⁷ Dánafeebii kacwōnribii pi nyε na pi báaraŋi pyi na ŋwóge ke, pire pi à yaa ná p̄ente e, yii yaha pire na sèl'e, mpiimu bá pi à piye pwó Kile jwumpe jwuwuŋi na ke, pire kaŋyεε na.

¹⁸ Naha kurugo ye y'à jwo Kile Jwumpe Sem̄enji i na:
«Mu aha a sùmaŋi bwūun ná n̄iyi i si u pyāŋi wwū, mu nyε a yaa mu u yi ŋwóyi pwó me‡.»

Yi mú à jwo Kile Jwumpe Sem̄enji i na:

«Báaraŋi y'á yaa ná u sàraŋi i§.»

Nde Timōti à yaa u pyi wà ha dánafeebii kacwōnrōŋi wà c̄εge u á ke

¹⁹ Wà ha dánafeebii kacwōnrōŋi wà c̄εge kani là na, ná shiin shuunni taanre nyε a lire kani nya maa li jwo mu á me, ma hà ndá li na me.

* **5:10** Lire tēni i, nâmp̄on̄o n'a mpyi a pa mu yyére, mu mpyi maha bilinji wà pyi u à u tooyi jyé. Lire na mpyi bilibii kapyii. † **5:14** Lire tēnni i, wà fānha mpyi lenkwucyeebii na me. U poonji kwunkwooni kântugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nâmbage lēŋe wani. ‡ **5:18** Duterēnōmu 25.4 § **5:18** Levitiki 19.13; Duterēnōmu 24.14-15

²⁰ Kacwɔnrɪbii pi jɪɛ na kapegigii pyi ke, pire yɛɛ pi sanmpii jɪii na, bɔ pire mɔ si mpyi s'a fyáge si kántugo wà kapegigii na mɛ.

²¹ Mii sí yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita ná u mèlɛkɛɛbii nɪɲcwɔnrɪbii jɪii na, na mu à yaa mu u maye waha maa jɪyii karigii puni pyi. Mu à yaa mu u sùpyire puni cù cùɲkanna nɪɲkin na, ma hà sùpya pʷɔɔŋɔ sùpya na mɛ.

²² Ma hà funɲke wyèɛɲɛ si ma cyeyi taha sùpya jùɲɔ na si u pyi dánafeebii kacwɔnrɔwɔ mɛ. Shinɲi u jɪɛ na kapegigii pyi ke, ma hà ɲgwɔ ná urufol'e mɛ, mu à yaa mu u pyi ná zòvɪnre e tèrigii puni i.

²³ Ma hà raa lùtiige kanni byii mɛ, ta ɛɛzɛn sinmpe nimbilere byii ma funɲaɲke kurugo, bɔ mu si mpyi si jɪcùuɲɔ mɛ, ɲaha na yɛ mu jɪɛ na jɪcùuɲɔ na ntahali mɛ.

²⁴ Pii na jɪɛ wani, pi kapegigii maha jɪcè, mà li ta wà sàha ɲkwɔ a pi yíbe mɛ. Pii wogii si na jɪɛ wani cyire maha jɪcè pi yíbenkwooni kántugo na.

²⁵ Amuni li mú jɪɛ kacɛɲɲkii jɪɛ na já a ɲwɔhɔ mɛ, cyi maha ɲaa. Cyi mɛé ká mpyi cyi sàha ɲkwɔ na ɲaa mɛ, cyire si n-kwɔro jɪcɛmbaa mɛ.

6

Dánafeebii pi jɪɛ bilere e ke, pir'à yaa pi a pi jùɲufeebii père

¹ Bilibil'à yaa pi a pi jùɲufeebii père, bɔ sùpyire si mpyi t'àha raa Kile mɛge kèɛge, si wuu kàlaɲi pyi laaga baa mɛ.

² Pi jɪɛ a yaa pi a pi jùɲufeebii jɪwɔ kwùun, na pire na jɪɛ cɪnmpyii mà tàanna ná Kile kuni i mɛ. Nka pi bá à yaa pi a báare pi á sèl'e, ɲaha kurugo yɛ mpiimu á pi jɪɛ na báare ke, pire na jɪɛ ntàannamadanafee.

Cyire karigii jwo a waha dánafeebil'à.

Cyelentiibii kafɪnɪvɪnɪbii ná nàfuuɲi kani

³ Wà ha a kàlaɲi wabɛɛ kaan sùpyir'à ɲgemu u à kántugo wà wuu Kafoonɲi Yesu Kirisita kàlaɲi nɪɲcɛɲɲi ná Kile kun'à ke,

⁴ urufoo na uye père tawage e, u jɪɛ a yafɪn cè mɛ. Jwuɲyahamafoo u jɪɛ u wi. U maha kàshige kwùun jwumpe laaga baa wumpe jùɲɔ taan, cyire karigii maha ma ná yɪɲcyɛge ná yoge ná cyàhigii ná sòɲɔpɛere

⁵ ná nàkaante tɛgɛɛ baa woore e sùpyire shwɔhɔl'e. Pire cyelentiibii funɲyi jɪɛ a jɪwɔ mɛ, pi jɪɛ na sɛɛɲi ɲaa sahaɲki mɛ. Pi na sòɲɲi na Kile kuni na jɪɛ nàfuutakuro.

⁶ Sɛɛɲi na, Kile kuni na jɪɛ nàfuu li naarafeebil'à, ná pi cyeyaay'à pi funɲyi ɲiɲɛ.

⁷ Wuu canzege, wuu jɪɛ a pa ná yafɪn i mɛ, wuu canɲkwuge wuu mú sí n-kàre ná yafɪn i mɛ.

⁸ Lire e yalyire ná vaaɲyi ká mpyi wuu á, yir'à yaa yi wuu funɲyi ɲiɲɛ.

⁹ Mpiimu la ku jɪɛ si mpyi nàfuufee ke, pire maha piye le kapegigii jɪwɔge e. Sitaannɲi maha pi cù bɔ yatɔɔgɔ maha jɪcù kàɲhaɲa na mɛ. Pi jɪyii karigii nimpɛgii ná laaga baa wogigii cyi maha pi wuuni kèɛge feefee.

¹⁰ Naha kurugo yɛ nàfuuɲi lage ku maha kapegigii shinɲi puni sini, u lag'à pii ta, ka pi i fworɔ Kile kuni i, maa piye le kyaage e.

Poli à Timōti yɛɛ

¹¹ Nka Timōti, mu u jɪɛ Kile sùpya ke, laaga tɔɔn cyire karigii puni na, ma a maye waha katiigii mpyiɲi na Kile yyahe taan. Fàɲha le ma a maye pʷɔ Kile

na, ma a mpyi dānasupya, ma a ma shinjεεbii kyaa táan may'á sèl'e, ma a maye waha Kile kuni jaaraŋi i, ma a mpyi nùmpinjεfoo.

¹² Ta Kile kuni zh̄ŋi n̄j̄c̄en̄ŋi leni. Sh̄ŋi n̄j̄kwombaan̄ŋi ta, uru kurugo Kile à mu yyere, ka mu u uru jwumpe jwo, maa li cyêe na mu na Kile kuni jaare, shinjyahara a lire kani lógo maa li nya.

¹³ Nyε mii sí yi jwo n-waha mu á, nyii yaayi puni Davoon̄ŋi Kile nyii na ná Yesu Kirisita nyii na, ŋgemu u à s̄en̄ŋi jwo Ponse Pilati á ke,

¹⁴ mu à yaa mu u Kile t̄un̄nture kurigii puni jaara. Ma hà t̄igire cyaga yaha ku ta ma na mε, fo mà sà yaa ná Kafoon̄ŋi Yesu Kirisita cannuruge e.

¹⁵ U sí n̄uru n-pa Kile nyii t̄ere e, Kilen̄ŋi u nyε yaayi puni n̄ũŋo na ke, uru u nyε yyeŋj̄ŋke foon̄ŋi, kilen̄ŋi wà saha nyε uru k̄antugo mε, uru u nyε saanbii puni Saan̄ŋi, kafeebii puni Kafoon̄ŋi.

¹⁶ Uru kanni u nyε Kilen̄ŋi nyii wuŋi t̄èekwombaa; cyage e u nyε ke, kuru cyage b̄en̄mpe mp̄en̄ŋi kurugo, s̄ũpya sì n-jà n-file u na mε, s̄ũpya nyii sàha u nya mε, s̄ũpya nyii mú sì n-jà u nya mε. P̄ente ná s̄iŋi u pyi u wuyo, fo t̄èekwombaa. Amiina!

Nde n̄afuufeebil'á yaa pi pyi ke

¹⁷ Yi jwo n̄afuufeebil'á na pi àha raa piye p̄ere si pi cyeyi taha pi n̄afuun̄ŋi na mε, jaaha na ye n̄afuun̄ŋi na nyε yakw̄oŋo. Pi à yaa pi pi cyeyi taha Kile na, uru u sí yaayi puni kan wuu á, si wuu fun̄nȳi n̄j̄ŋe.

¹⁸ Yi jwo pi á na pi a kac̄en̄ŋi n̄j̄yahagii pyi t̄erigii puni i, pi àha mpyi cyen̄garafee mε, pi raa pi cyeyaayi yà kaan s̄ũpyir'á ná fun̄ŋo n̄j̄kin̄ŋi i.

¹⁹ Pi aha a lire pyi, pi sí n̄afuu nimbwo ta n̄ũmp̄an̄ŋa, n̄afuun̄ŋi s̄ee wuŋi n̄iw̄on̄h̄ombaan̄ŋi ná sh̄ŋi n̄j̄kwombaan̄ŋi.

Poli yεεge nizan̄ŋe Timōti á

²⁰ Nyε mii jyan̄ŋi Timōti, t̄un̄nture Kile à le mu cye e ke, ti c̄ũ ná ma cyeyi shuunn̄ŋi i. Jwumpe laaga baa wumpe p'á k̄antugo wà Kile kun'á ke, maye k̄aan̄mucya puru ná n̄akaante n̄ũŋo baa woore na. Pli maha cyire karigii s̄on̄ŋi na j̄c̄e, mà li ta s̄ee bà mε.

²¹ Pil'á jwo na pir'á j̄c̄en̄ŋi ta amuni, mà li ta pi à fworō Kile kuni i.

Kile u j̄w̄o yii na, u u j̄w̄o le yii á.

Poli à letereŋi shonwuŋi ngemu tun Timōti á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Letereŋi shonwuŋi Poli à tun Timōti á ke, uru u à pyi Poli letereŋi nizanŋi, mp̄ii u à séme na pi nye Kile Jwumpe Semenŋi i ke. Pi à u nijjyewuŋi cū a le kàsuni i Kile jwumpe njwuŋi kurugo. U mpyi a cè na uru tèekwuun'à byanhara. U mpyi a cè mú na uru ká ŋkwû, na uru sí n-kàre Kafoonŋi Yesu yyé. Lire e u à ŋge letereŋi séme maa u yereyi nizanŋiyi le u e mà tun Timōti á, maa màban le u e u báaraŋi mpyiŋi na.

Poli mpyi a cè na Timōti à ŋgaha ta Kile báaraŋi i. Lire kurugo u à u yere na u pyi uru fiige, u u ŋkwôro u a sùpyire kâlali Kile jwumpe na, bà pi à u kâla pu na mà u yaha nànjjiwe me; na u à yaa u a kacenŋii pyi sùpyire puni na, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni jaaraŋkanni na ná lùtaanni í. Bà faapyiŋi maha u kerege báare me, u raa báare sèe sèl'e amuni, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi si nò cyeye nijyahay'e me.

Poli à Timōti shéere

¹ Mii Poli u nye Yesu Kirisita tūntunŋo mà tàanna ná Kile jyii wuuni i ke, shiŋi jwómeeŋi Kile à lwó ná uru maha ntaa Yesu Kirisita wwoŋeege cye kurugo ke, u à mii tun mii u sà a uru jwumpe yu.

² Mii à ŋge letereŋi tun mu á Timōti, mu u nye mii ntàannamajyanŋi mà tàanna ná Kile kuni i ke, wuu Tunŋi Kile ná wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita pi jwó ma na, pi i jùŋaara ta ma na, pi i yyeŋinŋe kan ma á.

Poli à màban le Timōti i Kile jwumpe njwuŋi na

³ Mii à Kile shéere, uru ngemu á mii na báaraŋi pyi ná funvyinge e, na tulyeyi fiige ke. Pilaga bàra canŋa na, mii aha a Kile jáare, mii funŋo nye na wwùu mu na me.

⁴ Canŋke wuu à láha wuye na ke, mu à mee sú sèl'e, mii funŋo nye a wwò lire na me. Lire e mii la nye si nùru mu nya, bà mii funŋke si mpyi si ntáan sèl'e me.

⁵ Mii funŋo saha wwò mu Kile kuni jaaraŋkanni nijcenni na me, mu nulyage Loyisi ná mu nuŋi Enisi à lire ndemu jaara mu yyaha na ke. Mii mú s'à tēen ná l'e na mu à kwôro lire kuni i.

⁶ Lire kurugo tēni i mii à na cyeyi taha mu jùŋke na maa Kile jáare, ka mu u Kile màkange ŋkemu ta u báaraŋi mee na ke, maye pwó bà kuru si mpyi si ŋkwôro mu cye e me.

⁷ Kile Munaani ká wuu yyaha cū, wuu saha nye a yaa wuu a fyáge me, jaaha na ye li sí fánha kan wuu á, si tàange le wuu zòm̄pyaagil'e, si wuu pyi wuu cū wuye na.

⁸ Lire kurugo ma hà raa silege s'a wuu Kafoonŋi Yesu kyaa yu sùpyir'á me. Mii mee nye kàsuni i u mege kurugo ke, lire kà mpyi ma á silege kyaa me. Nka maye pwó Kile fánhe niŋkange na, ma a ma nàzhan lwó kyaage e mii fiige Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo.

⁹ Kile u à wuu shwó, maa wuu yyer'a pyi sùpyii fwónro baa wuu. Wuu kacenŋkii kurugo bà u à lire pyi me, wuu ná Yesu Kirisita wwoŋeege kurugo,

u à jwɔ wuu na maa lire pyi mà tàanna ná u jyii wuuni i, mà dijnyɛŋi ta u sàha sii mɛ.

¹⁰ Numɛ u à lire kacɛnni cyêe wuu na wuu Shwofoonji Yesu Kirisita mpanji cye kurugo. Uru u à fànha ta kwùŋi na, maa li cyêe na wuu aha jɛɛ Jwumpe Nintanmpe na, wuu sí shìŋi niŋkwombaani ta.

¹¹ Puru Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo Kile à mii pyi u tùntunŋɔ. Mii na puru jwumpe yu sùpyir'á marii pi kâlali pu na.

¹² Lire kurugo ŋke yefuge puni jɛɛ mii jɛɛ'i. Nka lire ná li wuuni mú i, lire jɛɛ mii á silege kyaa mɛ, jaha na yɛ ŋgemu na mii à na cyɛge taha ke, mii à uru cè, mii mú à tɛɛn ná l'e, nde mii à kan u á ke, li síŋi jɛɛ u na mà lire màra fo dijnyɛ canŋkwɔge.

¹³ Jɛɛ Timŋti, jwumpe sèe wumpe mii à jwo mu á ke, puru yaha maye funŋ'i, maa maye pɔwɔ Kile kuni jaaraŋi na. Ntàannamagare ti jɛɛ na ntaa Yesu Kirisita wwoŋɛɛge e ke, ta ma karigii pyi ma a ntàanni ná tire e.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'à jwo mu á ke, ma hà wà yaha u a pu labali u a yu mɛ. Pu màra ná Kile Munaani fànhe e, lire ndemu l'à tɛɛn wuu e ke.

¹⁵ Mu à cè na Azi kùluni dánafeebii pun'à kântugo wà mii na, Fijeli ná Erimŋeni mú na jɛɛ pire e.

¹⁶ Nka Onɛzifori wi ke, u à mii funŋke jíŋɛ kariii niŋyahagil'e. Mii kàsujyiini jɛɛ a pyi u á silege kyaa mɛ. Kafoonji u jùjaara ta u pyɛŋɛ shiinbii na.

¹⁷ Tèni i u à pa naha Ōromu kànbwàhe e ke, u à mii cya fo mà mii jya.

¹⁸ Kafoonji Kile u jùjaara ta u na dijnyɛŋi canŋkwɔge Kafoonji Yesu mɛge na. U à kacɛnŋkii jcyiimu pyi mii na mà mii yaha Efese kànhe e ke, mu Timŋti à cyire cè mà tɔro sùpyire puni na.

2

Kirisita sèebaapyiŋi kani

¹ Jɛɛ mii jyaŋi Timŋti, Yesu Kirisita à jwɔ mu na maa fànhe ŋkemu kan mu á, mu ná u wwoŋɛɛge e ke, ta Kile kuni jaare ná kur'e.

² Kile Jwumpe mu à lógo mii jwɔ na shinjyahara jyii na ke, puru jwumpe jwo piiberil'á, wà sí n-jà cye taha mpiimu na, ná pire mú sí n-jà pu jwo piiberil'á ke.

³ Ná mu sí jɛɛ Yesu Kirisita sòrolashi niŋcɛnŋɛ, ma nàzhan lwɔ yefuge e.

⁴ Kampyi sòrolashiŋi la jɛɛ si ntáan u jùŋufoon'á, u kapyiŋkii saha jɛɛ a yaa cyi pyi shintiwe wogii fiige mɛ.

⁵ Ŋgemu u jɛɛ na kajatafɛɛ fi mú ke, u aha mpyi u jɛɛ na fi mà tàanna ná tire tafɛɛre kuzhɛgil'e mɛ, urufoɔ sí kajanjwooni ta mɛ.

⁶ Faapyiŋi u à màban le uye e sèl'e ke, uru sí n-fyànha u kanhare tɔonŋi ta.

⁷ Karigii yyaha mii à jwo mu á ke, funŋke cya cyi na sèl'e. Lire ká mpyi, wuu Kafoonji sí mu tɛɛge bà mu si mpyi si cyi puni yyaha cè mɛ.

⁸ Funŋɔ cwo saanŋi Dawuda tùluge shinŋi Yesu Kirisita na, u à kwú maa nè a fwo kwùŋi i. Puru Jwumpe Nintanmpe mii jɛɛ na yu sùpyir'á.

⁹ Puru jwumpe njwunji kurugo, mii jɛɛ kyaage e, pi à mii le a pɔwɔ kàsuni i, mu à jwo kakuumpyi u jɛɛ mii. Nka lire jɛɛ a li cyêe na Kile Jwumpe pi à le a pɔwɔ kàsuni i mà dɛ!

¹⁰ Mii à kuru kyaage puni kwú naye e, Kile niŋcwɔnribii kurugo, bà Yesu Kirisita si mpyi si pi shwɔ pi i mpyi Kile sinampe e fo tèekwombaa mɛ.

¹¹ Mpe jwumpe na jɛɛ kanyɛɛ:

Wuu aha ŋkwû ná Kirisita e,
wuu sí n-pyi nyii na ná u e.

¹² Wuu aha kyaage kwú wuye e,
wuu sí n-pyi fânhe e ná u e,
ŋka wuu aha kântugo wà u na,
u mú sí kântugo wà wuu na.

¹³ Wuu mée ká mpyi wuu nyε a jà a kwôro ná u e tètigi puni i mε,
wuu a yaa wuu li cè u na nyε ná wuu e tètigi puni i
jaha na ye u nyε na núruli u jwóméeni jwôh'i mε.

¹⁴ Ta sùpyire funŋo cwo mpe jwumpe na, yi jwo a waha pi á Kile nyii na, na
pi àha raa nàkaante laaga baa woore pyi mε, kaŋwôo nyε ti na mε, ti mú nyε na
ti lógofeēbii leni kuro njɔcenni i mε, ti maha pi wuuni kēēge.

¹⁵ Mu wi ke Timŋti, maye waha ma a li cyēe Kile na na mu na nyε u báarapyi
njɔcenyε, bà mu si mpyi ma hà bú jùzogoro ta ma báaraŋi cye kurugo mε. Ta
Kile jwumpe yu ma a jwôge, puru pu nyε sēenji.

¹⁶ Cú maye na nàkaante laaga baa woore mpyiŋi na, ti nyε a táan Kile á mε,
jaha na ye mpīi pi maha tire nàkaante shiŋi pyi ke, ti maha pire laage tōnge
Kile na.

¹⁷ Tire nàkaante maha kakyaare pyi, bà nɔkwombaaga maha fwónre na
ŋkēēge mε. Imēne ná Fileti na nyε tire nàkaante pyifeēbil'e.

¹⁸ Pi à sēenji kuni yaha marii fini na Kile à dánafeēbii jè a yige kwùŋi i mà
kwò, na kwuŋene saha nyε mε. Lire pyiŋkanni na, pi à sùpyire tà jwô fáanŋa a
yige Kile kuni i.

¹⁹ Ŋka Kile Jwumpe nyε na ŋkēenji mε, pu na nyε mu à jwo baga nintaa
ndemu l'á faanra a jwô ke, l'á séme lire nintaani na:

«Kafoonji Kile à u wuubii cè* .»

L'à séme mú na:

«Shin maha shin u à jwo na uru na nyε Kafoonji Kile wu ke, urufoo u láha
kapegigii mpyiŋi na.»

²⁰ Mu aha jyé shinbwoŋi wà bage e, mu maha li jya na bage yaayi yà na
nyε sēen wuyo, yà s'á yaa ná wyéefyinni i, yà sí nyε cire wuyo, yà sí nyε cogo
wuyo. Yajigiyi loŋgara wuyi maha yaha canmbwoyi mε na, marii jígini ná yi
saŋŋi i canmpyaagii saŋŋkil'e.

²¹ Nyε amuni li mú nyε, ŋgemu ká láha kapegigii mpyiŋi na ke, urufoo sí
n-pyi mu à jwo yajigiŋe loŋgara wogo. Urufoo sí n-yaha uye kanni na u
jùŋufoonji báaraŋi mε na. Urufoo kaŋwôoni sí n-pêe u á sèl'e. Urufoo sí
n-bégele báaraŋi njɔcenyi shiŋi puni mpyiŋi mε na.

²² Timŋti, nàŋjiibii na diriŋi pi nyii karigii nintiimbaagii jcyiimu kurugo ke,
laaga tōn cyire na feefee! Maye waha ma a katiigii pyi, ma a mpyi dánasupya,
ma a ma shiŋneēbii kyaa táan may'á, mpīi pi nyε na Kafoonji pēre ná zòvynre
e ke, mu ná pire pi bē.

²³ Ma hà raa ma jwôge leni nàkaante laaga baa woore e mε, tire maha ma
ná yoge e.

²⁴ Mà li ta Kafoonji Yesu báarapyi nyε a yaa u a kàshi kwùun mε. U à yaa
u a sùpyigire pyi ná sùpyire puni i, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni
jaaraŋkanni na, u à yaa u kari kúw uye e.

* 2:19 Nomburu 16.5

²⁵ Mpii pi jye na u kyáali ke, u raa pire leni kur'e ná lùtaanni i. Shwòhòl'e Kile sí pyiŋkanna kan pi á, bà pi funzòŋòre si mpyi si ŋkèenŋe, pi i sèenji cè me.

²⁶ si funjɛenŋe ta si piye shwò Sitaanninji na, uru ŋgemu u à pi cù bà kànhaŋa maha yaaga cù me. Pi kacuni li jye Sitaanninji á, pi raa uru jyii wuuni pyi.

3

Dijyeŋi canzanŋi kani

¹ Jye Timòti, mu à yaa mu u li cè na dijyeŋi canzanŋi sí n-waha sèe sèl'e, ² naha na ye sùpyire sí raa n-kòre tiy'á, ti funzòŋòre puni sí n-taha wyéŋi na, pi sí raa piye père, pi sí raa piye cyiin sòŋŋò me, pi sí raa Kile mege kèege, pi sí n-pyi ná pèen'i mà yaha tí ná pi sifeebil'e me, pi sí wà kacenne cè me, pi mú si Kile kuni kani là le dá e me.

³ Pi sí n-pyi sùpyigire baa ná jùnaara baa shiin, s'a sùpyire sannte meyi kèege, pi sí n-jà n-cù kapegigii mpyinji na me, pi sí n-pyi shinpii, pi tafunŋi u sí n-pyi kacennkii mpyinji.

⁴ Pi sí raa sùpyire leni cye e, pi tɛenme sí n-pɛn, s'a piye père sèl'e. Pi sí jyii yige pi yabilimpii jyii karigii kurugo mà tòro Kile jyii wogigii na.

⁵ Pi sí piye pyi sùpyire jyii na, mu à jwo Kile kuni jaarafee nɛcenmii, mà li ta pi sí jɛe piye yaha Kile u a ŋkèenŋi me. Timòti, laaga tɔon uru supyishinji na.

⁶ Pi pii maha jyè pyenyi i marii cyeebii funŋò baa wuubii pii wòoge ná pi jwòtanyi i, bà pi si mpyi s'a jɛege pi jwumpe na me. Pire cyeebil'à kapegigii niŋyahagii pyi, maa pi jyii karigii shinji puni pyi jcyiimu cyi à kàntugo wà Kile kun'à ke.

⁷ Tèrigii puni i, pi la maha mpyi si kariii yyaha cè, ŋka pi si n-sii n-jà sèenji cè me.

⁸ Pire nambaabii na sèenji tùnni, bà Zhanesi ná Zhanberesi* à Kile tùntunŋiMusa tùn tècyiini i me. Pi funzòŋòre pun'à lwó a pwò kapegigii mpyinji na, pi Kile kuni jaaranji jye jùŋò baa.

⁹ Ŋka pi karigii sí n-shà yyaha na me, naha na ye shinŋyahara sí n-pa li cè na pi funŋò baa wuu pi jye, mu à jwo Zhanesi ná Zhanberesi.

Timòti à yaa u kwòro Kile kuni i

¹⁰⁻¹¹ Timòti, mu wi ke, karigii na mii à kàla ke, ná mii toronkanni ná karigii mii la jye si mpyi ke, ná mii Kile kuni jaaranŋkanni ná pyiŋkanni na mii à cù naye ke, ná pyiŋkanni na sùpyire sannte kyal'à táan mii á ke, ná pyiŋkanni na mii à naye waha Kile kuni i ke, ná pyiŋkanni na mii à kyaala sùpyire cye e ke, mu à pyi mii fiŋe cyire puni i. Mu à li cè na mii à kyaala Antiyòshi ná Ikoni ná Lisitiri kanyi i. Mii à kyaala wani sèl'e, ŋka lire ná li wuuni mú i, wuu Kafoonji à mii yige kuru yyefuge puni i pi cye e.

¹² Lire pyiŋkanni na, shin maha shin la ku jye s'a Kile kuni jaare Yesu Kirisita wwojɛege e ke, urufoo sí n-kyaala sùpyire cye e.

¹³ Ŋka shinpiibii ná kafinivinibii pi ke, pire sí yyaha le kapegigii mpyinji na, pi sí raa sùpyire wuruge s'a piye wuruge mú.

Kile Jwumpe Semɛŋi kaŋwòŋi

¹⁴ Mu wi ke Timòti, karigii na mu à taanna, ka mu u dá cyi sèenji na ke, maye pwò cyi na, naha na ye mpíi pi à mu taanna cyi na ke, sèeshiin pi.

* **3:8** Yahutuubii na sòŋŋi na Misira jɛcèfeebii kyaa l'à jwo Ekizodi 7-8 i ke, pire pi jye Zhanesi ná Zhanberesi.

15 Mâ lwô fo mu nyε nàḡkocyeεre e, mu à Kile Jwumpe Semēḡi kâla a cè, uru Semēḡi jwumpe pu sí n-jà yákilifente kan mu á, bà mu si mpyi si dá Yesu Kirisita na si shwô mε.

16 Uru Semēḡi jwumpe pun'à fworô Kile e, lire kurugo pu tayyéreg'à pèe, pu sí n-jà sùpya taanna, pu sí n-jà sùpya yeε si u le kuni niḡcenni i, pu sí n-jà sùpyanḡi kúu, si u yaha katiḡḡi mpyinḡi na, pu na lire puni jwôge.

17 Lir' à pyi bà Kile kuni jaarafeebii si mpyi si fûnḡo s'a si yyaha na kacēḡkii shinḡi puni mpyinḡi i mε.

4

Poli à Timōti pyi u yyaha le Kile jwumpe jwuwḡi na

1 Mii sí yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita nyii na, uru ḡgemu u sí núru n-pa saanwa, si mpyi sùpyire nḡḡo na, si kwûubii ná nyii wuubii sâra si ntâanna ná pi kapyiinḡkil'e ke,

2 na mu à yaa mu u a Kile jwumpe yu ma a finḡε sùpyir'á tērigii puni i, tēewaa bâra tēetaan na. Pi aha kyaa pyi ndemu l'à para ná Kile kuni i ke, li jwo pi á. Ta pi yeεge ma a mâban leni pi e sèl'e, ma a pi taanni Kile kuni jaaraanḡkanni na ná lûtaanni i.

3 Naha kurugo ye tēni là na ma, sùpyire sí n-pa raa jcyíge kâlanḡi niḡcēḡḡi lógogo, s'a pi nyii karigii pyi si ntaha cyelentiibii kafinivinibii pi jwôh'i mpiimu jwumô p'à táan pi niḡgyigigil'á ke.

4 Pi sí raa jcyíge sēḡḡi lógogo, jwujyempe laaga baa wumpe pu sí n-táan pi niḡgyigigil'á.

5 Nka mu wi ke Timōti, cû maye na tērigii puni i, ma a kyaage kwú maye e, ma a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Báara maha báara Kile à le mu cye e ke, ma a uru pyi ma nò u tēḡeni na.

Poli à jwo u mbòḡi kyaa na

6 Mii wi ke, li saha si mō mε, mii sí n-kwû. Mii sishange sí n-wu n-pyi sâraga fiige.

7 Mii à báaranḡi pyi Yesu Kirisita á ná na zòmbilini puni i, bà zhilenḡe niḡcēḡḡe maha zhì leni mε. Báaranḡi Kile à kan mii á ke, mii à uru pyi a nò u tēḡeni na. Mii tafēεr'á nò ti tēḡeni na, mà mii ta mii à kwôro Kile kuni i.

8 Numε Kafoonḡi Yesu à mii tafēεre sâranḡi yaha mii yyaha na niḡyḡinḡi na, mii sí ntiḡḡi kajajwooni ta. U à tíi, u sí sùpyire puni sâra sí n-tâanna ná pi kapyiinḡkil'e diḡyēḡi canḡkwôge. Mii kann'á bà u sí uru sâranḡi kan mε, shin maha shin u à bégel'a u tēenuruni sige ná funntange e ke, pire puni sí uru sâranḡi ta.

Poli yeεyi nizanyḡi Timōti á

9 Timōti, maye waha ma a mpa na yyéε numε sasa,

10 naha na ye mii wwoḡēḡi Demasi à kântugo wâ mii na, u funzōḡḡe pun'á taha diḡyēḡi karigii na, lire e u à kâre Tesaloniki kânhe e. Kerezansi à kâre Galati kûluni i, Titi mú s'á kâre Dalimasi kûluni i.

11 Luka kanni u à kwôro ná mii i naha. Mu aha a si raa ma, yi jwo Marika á yii raa ma siḡcyan, naha na ye u tayyéreg'á pèe mii báaranḡi i.

12 Mii à Tisike tun Efese kânhe e.

13 Mu nimpanḡi, ma a ntôro Torasi kânhe e Karipusi yyéε, ma a na vâanntinmbwôhe shwô ma a ma, ná mii sémēbii, ḡka sēεge wuubii kyaa li jye mii na sèl'e.

¹⁴ Tunntunnaŋi Alezandiri à kapii pyi mii na. Nka Kafoonji sí li fwooni tò u na.

¹⁵ Ta maye kàanmucaa u na mú, naha na ye u à ntùŋke taha wuu na wuu jwumpe kurugo.

¹⁶ Toncyiige e mii à kàre yukyaala bage e ke, sùpyaŋi wà tufiige nye a ðen'a mii tège jwumpe na me. Pi pun'à kàntugo wà mii á, maa mii yaha naye niŋkin. Nka Kile kà lire kapiini fwooni tò pi na me.

¹⁷ Nka Kafoonji Yesu à mii tège maa fànha kan mii á, ka mii i jà a Kile Jwumpe jwo sè'e, mpìi pi nye pi nye Yahutuu me, pire pun'à pu lógo.

Sitaanniŋi na nye mu à jwo cànrage, nka Kafoonji à mii shwò ku na.

¹⁸ Mii à li cè na Kafoonji sí mii shwò si mii pyi mii u láha kapegigii mpyiŋi na, si mii le u saanre e niŋyiŋi na. U à yaa ná pèente e fo tèekwombaa. Amiina

Fwùŋi nizanŋi

¹⁹ Pìrisili ná Akilasi shéere ma a Onézifori pyenge shiinbii shéere mú.

²⁰ Erasiti wi ke, ur'à tèn Kòrenti kànhe e. Torofimu sí wi ke, mii à yíri u yanŋwunŋi taan Mileti kànhe e.

²¹ Maye waha, ma a mpa na yyére mà jwo wyeere tènì li nò ke. Ebulusi ná Pudensi ná Linusi ná Kolojya ná dánafeebii sanmpii pun'à mu shéere naha.

²² Kafoonji Yesu u kwôro ná mu i, u u jwò yii na, u u jwò le yii á.

Λετερεινι Πολι à tun Titi á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè λετερεινι funηò jwumpe e ke

Titi na mpyi Poli báarayijne Kile kuni i. Tèni i Poli à nge λετερεινι tùugo u á ke, lir'à u ta Kereti kuni i. Poli à yi jwo u á na u kacwónribii pii tñe tñe Kereti kuni dánafeebii kuruyi jùηò na, pi raa pi karigii cwónre. Nge λετερεινι i jùmbwoyi taanrenji yi jye:

Pyiñkanni na dánafeebii kacwónribil'à yaa pi pyi ke (1.5-16).

Ná dánafeebil'e Titi sí raa báare, mu à jwo nàñkolyeebii ná kàcijnjyeebii ná nàñjiibii ná bilibii ke, Poli à Titi yere pire cùñkanni na (2.1-15).

Nde dánafeebil'à yaa pi pyi bà pi si mpyi si ntèn yyeññke e me, u à lire jwo u á (3.1-15).

Poli à Titi shéere

¹ Mii Poli u jye Kile báarayi ná Yesu Kirisita tùntunηò ke, mii u à nge λετερεινι séme.

Kile à mpiimu cwónrò ke, u à mii tun na mii u kuni le pire taan, si sèñji cyêe pi na mà tàanna ná Kile yyaha fyagare e,

² bà pi si mpyi si sònñòò tatahaga ta shìñi niñkwombaanji kàmpaññke na me. Kilenji u jye u jye na fini me, uru u à uru shìñi niñkwombaanji jwómeeeni lwó mà dñjñeñi ta u sàha sii me.

³ Wuu Shwofoonji Kile jyyi tèt'à nò ke, ka u u uru shìñi cyêe wuu na u jwumpe cye kurugo, maa puru njwunji tùnture le mii cye e.

⁴ Nye Titi, mu u jye mii jyanji yabilinji mà tàanna ná Kile kuni i, lire ndemu l'à wuu pyi wuu à wwò ke, mii sí nge λετερεινι tun mu á. Wuu Tunji Kile ná wuu Shwofoonji Yesu Kirisita pi jwò ma na, pi i yyeññke kan ma á.

Dánafeebii kacwónribii kani

⁵ Nye Titi, mii à mu yaha Kereti kuni i, bà mu si mpyi si karigii niñcwónròmbaagii yaha cyi cyi kuni ta me. Kacwónribii pii cwónrò dánafeebii shwòhòl'e ma a pire tñe kànyi yyaha kurugo dánafeebii kuruyi jùηò na, bà mii à yi jwo mu á me.

⁶ Dánafeebii kacwónròñ'à yaa u pyi tìgìre cyaga baa, u à yaa u kúu u cwonji ná*, u pylibil'à yaa pi u jwómeeeni cú, pi jye a yaa pi jùηò kyán u na me. Pi à yaa pi pyi metangafee.

⁷ Tìgìre cyaga jye a yaa ku ta dánafeebii kurunñke kàanmucyafoonji wà na me, naha na ye Kile sùpyiibii kacwónròñi u jye u wi, u jye a yaa u pyi yàmpeenefoo me, u jye a yaa u pyi lúfwuufoo me, u jye a yaa u pyi sinmbya me, u jye a yaa u pyi supyikyanga me, u à yaa u a wyérenji caa fyinme na.

⁸ U à yaa u pyi nàmpònmaraawa, u raa kacennji pyi, u à yaa u pyi yákilifoo, u raa katiigii pyi, u à yaa u pyi ná zòvynre e, u u jà uye na.

⁹ U à yaa u uye pwo jwumpe sèe wumpe ñkàlanji na, mpemu na u à kàla ke, lire e u sí n-jà màban le sùpyire e, s'a ti taanni Kile kuni ñaraanñkanni na. Lire cye kurugo mú, mpii pi jye na jwumpe sèe wumpe tùnni ke, u sí n-jà pire tawuruge cyêe pi na.

* 1:6 Pii maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe niñkin poo.»

Kereti kîni dânafeebii kuruyi kani

¹⁰ Mii na mpe jwumpe yu, ñaha na ye shinñyahara ñye na ñeegge jwumpe sêe wumpe na me, maa piye pwô jwumpe laaga baa wumpe ñjwuñi na, marii sùpyire wuruge, pire e Yahutuubii pi maha jwo na fânhe kyaa li dânafeebii pi kwôñ ke, pire pi à ñyaha.

¹¹ Mu à yaa mu u pi sige puru jwumpe shinñi ñjwuñi na, ñaha na ye pi maha pyenyi yà nimpuyo ñwô fáanñi na yige Kile kuni i ná uru jwuzhinji i, wyérenji kurugo.

¹² Siñcyiimefoonji wà na mpyi Kereti kîni i, ur'à jwo na:

«Kereti kîni shiinbii na ñye kafiniviniimii tèrigii puni i,

pi na ñye mu à jwo sige yaaya nimpaye,

sàafee pi ñye pi pi,

pi funzônñore pun'à taha yalyire na.»

¹³ Uru nàñ'á sêe jwo, lire kurugo mu à yaa mu u pi yeε ma a pi le kur'e, bà pi si mpyi s'a Kile kuni ñaare li ñaarañkanni na me.

¹⁴ Pi ñye a yaa pi taha Yahutuubii jwuñjyempe laaga baa wumpe ñwôh'i me. Mpii pi na sêenji cyige ke, pi mú ñye a yaa pi taha pire jwumpe fye e me.

¹⁵ Mpii pi ñye ná zôvynre e ke, yafyin si n-jà pi ñwôhó Kile yyahe taan me, ñka mpii pi ñye na Kile kuni tûnni, ná pi ñye ná zôvynre e me, yafyin si n-jà pire pyi pi finiñe Kile yyahe taan me, mà li pyi ñaha na ye pi ñye ná funñcennji'i me, pi sônñor'à pi.

¹⁶ Pi maha jwo na pir'à Kile cê, ñka pi kapyiinñkii cye kurugo, li maha ñcê na pi jwumpe ñye sêe me, shinpii pi ñye pi pi, pi à ñùññ kyán Kile na, pi si n-sii n-jà kacenne piy me.

2

Yereñkanni na Titi à yaa u a dânafeebii yerege ke

¹ Mu wi ke Titi, ta kàlanji ñiñcennji kaan sùpyir'á.

² Yi jwo nàñkolyeebil'á na pi i piye pèrege cê, pi i mpyi sèeshiin, pi i mpyi yákilifee, pi i piye waha Kile kuni i ná tãange ná lûtaanni i.

³ Yire ninuyi taha ciñjyeebil'á mú, bà pi ñaarañkanni si mpyi si ntãanna ná Kile kuni i me, pi àha raa pi shinñeebii meyi kèege me, pi àha mpyi sinmbyaa me; pi a sùpyire sannte leni kur'e,

⁴ Bà pi si mpyi si li cyêe cipyire na, pyiñkanni na pi à yaa pi pi nambaabii ná pi pyilibii kyaa táan piy'á me;

⁵ pi i mpyi yákilifee, pi i mpyi fylñme sùpyii, pi i piye kan pi pyenyi báarañ'á, pi raa kacennji pyi; pi i pi nambaabii ñwômyahigii cû, bà sùpyire si mpyi si Kile jwumpe le dá e me.

⁶ Yire mu à yaa mu u jwo nàñjiibil'á mú, na pi pyi yákilifee karigii puni i.

⁷ Mu yabilin'á yaa mu u pyi yeyeyeenε kacennmpyiini i. Fànha le ma a sùpyire taanni ná zôvynre e.

⁸ Ta jwuntarampe kanni yu, bà sùpyire si mpyi pi àha raa cwo cyaga ñaa mu na me. Mu aha ja lire na, wuu zàmpeebii sí n-silege, pi mú saha si tajwugo ta wuu na me.

⁹ Yi jwo bilibil'á na pi piye tírige pi ñùñufeabil'á karigii puni i, pi raa pi ñyii karigii pyi. Pi àha raa pi ñwô kwûun me.

¹⁰ Pi àha pi yaaga yu me, pi li cyêe tèrigii puni i na pire na ñye dânasupyii, jwumpe wuu ñye na yu wuu Shwofoonji Kile kyaa na ke, bà sùpyire si mpyi si puru le dá e me.

¹¹ Naha kurugo ye kacenni Kile à pyi ke, u à lire cyêe sùpyire na. Lire kacenni cye kurugo sùpyire puni sí n-jà n-shwò.

¹² Lire kacenni kurugo, Kile à jwo na wuu cyé kapegigii na, wuu u kàntugo wà wuu nyii karigii nimpegigil'á. Lire ká mpyi, wuu sí n-pyi nge dijyeŋi i yákilifee s'a katiigii pyi, s'a fyáge Kile na.

¹³ Wuu sònŋor'à taha canmbwòhe ŋkemu na, ná wuu na kuru sigili ke, kur'e wuu Shwofoonji Yesu Kirisita u nyé wuu Kilebwoonji ke, uru sí uye cyêe u sìnampe e.

¹⁴ U à uye pyi sárage wuu kurugo, maa wuu jùŋŋo wwù kapegigii puni i. U à lire pyi bà wuu si mpyi si mpyi sùpyii fwònrò baa wuu, mpiimu Kile à cwònr'a yaha uye mæe na ke, si wuye pwò kacennkii mpyiŋi na.

¹⁵ Nyé tayyérege Kile à kan mu á ke, mà tàanna ná kur'e fànha le ma a sùpyire yerege ná mpe jwumpe e bà pi si mpyi si ŋkwòro Kile kuni i mæ. Wà nyé a yaa u mu wíl'a faha mæ.

3

Kile à jwò wuu na maa wuu shwò mana

¹ Yi jwo dánafeebil'á ma a pi funŋŋo cwo, na pi piye tírige fànhafeebii ná kini jùŋufeebil'á, pi i pi jwòmæeni cù, pi i piye pwò kacennkii mpyiŋi na tèrigii puni i.

² Pi àha jwumpime jwo sùpya na mæ, pi àha raa kàshi kwùun mú mæ, pi pyi lùtaanfee ná jùmpinfeefee tèrigii puni i.

³ Tèni l'e, wuu mpyi funŋŋo baa shiin, maa jùŋŋo kyán Kile na. Wuu mpyi numpini i, marii wuu nyii karigii shiŋi puni pyi. Wuu mpyi shinpii, maa mpyi ná yjncyege e. Wuu kapyiŋkii mpyi a pèn sùpyire sannt'á, wuu ná wuye shwòhòl'e maa wuye pèn mü.

⁴ Nka tèni i wuu Shwofoonji Kile à li cyêe sùpyire na na ur'à jwò, ti kyaa mú s'à taan ur'á ke,

⁵ u à wuu shwò mana. Wuu kacennkii kurugo bà u à lire pyi mæ. Kile à wuu jùŋaara ta maa wuu shwò, maa wuu jyé a fíniŋe. U à lire pyi u Munaani fànhe cye kurugo, maa wuu pyi sùpyii nivònmii bà wuu si mpyi si shiŋi nivònŋi ta mæ.

⁶ Kile à u Munaani le wuu e ná funvyinge e, wuu Shwofoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

⁷ Lire pyiŋkanni na, u à jwò wuu na maa wuu tíi u yyahe taan, shiŋi niŋkwombaaŋi na wuu sònŋor'à taha ke, bà wuu si mpyi si uru ta mæ.

⁸ Puru jwumpe na nyé kaŋye.

Mii la nyé ma a pu jwo a waha dánafeebil'á bà pi si mpyi s'a kacennji pyi tèrigii puni i mæ. Lir'à jwò, sùpyire puni tòn na nyé lire e.

⁹ Ma hà raa ma jwòge leni nákaante jùŋŋo baa woore e mæ. Pi aha a wuu tulyeyi u tulyeyi mæyi nákaante pyi, ma hà ma jwòge le t'e mæ. Pi aha nákaana pyi mà yyaha tíi ná MusaSaliyaŋi i marii piye tùnni, ma hà jwò ná pi e mæ. Tire nákaante pun'à sii jùŋŋo baa.

¹⁰ Ngemu ká a li caa si dánafeebii kurunke jya ke, urufoo yere, u aha mpyi u nyé a li jwò yaha mæ, jwo ná u e tozhònwogo. U aha mpyi u nyé a lógo mæ, ma hà núru ngwò ná u e kyaa na mæ.

¹¹ Mu à li cè na shin maha shin u nyé ná kuru funŋke shiŋi i ke, urufol'à fworo Kile kuni i, shinpi u nyé u wi, jaha na ye u kapyiŋkil'à li cyêe na u nyé a tíi mæ.

Yerege nizanηke

¹² Mii sí tũnntunηɔ tun mu á, shwɔhɔl'e Aritemasi, lire ηye me Tisike. Pi wà ha nɔ mu na, ma a maye waha, ma a mpa na yyére Nikopolisi kànhe e, naha na ye mii la ηye si sà wyeere tēni pyi wani.

¹³ Zenasi u maha k̄ini saliyāηi cyêre sũpyire na ke, maye waha ma a u ná Apolosi tēge pi kũsheeni na, bà li si mpyi yaaga kà ηkwò pi kũunη me.

¹⁴ Wuu c̄inmpyiibii ηye a yaa pi pyi kaηwɔɔ baa me. M̄aban le pi e bà pi si mpyi s'a kacēηkii shiηi puni pyi tērigii puni i s'a p̄i tēre tēewaagil'e me.

¹⁵ C̄inmpyiibii pi naha naha ná mii i ke, pire pun'à mu shéere. Wuu kyal'à táan mpiimu á Kile kuni i ke, wuu à pire puni shéere.

Kile u ηwɔ yii puni na, u u jwó le yii á.

Λετερει Πολι à tun Filemó á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè λετερει funño jwumpe e ke

Jwumpe Nintanmpe pu nyε na Yesu kyaa yu ke, Poli à puru jwo Filemó á, ka u u dá pu na. Filemó na mpyi shinbwo, bilinanji wà na mpyi u á, uru mege na mpyi Onezimu. Ka uru bilinanji si mpa fê.

Lir'à pi ta pi à Poli cù a tò kàsunj i Kile Jwumpe njwunj kurugo. Nyε ka Onezimu si fê a sà uye ta Poli yyére kàsunj i. Nyε lir'à pyi ke, ka Poli si wá na Yesu kyaa yu Onezimu á fo u à pa dá Yesu na. Lire kántugo ka u u Poli tège Yesu kani njwunj na sùpyire sannt'á. U kyaa mpyi a táan Poli á sèe sèl'e fo Poli mpyi maha u pyi uru jyanji mà tàanni ná Kile kuni i. Nyε tèni là à pa nò, ka Poli si li lwó uye funñ'i na uru sí Onezimu núruño n-tùugo Filemó á.

Lire tèni i, bilinji n'a mpyi a fê, ka pi i núr'a u ta a cù, u njũufoonji mpyi maha u kyéree, lire nyε mε maha u bò. Lire e Poli à nge λετερει sémε a kan Filemó á, maa yi jwo u á na Onezimu ká núr'a nò u na, u áha u cù biliwe fiige mε, nka u u cù cìmpworo fiige mà tàanna ná Kile kuni i. Poli zònji mpyi na nkùre mpe jwumpe tajwuge e Filemó á Onezimu kyaa na mε, nahà kurugo yε u mpyi a téen ná l'e na ur'à jwo a kùunj cyage nkemu na ke, na Filemó sí li pyi n-tòro kuru cyage taan. Puru mpe jwumpe cye kurugo, Poli mpyi a yi féen a cyán Filemó taan na u Onezimu cye yaha bilere na.

Poli à Filemó shéere

¹ Mii Poli u nyε kàsunj i Yesu Kirisita kurugo ke, mii ná wuu cìmpworonji Timóti u à nge λετερει tun mu Filemó á, wuu cevoonji ná wuu báarapyijεεji,

² ná mu Afya á wuu cìmpworocwoonji ná mu Arisipi u à wuu tège zhileni na Kile jwumpe yyaha yyére zhènji kurugo ke, ná dánafeebii pi maha piye bínnini mu Filemó bage e ke.

³ Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwó yii na, pi i yyejinjke kan yii á.

Poli à lógo na dánafeebii kyal'à táan Filemó á

⁴ Filemó, tère o tère e mii à Kile jáare ke, mii maha u shéere mu kurugo,

⁵ nahà na ye mii à lógo na Kile shiinbii kyal'à táan mu á, ali numε mu à maye tínje Kafoonji Yesu na.

⁶ Lire kurugo mii na Kile jáare mu á, Kile kuni l'à wuu pyi wuu à wwó ke, bà kuru wwojεεge si mpyi s'a si yyaha na mε, yaayi njcεnyyi wuu à ta Kirisita á ke, kuru wwojεεge ku ma pyi mà yire cè a jwó.

⁷ Pyinjanni na Kile wuubii kyal'à táan mu á ke, lir'à mii funñke táan maa màban le mii i sèl'e. Mii cìmpworonji, lire mpyinji cye kurugo, mu à Kile wuubii zòmpyaagii waha.

Poli à Filemó jáare bilinanji Onezimu kyaa na

⁸ Lire kurugo mii sí kyaa ninjin cya mu á. Mà tàanna ná wuu wwojεεge e Kirisita na, mii mpyi na sí n-jà fànha cyán mu na mu u li pyi.

⁹ Nka Kile wuubii ntàannamagare ti nyε mu i ke, tire kurugo mii sí mu jáare ma a li pyi. Funño cwo li na na mii Poli yyecwugo wunj pi à cù a tò kàsunj i Yesu Kirisita kurugo ke, mii u na mu jáare.

¹⁰ Onézimu kurugo mii na mu jáare, jáaha na ye u à pyi numε mii pyà Yesu Kirisita wwojεεge e naha kàsujì i.

¹¹ Tèni l'e, u kajwòò mpyi mu á mε. Nka numε, u kajwòò'n'à ta mii ná mu á.

¹² Ali mà li ta u kyal'à waha mii na bà mii yabilihì kan'à waha naye na mε, mii sí u nùrujò n-tùugo mu á.

¹³ Mà mii yaha naha kàsujì i Jwumpe Nintanmpe njwujì kurugo, li mpyi na sí n-táan mii i mà u yaha naye taan, u raa kariì pyi mii á mu cyaga.

¹⁴ Nka mii à li sònj'a ta na mii jye a yaa mii u kyaa pyi mu kàntugo ná mii jye a li jwo mu á, ka mu u li òn shwò mà ye. Mii la jye sí mu kárama mu u kacenne pyi mii á mε, fo ndemu ká fworò mu i ke.

¹⁵ Li sí n-jà n-ta Onézimu à láha mu na tère nimbilere e, si nùru njkwò mpyi ná mu i fo tèkwombaa.

¹⁶ U saha si n-pyi mu biliwe kanna mε, u sí n-pwòró biliwe na, u sí n-pyi mu cìmpworò. U kyal'à táan mii á sèl'e, nka u kyal'à yaa li taan mu á mà tòro mii na, jáaha na ye u jye mu wu, maa mpyi Kafoonji Yesu wu mú.

¹⁷ Jye kampyi mii à sù mu cìmpworò mà tàanna ná Kile kuni i, mii n'a mpyi a shà mu yyère, mu mpyi na sí mii cù jwò cùnkanni ndemu na ke, mii na li caa mu á, Onézimu ká nò mu na, ma a u cù a jwò amuni.

¹⁸ U aha nta u à kakyara pyi mu á, lire jye mε mu fwoo ká nta u na, mii sí cyire puni tò.

¹⁹ Mii Poli yabilihì cyεge k'à mpe jwumpe puni séme na mii sí mu fwòhigii puni tò, mii sí na wuuni jáara mu na mε, lir'à li cyée na mii fwoo jye mu na, jáaha na ye mii à mu le Kile kuni i.

²⁰ Mii cìmpworonji, mii la jye ma a lire kacenni ninjinhì pyi na á Kafoonji Yesu kurugo, ma a màban le mii i Kirisita wwojεεge e.

²¹ Mii à li cè na nde mii à cya mu á ke, na mu sí lire pyi mii á. Lire kurugo mii à nge lèterehì tùugo mu á. Mii mú à tèen ná l'e na mii à jwo a kùujò cyage njemu na ke, mu sí li pyi n-tòro kuru cyage taan.

²² Jye ta na bashonge bégeli, mii à tèen ná l'e, Kile sí yii jareyi shwò pi i mii cye yaha mii i sà fworò mu na.

Fwùjì nìzanzì

²³ Epafirasi u naha naha ná mii i kàsujì i Yesu Kirisita mεge kurugo ke, u à mu shéere.

²⁴ Mii báarapyijεebii Marika ná Asitariki ná Demasi ná Luka à mu shéere mú.

²⁵ Kafoonji Yesu Kirisita u jwò yii na, u u jwó le yii á.

Letereŋi u à tun Eburu shiinbil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Nge letereŋi'à tun Eburubii dánafeebii píl'á. Eburu shiinbii pi maha mpyi Yahutuubii ná Izirayeli shiinbii. Shinji u à nge letereŋi sémé ke, urufoo mege jye a cè mé. U sémefoonji mpyi a Yahutuubii saliyaŋi cè. Yahutuubii pi mpyi a dá Yesu na, ná pi mpyi yyefuge e ke, u à nge letereŋi sém'a tun pir'á, maa màban le pi e. U à li cyée pi na na pi aha Yesu dániyaŋi yaha nkere na, maa Yahutuubii ládaabii kurigii jaare, pi si tòn ta lire e mé, naha kurugo ye zhwonji sèe wunji na ntaa Yesu dániyaŋi kanni cye kurugo.

Nge letereŋi sémefoonji'à li cyée wuu na na Yesu à fànha tò Kile mèlekéebii na. U à fànha tò Kile túnntunji Musa na. U à fànha tò Yahutuubii sáragawwuubii ñunuféebii na, naha kurugo ye uru u jye sáragawwunufembwóhe Kile yyahe taan.

Yesu na jye Melikisedeki fiige, uru na mpyi saanwa maa mpyi sáragawwu Ibirayima tēni i (Zhenézi 14.17-24). Sárayi pi mpyi maha wwú tèecyiini i ke, yire mpyi na jin'a sùpyire kapegigii yàfa ti na mé. Nka Yesu à uye pyi sáraga maa wuu kapegigii yàfa wuu na tógó ninjin fo tèekwombaa.

Nge sémēji sémefoonji'à màban le Eburu dánafeebil'e, bà pi si mpyi si dá Yesu na tèrigii puni i si piye waha Kile kuni i ali yyefuge tēni i, bà Ibirayima ná pi sanmpii mpyi a piye pwó Kile na yyefuge e mé.

Kile à jwo ná wuu e u Jyaŋi cye kurugo

¹ Tèecyiini i, Kile à jwo ná wuu tulyeyi i tooyo ñnyahaya ná pyinƙannigii ñnyahagii na u túnntunmpii cye kurugo.

² Nka ñcyii tèrigii nizanƙil'e, u à jwo ná wuu e u Jyaŋi cye kurugo, u à uru ñgemu tñe mà pyi yaayi punifoo ke, uru cye kurugo Kile à yaayi puni dá.

³ Uru u jye Kile sɔnampe bèenmpe ná Kile ñnjanji yabilinji. U jwumpe fànhe ñyahaŋi cye kurugo, ñjnyēji yaayi pun'à yiye cū. Sùpyire kapegigii yàfaŋi kántugo, u à kàr'a sà ntēen ñjnyinji i Kile Sinji Punifoo kàniŋe cyēge na.

Yesu Kirisita à fànha tò mèlekéebii na

⁴ Mege u à ta Kile á ke, bà kur'à fànha tò mèlekéebii woge na mé, amuni u tayyéreg'à pēe mèlekéebii woge na.

⁵ Kile à tēl'a jwo u mèlekēŋi ŋgir'á na:

«Mu u jye mii Jyaŋi,

ñijnjaa mii à pyi mu Tunji*» ye?

U mú jye a tēl'a jwo mèlekēŋi wà tufiige kyaa na:

«Mii sí n-pyi u Tunji,

u sí n-pyi mii Jyaŋi*» mé.

⁶ Nka u Jyaŋi u jye yaayi puni ñunjo na ke, tēni i u sí nuru uru tun ñjnyēŋi i ke, u sí n-jwo†:

«Kile mèlekéebii, yii puni pi a u pēre§.»

⁷ Nje y'à jwo mèlekéebii kyaa na Kile Jwumpe Semēŋi i ke, yire yi jye:

* **1:5** Zaburu 2.7 † **1:5** 2 Samuweli 7.14; 1 Izirayeli Saanre 17.13 ‡ **1:6** Pii maha jwo: «Nka u Jyaŋi u jye yaayi puni ñunjo na ke, tēni i u à uru tun ñjnyēŋi i ke, u à jwo:» § **1:6** Duterēnōmu 32.43

«Kile à u mèlekεεbii pyi kafεεge,
maa u báarapyiibii pyi na bèεnmε*.»

⁸ Njka Kile à yi jwo u Jyanji á:

«Mu u nyε Kile, mu sí n-kwôro jùñufente e tèrigii puni i.
Mpii jùñjò na mu nyε ke, mu à tíi pir'á.

⁹ Ntiinji karigii cyi à táan mu á,
ntiimbaanji karigii nyε a sàa táan mu á mε.
Lire kurugo, e Kile! Mu u Kilenji à mu cwóonrò,
maa mu pèe mà tòro mu fyèjwòhòshiiinbii taan,
maa funntange sùguro mu jùñj'í nùguntan sìnmε fiige†.»

¹⁰ Maa núr'à jwo:

«Kafoonji, mà lwò fo tasiige e, mu u à jìñke dá,
mu cyεge k'à nìnyinji yaa.

¹¹ Yire puni sí n-pa n-pìnni, njka mu wi ke, mu sí n-kwôro fo tèekwombaa.
Yi puni sí n-pa lye bà vànña maha lye mε.

¹² Mu sí yi kùru bà sùpya maha vànña kùru mε,
yi sí n-pa fáa bà sùpya maha u vànndeñe fáa mε.
Njka mu wi ke, mu sí n-kwôro ma lyempe e,
mu canmpyaagii sì n-kwò mε‡.»

¹³ Mèlekεñi ñgi Kile à tēl'a pyi:

«Ta ma a pa ntēēn na kànñe cyεge na,
fo mii aha mu zàmpeenbii pyi mu tooyi tatahage§ yε?

¹⁴ Mèlekεεbii nyε jaha shi yε? Múnaa yaaya kanna yi nyε yi yi Kile báaranji
laage e. Nùmpañk'à bégel'a yaha mpiimu mεε na ke, Kile à pi tun pi i mpa
pire tēge.

2

Yii àha jcwò Yesu jwumpe e mε

¹ Lire e jwumpe wuu à lógo ke, wuu yákili yaha pu na sèl'e, lire baare e kuni
sí n-pìnni wuu na.

² Kile mèlekεεbii mpyi a jwumpe mpemu jwo ke*, puru mpyi a tàra. Mpii
pi nyε pi mpyi a puru jwumpe cù ná sèl'e, lire nyε mε mà cyé pu na ke, Kile à
pire puni sàra mà tàanna ná pi kapyiini i.

³ Nyε jwumpe p'à jwo múnahigii zhwoñi kyaa na ke, wuu à puru lógo. Pur'à
fànha tò mèlekεεbii wumpe na. Wuu aha mpyi wuu nyε a puru cù ná wuu
cyeyi shuunninji i mε, nde l'à yaa li pyi wuu na ke, Kile sí lire pyi wuu na mú.
Kafoonji yabilinji u à fyànha a puru jwumpe jwo, mpii pi à pu lógo ke, pir'á jwo
na nàkaana nyε a sii p'e mε.

⁴ Ka Kile yabilinji si li cyèe na pi jwumpe na nyε sèe, kacyeenñii ná
kakyanhala karigii ná kabwòhigii ná Kile Munaani màkanyi cye kurugo, u
à yire jjemu kan sùpyir'á mà tàanna ná u jyyii wuuni i ke.

Yesu cye kurugo Kile maha sùpyanji shwò

⁵ Nyε dñnyεñi nimpañi kyaa wuu nyε na yu ke, mèlekεεbil'á bà Kile à uru
jùñufente kan mε.

* **1:7** Zaburu 104.4. Pi maha jwo: «Kile à kafεεge pyi u tñntunñjò, maa kilejini pyi u báarapyi.» † **1:9**
Zaburu 45.6,7 ‡ **1:12** Zaburu 102.25-27 § **1:13** Zaburu 110.1 * **2:2** Saliyanji u à kan Izirayeli
shiinbil'á Sinayi ñañke jùñj'í ke, uru kyaa l'à jwo naha ñke cyage e.

6 Yii li cè na y'à séme Kile Jwumpe Semenji i na:

«Sùpyanji nyε jaha shi fo mu à yákili yaha u na yε?

Adama pyànji nyε jaha shi fo mu na u kàanmucaa yε?

7 Mu à u pyi u tayyérege nyε a mèlekεεbii woge kwò sèl'e mε†,

mu à pèente ná fànhe kan u á maa njire taha u na.

8 Mu à yaayi puni tírig'a cyán u á‡.»

Kile à yaayi puni tírig'a cyán u á, lire jwòhe ku nyε, yafyin nyε u jùñjò na mε.

Lire ná li wuuni mú i, wuu à li jya na yaayi puni sàha ñkwò a yiye tírige u á mε.

9 Nka wuu à ndemu kàanmucya ke, lire li nyε: Yesu mpyi a tírige mèlekεεbii jwòh'i mà tère nimbilere pyi, bà u si mpyi si ñkwù sùpyire puni cyaga Kile kacenni kurugo mε. Numε, pèente ná njini saanwa maha nta ke, u à yire ta, jaha na yε u à kyaala maa ñkwù wuu kurugo.

10 Kile à yaayi puni yaa uye wuyo. Lire kurugo li mpyi a jwò na Yesu u kyaala, bà u si mpyi si shinjyahara pyi ti pyi shinbwoo u yyére mε. Kyaage cye kurugo, Yesu à pyi jùñjufoo njicenne, ñgemu u à jà a kuni múgo shinjyahara á, bà ti si mpyi si nùmpañña ta mε.

11 Yesu u maha sùpyire fininji Kile yyahe taan, u aha mpiimu fininje ke, u ná pire maha mpyi Tu na, lire kurugo u nyε a cwònrò s'a pi pyi u cìnmppyiibii mε.

12 Lire e u à jwo Kile á:

«Mii sí mu mege kèe na cìnmppyiibil'á,

mii sí mu mege pèe mu wuubii shwòhòl'e§.»

13 U à jwo mú na:

«Mii kòni, mii sí na sòñjòre láha Kile na mε*»

maa núr'à jwo:

«Pyiibii Kile à kan mii á ke, mii ná pire pi mpii†.»

14 Nyε Yesu à pire mpiimu pyi pi à nùmpañña ta ke, pire na nyε sùpyii, lire kurugo Yesu mú à pyi sùpya. U à lire pyi bà li si mpyi, u kwùñji cye kurugo, Sitaanninji cye e kwùñji fànhe nyε ke, si uru fànhe kwò,

15 mpii pi mpyi u bilere e kwùñji fyagare na pi shìñji canmpyaagil'e ke, si pire jùñjò wwú mε.

16 Sèenji na, Yesu nyε a pa mpa mèlekεεbii tège mε, u à pa mpa Ibirayima tùluge shiinbii tège.

17 Lire kurugo fànha ku mpyi ku ki, u sàa pa sùpya u cìnmppyiibii fiige karigii puni i, bà u si mpyi si mpyi Kile sàragawwujunufembwòhò, ñkemu jùñaare t'à pèe, maa báarañji pyi na jwòge Kile á, maa sùpyire kapegigii tugure lwó mε.

18 Nyε ná u s'à tòro jwòwwuure kyaage e, lire e mpii pi nyε k'e numε ke, u sí n-jà pire tège.

3

Yesu à fànha tò Kile tùnntunji Musa na

1 Lire e ke mii cìnmppyiibii, yii Kile à yyére mà pyi uye wuu ke, yii a Yesu wíi. Wuu Kile kuni i, uru u nyε Kile tùnntunji ná Kile sàragawwujunufembwòhe.

2 Yesu à báarañji pyi u yyerefooj'á ná jwòmmεεfente e, bà Musa à u pyi Kile pyεnge shiinbil'á mε.

† 2:7 Pii maha jwo: «Mu à u tírig'a wwú Kile mèlekεεbii taan mà tère pyi.» ‡ 2:8 Zaburu 8.4-6 § 2:12

Zaburu 22.22 * 2:13 Ezayi 8.17 † 2:13 Ezayi 8.18

3-6 Nyε бага maha бага, ku ná ku faanrafoonji u nyε, yaayi puni Davoonji sí u nyε Kile. Nyε bage faanrafoonji na nyε ná njire e mà tòro bage na. Lire pyinƙanni ninuuni na, Kile Jyaŋi Yesu Kirisita u nyε bafaanraŋi wwoŋɛɛŋi sée wuŋi, maa mpyi bage ɲùŋufoonji ke, uru na nyε ná njire e mà tòro Musa na. Musa mú à báaraŋi pyi ná sèl'e kuru bage e. Lire e u mpyi báaraŋi kanna. Karigii Kile mpyi na sí n-pa n-pyi ke, u báaraŋi u mpyi na cyire yyaha yu sùpyir'á. Wuu aha wuye waha maa wuu sòŋɔre taħa Kafoonji na fyagara baa ná funntange e mà sà nɔ tɛɛŋi na, wuu sí n-pyi u bage.

Taŋɔŋke k'à bégel'a yaha Kile wuubii mɛɛ na ke

7 Lire e Kile Munaani à jwo:

«Yii aha Kile meɲwuuni lógo niŋjaa,

8 yii àħa yii niŋgyigigii waha,

bà yii tulyey'á cyé Kile na síwage e, maa u ɲwɔ cù mɛ.

9 Kuru cyage e, yii tulyey'á jwo na yire sí mii Kile ɲwɔ cù,

mà li ta pi à mii kapyiŋkii ɲya fo yyee beeshuunni.

10 Lire l'à mii lùuni yírige pi taan,

ka mii i jwo “Pi yabilimpíi sòŋɔre ti nyε na pi wuruge tɛrigii puni i,

kuni mii la nyε pi lwɔ ke, pi nyε a cè mɛ.”

11 Lire e mii lùyiri wuŋ'á káa

“Taŋɔŋke mii à bégel'a yaha pi yyaha na ke,

pi saħa sí n-sii n-ɲyè kur'e mɛ*.”»

12 Mii cìnmpyiibii, yii yiye kàanmucya, sùpya kà n-sii ta yii e, pege ná dánabaare zòŋi nyε ɲɛmu i fo sí sà nɔ u cyé Kile nyii wuŋi na mɛ.

13 Lire e ke canmbile maha canmbile wuu sí n-jà n-yyere: «niŋjaa» ke, yii a yiye yɛɛge cyire e, bà kapegigii mpyiŋi lage sí mpyi k'àħa yii wà wurugo sí u niŋgyiini pyi li waha mɛ.

14 Wuu aha sàa kwóro Kile kuni i mà lwɔ tasiige e fo mà sà nɔ tɛɛŋi na, wuu à pyi Kirisita wwoŋɛɛ.

15 Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Yii aha Kile meɲwuuni lógo niŋjaa,

yii àħa yii niŋgyigigii waha,

bà yii tulyey'á ɲùŋɔ kyán Kile na mɛ†.»

16 Nyε mpire pi à ɲùŋɔ kyán Kile na u meɲwuuni lógoŋkwooni kàntugo yɛ? Musa à mpiimu yyaha cù a fworo Misira kɪni i ke, tá pire bà mɛ?

17 Mpire taan Kile lùuni mpyi a yíri yyee beeshuunni funŋ'i yɛ? Mpii pi mpyi a kapiini pyi fo pi à kwú síwage e ke, tá pire bà mɛ?

18 Mpire kyaa na Kile à káa na pi sí n-ɲyè uru taŋɔŋke e mà yɛ? Mpii pi à cyé u na ke, tá pire bà mɛ?

19 Lire pyinƙanni na, mii cìnmpyiibii, wuu à li ɲya na pi dánabaare kurugo, pi nyε a já a ɲyè kuru taŋɔŋke e mɛ.

4

Kile à taŋɔŋɔ ɲwɔmɛɛ lwɔ u pyiibil'á

1 Nyε Kile à u ɲwɔmɛɛni kan na wuu sí n-pyi ná ur'e u taŋɔŋke e. Lire e wuu pun'á yaa wuu wuye waha, wuu wà kà ɲkwɔ ɲkùuŋɔ kuru cyage na mɛ.

* 3:11 Zaburu 95.7-11 † 3:15 Zaburu 95.7,8

² Wuu à Jwumpe Nintanmpe lógo, bà wuu tulyeyi mpyi a pu lógo me. Nka wuu à li nya na pu nye a yafyin nwò pi na me, naha na ye pi à pu lógo, nka pi nye a dá pu na me. Lire kurugo pi nye a jyè taṅṅke e me.

³ Wuu pi à dányanji pyi ke, wuu pi sí n-jyè kuru taṅṅke e. Mpii pi nye pi nye a dányanji pyi me, Kile à jwo pire kyaa na:

«Mii lùyiri wuñ'á káa,
taṅṅke mii à bégel'a yaha ke,
pi sí n-sii n-jyè kur'e me*.»

Mà li ta taṅṅk'á yaa, naha na ye Kile à kwò ku báaranji na fo tēni i dijnyen'á dá ke.

⁴ Yii li cè, y'á jwo cibilaage canmpyibaashonwuuni kyaa na Kile Jwumpe Semēji i na:

«Kile à kwò u báaranji puni na, maa ṅò canmpyibaashonwuuni †»

⁵ Y'á jwo Kile Jwumpe Semēji cyage kabēr'e na:

«Taṅṅke mii à bégel'a yaha ke,
pi sí n-sii n-jyè kur'e me‡.»

⁶ Mpii pi à pyi shincyibii mà Jwumpe Nintanmpe lógo ke, pire nye a nen'a dá pu na me. Lire l'á li ta, taṅṅke Kile à bégel'a yaha ke, pi nye a já a jyè kur'e me. Nka piiberii sí n-jà n-jyè k'e.

⁷ Lire kurugo Kile mpyi a canṅke kabere kan ku jjiyihi mee na, kuru ku nye ninjaa. Shincyibii Kile nwómēeni yahanṅwooni kántugo, yee ninyahigil'á tóro ke, ka Kile si jwumpe pá jwo saanji Dawuda cye kurugo, puru pu mpe: «Yii aha Kile mejwuuni lógo ninjaa,

yii áha yii niṅyigigii waha me§.»

⁸ Taṅṅke niwónke kyaa l'á jwo ke, kini i Zhouwe à kàre ná sùpyire e ke, lire bà me. Kampyi lire kini li mpyi li li, Kile sáha mpyi na si taṅṅke kabere kyaa jwo me.

⁹ Nye Kile wuubii sí n-jyè kuru taṅṅke e si ṅò, bà Kile à ṅò canmpyibaashonwuuni me.

¹⁰ Ngemu ká jyè kuru taṅṅke e ke, urufoo sí ṅò u báaranji na, bà Kile à u wuñji pi a kwò maa ṅò me.

¹¹ Lire e ke wuu wuye waha wuu u jyè kuru taṅṅke e, wà kà ṅkwò mpyi kántugo bà Kile nwómēecumbaabil'á li pyi me.

¹² Kile jwumpe na nye nyii na, pu fānh'á nyaha. Pu nwòg'á táan káshikwónṅwògo nwòyi shuunni woge na. Pu maha jyè sùpyanji cyeeere e fo maha u zòmbilini ná u múnaani láha yiye na, mà sà nò kacizogompe ná kaciiji sinmpe na. Pu maha sùpyanji zòñi ná u sòñṅore kàanmucya fo maha jicè.

¹³ Yadanke ká tufiige nye a sii ṅkemu k'á ṅwòho Kile na me. U nyiwiini bēenmp'á wu yi puni na. Ur'á wuu puni sí sá wuu nintaga yyaha jwo.

Yesu u nye wuu sáragawwunṅufembwòhe

¹⁴ Nye wuu à li cè na sáragawwunṅufembwòho na nye wuu á ṅkemu k'á dùg'á kàre fo Kile yyéere ke, kuru ku nye Yesu, Kile Jyanji. Lire e ke Kile kuni i wuu nye ke, wuu wuye waha, wuu u ṅkwòro l'e.

¹⁵ Sáragawwunṅufembwòhe ku nye ku sí n-jà nùnaara ta wuu na wuu fānhāncyereṛe karigil'e me, kuru bà ku nye wuu woge me. Bà Sitaanninji maha wuu sònni na wà kapegigii shinji puni na me, amuni Sitaanninji à ku sòn a wii, nka ku nye a kapii pyi me.

* 4:3 Zaburu 95.11 † 4:4 Zhenezi 2.2 ‡ 4:5 Zaburu 95.11 § 4:7 Zaburu 95.7,8

¹⁶ Lire e ke wuu wuu zòmpii waha, wuu file Kile saanre yateενηke na, uru u à jwɔ maa mpyi wuu saanji. Lire ká mpyi, u sí jùnaara ta wuu na. Wuu la ká mpyi u wuu tégε tēni ndemu i ke, u sí jwɔ wuu na.

5

¹ Nye Izirayeli shiinbii shwɔhɔl'e, sáragawwuubii jùñufembwohe maha jcwɔɔnrɔ, ku s'a sùpyire ná Kile shwɔhɔñi yaa. Kuru ku maha sùpyire yaayi niñkanyi ná ti sárayi niñgwuyi kaan Kile á, bà Kile si mpyi si ti kapegigii yáfa ti na me.

² Sáragawwuubii jùñufembwohe fánhe mú à cyére, puru funñke e, mpíi pí jye pí jye a Kile kuni cè me, mà bàra mpíi pí à wurugo l'e ke, ku maha já a pire tégε ná lùtaanni i.

³ Tire fánhacyereere kurugo, bà ku maha sùpyire kapegigii yàfanji sárayi wwú me, amuni ku maha yaa ku ku yabilinji wogigii sárayi wwú.

⁴ Wà jye na kuru mebwòhe kaan uy'á me, ñka Kile yini lí maha ku nɔ wà na, bà Arɔn wuun'à pyi me.

⁵ Amuni Kirisita wuun'à pyi. Uru bà u à uye pyi sáragawwuujñufembwòhe me. U à ti pèente ta Kile á, uru ñgemu u à jwo:

«Mu u jye mii Jyanji,
niñjaa mii à pyi mu Tunji*» ke.

⁶ Kile à jwo u á sahanji:

«Mu à pyi tērigii puni sáragawwuñi Melikisedeki fiige†.»

⁷ Mà Yesu yaha jññke na, u mpyi a cè na Kile sí n-jà uru shwɔ kwùñi na. U à uye tírige Kile á, maa mejwuuni dūrugo maa u jáare fánha na fo mà jñylwòhe tírige, ka Kile sí u jarege shwɔ, ñaha na ye u à uye tírige.

⁸ U mén'à sù Kile Jyanji ke, u mpyi maha Kile jwɔmεεcunte taanni yyefuge cye kurugo.

⁹ Kile à u pyi u à fúnñɔ. Lire kurugo mpíi pí à u jwɔmεeni cù ke, Kile à u pyi u à pire puni shwɔ fo tèekwombaa.

¹⁰ Yii lí cè na sáragawwuujñufembwòhe shinji u mpyi Melikisedeki ke, kuru shinji Kile à pyi u wí.

Yii àha Kile kuni yaha me

¹¹ Nye mii cìmpyibii, karii niñyahagii na jye wuu á mà jwo yii á puru kyaa na, ñka cyi yyaha cém'à pēn yii á, ñaha na ye yii jye na kyaa yyaha cín'a ta me.

¹² Numε mpyi a yaa lí yii ta yii à pyi cyelentii, ñka ali numε, pí saha na yii taanni Kile kuni karigii niñcyiigii na. Yii na jye mu à jwo pìñmpinñyeya. Jirimpe kanni yii jye na ñwore, niñyñi fánhe k'á ñyaha ke, yii sí n-jà uru lyí me.

¹³ Shinji u jye na uye jwɔ caa ná jirimpe kanni i ke, uru na jye pìñmpinñyaga, u jye a kacεnne cè a wwú kapil'e me.

¹⁴ Ñka shinlyeebii pí maha fánhanyahaga yalyire lyí, pire yákilibil'à nɔ pí kacεnne cè a wwú kapil'e, ñaha na ye pí à tēe cyi na.

6

¹⁻² Lire kurugo wuu àha ñkwóro s'a núruli Kirisita kani kàlanji tasiige na me. Wuu àha nuru cyi sii cyi tasiige e s'a ñko: wuu wuu toronkanni kēεññe, karigii cyi maha kwùñi nɔ sùpyañi na ke, wuu u cyire jwɔ yaha, wuu u dá Kile na me. Cyeresεge jyíñkannigii ná cyeyi katahani sùpyañi na si jwó le u á, ná pyiñkanni

* 5:5 Zaburu 2.7 † 5:6 Zaburu 110.4

na Kile sí kwùubii jè, si pi sâra si ntàanna ná pi kapyiin̄kil'e fo tèekwombaa ke, li saha nyε a nɔ wà si kàla kan wuu á mà yyaha tí ná cyire e mε. Wuu a si yyaha na, bà wuu si mpyi si Kirisita kuni karigii yyaha cè sèl'e mε.

³ Kile ká nyε, lire wuu sí n-pyi.

⁴⁻⁶ Lire l'á li ta mà kwôro na karigii nījcyiigii taanni, lire nyε na ntège pyi mε. Pil'á Kile bèenmpe ta, ka Kile si jwɔ pi na, ka Kile Munaani si pi tège, ka pi i li cè na Kile jwump'á jwɔ, maa dīnyε̄ni n̄mpan̄ji fânhe kà ta, maa núr'a fworó Kile kuni i. Pire saha si n-jà pi toron̄kanni kèen̄nyε mε. Li na nyε mu à jwo pi na Kile Jyan̄ji kwôre cige na sahan̄ki, maa sùpyire sannte pyi ti i u cyere.

⁷ Nyε zânhe ká a ma sèl'e nījke nkemu na, ka ku yafaayi si jwɔ ku faafoon̄j'á ke, lire maha li cyêe na Kile à jwó lwó kuru nījke na.

⁸ N̄ka k'aha a ngure ná nyépege kanni yige, ka jwɔ nyε na mpyi ku na mε. Li nyε na m̄oni mε, Kile maha kuru cyage láha, pi a si ku súgo.

⁹ Wuu na mpe puni yu, n̄ka wuu ntàannam̄ac̄in̄m̄pyiibii, wuu à li cè yii na nyε kuni nījccenni i, ndemu i Kile sí yii shwó ke.

¹⁰ Kile nyε kacenn̄c̄embaawa mε. Yii à ndemu pyi maa yii tàange cyêe u na u wuubii ntègen̄ji cyε kurugo mà lwó tan̄jaa na mà pa nɔ nīnjaa na ke, u si fun̄n̄jɔ wwò lire na mε.

¹¹ N̄ka wuu la nyε yii shin maha shin u uye waha u u jà a nɔ t̄egen̄i na, nde na u à u s̄on̄jɔre taha ke, bà u si mpyi si lire ta mε.

¹² Wuu la nyε yii pyi sàafee mε. Yaayi jwɔm̄εeni Kile à lwó ke, mpii pi sí yire ta pi daniyan̄j'á ná piye zhiilin̄ji kurugo ke, yii a pire pyimpe taanni.

¹³ Kile à jwɔm̄εeni lwó Ibirayima á t̄eni ndemu i ke, u à kâa uye na, jaha na yε u nyε a yaaga ta nkemu k'á fânha tò uye na mε.

¹⁴ U à Ibirayima pyi: «Nàkaanna baa, mii sí jwó lwó mu na, si mu t̄uluge p̄e sèl'e *.»

¹⁵ Nyε ka Ibirayima si Kile jyīi cyán. Lire pyin̄kanni na, yaage nkemu jwɔm̄εε Kile mpyi a lwó u á ke, u à kuru ta.

¹⁶ Sùpyire ká a n̄ko si n̄kâa, yaage k'á fânha tò ti na ke, kuru na ti maha n̄kâa si li cyêe na nj̄e tir'á jwo ke, yire na nyε s̄eε, nàkaante puni maha nk̄wò.

¹⁷ Yaayi jwɔm̄εeni Kile à lwó ke, mpii pi à yaa pi yire ta ke, Kile la mpyi si li cyêe pire na na uru ká jwɔm̄εeni ndemu lwó ke, lire nyε na fyiinni mε. Lire kurugo u à kâa.

¹⁸ U à jwɔm̄εeni lwó wuu á, maa n̄kâa. Cyire kapyaāgii shuunn̄ji si n-kèen̄nyε mε, jaha na yε Kile nyε na fini mε. Lire e ke wuu pi à u pyi wuu tan̄jwɔh̄ge ke, wuu wuye waha, jaha na yε jwɔm̄εeni u à lwó wuu á ke, wuu à t̄en̄ ná l'e, u sí li yige li kuni i.

¹⁹ Tire s̄on̄jɔre tatahage ku nyε wuu á ke, kuru na nyε mu à jwo t̄on̄m̄εεge, nkemu k'á wuu yal'a p̄wó Kile na ke. Kuru t̄on̄m̄εεge maha bage táataa v̄aan̄jke[†] jyiile ná wuu e maha n̄kâre Kile tat̄εnge e.

²⁰ Wani Yesu à fyânha a jyè wuu yyaha na wuu ntègen̄ji kurugo. U à pyi M̄elikis̄ed̄eki fiige s̄aragaw̄un̄un̄ufembwòhe fo tèekwombaa.

7

M̄elikis̄ed̄eki à fânha tò Ibirayima na

* **6:14** Zhenczi 22.17 † **6:19** bage táataa v̄aan̄jke»: sùpyire mpyi maha Kile p̄eε v̄aan̄ja bage e. Pi mpyi maha v̄aan̄ja pyi maha ntèg'a bage s̄eε cyage láha ku s̄eεsee cyage na. Kuni mpyi a kan s̄aragaw̄uubii nīnjufembwòhe kann'á ku jyè bage s̄eεsee cyage e, t̄ogó nīn̄kin yyeeni i.

¹ Uru Melikisedeki mpyi Salemu kànze saanji, maa mpyi sáragawwu Kilenji n̄nyi wuŋ'á. Nyɛ Ibirayima à kàshige kwòn saanbii na maa já pi na, maa núru na ma t̄eni ndemu i ke, Melikisedeki à fwor'a sà u jùŋò b̄e, maa jwó le u á.

² Yaayi Ibirayima à ta kàshige e ke, u à yire puni yáhanji kan Melikisedeki á. Nyɛ Melikisedeki mege jwòhe ku nyɛ: «ntiŋi saanji». Mà bâra lire na, Salemu saanji u nyɛ u wí, puru jwòhe ku nyɛ: «yyerĩŋke saanji».

³ U tunji mege nyɛ a ywere e, u nuŋi mege nyɛ a ywere me, u tayirige mú nyɛ a jwo me, Kile Jwumpe Semɛŋi wà tufiige nyɛ a s̄i na u siŋkanni, lire nyɛ me na u kwùŋkanni kyaa yu me. U na nyɛ mu à jwo Kile Jyanji, jaha na ye u sí n-kwôro sáragawwu t̄erigii puni i.

⁴ Yii nyɛ a li nya na Melikisedeki tayyéreg'á p̄e mà? Puru funŋke e, wuu tulyege Ibirayima à kàshige kwòn mà yaayi njemu ta ke, u à yire puni yáhanji kan u á.

⁵ Levi túluge shiinbii pi nyɛ sáragawwuubii ke, MusaSaliyanji mpyi a fânhe cyán pi na pi à pi c̄impyiibii Izirayeli shiinbii cyeyaayi yáhanji shuu, ali mà li ta pi ná pire puni na nyɛ Ibirayima túluge shiin.

⁶ Melikisedeki mpyi Levi túluge shin me, ŋka uru u à Ibirayima cyeyaayi yáhanji ta. Mà bâra lire na, uru u à jwó le Ibirayima á, mà li ta Ibirayima á Kile mpyi a jwóm̄yahigii lwó.

⁷ Nàkaana baa, jwóŋi lefoonji'á fànha tò u tafoonji na.

⁸ Sáragawwuubii pi maha yáhanji shuu s̄upyr'á ke, pire na nyɛ s̄upyii mpiimu pi sí n-kwù canŋka ke. Melikisedeki mú mpyi na yáhanji shuu, ŋka uru sí n-kwôro nyii na bà y'á s̄eme Kile Jwumpe Semɛŋi i me.

⁹ Levi túluge shiinbil'á yáhanji maha ŋkaan ke, wuu bá sí n-jà n-jwo na pire mú à yáhanji wwù, jaha na ye pi tulyege Ibirayima à u wwù mà kan Melikisedeki á.

¹⁰ T̄eni i Melikisedeki à Ibirayima jùŋò b̄e maa yáhanji ta ke, Levi mpyi na sàha si me, ŋka u mpyi u tulyege Ibirayima sishange e, lire e ke u mú à wwù yáhanji i.

¹¹ Ma tàanna ná Izirayeli shiinbii Saliyanji i, Levi túluge shiinbii kanni pi mpyi a yaa pi já a pyi sáragawwu. Kampyi pi sáragawwuuni mpyi na sí n-jà Kile nyii wuuni pyi li f̄unŋò, jùŋò sàha mpyi na sí n-pyi sáragawwuŋi wabere u pa mà ta u nyɛ a pyi Ar̄on fiige me, fo Melikisedeki fiige.

¹² Nyɛ sáragawwuuni ká fáa, fànha ki Saliyanji mú u fáa.

¹³ Ná wuu Kafoonji i, mpe jwump'á yyaha tí ke, ur'á fworò túluge ŋkemu i ke, pire wà nyɛ a sáragawwubaaranji pyi mà nya sárayi tawwuge e me.

¹⁴ S̄upyre pun'á c̄e na wuu Kafoonji à fworò Zhuda túluge e, ŋka Kile t̄untunji Musa à jwo sáragawwuubii kyaa na ke, u jwòge nyɛ a n̄o Zhuda túluge na me.

Yesu nyɛ Melikisedeki fiige

¹⁵ Wuu Kafoonji à pyi sáragawwu bà Melikisedeki mpyi me, lire l'á li finin'á cyêe na u ná Levi túluge nyɛ piye kur'e me.

¹⁶ Túlugo kariii cye kurugo bà u à pyi sáragawwu me, sh̄inji niŋkwombaanji fânhe ku nyɛ u e ke, kuru cye kurugo u à pyi u wí.

¹⁷ Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Mu à pyi t̄erigii puni sáragawwu Melikisedeki fiige*».

* 7:17 Zaburu 110.4

¹⁸ Lire pyinƙanni na, Saliyanji nijjyen' à yîrige, jahà na yε fànha nyε a mpyi u e mε, kaƙwɔɔ mú nyε a mpyi u na mε.

¹⁹ Musa Saliyanji nyε a kyaa yaa ndemu l' à fûnɔ mε, nka numε sɔnɔɔ tatahaga sèe wog' à kan wuu á. Kuru cye kurugo, wuu à tabaraga ta Kile na.

²⁰ Mâ bâra lire na, Kile à kâa Yesu á, pi sanmpii s' à pyi sáragawwu mà ta Kile nyε a kâa pir' á mε.

²¹ Yesu wi ke, ur' à le sáragawwubaaranji i tɛni ndemu i ke, Kile à kâa u á na:

«Mii Kafoonji Kile à kâa,

mii si na ntilwɔhe nijcyange lwɔ sahanƙi mε:

“mu na nyε sáragawwu fo tɛkwombaa†.”»

²² Lire kurugo tunmbyaare Kile à le ná wuu e numε ke, tir' à fànha tò nijjyεere na. Yesu cye kurugo, wuu à tɛen ná lire e.

²³ Nyε kani là saha na nyε, ndemu l' à u ná pi wwû piye e ke. Sáragawwuubii nijyahamil' à tòro mà li jùɔke pyi, pi mpyi na nkwû.

²⁴ Nka Yesu wi ke, uru na nyε nyii na fo tɛkwombaa, sùpya saha si n-pyi sáragawwu u cyaga mε.

²⁵ Lire l' à li ta, mpiimu pi à bâra Kile na u cye kurugo ke, u sí n-jà pire shwɔ numε fo tɛkwombaa, jahà na yε u na nyε nyii na tɛrigii puni i, maa Kile jáare pir' á.

²⁶ Sáragawwujunufembwɔhe kurugo wuu mpyi ke, kuru ku nyε Yesu. U à fîniɛ, jɛcɛge cyaga ná jwɔhɔmɔ cyaga nyε u na mε. Kile à u láha kapimpyiibii na, maa u dũrufo fo nijnyini tɛgeni na.

²⁷ Yesu nyε sáragawwuubii jùɔufembwoyi sanjyi fiige mε, u kuro nyε canja maha canja sáragawwuuni i uye kapegii yàfanji kurugo si nta sùpyire sannte wogigii yàfanji sárayi wwû mε. U à uye pyi sáragà tɔɔɔ niɔkin tɛrigii puni mε na.

²⁸ Yii li cè, Musa Saliyanji mpyi a mpiimu tiɛe mà pyi sáragawwuubii jùɔufembwoyo ke, pire mpyi a fûnɔ mε. Nka Musa Saliyanji kàntugo, Kile à kâa maa jwumpe mpemu jwo ke, pur' à pyi kaɔɔɔ mà u Jyanji tiɛe mà pyi sáragawwujunufembwɔhɔ, uru u à fûnɔ tɛrigii puni i.

8

Yesu, wuu sáragawwujunufembwɔhe

¹ Nyε wuu jwumpe jùmbwɔhe ku nyε: sáragawwujunufembwɔhɔ na nyε wuu á bà wuu à yi jwo mε. U à sà ntɛen nijnyini i fànhe cyage e, Kile Sinji Punifoo kàniɛ cyεge na.

² Sèe cyage e u nyε na báaranji pyi ke, kuru ku nyε Kile v àanɔke bage sèe woge, sùpya cye kurugo bà k' à faanra mε, Kile yabilinji cyεge k' à ku faanra.

³ Sáragawwuubii jùɔufembwoyi pun' à tiɛe, yi raa nkanji pyi Kile á s' a sárayi pyi y' a noni Kile na. Lire pyinƙanni na, wuu sáragawwujunufembwɔhe mú à yaa k' a yaaga kaan Kile á.

⁴ Kàmpyi u mpyi jùɔke na, u bá mpyi na si n-pyi sáragawwu mε, jahà kurugo yε sáragawwuubii pii na nyε naha mpiimu pi nyε na yakanyi kaan mà tàanna ná Musa Saliyanji i ke.

⁵ Pire sáragawwuubii na báare cyage nƙemu i ke, kuru na nyε mu à jwo nijnyini woge nàɔnjanji. Tɛni i Musa mpyi a bégele s' a Kile v àanɔke bage yyéeni ke, Kile

† 7:21 Zaburu 110.4

à yi jwo u á: «Lóg'a jwò, yaayi mii à cyêe mu na jañke jwɔ'ni ke, maye waha ma a yire jcamii yaa*.»

⁶ Nyɛ numɛ, Yesu Kirisita u nyɛ wuu sáragawwujwɔufembwòhe ke, báaraŋi Kile à kan ur'á ke, ur'á fánha tò pire wuŋi na, jaha na yɛ tunmbyaare u à le wuu ná Kile shwòhól'e ke, tir'á fánha tò nijjyɛɛre na. Yaayi jwòmyahigii Kile à lwó numɛ ke, yire mú à fánha tò tècyiini wuyi na.

⁷ Kàmpyi tunmbyaare nijcyiire† mpyi na sí n-jà Kile jyi wuuni fúnjò, jùnjò saha mpyi na sí n-pyi, mà shòworo tèg'a ti fáa mɛ.

⁸ Nka Kile à u shiimbii cêɛge maa jwo:

«Mii Kafoonji Kile à jwo,

“Canja na ma, mii sí n-pa tunmbyara nivónnò le

ná Izirayeli shiimbii ná Zhuda shiimbil'e.

⁹ Canjke mii à pi tulyeyi cú pi cyeyi na, mà fworo Misira kini i ke, tunmbyaare mii à le ná pi e ke, ti sì n-pyi tire fiige mɛ,

jaha na yɛ pi à tire kêɛge.

Lire na, mii à pi yaha wani.”

Mii Kafoonji Kile à jwo amuni.

¹⁰ “Nyɛ cyire canmpyaagil'à tòro ke,

tunmbyaare mii sí n-le ná Izirayeli shiimbil'e ke, tire ti nte:

Mii sí na Saliyanji le pi yákilibil'e,

si u jwumpe séme pi zòmpii na.

Mii sí n-pyi pi Kilenji,

pi sí n-pyi mii shiimbii.

¹¹ Wà saha sì u shinjɛɛ, lire jyɛ mɛ u cinmpworo pyi

‘Maye waha ma a Kafoonji cè’ mɛ,

jaha na yɛ pi puni sí mii cè,

shinbwo bára shinbilere na.

¹² Mii sí toro taha pi ntiimbaanji na,

mii sí pi kapegigii yàfa pi na‡.”»

¹³ Kile à tunmbyara nivónnò kyaa jwo, puru funjke e, nijjyɛɛre kakwoo saha jyɛ mɛ, fánha saha jyɛ t'e mɛ, jcyèɛre ti sí n-pínni.

9

Tunmbyaare nijjyɛɛre

¹ Tunmbyaare nijjyɛɛre tɛni i, pyinjannigii cyii mpyi wani, jcyiimu jwò kurugo sáragawwubii mpyi maha yaa pi tòro, pi i nta a sárayi wwù ke. Baga mú mpyi wani jñjke na, ñkemu i pi mpyi maha yi wwù ke.

² Váanja бага ku mpyi ku ki, maa ku táa mà pyi bapya shuunni. Babilini nijcyiini i bɛɛnmwòhe fúkinanji ná tabalanji jwɔ'ni pi mpyi maha sárage bwúuruj yaha ke, yire yi mpyi wani. Lire babilini mɛge mpyi «bage sècyage».

³ Váanja mpyi lire babilini ná funjò wuuni shwòhól'e. Funjò babilini mɛge mpyi «bage sèsee cyage».

⁴ Kuru cyage e, sárayi tasogoge sɛɛnɛni woge mpyi, pi mpyi maha wusunani súge ku jwɔ'ni. Tunmbyaare mbwùuni mú mpyi wani. Sɛɛnɛni mpyi a tèg'a lire mbwùuni puni wògò. Sɛɛn cwoo mpyi li funjke e. Njyinj mɛge ku jyɛ mani

* 8:5 Ekizodi 25.40 † 8:7 Tunmbyaare t'à le Sinayi jañke jwɔ'ni ke, tire kyaa li jyɛ na yu naha (Ekizodi 24.3-8). ‡ 8:12 Zheremi 31.31-34

ke, uru wà mpyi lire sɛɛnɔi cwooni i. Arɔn kàbiini* li mpyi a wyɛɛre yige ke, ná kafaatente na Kile mpyi a u tunmbyaare jwumpe séme ke, yire mú mpyi mbwùuni i.

⁵ Sheribɛɛnbii mpyi mbwùuni nɔnɔ'i, pire mpyi maha li cyéɛre na Kile yabilinɔi nɔyɛ naha. Pire mpyi a fukanyi pili mbwùuni nɔwɔɔnɔke nɔnɔ'i†. Nka mú si n-jà cyire karigii puni jwo nɔ cyi tɛɛɛni na numɛ mɛ.

⁶ Nɔyɛ vaaɔnɔke bage ná ku funɔɔ yaayi mpyi a bégele lire bègeleɔkanni na. Sáragawwuubii mpyi maha jyè kuru bage babilini nɔncyiini i canɔa maha canɔa na pi báaraɔi pyi.

⁷ Sáragawwuubii nɔnɔufembwɔhe kanni ku mpyi maha jyè babilini shɔnɔwuuni i tɔɔɔ nɔnɔkin yyeeni i. Kuru cyage e u mpyi maha ma ná yatɔɔre sishange e na nkaan Kile á, u yabilinɔi ná sùpyire sannte nɔgurugonɔi kurugo.

⁸ Cyire karigii cyɛ kurugo, Kile Munaani á li cyéɛre wuu na na kuni nɔnjyeeeni tɛni i, sùpyire mpyi na si n-jà n-jyè bage sɛsɛɛe cyage e mɛ.

⁹ Lire maha wuu tɛɛɛ wuu à kariii yyaha cè nɔnɔjaa, maa li cyéɛre wuu na na sùpyanɔi u nɔyɛ na Kile pɛre maa yaaya kaan u á, lire nɔyɛ mɛ na yatɔɔre bùu u á ke, lire si n-jà urufoo zòɔnɔi ffinɔnɛ Kile á mɛ.

¹⁰ Kuni nɔnjyeeeni karigii cyi mpyi sárayi yalyire ná yabyɛɛre ná wilinɔkannigii cyi, si cyeeɛre tufeempe ta. Cyire kurigii naaraɔi fànhɛ mpyi a cyán sùpyire na fo mà sà yaa ná tɛni i Kile à cyi fáa ná pyinɔkanni nɔvɔnɔni i ke.

Yesu Kirisita sishange

¹¹ Nɔyɛ numɛ, Kirisita à pa. Uru u nɔyɛ sáragawwuunɔnɔufembwɔhe, uru u à pa yaayi nɔncɛnɔyi kan wuu á. Kile vaaɔnɔke bage tayyérege k'à fànhɛ tò nɔnjyɛge na, ku karigii s'a fúnɔɔ ke, kur'e Kirisita à jyè. Sùpya bà u à kuru bage yaa mɛ, ku mú nɔyɛ nɔge dɔnɔyɛnɔi i mɛ.

¹² Kirisita à jyè bage sɛsɛɛe cyage e ke, ná sɔkapere sishan, lire nɔyɛ mɛ nupeelyevɔnɔnɔ sishan e bà u à jyè mɛ. Nka u à jyè tɔɔɔ nɔnɔkin fo tèekwombaa maa u yabilinɔi sishange kan maa wuu nɔnɔ wwu wuu kapegigil'e. Tire nɔnɔgwuure na nɔyɛ tèekwombaa woro.

¹³ Sùpyiibii pi mpyi pi nɔyɛ a ffinɔnɛ mà tàanna ná kuni nɔnjyeeeni i mɛ, pi mpyi maha sɔkapɛrigii ná nupyahigii bùu, maa cyire sishange wuuni pire na. Pi mpyi maha nùpya bò maa u sùugo, maa tire cwɔɔnre kuu na wuni pire sùpyiibii na. Lire mpyi maha pire cyeeɛre pyi t'à ffinɔnɛ Kile á.

¹⁴ Yatɔɔre sishange mpyi na lire pyi, Kirisita woge s'à pɔwɔrɔ kuru na. Kile Munaani li sí n-kwɔro fo tèekwombaa ke, lire l'à u yyaha cù, ka u u uye kan sáraga cwò cyaga baa wogo Kile á. Karigii cyi maha kwùɔnɔi nɔ wuu na ke, u sishange sí n-jà wuu zòmpii ffinɔnɛ cyire e. Lire ká mpyi, wuu sí n-jà n-file Kile nɔyi wunɔi na, s'a báara u á.

¹⁵ Ná Kirisita s'à lire pyi, lire kurugo u à pyi tunmbyaare nɔvɔnɔnte sùsurulenɔi Kile ná sùpyire shwɔhɔl'e. Sùpyire mpyi a kapegigii nɔcyiimu pyi tunmbyaare nɔnjyɛɛre tɛni i ke, Kirisita á kwù si ti nɔnɔ wwu cyire e, bà li si mpyi Kile à mpiimu yyere maa yaayi nɔnɔkwombaaayi nɔwɔmɛɛni lwó pi á ke, pi i yire ta mɛ.

¹⁶ Yii li cè, mu aha tunmbyaare nɔyɛ t'à le, yaaga ku maha bò maha mpyi sáraga.

* 9:4 Arɔn kàbiin'a poroyo yige, maa yasere pyi, lir'à li cyéɛre na Kafoonɔi funɔk'à táan ná Musa ná Arɔn e (Nɔmburu 17.1-11). † 9:5 Yatɔɔre pi mpyi maha bò sùpyire kapegigii yàfani kurugo ke, kuru nɔwɔɔnɔke nɔnɔ'i tire sishange mpyi maha wu.

17 Ná kuru nyɛ a bò mɛ, mà ku yaha nyii na, tunmbyaare maha fworɔ mɛ.

18 Lire kurugo Kile nyɛ a tunmbyaare nijcyiire le ná sùpyire e sishan baa mɛ‡.

19 Nyɛ ka Musa si Kile Saliyanj kapyaaagii jwo sùpyir'á, lire kàntugo maa nunaare ná sikaperigii sishange shwɔ, maa lwɔhe wùrugo k'e, maa izope cige wyɛere tà ná mpà shire le a wu k'e, mà naraga naraga Kile Saliyanj Semɛnj ná sùpyire puni na,

20 maa jwo: «Tunmbyaare Kile à le ná yii e ke, nke sishange k'à tire tígileŠ.»

21 Lire pyinjanni na mú, ka Musa si sishange kà naraga Kile vaañke bage ná Kile péepɛe yaayi puni na.

22 Mà tàanna ná Musa Saliyanj i, sishange mpyi maha kariii nijyahagii finijɛ. Ná sishanga nyɛ a wu mɛ, sùpyire kapegigii si yáfa ti na mɛ.

23 Wuu à li nya na yatɔɔre sishange ku mpyi maha ntɛg'a kuni nijjyeeni yaayi finijɛ, yire sí na nyɛ nijyinj sèeyaayi nànja kannna. Lire e ke sárage sishange tayyerege k'à pɛe yire woge na ke, kuru kyaa li nyɛ Kile na yaayi sɛe wuyi vɛnɛnj kurugo.

24 Sùpyir'á Kile bage nkemu faanra ke, kur'e bà Kirisita à jyɛ mɛ. Sùpyir'á nkemu faanra ke, kuru na nyɛ Kile bage nijyi woge malwɔɔ kannna. Nijyinj i babilinj i Kirisita à jyɛ maa Kile jáare wuu kurugo.

25 Kuni nijjyeeni i, sáragawwuubii jùñufembwɔhe mpyi maha jyɛ Kile bage sèesee cyage e ná yatɔɔre sishange e yyeɛ maha yyeɛ, nka Kirisita nyɛ a jyɛ nijyinj i maa uye kan sáraga tooyo nijyahay'e mɛ.

26 Ná lire bà mɛ, mà lwɔ dɛnyɛn'á dá ke, mà pa nɔ nijjaa na, numɛ mpyi na sí u ta u à kyaala tooyo nijyahay'e mà kwɔ. Nka numɛ tɛni takwɔɔre e, u à pa maa uye pyi sáraga tɔɔgɔ ninjin tɛrigii puni mɛɛ na, maa kapegigii tugure láha wuu na.

27 Yii à li cɛ na sùpyanj maha nkɔwú tɔɔgɔ ninjin, lire kàntugo Kile maha u yibe u kapyiinjii na.

28 Lire pyinjanni na mú, Kirisita à pyi sáraga tɔɔgɔ ninjin kannna, bà u si mpyi si shinjyahara kapegigii tugure lwɔ mɛ. Mpii pi nyɛ na u sigili ke, u sí n-pa uye cyɛɛ pire na tozhɔnwogo pi zhwonj kurugo, nka kapegigii yáfanj kurugo bà mɛ.

10

Yesu à uye pyi sáraga

1 Musa Saliyanj mpyi yaayi nijɛɛnyii nimpayi nànjani kannna, u mpyi a fúnjɔ mɛ. U mpyi a jwo na sárayi ninuyi y'á wwú yyeɛ maha yyeɛ. Lire e sùpyiibii pi nyɛ na bàrali Kile na ke, u si n-jà pire finijɛ n-fúnjɔ mɛ.

2 Kàmpyi u mpyi na sí n-jà lire pyi, pi mpyi na sí n-kwɔɔro s'a yi wwú mɛ. Naha na yɛ kàmpyi vɛnɛnj kurugo yi maha wwú, mpii pi maha yi wwú ke, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo pir'á finij'á kwɔ, pi sàha mpyi na sí piye nya kapimpyii mɛ.

3 Nka lire bà li mpyi li li mɛ. Yyeɛ maha yyeɛ, sárayi mpyi maha wwú si sùpyire funjɔ cwo ti kapegigii na.

‡ 9:18 Pii maha jwo: « 16Wuu kooɛe kani kàanmucya. Mu aha lógo na ma kooɛe táa, sùpyanj u à kwú sɛɛnj na ke, uru kooɛe ku maha ntáa. 17Sùpya ká u kooɛe táanjanni jwo, ná u nyɛ a kwú mɛ, wà nyɛ na ku táali mɛ. 18Amuni, yi mú nyɛ Kile tunmbyaare kàmpanjke na. Tɛni i Kile à tunmbyaare nijcyiire le ke, u à jwo pi á na pi yatɔɔre tà bò, sùpyiibii puni si ti sishange nya, si jɛcɛ na t'à kwú.» § 9:20 Ekizodi 24.8

⁴ Naha na ye nupyahigii ná sikaɛrigii sishange si n-sii n-jà sùpya kapegii yàfa u na me.

⁵ Lire kurugo tɛni i Kirisita mpyi na ma diɲɛɲi i ke, u à jwo Kile á:

«Mu à jwo na mu ɲɛ na ɲcaa yatɔɔre sárayi na me, mu ɲɛ a ɲɛ sùpya si yaaga kan mu á me, ɲka mu à cyere yaa mii na.

⁶ Yatɔɔre ti ɲɛ na súuge sárayi tasogoge e, lire ɲɛ me sárayi sanɲi yi ɲɛ na ɲkaan mu á kapegigii yàfanɲi kurugo ke, kuru kà ɲɛ a mu funɲke ɲɲɛ me.

⁷ Lire kurugo mii à jwo

“Kile, mii u ɲge,

mii à pa si mpa mu ɲyii wuuni pyi,

bà y'à séme mii kyaa na Kile Jwumpe Semɛɲi i me*.”

⁸ Bà wuu à li ɲya me, Kirisita à fyânha a jwo Kile á: «Mu à jwo na sárayi ná yakanyi ná sárayi nizogoyi ná kapegigii yàfanɲi sárayi ɲɛ a táan mu á me, na yire na bà mu ɲɛ na ɲcaa me.» U à yire puni jwo mà li ta MusaSaliyanɲi à jwo na yire puni y'a mpyi.

⁹ ɲɛ ka Kirisita si núr'a jwo: «Kile, mii u ɲge, mii à pa si mpa mu ɲyii wuuni pyi.» Puru jwump'à li cyêe na sáraga niɲanɲi'à tɛg'a sárayi niɲjeyi fáa.

¹⁰ Yesu Kirisita à Kile ɲyii wuuni pyi. U yabilih'á uye kan mà pyi sáraga tɔɔgo niɲkin tɛrigii puni mɛɛ na, lire pyiɲkanni na wuu kapegigil'á jyé a láha wuu na.

¹¹ Kuni niɲjyeeni tɛni i, canɲa maha canɲa, sáragawwuubii mpyi maha sárayi ninuyi wwú Kile á, ɲka yire sárayi mpyi na si n-sii n-jà wà kapegigii yàfa u na me.

¹² ɲka Kirisita wi ke, ur'á uye kan mà pyi sáraga tɔɔgo niɲkin, kuru sárage na ɲɛ tɛrigii puni wogo. U à lire pyi kapegigii yàfanɲi kurugo, lire kàntugo maa ɲkàr'a sà ntɛn Kile kàniɲɛ cyɛge na.

¹³ Tɛni i Kile sí n-pa u zàmɛɛnɲii pyi u tooyi tatahage ke, u à tɛn wani kuru cyage e na lire sigili.

¹⁴ Yii li cè, kuru sárage niɲkinɲi cye kurugo, Kile à mpiimu ffiniɲɛ ke, u à pire pyi ɲcɛɛge cyaga baa fo tɛekwombaa.

¹⁵ Kile Munaani mú à yire ffiniɲ'a jwo wuu á. L'à jwo na:

¹⁶ «Kafoonɲi Kile à jwo “Tunmbyaare mii sí n-le ná pi e canɲi nimpayi i ke, tire ti ɲɛ:

‘Mii sí na Saliyanɲi le pi zòompil'e, si u jwumpe séme pi yákilibii na†.’ ”»

¹⁷ Maa núr'a jwo:

«Mii saha si na yákilinɲi yaha pi kapegigii ná pi ntiimbaanɲi karigii na me‡.»

¹⁸ ɲɛ kapegigil'á yàfa cyage ɲkemu i mà kwò ke, ɲùɲo saha na ɲɛ mà sáraga wwú cyi kurugo la?

Wuu yákiliteɛnrɛ wuubii pi file Kile na

¹⁹ Lire pyiɲkanni na, mii cɲmpyiibii, Yesu sishange cye kurugo, wuu sí n-jà n-ɲyè Kile bage sèsee cyage e fyagara baa.

²⁰ Bage táataa vâanɲke ku mpyi wuu yyaha na ke, bà kur'á cwôn me, amuni pi à Yesu cyeeɛ pyi, ka lire si kuro niɲonno múgo wuu á ndemu li sí wuu no Kile na, si shiɲi sɛe wuɲi kan wuu á ke.

²¹ Uru u ɲɛ wuu sáragawwuɲɲufembwòhe maa mpyi Kile bage ɲùɲo na.

* 10:7 Zaburu 40.6-8 † 10:16 Zheremi 31.33 ‡ 10:17 Zheremi 31.34

22 Numε, wuu zòompil'à jyé a yige kaṅwəhəyi puni i njemu yi nyε na wuu cêge ke, wuu cyeere s'à jyé ná lùcεnṅke e. Lire e wuu àha nùru raa fyáge mε, wuu sàa dá Kile na, wuu u file u na ná funṅo ninḱin i.

23 Wuu a yi yu ṅwəfyinge na, na wuu à wuu sòṅṅəre taha Kile ṅwəmεeni na. Wuu àha wuu funṅyi cεenne mε, ṅaha na ye u aha ndemu jwo ke, u maha lire pyi.

24 Wuu yaha wuye na wuu raa màban leni wuye e, bà wuu si mpyi s'a si yyaha na tàange ná kacεnmpyiini i mε.

25 Wuu àha wuye mbìnninṅi ṅwə yaha bà pil'à li pyi mε, ṅka wuu a màban leni wuye e, ṅaha na ye yii à li ṅya na Kafoonṅi tèepan'à byanhara.

26 Wuu aha sèenṅi kuni cè maa ṅcwó maa ṅkwóro na kapegigii pyi, sáraga saha ṅyε ṅkemu ku sí cyire yàfa wuu na mε.

27 Shinṅi u nyε na lire pyi ke, ur'à yaa u a fyáge Kile yibige ná nabwəhe yyaha na. Mpii pi à cyé Kile na ke, kuru ku sí pire sùugo.

28 Wà n'a mpyi a MusaSaliyanṅi kafuun pyi shiin shuunni taanre ṅyii na, ka pire si yi jwo, pi mpyi maha urufoo bò ṅṅaara baa.

29 Numε, shinṅi u nyε na Kile Jyanṅi fare ke, Kile ṅyε a yaa u kyaa pyi uru na ndemu l'à fànha tò mbòṅi na mà? Sèenṅi na, sishange k'à tég'a tunmbyaare le maa urufoo kapegigii yàfa ke, u nyε a pèene taha kuru na mε. Kile Munaani li maha wuu pyi wuu à Kile ticεnmpe cè ke, u bá à lire cyahala.

30 Nyε Kile yabilin'à jwo: «Mii u sí na ṅkoonṅi wwú. Mii u sí katupwəhəyi pyifeebii sàraŠ.» Yi mú à séme na: «Kafoonṅi Kile sí u wuubii yíbe pi kapyiinḱii na*.» Nyε wuu à li cè na nde u à jwo ke, u sí lire yige li kuni i.

31 Fyagara kyaa li ṅyε li li wà u cwo Kile ṅyii wunṅi cyeyi i.

32 Nde l'à pyi yii na tanjaanṅi i ke, yii funṅo cwo lire na. Yii à Kile bèenmpe ta tēni ndemu i ke, yyefug'à yii kànha sèl'e cyire canmpyaagil'e, ṅka lire ṅyε a yii yatanṅyi bò mε.

33 Tèrigii cyil'e, pi mpyi maha yii cyere, maa yii kyéerege sùpyire ṅyii na. Tèrigii cyil'e, mpii pi mpyi maha ṅkyéerege yii fiige ke, yii mpyi maha pire tère.

34 Mpii pi mpyi a le kàsṅi i ke, yii à pire tégε pire yyefugo karigil'e. Pi à yii cyeyaayi cyán a shwə yii na, ka yii i li kwú yiye e ná funntange e, ṅaha na ye yii à li cè na yaage ku ṅyε yii á ke, kur'à fànha tò yire puni na, ku mú ṅyε na ṅkwù mε.

35 Lire e ke yii àha yii dánianṅi láha Kile na mε, lire sí yii pyi yii tòon nimbwo ta.

36 Yii yiye waha numε, yii raa si yyaha na Kile ṅyii wuuni mpyinṅi i, lire ká mpyi, yaage ṅwəmεeni u à lwó ke, yii sí kuru ta.

37 Y'à séme Kile Jwumpe Semṅi i na:

«Ncyère, ṅgemu u à yaa u pa ke, uru sí n-pa,

u si mō mε.»

38 Kile à jwo:

«Shinṅi u à tí ke, dánianṅi cye kurugo uru maha mpyi ṅyii na.

ṅka wà ha kántugo wà mii á, mii funṅke si n-táan ná urufol'e mε†.»

39 Mii à tēn ná l'e, mpii pi maha ntēr'a nùru maa ṅkàre tapinnage e ke, wuu ṅyε pire e mε. Nùmpanṅa tafeebii pi à dá Kile na ke, pire e wuu ṅyε.

11

Mpii pi à fyânha a dá Kile na ke, wuu pire kàanmucya

¹ Naha ku nyɛ dáníyaŋi ye? Mà ma sònŋɔre taha yaaga na maa ntɛɛn ná l'e mu sí ku ta, lire nyɛ mɛ yaage ku nyɛ mu nyɛ na ku naa mɛ, maa dá ku na mu à jwo mu nyɛi na nyɛ ku na ke, lire li nyɛ dáníyaŋi.

² Wuu tulyeyi dáníyaŋi kurugo, Kile à jɛɛ pi na.

³ Dáníyaŋi cye kurugo, wuu à li cè na Kile à nìnyinji ná jìŋke dá u jwumpe cye kurugo. Puru funŋke e, yaaga maha yaaga wuu nyɛ na naa ke, Kile à ku dá ná yaŋyambaage e.

⁴ Abeli à dá Kile na, lire kurugo sárage u à wwú Kile á ke, kur'à pwóro Kanŋi woge na. U dáníyaŋi kurugo, Kile à jwo na u à tíi maa jɛɛ u sárayi na. U à kwú, ŋka u dáníyaŋi kani maha wuu kálili ali nìŋjaa.

⁵ Enòki à dá Kile na, lire kurugo Kile à u lwó a kàre nìnyinji na mà ta u nyɛ a kwú mɛ. Wà saha nyɛ a u nya mɛ, naha na ye Kile à u lwó. Kile à jwo na ur'à jɛɛ u na, mà jwo u u lwó ke.

⁶ Nyɛ Kile sì n-jà jɛɛ sùpya na ná urufoo nyɛ a dá u na mɛ. Naha na ye ŋgemu la ká mpyi si file Kile na ke, fo urufoo u dá li na na Kile na nyɛ wani, na mpii pi nyɛ na u caa ke, na u sí pire sára.

⁷ Nuhu à dá Kile na, lire kurugo u mpyi na Kile yeɛyi núru mà yyaha tíi ná karigii nimpañkil'e ncyiimu cyi nyɛ cyi sàha ŋkwò na naa mɛ. U à Kile jwumpe cù ná sèl'e, maa bakwòoge yaa ŋkemu i u ná u pyenge shiinbil'à shwò ke, ka lire si sùpyire sannte ntiimbaaŋi cyêe. U à dá Kile na, lire e Kile à jwo na u à tíi.

⁸ Ibirayima à dá Kile na, lire kurugo, Kile à u yyere ke, u à Kile jwómɛɛni cù. Kìni Kile mpyi a bégele u mɛɛ na ke, u à fwoɔ u yabilinji wuuni i na ŋkèege lire e, mà ta u nyɛ a u tashage cè mɛ.

⁹ U à dá Kile na, lire kurugo kini jwómɛɛni Kile mpyi a lwó u á ke, u à jɛn'a kàr'a sà ntɛɛn lire e nàmpɔnnte na. U mpyi na shwúun vànŋyi bayi i. Ishaka ná Yakuba mú mpyi na shwúun yire y'e. Jwómɛɛni ninuuni mú mpyi a lwó pí'r'á.

¹⁰ Kànhe nintaani l'à cyán a jwò ke, kuru na Ibirayima à u sònŋɔre taha. Kile yabilinji u à kuru kànhe bégele, maa ku faanra.

¹¹ Ali mà li ta Ibirayima mpyi a lyɛ, Sara sí nyɛ cijirinje, mà Ibirayima yaha u à dá na Kile sí u jwómɛɛni fúnŋɔ pire pyitaani kyaa na, u à jà a pùnambile si.

¹² Ali mà u yaha u u sònŋi na uru tèekwuun'à nò a kwò, ŋka supyinyahara à fwoɔ uru nàŋi nìŋkinji i mu à jwo wàrigii ná lwohe jwòge nticennji.

¹³ Pire pun'à kwú ná pi dáníyaŋi i Kile na. Kile mpyi a yaayi njemu jwómɛɛn lwó ke, pi nyɛ a yire ta mɛ, ŋka pi à yi nya laage e, ka lire si mpyi pi á funntanga. Puru funŋke e, pi à jɛɛ na pire na nyɛ nàmpwuun na jaare na màre ŋke jìŋke na.

¹⁴ L'à fininje na sùpyiibii pi à jɛɛ pur'e ke, na tatɛɛnge kabere pire nyɛ na naa.

¹⁵ Cyage e pi à yíri ke, kàmpyi kuru kani mpyi a tíge pi funŋ'i, pi mpyi na sí pyinŋkana ta sí núru ŋkàre wani.

¹⁶ Ŋka sèenji na, cyaga pi nyɛ na naa ŋkemu k'à jwò ke, kuru na nyɛ nìnyinji i. Lire kurugo Kile maha jɛɛ tire sùpyire t'a uru yiri ti Kilenji, naha na ye u à cyaga bégel'a yaha ti mɛɛ na.

17-18 Kile mpyi a ɲwɔmɛɛni lwɔ Ibirayima á na u tɔluge sí n-fworo Ishaka e* , maa núr'a Ibirayima zò shwɔ a wíi na u Ishaka pyi sáraga. Ibirayima mpyi a dá Kile na, lire kurugo u ɲye a cyé si u jyanj niŋkinji pyi sáraga mɛ.

19 Li mpyi u funŋ'i na síji na ɲye Kile á mà Ishaka ɲè a yige kwùŋi i, lire kurugo Kile à u jyanj núrurŋ'a kan u á. L'à pyi mu à jwo kwùŋi i u à fworo.

20 Ishaka à dá Kile na, lire kurugo u à jwó le Yakuba ná Ezawu á karigii nimpaanjii kyaa na.

21 Yakuba à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'à nɔ ke, u à jwó le Yusufu jyaabii shuunninji niŋkin niŋkinŋ'á, maa ntígile u kábiini na, maa niŋkure sín, maa Kile pèe.

22 Yusufu à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'à nɔ ke, u à jwo u kacyyi yi kyaa na, na Izirayeli shiinbii ká a sí raa fwore Misira k̀ini i, pi a si ná uru kacyyi'e.

23 Musa sifeebil'à dá Kile na, lire kurugo, Musa à si ke, ka pi i u ɲwɔhɔ yɲye taanre, ɲaha na ye pi mpyi a li ɲya na u lem'à ɲwɔ. Jwumpe saanji mpyi a jwo na pi a p̀unampyire nizivɔnnte puni bùu ke, pi ɲye a fyá puru na mɛ.

24 Musa à dá Kile na, lire kurugo, u à pa yyaha cwo ke, u ɲye a ɲee pi a uru pyi Farɔn pworonji jyanj mɛ.

25 M̀a jwo u uye yaha kapegii mpyinji funntange e ke, u à li lwɔ uye e si ɲkyaa ná Kile shiinbil'e, ɲaha kurugo ye kuru funntange shinji ɲye na m̀oni mɛ.

26 Musa mpyi a cè na Misira k̀ini náfuun'á ɲyaha, ɲka mà ɲee cyàhigii na, bà Kile Niŋcwɔnɔŋi sí n-pa ɲee cyi na mɛ, lire náfanŋ'á fànha tɔ Misira náfuunji na. U mpyi a u s̀onɲɔre taha uru náfanji na, u sí n-pa uru ɲgemu ta ke.

27 Musa à dá Kile na, lire e u à fworo Misira k̀ini i mà ta u ɲye a fyá lire k̀ini saanji l̀uyirini yyaha na mɛ. Kilenji u ɲye wà ɲye na u ɲaa mɛ, u mpyi a uye waha mu à jwo u ɲyi na ɲye uru na.

28 U à dá Kile na, lire kurugo u à Izirayeli shiinbii pyi pi à bilereŋkwonji kataanni pyi, maa pi pyi pi à mp̀abilini sishange ɲaraga ɲaraga pi bayi ɲwɔyi na, bà li si mpyi mèlekeŋi u maha boore pyi ke, uru nintoronji ká raa pi p̀unampyicyiire bùu mɛ.

29 Izirayeli shiinbil'à dá Kile na, lire kurugo Suumpe Lwɔhe Niŋyage à t́aa, ka pi i jyiile niŋke niŋgage na. Misira shiinbii la mpyi si jyiile t̀eni ndemu i ke, ka lwɔhe si pi puni lyi.

30 Izirayeli shiinbil'à dá Kile na, lire kurugo pi à Zheriko k̀anhe máhana canmpyaa baashuunni i, ka k̀anhe káanke si ɲcwo.

31 Fwɔrobacwonji Arahabu à dá Kile na, lire e Izirayeli shiinbii pi mpyi a pa k̀anhe ɲwɔh'a wíi ke, uru ceen'á pire t̀ège. Lire kurugo u ɲye a bò ná Kile ɲwɔmɛɛcumbaabil'e siŋcyan mɛ.

32 ɲye mii bá si n-jà yi puni jwo mɛ, ɲaha na ye t̀ere naha mii á, mii i jwo a nɔ Zhedeyɔn ná Baraki ná Samusɔn ná Zhɛfitɛ ná Dawuda ná Samuweli ná Kile t̀unntunmpii sanmpii kyaa na mɛ.

33 Pir'à dá Kile na, lire kurugo pi à jà saanbii pi na, maa fànhe pyi ná nt̀inji i, yaayi ɲwɔmɛɛni Kile mpyi a lwɔ ke, maa yire ta, maa canriyi yà ɲwɔyɔ p̀wɔ.

34 Pi à p̀i le nage e, ɲka yaaga ɲye a pire ta mɛ. Pi à jwo na pire sí p̀i bò ná k̀ashikwɔnɲwɔni i, ɲka pir'à shwɔ. Fànha mpyi pi e mɛ, ɲka pi à fànha ta. Síji mpyi pi á k̀ashige cyage e, pi à kirigii cyi k̀ashicyeye k̀òr'a caala.

35 Cyeebii p̀i s̀upyii niŋkwul'à ɲè mà kan pi á.

* 11:17-18 Zhenczi 21.12

Pii mpyi wani, kampyi pire mpyi a fworò Kile kuni i, pi mpyi na sí pi yaha, ñka pi ñye a ñen'a fworò l'e me. Pi à ñee pi pi kyéree, bà Kile si mpyi si pi ñe ñen'kanna ñiñcenne na me.

³⁶ Pi à pii fwòhòrò maa pi bwòñ na tiripaanni i. Pi à tóonnte yòròyi le pi na mà yaha kàsuni i.

³⁷ Pi à pii wà a bò ná kafaayi i, maa pii pahala ná cikyangayi i, maa pii bò ná kàshikwòñjwòñi i. Pii mpyi na ñaare na màre ná mpàseeyi ná sikaseeyi i, yire yi mpyi pire vāanndeyi. Yaaga mpyi pi á me. Sùpyiibil'á pi cùñcyere cù maa pi kyéree.

³⁸ Pi mpyi maha ñaare na màre sige ná ñaṅyi ñuñ'i, maa shwuun kafawiyi ná wyikuuyi i, mà li ta nte sùpyire ñjin'à pèe ñge ñiñyeñi na.

³⁹ Tire nte sùpyire puni mpyi a dá Kile na, lire e Kile à ñee ti na. Lire ná li wuuni mú i, yaayi ñwòmeeñi Kile mpyi a lwò ke, ti ñye a yire ta me.

⁴⁰ Naha na ye Kile à yaaga ñiñcenne bégele wuu mee na, u la ñye a mpyi pi kuru ta a wuu yaha me.

12

Wuu kyaage kwú wuye e Yesu fiye

¹ Wuu pi ke, pire sùpyiibii puni pi mpyi a dá Kile na ke, pir'à pyi yeyeyeene maa wuu kwúulo, wuu Kile kuni tafere e. Lire kurugo tuguro maha tuguro ti ñye wuu ñuñ'i maa wuu sige tire tafere na ke, wuu ñuñyi wwú tire puni ñwòh'i, wuu u kapegigii ñwò yaha, cyire cyi maha wuu pyi wuu u búruge. Tafere na Kile à wuu yaha ke, wuu wuye waha wuu u tire fè fèñkanna ñiñcenne na.

² Wuu a Yesu wíi, uru u à wuu pyi wuu à dá Kile na, uru mú u sí wuu pyi wuu u nò tegeri na. U à ñee, ka pi i u kwòr'a bò cige na. U ñye a kuru silege wí yaaga me, naha na ye funntange Kile mpyi a bégele'a yaha u mee na ke, kuru u mpyi na wíi. U à tēen nume saanre e Kile kàñiñe cyege na.

³ Kapimpyiibil'á ntùñke taha u na maa u kyéree sèl'e, u à lire kwú uye e pyiñkanni ndemu na ke, yii funñò cwo lire na, bà li si mpyi yii àha ñkànha me, yii yatanñyi kà ñkwú me.

⁴ Naha kurugo ye yoge yii ñye na ñkwúun kapegigii na ke, yii wà sàha jà a ku kwòñ a nò u shùñi tegeri na me.

⁵ Yii pi ñye Kile pyiibii ke, yerege Kile à kan yii á maa màban le yii e ke, yii funñ'á wwò kuru na la? U à jwo:

«Mii jyañi, Kafoonji ká mu kíbe,
ma hà lire wíi ñcwo me.

U aha mu cēege mú,
lire kà ma yatanñyi bò me.

⁶ Naha na ye shinñi u à táan Kile á ke, uru u maha ñkíbili.

U à ñgemu cè u pyà ke, uru u maha bwúun*.»

⁷ Yii Kile ñkibiñi kwú yiye e, naha kurugo ye Kile à yii cù mu à jwo u pyii, lire kurugo u maha yii kíbili. Pyàñi ñgire u ñye ná u tunj ñye na u kíbili mà ye?

⁸ Kile maha u pyiibii puni kíbili. U aha mpyi u ñye a yii kíbe me, lir'à li cyèe na yii ñye u pyii sēenji na me, ñka kàsògò kùñò pyii pi ñye yii.

* 12:6 Taanliñkii 3.11,12

9 Tii na nyε wuu na naha jɪŋke na, pi maha wuu kɪbili, ŋka wuu maha pi pɛre. Lire e ke wuu Tunji nɪnyi wuŋi ká a wuu kɪbili, tá wuu nyε a yaa wuu nyε lire na sɛe sɛl'e, bà wuu si mpyi si shinji ninƙwombaanji ta mɛ?

10 Wuu tiibii maha wuu kɪbili tɛre nimbilere funŋ'i maha ntàanna ná pi sɔŋŋɔŋkanni i. Ŋka Kile ká a wuu kɪbili, u maha li pyi, bà wuu si mpyi si mpyi shincɛnmii uru yabilinji fiige mɛ.

11 Sɛe wi, mu aha a si sùpyanji kibe, li tasiige maha mpyi u á yyetanha kyaa, funntanga kyaa bà mɛ. Ŋka urufoo ká kàla ta ŋkìbinji funŋke e, li maha mpa jɪŋŋo kuu yyeŋinƙe ná ntɪnji na.

12 Lire kurugo yii yii cyeyi fànha baa wuyi yŋrige, yii ninƙunŋyi yi nyε na jcyɛnni ke, yii i yire tɪgil'a yyeŋɛ.

13 «Yii a jaare kuntiile e†.» Lire e shinŋi u nyε na sɛgere ke, uru lògojncini si n-fɛɛn mɛ, u bá a yaa u cùŋŋo.

14 Yii yiye waha yii raa yyeŋinƙe caa yii ná sùpyire puni shwòhòl'e. Yii raa jaare fyinmpe e, naha kurugo ye sùpya si n-jà Kafoonji nya mà ta u nyε na jaare fyinmpe e mɛ.

15 Kile à jwò yii na maa yii shwò. Yii a yiye kàanmucaa, wà kà ŋkwò jcyé lire na mɛ. Wà hà uye pyi cige fiige yii shwòhòl'e ŋkemu bàha k'à pi, si kakyaare pyi ti nò shinjyahara na mɛ.

16 Yii yákili ta, sùpya kà zii mpyi jacwò yii shwòhòl'e mɛ. Yii àha jcyé pèene tahaga Kile yaayi na Ezawu fiige mɛ. Ur'à u lyεge tɔŋŋi fàa zànnɛɛge ninƙin kanna kurugo.

17 Yii à li cè na kàntugo, u la mpyi u tunji si jwó le u á, ŋka tufoon'á cyé. U mɛesuwuŋi la mpyi si tufoonji sɔŋŋɔŋkanni kɛɛnŋe, ŋka u nyε a jà mɛ.

18 Kile jaŋke na wà sí n-jà n-bwòŋ ke, tɛcyiini i Izirayeli shiinbil'à file ku na pyinƙanni ndemu na ke, yii nyε a file Kile na amuni mɛ. Nabwòhò ná numpilaga ná nimpirinƣe ná zànha kafeebwòhò mpyi jaŋke na,

19 ka pi i mpuruge tùmpe ná mejwuu nimbwoo lógo. Lire mejwuuni jwumpe ngahaŋi kurugo, pu lògofeebil'à jwo na pà kà núru mbàra pu na mɛ.

20 Naha na ye jje yi mpyi a jwo: «Shin maha shin ká bwòŋ jaŋke na ke, ali li mɛɛ ká nta yatòɔg, kuru sí n-wà ná kafaayi i si mbò ke‡» yire mpyi a fànha tò pi na.

21 Nde pi à nya ke, lire mpyi a sii fyagara fo Kile tùnntunŋiMusa à jwo: «Mii naha fyá fo na jcyɛnniS!»

22 Ŋka lire nyε yii wuuni mɛ. Yii pi ke, yii à file Siyɔn jaŋke ná Kile jyii wuŋi kànbwòhe na, kuru ku nyε nɪnyiŋi Zheruzalemu, ŋkemu i Kile mèlɛkɛɛ kampwòhii ninjyahanyahamii nyε na kataanni pyi ke.

23 Yii à bàra dánafeebii kurunƣe na, pire pi nyε Kile pyicyiibii. Pi mey'à sɛme nɪnyiŋi i. Yii à file Kile na, uru u maha sùpyire puni sàra a tàanna ná ti kapyiinƣkil'e. Mpii pi à toro ná pi mpyi a tii, ka Kile si pi pyi pi à fùnŋŋo ke, yii à file pire na mú.

24 Yii à file Yesu na. U à u sishange wu, maa ŋkwú wuu kurugo. U sishange fàn'h'à pɛe Abeli sishange woge na. Lire pyinƣanni na, Kile à tòro Yesu cye kurugo, maa tunmbyaare nivɔnnte le ná wuu e.

25 Yii a yiye kàanmucaa, Kile ká a yii yɛrege, yii àha jcyé logogo mɛ. Musa u mpyi na Kile jwumpe yu mà u yaha jɪŋke na ke, Izirayeli shiinbil'à cyé uru

yerege logogo, lire kurugo kakyaar' à nɔ pi na. Nyɛ Kile ká jwo ná wuu e mà u yaha nɔnyɔni i maa wuu yere, wuu aha nyɛyɛ, di wuu sí n-shwɔ n-jwo ye?

²⁶ Tɛni i Kile à jwo Sinayi nɔnke nɔn' i ke, u jwumpe mpyi a nɔnke cyɛenne. Numɛ, u à kâa na: «Tɔoge kabere, mii sí nɔnke kanni cyɛenne me, mii sí nɔnyɔni cyɛenne mú* .»

²⁷ Lire nɔwɔhe ku nyɛ, yadayi yi sí n-jà n-kɛge ke, yire sí n-pɔnni. Lire ká mpyi, nje yi nyɛ yi sí n-jà n-kɛge me, yire kanni yi sí n-kwɔro.

²⁸ Amuni li nyɛ, saanre ti nyɛ ti sí n-cyɛenne me, wuu sí n-nyɛ tire e. Lire e ke wuu fwù kan Kile á, wuu raa báare u á, wuu raa u nyii wuuni pyi, wuu raa u pɛre, wuu raa fyáge u na.

²⁹ Naha na ye «wuu Kile mú na nyɛ na fiige, nkemu ku maha súpyanji súug'a kwɔ ke†.»

13

Toroŋkanni l'à táan Kile á ke

¹ Mii cɔnmpyiibii, yii yiye waha yii i tàange yaha ku pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e cɔnmpworoge e.

² Yii àha funɔɔ wwɔ nàmpwuunbii sunmbashwooni na me, naha na ye puru funɔnke e pìl' à Kile mèlekɛebii pìi sunmbaya shwɔ pi pyɛnyɔ i mà ta pi nyɛ a cɛ me.

³ Yii cɔnmpyiibii pi nyɛ kàsuni i ke, yii funɔɔ cwo pire na mu à jwo yii yabilimpìi na nyɛ u e ná pi e. Mpii pi nyɛ na nkýerege ke, yii funɔɔ cwo pire na mu à jwo yii yabilimpìi pi nyɛ na nkýerege.

⁴ Shin maha shin u fúrunji yaha njire e, fúrupyijɛɛni wà nyɛ a yaa u tasinnaga pyi ná wabɛr'e u bage wunji kàntugo na me. Naha kurugo ye mpii pi nyɛ pi nyɛ a kúu pi fúrupyijɛebii na me, Kile sí n-pa pire ná jacwɔɔre pyifeebii cɛge.

⁵ Yii àha wyɛɛni kani yaha li tatɛngɛ fɔ yii na me, nka yii cye wunji u yii funɔnyɔ nɔnɛ. Naha na ye Kile yabilin' à jwo:

«Mii sí n-sìi n-yaha mu na.

Mii sí mu yaha maye nɔnkin me* .»

⁶ Lire kurugo wuu maha já a jwo fyagara baa:

«Kafoonji u nyɛ mii tegɛfoonji,

mii sí n-fyá yafyin na me,

naha shi súpya sí n-jà n-pyi mii na ye†?»

⁷ Yii yyaha yyere shiinbii nɔnɔnyɔnii pi à Kile jwumpe jwo yii á ke, yii funɔɔ cwo pire na, yii i mpyi pi fiige, bà pi à dá Kile na fo mà sà nɔ pi canɔkwɔge na me.

⁸ Yesu Kirisita nyɛ na nkɛɛnni me: bà u mpyi tanjaa me, amuni u nyɛ nɔnɔjaa, amuni u sí n-kwɔro fo tɛkwombaa.

⁹ Yii a yiye kàanmucaa, súpyire ti nyɛ na ma ná kàlanji nɔvɔnni shini puni i ke, yii àha tire yaha ti yii wurugo me. Karigii cyi à yyaha tíi ná yalyire kani i ke, cyire tayyerege nyɛ a pɛe me. Ngemu ká ntaha cyire fye e ke, urufoo sí tɔn ta cyi e me. Kuni nɔnɔnni li nyɛ ndemu i Kile yabilin' à jwɔ wuu na maa màban le wuu e ke.

¹⁰ Yesu à kan sárage wuu kurugo, nka mpii saha pi nyɛ na sárayi wwu mà tàanna ná kuni nɔnɔyeni i ke, pire nyɛ a yaa pi tɔn ta u sárage e me.

* 12:26 Agize 2.6 † 12:29 Duterɛnɔmu 4.24 * 13:5 Duterɛnɔmu 31.6 † 13:6 Zaburu 118.6,7

¹¹ Pi sáragawwubii ññufembwòhe maha jyè bage sèesee cyage e ná yatòore sishange e sùpyire kapegigii yàfanj kurugo. Lire kàntugo pi maha yatòore ññkwure yige maa ti súugo kànhe kàntugo.

¹² Lire kurugo Yesu mú à kwù kànhe kàntugo, bà u si mpyi si sùpyire fñiñe u yabilinj sishange cye kurugo me.

¹³ Nyè wuu a si u taan kànhe kàntugo‡, wuu taha Yesu fye e, silege k'à u ta ke, wuu wuu nàzhan lwó kur'e ná u e.

¹⁴ Naha na ye kànha nyè naha wuu á ñke ññke na, ñkemu ku si n-kwòro fo tèekwombaa me. Kànhe ku nyè Kile yyére ke, kuru wuu nyè na ñcaa.

¹⁵ Lire kurugo wuu a fwù kaan Kile á, wuu raa u mege kère tèrigii puni i Yesu cye kurugo. Lire na nyè mu à jwo sáraga wuu á wwù u á.

¹⁶ Yii a kacennji pyi yiye na, yii raa yiye tère ná yii cyeyaayi i. Yii àha funño wwò lire na me. Lire na nyè sáraga ñkemu k'à táan Kile á ke.

¹⁷ Yii yii yyaha yyére shiinbii ñwomyahigii cù, yii i yiye tírige pi á, naha na ye pire pi nyè na yii kàanmucaa maa yaha yii na. Pire Kile sí n-yíbe ñumpanja yii múnahigii kyaa na. Yii kúu pi á, lire ká mpyi, pi si raa pi báarañj pyi ná funntange e. Lire baare e pi sí n-pyi yyetanhare e, yii sí sè tòn ta me.

¹⁸ Yii a Kile ñáare wuu á. Wuu à tèn ná l'e na funñcennje na nyè wuu á. Wuu la mú si nyè s'a ñaare ñaarañkanna ññcenne na tèrigii puni i.

¹⁹ Mii à sè na li caa yii á, yii a Kile ñáare na á, bà mii si mpyi si wyère núru zhà yii yyére me.

Jwumpe nizanmpe

²⁰⁻²¹ Yyeññkefoo Kile u à wuu Kafoonj Yesu ñè a yige kwùñj i ke, uru u yii tège yii já yii a karigii ññcennñkii shinj puni pyi, yii raa u nyii wogigii pyi. Nde l'à táan u á ke, u yii yaha yii já yii a lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo. Uru u nyè mpànahanj ññcennji. U sishange k'à pyi sárage ke, kur'à wuu le tunmbyaare ññkwombaa e. U mege ku pèe tèrigii puni i fo tèekwombaa! Amiina.

²² Mii cìmpyibii, mii na li caa yii á, yii i na yerège jwumpe lóg'a tara. Yii li cè na mii jwumpe nyè a tòn sèl'e me.

²³ Mii sí yí jwo yii á na wuu cìmpworonj Timoti a fworò kàsunj i. U aha wyèr'a nò naha mii yyére, mii ná uru sí n-shà wani yii yyére sñcyan.

²⁴ Yii na fwùñj kan yii yyaha yyére shiinbii puni ná Kile wuubii pun'á. Dánafeebii pi nyè Itali kini i ke, pir'à yii shéere.

²⁵ Kile u ñwò yii puni na, u u jwò le yii á!

‡ 13:13 Wuu a si u taan kànhe kàntugo»: lire ñwòhe ku nyè, wuu àha núru raa ñaare kuni ññjyeeni i me.

Letereŋi Yakuba à tun dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Dánafeebii pi à caala a tēen diŋye yyaha kurugo ke, Yakuba à nge letereŋi tun pir'á, maa maban le pi e Kile kuni jaaraŋi na.

U à jwo na yákilifente kyaa ká mpyi wà na, u ti jáare Kile á, lire ká mpyi, ti sí n-kan urufof'á.

U à jwo na wuu aha dá Kile na, maa mpyi wuu ŋye na kacenŋii pyi maa yaha wuu njirigii na me, uru dányiŋi na ŋye laaga baa. Lire kurugo Yakuba à nje yeŋe yi kan dánafeebil'á maa maban le pi e maa jwo na:

pi kwôro ná Kile e tēewaagil'e

pi i Kile jwumpe kyaa táan piy'á, pi raa pu kurigii jaare

pi i pi shinŋeebii kyaa táan piy'á, pi raa ŋwoge fõŋgeebii na

pi àha raa pi karigii pyi pi kanni tōŋŋi kurugo me

pi àha raa jwumpime yu sùpyire sannte na mú me.

Yakuba à fwù kan dánafeebil'á

1 Mii Yakuba u ŋye Kile ná Kafoonji Yesu Kirisita báarapyi ke, mii u à nge letereŋi tun Izirayeli tùluyi ke ná shuunnin'á*, pire pi à caala a tēen diŋye yyaha kurugo ke, mii fwù ŋye pi na.

Yefuge kani

2 Mii cinmpyiibii, yyefugo maha yyefugo k'à nò yii na ke, yii kuru pyi funtanga nimbwòho.

3 Yii i li cè na Kile ká yii dányiŋi kàanmucya yyefuge tēni i mà u ta u à ŋwò, lire li sí yii pyi yii yiye waha Kile kuni i.

4 Nye yii yiye waha tērigii puni i, yii raa si yyaha na Kile kuni i, bà yii si mpyi si mpyi sùpyii ninŋenmii sēenji na, tìgire cyaga ŋye mpiimu na me.

Yákilifente kani

5 Mii cinmpyiibii, yákilifente ká yii wà kùŋŋo, urufoo u ti jáare Kile á. Kile sí ti kan, naha na ye u maha sùpyire puni kaan ná funvyinge e fahana baa.

6 Nka urufoo u ti jáare ná funŋo ninŋin i, u àha funŋyi pyi shuunni me, naha na ye shinŋi u ŋye na jarege pyi ná funyò shuunni i ke, urufoo na ŋye mu à jwo suumpe lwòhe ku maha fuuli na yíri kafēge cye kurugo, marii ku ŋŋŋi na ŋkēge kàmpaŋyi puni na ke.

7 Shin maha shin u ŋye amuni ke, urufoo u tēen ná l'e na u si yaaga ta Kafoonji á me,

8 naha na ye funŋyishuunnifoo u ŋye u wi, yyeshaga ninŋin ŋye urufoo na kani là tufiige e me.

Nàfuufente ná fõŋfente

9 Nye cinmpyiibii pi ŋye fõŋke e ke, yii pyi funtange e, naha na ye Kile à yii nùnyi yírìg'a kwò.

10 Nka cinmpyiibii náfuufebii, Kile ká nùzogoro nò yii na, yii pyi funtange e, naha na ye náfuufoonji sí n-tòro mu à jwo ŋyege yafyenre.

* **1:1** Naha ŋke cyage e, Izirayeli tùluyi ke ná shuunnin'á jwo a wà dánafeebii puni na diŋyeŋi yyaha kurugo.

11 Canŋke ká fworó, ku kafuge maha kuru nyεε waha, maa ku yafyεεnre wu, ti sinamp'a sí láha ti na. Amuni li mú nyε, nàfuufoonji sí n-kwù n-fworó u cyelenkarigii shwòhòl'e.

Yaage ku maha sùpyanji sòn a yaha kapiini na ke

12 Shin maha shin u à jà a uye waha yyefuge tēni i, maa ntēen Kile kuni i ke, urufoo wuun'à jwò, naha na ye yyefuge kántugo, Kile à shìnjì nìnjkwombaanji ngemu jwòmεε l'wò u taanŋεebil'á ke, u sí urufoo tōn ná uru shìnjì i.

13 Nka shin maha shin, mu aha diri kapii kurugo, ma hà njwo na Kile u à mu sòn a wà li na mà de! Naha kurugo ye yafyin sí n-jà Kile sòn n-wà kapii na mε. Kile mú sí nyε na sùpya sònni na wàa kapii na mε.

14 Nka sùpyanji yabilinji nyii karigii cyi maha u cù kànhanja fiige ke, cyire cyi maha u sòn maha wà kapegigii na.

15 Mu nyii karigii nimpegigii sí ká fànha ta mu na, cyire maha mu yyaha kēnŋε kapegigii mpyin'á. Cyire sí ká nò cyi tēgeni na, cyi maha kwùnjì nò mu na.

16 Mii ntàannamacinmpyiibii, yii àha raa yiye jwò fáanji mε.

17 Yacēnŋε maha yacēnŋε wuu maha ntaa ke, yire puni na yiri wuu Tuŋi Kile yyé. Uru mú u à bèenmpe yaayi puni dá, u nyε na nkēnŋε mε, numpire cyaga nyε u e mε.

18 Kile Jwumpe pu nyε sēnŋi ke, mà tàanna ná u nyii wuuni i, u à shifōnŋi kan wuu á puru jwumpe cye kurugo, bà wuu si mpyi si mpyi mu à jwo u yadayi puni shwòhòl'e nìjncyiige, nkemu ku nyε u yahare e mε.

Yii a jaare yii a ntàanni ná Kile Jwumpe e

19 Mii ntàannamacinmpyiibii, yii jcyii karigii lóg'a tàra, shin maha shin à yaa u u nìjgyiini pére, u raa nùru, u jwòge ká ngyère mε, u lùuni kà mpen mε.

20 Naha kurugo ye sùpyanji lùyiri wunji sí n-jà katiile pyi Kile nyii na mε.

21 Lire kurugo yii pege karigii shìnjì puni jwò yaha, cyire na nyε katupwòhòyò. Kile jwumpe pu nyε yii funŋ'i ke, yii yiye tìrige yii i jεε puru na, puru pu sí n-jà yii shwò.

22 Yii wà ká mpyi pu lógofoo kanna, urufoo na uye jwò fáanji. Yii a pu kurigii jaare.

23 Naha kurugo ye ngemu u na Kile jwumpe nùru, u sí nyε na pu kurigii jaare mε, urufoo na nyε mu à jwo nge u maha uye wii dùbanji i,

24 u ye wìnjkwooni kántugo, u a sí nkàre, u sí nkēnŋε yafyin pyi mε, lire tēnuuni mujye e, maa funŋò wwò uye pyinjanni na ke.

25 Nka Saliyanji sēe wunji u maha wuu yige kapegigii mpyinji bilere e ke, ngemu u à jà na uru kàanmucaa, marii jaare na ntàanni ná u kurigii puni i, maa mpyi u nyε a funŋò wwò u na mε, urufoo wuuni sí jwò u kapyiinji puni i.

26 Ngemu ká a sōnŋi na uru na jaare Kile kuni i, mà ta u jwunjkanni nyε a jwò mε, urufoo na uye jwò fáanji, u Kile kuni jaaranji nyε laaga baa.

27 Kile kuni jaaranjkanni sēe wuuni li nyε nde wuu Tuŋi Kile yyaha taan: mà yákili yaha círimpii ná lenkwucyeebii na, pi yyefuge tērigil'e. Maa kántugo wà nge dīnyenji kajwòhòyi shìnjì pun'á.

2

Yii àha sùpya pwòŋo sùpya na mε

1 Mii cinnmpyiibii, yii pi à dá pèentefoo wuu Kafoonji Yesu Kirisita na ke, yii áha sùpya p̄wóh̄o sùpya na m̄e.

2 L'aha mpyi mu à jwo yii à bínni yii Kilepeebage e, ka shiín shuunni si mpa jyè yii shw̄h̄ol'e, wà nin̄kin j̄ye ná s̄een kampefegewe e, maa v̄anya nisinanya le, u san̄ji sí j̄ye f̄oh̄ofoo, maa v̄aansic̄nȳe le.

3 Ka yii i v̄aansinayifoo p̄ee, maa tat̄eenge nij̄c̄en̄j̄ke kan u á, maa f̄oh̄ofoon̄ji pyi u yȳere, lire j̄ye m̄e u t̄een j̄in̄j̄ke na yii tooy'e.

4 Tá yii j̄ye a sùpya p̄wóh̄o sùpya na, maa s̄in̄cw̄on̄r̄oḡo pyi ná yii s̄on̄h̄ōn̄kanni nimp̄iini i m̄e?

5 Mii nt̄aannamacinnmpyiibii, yii l̄ogo na j̄w̄o na: Kile à n̄ge d̄in̄ȳen̄ji f̄oh̄ōfeebii cw̄on̄r'a pyi n̄afuufee Kile kuni i, pi i mpyi u Saanre e u à tire ntemu j̄w̄om̄e l̄w̄o u t̄aan̄j̄eb̄il'á ke.

6 N̄ka yii pi ke, naha na yii à f̄oh̄ōfeebii yaha laaga baa ȳe? Tá n̄afuufeebii j̄ye na j̄cwu yii na, marii yii yiri yukyaabii yȳere m̄e?

7 Yesu Kirisita metange ku j̄ye yii na ke, pire n̄afuufeebii ninuubii bà pi j̄ye na kuru m̄ege k̄ēge mà?

8 Yii aha a Kile SaanreSaliyan̄ji kurigii jaare, bà l'á s̄ém̄e Kile Jwumpe Sem̄en̄ji i m̄e na: «Ma shin̄j̄en̄ji kyaa t̄aan may'á, ma yabilin̄ji fiige*» lire na n̄ye kyaa nij̄c̄enne.

9 N̄ka yii aha sùpya p̄wóh̄o sùpya na, yii à kapii pyi, ka Kile Saliyan̄ji si yii c̄ēge, naha na ȳe yii j̄ye a uru Saliyan̄ji kurigii jaare m̄e.

10 N̄ye shin maha shin u j̄ye na Kile Saliyan̄ji kurigii jaare, maa n̄k̄ūn̄o uru Saliyan̄ji kabilini là nin̄kin kanna na ke, urufol'á c̄ēge u puni i.

11 Naha kurugo ȳe Kilen̄ji u à jwo: «Ma hà z̄inni ná wab̄ere cwo e m̄e†» uru mú u à jwo: «Ma hà sùpya b̄o m̄e‡.» N̄ye mu aha mpyi mu j̄ye a jacw̄o pyi m̄e, maa sùpya b̄o, mu à c̄ēge Kile Saliyan̄ji i.

12 Saliyan̄ji u à yii yige kapegigii mpyin̄ji bilere e ke, Kile sí yii toron̄kanni t̄anna ná ur'e. Lire kurugo yii yii jwun̄kanni ná yii kapyiin̄kii puni yaha cyi yyaha tí ná uru Saliyan̄ji i.

13 N̄gemu ká mpyi u j̄ye a pi san̄mpii j̄n̄jaara ta m̄e, can̄j̄ke Kile sí sùpyire puni s̄ara si nt̄aanna ná pi kapyiin̄kil'e ke, u mú si j̄n̄jaara ta urufoo na m̄e. N̄ka yii aha j̄n̄jaara ta pi san̄mpii na, Kile sí j̄n̄jaara ta yii na si yii shw̄o.

Mu aha dá Kile na, li maha j̄c̄e mu kapyiin̄kii cye kurugo

14 Mii cinnmpyiibii, wà ha jwo na ur'á dá Kile na, u sí j̄ye na kac̄en̄n̄ji pyi, j̄cyii cyi à li cȳe na u à dá Kile na m̄e, uru dán̄iyan̄ji sí naha j̄w̄o urufol'á ȳe? Tá uru dán̄iyan̄ji sí n-jà urufoo shw̄o b̄e?

15 L'aha mpyi kee cinnmpworon̄an̄ji wà, lire j̄ye m̄e cinnmpworocw̄on̄ji wà na j̄ye v̄aann̄kuun̄ji ná s̄umakuun̄ji i,

16 ka yii wà si jwo pi á: «Kile u yii t̄ēge, u u v̄anya kan yii á, u u s̄uma kan yii á» mà li ta yaayi kuun̄ji ȳi j̄ye pi na ke, urufoo j̄ye a yire kan pi á m̄e, naha uru jw̄on̄ji nd̄en̄ji sí j̄w̄o ȳe?

17 N̄ye amuni li mú j̄ye sùpya ká dá Kile na, maa mpyi u j̄ye na kac̄en̄n̄ji pyi m̄e, uru dán̄iyan̄ji na j̄ye laaga baa.

18 Shw̄h̄ol'e wà sí n-jà n-jwo: «P̄il'á dá Kile na, p̄ii sí i kac̄en̄n̄kii pyi.» N̄ka n̄je mii sí n-jwo ke: «Mii sí n-jà mu dán̄iyan̄ji n̄ya kac̄en̄n̄ji baa m̄e. N̄ka mii wi ke, mii sí na dán̄iyan̄ji cȳe na kac̄en̄n̄kii cye kurugo.»

* 2:8 Levitiki 19:18 † 2:11 Ekizodi 20.14; Duter̄en̄omu 5.18 ‡ 2:11 Ekizodi 20.13; Saliyan̄ji kanshonwuuni 5.17

¹⁹ Mu à jwo na mu à dá na Kile na nyε nin̄kin, lir'á jwɔ. Nka lire kanni si n-já mu shwɔ mε. Jínabii mú à dá li na na Kile na nyε nin̄kin, lire maha pi pyi pi à fyá fo na jcyéenni.

²⁰ Mu fun̄ɔ baafon̄ji, naha tère e mu sí li cè na dáníyan̄ji kacenn̄ji baa wun̄ji nyε laaga baa ye?

²¹ Naha kurugo Kile à jwo na wuu tulyage Ibirayima à tíi ye? U kapyiin̄kii kurugo bàl'á? U à p̄n'a u jyan̄ji Ishaka cù si mpyi sárage.

²² Yii nyε a li jya na Ibirayima a dá Kile na, maa kacenn̄ji pyi mà? Nyε lire pyin̄kanni na, u kacenn̄kil'á u dáníyan̄ji fún̄ɔ.

²³ Lire pyin̄kanni na, jwumpe Kile Jwumpe Sem̄ɛni à jwo Ibirayima kyaa na ke, pur'á pyi sèe. Y'à séme: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyan̄ji kurugo, Kile à jwo u à tíiŒ.» Lire cye kurugo, u à pyi Kile cevo.

²⁴ Yii à li jya numε na sùpyan̄ji maha ntíi Kile yyahe taan u kacenn̄kii kurugo, dáníyan̄ji kanni bà u maha u pyi u à tíi me.

²⁵ Yii sôn̄ɔ fwòrobacwōni Arahabu kyaa na. Tèni i Izirayeli shiin̄bii tún̄ntun̄mpil'á nɔ u yyére ke, u à pi tège, maa pi n̄wɔhɔ, maa kuni labere le pi taan, bà pi si mpyi si shwɔ mε. Lire kacenni mpyin̄ji kurugo, Kile à jwo u à tíi.

²⁶ Kwún̄kanni na cyeere maha n̄kwú, mún̄aani ká fworo t'e ke, amuni li mú nyε, kacenn̄kii ká mpyi cyi nyε dáníyan̄ji n̄gemu i mε, uru dáníyan̄ji mú maha n̄kwú.

3

Wuu à yaa wuu jwūnkanna cè

¹ Nyε müi c̄n̄mpyiibii, yii n̄nyahamii nyε a yaa yii fun̄nyi wȳɛɛn̄'a pyi dánafeebii cyelentií mε. Yii li cè, wuu pi nyε cyelentiibii ke, wuu aha wurugo, nde Kile sí n-pyi wuu na ke, lire sí n-waha mà tòro pi sanmpii wuuni na.

² Wuu puni na wuruge karií n̄nyahagil'e, nka n̄gemu ká já a cù u jwɔge na, maa mpyi u nyε na jwumpime yu mε, urufoo na nyε sùpya n̄gemu u à fún̄ɔ ná u sí n-já n-cù uye na ke.

³ Wuu maha m̄εere le sh̄onge jwɔge na ku raa wuu jyii wogigii pyi. Lire e wuu maha já na ku k̄ɛnn̄ji na n̄k̄ɛge wuu jyii cyeyi puni i. ⁴ Yii bakwɔge k̄aanmucya a wíí mú, k'à p̄e, kafeebwoyi maha ku n̄ɔn̄ji na n̄k̄ɛge. Nka yaani là nimbilere li maha mpyi bakwɔge na, lire li maha ku pyi ku u ntíli na n̄k̄ɛge ku f̄eoon̄ji jyii cyeyi i.

⁵ Amuni njini nyε sùpyan̄ji cyeere e tabilere. Nka li maha liye p̄e marii jwumbwompe yu.

Tá nabilere bà li maha le a t̄ɛg'a sibwɔhe sùgo mε?

⁶ Sùpyan̄ji njini mú na nyε na fiige. D̄nȳɛni pege puni na nyε l'e, l'à t̄ɛn wuu cyeere e, marii ti puni jwɔs̄e, marii nage leni, n̄kemu ku sí wuu tin̄ji puni k̄ɛge ke, kuru nage na ȳiri nafugombaage yabilin̄ji i.

⁷ Sige yaare sh̄in̄ji puni ná san̄c̄ɛn̄re ná n̄j̄ke yafiliyi ná lw̄he jwɔhɔ yaayi, sùpyan̄ji maha já a yire puni kúu.

⁸ Nka njini lí ke, sùpya nyε a s̄ii n̄gemu u si n-já li kúu mε. Naha kurugo ye yapege ku nyε ku ki, n̄kemu t̄ɛn̄mε p'á p̄n̄ ke, ku mú s'á n̄i sh̄ɔn̄re na.

⁹ Kafoon̄ji Kile u nyε wuu Tun̄ji ke, wuu maha uru p̄ere ná njini i, marii jwumpimpe yu sùpyire na ná lire njini ninuuni i, Kile à ntemu dá mà pyi u yabilin̄ji malwɔɔ ke.

¹⁰ Kile pèente na mpyi ná jwàge ñkemu i ke, kuru jwàge ñiñkinji i jwumpimpe ñye na fwoore. Mii cìmpyibii, lire ñye a yaa li pyi mɛ.

¹¹ Lùtanga ná lùsorogo sí n-jà raa fwu raa fwoore lùbilinji ñiñkinji i la?

¹² Mii cìmpyibii, fizhiye cige sí n-jà olivyee cige yasere pyi la? Lire ñye mɛ, erezen cige sí n-jà fizhiye cige yasere pyi la? Suumpe lwàhe na fwoore lùbilinji ñgemu i ke, lùtanga sí n-jà n-fworo ur'e mɛ.

Yákilifente sèe woore

¹³ Ñye wà ha nta yii shwòhòl'e ñgemu u ñye na uye sònnji yákilifoo ná kaceñe ke, urufoo u a kacennji pyi, u u uye tírige, lire li sí li cyèe na u ñye yákilifoo.

¹⁴ Ñka l'aha nta yijcyeege ná ñyipeenni ñye yii e, yii saha ñye a yaa yii yiye pèe s'a fini na yákilifene na ñye yii á mɛ.

¹⁵ Tire yákilifente shinjii ñye a fworo Kile e mɛ. T'à fworo ñge diñyeñi i. Sùpyire yabilimpjii yákilifente ti ñye ti ti, Sitaanninji i t'à fworo.

¹⁶ Naha kurugo ye cyaga maha cyag'e yijcyeege ná ñyipeenni ñye ke, ñyàhanjurugunji ná katupwòhoyi shinjii puni mú maha mpyi wani.

¹⁷ Ñka yákilifente Kile maha ñkaan ke, tire ti ñye yákilifente sèe woore. Shin maha shin u à tire ta ke, urufoo maha mbèñi caa sùpyire shwòhòl'e, maa mpyi ñumpiñefoo, u maha wyerege na ñeege pi sanmpjii jwumpe na, u maha mpyi ññaarafoo, marii kacennkii pyi, u mú ñye na sùpya pwòñji sùpya na mɛ, u ñye na ñwòmahii shuunni yu mɛ.

¹⁸ Mpjii pi ñye na sísure leni sùpyire shwòhòl'e ke, pire báarañji tòññji u ñye ntñinji.

4

Yii kàntogo wà diñyeñi ñyii karigil'á, yii i ntaha Kile fye e

¹ Ñye yogé ná nákaante ti ñye yii shwòhòl'e ke, naha ku ñye ná lire e be? Yii ñyii karigii ñimpegigii cyi à yii yyaha ñi ke, cyire fyè bàl'à?

² Yii ñyjin'à fworo yaaya ñiyahaya kurugo, yii ñye na yi taa mɛ, lire kurugo shinbuuni lage ñye yii na. Yii ñyjin'à fworo yaaya ñiyahaya kurugo, ñka yii sí n-jà yi ta mɛ, lire kurugo kàshige ná yogé ñye yii shwòhòl'e. Yaayi yii na ñcaa ke, yii ñye na yire taa mɛ, naha na ye yii ñye na Kile ñáare mɛ.

³ Yii mée ká Kile ñáare sí yaage kà ta, u ñye na kuru kaan yii á mɛ, naha na ye yii ñye na Kile ñáare ná funjennji i mɛ. Yii maha u ñáare yii yabilimpjii ñyii karigii ñimpegigii kurugo.

⁴ Yii pi à kàntogo wà Kile á, maa ntaha diñyeñi ñyii karigii fye e ke, yii ñye a cè a jwo na shinji u à diñyeñi ñyii karigii kyaa tán uy'á ke, na urufoo maha Kile kyaa pèn uy'á mà? Amuni li mú ñye, ñgemu ká diñyeñi karigii kyaa tán uy'á ke, urufoo maha uye pyi Kile zàmpeñ.

⁵ Yii na sònnji na nde l'à sémɛ ke, na lir'à jwo ñùñò baa la? Y'à sémɛ na: «Sùpyañji sòññ'á pi. Tire sòññopeere maha u pyi u à ñyii yige yaaya ñiyahaya kurugo.»

⁶ Lire ná li wuuni mú i, Kile à jwò wuu na, maa fànha kan wuu á, ka wuu u sí ta tire sòññopeere na. Nde Kile Jwumpe Semèñji à jwo ke, lire li ñye nde: «Mpiimu pi à piye pèe ke, Kile maha pire tùn. Ñka mpiimu pi à piye tírige ke, u maha kacennji pyi pir'á*.»

⁷ Lire kurugo yii yiye tírige Kile yyahe taan, yii i Sitaanninji tùn, lire ká mpyi u sí n-fè si laaga tòn yii na.

* 4:6 Taanlinji 3.34

⁸ Yii file Kile na, Kile sí n-file yii na mú. Yii mpíi pí ñyε na kapegigii pyi ke, yii yii cyeyi jyè a yiε cyire mpyiñi i feefee. Yii funñyi shuunnifeebii, yii yii zòmpyaagii yaha cyi fñiñε.

⁹ Yii pyi yyetanhare e yii kapegigii kurugo, yii raa myahigii súu fo ñyilwøhe ká a fwore yii ñyiigil'e. Yii kataanre ti kêenn'a pyi mεε súu. Yii funntange ku kêenn'a pyi yyetanhara mú.

¹⁰ Yii yiye tírige Kafoonji Kile yyahe taan, lire ká mpyi, u sí ñùñjirire kan yii á.

Yii àha raa yiye yu mε

¹¹ Mii cìmpyiibii, yii àha raa yiye yu mε. Ngemu ká u cìmpworonji jwo, lire ñyε mε mà tígire cyán u na ke, Kile Saliyanji ñyε urufol'á ñùñj baa ná kañwø baa. L'aha mpyi amuni, lir'à li cyèe na mu saha ñyε na uru Saliyanji kuni ñaare mε, ñaha na ye u à mu pen.

¹² Kile kanni u à Saliyanji tíñε, uru kanni mú u sí n-jà sùpya cêεge, lire ñyε mε si tanga kan u á, uru kanni mú u sí n-jà sùpya shwø, lire ñyε mε mà u shi bò. Jofoo mu na maye sònnji marii ma cìmpworonji cêεge ye?

Yii àha yiye pèe mε

¹³ Yii lógo, yii mpíi pí maha jwo: «Ñijjaa, lire ñyε mε ñùmpañja wuu sí n-kàre kànhe ká na, si yyeε ñiñkin pyi wani, si cwðhonte pyi, si wyéεñyahaga ta» ke,

¹⁴ nde li sí n-pyi ñùmpañja ke, yii à lire cè la? Yii ñyε yafyin mε, yii na ñyε mu à jwo kàñkuraña. K'aha mpa, tere ñimbilere funñ'i, ku maha mpínni.

¹⁵ Yii à yaa yii jwo: «Kile ká ñen'a wuu cùñj, wuu sí nde ná nde pyl.»

¹⁶ Ñka mà jwo yii lire pyi ke, kabwøhigii yii la ñyε si mpyi ke, yii maha yiye pèe cyire kyaa na, yàmpeente sí ñyε a ñwø mε.

¹⁷ Ñyε yii li cè na ñgemu u à kacenni cè, u sí ñyε na li pyi mε, urufol'á kapii pyi.

5

Yεεge k'à yyaha tíi ná ñàfuufeebil'e ke

¹ Ñyε yii pí ñyε ñàfuufeebii ke, yii lógo! Yyefuge ku ñyε yii yyaha na ke, yii a myahii súu, yii raa kwuuyi wàa kuru yyaha na.

² Yii ñàfuun'á fwònhø. Ntòonñ'á yii vāañyi lyí.

³ Zúññ'á yii seεnnji ná yii wyéεñji cù, uru zúññi u sí yii cêεge. U sí n-pyi na fige s'a yii cyeere sùuge fo si yii shi bò. Yii a yii ñàfuunji bínn'a yaha yiye mεε na, yii ñyε a li cè na ñiñyεñji tèekwoon'á byanhara mà?

⁴ Mà li ta báarapyiibii pí à yii kεreyi sùmanji kwòn ke, yii ñyε a pire sàranji kan pí á mε! Myahigii pire báarapyiibil'á sú ke, cyir'á nò Sijñi Punifoo Kile na.

⁵ Yii à yii ñiñyεñji canmpyaagii puni pyi ntàannji kanni na, marii yii ñyii karigii pyi. Yii à pèe mu à jwo yatøøgø, ñkemu pí à byé si mbò mpyi kyara ke.

⁶ Sùpyanji u ñyε u ñyε a yaaga pyi yii na mε, yii à uru cêεge, ka u u uye yaha yii cye e yii à bò, ñaha na ye sí ñyε u na mε.

Funñijke ná Kileparege

⁷ Lire kurugo mii cìmpyiibii, yii funñyi ñíñε fo Kafoonji Yesu cannuruge ká nò. Yii ñyε a faapyiñji kàanmucya mà? U maha funñke ñíñε na zàñyi ñiñcyiyyi ná nizanñyi sigili, ñaha na ye yire yi maha sùmanji pyi u à ñwø.

⁸ Yii mú pi funɲɲi ɲíɲe amuni, yii i yiye waha, ɲaha na ye Kafoonɲi Yesu tɛɛpan'à byanhara.

⁹ Mii cɪnmpyiibii, yii àha raa tígire cyáan yiye na me, Kile kà ɲkwò ntíge yii na me. Kafoonɲi Yesu tɛɛpan'à byanhara, uru u sí n-pa sùpyire sâra si ntâanna ná pi kapyiɲkil'e.

¹⁰ Kafoonɲi Kile tũntunmpii pi à tòro tɛcyiini i ke, yii pire pyiɲkanni lwó, yyefug'à pi ta, ka pi i ku kwú piye e maa ɲcú piye na.

¹¹ Mpii pi à jà a cù piye na yyefuge e, maa ntɛɛn Kile kuni i ke, pire wuun'à ɲwó. Yii à yi lógo pyiɲkanni na Zhobu à cù uye na yyefuge e, ná nde Kafoonɲi Kile à pyi u á yyefuge kántugo ke. Sɛɛɲi na, Kafoonɲi Kile maha ɲɲaara taa sùpyire na sèe sèl'e.

¹² Mii cɪnmpyiibii, mii sí li jwo n-waha yii á, yii àha raa ɲkâre Kile na me, yii àha raa ɲkâre ɲiɲke na me, yii àha raa ɲkâre yaayi yabɛɛɛ na me, yii ɔɔɲɲ'à yaa u pyi ɔɔn, yii ɔɔnhɔɲ'à yaa u pyi ɔɔnhɔ, bà Kile si mpyi u àha bú ɲkwò yii cɛɛge me.

¹³ Nyɛ wà ha mpyi yyefuge e yii shwɔhɔl'e, urufoo u Kile ɲáare. Wà ha mpyi funntange e, urufoo u Kile shɛɛɛɛ ná myahigil'e.

¹⁴ Kampyi yii wà na yà, urufoo u dánafeebii kacwɔnribii yyere pi i mpa Kile ɲáare u na, pi i sɪnmpɛ tiri u na* Kafoonɲi mege na.

¹⁵ Kileɲarege ká mpyi ná dáníyaɲi i, yaɲi sí n-cùɲɔ, Kafoonɲi Kile sí u yírigɛ. U aha nta u à kapegii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

¹⁶ Lire kurugo mii cɪnmpyiibii, yii a yii kapegigii yu yiy'á, yii raa Kile ɲáare yiy'á, bà yii si mpyi si ticuumpe ta me. Sùpyaɲi u à tíi Kile yyahe taan ke, uru Kileɲarege maha mpyi ná fànhe e sèl'e.

¹⁷ Yii sɔɔɲɔ Kile tũntunɲi Eli na, u mpyi sùpya wuu fiige. U à Kile ɲáare ná u zɔmbilini puni i, na zànha kà mpa me. Nyɛ mà lwó lire tɛni na, mà sà nɔ yyee taanre ná yíɲye baani na, zànha ɲye a pa me.

¹⁸ Lire kántugo ka u u Kile ɲáare sahanɲi, ka zànhe si mpa cire ná sùmaɲi na, ka yi i yasɛɛ pyi.

¹⁹ Mii cɪnmpyiibii, Kile kuni li nyɛ sɛɛɲi kuni ke, wà ha fworɔ lire e, ka yii wà si urufoo yeɛɛ, ka u u núr'a pa jyé l'e, lir'à ɲwó.

²⁰ Yii li cè na shinɲi u à kapimpyiɲɛ yeɛɛ, ka u u láha cyi na ke, urufof'à u shwɔ kwùɲi na. U mɛɛ ká nta u à kapegii ɲiɲyahagii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

* 5:14 Pii maha jwo: «pi i sɪnmpɛ wu u na.»

Pyeri letereŋi niŋcyiŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Tùntunmpii ke ná shuunniŋi Yesu mpyi a cwɔɔnrɔ ke, Pyeri mpyi uru wà. Pyeri ná u siŋeŋi Andire mpyi maha fyaabii cwôre Galile banji i. Nka Yesu à pi yere ke, ka pi i fyácyani yaha maa ntaha u fye e. U à pa dùgo niŋyiŋi na ke, ka Pyeri si wá na Jwumpe Nintanmpe yu na ntùuli.

Nye Pyeri à nge letereŋi sém'a tun dánafeebil'á, pire mpiimu pi à caala a tɛen tɛen Azi kùluni i ke. Lire pi maha mpyi niŋjaa Turiki. Lire tɛni i, dánafeebii mpyi yyefuge e wani. Lire kurugo Pyeri à nge letereŋi sém'a tun pi á, maa màban le pi e. U à pi funŋo cwo na Kile à yaaya niŋcɛnyɛ bégel'a yaha pi mɛɛ na niŋyiŋi na, pi sí yire ta tɛni i Yesu sí nùru n-pa diŋyɛni i ke. Lire kurugo pi à yaa pi kwôro Kile kuni i, ali pi mɛɛ ká mpyi yyefuge e. Kile yabiliŋi u sí raa pi kàanmucaa. U à li cya pi á na pi a fyáge Kile na, pi i pi shinjɛebii kyaa táan piy'á, mpíi pi jyɛ pi jyɛ Kile kuni i ná pi e mɛ, pi a jaare jaaranjanna niŋcɛnne na pire shwɔhɔ'e. U à li cya pi á mú na pi Yesu Kirisita pyiŋkanni lwó: u à kyaala, mà li ta u jyɛ a kapii pyi mɛ.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Pyeri u jyɛ Yesu Kirisita tùntunŋo ke, mii u à nge letereŋi séme mà tun yii Kile niŋcwɔribil'á, yii mpiimu pi à tɛen tɛn'n'a màha mu à jwo nàmpwuun Pɔn ná Galati ná Kapadasi ná Azi ná Bitini kùligil'e ke.

² Mà tàanna ná Tufoŋi Kile karigii puni jɛɛni i, u à yii cwɔɔnrɔ fo tɛemɔni i mà pyi u wuu, u Munaani cye kurugo, bà yii si mpyi si Yesu Kirisita jwɔmɛɛni cù, u sishange si jarag'a wà yii na si yii finiŋe mɛ.

Kile u jwɔo yii na, u u yeyɛniŋke kan yii á sèl'e.

Dánafeebii sɔnhɔre tatahage kani

³ Wuu Kafoŋi Yesu Kirisita Tunji Kile à yaa u kɛe! U à sàa jùnaara ta wuu na sèe sèl'e, lire kurugo u à wuu pyi shinfɔnmii, Yesu Kirisita jɛni cye kurugo mà fworɔ kwùni i, bà wuu si mpyi si sɔnhɔro tatahaga niŋcɛnɛ ta

⁴ niŋyiŋi yaayi kurugo mɛ. U à yire yal'a yaha u wuubii mɛɛ na. Yire yaayi jyɛ na njɛge mɛ, yi jyɛ na jwôre mɛ, là jyɛ na fworɔ yi sinampe e mɛ. Kile à yire yaha wani niŋyiŋi na yii yyaha na,

⁵ maa yii màra u fànhafente funŋke e, yii daniyaŋi cye kurugo yii zhwoŋi mɛɛ na, uru njemu u à bégel'a kwò, ná u sí n-pa n-cyɛe diŋyɛni canjkwɔge ke.

⁶ Lire l'à yii funjyi pyi y'à táan sèl'e, ali mà li ta yii jyɛ njahaŋi shiŋi puni i numɛ, yii si n-jà lire fyilinne mɛ, lire nde na jyɛ tɛre nimbilere kyaa.

⁷ Uru njahaŋi jùŋke ku jyɛ si yii daniyaŋi tayyɛrege cè. Sɛɛniŋi u jyɛ yakwɔgo ke, sɛɛnbuubii maha u le nage e, si jɛcè kampyi u à jwɔ. Lire pyiŋkanni na, yii daniyaŋi u à pwôro sɛɛniŋi na sèe sèl'e ke, njahaŋi maha nɔo yii na, bà uru shi si mpyi si jɛcè mɛ. Lire e yii daniyaŋi sɛe wuŋi kurugo, canjke Yesu Kirisita sí uye cyɛe ke, yii si njɛniŋi ná péente ná metange ta kuru canjke.

⁸ Yii mɛɛ jyɛ yii sàha ntɛl'a u nya mɛ, u kyal'à táan yii á, yii jyiŋi jyɛ u na mɛ, njka yii à dá u na. Funntange ku jyɛ yii e ke, kuru mpɛniŋi kurugo sùpya si n-jà ku jwo nɔo ku tɛgeni na mɛ,

⁹ ɲaha na ye ndemu kurugo yii à dáníyaŋi pyi ke, yii sí lire ta, lire li ɲye Kile sí yii shwɔ.

¹⁰ Kile túnntunmpil' à uru zhwoŋi kani yyaha cya sèe sèl'e, tènì i pi à jwo kuru Kile màkange kyaa na, kuru ɲkemu Kile à yaha yii yahare e ke.

¹¹ Kirisita Munaani* li mpyi pi e ke, lire mpyi a li cyêe pi na na Kirisita sí n-pa n-kyaaala, kuru kyaage kântugo, u sí pèene ta. Pi la mpyi si cyire karigii tēpyiini ná cyi pyiŋkanni cè.

¹² Kile mpyi a li cyêe pi na na karigii shenre pi mpyi na yu ke, na pi yabilimpìi wogii bà me, ɲka yii wogigii cyi. ɲye niŋjaa, Jwumpe Nintanmpe jwufeebil' à cyire karigii jwo yii á Kile Munaani cye kurugo, Kile à lire ndemu yaha a yiri niŋyiŋi na ke. Ali Kile mèlèkèebii na ɲcaa si cyire karigii yyaha cè.

Dánafeebii ɲaaraŋkanni

¹³ Lire kurugo yii yákilibii yaha báaraŋi na tèrigii puni i, yii i ɲcû yiye na, Kile sí n-pa ɲwɔ yii na si ndemu pyi yii á, Yesu Kirisita cannuruge ke, yii i yii sòŋɔre puni taha lire na.

¹⁴ Yii i Kile ɲwɔmɛɛni cû, yii ɲyii karigii yii mpyi a fyánha na mpyi mà ta yii sàha Yesu Kirisita cè me, yii i cyire ɲwɔ yaha.

¹⁵ Yii i mpyi fyinme sùpyii yii kapyiŋkii puni i, bà yii yyerefoŋi Kile à finiŋe me.

¹⁶ Yire y' à sémè Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Yii pyi fyinme sùpyii, ɲaha na ye mi à finiŋe†.»

¹⁷ Kile u maha sùpyire puni sàra mà tàanna ná pi kapyiŋkil'e ke, uru ɲye a wà pɔwónɔ wà na me. Ná yii maha u yiri yii Tuŋi yii ɲareyi i, lire kurugo, yii a yii karigii puni pyi ná u yyaha fyagare e, mà yii yaha ɲge diŋyeŋi i nàmpwuun fiige.

¹⁸ Yii à li cè na Kile à yaage ɲkemu tég'a yii ɲùŋɔ wwû yii ɲaaraŋkanni laaga baa wuuni i, yii mpyi a lire ndemu ta yii tulyey'á ke, kuru ɲye yakwɔgɔ wyéŋeŋi ná sɛɛŋi fiige me.

¹⁹ ɲka u à yii ɲùŋɔ wwû ná Kirisita sìshange loŋgara woge e. Uru u à uye pyi sáraga mpàbili fiige wuu kurugo, ndemu li ɲye cwò cyaga baa ná fwónrɔ baa ke.

²⁰ Mà jwo diŋyeŋi u dá ke, Kile mpyi a u cwónrɔ lire mɛɛ na. ɲcyii tèrigii nizanaŋkil'e, Kile à u pyi u à pa yii kurugo.

²¹ Uru cye kurugo yii à dá Kile na, uru ɲgemu u à u ɲè a yige kwùŋi i, maa u pèe, bà yii dáníyaŋi ná yii sòŋɔre si mpyi si ntaha Kile na me.

²² Yii à ɲɛ sɛɛŋi jwumpe na ke, lir'á yii zòmpyaagii finiŋe, maa yii pyi yii à yii cinmpyiibii kyaa táan yiy'á ná funvyinge e. Lire e yii yiye kyaa táan yiy'á ná yii zòmpyaagii puni i.

²³ Yii li cè na yii à pyi shinfnmii, nùguzhiŋi u maha fwónre ke, uru cye kurugo bà lir'á pyi me, ɲka ɲge u ɲye u ɲye na fwónre me, uru cye kurugo lir'á pyi, uru u ɲye Kile jwumpe, pu na ɲye ɲyii na, pu ɲye na ɲkèɛŋi me.

²⁴ ɲaha kurugo ye y' à sémè Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Sùpyaŋi na ɲye mu à jwo ɲyèpurugo,

u sinampe na ɲye mu à jwo ɲyege yafyɛɛnre.

ɲyege maha waha, ku yafyɛɛnr'a sì mìn'a wu,

²⁵ ɲka Kafoŋi Kile jwumpe sí n-kwóro fo tèekwombaa‡.»

* **1:11** Kirisita Munaani ná Kile Munaani ɲye niŋkin. † **1:16** Levitiki 11.44, 45; 19.2 ‡ **1:25** Ezayi 40.6-8

Puru jwumpe sí pu nyε Jwumpe Nintanmpe p'à jwo yii á ke.

2

¹ Lire e ke yii láha pege karigii shiņi puni ná nàpwohore karigii shiņi puni na. Yii áha fyinme tò wwomə na me, yii i láha nyipeenni ná jwoore shiņi puni na.

² Bà jirimpe lage maha mpyi pìnpinnyεge na me, yii Kile Jwumpe lage yaha ku pyi yii na amuni, puru jwumpe na nyε yii á mu à jwo jirimpe yabilinji, bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i yii zhwoņi mee na me,

³ jaha na ye yii à li cè pwoņkanni na Kafoonji à jwo ke.

Yesu u nyε bage kafaage sèe woge bage mbiini na

⁴ Yii file Kafoonji na, uru u nyε kafaage nyii woge, sùpyir'à cyé nkemu na ke. Nka Kile à ku tayyérege nya k'à pèe, maa ku cwəonrə.

⁵ Yii yabilimpìi na nyε kafaaya nyii wuyo, lire e yii wà yiye na, yii i mpyi бага, Kile Munaani sí n-tèen nkemu i ke, yii i mpyi Kile sáragawwuubii kurunjo, Kile Munaani sí nkemu pyi k'a sárayi nintanyi wwú Kile á Yesu Kirisita cye kurugo ke.

⁶ Yii li cè na y'à sémε Kile Jwumpe Semεņi i na:

«Yii wíi, mii à kafaaga cwəonrə,

ku tayyéreg'à pèe sèl'e.

Mii si ku pyi bage kafaage sèe woge bage mbiini naSiyon kànhe e.

Shinji u à dá ku na ke,

urufoo si n-sìi n-sílege me*.»

⁷ Yii pi à dá ku na ke, yii nùnyi sí n-yírige. Nka mpìi pi nyε pi nyε a dá ku na me, y'à sémε Kile Jwumpe Semεņi i na:

«Bafaanribil'à cyé kafaage nkemu na ke,

kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na†.»

⁸ «Kafaaga ku nyε ku ki, sùpyire maha búruge nkemu na ke,

fáaga ku nyε ku ki, nkemu ku maha sùpyire pyi ti i jcwgo ke‡.»

Pi nyε na Kile Jwumpe kurigii jaare me, lire kurugo pi maha jcwu. Lire yahare e Kile mpyi a pi yaha.

⁹ Nka yii pi ke, yii na nyε supyishi, Kile à ngemu cwəonrə ke, Saanji Kile sáragawwuubii kurunje ku nyε yii, maa mpyi Kile kini shiin, maa mpyi sùpyii, Kile à mpiimu nùņo wwú, bà yii si mpyi s'a u kakyanhala karigii nimpyiinji shenre yu me. Uru u à yii yyer'a yige numpini i, maa yii le u bēenmpe e, puru pu nyε bēenmpe séesee wumpe.

¹⁰ Tèni l'e, yii mpyi na sáha nkwo à pyi Kile shiin me, nka nume, yii à pyi Kile shiin. Tèni l'e, Kile mpyi na sáha nkwo à nùnaara ta yii na me, nka nume, u à nùnaara ta yii na.

Dánafebil'à yaa pi piye naaranjanni cè

¹¹ Mii ntàannamacinmpyiibii, yii na nyε nge diņyεņi i mu à jwo nàmpwuun, kùshee fiige, lire kurugo mii na li caa yii á, yi raa yiye kàanmucaa sùpyanji nyii karigii nimpēgii na, cyire karigii maha yii tūnni Kile kuni i.

¹² Mpìi pi nyε pi nyε Kile kuni i ná yii e me, yii yii naaranjanni cè pire shwəh'l'e. Lire e pi mée ká a fini na ntare yii na na yii à kapii pyi, pi sí raa yii kacēnjkii jaa si Kile pèe canjke u sí n-pa fworo pi na ke.

* 2:6 Ezayi 28.16 † 2:7 Zaburu 118.22 ‡ 2:8 Ezayi 8.14

¹³ Kafoonji kurugo, yii yiye tîrige nùñufeebii pun'á: yii yiye tîrige saanbwòh'á, uru u nyε pi puni nùñò na,

¹⁴ yii yiye tîrige fânhafeebil'á, pire mpiimu pi à tîñε saanbwòhe cye kurugo, bà pi si mpyi s'a kapimpyiibii túnni s'a kacεnmpyiibii kêre mε.

¹⁵ Yii li cè na Kile jyiwi wuuni li nyε yii a kacεnñkii pyi, bà yii si mpyi si supyikuuyi funñò baa wuyi ñwòyi tò yi funñò jwumpe na mε.

¹⁶ Yii nyε bilere e mε. Yii a ñaare yii a ntàanni ná lire e, ñka yii àha lire tège fyilme tò wwomò na s'a kapegigii pyi mε. Yii pyi Kile bilii.

¹⁷ Yii a sùpyire puni père, yii yii cinnmpyiibii kyaa táan yiy'á, yii raa fyáge Kile na, yii raa saanbwòhe père.

Bilibil'á yaa pi Kirisita pyiñkanni lwó yyefuge tètigil'e

¹⁸ Bilibii, yii yiye tîrige yii nùñufeebil'á Kile yyaha fyagare funñke e. Mpii pi à ñwò maa mpyi ná sùpyigire e ke, yii àha yiye tîrige pire kann'á mε. Ali mpii pi à kyán ke, yii yiye tîrige pir'á,

¹⁹ ñaha na yε yyefuge ku nyε yii ná kuru nyε a yaa mε, pi aha kuru tège yii ñun'í, ka yii i ntéεn k'e, maa li pwò Kile na, lire na nyε kacεnne.

²⁰ Ñka l'aha nta kapyimbaala yii à pyi, ka yyefugo si nò yii na, ka yii i ku kwú yiye e, pèente ntire yii sí n-ta lire e yε? Ñka yii kacεnmpyiini kurugo, yyefugo ká yii ta, ka yii i ku kwú yiye e, lire na nyε kacεnne Kile á.

²¹ Yii li cè na kuru yyefuge shinñi mεε na Kile à yii yyere. Kirisita yabilin'á kyaala yii kurugo, maa lire kuni le yii taan, bà yii si mpyi s'a ñaare u fyèñi i mε.

²² U nyε a kapiini là tufiige pyi mε, kafinara jwumò nyε a fworu u ñwòge e mà ñya mε\$.

²³ Pi à u cyahala, u nyε a cyàhii ñkoo láha pi na mε, pi à u kyérege, u nyε a pi fùguro mε, ñka ñge u sí n-pa sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiñkil'e ntíñi funñke e ke, u mpyi a u wuuni yaha uru cye e.

²⁴ U à wuu kapegigii tugure lwó u cyeere e kworokworocige na, bà wuu si mpyi si ñkwú kapegigii kámpañke na, si shifónñò ta, s'a ñaare ntíñi i mε. Kyaage tooy'e u à tabannayi ñjemu ta ke, yire cye kurugo yii à cùññò.

²⁵ Yii li cè na yii mpyi mu à jwo mpàa mpiimu pi mpyi piye nùñò kurugo ke, ñka nume yii à núr'a pa yii náhafoon'á, uru u nyε na yii múnahigii sañcwónñi sigili.

3

Cileñ:nambaabii ná nàmbajicyeebii kani

¹ Nyε lire pyiñkanni na, cyeebii, yii yiye tîrige yii nàmbaabil'á. Lire e ali li mée ká nta pi pìi nyε a ñεε Kile jwumpe na mε, bà pire si mpyi si jyè Kile kuni i yii toronkanni cye kurugo, mà ta yii nyε a yaaga jwo pi á mε,

² ñaha na yε yii toronkanni ná yii sùpyigire si pi yyaha ñí.

³ Yii àha yii wuuni kwò ñjaha pùcyage yaleere ndenji kanni na, mu à jwo ñumpwooni ná sεεññi pùcyage yaayi ndenji ná vànñyi lonğara wuyi ndenji na mε.

⁴ Ñka pùcyage yaleere ti nyε zòmbilini i ke, yii a tire caa. Tire nyε na ñkèεge mε, tire yaleere ti nyε ñumpiñke ná zòmppyiñini, kuru ku nyε pùcyage sèe woge yaleere Kile á.

⁵ Tèecyiini i, cyeebii pi mpyi a piye pwò Kile na, maa pi sònḡore taha u na ke, pire mpyi maha piye tírige pi nambaabil'á, lire li mpyi pire pùcyage lonḡara yaayi.

⁶ Amuni Sara mpyi. U mpyi a Ibirayima ḡwómeeeni cù fo u mpyi maha u pyi: «mii kâfoonji». Nyε nijnjaa, yii pi nyε Sara pworibii, ḡka fo yii aha a kacεnḡkii pyi, maa mpyi yii nyε a yaaga yaha k'à yii fùḡur'a láha lire na mε.

⁷ Lire pyinjanni na mú, nambaabii, yii yii cyeebii cùmu leme ḡwò, ḡaha na ye cεere na nyε yaaga ḡkemu fânhe k'à cyére yii woge na ke. Kile à ḡwò wuu na maa shḡi ninḡkwombaanji ḡgemu kan wuu á ke, yii ná yii cyeebil'á uru ta sijnayan. Lire e yii pi le ḡjire e, bà li si mpyi yaaga kà ḡjà yii Kileḡarege pyi kà raa nḡni Kile na mε.

Dánafeebil'á yaa pi kwòro kacεnḡkii mpyinji na, ali pi mée ká ḡgaha ta l'e

⁸ Nwḡnyεga ninḡin na, yii yii sònḡore pyi ninḡin, yii i mpyi ná funḡḡ ninḡin i, yii i yiye kyaa táan yiy'á cìnmpworoge e, yii raa ḡḡnaara taa yiye na, yii i yiye tírige yiy'á.

⁹ Yii àha kapii tèḡe kapii fwoò tò mε, yii àha cyàhii tèḡe cyàhii ḡkoo láha mε. ḡka yii a ḡwó leni pi á, ḡaha na ye lire mεε na yii à yyere, ḡwḡḡi ḡwómeeeni Kile à lwó yii á ke, bà yii si mpyi si uru ta mε.

¹⁰ Yire y'à sémε Kile Jwumpe Semεnji i na:

«Shin maha shin la ku nyε si shì ta,
u canmpyaagii si ntáan u na ke,
urufol'á yaa u láha jwumpimpe ḡjwuḡi
ná kafinare na.

¹¹ Urufoo u laaga tḡḡn pege na,
u raa kacεnḡji pyi,
u u uye waha u raa yyεjinḡke caa
u ná sùpyire sannte shwḡhól'e,

¹² ḡaha na ye mp̄ii pi à tí ke,
Kafoonji Kile maha pire káanmucaa,
u maha ninḡyiini pεrε maa pi ḡareyi núru.
ḡka mp̄ii pi nyε na kapegigii pyi ke,
Kafoonji sí yyaha kέεnḡe pir'á si pi tùn *.»

¹³ Nyε yii aha yiye pwò kacεnḡkii mpyinji na, joofo u sí yii kyérege ye?

¹⁴ Yyefugo mée ká nḡ yii na yii ntiinji kurugo, yii li cε na yii wuun'á ḡwò. Mp̄ii pi nyε na yii kyérege ke, yii àha raa fyáḡe pire na mε, yii àha yii yákilibii yaha pi wùrugo mε†.

¹⁵ ḡka yii ḡεε Kirisita kafente na ná yii zḡmpyaagii puni i. Sònḡore tatahage ku nyε yii á ke, tère o tère e wà sí yii yibe kuru kyaa na ke, yii bégele tērigii puni i yii i ḡwḡshwḡḡ ninḡcenne kan urufol'á.

¹⁶ ḡka yii à yaa yii lire pyi lùtaanni ná pēente funḡke e, ná funvyinge e. Lire e kyaa maha kyal'e pi nyε na yii ḡḡnyí tare, mεtange ku nyε yii na Kirisita wwoḡεge e, maa kuru kέεge ke, cyire karigii pyifeebii sí n-silege.

¹⁷ L'à pwórḡ yii kyaala kacεnmpyiini kurugo, kampyi Kile ḡyii wuuni li nyε li li, mà tòro yii kyaala kapegigii mpyinji kurugo.

¹⁸ Yii li cε na Kirisita yabilinji mú à kyaala tḡḡḡ ninḡin wuu kapegigii kurugo. Uru u à tí ke, u à kwú shintiimbaabii kurugo, bà u si mpyi si yii

* 3:12 Zaburu 34.12-16 † 3:14 Ezayi 8.12

yyaha k     Kile      . S  pyir'   u b  naha j  ke na,  ka Kile Munaani cye kurugo u   j    fworu kw  ji i.

¹⁹ Jínabii pi mpyi tanw h ge e ke, lire Munaani cye kurugo m  u   s  yi jwo pir'  na ur'  f nha ta pi na[ ].

²⁰ T ecyiini i, pire pi mpyi a j    ky n Kile jwumpe na Nuhu t ni i ke, Kile mpyi a u l uni b , ka Nuhu si bakw ge yaa. Shiin baataanre kannna pi   jy  k'e, maa shw  l bwooni kakyare na.

²¹ Ny  kuru lw he mpyi na batizeli ji kyaa yu. Num  uru batizeli ji maha li cy e na wuu   shw . Lire jny  a li cy e na wuu cyeer'  jy  m  fw nre l ha ti na  ,  ka lire jw he ku jny  wuu maha Kile j are u wuu z mpyaagii f ni  . Wuu   shw  Yesu Kirisita j  ji cye kurugo,

²² uru u   d g'a k re ni y ji na, maa s  nt en Kile k ni je cy ge na. Puru fun ke e, m l k ebii n  yaayi ni yambaayi san yi yi jny  n  j  ufente n  sifente e ke, pire pun'  k u u  .

4

Dánafeebii py nkanni niv nni

¹ Ny  n  Kirisita s'  kyaala cyeere e, yii b gele m  n  tire s   re ninure e. Yii li c  na uru u   kyaala cyeere e ke, uru u   f nha ta kapegii na.

² Lire e m  lw  num  na, yii   yaa yii yii sh ji canmpyaagii san kii pyi yii t anna n  Kile jnyii wuuni i, yii s pyire jnyii karigii yaha.

³ Yii li c  na t ni l'e, mp i pi jny  pi jny  Kile kuni i n  yii e  , pire mpyi na piye m ntanma karigii jcyiimu pyi ke, yii   m  a t ro pire m ntanma karigii mpyi ji i. Yii mpyi na silege baa karigii pyi, maa mpyi n  yaayi lapege e, maa sinmpe byii na jcw , yii mpyi lakyanhayafee, yii mpyi sinmbyampiye, maa mpyi kacyinzunmii lire s'  n r'  pen Kile  .

⁴  ka num , yii saha jny  na cyire kapegii pyi n  pi e  , lir'  pi k kyanhala fo pi na yii j nyii tare.

⁵ Kile s  n-pa pi yibe lire na. Uru u s  s pyire puni s ra si nt anna n  pi kapyi kil'e, jnyii shiibii b ra kw ubii na.

⁶ Lire kurugo mp i pi   kw  ke, jwumpe Nintanmpe mpyi a jwo pir'  m , b  li si mpyi kw ji k  n  pi na s pyire sannte fiige, pi i sh ji ni kwombaanji ta Kile  , u Munaani cye kurugo  .

⁷ Karigii puni takw r'  byanhara, lire e ke, yii pyi y kilifee, yii i jcw  yiye na, b  yii s  mpyi si yiye pw  Kilejarege na  .

⁸ Karigii puni ni cyiini li jny : yii yiye kyaa t an yiy'  s l'e, naha na ye t ange maha pege karigii ni yahagii kw  s pyire n  tiye shw h l'e.

⁹ Yii a yiye sunmbage shuu, jw nyahama baa.

¹⁰ Yii shin maha shin   Kile m kange  kemu ta m  t anna n  Kile yabili ji ku kan kanni i ke, yii yire c mu leme jw , yii raa jw ge yiye na n  y'e.

¹¹ W  ha mpyi Kile jwumpe jwufoo, urufoo jwump'  yaa p'  fwoe Kile e, w  ha nta u u s pyire sannte t re, urufoo u a pi t re n  Kile f nhe ni kange e, b  p ente si mpyi si ntaha Kile na karigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo  . P ente n  f nhe jny  u woyu fo t ekwombaa.

Amiina!

  3:19 Pii maha jwo: «s pyire m nahigii cyi mpyi tanw h ge e ke, lire Munaani cye kurugo m , u   s  Kile jwumpe jwo cyir' .» S 3:21 Pii maha jwo: «wuu maha Kile j are n  z vynre e.»

Dánafeebii maha yyefuge ηkemu taa ke

¹² Mii ntàannamacinmpyibii, yyefuge e yii ηye nume ke, ali li mée ká nta kuru na yii súuge na fiige, lire ηye a yaa li páa yii e me, yii àha raa sónni na kani labere li ηye li li me. Zòzhwəwə ti ηye ti ti.

¹³ Lire bà à yaa li pyi funntanga kyaa yii á, mà li ηya na yii à yii nàzhan lwó Kirisita yyefuge e. Lire e canηke Kirisita sí u sinampe cyé ke, kuru canηke yii sí raa yogore si mpyi funntange e.

¹⁴ Wà ha yii cyahala mà lire ηùηke pyi na yii na ηye Kirisita wuu, yii wuun'à ηwə, ηaha na ye Kile Munaani li ηye sinampe wuuni ke, lire na ηye ná yii e.

¹⁵ Lire e ke yii a yiye kàanmucaa, yyefugo ηye a yaa ku nə yii wà na, mà lire ηùηke pyi na urufol'à sùpya bə, lire ηye me mà nàηkaaga pyi, lire ηye me mà kapii pyi, lire ηye me mà yii ηwəyi le kani l'e, ndemu li ηye li ηye yii kur'e me.

¹⁶ Nka yyefugo ká nə yii wà na, mà lire ηùηke pyi na urufol'à dá Kirisita na, urufoo ka lire pyi silege kyaa me, nka u Kile kée kuru mege kurug.

¹⁷ Yii li cè na Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiηkil'e, lir'à ηwə cù Kile wuubii na mà kwə. Ná lire s'à ηwə cù wuu na, mpìi pi à cyé Kile jwumpe na ke, di pire sí n-pyi n-jwo ye?

¹⁸ Mpìi pi à tí ke, pire nùmpañña ntañi ká waha, lire e ke, mpìi pi ηye pi ηye na fyáge Kile na me maa kapegigii pyi ke, di pire wuuni sí n-pyi n-jwo ye?

¹⁹ Lire kurugo mpìi pi ηye yyefuge e mà lire ηùηke pyi na pi na Kile ηyii wuuni pyi ke, pir'à yaa pi piye le yaayi puni Davoonji cye e, ηwəmeη ninjin foo u ηye u wi, pi raa kacəñkii pyi.

5

Pyeri jwumpe nizanmpe dánafeebii ná pi kacwənribil'á

¹ Nume, mii sí karií làda cya yii dánafeebii kacwənribil'á. Dánafeebii kacwənrəñi wà u ηye mii yii fiige, maa Kirisita yyefuge karigii ηya. U sí n-pa ná u sinampe mpemu i ke, mii sí pà ta pur'e mú. Lire e nde mii ηye na ηcaa yii á ke, lire li ηye:

² dánafeebii kurunke Kile à le yii cye e mpàa fiige ke, yii pire cùmu lemə ηwə. Li ηye a yaa li pyi mu à jwo sùpya u à yii kárama a yaha uru báarañi na me, yii a u pyi u lage na, yii tàanna ná Kile ηyii wuuni i. Yii àha raa u pyi nàfuu kurugo me, nka yii a u pyi ná funñcəññ'i.

³ Dánafeebii pi à le yii cye e ke, yii àha raa fànha cyáan pi na me. Nka yii pyi yyecyeene pi á.

⁴ Lire ká mpyi, tènì i dánafeebii kacwənribil'á ηùñufembwəhe sí n-pa ke, yii sí kajanjwooni nisinani ta, lire ηye na ηkèege me.

⁵ ηye nàñjiibii, yii yiye tìrige kacwənribil'á. Yii puni, yii yiye tìrige yiy'á, yii i yiye tège, ηaha na ye y'à sème Kile Jwumpe Seməñi i na: «Mpìi pi à piye pée ke, Kile maha pire tùn, nka mpìi pi à piye tìrige ke, Kile maha kacəñkii pyi pir'á*.»

⁶ Lire kurugo yii yiye tìrige Kile cyége fànhanjahaga wog'á, bà u si mpyi si yii dùrugo u ηyii tènì i me.

⁷ Yii yii funmpəñ karigii puni le u cye e, ηaha na ye uru u à yaha yii na.

⁸ Yii i ηcù yiye na, yii yákiili yaha yiye na, ηaha na ye yii zàmpəññi u ηye Sitaanniñi ke, uru na jaare na màre, maa ηkyàngə mu à jwo cànrəga katege

* 5:5 Taanliñkii 3.34

wogo ku nyε na ku njyñji caa. ⁹ Yii yiye pwɔ Kile kuni i, yii i u tòn. Yii li cè na kuru yyefuge ninuge e yii cìmpyiibii nyε dijnyεñi yyaha kurugo.

¹⁰ Nka Kilenji u maha kacennkii shinji puni pyi ke, uru u à yii yyere Kirisita wwojεεge e, bà yii si mpyi si u sìnampe tégelε baa wumpe ta mε. Yii sí n-kyaala tère nimbilere funñ'i, nka u sí báraga le yii e, si màban le yii e, si fànha kan yii á, si yii pyi yii yiye waha Kile kuni i.

¹¹ Fànhe nyε uru wogo tèrigii puni i. Amiina.

Jwumpe nizanmpe

¹² Silivεn u à mii tég'a nje njwɔkanyi séme si yii yεε. Mii cìmpworo u nyε u wi, njwɔmεε ninjkinfoo wi. Mii à nge letεεñi tun yii á si màban le yii e, si lí cyêe yii na na kacenni nimbwooni Kile à pyi ke, yii yiye pwɔ lire na.

¹³ Kile à mpiimu cwɔɔnrɔ Babilonni kànhe e yii fiige ke, pir'à yii shéere, mà bàra Marika na, uru na nyε mii jya mà tàanna ná Kile kuni i.

¹⁴ Yii a cìmpworogo fwù kaan yiy'á.

Yii shin maha shin u nyε Kirisita wwojεεge e ke, Kile u yyeñiñke kan yii á.

Pyeri letereŋi shonwuŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Nge letereŋi i Pyeri à li cya dánafeebil'á na pi piye pwò Kile jwumpe na, bà pi si mpyi si já piye shwò cyelentiibii kafiniviniibii na me. Pyeri à jwò tàra toronkanni nijcenni na mà yyaha tí ná Kile kuni i, ná jwómecunte mà yyaha tí ná Kile yini zhwoŋi i (1).

Mà bàra lire na, mpíi pi jye na Kile mege kège ná pi yabilimpíi jwuŋjaampe e ke, u à pire toronkanni mú jwo (2). Mpíi pi jye na Kirisita mpaŋi sigili ke, pi maha pire fwòhore, maa ŋko na u saha sí n-pa me. Nka Pyeri à jwo na u papa tooy'à jíŋe, jaha kurugo ye Kile à funŋke jíŋe si tēni kan sùpyire pun'á, bà tí si mpyi si nūru mpa tiye kan u á si shwò me (3).

Jwumpe tasiige

¹ Mii Simò Pyeri u jye Yesu Kirisita báarapyi maa mpyi u túnntunŋo ke, mii u à nge letereŋi séme si ntun yii á, yii mpíi pi à dányanŋi sèe wuŋi ta wuu fiige ke, uru dányanŋ'a ta wuu Kilenŋi ná wuu Shwofoonŋi Yesu Kirisita ntinŋi cye kurugo.

² Kile u jwò yii na, u u yyeŋiŋke kan yii á sèl'e, Kile ná wuu Kafoonŋi Yesu kani jçèŋi cye kurugo.

Dánafeebil'á yaa pi a jaare jaaranŋanni ndemu na ke

³ Yaaga maha yaaga ku sí n-jà wuu pyi wuu shŋi sèe wuŋi ta, si wuu pyi wuu wuye pwò Kile na ke, Kilenŋi u à u sinampe ná u fànhe kakyanhala woge tég'a wuu yyere ke, uru kani jçèŋi cye kurugo Yesu Kirisita à yire puni kan wuu á, u kileere fànhe funŋke e.

⁴ Puru sinampe ná kuru fànhe cye kurugo, Kile à jwómahigii jcyiimu lwó wuu á ke, cyire fàn'h'à sàa pēe, Kile sí cyire jwómahigii fúnŋo, yaayi lage maha ma ná diŋyeŋi kakεgyi njemu i ke, bà yii si mpyi si shwò yire na, si Kile pyiŋkanni lwó me.

⁵ Lire kurugo yii yiye waha yii i jaaranŋanni nijcenni bàra yii dányanŋi na, yii i Kile jçèŋi bàra yii jaaranŋanni nijcenni na,

⁶ yii i cùmayeranŋi bàra Kile jçèŋi na, yii i lùtaanni bàra cùmayeranŋi na, yii i Kile yyaha fyagare bàra lùtaanni na,

⁷ yii i cìmpworoge bàra Kile yyaha fyagare na, yii i ntàannamagare bàra cìmpworoge na.

⁸ Cyire karigii ká ndire wà a ta yii e, cyi sí yii yaha kacenŋkii mpyiŋi na, si yii pyi yii tòn ta wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita kani jçèŋi i.

⁹ Nka cyire karigii ká mpyi cyi jye ŋgemu i me, urufoo maha mpyi fyin fiige, u maha jaa na jcwúu me. U funŋo maha wwò li na na Kile à u fininŋ'a yige u kapyiŋjyagil'e.

¹⁰ Lire kurugo mii cìmpyiibii, yii yiye waha yii i li cyēe yii jaaranŋanni cye kurugo na Kile à yii yyere maa yii cwònrò. Yii aha a lire pyi, yafyin si n-jà yii pyi yii búrug'a cwo me.

¹¹ Lire pyiŋkanni na, wuu Kafoonŋi ná wuu Shwofoonŋi Yesu Kirisita Saanre tēkwombaa woore tajyiŋwoge sí múgo yii á faaa.

¹² Lire kurugo mii sí raa yii funṅɔ cwo ɲcyii karigii na tɛrigii puni i, ali mà li ta yii à cyi puni cè a kwò, sèenji jwumpe p'à jwo yii á ke, maa yiye pwɔ puru na.

¹³ Mà mii yaha ɲyii na, mii à li ta kacenne li ɲye li li, mii u a yii funṅɔ cwo tɛrigii puni i.

¹⁴ Bà wuu Kafoonji Yesu Kirisita à li cyée mii na mɛ, mii à li cè na mii canmpyaagii sanɲkii nɛŋke saha ɲye a tɔɔn ŋke ɲɛŋke na mɛ.

¹⁵ Lire kurugo mii sí naye waha, bà li si mpyi ali mii kwùŋkwooni kàntugo yii i jà a ɲcyii karigii yaha yiye funṅ'i mɛ.

Nàkaana ɲye Yesu Kirisita fàñhe ná u mpaŋi kani i mɛ

¹⁶ Yii li cè na jwuɲjyemɛ laaga baa wumɔ na bà wuu à wuye pwɔ maa wuu Kafoonji Yesu Kirisita fàñhe ná u mpaŋi kyaa jwo yii á mɛ. Wuu yabilimpïi ɲyiigil'à u bwompe ɲya,

¹⁷ ɲaha na ye canɲke u à pèente ná sɪnampe ta Tufoonji Kile á ke, lir'à pyi wuu ɲyii na. Kile u ɲye sɪnampe ná pèente punifoo ke, ur'à mɛɛ wà kuru canɲke na: «Mii Jyaŋi u ɲye u ŋge, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiɲkil'à táan mii á mú*.»

¹⁸ Mà wuu yaha ná u e Kile ɲanɲke ɲun'i, lire meɲwuuni li mpyi a fworɔ ɲɲɲɲi na ke, wuu à li lógo.

¹⁹ Lire kurugo mú, wuu à dá Kile tũntunmpii ɲɲjwuyi na sèl'e. Yii aha yiye pwɔ puru jwumpe na, lire sí n-ya ná yii e, ɲaha na ye pu sí yii zòmɲyaagii fɲiɲɛ, bà bèɛnmpe maha ɲi numpilage e fo mà sà nɔ canɲke na mɛ. Lire tɛni i Kirisita u bèɛnmpe sí yii zòmɲyaagii fɲiɲɛ, bà ɲyè mugɔ woni maha bèɛnmpe yige mɛ.

²⁰ Kabilini ɲɲɲyɲiini yii à yaa yii cè ke, lire li ɲye: jwumɔ maha jwumɔ Kile tũntunmpil'à jwo, ka pu u sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i ke, puru pà ɲye a fworɔ pi yabilimpil'e mɛ†,

²¹ ɲaha na ye Kile tũntunɲi wà tufiige ɲye a li yige uye e s'a Kile tũnture yu mɛ, ŋka Kile Munaani li mpyi a pi yaha Kile tũnture ɲjwuɲi na.

2

Cyelentiibii kafɲivinibii kani

¹ Bà kafɲivinibii pii mpyi a piye pyi Kile tũntunmiilzirayeli shiinbii shwòhòl'e mɛ, amuni li mú sí n-pa n-pyi yii á. Cyelentiibii kafɲivinibii pii sí n-pa n-yíri yii shwòhòl'e, pi jwumpe sí n-pyi kafɲinara, s'a kakaɲaare pyi. Kafoonji u à pi ɲùŋò wwù ke, pi sí uru cyé, ŋka pi yabilimpïi nɲmpyiini sí kakaɲaare pyi ti pâl'a nɔ pi na.

² Shinɲyahara sí n-taha pi fye e pi silege baa karigil'e. Pi kapyiɲkii sí sèenji kuni mɛge pɛn.

³ Nàfuunji kani sí tateɛnge fò pi na, lire kurugo, pi sí raa yii cyeyaayi fɔɔnɲi raa shuu yii na ná pi ɲwɔtanyi i. Ŋka mà lwò fo tɛemɔni i, Kile à bégele si pi sàra si ntàanna ná pi kapyiɲkil'e. Li saha si mɔ mɛ, Kile sí pi shi bò.

⁴ Yii li cè na mèlɛɛebii pi mpyi a kapegigii pyi ke, Kile ɲye a li táan pire na mɛ. Ŋka u à pi wà Jahanamanji numpini i, canɲke u sí pi sàra si ntàanna ná pi kapyiɲkil'e ke, na kuru canɲke sigili, pi sí n-jà piye shwò lire numpini na mɛ.

⁵ Yii li cè na mpïi pi mpyi pi mpyi na fyáge Kile na Nuhu tɛni i mɛ, Kile ɲye a li táan pire na mú mɛ, u à lùbwooni tɛg'a pire puni shi bò. Ŋka Nuhu u mpyi maha

* **1:17** Macwo 17.5; Marika 9.7; Luka 9.35 † **1:20** Pii maha jwo: «Wà si n-jà Kile tũntunmpii jwumpe ɲwòhe cè ná ma yabilinji yákilifente e mɛ.»

yi yu lire tēni sùpyir'á na pi a katigii pyi ke, Kile à uru shwò tire kakyaaare na, mà bàra shiin baashuunni na.

⁶ Yii li cè mú na u à Sədumu ná Gómori kànyi shi tò, maa yi sùug'a pyi cwənrə yi kapegigii kurugo. Mpii pi jye pi si n-pa raa fyáge Kile na me, u à nde pyi mà tég'a pire yere.

⁷ Nka Loti u mpyi a tíi, ná u mpyi pire silege baa shiinbii shwòhòl'e, ná pi kapyiin̄kii mpyi a u tēge ta ke, Kile à uru shwò tire kakyaaare na.

⁸ Uru u mpyi a tíi maa mpyi tēnni i ná tire sùpyire e ke, u mpyi maha ti jaa silege baa karigii tapyige e, maa ti laaga baa jwumpe niñjwumpe nuru canja maha canja. Lire mpyi a pyi u á kayana.

⁹ Nyē jcyii karigii pun'á li cyēe wuu na na mpii pi à piye pwò Kafoonji Kile na ke, u si n-jà pire yige kawagil'e, si shinp̄ibii yaha raa canjka sigili, kuru canjke u sí pi sàra si ntàanna ná pi kapyiin̄kil'e, si ngaha nò pi na.

¹⁰ Mpii pi jye na dirili pi yabilimp̄ii jyyii karigii kurugo, maa katupwòhoyi pyi, maa Kafoonji fānhafente njini fare ke, nde li sí n-pa pire ta ke, lire lemp'á pi a tòro.

Pire cyelentiibii kafinivinibii jye na fyáge me, pi maha piye pēre. Yaayi yi jye ná pēente e niñyini na ke, pi maha yire fare.

¹¹ Mà li ta ali mèlkεεbii pi jye ná Kile e ná pi tayyereg'à fānha tò pire kafinivinibii woge na fānhe ná sífente e ke, pire jye a s̄i na jεεg'a pire cyahala me.

¹² Nka pire cyelentiibii kafinivinibii na jye funjə baa sige yaaya fiige, njemu yi jye jcuñi ná mbòni laage e ke, yaayi y'á fānha tò pi tacen̄ke na ke, pi maha yire njini fare. Pi shi si n-pa n-tò sige yaare fiige.

¹³ Lire e kapiini pi à pyi ke, kapii li sí n-tēge lire fwooni tò pi á. Na silege baa karigii pyi sùpyire jyyii na, ali canjke e, lire l'à táan pi á. Kεεmpe karigii ná jwòhómpe karigii kanni cyi à pi yyaha j̄i. Cyire maha sùpyire wuruge, pi aha a wwu ná yii e kataangii na, pi maha yii mēyi kēge.

¹⁴ Jacwəre kanni t' à pi yyaha j̄i, pi jye na njkàre kapegigii mpyin̄i taan me. Mpii pi jye pi sàha fānha ta Kile kuni i me, pi maha pire yákilibii kēenni ná pi jwətan̄yi i. Pi yákilibii pun'á taha náfuun̄i na, pi à lāna.

¹⁵ Pi à kuni niñcenni yaha maa kumpiini lwó Beyori jyan̄i Balamu* fiige. Wyéren̄i lage mpyi maha uru yaha ntiimbaan̄i karigii na.

¹⁶ Nka Kile à u faha u ntiimbaan̄i kurugo, maa dūfaan̄a pyi k'à sùpyii mεε jwo ná u e. Ka lire si mpyi kajuñə mà Kile tūntun̄ni Balamu pyi u à lāha u funjəbaara karigii na.

¹⁷ Nyē pire cyelentiibii kafinivinibii na jye laaga baa, pi na jye mu à jwo lwòhò baa lùbilii, pi na jye mu à jwo kilewwoo kafεεg'à ndemu fwò a tòro ke, kyaage ku jye na pi sigili numpini cyage e.

¹⁸ Jwumbwompe laaga baa wumpe pi maha yu. Mpii pi à fworo kumpiini naarafeebii ngwòni i kàavo ke, pi maha pire yákilibii kēenni ná pi silege baa karigil'e, cyire cyi à táan pi á.

¹⁹ Pi maha jwo na pire sí pi yige bilere e, mà li ta pi yabilimp̄ii na jye kapegigii bilere e, tire ntemu ti sí kakyaaare nò pi na ke. Yii li cè na yaaga maha yaaga k'à fānha ta mu na ke, mu maha mpyi kuru biliwe.

²⁰ Sēen̄i na, wuu Kafoonji u jye wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ke, mpii pi à fworo diñyeni katupwòhoyi i uru kani jcēni cye kurugo ke, cyire karigii ká

* 2:15 Wyéren̄i kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i yasun̄yi sunni (Nəmburu 22.4-35).

núr'a pi cû maa fànha ta pi na, nde li sí n-pa pirefee ta ke, lir'à pi mà tòro nìncyiini na.

²¹ Li mú bá mpyi a pwórɔ pi á, pi àha kuni nintiini cè mɛ, mà tòro pi li cè pi i núr'a kàntugo wà Kile tonj na, u à uru ñgemu kan pi á ke.

²² Tàanlini sùpyire maha yu na:

«Pwunɔ'á nùru u tùgur'á» ke,
ná nde pi maha yu na:

«Caan'á wùli, maa ntíl'a sà uye máanja yòoge e» ke,
lire li ñye mpii shiinbii wuuni.

3

Kafoonj Yesu Kirisita mpanj kani

¹ Mii ntàannamacinmpyiibii, mii sémeɔji shɔnwurj u ñye ñge mà tũugo yii á. Pire sémeɔbii shuunninj puni i, mii à yii funɔɔ cwo yii kàlanj nintanj na, si yii yákilibii múgo,

² Kile tũntunmpil'á jwumpe mpemu jwo fo tẽemɔni i, mà bâra Kafoonj u ñye Shwofoonj ke, kàlanj ur'à jwo u tũntunmpil'á, pi à jwo yii á ke, bà yii si mpyi si funɔɔ cwo uru na mɛ.

³ Kabilini nìncyiini yii à yaa yii cè ke, lire li ñye: diɔnyɛɔji canzanɔji i, sùpyire tà sí n-pa a yii fwòhɔre. Pi sí raa pi ñyii karigii pyi, s'a yii fwòhɔre na:

⁴ «Yesu à li ñwɔmɛɛni lwó na uru sí nùru n-pa, taa u sí ñye ke? Mà lwó wuu tulyey'á kwú ke, karigii puni saha ñye cyi talyeɔge e diɔnyɛɔji tẽesiini fiige.»

⁵ Ñye tire sùpyire ñye na ñeɛg'a tẽɛn li taan, na nìnyinj ná ñɔɔk'á yaa l'á mɔ mɛ. Kile à yire yaa u yabilinj ñwɔjwumpe cye kurugo. U à ñɔɔke yiɔge lwòhe e, maa ku ná lwòhe tɛgeni wwú.

⁶ Ñye kuru lwòhe k'á diɔnyɛɔji ná u funɔɔ yaayi puni lyí tẽecyiini i.

⁷ Ñka numɛ, Kile ñwɔjwumpe cye kurugo mú, nìnyinj ná ñɔɔk'á bégel'a yaha nage mɛɛ na. Canɔke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiɔɔkil'e ke, u à yi bégel'a yaha kuru canɔke mɛɛ na. Mpii pi ñye pi ñye na fyáɔge u na mɛ, u sí pire shi tò kuru canɔke.

⁸ Ñka mii ntàannamacinmpyiibii, kabile nìɔkin na ñye wani, yii àha funɔɔ wwò lire na mɛ, lire li ñye: canmbilini nìɔkininj na ñye Kafoonj á mu à jwo yyeɛ kampwoɔ (1.000), yyeɛ kampwoɔ sí ñye u á mu à jwo canmbile nìɔkin.

⁹ Ñwɔmɛɛni Kafoonj à lwó ke, u sì mɔ ná u ñye a li fũnɔɔ mɛ, ali mà li ta pi na sònnj na u à li yaha l'á mɔ fũnɔɔmbaa. Ñka yii li cè na u à funɔɔke ñiɔge ná yii e, ñaha na ye u la ñye sùpyanj wà tufiige u pòɔn u nũmpanɔke e mɛ, ñka u la ñye sùpyire puni si ti toroɔkanni kẽɛnɔje.

¹⁰ Yii li cè na Kafoonj cannuruge sí n-pâa sùpyire e, bà nàɔkaanj maha mpâa cyagefol'e mɛ. Kuru canɔke, nìnyinj sí n-tòro ná tũnmbwòh'e, u funɔɔ yaayi sí ña, diɔnyɛɔji ná u funɔɔ yaayi puni sí n-kwò.

¹¹ Ná yire yaayi puni sí n-pa n-kwò lire kwòɔkanni na, lire e ke, yii a ñaare ñaaraɔkanna nìɔcɛnne na, yii i yiye pwò Kile na,

¹² yii raa Kile canmbilini sigili, yii yiye waha bà lire canmbilini si mpyi si wyère nɔ mɛ. Kuru canɔke nage sí nìnyinj sũugo, si u funɔɔ yaayi puni ña.

¹³ Ñka wuu pi ke, bà Kile à li ñwɔmɛɛni lwó wuu á mɛ, wuu sí nìnyinj nìwɔnnj ná ñiɔke nìwɔnnj ke ta, katiigii kanni cyi sí raa n-pyi wani, lire wuu ñye na sigili.

¹⁴ Lire kurugo mii ntàannamacinmpyiibii, mà wuu yaha yire yaayi ziginj na, yii yiye waha bà yii fyinmɛ wuubii ná yii tigiye cyaga baa wuubii si mpyi si nta Kile yyahe taan yyeɔnɔke e kuru canɔke mɛ.

¹⁵ Yii li cè na wuu Kafoonji à funnke níḡe, bà sùpyire si mpyi si shwò mε. Wuu ntàannamacinmpworonji Poli mú à yire séme mà tàanna ná Kile yákilifente níḡkaanre u á.

¹⁶ Cyaga maha cyag'e u à jwo ḡcyii karigii kyaa na u letεribil'e ke, mpe jwumpe ninumpe u à jwo. U letεribil'e cyeyi yà na ḡye wani, yire yyahaceme ḡye a táan mε. Mpii pi ḡye pi ḡye a yaaga cè mε, mà bâra mpii pi ḡye pi ḡye a fánha ta Kile kuni i mε, pire maha yire cyeyi jwumpe ḡwòhe labali na yu, bà pi maha lire pyi ná Kile Jwumpe Semεnji cyeyi sanḡyi i mε. Lire e pi yabilimpíi nùmpañke ntambaanji sí n-fworo pi e.

¹⁷ ḡye mii ntàannamacinmpyiibii, yii pi ke, mii à yii yeε mà kwò, yii a yiye kàanmucaa, tayyérege sèe woge ku ḡye yii á ke, bà li sí mpyi shinpiibii kà ḡjà kuru shwò yii na ná pi kumpiini i mε.

¹⁸ Pyinḡanni na Kile maha ḡwòge yii na ke, yii a sòñḡi lire na, yii raa ḡwòge yiye na. Wuu Kafoonji u ḡye wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ke, yii raa sì yyaha na uru ḡcèñji i. Uru u à yaa ná pèente e, numε fo tèekwombaa. Amiina!

Yuhana letereŋi niŋcyiŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tũntunŋo. Uru u à nge letereŋi sém'a tũugo dánafeebil'á Azi kùluni i. U à li cyèe dánafeebii na na pi jyè a yaa pi a ŋko pire jyè na kapegigii pyi mɛ, pi à yaa pi a yyérelì pi kapegigii na, òaha kurugo ye Yesu à kwù, maa pi kapegigii jyè a láha pi na.

U à li cya dánafeebil'á na pi piye kyaa táan piy'á, òaha na ye Kile u à fyánha a wuu kyaa táan uy'á. Cyelentiibii kafinivinibii pii mú na mpyi wani, pí'á jwo na Yesu jyè a pa sùpya òjyenyi i mɛ, na Kile Jyanji wi kanná. Yuhana à li cya dánafeebil'á na pi a piye kàanmucaa pire na.

Jwumpe pu jyè na shìŋi sèe wuŋi kaan ke

¹ Mà jwo òjyenyi u dá ke, nge u mpyi wani ke, wuu à uru kyaa lógo, wuu jyiigil'á u òya, wuu à u wíi maa bwòn u na ná wuu cyeyi i. Jwumpe pu jyè na shìŋi sèe wuŋi kaan ke, puru kyaa li.

² Kile à uru shìŋi cyèe wuu na. Shìŋi niŋkwombaanji u mpyi Tufoonji Kile taan ná u à u cyèe wuu na ke, wuu à u òya, wuu na u shenre yu, uru kyaa wuu jyè na yu yii á.

³ Ngemu wuu a òya maa u kyaa lógo ke, uru kyaa wuu jyè na yu yii á, bà yii si mpyi si jyè wuu ŋwòŋi i mɛ. Wuu pi ke, wuu ná Tufoonji ná u Jyanji Yesu Kirisita pi jyè wwoŋeɛ.

⁴ Wuu na òcyii karigii sémeni si ntun yii á, bà wuu funntange si mpyi si fũnŋo mɛ.

Wuu à yaa wuu a òaare bɛɛnmpe e

⁵ Jwumpe wuu à lógo u á si òjwo yii á ke, puru pu jyè: Kile na jyè bɛɛnmɛ, numpire cyaga jyè a sùu u e mɛ.

⁶ Wuu aha jwo na wuu ná uru na jyè wwoŋeɛ, mà li ta wuu na òaare numpini i, wuu na fini, wuu jyè sèenji juŋ'i mɛ.

⁷ Ŋka wuu aha a òaare bɛɛnmpe e, bà Kile yabilinji jyè bɛɛnmpe e mɛ, wwoŋeɛge sí n-pyi wuu ná wuye shwòhòl'e. U Jyanji Yesu sishange sí wuu kapegigii puni jyè n-láha wuu na.

⁸ Wuu aha jwo na wuu jyè na kapegii pyi mɛ, wuu na wuye òwò fáanji, sèenji jyè wuu á mɛ.

⁹ Ŋka wuu aha ntɛɛn li taan, na wuu na jyè kapimpyimii, Kile sí cyi yàfa wuu na, si ntiimbaanji puni jyè n-láha wuu na, òaha na ye òwò mɛɛ niŋkinfoo u jyè u wí, u à tíi.

¹⁰ Wuu aha jwo na wuu jyè a kapii pyi mɛ, wuu maha Kile pyi kafiniviniwe, u jwumpe jyè wuu funŋ'i mɛ.

2

¹ Mii pyilibii, mii à nge letereŋi séme si ntun yii á, bà yii si mpyi si láha kapegigii mpyinji na mɛ. Ŋka wà ha kapii pyi, tegefoo niŋcɛnŋe na jyè wuu á Tufoonji taan, Yesu Kirisita kyaa li, u à tíi.

² U à uye pyi sáraga maa wuu kapegigii tugure lwó maa Kile lùuni tìŋe. Wuu kanni wogigii kurugo bà u à uye pyi sáraga me, ŋka diŋyeŋi sùpyire puni wogigii kurugo.

³ Wuu aha a u tonji kurigii jaare, lire cye kurugo wuu sí n-cè na wuu à u cè.

⁴ Wà ha jwo na ur'à u cè, mà li ta urufoo jye na u tonji kurigii jaare me, urufoo na jye kafiniviniwe, sèeŋi jye urufof'á me.

⁵ Ŋka ŋgemu u jye na u jwumpe kurigii jaare ke, uru maha li cyèe na Kile kyal'à táan ur'à sèeŋi na. Lire cye kurugo, wuu maha li cè na wuu ná Kile à wwò.

⁶ Wà ha jwo na ur'à wwò ná u e, urufof'á yaa u a u karigii pyi Yesu wogigii fiige.

⁷ Mii ntàannamacinmpyibii, tonji kyaa mii à jwo yii á ŋge letereŋi i ke, to nivonŋò bà me. To niŋjye wi, canŋke na yii à jye Kile kuni i ke, uru tonj'á kan yii á kuru canŋke. Jwumpe p'à fyánha a jwo yii á ke, puru pu jye uru tonji niŋjyeŋi.

⁸ Ŋka lire ná li wuuni mú i, to nivonŋò wi mú. Yesu Kirisita à uru tonji kuni jaara, yii mú sí na u kuni jaare. Numpini na ntùuli, bèenmppe sèe wumpe na jì mà kwò.

⁹ Shinŋi u à jwo na uru na jaare bèenmppe e, mà li ta u à u cinmpworonji kyaa pen uy'á ke, urufoo saha na jye numpini i.

¹⁰ Shinŋi u à u cinmpworonji kyaa táan uy'á ke, urufoo maha mpyi bèenmppe e, yafyin jye na jìn'a urufoo pyi u à cwo me.

¹¹ Ŋka shinŋi u à u cinmpworonji kyaa pen uy'á ke, urufoo na jye numpini i, u na jaare numpini i, u jye a tashaga cè uye na me, jaaha na ye numpin'à u yyahe wwò u na.

¹² Mii pylibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, jaaha na ye yii kapegigil'à yàfa yii na Yesu mege na.

¹³ Tiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, jaaha na ye mà jwo diŋyeŋi u dá ke, ŋgemu u jye ke, yii à uru cè.

Nàŋjiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, jaaha na ye yii à jà Sitaanniŋi na.

¹⁴ Mii nàŋkwoobii, mii à nje sém'a tun yii á, jaaha na ye yii à Tufoonji cè.

Tiibii, mii à nje sém'a tun yii á, jaaha na ye ŋgemu u jye mà jwo diŋyeŋi u dá ke, yii à uru cè.

Nàŋjiibii, mii à nje sém'a tun yii á, jaaha na ye yii à pyi fàhahajyahaga sùpyii. Kile jwump'à tateŋge wwú yii zòompil'e, ka yii i jà Sitaanniŋi na.

¹⁵ Yii àha diŋyeŋi ná u funŋò karigii kyaa táan yiy'á me. Shinŋi u à diŋyeŋi kyaa táan uy'á ke, Tufoonji kyaa maha ntáan urufof'á me.

¹⁶ Jaaha kurugo ye yaaga maha yaaga ku jye diŋyeŋi i mu à jwo sùpyaŋi jyii karigii ná yaayi u maha jaaha maa jyii yige yi kurugo ke, ná diŋyeŋi karigii cyi maha ma ná yàmpeente e ke, lire là jye a fworo Tufoonji i me, ŋka diŋyeŋi i cyi à fworo.

¹⁷ Diŋyeŋi ná u jyii karigii na ntùuli. Ŋka shinŋi u jye na Kile jyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-kwôro tèekwombaa.

Kirisita zàmpenŋi kani

¹⁸ Mii nàŋkwoobii, diŋyeŋi tèekwooni laaga saha jye a tɔɔn me. Y'à jwo yii á na Kirisita zàmpenŋi sí n-pa. Jye tɛni i wuu jye nume ke, Kirisita zàmpeɛnbii niŋyahamil'à pa a kwò. Lire cye kurugo wuu à li cè na diŋyeŋi tèekwoon'a byanhara.

19 Pi à fworo wuu shwòhòl'e, ñka pi mpyi ná wuu e me, ñaha na ye kàmppyi pi mpyi ná wuu e, pi mpyi na sí n-kwòro ná wuu e. Ñka pi à fworo wuu shwòhòl'e ke, lir'à li cyêe na pi wà tufige mpyi ná wuu e me.

20 Ñka yii pi ke, Yesu Kirisita u à fworo Kile e ke, ur'à Kile Munaani le yii e, ka yii puni si sèenji cè.

21 Mii à ñge letereñi sém'a tun yii á, ñka lire ñye a li cyêe na yii ñye a sèenji cè mà dè! Yii à u cè ke, lire kurugo u à tun yii á. Yii à li cè mú na kafinara si n-jà n-fworo sèenji i me.

22 Jofoo sí u ñye kafiniviniñi ye? Shinñi u à Yesu cyé na Kile Nijcwònròñi bà u ñye u wi me, uru u ñye kafiniviniñi, maa mpyi Kirisita zàmpeñji. Urufol'à cyé Tufoonji ná Jyafoonji na.

23 Shin maha shin u à Jyafoonji cyé ke, urufoo ñye ná Tufoonji i me. Ñka ñgemu ká ñe Jyafoonji na ke, urufoo mú na ñye ná Tufoonji i.

24 Yii pi ke, jwumpe pu ñye na yu yii á mà lwó fo yii tèeyiini i Kile kuni i ke, pur'à yaa pu kwòro yii funñ'i. Puru ká ñkwòro yii funñ'i, yii sí n-pyi Jyafoonji wwoñe, sí n-pyi Tufoonji wwoñe mú.

25 Ñwòmèeni Jyafoonji s'à lwó wuu á ke, lire li ñye: shìñi niñkwombaañi.

26 Sùpyire ti ñye na yii leni kumpiini i ke, mii à ñcyii karigii sém'a tun yii á pire kyaa na.

27 Yii pi ke, Kile Munaani Jyafoonji à le yii e ke, lir'à tèn yii e. Lire e ke ñùñ saha ñye mà yaaga jwo yii á me, ñaha na ye lire Munaani na karigii puni yyaha yu yii á. Yaaga maha yaaga li ñye na yu ke, yire puni ñye sèe, li ñye na fini me. Ñye lire e ke, l'aha ndemu jwo yii á ke, yii a lire pyi. Yii kwòro Kirisita wwoñe e.

Kile pyiibii pyiñkanni

28 Ñye mii pyiibii, yii kwòro Kirisita wwoñe e, bà li si mpyi, canñke u sí nùru n-pa ke, u u mpa wuu yákilibii ta pi à tèn, k'aha ñkwó mpyi wuu á silege kuru canñke me.

29 Bà yii à li cè na Kirisita à tí me, yii li cè mú na shin maha shin u maha katiigii pyi ke, urufoo maha li cyêe lire cye kurugo na uru ñye Kile pyà.

3

1 Táannkanni na wuu kyal'à táan Tufoonji á ke, yii lire kàanmucya ke! U à wuu kyaa táan uy'á fo wuu na yire Kile pyi. Kile pyi pi à sù wuu. Nde l'à ñnyenji sùpyire pyi ti ñye a wuu cè me, lire li ñye: pi ñye a Kile cè me.

2 Mii ntàannamacinmpyiibii, nume kòni, wuu à pyi Kile pyi. Wuu sí n-pa n-pyi yaage ñkemu ke, kuru saha ñkwó a cyêe wuu na me. Ñka wuu kòn'à cè, canñke Yesu Kirisita sí n-cyêe ke, pyiñkanni na u ñye ke, wuu sí n-pyi amuni. Lire e*, pyiñkanni na u ñye ke, wuu sí u ñya amuni.

3 Shin maha shin u à u sòñjore taha li na na uru sí n-pyi Yesu fiige ke, urufoo maha uye finijè bà u à finijè me.

4 Shin maha shin u ñye na kepegii pyi ke, urufoo maha Kile Saliyañi tùnni, ñaha na ye kepegii cyi ñye Kile Saliyañi kafuunnkii.

5 Yii s'a li cè na Yesu Kirisita à pa si kepegii shi kwò. Uru yabilinji ñye a kapii pyi mà ñya me.

* 3:2 Pii maha jwo: «ñaha kurugo ye».

⁶ Lire e ke shin maha shin u nyε Yesu Kirisita wwojεεge e ke, urufoo si nyε n-kwôro kapegigii mpyini na mε. Shin maha shin u à kwôro kapegigii mpyini na ke, urufoo nyε a Yesu Kirisita nya mε, u mú nyε a u cε mε.

⁷ Mii pyiibii, yii àha njkwò wà yaha u yii le kumpiini i mε. Shin maha shin u nyε na katiigii pyi ke, urufof'á tí bà Yesu Kirisita à tí mε.

⁸ Shin maha shin u nyε na kapegigii pyi ke, urufoo na nyε Sitaannini wu, jaha na yε mà lwó fo tasiige e, Sitaannini na kapegigii pyi. Kile Jyanj kapani sí li nyε si Sitaannini kapyiinkii shi bò.

⁹ Shin maha shin u nyε Kile pyà ke, urufoo nyε na njkwôroli kapegigii mpyini na mε, jaha na yε Kile fânhe maha mpyi urufof'e. Ná urufoo sí nyε Kile pyà, lire kurugo u si n-jà n-kwôro kapegigii mpyini na mε.

¹⁰ Nde l'á Kile pyiibii ná Sitaannini pyiibii wwú piye e ke, lire li nyε: shin maha shin u nyε u nyε na katiigii pyi, maa u cìmpworoŋi kyaa táan uy'á mε, urufoo nyε Kile pyà mε.

Pyiinkanni na wuu à yaa wuu wuu cìmpyiibii kyaa táan wuy'á ke

¹¹ Yii li cε na jwumpe p'á jwo yii á mà lwó fo yii tējyiini i Kile kuni i ke, puru pu nyε: wuu wuye kyaa táan wuy'á.

¹² Wuu àha mpyi Kanji fiige mε, uru na mpyi Sitaannini wu, u à u sijnεni bò. Kanji kapyiinkii mpyi a pi, lire kurugo u à u sijnεni bò, mà li ta u sijnεni wogigii mpyi a tíi.

¹³ Cìmpyiibii, yii kyaa ká mpεn dijyεni sùpyir'á, lire ká mpâa yii e mε.

¹⁴ Wuu à li cε na tēni l'e shiji sēe wuŋi mpyi wuu á mε. Nka numε u nyε wuu á, jaha na yε wuu à wuu cìmpyiibii kyaa táan wuy'á. Shinji u à u cìmpyiibii kyaa pεn uy'á ke, urufoo na nyε kwùŋi i.

¹⁵ Shin maha shin u à u cìmpworoŋi kyaa pεn uy'á ke, urufoo ná supyiboŋ'á tàanna. Yii s'á li cε na supyiboŋ si n-jà n-kwôro supyibuuni na, si shiji ninjkwombaanji ta mε.

¹⁶ Ndemu cye kurugo wuu à tàange shi cε ke, lire li nyε: Yesu Kirisita à u múnaani kan wuu kurugo. Lire e wuu mú à yaa wuu wuu múnahigii kan wuu cìmpyiibii kurugo.

¹⁷ Náfuufoo ká u cìmpworoŋi wà nya kanhare e, maa mpyi u nyε a jεn'a u tēge mε, tá Kile tàange nyε urufof'e?

¹⁸ Mii pyiibii, wuu tàange nyε a sàa yaa ku pyi njwojwumō kanna mε. K'á yaa ku pyi tàange yabilini, njkemu ku sí raa jaa wuu kapyiinkil'e ke.

¹⁹ Lire cye kurugo, wuu sí li cε na wuu na jaare sēŋi jnŋ'i, wuu yákilibii mú sí n-tēŋ Kile yyahe taan.

²⁰ Ali wuu zòmpyaagii mēε ká sii na wuu cēge karigii cyil'e, wuu li cε na Kile à fànha tò wuu zòmpyaagii na, u à karigii puni cε.

²¹ Mii ntāannamacìmpyiibii, wuu zòmpyaagii ká mpyi cyi nyε na wuu cēge mε, wuu yákilibii sí n-tēŋ Kile yyahe taan.

²² Lire ká mpyi, wuu aha yaaga maha yaaga jàare u á ke, u sí kuru kan wuu á, jaha na yε wuu na u toŋi kurigii jaare, maa u nyii karigii pyi.

²³ Nde u à cya wuu á uru toŋi funjke e ke, lire li nyε: wuu dá u Jyanj Yesu Kirisita na, wuu u wuye kyaa táan wuy'á bà u à li cya wuu á mε.

²⁴ Shinji u nyε na Kile toŋi kurigii jaare ke, urufoo ná Kile maha mpyi wwojεε, Kile ná urufoo mú maha mpyi wwojεε. Ndemu cye kurugo wuu maha li cε na wuu ná Kile nyε wwojεε ke, lire li nyε: u à u Munaani le wuu e.

4

Ndemu cye kurugo Kile tũntunji maha jçè ke

¹ Mii ntàannamacinmpyiibii, mpïi puni pi jye na ma yii á, na pire na jye Kile tũntunmii ke, yii áha ndá pi puni na me, yii a pi zòompïi shuu yii a wíi, yii i jçè kampyi Kile u à pi tun, jaha na ye shinjyahara na fini dijyeyi yyaha kurugo na pire na jye Kile tũntunmii.

² Ndemu cye kurugo Kile tũntunji maha jçè ke, lire li jye: shin maha shin u à t̄en li taan na Yesu Kirisita à pa mpyi sùpya ke, urufoo na jye Kile tũntunjo.

³ Nka shin maha shin u à jwo na uru na jye Kile tũntunjo, maa Yesu cyé ke, urufoo jye Kile tũntunjo me. Kirisita zampenyi tũntunjo u jye urufoo, u kyaa s'à jwo yii á na u sí n-pa, u s'à pa a kwò dijyeyi i.

⁴ Yii pi ke, mii pyiibii, yii na jye Kile wuu. Yii à fánha ta pire kafinivinibii na, jaha na ye Munaani l'à t̄en yii e ke, lir'à fánha tò dijyeyi sùpyire wuuni na.

⁵ Pire kafinivinibii pi ke, pire na jye dijyeyi wuu, lire kurugo pi maha yu mà tàanna ná dijyeyi jwuŋkanni i, dijyeyi'a sí wá na núru pi jwò na.

⁶ Wuu pi ke, wuu na jye Kile wuu. Shinji u à Kile cè ke, urufoo maha núru wuu jwò na. Ngemu u jye u jye Kile pyá me, urufoo jye na núru wuu jwò na me. Lire cye kurugo, wuu maha tũntunmpïi sèe wuubii cè a wwú kafinivinibil'e.

Kile à wuu kyaa táan uy'á, wuu wuu shinjeyebii kyaa táan wuy'á mú

⁷ Mii ntàannamacinmpyiibii, wuu wuye kyaa táan wuy'á, jaha na ye tàang'à fworo Kile e. Shin maha shiin u à u cìnmpyiibii kyaa táan uy'á ke, urufoo na jye Kile pyá, maa u cè.

⁸ Shinji u jye u jye a u cìnmpyiibii kyaa táan uy'á me, urufoo jye a Kile cè me, jaha na ye Kile na jye tàanga.

⁹ Pyinŋkanni na Kile à li cyèe wuu na na wuu kyal'à táan ur'á ke, lire li jye: u à u Jyanji niŋkinji tun u à pa dijyeyi i, bà wuu si mpyi si shiŋi sèe wuŋi ta u cye kurugo me.

¹⁰ Kuru tàange ku jye: wuu bà pi à Kile kyaa táan wuy'á mà de! Nka Kile u à wuu kyaa táan uy'á, maa u Jyanji tun u à pa mpyi sáraga maa wuu kapegigii tugure lwó maa Kile lùuni tiŋe.

¹¹ Jye mii ntàannamacinmpyiibii, ná Kile à wuu kyaa táan uy'á lire pyinŋkanni na, lire e wuu mú à yaa wuu wuye kyaa táan wuy'á.

¹² Sùpya nyii jye a t̄eg'a nya Kile na me, nka wuu aha wuye kyaa táan wuy'á, wuu sí n-kwòro Kile wwoŋeyee e, u tàange mú sí raa jaa wuu shwòhòl'e sèenji na.

¹³ Ndemu cye kurugo wuu à li cè na wuu à wwò ná Kile e, Kile mú s'à wwò ná wuu e ke, lire li jye: u à u Munaani le wuu e.

¹⁴ Tufooji à Jyafooji tun u à pa mpyi dijyeyi Shwofooji, wuu à lire jya wuu jyiigii na, maa mpyi lire kani sheenre jwufee.

¹⁵ Shinji u à t̄en li taan na Yesu u jye Kile Jyanji ke, Kile à wwò ná urufol'e, urufoo mú à wwò ná Kile e.

¹⁶ Táanŋkanni na Kile à wuu kyaa táan uy'á ke, wuu à lire cè, maa dá li na. Kile na jye tàanga, shinji u à kwòro tàange e ke, urufol'à wwò ná Kile e, ka Kile sí wwò ná urufol'e.

¹⁷ Wuu kyal'à táan Kile á sèenji na, lire kurugo cann̄ke u sí sùpyire puni sâra si ntâanna ná pi kapyiin̄kil'e ke, wuu yá kilit̄eεnr̄e wuu pi sí n-pyi kuru cann̄ke. Naha kurugo ȳe bà Yesu Kirisita mpyi n̄ge dij̄ȳen̄ji i m̄e, amuni wuu mú j̄ȳe.

¹⁸ Shin̄ji u à Kile ná u c̄inmpyiibii kyaa táan uy'á ke, urufoo yá kiliñji maha nt̄eεn, jaha na ȳe tàange s̄eε woge maha fyagare kwò. Yii li c̄e na mu aha sùpyan̄ji n̄ya u u fyáge, u kapegii sí ndemu n̄o u na ke, lire yyaha na u maha fyáge. Lir'á li cȳeε shin̄ji u j̄ȳe na fyáge ke, tàange j̄ȳe a ndire wà urufof'le m̄e.

¹⁹ Wuu pi ke, Kile u à fyân̄ha a wuu kyaa táan uy'á, lire kurugo wuu à Kile ná wuu c̄inmpyiibii kyaa táan wuy'á.

²⁰ Wà ha jwo na Kile kyal'à táan ur'á, mà li ta urufof'á u c̄inmpworon̄ji kyaa p̄en uy'á, urufoo na j̄ȳe kafiniviniwe, jaha na ȳe mu j̄ȳii j̄ȳe ma c̄inmpworon̄ji ñgemu na ke, mu aha uru kyaa p̄en may'á, Kile u j̄ȳe mu j̄ȳii j̄ȳe uru na m̄e, dí uru kyaa sí n-jà n-táan mu á n-jwo ȳe?

²¹ Nde Kile j̄ȳe na j̄caá wuu á ke, lire li j̄ȳe: uru kyal'à táan ñgemu á ke, urufoo u u c̄inmpworon̄ji kyaa táan uy'á mú.

5

Kile à ñjemu jwo Yesu kyaa na ke, wuu dá yire na

¹ Shin maha shin u à dá li na na Yesu u j̄ȳe Kile ñ̄ncw̄on̄r̄on̄ji ke, urufoo na j̄ȳe Kile pyà. Tufoon̄ji Kile kyal'à táan shin maha shin á ke, u pȳiibii kyaa maha nt̄áan urufof'á mú.

² Wuu aha Kile kyaa táan wuy'á, maa u ton̄ji kurigii j̄aare, lire cye kurugo wuu sí li c̄e na u pȳiibii kyal'à táan wuu á.

³ Yii li c̄e, mà Kile kyaa táan may'á, lire li j̄ȳe: na u ton̄ji kurigii j̄aare. Cyire sí j̄ȳe kapyimpengii m̄e,

⁴ jaha na ȳe shin maha shin u j̄ȳe Kile pyà ke, urufoo maha f̄an̄ha ta dij̄ȳen̄ji na. Yaage urufoo maha nt̄ēg'a f̄an̄ha ta dij̄ȳen̄ji na ke, kuru ku j̄ȳe wuu dániyan̄ji Yesu Kirisita na.

⁵ Jo u sí n-jà f̄an̄ha ta dij̄ȳen̄ji na ȳe? Shin̄ji u à dá li na na Kile Jyan̄ji u j̄ȳe Yesu ke, urufoo wí.

⁶ Yesu Kirisita à pa dij̄ȳen̄ji i, maa batize lw̄ohe e, maa uye pyi sáraga, u sishang'á wu. U j̄ȳe a batize kanna m̄e, u à batize, lire k̄ant̄ugo maa uye pyi sáraga, u sishang'á wu. Kile Munaani na yire yu wuu á, lire li j̄ȳe s̄eεn̄ji.

⁷ J̄ȳe yii li c̄e na yaayi taanre yi j̄ȳe na Yesu Kirisita kyaa yu wuu á, yire yi j̄ȳe:

⁸ Kile Munaani ná lw̄ohe ná sishange. Yire taanren̄ji mú s'à b̄e nin̄kin na u kyaa na.

⁹ Nde sùpyir'á n̄ya maa li yu ke, wuu maha j̄eεge lire na, mà li ta nde Kile j̄ȳe na yu ke, lir'á f̄an̄ha t̄o sùpyire wuuni na, jaha na ȳe Kile yabilin̄'á jwo u Jyan̄ji kyaa na.

¹⁰ Shin maha shin u à dá Kile Jyan̄ji na ke, urufof'á j̄eε Kile ñ̄nj̄wuyi na, maa yi yaha uye fun̄ñ'i. Ñgemu sí u j̄ȳe u j̄ȳe a dá Kile ñ̄nj̄wuyi na m̄e, urufof'á Kile pyi kafiniviniwe, jaha na ȳe nde Kile à jwo u Jyan̄ji kyaa na ke, urufoo j̄ȳe a dá lire na m̄e.

¹¹ Lire sí li j̄ȳe: Kile à sh̄in̄ji ñ̄n̄kwombaan̄ji kan wuu á, uru sh̄in̄ji na ntaa u Jyan̄ji cye kurugo.

¹² Shin maha shin u j̄ȳe ná Jyafoon̄ji i ke, sh̄in̄ji s̄eε wun̄ji na j̄ȳe urufof'á. Shin̄ji u j̄ȳe u j̄ȳe ná u e m̄e, sh̄in̄ji s̄eε wun̄ji j̄ȳe urufof'á m̄e.

Jwumpe nizanmpe

¹³ Yii pi à dá Kile Jyanji na ke, mii à nge lèterɛɛɛni séme si ntun yii á, bà yii si mpyi si li cè na yii à shìɛni nɛɛkwombaanji ta mɛ.

¹⁴ Wuu aha yaaga maha yaaga náare Kile á mà tàanna ná u nyii wuuni i ke, wuu à tɛɛn ná l'e na u sí wuu náarege lógo.

¹⁵ Ná wuu s'à li cè na u maha wuu náareyi núru, lire e, wuu aha yaaga maha yaaga náare u á ke, wuu maha li cè na wuu à kuru ta a kwò.

¹⁶ Wà ha cɛɛmpworɔɛni wà nya u u kapii pyi, ndemu li nyɛ li sí kwùɛni nò u na mɛ, urufoo u Kile náare u á. Kile sí shìɛni sèe wuɛni kan u á, kapegigii cyi nyɛ cyi nyɛ na kwùɛni nɔni sùpyanji na mɛ, cyire pyifeebii kyaa li. Nka kapiini là na nyɛ wani, lire maha sàa kwùɛni nò sùpyanji na. Lire kapiini shìɛni pyifoonji kyaa na bà mii à jwo yii Kile náare mɛ.

¹⁷ Kyaa maha kyaa l'à para tapyige e ke, lire na nyɛ kapii. Nka kapegigii puni nyɛ na kwùɛni nɔni sùpyanji na mɛ*.

¹⁸ Wuu à li cè na shin maha shin u nyɛ Kile pyà ke, urufoo nyɛ na uye yare kapegigii mpyinji yahare e mɛ, náha na ye Kile Jyanji maha urufoo saɛwɔɛni sigili, lire kurugo Sitaanninji sí n-jà yafyin pyi urufoo na mɛ.

¹⁹ Wuu à li cè na wuu na nyɛ Kile wuu, dɛnyɛni sùpyire sannte sí nyɛ Sitaanninji fànhe ɛwòh'i.

²⁰ Wuu à li cè mú na Kile Jyanji à pa, maa wuu yákilibii múgo, ka wuu u Kilenji sèe wuɛni cè. Wuu nyɛ Kilenji sèe wuɛni wwoɛɛɛ, wuu ná u Jyanji Yesu Kirisita wwoɛɛge cye kurugo. Uru u nyɛ Kilenji sèe wuɛni, nɛɛɛmu u maha shìɛni nɛɛkwombaanji kaan ke.

²¹ Mii pyìibii, yii a yiye kàanmucaa yasunɛni na.

---

* 5:17 Yii Marika 3.28-29 wfi.

Yuhana letereŋi shonwunji

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋa jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tūntunŋo. Uru u à ŋge letereŋi sém'a tūngo dánafeebii kurunke kà á. Ku mpyi a sàa táan u á. Lire e u à ku yyere: «cīnmpworocwoŋi». U à ku dánafeebii yyere: «cīnmpworocwoŋi pyīibii».

Yuhana à li cya pi á, pi piye kyaa táan piy'á. U à li cya mú na wà ha mpa pi á ná kàlanji waber'e, ŋgemu u à li cyé na Yesu ŋye a pa mpyi sūpya dīnyenji i mē, pi àha ŋe urufoo na mē.

Jwumpe tasiige

¹ Mii u ŋye dánafeebii kacwōnŋoŋi ke, mii u ŋye na ŋge letereŋi sémēni si ntun cīnmpworocwoŋi* ná u pyīibil'á, Kile à uru ŋgemu cwōnŋo ke. Yii kyal'à táan mii á sēenji na. Mii kann'á bà yii kyal'à táan mē, ŋka mpīi puni pi à sēenji cè ke, yii kyal'à táan pire pun'á.

² Yii kyal'à táan wuu á, ŋaha na ye wuu à sēenji cè, u mú sí n-kwōro ná wuu e, fo tèekwombaa.

³ Tufoonji Kile ná u Jyanji Yesu Kirisita sí ŋwō wuu na, si ŋūŋaara ta wuu na, si yyenŋke kan wuu á, bà wuu si mpyi s'a ŋaare sēenji ŋun'i, si wuye kyaa táan wuy'á mē.

Wuu à yaa wuu a ŋaare sēenji ŋun'i, wuu u wuye kyaa táan wuy'á

⁴ L'à pyi mii á funntanga nimbwōhō, mà li ŋya na mu pyīibii pi na ŋaare sēenji ŋun'i, bà Tufoonji à li cya wuu á mē.

⁵ ŋye mii cīnmpworocwoŋi, ŋje mii ŋye na sémēni si ntun mu á numē ke, to nīwōŋō bà mē. Uru ton'á le wuu á, canŋke wuu à jyè Kile kuni i ke, uru u ŋye: wuu wuye kyaa táan wuy'á.

⁶ Wuu aha a Kile tonji kurigii ŋaare, lire li ŋye tàange. Yire yi ŋye na yu yii á, mà lwō fo yii canŋjyige Kile kuni i, yii a lire pyi.

⁷ Mpīi pi ŋye na sūpyire ŋwō fáanŋi na leni kumpiini i ke, pir'à ŋyaha dīnyenji yyaha kurugo numē. Pi ŋye na ŋeg' a tēen li taan na Yesu Kirisita à pa dīnyenji i ná supyicyeere e mē. Shin maha shin u ŋye amuni ke, urufoo na ŋye kafiniviniwe, maa mpyi Kirisita zāmpen.

⁸ Yii a yiye kāmnucaa, bà li si mpyi yii àha ŋkwō wuu báaraŋi kapyiini yaha li pyi laaga baa mē, yii yiye waha bà yii si mpyi si u tōnŋi puni ta mē.

⁹ Kàlanji u à yyaha tíi ná Kirisita kani i ke, shin maha shin u ŋye u ŋye a uye pwō uru na mē, maa laaga tōon uru na ke, urufoo ŋye ná Kile e mē. ŋka shinŋi u à uye pwō uru na ke, urufoo ŋye ná Tufoonji ná Jyafoonji i.

¹⁰ Wà ha mpa yii á ná kàlanji waber'e, ŋgemu u ŋye u ŋye a yyaha tíi ná Kirisita kani i mē, yii àha ŋe urufoo yaha u sunmbage lēŋe yii pyēnge e† mē. Yii àha urufoo shéere bá mē,

¹¹ ŋaha na ye ŋgemu ká urufoo shéere ke, u à wwō ná urufol'e kuru báarapege na.

* **1:1** Naha ŋke cyage e, dánafeebii kurunke kà mēge ki. Dánafeebii kurunke šiinbii pi ŋye u pyīibii.

† **1:10** Pyenge kyaa l'à jwo naha ŋke cyage e ke, dánafeebii tabinnige kyaa li. Lire tēni i cyeye mpyi sàha ŋkwō a faanra Kile pēente mē na mē, dánafeebii mpyi maha piye dīnnini pyenyi i.

Jwumpe nizanmpe

¹² Karii niyahagii saha na nye mii á mà jwo yii á, mii la nàha si cyi séme me, naha na ye mii la nye si nkàre wani yii yyére si sà cyi jwo yii á, bà wuu funntange si mpyi si fûnho me.

¹³ Mu cìmpworocwoŋi Kile à cwònrò ke, uru pyìibil'à mu shéere.

Yuhana IETEPHJI tanrewuñi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè IETEPHJI funñò jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tùntunñò. Uru u à nge IETEPHJI sém'a tun Gayusi á. Tùntunmpii Yuhana mpyi a tun pi sà Jwumpe Nintanmpe jwo Gayusi kàñhe e ke, Gayusi mpyi a pire sunmbage lèñe. Nka nàñi wà na mpyi dánafeebii shwàhò'e, na Jwoterefu. Uru mpyi a jɛɛ Yuhana tùntunmpii sunmbage na mɛ. U mpyi maha Yuhana jùñke tare. Yuhana à Gayusi kèe maa li cya u á na u àha mpyi Jwoterefu fiige mɛ.

Nge IETEPHJI'à li cyèe na shin maha shin u jɛɛ na báare Kafoonji á ke, wuu à yaa wuu pire cùmu lemɛ jwà.

Jwumpe tasiige

¹ Mii u jɛɛ dánafeebii kacwànrɔñi ke, mii u jɛɛ na nge IETEPHJI sémèni si ntun mii ntàannamacinmpworonji Gayusi á. Sèenji na, mu kyal'à táan mii á.

² Mii ntàannamacinmpworonji, mii na li jáare Kile á, u u ma wuuni jwà, u u ma yaha ticuumpe e, bà mu jɛɛ na si yyaha na Kile kuni i mɛ.

³ Mii funñk'à táan sèl'e, naha na ye pyiñkanni na mu à maye pwò sèenji na, ná pyiñkanni na mu jɛɛ na jaare u jwñ'i ke, cìmpyiibii pìl'à pa yire jwo mii á.

⁴ Mà lógo na mii pyiibii wá na jaare sèenji jwñ'i, funntanga nimbwàhò jɛɛ a tòro kuru na mii á mɛ.

Gayusi kani

⁵ Mii ntàannamacinmpworonji, kyaa maha kyaa mu jɛɛ na mpyi cìmpyiibil'á fo mà sà nò nàmpwuunbii na ke, mu à li cyèe na mu na jɛɛ jwòmɛɛ niñkinfoo cyire karigii cye kurugo.

⁶ Pyiñkanni na mu à li cyèe pi na na pi kyal'à táan mu á ke, pi à pa lire jwo naha dánafeebii kurun'á. Mu aha yákili yaha pi na, maa pi tège pi kùsheeni i mà tàanna ná Kile jyi wuuni i, lire sí n-yaa.

⁷ Li cè na Kirisita mɛge kurugo pi à nde kùluni tɔɔge lwó, mpii pi jɛɛ pi jɛɛ Kile kuni i ná wuu e mɛ, pi jɛɛ a pire cyeyaage kà tufiige jáare mɛ.

⁸ Jɛɛ wuu à yaa wuu a tire sùpyire shiñi tère. Wuu aha a lire pyi, lire li sí li cyèe na wuu à cyeyi kan wuy'á maa báare, bà sèenji jwumpe si mpyi si nò tajyahay'e mɛ.

Jwoterefu ná Demetirusi kani

⁹ Mii à jwàjɛɛya sém'a tùugo dánafeebii kurun'á wani, nka Jwoterefu à wuu jwumpe cyé, u la jɛɛ si uye pyi dánafeebii puni jùñufoonji.

¹⁰ Lire e mii aha nò wani, kapyimbaagil'e u à cye le, maa wuu jùñyi tare ke, mii sí cyire puni tège yii niñyigigii na. Lire kanni bà mɛ, u jɛɛ na jɛɛge cìmpyiibii sunmbage na mɛ, mpiimu la si ku jɛɛ s'a pi sunmbage lèñi ke, u maha núru na pire sigili lire na, maa pi kòre na yige dánafeebii kurun'ke e.

¹¹ Mii ntàannamacinmpworonji, ma hà raa dirili kapiini kurugo mɛ, ta dirili kacenni kurugo. Shinji u jɛɛ na kacenni pyi ke, urufoo na jɛɛ Kile wu. Nka shinji u jɛɛ na kapiini pyi ke, urufoo jɛɛ a yafyin cè Kile e mɛ.

¹² Demetirusi wi ke, dánafeebii puni na uru metanga yu, sèenji njun'i u nyε na naare ke, uru mú à li cyêe na u meg'à táan. Wuu na u metanga yu mú, mu s'à li cè na nje wuu à jwo u kyaa na ke, yire na nyε sèe.

Jwumpe nizanmpe

¹³ Karii nijyahagii saha na naha mii á si njwo mu á, nka mii la naha si cyi séme me.

¹⁴ Mii na sônji li saha si mɔ me, wuu sí wuye nya, si jwo ná wuye e.

¹⁵ Kile u yyejinke kan ma á.

Mu ceveebil'à mu shéere. Wuu ceveebii puni ninjin ninjinji shéere wani.

Zhude letereŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funḡ jwumpe e ke

Zhude na mpyi wuu Kafoonji Yesu Kirisita cìmpworo. Cyelentiibii kafinivinibii pii mpyi na kàlaŋi wà kaan dānafeebil'á na Kile maha sūpyire kapegii yāfani pi na, ná lire e dānafeebii sí n-jà raa pi nyii karigii puni pyi. Lire e Zhude à nge letereŋi sém'a tun dānafeebil'á, maa li cyêe pi na na pi àha raa pi jwumpe nūru me, ḡaha kurugo ye pi nyē na fyáge Kile na me.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Zhude u nyē Yesu Kirisita báarapyi, maa mpyi Yakuba sḡe ke, Tufoonji Kile à yii mpiimu yyere mà pyi u wuu, maa yii kyaa táan uy'á, maa yii saḡcwānḡi sigili na Yesu Kirisita cannuruge sigili ke, yii á mii à nge letereŋi tun.

² Kile u ḡūḡaara ta yii na, u u yyeḡiḡke ná tàange kan yii á sèe sèl'e.

Cyelentiibii kafinivinibii kani

³ Mii ntāannamacinmpyibii, mii la mpyi a si si letere séme si ntun yii á wuu mú puni zhwoŋi kyaa na. ḡka mii à li ta kacenne li nyē li li mii u nge letereŋi tun yii á si māban le yii e, bà yii si mpyi si yiye waha Kile kuni zhì leni na, lire ndemu l'à le Kile wuubii taan tōḡo niḡkin fo tèekwombaa ke.

⁴ Mii à u tun yii á, ḡaha na ye mpīi pi nyē pi nyē na fyáge Kile na me, pire pīl'á ḡwōh'a jyè yii shwōh'le, maa wuu Kile kacenni kani labali na yu, si nta raa silege baa karigii pyi. Wuu ḡūḡufoonji ná wuu Kafoonji niḡkinḡi u nyē Yesu Kirisita ke, pi maha uru cyíge. Mà lwó fo tēmōni i y'á séme Kile Jwumpe Semēŋi i na Kile sí pire sára si ntāanna ná pi kapyiḡkil'e.

⁵ Kyaa maha kyaa mii sí n-jwo yii á ke, yii à cyire puni cè mà kwò, ḡka mii sí yii funḡo cwo cyi na na Kafoonji à u shiḡnbii yige Misira kīni i ke, mpīi pi mpyi pi e pi nyē a dá u na me, u à pire bō.

⁶ Yii funḡo cwo li na mú, mèlèkēebii pi mpyi ná pi tayyérege mpyi a pi yyaha ḡī me, ka pi i yīri pi tateenge e ke, pire nimpwōḡjahabii pi nyē tērigii puni i yōḡyi na numpini cyage e, na canmbwōhe sigili, kuru canḡke Kile sí pi sára si ntāanna ná pi kapyiḡkil'e.

⁷ Yii funḡo cwo Sōdōmu ná Gōmōri kanyi shiḡnbii ná pi kwūumpe kanyi shiḡnbii na mú. Pire mpyi a piye yaha jacwōore ná silege baa karigii mpyiḡi na pire mèlèkēebii fiige. Lire e Kile à nafugombaage tēḡ'a pire sūgo si mpyi yyecyeene.

⁸ Nyē pire cyelentiibii kafinivinibii kyaa mii à jwo ke, cyire karigii shiḡi pire nyē na mpyi mú: pi maha piye ḡwōre ná jacwōore e, maa ḡko na cyire karigii kun'à kan pīr'á ḡōyi i, pi maha Kafoonji kafente cyíge, pēent'à yaa ti taha yaaga maha yaaga na niḡyiḡi na ke, pi maha yire cyere.

⁹ Mà li ta Misheli u nyē mèlèkēebii ḡūḡufembwōhō ke, mà u ná Sitaanniḡi yaha piye na Musa buwūḡi kyaa na, u nyē a Sitaanniḡi ḡwō shwō ná cyāhigil'e me, ḡka u à jwo kanna: «Kafoonji Kile u ma sára.»

¹⁰ ḡka pire kafinivinibii nyē a yaage ḡkemu cè me, pi maha kuru ḡjini fare, pi na nyē mu à jwo sige yaaya. Pi maha karigii pyi piye ḡūḡo kurugo, pi yabilimpīi kapyiḡni li sí pi shi tō.

11 Pi wuun'à kèεge, ɲaha kurugo ye pi à kumpiini lwó Kanɲi* fiige. Wyérenɲi kurugo pi à sùpyire wurugo Balamu† fiige. Pi à ɲùŋɔ kyán Kile na, bà Kore‡ mpyi a ɲùŋɔ kyán me, lire kurugo Kile sí pi shi bò.

12 Pire pi maha karigii ɲyaha na wùruge yii kanɲwɔrɔ ɲɲyɲɲi cyeyi i, silege ɲye pi na me. Piye kanni pi maha wíi. Pi na ɲye mu à jwo kilewwoo kafεεg'à ndemu fwo a tòro ke, pi na ɲye mu à jwo cire ntemu ti ɲye ti ɲye a sù na yasere pyi tène là tufiige e me, pi na ɲye mu à jwo cige k'à òr'a kò ná ku ndìre e ke, lire kurugo k'à waha.

13 Pi maha pi silege baa karigii pyi sùpyire ɲyii na, bà suumpe lwóhe maha ɲkánɲi na yiri maa kakyayi yige na wàa cyínnɲi na me. Pi na ɲye mu à jwo wɔrii ɲcyiimu cyi ɲye na ɲaare na màre ke. Nde Kile à bégele pi mεε na ke, lire li ɲye nimpiriŋke, pi sí n-pyi kur'e fo tèekwombaa.

14 Enakí u mpyi Adama tùluge lyeɲwoge baashonwoke ke, Kile mpyi a uru pyi u à jwo mpíi shinpiibii shiɲi kyaa na, u mpyi a jwo: «Kafoonɲi sí n-pa ná u mèlεkεεbii kampwɔhú ɲɲyahɲyahamil'e,

15 si sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiɲkil'e, mpíi pi ɲye pi ɲye na fyáge Kile na me, si pire cèεge pi kapegigii mpyiɲi kurugo. Jwunɲama maha jwunɲama pi à jwo u na ke, u sí pi cèεge cyire puni kurugo.»

16 Jwunyahamafee pi ɲye pi pi, pi funɲke ɲye na ɲíɲini me, pi maha ɲaare na ntàanni ná pi ɲyii karigil'e, pi maha jwumbompe yu, maa sùpyire booli pi nàfanɲi kurugo.

Dánafeebil'à yaa pi piye waha Kile kuni i

17 ɲka mii ntàannamacinmpyiibii, yii pi ke, jwumpe Yesu tùnntunmpil'à fyánha a jwo yii á ke, yii àha funɲɔ wɔwò puru na me.

18 Pi mpyi a jwo yii á na ðɲyeɲi canzanɲi i, sùpyire tà sí raa yii fwóhɔre, pi sí raa fyáge Kile na me, pi sí raa pi ɲyii karigii pyi.

19 Tire sùpyire ti ɲye nte, pi maha ma ná ndàhalanɲi i dánafeebii kurunke e, pi maha pi karigii pyi mà tàanna ná pi yabilimpíi sònɲɔɲkanni i. Kile Munaani ɲye pi e me.

20 ɲka yii pi ke, mii ntàannamacinmpyiibii, yii yiye waha yii raa si yyaha na Kile kuni i, yii raa Kile ɲáare u Munaani fánhe cye kurugo.

21 Kile à yii kyaa táan uy'á, yii kwóro kuru tàange e. Kafoonɲi Yesu Kirisita ɲùnaare funɲke e, u sí shiɲi ɲiɲkwombaani ɲgemu kan yii á ke, yii a uru sigili.

22 Mpíi pi ɲye ná funyɔ shuunni i ke, yii a pire ɲùnaare taa, yii fánha le, yii i pi yákilibii tɲε.

23 Yii i pì òr'a yige nage e bà pi si mpyi si shwɔ me. Pìi na ɲye wani, yii a ɲùnaara taa pire na mú, ɲka yii a yiye káanmucaa pi na, yii laaga tɔɔn pi katupwɔhoyi puni na, ali pi vāantɲɲi y'á ɲwóhɔ kapegigii cye kurugo ke, yii yire cyé.

Jwumpe nizanmpe

24 Kile sí n-jà yii shwɔ kapegigii mpyiɲi na, si yii tìgire cyaga baa wuubii ná yii funntanga wuubii pyi yii yyé u yyahe taan u sinampe e canɲka.

25 Uru Kile ɲiɲkinɲi u à wuu shwɔ wuu Kafoonɲi Yesu Kirisita cye kurugo. Sinampe ná pèente ná fánhe ná ɲùɲfente ɲye u á, mà ta ðɲyeɲi sàha dá me, maa mpyi u á numε ná tèekwombaa. Amiina!

* 1:11 Adama ɲyanɲi ɲiɲcyiɲi u mpyi Kanɲi. Ur'à u cɔɔnɲi bò (Zhenzi 4.1-8). † 1:11 Wyérenɲi kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i kacyanhigii sunni (Nomburu 22.4-35). ‡ 1:11 Kore mpyi a ɲùŋɔ kyán Kile tùnntunɲi Musa na (Nomburu 16.1-35).

Kacyeenkii sémeŋi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋə jwumpe e ke

Azi kùluni pi maha mpyi nume Turiki ke, Yesu tùnntunŋi Yuhana u à nge letereŋi sémeŋi tun lire dánafeebii kurunyi baashuunnin'á. Lire tēni i, Ōrōmu saanbwəhe mpyi na dánafeebii kyérege. Lire funŋke e, pi à Yuhana cū mà le kàsunji i Patimōsi i, lwəh'à kuru cyage kwūulo. Mà Yuhana yaha wani, Kafoonji Yesu Kirisita à uye cyēe u na maa nɪŋyɪŋi yaayi ná yaayi nimpayi cyēe u na, maa u pyi na nde u à nɪya ke, na u lire séme. Nge sémeŋi i Yuhana à li cyēe na nɪcyère Yesu sí n-pa si u wuubii shwə, si u zàmpeɛnbii shi bə. Puru jwumpe cye kurugo, u à dánafeebii fəonŋə, maa maban le pi e, bə pi si mpyi si piye pwə Kile kuni i yefuge tēni i me.

Kuni nɪŋcyiini i, pyinŋkanni na Yesu à uye cyēe Yuhana na ke, u à lire jwo. Jwumə tateɛnye baashuunni yi nɪye nge sémeŋi funŋke e, yire tateɛnyi puni nɪŋkin nɪŋkinji si n-jà n-táa tataaya baashuunni shuunni.

Jwumpe tateɛnyi nimbwoyi baashuunninji u nɪye:

Leteribii baashuunninji u à tūgo Azi kùluni dánafeebii kurunyi'á ke (2--3).

Fyèebii baashuunninji kani (4.1--8.6).

Mpuruyi baashuunninji kani (8.7--11.19).

Kabwəhigii kani (12--15).

Kile luyirini ŋkunahigii baashuunninji kani (16).

Kapyaagii cyi à yyaha tí ná Babilonni kànhe e ke (17.1--19.10).

Kacyeenkii nizanŋkii mà yyaha tí ná tērigii nizanŋkii ná Zheruzalemu nɪvəŋŋi kani i (19.11--22.5).

Sémeŋi takwəore e, Yesu à nɪwəmeɛ lwə, u à jwo «Ncyère, mii sí n-pa.»

Sémeŋi tasiige

¹ Yesu Kirisita à karigii nimpaanŋkii nɪcyiimu nɪya ke, cyire cyi nɪye nge sémeŋi i. Kile u à cyire karigii cyēe u na, u cyēe u báarapyiibii na na nɪcyère cyi sí n-pyi. Yesu à u məlekeŋi tun u pa cyire karigii cyēe u báarapyinji Yuhana na.

² Kile à karigii nɪcyiimu kyaa jwo, ka Yesu Kirisita si cyi sēŋi cyēe Yuhana na, ka u u cyi puni nɪya ke, Yuhana à cyire puni séme.

³ Ŋgemu ká nge sémeŋi kála sùpyir'á, ka mpiimu si u funŋə jwumpe lógo karigii nimpaanŋkii kyaa na, maa pu kurigii náare ke, pifeɛe wuun'à nɪwə, naha na ye nge sémeŋi karigii tēpyiin'à byanhara.

⁴ Dánafeebii kurunyi baashuunninji* yi nɪye Azi kùluni i ke, mii Yuhana u à nge sémeŋi séme si ntun yir'á. Kilenji u nɪye, ná u mpyi, ná u sí n-pa ke, uru u nɪwə yii na, u u yyeŋinŋke kan yii á. Múnahigii baashuunninji cyi nɪye u saanre yateɛnŋke yyaha yyere ke, cyire mú cyi nɪwə yii na, cyi i yyeŋinŋke kan yii á.

⁵ Yesu Kirisita u à Kile jwumpe jwo ná nɪwəmeɛfente e, maa mpyi shincyiinji mà nɛ à fworə kwūŋi i ná uru u nɪye nɪŋke saanbii nɪŋufoonji ke, uru mú u nɪwə yii na, u u yyeŋinŋke kan yii á.

Uru u à wuu kyaa táan uy'á maa wuu nɪŋə wwū wuu kapegigil'e, u sishange ŋŋunji cye kurugo,

* 1:4 Yahutuubil'á, baashuunninji maha jwo a wà yaaga na ŋkemu k'à fūŋə ke. Naha ŋke cyage e, baashuunnin'á jwo a wà Azi kùluni dánafeebii kurunyi puni na.

6 maa wuu le u Saanre e, maa wuu pyi sáragawwuu, bà wuu si mpyi s'a báare u Tuŋi Kile á mε. Pèente ná fânhe na nyε u á tɛrigii puni i, fo tèekwombaa. Amiina!

7 Yii li cè, u sí n-pa nahajnyi i! Sùpyire puni sí u nya, ali mpíi pi à u fúruugo ke, pire mú sí u nya. Níŋke supyishinji puni sí mεε sú u kurugo. Amuni li sí n-pyi. Amiina.

8 Kafoonji Kile à jwo: «Mii u nyε Alifa ná Omega--tasiige ná takwóge. Mii u nyε, mii u mpyi, mii sí n-pa, Sinji Punifoo.»

Yesu Kirisita à uye cyêe Yuhana na

9 Mii Yuhana u nyε yii cɪmpworonji ke, mii ná yii pi nyε Kile saanre shiinbii, maa wuye shiile yefuge e Yesu wwonεεge kurugo ke, Kile jwumpe ná Yesu kani njwun'á pi pyi pi à mii cù a kàre Patimósi i*.

10 Kafoonji pèente canŋke, ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka mii i mejwuu nimbwoo lógo naye kántugo mu à jwo mpurugo mεε.

11 L'à jwo: «Nde mu nyε na ja a ke, lire sém'a tũugo dánafeebii kurunji baashuunnin'á nje kányi na: Efese ná Simirina ná Pɛrigamu ná Cyatiri ná Saridesi ná Filadelifi ná Lawodisi.»

12 Ka mii i yyaha kɛɛnɛ si ncè shinji u nyε na yu ná mii i ke. Mii à yyaha kɛɛnɛ ke, ka mii i sɛɛnɛ fũkinabii baashuunni nya, 13 maa yaage ká nya fũkinabii shwòhòl'e mu à jwo sùpya. Vãanntinmbwòhò mpyi u à le, kuru mpyi na u taa fo u nintakuruyi na, sɛɛn vãanmεεge s'á tég'a u máhana u ntũŋke e.

14 U njũŋke mpyi a ffinɛ weewee, nyiigii sí i jɪ mu à jwo na.

15 U tooyi mpyi na jɪ mu à jwo dànyε tɔnnò pi à le a fwò nage e, u mejwuuni sí nyε mu à jwo lufoomò tũnmò.

16 Wɔrii baashuunni mpyi u kàniŋe cyεge e. Nwɔyɔ shuunni kàshikwòŋwotanga mpyi na fwore u jwóge e. U yyahe mpyi na jɪ bà canŋke maha mpyi canvwuge na mε.

17 Mii à u nya ke, maa ncwo u fere e, mu à jwo mii à kwú. Ka u u u kàniŋe cyεge taha mii na, maa jwo: «Mà hà raa fyáge mε, mii u nyε niŋcyiini ná nizanŋi.

18 Mii nyii wu u nyε. Mii mpyi a kwú, ŋka numε mii nyε nyii na fo tèekwombaa. Kwùŋi ná njũŋke jwòhò shiinbii cyage tirikyaanni na nyε mii cye e.

19 Nyε karigii cyi nyε na mpyi numε, ná ncyii cyi sí n-pa n-pyi ke, cyire puni mu à nya ke, cyi sémε.

20 Wɔrigii baashuunninji mu à nya mii kàniŋe cyεge e, ná sɛɛnɛ fũkinabii baashuunninji mu à nya ke, cyire karigii jwòhe k'á jwòhò ke, kuru ku nyε ŋke: wɔrigii baashuunninji cyi nyε dánafeebii kurunji baashuunninji yyaha yyére shiinbii‡. Fũkinabii pi nyε yire kurunji baashuunninji.

2

Letεɛni u à tũugo Efese kànhe dánafeebii kurun'á ke

1 Dánafeebii kurunke ku nyε Efese kànhe e ke, letεɛ sém'a kan kuru yyaha yyére shin'á*, maa yi jwo u á na:

“Mii kàniŋe cyεge e wɔrigii baashuunninji nyε, mii i jaare sɛɛnɛ fũkinabii baashuunninji shwòhòl'e ke, mii à jwo:

† 1:9 Kiribilere li nyε li li suumpe lwòhe niŋke e. ‡ 1:20 Pii maha jwo: «dánafeebii kurunji baashuunninji mèlkeebii». * 2:1 Pii maha jwo: «mèlkeɛn'á».

² mii à yii kapyiĩnkii cè, báaraŋi yii nyɛ na mpyi maa yiye shiile shiiliĩnkanni ndemu na ke, mii à yire cè. Mii à li cè na yii nyɛ na nyɛge shinpiibii karigii na mɛ. Mpii pi à piye pyi Yesu túnntunmii mà ta sèe bà mɛ, yii à pire kàanmucya mà li ta na pi na fini.

³ Yii à yiye waha, maa kyaage kwú yiye e mii mɛge kurugo, sàage nyɛ a jyè yii e mɛ.

⁴ Cyire mú i, mii à tigire cyán yii na, naha na yɛ yii mpyi a mii kyaa táan yiy'á pyiĩnkanni ndemu na ke, là a fwo ro lire e.

⁵ Cyage yii à kùuŋ'a cwo ke, yii funŋɔ cwo kuru na, yii i yiye cɛɛge, yii i núru yii toroŋkanni niŋjyeen'á. Ná yii nyɛ a lire pyi mɛ, mii sí n-pa yii mɛɛ na, si yii fùkinaŋi lwó u tayahage e.

⁶ Nka kyaa niŋkin na nyɛ yii e, ndemu l'á táan mii á ke. Nikolayiti shiinbii† kapyiĩnkil'á pɛn yii á, mii fiige.

⁷ Nyɛ Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kuruyi'á ke, ngemu la ku nyɛ si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigigii pɛɛ, u raa núru. Ngemu ká mpyi javoo ke, shiŋi cige ku nyɛ Kile Arijinaŋi i ke, mii sí kuru yaseere tà kan urufoo u lyí."

Letereŋi u à tũugo Simirina kànhe dánafeebii kuruyi'á ke

⁸ Dánafeebii kuruyi'á ke ku nyɛ Simirina kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinŋ'á‡, maa yi jwo u á na:

"Mii u nyɛ niŋcyiĩni ná nizani ke, mii u mpyi a kwú maa nyè ke, mii à jwo:

⁹ mii à yii yyefuge ná yii fõŋke cè, nka Kile kãmpañke na, yii na nyɛ yaarafee.

Mpii pi maha nko na pire pi nyɛ Kile shiinbii§, mà ta sèe bà mɛ, pire na yii meyi kɛge pyiĩnkanni ndemu na ke, mii à lire cè. Sitaanniŋi wwoɲɛ pi nyɛ pi pi.

¹⁰ Yyefuge ku sí raa yii taa ke, yii àha vyá kuru yyaha na mɛ. Yii lógo, Sitaanniŋi sí yii pli le kàsuni i, bà pi si mpyi si yii zò shwɔ ngí mɛ. Yii sí canmpyaa ke yyefuge pyi, nka yii kwôro Kile kuni i, pi mɛɛ ká mpyi na sí yii bò. Lire ká mpyi, mii sí shiŋi niŋkwombaani kan yii pyi yii kajaŋwooni.

¹¹ Nyɛ Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kuruyi'á ke, ngemu la ku nyɛ si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigigii pɛɛ, u raa núru. Ngemu ká mpyi javoo ke, kwũŋi shonwuni si nõ urufoo na mɛ."

Letereŋi u à tũugo Perigamu kànhe dánafeebii kuruyi'á ke

¹² Dánafeebii kuruyi'á ke ku nyɛ Perigamu* kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinŋ'á†, maa yi jwo u á na:

"Nwɔyɔ shuunni kãshikwɔnŋwɔtange nyɛ mii ngemu á ke, mii à jwo:

¹³ mii à yii tatɛnge cè. Mii à cè na Sitaanniŋi fãnhe tatɛnge ki. Antipasi u à pyi nwoɲɛ niŋkinfoo maa mii kyaa jwo ke, pi à uru bò wani yii yyére Sitaanniŋi tatɛnge e. Lire ná li wuuni mú i, yii à yiye pwɔ mii na, yii nyɛ a nɛn'a kãntugo wà mii na mɛ.

¹⁴ Cyire mú i, mii à tigire cyán yii na, naha na yɛ pli na nyɛ yii shwɔhɔl'e, pir'á taha Balamu‡ kàlaŋi fye e. Balamu u mpyi a saanni Balaki sòn, ka lire si mpyi

† 2:6 Nikolayiti shiinbii na mpyi toŋkuro. Lire toŋkuni shiinbii mpyi maha sũpyire leni kumpiini i ná pi kàlaŋi ná pi kapyiĩnkil'e. ‡ 2:8 Pli maha jwo: «mèlekeri'á». § 2:9 Pli maha jwo: «Yahutuubii». Yahutuubii pli mpyi maha sɔnŋi na pire pi nyɛ Kile shiinbii, ali pi mɛɛ ká mpyi pi nyɛ na kaceniŋi pyi mɛ.

* 2:12 Kacinzunni mpyi a fãnha ta kuru kànhe e. Kuru mú k'á pyi kànha niŋcyiige nkemu i pi à ɔɔmu saanbwɔhe pɛe mu à jwo Kile ke. † 2:12 Pli maha jwo: «mèlekeri'á». ‡ 2:14 Yereyi Balamu à kan saanni Balaki á ke, yir'á pyi kajuŋɔ mà Izirayeli shiinbii le kumpiini i (Nomburu 31.16). Naha nke cyage e, cyelentiibii kafiniviniibii pi nyɛ na sũpyire leni kumpiini i ná pi kàlaŋi i ke, Yuhana à pire táanna ná Balamu i.

kaɲɲɔ mà Izirayeli shiinbii yaha yasuɲɲi kyaare ŋkyaɲi ná jacwɔɔre karigii mpyiɲi na.

¹⁵ Amuni li mú ɲye, sùpyire tà na ɲye yii shwɔhɔl'e, tir'à taha Nikolayiti shiinbii§ kàlaɲi fye e.

¹⁶ ɲye yii yii toroɲkanni kɛɛɲɲe, lire baare e kàshikwɔɲɲwɔɲni li ɲye na fwore mii ɲwɔge e ke, ɲcyèɛ mii sí n-shà yii yyéɛ si sà tire tùn ná l'e.

¹⁷ Kile Munaani na ɲjemu yu dánafeebii kuruɲɲ'á ke, ŋgemu la ku ɲye si yire yyaha cè ke, urufoo u niɲgyigigii pɛɛɛ, u raa núru. Ŋgemu ká mpyi javoo ke, ɲɲɲɲi mege ku ɲye mani ná u à ɲwɔhɔ ke, mii sí uru kan urufol'á. Mii sí káfafyinge kan urufol'á mú. Mege nivɔɲɲ'à séme kuru kafaage ɲɲɲ'i, sùpya ɲye a ku cè me, fo ku tafooɲi."

Leterɛɲi u à tũugo Cyatiri kàɲhe dánafeebii kuruɲk'á ke

¹⁸ Dánafeebii kuruɲke ku ɲye Cyatiri kàɲhe e ke, letere sé'm'a kan kuru yyaha yyéɛ shinɲ'á*, maa yi jwo u á na:

"Mii Kile Jyaɲi ɲyiigii cyi ɲye na ɲɲ na fiige, mii tooyi sí i ɲɲ dàɲye tɔɔɲɔ fiige ke, mii à jwo:

¹⁹ Mii à yii kapyiɲkii ná yii tàange ná yii dániyaɲi ná yii sùpyire ntɛgeɲi ná yii yiye zhiɲɲi cè. Yii báaraɲi mú s'á ɲyaha nume mà tɔro niɲcyiɲi na.

²⁰ Cyire mú i, mii à tĩgire cyán yii na, ɲaha na ye ceɛɲi u ɲye Zhezabeli† ke, ur'à fine na uru na ɲye Kile tũntũɲɔ, ŋka yii à u yaha u u mii báaraɲyibii leni kumpiini i ná u kàlaɲi i, bà pi si mpyi s'a jacwɔɔre pyi, s'a yasuɲɲi kyaare kyàa me.

²¹ Mii à tère kan u á u u toroɲkanni kɛɛɲɲe, ŋka u la ɲye si láha u jacwɔɔre karigii na me.

²² Lire kurugo mii sí yampe pà yaha u na fo si u síɲɲɲe. Mpii pi ɲye na jacwɔɔre pyi ná u e ke, mii sí yyefugo nimbwɔhɔ wà pire na mú, fo pi aha pi toroɲkanni kɛɛɲɲe.

²³ Mii sí u fyèɲwɔhɔshiinbii pyi pi a ŋkwúu. Lire e, dánafeebii kuruɲɲi puni sí n-cè na shinɲi u à sùpyire sɔɲɔɛ ná ti funɲɔ karigii cè ke, mii wi. Mii sí yii shin maha shin sàra si ntàanna ná u kapyiɲkil'e.

²⁴ ɲye yii sanmpii pi ɲye Cyatiri i, ná yii ɲye a ɲɛɛ uru ceɛɲi kàlaɲi na me, yii pi à pyi yii ɲye a ɲɛɲ'a Sitaannɲi kaɲwɔhigii yyaha cya si ɲcè me, mii sí kyaa niɲkin kanna cya yii á, lire li ɲye:

²⁵ kàlaɲi yii à ta ke, yii kwɔro uru na fo mà sà nɔ mii tèpani na.

²⁶ Ŋgemu ká mpyi javoo maa mii ɲyii karigii pyi mà nɔ fo tɛgeɲi na ke, mii sí supyishɲi puni ɲɲɲufente kan urufol'á.

²⁷ U sí raa pi kɛɛɲɲi ná tɔɔɲɔ kàbil'e, si pi jya jya pworo cwoo fiige.

²⁸ Mii sí tire ɲɲɲufente kan urufol'á, bà mii Tuɲi Kile à ti kan mii á me. Mii sí ɲyèmuɲo woni kan urufol'á mú.'

²⁹ Kile Munaani na ɲjemu yu dánafeebii kuruɲɲ'á ke, ŋgemu la ku ɲye si yire yyaha cè ke, urufoo u niɲgyigigii pɛɛɛ, u raa núru."

§ 2:15 Nikolayiti shiinbii na mpyi toɲkuru. Lire toɲkuni shiinbii mpyi maha sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlaɲi ná pi kapyiɲkil'e. * 2:18 Pii maha jwo: «mèlekeɲ'á». † 2:20 Uru ceɛɲi Zhezabeli kurugo, Akabu mpyi a Kile kuni yaha (1 Saanbii 16.29-31; 1 Saanbii 18.4,19; 2 Saanbii 9.22). Lire kurugo, naha nke cyage e, ceɛɲi u à dánafeebii le kumpiini i ná u kàlaɲi i ke, Yuhana à uru ceɛɲi mege le Zhezabeli.

3

Leterenji u à tùugo Saridesi kànhè dánafeebii kuruŋk'á ke

1 Dánafeebii kuruŋke ku nyε Saridesi kànhè e ke, leterε sém'a kan kuru yyaha yyére shinŋ'á* maa yi jwo u á na:

“Kile múnahigii baashuunninji ná worigii baashuunninji nyε mii ngemu á ke, mii à jwo mii à yii kapyiŋkii cè. Sùpyire na sônŋi na yii à shiŋi sée wuŋi ta, mà li ta yii à kwù u kàmpanŋke na.

2 Nyε yii yiri ñoompe na, yii fànha le yiye e, ñaha na ye yii fàn'h'à kwò a kwò. Yii li cè na yii nyε na yii karigii pyi na ñoni cyi tēgeni na mii u Kilenji nyii na mε.

3 Kàlanji yii à lógo maa nyε u na ke, yii funŋo cwo uru na, yii i u cù yii tàanna ná u lógoŋkanni i, yii i yii toroŋkanni kēenŋe. Ná yii nyε a nyiiigii múgo mε, mii sí n-páa yii e nàŋkaawa fiige, yii sí mii tēepani cè mε.

4 Lire ná li wuuni mú i, sùpyire tà na nyε wani Saridesi kànhè e, tire nyε a ti vānnyji ñwóho mε. Tire ti sí n-pa vānvyinnyji le, s'a ñáare ná mii i, ñaha na ye ti ná lir'á yaa.

5 Ngemu ká mpyi javoo ke, urufoo mú sí vānvyinge kà le amuni. Mii sí n-sii urufoo mεge bò shiŋi niŋkwombaanji tafēebii mēyi tasemεge e mε. Mii sí yi jwo mii Tuŋi Kile ná u mēlekēebii nyii na, na urufoo na nyε mii wu.

6 Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kuruŋy'á ke, ngemu la ku nyε si yire cè ke, urufoo u niŋgyigii pεre, u raa núru.”

Leterenji u à tùugo Filadelifi kànhè dánafeebii kuruŋk'á ke

7 Dánafeebii kuruŋke ku nyε Filadelifi kànhè e ke, leterε sém'a kan kuru yyaha yyére shinŋ'á†, maa yi jwo u á na:

“Mii u nyε niŋcēnŋi, sēenifoo, saannji Dawuda tirikyaanni foo. Mii aha ñwōge ñkemu múgo ke, wà si n-jà kuru tò mε, mii aha ñkemu tò ke, wà si n-jà kuru múgo mε.

8 Mii à yii kapyiŋkii cè. Mii à li cè na yii fàn'h'à cyére, lire ná li wuuni mú i, yii à kwòro na mii jwumpe kuni ñaare, yii nyε a cyé mii na mε. Lire kurugo, mii à ñwōge múgo yii á, sùpyanji wà tufiige sí n-jà ku tò mε.

9 Sitaanninji wwoŋeεbii pi à piye pyi Kile shiin‡ mà ta sèe bà mε, mii sí fànha cyán pire na, pi a ma pi a niŋkure sínni yii á, s'a yii pēre. Lire e pi sí n-cè na yii kyal'á táan mii á.

10 Yii à kwòro na mii jwumpe kurigii ñaare, maa yiye shiile. Lire kurugo, yyefuge ku sí n-pa dīnyenji sùpyire puni ta si pi zò shwō ŋgí ke, kuru tēni ká ño, mii mú sí n-kwòro ná yii e.

11 Ncyère mii sí n-pa. Kàlanji yii à ta ke, yii uru cù ná sèl'e, wà kà ñkwò kajanjwooni shwō yii na mε.

12 Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí uru pyi cinŋkunŋo mii Kilenji ñáarebage e, u saha sí n-fworo wani mε. Mii sí na Kilenji mεge ná Kile kànhè mεge séme urufoo na. Kuru ku nyε Zheruzalemu kànhè niwōnŋke, ñkemu ku sí n-yiri niŋyinji i Kile yyére si ntíge ke. Mii sí na yabiliŋi mεge niwōnŋke séme urufoo na mú.

13 Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kuruŋy'á ke, ngemu la ku nyε si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigii pεre u raa núru.”

Leterenji u à tùugo Lawodisi kànhè dánafeebii kuruŋk'á ke

* 3:1 Pli maha jwo: «mēlekēŋ'á». † 3:7 Pli maha jwo: «mēlekēŋ'á». ‡ 3:9 Pli maha jwo: «Yahutuubii». Yii 2.9 wii.

14 Dánafeebii kurunḵe ku ḵye Lawodisi kàñhe e ke, letere sé'm'a kan kuru yyaha yyére shinn'áṢ, maa yi jwo u à na:

“Mii u ḵye Amiina*, ḵgemu u ḵye na Kile jwumpe yu ná ḵwómeeefente ná sèenji i ke. Mii cye kurugo Kile à yaayi puni dá.

15 Mii à yii kapyiinkii cè. Yii ḵye a ḵiḵe me, yii mú ḵye a wyèere me. Yii n'a mpyi a ḵiḵe, lire ḵye me mà wyèere, lire bá mpyi na sí n-pwòro.

16 Ḽka yii na ḵye mu à jwo lùwògo. Yii ḵye a wyèere me, yii mú ḵye a ḵiḵe me, lire kurugo mii sí yii tũgo na ḵwòge e.

17 Yii na yiae sònnji yaarafee, na yaayi puni na ḵye yii á, na yafyin kyaa saha ḵye yii na me, ḵka yii ḵye a cè na yii na ḵye kanhamafee ná ḵiḵaaraafee me. Yii cyengaya wuu ná yii cipyire wuu pi ḵye, maa mpyi fyinmii.

18 Lire kurugo, mii na yii yerege: yii a ma, mii sí sèenji sèe wunji pére yii á, bà yii si mpyi si mpyi yaarafee me. Yii a ma, mii sí vāanvynḵye pére yii á, yii tég'a yii cipyire tò, bà silege si mpyi si láha yii na me. Yii a ma, mii sí ḵyilgii wyèere pére yii á, yii pyi yii ḵyilgii na, bà yii si mpyi s'a jaa me.

19 Mpii kyaa l'à táan mii á ke, pire wà ká wurugo, mii maha u yere, maa u le kuni i. Ḽye yii yiye waha, yii i yii toronḵanni kèenḵe.

20 Mii niḵyerenji na ḵye ḵwòge na, maa ku kúuli. Ḽgemu ká mii mejwuuni lógo, maa ḵwòge múgo ke, mii sí n-jyè urufoo yyére si lyí ná u e, urufoo mú sí n-lyí ná mii i.

21 Ḽgemu ká mpyi javoo ke, mii sí urufoo pyi u tēen ná mii i na saanre yateenḵe e, bà mii à pyi javoo maa ntēen ná na Tunji i u saanre yateenḵe e me.

22 Kile Munaani na ḵjemu yu dánafeebii kurunḵ'á ke, ḵgemu la ku ḵye si yire yyaha cè ke, urufoo u niḵyigigii pere, u raa núru.”

4

Kile pèente niḵyinjii i

1 Lire kántugo nde à pyi mii á kacyeele mà ḵwògo ḵya k'à múgo niḵyinjii i. Mejwuuni mii mpyi a fyânha a lógo mpurugo mee fiige ke, lir'à jwo: «Dũgo naha, karigii cyi à yaa cyi pyi nde kántugo ke, mii sí cyire cyèe mu na.»

2 Lire tēenuuni i, ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka mii i saanra yateenḵe ḵya niḵyinjii i, wà s'à tēen k'e.

3 Urufoo mpyi na ḵi zasipe ná sariduwanε kakyanhala kafaare longara woore fiige. Zāhanḵwòge mpyi a kuru tateenge kwúulo, ku mpyi na ḵi mu à jwo kafaani pi maha mpyi emeroḵinjii ke.

4 Saanra yateenḵe beḵjaaga ná sicyeere mpyi a saanre yateenḵe niḵcyiige kwúulo. Kacwōnrii beḵjaaga ná sicyeere mpyi a tēen y'e, pi mpyi a vāanvynre le, maa sēenji ḵiḵtoḵyí tò pi ḵiḵyini na.

5 Kileḵini ná tūnmpe ná kiletinni mpyi na fwore kuru saanre yateenḵe e. Fūkinahii baashuunni mpyi na ḵi ku yyaha yyére, pire pi ḵye Kile múnahigii baashuunni.

6 Yateenḵe yyaha yyére, tafabwòho mpyi wani mu à jwo lwòho cyaga. Kuru cyage mpyi na ḵi dùba ná zāhanḵeere fiige. Ḽyii yaaya sicyeere mpyi

Ṣ 3:14 Pii maha jwo: «mèleken'á». * 3:14 Nde jwumbilini ḵwòhe ku ḵye naha ḵke cyage e: «Sèe wí.» Kirisita mege ká mpyi Amiina, lir'à yaa li wuu pyi wuu tēen ná l'e na ḵwómahigii Kile à lwó u cye kurugo ke, cyire puni sí n-fūḵḵe.

saanre yateɛnɛnke niɛke e maa ku kwũulo, yire yyaha yyéreni ná yi kàntugo yyéreni puni mpyi nyipyaa.

⁷ Nyii yaage nijɛyiige mpyi mu à jwo cànrage, shɔnwoge mpyi mu à jwo nupeyaaga, tanrawoge yyahe sí nyɛ mu à jwo sùpya wogo, sicyɛrewoge sí nyɛ mu à jwo nyɛ u nyɛ na mpéeli. ⁸ Fukanya baani mpyi yire nyii yaayi sicyɛɛreni puni ninɛin niɛkinɛi na. Yi cyeere puni mpyi nyipyaa. Pilaga bâra canɛa na, yi maha ŋko:

«Nijɛɛnɛi, nijɛɛnɛi, nijɛɛnɛi, Kafoonɛi Kile, Sinɛi Punifoo, ŋgemu u mpyi, ná u nyɛ, ná u sí n-pa ke.»

⁹ Nge u à tɛɛn saanre yateɛnɛnke e, ná u nyɛ nyii na fo tɛɛkwombaa ke, nje nyii yaayi ká a uru pɛre, maa u báami, maa fwù kaan u á tère o tère e ke,

¹⁰ kacwɔnríbii beɛjaaga ná sicyɛɛreni maha niɛkure sín saanre yateɛnɛnkefoo yyaha yyére, uru nyii wuɛi u nyɛ tɛrigii puni i, maa u pɛe, maa pi kajaɛjwooni jũntɔɛi kwɔɔng'a tɛrige u taan, maa jwo:

¹¹ «Wuu Kafoonɛi Kile, mu à yaa ná pɛente ná ŋkɛɛni ná sífente e, jaha na ye mu u à yaayi puni dá, mu à yi dá mà tàanna ná ma nyii wuuni i.»

5

Mpabilini ná sémeɛnɛke kani

¹ Nyɛ nge u mpyi a tɛɛn saanre yateɛnɛnke e ke, ka mii i sémeɛnɛ nimbwɔho nya k'à myígile uru kàniɛ cyege e. Sémeɛre mpyi ku kàmpanɛi shuunnɛi na, maa ka jwɔ tò ná fyèe baashuunni i.

² Ka mii i Kile mèlɛke fanhanyahaga wu nya u yu fànha na: «Jofoo u à yaa ná fyèebii ndàhanɛi si sémeɛni jwɔ múgo ye?»

³ Nka wà nyɛ a ta niɛnyɛni ná niɛke ná niɛke jwɔh'i, ŋgemu u sí n-jà sémeɛni jwɔ múgo si u funɛke wii mɛ.

⁴ Ka mii i mɛɛ sú sèl'e, jaha na ye sùpya nyɛ a ta ŋgemu u à yaa ná sémeɛni mùgoɛi i, si u funɛke wii mɛ.

⁵ Ka kacwɔnrɔɛni wà niɛkin si mii pyi: «Ma hà raa mɛɛ súu mɛ. Zhuda tùluge shinɛi u nyɛ mu à jwo cànrage, maa mpyi saanɛi Dawuda jampɛyige ke, yii li cè na kur'à pyi javoo. Lire e, ku sí n-jà fyèebii baashuunnɛi láha, si sémeɛni jwɔ múgo.»

⁶ Nyɛ ka mii i Mpabili nya l'à yyére saanre yateɛnɛnke yyaha yyére, nyii yaayi sicyɛɛreni ná kacwɔnríbii shwɔhɔl'e. Li mpyi mu à jwo l'à bò mà pyi sárage. Nɛnii baashuunni mpyi l'à, ná nyii baashuunni, cyire cyi nyɛ Kile múnahigii baashuunnɛi cyi à tùgo diɛnyɛni cyeyi puni i ke.

⁷ Ka Mpabilini si file maa sémeɛni shwɔ saanre yateɛnɛnke tɛɛnfoonɛi kàniɛ cyege e.

⁸ Lir'à pyi ke, ka nyii yaayi sicyɛɛreni ná kacwɔnríbii beɛjaaga ná sicyɛɛreni si piye tɛrig'a cyán Mpabilini á. Pi shin maha shin mpyi ná ŋkɔnn'i, mà bâra sɛɛn ŋkunahii, cyire puni mpyi a jɛ wusuna nùguntanga wu na. Nareyi Kile wuubii maha mpyi ke, yire yi mpyi uru wusunani.

⁹ Pi mpyi na mɛɛ nivɔnnɔ cèe na:

«Mu u à yaa ná ŋke sémeɛnɛke zhwoɛni i, si ku fyèebii láha,

jaha na ye mu à bò mà pyi sárage,

maa sùpyire tà jũɔ wwũ ná ma sishange e mà pyi Kile wuu,

tùluyi puni ná shéenre puni ná supyishinji puni ná kiringii puni i.

10 Mu à pi pyi saanlii ná sáragawwu, bà pi si mpyi s'a báare Kile á, si mpyi ñùñufente e ñhñke na mε.»

11 Lire kàntugo ka mii i Kile mèlekεε miliyoo ñiyahañyahamii mεε lógo. Pi mpyi a saanre yatεεññke ná ñyii yaayi ná kacwónribii kwùulo.

12 Pi mpyi na ñko fánha na:

«Mpabilini l'à bò mà pyi sáraga ke,
lire l'à yaa ná sífente ná yaarafente ná yákilifente ná fánhe
ná pèente ná sinampe ná ñkèenji i.»

13 Yaaga maha yaaga k'à dá ñiyinji ná ñhñke ná ñhñke ñwòh'i ná lwòhe e ná yaaga maha yaaga ku ñye ke, ka mii i yire puni ñya yi i mεε cée na:

«Ñkèenji ná pèente ná sinampe ná fánhafente ti pyi saanre yatεεññke tεenfoonji ná Mpabilini woro, fo tèekwombaa!»

14 Ñyii yaayi sicyεerenji mpyi na ñko: «Amiina». Ka kacwónribii si piye tūrig'a cyán, maa saanre yatεεññke tεenfoonji ná Mpabilini pée.

6

Mpabilini à fyèe baani láha yyecyiige na

1 Ñye sémewenke fyèebii baashuunninji i, ka mii i Mpabilini ñya l'à ñiyeyiinji láha. Ñyii yaayi sicyεerenji i, ka mii i kuru kà ñinjin ñya k'à jwo fánha na mu à jwo kilerji u à tñn, na: «Pa naha!»

2 Ka mii i wíl'a shónfyinge ñya, sintaaga mpyi ku fèvoonji cye e. Kajañjwo nintonjo mpyi a kan u á, ka u kajañgunji si ñkàre si sà mpyi kajaña sahanji.

3 Mpabilini à fyèñi shónwunji láha sémewenke na ke, ka ñyii yaage shónwoge si jwo: «Pa naha!»

4 Ñye ka shóngε kabere si fworó. Kuru mpyi a ñáaña. Fánhe mpyi a kan ku fèvoon'á u yyeñinñke kwò ñhñke na, bà sùpyire si mpyi s'a tiye bùu mε. Kàshikwónñwòtòngó mpyi a kan u á.

5 Tèni i Mpabilini à fyèñi tanrewunji láha ke, ka ñyii yaage tanrawoge si jwo: «Pa naha!» Ka mii i shóngó ñingwòhó ñya k'à fworó. Nge u mpyi ku ñunji ke, paanni mpyi uru cye e.

6 Ka tūnmó si fworó sùpya mejwuu fiige ñyii yaayi sicyεerenji shwòh'le na: «Mòñji paanni ñyεge ñinjinñi na ñye shin ñinjin canmpunjo báara sàra. Kálage paanni ñyeyi taanrenji mú na ñye amuni. Nka ma hà sinmpe ná εrezεn sinmpe kèεge mε.»

7 Ñye Mpabilini à fyèñi sicyεrewunji láha ke, ka mii i ñyii yaage sicyεrewoge ñya k'à jwo: «Pa naha!»

8 Ñye ka mii i shóngó nishwushwugo ñya. Nge u mpyi ku ñunji ke, uru mεge ku ñye Kwùñji. Ñhñke ñwòhó shiinbii cyage mpyi a taha u fye e. Mu aha ñiyeyinji sùpyire táa tataaya sicyεere, fánhe mpyi a kan pi á, pi taaga ñinjin bò ná kàshikwónñwòñni ná katege ná yampimpe ná ñhñke sige yapiyi i.

9 Ñye Mpabilini à fyèñi kanjuro wunji láha ke, mpii pi mpyi a bò Kile jwumpe ná pu ñjwunji kurugo ke, ka mii i pire múnahigii ñya sárayi tawwuge ñwòh'í.

10 Pi mpyi na ñko fánha na: «Wuu Kafoonji ñiyecennji ná sée wunji, ñaha tère mu ñye na sigili si ñiyε sùpyire yíbe wuu mbòñji kyaa na, si li fwooni tò pi na yé?»

¹¹ Ka v̄aanntinmbw̄oh̄o nivyinge si ŋkan pi shin maha shin á, maa pi pyi pi fun̄nȳi níŋe sahan̄ki t̄ere nimbilere e fo pi báarapȳiŋeɓii ná c̄inmpyiibii pi sí n-bò pi fiŋge ke, pire dán̄ji ká f̄un̄ŋh̄o.

¹² Nȳe Mpabilini à fȳèŋi baani wuŋi láha ke, ka mii i ñiŋke nya k'á cȳéenne s̄èl'e. Ka can̄ŋaȳiini si ww̄ò diri, ka ȳiŋke si náaŋa mu à jwo s̄ishan.

¹³ Ka w̄origi si ȳiri ñiŋȳiŋi i mà pa ñcw̄o ñcw̄o ñiŋke na mu à jwo kafeebw̄oh̄o k'á f̄izhiye cige nimpimbaaga ñáhara a ww̄ù.

¹⁴ Ka ñiŋȳiŋi si mȳígil'a lw̄ò wani, bà wà maha s̄émewen̄e mȳígile m̄e. N̄aŋȳi ná k̄iripȳere ti nȳe suumpe lw̄ohe ñiŋke e ke, ka yire puni si ñc̄ún̄ŋh̄o ñc̄ún̄ŋ'a lw̄ò yi tateenȳ'e.

¹⁵ Ka ñiŋke saanbii ná f̄anhafeebii ná k̄ashikw̄oñbii ñiŋufeebii ná náfuufeebii ná sifeebii ná diŋye s̄ùpyire sannte puni, bilibii bàra mpii pi nȳe pi nȳe bilii m̄e, ka pire puni si ŋw̄oh̄o ñaŋgȳiyi ná kafawiȳy'e.

¹⁶ Pi mpyi na ŋko ñaŋȳi ná kafaay'á: «Yii cwo wuu ñuŋ'i, yii wuu ŋw̄oh̄o saanre yateŋke t̄enfoon̄ji yyaha na, ná Mpabilini l̄uyirini yyaha na.

¹⁷ Naha na ye pi l̄uyirini canmbw̄ohe k'á n̄o ñiŋjaa, jofoo u si n-jà n-shw̄o ye?»

7

Fȳe à bw̄òn Kile báarapȳiibii na

¹ Lire k̄antugo ka mii i Kile m̄èl̄ek̄e sicȳere nya pi à yȳere diŋȳeŋi ñiŋȳi sicȳereŋi na. Pi mpyi a kafeege kw̄òn diŋȳeŋi ñiŋȳi sicȳereŋi na, bà li si mpyi kafeege ká n̄uru vw̄ò ñiŋke ná suumpe lw̄ohe ná cige ká tufiŋge na m̄e.

² Ka mii i Kile m̄èl̄ek̄eŋi waber̄e nya u à ȳiri can̄ŋafyinmpe e. Kilen̄ji nȳii wuŋi fȳèŋi mpyi u cye e. Kile m̄èl̄ek̄eɓii sicȳereŋ'á f̄anh'á kan pi ñiŋke ná suumpe lw̄ohe yaayi k̄eŋge ke, u mpyi na yu f̄anha na pir'á na:

³ «Yii àha yaaga pyi ñiŋke ná suumpe lw̄ohe ná cire na m̄e, fo wuu aha fȳe bw̄òn wuu Kilen̄ji báarapȳiibii byahigii na.»

⁴ S̄ùpyire na fȳèŋi mpyi a bw̄òn ke, ka pire p̄erege si jwo mii á. Pi mpyi shiin kampw̄oh̄ii ŋkuu ná beeshuunni ná sicȳere (144.000) mà f̄woro Izirayeli t̄l̄uyi puni i.

⁵ Zhuda shiinbil'e fȳèŋi mpyi a bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni (12.000) na,

Urub̄en shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

Gadi shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

⁶ Asheri shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

N̄efitali shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

Manase shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

⁷ Simiȳon shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

Levi shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

Isakari shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

⁸ Zabul̄on shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

Yusufu shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na,

Benzhama shiinbil'e, maa u bw̄òn shiin kampw̄oh̄ii ke ná shuunni na.

Shiŋyah̄aŋyahara na Kile p̄ere

⁹ Lire k̄antugo ka mii i n̄ur'a w̄íi mà s̄ùpyiŋyah̄aŋyahara nya wà si n-jà ntemu t̄r̄o m̄e. K̄irigii puni ná t̄l̄uyi puni ná supyishin̄ji puni ná sh̄eenre puni s̄ùpyii

pi mpyi pi pi. Pi mpyi a yyére Kile saanre yatεεnɲke ná Mpabilini yyaha yyére. Vãanvyinre mpyi pi na, sháhanɲenyε* sí ɲyε pi cye e.

10 Pi mpyi na yu fãnha na: «Wuu Kilenji u à tɛen saanre yatεεnɲke e ke, uru ná Mpabilini à wuu shwɔ.»

11 Kile mèlekεεbii puni mpyi a saanre yatεεnɲke ná kacwɔnribii ná ɲyii yaayi sicyεεrenji kwûulo, maa piye tûrig'a cyán saanre yatεεnɲke taan, maa Kile père,

12 maa ɲko:

«Amiinal

ɲkɛɛnɲi ná sinampe

ná yákilifente ná fwùɲi ná pèente

ná sífente ná fãnhe

na ɲyε wuu Kilenji wuyo fo tèekwombaa.

Amiina.»

13 ɲyε ka kacwɔnrɔɲi wá ɲiɲkin si mii pyi: «Mpire pi à nte vãanvyinre le amε yε, taa pi à yîri ke?»

14 Ka mii i jwo: «Mu à pi cè kàfoonɲi.» Ka u u jwo: «Mpii pi à fworo kyaage nimbwɔhe e, maa pi vãanɲyi jyé a finiɲε Mpabilini sishange e ke, pire pi.

15 Lire e, pi ɲyε Kile saanre yatεεnɲke yyaha yyére, maa u père u bage e pilaga bâra canɲa na. Nge u à tɛen saanre yatεεnɲke e ke, uru sí n-tɛen pi shwɔhɔl'e, si pi le u fukange ɲwɔh'i.

16 Katege ná byage saha si pi ta mε. Canɲke si pi súugo mε, kafuge kà tufiige saha si pi ta mε,

17 ɲaha na yε Mpabilini li ɲyε saanre yatεεnɲke ɲiɲke e ke, lire sí n-pyi pi náhafoonɲi. Lùbilibii lwɔhe ku maha shiɲi sée wuɲi kaan ke, li sí n-kàre ná pi e pire cyage e. Kile yabilinɲi sí pi ɲyilwɔhe puni cwûun.»

8

Mpabilini à fyèɲi baashɔnwuɲi láha

1 Tèni i Mpabilini à fyèɲi baashɔnwuɲi láha ke, ka tũnmpε si fyâha ɲiɲyini i, mà tère nimbilere pyi.

2 Kile mèlekεεbii baashuunninɲi u à yyére Kile yyaha yyére ke, ka mii i pire ɲya, ka mpuruyo baashuunni si ɲkan pir'á.

3 Ka Kile mèlekεɛnɲi waberε si mpa yyére sárayi tasogoge taan. Wusunasuugocwoo mpyi u cye e, ndemu l'à yaa ná sεɛnɲi i ke. Ka wusuna ɲiɲyahawa si ɲkan u á, u pyi sárage ná Kile wuubii puni ɲarey'e, sárayi tasogoge sεɛnɲi woge ku ɲyε Kile saanre yatεεnɲke yyaha yyére ke, kuru ɲun'i.

4 Ka wusunanɲi ɲguruge si wá na fwore cwooni i Kile mèlekεɛnɲi cye e, na dùru ná Kile wuubii ɲarey'e Kile yyaha taan.

5 Lire kãntugo ka Kile mèlekεɛnɲi si wusunanɲi cwooni ɲi sárayi tawwuge nanɲyanhigii na, mà wu ɲiɲke na. Ka kilenɲi si wá na ntĩnni, maa ɲi, tũnmpε s'à ɲyaha, ka ɲiɲke si ɲcyéenne.

Kile mèlekεεbil'à mpuruyo baani wyi yyecyiige na

6 Kile mèlekεεbii baashuunninɲi cye e mpuruyi baashuunninɲi mpyi ke, ka pire si bégele s'a yi wyi.

* 7:9 Yire ɲkényi mpyi na funntange ná kataanni cyére.

⁷ Kile mèlèkèñi nìjcyiñ' à u mpuruge wyl ke, ka zànhafunɔcɛɛnɔyi ná nage ná sishange si wùrugo yiye e mà yíri nìjyini na mà wà jìñke na. Nìñke ká ntáa tataaya taanre, taaga nìñkin à sógo ná ku cire ná ku jyèpuruge e.

⁸ Kile mèlèkèñi shònwun' à u mpuruge wyl ke, ka yaaga nimbwòhò si wà suumpe lwòhe e mu à jwo jana nawogo. Suumpe lwòhe ká ntáa tataaya taanre, taaga nìñkin à kèenɔ' a pyi sishan.

⁹ Nyii yaayi yi jye suumpe lwòhe e ke, yire ká ntáa tataaya taanre, taaga nìñkin à kwù, bakwooyi ká ntáa tataaya taanre, taaga nìñkin à murulo.

¹⁰ Kile mèlèkèñi tanrewun' à u mpuruge wyl ke, ka woro nintabaala si yíri nìjyini i mà mpa jcwò jìñke na. Li mpyi na jì na fiige. Baabii ká ntáa tataaya taanre, l' à cwo taaga nìñkin ná ku lùbilibii jùn' i.

¹¹ Lire woni mege na jye Zoroñi. Lwòhe ká ntáa tataaya taanre, l' à taaga nìñkin pyi k' à soro. Mpii pi à ku bya ke, pire nìjyahara à kwù ku zoroñi kurugo.

¹² Kile mèlèkèñi sicyerewun' à u mpuruge wyl ke, canñke ná yinñke ná worigii ká ntáa tataaya taanre taanre, taaya nìñkin nìñkin à kèege. Lir' à pyi ke, yi saha jye a jà a bèenmpe yige pu yigenkanni na me. Canñke ká ntáa tataaya taanre, taaga nìñkin à kwòro canñajyiini bèenmpe baa. Numpilage ká ntáa tataaya taanre, yinñke jye a bèenme yige taage tanrawoge e me.

¹³ Ka mii i núr' a jye nya fo nìjyini i, u u ñko fànha na: «Nìñke sùpyire wun' à kèege, l' à kèege, l' à kèege, jaha kurugo ye jcyère mèlèkèebii taanreni sannji sí pi mpuruyi wyl.»

9

¹ Jye Kile mèlèkèñi kanñkuro wun' à u mpuruge wyl ke, ka mii i woni là nya l' à yíri nìjyini i mà mpa jcwò jìñke na, ka kacycwicugunñke tirikyaanni si ñkan l' á.

² Ka li i ku múgo, ka ñguruge si ntíi na dùgudugu na dùru mu à jwo kacɛge ku jye na sóre, mà canñajyiini ná kafɛge pyi k' à wwò.

³ Ka kampɛɛnɔye si fwooro kuru ñguruge e mà caala mà jìñke tò. Fànhe mpyi a kan y' a sùpyire nòni nóñgyahigii fiige.

⁴ Y' à jwo y' á na y' áha yaaga pyi jyege, lire jye me cire, lire jye me yaaga maha yaaga k' à sii na fyín jìñke na ke, kuru ká na me, fo sùpyire ti jye Kile fyèñi jye a bwòn ti byahigii na me.

⁵ Kuni jye a kan y' á, y' a sùpyire bùu me, ñka yi ti yyahayi fwòhòrò yìjye kanñkuro funñ' i. Yi tanñke yanñkanni ná nóñgyaani woge na jye nìñkin.

⁶ Cyire canmpyaagil' e, sùpyire sí raa kwùñi caa, ñka ti si u ta me. Ti là sí n-pyi si ñkwù, ñka kwùñi sí raa fi ti yyaha na.

⁷ Yire kampɛɛnɔyi mpyi shònyò fiige, ñjemu y' à bégele kàshige mee na ke. Yaaya na mpyi yi jùnɔyi na seen jùntoyo fiige, yi yyahayi mpyi sùpya wogo fiige.

⁸ Yi jùnɔjooore mpyi ceewe woro fiige, ñkyànhiigii sí jye cànraga wogii fiige.

⁹ Yi ntùñke mpyi mu à jwo k' à tò ná tònno vāanntin' i, yi fukanyi tùmpe mpyi mu à jwo shònkuruñò ku jye na fi ná yi wòtoribil' e na wá kàshige cyage e.

¹⁰ Yi neñyi mpyi ná sèññil' e nóñgyahii fiige. Yire neñyi cye kurugo, fànhe mpyi y' e, yi jà a yyefuge nò sùpyire na yìjye kanñkuro funñ' i.

¹¹ Kacyewyicugunke mèlekenji u mpyi yi saanji. Eburubii sheenre e pi maha u mege pyi: «Abadon» Girekiibii woore e maa u mege pyi: «Apoliyon». (Kuru mege jwøhe ku jnye: «kakyampyiinj».)

¹² Nye yfefuge nijcyiig'a tòro, yii li cè shuunni saha na ma kàntugo.

¹³ Nye Kile mèlekenji baani wunja' a u mpuruge wyi ke, sàrayi tawwuge seenni woge ku jnye Kile yyaha yyére ke, ka mii i mejwuu lógo kuru mbiiñkii sicyeereni na.

¹⁴ Kile mèlekenji baani wunja u mpyi ná mpuruge e ke, ka nde mejwuuni si uru pyi: «Kile mèlekeebii sicyeereni u à pwø Efirati banji nimbwonji cyage e ke, pire sánha.»

¹⁵ Pire Kile mèlekeebii sicyeereni mpyi a bégel'a yaha na nde yyeeni ná nke yinke ná nde canmbilini ná nde tēni yabilinj sigili ke, pi à sánha, bà li si mpyi, dijnye sùpyire ká ntáa tataaya taanre, pi i taaga ninjin bò me.

¹⁶ Pi kàshikwønbii pi mpyi shønyi junj'i ke, pire pèreg'a jwo mii á. Pi mpyi shiin miliyoo ñkwuu shuunni (200.000.000).

¹⁷ Kacyeeni mii à jya ke, lire l'à pyi, mii à shønyi ná yi feveebii nya. Tøonnte vaañntinjyi yi mpyi pi na ke, yire mpyi a jáaaja na fiige, maa mpyi bula fiige, maa mpyi nere fiige. Shønyi jünjyi mpyi canraya wuyi fiige. Nage ná ñguruge ná ñkiriginj mpyi na fwore yi jwøyi i.

¹⁸ Dijnyeni sùpyire ká ntáa tataaya taanre, nage ná ñguruge ná ñkiriginj u mpyi na fwore shønyi jwøyi i ke, yire yfefuyi taanren'a taaga ninjin bò.

¹⁹ Shønyi fánhe mpyi yi jwøyi ná yi nenji i. Yi nenji mpyi wwøo fiige, maa mpyi ná jumbogil'e. Cyire cye kurugo, yi mpyi maha yfefuge waa sùpyire na.

²⁰ Nye sùpyire t'à pyi ti jnye a kwú yire yfefuyi cye e me, tire jnye a láha ti cyeyayaayi mpèeni na me. Ka ti i ntóro ná ti jinasunni ná ti kacyinzunni i, ti mpyi a yire njemu yaa ná seenni, lire jnye me wyérfyinnj, lire jnye me danyeni, lire jnye me kafaayi, lire jnye me ná cire e ke. Mà li ta, yire yaayi jnye na jaa me, yi jnye na núru me, yi jnye na ja a jaara me.

²¹ Ti mú jnye a láha ti supyibuuni ná ti sijnkanmpe ná ti jacwøore ná ti nàñkaage na me.

10

Sémèbileni kani

¹ Lire kàntugo ka mii i Kile mèleke fanhanyahaga wunji wabere nya u à tige mà yiri njinyi i. Nahaaja mpyi u na vaañntinjye fiige, zàñhanywøge sí jnye u njñke e. U yyahe mpyi canñanyini fiige, u tooyi sí jnye mu à jwo na ku jnye cinñkunyø na.

² Sémèbileni là jwø mpyi a múgo u cye e. Ka u u à kàñinjye tøoge yaha suumpe lwøhe junj'i, maa kàmene woge yaha njñke na,

³ maa jwo fánha na cànrage fiige. U à jwo amuni ke, ka kilenji si ntin tooyo baashuunni.

⁴ Cyire kiletiiñkii baashuunninj'a njemu jwo ke, mii la mpyi si yire séme, ñka mii à mejwuu lógo njinyi i na: «Kiletiiñkii baashuunninj'a njemu jwo ke, puru pyi ma kanni funjò kyaa, ma hà pu séme me.»

⁵ Kile mèlekenji mii mpyi a jya u à u tøoge kà ninjin yaha suumpe lwøhe junj'i, maa ku sannke yaha njñke na ke, ka uru si u kàñinjye cyege yirige njinyi i,

⁶ maa jwo: «Kilenji u nyε fo tèekwombaa, ná u à nìnyinjì ná jìŋke ná suumpe lwohe ná yi funŋo yaayi puni dá ke, mii sí n-kâa uru mege na na tèn'à nò, tère saha nyε me.»

⁷ Mèlèkènjì baashonwuŋjì ká u mpuruge wyi canŋke ŋkemu i ke, kanwòhòni Kile à bégel'a yaha ke, u sí lire pyi, bà u à yi jwo u túnntunmpii, u báarapyiibil'á me.»

⁸ Mejwuuni mii mpyi a fyánha a lógo mà yíri nìnyinjì i ke, ka lire si núr'a mii pyi: «Kile mèlèkènjì u à yyére suumpe lwohe ná jìŋke jún'ì ná sémebileni nimugojjahani i ke, sà li shwò u cye e.»

⁹ Ka mii i file uru Kile mèlèkènjì na, maa u pyi u sémebileni kan, ka u u mii pyi: «Li shwò ma a ŋyàa, li sí n-soro mu funŋke e, ŋka li sí n-pòo mu jwòge e seŋe fiige.»

¹⁰ Nyε ka mii i sémebileni shwò Kile mèlèkènjì cye e mà kyà. Li mpyi a pòo mii jwòge e seŋe fiige, ŋka mii à li jò ke, ka li i mii funŋke pyi ku u mii yà zoronji cye e.

¹¹ Ka pi i yi jwo mii á na Kile saha sí túnnturo le mii cye e mii u jwo supyishi ninyahawa ná kírìi ninyahagii ná shenre ninyahara sùpyii ná saanlii ninyahamil'á.

11

Kile túnntunmpii shuunninjì kani

¹ Nyε lire kántugo, ka pi i sumara pyipyi yaaga kan mii á mu à jwo kábii, maa yi jwo mii á: «Yír'a Kilejaarebage ná sárayi tawwuge súma, mpíi pi nyε wani na Kile père ke, ma a pire tòro.»

² Ŋka ma hà Kilejaarebage ntàani súma me, jaha na ye mpíi pi nyε pi nyε Kile kuni i me, kuru cyag'à kan pir'á. Pire pi sí n-pa Kile kànhe jya yjnyε beeshuunni ná shuunni funŋ'ì.

³ Mii sí na jwumpe jwufeebii shuunninjì tun ná bubaga vâanŋyì i yaciye'e. Pi sí raa mii túnnture pyi canmpyaa kampwoo ná ŋkwuu shuunni ná beetaanre (1.260) funŋ'ì.»

⁴ Olivye ciyi shuunninjì ná fùkinabii shuunninjì pi nyε jìŋke Kafoonji taan ke, yire yi nyε pire túnntunmpii shuunninjì.

⁵ Sùpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, nage maha fworò pi jwòyi i, maa uru zàmpenŋi bò. Sèenji na, sùpya maha sùpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, urufol'à yaa u bò amuni.

⁶ Fánhe na nyε pi á pi jà a zànhe cù k'àha mpa pi túnnture canmpyaaagii funŋke e me. Pi mú maha jà a lwohe kèenŋ'a pyi sishan. Tère o tère l'à pi táan ke, yyefuge shinjì u à pi táan ke, pi maha jà a kuru wà sùpyire na jìŋke na.

⁷ Pi aha pi túnnture jwo a kwò tènì ndemu i ke, sige yapege kà sí n-fworò kacewyicugunke e si mpa pi tùn, si jà pi na, si pi bò.

⁸ Pi buwuubii sí n-yaha kànbwòhe tafage e. Kuru kànhe ku sí n-jà n-tàanna ná Sòdòmu* ná Misira† e, yi kapegigii kurugo, kur'e pi à pi Kafoonji kwòro cige na mú.

⁹ Pii sí n-yíri kírìgii puni ná tùluyi puni ná shèenre puni ná supyishinjì puni i si mpa a pi buwuubii wíi canmpyaa taanre ná paanga funŋ'ì, pi si jye wà u pi tò me.

* 11:8 Kuru kànhe mpyi a cè ná silege baa karigil'e (Zhenezi 19.4-11). † 11:8 Lire kàni shiinbii na mpyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii. Wani Izirayeli shiinbii mpyi bilere e.

¹⁰ Pi ñkwùŋi funntange kurugo, diŋye sùpyire sí n-pyi ntàanŋi i, s'a ma yaaya kaan piy'á, ñaha na ye pire Kile tũntunmpii shuunninŋi mpyi a diŋyeŋi sùpyire yyahayi fwòhòrò sèl'e.

¹¹ Ñye cyire canmpyaa taanre ná paange kàntugo, ka shìŋi ñòni si yíri Kile yyére mà jyè pi e, ka pi i yír'a yyére. Mpii pi à pi ñya ke, ka pire si fyá sèl'e.

¹² Ka pire tũntunmpii shuunninŋi si mejjwuu lógo fànha na mà yíri ñiŋyiŋi i na: «Yii dùgo naha.» Ka pi i dùgo ñiŋyiŋi i ñahanke k'e, mà pi zàmpeenbii yaha tayyérege e na pi wíi.

¹³ Ka ñiŋke si ntíl'a cyèenne sèl'e. Kànhe ká ntáa tataaya ke, taaga ñiŋkin baya mpyi a cwo, ka shiín kampwòhii baashuunni (7.000) si ñkwù kuru ñiŋke ñcyèenniŋi kajyil'e. Mpii pi à kwòro ke, ka pire si fyá sèl'e, Kilenŋi u ñye yaayi puni ñùŋò na ke, maa li ñwò cù na uru pèe.

¹⁴ Ñye yyefuge shònwog'à tòro, ñka ñcyère tanrawoge sí ñwò cù.

Kile mèlèkeŋi baashònwuw' à u mpuruge wyi

¹⁵ Ñye Kile mèlèkeŋi baashònwuw' à u mpuruge wyi ke, ka mejjwugii si fworò ñiŋyiŋi i fànha na:

«Diŋyeŋi ñùŋufent'à pyi wuu Kafoonŋi Kile ná u Niŋcwònròŋi woro fo tèekwombaa.»

¹⁶ Kacwòribii beŋjaaga ná sicyeereŋi u à tèn pi saanre yatèeŋyi i Kile yyahe yyére ke, ka pire si piye tírig'a cyán, maa Kile pèe,

¹⁷ maa jwo:

«Kafoonŋi Kile, Siŋi Punifoo,

mu u ñye, ná mu mpyi ke,

wuu fwù na ñye mu na,

ñaha na ye mu à ma fànhe nimbwòhe tiŋe ma Saanre e.

¹⁸ Supyishinŋi puni lùgigii mpyi a yíri,

ñka nume mu u lùyirini li ñye na ñaa.

Tèni i mu sí kwùubii yíbe ke, lir'à nò nume,

mu tũntunmpii pi ñye mu báarapyiibii ke, pire sàraŋi tèni mú à nò,

mà bàra mu shiinbii ná mpii pi ñye na fyáge mu yyaha na ke,

shinbwo bàra shinbilere na.

Mpii pi ñye na sùpyire kèege ñiŋke na ke,

pire tèekegeŋi mú à nò.»

¹⁹ Lire kàntugo Kileñaarebage ku ñye ñiŋyiŋi i ke, ka kuru si múgo. Ka Kile tunmbyaare mbwùuni si ñya kuru bage e. Ka kileŋini ná tũmpe ná kiletinni ná ñiŋke ñcyèenniŋi si mpyi mà bàra zànhafunŋeŋyiŋi na.

12

Ceeŋi ná wwòlyege kani

¹ Lire kàntugo nde à pyi kacyelee ñiŋyiŋi i, mii à ceeŋi wà ñya, canŋaŋyiini mpyi u na mu à jwo vaaanntinŋe, yiŋke sí ñye u tooyi ñwòh'i, wòrii ke ná shuunni s'à pyi kajajwòo ñùntòŋò u ñiŋke na.

² U laa wu u mpyi, u mpyi na ñkwùuli zinŋi cyereyampe cye e.

³ Lire kàntugo nde à pyi kacyeeni labere ñiŋyiŋi i, mii à wwòlyege nimbwòhò ñiŋyega ñya. Ku mpyi ná ñumbogii baashuunni ná ñeŋii ke e, saanra ñùntòŋò na mpyi ñumbogigii puni ñiŋkin ñiŋkinŋi na.

⁴ Wòrigii ká ntáa tataaya taanre, k'à ku ñeŋke tég'a taaga ñiŋkin pwó a wu ñiŋke na. Ku mpyi a yyére ceeŋi taan, u aha si si pyàŋi jò.

⁵ Ka ceenji si pùnambile si, ka Kile mèlèkèrɛɛɛ wà si li lwó a kàre Kile saanre yatènnɛke taan, Kile yyére. Lire li sí n-pyi supyishinji puni jùŋɔ na, s'a ti kèennji ná tɔnnɔ kabil'e.

⁶ Nyɛ ka ceenji si fê a kàre síwage e. Kile mpyi a cyage kà bégel'a yaha u mee na wani, bà pi si mpyi s'a u kaan u a lyí canmpyaa kampwoò ná ŋkwuu shuunni ná beetaanre (1.260) funŋ'i me.

⁷ Lire kàntugo ka kàshige si yíri nìnyinji i. Misheli u nyɛ Kile mèlèkèrɛɛbii jùŋufoonji wà ke, ka uru ná u mèlèkèrɛɛbii sí wwòlyege tùn, ka wwòlyege ná ku mèlèkèrɛɛbii si pi tùn mú.

⁸ Nka ku nyɛ a jà kàshige na me, ku ná ku mèlèkèrɛɛbii saha nyɛ a tatènge ta nìnyinji i me.

⁹ Kuru wwòlyege ku mpyi tèecyiini i. Kuru ku nyɛ jínabii jùŋufoonji, maa mpyi Sitaanninji ke, ka pi i kuru wà jìŋke na ná ku mèlèkèrɛɛbil'e. Kuru ku maha dijnyɛni sùpyire wuruge.

¹⁰ Lire kàntugo ka mii i mejwuu lógo fànha na nìnyinji i na:
«Tèni i wuu Kilenji sí sùpyire shwò, si u sífente cyéé, si ntèen u saanre tatènge e ke, lir'à nɔ numɛ,
ŋge u à cwònrɔ mà pyi Shwofoonji ke, uru jùŋufente tèepyiin'à nɔ mú.
Naha na ye ŋge u maha wuu cìmpyiibii cêge Kile yyahe taan pílaga bàra canŋa na ke,
pi à uru wà jìŋke na.

¹¹ Wuu cìmpyiibil'à pyi javee u na,
Mpabilini sishange ŋgunji
ná Jwumpe Nintanmpe njwunji cye kurugo.
Pi à nyɛ mà pi múnahigii kan sárage.

¹² Lire e ke tatènge na nyɛ yii mpiimu á nìnyinji i ke,
yii pyi funntange e,
ŋka jìŋke ná suumpe lwòhe wuun'à kèege,
jaha na ye Sitaanninji nàvunŋo wun'à tige yii yyére.
U à cè na uru canmpyaagii nɛɛ saha nyɛ a tɔn me.»

¹³ Wwòlyeg'à pi nya pi à kuru wà jìŋke na ke, ceenji u mpyi a pùnambilini si ke, maa ntaha uru fye e na ŋkòre.

¹⁴ Ka nyɛ nimbwòhɔ fukanya shuunni si ŋkan ceen'á, u yíri yire na u a si u tatènge e síwage e, bà u jwò si mpyi s'a jcaa wani yye taanre ná paanga funŋ'i, si laaga tɔn wwòlyege na me.

¹⁵ Lir'à pyi ke, ka wwòlyege si lwòhɔ yige ku jwòge e mà wà ceenji kàntugo ba fiige, bà kuru si mpyi si u lwó me.

¹⁶ Nka jìŋk'à ceenji tège. Lwòhe wwòlyeg'à yige ku jwòge e mà wà ke, jìŋk'à múgo, maa kuru bya.

¹⁷ Lir'à pyi ke, ka wwòlyege lùuni si yíri ceenji taan, maa kàshige kèennɛ u pyiibii sanmpil'á. Pire pi nyɛ, mpii pi nyɛ na Kile tonji kurigii jáare, maa Yesu kyaa yu sùpyir'á ke.

¹⁸ Lire kàntugo ka wwòlyege si sà yyére suumpe lwòhe jwòge na.

13

Sige yapiyi shuunninji kani

¹ Nyɛ lire kàntugo, ka mii i sige yapege kà nya ku u fwore suumpe lwòhe e. Nɛnii ke ná jùmbogigii baashuunni nyɛ k'á. Saanre jùntonŋo na mpyi cyire nɛnɛkii puni nìŋkin nìŋkinji na, Kile mèkègere meyi s'à sème ku jùmbogigii na.

² Sige yapege mii mpyi a nya ke, kuru mpyi cin fiige. Fànhe mpyi ku tooy'e, ku jwòge sí nyé cànrage wogo fiige. Ka wwòlyege si ku fànhe fiige kan k'á, maa ku saanre yatænnke kan k'á, maa jùnjufente kan k'á sèl'e.

³ Sige yapege jùmboge kà ninjin mpyi a bânni mu à jwo ku sí n-kwú. Nka kuru tabannag'à pa ñkwò, ka li i mpyi kakyanhala sùpyir'à fo t'à yîr'a taha ku fye e.

⁴ Ka ti i wwòlyege pêe, naha na ye k'à jùnjufente kan sige yapeg'á. Ka ti i sige yapege pêe mú na: «Jofoo u nyé ñke sige yapege jca ye? Jofoo u sí n-jà ku tún ye?»

⁵ Nwog'à kan k'á, bà ku si mpyi si kuye pêe, s'a Kile mekegere jwumpe yu me. Kun'à pa ñkan k'á yinye beeshuunni ná shuunni funj'i, k'a lire pyi.

⁶ Ka ku u ku jwòge múgo maa Kile ná u tateenge mege kèege, mpïi pi à tæen ñnyinji i ke, maa pire meyi kèege mú.

⁷ Kun'à pa ñkan k'á, ku Kile wuubii tún, ku u jà pi na. Fàn'h'à kan k'á, ku pyi tûluyi puni ná kirigii puni ná shæenre puni jwufeebii ná supyishinji puni jùññ na.

⁸ Dinye sùpyire puni sí raa ku père, fo mpïi meyi y'à séme shinji ninjkwombaanji tafeebii meyi tasemege e mà lwò dinye tasiige e ke. Mpabilini l'à pyi sárage ke, uru sémeñi na nyé lire wu.

⁹ Ngemu la ku nyé si kariii yyaha cè ke, urufoo u ninjyigigii perε, u raa nûru.

¹⁰ Ngemu ká mpyi na sí n-le kàsujì i ke, urufoo sí n-le kàsujì i. Ngemu ká mpyi na sí n-bò ná kàshikwòñwòñni i ke, urufoo sí n-bò ná l'e. Lire e ke Kile wuubil'à yaa pi kyaage kwú piye e, pi i ñkwòro Kile kuni i.

¹¹ Nyé ka mii i nûr'a sige yapege kabere nya ku u fwoere ññke e. Nèñii shuunni mpyi ku na mpàbili wogii fiige, ku mpyi na yu wwòlyege fiige.

¹² Ku mpyi na ku karigii pyi sige yapege ñincyiiige nyii na, ná kuru u fànhe puni i. Tabannage mpyi na ñko s'a sige yapege ñincyiiige ñkemu bùu, ka ku u nûr'a yîri ke, ñke numε wog'à dinyenji ná u sùpyire pyi na t'a kuru père.

¹³ Sige yapege shonwoge mpyi maha kakyanhala karigii pyi, fo maha nage pyi ku u yîri ñnyinji i na ntîri ññke na sùpyire nyii na.

¹⁴ Lire pyinñkanni na, fànhe ku mpyi a kan k'á kakyanhala karigii pyi sige yapege ñincyiiige nyii na ke, ku mpyi a dinyenji sùpyire wurugo ná cyire karigil'e. Kàshikwòñwòñni mpyi a sige yapege ñkemu bânni, ka ku u nûr'a cùuññ ke, ku mpyi a dinyenji sùpyire pyi na ti kuru nàñjanji yaa ti raa ku père.

¹⁵ Nyé sige yapege ñincyiiige nàñjanji sùpyir'à yaa ke, fàn'h'à kan sige yapege shonwog'á, ka ku u múnaa le uru nàñjanji i, bà u si mpyi s'a yu, mpiimu ká nyé si u pèe ke, u u pire bò me.

¹⁶ Ka ku u fànha cyán sùpyire puni na, bà fyè si mpyi si bwòn pi shin maha shin kàniñe cyege, lire nyé me u byaani na me, shinbilere bàra shinbwo na, yaarafoo bàra yaara baafu na, biliwe bàra shinji u nyé u nyé biliwe me.

¹⁷ Sùpya mpyi na sí n-jà zhwo pyi, lire nyé me mà perεme pyi, ná ñke sige yapege fyèñi nyé urufoo na me. Uru fyèñi u nyé sige yapege mege, lire nyé me tórømpe pu sí n-bê ná ku mege e ke.

¹⁸ Nde na nyé yákilifee kyaa. Tórømpe pu sí n-bê na sige yapege mege jwòh'i ke, shinji u nyé yákilifoo ke, urufoo u puru jwòhe cya a cè. Sùpya mege ku nyé ku ki. Kuru ku nyé ñkwuu baani ná beetaanre ná baani (666).

14

Mpabilini ná l'à mpiimu jùññ wwú ke

¹ Lire kàntugo ka mii i wíi mà Mpabilini nìjyereni nya Siyòn ñan̄ke ñuñ'i. Shiin kampwòhii ñkwuu ná beeshuunni ná sicyeere (144.000) mpyi ná l'e. Mpabilini mege ná li Tunj mege mpyi a séme pire shiinbii byahigii na.

² Ka mii i mejwuu lógo l'à fworo ñìjyinjì i mu à jwo lufoomò tùnmò, maa mpyi mu à jwo kiletinnè. Li mú mpyi mu à jwo pìi pi ñye na ñkònnii bwùun.

³ Pi mpyi Kile saanre yatènn̄ke ná ñyii yaayi sicyeerenjì ná kacwònrìbii yyaha yyère na mée nìvònnò cèe. Pire shiin kampwòhii ñkuu ná beeshuunni ná sicyeerenjì ñùñò Kile à wwù ñìjyenjì i ke, pire baare e, sùpya mpyi na sì n-jà lire mēeni taanna mē.

⁴ Tire sùpyire ñye a mpyi a ñen'a tiye ñwòhò ná cibahani i mē. Ti ñye a mpyi a ceewe shi cè mē. Tire mpyi maha ntaha Mpabilini fye e li tasheyi puni i. Tire ñùjyì y'à wwù yyecyìige na sùpyire shwòhòl'e, maa ti pyi Kile ná Mpabilini wuu.

⁵ Ti ñye a sii na fini mē, ñcēge cyaga ñye ti na mē.

Kile mèlèkēbii taanrenjì kani

⁶ Lire kàntugo ka mii i Kile mèlèkējì waberè nintorowo nya fo ñìjyinjì i. Jwumpe Nintanmpe pu ñye tèrigii puni wumpe ke, puru mpyi u á ñjwuñjì mēe na sùpyire pun'á. U mpyi a yaa u a pu yu kìrigii puni ná tùluyi puni ná shēenre puni jwufēebii ná supyishinjì pun'á.

⁷ Ka u u wá na yu fànha na: «Yii a fyáge Kile na, yii raa u kêre, ñaha na ye tèn'à nò u ñìjyē sùpyire yíbe ti kapyiñkii na. Uru u à ñìjyinjì ná ñìjke ná suumpe lwòhe ná lùlibilii dá ke, yii a u pére.»

⁸ Kile mèlèkē shònwu mpyi a pa ñìjcyiñjì kàntugo maa ñko: «K'à jya! Kànwohe Babilónni à jya! Kuru k'à ku èzēen sinmpe kan supyishinjì puni u a bya. Lire ñwòhe ku ñye, k'à supyishinjì puni pyi u à jacwòore pyi ku fige.»

⁹ Ñye Kile mèlèkē tanrewu mpyi a pa mpìi shuunninjì kàntugo, maa ñko fànha na: «Shin maha shin ká ñke sige yapege ná ku ñàñjanjì pēe, ka ku fyèñjì si bwòñ u byaani, lire ñye mē u cyege na ke,

¹⁰ urufoo sí èzēenjì sinmpe nintanhampe bya. Puru pu ñye Kile lùyirini. Yyefuge sí nò u na nage ná ñkìriginjì cye kurugo, Kile mèlèkēbii ná Mpabilini ñyii na.

¹¹ Nage e u sí n-pyi ke, kuru sì n-sii n-fùgo mē. Mpìi pi à sige yapege ná ku ñàñjanjì pēe, ku mege fyèñjì sí ñye pi na ke, pìlaga bàra canña na, ñòmò sì n-pyi pìr'á mē.»

¹² Lire e ke mpìi pi ñye Kile wuubii, maa u tonj kurigii ñaare maa ntaha Yesu fye e ke, pìr'á yaa pi kyaage kwú piye e.

¹³ Lire kàntugo ka mii i mejwuu lógo ñìjyinjì i na: «Yi séme na mà lwò nume na, sùpyire ti sí n-kwù si ti yaha Kafoonjì wwoñege e ke, tire wuun'à ñwò.» Kile Munaani à jwo: «Sèe wí, tire sí ñò ti báarawage na, ñaha na ye Kile sí funñò wwò ti báarañjì ñìjcenñjì na mē.»

Kile lùyirini l'à tàanna ná sùmakwòngìgil'e ke

¹⁴ Ñye ka mii i núr'a wíi mà ñahan̄ke kà nìvyinge nya, wà mpyi a tēen ku na mu à jwo sùpya. Sēen ñùntonjò mpyi urufoo ñùñke na, kòññja nintan sí ñye u cyege e.

¹⁵ Ka Kile mèlèkējì waberè si fworo Kileñaarebage e, maa jwo fànha na ná ñahan̄ke ñùñjì wuñjì i na: «Ñìjke sùmañjì tèekwòonn'á nò, sùmañjì pun'á nò, ma kòññjanjì lwò ma a u kwùun.»

16 Nge u mpyi a tèn nahanke nɔŋ'i ke, ka uru si u kòɔnɔŋi lwó, maa nɔŋke sùmanj kwòn.

17 Lire kàntugo ka Kile mèlekɛŋi wabɛɛ si fworo Kileɔaarebage e nɔŋyɔŋi na, kòɔnɔŋa nɔwɔtanga wu na mpyi uru cye e mú.

18 Ka Kile mèlekɛŋi wabɛɛ si fworo sárayi tawwuge e, uru u nɔŋe nage nɔŋɔ na. Ka u u kòɔnɔŋaŋifoo pyi: «Nɔŋke ɛɛɛɛɛɛŋ'á nɔ, u kwòn ná ma kòɔnɔŋaŋi i.»

19 Ka Kile mèlekɛŋi si u kòɔnɔŋaŋi lwó, maa nɔŋke ɛɛɛɛɛɛŋi kwòn mà wá ɛɛɛɛɛɛ lwóhe tawwuge wyige e. Kuru ku nɔŋe Kile lùɔyirini.

20 Ka pi i ɛɛɛɛɛɛŋi fwòɔɔɔ kuru wyige e kánhe kàntugo. Mà pi yaha pi i u fwòɔŋi, sishang'á fworo wyige e mà dùg'a nɔ shònyɔ nɔwɔyɔ na, maa fwu a kàre sumare kampwoo ná nkwuu baani (1.600*) nɔŋke na.

15

Kile mèlekɛɛbii baashuunnɔŋi ná yɛfuyi nizanɔŋyɔ kani

1 Lire kàntugo mii à núr'a kakyanhala kacyele nimbwoo nɔŋa nɔŋyɔŋi i: Kile mèlekɛɛ baashuunni mpyi ná yɛfugo kuuyo baashuunni i piye cye e. Yɛfuyi nizanɔŋyɔ yi mpyi yire, Kile lùɔyirini sí nɔŋɔ kuu yire na.

2 Lire kàntugo ka mii i cyage kà nɔŋa suumpe lwóhe fiige, ku mpyi na nɔŋi dùba fiige, maa mpyi mu à jwo na k'á wùrugo k'e. Mpii pi à pyi javee sige yapege na ke, mii à pire nɔŋa pi à yɛɛɛ suumpe lwóhe cyage e. Pire nɔŋe a mpyi a sige yapege ná ku nàŋjanj pèe mɛ, tɔɔmpe pu sí n-bè ná ku mɛge nɔwóhe e ke, pi à cyé uru fyèŋi na piye na. Nkònnibii Kile mpyi a kan pi á ke, pire mpyi pi cyé e.

3 Pi mpyi na Kile báarapyɔŋi Musa mɛɛni ná Mpabilini mɛɛni cêe na: «Kafoonj Kile, Sinj Punifoo!

Mu kapyiɔŋkii na nɔŋe kabwóhii ná kakyanhala.

Supyishɔŋi puni Saanji,

mu kapyiɔŋkii pun'à tíi,

maa mpyi sèe!

4 Kafoonj, jofoo u nɔŋe u si n-fyá mu yyaha na mà yɛ?

Jofoo u nɔŋe u si mu pèe mà yɛ?

Mu kanni u nɔŋe nɔŋcɛnɔŋi.

Supyishɔŋi puni sí n-pa nɔŋkure sín mu á,

naha na yɛ mu katiigii nɔmpyiɔŋkil'á ffinɔŋ'a cyêe pi na.»

5 Lire kàntugo ka mii i tunmbyaare cyage nɔŋa k'á múgo nɔŋyɔŋi i Kileɔaarebage e.

6 Yɛfuyi baashuunnɔŋi mpyi Kile mèlekɛɛbii baashuunnɔŋi mpiimu cye e ke, ka pire si fworo Kileɔaarebage e. Váanyinweeweere mpyi pi à le. Sɛɛnɔŋi vaaɔmɛɛnyɛ mpyi pi à tɛg'a piye bínni ntùnyɔi i.

7 Nyii yaayi sicyɛɛɛɛŋi i, ka kà nɔŋkin sí sɛɛn nkwunahii baashuunni kan Kile mèlekɛɛbii baashuunnɔŋ'á. Kilenj u nɔŋe nyii na fo tèekwombaa ke, cyi mpyi a nɔŋi uru lùɔyirini na.

8 Lire tèn i, ka Kileɔaarebage si nɔŋi nanɔŋuruge na, lir'à li cyêe na Kile sínampe ná u fánhafente na nɔŋe kuru cyage e. Kile mèlekɛɛbii baashuunnɔŋi mpyi a pa ná yɛfuyi baashuunnɔŋi njemu i ke, sùpya mpyi na si n-já n-nyé Kileɔaarebage e ná yire nɔŋe a tòro mɛ.

* 14:20 Ku laag'á culumetirii nkwuu taanre (300) kwó.

16

Nkunahigii baashuunninji cyi nyɛ na Kile luyirini kyaa yu ke

¹ Lire kântugo ka mii i mejwuu lógo fánha na Kileñaarebage e, li i nko Kile mèlèkèebii baashuunnin'á na: «Kile luyirini na nyɛ nkunahigii baashuunninji ncyiimu i ke, yii sà cyi sùgoro njñke na.»

² Nyɛ ka Kile mèlèkèenji njñcyiinji si sà u nkunaani sùgoro njñke na. Lir'à pyi ke, sige yapege fyɛnji mpyi mpiimu na, pi sí i ku nànjani pére ke, ka nɔwapiye si fworo pire na.

³ Ka Kile mèlèkèenji shɔnwunji si sà u nkunaani sùgoro suumpe lwòhe e, ka lwòhe si nkèenn'á pyi mu à jwo supyikwugo sishan. Nyii yaayi yi mpyi k'e ke, ka yire puni si nkwù.

⁴ Ka Kile mèlèkèenji tanrewunji si sà u nkunaani sùgoro banji lwòhe ná lùbilibil'e, ka yire puni si nkèenn'á pyi sishan.

⁵ Kile mèlèkèenji u nyɛ lwòhe njñɔ na ke, ka mii i uru nya u à jwo: «Mu u nyɛ njñcennji, mu u nyɛ, ná mu mpyi ke, mu à tii, naha na ye amuni mu nyɛ na yoge kwùun.

⁶ Pi à mu shiinbii ná mu túnntunmpii sishange wu, ka mu u sishange kan pi a byii, pi ná lir'à yaa.»

⁷ Lire kântugo ka mii i mejwuu lógo sárayi tawwuge e na: «Sèenji na, Kafoonji Kile, Sinji Punifoo, mu yoge kwònnkann'á tii.»

⁸ Ka Kile mèlèkèenji sicyerewunji si u nkunaani sùgoro canñanyiini njñ'i, bà li kafuge si mpyi si mpèe s'a sùpyire súuge na fiige mɛ.

⁹ Kuru kafug'à sùpyire súugo sèl'e. Ka pi i wá na Kile mɛge kèege, uru cyɛ e cyire yyefuge karigii nyɛ. Pi nyɛ a nɛn'á pi toronkanni kèennɛ si u péɛ mɛ.

¹⁰ Ka Kile mèlèkèenji kanjuro wunji si u nkunaani sùgoro sige yapege saanre yatèennjke e. Ku mpyi na ku saanre pyi cyeyi njemu njñɔ na ke, ka numpini si jyɛ yire puni i, ka sùpyire si wá na ti njirigii nɔni yyefuge cyɛ e.

¹¹ Yyefuge ná nɔwapiyi kurugo, ka pi i wá na njñyinji Kilenji mɛge kèege, nka pi nyɛ a pi toronkanni kèennɛ mɛ.

¹² Ka Kile mèlèkèenji baani wunji si u nkunaani sùgoro Efirati banji i, ka banji lwòhe si waha maa tatorogo kan saanbil'á, pire mpyi a yiri canñafyinmpe e.

¹³ Lire kântugo ka mii i múnapegii taanre nya ntàsɛɛn fiige, là à fworo wwòlyege njwòge e, ka là si fworo sige yapege njwòge e, ka là sí fworo túnntunji kafiniviniñi njwòge e.

¹⁴ Jínahii pi mpyi cyire múnahigii, cyi maha kakyanhala karigii pyi. Cyi sí n-shà dijnyɛni saanbii puni bínni, bà pi si mpyi si kàshige kwònn Kile Sinji Punifoo canmbwòhe e mɛ.

¹⁵ Kafoonji à jwo: «Lógo, mii sí n-pa mu à jwo nànjkaawa. Ngemu u à kwòro nyii na, maa mpyi u nyɛ a u vâñnyii wwù sùpyire ti kwò t'a u silege cyeyi naa mɛ, urufoo wuun'á njwò.»

¹⁶ Nyɛ ka jínabii si sà saanbii bínni cyage k'e, pi maha kuru mɛge pyi Eburubii shɛɛnre e: «Arimagedon*».

¹⁷ Nyɛ ka Kile mèlèkèenji baashɔnwunji si u nkunaani sùgoro kafɛege e. Ka mejwuu si fworo Kileñaarebage e saanre yatèennjke e na: «Y'á kwò numɛ.»

¹⁸ Ka kilejinini ná túnmpɛ ná kiletinni si mpyi, ka njñke si ncyèennɛ sèl'e. Mà lwó sùpyire nyɛ njñke na ke, ku mpyi na saha njcyèennɛ lire cyèennɛnkanni na mɛ.

* 16:16 Izirayeli shiinbil'à kàshibwoyi kwònn kuru cyage e.

¹⁹ Ka Babilonni kànbwòhe si jya mà pyi taanre. Ka kùrigii puni kànyi si jcwò. Kile funṅò jye a wwò kuru kànbwòhe na me, maa u lùyirini tírige ku shiinbii nuṅ'i, lire li jye mu à jwo u à ɛɛZEN sintanhampe kan pi a bya.

²⁰ Kìripyeere ti mpyi suumpe lwòhe niṅke e ke, ka tire puni si mpínni, wà saha jye a janyì saha cè me.

²¹ Ka zànhafunjeenyè nitabaaya si wá na jcwò sùpyire nuṅ'i. Yi puni niṅkin niṅkinji mpyi a dùgo sèbe sèl'e. Ka sùpyire si wá na Kile mege kèege kuru yyefuge mpèenji kurugo.

17

Fwòrobacwòge kani

¹ Nkunaḡigii baashuunninji mpyi Kile mèlɛkɛbii baashuunninji mpiimu cye e ke, ka pire wà si file mii na, maa jwo: «Ta ma, fwòrobacwòge ku jye lùbwoyi jwòge na ke, tunṅkanni na mii sí kuru kapegii tùn ke, mii sí lire cyée mu na.

² Dìnyenji saanbil'à jacwòore pyi ná k'e, ka dìnyenji sùpyire si ku ɛɛZEN sinmpe bya a méɛ, lire li jye pi à jacwòore pyi ku fiige.»

³ Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlɛkɛni si ṅkàre ná mii i síwage e. Wani mii à ceenji wà jya u à tɛen sige yapege niṅyega nuṅ'i. Kuru sige yapege mpyi ná jùmbogii baashuunni ná jɛnii kɛ e, Kile mèkɛgere jwumpe mpyi a sémɛ ku puni na.

⁴ Vàanya lonḡara wuyo niṅyeya ceenji mpyi a le, maa uye yaa ná sɛɛnɛni ná kafaara lonḡara woore ná kóonɛni lonḡara wunji i. Sɛɛnɛni fùṅjcwokwu u na mpyi u cye e, jacwòore karigii cyi à nàar'a pi maa jwòhò ke, li mpyi a jì cyire ná.

⁵ Mɛge kà mpyi a sémɛ u byaani na ṅkemu jwòhe k'à cùgo ke, kuru mɛge ku jye: «Kànbwòhe Babilonni: jacwoobii ná dìnyenji katupwòhòyi pyifeebii nuṅi.»

⁶ Mii à li jya na ṅge ceenji mpyi a bya mà méɛ Kile wuubii sishange ná Yesu kani jwufeebii sishange e.

Mii à u jya ke, li mpyi a mii kàkyanhala mà tòro.

⁷ Jye ka Kile mèlɛkɛni si mii pyi: «Naha na l'à mu kàkyanhala ye? Ceenji u à tɛen sige yapege nuṅ'i ná ku jye ná jùmbogii baashuunninji ná jɛɛnɛni kɛni i ke, mii sí lire jwòhe jwo mu á.

⁸ Sige yapege mu à jya ke, ku mpyi jyii na, ṅka ku saha jye me, ku sí n-pa fworo wyicugunke e, si ṅkàre tapinnage e. Mà lwó dìnyen'á dá ke, sùpyire ti jye ti meyi jye a sémɛ shìni niṅkwombaanji tafeebii meyi tasemɛge e me, sige yapege jyanji sí n-pàa tire e. Yii li cè na tɛni l'e ku mpyi jyii na, ṅka ku saha jye me, ku sí nùru n-pa.

⁹ Sijncyiimpe ná yàkiliṅi u à yaa u tɛg'a ṅke cyage yyaha cè. Jùmbogii baashuunninji na jye janya baashuunni yire njemu nuṅ'i uru ceen'á tɛen ke.

¹⁰ Cyire jùmbogii na jye saanlii baashuunni mú, kanḡur'à cwo pire e, niṅkin na jye wani, u saanji sàha mpa me. ṅka uru ká mpa, u sí tère nimbilere pyi kanna.

¹¹ Sige yapege ku mpyi jyii na, ná ku saha jye me, kuru mú na jye saanji wà, kuru ku sí pi fùṅò baataanre, ṅka ku na ntòre mpii saanbii baashuunninji i. Kuru na ṅkèege tapinnage e.

¹² Nɛɛnɛkii kɛni mu à jya ke, cyire na jye saanlii kɛ, pire sàha ṅkwò a tɛen fànhe na me. Pire sí n-pa jùṅufente ta si tère nimbilere kanna pyi ná ṅke sige yapege e sijcyan.

¹³ Sònhòre ninure ti nyε pire pun'á, pi sí pi fànhafente ná pi jùñufente kan sige yapeg'á.

¹⁴ Pi sí Mpabilini tùn, ñka Mpabilini sí n-jà pi na, ñaha na ye lire li nyε káfèebii puni Kafoonji ná saanbii puni Saanji. Mpii pi nyε ná l'e ke, pire Kile à ywere maa pi cwòonrò, ka pi i ñkwòro u kuni i.»

¹⁵ Ka Kile mèlèkèñi si núr'a mii pyi: «Lùbwoyi ñwòge na mu à fwòrobacwoñi ñya u à tèn ke, yire na nyε kirii ná supyikuruyo ná supyishi ñiyahawa ná shenre.»

¹⁶ Nεεñkii kèñi mu à ñya ke, cyire ná sige yapege sí fwòrobacwoñi kyaa pen yiy'á. Yi sí u cyenɣaya wunji ná u cipyire wunji yaha, si ñkyà u e, si u sanji súgo.

¹⁷ Yii li cè, Kile u à sònhòre le pi e pi i uru ñyii wuuni pyi, pi i pi sònhòre pyi ññkin, pi i pi jùñufente kan sige yapeg'á, fo Kile jwumpé ká fùññò.

¹⁸ Kànbwòhe ku nyε na ññke saanbii puni kèenji ke, ceenji mu à ñya ke, uru u nyε kure.»

18

Babilónni kànbwòh'à jya

¹ Lire kàntugo ka mii i Kile mèlèkèñi wabere ñya u à yíri ññyinj i na ntíri. Nùñufente mpyi u á sèl'e, u sinampe mpyi bèenme ññke cyeyi puni i.

² Ka u u ñkwúulo fànha na: «K'à jya! Babilónni kànbwòh'à jya! K'à pyi nume jínabii tateenge, maa mpyi múnapegigii puni ná màpenge sanɣyenñwòhoyi puni tanwòhògò.

³ Lir'à pyi, ñaha na ye k'à supyishinj puni pyi pi à jacwòore pyi ku fiige, ka lire si mpyi mu à jwo pi à ku ezezen sinmpe bya. Ññke saanbil'à jacwòore pyi ná k'e, ññke cwòhòmpil'à pa mpyi kàmpyaafee ku pùcyage yaare cye kurugo.»

⁴ Nyε ka mii i mejwuuni labere lógo ññyinj i na: «Mii shiinbii, yii fworò Babilónni kànhe e, lire e kapegigii k'à pyi ke, yii nàzhan si n-pyi cyire e mε. Amuni li mú nyε, yyefuyi yi sí nò ku na ke, yii nàzhan si n-pyi yire e mε.

⁵ Yii li cè na ku kapegigil'à bínni cyiye e, mà dùg'a nò fo ññyinj na. Kile funñò nyε a wwò ku ntiimbaanji karigii na mε.

⁶ Nde k'à pyi pi sanmpii na ke, yii lire fiige pyi ku na. Yii ku nimpyiini figii shuunni pyi ku na. K'à yaage ñkemu kan yii à bya ke, ñkemu fànhe k'à ñyaha kuru woge na tooyo shuunni ke, yii kuru le ku byabya ceni i.

⁷ Bà k'à yasinayi ná náfuwji tég'a kuye pèe mε, yii kyaage ná nàvunñke pyi ku nò ku na amuni, ñaha na ye k'à kuye pyi saancwo, na kuru nyε lenkwucwo mε, na kuru si n-sii yameε sú mε.

⁸ Lire kurugo, yyefuyi yi nyε ku mεε na ke, yire yi nyε: kwùñi ná yameeni ná katege. Yire si nò ku na canja ññkin. Nage sí ku súgo, ñaha na ye Kafoonji Kile u nyε na yoge kwùun ku na ke, fànhe na nyε ur'e.»

⁹ Nyε ññke saanbii pi à jacwòore pyi ná k'e, maa ku pùcyage lonɣara yaayi ta ke, pire ká ku súgo súgo nanɣuruge ñya, pi sí raa ñkwúuli s'a yameeni súu sèe sèl'e.

¹⁰ Pi sí n-yyere tatònge e, ñaha na ye pi sí raa fyáge ku yyefuge kà ñkwò nò pire na mε, s'a ñko: «Kànbwòhe Babilónni wuun'à kèege! L'à kèege! Nàmbaa kànhe! Yoge ku kwòñ mu na, lire nyε a pyi kamòno mε, tère nimbilere kannna.»

¹¹ Diñyeni cwòhòmpii mú sí raa ñkwúuli s'a yameeni súu ku kurugo, mà li ññke pyi pi yaperéyi saha nyε na shuu mε. Yire yaayi yi nyε:

12 seenni ná wyérefyinni ná lonḡara kafaare ná lonḡara kóonni ná shire vāanḡyi ná vāanḡyeyi nisinanḡyi ná vāanntufagare lonḡara woore ná nūguntanga cire ná ntāsuunḡi ḡkyaangil'á tēg'a yaayi ḡjemu yaa ke, ná lonḡara cir'á tēg'a yaayi ḡjemu yaa ke, ná dānyenḡi wuyi ná tōonnte wuyi ná kafaayi lonḡara wuy'á te mà pyi yaayi ḡjemu ke,

13 ná cyangayaare nūguntanga woore ná látikolonḡi ná miri nūguntanga sinmpe ná wusunanḡi ná éezen sinmpe ná sinmpe ná farini mbyimpe ná mōonḡi ná niyi ná mpāabii ná shōnyí ná wōtoribii, ali bilibii mú.

14 Pi sí raa ḡko: «Yaayi mu mpyi a cya ke, yire pun'á fworó mu cye e. Uru náfuunḡi ná yire kakyanhala yaayi pun'á pinni mu na, mu saha sí n-sii yi ta me.»

15 Cwōhampii pi á náfuunḡi ta ku cye kurugo ke, pire sí laaga tōon ku na, ku yyefuge ká ḡkwō nō pire na me. Pi sí raa mee súu s'a ḡkwúuli,

16 s'a ḡko: «Kānbwōhe wuun'á kēege! L'á kēege! Ku sí mpyi a yal'a ḡwō ná shire vāanḡyi ná vāanḡyeyi ná seenni ná kafaare lonḡara woore ná kóonni lonḡara wunḡi i. Yire puni y'á kēege ame tere ninḡin!»

17 Bakwooyi ḡnūḡfeebii puni ná yi kūsheebii ná mpii pi ḡye na báare yi e ke, ná shin maha shin u ḡye na u ḡwōlyinḡi taa suumpe l'wōhe ḡunḡ'i ke, pire pun'á pa yéere tatōonge e,

18 maa kànhe wíi tasogoe e, maa ḡwō fānha na: «Kānha mpyi a sàa pēl'a ḡke kānbwōhe kwō me.»

19 Pi á cwōonre wu pi ḡumbogigil'e, maa yameeni kwuuni wà, maa ḡwō: «Kānbwōhe wuun'á kēege! L'á kēege! Ku lonḡara yaayi yi mpyi a bakwooyi feebii puni pyi yaarafee ke, tere ninḡin funḡ'i kur'á pinni.

20 Nḡnyinḡi, ta múgure ku ḡjyanḡi kurugo! Kile wuubii ná Yesu tūnntunmpii ná Kile tūnntunmpii, yíi á múgure mú, ḡaha na ye Kile á yogo kwōn ku na, maa yíi ḡkoonḡi wwú ku na.»

21 ḡye ka Kile mèlekēḡi wà si kafaabwōhō lwó mu á ḡwō tiraga, maa ku wà suumpe l'wōhe e, maa ḡwō: «Ame Babilōnni kānbwōhe sí n-wà fānha na, wà saha sí ku ḡya me.

22 ḡkōnnō ná mēceenḡkuruḡō ná tiinmpire ná mpurugo mee saha sí n-sii n-lógo wani me. Cyebaarapyi saha sí ḡya wani me, tiraga mee saha sí n-fworó wani me.

23 Fūkina bèenme saha sí n-fworó wani me, tacwokwōngō ná ku poo ḡwumō saha sí n-lógo wani me, ḡaha na ye mu cwōhampii pi mpyi diḡye shīnbwoobii, mu sḡkanma karigil'á diḡye sūpyire puni wurugo.

24 Mā bāra lire na, Kile tūnntunmpii ná Kile wuubii ná sūpyire puni t'á bō niḡke na ke, mu yyéere pire puni sishang'á ḡya.»

19

1 Lire kántugo ka mii i tūnmbwōhō lógo nḡnyinḡi i, mu á ḡwō supyijyahara ti ḡye na yu, na: «Aleluya*! Zhwonḡi ná pēente ná sífente na ḡye wuu Kilenḡi á.

2 U kapegigii tunḡkanni na ḡye sēe, maa ntíi, ḡaha na ye fwōrobacwōge ku mpyi a diḡye sūpyire pyi t'á tiye pwō kapegigii na ke, u á kuru tūn. Kile báaraipyibii k'á bō ke, Kile á lire ḡkoonḡi wwú ku na.»

3 Ka pi i nūr'a ḡwō: «Aleluya! Ku súgusuugo nanḡguruge sí raa dùru tērigii puni i.»

* 19:1 Lire ḡwōhe ku ḡye: «Wuu Kile kēel»

4 Ka kacwɔnribii beɲjaaga ná sicyɛɛrenji ná nyii yaayi sicyɛɛrenji si piye tírig'a cyán, maa Kile nintɛɛnɲi pɛe u saanre yatɛɛnɲke e na: «Amiina, Aléluya!»

Dánafeebii kurunɲ'á bégel'a yaha Mpabilini mɛɛ na mu à jwo tàcwo

5 Nyɛ ka mɛjwuu si fworo saanre yatɛɛnɲke cyage e na: «Yii pi nyɛ Kile báarapyibii maa fyáge u na ke, shinpyɛere bâra shinbwoobii na, yii puni, yii a wuu Kilenji kêre.»

6 Ka mii i núr'a túnmbwɔhɔ lógo mu à jwo shinɲahara, lire nyɛ mɛ lufoomɔ, lire nyɛ mɛ mu à jwo kile u à sêe fánha na na: «Wuu wuu Kafoonji Kile kêe, ɲaha na ye wuu Kafoonji Kile, Sinji Punifoo na nyɛ u saanre e.

7 Wuu pyi funntange e, wuu raa múgure, wuu u pèene taha u na, ɲaha na ye Mpabilini cikwɔnr'a nɔ, li tàcwoɲi mú à tɛen li tɛen'l'e.

8 Kun'à kan u á, u vâanvynweeweere nisinana le. Kile wuubii kapyiinɲii nintiigii cyi nyɛ tire vâanvynre.»

9 Ka Kile mɛlɛkɛɲi si mii pyi: «Yi sême “mpii pi à yyére Mpabilini cikwɔnre ɲɲɲi na ke, pire wuun'à ɲwɔ.”» Maa núr'a mii pyi: «Kile yabilinji jwumpe pu ɲyɛ mpe.»

10 Ka mii i niɲkure sín u fere e si u pɛe, ɲka u à mii pyi: «Ma hà li pyi mɛ, mii mú na nyɛ Kile báarapyi mu à jwo mu ná ma cinmpyiibii pi nyɛ na Yesu kyaa yu sùpyir'á ke. Kile mu à yaa mu u a mpère.» Jwumpe pu nyɛ na yu Yesu kyaa na ke, puru pu nyɛ Kile túnntunmpii túnnture ɲùɲke.

Kirisita à pyi javoo sige yapege ná ku fyɛɲwɔhɔshiiɲii na

11 Ka mii i niɲɲɲi ɲya u à múgo, ka shɔngɔ nivyinge si fworo. Sùpyanji u mpyi ku ɲunɲ'i ke, uru mɛge ku nyɛ: «Nwɔmɛɛ niɲkinfooɲi ná sɛɛɲifooɲi». Ntɲɲi funɲke e, u maha yoge kwùun maa sùpyire tũnni.

12 U ɲyigiini na ɲí na fiige, saanra ɲùntoyo niɲyahaya sí nyɛ u ɲùɲke na. Mɛge kà mpyi a sême u na, uru kanni baare e wà nyɛ a kuru cɛ mɛ.

13 U mpyi a vâanntinmbwɔhɔ le, ku puni mpyi sishan. U mɛge na nyɛ: «Kile Jwumpe».

14 Niɲɲɲi kàshikwɔnɲii kurunɲi mpyi a taha u fye e shɔɲfyinyi ɲunɲ'i. Pi puni mpyi a shire vâanvynweeweere le.

15 Kàshikwɔnɲwɔtanga mpyi na fwore u ɲwɔge e, si ntɛge sùpyire bò. U sí raa pi kêɛnɲi ná tɔɔnmbil'e. U sí Kile Sinji Punifoo lùyrini nimbwooni cyêe, bà pi maha ɛɛɛɛɲɲɲɲke fwɔɔɔɔ ɛɛɛɛɛɛ lwɔhe tawwuge wyige e mɛ.

16 Mɛge kà mpyi a sême u vâanntinɲke ná u cyiini na na: «saanbii Saanɲi, kàfeebii Kafoonji».

17 Lire kàntugo ka mii i Kile mɛlɛkɛɲi wà ɲya u à yyére canɲanɲiini ɲunɲ'i, saɲcyɛɛnre ti nyɛ na mpéeli fo niɲɲɲi i ke, maa jwo fánha na tire pun'á: «Yii a ma, yii pa bínni yii a Kile lyimbwooni sigili.

18 Yii pa saanbii ná kàshicyeyi ɲùɲfeebii ná kàshikwɔnmpiyi ná shɔnyí ná shɔnfeempii ná sùpyire puni, bilibii ná mpii pi nyɛ pi nyɛ bilii mɛ, ná shinpyɛere ná shinbwoobii kyaare kyà.»

19 Nyɛ ka mii i sige yapege ná ɲɲke saanbii ná pi kàshicyeyi ɲya y'á bínni si kàshige kwɔn shɔɲfyinge fɛvoonji ná u kàshicyege na.

20 Ka pi i sige yapege cù mà bâra túnntunɲi kaviniɲiniɲi u mpyi maha kakyanhala karigii pyi sige yapege ɲyii na ke. Kuru sige yapege fyɛɲi mpyi sùpyire ntemu na, ka ti i ku ɲàɲjanji pɛe ke, cyire kakyanhala karigil'à pire wurugo. Ka sige yapege ná túnntunɲi kafiniɲiniɲi ɲyii wuubii si ɲcù a wà ɲkíriginji nabwɔhe e.

²¹ Kàshikwònḡwòḡe ku mpyi na fwore shònfyinge fèvoonji ḡwòḡe e ke, ka u u pi sanmpii bò ná kur'e. Saḡcyenre pun'à jò a tìn pi kyaare e.

20

Sitaanniji à pwò mà yye kampwoo pyi

¹ Lire kàntugo ka mii i Kile mèlèkèḡi wà ḡya u à yíri nḡḡyini i na ntíri, kacyewyicugunḡe tirikyaanni ná yòrḡyò nitabaaya mpyi u cye e.

² Wwòlyeḡe ku mpyi tèecyiini i, ná pi maha ku pyi jínabii nḡḡufoonji, lire ḡye mē Sitaanniji ke, ka pi i kuru cù a pwò fo yye kampwoo (1.000)

³ maa ku wà kacyewyicugunḡe e, maa ku shwòḡo, maa fyè bwòn ku ḡwòtonḡe na, bà li si mpyi, k'áha núru s'a sùpyire wuruge ḡcyii yye kampwooni funḡe e mē. Cyire ká ntòro, k'à yaa ku yige ku tère nimbilere pyi.

⁴ ḡye ka mii i saanra yatēnye ḡya. Mpii pi mpyi a tēen yi ḡuḡ'i ke, fànhe mpyi a kan pir'á, pi a yoge kyáali. Mpii ḡumbogigii pi mpyi a kwòn Yesu kani ḡḡwunji ná Kile ḡwumpe ḡḡwunji kurugo ke, mii à pire múnahigii ḡya. Pi mpyi a ḡen'a sige yapege, lire ḡye mē ku nḡḡjanji pēe mē, pi mú mpyi a ḡe fyèḡi u bwòn pire byahigii, lire ḡye mē pire cyeyi na mē. Pire mpyi a ḡè, maa ntēen ná Kirisita e saanre e mà yye kampwoo pyi.

⁵ Shincyibii pi ḡye pire mà ḡè a fworò kwùḡi i. Kwùubii sanmpii ḡye a ḡè mà ta yyeegii sàha fúnḡò kampwoo na mē.

⁶ Mpii pi à pyi nḡcyiibil'e mà ḡè ke, pire wuun'à ḡwò, pi à pyi Kile wuu. Pi saha si kwùzhonwu kwù mē. Pi sí n-pyi Kile ná Kirisita sáragawwu, si ntēen ná Kirisita e saanre e si yye kampwoo pyi.

Fànha à ta Sitaanniji na

⁷ Yye kampwooni (1.000) ká fúnḡò, Sitaanniji sí n-yige u tatonḡe e.

⁸ U sí n-kàre si sà supyishinji puni wurugo dḡḡyēḡi yyaha kurugo. Uru supyishinji puni mēge ku ḡye Gōḡi ná Magōḡi*. U sí supyishinji puni bínni kàshige mēe na. Pir'à ḡyaha bà suumpe lwòhe ḡwòḡe nticyenḡi ḡye mē.

⁹ Mii mpyi a li ḡya na pi à pa cyage puni shwò a ta, maa Kile wuubii cyage kwùulo, kuru ku ḡye kànhe tàange woge. Mà pi yaha puru na, nage kà à yíri nḡḡyini na mà pa pi puni sùgo.

¹⁰ ḡye Sitaanniji u mpyi maha sùpyire wuruge ke, ka pi i uru cù, ḡkḡriginji na ḡye kacyewyige nage ḡkemu i ke, maa u wà kur'e sige yapege ná tūntunḡi kafiniviniḡi kurugo. Pi sí raa ḡkyaali wani pilaga bàra canḡa na fo tèekwombaa.

Kile yoge nizanḡe

¹¹ ḡye ka mii i núr'a saanre yatēnḡe kà nimbwòḡo nivyinge ḡya, wà u à tēen k'e. Ka nḡḡyini ná ḡḡḡe si fē a yíri u yyaha na, wà saha ḡye a yi ḡya mē.

¹² Mpii pi à kwù ke, ka mii i pire ḡya, shìnbwo bàra shìnbilere na, pi puni mpyi a yyere saanre yatēnḡe yyaha yyere. Ka sémēbii pii si múgo. Lire kàntugo ka wà si núr'a múgo, shìḡi nḡkwombaanji tafēebii mēyi tasemēge ku mpyi ure. Ka Kile si kwùubii sàra a tàanna ná pi kapyiḡkil'e ḡcyiimu cyi à sémē sémēbil'e ke.

* **20:8** Gōḡi u mpyi Magōḡi klini ḡḡufoonji (Ezekiyeli 38-39). Uru u à pyi Izirayeli shiḡnbii zàmpenḡi nizanḡi. Naha ḡke cyage e, Sitaanniji à mpiimu wurugo supyishinji puni i ke, pire pi maha mpyi Gōḡi ná Magōḡi. Pire pi sí n-pa kàshige kwòn ná Kile shiḡnbil'e dḡḡyēḡi canḡwoge.

¹³ Suumpe lwøhe mpyi a sùpyire ntemu lyi ke, k'à tire nùruŋ'a yige. Mpii pi à kwù mà kàre ñiŋke ñwøhø shiinbii cyage e ke, pire mú à fworo, ka shin maha shin si sàra mà tàanna ná u kapyiŋkil'e.

¹⁴ Nyε ka kwùŋi ná ñiŋke ñwøhø shiinbii cyage si wà kacyewyige nage e, kuru ku nyε kwùŋi shønwuŋi.

¹⁵ Shin maha shin u nyε u mege nyε a ta k'à séme shiŋi ñiŋkwombaani tafeebii meyi tasemege e me, pire pun'á wà wà kacyewyige nage e.

21

Zheruzalemu kàñhe ñivønŋke kani

¹ Lire kántugo ka mii i ñiŋi ñivønŋo ná ñiŋe ñivønŋo ñya, ñaha na ye ñiŋyiŋi ñiŋjyeŋi ná ñiŋke ñiŋjyege mpyi a pínni, suumpe lwøhe mú sàha mpyi me.

² Ka mii i Kile kàñhe ñya, Zheruzalemu kàñhe ñivønŋke, k'à yíri Kile yyére ñiŋyiŋi i na ntíri ñiŋke na. Ku mpyi a légel'a ñwø mu à jwo tacwokwøŋo ku nyε na ñkèege ku poo yyére.

³ Ka mii i meiwuu nimbwoo lógo saanre yatεεŋke cyage e na: «Yii lógo! Kile à u tatεεge yaa sùpyire shwøhø'l'e, u sí n-téen ná t'e, ti sí n-pyi u shiinbii, Kile yabilinji si n-pyi ná t'e, si mpyi ti Kilenji.

⁴ U sí ti ñyilwøhe puni cwúun. Kwù saha si n-pyi me, yameεsuu mú si n-pyi me, meεsuu si n-pyi me, kyaaga si n-pyi me, ñaha na ye yalyey'á tòro.»

⁵ Nge u à téen saanre yatεεŋke e ke, ka uru si jwo: «Yii li cè, mii sí yaayi puni kéenŋe n-pyi ñivønŋo numε.» Maa nùr'a jwo mii á: «Mpe jwumpe séme, ñaha na ye pu na nyε pyàa jwumø sèe wumø!»

⁶ Maa nùr'a mii pyi: «L'à pyi a kwø. Mii u nyε Alifa ná Omega, tasiige ná takwøge. Byage na nyε ñgemu na ke, lùbilinji lwøhe ku nyε na shiŋi sèe wuŋi kaan ke, mii sí uru lwøhe kan urufoo u bya mana.

⁷ Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí yire kan urufol'á. Mii sí n-pyi urufoo Kilenji, urufoo sí n-pyi mii pyàŋi.

⁸ Nka fyagarafeebii ná mpii pi nyε pi nyε a dá mii na me, ná kapimpyiibii ná shinbuubii ná jacwoobii ná sinŋkanfeebii ná kacyinzunmpii ná kafinivinibii puni, pire nàzhannji u nyε ñkiriginji wyicugunŋke nage. Uru u nyε kwùŋi shønwuŋi.»

⁹ Nyε ñkunahigii baashuunninji cyi mpyi a ñi kasanrage yyefuyi baashuunninji na ke, cyire mpyi Kile mèlekεebii baashuunninji ñgemu cye e ke, ka pire wà ñiŋkin si mpa mii pyi: «Pa naha, mii sí cifønŋi cyèe mu na, Mpabilini cwønji.»

¹⁰ Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlekεŋi si ñkàre ná mii i ñaŋa nintøŋgø ñuŋ'i, Kile kàñhe ku nyε Zheruzalemu ke, maa kuru cyèe mii na. Ku mpyi na ntíri mà yíri ñiŋyiŋi i Kile yyére.

¹¹ Kile sinampe mpyi ku na mà ku pyi ku u ñi lonŋara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire fiige. Tire maha ñi dùba fiige.

¹² Kàsøgø nintøŋgø mpyi a kàñhe kwúulo. Tajyiŋwøgø ke ná shuunni mpyi ku na. Tajyiŋwøgø maha tajyiŋwøgø, Kile mèlekε ñiŋkin mpyi kuru na. Izirayeli tùluyi ke ná shuunninji meyi mpyi a séme yire tajyiŋwøyi na.

¹³ Tajyiŋwøgø taanre taanre mpyi kàmpañyi sicyeεŋŋi na: canŋafyinmpe ná canŋacwumpe ná suumø kùlo ná wòro kùlo.

¹⁴ Kàsøge mpyi a cyán kafaaya ke ná shuunni ñuŋ'i, Mpabilini tùnntunmpii ke ná shuunninji meyi mpyi a séme yire kafaayi na.

¹⁵ Mèlèkèñi u mpyi a jwo ná mii i ke, súmasuma sèen kàbii mpyi uru cye e, u tég'a kànhe ná tajjiñwòyi ná kàsòoge sùma.

¹⁶ Kànhe mpyi sicyeye sicyèere, sicyeyi puni mpyi a tàanna. U mpyi a kànhe sùma ná kàbiini i. Sicyaga maha sicyaga mpyi kàbiini sinnagii kampwòhii kè ná shuunni (12.000). Ku yyesanhampe ná ku yyeparampe ná ku yyerempe mpyi a taanna.

¹⁷ Lire kàntugo ka u u kànhe kàsòoge bilimpe sùma, ka ku u bê kàsimeeni sinnagii ñkuu ná beeshuunni ná sicyèere (144) mà tàanna ná sùpyire sumare pyiñkanni i.

¹⁸ Longara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire ti mpyi a tég'a kàsòoge faanra, maa sèenji yabiliñi tég'a kànhe faanra, ku u jí dùba fiige.

¹⁹ Kàsòoge nintaani mpyi a cyán ná longara kafaayi shiñi puni i. Nintaani kafaage ñiñcyiige mege mpyi zasipe, shònwoge mege mpyi safiri, tanrawoge mege mpyi agati, sicyerewoge mege mpyi emerodi,

²⁰ kanjkuro woge mege mpyi onikisi, baani woge mege mpyi sariduwane, baashònwoge mege mpyi kirizoliti, baatanrewoge mege mpyi berili, baacyerewoge mege mpyi topazi, kè woge mege mpyi kirizopirasi, kè ná ñiñkin woge mege mpyi iyasenti, kè ná shònwoge mege sí mpyi ametisiti.

²¹ Kànhe tajjiñwòyi kè ná shuunniñi bàrayi mpyi longara kòonji pyàa kè ná shuunni. Bàraga maha bàraga mpyi kòonbile ñiñkin. Kànhe tafabwòhe mpyi sèenji yabiliñi, maa jí mu à jwo dùba.

²² Mii ñye a Kileñaarebaga ñya kànhe e mè. Kafoonji Kile, Siñi Punifoo ná Mpabilini li mpyi kànhe Kileñaarebage.

²³ Bèenmpe kàmpanñke na, kànhe kuro ñye a mpyi canñanyiini, lire ñye me yinñe e mè. Kile sinampe mpyi ku bèenmpe, Mpabilini sí ñye ku fùkinanji.

²⁴ Ñiñke sùpyire sí raa jaare ku bèenmpe e, ñiñke saanbii sí n-jiyè k'e ná pi bwompe e.

²⁵ Kànhe tajjiñwòyi si n-tò tèni là tufiige e mè, ñaha na ye numpilage saha si n-wwò wani mè.

²⁶ Supyishinji puni sí raa ma ná u pèente ná u ñjiire yaay'e ku funñke e.

²⁷ Yañwòhoge kà tufiige si n-jiyè wani mè, shin maha shin u ñye na kapegigii pyi, lire ñye mè na fini ke, pire wà si n-jiyè wani mè. Mpabilini sémèñi u ñye shiñi ñiñkwombaanji tafeebii mèyi tasemège ke, mpiimu mèyi y'à sémè ur'e ke, pire kanni pi sí n-jiyè wani.

22

¹ Lire kàntugo ka Kile mèlèkèñi si banji wà cyèe mii na. Uru lwòhe maha shiñi kaan. Ku mpyi na jí dùba fiige na fwore Kile ná Mpabilini saanre yatèenñke e,

² na fwu kànhe tafabwòhe e. Cige ku maha shiñi kaan ke, kuru mpyi banji kàmpanñyi shuunniñi na. Yyeeni i, ku maha se tooyo kè ná shuunni i. Yinñe maha yinñe, ku maha se, ku weyi maha sùpyire wyère pyi.

³ Lanaga si n-sii n-pyi mè. Kile ná Mpabilini saanre yatèenñke sí n-pyi kànhe e, Kile báarapyiibii sí raa u père,

⁴ s'a u jaa pi ñyiigii na, u mege sí n-sémè pi byahigii na.

⁵ Numpilage saha si n-wwò wani mè. Fùkina, lire ñye mè canñke bèenmpe kyaa saha si n-pyi pi na mè, ñaha na ye Kafoonji Kile yabiliñi sí bèenmpe yiige pi á. Pi sí n-pyi saanlii fo tèekwombaa.

Yesu tēpan' à byanhara

⁶ Lire kàntugo ka Kile mèlèkèñi si mii pyi: «Jwumpe mu à lógo ke, puru puni na nyè sèe, wà sí n-jà n-dá pu na. Kafoonji Kile u maha u jwumpe leni u túnntunmpii jwòyi i pi i yu u Munaani cye kurugo ke, ur'à u mèlèkèñi tun, karigii cyi à yaa cyi pyi jcyèrè ke, u pa cyire cyèe u báarapyiibii na.»

⁷ Yesu à jwo: «Ncyèrè mii sí n-pa. Jwumpe p'à séme nge sémenji i karigii nimpaanjkii kyaa na ke, ngemu u nyè na pu kuni jaare ke, urufoo wuun'à jwò.»

⁸ Mii Yuhana à jcyii karigii lógo, maa cyi nya. Mii à cyi lógo maa cyi nya ke, Kile mèlèkèñi u à cyi cyèe mii na ke, ka mii i ninjkure sín u fere e si u pée.

⁹ Ka u u mii pyi: «Ma hà li pyi mē! Mii na nyè báarapyi, mu ná túnntunmpii sanmpii mu cínmpyiibii fiige, mà bàra mpii pi nyè na nge sémenji jwumpe karigii jaare ke. Kile mu à yaa mu u a mpère.»

¹⁰ Maa núr'a mii pyi: «Karigii cyi sí n-pa n-pyi ná cyi à séme nge sémenji i ke, ma hà cyi njwòhò mē, jaha na yē cyi tēepyiin'à byanhara.

¹¹ Nge u nyè u nyè à tí mē, u yyaha le ntiimbaanji i, nge u nyè na kajwòhòyi pyi ke, u yyaha le u a kajwòhòyi pyi. Nge u à tí ke, u yyaha le u a katiigii pyi, nge u à fíniñe ke, u yyaha le u a fyinme karigii pyi.»

¹² Yesu à jwo: «Lógo, li saha sí mō mē, mii sí n-pa. Sùpyire sàranji na nyè mii cye e, mii sí n-pa shin maha shin sàra sí ntàanna ná u kapyiin'kil'e.

¹³ Mii u nyè Alifa ná Omega, nijcyiinji ná nizanji, tasiige ná takwòge.»

¹⁴ Mpii pi à pi vāanji jyé ke, pire wuun'à jwò, jaha kurugo yē kun'à múgo pi á pi jyè kànhe tajyjwòyi i, cige ku nyè na shìñi kaan ke, pi i kuru yasere lyí.

¹⁵ Nka kajwòhòyi pyifeebii ná sinjkanfeebii ná jacwoobii ná shinbuubii ná kacyzunmpii ná kafinar'à táan mpiimu á pi mú si i fini ke, pire sí n-kwòro kànhe kàntugo.

¹⁶ «Mii Yesu à na mèlèkèñi tun u pa jcyii karigii puni cyèe yii dánafeebii kurunji na. Saanji Dawuda tüluge shin u nyè mii. Nyèmugo woni li maha jí ke, mii wi.»

¹⁷ Kile Munaani ná cifonñ'à jwo: «Ta ma!» Ngemu u à mpe jwumpe lógo ke, urufoo u jwo: «Ta ma!»

Byage na nyè ngemu na ke, urufoo u a ma. Lwòhe ku nyè na shìñi sèe wunji kaan ke, kuru lage na nyè ngemu na ke, urufoo u kà kwò a bya mana.

¹⁸ Shin maha shin u à nge sémenji jwumpe lógo mà yyaha tí ná karigii nimpañkil'e ke, mii sí yi jwo n-waha pir'á, ngemu ká pà bàra pu na ke, yyefuyi kyaa l'à jwo nge sémenji i ke, Kile sí yire bàra urufoo woge na.

¹⁹ Sùpya ká là yige nge sémenji jwumpe e, shìñi cige yasere ná Kile kànhe kyaa l'à jwo u e ke, Kile sí urufoo nàzhan yige yire e.

²⁰ Ngemu u à li cyèe na jcyii karigii na nyè sèe ke, ur'à jwo: «Sèenji na, jcyèrè mii sí n-pa.»

Amiina! Ta ma, Kafoonji Yesu.

²¹ Kafoonji Yesu u jwò yii puni na, u u jwò le yii á!